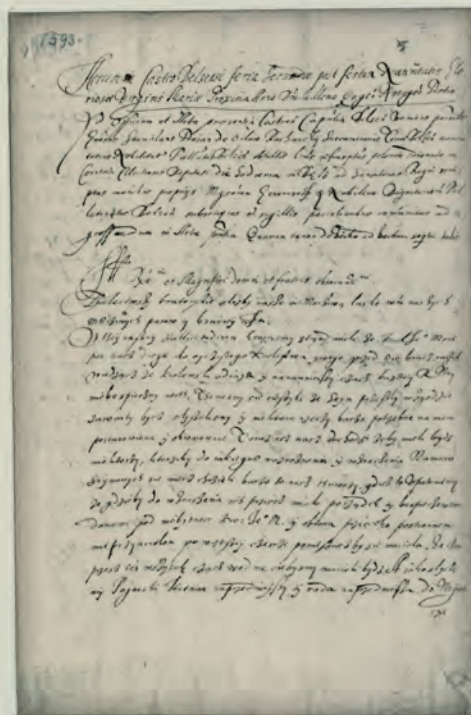

Akta sejmikowe województwa bełskiego. Lata 1572-1655

wydali
Michał Zwierzykowski
Robert Kołodziej

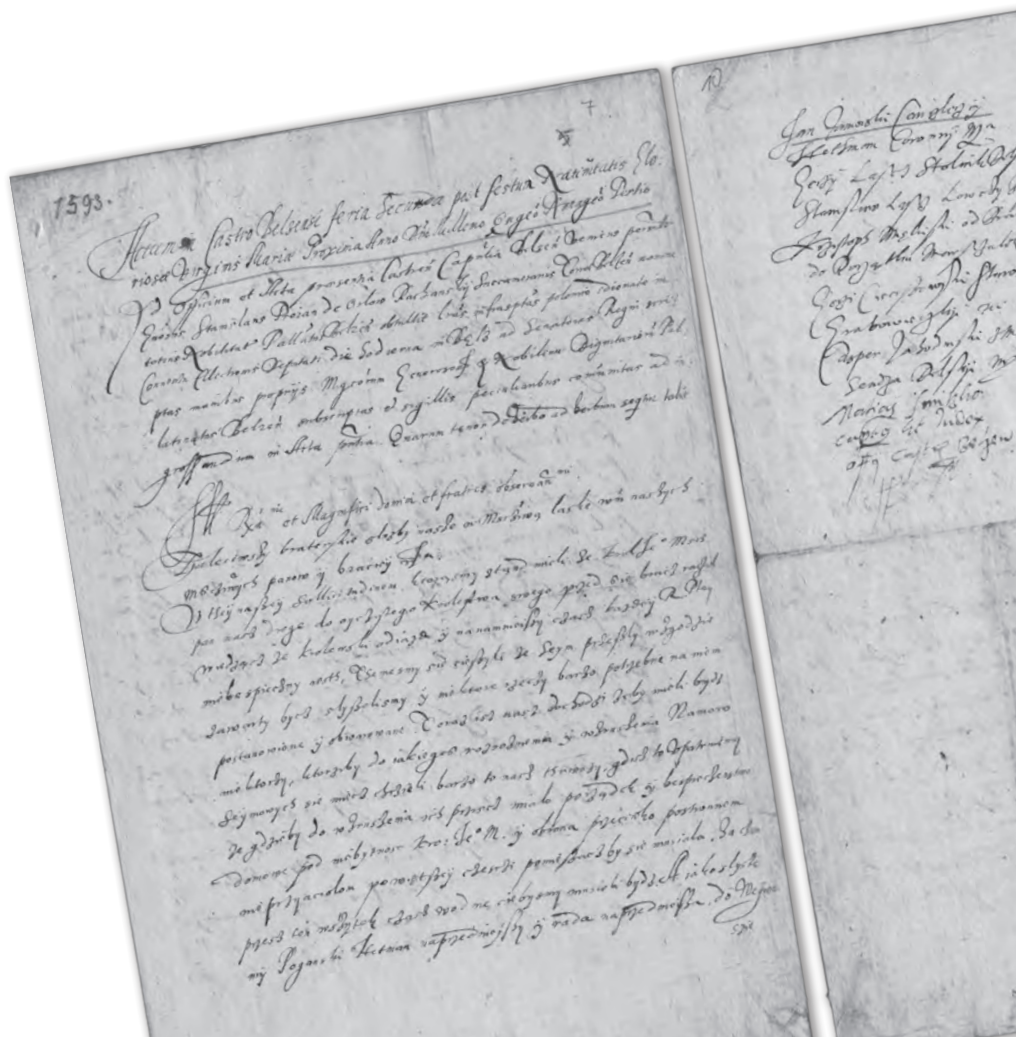

KSIEGARNIA AKADEMICKA

*Akta sejmikowe
województwa
bełskiego.
Lata 1572-1655*

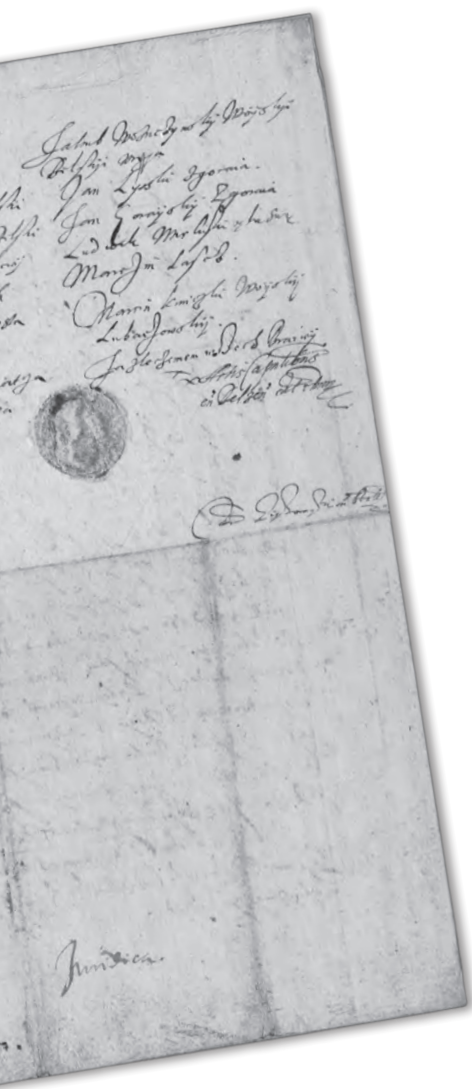
STAROPOLSKI PARLAMENTARYZM

Redaktor serii
Michał Zwierzykowski

Akta sejmikowe województwa bełskiego. Lata 1572-1655

*Wydali
Michał Zwierzykowski
i Robert Kołodziej*

Kraków 2020

Recenzenci:

prof. dr hab. Henryk Gmiterek

dr Oleksij Winnyczenko

© Michał Zwierzykowski, Robert Kołodziej 2020

Opracowanie publikacji finansowane w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki” w latach 2012-2017, numer projektu 11H 11 000280

Druk publikacji finansowany w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki” w latach 2018-2023, numer projektu 31H 17 0445 84

NARODOWY PROGRAM
ROZWOJU HUMANISTYKI

Indeksy opracowali: Robert Kołodziej, Michał Zwierzykowski

Na okładce: Pierwsza i ostatnia strona listu do szlachty innych ziem i województw z sejmiku deputackiego województwa bełskiego w Bełzie, 13 września 1593 r.; oryginalny ekstrakt z grodu bełskiego (fot. z: AGAD, AZ, sygn. 35, s. 7 i 10).

Redaktor: Weronika Werewka

Projekt okładki: Ewa Wąsowska

Korekta tłumaczeń: dr hab. Andrzej Wypustek

Skład: Agnieszka Kluzik

ISBN 978-83-8138-335-6 (druk)

ISBN 978-83-8138-447-6 (PDF)

<https://doi.org/10.12797/9788381384476>

KSIEGARNIA AKADEMICKA

ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków

tel./faks: 12 431-27-43, 12 421 13 87

e-mail: publishing@akademicka.pl

Księgarnia internetowa:

<https://akademicka.com.pl>

*Niniejszy tom dedykujemy pamięci
Antoniego Prochaski i Wojciecha Hejnosza
wybitnych historyków i wydawców źródeł,
którzy jako pierwsi podjęli próbę wydania
akt sejmikowych województwa bełskiego*

Wstęp

Już ponad sto lat temu w ramach serii wydawniczej *Akta Grodzkie i Ziemskie* lwowskie środowisko naukowe rozpoczęło wydawanie akt sejmikowych z ksiąg grodzkich przechowywanych w archiwum we Lwowie. Inicjatywa z pewnością była wynikiem chęci kontynuowania prac zapoczątkowanych kilkadziesiąt lat wcześniej przez Adolfa Pawińskiego, który opublikował materiały sejmikowe województw kujawskich¹. Dzięki Antoniemu Prochascie i Wojciechowi Hejnoszowi udało się ostatecznie opublikować akta sejmików wiszeńskiego i halickiego². Jeszcze przed wojną obaj badacze rozpoczęli gromadzenie i przygotowywanie do edycji akt kolejnego sejmiku – województwa bełskiego, a po śmierci Prochaski prace kontynuował samodzielnie Hejnosz. Zgromadzone materiały zostały częściowo przygotowane do druku i pierwsza ich partia miała ukazać się w 1939 r. Z inicjatywy Hejnosza przygotowana została w 1939 r. szczerotka wydawnicza akt bełskich obejmujących lata 1572-1668, pozostała część materiałów miała formę rękopisu. Na przeszkodzie planowanej edycji stanął wybuch wojny. Po jej zakończeniu Wojciech Hejnosz ostatecznie trafił do Torunia i nie podjął już nigdy zarzuconych prac nad aktami bełskimi.

Po drugiej wojnie światowej zgromadzone akta bełskie podzieliły los lwowskiego Ossolineum. Szczerotka wydawnicza oraz rękopis akt z lat 1668-1772 zostały przekazane przez W. Hejnosza do Biblioteki Zakładu im. Ossolińskich we Wrocławiu³, natomiast odpisy akt

¹ *Dzieje ziemi kujawskiej oraz akta historyczne do nich służące. Rządy sejmikowe w epoce królów elekcyjnych 1572-1795*, t. 2: *Lauda i instrukcje 1572-1674*, t. 3: *Lauda i instrukcje 1674-1700*, t. 4: *Lauda i instrukcje 1700-1733*, t. 5: *Lauda i instrukcje 1733-1795*, ogł. A. Pawiński, Warszawa 1888.

² *Akta grodzkie i ziemskie*, t. 20-22 (*Lauda wiszeńskie*, t. 1: 1572-1648; *Lauda wiszeńskie*, t. 2: 1648-1673; *Lauda wiszeńskie*, t. 3: 1673-1732, oprac. A. Prochaska, Lwów 1909-1914); t. 23: *Lauda sejmikowe wiszeńskie, lwowskie, przemyskie i sanockie 1731-1772*, wyd. A. Prochaska, Lwów 1928; t. 24: *Lauda sejmikowe halickie 1575-1695*, wyd. A. Prochaska, Lwów 1931, t. 25: *Lauda sejmikowe halickie 1696-1772*, wyd. W. Hejnosz, Lwów 1935.

³ Bibl. Oss., rkp. 15964.

z lat 1572-1668 pozostały we Lwowie i przechowywane są w Bibliotece Naukowej Uniwersytetu Lwowskiego im. Iwana Franki⁴. Materiały te były wykorzystywane przez historyków zarówno polskich, jak i ukraińskich. Czołową rolę w badaniach nad sejmikiem województwa bełskiego odgrywa z pewnością lwowski badacz dr Oleksij Winnyczenko, który nie tylko wykorzystywał spuściznę Wojciecha Hejnosza, ale też prowadził szerokie kwerendy w zespołach ksiąg grodzkich z dawnego województwa bełskiego, przechowywanych obecnie w Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym Ukrainy we Lwowie, Archiwum Państwowym w Lublinie, a także w materiałach rękopiśmiennych Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie i Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu. Ukraiński historyk zgłaszał również (już w 1998 r.) postulat publikacji pozostawionych przez Hejnosza akt⁵. Sejmikiem bełskim interesowali się również historycy polscy, czego przykładem może być choćby ostatnia publikacja Artura Waldena, który na podstawie m.in. akt zgromadzonych przez Hejnosza, uzupełnionych o kwerendy w księgach grodzkich, ogłosił artykuł na temat problemów wyznaniowych poruszanych podczas obrad tegoż sejmiku⁶.

O potrzebie edycji akt bełskich w środowisku naukowym polskich historyków mówiło się od dawna. Korzyści z tego typu przedsięwzięć są niezaprzeczalne, choć sama edycja materiałów sejmikowych jest bardzo czasochłonna i wymaga ogromnej kwerendy archiwalnej i bibliotecznej. W przypadku akt bełskich edycja zdawała się być jednak stosunkowo prosta, miała polegać właściwie tylko na dokończeniu prac zapoczątkowanych przez lwowskich badaczy, gdy same akta były już zgromadzone. Taki też był pierwotny zamysł obecnych wydawców, gdy w ramach projektu badawczego „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki”⁷ rozpoczęli prace nad edycją akt bełskich. Jednak po dokładniejszym zapoznaniu się z pozostawioną po Hejnoszu spuścizną i wstępnym skonfrontowaniu jej z księgami grodzkimi z dawnego województwa bełskiego pierwotne zamiary uległy znacznej modyfikacji. Przede wszystkim należy zauważyć, że przygotowywana przed wojną edycja zakładała kontynuowanie modelu z wcześniejszych tomów „Akt Grodzkich i Ziemskich”. Tymczasem kryteria te, po pracach przedwojennych Stanisława Kutrzeby⁸ oraz powojennych Adama Przybosia (akta krakowskie), Włodzimierza Dworzaczka (akta wielkopolskie), Jarosława Stoliczkiego (akta podolskie), Michała Zwierzykowskiego, Roberta Kołodzieja i Andrzeja Kamieńskiego (akta wielkopolskie), Henryka Gmitera (akta chełmskie i lubelskie), Wiesława Bondyry i Jerzego Ternesa (akta chełmskie), okazały się obecnie zdecydowanie przestarzałe. Ponadto odkryto, że kwerenda przeprowadzona przez Prochaskę i Hejnosza objęła w zasadzie jedynie księgi grodzkie bełskie (w niewielkim stopniu również księgi ziemskie bełskie), tymczasem

⁴ Biblioteka Naukowa Uniwersytetu Lwowskiego im. I. Franki, sygn. 2402 III (za tę informację wydawcy dziękują dr. Oleksijowi Winnyczenko).

⁵ O. Winnyczenko, *Nevidanij 26-j tom „Aktów grodzkich i ziemskich”*, „Visnik L'vivs'kogo Universitetu. Seria Istorichna”, 33 (1998), s. 207-217.

⁶ A. Walden, *Sejmiki bełskie wobec problemów kościelnych i wyznaniowych Rzeczypospolitej 1587-1668*, „Przegląd Historyczny”, 57 (2016), s. 199-229.

⁷ Publikacja finansowana w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki” w latach 2012-2017 – nr projektu 11H 11 000280.

⁸ *Akta sejmikowe województwa krakowskiego*, t. 1: 1572-1620, wyd. S. Kutrzeba, Kraków 1932; pozostałe edycje akt zob. bibliografia.

w województwie znajdowały się również trzy inne grody: Busk, Grabowiec i Horodło. Wreszcie porównanie wyrywkowych fragmentów planowanej przed wojną edycji z oryginałami wykazało, że część wykonanych wówczas odczytów budzi wątpliwości co do poprawności. Z tych powodów, wbrew wcześniejszym planom deklarowanym w projekcie badawczym, wykonawcy grantu zdecydowali się nie tylko na skonfrontowanie wszystkich zebranych przed wojną materiałów z oryginałami, ale również na szeroką kwerendę archiwalną i biblioteczną. Objęła ona wszystkie księgi z serii indukt (oraz w miarę możliwości z serii dokumentów luźnych) grodów dawnego województwa bełskiego: Bełz, Busk (archiwum we Lwowie), Horodło i Grabowiec (archiwum w Lublinie), a także rozproszone księgi w archiwach w Mińsku i Kijowie oraz wybiórczo księgi ziemskie z okresu bezkrólewia i materiały z innych archiwów i bibliotek (w tym m.in. Biblioteki Ossolineum we Wrocławiu, Biblioteki Narodowej w Warszawie, Biblioteki Czartoryskich w Krakowie, Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie, Geheimes Staatsarchiv Preussischer Kulturbesitz w Berlinie, Riksarkivet w Sztokholmie). Pozwoliło to na odnalezienie wielu nowych, niezwykle cennych materiałów, które znacznie wzbogaciły planowaną edycję. Dzięki konfrontacji odpisów Hejnosza z oryginałami udało się również wyeliminować sporo błędów, polegających przede wszystkim na opuszczaniu lub złym przyporządkowaniu fragmentów tekstu źródłowego. Tylko w bardzo nielicznych, wyjątkowych przypadkach wydawcy jako podstawę edycji przyjęli odpisy Hejnosza. Dotyczy to w pierwszej kolejności akt zniszczonych w czasie wojny, ale również kilkunastu ksiąg bełskich z archiwum lwowskiego, które ze względu na bardzo zły stan zachowania nie są obecnie udostępniane. Wydawcy nie mieli również możliwości swobodnego korzystania z luźnych akt bełskich przechowywanych we Lwowie, ponieważ użytek ten ograniczały przepisy archiwalne (dziennie można otrzymać zaledwie kilka stron akt, dla których na dodatek brakuje jakichkolwiek szczegółowych inwentarzy). Ponieważ w okresie powojennym stan niektórych ksiąg uległ znacznemu pogorszeniu, odpisy Hejnosza okazały się pomocne również przy odtwarzaniu fragmentów tekstów niemożliwych dziś do odczytania ze względu na trwałe uszkodzenie kart lub ich części.

Wydawcy, w przeciwieństwie do Hejnosza, zdecydowali się przyjąć w prezentowanym tomie metodę rekonstrukcyjną. Polega ona na objęciu edycją wszystkich zgromadzeń sejmikowych lub takich, podczas których szlachta podejmowała decyzje odnoszące się do całego województwa (np. zjazdy na okazowaniu, pospolitym ruszeniu, podczas roków sądowych itp.). Uwzględniono w tekście również wszystkie te zjazdy, o których wiadomo, że się odbyły, choć informacji na ich temat nie udało się odnaleźć, oraz te, co do których są wątpliwości, czy rzeczywiście miały miejsce, jednak istnieją dowody na to, że zostały zwołane i odbyć się powinny. Metoda rekonstrukcyjna z wykazaniem wszystkich zgromadzeń szlacheckich zdaniem wydawców zdecydowanie lepiej obrazuje życie sejmikowe szlachty, pokazując intensywność spotkań i ich skalę. Za osobne zjazdy nie uznawano natomiast zebrań szlachty na corocznych popisach, jeśli tego typu zgromadzenie nie skończyło się uchwaleniem laudum. Najczęstszym efektem popisów, na które szlachta regularnie przysyłała zastępców, była manifestacja oblatowana w grodzie z podpisami obecnych. Jako że jest to cenne źródło do badań nad szlachtą bełską, wszystkie odnalezione manifestacje zostały uwzględnione w edycji (podobnie czynił zresztą Hejnosz), jednak nie jako osobny zjazd. Wydawcy dołączali je do najbliższego w czasie, najczęściej poprzedzającego popis sejmiku, aby nie mnożyć sztucznie liczby zjazdów.

Ostatecznie niniejsza edycja akt z lat 1572-1655 objęła 250 różnych sejmików i zjazdów szlacheckich. O skali przeprowadzonych kwerend może świadczyć fakt, że aż 136 z nich nie zostało uwzględnionych w planowanym wydawnictwie Hejnosza. Tylko dla 26 dodanych sejmików nie udało się odnaleźć żadnych dokumentów z nimi związanych. Wiadomo jednak, że powinny się odbyć; albo z mocy prawa (przede wszystkim sejmiiki deputackie), ze względu na nadchodzące obrady sejmowe, albo też na podstawie uchwał samego sejmiku, zapisanych w poprzednich laudach. Spośród 250 zgromadzeń do najstarszych należą sejmiiki przedsejmowe (w tej liczbie również przedkonwokacyjne i przedelekcyjne), których w omawianym okresie było 76. Od 1578 r., po powołaniu do istnienia Trybunału Koronnego, datuje się powstawanie corocznych sejmików deputackich. W niniejszym opracowaniu uwzględniono 78 takich zjazdów. Z kolei w latach dziewięćdziesiątych XVI w. zaczynają pojawiać się początkowo nieregularnie zwoływane sejmiiki relacyjne. W omawianym okresie takich zgromadzeń było 44 – w tej liczbie zawarto również 3 sejmiiki relacyjne powtórne, zwołane z różnych przyczyn (np. ze względu na błędy w wydrukowanych konstytucjach i brak uwzględnienia deklaracji województwa bełskiego). Wreszcie 49 sejmików to zjazdy nadzwyczajne. Zaliczono do nich sejmiiki odbywane za uniwersałami królów, lokalnych senatorów czy też na podstawie decyzji podejmowanej przez samą szlachtę, a wyrażonej w laudach. Zjazdy ekstraordynaryjne odbywały się również podczas roków sądowych, popisów, a także jako sejmiiki obozowe w trakcie trwania pospolitego ruszenia lub konfederacji. W tej liczbie znalazł się również jeden zjazd szlachty bełskiej zorganizowany na Trybunale Lubelskim. Kilka zjazdów nadzwyczajnych zorganizowała szlachta bełska razem z przedstawicielami innych, sąsiednich województw; większość tych przypadków dotyczy okresu wojny ze Szwecją w 1655 r. Ostatnie trzy sejmiiki uzupełniające poniższe opracowanie to zjazdy elekcyjne. Oczywiście podobnych zgromadzeń było znacznie więcej, jednak w niniejszej edycji uwzględniono jedynie te, na których podjęto decyzje obowiązujące społeczność całego województwa bełskiego, a których uchwały wybiegały poza, tradycyjną dla tych zjazdów, elekcję kandydatów na wakujące urzędy sądowe.

Cała edycja obejmuje 553 dokumenty, teksty oraz informacje związane z sejmikiem. Aż 381 z nich nie zostało uwzględnionych w planowanej edycji Wojciecha Hejnosza. Do najobszerniejszych materiałów wytworzonych przez sejmikującą szlachtę, a opublikowanych w niniejszym tomie, należy zaliczyć instrukcje dla posłów sejmikowych. Udało się odnaleźć 49 podobnych tekstów, w tym również instrukcję dla posłów do negocjacji z królem Szwecji Karolem Gustawem. Równie ważnym dokumentem spisywanym przez sejmikującą szlachtę były lauda. W niniejszym tomie opublikowano 70 takich postanowień podjętych na zjazdach obywateli bełskich. Kolejnym rodzajem dokumentacji życia sejmikowego prowincji, choć niewytwarzanej przez zgromadzoną szlachtę, są uniwersały. Poniżej zamieszczono 113 tego rodzaju dokumentów⁹. Ich wystawcami byli w pierwszej kolejności królowie. Wydawcy zdecydowali się opublikować nie tylko uniwersały bezpośrednio związane z sejmikami przedsejmowymi, relacyjnymi czy ekstraordynaryjnymi. Znalazły się tu również wici na pospolite ruszenie czy uniwersały ostrzegające szlachtę przed zagrożeniem. Teksty tych ostatnich dołączano zazwyczaj do najbliższego dacie ich wydania sejmiku. Decyzja o publikacji tychże do-

⁹ Do tej liczby należą jedynie dokumenty opublikowane w całości.

kumentów wynikała z chęci udostępnienia badaczom wszechstronnego materiału źródłowego związanego z życiem politycznym prowincji, często zupełnie niewykorzystywanego w pracach historycznych. Niejednokrotnie szlachta w laudach odwoływała się do publikowanych przez urzędy grodzkie uniwersałów, więc ich lektura z pewnością ułatwi zrozumienie wielu decyzji podejmowanych na sejmikach. Prócz dokumentów pochodzących z kancelarii królewskiej zamieszczono również pokaźną liczbę uniwersałów wystawianych przez miejscowych senatorów oraz innych urzędników. Wreszcie znajdują się tu uniwersały prymasów (z czasów bezkrólewia) oraz hetmanów, np. wzywających szlachtę bełską na pospolite ruszenie. Niewielka część zaprezentowanych poniżej uniwersałów była wcześniej wydana drukiem, jednak wydawcy zdecydowali o jej ponownej publikacji, jeśli dotychczasowa edycja została uznana za trudno dostępną (chodzi głównie o wydawnictwa dziewiętnastowieczne) lub nie odpowiada normom przyjętym w nauce. Kolejny rodzaj tekstów związanych z życiem sejmikowym województwa reprezentuje 55 manifestacji i protestacji składanych w urzędach grodzkich – zarówno indywidualnie, jak i zbiorowo – przez posłów sejmowych, marszałków sejmikowych, poborców podatkowych oraz miejscową szlachtę. Pozostałe opublikowane teksty to 138 źródeł o różnym charakterze. W tej liczbie znajdują się deklaracje sejmowe posłów bełskich (dotyczyły m.in. terminów sejmików relacyjnych), atestacje dla wybranych na różne funkcje osób, korespondencja sejmikowa, mowy wygłaszane podczas obrad (na szczególną uwagę zasługuje obszerna mowa wygłoszona przez Jakuba Sobieskiego), a także relacje z przebiegu sejmików. Można tu odnaleźć również dokumentację związaną z działalnością skarbową sejmiku: kwity, akta elekcji i informacje o juramentach poborców sejmikowych. Znalazły się tu również, dokumentowane w księgach grodzkich, okazowania szlachty bełskiej. Niezwykle ciekawym materiałem źródłowym są, nieznane Wojciechowi Hejnoszowi, decyzje szlachty bełskiej podejmowane w obliczu najazdu szwedzkiego w 1655 r., w tym plenipotencje dla negocjujących ze Szwedami posłów, uchwały w sprawie przyjęcia protekcji szwedzkiej, akt oddania się w poddaństwo Karolowi X Gustawowi i uroczysty akt oboediencji¹⁰.

Uzupełnieniem wydawnictwa jest dodanie 126 informacji na temat różnych osób i dokumentów. W pierwszym przypadku dotyczy to wybranych na sejmikach deputatów oraz posłów, a źródłem wiadomości jest przede wszystkim literatura przedmiotu¹¹. Wzmianki te są szczególnie cenne, gdy żadna inna informacja na temat sejmiku nie zachowała się. Z kolei informacje na temat dokumentów dotyczą głównie uniwersałów o charakterze ogólnopolskim. Są one oczywiście istotne z punktu widzenia życia sejmikowego województwa bełskiego, jednak ich treść albo została wcześniej opublikowana w innym miejscu (np. w aktach sejmików województw poznańskiego i kaliskiego, krakowskiego, lubelskiego lub ziemi

¹⁰ A. Kersten, *Z badań nad konfederacją tyszowiecką*, „Rocznik Lubelski”, 1 (1958), s. 101.

¹¹ Szczególnie cenne okazały się w tym przypadku spisy deputatów trybunałskich, zob. *Deputaci Trybunału Koronnego 1578-1794. Spis*, cz. 1: 1578-1620, oprac. H. Gmiterek, Warszawa 2017; cz. 2: 1621-1660, oprac. D. Kupisz, Warszawa 2017; przy ustalaniu posłów cenna była przede wszystkim publikacja *Posłowie ziemscy koronni 1493-1600*, oprac. W. Uruszczak, I. Kaniewska, M. Ferenc, J. Byliński, pod red. I. Kaniewskiej, Warszawa 2013. Informacje na temat szeregu cennych monografii sejmowych, dzięki którym udało się ustalić przynajmniej część posłów bełskich, zob. bibliografia.

chełmskiej), albo zostanie opublikowana wkrótce¹². Wydawcy zdecydowali się w takim przypadku pozostawić w publikacji wyłącznie nagłówki tychże dokumentów – z nazwą, miejscem i datą wydania. Dodatkowo podano również odpowiedni odsyłacz z informacją, w którym wydawnictwie pełny tekst jest lub niebawem będzie dostępny, oraz odniesienie do miejsca ich oblatowania w księgach grodzkich województwa bełskiego (wraz z formułami aktykacyjnymi). Ze względu na oszczędność miejsca nie informowano w osobnych nagłówkach o legacjach królewskich na sejmiki przedsejmowe – materiały te bowiem w całości są albo niebawem będą ogłoszone drukiem. Wyjątkiem są w tym przypadku dwa teksty. Pierwszy z nich to instrukcja królewska na bełski sejmik deputacki, drugi – odnaleziony w księgach bełskich suplement do instrukcji królewskiej na pierwszy sejm 1652 r. Wyłączając te dwa dokumenty, w edycji opublikowany zostanie tylko właściwy materiał sejmikowy bełski. Podobną filozofię stosują obecnie choćby Wydawcy publikowanych już serii akt sejmikowych województwa lubelskiego i ziemi chełmskiej (H. Gmiterek, W. Bondyra, J. Ternes)¹³.

Strona edytorska i wydawnicza wzorowana jest na opublikowanych niedawno przez M. Zwierzykowskiego (częściowo wraz z R. Kołodziejem i A. Kamińskim) aktach Wielkopolski właściwej z lat 1668-1763¹⁴, stanowiących swoistą kontynuację modelu zaproponowanego przed laty przez A. Przybosia¹⁵ i W. Dworzaczka¹⁶. Zdając sobie sprawę, że publikowane materiały pochodzą w zdecydowanej większości z kopii oblatowanych w księgach grodzkich i nie będą miały znaczenia dla badań nad językiem staropolskim, wydawcy zdecydowali o znacznej modernizacji tekstu. Oparta ona jest w dużej mierze na wskazówkach zawartych w *Instrukcji wydawniczej* opracowanej przez zespół pod kierunkiem Kazimierza Lepszego¹⁷. Ponieważ wydawcy uznają, iż publikują tekst historyczny, nie literacki, dokonali sporych ingerencji, aby ułatwić dzisiejszemu czytelnikowi jego zrozumienie. Uzupełniono znaki diakrytyczne. Pozostawiono zapisy oboczne „a” pochylonego w słowach „koždy” – „každy”. Zachowano też oboczności a/e, np. w słowach „jachać” i „jechać”. Pozostawiono oryginalny

¹² Dotyczy to przede wszystkim królewskich uniwersałów przedsejmowych z czasów panowania Władysława IV oraz Jana Kazimierza, które niebawem ukażą się drukiem w zbiorze akt sejmikowych województw poznańskiego i kaliskiego pod współredakcją niżej podpisanych.

¹³ *Akta sejmikowe ziemi chełmskiej 1572-1668*, wyd. H. Gmiterek, W. Bondyra, J. Ternes, Lublin 2013; *Akta sejmikowe województwa lubelskiego 1572-1632*, wyd. H. Gmiterek, Lublin 2016.

¹⁴ *Akta sejmikowe województw poznańskiego i kaliskiego. Lata 1696-1732*, wyd. M. Zwierzykowski, Poznań 2008; *Akta sejmikowe województw poznańskiego i kaliskiego. Lata 1733-1763*, wyd. M. Zwierzykowski, Warszawa 2015; *Akta sejmikowe województw poznańskiego i kaliskiego. Lata 1668-1675*, wyd. M. Zwierzykowski, R. Kołodziej, A. Kamiński, Poznań 2018; *Akta sejmikowe województw poznańskiego i kaliskiego. Lata 1676-1695*, wyd. M. Zwierzykowski, R. Kołodziej, A. Kamiński, Poznań 2018.

¹⁵ *Akta sejmikowe województwa krakowskiego*, wyd. A. Przyboś, t. 3 (1661-1673), Wrocław-Kraków 1959; t. 4 (1674-1680), Wrocław-Kraków 1963; t. 5 (1681-1696), Wrocław 1984.

¹⁶ *Akta sejmikowe województw poznańskiego i kaliskiego*, wyd. W. Dworzaczek, t. 1: 1572-1632, cz. 1: 1572-1615, Poznań 1957 [Rec. J. Maciszewski, CPH, 10 (1958), s. 197-200; J. Bielecka, RH, 25 (1959), z. 1, s. 198-202; A. Przyboś, SŻ, 4 (1959), s. 195-198]; t. 1: 1572-1632, cz. 2: 1616-1632, Poznań 1962 [Rec. A. Przyboś, SŻ, 11 (1966), s. 176-179].

¹⁷ *Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku*, red. K. Lepszy, Wrocław 1955.

zapis imiesłowów uprzednich, np. „zsiadszy” zamiast „zsiadłszy”. Mimo niekonsekwencji w zapisie końcówek „-em” i „-ym” w narzędniku i miejscowniku („spólnemi” – „spólnymi”, „wolnemi” – „wolnymi”) pozostawiono niejednolity zapis zgodny z zapisem w źródle. Słowa pochodzące z łaciny zmodernizowano zgodnie z zaleceniami *Instrukcji wydawniczej*. Modernizacji uległa również interpunkcja. Wstawiono przecinki i kropki, aby podzielić zdania, czasem zajmujące kilkanaście linijek tekstu, na krótsze. Pisownia nazwisk została zmieniona jedynie częściowo. Jeśli jedno nazwisko było zapisywane na kilka różnych sposobów (np. istniało pięć różnych zapisów nazwiska „Russian”), wówczas zapis ujednolicano. Natomiast w przypadkach, gdy istniały pojedyncze oboczności przy zapisie jakiegoś nazwiska (np. w spisach robionych po łacinie), pozostawiano w tekście wariant zgodny z zapisem w źródle. Zastosowano również liczne skróty tytułów, jak „J.K.M.” („jego królewska mość”), „jm.” („jego mość”), „ichm.” („ich moście”). W skrócie terminu „pan nasz miłościwy” zastosowano wprawdzie małe litery („p.n.m.”), jednak przy osobnej pisowni słowa „Pan”, w rozumieniu „król”, pozostawiono dużą literę, która wielokrotnie ułatwia zrozumienie tekstu. Wszystkie używane skróty zamieszczono w wykazie. Wszelkie wtręty i dodatki wydawców umieszczono w nawiasach kwadratowych. W ten sposób oznaczono zarówno brakujące imiona, jak i przypuszczalne odczyty zniszczonych fragmentów tekstu. Dla wygody czytającego, przy manifestacjach lub popisach wydawcy zdecydowali o ponumerowaniu kolejnych podpisujących się osób przy użyciu liczb w nawiasach kwadratowych. W przypadku niekonsekwencji pisarza, gdy jedynie część punktów z instrukcji dla posłów była numerowana, wydawcy uzupełnili resztę, umieszczając kolejne numery w nawiasach kwadratowych. Pozostałe instrukcje zamieszczone w edycji, zgodnie z zapisem źródła, nie posiadają numerów kolejnych artykułów, choć Wojciech Hejnosz część z nich uzupełniał. Wreszcie w takich samych nawiasach znajdują się również numery stron lub kart podstawy edycji.

Wydawnictwo zostało zaopatrzone w niezbędny aparat edytorski. W przypisach rzeczowych objaśniono osoby występujące w tekście, wymienione jedynie z tytułu (dotyczy to również członków domu panującego, obcych monarchów i ich urzędników, dyplomatów i innych postaci). Objęcia objęły również mniejsze miejscowości z podaniem ich obecnej nazwy i orientacyjnego położenia. Dla wygody korzystających z edycji w przypisach podano nazwy konstytucji sejmowych wymienianych w tekstach wraz z odpowiednim odnośnikiem do *Volumina constitutionum*¹⁸. Rozwiązano również zapis używanych czasem w tekście dat z kalendarza kościelnego. Wreszcie objaśniano niektóre wydarzenia historyczne, jeśli ułatwiałoby to zrozumienie tekstu. W przypisach tekstowych odnotowano ważniejsze odmianki tekstowe i ewentualne problemy z odczytem.

¹⁸ *Volumina constitutionum*, t. 1: 1493-1549, vol. 1: 1493-1526, do druku przyg. S. Grodziski, I. Dwornicka, W. Uruszczak, Warszawa 1996; vol. 2: 1527-1549, do druku przyg. W. Uruszczak, S. Grodziski, I. Dwornicka, Warszawa 2000; t. 2: 1550-1609, vol. 1: 1550-1585, do druku przyg. W. Uruszczak, S. Grodziski, I. Dwornicka, Warszawa 2005; t. 2: 1550-1609, vol. 2: 1587-1609, do druku przyg. S. Grodziski, Warszawa 2008; t. 3: 1611-1640, vol. 1: 1611-1626, do druku przyg. S. Grodziski, A. Karabowicz, M. Kwiecień, Warszawa 2010; vol. 2: 1627-1640, do druku przyg. S. Grodziski, M. Kwiecień, A. Karabowicz, Warszawa 2013; t. 4: 1641-1668, vol. 1: 1641-1658, do druku przyg. S. Grodziski, M. Kwiecień, K. Fokt, Warszawa 2015.

Zgromadzony materiał podzielono chronologicznie. Każdy sejmik otrzymał odrębne oznaczenie cyfrowe, a w obrębie każdego sejmiku osobno ponumerowano wszystkie dokumenty i inne materiały związane z konkretnym sejmikiem (gł. uniwersały, lauda, instrukcje, informacje na temat obrad). Każdy z tekstów zaopatrzony został w krótką informację na temat podstawy rękopiśmiennej, a w kilku przypadkach również miejsca, w którym ukazał się drukiem. Sejmiaki, które powinny odbyć się zgodnie z prawem, ale o których wydawcy nie posiadali żadnych informacji, również zostały wpisane do niniejszej edycji i opatrzone informacją, że na ich temat nie odnaleziono żadnych materiałów.

Wydawcy poczuwają się do miłego obowiązku, aby złożyć podziękowania osobom, które przyczyniły się do powstania tomu. W pierwszej kolejności należy wymienić Profesora Andrzeja Kamińskiego, jednego z inicjatorów przedsięwzięcia i jednocześnie współwydawcę kolejnego (drugiego z trzech) tomów niniejszej edycji. Słowa wdzięczności należą się pracownikom Centralnego Historycznego Archiwum Ukrainy we Lwowie. Dyrekcji Archiwum dziękujemy za wydanie zgody na korzystanie z oryginalnych ksiąg bełskich, ogromne podziękowania składamy również za pomoc podczas wielomiesięcznych kwerend Pracownikom Archiwum: Paniom Oksanie Mel'nyk i Irinie Wengryn oraz Panu Wołodomyrowi Dolinowskiemu. Nie bez znaczenia była również pomoc i życzliwość ze strony Pana Dyrektora Archiwum Państwowego w Lublinie, Piotra Dymmela, dzięki której udało się sprawnie zrealizować żmudne kwerendy. Dziękujemy także Profesorowi Igorowi Kraszewskiemu, który wspomógł Wydawców w żmudnym przeglądaniu i fotografowaniu kilkunastu ksiąg bełskich. Profesorowi Andrzejowi Wypustkowi składamy wielkie podziękowania za korektę zarówno całych tekstów, jak i drobniejszych fragmentów łacińskojęzycznych. Dzięki wnikliwym uwagom udało się wyeliminować szereg potknięć językowych.

Największe wyrazy wdzięczności należą się jednak Recenzentom niniejszego tomu. Profesorowi Henrykowi Gmiterkowi dziękujemy za wsparcie i wszechstronną pomoc, szczególnie przy redakcji językowej. Jego doświadczenie w pracach nad tekstami z końca XVI i początków XVII w. było dla Wydawców bezcenne, a przekazane rady pomogły nadać ostateczny kształt publikowanym materiałom. Nie do przecenienia była również pomoc przy identyfikacji niektórych osób oraz wydarzeń. Osobne słowa podziękowania należą się Doktorowi Oleksijowi Winnyczenko. Jako że przez wiele lat sam zajmował się zbieraniem materiałów do dziejów sejmiku bełskiego, wskazał on Wydawcom wiele niezwykle cennych uzupełnień, bez których niniejsza publikacja byłaby niekompletna. Dzięki wskazówkom Doktora Winnyczenki wydawnictwo wzbogacone zostało o blisko czterdzieści tekstów, wśród których znalazły się trzy instrukcje dla posłów, cztery lauda, czternaście uniwersałów i mandatów królewskich, trzy manifestacje i protestacje, osiem innych dokumentów (atestacje, kwity, listy z i do sejmiku) oraz siedem informacji na temat dokumentów i notek aktykacyjnych związanych z sejmikiem (wszystkie one zostały zaznaczone w przypisach). Dr Winnyczenko poczynił również liczne uzupełnienia do dokumentacji już zgromadzonej, wskazując dodatkowe egzemplarze, które niejednokrotnie pozwoliły na rozstrzygnięcie wątpliwych lekcji. Wśród nich znalazły się trzy instrukcje, siedem laudów, osiemnaście uniwersałów i informacji o ich publikacji przez woźnych oraz trzy inne materiały. Zaangażowanie Recenzenta

pomogło również przy weryfikacji niektórych tekstów z książ, które ze względu na zły stan nie są obecnie udostępniane czytelnikom. Obu Recenzentom Wydawcy składają wielkie wyrazy podziękowania za trud włożony w przejrzanie ponad tysiącstronicowego maszynopisu, cenne uzupełnienia i uwagi redakcyjne.

Wydawcy

Wrocław–Poznań, 31 sierpnia 2020 r.

Вступ

Вже понад сто років тому, в рамках серійного видання *Akta grodzkie i ziemskie* львівське наукове середовище розпочало публікацію сеймикових актів з гродських книг, що зберігалися в архіві у Львові. Поза сумнівами ініціатива виникла з прагнення продовжити справу, започатковану кількадесят років раніше Адольфом Павінським, який опублікував сеймикові матеріали куявських воєводств¹. Завдяки Антонію Прохасці та Войцеху Гейношу вдалося повністю опублікувати акти вишенського і галицького сеймиків². Ще перед війною обидва дослідники розпочали збір і підготовку до видання актів чергового сеймика – Белзького воєводства, а після смерті А. Прохаски справу самостійно продовжив В. Гейнош. Зібрані матеріали були частково приготовані до друку і перша їх частина мала побачити світ у 1939 р. З ініціативи В. Гейноша тоді був приготований коректурний відбиток (гранки) белзьких актів, що охоплювали 1572–1667 роки, решта матеріалів залишалась у рукописній формі. На перешкоді запланованому виданню став початок війни. Після її завершення В. Гейнош остаточно перебрався до Торуня і вже ніколи не повертався до покинутої роботи над белзькими актами.

Після Другої світової війни зібрані белзькі акти розділили долю львівського Оссолінеуму. Коректурний відбиток і рукопис актів за 1668–1772 рр. були передані В. Гей-

¹ *Dzieje ziemi kujawskiej oraz akta historyczne do nich służące. Rządy sejmikowe w epoce królów elekcyjnych 1572-1795*, t. II: *Lauda i instrukcje 1572-1674*, t. III: *Lauda i instrukcje 1674-1700*, t. IV: *Lauda i instrukcje 1700-1733*, t. V: *Lauda i instrukcje 1733-1795*, ogł. A. Pawiński, Warszawa 1888.

² *Akta grodzkie i ziemskie*, t. XX-XXII (*Lauda wiszeńskie*, t. I: 1572-1648; *Lauda wiszeńskie*, t. II: 1648-1673; *Lauda wiszeńskie*, t. III: 1673-1732, oprac. A. Prochaska, Lwów 1909-1914); t. XXIII: *Lauda sejmikowe wiszeńskie, lwowskie, przemyskie i sanockie 1731-1772*, wyd. A. Prochaska, Lwów 1928; t. XXIV: *Lauda sejmikowe halickie 1575-1695*, wyd. A. Prochaska, Lwów 1931, t. XXV: *Lauda sejmikowe halickie 1696-1772*, wyd. W. Hejnosz, Lwów 1935.

ношем до Бібліотеки Інституту ім. Оссолінських у Вроцлаві³, натомість копії актів за 1572–1667 рр. залишились у Львові та зберігаються в Науковій бібліотеці Львівського національного університету ім. Івана Франка⁴. Ці матеріали використовували історики, як польські, так і українські. Ключову роль у дослідженнях сеймика Белзького воєводства відігравав поза сумнівами львівський дослідник д-р Олексій Вінниченко, який використовував не лише збірку В. Гейноша, але й проводив широкі пошуки у фондах ґродських книг з колишнього Белзького воєводства, що нині зберігаються в Центральному державному історичному архіві України у Львові, Державному архіві в Любліні, а також серед рукописних матеріалів Головного архіву давніх актів у Варшаві та Бібліотеки Національного інституту ім. Оссолінських у Вроцлаві. Український історик також виголошував (вже в 1998 р.) постулат публікації актів, які залишились після В. Гейноша⁵. Белзьким сеймиком так само цікавились польські історики, прикладом чого може бути хоча б остання публікація Артура Вальдена, який на підставі поміж іншим актів, зібраних В. Гейношем та доповнених завдяки пошукам у ґродських книгах, опублікував статтю про релігійні питання у дискусіях на цьому сеймику⁶.

Про потребу видання белзьких актів у науковому середовищі польських істориків говорилося віддавна. Користі від такого типу проєктів є беззаперечні, хоч сама публікація сеймикових матеріалів є справою дуже трудомісткою та вимагає масштабних пошуків в архівах і бібліотеках. У випадку белзьких актів їх видання однак здавалось справою порівняно простою, мала полягати власне у завершенні праці, започаткованої львівськими дослідниками, оскільки самі акти були вже зібрані. Таким і був первісний задум теперішніх видавців, коли в рамках дослідницького проєкту „Національної Програми Розвитку Гуманітаристики” („Narodowy Program Rozwoju Humanistyki”)⁷ вони розпочали працю над виданням белзьких актів. Проте після детального знайомства із збіркою, що залишилась після В. Гейноша, і початкового її порівняння з ґродськими книгами колишнього Белзького воєводства первісні наміри зазнали значних змін. Передусім слід зауважити, що підготовлене перед війною видання передбачало продовження публікаційної моделі попередній томів „Akt Grodzkich i Ziemskich”. Тим часом такі критерії – після видань передвоєнних Станіслава Кутшеби⁸ та повоєнних Адама Пшибося (краківські акти), Влодзимежа Двожачка (великопольські акти), Ярослава Столицького (подільські акти), Міхала Звежиковського, Роберта Колодзєя і

³ Bibl. Oss., rkp. 15964.

⁴ Наукова бібліотека Львівського національного університету імені Івана Франка, відділ рукописних, стародрукованих та рідкісних книг імені Ф. П. Максименка, спр. 2402 III (за цю інформацію видавці дякують др. Олексієві Вінниченку).

⁵ О. Вінниченко, *Невиданий 26-ий том „Aktów grodzkich i ziemskich”*, Вісник Львівського університету, Серія історична, 33 (1998), с. 207–217.

⁶ A. Walden, *Sejmiki bełskie wobec problemów kościelnych i wyznaniowych Rzeczypospolitej 1587–1668*, Przegląd Historyczny, t. 57 (2016), s. 199–229.

⁷ Видання профінансоване в рамках програми Міністра науки та вищої освіти під назвою „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki” в 2012–2017 рр. – № проєкту 11H 11 000280.

⁸ *Akta sejmikowe województwa krakowskiego*, t. 1: 1572–1620, wyd. S. Kutrzeba, Kraków 1932; інші видання сеймикових актів див. Бібліографію.

Анджея Каменського (великопольські сеймикові акти), Генрика Імітерка (холмські й люблінські акти), Веслава Бондири і Єжи Тернеса (холмські акти) – нині видавались однозначно застарілими. Поза тим виявилось, що проведена А. Прохаскою і В. Гейношем пошукова робота фактично охопила лише белзькі гродські книги (у незначній мірі також белзькі земські книги), тоді як у воєводстві знаходилися також три інші гроди – у Буську, Грабовцю і Городлі. Врешті порівняння вибіркового фрагментів запланованого перед війною видання з оригіналами показало, що частина зроблених тоді відписів викликає сумніви щодо коректності. З цих причин, у супереччю попереднім планам, задекларованим у дослідницькому проекті, виконавці гранту наважились не лише на звірку всіх зібраних перед війною матеріалів з оригіналами, але й на широку пошукову роботу в архівах і бібліотеках. Охопила вона усі чистові книги (також у міру можливості фасцикули неіндукованих документів) гродів колишнього Белзького воєводства – у Белзі й Буську (у львівському архіві) та Городлі й Грабовцю (у люблінському архіві), а також розпорошені книги в архівах у Мінську і Києві та вибірково земські книги з періоду безкоролів'їв і матеріали в інших архівах і бібліотеках (поміж іншим у Бібліотеці Оссолінеуму у Вроцлаві, Національній бібліотеці у Варшаві, Бібліотеці Чарторийських у Кракові, Головному архіві давніх актів у Варшаві, Таємному державному архіві пруської спадщини в Берліні, Державному архіві у Стокгольмі). Дозволило то відшукати багато невідомих, надзвичайно цінних матеріалів, які суттєво збагатили плановане видання. Завдяки звірці відписів В. Гейноша з оригіналами вдалося також усунути чимало помилок, які полягали передусім у пропусках або невірному відтворенні фрагментів у текстах джерел. Тільки в дуже небагатьох, виняткових випадках видавці за підставу публікації взяли відписи В. Гейноша. Стосується то найперше актів, які загинули під час війни, а також кільканадцяти белзьких книг з львівського архіву, які з огляду на дуже поганий стан збереженості нині недоступні дослідникам. Видавці не мали також можливості необмеженого використання белзьких неіндукованих актів, що зберігаються у Львові, оскільки видачу їх обмежують архівні правила (на день можна отримати заледве кілька сторінок неіндукованих актів, для яких на додачу бракує яких-небудь докладних інвентарів). Оскільки у повоєнний період стан деяких книг значно погіршився, відписи В. Гейноша виявились також помічними для відтворення тих фрагментів текстів, які нині неможливо відчитати з огляду на суттєве пошкодження аркушів або їх частин.

Видавці, на відміну від В. Гейноша, вирішили застосувати у представленому томі метод реконструкції. Полягає він в охопленні виданням усіх сеймикових зібрань та з'їздів, під час яких шляхта приймала рішення, що стосувались усього воєводства (наприклад, з'їзди під час оказовань, посполитого рушення, судових років і так далі). Враховано у томі також усі ті з'їзди, про які відомо, що вони відбулися, хоч інформації про них не вдалося відшукати, та ті, щодо яких є сумніви чи вони реально мали місце, однак існують докази того, що були скликані і мали відбутися. Метод реконструкції із зазначенням усіх шляхетських зібрань, на думку видавців, однозначно краще відображає сеймикове життя шляхти, репрезентуючи інтенсивність зборів та їх масштаб. Як окремі з'їзди не трактовано натомість зібрання шляхти на щорічних переписах, якщо цього типу збори не завершилися ухваленням ляуди (постанови). Найчастіше

результатом переписів, на які шляхта систематично присилала заступників, була маніфестація, облятована в ґроді з підписами присутніх. Оскільки є вона цінним джерелом для дослідження белзької шляхти, усі виявлені маніфестації враховані у виданні (подібно робив зрештою В. Гейнош), однак не як окремий з'їзд. Видавці долучали їх до найближчого у часі сеймика, найчастіше того, що попереджав перепис, аби штучно не збільшувати число з'їздів.

У підсумку теперішнє видання актів за 1572–1655 роки охопило 250 різних сеймиків і шляхетських з'їздів. Про масштаб проведених пошуків може свідчити той факт, що лише 136 з них були враховані у підготовленому раніше виданні В. Гейноша. Тільки для 26 доданих сеймиків не вдалося відшукати жодних документів, пов'язаних з ними. Відомо однак, що мали відбутися: або згідно закону (передусім депутатські сеймики), або з огляду на наступні сеймові наради, або ж на підставі рішень самого сеймика, вписаних у попередніх постановах. З-поміж 250 зібрань до найстаріших належали передсеймові сеймики (у тому числі передконвокаційні та переделекційні), яких у вказаному періоді відбулось 76. Від 1578 р., після створення Коронного Трибуналу, з'являються щорічні депутатські сеймики. В теперішньому томі враховано 78 таких з'їздів. Далі в 90-х роках XVI ст. починає практикуватися – початково нерегулярно – скликання реляційних сеймиків. У зазначеному періоді таких зібрань відбулось 44, до цього числа зараховано також три повторні реляційні сеймики, скликані з різних причин (наприклад з огляду на помилки в надрукованих сеймових конституціях і через неврахування декларації Белзького воєводства). Врешті 49 сеймиків – це надзвичайні з'їзди. Зараховано до них сеймики, які відбувались за універсалами королів і місцевих сенаторів або на підставі рішення, прийнятого самою шляхтою та зафіксованою у лядах. Екстраординарні з'їзди відбувались також під час судових сесій і переписів та як обозні сеймики в часі функціонування посполитого рушення чи конфедерації. У тому числі опинився також один з'їзд белзької шляхти, проведений на Трибуналі в Любліні. Кілька надзвичайних з'їздів белзька шляхта організувала разом з представниками інших, сусідніх воєводств; більшість таких випадків стосується періоду війни зі Швецією в 1655 р. Останні три сеймики, що входять до нинішнього дослідження, це елекційні з'їзди. Очевидно подібних зібрань було значно більше, однак у теперішньому виданні враховано тільки ті, на яких були прийняті рішення, що були обов'язковими для суспільства усього Белзького воєводства, і ухвали яких виходили поза традиційні для таких з'їздів вибори кандидатів на вакантні судові уряди.

Загалом видання містить 553 документи, тексти або відомості, що стосуються сеймиків. Аж 381 з них не було враховано в підготовленому раніше виданні В. Гейноша. До найбільших документів, створених учасниками сеймика та публікованих у теперішньому томі, слід віднести інструкції для сеймикових послів. Вдалося відшукати 49 подібних актів, у тому числі також одна інструкція для послів до переговорів зі шведським королем Карлом X Густавом. Не менш важливим документом, що уклала шляхта на сеймиках, були ляуди. У теперішньому томі опубліковано 70 таких постанов прийнятих на з'їздах белзьких обивателів. Наступним видом документації з сеймикового життя провінції, хоч і не створеної зібраною шляхтою, були універса-

ли. Нижче вміщено 113 документів цього типу⁹. Їх експонентами були в першу чергу королі. Видавці вирішили опублікувати не тільки універсали, безпосередньо пов'язані з передсеймовими, реляційними чи надзвичайними сеймиками. Опинилися тут так само універсали, якими скликали посполите рушення чи попереджали шляхту про небезпеку. Тексти цих останніх долучено до найближчого за датою їх виставлення сеймика. Рішення ж про публікацію цих документів виникло з бажання удоступнити дослідникам різноманітний джерельний матеріал, пов'язаний з політичним життям провінції, який часто взагалі не використовують в історичних працях. Неодноразово шляхта в ляudah покликала на публіковані гродськими урядами універсали, отже ознайомлення з ними поза сумнівами допоможе зрозуміти чимало рішень, прийнятих на сеймиках. Окрім документів, що походили з королівської канцелярії, вміщена також помітна кількість універсалів, виставлених місцевими сенаторами або іншими урядниками. Врешті опинилися тут і універсали примасів (з часів безкоролів'їв) та гетьманів, наприклад якими закликали белзьку шляхту на посполите рушення. Незначна частина представлених нижче універсалів була раніше видана друком, однак видавці вирішили повторно їх публікувати, якщо вважали, що дотеперішня публікація є важкодоступною (йдеться головню про видання XIX ст.) або не відповідає нормам, прийнятим у сучасній науці. Черговий вид актів, пов'язаних з сеймовим життям воеводства, репрезентують 55 маніфестацій і протестацій, укладених у гродських урядах – як індивідуально, так і колективно – сеймовими послами, сеймовими маршалками, збирачами податків (поборцями) та місцевими шляхтичами. Решта опублікованих текстів – це 138 джерел різноманітного характеру. В їх числі опинилися сеймові декларації белзьких послів (стосувалися зокрема термінів реляційних сеймиків), атестації особам, обраним для виконання різних функцій, сеймова кореспонденція, виголошені під час нарад промови (на особливу увагу заслуговує велика промова, виголошена Якубом Собеським), а також реляції про перебіг сеймиків. Тут можна відшукати і документацію, пов'язану зі скарбовою діяльністю сеймика: квити, акти елекції сеймових поборців та відомості про їх присяги. Опинилися тут також зафіксовані в гродських книгах акти оказовань белзької шляхти. Надзвичайно цікавим джерельним матеріалом є невідомі В. Гейношові рішення белзької шляхти, прийняті в період шведського наступу в 1655 р., зокрема пленіпотенції (поноваження) для послів до переговорів зі шведами, ухвали в справі прийняття шведської протекції, акт переходу в підданство Карлу X Густаву та урочистий акт покорі¹⁰.

Доповненням видання є додаткові 126 відомостей щодо різних осіб і документів. В першому випадку це стосується обраних на сеймиках депутатів та послів, а джерелом інформації є передусім спеціальна література¹¹. Згадки ці є особливо цінними,

⁹ До цього числа включені тільки повністю опубліковані документи.

¹⁰ A. Kersten, *Z badań nad konfederacją tyszowiecką*, „Rocznik Lubelski”, 1 (1958), s. 101.

¹¹ Особливо цінними в цьому випадку виявились списки трибунальських депутатів, див. *Deputaci Trybunału Koronnego 1578-1794. Spis, cz. 1: 1578-1620*, opr. H. Gmiterek, Warszawa 2017; *cz. 2: 1621-1660*, opr. D. Kupisz, Warszawa 2017; для встановлення послів важливим було насамперед видання *Posłowie ziemscy koronni 1493-1600*, opr. W. Uruszcak, I. Kaniewska, M. Ferenc, J. Byliński, pod red. I. Kaniewskiej, Warszawa 2013. Відомості стосовно низки

коли жодної іншої інформації про сеймик не збереглося. Відповідно відомості щодо документів стосуються здебільшого універсалів загальнодержавного характеру. Очевидно вони є суттєві з точки зору сеймикового життя Белзького воєводства, однак їх зміст був або раніше опублікований в іншому виданні (наприклад, в актах сеймиків Познанського і Каліського, Краківського та Люблінського воєводств або Холмської землі), або буде опублікований незабаром¹². Видавці вирішили в таких випадках вмістити у публікації виключно заголовки цих документів – з назвою, місцем і датою видачі. Додатково подано також відповідні посилання з інформацією, в якому виданні повний текст є або невдовзі буде доступний, та стосовно місця їх облятування в гродських книгах Белзького воєводства (разом з актикаційними формулами). З огляду на брак місця, не інформовано в окремих заголовках про королівські легації на передсеймові сеймики – тому що ці матеріали повністю або є, або незабаром будуть видані друком. Винятком у цьому випадку є два акти. Перший з них це королівська інструкція на белзький депутатський сеймик, другий – виявлений в белзьких книгах додаток (*suplement*) до королівської інструкції на перший сейм 1652 р. Поза тими двома документами у виданні вміщений тільки суто белзький сеймиковий матеріал. Подібний підхід застосовують хоча б Видавці вже публікованих серій сеймикових актів Люблінського воєводства і Холмської землі (Г. Гмітерек, В. Бондира, Є. Тернес)¹³.

З точки зору едиційної археографії видання підготовлене за взірцем нещодавно опублікованих М. Звезиковським (почасти разом з Р. Колодзеем і А. Каменським) актів власне Великопольщі за 1668–1763 роки¹⁴, що являють собою своєрідне продовження моделі, запропонованої свого часу А. Пишибосем¹⁵ і В. Двожачком¹⁶. Враховуючи, що публіковані матеріали в абсолютній більшості походять з копій, облятованих у гродських книгах, і не будуть мати значення для досліджень старопольської мови, видавці наважились на доволі значну модернізацію текстів. Ґрунтується вона в зна-

цінних сеймових монографій, завдяки яким вдалося встановити принаймні частину белзьких послів, див. у Бібліографії.

¹² Це стосується передусім королівських передсеймових універсалів з часу правління Владислава IV і Яна Казимира, які незабаром будуть опубліковані в томі сеймикових актів Познанського і Каліського воєводств за співредакції нижчепідписаних.

¹³ *Akta sejmikowe ziemi chełmskiej 1572-1668*, wyd. H. Gmiterek, W. Bondyra, J. Ternes, Lublin 2013; *Akta sejmikowe województwa lubelskiego 1572-1632*, wyd. H. Gmiterek, Lublin 2016.

¹⁴ *Akta sejmikowe województw poznańskiego i kaliskiego. Lata 1696-1732*, wyd. M. Zwierzykowski, Poznań 2008; *Akta sejmikowe województw poznańskiego i kaliskiego. Lata 1733-1763*, wyd. M. Zwierzykowski, Warszawa 2015; *Akta sejmikowe województw poznańskiego i kaliskiego. Lata 1668-1675*, wyd. M. Zwierzykowski, R. Kołodziej, A. Kamiński, Poznań 2018; *Akta sejmikowe województw poznańskiego i kaliskiego. Lata 1676-1695*, wyd. M. Zwierzykowski, R. Kołodziej, A. Kamiński, Poznań 2018.

¹⁵ *Akta sejmikowe województwa krakowskiego*, wyd. A. Przyboś, t. 3 (1661-1673), Wrocław-Kraków 1959; t. 4 (1674-1680), Wrocław-Kraków 1963; t. 5 (1681-1696), Wrocław 1984.

¹⁶ *Akta sejmikowe województw poznańskiego i kaliskiego*, wyd. W. Dworzaczek, t. 1: 1572-1632, cz. 1: 1572-1615, Poznań 1957 [Rec. J. Maciszewski, CPH, 10 (1958), s. 197-200; J. Bielecka, RH, 25 (1959), z. 1, s. 198-202; A. Przyboś, SŻ, 4 (1959), s. 195-198]; t. 1: 1572-1632, cz. 2: 1616-1632, Poznań 1962 [Rec. A. Przyboś, SŻ, 11 (1966), s. 176-179].

чний мірі на вказівках, вміщених в „Instrukcji wydawniczej”, підготовленій колективом під керівництвом Казімежа Лепшого¹⁷. Оскільки видавці визнають, що публікують історичні тексти, а не літературні, то зробили чимало виправлень, щоб спростити сучасному читачеві їх розуміння. Додані діакритичні знаки. Залишено варіативне написання закритого „a” в словах „koždy” і „každy”. Збережено також варіативність a/e, наприклад у словах „jachać” і „jechać”. Залишено оригінальне написання дієприслівників, наприклад „zsiadszy” замість „zsiadłszy”. Незважаючи на непослідовне написання закінчень „-em” і „-ym” в орудному та місцевому відмінках („spólnemi” – „spólnymi”, „wolnemi” – „wolnymi”), залишено їх різnorідне написання відповідно до написання у джерелі. Слова латинського походження модернізовано відповідно до рекомендацій „Instrukcji wydawniczej”. Подібно зроблено з пунктуацією, були вставлені коми, щоб поділити на коротші речення, які часами займали кільканадцять рядків тексту. Написання прізвищ була змінена лише частково. Якщо одне прізвище було записане у кількох різних варіантах (наприклад, існувало п’ять різних написань прізвища „Russian”), тоді його написання уніфіковано. Натомість у випадках, коли існувала поодинокі варіативність у написанні якогось прізвища (наприклад, в переліках, укладених латинською мовою), залишено в тексті варіант відповідно до написання в джерелі. Вжито так само численні скорочення таких титулувань, як „J.K.M.” („jego królewska mość”), „jm.” („jego mość”), „ichm.” („ich moście”). У скороченні окреслення „pan nasz miłościwy” щоправда використано малі літери („p.n.m.”), однак при окремому написанні слова „Pan” на означення короля залишено велику літеру, яка значно спрощує розуміння тексту. Усі вжиті скорочення розкрито в їх переліку. Будь-які вставки й доповнення видавців вміщено у квадратних дужках. У такий спосіб подано як імена, яких бракує в документі, так і гіпотетично реконструйовані фрагменти тексту, що були знищені. У маніфестаціях і переписах шляхти видавці впровадили – для зручності читача – у квадратних дужках послідовну нумерацію осіб, які підписалися або були вписані. У випадку недбалості писаря, коли лише частина пунктів в інструкції послам була пронумерована, видавці додали для решти, вміщуючи наступні номери у квадратних дужках. Інші інструкції, вміщені у виданні, відповідно до написання джерела не мають номерів для окремих артикулів хоч В. Гейнош частину з них додавав. Врешті в таких самих дужках знаходяться також номери сторінок або аркушів рукописної підстави публікації.

Видання було забезпечено необхідним науково-довідковим апаратом. У змістових примітках ідентифіковано осіб, згаданих у тексті, але названих тільки за титулуванням (стосується це членів правлячого дому, іноземних монархів та їх урядників, дипломатів і інших персон). Пояснення також охопили незначні місцевості, з поданням їх сучасної назви та орієнтовного розташування. Для зручності читачів у примітках подано заголовки сеймових конституцій, згаданих у тексті, разом з відповідним поси-

¹⁷ *Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku*, red. K. Lepszy, Wrocław 1955.

ленням на „*Volumina Constitutionum*”¹⁸. Роз’яснено також написання дат за церковним календарем, часами вжитих у джерелах. Врешті пояснено деякі історичні події, якщо спрощувало це розуміння тексту. У текстових примітках занотовано найважливіші текстуальні різночитання та можливі проблеми з прочитанням.

Зібрані матеріали представлено хронологічно. Кожен сеймик отримав окрему цифрову позначку, а в рамках кожного зібрання осібно пронумеровані всі документи та інші матеріали, пов’язані із цим конкретним сеймиком (головно універсали, ляуди, інструкції, відомості стосовно нарад). Кожен акт супроводжує коротка інформація про рукописну підставу, а в кількох випадках також щодо місця попередньої публікації. Сеймики, які повинні були відбутися згідно з правом, але про них видавці не мали жодних відомостей, так само були включені до теперішнього видання і позначені як такі, що стосовно їх проведення не вдалося виявити жодних матеріалів.

Видавці відчувають за собою приємний обов’язок скласти подяку особам, які причинилися до появи тому. У першу чергу належить назвати Пана Професора Анджея Каменського, одного з ініціаторів проекту та одночасно співвидавця наступного (другого з трьох) томів теперішнього видання. Слова вдячності належать працівникам Центрального державного історичного архіву України у Львові. Дирекції архіву дякуємо за надання згоди на використання оригінальних белзьких книг, величезну подяку складаємо так само за допомогу під час багатомісячних пошуків працівникам архіву – Пані Оксані Мельник, Пані Ірині Венгрин та Пану Володимиру Доліновському. Значною також була допомога і зичливе ставлення з боку Пана Директора Державного архіву в Любліні Пйотра Диммеля, завдяки якій вдалося успішно реалізувати копії архівні пошуки. Дякуємо також Професорові Ігореві Крашевському, котрий допомагав Видавцям у забарному перегляді та фотографуванні кільканадцяти белзьких книг. Професорові Анджею Випусткові складаємо велику подяку за корегування як цілих документів, так і дрібніших латиномовних фрагментів. Завдяки проникливим зауваженням вдалося усунути ряд мовних неточностей.

Найбільші вирази вдячності належать однак рецензентам теперішнього тому. Професорові Генрикові Імітеркові дякуємо за підтримку та всебічну допомогу, особливо під час мовного редагування. Його досвід у роботі з документами кінця XVI – початку XVII ст. виявився для Видавців безцінним, а надані поради допомогли надати остаточний вигляд публікованим матеріалам. Неоціненною була також його допомога в ідентифікації деяких осіб та подій. Особливі слова вдячності належать Докторові

¹⁸ *Volumina constitutionum*, t. 1: 1493-1549, vol. 1: 1493-1526, do druku przyg. S. Grodziski, I. Dwornicka, W. Uruszczak, Warszawa 1996; vol. 2: 1527-1549, do druku przyg. W. Uruszczak, S. Grodziski, I. Dwornicka, Warszawa 2000; t. 2: 1550-1609, vol. 1: 1550-1585, do druku przyg. W. Uruszczak, S. Grodziski, I. Dwornicka, Warszawa 2005; t. 2: 1550-1609, vol. 2: 1587-1609, do druku przyg. S. Grodziski, Warszawa 2008; t. 3: 1611-1640, vol. 1: 1611-1626, do druku przyg. S. Grodziski, A. Karabowicz, M. Kwiecień, Warszawa 2010; vol. 2: 1627-1640, do druku przyg. S. Grodziski, M. Kwiecień, A. Karabowicz, Warszawa 2013; t. 4: 1641-1668, vol. 1: 1641-1658, do druku przyg. S. Grodziski, M. Kwiecień, K. Fokt, Warszawa 2015.

Олексієві Вінниченку. Оскільки багато років сам займався збиранням матеріалів до історії белзького сеймика, вказав він Видавцям на чимало надзвичайно цінних доповнень, без яких теперішня публікація виявилась би неповною. Завдяки вказівкам Д-ра Вінниченка видання збагатилось на приблизно 40 актів, серед яких опинилися три інструкції послам, чотири ляуди, чотирнадцять королівських універсалів і мандатів, три маніфестації й протестації, вісім інших документів (атестації, квити, листи від і до сеймика), а також сім інформацій стосовно документів та актикаційних записів, пов'язаних із сеймиком (усі вони були зазначені в примітках). Д-р Вінниченко долучив також численні доповнення до вже зібраної документації, вказуючи на додаткові екземпляри, які неодноразово дозволили вирішити сумніви щодо розчитки. Серед них опинилися три інструкції, сім ляуд, вісімнадцять універсалів та інформацій про їх публікацію возними, також три інші матеріали. Заангажування Реценента так само допомогло під час верифікації актів з книг, які з огляду на поганий стан збереженості нині недоступні для читачів. Обом Рецензентам видавці висловлюють велику подяку за працю, вкладену в перегляд понад тисячі сторінок машинопису, цінні доповнення та редакторські зауваження.

Видавці

Вроцлав – Познань, 31 серпня 2020 р.

Переклад Вступу: Олексій Вінниченко

Bibliografia

- Akta metryki koronnej co ważniejsze z czasów Stefana Batorego 1576-1586*, zebr. i wyd. A. Pawiński, Warszawa 1882 (*Źródła dziejowe*, t. 11).
- Akta sejmikowe województwa krakowskiego*, wyd. A. Przyboś, t. 3 (1661-1673), Wrocław-Kraków 1959; t. 4 (1674-1680), Wrocław-Kraków 1963; t. 5 (1681-1696), Wrocław 1984.
- Akta sejmikowe województw poznańskiego i kaliskiego*, wyd. W. Dworzaczek, t. 1: 1572-1632, cz. 1: 1572-1615, Poznań 1957.
- Akta sejmikowe województw poznańskiego i kaliskiego. Lata 1668-1675*, wyd. M. Zwierzykowski, R. Kołodziej, A. Kamieński, Poznań 2018.
- Akta sejmikowe województw poznańskiego i kaliskiego. Lata 1676-1695*, wyd. M. Zwierzykowski, R. Kołodziej, A. Kamieński, Poznań 2018.
- Akta sejmikowe województw poznańskiego i kaliskiego. Lata 1696-1732*, wyd. M. Zwierzykowski, Poznań 2008.
- Akta sejmikowe województw poznańskiego i kaliskiego. Lata 1733-1763*, wyd. M. Zwierzykowski, Warszawa 2015.
- Akta sejmikowe województwa lubelskiego 1572-1632*, oprac. H. Gmiterek, Lublin 2016.
- Akta sejmikowe ziemi chełmskiej 1572-1668*, oprac. W. Bondyra, H. Gmiterek, J. Ternes, Lublin 2013.
- Akta sejmiku podolskiego in hostico 1672-1698*, wyb. i oprac. J. Stoliccki, Kraków 2002.
- Archiwum Jana Zamoyskiego*, t. 1, wyd. W. Sobieski, Warszawa 1904.
- Bazyłow L., *Siedmiogród a Polska 1576-1613*, Warszawa 1967.
- Biskupi Kościoła w Polsce w latach 965-1999. Słownik biograficzny*, oprac. P. Nitecki, Warszawa 2000.
- Byliński J., *Sejm z roku 1611*, Wrocław 1970.
- Chronologia polska*, red. B. Włodarski, Warszawa 2007.
- Chronologia sejmów polskich*, zest. W. Konopczyński, Kraków 1948.
- Costin M., *Latopis ziemi mołdawskiej i inne utwory historyczne*, tłum., wstęp i kom. I. Czamańska, Poznań 1998.
- Czapliński W., *Dwa sejmy w roku 1652*, Wrocław 1955.
- Czapliński W., *Polska a Prusy i Brandenburgia za Władysława IV*, Wrocław 1947.

- Dąbkowski P., *Kancelarie i księgi sądowe bełskie za czasów polskich*, „Przegląd Prawa i Administracji”, 42 (1918), s. 97-142.
- Dąbkowski P., *Zaginione księgi sądowe województwa ruskiego i bełskiego*, Lwów 1921.
- Deputaci Trybunału Koronnego 1578-1794. Spis, cz. 1: 1578-1620, oprac. H. Gmiterek, Warszawa 2017.
- Deputaci Trybunału Koronnego 1578-1794. Spis, cz. 2: 1621-1660, oprac. D. Kupisz, Warszawa 2017.
- Dubas-Urwanowicz E., *Mężowie stanu, awanturnicy czy zdrajcy? Dzieje rodu Zborowskich w XVI wieku*, Warszawa 2018.
- Dziubiński A., *Stosunki dyplomatyczne polsko-tureckie w latach 1500-1572 w kontekście międzynarodowym*, Wrocław 2005.
- Gliwa A., *Uniwersały królewskie, hetmańskie i innych urzędników centralnych oraz ziemskich jako element przygotowań obronnych przed najazdami tatarskimi na Ruś Czerwoną w XVII wieku*, [w:] *Inter Maiestatem ac libertatem. Studia z dziejów nowożytnych dedykowane Profesorowi Kazimierzowi Przybosiowi*, red. J. Stolicki, M. Ferenc, J. Dąbrowski, Kraków 2010, s. 31-59.
- Heidenstein R., *Dzieje Polski od śmierci Zygmunta Augusta do roku 1594*, przeł. M. Gliszczyński, wyd. J. Byliński, W. Kaczorowski, Opole 2015.
- Kersten A., *Z badań nad konfederacją tyszowiecką*, „Rocznik Lubelski”, 1 (1958).
- Kołodziej R., Zwierzykowski M., *Bibliografia parlamentaryzmu dawnej Rzeczypospolitej*, Poznań 2012.
- Kołodziej R., *„Ostatni wolności naszej klejnot”. Sejm Rzeczypospolitej w za panowania Jana III Sobieskiego*, Poznań 2014.
- Korespondencja Mikołaja Potockiego*, oprac. i wyd. M. Franc, Warszawa – Bellerive-sur-Allier 2018.
- Lauda wiszeńskie*, t. 1: 1572-1648, oprac. A. Prochaska, [w:] *Akta grodzkie i ziemskie*, t. 20, Lwów 1909.
- Lauda wiszeńskie*, t. 2: 1648-1673, oprac. A. Prochaska, [w:] *Akta grodzkie i ziemskie*, t. 21, Lwów 1911.
- Lauda wiszeńskie*, t. 3: 1673-1732, oprac. A. Prochaska, [w:] *Akta grodzkie i ziemskie*, t. 22, Lwów 1914.
- Lauda sejmikowe wiszeńskie, lwowskie, przemyskie i sanockie 1731-1772*, wyd. A. Prochaska, [w:] *Akta grodzkie i ziemskie*, t. 23, Lwów 1928.
- Lauda sejmikowe halickie 1575-1695*, wyd. A. Prochaska, [w:] *Akta grodzkie i ziemskie*, t. 24, Lwów 1931.
- Lauda sejmikowe halickie 1696-1772*, wyd. W. Hejnosz, [w:] *Akta grodzkie i ziemskie*, t. 25, Lwów 1935.
- Listy Stanisława Żółkiewskiego 1584-1620*, wyd. J. T. Lubomirski, Kraków 1868.
- Lulewicz H., *Gniewów o unię ciąg dalszy. Stosunki polsko-litewskie w latach 1569-1588*, Warszawa 2002.
- Łuszczak G., *Nauczyciele i wychowawcy szkół jezuickich we Lwowie 1608-1773*, Kraków 2010.
- Nitecki P., *Biskupi Kościoła w Polsce w latach 965-1999. Słownik biograficzny*, Warszawa 2000.
- Ochmann S., *Sejmy z lat 1615-1616*, Wrocław 1970.
- Ochmann-Staniszevska S., Staniszevski Z., *Sejm Rzeczypospolitej za panowania Jana Kazimierza Wazy. Prawo – doktryna – praktyka*, t. 1-2, Wrocław 2000.
- Pawiński A., *Sejmiki ziemskie. Początek ich i rozwój aż do ustalenia się udziału posłów ziemskich w ustawodawstwie sejmu walnego 1374-1505*, Warszawa 1895.
- Pawłowska-Kubik A., *Rokosz sandomierski 1606-1609. Rzeczpospolita na politycznym rozdrożu*, Toruń 2019.

- Pisma do wieku i spraw Jana Sobieskiego*, t. 1, cz. 2, wyd. F. Kluczycki, Kraków 1881.
- Pisma Stanisława Żółkiewskiego kanclerza koronnego i hetmana*, wyd. A. Bielowski, Lwów 1861.
- Początki panowania w Polsce Stefana Batorego 1575-1577. Listy, uniwersały, instrukcje*, wyd. A. Pa-
wiński, Warszawa 1877 (*Źródła dziejowe*, t. 4).
- Polska w XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym*, t. 11: *Ziemie ruskie (Kijów-Braclaw)*,
opisana przez A. Jabłonowskiego, Warszawa 1897.
- Posłowie ziemscy koronni 1493-1600*, red. I. Kaniewska, Warszawa 2013.
- Rokosz Zebrzydowski. Materiały historyczne*, wyd. A. Rembowski, Warszawa 1898.
- Scriptores rerum Polonicarum*, t. 11: *Diariusze sejmowe r. 1587. Sejmy konwokacyjny i elekcyjny*, wyd.
A. Sokołowski, Kraków 1887.
- Scriptores rerum Polonicarum*, t. 18: *Diariusze sejmowe r. 1585*, wyd. A. Czuczynski, Kraków 1901.
- Scriptores rerum Polonicarum*, t. 21: *Diariusze i akta sejmowe r. 1591-1592*, wyd. E. Barwiński, Kra-
ków 1911.
- Sękowski J., *Collectanea z dziejopisów tureckich rzeczy do historii polskiej służących*, Warszawa 1824.
- Sobieski J., *Peregryncja po Europie i droga do Baden*, oprac. J. Długosz, Wrocław 1991.
- Stanisława Oświęcima Diariusz 1643-1651*, wyd. W. Czermak, Kraków 1907.
- Teki Dworzaczka – CD-rom wersja 1.2.0 dla Windows*, Biblioteka Kórnicka PAN 1997.
- Trawicka Z., *Jakub Sobieski 1591-1646. Studium z dziejów warstwy magnackiej w Polsce doby Wazów*,
Kraków 2007.
- Urzędnicy centralni i dostojnicy Wielkiego Księstwa Litewskiego XIV-XVIII wieku*, oprac. H. Lulewicz,
A. Rachuba, Kórnik 1994.
- Urzędnicy centralni i nadworni Polski XIV-XVIII wieku. Spisy*, oprac. K. Chłapowski et al., Kórnik
1992.
- Urzędnicy kujawscy i dobrzyńscy XVI-XVIII wieku. Spisy*, oprac. K. Mikulski, W. Stanek, Kórnik 1990.
- Urzędnicy podlascy XIV-XVIII wieku. Spisy*, oprac. E. Dubas-Urwanowicz, W. Jarmolik, M. Kulecki,
J. Urwanowicz, Kórnik 1994.
- Urzędnicy podolscy XIV-XVIII wieku. Spisy*, oprac. E. Janas, W. Kłaczewski, J. Kurtyka, A. Sochacka,
Kórnik 1998.
- Urzędnicy Prus Królewskich XV-XVIII wieku. Spisy*, oprac. K. Mikulski, Wrocław 1990.
- Urzędnicy Wielkiego Księstwa Litewskiego. Spisy*, t. 1: *Województwo wileńskie XIV-XVIII wiek*, pod
red. A. Rachuby, oprac. H. Lulewicz, A. Rachuba, P. Romaniuk, przy współpracy U. Jemielan-
czuka, A. Macuka, Warszawa 2004.
- Urzędnicy wielkopolscy XVI-XVIII wieku. Spisy*, oprac. A. Bieniaszewski, Wrocław 1987.
- Urzędnicy województw łęczyckiego i sieradzkiego XVI-XVIII wieku. Spisy*, oprac. E. Opaliński, H. Że-
rek-Kleszcz, Kórnik 1993.
- Urzędnicy województwa białskiego i ziemi chełmskiej XIV-XVIII wieku. Spisy*, oprac. H. Gmiterek,
R. Szczygiel, Kórnik 1992.
- Urzędnicy województwa kijowskiego i czernihowskiego XV-XVIII wieku. Spisy*, oprac. E. Janas, W. Kła-
czewski, Kórnik 2002.
- Urzędnicy województwa krakowskiego XVI-XVIII wieku. Spisy*, oprac. S. Cynarski, A. Falniowska-
-Gradowska, Kórnik 1990.
- Urzędnicy województwa lubelskiego XVI-XVIII wieku. Spisy*, oprac. W. Kłaczewski, W. Urban, Kórnik
1991.
- Urzędnicy województwa ruskiego XIV-XVIII wieku. Spisy*, oprac. K. Przyboś, Wrocław 1987.
- Urzędnicy województwa sandomierskiego XVI-XVIII wieku. Spisy*, oprac. K. Chłapowski, A. Falniow-
ska-Gradowska, Kórnik 1993.

- Urzednicy wołyńscy XIV-XVIII wieku. Spisy*, oprac. M. Wolski, Kórnik 2007.
- Volumina constitutionum*, t. 1-4, Warszawa 1997-2015.
- Volumina legum*, t. 1-4, wyd. J. Ohryzko, Petersburg 1859-1860.
- Wagner M., *Słownik biograficzny oficerów polskich drugiej połowy XVII wieku*, t. 1-3, Oświęcim 2014-2019.
- Walden A., *Sejmiki bełskie wobec problemów kościelnych i wyznaniowych Rzeczypospolitej 1587-1668*, „Przegląd Historyczny”, 57 (2016), s. 199-229.
- Winnyczenko O., *Instytut sejmikowego marszałka w Rus'komu i Belz'komu voëvodstvach ostannõi čverti XVI – peršoi polovini XVII st.*, „Visnik L'vivs'kogo Universitetu. Seriâ İstorična”, 34 (1999), s. 109-121.
- Winnyczenko O., *Nevidanij 26-j tom „Aktów grodzkich i ziemskich”*, „Visnik L'vivs'kogo Universitetu. Seriâ İstorična”, 33 (1998), s. 207-217.
- Władysław IV króla polskiego, *wielkiego księżęcia litewskiego etc. listy*, wyd. A. Grabowski, Kraków 1845.
- Zajączkowski A., Reychman J., *Zarys dyplomatyki osmańsko-tureckiej*, Warszawa 1955.
- Żychliński T., *Złota księga szlachty polskiej*, t. 1-31, Poznań 1891 i nn.
- Яковенко Н. М., *Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII століття. Волинь і Центральна Україна*, Київ, 1993 (вид. 2-ге, переглянуте і виправлене: Київ, 2008).

Wykaz skrótów

Część skrótów obejmuje również liczbę mnogą, wynikającą z kontekstu, co nie zostało uwzględnione w niniejszym wykazie.

a.	anno
a. D.	anno Domini
AGAD	Archiwum Główne Akt Dawnych
AGZ	Akta Grodzkie i Ziemskie
AP	Archiwum Państwowe
APL	Archiwum Państwowe w Lublinie
APP	Archiwum Publiczne Potockich
AR	Archiwum Radziwiłłowskie
AS 1633-1668	<i>Akta sejmikowe województw poznańskiego i kaliskiego. Lata 1633-1668</i> [w przygotowaniu do druku]
ASWK	<i>Akta sejmikowe województwa krakowskiego</i>
ASWL	<i>Akta sejmikowe województwa lubelskiego</i>
b.d. i m.	brak daty i miejsca
Bibl. Czart.	Biblioteka XX. Czartoryskich
Bibl. Jag.	Biblioteka Jagiellońska
Bibl. Kórn.	Biblioteka Kórnicka PAN
Bibl. Oss.	Biblioteka Ossolińskich
Bibl. PAU i PAN	Biblioteka PAU i PAN w Krakowie
BUW	Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego
CDIAUL	Centralnij deržavnij istoričnij archiv Ukraïni m. Lviv
CPH	„Czasopismo Prawno-Historyczne”
<i>Deputaci</i>	<i>Deputaci Trybunału Koronnego</i>
d.n.c.	dominus noster clementissimus

Gen.	Generosus
Gr.	Grodzkie
Hon.	Honestus
ichm.	ichmość
Ill.	Illustrissimus
J.K.M.	Jego Królewska Mość
j.o.	jaśnie oświecony
j.w.	jaśnie wielmożny
jejm.	jejmość
jm.	jegomość
k.	karta
K.J.M.	Król Jegomość
ks.	książę
Lab.	laboriosus
LNNBU	Lviv'ska Nacional'na Naukova Biblioteka Ukraïni
LSB 1572-1668	<i>Lauda sejmikowe bełskie 1572-1668</i> (szczotka publikacji przygotowanej do druku przez W. Hejnosza, ale ostatecznie nie wydanej Bibl. Oss., rkp. 15964)
m.	mości
M.D.L.	Magnus Ducatus Lituaniae
m.m.	mój miłościwy
m.p.	manu propria
m.w.m.	mój wielce miłościwy
Mag.	Magnificus
MNK	Muzeum Narodowe w Krakowie
N.	nieznany
n.m.	nasz miłościwy
N.N.	nieznany z imienia i nazwiska
n.w.m.	nasz wielce miłościwy
NGAB	Nacional'ny Gistaryczny Archiv Belarusi
Nob.	Nobilis
obw.	obwód
ol.	olim
<i>Pisma Żółkiewskiego</i>	<i>Pisma Stanisława Żółkiewskiego kanclerza koronnego i hetmana</i> , wyd. A. Bielowski, Lwów 1861.
p.n.m.	pan nasz miłościwy
pow.	powiat
Prov.	Providuus
r.	rok
rej.	rejon
RH	„Roczniki Historyczne”

r. P.	rok Pański
R.P.	Rzeczpospolita
rkp.	rękopis
s.	strona
<i>Scriptores</i>	<i>Scriptores rerum Polonicarum</i>
S.R.M.	Sacra Regia Maiestas
SŻ	„Studia Źródłoznawcze”
śp.	świętej pamięci
t.	tom
tys.	tysiąc
ur.	urodzony
v	verso
<i>Vol. const.</i>	<i>Volumina constitutionum</i>
<i>Vol. leg.</i>	<i>Volumina legum</i>
w.	wielmożny; w przypisach rzeczowych jako wieś
W.K.M.	Wasza Królewska Mość
W.Ks.L.	Wielkie Księstwo Litewskie
w.m.	wasza miłość
w.m.m.	wielce mój miłościwy
w.m.w.m.	wielce mój wielce miłościwy
w.n.m.	wielce nasz miłościwy
w.n.w.m.	wielce nasz wielce miłościwy
woj.	województwo
zł	złoty
złp	złoty polski
<i>Źródła dziejowe</i> , t. 4	<i>Początki panowania w Polsce Stefana Batorego 1575-1577. Listy, uniwersały, instrukcje</i> , wyd. A. Pawiński, Warszawa 1877.

Akta sejmikowe

1. Zjazd w Bełzie, 21 lipca 1572 r.

Uniwersału Andrzeja Tęczyńskiego kasztelana bełskiego obwieszczającego śmierć Zygmunta Augusta (wystawionego po 7 lipca 1572 r.) nie odnaleziono. Informację o jego rozestaniu zob. w konfederacji województwa bełskiego opublikowanej niżej.

‡ 1. Konfederacja województwa bełskiego w Bełzie, 21 lipca 1572 r.

Druk w: Archiwum Jana Zamoyskiego, t. 1, s. 439-442: Postanowienie i spisek wojew. bełskiego (za: Bibl. Baworowskich, rkp. 1057, k. 9-11 – tego rękopisu nie udało się odnaleźć) – z zaznaczonymi w przypisach błędami odnalezionymi przez wydawcę; w niniejszej edycji zasadne poprawki z przypisów naniesiono w tekście w nawiasach kwadratowych.

*Inne rękopisy: **Rp. 2** Bibl. Czart., rkp. 80, k. 653-653v – kopia, tekst zachowany jedynie w części, na jej końcu zamieszczono dopisek: Ta kopia wypisana z oryginału pergaminowego, od pożaru ognia spalonego 1785 r., die 13 maja, przy którym tylko klauzurki pergaminu zostały bez pieczęciów.*

LSB 1572-1668, s. 3-5 – tam W. Hejnosz odnotowywał pieczętowanie odmianki w Archiwum Jana Zamoyskiego.

My dygnitarze, urzędnicy, rycerstwo i wszystkie stany województwa bełskiego i jego powiatów bełskiego, buskiego, horodelskiego, grabowieckiego, także i miasta, wszyscy społem i każdy z osobna, za zobopólną wiadomością i zezwoleniem jednostajnem, sercami i myślami oznajmujemy tym listem naszym wszystkim wobec i każdemu z osobna, iż gdy pod ten czas za nieszczęśliwym R.P. naszej przypadkiem najjaśniejsze książę, a Pan nasz Zygmunt August z Bożej łaski Król Polski i wielki książd [s] litewski etc. ś.p., dnia 7 lipca w Knyszynie umarł, za ześciem wszystkiego domu Jagiełłowego, z któregośmy siedm królów, jednego po drugim nie mocą prawa jakiego dziedzicznego, ale za naszą wolną elekcyją dla tego domu przeciwko nam, Koronie Polskiej i przeciwko wolnościom naszym rozm[n]ożeniem ich chęciami do tego czasu mieli, widząc, jakim niebezpieczeństwom R.P. nasza pod ten czas jest poddana, i z miłości naszej powinnyj przeciwko jej, o dobrem jej obmyślając, wolnie i sami z swej chęci, mając wiadomość

i obwieszczenie o śmierci K.J.M. od kasztelana naszego¹, do miasta Bełza dnia 21 lipca zjachaliśmy się, w którym naśladować przykładu przodków naszych, takieśmy między sobą postanowienie i związek pod wiarą, poczcivościami naszemi dla zadzierżenia w całe R.P. wspólnej i ziem jej należących, i dla pokoju naszego domowego, uczynili.

Naprzód ślubujemy i obiecujemy pod wiarą i poczcivościami naszemi mocnie stać i trwać w R.P. naszej wspólnej Korony Polskiej i W.Ks.L., i ziem jej należących, tak jako jej członek w swem własnym ciele, i że nigdy się od niej oderwać, dokąd nam nie tylko majątności, ale i gardł naszych stawać będzie, nie dopuścimy i że przeciwko tem wszem nieprzyjaciołom, tak postronnem, jako też, acz o tem nie rozumiemy, aby się którzy między nami najdować mieli, wewnątrzem, którzy tej R.P. ziemie, zamki i miasta, miejsca posiadać i od niej odrywać by chcieli, majątnościom i krwi naszej nie folgując, wszyscy zobopólnie, żadnego nie wyjmując, powstanjemy ku skazie ich i żadnego za Króla i Pana swego nie będziemy wyznawać, tylko tego, który by od wszech stanów wszystkiej tej R.P., które do obierania Króla podług prawa i zwyczajów należą, którzy by będąc wszyscy przodków naszych obyczajem wezwani, zjechali się albo posły dostateczną mocą posłali, porządnie i podług praw i wolności naszych obran, oznajmion i obwołan beł. [4]

Także i przeciwko tem wszystkiem i każdemu z osobna, na gardła i majątności nasze nie oglądając się, powstanjemy, którzy by tak z obcych, jako naszej bez porządnej i wolnej elekcyjej Królestwo osieść abo kogo inszego sami przez się, bez wolej wszech wwieść i stawić chcieli, albo prawa, własności i złączenia ziem tej R.P., albo też stanów jej któreżkolwiek, a zwłaszcza te, które do wolnej i porządnej elekcyjej należą, łamali, albo się im upornie a gwałtownie sprzeciwiali.

Także też przeciwko tem i przeciwko temu powstanjemy, który by bez wiadomości senatu koronnego i tych, którem to podług tego prawa i zwyczajów starodawnych należy, za pieniądze od kogo inszego niż od R.P. wzięte, żołnierze pisać albo osobne jakie z postronnemi pany porozumienie mieć, poselstwa i listy do nich osobnie słać albo posłane przyjmować chciał, abo z postronnych państw ludzie do Korony i W. Ks.L., i ziem jej należących, wwodzić, abo osobne jakie towarzystwa, bunty, praktyki, związki z kimkolwiek, tak w postronnych ziemiach, jako w Koronie Polskiej i W.Ks.L., przeciwko pokojowi i bezpieczeństwu pospolitemu czynić ważyć się.

Także też przeciwko tem wszystkiem i każdemu z osobna, którzy by Króla porządnie i wolnie obranego elekcyjej po zamknięciu jej sprzeciwił się, obiecując Królowi temu to tak obranemu wszelaką wiarę, uczciwość, posłuszeństwo i służby przystojne i uczciwe zawždy oddawać, wszakże tak, iżby on przy koronacyjej wszystkie listy, prawa, przywileje, wolności osób i stanów, tak duchownych, jako świeckich, które od królów i książąt naszych świętej pamięci mamy, nam poprzysiąc i potwierdzić, i one trzymać, i chować nienaruszenie beł powinien.

Także acześmy się dobrowolnie na ten czas pod to ruszenie przeciwko każdemu wyżej opisanem nieprzyjaciołom pod ten czas telko bez Króla poddali, ten to Król wolnie i porządnie obrany, gdy już po koronacyjej Majestat królewski osiedzie, nas podług praw i przywilegiów naszych starych zachowa, ani tego naszego poddania się

¹ Andrzej Tęczyński kasztelan bełski.

pod to ruszenie, pod ten czas na potym w obyczaj wwodzić będzie, któreśmy tylko dla tych niebezpieczeństw terażniejszych dobrowolnie uczynili.

O których niebezpieczeństwach żebyśmy rychłą a pewną wiadomość zawsze mieć mogli, wyprawiliśmy posła naszego ur. Krzysztofa Miękickiego do w. pana Jerzego Jazłowieckiego z Buczacza wojewody ruskiego, hetmana koronnego, prosząc jm., aby nam o wszystkich niebezpieczeństwach znać dawać raczeł. Także aby takowego nasze ruszenie porządne i nam, i R.P. pożyteczne było, daliśmy nad sobą regiment w. Andrzejowi hrabi z Tęczyna kasztelanowi naszemu bełskiemu i staroście hrubieszowskiemu, przez zeszość lat w. Andrzeja Dembowskiego wojewody bełskiego, onemu, jako temu, który się już R.P. dobrze wysłużył, w tym folgując.

A przy jm. dla spółnych rad za zobopólnem zezwoleniem przydaliśmy jm. pana Jana Zamoyskiego starostę bełskiego i zamechskiego, Jana Pileckiego starostę horodelskiego, Krzysztofa Niszczyckiego wojewodzica płockiego, Jana Łażniowskiego, Stanisława Łaszcza z Strzemiela², tak wszyscy społem, jako w niebytności którego, albo których z ichm. dla służby R.P., wszakże tak, żeby się tem żadne ubliżenie nie działo urzędowi jm. pana hetmana koronnego i dygnitarzów, i urzędników, którym by to przysłużyć mogło.

A na ten czas, gdy to nasze województwo gdzie indzie wyciągnie ku potrzebie R.P., [tedy] wojscy zamki w opatrzeniu i straży swej mieć mają dla niebezpieczeństwa i zachowania żon, dzieci i domostw naszych. A mamy się ruszyć za obwieszczeniem jm. pana hetmana, a potem jm. pana kasztelana naszego siódmego dnia na miejsce nam oznajmione przez listy otworzyste, których po jednemu ma być do każdego starostwa posłane.

[5] Przytem, opatrując bezpieczeństwo nasze domowe, obiecujemy słowy naszemi rycerskimi pod wiarą, poczcziwościami naszemi, jeśliby kto pod ten czas bez Króla zamki, miasta, miasteczka, dwory, wsi, grunty tak duchownych, jako świeckich osób najeżdzać chciał albo komu dźwierzanie dóbr tych, które by kto im przed śmiercią przereczonego Króla święty pamięci trzymał, gwałtem odjął, albo komu gwałt jaki uczynił, komu co gwałtem wziął, kogo zranił w zamkach, w miastach, w miasteczkach, w dworze, we wsiach tak królewskich, jako którychkolwiek osób, tak duchownych, jako świeckich, także też na drogach, przeciwko temu i przeciwko jego pomocnikom wszyscy społem i nierozdzielnie, gdy to nam będzie przez list starosty albo podstarosty powiatu tego, w którym by taki złoczyńca najdował się, albo w którym by dobra jego leżały, albo takowy uczynek popełnion był, oznajmiono, powstaniemy wszyscy pod wiarą, poczcziwościami naszemi, będziemy go mieć za bezecnego, gar[d]l[a] go zbawim, dobra jego spustoszymy. Także też i przeciwko temu, który by z nami powstać nie chciał albo takowego przechowywał i foldrował, powstaniemy, będziemy go mieć za bezecnego, gardła go zbawim, dobra jego zniszczemy.

Folgując przy tem potrzebom ludzkim, zmówiliśmy się na to wszyscy jednostajnie i zezwoleliśmy się, aby protestacyje, rekognicyje wszelakie, zapisów wszelakich przed akty grodzkimi bełskimi, buskimi, horodelskimi, grabowieckimi pod ten czas bez

² Zapewne chodzi o miejscowość w województwie bełskim, pow. buskim – Strzemilcze, wieś, obecnie Стремільче, rejon radziechowski, obwód lwowski, Ukraina.

Króla uczynione, ważne i mocne były miane. Także też zezwoliliśmy się, aby przez ten wszystkie czas, póki Króla nie oberzemy, fatalia nie mają nikomu wychodzić.

Co wszystko pod wiarą, pczwiwościami naszymi nienaruszenie dzierżyć obiecujemy do koronacyjej nowego Króla, po której ten spisek i związek nasz nie ma miejsca mieć, ale we wszystkim mamy się do uchwał statutów zwykłych porządków koronnych wrócić, wszakże tak, żeby i po koronacyjej protestacyje, rekognicyje, zapisy pod ten czas, nim Króla będziemy mieć, uczynione, gdy będą u sądów pokazane, miejsce miały.

Której rzeczy ku świadectwu pieczęci nasze tu do tego listu przywieszone są, to jest w., ur. i szlachetnych: Andrzeja hrabie z Tęczyna kasztelana bełskiego, starosty hrubieszowskiego, Mikołaja Łysakowskiego kasztelana chełmskiego jako w ziemi bełskiej osiadłego, Jana Zamoyskiego starosty bełskiego, zamechskiego, Jana Pileckiego starosty horodelskiego, Aleksandra Łaszczu starosty chełmskiego, Piotra Cieciszowskiego starosty grabowieckiego, Jana Łaszczu podkomorzego bełskiego, Stanisława Trojana z Orłowa chorążego bełskiego, Macieja Makosieja wojskiego bełskiego, Stanisława Łaszczu Nieledeńskiego wojskiego horodelskiego, Andrzeja Łaszczu z Obrowca wojskiego lubaczowskiego, Piotra i Krzysztofa Niszczyckich, Jana Łażniowskiego z Dłużniowa, Ambrożego Łaszczu z Obrowca, Szczęsnego Jagaczkiego, Jana Lipskiego z Lipska, Stanisława i Krzysztofa Miękickich, Łukasza i Marcina Oleśnickich, Bartosza Łaszczu z Kobła, Piotra Piwa z Opolska, Jana Łaszczu Świrczowskiego, Zygmunta Trzczińskiego, Jana Zawackiego z Steniatyna, Ludwika i Seweryna Drohiczyńskich, Jakuba Wózuczyńskiego, Jana i Marcina Kunickich, Florianą Rudgierza z Łuczyc, Stanisława Żulińskiego, Krzczona Suchodolskiego, Wojciecha, Waliantego, Piotra, Macieja Komorowskich, Wojciecha Skrzetuszowskiego z Diniski, Malchera Korczmińskiego, Tomasza, Mikołaja, Józefa Rogalów, Piotra Janusza Nowosieleckiego, tak imieniem swym, jako wszystkich innych braciej.

2. Zjazd pod Bełzem, 22 września 1572 r.

1. *Uniwersał zjazdu knyszyńskiego³ wyznaczający termin elekcji króla na dzień 13 września na polu między Lublinem a wsią Bystrzyca i wskazujący na konieczność odbycia sejmików – Knyszyn, [2]8 sierpnia 1572 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 175, s. 125-127 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 17 września 1572 r. [feria 4 post festum Exaltationis Sanctae Crucis proxima a. D. 1572]; dokument mocno zniszczony, brzegi kart naderwane, miejscami w znacznym stopniu.

³ Zjazd w Knyszynie zwołano na dzień 10 sierpnia 1572 r. (z powodu niskiej frekwencji rozpoczęcie zjazdu przesunięto na 24 sierpnia) na mocy uniwersału Jana Firleja wojewody krakowskiego, wystawionego podczas zjazdu w Krakowie, który odbył się 19 lipca 1572 r. (zob. ASWK, t. 1, s. 6) – była to zatem inicjatywa małopolska. Na skutek oporu Wielkopolan uchwał tego zjazdu nie uznano za ważne.

2. *Uniwersał Andrzeja Tęczyńskiego kasztelana bełskiego zwołujący zjazd województwa bełskiego do Bełza na dzień 22 września 1572 r. – b.m. [1 poł. września 1572 r.]*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 175, s. 125, 128 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 17 września 1572 r. [feria 4 post festum Exaltationis Sanctae Crucis proxima a. D. 1572]; dokument mocno zniszczony, brak końca.

Coram officio et acta praesentia castrensia Belzensia [...] sigillo et sub inscriptione manus [...] Andreae de Tęczyn castellani Belsensi [...] quibus ex debito officii sui in palatin[...] [...] diem et locum congressus dignitariorum, nobilium eiusdem palatinatus in et pro feria 2 in crastino festi sancti Mathaei Apostoli et [Evangeliae] [22 września 1572] [...]ciens arduum negotium ex adventu nuncii [subcame]rarii Belzensis, qui missus erat ad conventum Kni[sinenesem] [lit]teras universales attulit, in quibus conventus [...] locus liberae electionis Regis est assignatus [...] in se obloquuntur quas officiis cum ea qua decer[...] [...]pit et in acta praesentia inseri et extradi ma[...], [cuius] tenor est talis.

W., ur., szlachetni panowie a bracia m.m. łaskawi. Z winszowaniem zdrowia dobrego, z fortunnym na wszem powodzeniem służby me brackie w łaskę w.m. zalecam.

Iż z powinności urzędu swego i będąc też jednym stróżem R.P., synem koronnym a urzędnikiem województwa tego, przez niesposobne zdrowie i zeszłe lata jm. pana wojewody bełskiego⁴, pana ojca mnie miłościwego, jakoście tego wszystkie czasy w.m. raczyli to po mnie znać, iż na powinności urzędu mego niwczem nie schodziło, ile ze mnie być mogło, także i teraz rozumiejąc tego być potrzebę pilną, gdyż prawie ad radicem securis posita est, za przyjechaniem posła naszego pana podkomorzego bełskiego⁵, któregoście w.m. na zjazd knyszyński posłać raczyli. [...] [do]niesieniem uniwersału i obwołania czasu i miejsca na sejm walny wolnego obierania Króla Pana naszego przy[...] [...] w.m. szerzej z tego uniwersału knyszyńskiego i obwołania, w którym w księgi bełskie aktykowanym i obwo[łanym] wyrozumieć będziecie raczyli. Z którego to ba[...] [...] panowie siła rzeczy zawiesili na ten spólny [...].

3. *Uniwersał zjazdu konfederackiego województwa bełskiego pod Bełzem, 22 września 1572 r.*

Rp. Bibl. Racz., rkp. 196, s. 342-350 – kopia: 22 septembris⁶.

My dygnitarze, urzędnicy, rycerstwo i wszystkie stany województwa bełskiego i wszzech ziem, i powiatów jego oznajmujemy wszem, którym to wiedzieć należy, iż wzięwszy

⁴ Andrzej Dembowski wojewoda bełski.

⁵ Jan Łaszcz podkomorzy bełski, poseł sejmiku bełskiego na zjazd knyszyński, wysłany zapewne ze zjazdu w Bełzie 21 lipca 1572 r.

⁶ Za wskazanie tego uniwersału wydawcy składają podziękowanie dr. Oleksijowi Winnycence.

wiadomość o złożeniu sejmu ku obieraniu Króla nowego po zejściu śp. Króla Zygmunta Augusta, przez rady duchowne i świeckie, tak polskie, jako i litewskie, i ziem im należących, na dzień 13 miesiąca oktobra pod Lublinem, nie chcąc tego prawa i swobody naszej zaniechiwać, która jest fundamentem wszystkich innych wolności naszych, to jest wolnego, przy braciej inszych województw, [343] tak polskich, jako i litewskich, i ziem im przynależących, obierania sobie Pana, i umyśliwszy wszyscy na tę elekcyję jechać, aby to nasze jechanie i sprawy wszystkie nasze przy tej elekcyi i porządnie, i nam, [i] R.P. pożyteczne były, tedyśmy naprzód sami, zjechawszy się za obwieszczeniem jm. pana bełskiego⁷ w polu przed Bełzem a Tuszkwem⁸, dnia 22 septembris takowe postanowienie między sobą pod wiarą i uczciwościami naszymi jednostajnymi sercami uczynili, które to jest.

Iż naprzód na tę elekcyję wszyscy dygnitarze, urzędnicy i ludzie stanu rycerskiego, ci, którzy są wojenni, powinni tak jako ku potrzebie pojechać mają, ani ma żaden w domu zostać, okrom jm. pana wojewody, o którego złem zdrowiu wszyscy wiemy⁹ i złożonych niemocą łożną albo zapowietrzonych. Którzy na pierwszym zjeździe przysięgą tego powinni dowieść będą, że chorzy byli albo w miejscach zapowietrzonych byli zamieszkali. A także okrom wojskowych, którzy podług powinności swych na zamkach [344] zostać powinni będą, że chorzy byli albo w miejscach. Wszakże jednak z tym dokładem, iż będą mogli każdy z nich, komu się będzie zdało z braci, głos swój poruczyć przez plenipotencyją ręką własną podpisaną i pieczęcią zapieczętowaną. Które głosy między innemi głosami województwa tego mają być tak liczone i taką moc mieć mają, [ja]koby tam właśnie sami byli, a to przez tę przyczynę, aby oni, gdyż tu na służbie R.P. zostaną, w niczem nie byli upośledzeni.

A iż zamek grabowiecki sądowy wojskiego nie ma¹⁰, a dla akt i wielu rzeczy na zamku siła R.P. i województwu należy, tedy natenczas straż zamku tego zlecamy ur. Janowi Szystowskiemu, który ma zostać na zamku grabowieckim, a tak własny głos swój komu poruczyć.

Także ma być pewny poczet ludzi rycerskich województwa tego namówiony przez jm. pana bełskiego i tym, którymśmy sprawę wojenną przy jm. nad sobą zlecili, a przy nich wojskiego bełskiego¹¹ jako w województwie głównego, który ma dla wszelkiego [345] niebezpieczeństwa w niebytności naszej zostać. Którzy też braci swej niżej opisanym sposobem głosy swe złączą, co tu przez tę przyczynę zostaną, listami pod pieczęcią i podpisem pana bełskiego, i tych, cośmy im przy panu bełskim sprawę wojenną zlecili, także wojskiego bełskiego powinni będą do każdej potrzeby się wszyscy i pod jego sprawą być. A ten to pan wojski w powiecie bełskim, a drudzy panowie wszyscy w po-

⁷ Andrzej Tęczyński kasztelan bełski.

⁸ Tusków, w. w pow. bełskim (obecnie nie istnieje, jej grunty leżą w rej. sokalskim, obw. lwowskim na Ukrainie).

⁹ Andrzej Dembowski wojewoda bełski (rzeczywiście, zmarł niedługo później, 16 maja 1573 r.).

¹⁰ Urząd wojskiego grabowieckiego został obsadzony dopiero w 1636 r., zapisano wówczas, że „ad hoc usque tempus ... per multa temporum intervalla vacabat” (zob. *Urzędnicy województwa bełskiego i ziemi chełmskiej XIV-XVIII wieku. Spisy*, oprac. H. Gmiterek, R. Szczygieł, Kórnik 1992, s. 112).

¹¹ Maciej Makosiej z Wiszniowa wojski bełski.

wiatach swych mają pokoju domowego tymczasem na miejscu starostów przestrzegać, wedle konfederacyi naszej.

Któremu naszemu zezwoleniu jeśliby się kto sprzeciwił z obywateli z województwa bełskiego, a na tę elekcyję jechać nie chciał, tedy przychylając się do spisku starodawnego roku 1436 nad rzeką Rakiem¹² między Wisznią a Rodatyczami¹³ przez przodki nasze, obywatele tego województwa bełskiego, jednostajnie z ziemiami innemi ruskimi, to jest lwowską, podolską, przemyską, halicką, sanocką, chełmską uczynionego, w którym to stoi¹⁴: „si aliquis dignitarius, nobilis, terrigena [346] timore, amore vel pretio victus aut ausu temerario seductus et pro commune bono et honesto, et proviribus nobiscum stare nollet et ad conventiones terrestres venire non curaret, extunc con[tra] talem inadvertentem et bonum commune contemnentem, ac a nostra communitate discrepantem pro huiusmodi excessibus omnes pariter in destructionem ipsius consurgere et movere debemus, et bona ipsius destruere etc.”, przeciwko niemu powstaniemy ku zgubie jego, a dobra jego spustoszymy, a nadto nie będziemy go mieć za szlachcica.

Na który zjazd tak mamy jechać, iż dwa dni przed złożeniem czasu sejmowi ma się każdy stawić w polu nad Mełgwią¹⁵, a potem stamtąd społem wszyscy pod chorągwią swoją na stanowisko swe mamy jechać. A w jechaniu ma się każdy tak zachować, żeby nikomu gwałtu żadnego nie czynił, nikomu nic nie brał, jedno wszystkie potrzeby, których by z sobą nie miał, za dobrowolnem przedaniem sobie kupował. A kto by komu z naszych ludzi województwa naszego, jako i innych [347] ziem gwałt jaki czynił, kogo zranił, zbił, komu co gwałtem wziął, przeciwko temu ma być za dostatecznem dowodem z strony bolącej postępek uczynić, jako przeciwko gwałtownikowi pokoju domowego wedle konfederacyi od nas po śmierci tego Króla, Pana naszego w roku tym, dnia 21 lipca uczynionej, także i na miejscu, i na sejmie tamtym będąc, obiecujemy pod wiarą i poczciwościami naszemi pokój zachować i przeciwko temu, który by z ludzi tego województwa gwałt jaki uczynił, zranił kogo, zbił, na kogo się targnął, komu co tak z ludzi rycerskich, jako i kupieckich, i innych wziął co gwałtem, tak jako by to w ziemi naszej bełskiej uczynił, powstać na gardło jego, a jeśliby który z nich województwu naszemu albo komu inszemu to uczynił, radą i powagą mu u urzędu i wszędzie przy ukrzywdzonym zostać i od gwałtownego przenagabania go podług możliwości naszej, gdyby się chciał bronić, ku temu przychylając się do starego spisku 1436 uczynionego, obiecujemy pod wiarą i poczciwościami naszemi wszyscy obywatele ziemi tej, tak dygnitarze, [348] którzy do senatu koronnego należą, jako urzędnicy

¹² Rzeczka Raków, prawy dopływ Wiszni.

¹³ Rodatycze, w. woj. ruskim (obecnie Родатичі w rej. gródeckim, obw. lwowskim, Ukraina).

¹⁴ Zamieszczone tu fragmenty postanowienia z 1436 r. nieco różnią się (czasem uzupełniają braki) od wersji, którą opublikował A. Pawiński (zob. „*Litere conjurationis terrarum Russie*” z 10 lipca 1436 r.: A. Pawiński, *Sejmiki ziemskie. Początek ich i rozwój aż do ustalenia się udziału posłów ziemskich w ustawodawstwie sejmu walnego 1374-1505*, Warszawa 1895, Dodatki, s. LVI-LVII, tam tekst wydawany z uszkodzonej podstawy, którą był dyplom pergaminowy z AGAD, wówczas pod sygn. 2863, ocalały w szczątkach po pożarze Zamku Królewskiego w 2. poł. XVIII w.). Za wskazanie na te różnice wydawcy dziękują dr. Oleksijowi Winnyczenecze.

¹⁵ Mełgiew, w. w pow. lubelskim (obecnie pow. świdnicki, woj. lubelskie).

i rycerstwo, choć jeszcze nierozdzielni albo nieosiedli, namów województwa tego i przy województwie tym wcale między bracią nieomieszkiwać i przy nich zawżdy bywać, pod winami tego starego spisku i nowej wyżej pomienionej konfederacyi naszej.

Obiecujemy przy tym i ślubujemy pod wiarą i pocziwościami naszymi, Boga sobie na świadectwo sumienie swoje biorąc, we wszystkich sprawach, które tam będą, a tem więcej przy dawaniu głosów na Króla, nie oglądając [się] na obietnice, pieniądze, dary, gniewy, łaski, czyjej niechęci do kogo, nadzieje jakie osobne, tylko co by było z dobrem R.P., i tak się nie wdawać w osobne jakie traktaty z nikim, a zwłaszcza z osobami jakimi cudzoziemskimi i z naszymi, co by na kogo, acz nie rozumiemy aby taki kto był, praktykowali, i gdyby który z nas co takiego od kogo wyrozumiał, odnieść do braci. Ale mamy o wszystkim jawnie i spólnie namawiać, a kto by co innego nad dobre R.P. za przyczynami wyżej opisanymi przedsiębrał [349], ma być wedle pierwszej konfederacyi naszej nowej karan. Także obiecujemy przy prawach naszych od małego do największego stać spolem, pod wiarą i pocziwościami naszymi.

Także aby nam żywności dostawało na tamtym zjeździe, mamy rozkazać poddanym naszym w gumnach naszych, które dzierży którykolwiek z nas prawem którymkolwiek, gdzie by powietrze podejrzane nie było, aby żywności na sprzedaż na sejm za nami wzięli.

A z tym wszystkim abyśmy [się] z innemi ziemiany ruskimi porozumieli, z któremi we wszystkich takich sprawach zwykli się byli znaszać przodkowie nasi, wysłaliśmy do nich posły nasze, żądając ich, aby nam drogę do tego, co by nam wszystkim pożytecznie ku pożądanemu temu zjazdowi nad to baczyli być, podali i żeby upatrzyli to, jako[by] i oni nam szkód w ciągnienu nie czynili, i my im. A naprzód deputowaliśmy do ziemi kijowskiej, także do województwa wołyńskiego i bractawskiego pana wojskiego bełskiego, do ziemi lwowskiej pana ^a, do ziemi halickiej, podolskiej pana ^a, do ziemi przemyskiej, sanockiej pana Chrystofa [350] Mieleckiego, do ziemie chełmskiej pana Łukasza Oleśnickiego, ażeby te rzeczy do wiadomości wszech ludzi województwa tego przysły.

Ten list nasz ma być w akta każdego grodu informowany i przez starosty ekstrakty jego do wszech miast i miasteczek nie zapowietrzonych rozesłane i obwołane. A dla lepszego świadectwa pieczęci nasze wyżej opisanych imieniem naszym i wszech innych braciej do tego listu przyciśnione są.

^a w tekście pozostawione puste miejsce

3. Sejmik przedkonwokacyjny w Bełzie, 13 grudnia 1572 r.

1. Uniwersał Andrzeja Tęczyńskiego kasztelana bełskiego – Hrubieszów, 5 grudnia 1572 r.

Rp. CDIAUL, Fond 3, Opis 1, 8, s. 830-831 – oblata; w grodzie buskim oblatował Lab. Wąsyl ze wsi Góra w dniu 8 grudnia 1572 r. [feria 2 ipso die festi Conceptionis Beatissimae Mariae Virginis 1572].

LSB 1572-1668, s. 6-7.

W., ur., szlachetni panowie a bracia mnie miłościwie łaskawi, z winszowaniem zdrowia dobrego, z fortunnym na wszem powodzeniu służby me braterskie w łaskę w.m. zalecam.

Iż z powinności urzędu swego, będąc też jednym stróżem R.P., synem koronnym a urzędnikiem województwa tego, przez niesposobne zdrowie i zeszłe lata jm. pana wojewody bełskiego¹⁶, pana ojca mnie miłościwego, jako przez te wszystkie czasy w.m. raczyli po mnie to znać, iż na powinności urzędu mego niwczym nie schodziło, ile ze mnie być mogło, także i teraz rozumiejąc tego być potrzebę pilną, gdyż pan [Jakub] Woźuczynski, któregoście w.m. na zjazd ruski¹⁷ słać [831] raczyli, już przyjechał, mając poruczenie i prośby do nas wszech od obywatelów tamtych krajów, abyśmy artykułem a postanowieniu ich przypatrzawszy się dobrze, między sobą spólnie namowy czynili.

Także i pan wojski¹⁸, który jeździł za żądaniem i posłaniem w.m. do panów wołyńców¹⁹, który acz poselstwa żadnego nie odniósł, wszakże kniaź [Ostafij?] Sokolski od ichm. panów wołyńców z poselstwem przyjechawszy, przez pana starostę bełskiego²⁰ na piśmie posłan mi jest i instrukcją tę, którą miał od braci zleconą do ichm. panów wołyńców. Ku temu też i to przystąpiło, iż ichm. panowie rady, którzy się byli w Kaskach²¹ zjachali, mieli uniwersały albo recesy do wszystkich powiatów rozesłać [z] prośbą, aby się wszystkie powiaty na św. Łucją [13 grudnia 1572] zjechawszy, posły swe na zjazd warszawski na Trzy Króle [6 stycznia 1573], gdzie panowie rady tak wielkopolskie, jako i małe, także i litewskie, pruskie etc. zjechać się mają. Które uniwersały iż ani do rąk mych, ani pana starosty bełskiego authenticie nie przyszły, co się w tym dzieje, wyrozumieć nie mogę. Dlaczego tak długo z rozesłaniem uniwersałów tych zadzierzałem się. A tak proszę, aby żaden z w.m. o mnie tego nie rozumiał, żebym albo z niedbalstwa,

¹⁶ Andrzej Dembowski wojewoda bełski.

¹⁷ Zapewne zjazd pod Sądową Wisznią, 15 października 1572 r. (AGZ, t. 20, s. 4-7).

¹⁸ Maciej Makosiej z Wiszniowa wojski bełski.

¹⁹ Obywatele województwa wołyńskiego.

²⁰ Jan Zamoyski starosta bełski.

²¹ Zjazd w Kaskach 21 października 1572 r. (Kaski, obecnie wieś, powiat grójecki, województwo mazowieckie).

albo z lenistwa z uniwersały tak długo się zadzierzał, gdy żeście w.m. zawždy tego po mnie doznawali, iż dalibóg na pilności, tak i życzliwości mi niwczym nie schodziło, i do końca schodzić nie będzie.

Z tych tedy przyczyn i inszych, rozumiejąc być potrzebne zjechanie nasze dla namów spólnych, proszę i radzę, abyście się w.m. raczyli zjechać wszyscy na dzień św. Łucji miesiąca grudnia [13 grudnia 1572] do Bełza i nic w tym nie wątpię, iż każdy z w.m. jako prawy miełośnik wolności szlacheckich lenić się przyjechać na ten czas nie będzie raczył, a o tym wszystkim, co by rozumiał być szkodliwego wolnościom naszym, albo też potrzebnego i pożytecznego, spólnie namawiać w.m. będziecie raczyli. Ja też osobą swą czasu i miejsca naznaczonego, też powinność na sobie szlachecką niosąc, być nie omieszkam i to, co do oczu mych przychodzi, w.m. proponować nie zaniecham, z w.m. pany a bracią swą o tym konferować, co by z najlepszym R.P. było.

Którym się łasce i powinnej miełości braci w.m. zalecam, prosząc, abym w niej chowan był. Dan z Hrubieszowa, 5 decembris a. D. 1572. W.m.m. panów a braciej łaskawy uprzejmy przyjaciel i sługa.

Andrzej hrabia na Tęczynie kasztelan bełski, starosta hrubieszowski m.p.

2. Instrukcja dana posłowi na konwokację warszawską z sejmiku województwa bełskiego w Bełzie, 13 grudnia 1572 r.

Rp. Bibl. Nar., BOZ rkp. 1156, s. 189-194 – kopia.
LSB 1572-1668, s. 7-9.

Druk w: *Archiwum Jana Zamoyskiego*, t. 1, s. 442-445.

Instrukcja posłowi z województwa bełskiego na konwokację warszawską po śmierci Zygmunta Augusta.

Pan poseł²² nasz, odnio[ś]wszy do ichm. panów rad do Warszawy rzeczy niżej opisane, nie będzie nic stanowił więcej, ani sprawował, ale telko odpowiedź wzięwszy, do nas się wróci, w czym rozumiemy, iż nam na wierze i stateczności jego nic nie zejdzie.

Naprzód obmówi nas, że posłów na ten sejm nie posyłamy cum facultate tractandi dlatego, iż takowe sejmy nigdy pod takim czasem nie bywały i że ichm. z prawa pospolitego nie mają mocy podczas interregni składać sejmu, jedno ku elekcyjej. Bo acześmy pewni są miłości ichm. przeciwko R.P. i sobie, zaczyn nie trzeba się nam obawiać, aby co przed rycerskim stanem mieli łowić, ale oglądając się na potomne czasy, których mogą być inaksze rady i chęci inaksze przeciwko R.P. i stanu rycerskiemu, tedy przeglądamy to, iż gdyby beło wolno ichm. panom radom sejmy składać ku czemu inszemu, nie ku elekcyjej, tempore interregni konstytucyje kować, nie trzeba by już

²² Posłem województwa bełskiego na konwokację 1573 r. był Jan Zamoyski starosta bełski (*Posłowie ziemscy koronni...*, s. 215).

Króla, bo by wszystkie regalia już przy nich zostały i mógłby stąd urość jaki ucisk stanu rycerskiego i to, żeby elekcje nigdy nie dochodziły.

A choć ichm. raczą składać ten sejm telko ku pewnym artykułom, wszakże iż ichm. [190] chcą, aby in iis articulis zupełną moc ci posłowie mieli, tedy takowe to są artykuły.

Że gdyby się po nich takowego sejmowania przykład na potomne czasy zostawił, mogłoby stąd ubliżenie stanu rycerskiego w obieraniu Króla napotym kiedy urość, żeby nie wszyscy, ale posłowie telko beli do elekcyjej przypuszczeni; bo gdyby się podało w moc tym panom posłom, aby namówili sposób elekcyjej z radami, tedy by mogli taki namówić, żeby rycerstwo było od niego odstrychniono, na czem każdemu, aby Króla obierał, gdyż to jest fundament wolności każdego, należy.

Item, gdyby się w moc dało sejmowi temu opatrzyć obronę, wojnę i żołnierzów, można by nas wszyscy[ch] pod ten czas ruszyć, a telko by takowy sejm bez nas Króla obierał.

Potym, iż ichm. raczą to przekładać, iż trzeba opatrzenia bezpieczeństwa zjazdu tego i żeby był bez tumultu, tedy opowie, żeśmy to już dobrze opatrzeni spiskami naszymi, któremiśmy się obowiązali pod pocziwościami naszymi przeciwko temu, który by namniejszy gwałt albo zbytek na tym zjeździe uczynił, powstać i czyniąc spiskom swym, radzi do karania, jeśli żeby który tak występnie się zachował, urzędowi marszałkowskiemu dopomożemy, za obwieszczeniem panów deputatów naszych. Który obowiązek nas samych przez nas same uczyniony tem ważniejszy będzie, aniż gdyby kto inny stanowił co na [191] nas i urząd marszałkowski, mając pomoc wszystkiego rycerstwa, do karania występnych za temi spiskami będzie potężniejszy.

Co się dotyczy sposobu elekcyjej, żeby żaden nie był upośledzony, ażeby się i krótce, i spokojnie wszystko odprawowało, tedy taki porządek przy tej sprawie niech będzie, jakim wojnę służemy, gdyż za tym wszyscy mamy ten przywilej obierania sobie Pana, iż z nas ma obronę R.P. A tak abyśmy w województwach swych stali i wotowali, i naprzód każde województwo z osobna zgodziło się na jedno, a potem wszystkie województwa żeby się zniosły i żeby ten Panem był, na którego nie może li być, aby wszystkie województwa, tedy wždy dwie albo trzy części ich przeciwko jednej zgodziły się. Na koniec i wszelaki inny porządek o dawaniu głosów na Króla naonczas przyjmujemy, telko aby żaden szlachcic nie był upośledzon.

Iż to dobrze baczeliśmy, co ichm. raczą przekładać, że acz teraz pokój mamy, ale skoro się Król obrany ogłosi, zaraz na R.P. potrzeba przypadnie. A tak dla tej przyczyny spisaliśmy się być gotowi, że mamy tę gotowość przy elekcyjej pokazać wszyscy, bo do tego każdy będzie ochotniejszy, gdy w wolności obierania Króla nie będzie upośledzon, i prędzej może się wszelakim niebezpieczeństwom zabezpieczyć, gdy się ruszemy, zaraz będąc gotowi z elekcyjej tam, gdzie będzie niebezpieczeństwo, aniż gdybyśmy [192] dopiero w domiech zbierać się mieli. A na koniec ta sama gotowość nasza może nieprzyjaciela odstraszyć, że się tak łatwo o nas nie pokusi. Która przyczyna była, żeśmy to przedsięwzięli, nie jaka inna, albo, czego Boże uchowaj, abyśmy ichm. panom radom dufać nie mieli, którym dalibóg i służyć, i wszelaką uczciwość i tam, i wszędzie wyrządzać, jako jesteśmy powinni, tak chcemy i naszymi uczciwemi słowy rycerskimi obiecujemy, gdyż o ichm. szczerzej i statecznej, a żadnemi praktykami nienaruszonej

chęci i wierze przeciwko R.P. rozumiemy i że ją na on czas i zawždy po ichm. poznamy, nie wątpimy.

Co się dotczy obrony potocznej, aby ją ichm. raczeli odprawować z prowentów stołu królewskiego, jako czynili przodkowie ichm. czasów takowych, o czym ichm. lepiej wiedzą. Wszakże z warunkiem słusznym, żeby ci ludzie nie beli nikomu powinni, jedno wszytkiej R.P., czego jm. pan podskarbi²³ dożyć będzie raczeł, jakoby wszytka R.P. z tego kontenta była i żeby pieniądze nigdzie indziej nie były chowane, jedno w skarbie koronnym, i nikomu innemu nie były dawane, jedno ku pożytku wszech stanów i wszytkiej R.P.

Przełożyć przy tym ichm., jakie to niebezpieczeństwo R.P. niesie, że się ta elekcyja tak długo wlecze, a z większym by jeszcze było, gdyby się do lata zwlokła, gdy wiele nieprzyjaciół na nas będzie sposobniejszych. [193]

Prosić ichm., aby ichm. raczeli nam elekcyją złożyć co naprędzej, aby się [w] ziemie koniecznie odprawiła. Czego jeśliby ichm. nie uczynili, tedy opowiedzieć się, iż musiem tego nie czekać, a sami, bez składania czasu ichm. zjechać się, w czym nas ichm. nie będą mogli słusznie winować, abyśmy co ichm. nad przywilej Króla Zygmunta, którym ichm. jest zwierżono składanie sejmu, uwłaczać mieli, gdyż tak wiele czasu upłynęło, przez który ichm. tej wszej władze użyć mogli. A tak jeśli to jeszcze powłoka, tedy więc gdy co przed się weźmiem, niech to swemu zaniechaniu ichm., a nie nam przyczynają.

Item prosić ichm., aby nam wielom traktatów innych elekcyje naonczas, gdy będzie, nie zatrudniali, żeby się zaraz odprawować mogła, ażeby się rycerstwo długo nie trudziło i nie traciło, a zwłaszcza rewizyją wszytkich statutów natenczas rozumiemy być niepotrzebną, gdyż ta nam i napotym nie uciecze. Telko teraz nam warować trzeba, co nam ma być Pan powinien, a tak może się to odprawić nie barzo wielom artykułów, na które się teje godziny zgodzić możemy, gdy będą takie, aby wszytkim stanom równie były pożyteczne.

Efekt tego wszytkiego poselstwa niech ten [194] będzie, aby nam pan poseł nasz przyniósł czas i miejsce pewne elekcyje, ażeby przed latem i żeby nam dał znać, jeśliby trzeba było, abyśmy za niem jechali, zwłaszcza jeśli się inne ziemie do tego mieć będą.

4. Sejmik predelekcyjny w Bełzie, 2 marca 1573 r.

Uchwał tego sejmiku nie odnaleziono. Sejmiki zwołano na dzień 2 marca na mocy uchwały sejmu konwokacyjnego z 28 stycznia.

Zob. Chronologia sejmów, s. 141; E. Dubas-Urwanowicz, Koronne zjazdy, s. 50, 242.

²³ Hieronim Bużeński podskarbi wielki koronny.

5. Zjazd w Bełzie, 15 czerwca 1573 r.

Uniwersału Andrzeja Tęczyńskiego kasztelana bełskiego zwołującego ten zjazd nie odnaleziono.

1. *Laudum zjazdu województwa bełskiego w sprawie organizacji wymiaru sprawiedliwości do czasu koronacji nowego króla – w Bełzie, 15 czerwca 1573 r.*

Rp. *Bibl. Nar., BOZ 1809 t. 1, k. 7-8v – ekstrakt z grodu bełskiego; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 15 czerwca 1573 r. [feria 2 ipso die Sancti Viti et Modesti hoc est die quinta decima praesentis a. D. 1573]*²⁴.

Fragment dotyczący zastępstwa podczas wyjazdu Jana Zamoyskiego starosty bełskiego do Francji drukowany w: Archiwum Jana Zamoyskiego, t. 1, s. 446-447.

My dygnitarze, urzędnicy, rycerstwo i wszystkie stany województwa bełskiego i powiatów onemu należących, to jest bełskiego, buskiego, horodelskiego, grabowieckiego, lubaczowskiego, oznajmujemy wszem wobec, którem to wiedzieć należy, wszystkim społem i każdemu z osobna, iż za złożeniem nam zjazdu przez jm. pana Andrzeja hrabiego z Tęczyna kasztelana naszego, któremuśmy to zlecili na początku interregni, aby nam zjazdu ku opatrowaniu potrzeb R.P. i województwa naszego, dokąd by Król nowy koronowan nie był, składać raczył, tak ku czynieniu sprawiedliwości przez nas wszech wedle postanowienia strzemileckiego o te rzeczy, które by osądzone były, egzekucyjnej swej nie wzięły, także o krzywdy tempore interregni uczynione i gdyby się kto komu podług zapozwu usprawiedliwić nie chciał, jako też ku obmyśleniu wszech spraw i potrzeb województwa naszego i wszystkiej R.P., zjechawszy się do Bełza na dzień 15 iunii, naprzód Panu Bogu podziękowawszy, iż wszem częściom koronnemu Pana sobie zgodnie dać obrać raczył, postanowiliśmy, iż też po obraniu nowego Króla i oddaniu poddaności onemu, któryśmy napisali w Warszawie obyczajem zwykłym, jako je zwykły wszystkie województwa z osobna pisać pod tytułem wszystkiej R.P., Korony Polskiej i W.Ks.L., i ziem im należących, jako jednej a nierozdzielnej R.P., nie mogła być od wszech braciej naszych pieczętowana, aby wolno było każdemu do niego pieczęć swą przywiesić, ażeby przy kapturze do koronacyjnej chowan był, a społem z kapturem w koronacyjnej J.K.M. do skarbu koronnego przez jm. pana bełskiego oddan był.

A żeśmy, na elekcyjnej będąc, na pobór pozwolili, tedy aby ten pobór wybran był porządnie, naznaczyliśmy na tem zjeździe poborcę, ur. pana Mikołaja Udrzyckiego, którego wiary, stateczności, godności jesteśmy świadomi. Któremu ten pobór według uniwersału z elekcyjnej do urzędu grodzkiego bełskiego posłanego ma być dawan.

Także iż jm. pan starosta bełski²⁵, odjeżdżając za wolą wszech stanów koronnych, które były na elekcyjnej, do Francyjnej w poselstwie ku przyprowadzeniu J.K.M. nowo obranego i jako prawy miłośnik wolności rycerskich, będąc bratem naszym, nie chcąc

²⁴ Za wskazanie na to laudum wydawcy dziękują dr. Oleksijowi Winnyczenec.

²⁵ Jan Zamoyski starosta bełski.

mimo wolności nasze jurysdykcji grodzkiej nikomu podawać, ani jej urzędowi swemu zostawiać bez wolej wszech, przed nami przełożyć raczył, tedy społem z nim ku sprawom urzędowi jego staroście według konfederacji naszej najpierwej należącym, do przyjazdu jego deputujemy ur. pana Macieja Makosieja wojskiego bełskiego i urząd zwykły pana starościn przy niem. Który sprawy urzędowe w każde dwie niedzieli sądzić będzie. A do obrony dóbr starostwa bełskiego w granicach ichm., pana chorążego bełskiego²⁶, pana podczaszego [7v] chełmskiego²⁷, pana Łukasza Oleśnickiego z zwykłym urzędem pana starościnem, który też i pożytków jego doglądać będzie, deputujemy, tak wszystkich społem, jako każdego z nich z osobna. Modum jednak w tej obronie ten zamierzając, aby nic się tak z strony starostwa, tako i też i jak przeciwko używaniu, jakie śmierć królewska zastała, do koronacji nie wkraczali, który tak ma interni w całości zostać, jako go śmierć królewska zastała.

A iż doszło to do wiadomości naszej, iż w Warszawie po odjechaniu naszym, bez wiadomości nas wszech i za opowiadaniem się przeciwko temu jm. pana bełskiego²⁸ z strony niebytności naszej, od niektórych panów rad jurysdykcja buska dożywociu jest podana²⁹, widząc to być ku obrażeniu wysokiemu wolności naszych, aby okrom Pana od kogo jurysdykcja nad nami mimo nas same komu podawana była, tedy obiecujemy sobie dobrą słowem, pod winą kapturową wszyscy społem, nie rozrywając się zostać w tej mierze przy prawie naszym. Któremu staroście temu i urzędowi jego nullam praestare oboedientiam. A my żadnych pieczęci przykładać ani listów podpisywać żadnych na jurysdykcji przerzeczonej buskiej bez wolej wszech nas, i już ex nunc deklarujemy, że wszystkie zapisy, które by do ksiąg grodzkich buskich vigore tej jurysdykcji, illegitime podane, były przyjęte, nie mają mieć żadnej władzy wiecznymi czasami i nie mają im być, gdy będą u sądów i urzędów produkowane, miejsca dane. A jeśliby vigore jurysdykcji tej do egzekucji ten urząd bez wiadomości naszej naznaczony będzie postępował, winni będziemy jeden przy drugim stać. Będziemy też wszyscy wspólnie, nie dzieląc się, K.J.M. już nowego prosić, aby nam do przerzeczonego grodu jm. pana starostę dał, tak żeby się nic nie obruszyło i prawo pospolite, i osobny nasz przywilej, przodkom naszym przez Króla Kazimierza przy przystawianiu do Korony nam nadany.

A jeśliby w tej mierze nam potrzeba była według uchwał jakich sejmowych postępków prawnego, tedy mamy wszyscy, nie przestawając jeden drugiego prawem, a to czynić, iż na tem zjeździe niektóre sprawy według postanowienia strzemileckiego przez nas osądzone być mają. Tedy postanawiamy, aby wszystkie te sprawy odprawione były pod aktem dzisiejszym. Które sobie rok według konfederacji i kaptura uczynią przez pany deputaty na te sądy przez nas wszystkich obrane, jako ur. pany Piotra Cieciszowskiego z Ornatowic starostę grabowieckiego, Stanisława Trojana Rachańskiego chorążego, Macieja Makosieja wojskiego bełskich, Piotra Piwa, Ambrożego Łaszcza, Łukasza Oleśnickiego, Jana Kryńskiego. Któremśmy wszyscy na tem zjeździe do tego moc dali, in absentia unius duorum vel trium ipsorum non obstante. Których sądów

²⁶ Stanisław Trojan Rachański chorąży bełski.

²⁷ Janusz Krupski podczaszcy chełmski.

²⁸ Andrzej Tęczyński kasztelan bełski.

²⁹ Starosta buski Łukasz Górka rzeczywiście zmarł 23 stycznia 1573 r.

swoich akta swe tu w grodzie bełskim mieć panowie deputaci mają przez pisarza ziemskiego bełskiego, ur. Stanisława Szystowskiego pisane. A wszystkie porrecta, minuty, remissa, vadia, triplicata mają być z tych akt ich wydane, pieczęciami panów deputatów pieczętowane i rękoma ich podpisane.

A których takowych [8] akcja przed temi sądami egzekucyjnej potrzebować będzie, tedy one remittować ad loci capitaneis przerzeczoni deputaci authenticie mają ad executionem officialem iuxta formulam iuris. A w powiecie buskim, gdyby kto dekretów i egzekucyjnej tego sądu uczynić nie chciał, tedy przeciwko takiemu wszyscy za obwieszczeniem pana sędziego buskiego³⁰, który kaptur ma egzekwować wedle uniwersału strzemileckiego, powstać mamy wedle opisanego kaptura. Które by też akcje nie mogły się tu odsądzić, tedy panowie przerzeczoni deputaci za cztery niedziele od aktu dzisiejszego takowe sądy sądzić będą, a potem w każde cztery niedziele sądzić będą powinni, aż do koronacji Króla naszego obranego. Na które sądy strona powodowa ma za temi tytułami pozwać: „Nos consiliarii, dignitarii, officiales, nobiles totaque communitas palatinatus Belzensis”, pozew kłaść wedle statutu.

Dan w Bełzie dnia 15 czerwca r. P. 1573. Której rzeczy ku świadectwu pieczęci nas wyżej opisanych przyciśnione są do tego listu imieniem naszym i wszech braciej naszej, to jest w., ur. i szlchetnych Andrzeja hrabie z Tęczyna kasztelana bełskiego i starosty hrubieszowskiego, Jana Zamoyskiego starosty bełskiego i zamechskiego, Aleksandra Łaszcza starosty chełmskiego, Piotra Cieciszowskiego starosty grabowieckiego, Jana Łaszcza podkomorzego, Stanisława Trojana z Rachan chorążego, Macieja Makosieja wojskiego bełskich, Wojciecha Skniłowskiego sędziego buskiego, Marcjana Dembskiego podsędziego buskiego, Stanisława Szystowskiego bełskiego, Jana Ruszkowskiego buskiego ziemskich pisarzów, Ambrożego Łaszcza z Obrowca, Jana Rudgierza, Andrzeja Stawskiego, Andrzeja Łaszcza z Strzemilcza, Piotra Piwa z Opolska, Jakuba Woźuczynskiego, Stanisława Żulińskiego, Łukasza Oleśnickiego, Jana Krynickiego, Jana Łażniewskiego z Łażniowa, Zygmunta Niszczyckiego, Marcina Oleśnickiego, Łukasza Horyszowskiego, Ludwika Drohiczańskiego, Świętosława Lipskiego, Walentego Komorowskiego, Mikołaja Udrzyckiego, Jana Lipskiego z Goraja, Krzysztofa Hordyłowskiego, Aleksego Drożyczewskiego, Stanisława Żółkiewskiego, Andrzeja ^aZiemkowskiego^a podstarościego bełskiego przy bytności ur. i szlchetnych Stanisława Łaszcza Nieledeńskiego wojskiego horodelskiego, Jachima Łaszcza, Mikołaja Stawskiego, Marcina Siwickiego, Stanisława Russiana, Kaspra Jahodyńskiego, Pawła Rudowskiego, Hieronima Żulińskiego, Walentego i Jana ^aHurkowieckich^a, Stanisława Zaporskiego, Szczęsnego ^aPrzedzyńskiego^a i innych wyżej wiarygodnych przy tym będących.

^{a-a} *lekcja niepewna*

³⁰ Wojciech Skniłowski sędzia ziemski buski.

2. Wzmianka o zjeździe województwa bełskiego w dekrete sądu deputackiego z 15 czerwca 1573 r.

Rp. CDIAUL, Fond 2, opis 1, 15, s. 708 – oblata; w księgach ziemskich bełskich wniesiono w dniu 15 czerwca 1573 r. [feria 2 ipso die Sancti Viti anno 1573].

LSB 1572-1668, s. 939 (notatki rękopiśmienne).

Za przywołaniem sądowym przez woźnego, opatrzного Kaspra Kamińskiego generała ziemi bełskiej, szlachetnego Szczęsnego Radzanowskiego, do ichm. panów deputatów dnia dzisiejszego przez ichm. pany rady, dygnitarze, urzędniki i wszystko rycerstwo województwa bełskiego, na zjeździe dzisiejszym bełskim ku odprawowaniu spraw w uniwersale strzemileckim opisanych, wysadzonych,znaczonych, [ze] strony ur. Baltazara Bzowskiego podstarościego jaworowskiego i Katarzyny małżonków za obwieszczeniem i oznaczeniem roku na zjazd niniejszy [...].

6. Sejmik przed sejmem koronacyjnym w Bełzie, 1 września 1573 r.

1. Uniwersał stanów sejmowych po elekcji króla Henryka, zwołujący sejmiki przed sejmem koronacyjnym na dzień 1 września 1573 r. – pod Warszawą, we wsi Kamionka, 19 maja 1573 r.

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 175, s. 223-225 – oblata, egzemplarz uszkodzony; w grodzie bełskim oblatowano 27 maja 1573 r. [feria 4 <post festum Sacratissimi> Corporis Christi a. D. 1573].

Inne rękopisy: **Rp. 2** CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 175, s. 258-260 – oblata, karty uszkodzone w górnej części; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 4 lipca 1573 r. [Sabbatho post festum Visitationis Mariae proxima a. D. 1573].

Druk: Vol. const., t. 2, vol. 1, s. 323-324 – w edycji dokument nosi tytuł: Oznajmienie Króla nowo obranego [19 maja 1573].

2. Oznajmienie elekcji Henryka – Warszawa, 20 maja 1573 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 175, s. 218-222 – oblata, egzemplarz mocno uszkodzony; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 27 maja 1573 r. [feria 4 <post festum Sacratissimi> Corporis Christi a. D. 1573].

Druk w: Vol. const., t. 2, vol. 1, s. 324-326 – w edycji dokument ten nosi tytuł: Wtore oznajmienie Króla nowo obranego [20 maja 1573].

3. *Uniwersał Andrzeja Tęczyńskiego kasztelana bełskiego w sprawie sejmiku – Kraśnik, 15 sierpnia 1573 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 175, s. 323-324 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 22 sierpnia 1573 r. [Sabbatho ante festum Bartholomaei Apostoli proxima a. D. 1573].
LSB 1572-1668, s. 9.

W., ur., szlachetni panowie a bracia m.w. łaskawi. Z winszowaniem zdrowia dobrego od Pana Boga, z fortunnem na wszem powodzeniu służby me brackie w łaskę w.m. zalecam.

Iż na elekcyjey warszawskiej sejmiki powiatowe ad primam diem septembris w każdym województwie są naznaczone, o czym z w.m. każdy wiadomość dostateczną mieć raczy, na który w.m. ze mną społem, mam za to, dla pilnych potrzeb R.P. będziecie raczyli być.

Rozumiejąc być też to potrzebne dla prędszej sprawiedliwości czynienia po koronacyjey, uchraniając tych częstych zjazdów naszych, iż sędziego i podsędka w.m. w powiecie swym nie macie³¹, aby na temże sejmiku przyszłym elekcyja ich była, gdyż to brzemień w tem złem zdrowiu jm. pana wojewody bełskiego³² jest na mnie włożono od w.m. wszech panów a braciej, a w.m. elekcyję naznaczyć raczyli, którą by Pan nasz przyszyły aprobować miał, inszych elekcyjey po koronacyjey nie składając.

Mam też pisanie z krajów albo granic ruskich, zwłaszcza od jm. pana hetmana koronnego³³, iż nieprzyjacieli pewny, Turcy z Tatary, w koronne państwa wtargnąć umyślili, których listów kopia do grodu³⁴ [324] ^a A tak ja, przychylając się konfederacyjey, w.m. to oznajmuję, proszę i napominam, abyście w.m. z miłości ojczyzny swej byli gotowi ku odparciu temu gwałtownemu nieprzyjacielowi, i jeśli się co więcej przed sejmikiem ponowi, żebyście w.m., nie czekając go, z domów swych się ruszyć raczyli. A ja też nie omieszkam ku w.m. braciej swej przybyć i tak R.P. służyć, jako Pan Bóg z łaski swej użyzyć będzie raczył. A z tem się łasce i miłości braterskiej w.m. zalecam. Z Kraśnika, 15 augusti a. 1573.

W.m. życzliwy brat sługa

Andrzej hrabia na Tęczyńie kasztelan bełski, starosta hrubieszowski

^a brak jednego wersu, strona uszkodzona

³¹ Chodziło o urząd sędziego ziemskiego bełskiego wakujący po śmierci Stanisława Zakrzewskiego oraz podsędka ziemskiego bełskiego, wakujący po śmierci Jana Kinickiego. W województwie byli jeszcze wówczas sędzia i podsędek ziemscy buscy.

³² Andrzej Dembowski wojewoda bełski.

³³ Jerzy Jazłowiecki hetman polny koronny; urząd hetmana wielkiego wakował.

³⁴ Uniwersału tego nie odnaleziono w księgach grodzkich województwa bełskiego.

4. *Laudum sejmiku przed sejmem koronacyjnym w Bełzie, 1 września 1573 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 175, s. 326-328 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 1 września 1573 r. [feria 3 in festo Sancti Egidii a. D. 1573].

LSB 1572-1668, s. 10.

[327] My dygnitarze, urzędnicy, rycerstwo i wszystkie stany województwa bełskiego i powiatów onemu należących, to jest bełskiego, horodelskiego, grabowieckiego, oznajmujemy wszem wobec, którym to wiedzieć należy, wszystkim społem i każdemu z osobna, iż zjechawszy się wszyscy na ten sejm powiatowy, bacząc to w konfederacjach naszych ziemie bełskiej, że nie jest dostatecznie to objaśniono, jakim obyczajem by się kończyć miały te wszystkie kauzy, które nie są ani mogą być skończone sądem panów deputatów, aby się kończyli, które będą należeć sądowi ziemskiemu, mają się kończyć do ostatniego stopnia prawa w sądzie ziemskim bełskim w Bełzie, przy tychże panach deputaciech, temże prawem kapturowem, a które należą sądowi grodzkiemu, w sądzie grodzkim mają być kończone.

Wszakże te jedne roki jeszcze blisko przypadłe, gdyż się już ludzie wyzwali przed pany deputaty o krzywdy swe, mają być odsądzone za zezwoleniem wszystkich stanów, a potem nie mają już być sądzone, ale po koronacyjej Pana naszego tak na roczech ziemskich, grodzkich i skargowych, in foro suo competenti ma każdy swej krzywdy dochodzić, zwłaszcza gdyżeśmy obrali z pośrzedka panów deputatów trzech braciej³⁵ [328] naszej na po^bselstwo na sejm koronny walny kra^bkowski blisko przyszły³⁶, gdyż bez tych drudzy panowie deputaci wedle konfederacyjej naszej sądzić nie mają.

Czemu temu wszystkiemu dosyć się ma pod obowiązki w konfederacjach naszych opisanemi dziać, cośmy kazali wpisać do akt naszych grodzkich bełskich, a do tegośmy [z] podpisy naszemi pieczęci przycisnęli. Działo się w Bełzie, we wtorek, dzień św. Idziego, na sejmiku powiatowym roku Bożego 1573.

^a uszkodzona karta ^{b-b} fragment zdania obecnie uszkodzony, przepisany przed wojną przez W. Hejnosza

³⁵ Znany jest tylko jeden z trzech posłów bełskich – Jan Zamoyski starosta bełski (*Posłowie ziemscy koronni...*, s. 224).

³⁶ Sejm koronacyjny w Krakowie 22 lutego-2 kwietnia 1574 r.

7. Zjazd na sądy grodzkie i relację z sejmu koronacyjnego – Bełz, 6 czerwca 1574 r.

1. Notatki Jana Zamoyskiego starosty bełskiego do relacji z sejmu koronacyjnego złożonej przy inauguracji sądów grodzkich w Bełzie, 6 czerwca 1574 r.

Druk w: *AŻZ*, t. 1, s. 477-481, opublikowany tam na podstawie rękopisu BOZ, 314, t. 4 – z dopiskiem od wydawców, że była to minuta własnoręczna, format „języczka”.

8. Zjazd przed konwokacją w Bełzie, 26 lipca 1574 r.

Uchwał tego zjazdu nie odnaleziono. Posłowie nie są znani. Zjazdy zwołano z inicjatywy zjazdu senatorów koronnych w Krakowie, 29 czerwca 1574 r.

Zob. E. Dubas-Urwanowicz, *Zjazdy koronne*, s. 64.

9. Sejmik relacyjny w Bełzie, 30 listopada 1574 r.

Sejmik zwołany na mocy uchwały sejmu konwokacyjnego na 10 listopada 1574 r. Wojewoda bełski w porozumieniu z urzędnikami województwa, dla wcześniejszego zapoznania się z uchwałami innych sejmików, opóźnił sejmik bełski, zwołując go dopiero na dzień 30 listopada 1574 r.

Zob. E. Dubas-Urwanowicz, *Koronne zjazdy*, s. 69.

1. Uniwersał Andrzeja Tęczyńskiego wojewody bełskiego wyznaczający nowy termin sejmiku relacyjnego w Bełzie – Hrubieszów, 23 października 1574 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 177, s. 62-64 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 24 października 1575 r. [feria 2 ante festum Sanctorum Simonis et Judae Apostolorum 1575 r.]; sejmik opisano w nagłówku wpisu w księdze jako odbyty: causa electionis nuntiorum terrestrium ad conventionem generalem Cracoviensem coronationis Regis electi. LSB 1572-1668, s. 10-11.

[63] W., ur., szlachetni panowie a bracia mnie osobliwie łaskawi. Po zaleceniu służb moich życzliwych w łaskę bracką w.m., z winszowaniem dobrego zdrowia, z fortunnym na wszem powodzeniem.

Wszem wobec w.m. wiadomo czynię, iż za tym zjazdem warszawskim³⁷ postanowione są sejmiki i zjazdy w województwach, jako dla wysłuchania posłów, co tam sprawili i postanowili, tak też i dla postanowienia sprawiedliwości w każdym województwie, której nam barzo, a nade wszystko potrzeba, także też dla obrania posłów dla tej kontrowersyj między stanem duchownym a świeckim, kończeniu sprawiedliwości, nie mniej też dla postanowienia i naznaczenia urzędników do sprawiedliwości czynienia należących, aby zupełne byli.

Z tych tedy przyczyn i nie mniej z potrzeby namówić obrony naszej, gdyż tu mało nie na ugraniczu jesteśmy od tak prędkiego nieprzyjaciela, zdało mi się za potrzebną w.m. oznajmić, iż porozumiawszy się z urzędniki województwa bełskiego, którym większej części dosiąć nie mógł, na tośmy się zgodnie zgodzili, iż ten sejmik nasz z wielu przyczyn na dzień św. Andrzeja [30 listopada 1574] składowy, a mianowicie z tych, abyśmy dostateczną i gruntowną wiadomość mając, co w inszych województwach na tych sejmikach postanowiono będzie, do tego się też wspólnie z inszymi przychyliłi, a jeślibyśmy się czego i więcej domyślić mogli, przyłożyli, z nimi się zgadzając.

Druga, iż sposób sprawiedliwości przez pany Sandomierzany i Lubliniany³⁸ [64] jest namówion, który się ma począć 8 novembris, prawie pod tym czasem św. Marcina [11 listopada 1574], a tak prędko przez wielkość spraw odprawiono to trudno być może, wedle onego wierszyku łacińskiego: „Exitus acta probat”, zdało się nam potrzebnie zadzierżyć się z tym zjazdem naszym, abyśmy sobie tamtą sprawą województwa sandomierskiego i lubelskiego oczy przetarszy, tem godniej i warowniej o sprawiedliwości w województwie swym mówili, mając już pewną próbę a nieomylną inszych województw sprawiedliwość.

I to też do tego przystąpiło, iż podobno znajdują się tacy w województwie naszym, którzy, jeśli nie sami sprawy swe, tedy przyjacielskie w tamtych województwach mieć będą (a ledwie nie i ja sam), zgodzą się temu, aby i sprawy swe mogli porządnie odprawić i ku temu o województwie swym i sprawiedliwości mogli tym lepiej i stanowniej mówić.

Z tych tedy przyczyn i z wielu inszych, których by wiele pisać było, zjazd województwa bełskiego składa się na dzień św. Jendrzeja [30 listopada 1574] (gdyż i to postanowienie warszawskie tego dozwala w każdym województwie). Na których abyście w.m. zwykłym kształtem z miłości przeciwko wolnościom swym i R.P. tam się zjechać raczyli, proszę i napominam. A tam za pomocą Bożą będziem się starać, jako byśmy wszystko zgodnie i potrzebnie postanowiwszy, z tego sławę i pożytek w wolnościach i swobodach naszych odnieśli i potomstwu swemu zostawili.

Zalecam mnie przy tem zwykłej łasce i miłości w.m. panom a braciej mnie miłym i łaskawym, w której abym chowan był, proszę. Datum Hrubieszów, 23 octobris a. D. 1574.

W.m. panom a braciej mnie osobliwie łaskawej życzliwy przyjaciel i służyć gotów.

Andrzej hrabia na Tęczynie wojewoda bełski, starosta hrubieszowski m.p.

³⁷ Sejm konwokacyjny w Warszawie 30 sierpnia-18 września 1574 r.

³⁸ Zob. ASWL 1572-1632, s. 29-30.

2. *Laudum sejmiku województwa bełskiego ustanawiające sądy generalne wojewódzkie ultimae instantiae – Bełz, 30 listopada 1574 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 3, Opis 1, 8, s. 951-962 – oblata ekstraktu z grodu bełskiego; w grodzie buskim oblatował Prov. Steczko Oleszkowicz ze wsi Rekliniec, poddany starosty bełskiego w dniu 16 grudnia 1574 r. [feria 5 ante festum Sancti Thomae Apostoli proxima a. D. 1574]; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 3 grudnia 1574 r. [feria 6 post festum Sancti Andreae Apostoli proxima a. D. 1574].

LSB 1572-1668, s. 11-15.

My rady i rycerstwo województwa bełskiego, którzyśmy się tu zjechali do Bełza na dzień niżej opisany, mocą uchwały społecznie uczynionej w Warszawie na konwokacyjnej³⁹ przeszłej blisko przez wszystkie stany, tak rad i deputatów wszej Korony, wszystkim wobec i każdemu z osobna oznajmujemy, iż my acz przeglądając, i owszem, jakośmy zwykli zawsze przestrzegając, aby prawom, wolnościom i statutom naszym w niwczem nie derogowało, jednak to uważając u siebie, iż za skaranie [952] Bożym, które słusznie za grzechy naszymi na nas przyszło, że od wiele czasów sprawiedliwości mieć nie mogliśmy, skąd gniew Boży, a za gniewem Bożym morderstwa, wszeteczeństwa i inne występki w Koronie nastąpili, i gdyby się temu w czas nie zabieżało, większych morderstw, krzywd i wszeteczeństw spodziewać by się trzeba. Co my przeglądając, zwłaszcza iż i z dawna na wielu sejmach o tem namowy bywali, ale na ostatek i na sejmie electionis zgodnie ten artykuł⁴⁰ za zdaniem i zezwoleniem wszech wobec stanów koronnych napisan między innemi artykuły, przez posły nasze do K.J.M. do Francji posłań i tamże przysięgą i pismem pańskim utwierdzone, także i na tym, i teraz na zjeździe w Warszawie po odjechaniu królewskim przez wszystkie stany koronne utwierdzone jest. To jest, iż wolno każdemu obywatelom koronnym, w każdym województwie formam iudiciorum ultimae instantiae, jakimkolwiek obyczajem sobie województwo postanowi, sądy i obyczaje wszelkie ku czynieniu sprawiedliwości uczynić i postanowić.

My tedy, przychylając się nablżej do prawa pospolitego i do zwyczajów dawnych, a zwłaszcza to przeglądając, iż wszelakie rzeczy nowe, za niedoznaczeniem rzeczy, szkodliwe by być mogli, przychylając się tedy ku temu, iż jako z starodawna sądy wiecowe nie bez przyczyny postanowione przez przodki nasze trwali, a ku temu, iż niedawnych czasów ku uczynieniu takowejże sprawiedliwości za sławnej pamięci K.J.M. a Pana naszego Króla Augusta, pro una voce nowym zwyczajem postanowione i sądzone byli, skąd experientia edocti sumus, [953] iż wolnościom, statutom, zwyczajom starodawnym przeciwne nie byli, tedy my, płaczem ludzkim i krzywdami, którzy dawno sprawiedliwości potrzebowali i prawie żebrali, będąc przywiedzeni, modum iudiciorum, któreśmy nablższe prawom, zwyczajom i statutom naszym baczyli, takeśmy zgodnie na ten czas postanowili in hunc qui sequitur modum.

³⁹ Sejm konwokacyjny w Warszawie 30 sierpnia-18 września 1574 r.

⁴⁰ Vol. const., t. 2, vol. 1, s. 328-329.

Które to postanowienie naprzód mocą i warunkiem uchwały teraźniejszego zjazdu w Warszawie, także też słowy naszymi pocziwymi pod przysięgą i pod pocziwością naszą skutecznie i nienaruszenie trzymać i według opisanego tego sprawiedliwości dochodzić chcemy i obiecujemy pro hac vice tantum, a gdzieby kto więc to postanowienie nasze targać, psować albo inakszym kształtem, niżli tu jest opisano, sprawiedliwości dochodzić chciał, takowy naprzód na sobie dekret odnieść ma zjazdu w Warszawie uczynionego i z winą podczywości karan być ma, a od nas tanquam hostis patriae rozumian i mian być ma.

Naprzód omnia subselia, to jest wszelakie sądy ziemskie, grodzkie, także też urzędy wszelakie i sądy tak starości, jako i podkomorskie, i wiecowe, jako egzekucyje wszelakim sądom i urządóm należące, co w mocy zachowujemy, już ex nunc każdemu sądowi i urządowi moc dawamy w województwie naszym tak sądzić, jako i egzekucyją czynić według powinności swej w prawie pospolitym opisanej, a wszystkie kaptury po śmierci Króla Zygmunta Augusta uczynione ex nunc mocą uchwały tej tollimus et abrogamus tak, iż sędziowie i urzędnicy wszelakie według powinności [954] swej będą in locis in statutis descriptis et solitis, descriptis temporibus etiam in statutis descriptis każdego czasu sądzić i egzekucyje wszelakie czynić sub poenis in statutis descriptis.

A gdzieby taki który sąd albo urząd nie chciał sądów albo egzekucyje czynić upornie, takowy pozwany ad iudicium hoc ultimae instantiae, teraz przez nas opisane i postanowione, tamże poena centum marcarum irremissibiliter, nie odchodząc od sądu tego wiecowego ultimae instantiae, o co ma mieć terminum peremptorium i skaran być ma. Wszakże exceptiae legalium impedimentorum wedle prawa im iść mają, których dowód wedle prawa pospolitego zostawujemy.

A iż potrzeba takowym sądom bezpieczeństwa, aby bez wszelakiej trudności odprawować się te sądy mogły, tedy ustawiamy, iż ktobykolwiek na sądy przez nas obrane i opisane, także też ad dignitarios et officiales, et deputatos do tych sądów należących tak w drodze, gdy na te sądy pojedą dwie niedziele przed zaczęciem, także też gdy dokończą sądów dwie niedziele potem, targnąć się ręką, ranić albo zabić śmiać, takowy poenis in statuto descriptis de securitate iudiciorum sancitis podpadać ma. Także też na miejscu takowych sądów żaden aby zbrojnie z rusznicami albo z niezwykłą bronią chodzić nie śmiać, ani z tumultem, tylko ze dwiema przyjaciółmi i z prokuratorem, a bez sług przyść ma, i to ten tylko, który by był ad praefatum iudicium z regestru wołać.

A przy wotowaniu żaden oprócz sędziów albo deputatów zostawać nie ma, a kto by się ważył ten to sąd wiecowy ultimae instantiae turbować albo żeby przezeń [955] takowe sądy dojść nie mogły, takowy przez urząd pojmany tamże iuxta statuta contra violatores iudiciorum osądzon i skaran być ma. Pod tęż winę podpadają, którzy by gwałty i rozruchy czynili w mieście, bądź i strzelania.

A ten to sąd będzie miał i już mu pozwalamy moc sądzić omnes appellationes, motiones, wszelakie remissiones, deliberationes ac citationes od sądów i urządów wszelakich, tak starości, jako i podkomorskich, wiecowych, komisarskich i kapturów, tak też które indifferenter na sejm albo na wiece, tak i tych, które od wieców ad conventionem Regni i od urządów grodzkich starości którekolwiek do K.J.M. przypadają et indecise pendent, et in actionibus ad S.R.M. indecise pendent, także post curiam pendent ex quibuscumquae iudiciis seu officiis, in trium cadentiam trium

omnibus vis vel ex quibuscumque limitationibus causarum fisci iam inceptarum vel in quocunque gradu iuris pendentium na te sądy przypadać mają.

Ad quas actiones ad easdem causas suas inceptas nullo iure bona haereditaria recepta et occupata pars actorea tenutarium bonorum adcitare ad iudicia praefata debet. Także wszystkie kauzy, które by od sądów przeszłych ziemskich, grodzkich, urzędowych komisarskich, podkomorskich województwa bełskiego, jako w kapturowych akcyjach, także inszych wszelakich, od których by już nie było na wieca albo na sejm, abo przed K.J.M. przed tym czasem ultimae instantiae wytoczyli się, do tegoż sądu ultimae instantiae przyszłego przypadać mają, exceptis tamen causis criminalibus, które przez ten sąd uznane mają być, si sunt mere criminalia, [956] na sejm odesłane być mają. A które by nie byli mere criminalia, choćby też byli criminaliter intentowane, takowe tenże to sąd sądzić ma i będzie powinien, tanquam civilis, a onego aktora albo prokuratora według prawa i konstytucyi piotrkowskiej anni 1565⁴¹ skazać tamże mają.

A gdzieby kto komu krzywdę uczynił, takowy który by to w bełskim województwie osiadłości nie miał, a tu między nami mieszkał, tedy onemu pozew ma być położon na onym gruncie, gdzie mieszka i z którego krzywdę czyni, dwie niedzieli przed tym sądem wiecowym, dolożywszy w pozwie, że go pozywa ex persona jego tylko citra praeiudicium haeredis vel possessionem bonorum. A on będzie powinien stanąć et rei iudicati dosyć uczynić i tam sive comparuerit, sive non, egzekucya ma się nań ściągnąć wedle nauki tego sądu.

Mają też ciż sędziowie moc sądzić causas pro poenis sessionis turris, o zabicia, które by się zaczęły et terminum peremptorium miały ultimae instantiae ad instantiam instigatoris. Też i akcyje, które by ex officio byli intentowane pro negligentia ex officiis illorum sive excessibus ex officio illorum commissis.

Do tegoż też sądu przypozywać nie potrzeba po śmierci nieboszczyka Króla Zygmunta Augusta pana naszego, ani po śmierci sędziego, ale iuxta exigentiam termini in quocunque punctu iuris appellatio intercessit seu motio bez przypozwu, takiej jakiej na sejmie albo na wiecach miał mieć, takiej na tychże sędziech mieć ma, tak z dekretu apelacyjnej, remisyjnej i przypozwów wszelakich, oprócz gdzieby która strona umarła, bądź actorea albo rea [957], tedy sukcesora przypozywać mają. Wszakże kto by przypozywał, tedy przecie rok ma mieć.

A te sądy mają moc ultimae instantiae, tak iż od nich żadna apelacyja, mocyja do żadnego trybunału iść nie może, ale tę vigorem mając, mają jakoby przez K.J.M. i z radą uczynione były. Owszem, kto by apelować chciał od tych sędziów vitio nullitatis subiaceat ona mocja albo apelacyja ma. Owszem, kto by się ważyć śmiał ruszyć od tych sędziów, bądź prokurator, bądź strona actorea albo citata, poenam centum marcarum sędziom onym przepaść et in instanti od sądu nie odchodząc, dać ma, a przed się ono jego zruszenie albo apelacyja nullitatis vitio subiacere debet, a dekret in suo robore zostać ma. A owszem, kto by chciał akcyją przez te sędzie osądzoną rewifikować, którymkolwiek sposobem bądź do sądu, bądź też na sejm przed K.J.M., który będzie natenczas, takowy pod warunek i penę teraźniejszej konstytucyi i przeszłej, i teraz

⁴¹ Konstytucja sejmu 1565 r. „O rzeczach które się pocziwości dotyczą” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 1, s. 173-174).

w Warszawie uczynionej podpaść ma, a on dekret przez sędzie uczyniony in suo robore perpetuo zostać ma. A gdzieby który starosta albo urząd nie chciał za osądzeniem albo remisyją tych to sądów egzekucyje czynić, tedy officio privari debet.

A na tych to sędziach albo przed tym sądem ultimae instantiae mają być wszyscy gotowi tak aktorowie, jako i citati cum omnibus munimentis, sub amissione causae, i przeto roki, i akta ziemskie w województwie tym to bełskim wedle czasów w statucie opisanych⁴² z sądzeniem nowego [958] lata odprawowane mają być.

A te roki bełskie w pierwszy poniedziałek po Trzech Królach [10 stycznia 1575], buskie po bełskich w tydzień, grabowieckie po bełskich we dwie niedzieli, po nich horodelskie w piątek przyszły. Sędzia z podsędkiem nowo obrany w poniedziałek po Trzech Królach in absentia palatini vel castellani jurament na urząd swój ziemski bełski uczynić będą powinni.

A iż ur. Wojciech Skniłowski, będąc sędzim buskim, na sęstwo ziemskie bełskie obran i urząd na się przyjął, tedy rycerstwo powiatu buskiego, gdy roki albo położenia ksiąg ziemskich buskich przypadać będą, na miejsce sędziego buskiego ziemskiego personam idoneam obrać będą móc sobie i im tego pozwalamy. Który, przysięgłszy tam zarazem przed rycerstwem u ksiąg ziemskich, urząd sędziego sprawować będzie do elekcyje na sędziego buskiego złożonej. A po tych rozech województwa bełskiego zwykłych czasów będą sądzone i odprawowane roki ziemskie województwa bełskiego w powieciech swych, wedle ordynacyje w statucie opisanej.

Na które sądy ultimae instantiae wszyscy, tak dygnitarze, jako officiales, będą powinni być ci, którzy z starodawna do wieców należeli, także i deputaci przez nas z rycerstwa obrani, jako było na nowych sędziach pro una vice laudatum postanowiono, które jużemy ex nunc wybrali ku tym to dygnitarzom i urzędnikom, to jest jm. pana Piotra [959] Niszczyckiego wojewodzica płockiego z powiatu bełskiego, a z buskiego pana Ambrożego Łaszczu, z grabowieckiego pana Łukasza Oleśnickiego, z horodelskiego pana Szczęsnego Tarnawskiego. Którzy to tak dygnitarze, officiales i deputaci, niżli zasięda, naprzód mają przysięgę uczynić taką, jaka była na nowych sędziach wiecowych za sławnej pamięci Króla Zygmunta Augusta opisana i uczyniona.

Potem nie z głów ani praw cudzoziemskich, ale według opisanego prawa sądzić mają, mając prawo pisane i sprawiedliwość przed oczyma.

Miejsce tym sądom naznaczamy zamek bełski, tamże na zamku izbę wielką, tę, gdzie nowe sądy sądzono.

Czas tym sądom naznaczamy, iż mają począć sądzić te to sądy w Bełzie na zamku w pierszy poniedziałek po Przewodniej Niedzieli blisko przyszły in anno futuro 1575 [11 kwietnia 1576]. Na tenże czas i dzień naznaczamy wszem obywatelom bełskiego województwa zjazd, uprzedzając zjazd albo sejm pod Stężycą⁴³ naznaczony na konwokacyje warszawskiej, a to dla namów na ten zjazd stężycy R.P. potrzebnych.

A kto by też z dygnitarzów albo z urzędników, abo z deputatów upornie nie był, albo być nie chciał na te sądy swą osobą, takowy poena centum marcarum skaran być ma illis iudicibus persolvenda, a jednak inszego na to miejsce osiadłego, godnego

⁴² Konstytucja sejmu 1565 r. „W bełskim województwie” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 1, s. 163-164).

⁴³ Zjazd pod Stężycą maj-czerwiec 1576 r.

i prawego szlachcica obrać tenże sąd ma i będzie powinien, którego takową przysięgą obowiązać mają. [600]

To też warując, iż kto by tak z dygnitarzów, urzędników i deputatów miał swoje causas, ten w swej akcyi ustać ma i votum w niej mieć nie może.

Kocze i peny, i pamiętne, i inne wszystkie przypadki wszystkim tym, którzy na sądzie siedzą, w równość iść ma.

A iż te sądy wiecowe są różne od inszych wieców, gdyż w sobie mają moc ultimae instantiae, a od nich żadna apelacyja iść nie ma, ani może, tedy wojewoda ani kasztelan, ani urzędnik żaden większego votum mieć nie ma, owszem, tak wojewodzine, jako i każdego z dygnitarzów i deputatów za jedno votum poczytane i pisane być ma. Tak, żeby maior pars votorum concluderetur et praevaleret, tak, iż gdzie będzie za jedną stroną więcej vota, tamże maioritate votorum dekret ferowan być ma. Wszakże gdzie by była ardua causa, może być wzięta ad deliberandum do trzeciego dnia najdalej, a trzeciego dnia dekret ferować mają.

A iż rozumiemy, iż te vota uczyniono communi laudo Reipublicae, także i sądom, i urzędom moc dana a Republica ex communi laudo w Warszawie dla słusznych przyczyn, tedy do tego czasu, póki Król w koronie nie będzie, tytuł do sądów wszelakich do tych terazniejszych sądów ultimae instantiae teraz postanowionych taki być ma: „Consilarii, proceres, ordines et universa nobilitas terrae Belzensis vigore regio”; także ex officio capitaneali: „Joannes Zamoyski capitaneus Belzensis tibi Nobili mandamus ex officio et auctoritate nostra capitaneali etc”. Podkomorskie także „auctoritate sua succamerariali”. Za którym tytułem ma mieć pozew taki valorem, jaki zawsze de iure miewał. [601]

Sigillum na pozwy ziemskie i przypozwy takie jakie z starodawna w ziemstwie ziemi bełskiej być ma, które będzie powinien pan pisarz ziemski wydawać za zwykłym salarium.

Także w inszych powieciach w województwie bełskim i na tych sądziech zapisy wszelakie mają być przyjmowane, które mają mieć robur, jakoby przed K.J.M. uczynione były.

A minuty, dekreta i inne ekstrakty z ksiąg mają być za pieczęciami każdego sądu zwykłym obyczajem wydawane.

A pisarzowie ziemscy do tych sądów opisanych być mają i pod ich podpisem ekstrakty wszelakie i dekreta z ksiąg wydawane być mają.

To też warując, iż preskrypcyje i fatalia żadne od śmierci J.K.M. Zygmunta Augusta do bycia Króla w koronie żadne iść nie mają, cośmy też sobie i w kapturach obwarowali.

Też z sądu tego żaden z sędziów nie mają się rozjeżdżać aż do skończenia sądów, okrom choroby albo negotium urgens Reipublicae, sub poena centum marcarum.

Ordo sądów taki ma być zachowan, iż mają sędzić powiaty jako roki sądzą, w regestr mają się wpisywać wedle powiatu, a regestru nie mają odmieniać, jedno wedle niego sędzić. Który ma być jeden u pana wojewody, a drugi u pana pisarza, a sąd ziemski bełski będzie powinien akta mieć otworzone czasu tych to sądów póty, póki sądy sądzone będą i póki się akcyje nie wpiszą. A to dla ekstraktów z tych to akt i dla zapisów przyjmowania wedle potrzeby każdego.

Na co wszystko pieczęci swe przycisnąwszy, do akt grodzkich [602] w województwie bełskim wszędy wwiesićmy to i obwołać kazali w powieciech, aby się kto nie-
wiadomością nie wymawiał. Actum in Bełż, feria 3 ipso die Sancti Andreae Apostoli
a. D. 1574.

10. Sejmik w Bełżu, 11 kwietnia 1575 r.

Sejmik zwołany mocą uchwały sejmiku relacyjnego w Bełżu 30 listopada 1574 r.

1. *Laudum sejmiku województwa bełskiego w Bełżu, 11 kwietnia 1575 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 177, s. 221-225 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Woj-
ciech Skniłowski sędzia ziemski bełski w dniu 16 kwietnia 1575 r. [Sabbatho post Dominicam
Conductus Paschae proxima a. D. 1575].

LSB 1572-1668, s. 16-17.

[222] Postanowienie województwa bełskiego na sejmiku bełskim w poniedziałek po
Przewodniej Niedzieli złożony r. P. 1575.

Iż na ten czas przypadła urgens necessitas Reipublicae droga do Stężyce⁴⁴, gdyż już
instat czas urgens zjazdu stężyckiego wedle złożenia na konwokacyjnej warszawskiej,
tedy społecznie wszyscy namówiliśmy limitacją tych sądów do poniedziałku po św.
Franciszku [10 października 1575] blisko przyszłego, wedle limitacyjnej in actis ter-
restribus Belzensibus opisanej. Na który czas tak te akcye, które na dzisiejszy dzień
sądów teraźniejszych odsądzone być miały, wedle konfederacyjnej sejm [s] bełskiego
na św. Andrzej przeszły uchwalonej [30 listopada 1574], jako też i te wszystkie akcye,
które by jako ab omnibus subseliis huius palatinatus et districtus eiusdem terrae
Belzensis⁴⁵, także od wszelakich zapisanych kompromisów quocunque modo et gradu
iuris sive etiam per viam motionis interpositam in termino cadentes et provenientes na
tenże czas, na poniedziałek przyszły po św. Franciszku sądów tych nowych ad ultimae
instantiae przyszłych przypadać mają i tam odsądzone być mają.

To przydając, że wszyscy, tak dygnitarze, urzędnicy, jako deputaci obrani tych
sądów będą ich dosądzić pod obowiązkiem dosądzenia przerzeczonego ultimae instan-
tiae w tym roku powinni. Ci dygnitarze, którzy na ten czas do sądów tych sądzenia
ultimae instantiae nie stawili się, nie mają przekazać tym osobom od nas na ich miej-

⁴⁴ Zjazd pod Stężycą maj-czerwiec 1575 r.

⁴⁵ Zob. limitację roczków grodzkich bełskich z 25 kwietnia 1575 r.: „vigore litterarum universalium
per dignitarios, officiales, nobiles totamque nobilitatem in conventionem particularem Belensem constitu-
tam ob discessum quorundam sub Stężycą” (CDIAUL, fond 1, opis 1, 176, s. 737) – przypis za W. Hej-
noszem (LSB 1572-1668, s. 16, przyp. 2).

scach deputowanym, którzy, iż przysięgli, już tych sądów dosądzić z dygnitarzami, urzędniki, którzy się tu stawili i z [223] deputaty od nas na przeszłym zjeździe bełskim św. Andrzeja deputowanymi, albo na ten czas na miejscu tych, którzy nie mogli być, są substytuowani, in absentia duorum vel trium non obstante. Śmierć, legacja albo niemoc któregośkolwiek [z] tych sędziów albo erekcja ad aliud officium vel dignitatem do sądenia tych sądów przeszkadzać nie ma.

To też warując, iż gdzieby na ten czas, to jest w poniedziałek po św. Franciszku blisko przyszedł, te sądy efektu swego by nie mogli wziąć przez mór, wojnę albo przez jakąkolwiek przyczynę koronną gwałtowną, tedy jm. pan wojewoda bełski⁴⁶ będzie miał moc złożyć sejmik powiatowy ziemie bełskiej, na którym namówiony będzie czas skończenia tych sądów ultimae instantiae.

Aby roki ziemskie w województwie bełskim zwykłych czasów przeszłe doszły, tedy jm. pan wojewoda bełski po zjeździe stężyckim ma złożyć elekcyą na wybieranie i obranie pisarza ziemskiego bełskiego⁴⁷, aby w tem sprawiedliwości ludzie omieszkania jakiego nie mieli.

Iż na ten czas, na tym zjeździe stężyckim takie rzeczy przypadające Reipublicae, które nigdy przez posły nie bywali odprawowane, tedy nie obierając posłów, mamy jechać wszyscy, wedle przywileju Króla Zygmunta, kto chce, a mamy tam stać spolem w stanowisku, a ten porządek mamy zachować, jakiśmy pod Tuszkowem⁴⁸ na pierwszą elekcyą postanowili byli.

Też warując pokój domowy województwa bełskiego, postanawiamy, aby każdy w posesyjej swej, niż się ten akt pod Stężycą odprawi, był zachowan, a jeden drugiego z posesyjej nie wybijał ani gwałtem wyciskał, ani beł turbowan, a nie tylko niż się ten akt stężycki odprawi, ale przez wszystek czas do poniedziałku po św. Franciszku sądów postanowionych ultimae [224] instantiae sub poena infamiae et colli, o którą winę in iudicio castrensi illis districtus, in quo crimen patratum fuerit, peremptorie citatus actori respondebit.

Sądy urzędowe w województwie bełskim castrensia pod tym czasem zjazdu stężyckiego sądene być nie mają.

Reszty poborowych pieniędzy poborca in palatinatu Belzensi wyciągać będzie powinien, a gdzieby kto poborów tych upornie dać jemu nie chciał, tedy staroście loci onego, który by ich nie chciał dać, deferowan ma być, a starostowie egzekucyą wedle statutu czynić będą powinni.

Starostowie, którzy wielkie sumy dali żołnierzowi, a małe starostwa dzierżą, do jm. pana podskarbiego koronnego⁴⁹ i do wszytkiej R.P. włożyć się mamy, aby starostowie ci mieli folgę, żeby stąd szkody nie mieli.

⁴⁶ Andrzej Tęczyński wojewoda bełski.

⁴⁷ Po śmierci Stanisława Szystowskiego pisarza ziemskiego bełskiego.

⁴⁸ Tuszków, w. w pow. bełskim (obecnie nie istnieje, jej grunty leżą w rej. sokalskim, obw. lwowski, Ukraina).

⁴⁹ Hieronim Bużeński podskarbi wielki koronny.

Aby straż koronna na Podolu była dla nieprzyjaciela koronnego, tedy w tym z województwem ruskim porozumieć się mamy, jakoż użyliśmy ur. pana Krzysztofa Miękiego, że w tem od nas na sejmik województwa ruskiego do Lwowa jechać ma.

Iż wiadomość tę mamy, że przed zjazdem stężyckim ichm. panowie W.Ks.L. sejm w Brześciu⁵⁰ mieć mają, tedy użyliśmy w tym jm. pana chorążego bełskiego⁵¹, aby od nas wszystkich do Brześcia na ten sejm jechał, prosząc ichm., żeby tego zjazdu pod Stężycą sejmem tym swym ichm. panowie W.Ks.L. nie raczyli przedłużać.

Żydowie, którzy są w więzieniu u jm. pana wojewody bełskiego⁵² suspecti, żeby mieli być szpiegowie, tedy jm. pan wojewoda bełski ma ten rozsądek około winności i niewinności ich, uczyniwszy inkwizycją, uczynić.

Panowie dygnitarze, urzędnicy i deputaci [225] nie mają się w jednania tych kauz, które na te sądy przypadać będą, wdawać.

Gospody dygnitarzom, urzędnikom i szlachcie urząd jm. pana starosty bełskiego⁵³ w Bełzie, w mieście i na przedmieściu, wedle konstytucyje sejmowej⁵⁴, wedle godności osób rozdawać ma, a żaden w mieście domów swych bronić ni ma do tego.

Panu Szczęsnemu Radzanowskiemu sublacyją bannitionis naprzeciwno paniej [Katarzynie] Bzowskiej i inszym osobom dawamy tym sposobem, że pro re iudicata satisfactis et pro male obtento, aby czynił tak, jako ta sublacyja bannitionis in suo tenore latius canit.

Przestrzegając też tego, aby w pokoju był każdy zachowan, tedy ur. Katarzynie Bzowskiej i Stanisławowi Krzyżanowskiemu naprzeciwno Szczęsnemu Radzanowskiemu i synom jego, także i pomocnikom jego, de securitate vitae zakład dawamy, który zakład in suo tenore latius continetur.

A iż sądy te ultimae instantiae odłożone są, tedy terazniejsze leżenia ksiąg dla przyjęcia zapisów i drugich przenoszenia do ksiąg ziemskich nie inaczej rozumiemy być ważne, jeno jakoby zwykłych czasów sądzone roki albo leżenie ksiąg było, na co wszystko pieczęci swe przycisnęliśmy wszyscy dygnitarze, urzędnicy, deputaci i wszystko rycerstwo województwa bełskiego.

Actum et datum ut supra.

Andrzej hrabia na Tęczynie wojewoda bełski, starosta hrubieszowski, Paweł Uchański ze Służewa kasztelan bełski, starosta krasnostawski, Sędziwój Drohiczański kasztelan lubaczowski, Jan Zamoyski starosta bełski, knyszyński, zamechski, Aleksander Łaszcz capitaneus Chelmensis, Jan Łaszcz z Łaszczowa podkomorzy ziemie bełskiej, starosta tyszowiecki m.p., Andrzej Łaszcz z Obrowca wojski lubaczowski, Albertus Skniłowski iudex terrestris Belzensis subscriptus m.p., Nicolaus Streptowski iudex terrestris Buscensis, Stanislaus Łaszcz Nieledewski, Szczęsny Thernowski m.p.

⁵⁰ Zjazd litewski w Brześciu odbył się od 4 do prawdopodobnie 8 maja 1575 r.

⁵¹ Stanisław Trojan Rachański chorąży bełski.

⁵² Andrzej Tęczynski wojewoda bełski.

⁵³ Jan Zamoyski starosta bełski.

⁵⁴ Konstytucja sejmu 1565 r. „Rozdawanie gospod” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 1, s. 163).

2. *Limitacja sądów generalnych województwa bełskiego z powodu zbliżającego się terminu zjazdu stężyckiego – Bełz, 11 kwietnia 1575 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 2, Opis 1, 15, s. 893-895; 975-977 – oblat.
 LSB 1572-1668, s. 17-19.

Acta sunt haec in castro Belzensi in iudiciis ultimae instantiae ad instar colloquiorum generalium palatinatus Belzensis in conventionem Belzensi feria 3 ipso die festi Sancti Andreae Apostoli anni praeteriti [30 listopada 1574] per omnes dignitarios, officiales et nobiles totius palatinatus Belzensis laudatis et constitutis, [894] feria 2 post Dominicam Conductus Paschae proxima a. D. 1575 [11 kwietnia 1575].

Coram Mag. et Gen. Andrea comite de Thęczyn palatino Belzensi et capitaneo [H]rubiessoviensi, Paulo Uchański comite de Słuszewo castellano Belzensi, Crasnostaviensi capitaneo, Sandawoio Drohyczański castellano Lubaczowiensi, Joanne Zamoiski Belzensi, Knisinensi, Zamechensi etc. capitaneo et in loco capitanei Buscensis Gen. Paulo Rudowski residente, Petro Cieciszowski de Ornatowicze Grabowiecensi capitaneo et in loco capitanei Horodlensis Gen. Alberto Komorowski residente, Joanne Łaszcz succamerario Belzensi et capitaneo Thissovicensi, Stanisłao Trojan de Rachanie vexillifero, Jacobo Wożuczynski dapifero, Petro Piwo pocillatore Belzensibus, in loco venatoris Belzensis Joanne Zwiartowski camerario campestri residente, Mathia Makosiej Belzensi, Paulo Jaczimirski Buscensi, Stanisłao Łaszcz Nieledewski Horodlensi, Andrea Łaszcz de Obrowice Lubaczowiensi tribunis (salvo tamen iure dignitariis ac officialibus illis reservato, qui inter se controversiam habebant de praeminentia loci, propterea in eisdem iudiciis modernis tribuni praefati debent alternatim cum dapiferis et pocillatore vota sua habere). Palatinatus Belzensis electis Gen. Petro Niscziczki pallatinide Plocensi de districtu Belzensi, Ambrosio Łaszcz de districtu Buscensi, Luca Oleśnicki de districtu Grabovicensi, in loco Gen. Felicis Tarnowski, ex quo impossessionatus est in districtu Horodlensi, Gen. Andrea Stawski residente, Alberto Skniłowski Belzensi, Nicolao Streptowski Buscensi iudicibus, Martino Oleśnicki Belzensi, Martino Dempki Buscensi subiudicibus, Andrea Sieńkowski Belzensi, Joanne Richłowski Buscensi notariis terrestribus, praesentibus Gen. et Nob. Jacobo Snopkowski tribuno Chelmensi, Stanisłao Halka, Bartholomeo Bełżecki, Christophero Miękicki, Felice Ternowski, Stanisłao Łaszcz, Martino Broniowski vicecapitaneo Horodlensi, Joanne Rudgierz, Sigismundo [895] Trzcieński, Francisco Krusz, Alberto Dramiński, Valentino Turkowieczki, Christophero et Maritno Zakrzowskie, Stanisłao Zaporski, Stanisłao Żuliński, Joanne Lipski, Swientosłao Lipski vicecapitaneo Belzensi, Nicolao Modzelowski et Sebastiano Sobieszczański camerariis terrestribus Belzensibus, provido Casparo de castro Belzensi ministeriali terrestri generali et aliis quam plurimis fide dignis circa praemissa existentibus.

[975] My dygnitarze, urzędnicy, deputaci województwa bełskiego ku tem nowym sądom ultimae instantiae deputowani, bacząc i przed oczyma mając urgens negotium Reipublicae, drogę do Stężyce⁵⁵, która instat na ten zjazd stężycki wedle postanowienia

⁵⁵ Zjazd pod Stężycą maj-czerwiec 1575 r.

na konwokacji warszawskiej, bacząc też to, że przez tak krótki czas akcje wszystkie województwa bełskiego na te sądy ultimae instantiae przypadające odsądzone być nie mogły, tedy zabiegając temu, aby każdy [w] swej sprawiedliwości był zachowan, prawa nikomu nie ukracając, z przyzwolenia wszystkich obywatelów województwa bełskiego, na dzisiejszy dzień jako sądów tych, tak sejmiku powiatowego ziemie bełskiej złożonych, acześmy dosyć czyniąc obowiązкови w ordynacyej bełskiej na dzień św. Jendrzeja przeszły opisanemu, uczyniwszy przysięgę na te to sądy wszyscy byli gotowi sądzić, wszakoż z przyczyn wyżej opisanych wszystkie sprawy i akcje tak od sądów [976] ziemskich, grodzkich, urzędowych, podkomorskich, komisarskich, motionum, appellationum, tam ex citationibus civilibus quam criminalibus tamque curialibus, tam ex ad citationibus quibusvis sessionisque turris, remissionibus tam a iudiciis novis vel colloquialibus tum etiam terrestribus, castrensibus et aliis quibuscunque tribunalibus, nec non actiones occasione bonorum nullo iure occupatorum et generaliter omnes et singulas causas, actiones, citationes, ad citationes vigore ordinationis iudiciorum praefatorum ultimae instantiae hucusque indecisas in quocunque punctu iuris et deliberationibus pendentes, tum etiam interim vigore ordinationis tam prioris, quam diei hodiernae factas quomodocunque a quibuscum subselliis ex actionibusque quibuscunque incidentes et cadentes, prout ea omnia vigore ordinationis tam festo sancti Andree, quam die hodierna factae latius de praemissis canentis hinc ad feriam 2 post festum Sancti Francisci proxime futuram [10 października 1575] limitamus, prorogamus, reicimus in eodem vigore cum consensu omnium ordinum palatinatus Belzensis transponimus.

A tam na ten czas sądów ultimae instantiae przerzeczonych strony wszystkie, każda z osobna, w teżże mocy przed tymże sądem tu w Bełzie, na zamku bełskim, wedle uchwały bełskiej tak przedniej, jako pośredniej mają i będą rok miały tak, jako tu na te sądy komukolwiek przypadał z mocyjej, apelacyjej, remisyjej, deliberacyjej, z pozwów, przypozwów wszelakich albo [977] jeszcze komu by przypaść miał, każdemu nienaruszone, i owszem, całe w mocy prawo zachowywając.

3. Atestacja sejmiku dla Katarzyny Bzowskiej i Stanisława Krzyżanowskiego potwierdzająca założenie wadium chroniącego ich życie w sporze z braćmi Radzanowskimi i gwarantującego polubowne załatwienie sporu – Bełz, 11 kwietnia 1575 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 177, s. 240-241 – oblata; w grodzie bełskim oblatował sługa Nob. Stanisława Krzyżanowskiego w dniu 26 kwietnia 1575 r. [feria 3 post festum Sancti Adalberti anno ut supra]; relacja woźnego o doręczeniu tej atestacji sejmikowej Radzanowskim: CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 177, s. 241-242⁵⁶.

Nos consiliarii, officiales ac universa nobilitas terrae et palatinatus Belzensis in conventu particulari moderno Belzensi congregati significamus quia vigore et autoritate

⁵⁶ Za wskazanie tego wpisu wydawcy dziękują dr. Oleksijowi Winnyczenec.

totius conventus nostrae ad querellam Nob. Caterine Bzowska et Stanislai Krzyżanowski conquerent vadium decem millia marcarum pecuniae monetae Polonicae de securitate vitae a Nob. Felice, Venceslao, Sigismundo, Paulo, Joanne Radzanowskie personaliter cum filiis diffidarum inter easdem partes quamlibet eorum seorsim vallam et interponere duximus uti vallamus et interponimus partibus ut non vi nec armis, sed more mediationis inter se experiuntur et negotia omnia peragant. Super transgressore eiusdem vadii uti quod in acta officii capitanealis castrensis Belzensis inscribi et per ministerialem in domos partium deferi et publicari iniungimus ne de eo aliqua partem ignotam se habere praetendat, cuius vadii medietas pro fisco publico [241] palatinatus nostrae et alia medietas pro parte tenente cedere debet, in cuius rei fidem sigilla nostra pendentibus sunt subimpressa. Actum et datum in conventu particulari Belzensis feria 2 post Dominicam Conductus Paschae proxima [11 kwietnia] a. D. 1575.

11. Sejmik w Bełzie, 11 lipca 1575 r.

1. *Uniwersał do szlachty województwa bełskiego od senatorów, urzędników i szlachty województwa bełskiego obecnych na zjeździe pod Stężycą, 20 maja 1575 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 177, s. 250-251 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 28 maja 1575 r. [Sabbatho ante Dominicam Sanctae et Individuae Trinitatis proxima a. 1575].

[251] Ichm. panom dygnitarzom, urzędnikom i wszemu rycerstwu województwa bełskiego, panom a braciej naszej, łaskawe zaleciwszy służby nasze braterskie, w łasce w.m. dobrego zdrowia i wszech fortun w.m. od Pana Boga życzymy.

Oznajmujemy w.m., że w tych sprawach, które się sam toczą, baczmy to, że na tym siła należy, żebyście w.m. sam przybyć raczyli. A tak w.m. prosimy i napominamy, żebyście się w.m. raczyli w tym czuć. Bo acz na inszych elekcyjach równo szło o wszystkie ziemie, ale teraz najwięcej idzie o tamte ziemie nasze ruskie. Przez to i po wtóre prosimy, nie raczcie tego w.m. omieszkiwać, żebyśmy po tym na w.m. i w.m. sami na się i potomstwo w.m. nie narzekali. Z tym się łasce w.m. braterskiej zalecamy.

Datum spod Stężyce, die 20 mai a. 1575. Prosimy, aby do kogo ten list napierwej przyjdzie, żeby jeden do drugiego odsyłać, aby to wszystkim tym rychlej do wiadomości przyszło. W.m. wszego dobra życzliwi bracia.

Andrzej hrabia na Tęczynie wojewoda bełski, starosta hrubieszowski m.p., Paweł Uchański kasztelan bełski m.p., Sędziwój Drohiczeński kasztelan lubaczowski, Jan Zamoyński starosta bełski, knyszyński, zamechski, Aleksander Łaszcz kasztelan chełmski m.p., Jan Łaszcz z Łaszczowa podkomorzy ziemi bełskiej, starosta tyszowiecki m.p., Jakub Wożuczynski stolnik ziemi bełskiej, Andrzej Łaszcz z Obrowca wojski luba-

czowski, Marcin Oleśnicki z Oleśnik podsędek bełski, Andrzej Sieńkowski pisarz ziemi bełskiej, Piotr Niszczycki, Łukasz Oleśnicki, Jan Lipski z Goraja, Mikołaj Zaklika z Czyżowa ręką własną scripsit, Stanisław Łaszc, Błażej Horyszowski ręką własną, Józef Pasznicki, Szczesny Tarnowski ręką swą scripsit, Mikołaj Udrycki ręką własną.

2. *Uniwersał do szlachty województwa bełskiego od zgromadzonych na zjeździe pod Stężycą, zwołujący sejmik do Bełża na dzień 11 lipca 1575 r. – Stężycą, 8 czerwca 1575 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 177, s. 265-266 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Sebastian Wangowski w dniu 24 czerwca 1575 r. [feria 6 ipso die festi Sancti Joannis Baptistae a. D. 1575].*

[265] Miłościwi panowie, rady i rycerstwo województwa bełskiego. Tak jako była wola i rozkazanie w.m. n.m. panów i łaskawej braciej, iżeśmy byli pozostali w Stężycy, będąc deputowani od w.m. ku przestrzeganiu i jakiej nominacyjej nowego Pana. Po odjeżdżaniu i jawnemu się opowiedzeniu w.m. wiele, do czego według afektacyjej w.m. nie przyszło, jednak według dalszej nauki od w.m. pilnie prosiliśmy, aby ichm. panowie, którzy tu pozostali, byli nam czas i miejsce złożyli, i inne rzeczy, które by potrzebne były ku uprzątnieniu przed tą nominacją postanowili. W czem prośby i napominania nasze na ten czas u ichm. niektórych miejsca nie mieli. A tak my, przypatrując się dalszej nauce, we wszystkim żeśmy tak postąpili, jako było zdanie i wola w.m., co się nam zdało za rzecz potrzebną, nie deklarując tego naszym pisanie[m] fideliter to w.m. wszystko odnieść.

Rozumiejąc tedy tego być potrzebą w tak teraz zamieszanych i zatrwożonych czasiech, prosimy, abyście w.m. na miejsce zwykłe, jeden drugiemu o tem oznajmując, na dzień 11 lipca, to jest w poniedziałek przed św. Małgorzatą, zjechać się do Bełża racyli. A tam, wywiedziawszy się już od nas dostatecznie wszytkiego, o tem wspólnie radzili, jakobyśmy [się] w tem zamieszaniu naszym R.P. nie zgubili.

Zatem służby swe braterskie w.m. naszym miłościwym panom i braciej zalecamy. Dan w Stężycy, die 8 iunii a. 1575.

Piotr Strzała sędzia zatorski, burgrabia krakowski, Jerzy Niemsta, Andrzej Grudziński, Wawrzyniec Słupski sędzia grodzki bydgoski, Andrzej Firlej, Marcin Kazanowski, Piotr [266] Kaszewski sędzia ziemski lubelski, Stanisław Żółkiewski, Stanisław Miłoszewski łowczy bełski, Jan Lipski z Goraja, Adam Gorajski z Goraja, Wojciech Regoński, Stanisław Radziski l.k.s., Aleksander Żórawiński klucznik łucki, Wasyl Hulewicz wojski włodzimierski, Franciszek Żelawski podczaszcy czerski.

3. *Laudum i instrukcja sejmiku województwa bełskiego w Bełzie, 11 lipca 1575 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 177, s. 308-311 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 13 lipca 1575 r. [in vigilia Sanctae Margarethae Virginis a. D. 1575].*
LSB 1572-1668, s. 19-20.

[309] Artykuły namówione na sejmiku bełskim w poniedziałek blisko po św. Piotrze i Pawle roku 1575⁵⁷ przez ichm. pany rycerstwo postanowione, tak około informacyjnej ichm. panom posłom do Korczyna, jako około porządku w województwie.

My dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo województwa bełskiego, oznajmujemy wszem wobec, że przy tym, co przez te, którzy w Stężycy z nas byli, w kole rycerskim sprawowano było, statecznie stoimy, jakośmy powinni, i widząc, że to co się tam przez bracią naszą działo ku dobremu R.P., zabiegając zginieniu albo zniewoleniu jej, działo się, stać statecznie z nimi przy tym sobie przyrzekamy. Także też i to pochwalamy, co przy tym przez deputaty ostawione od tych braciej postanowiono jest o czasie i miejscu elekcyjnej. A iż trzeba nam porządku i sprawy do tego czasu, póki Pana mieć nie będziemy, i tego tym więcej, aby był Pan rzadnie i swobodnie obran, dla czego byli podane pewne capita deputatom ku namowom z ichm. pany radami w Stężycy. Tedy dla postanowienia tych artykułów wszystkich zezwalamy na conventum generalem terrarum Minoris Poloniae et Russiae w Korczynie na dzień św. Bartłomieja [24 sierpnia 1575] wedle podania do nas panów deputatów, za spólną ich zgodą w Stężycy. Na który to posyłamy z pośrodku siebie urodzone pany Macieja Makosieja wojskiego bełskiego, Marcina Oleśnickiego podsędka bełskiego, Ambrożego Łaszczza, Andrzeja Stanińskiego, którym moc dajemy i zlecamy artykuły, i inne impedymenta, tam w Korczynie z inszemi posły a bracią swą decydować, o porządku electionis namawiać i to wszystko postanowić, co by należało ku skończeniu i poparciu spraw w Stężycy zaczętych, porozumiawszy się z bracią naszą, którzy się zjadą do koła. Między którymi artykuły nie mają przepominać tych.

Naprzód, żeby to wszystko, co by nam zatrudnienie [310] czyniło około czasu i miejsca elekcyjnej, uprzątnęli, także i wszelakie impedymenta, które by przekazali prędki obyczaj electionis, a wszelaką pilność czynić, jakoby wedle warunku warszawskiego ten akt electionis mógł być odprawion.

Item mają się o tem starać, aby porządna elekcyjna doszła, a gdzieby nie mogła być porządna, żeby wždy bezpieczna była, tego obyczaj ma być namówion i obwarowan.

Item mają to obwarować, aby żaden cudzoziemiec nie był przy akcie elekcyjnej, dla bezpieczeństwa przy żadnej osobie, tak z ichm., jako i z rycerstwa, czego starostowie pograniczni aby byli powinni bronić przyjazdu i przechodzenia ich do Korony sub poena.

Item do panów i rycerstwa W.Ks.L., aby też w tej sprawie obesłanie było wedle potrzeby.

Item żołnierze i rotmistrze, aby byli spisani i naznaczeni zarazem, żeby bezpieczeńność była tempore electionis, między którymi nie przepominać pana Andrzeja Łaszczza Strzemieleckiego rotmistrza z strony roty kijowskiej i skargi jego, którą czynił.

⁵⁷ Sejmik został wyznaczony na 11 lipca, podczas gdy literalne odczytanie daty zapisanej na początku laudum wskazuje na rozpoczęcie obrad w poniedziałek zaraz po św. św. Piotra i Pawła, czyli 4 lipca. Dokument został oblatowany jednak w grodzie dopiero 13 lipca. Być może jednak sejmik odbył się 11 lipca, a więc w poniedziałek nie bezpośrednio po św. św. Piotra i Pawła, ale następny.

Item około kwarty, aby inkwizycja była, także około prowentów R.P., które aby szli przez ręce jm. pana podskarbiego koronnego⁵⁸ wedle namowy stężyckiej.

Item sądy wszelakie mają być odprawowane ex nunc, także jako się przed tym stanowiło, ale iż pod Stężycą na przeszłym zjeździe deklarowano być interregnum, tedy tytuł w pisaniu pozwów, który był pierwszy postanowion vigore regio, aby już vigore Reipublicae był.

Item artykuł postanowiony na zjeździe naszym przeszłym bełskim, aby każdy był zachowan in pacifica possessione dóbr wszelakich do św. Franciszka [10 października 1575] sub poena infamiae, tak deklarujemy, że kto by kogo gwałtem wybił z posesyej generałem, taki per officium capitaneale ex querella wybitego ma być pronuncyjowan infamis, ale nie o krzywdy, które zowią iniuriae terrestres, tak z strony granic, jako i innych różnych potocznych, o które ukrzywdzony in foro competenti ma czynić.

Item, gdzieby pod ten czas przypadło jakie niebezpieczeństwo od nieprzyjaciela koronnego, tedy się chcemy zachować według postanowienia pierwszego w tem uczynionego, skoro [311] po śmierci Króla Zygmunta Augusta, że za obwieszczeniem jm. pana wojewody bełskiego⁵⁹ będziemy powinni się ruszyć, gdyby pewną sprawą i potrzebą jm. pan wojewoda nasz obwieścić raczył. Ażeby jm. pan wojewoda pewną sprawę o nieprzyjacielu miał, postanawiamy pewną straż, na którą zaraz wysyłamy ur. pana Jana Russiana. A gdzieby który z obywatelów województwa naszego na takową potrzebę R.P. nie jechał, tedy ustawiamy i uchwalamy, poena statuti takowy ma być karan.

Actum loco, die, anno ut supra.

Andrzej hrabia na Tęczynie wojewoda bełski m.p., Jan Zamoyski starosta bełski, knyszyński etc. subscripsit, Piotr Piwo z Opolska podczaszy ziemie bełskiej ręką własną, Wojciech Skniłowski sędzia ziemski bełski m.p. subscripsit, Marcin Oleśnicki z Oleśnik podsędek ziemie bełskiej subscripsit, Jan Lipski z Goraja, Mikołaj Lipski z Goraja, Piotr Karapczowski ręką swoją, Świętosław Lipski podstarości bełski, Lucas Oleśnicki, Antoni Iłowski ręką swoją, Seweryn Drohiczeński ręką swą, Stanisław Zaporski własną ręką, Lucas Horyszowski z Horyszowa, Wojciech Komorowski ręką swą, Wojciech Skrzetuszowski ręką swą własną, Krzysztof Siedliski.

⁵⁸ Hieronim Bużeński podskarbi wielki koronny.

⁵⁹ Andrzej Tęczyński wojewoda bełski.

12. Sejmik przedelekcyjny w Bełzie, 31 października 1575 r.

1. Uniwersał Andrzeja Tęczyńskiego wojewody bełskiego – Przewodów, 21 października 1575 r.

Rp. 1 CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 177 s. 408-409* – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 23 października 1575 r. [die Dominico post Undecim Millium Virginarum a. 1575]. *Informacja o obwieszczeniu w Bełzie przez woźnego Prov. Kaspra Kamińskiego z Bełza w dniu 24 października 1575 r.* [feria 2 ante festum Sanctorum Simonis et Judae Apostolorum proxima a. D. 1575] – CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 177, s. 410*; **Rp. 2** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 14, s. 776-778 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował w dniu 20 października 1575 r. [feria 5 post festum Sancti Lucae proxima a. D. 1575].
LSB 1572-1668, s. 20-21.

Andrzej hrabia na Tęczyńie wojewoda bełski, starosta hrubieszowski etc.

Miłościwi panowie a bracia. Po zwykłym zalecaniu prz[y]jacielskie służby me w łaskę w.m. zalecam z winszowaniem od Pana Boga zdrowia dobrego i na wszem fortunego powodzenia na czasy długie, jako życzliwy przyjaciel i brat w.m.

Przyjeżdżając do domu, a wracając się z tej drogi, na którą z niektórymi z w.m. jeździł, [409] dano mi tę sprawę, pan podstarości buski, także i bełski⁶⁰, iż uniwersały z tej konwokacyjnej warszawskiej die 8 octobris czynionej, są posłane do województwa bełskiego, oznajmując, [że] czas elekcyjnej pro die 7 novembris naznaczon jest.

Który, że barzo bliski, a zjazdów naszych powiatowych przed tym jest potrzeba, acz jeszcze rąk mych te uniwersały authenticie nie doszły, wszakże, aby się czym nie skróciło i nie omieszało, już teraz zaraz w.m. czas oznajmiam w Bełzie pro die ultima octobris, to jest wigilią Wszech Świętych. Na który abyście się w.m. wszyscy zjachać raczyli, proszę i napominam, widząc, co nam na tym należy, abyśmy sobie Pana takiego obrali, który by nieprzyjacioły, już prawie u drzwi każdego z nas będące, odgrodził, wolności przez przodki nasze i nas poprzysiężone w cale zachował.

A tymczasem za odjachaniem naszym majątności, żony i z dziatkami naszemi w bezpieczeństwie zachowane byli, co iż każdy z w.m. u siebie uważysz i prace swej nie będziesz litował, pewniem tego, mając świeży mord przed oczyma i okrucieństwo pohańskie, które się stało w krajach podolskich i województwie bełskim. A tym się miłości powinnej i łasce w.m. zalecam. Datum in Przewodów, die 21 mensis octobris a. D. 1575. W.m. życzliwy brat i sługa.

⁶⁰ Świętosław Lipski podstarości bełski (za tę informację wydawcy dziękują prof. H. Gmiterkowi).

2. *Laudum sejmiku przedelekcyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 31 października 1575 r.*

Rp. 1 CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 177 s. 411-423* – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 31 października 1575 r. [feria 2 in vigilia Omnium Sanctorum a. D. 1575]; **Rp. 2** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 14, s. 787-796 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatowano w dniu 31 października 1575 r. [feria 2 in vigilia Omnium Sanctorum a. D. 1575].
LSB 1572-1668, s. 21-25.

My rady i rycerstwo województwa bełskiego oznajmujemy wszem wobec, komu to wiedzieć należy, iż za przepuszczeniem Pańskim na nas nieprzyjaciela przez grzechy nasze, za którym spustoszenie srogie krajów naszych przyszło⁶¹, do Bełza na mie[j]sce sejmiku zwykle zjechawszy się dla obmyśławania za pomocą Bożą spraw R.P. wielkich, a prawie tych, na których po łasce Bożej nam wszystko należy, to jest że nam przyszło razem radzić i o jachaniu na elekcyą nowego Pana, która jest złożona przez stany koronne [w] Warszawie na konwokacyjej ad 7 novembris, do którego czasu od sejmiku naszego nie mieliśmy czasu więcej sześci [412] dni, także i obronę przeciwko tak prętkiemu a prawie nagłemu nieprzyjacielowi, który tak wielkie spustoszenie uczyniwszy, jakie w krajach naszych i województwach inszych nam przyległych za takimi osiadłościami, jakie natenczas były, śnać nigdy nie stało się, do Wołoch uciągnął, tamże i po dziś dzień jest, nie przez [co] innego, jedno aby zasię pogodę obaczywszy, tem prędzej w Koronę wtargnąć mógł, a tamże z korzyścią powtórę wrócić się, o czym pewnie wiemy, że tak jest.

My, uważając u siebie i potrzebę bycia naszego na elekcyjej, aby nam ta prerogatywa wielka stanu naszego szlacheckiego nie upłynęła obierania Pana, ku temu na nią odjeżdżając, abyśmy ostatka majątności naszych popiołem nie zastali, takeśmy między sobą, acz nie wedle potrzeby, ale jako być mogło pod tym czasem, postanowili takowe postanowienie.

Naprzód bacząc to, że [z] starożytnych przywilejów i wolności, i zwyczajów koronnych wszystko rycerstwo należy ku obieraniu Króla nowego, tedy iż czas elekcyjej jest złożony na czas wyżej omieniony, każdy z powinności swej, kto by jedno chciał, tak z ichm. panów dygnitarzów, urzędników ziemskich i z rycerstwa województwa bełskiego, mają jachać na tę elekcyą złożoną ku obieraniu Pana, Króla nowego. Którzy to wszyscy ci, co na tę elekcyą pojadą, mają reprezentować in nominatione Regis faciem totius palatinatus Belzensis i być na tej to elekcyjej [w] Warszawie, aż do skończenia elekcyjej tej teraz złożonej.

A którzy by na tę to elekcyą jachać nie chcieli, tedy powinni wszyscy od dzisiaj dnia za dwie niedzieli wyleźć i stawić się w Busku [413] ku potrzebie i posłudze R.P., i mają być pod zwierzchnością pana Mikołaja Strzeptowskiego sędziego ziemskiego buskiego, a pana Ambrożego Łaszcza z Obrowca. Którzy już mają być nad tymi ludźmi, bracią naszą tak wyległą starszemi i ku wszelakiemu rozsądku, i czynieniu spra-

⁶¹ Mowa o potężnym spustoszeniu Podola przez najazd tatarski na przełomie września i października 1575 r., opiewanym przez Jana Kochanowskiego w pieśni V „O spustoszeniu Podola”.

wiedliwości mają mieć moc hetmańską ciż dwa starsi pomienieni. A mają dzień przed tym czasem naznaczonym do Buska przyjechać, a niż przyjadą bracia nasi, gospody im rozpisać i rozdać, ciż pomienieni dwa starsi.

A gdzieby pewną wiadomość o nieprzyjacielu mieli, jakoż dla tego, aby mieli pewną straż przy jm. panu hetmanie⁶², albo gdzie się im będzie zdało, daliśmy im z poborów przeszłych 40 zł i będą powinni tę bracią naszą ku potrzebie wieść baczenie a roztropnie, tego przestrzegając, aby gdy je powiodą ku jm. panu hetmanowi, abo gdzie najlepiej będą rozumieć, gdzie by się jedno R.P. okazała potrzeba, z inszemi województwy się porozumiewać ku potrzebie R.P., aby onych in periculum za jaką niepewną wiadomością nie podali, jakoż ichm. stateczności, także też i umiejętności dufamy.

Ichm. też panów braciej naszej milej, którzy tam pojadą, pilną prośbą prosimy i autoritate omnium postanawiamy, aby powinna pocziwość i posłuszeństwo dla dobrego rządu i dobrej posługi R.P., i dla dobrej sławy swej ichm. panom starszym, od nas wszech postanowionym, we wszystkim statecznie zachowali tak jako rycerstwo powinno panu hetmanowi na posłudze R.P. wojennej zachować. Takową posługę po wylezeniu swym i czasie naznaczonym, gdy już będąc w Busku, wedle postanowienia nas wszech będą powinni [414] ci to bracia nasi bydź na posłudze R.P. tak długo, aż bychmy my też z elekcyjey przyjechali i im to oznajmili.

Wychowanie swe i żywność ichm. panowie bracia nasi z targów bez uciążenia ludzi, abo z domów swych mieć będą powinni, gdyż my też na elekcyjey będąc, także się też zachować będziemy powinni.

Ciż ichm. panowie dwa starsi od nas nad bracią naszą przełożeni, mając pewną wiadomość o nieprzyjacielu, za wiadomością od straży swej powinni dawać znać do zamków województwa bełskiego, przestrzegając o nieprzyjacielu.

Iż na nas prętkie wyprawienie przypadło, kilka dni mając przed sobą ku jachaniu na elekcją, nie mogliśmy do tego przyść, żebychmy w tym tak krótkim czasie żołnierze wyprawić mogli ku posłudze i obronie R.P., jednak serdecznie się ulitowawszy, krześcijańskiem sercem tak pobrania i pomordowania ludu krześcijańskiego, tak narodu rycerskiego i każdego innego stanu ludzi, których wielka liczba pod pogańską rękę pójść musiała.

Ku temu przypatrzwszy się wielkiemu popaleniu i spustoszeniu województwach ruskiego, podolskiego i niemałej części województwa bełskiego, też ciężko sobie i poddanym swym czyniąc, i chcąc się tem więcej matce naszej R.P. przysłużyć, której z łaski miłego Boga naprzód, potem za pokojem nam od Pana Boga danym, wielechmy dobrego z łaski Bożej przez ten czas używali, chociażże jedni zaraz na elekcją wyjeżdżać musimy, drudzy bracia nasi, rycerstwo województwa bełskiego, na czas już naznaczony w Busku się stawić powinni ku posłudze R.P., postanawiamy i postanowilichmy pobór na żołnierze, którzy nie skąd [415] inąd, jedno z województwa bełskiego mają być wyprawieni ku posłudze R.P.

Takowy pobór, który wybierał teraz i wedle tegoż uniwersału brat nasz pan Mikołaj Udrzycki, któregochmy też prośbą wszyscy bracia nasi użyli, aby dla miłości R.P., tak jako nam dosyć uczciwie jako brat nasz miły [w] wybieraniu przeszłego poboru służył,

⁶² Mikołaj Sieniawski hetman polny koronny. Urząd hetmana wielkiego w tym czasie wakował.

także i teraz, dla prędkiej a nagłej R.P. potrzeby, takie i tym większe a pilniejsze staranie uczynić raczył, żeby ten pobór tym prędzej z pilnego starania jego był wybran. Którego poboru wydaniu i wybraniu dla tak nagłej R.P. potrzeby czas postanawiamy do czterech niedziel, rozumiejąc to o każdym bracie naszym i o potrzebie miłych poddanych naszych, że tak ichm. panowie i bracia nasi mili, każdy z ichm. poddane swe pilnie upominać będzie raczył, aby ten to pobór, nie czekając tak długiego czasu, tem rychlej oddali.

Dufamy też i swym miłem, wiernym poddanym, że też i oni, obejrzawszy się na upadek innych, blisko ich w sąsiedztwie, o czym i od panów swych, i od tych, którzy przyszedli z popieliszcz popustoszonych w ten kraj, i od tych więźniów, którzy już byli w rękach nieprzyjacielskich, a w ten to kraj przyszedli, że też i one dla pokoju, za którym nam dostatki idą, nie biorąc sobie tego za wielkie uciążenie, za tak nagłą R.P. potrzebą, że też i oni z chęcią przed czasem radzi wydadzą.

A którzy by, nie oglądając się na tak nagłą R.P. potrzebę, wydać nie chcieli, communi omnium laudo tego naszego sejmiku bełskiego [416] zjachania podpada pod winę statutową bez miłosierdzia, nieodpuszczoną, gdyż do tego dociska tak nagła potrzeba R.P.

Sąchmy też tej nadzieje o ichm. panach braciej naszej i z innych województw, że też ichm. toż dla miłości R.P. i dla pokoju uczynić będą raczyli, o co ażeby panowie bracia nasi, którzy jadą na elekcyję, solicytowali, prosimy i poruczamy.

A iżechmy postanowili obronę, jaka mogła być na ten czas naprętsza, communi omnium laudo tego sejmiku przeciwko nieprzyjacielowi, tak, iż którzy jednokolwiek z braciej naszej na obieranie Pana, Króla nowego do Warszawy nie pojadą, wszyscy powinni jachać ku posłudze R.P. i stawić się w Busku, tak jako jest wyżej omieniono i szerzej opisano. Postanowilichmy też i pobór na żołnierze, jako się szerzej opisało.

Postanowiliśmy też winę, kto by nie wydał poboru na czas omieniony, jako wyżej opisano. Postanowiliśmy też i takową winę, który by jednokolwiek z miłości R.P., a z powinności swej szlacheckiej na wzgardę tego postanowienia naszego zjazdu sejmiku dzisiejszego bełskiego, wzgardziwszy pokój matki naszej milej R.P., nie chciał na takową posługę R.P. jachać, a gardzić nas wszystkich postanowieniem, wszystkie stany wspolek jednostajnie postanawiamy na takowe uporne, o których nie rozumiemy, aby się takowi między nami znaleźć mieli i który by jednokolwiek tego się ważyć śmiał, takowy każdy sąsiad nasz uporny podpada pod winę nieodpuszczoną, w statucie koronnym opisaną, na to postanowioną, który by nie chciał na posługę wojenną od R.P. naszej postanowioną [417] i aby już żaden się na to nie oglądał, aby to miało być odpuszczono.

Naprzód tego uniwersału postanowienia naszego roześlemy do urzędów grodzkich, aby to tem rychlej obwołać kazali i upomnieliśmy też bracią naszą, których na tym sejmiku powiatowym barzo wiele było, aby jeden drugiemu tym, którzy by między nami nie byli, do wiadomości donosili, tak powinni powinniśmy, jako też sąsiadom swym, aby temu postanowieniu naszemu dosyć czynili.

A którzy by już tak temu temere dosyć czynić nie chcieli, jako się postanowiło, egzekucyją winy wyżej omienionej wszystko województwo, tak ichm. panowie dygnitarze, jako ichm. panowie urzędnicy ziemscy, wszelkie rycerstwo, zostawiamy sobie

egzekucyją tych win czynić na bliższym zjeździe naszym bełskim, abo sejmiku, który by nam przypadł po elekcyjej teraz blisko złożonej. A na on czas, gdy się zjedziemy, którzy by jedno z nami na tej elekcyjej blisko złożonej nie byli, abo na posłudze R.P., tak jako jest wyżej omieniono, do Buska nie wylegli, bez wszelakiego mienia baczenia na każdą osobę, tak przełożonego, bogatego i ubogiego sąsiada naszego, egzekucyją na majątności jego tym obyczajem czynić będziemy, iż takowego upornie nieposłusznego brata naszego majątność zarazem damy i dać żeśmy powinni dobrze zasłużonemu R.P. w województwie bełskim bratu naszemu, nie dla jakiego okrutnego postępku przeciwko braciej naszej miłej, abychmy rozumieli, żeby taki między nami [418] być miał, ale aby taki nie był. To się postanowić musiało dla tak nagłej potrzeby R.P.

Iż dla niesprawiedliwości eksperiencją edocti sumus i słowo Boże nas uczy, że propter iniustitiam ac malitiam hominum transferuntur regna in regna, poznaliśmy i my być ^a tak długo żebrząc sprawiedliwości po wszystkich kąciach koronnych, że też uciśniętych ludzi krzywda, żałość przeniknęła i Niebiosą, zaczem Gniew Boży, iż tak długo ludzie uciśnięci sprawiedliwości nie mieli w Koronie Polskiej; jeśliż płacz uciśniętych ludzi przez niesprawiedliwość przyszedł przed Majestat Boży, krzywda wdów żałosnych, ubogich sierot, że tak długo sprawiedliwości mieć nie mogli, zaczem taka pomsta Boża przysłała na sąsiady nasze, już nie tylko dalekie, ale i nam blizuczko przyległe. Przetoż aby na sprawiedliwości Bożej nikomu nie schodziło, braciej i sąsiadom naszemu, statecznie to między sobą postanawiamy, aby roki naprzód ziemskie [w] województwie bełskim we wszystkich ziemiach powinne przypadłych, tak ziemskie bełskie, grodzkie buskie, grabowieckie, horodelskie, po wykonaniu elekcyjej przypadające, skutecznie od panów sędziów i koleg ich byli sine intermissione sądzone, także też od ichm. panów starost i urzędów ichm. na czas przypadły po elekcyjej, sine intermissione były sądzone, nie tylko prosimy, ale i zlecamy ich cnotcie i wierze, i przysiędze to zlecając, że ichm. na Pana Boga powinności przysięgi swej oglądając się, [419] a już na co innego wedle powinności swej dosyć urzędowi swym czynić będą. Aby też i oni od Pana Boga, jeśli by na powinność swą obejrzeć się nie chcieli, nie byli sądzeni.

A iż na sądziech ultimae instantiae i już prawie na ostatecznym punkcie sprawiedliwość Boża należy, której ludzie per multas instantias et per varias temporum mutationes sicut scimus et meminimus transeuntibus, doczekać się nie mogli, już dalej na sumnieniu swym nie chcąc krzywdy ludzkiej cierpieć, gdyż za pomocą Boga tak to do siebie znamy, gdyżby nie byli tak złe przypadki czasu i niefortuny koronne za pomocą Boga, wedle pierwszego postanowienia naszego, nikomu by było nie zeszło na sprawiedliwości. Ale iż za nieszczęściem koronnem sic stantibus rebus, jakochmy są świadomi i oczy nasze widziały, żechmy się rychlej ruszyć musieli, prędzej do obrony niż do sprawiedliwości, czym się nieco zwlokła sprawiedliwość ludzka, przetoż już Pana Boga sobie wzięwszy na pomoc, rozumiejąc o Jego Świętej Łasce i Miłosierdziu, że pod onym czasem i od nieprzyjaciół, przygód złych i od innych wszelakich przypadków będzie nas raczył zachować, składamy sobie w Bełzie na zamku czas iudiciorum ultimae instantiae wedle pierwszego naszego postanowienia, przed tym aktem niniejszym najbliżej postanowionego, jako też i pierwaj było postanowiono, na [420] zamku bełskim, ze wszystkim postanowieniem i warunkiem tak pokoju pospolitego, jako i we

wszystkich innych postępkach tego tam postanowienia, na poniedziałek pierwszy, wstąpiwszy w post, to jest feria 2 post Dominicam Invocavit proxima [12 marca 1576].

Ekscypujemy z tego postanowienia i ruszenia do Buska na posługę R.P., także też z jachania do Warszawy na elekcyję teraz złożoną, dla własnych powinności urzędów ich, to jest podstarości i pisarze grodzkie wszystkich grodów sądowych województwa naszego bełskiego i z zamków niesądowych podstarości w województwie naszym bełkiem. Też ekscypujemy z tej posługi R.P. pana Macieja Makosieja wojskiego bełskiego, który jest natenczas za wiadomością naszą od Pana Boga ciężką chorobą złożony. Także też wypuszczamy z tej posługi R.P. pana Mikołaja Udrzyckiego poborcę naszego, gdyżechmy go też do posługi R.P. obrócili, do wybierania poborów na żołnierze.

Jakośmy przed tym warowali bezpieczeństwo domowe, aby in pacifica possessione bonorum każdy być mógł, a jeden drugiego z majątności, z dóbr gwałtem nie wybijał ani żadnych gwałtów nie czynił, jako o tym prawo pospolite i konstytucyje nasze przed tym uczynione szerzej w sobie obmawiają, tedy i teraz także to warujemy i postanawiamy we wszystkim województwie naszym, aby żaden gwałtu nie czynił, a jeśliby kto się ważył gwałt czynić, gwałtem się obchodzić, tedy przeciw takowemu na oskarżenie strony bolącej, albo się skarżącej, gdy słusznie się gwałt [421] pokaże starościnnemu sądowi do rozsądku w statucie podany po odjechaniu Króla Henryka⁶³ i teraz intra electionem regis nominati, aż do koronacyjej K.J.M. blisko przyszłego obranego, jakimkolwiek sposobem przez kogożkolwiek uczyniony, ma być in instanti de conservatione in pacifica possessione facta, konstytucyja nasza ekstendowana przez pana starostę powiatu onego, w którym gwałt się taki stanie, albo przez urząd jego, to jest podstarościę, pro infamia baniowan, decreto bannitionis et proscriptionis pronuncjowan infamis na pierwszym roku obwieszczonym zawitym.

Na którym roku pierwszym żadna odwłoka być nie może prawna i nieprawna, żadna ekscypcyja, apelacyja, dylacyja nie ma iść. Citatus iuris remedia mieć nie może żadnych i zaraz pan starosta albo na urząd jego podstarości cum apparatu bellico przeciw gwałtownikowi ma się ruszyć, z tej majątności gwałtem wybić takowego i każdego gwałtownika, pryncypała i pomocnika eidem palam patrocianti pojmać, gdziekolwiek może być zastan, albo [w] więzienie wsadzić i na gardle z porozumienia pana wojewody naszego i nas rycerstwa ziemie bełskiej karać. Co okrom żadnego omieszkania pan starosta albo urząd jego podstarości egzekwować ma bez folgi, sub privatione officii qualibet die. Wszakże obwieszczeniem przez tydzień ma być słownie przez woźnego albo listownie pozwem starościnnem ex nunc obesłań.

[422] A gdzieby sam pan starosta, albo urząd jego z ukrzywdzonym nie mógł dosyć uczynić, temu tedy my, rycerstwo wszystkie województwa bełskiego, za obwieszczeniem urzędowym z panem starostą mamy przeciwko takiemu się gwałtownikowi ruszyć, gardła ich zbawić, majątności spustoszyć. A który by z nami tego nie chciał uczynić, tedy za takowegoż jego mamy u siebie rozumieć i tym opisanem sposobem przeciw jemu się zachować, w mocy zachowując obronę dóbr królewskich dzierżawcom wszystkim.

⁶³ Henryk Walezy król Polski.

A tak, jakochmy byli poruczyli postanowienie to spisować braciej naszej, ichm. panom Piotrowi Cieciszowskiemu staroście grabowieckiemu, Stanisławowi Trojanowi z Orłowa chorążemu bełskiemu, a gdy spisawszy nam pokazali i przeczytać kazaliśmy przed sobą, zezwoliwszy się na to, co nam na piśmie pokazano i przeczytano, przyzwoliliśmy na to i prosiliśmy, i zlecili ichm. panom braciej naszej, panu Stanisławowi Trojanowi z Orłowa chorążemu bełskiemu, panu Mikołajowi Strzeptowskiemu sędziemu ziemskiemu buskiemu, mając przed sobą prędką wyprawę, tak na elekcyją do Warszawy, jako na jachanie do Buska, na posługę R.P., aby ichm. to postanowienie nasze przy sobie do akt grodzkich bełskich wwieść dali, a potem, aby pan podstarości bełski rozesłał to nasze postanowienie do grodów sądowych tym rychlej, a panowie starostowie ichm. sądowi ich, dali to per publicam proclamationem obwołać tym rychlej kilkakroć, aby to do wiadomości braciej przyść mogło, a [423] omieszkanie do posługi R.P. się nie stało.

Użyliśmy też prośbą jm. pana Mikołaja Strzeptowskiego sędziego ziemskiego buskiego, brata naszego, aby do ichm. panów województwa ruskiego, nam miłościwych panów i braciej to nasze postanowienie i chęć do posługi R.P. doniósł i oznajmił, że na nas ku posłudze R.P. nic nie schodziło. Ku temu żeby ichm. podziękować raczył, że ichm. nas bracią swą na tak łaskawem baczeniu mieć raczą, oznajmując to nam, co ichm. między sobą ku służbie R.P. postanowić raczyli, chcąc się porozumieć z nami.

Działo się to na zamku bełskim i na sejmiku naszym powiatowem w poniedziałek [w] wigilią święta Wszech Świętych w roku Bożym anno ut supra [31 października 1575] in actu.

^a jedno, krótkie słowo nieczytelne

13. Sejmik i konfederacja szlachty przy Stefanie Batorym w Bełzie, 5 stycznia 1576 r.

1. *Reces sejmu elekcyjnego ogłaszający wybór Anny Jagiellonki i Stefana Batorego na królów i wyznaczający daty sejmików – pod Warszawą, 15 grudnia 1575 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 177, s. 457-465 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 5 stycznia 1576 r. [feria 5 post festum Nativitatis Christi proxima a. D. 1576].

Druk w: *Vol. const.*, t. 2, vol. 1, s. 338-340 – datę sejmiku w Bełzie wskazano następująco: Bełskiemu we czwartek po Nowym Lecie [5 stycznia 1576 r.].

2. *Laudum i akt konfederacji zawiązanej na sejmiku województwa bełskiego przy Stefanie Batorym w Bełzie, 5 stycznia 1576 r.*

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 177, s. 472-478 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 7 stycznia 1576 r. [Sabbatho in crastino Sanctorum Trium Regum 1576].

Inne rękopisy: **Rp. 2** CDIAUL, Fond 3, Opis 1, 8, s. 1008-1012 – oblata; w grodzie buskim oblatował Nob. Wawrzyniec Oszki w dniu 8 stycznia 1576 r. [Dominica post festum Epiphaniae Domini proxima 1576]; **Rp. 3** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 15, s. 1-2, 491-494 – oblata; data oblaty nieczytelna.

LSB 1572-1668, s. 25-28.

My rycerstwo i stany województwa bełskiego koronne, tu natenczas do Bełza, czyniąc dosyć uchwale i postanowieniu sejmu warszawskiego głównego walnego elekcyjej terazniejszej, zjachawszy się, acz natenczas jm. pana Andrzeja hrabie na Tęczynie wojewody naszego bełskiego i starosty hrubieszowskiego nie mamy, który dla pilnych spraw R.P., o których wiemy, tu między nas przybyć nie mógł i z intencją swą zgodną z naszą się nam deklarował, i ichm. panów kasztelanów [473] naszego województwa między sobą nie widzimy, jednak iż ten zjazd albo sejmik nasz bełski jest nam tu złożony auctoritate conventus generalis electionis loco designato et privilegiato, et qui tacet consentire videtur, także też i o ichm. rozumiemy. Przesłuchawszy my tedy od braciej naszej z województwa naszego bełskiego, którzy byli na sejm electionis w osobach nas wszego województwa do Warszawy jachali, którzy nam tu na ten czas na piśmie sprawę tę, jako i z inszemi wszemi województwy i państwa do Korony należącej, także z radami, acz i w tym od niektórych panów rad gwałt wielki in libertate nostra uznali, nam za Króla i Pana Królowę jejm., za małżonka jej K.J.M. pana Stefana Batorego wojewodę siedmiogrodzkiego obrali, tak jako potrzeba, tak z rady, jako z rycerstwa osoby pewne po ichm. posłali. W czym, iż za łaską Bożą z inszemi województwy i państwa na tego jednego pozwalamy, a nie cesarza⁶⁴ jm. i domu rakuskiego, na którego my wszyscy z województwa naszego bełskiego jednostajnie nie pozwalamy. Zgodziliśmy się też ku temu, iż też tamże na temże sejmie walnym elekcyjej będąc, natenczas tego potrzebę być wszej Koronie, iż ruszenie pospolite Korony wszej pod Jędrzejów die 18 ianuarii jest uchwalone, co wszystko, także i pewne artykuły, za którymi Pan nasz obrany jest, nam to natenczas wszem dostatecznie od braciej naszej pokazano, co my z powinności nas wszech, wedle postanowienia pierwszego przez nas wszystkie stany województwa naszego bełskiego postanowionego i obowiązku, tem to naszym bełskiem postanowieniem opisanem, [474] utwierdzonym od braciej naszej, wdzięcznie przyjąwszy, i onym podziękowawszy, tak natenczas wedle uchwały sejmu tego walnego warszawskiego około ruszenia pospolitego między sobą postanawiamy.

Aby każdy, nikogo nie wyjmując, kto wojnę służyć powinien, także dignitarii et officiales terrestres, sub poena confiscationis omnium bonorum, a dygnitarze i urzędnicy wszelacy nie tylko utraceniem majątności i dzierżaw, ale też utraceniem dostojenstw i urzędów, które trzymają, a tam na ten czas wyżej omieniony die 18 ianuarii, tak jako

⁶⁴ Maksymilian II Habsburg cesarz.

wojnę kto powinien służyć, stawiał się, sub poena statuti. O co, gdzieby się taki kto pokazał, który by tego z nami trzymać i równo nieść nie chciał, także też i postanowienie nasze bełskie wyżej pomienione, tam in toto, quam in minima parte targać, albo mu się w czym przeciwzić, albo się od niego odrywał albo odrywać chciał, gdyż przez nas wszystkie stany jednostajnie i zgodnie jest postanowiono, także i postanowienie, albo reces warszawski, mocą tego bełskiego sejmiu z strony województwa naszego targał, albo jako którym sposobem, także et quo processu iuris o to czynić z nim, tedy to na ten czas odkładamy do zjazdu tego naszego wszystkiej Korony pod Jędrzejów, a tam to wszystko, jako z takowemi i przeciwko takim, którzy by się pokazali naonczas temu być rebelles i skazie R.P., postępować będziemy mieli, to opatrzymy i postanowimy.

A iż pana wojewody każdego ta powinność jest, że jest wodzem wszego rycerstwa województwa swego czasu wojennego, tedy też to wkładamy na jm. pana wojewodę naszego bełskiego⁶⁵, [475] aby jm. pan wojewoda nasz z tym, komu to należy, porozumieć się raczył, kędy i na którym miejscu województwo nasze ściągać się będzie miało. O co jm. pana wojewodę prosimy, aby jm. uniwersałem swym do Bełza oznajmić nam raczył, do którego miejsca ściągać się mamy. Urzędników wszystkich, w prawie pospolitym opisanych, około wojennych i ciągnięcia na wojnę powinności, w całe przez każdego z nich mają być egzekwowane, aby porządek był we wszystkim.

A iż czasy przychodzą, [w] których ludzie sprawy swe zwykli jeden z drugim odprawować, także też i roki exemptionum sądzone bywają, a jeden drugiemu się iścić i płacić, jeden od drugiego pieniędzy z ręki dostawać, co iż teraz za taką potrzebą nas wszech ruszenia temu się dosyć uczynić nie może, przetoż za taką potrzebą, dla tak potrzeby pilnej R.P. tak opatrzyć musieliśmy, iż to żadnemu prawu jego nic wadzić nie ma ani na tym szkodować, aż po rozjachaniu zjazdu jędrzejowskiego dwie niedzieli. A tam każdy zapisowi obligacyjej swej wszelakiej dosyć będzie powinien czynić, iuxta vim et continentiam inscriptionis.

A roki też nowoletnie⁶⁶, albo leżenie ksiąg exemptionum, tedy to na tym zjeździe jędrzejowskim generaliter omnia iura, tam terrestria, quam castrensia silere debent, okrom tylko egzekwowania poborów niewydanych. Którą egzekucyją urzędowie, bez odwłoki, nie oglądając się na to pospolite ruszenie, egzekwować mają. Także też preskrypcyje, fatalia żadne iść nie mogą, wedle warunków innych tempore interregni [476] uchwalonych.

Królewnę jejm. i jm. pana Batorego wojewodę siedmiogrodzkiego, za Króla nam obrane, wedle recesu warszawskiego publikować zarazem ichm. panom starostom województwa bełskiego w swych starostwach rozkazaliśmy.

Co wszystko my obowiązujemy się, stojąc mocnie przy recesie warszawskim, obowiązaniem słów naszych szlacheckich dzierżeć i wypełnić, a nominacja cesarza jm. na Królestwo Polskie i wszytek postępki, który się ad promovendum eum stał, irritum et inane ma być, rozumiemy, i gdyby go kto popierał, zastawiać się obiecujemy. Także deklarujemy się, że jakośmy na cesarza jm. nie zezwalali, także żadnemu z braciej ani

⁶⁵ Andrzej Tęczyński wojewoda bełski.

⁶⁶ Roki nowoletnie przypadały w pierwszy poniedziałek po Święcie Trzech Króli, czyli wówczas chodziło o dzień 9 stycznia 1576 r.

dygnitarzów naszych żadnych poselstw należących do przyzwania i wsadzenia cesarza na Koronę nie poruczaliśmy, ani się do nich znać będziemy.

To też sobie warujemy i słowy szlacheckimi naszymi dzierżyć i wypełnić obiecujemy, iż przeciwko takiemu każdemu, który by pieniądze dla popierania sprawy cesarskiej wziął, *tanquam contra hostes patriae* powstanjemy.

A iż dla obrony, wedle recessu naszego, poboru potrzebujemy, który już począł się wybierać w naszym województwie, tedy nie chcąc nic *particulatim* na województwo same stanowić, odkładamy to do wszystkiej Korony zjazdu pod Jędrzejów; także też zamków i miast pogranicznych opatrzenie i poprawę. Do schowania pieniędzy poborowych ku panu poborcy są deputowani ichm. pan Ambroży Łaszcz z Obrowca, a pan Wawrzyniec Trzcieński, żeby one mieli *in manibus suis fidelibus*, pod swemi pieczęciami na pewnym [477] miejscu i liczby żeby pana poborcy z pierwszych poborów wysłuchali.

A iż mogą się pewne osoby pokazać, którzy ani na elekcyjej [w] Warszawie, ani w Busku ku służbie R.P. nie byli, tedy *ex delatione* jm. pana wojewody bełskiego i panów prefektów spożywani na sądy *ultimae instantiae* być mają, a instygator urzędowy, *in cuius bona consistunt*, instygować tam na sędziach *ultimae instantiae* powinien przeciwko takiemu każdemu.

A iż też w tym wyteżeniu naszym jest tego potrzeba, aby straż na Ukrainie była dla wiadomości wtargnienia nieprzyjaciela koronnego do Korony (czego Boże uchowaj) i przestrzeżenia ludzi i zamków, tedy deputowaliśmy na tę straż ukraińną szlachetnego pana Piotra Korczmińskiego, któregośmy opatrzyli na tę straż pieniędzmi zł 50 z poborowych pieniędzy. Który będzie dawał znać o nieprzyjacielu koronnym do bełskiego zamku, buskiego nie mijając, a podstarości bełski i buski do inszych starostw bez omieszkania dawać znać mają i będą powinni. Który na tej straży powinien być na dwie niedzieli po odjeździe naszym od Jędrzejowa.

A kto by chciał te konferencyje i postanowienia nasze targać, albo się im przeciwzić, także i temu postanowieniu, i obraniu Pana nam przeciwzić się, przeciwko każdemu obowiązujemy się obowiązkiem słów naszych szlacheckich powstać, jako się przez nas w Jędrzejowie namówi i postanowi.

Które to [478] postanowienie terażniejsze nasze, aby się żaden niewiadomością tego nie wymawiał, tedy ichm. panowie starostowie każdego powiatu sądowi powinni to będą w księgi grodzkie dać [w]wieść i obwołać, a tego relacją do ksiąg grodzkich wpisać w każdym grodzie.

A ku spisaniu i pieczętowaniu, rąk własnych podpisaniu, także do grodów sądowych odesłaniu dla wiadomości pewniejszej tego naszego zgodnego postanowienia, deputowaliśmy z pośrodku siebie ichm. pany z każdego powiatu województwa bełskiego. Naprzód z bełskiego powiatu ur. pana Jakuba Woźuczynskiego stolnika bełskiego, a Piotra Niszczyckiego wojewodzica płockiego; z buskiego powiatu Mikołaja Streptowskiego sędziego, Jana Rychłowskiego pisarza ziemskich buskich; z grabowieckiego Marcina Oleśnickiego podsędka ziemskiego bełskiego, Pawła Rudowskiego; z horodelskiego powiatu Stanisława Łaszcz wojskiego horodelskiego, Marcina Popławskiego podstarościę sądowego horodelskiego.

Działo się to w Bełzie, na sejmiku naszym województwa bełskiego, 5 ianuarii a. D. 1576.

Jakub Woźuczynski stolnik ziemie bełskiej, Piotr Niszczyczki ręką swą, Mikołaj Strzeptowski sędzia ziemski buski ręką swą, Jan Rychłowski pisarz ziemski buski ręką swą, Martinus Oleśnicki de Oleśniki subiudex terrae Belzensis subscripsit, Paweł Rudowski ręką swą, Stanisław Łaszc Nieledewski wojski horodelski ręką własną, Martinus Popławski vicecapitaneus Horodlensis m.p.

14. Sejmik przed sejmem koronacyjnym w Bełzie, 22 lutego 1576 r.

1. *Uniwersał Andrzeja Tęczyńskiego wojewody bełskiego zwołujący sejmik województwa bełskiego w Bełzie na dzień 22 lutego 1576 r. – Ujazd, 11 lutego 1576 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 177 s. 498-500 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 14 lutego 1576 r. [feria 3 ipso die Sancti Valentini proxima a. D. 1576]; *Informacja o obwieszczeniu w Bełzie przez woźnego Prov. Kaspra Kamińskiego z Bełza w dniu 15 lutego 1576 r.* [feria 4 in crastino Sancti Valentini a. D. ut supra] – CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 177, s. 500. LSB 1572-1668, s. 28-29.

W., ur., szlachetni panowie a bracia m.w. łaskawi. Powinne brackie służby me do ła-ski w.m. zaleciwszy, dobrego zdrowia z fortunnem [499] na wszem powodzeniem od Pana Boga w.m. życzę na długie czasy.

Acz na zjeździe jędrzejowskim mieliśmy byli posły na sejm koronny obrać, ku wysłuchaniu jako przysięgi pańskiej, tak i potwierdzeniu praw a wolności naszych, ale iż mimo postanowienie, na któreśmy się w Jędrzejowie zgodzili w niedzielę, to jest 29 ianuarii, odkładając to do większego ześcia i zjazdu braciej, gdyż nie wszyscy byli jeszcze nadciągnęli, z tymesmy się zadzierżeli, nie chcąc nic in commune bez nich stanowić. A iż nazajutrz po okazowaniu poniedziałkowym siła się ich rozjechało i do domu wróciło, mimo albo nad postanowienie jędrzejowskie, żeśmy się wszyscy dla potrzebnych a ważnych przyczyn ruszyć mieli do Krakowa z Jędrzejowa, tenże zjazd jędrzejowski kończąc, także też przez dalekość stanowisk i przez zatrudnione sprawy R.P. do tego się przyść nie mogło, aby się temu dosyć stało, co się było na zjazd jędrzejowski z sejmiku bełskiego referowało.

A tak temu zabiegając, aby stąd jakie omieszkanie i zwłoka zatrudnieniu sprawiedliwości w sprawach ludzkich nie przyszła, albo też niewczesne obieranie posłów na sejm koronacyjnej przypadło, przeto w.m. składam zjazd w Bełzie pro die 22 februarii, gdzieście też w.m. do którego czasu sobie odłożyli, limitowali wszystkie prawa, także i sądy nowoletnie, to jest po skończeniu zjazdu jędrzejowskiego według uniwersału w.m.

A iż ten zjazd kończył się i przez krakowską drogę, tedy tak rozumiem, że słusznie wszelakie sprawy zawisnąć mają aż do rozjachania zjazdu krakowskiego, który się skończył 8 die februarii, także też i namówienie karania tych, którzy i na pierwsze ruszenie w.m. ani na to drugie przez wszystkie postanowienie upornie nie byli.

A iż sam przez służbę R.P. i przez naznaczenie przyjmowania Pana na granicy między w.m. być nie mogę, proszę, abym za wymówionego był, pewien tego o w.m. będąc, że w.m. jakoście zwykli [500] zgodnie, ludzie mądre i [w] wolnościach się kochające, i pilne stróże na ten sejm koronacyjnej obrać i posłać będziecie raczyli, z doskonałą i dostateczną informacją według potrzeb należących na zjazd takowy. Na którym ja też, da li Bóg, za pomocą Bożą będąc, tyle ile ze mnie będzie i domyślić się będę mógł, tak jakom zwykł, z ichm. się znaszając i porozumiewając, wspólnej wolności przestrzegać nie zaniecham.

A z tym mnie powinnej łasce i brackiej miłości w.m. zalecam, w której abym chowan był, proszę. Datum Ujazd, 11 februarii a. D. 1576. W.m. życzliwy brat i sługa.

Andrzej hrabia na Tęczyńie wojewoda bełski, starosta hrubieszowski

2. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 22 lutego 1576 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 177 s. 518-520 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 23 lutego 1576 r. [feria 5 ante festum Sancti Mathaei Apostoli proxima a. D. 1576].

LSB 1572-1668, s. 29.

[519] My rycerstwo województwa bełskiego oznajmujemy wszem, komu to wiedzieć należy, iż zjechawszy się tu na zjazd nam przez jm. pana wojewodę⁶⁷ naszego złożony, naprzód obraliśmy posły na sejm koronacyjnej, jm. pana Jana Łaszcza z Łaszczo podkomorzego bełskiego, starostę tyszowieckiego, pana Marcina Oleśnickiego podsędką bełskiego, pana Stanisława Żółkiewskiego⁶⁸ i pana Jana Lipskiego z Goraja.

Którzy to panowie posłowie mają tego dojrzyć, jakoby się wszystkim rzeczom namówionym na elekcyjnej Króla Henryka pod Kamieniem i potem na elekcyjnej Króla Stefana pod Warszawą i w Jędrzejowie dosyć stało, i żeby konfirmacje doszły na wszystko pierwej, niżli K.J.M. będzie koronowan.

A mimo te rzeczy nie mają się w żadne inne nowe, przez kogożbykolwiek proponowane byli, wdawać ani ich dopuszczać wtaczać, jedno żeby te rzeczy wszystkie [w] wyżej mianowanych postanowieniach opisane efekt swój wzięły.

Tego też mają dojrzyć, aby kwarta i prowenty R.P. dochodzili wedle konstytucyjnej, ażeby konstytucje o nich uczynione nie były łamane, a deputaci do kwarty żeby nie ustawicznie jedni byli, ale żeby byli wybierani na każdy rok inny.

⁶⁷ Andrzej Tęczyński wojewoda bełski.

⁶⁸ Stanisław Żółkiewski – ojciec przyszłego kanclerza i hetmana wielkiego koronnego Stanisława Żółkiewskiego.

A iżeśmy byli limitowali sądy ultimae instantiae ad feriam 2 post Invocavit [12 marca 1576], pod który czas iż przypada sejm koronacyjnej⁶⁹, tedy je authoritate huius conventus odkładamy do czterech niedziel po wróceniu się panów posłów z sejmu koronacyjnej, które natenczas odsądzone być mają [520] non obstante, choćby było postanowiono pod ten czas iudicium ordinarium. Któremu iudicium ordinarium podlegą nowe sprawy, ale sprawy zaczęte mają być odsądzone na tych naszych sędziach ultimae instantiae.

A dla lepszego świadectwa i wiary zleciliśmy to nasze postanowienie pieczętować i podpisać imieniem wszystkich nas ichm. panom Janowi Zamoyskiemu staroście bełskiemu etc., Janowi Kinickiemu sędziemu grodzkiemu bełskiemu, panu Andrzejowi Sienkowskiemu pisarzowi ziemskiemu bełskiemu, panu Stanisławowi Zaporskiemu. Działo się w Bełzie, na zjeździe dnia 22 februarii a. D. 1576.

Jan Zamoyski propria, Jan Kinicki sędzia grodzki bełski m.p., Andreas Sienkowski notarius terrae Belzensis m.p., Stanisław Zaporski.

15. Zjazd przy okazji sądów ultimae instantiae w Bełzie, 4 lipca 1576 r.

1. Uniwersał Andrzeja Tęczyńskiego wojewody bełskiego w sprawie sądów ultimae instantiae – Batórz, 15 czerwca 1576 r.

Rp. 1 CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 177, s. 633-635 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 20 czerwca 1576 r. [feria 4 post Dominicam Sanctae Trinitatis proxima a. D. 1576].*

Inne rękopisy: Rp. 2 APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 15, s. 221-223 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatowano w dniu 17 czerwca 1576 r. [die Dominico ipso festo Sancti Trinitatis a. D. 1576]. LSB 1572-1668, s. 30.

Andrzej hrabia na Tęczyźnie wojewoda bełski, starosta hrubieszowski, zalecam służby me zwykle przyjacielskie w łaskę w.m., dobrego zdrowia z fortunnym na wszem powożeniem w.m. życzę na długie czasy jako przyjacielowi mem miłem i braciej etc.

Tak jakoście w.m. na przeszłym sejmiku 22 februarii postanowić raczyli w Bełzie sądy ultimae instantiae skończyć po zawarciu sejmu koronacyjnej, a wróceniu się posłów do domów swych we cztery niedziele, a iż rozumiem to być powinność swoją takowe rzeczy w.m. na pamięć przywodzić, tedy w.m. [634] wszystkim, tak tym, którzy do sądów należycie, jak też wszystkim, którzy sprawy swe na nich mieć macie, oznajmuję

⁶⁹ Początkowo sejm koronacyjny miał się rozpocząć 4 marca 1576 r., jednak ze względu na późne przybycie Stefana Batorego początek obrad przypada w zasadzie na 1 maja 1576 r.

ten czas przypadać 4 iulii, ponieważ że reces sejmu koronacyjej 30 maii skończył się, a panowie posłowie przez tydzień te 50 mil każdy objechać mógł, a tak aby żaden na tym albo się nie wahał, albo szkody w sprawie nie podpadł, albo sprawiedliwość ludzka się nie zwłóczyła, dlatego tym uniwersałem w.m. oznajmuję.

A iż za konstytucyją warszawską są postanowione pewne osoby z panów rad, którzy obecnie przy K.J.M. przez czas pewnyznaczony, to jest pół roka, mieszkać powinni, między którymiżem ja jest mianowan, tak od J.K.M., jako i od panów rad, czując jednak obowiązek swój, com powinien strony tych sądów, starać się o to będę jako napilniej, abym ku temu czasowi sądów między w.m. zjechać mógł. Do czego abym za tą deputacją, a służbą R.P. przyjść nie mógł, tem więcej z tych przyczyn, iż panowie księstwa pruskiego i litewskiego ku temu czasowi, jako wiadomość od dworu mam, do K.J.M. z pewnymi poselstwami przyjechać mają. Co gdzieby mię zatrudniło, a wola i rozkazanie J.K.M., i potrzeba R.P. od przedsięwzięcia mego nie odwołała, żebym na tych sędziach z w.m. równo być nie mógł, tedy miejsce me według wole w.m. osobą taką, jaka się w.m. będzie podobała, jako i inszego dygnitarza zasadzić będziecie raczyli. Ponieważ że i wiecowe sądy, na których wojewoda dekreta czyni, a przez kasztelana w niebytności jego miejsce jego zasadzone [635] bywa, tanto maius sądy takowe, na których wojewodzie miejsce nad jedną osobę, a jako każdego urzędnika więcej nic nie waży, iż snadnie przez w.m. zasadzone być może, gdyż nie gravitas personarum, ale multitudo votorum z prawem popolitem się zgadzające konkluzują za sobą pociągnie.

Zalecam się przy tym łasce w.m. jako panom i braciej mym łaskawym. Datum in Batórz, 15 iunii a. D. 1676. W.m. życzliwy brat i sługa.

Andrzej hrabia [Tęczyński] wojewoda bełski, starosta hrubieszowski m.p.

2. *Mandat Stefana Batorego do starosty bełskiego nakazujący publikację konstytucji i uniwersału poborowego – Warszawa, 16 czerwca 1576 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 177 s. 642-643 – oblata; oblatowano w grodzie bełskim w dniu 26 czerwca 1576 r. [feria 3 infra octavas Corporis Christi proxima a. D. 1576].

Stefan z Bożej łaski Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie, [643] kijowskie, wołyńskie, siedmiogrodzkie etc.

W. i wdzięcznie nam miły. Posyłamy do rąk waszych konstytucyje i uniwersał poborowy na sejmie krakowskim koronacyjej naszej uchwalone. Przeto rozkazujemy, abyście te konstytucyje i uniwersał poborowy do akt grodzkich urzędu swego starościęgo wwieść i ony na miejscach popolitych wedle zwyczaju obwołać rozkazali, aby każdy o tym wiedział i niewiadomością się potym nie wymawiał, i dojrzeli, aby się tym rzeczom na sejmie koronacyjej naszej postanowionem we wszem dosyć działało. Pod łaską naszą i z powinowactwa swego inaczej nie czynicie. Dan z Warszawy, dnia 16 iunii r. Bożego 1576, królowania naszego roku 1. Na własne rozkazanie K.J.M.

3. *Uchwała zjazdu szlachty województwa bełskiego przy okazji sądów ultimae instantiae w sprawie limitacji – Bełż, 4 lipca 1576 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 177, s. 692-695 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 5 lipca 1576 r. [feria 5 post festum Visitationis Beate Mariae Virginis proxima a. D. 1576]; w nagłówku wpisu zapisano datę zjazdu: in diem hodiernam, videlicet 4 diem iulii incidentium iudiciorum.*

LSB 1572-1668, s. 30-31.

My dygnitarze i urzędnicy, i deputaci ziemie bełskiej na sądy ultimae instantiae deputowani i obrani, i wszystko rycerstwo ziemie bełskiej [693], wszem wobec, komu by to ku wiadomości przyszło, oznajmujemy i wiadomo czynimy.

Iż my, czyniąc dosyć powinności swej, zjechaliśmy się do Bełża na dzień dzisiejszy dla odprawowania sprawiedliwości ludzkiej i sądzenia sądów ultimae instantiae wedle konstytucyj, którąśmy sobie wspólnie uczynili, ale że te sądy przez niebytność niemałej części dygnitarzy i deputatów dojść i sądzone być nie mogły, przeto przystawając do postanowienia sądów przerzeczonych ultimae instantiae i niwczym nie derogując jem, za przyzwoleniem wszystkiego rycerstwa te przerzeczone sądy, jako natenczas sądzone być miały, in omni eorum vigore, jako teraz sądzone być miały, ad feriam 2 post Bartholomaei proximam [27 sierpnia 1576] odkładamy i limitujemy. Będą mieć strony rok w teje zupełnej mocy, jako teraz mieć w przerzeczony poniedziałek po św. Bartłomieju przyszły, nullius partis iure laeso, immo in toto robore conservato.

Ażeby te sądy przerzeczone natenczas pewnie sądzone być mogły, a i żeby za taką abo za jakąkolwiek inną przyczyną rozerwane nie były, abo nie doszli, tośmy sobie zgodnie i wspólnie postanowili zezwoleniem wszystkiego rycerstwa i obywatelów ziemie bełskiej, iż gdzieby którego z panów dygnitarzów, urzędników i deputatów nie dostało, chociażby też i za słuszną przyczyną, tedy na miejsce absentium ludzie godne, cnotliwe, przerzeczeni deputaci [694] z rycerstwem obrać tamże zaraz mają. Którzy przysięgę uczyniwszy, miejsce absentium zasieść i sprawiedliwość ludzką odprawować będą mogli, a absentes jako terazniejsi, jako teraz, tak i potem omieszkiwający powinności swojej, winie w konstytucyj opisanej przekarani być mają. Której winy dochodzenia przerzeczeni panowie deputaci tamże na tymże sądzie modum należą mają.

To też sobie warując, jeśliby sejmowe listy intra hoc tempus sądów przerzeczonych zaszły, tedy non obstantibus istis sądzić je mają, chociażby i sejmik powiatowy zaszedł, aż do walnego sejmu. A jeśliby się nie odsądzili przed sejmem walnym, abo żeby się dla sejmu walnego mieli odłożyć, tedy in eodem vigore mają być dosądzone we cztery niedziele po walnym sejmie, przykładem innych województw.

A jeśliby która strona, mając te sprawy swoje na tych sądziech, pokazała, iż ma sprawę na sejmie albo munus legationis Reipublicae, tedy za opowiedzeniem takiej potrzeby ma być w registr wpisana, a naprzód odprawowana, jakoby sprawy swej na sejmie nie omieszkiała.

Andrzej hrabia na Tęczynie wojewoda bełski m.p., Piotr Cieciszowski starosta grabowiecki, Maciej Makosiej wojski bełski m.p., Andreas Sienkowski notarius terrae

Belzensis subscripsit, Christof Zakrzowski m.p., Andrzej Stawski m.p., [695] Marcin Dempski podsędek buski.

16. Zjazd przy okazji sądów ultimae instantiae w Bełzie, 27 sierpnia 1576 r.

1. *Laudum szlachty województwa bełskiego uchwalone podczas zjazdu przy okazji sądów ultimae instantiae w Bełzie, 27 sierpnia 1576 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 177, s. 813-818 – oblatą; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 27 sierpnia 1576 r. [feria 2 post festum Sancti Bartholomaei proxima a. D. 1576].

LSB 1572-1668, s. 31-34 – tam błędna data sejmiku 27 lipca 1576 r.

My dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo ziemie województwa bełskiego i powiatów wszystkich jemu należących, zjechawszy się na dzień dzisiejszy wszyscy do Bełza, na miejsce sądów ultimae instantiae, w pośledniej limitacyjnej albo ordynacyjnej sądów bełskich naznaczone, które listy in toto ze wszystkim warunkiem, nie ubliżając niwczem ordynacyjnej głównej, na dzień dzisiejszy ku rozsądkowi, a skończeniu ich odłożonej. Do których sądów tych ultimae instantiae skończenia, jako my, na których należało czynienie sprawiedliwości zezwoleniem wszego rycerstwa, tak też i wszystko rycerstwo chęci uprzejmej przykładają, iżby już tym sądom ultimae instantiae złożonem i uchwalonem skuteczny koniec przyszedł. Do tegośmy byli wszyscy gotowi, w czym nic na nas, którzyśmy byli gotowi, nie schodziło.

Ale iż inszych dygnitarzów, urzędników, tak też deputatów tem sądom należących na dzień dzisiejszy nie dostawało, którzy nie przyjechali, jako jm. pana Andrzeja hrabie na Tęczynie wojewody bełskiego, starosty hrubieszowskiego, tak też jm. pana Jana Zamoyskiego podkanclerzego koronnego, starosty bełskiego, którzy są legalibus impedimentis Reipublicae impediti u dworu K.J.M., czegośmy sami świadomi, żeby ichm. nie omieszkali i takiego postanowienia nie rozrywali. A ku temu i przez uporną niebytność, i wzgardę inszych urzędników, a lekkie uważenie opisaną i konfederacyjnej tej, albo ordynacyjnej, na której [814] tota salus Reipublicae iustitiae consistit, jako ichm. panów, pana Sędziwoja Drohiczańskiego kasztelana lubaczowskiego, pana Jana Leśniowskiego starosty horodelskiego, pana Pawła Jaczymirskiego wojskiego buskiego, pana Jana Rychłowskiego przedtem pisarza ziemskiego buskiego, przysięgłego na te sądy, pana Szczęsnego Tarnawskiego deputata tych sądów, albo na ich miejsce deputatów, którzy wzgardziwszy ordynacją tych sądów, nie przyjechali. Przeciwno którym upornej niedbałości i omieszkaniu ich czasu tego ichm. uczyniwszy solennem protestationem in officio castrensi Belzensi de negligentia eorundem, jakoż się i teraz ze wszystkim rycerstwem ichm. przeciwko ichm. świadczą.

A iż się o to ichm. wszyscy starali, jakoby miejsce panów pomienionych osobami godnemi zasadzieli, ale iż tamtem pomienionem osobom i przysięgłem na swem miejscu zasięć należało i powinności swej dosyć uczynić, drudzy się w to wdać nie chcieli, a widząc to, iż ludziom barzo na sprawiedliwości schodzi, iż się czas od czasu odwłacza, z czego rycerstwo trudności i koszty niemałe podejmuje, także i my tymi częstemi zjazdami, tedyśmy za zgodnym, a spólnym zjechaniem, mocą zjazdu terazniejszego województwa bełskiego postanowili, wszystkie ordynacyją w mocy zachowując, warujemy, iżby już te sądy ku skutkowi swemu przyszli i one już na czas inszy odkładamy, to jest w sześć niedziel po sejmie przyszedł walnem koronnem, też do Bełza.

[Na] które zjechawszy się ci wszyscy, którzy należą do rozsądków spraw tych sądowych, mają je odprawić po skończeniu sejmku w sześć niedziel, to jest od tego czasu rozumieć się ma skończenie sejmku, gdy uniwersał albo limitacyja, albo konstytucyja sejmowa, jeśli która będzie, oddadzą do grodu bełskiego i będzie aktykowana u księgi i obwołana publice, [815] tedy od tego czasu aktykowania sądy w całe w sześć niedziel od aktu mają się począć i kończyć tu na zamku bełskim.

Tego dokładając i warując, iżby ta temeritas absentium tych osób, przez których niebytność sądy nie dochodzą, zaniedbana nie była, ustawiamy zgodnie a społecznie, za społecznym zezwoleniem, iż ci absentes panowie, jako dignitarii, tak officiales et deputati, mają być pozwani ad instantiam instigatoris iudicii huius, którego sąd tam deputować ma, pro poena centum marcarum peremptoriae ibidem reponenda et exequenda, et pro privatione officiorum, a tamże zaraz peremptorie winy dać i urzędu odpaść. A gdy będą osądzeni, K.J.M. mają być wakancje referowane, które K.J.M. oddać będzie raczył indigenis palatinatus huius, iuxta statum, a o winy przekazane urząd egzekucyją czynić. A mimo to te sądy ultimae instantiae, to jest ordinaria iudicia, które jeszcze kończą, nie wzięli, caeteri dignitarii et officiales, et deputati sądzić, kończyć i ku skutecznemu rozsądkowi sprawy sądowe wszystkich stron przywieść i decydować.

A jeśliby się jeszcze trafiło natenczas, [żeby] którzy nie przyjechali do tych sądów należący, tedy wolno to zostawimy sobie, iż miejsce absentium zasadzić możemy, abo też nie zasadziwszy miejsca ich, non obstante absentia unius, duorum, trium, quatuor, quinque, sex, septem, octo ^a sądzić, a przed się contra absentes tamże na sądach przypozwawszy je, pro poenis et privatione officiorum pretendować.

A sądy te ultimae instantiae uchwalone sine quavis contradictione mają się kończyć vigore constitutionis de modo iudiciorum, zachowując sobie na potem poprawy i czynienia modum iudiciorum.

Które to sądy i sprawy na nie należące bez żadnego rozrywania mają się dokończyć i koniec we wszystkim wziąć, jako w sprawach, które od sądu ziemskiego per viam [816] motionis przypadających, tak też od urzędów grodzkich, podkomorskich i w apelacjach od sądów wiecowych, urzędów komisarzkich, z pozwów, z przypozwów ożywających civiliter sive criminaliter, którekolwiek bądź na sejm, bądź też post curiam in quocunque punctu et gradu iuris indecisae pendent, a nie są rozstrzygnięte, te wszystkie rozsądkowi temu sądowi ultimae instantiae i też remisyje z nowych sądów należeć będą, tak z tych kaus, które już na mocyjach, na apelacjach, remisyjach zawisły, jako i też tych, które ex adcitationibus revicatorialibus, bądź na sejm, bądź post curiam

między stronami przypadli, albo jeszcze przypadać będą, i w tych, które per viam motionis będą przypadali, interim ad praefata iudicia ordinaria województwa tego.

Zachowując też warunek bezpieczeństwa, jako sądów, tak też każdego człeka, aby intra tempus iudiciorum żaden nie śmiał się ni na kogo targać ani słowy, ani ręką pod poczwiścią i gardłem, tak też przed temiż sądy dwie niedzieli jadąc na sądy, w drodze kto by kogo ranił albo zabił, tak też po sędziach dwie niedzieli odjeżdżając z sądów, takowy przestępca, gdy będzie bądź listownie, bądź słownie przez woźnego tegoż dnia na trzeci albo na czwarty dzień pozwany zawicie, ma stanąć dekret wedle ordynacyjej i egzekucyją na sobie odnieść. A gdzieby się trafiło po sędziach, tedy takowy przestępca i gwałtownik do grodu ma być peremptorie z powiatu swego pozwan i karanie gardła, [i] poczwiścią na sobie za dowodem powodowej strony odnieść.

A na zjeździe sądów nie mają sobie w gospody wjeżdżać, a gdzie by się tak uporny nasze[d]ł, który by w gospodę komu naznaczoną wjechał, takowy obesłany wedle sądu zdania, bądź stanął, bądź nie stanął, przekazan, stom grzywien winy karan być ma.

U którego sądu tumultów nie ma nikt i w mieście czynić, pod winą [817] w statucie opisaną, którą tamże na takowym sąd ma brać. Tego też jeszcze dokładając, iż interim iść będą sprawy z mocyjej, z pozwów przypadać et per viam motionis ab officiis, których mocyje strony czynić mają ad iustitia ordinaria. Gdyż żadnej sprawy, tak sejmowej, jako i urzędowej, z tej ordynacyjej nie ekscypują i owszem, wszystkie, żadnych nie wyjmując, ad ordinaria iudicia odłożyliśmy.

Iż pan łowczy⁷⁰, przyszedłszy do zdrowia, przyjechał na swe miejsce, a deputat miejsca jego pan [Jan] Zwiartowski wolno ustąpił, pan łowczy już ex officio suo zasiadł i będzie powinien przysiąc jako i drudzy, którzy nie przysięgali.

Chcąc tedy to ku skutkowi przywieść, aby się te sądy i sprawiedliwość ludzka nie przedłużała, warujemy i przyrzekamy sobie wszyscy poczwiami rycerskimi słowy, sub fide et honore, conscienciis nostris warując, iż nie mamy takiego związku i postanowienia rozrywać, i do rozerwania jego przyczyny nie mamy najdować. A kto by się znalazł i okazał takowym być albo przeciwko temu mówił, abo żeby też ten związek sprawiedliwości czynienia rozrywać chciał, abo iżby się przeciwieł, abo też iżby sprawiedliwości swojej inakszem kształtem, abo indziej dochodzić chciał, abo żeby tego związku trzymać nie chciał, takiego każdego wszyscy mamy rozumieć i mieć pro hoste patriae, i przeciwko niemu powstaniami, i to, co by sobie na pomoc brał, jemu iść nie ma, quinimo nullitatis vitio subiacebit.

I już mocą zjazdu tego i ordynacyjej warujemy i zachowujemy stronom, jako powodowej, tak pozwanej, w cale rok na tych sędziach przyszłych opisanych, na których strony będą miały rok, jako z ruszenia od sądów ziemskiego, grodzkiego, remisyjej, apelacyjej, od wiecowego sądów, tak do urzędów komisarskich, kar o działy i wykupna, remisys, apelacyje intentowanych grodzkich, podkomorskich i [828] z przypozwów jakichkolwiek ożywiających, jako na sejm, tak też za dworem przypadających, między stronami wiszących et ad huc interim cadentium, tam ex motionibus, appellationibus, ad citationibus citationibusque, które już nie na sejm ani za dworem mają ku rozsądkowi przypadać, ale na te sądy, żadnej stronie prawa nie ubliżając, i owszem, w cale

⁷⁰ Zapewne Stanisław Miłoszewski łowczy bełski.

zachowując iuxta motiones, appellationes, adcitationes qualitercunque, civiliter et criminaliter, mixtimque pendentes.

Którą to ordynacją terazniejszą chcąc ku skutkowi przywieść, warunkiem wyżej opisanym konkludujemy i obowiązujemy się wszyscy zgodnie, nienaruszenie trzymać jej, dosyć uczynić. A ku lepszemu świadectwu i utwierdzeniu tego postanowienia naszego osoby na to deputowane pieczęci swe przyłożyli i rękoma się własnymi podpisali, i do aktykowania do grodów oddali. Działo się to na zamku bełskim, na zjeździe spólnym województwa bełskiego, w poniedziałek po św. Bartłomieju bliski [27 sierpnia] r. P. 1576.

Zygmunt z Czyżowa [Zaklika] kasztelan bełski ręką swą, Stanislaus Żółkiewski surrogator capitaneatus Belzensis m.p., Stanislaus Trojan vexillifer Belzensis m.p. subscripsit, Maciej Makosiej wojski bełski, Stanisław Miłoszewski łowczy bełski, Piotr Piwo z Opolska podczaszy bełski, Ambroży Łaszcz z Obrowca, Wojciech Skniłowski sędzia ziemski bełski, Piotr Niszczycy, Zygmunt Trzcieński, Marcin Popławski podstarości sądowy horodelski m.p.

^a w podstawie pozostawione wolne miejsce

17. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 5 września 1576 r.

1. *Mandat Stefana Batorego do starosty bełskiego zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 5 września 1576 r. – Warszawa, 8 sierpnia 1576 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 177, s. 798-799 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Piotr Szczerzecki dworzanin J.K.M. w dniu 27 sierpnia 1576 r. [feria 2 post festum Assumptionis Beatissimae Mariae Virginis proxima a. D. 1576].

Druk w: *Źródła dziejowe*, t. 4, s. 48-49 – druk na podstawie egzemplarza z pustymi okienkami, pochodzącego z księgi *Metryki Koronnej*.

Posłem królewskim na sejmik bełski został mianowany nieznany z imienia Oleśnicki (*Źródła dziejowe*, t. 4, s. 51).

Stefan z Bożej łaski Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie, siedmiogrodzkie.

Wielmożny, uprzejmie nam miły. Dla pilnych i ważnych przyczyn złożyliśmy sejm walny koronny w Toruniu na dzień św. Franciszka [4 października 1576] blisko przyszedł. Który sejm wedle zwyczaju poprzedzać ma sejmik powiatowy województwa waszego bełskiego w Bełzie na dzień 5 miesiąca septembra, a główny małopolski w Nowym Mieście Korczynie na dzień 18 miesiąca tegoż septembra, blisko przyszedł. Rozkazujemy tedy, abyś te sejmy [s] i walny koronny w miastach i w miasteczkach starostwa

swego we dni targowe wedle zwyczaju [799] przez woźnego obwołać i publikować rozkazał. Posyłamy też wierności twej listy, częścią w kancelaryi naszej intytułowane, częścią też bez tytułów, przeto chcemy to mieć, abyś rozesłać, tak te, które intytułowane są, jako też i te, które bez tytułów, tytuły urzędnikom ziemskim i przedniejszym ludziom szlacheckim starostwa swego napisawszy, rozkazał. A sam też wierność twoja żebyś tak na sejmiku powiatowym, jako też i głównym był i starał się z pilnością wespół i z innemi, aby na nich posłowie na sejm walny koronny słusznie i wedle praw ludzie spokojni, stateczni a mądrzy, i w sprawach a potrzebach R.P. biegli, i ci, którzy by R.P. miłowali, nie swych rzeczy własnych, jedno spraw R.P. byli pilni, obrani byli, a o wszech sprawach i potrzebach koronnych z nami i radami naszymi radzić dostatecznie mogli. Uczynisz to wierność twa z powinności urzędu swego, dla łaski naszej. Dan z Warszawy, dnia 8 miesiąca sierpnia r. P. 1576, królowania naszego roku 1. Na własne rozkazanie K.J.M.

2. *Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 5 września 1576 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 177, s. 826-831 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 6 września 1576 r.* [feria 5 ante festum Nativitatis Beatissimae Mariae Virginis proxima anno 1576].

LSB 1572-1668, s. 34-36.

Instrukcja posłom ziemskim bełskim na sejm do Torunia.

Artykuły spisane są za zezwoleniem wszystkich dygnitarzów i obywatelów województwa bełskiego, na sejmiku die 5 septembris dane i uchwalone anno 1576.

Naprzód ichm. panowie posłowie to mają uczynić, żeby Panu naszemu winszowali zdrowia i fortunnego a długiego panowania, i zalecić służby powolne i poddaństwo wierną jako od szlachciców cnotliwych. Też ichm. bracia a posły koronne pozdrowić i służby zalecić.

Artykuły wszystkie, które K.J.M. poprzysiągł, aby wypełnił, czego się ichm. panowie posłowie domagać mają i inszych solicytować, jednego po drugim wedle konstytucyj opisanej i obowiązków przysięgi jego upominać się articulatim. [827]

Sejmu się domagać, który miał być post coronationem złożony de modo electionis regis et de modo iudiciorum, aby swój efekt wziął.

Też to poruczymy panom posłom, iż nominacja cesarza⁷¹ jm. na Królestwo aby była alienowana, a na potym, iżby nigdy żadnego Niemca na Królestwo nie obierano i posłów ich nie przyjmować sub interregno.

O urząd księdza arcybiskupa na elekcyję składania i nominowania Króla⁷², aby w tym moderacja była uczyniona i deklaracja.

⁷¹ Maksymilian II Habsburg cesarz.

⁷² Chodziło o urząd interreksa przyznany arcybiskupom gnieźnieńskim i prymasom.

Iż K.J.M. poprzysiął nie bawić ludzi cudzoziemskich, prosić, aby nie raczył chować hajduków przy dworze, którzy czynią turbacyje, a na to miejsce naród polski chował, gdyż Królowie polscy zwykli naród polski na swych posługach chować.

A iż też gotowa zawždy czwarta część jest postanowiona na obronę pograniczną podolską, którą żołnierze na Podolu służyli, skąd jako obrona, tak ćwiczenie ludzi rosło, które K.J.M. raczył wziąć mimo statut koronny, do której jeszcze K.J.M. poprzysiął obronę pograniczną tej kwarcie, a teraz nie tylko, iżby miał obronę uczynić, ale i tę kwartę wziął, a Podole uczynił gołe, skąd wielkie niebezpieczeństwa przychodzą, bo choćby też kto chciał do obrony pogranicznej, nie ma do kogo jechać i z kim obronę czynić.

Iż to zawždy bywało za przodków K.J.M., iż pograniczne wszyscy starostowie ruskich krajów, województw ruskiego, bełskiego, podolskiego na starostwach i dzierżawach, jako wolnych, tak zastawnych, dla obrony mieszkali i gotowi zawždy bywali przeciwko nieprzyjacielowi koronnemu, do których i szlachta za ich zachowaniem do obrony przybywała, i zawždy gotowi [828] bywali, i odpór dawali, a prosić K.J.M., iżby każdy na swej dzierżawie mieszkał obecnie pod straceniem starostwa i dzierżawy, o co każdy szlachcic może nań instygować coram quocunque officio et pro poena ducen-tarum marcarum pecuniae, wedle statutu de impossessionatis officialibus, a o statut prosić. A iżby nam dawano potym osiadłe obywatele, jako do starostw, tak do dzierżaw, tak też i wszystkie insze dignitarios et officiales wedle przywilejów i statutu, o to prosić.

Zamki wszystkie ruskich krajów, aby je budowano, prochy, działa, puskarzem, kulmi i inszemi potrzebami, spiżą, byli opatrzone, upominać się we wszystkim.

O mężobójstwa rusznicze, wszeteczeństwa, aby ichm. panowie posłowie koronni obmyślali i uchwałę otrzymali, jakoby się to pohamowało, mają czynić staranie panowie posłowie u panów posłów koronnych i sami się o to starać mają.

Sól nie tak dobrą czynią, jako przedtem bywała, rzadką i małą, a drogą, w czym wielkie uciążenie jest, tak też braniem myt w żupach ruskich od szlachty, poddanych ich i mieszczan wielkie łupiestwa, o czym panowie posłowie mają obmyśliwać, jakoby z lepszym warunkiem konstytucyje otrzymali, żeby i sól była wedle starej formy. Żeby też szlachta wolna była z poddanymi swymi od myt grobelnych, mostowych.

Iż statuta są o tym stare, aby wszelkie rzeki navigabiles wolne byli, a iż na Bugu wiele jazów i grobel, jako w bełskiej, w chełmskiej ziemi, na Wołyniu poczyniono, co się było zatrzymało do uniej, a iż unia doszła, tedy się o to panowie posłowie starać mają, aby [829] statut był przywiedzion ad effectum, iżby byli wszystkie popsowane groble na Bugu, jazy wyżej Kliuszowa⁷³, tak iżby targ wolny był pod straceniem imienia starostw, dzierżaw, gdyż takie wielkie groble na Bugu poczynione, [że] jeden drugiemu imieniu, sianożęci, lasy, łąki, pola, ogrody, jeziora potopieł. A szlacheckie komiegi swojej roboty iżby były wolne od myt, jako na Wołyniu, na Podlasiu i w Mazowszu.

⁷³ Klusów (Kłusów), w. w pow. bełskim (obecnie nie istnieje, jej grunty w rej. sokalskim, obw. lwowskim, Ukraina).

Sławnicy⁷⁴, których K.J.M. raczył proponować rebelles et turbatores Reipublicae pacis, K.J.M. niechaj raczy postępować prawem wedle konfederacyjej i prawa pospolitego.

A mają się panowie posłowie nasi o to starać, aby sądy nasze ultimae instantiae auctoritate conventus były konfirmowane.

To posłom rozkazujemy, aby z pobory do nas nie przyjeżdżali.

Iż też przypadają podczas nowe rzeczy na sejm z propozycyjej sejmowej, tedy panowie posłowie mają się zgadzać z inszemi województwy tylko tak, iżby wolności naszych koronnych nie naruszało, tego pilnie strzec mają.

Wojna ta, aby nierozzerwana była, nam omnis potestas fortior coniuncta quam divisa.

Miedzy Wołyniem a bełską ziemią o wszystkie krzywdy wedle statutu [aby] był modus iustitiae nalezion, iżby było ważne zeznanie woźnego wołyńskiego u nas, a naszego woźnego bełskiego u nich we wszystkich sprawach i pozwu kładzenia.

Panowie posłowie nasi mają się z ichm. panami posłami koronnemi starać o to, jakoby mógł być wynalezion obyczaj łatwiejszego czynienia granic między dobrami królewskimi, gdyż za takim opisaniem statutu nie może granic dochodzić.

[830] Mają też z sobą przynieść ordynacyją sesyjej urzędników ziemskich, jako siadać i wotować w kole mają, o co bywa spór między niemi, sprawiwszy się z innych województw. Co ma być przez decyzją K.J.M.

Chłopi, mieszczenie, którzy dekreta mają z panami dzierżawcami, starostami, aby już turbacyjej nie czynieli, a którzy by byli tacy, uznawając, żeby byli karani na garle, przeto iż turbują dzierżawce i sprawy K.J.M., czem pożytki R.P. giną i zatrudniają.

Sprawy elocationis nullo iure, które jeszcze końca nie wzięli, aby się panowie posłowie starali, iżby K.J.M. koniec uczynił.

Prosić J.K.M. za panem Radzanowskim Szczęsnym, aby go z panem Uchańskim wedle rewizyjej nowych sądów na sejm z Bełza uczynionej rozsądzić raczył.

Więźnie wszystkie szlacheckie aby J.K.M. raczył wykupić, a nominatim prosić za panem sędzim bełskim⁷⁵, któremu żonę samosiódmę wzięto z dziećmi i z siostrzeńcami, i za panią Piotrowską i z dziećmi jej pobraną.

Panu chorążemu bełskiemu⁷⁶ za jego waziwe posługi dano było pół wioski, którą rozumiano ius caducum, na której długów było wiele, oprawa i ku temu potomek się naszedł, którego okupieł i okupuje z naszą wiadomością. Prosić J.K.M. o nagrodę, jakośmy i przedtym prosili.

A posłyśmy obrali jm. pana Stanisława Miłoszewskiego łowczego bełskiego, Krzysztofa [831] Mięckiego, Zygmunta Trzcieńskiego i Andrzeja Stawskiego. A dla tego, iż się rycerstwo rozjeżdżali do domów swych, tedy to zlecieli zapieczętować ichm. panom

⁷⁴ Być może chodziło o ławników gdańskich w związku z trwającym buntem Gdańska. Tak rozumiał to W. Hejnosz w swojej planowanej wersji druku tego dokumentu.

⁷⁵ Wojciech Skniłowski sędzia ziemski bełski.

⁷⁶ Stanisław Trojan Rachański chorąży bełski; chodziło o nadaną mu połowę wsi Michałów (zob. *Archiwum Jana Zamoyskiego*, t. 1, s. 39-40).

Stanisławowi Żółkiewskiemu surogatorowi bełskiemu⁷⁷, Wojciechowi Skniłowskiemu sędziemu bełskiemu, Jakubowi Wozuczyńskiemu stolnikowi bełskiemu.

3. *Protestacja posłów województwa bełskiego po powrocie z sejmu w sprawie wznowienia limitowanych sądów ultimae instantiae – Belz, 31 grudnia 1576 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 177, s. 949-950* – oblata; w grodzie bełskim wniesiono w dniu 31 grudnia 1576 r. [feria 2 in vigilia Circumcisionis Domini proxima a. D. 1576].

Nuntiorum terrae Belzensis protestatio.

Praesentibus Mag. et Gen. Stanislao Żółkiewski surogatore, Swentoslao Lipski vicecapitano Belzenses, Joanne Kinicki iudice castrense Belzense, Alexandro Łaszcz castellano Cerscense, capitaneo Chelmenese, Georgio Żórawiński succamerario, Stanislao Daniłowicz vexillifero Leopoliense, Petro Piwo pocillatore Belzense, Jacobo Wozuczyński subdapifero Belzense, Martino Oleśnicki subiudice terrae Belzensis, Joanne Rychłowski subiudice Leopoliense, Stanislao Łaszcz tribuno Leopoliense, Andreae Łaszcz tr[ibun]o Lubaczowiense et aliis quam plurimis fidedignis circa praemissa existentibus. Venientes personaliter ad officium praesens castrense Belzense tempore celebrandorum terminorum querellarum, in praesentia multorum nobilium suprascriptorum, Gen. Sigismundus Trzcieński et Andreas Stawski nuntii terrae Belzensis redeunti ex convento generali Regni Torunense, nomine suo et aliorum collegarum quorum retulerunt et notum fecerunt officio praesenti castrensi Belzensi, quod iam conventus Torunensis est determinatus quam determinationis iuxta ordinationum iudiciorum ordinariorum ultimae instantiae per totam nobilitatem terrae Belzensis sibi laudatorum et constitutorum celebrandorum eorundem iuxta limitationem. Venientes itaque domos nuntii ex praefato conventionione in praesentia nobilitatis terrae Belzensis ad iudicia querellarum castrensis Belzensis proxime ut in actu celebrandorum^a et eandem iudicia ex consensu et voluntate ac consilio iuxta limitationem publicari petierunt tamen referendo se protestationem quod nunc facta est limitatio nec est porrecta ad acta publica neque universales nec constitutiones.

Et officium castrense Belzense ad protestationem praefatorum nuntiorum cum [950] consensu et consilio praefatorum nobilium circa praemissa existentium, inherendo limitationi constitutionis publici laudi palatinatus Belzensis praefata iudicia ultimae instantiae hinc seu ab actu prout in sex septimanis publicavit et proclamavit mandavit.

Et in continenti Ministerialis Generalis Prov. Caspar Kamieński redigens existentis praefata iudicia iuxta limitationem in circulo civitatis Belzensis proclamavit, publica

⁷⁷ Stanisław Żółkiewski surogator bełski – ojciec przyszłego kanclerza i hetmana wielkiego koronnego Stanisława Żółkiewskiego.

et ad notitiam debitam totae nobilitatis protunc existentibus et aliis cuiuscunque status et conditionis deduxit, de quo suam expressam relationem fecit.

^a słowo nieczytelne

18. Zjazd podczas pospolitego ruszenia pod Sokalem, 11 kwietnia 1577 r.

Zjazd zwołany uniwersałem Andrzeja Tęczyńskiego wojewody bełskiego dla potrzeby naglej obrony przed najazdem tatarskim – uniwersału nie odnaleziono w księgach grodzkich województwa bełskiego.

1. Uchwała zjazdu szlachty województwa bełskiego podczas pospolitego ruszenia w sprawie limitowania sądów, pod Sokalem, 11 kwietnia 1577 r.

Rp. CDIAUL, Fond 3, Opis 1, 8, s. 1173-1175 – oblata; w grodzie buskim oblatowano w dniu 15 kwietnia 1577 r. [feria 2 post Dominicam Conductus Paschae proxima a. D. 1577]⁷⁸; po otrzymaniu uchwały woźny Prov. Jan Krupski z Buska obwołał stosowną limitację wszystkich spraw sądowych na osiem tygodni, to jest do dnia 10 czerwca 1577 r.

My dygnitarze, urzędnicy i przełożeni, także i rycerstwo województwa bełskiego, którzyśmy się zjechali do Sokala na zjazd potrzebny wszytkiej R.P. abo za obwieszczeniem jm. pana wojewody naszego bełskiego w niebytności K.J.M. na ten czas w tym to kraju, a przez nagłą a prędką potrzebę, która na nasze tuteczne kraje przypadła, oznajmujemy urzędnikom sądowym wszytkim, zwłaszcza ichm. panom starostom, surogatorom, sędzim, podsędkom i podstarościom, żeśmy postanowili na tym tam zjeździe, opatrując i warując to, aby kto przez chęć dobrą swą ku potrzebie R.P., matki naszej, nie upadł w kauzie swojej jakiej, którą by miał przed którymkolwiek sądem, gdyż jedziemy naprzeciw temu pohańcowi prędkiemu za częstymi a gęstymi wieściami od pewnych ludzi i posłów tamtecznego kraju, iż te wszytkie sądy tak ziemskie, jako i grodzkie, sądowe i urzędowe mocą tej uchwały i postanowienia naszego terażniejszego podnosimy i prorogujemy do czasu tego, póki byśmy jedno nie zjeździli z tej potrzeby do ziemie i domów swych.

A iżeśmy to tak postanowili, z tej słusznej tedy przyczyny prosimy i tak mieć chcemy, aby były sądy takowe obwołane według obyczaju prawnego, tak jako jest i bywa zwykły zwyczaj, jako prawo nasze uczy. Czemu wierzamy, że żaden j.w. przeciwieć się

⁷⁸ Za wskazanie tej uchwały wydawcy dziękują dr. Oleksijowi Winnyczence.

nie będzie życzył i owszem, tak z chęcią uczyni, jako to nasze postanowienie potrzebuje i obmawia.

Które to oznajmienie dla pędszej odprawy poruczyliśmy pieczętować i podpisać jm. panu wojewodzie naszemu bełskiemu, jm. panu kasztelanowi lubaczowskiemu i innym urzędnikom sądowym ziemskim na tym zjeździe będącym i stanowiącym imieniem nas wszystkich. Pisan w Sokalu, we czwartek przed Przewodnią Niedzielą [11 kwietnia] r. P. 1577.

Andrzej z Tęczyna wojewoda bełski m.p., Sędziwój Drohiczański kasztelan lubaczowski, Piotr Cieciszowski starosta grabowiecki, Stanisław Trojan z Orłowa chorąży bełski, Marcin Oleśnicki z Oleśnik podśudek bełski, Jakub Wozuczyński stolnik ziemie bełskiej.

19. Sejmik ekstraordynaryjny za uniwersałem Stefana Batorego w Bełzie, 1 maja 1577 r.

Uchwał tego sejmiku nie odnaleziono.

Nadzwyczajne sejmiki ziemskie i sejmiki generalne, bez sejmu, król zwołał w obliczu zagrożenia kraju. Uniwersału adresowanego do województwa bełskiego nie odnaleziono. Zachowały się jedynie dwa zeznania woźnego Prov. Kaspra Kamieńskiego informujące, że dworzanin królewski Stanisław Broniewski wiozący uniwersały królewskie zwołujące sejmik w Bełzie na 1 maja 1577 r. nie otrzymał należnych podwód we wsiach Żużel (należącej do Andrzeja Karapczowskiego) i Staje; oraz o obwołaniu uniwersału w Bełzie – CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 178, s. 47-48 – w grodzie bełskim oba zeznania oblatowano prawdopodobnie 16 kwietnia 1577 r., karta w księdze mocno uszkodzona.

Uniwersał zwołujący sejmik województwa lubelskiego wystawiono we Włocławku, 1 kwietnia 1577 r. (ASWL 1572-1632, s. 37); sejmik województwa krakowskiego zwołano na 11 maja 1577 r. (ASWK, t. 1, s. 68) – druk w: Źródła dziejowe, t. 4, s. 103-105. Mandatu adresowanego do województwa bełskiego również nie odnaleziono – druk w: Źródła dziejowe, t. 4, s. 106.

Podczas sejmiku wybrano na pewno przynajmniej dwóch posłów na sejmik generalny w Nowym Mieście Korczynie, który odbył się w dniach 15-16 maja 1577 r. – 21 maja 1577 r. oblatowali oni w grodzie bełskim jego uchwałę (zob. Vol. const., t. 2, vol. 1, s. 396-397 – wybrano wówczas poborcę podatków województwa bełskiego Mikołaja Udrzyckiego), byli to: Marcin Oleśnicki podśudek ziemski bełski i Stanisław Zaporski (CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 178, s. 95-99)⁷⁹.

⁷⁹ Za informacje w sprawie tego sejmiku wydawcy dziękują dr. Oleksijowi Winnyczenec.

20. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 5 grudnia 1577 r.

1. Mandat Stefana Batorego do starosty bełskiego zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 5 grudnia 1577 r. – Malbork, 9 listopada 1577 r.

Rp. CDIAUL, Fond I, Opis 1, 178, s. 399-400 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Krzysztof Witwiński dworzanin J.K.M. w dniu 26 listopada 1577 r. [feria 3 in crastino Sanctae Catharinae Virginis proxima a. D. 1577].

Druk w: Źródła dziejowe, t. 4, s. 237 – na podstawie pustego formularza mandatu z okienkami. Tam też cały pakiet listów królewskich do różnych osób przed sejmikiem przedsejmowym.

Stefan z Bożej łaski Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie, kijowskie, wołyńskie, podlaskie i siedmiogrodzkie etc.

W., uprzejmie nam miły. Dla pilnych i ważnych przyczyn złożyliśmy sejm walny koronny w Warszawie na dzień 14 stycznia. Który sejm wedle zwyczaju uprzedzać mają sejmiki powiatowe województwa [400] wszego bełskiego w Bełzie, na dzień 5 miesiąca decembra, a główny, Nowomiejski Korczyński na dzień 21 miesiąca tegoż decembra blisko przyszłe. Napominamy tedy, abyś te sejmy [s] i walny koronny w miastach, w miasteczkach starostwa swego we dni targowe, wedle zwyczaju przez woźnego obwołać i publikować rozkazał. Posyłamy też wierności twojej listy, częścią w kancelaryjej naszej intytułowane są, jako też i te, które też bez tytułów, tytuły urzędnikom ziemskim i ludziom szlacheckim starostwa swego napisawszy, rozesłał i sam też wierność twoją, żebyś tak na sejmiku powiatowym, jako też i głównym był i starał się z pilnością wspólek z inszemi, aby na nich posłowie na sejm walny koronny słusznie i wedle praw ludzie spokojni, stateczni a mądrzy w sprawach, a potrzebach R.P. biegli, i ci, którzy by R.P. miłowali, a nie rzeczy własnych, jedno spraw R.P. byli pilni, obrani byli. A o swych sprawach i potrzebach koronnych z nami i radami naszymi radzić dostatecznie mogli. Uczynisz to wierność twoja z powinności urzędu swego i dla łaski naszej. Dan w Malborku, dnia 9 miesiąca novembra r. Bożego 1577, królowania naszego roku 2. Na własne rozkazanie K.J.M.

2. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 5 grudnia 1577 r.

Rp. Bibl. Nar., rkp. BOZ 1809, t. 1, s. 34-36v – kopia.

My rady, dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo województwa bełskiego, zjachawszy się tu na sejmik powiatowy, nam przez J.K.M. na dzień 5 decembris złożony, wysłuchawszy naprzód tego, co do nas J.K.M. przez posła swego wskazać raczył około potrzeb R.P., J.K.M. jako panu naszemu miłościwemu, za tak pilne staranie a obmyślanie o do-

brem R.P. podziękowaliśmy. A tak z strony tych rzeczy, które się w poselstwie J.K.M. zamykały, jako też i z strony inszych potrzeb R.P., które maxime ad Rempublicam pertinere rozumieliśmy, tośmy między sobą postanowili.

1. Naprzód, co się dotczy obrony spólnej z W.Ks.L., nie jest ten jeden między nami, który by z wielką żałością używać tego nie miał, co się w tych czasiech z wielką i niesławą, i szkodą R.P. przez okrutnego nieprzyjaciela stało, zacyz nic być pilniejszego ani potrzebniejszego nie rozumiemy, jako to, iżby i lekkość ta z R.P. złożona była, i szkód powetować się mogło, a ku temu impendentibus periculis, które prawie jako we zwierciadle widzimy, iżby in tempore zabieżano było. Temu wszystkiemu nie czym innym, jedno potężną obroną zabieżyć się może, o której długo między sobą namawiając, tośmy postanowili, widząc, iż przez nas samych w rzeczy tak wielkiej nic definitive tu postanowiono być nie może. Daliśmy ichm. panom posłom plenariam facultatem w niektórych artykułach z innemi około obrony tuteznych krajów ruskich tem oby- czajem, aby kwarta wszytka nie indziej, jedno na obronę krajów ruskich była obrócona, a co się dotczy spólnej obrony z W.Ks.L. i ziemie inflanckiej, aby z inszymi panami posły prozumiawszy się, którzy będą chcieć do dobrego, jakoby nie szkodziło wolnościom koronnym naszym, przystali, a na rozdzielenie wojennej obrony nie zezwalamy, unita enim virtus magis efficit. A iż to jest rzecz takowa, na której salus i dignitas wszytka R.P. zawisła, posłowie nasi o tym samym pierwej jako de negotio praegnanti, a które nullam patitur moram radzić społecznie z drugimi stany koronnemi mają.

2. A iż z poselstwa J.K.M. znaczy się, że do obrony nie dostaje nexuum belli przez umniejszenie i zatrzymanie prowentu do skarbu J.K.M. przez pany dzierżawce dóbr R.P., na to dajemy panom posłom swym plenariam facultatem, aby pospół z drugimi panami posły, według pierwszego koronacyi, tak też korczyńskiego sejmu Małej Polski poparli, jakoby panowie starostowie i dzierżawcy dóbr R.P. na tym przyszłym sejmie usprawiedliwić się peremptoriae R.P. i K.J.M. byli powinni, a więcej nie ulegali. A iż też dobra R.P. [34v] i prowenty są zawiedzione i onerowane, tedy zlecamy plenariam facultatem panom posłom, aby się starali o to, aby na tym sejmie kognicyją o tym uczyniono, jeśli te onera i daniny nie są przeciwne prawu pospolitemu, a co by okazali być przeciwnego prawu pospolitemu, aby ex nunc było zniesiono. Osobliwie czwartą część, która na pograniczną ruskich krajów obronę jestznaczona, iżby w czasie, a zupełna oddawana była. A na tych, którzy by jej nie wydali, panowie posłowie starać się mają, iżby konstytucya, która o tym uczyniona jest, egzekwowana była.

3. A iż też ad nervum belli ku obronie widzimy być potrzebne bicie mincze, które przez posła J.K.M. jest przypomniane, tedy dajemy zupełną moc panom posłom naszym z inszemi pany posły koronnemi stanowić.

4. Co się dotczy postanowienia sprawiedliwości, a trybunału jednego, o czym też z poselstwa J.K.M. wyrozumieliśmy, za łaską Pana Boga Wszechmogącego z tej sprawiedliwości, którąśmy sobie w województwie naszym postanowili do tego czasu, nie tylko żadnego incommodum nie baczemy, ale owszem, z tego wszyscy jednostajnie kontenci jesteśmy. A przeto posłowie nasi w tem odmiany żadnej czynić nie mają i owszem, J.K.M. pilnie prosić będą, iżby według poprzysiężenia swego J.K.M. taką, jakąśmy sobie postanowili, dzierżyć ją nam raczył. Jeśli tam co takowego w tej mierze (czego my nie rozumiemy ani się spodziewamy) postanowiono było, jako ci, którzy na

to aniśmy zezwalali, ani posłom naszym odmiany jakiej w tym postanowieniu naszym czynić poruczali, podlec temu powinni nie będziemy.

5. Co się tknie *compositii inter status*, w tym też dajemy plenariam facultatem panom posłom swoim, aby pospołu z inszemi pany posły koronnemi porozumiawszy się, prosili J.K.M., aby efekt swój wzięła.

6. Wyrozumieliśmy też to, co jest *de interregno, de modo et loco electionis Regis*, przez posła J.K.M. przypomniano. J.K.M. naszemu miłościwemu panu jako wierni J.K.M. poddani długiego zdrowia życzymy i Pana Boga o to prosić nigdy nie przedstawamy, iżby J.K.M. ku rozmnożeniu tej R.P. i ku wielkiej a nieśmiertelnej sławie tak R.P., jako i J.K.M. samego długo a fortunnie nam panować raczył. W czym mamy nadzieję, iż Pan Bóg z łaski swej świętej nas wysłucha. Jednak iż eksperienycja *edocti*, doznaliśmy tego, jako te czasy *interregnum* R.P. barzo nieprzespieczne były, prosimy i panowie posłowie nasi o to się starać będą, iżby to dalej się nie odwłóczyło, a według postanowienia na kilku zjeździech uczynionego, to już na tym sejmie efekt swój miało, iżby R.P. ab *ista tempestate*, przez którą [35] czasów niedawnych *pene obruta* była, już przespieczna być mogła. W czym też to rzecz potrzebną rozumiemy, iżby wiedzieć się mogło (jakoż pilnie o to panowie posłowie nasi solicytować mają), jako kto przeszłych *interregnum temporibus* R.P. służył, gdyż pewnie wszelakie postanowienia, które by się w tej mierze stanowili, *irrita et inania* być by musieli i napotym, jeśliby znak jaki nad temi, co źle R.P. służyli, pokazany być nie miał.

7. O konfederacyją z K.J.M. szwedzkim przeciwko moskiewskiemu⁸⁰, także o długi i o spadki, których się upomina, dajemy zupełną moc, z inszemi pany posły porozumiawszy się, o tym stanowić, tak żeby nie była onerowana R.P. Toż o długach książąt pomorskich zlecamy, jeśliby na to był konsens panów rad i posłów ziemskich, aby należeli *modum*, zaczym się uprzątną insze potrzeby koronne.

8. Co się dotyczy rozdawania wieczności w Podolu według naznaczenia miejsc i uroczysk przez pany rewizory naznaczonych, o tym panowie posłowie nasi mają się społecznie z inszemi pany posły prozumić i ku dobremu R.P. stanowić, bez ukrzywdzenia imion dziedzicznych tamtego kraju.

9. Tego też o J.K.M. naszym miłościwym panie jesteśmy pewni, iż to na pilnej pieczy jest u J.K.M., aby się kondycjom od J.K.M. obiecanem i poprzysiężonem dosyć a wrychle stało. O co pilnie J.K.M. prosimy.

10. Co się tycze czasu pomknienia sejmu dalej nad 6 niedziel, w tym dajemy panom posłom zupełną moc, gdy będą baczyć być tego potrzebą, *pro hac vice tantum*, póki by na ten czas pilne sprawy R.P. potrzebowały.

11. Mimo to, co jest w poselstwie J.K.M. przypomniano, nie mniej też rzecz być potrzebną i pilną rozumiemy, iżby cesja Królowej jejm. naszej miłościwej pani⁸¹, która na pierwszym po koronacyi sejmie efekt swój wziąć miała, dalej odwleczonea nie była, o co panowie posłowie pilnie solicytować mają. A oprawa ta, która *merito* J.K.M. należy, iżby uczyniona była, to tym snadniej efekt swój weźmie, iż J.K.M. tam na sejmie *praesens* będzie. A my tę łaskę J.K.M., którą z chęci swej, a *ex studio benemerendi*

⁸⁰ Jan III Waza król Szwecji; Iwan IV Groźny car moskiewski.

⁸¹ Anna Jagiellonka królowa Polski.

przeciwko R.P. pokazała, użonem i a poddanem służbami swemi zasługować i Pana Boga za J.K.M. prosić będziemy.

12. Iż o myto nowe, które konstytucją lubelską⁸² zakazane jest, a znowu uczynione w żupach ruskich, acz inszem kształtem, gdyż żadne takowe stanowienie być nie ma przez zezwolenia sejmu, żeby to K.J.M. znieść raczył *ex nunc*.

13. Prosić J.K.M., aby był obyczaj znalezion i poprawa, tak żeby w żupach ruskich sól według starodawnego biegu i zwyczaju była robiona [35v] i przedawana, gdyż się teraz być okazuje, i jest daleko różna, gorsza, mniejsza i daleko droższa od pierwszej.

14. A iż też w tym obywatele koronni i poddani ich wielką angarią cierpią od tych, którzy myta trzymają i wybierają, także od rzeczy nieprzekupnych i też na potrzebę domową wiozących, bądź to i za listem wierzącym od szlachcica danym, gwałtem myta wyciągają. Co jest przeciwko wolności szlacheckiej, starać się o to z pany posły, aby wszyscy K.J.M. prosili, żeby w tym była melioracja statutów o niesłuszne wyciągnięcie myta, aby takowego, który niesłusznie myto weźmie, mógł wyzwać o tę krzywdę ukrzywdzony *ad quocunque officium seu iudicium castrense vel terrestre*, i aby *peremptorie* powinien stanąć, *et rei iudicatae* dosyć czynił, a *in defectu* dosyć uczynienia, *remissio ad loci capitaneatu ubi bona illius consistunt*. Który aby egzekucyjnej czynił *sub poena statuti*.

15. Mają się też porozumieć panowie posłowie nasi z pany posły koronnemi i K.J.M. prosić spólnie, aby J.K.M. gdyby do uspokojenia i traktowania z gdańszczanym przyszło, raczył do tego przywieść, żeby na potomne czasy wolno było szlachcicowi, obywatelowi koronnemu zboża i inne towary własne, krom przekupnych, nie jedno samym gdańszczanom, ale komu by chciał, a zwłaszcza zamorczykowi przedawać na okręty albo sam na morze szafować, także i w Elblągu albo gdziekolwiek port się obrócić.

16. Iż z poselstwa K.J.M. znaczy się, [że] przez złe zdrowie księcia pruskiego⁸³ gubernacja księcia pruskiego miała być komu inszemu zlecona mimo pozwolenie stanów koronnych, zabiegając, aby to na potem jakiej trudności Koronie nie uczyniło, poruczymy panom posłom, aby pospołu z drugimi pany posły K.J.M. prosili i napomnieli, aby się to nie działo nad wiadomość i pozwolenie wszech stanów koronnych.

17. Cierpiemy też w tem niemałą angaryją, iż starostowie i dzierżawcy dóbr J.K.M. nie telko z nami w krajach ruskich mieszkający (co dla prędkiej przeciw nieprzyjacielowi obrony, na czym nam wiele należy, iżbyśmy potężność i wodze mieli, rzecz by potrzebna była), ale i nieosiedli są, zaczym to przychodzi, iż ci, którzy od nich ukrzywdzeni są, nie wiedzą jakim sposobem, gdy osiadłości żadnej nie mają, ukrzywdzenia swego na nich prawem dochodzić by mieli. A tak i to panowie posłowie na pilnej pieczy mieć mają i starać się, jakoby *istis incommodis obviā inire posset*. [36]

18. O elucydacją statutu o ruszeniu *super banitum et iure victum*, gdyż nie opisuje statut żadny na tego, który by się przeciwko takowemu ruszyć nie chciał. Także panom posłom zlecamy, aby się mógł naleść obyczaj, żeby były banity imani od starostów po wyjściu dawności banicy, ażeby miasta, w których by tacy przemieszkiwali, byli po-

⁸² Konstytucja sejmu 1569 r. „Myto na żupach ruskich” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 1, s. 250).

⁸³ Albrecht Fryderyk Hohenzollern książę pruski.

winni dać pomoc na takowe, gdyż starostowie wymawiają się, że tego sami bez inszych pomocy czynić oni nie powinni, a szlachta tak prętko nie mogłaby być obwieszczona.

19. Iż na każdym zjeździe województwa naszego bełskiego bywa spór między pany urzędniki ziemskimi i starostami sądowymi o zasiadaniu miejsc swoich i wotowaniu, skąd bywa wielkie zatrudnienie i omieszkanie czasu do spraw potrzebnych R.P., przeto zlecamy panom posłom, aby w tym była decyzja J.K.M. uczyniona, jako in suo ordine wszyscy siadać mają, gdyż o takowym zasiadaniu miejsc różne są statuta.

20. Widząc być angarią wielką w tych ziemiach przyległych tym krajom spustoszoną od nieprzyjaciela Tatarzyna, że poddanych zbiegłych tak na Wołyń, jako na Podole wydawać nie chcą i różność prawa wołyńskiego z koronnemi, i przez odległość ziem jedna od drugiej trudno prawem zbiegłego kmiecia. Prosić panowie posłowie mają i z inszemi pany posły się porozumieć, aby był nalezion obyczaj prędszy dochodzić takich krzywd.

21. Też panowie posłowie dowiedzieć się mają, czym się stało, iż postanowienie zjazdu korczyńskiego i 6 tys. ludzi nas nie doszło, i to, co się tam na tym zjeździe postanowiło, przez efektu swego nie wzięło.

22. Jest to nam z niemałym podziwieniem, iż listy sejmowe nierychło nas dochodzą i sejmiki nie według dawnego zwyczaju różnych czasów, ale na jeden dzień wszędy w owych krajach złożone są, zaczym to przychodzi, iż porozumiewać się między sobą nie możemy. A tak panowie posłowie prosić będą, iżby to z starodawnym swym trybem napotym szło.

23. Rozumiemy to dobrze, iż J.K.M. sam z chęci swej ma dobrze zalecone prace ludzi pocziwie zasłużonych, jednak, iż jako Pan nowy wiedzieć nie może, jako i dawno tu kto się między nami R.P. zasłużył, panowie posłowie pilnie J.K.M. prosić będą, iżby jm. pan chorąży bełski⁸⁴, który z młodości lat swych przystojnie jako pocziwy człowiek R.P. służył i tym majątności swej natyrał, tandem aliquando nagrodę condignam służbom swym odniósł i przykaz, aby posłowie do ichm. panów rad, do panów posłów przyczynę swą uczynili. Także też i do jm. pana podkanclerzego⁸⁵ privatim, co mianowicie z panów posłów naszych jm. panu podkomorzemu⁸⁶ zlecamy mówić przy ichm. panach posłach drugich. [36v]

Też i jm. pan sędzia ziemski bełski⁸⁷ pocziwie zasłużony człowiek w nawiedzeniu a upadku swoim tego, co mu z łaski J.K.M. ku ratunku naznaczono było, nie doszedł. A tak w tym panowie posłowie staranie pilne uczynić mają, jakoby go to doszło.

Dzieją się też ludziom krzywdy i angarie wielkie od starostów i dzierżaw J.K.M., między inszemi jm. pan Marcin Oleśnicki podsędek ziemski bełski, z przodków swych i sam z osoby swej dobrze R.P. zasłużony, od starostwa bełskiego niemałe ukrzywdzenie cierpi. A tak panowie posłowie starać się pilnie mają, żeby i on, i drudzy krzywd tych nie cierpieli, aby mu komisja na odnowienie granic, które ma z dawna uczynione

⁸⁴ Stanisław Trojan Rachański chorąży bełski.

⁸⁵ Jan Zamoyski podkanclerzy koronny, starosta bełski.

⁸⁶ Jan Łaszcz z Łaszczowa podkomorzy bełski, starosta tyszowiecki.

⁸⁷ Wojciech Skniłowski sędzia ziemski bełski.

z kancelaryj J.K.M. wydana była. Drugim też, którzy są ukrzywdzeni, frymarki albo innszymi sposoby, iżby to opatrzone było, jakoby nagrodę w ukrzywdzeniu swym mieli.

Za mieszczany bełskimi panowie posłowie przyczynić się i pomagać im mają do J.K.M., aby byli zachowani według praw i przywilejów ich, które mają na wolność od płacenia myta w żupach ruskich i skład według ich przywilejów, aby im był zachowan. A z jm. panem lwowskim⁸⁸ aby o te krzywdy rozsądek od J.K.M. otrzymali, gdyż na relacyi zawisło.

Posły z pośrzedku siebie na ten sejm walny warszawski naznaczyliśmy, ur. pany bracią naszą: Stanisława Żółkiewskiego surogata bełskiego⁸⁹, Piotra Cieciszowskiego starostę grabowieckiego, Jana Łaszcza podkomorzego bełskiego, starostę tyszowieckiego, Pawła Rudowskiego⁹⁰. Którzy nam na sejmie tym to, cośmy im poruczyli, jako będą mogli rozumieć najlepiej e Republica i fide sua, wedle wolności naszych i poruczenia naszego stanowić będą.

Na sejmik generalny korczyński użyliśmy prośbami swemi jm. pana bełskiego kasztelana⁹¹ naszego i pana Kaspra Jahodyńskiego, iż to postanowienie nasze tam przez ichm. odniesione będzie.

A ku zapieczętowaniu tych artykułów zleciliśmy wszyscy, na sejmiku tym będąc, ichm. panom, w. panu Zygmuntowi Zaklice z Czyżowa kasztelanowi bełskiemu i ur. panom Stanisławowi Trojanowi [Rachańskiemu] z Orłowa chorążemu bełskiemu, Jakubowi Woźuczynskiemu stolnikowi bełskiemu, Mikołajowi Strzeptowskiemu sędziemu ziemskiemu buskiemu, Marcinowi Oleśnickiemu podsędkowi ziemskiemu bełskiemu. Działo się w Bełzie na sejmiku powiatowym, dnia 5 decembra r. Bożego 1577.

3. *Uniwersał Stefana Batorego do wszystkich województw ruskich ostrzegający o zagrożeniu tatarskim – Warszawa, 15 lutego 1578 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 179, s. 485-486 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Jerzy Archinger dworzanin J.K.M. w dniu 19 lutego 1578 r. [feria 4 post Dominicam Quadragesimalem Invocavit proxima a. D. 1578].

Stefan z Bożej łaski Król Polski, wielkie ksiązę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie etc. i siedmiogrodzkie.

[486] Wszem i każdemu z osobna, stanu, dostojenstwa, przełożenstwa i kondycyjei wszelakiej ludziom, do których jedno wiadomości list ten nasz dojdzie, uprzejmie i wiernie nam miłym łaskę naszą królewską. Uprzejmie i wiernie nam mili.

⁸⁸ Stanisław Herbut ksztelan lwowski.

⁸⁹ Stanisław Żółkiewski surogator bełski – ojciec przyszłego kanclerza i hetmana wielkiego koronnego Stanisława Żółkiewskiego.

⁹⁰ Tak w podstawie edycji. W opracowaniu *Posłowie ziemscy koronni...*, s. 261 występuje jako Jan Rudowski.

⁹¹ Zygmunt Zaklika Czyżowski kasztelan bełski.

Z wielką żałością tego używamy, że nieprzyjaciel nasz, Tatarzyn, już tak dobrze do państw naszych drogę przewidział i onę pustoszy, przeto jako możem napilniej, każdego napominamy i żądamy, aby do tak nagłego i wielkiego przypadku bieżał, a przyłączył się ku hetmanowi naszemu polnemu⁹² albo ku wojewodzie braclawskiemu⁹³, któremuśmy natenczas służebne dworu naszego poruczyli, albo też więc ku panu wojewodzie kijowskiemu⁹⁴, który też tam w tych krajach tem czasem jest. A potym też, żeby każdy to czynił, co dobremu a cnotliwemu człowiekowi i miełośnikowi ojczyzny swej należy. Aby ten nieprzyjaciel nasz wielkiej pociechy nie miał, a z korzyścią z państw naszych nie wyszedł. Cóżkolwiek kto z uprzejmości i wierności waszych uczyni w potrzebie tej ku potrzebie R.P., będzie mu się to od nas i od R.P. każdemu przystojnem obyczajem oddawało.

Dan w Warszawie, 15 dnia miesiąca lutego r. P. 1578, królowania naszego roku 2.

Stephanus Rex

Locus sigilli

Joannes Borukowski propria

21. Sejmik deputacki w Bełzie, 15 września 1578 r.

1. *Uniwersał Stefana Batorego do województwa bełskiego wzywający szlachtę pod Lwów dla obrony przed Tatarami – Lwów, 28 czerwca 1578 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 179, s. 698-699 – oblata, dokument mocno uszkodzony; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 30 czerwca 1578 r. [feria 2 in crastino festi Sanctorum Petri et Pauli Apostolorum proxima a. D. 1578].

Stefan z łaski Bożej [Król Polski, wielkie ksiązę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie etc. i siedmiogrodzkie.]

^a [699] ^a ... nam przedsię ...yczenie czyni, że od posłów nasz[y]ch Taranowskiego⁹⁵ i Broniowskiego⁹⁶ jeszcześmy wiadomości nic nie wzięli. Przeto w imię Boże na obie stronie gotowi być chcemy. Ludziom, cośmy je mieli pod Gdańskiem, kazaliśmy się tu do siebie przymknąć pod Lwów. Także też z drugą stronę Lwowa skupiamy żołnierze

⁹² Mikołaj Sieniawski hetman polny koronny.

⁹³ Janusz Zbaraski wojewoda braclawski.

⁹⁴ Konstanty Wasyl Ostrogski wojewoda kijowski.

⁹⁵ Andrzej Taranowski podczaszy halicki, wielokrotny poseł polski do Stambułu.

⁹⁶ Stanisław Broniowski koniuszy przemyski, wielokrotny poseł polski do Stambułu.

podolskie. Wiemy to dobrze, że prawo pospolite wolne uprzejmości i wierności wasze od tego czyni, ale jednak w tak nagłym przypadku nie wąpiemy, że z chęci swojej naśladować przodków swoich, jako kto z uprzejmości i wierności waszych narychlej będzie mógł, będzie nam chciał przyjechać ku posiedku. Co my nie w sekwele jaką albo wnoszenie powinności jakiej, ale ku ukazaniu też wszelakiej chęci i wdzięczności tem, którzy by ją natenczas nam i ojczyźnie swej pokazali, używać będziemy. Co się ponowi zaraz, nie omieszkamy w tem drugiem naszymi uniwersałami oznajmić. Datum ze Lwowa, dnia 28 miesiąca czerwca r. P. 1578, a panowania naszego roku 3.

Stephanus Rex

^a karta naderwana

2. Informacja o deputacie

Deputatem został Jakub Woźuczynski stolnik bełski⁹⁷ (zob. Deputaci, cz. 1, s. 54).

22. Sejmik deputacki w Bełzie, 14 września 1579 r.

Nie odnaleziono informacji o tym sejmiku.

23. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 30 października 1579 r.

Uchwał tego sejmiku nie odnaleziono. Posłowie nie są znani.

Mandatu adresowanego do województwa bełskiego nie odnaleziono. Data sejmiku ustalona hipotetycznie na podstawie daty sejmiku województwa krakowskiego, zwołanego uniwersałem wystawionym w Braclawiu, 20 września 1579 r. (ASWK, t. 1, s. 94).

⁹⁷ W spisach deputatów podano błędne imię Woźuczynskiego – „Wojciech”, w rzeczywistości Jakub (zob. *Urzędnicy województwa bełskiego...*, s. 66). Za wskazanie tej pomyłki dziękujemy Prof. H. Gminterkowi.

24. Sejmik deputacki w Bełzie, 12 września 1580 r.

1. Informacja o deputacie

Deputatem został Piotr Cieciszewski starosta grabowiecki (Deputaci, cz. 1, s. 63).

25. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 29 grudnia 1580 r.

Uchwał tego sejmiku nie odnaleziono. Posłowie nie są znani.

1. Mandat Stefana Batorego do starosty buskiego zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 29 grudnia 1580 r. – Wilno, 15 listopada 1580 r.

Rp. 1 CDIAUL, Fond 3, Opis 1, 9, s. 55-56 – oblata; w grodzie buskim oblatowano w dniu 19 grudnia 1580 r. [feria 2 ante festum Sancti Thomae Apostoli proxima a. D. 1580], w oblacie zapisano adres mandatu: Mag. Stanislao comiti de Górka palatino Posnaniensis et capitaneo Colensis, Buscensisque sincere nobis dilecto, in absentia suo vicecapitaneo Buscensi;
Rp. 2 APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 18, s. 497 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatowano w dniu 19 grudnia 1580 r. [feria 2 ante festum Sancti Thomae Apostoli proxima a. D. 1580].

Stefan z Bożej łaski Król Polski, wielkie książe litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie, kijowskie, wołyńskie, podolskie i siedmiogrodzkie.

W., uprzejmie nam mili. Dla pilnych i ważnych przyczyn złożyliśmy sejm walny koronny w Warszawie na dzień 22 miesiąca stycznia. Który sejm wedle zwyczaju uprzedzać mają sejmiki powiatowe województwa bełskiego w Bełzie, na dniu 29 miesiąca decembra, a główny w Nowym Korczynie na dniu 8 stycznia, blisko przyszłe. Rozkazujemy tedy, abyś sejmiki i także [sejm] walny koronny w miastach i w miasteczkach starostwa swego we dni targowe, wedle zwyczaju przez woźnego obwołać i publikować rozkazał. Posyłamy też uprzejmości twej listy nasze, częścią w kancelaryi naszej intytułowane, częścią też przez tytułów. A tak rozkazujemy uprzejmości twej, abyś tak te, które intytułowane są częścią, też i przez tytułów, tytuły urzędników ziemskich i ludziom szlacheckim starostwa swego napisawszy, [56] rozesłał. A sam też uprzejmość twoja, abyś tak na sejmiku powiatowym, jako też i głównym był i starał się z pilnością wspołek z inszymi, aby na nich obrani byli posłowie na sejm walny koronny słuszni i według praw ludzie spokojni, stateczni a mądrzy, i w sprawach a potrzebach R.P. biegli, i ci, którzy by R.P. miłowali, a nie swych rzeczy własnych, jedno praw R.P. byli pilni. Którzy by o wszech sprawach i potrzebach koronnych z nami i radami naszemi radzić dostatecznie mogli. Uczynisz to uprzejmość twoja z powinności urzędu swego,

dla łaski naszej. Dan w Wilnie, dnia 15 miesiąca novembra r. P. 1580, królowania naszego roku 5. Na własne rozkazanie K.J.M.

26. Sejmik deputacki w Bełzie, 11 września 1581 r.

1. Informacja o deputacie

Deputatem został Stanisław Miłoszowski łowczy bełski (Deputaci, cz. 1, s. 68).

27. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, styczeń 1582 r.

Uchwał tego sejmiku nie odnaleziono. Posłowie nie są znani.

Zapewne sejmik odbył się, a jednym z przedstawicieli województwa na sejmiku generalnym w Nowym Mieście Korczynie był Piotr Niszczycki, który w imieniu bełżan podpisał uchwały generału (zob. ASWK, t. 1, s. 98).

Mandatów adresowanych do województwa bełskiego nie odnaleziono. Nie jest znana dokładna data sejmiku w Bełzie – mógł odbyć się w końcu grudnia 1581 r. lub najpewniej w pierwszej połowie stycznia 1582 r. Mandat zwołujący sejmik województwa krakowskiego na dzień 14 stycznia 1582 r. wystawiony został w obozie pod Pskowem, 28 października 1581 r. (ASWK, t. 1, s. 95).

1. Uniwersał Stefana Batorego w sprawie rezygnacji z odbycia sejmu, uchwał podatkowych sejmiku generalnego Małopolski w Korczynie oraz zwołania generału dla Wielkopolski w Kole – Wilno, 6 lutego 1582 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 181, s. 305-307 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Piotr Biszowski w dniu 4 kwietnia 1582 r. [feria 4 post Dominicam Quadragesimalem Iudica nuncupatum proxima a. D. 1582].

Stephanus Dei gratia Rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Mazoviae, Samogitiae Livoniaeque et princeps Transilvaniae.

Universis et singulis ad quas praesentes nostrae pervenerint, sincere et fideliter nobis dilectis gratiam nostram regiam. Sincere et fidele dilecti.

Cum oratores vestri ad nos ex conventu Corczinensi venissent ad promptitudinem sinceritates et fidelitates vestrarum nobis exposuissent quam cum in conventibus particularibus tum et in Corczinenses in promovendis Reipublicae negotiis, postposito

interim conventu generali Regni, perspectis difficultatibus Reipublicae consiliis nostrae acquiescendi contributionumque publicarum anni superioris similem laudatarum [306] declaraverunt eam sinceritates et fidelitates vestrarum alacritatam et de Republica benemerendi optimam voluntatem grato animo accepimus, illisque quod commode et opportune emolumentis Reipublicae prospexerint magnas habemus gratias. Cum autem et rerum ordo id exposcat et nos quoque non sine ratione id requirere videamus ut haec a vobis concessa contributio ab omnibus itidem Reipublicae partibus ratha habeatur et omnes aequaliter contingat. Et quoniam Maiores Poloni consiliis quodundam permoti contributionum hac alioquin ab illis in particularibus conventionibus unanimiter concessam, non nisi in conventu generali Regni concludi et sanciri voluerunt. Indiximus illis antea feceramus quemadmodum particulares palatinatum et generalem Colum conventum ut ibi eos propositis rationibus nostris et praesentibus Reipublicae difficultatibus et necessitatibus ad consensum et concordiam sinceritates et fidelitates nostrarum sequendam horraremur. Credimus autem senatorius et equestrem ordinem Maioris Poloniae consensum sinceritatis et fidelitatis vestrarum hanc gravatim sequenturos. Nos vero cum primum de consensu Maiorum Polonorum edocti fuerimus literis nostris universalibus id vobis primo quoque tempore significare non praetermitimus. Non dubitamus sinceritates et fidelitates vestras eam contributionem eo studio et alacritate collaturos, iuxta formam a vobis in eodem conventu Corczinensi sancitam quae promptitudine et fervore illam laudaverunt.

Caeterum cum Dei benignitate armis, laboribus, sumptibus nostris fortitudine et perseverantia militum nostrorum Moschus eo fuerit acta cum et ad tractandam nobiscum pacem comissarios suos inserit, ac tradita nobis Livonia universa in decennium nobiscum pacem pepigerit (pro quo quidem beneficio solennes Deo Optimo Maximo gratias agimus quoque exemplo nostro virum quemquem probum facere convenit) tum etiam cum ea promptitudine ordinum conatus adiuti sint atque adeo necessitati ipsi Reipublicae laudata ea contributione optime sit provisum, videmus rationem et causam cellebrandorum comitiorum a nobis nuper indictorum, cum ob hanc solam causam designata fuerant, omniaque ita sublatam offe ut nihil intensi ad praesentem rerum statum supersit, quod in illis a nobis tractari deberet. Merito itaque a cellebrandum Varsaviae conventu abstinebimus et ad alia Reipublicae negotia perficientia nos conferemus. Nam et si iam desideratam pacem habeamus nondum tamen difficultatibus in finis est impositus ut [307] rebus nulla manus admoneri debeat solvenda enim sunt militibus quorum fortitudine et opera eo res devenit retenta stipendia eliberandis primo quoque tempore fides nostra apud externos principes domique bono ordini in Livonia sine ulla procrastinatione consulendum est. Quorum et enim tot sumptus et labores in recuperandum Livonia fueri, nisi conservetur ac in usum ex commodum Reipublicae reducat distractaque recuperentur. Quare servientes tempore necessario postpositis comitiis idum in propinquo summe Rigam nos conferamus it praesentia ac celeritate nostra in quam plurimum sic esse animadvertimus res Livonicas in suum statum et bonum ordinem reducamus, nisi enim provinciae illi a nobis natura provisum fuerit vox unquam similem occasionem aliis Reipublicae negotiis sese offerendo habituri sumus. Interim erit nobis curas ut perfectis Livoniae negotiis, primo quoque tempore in Poloniam reversamur, ubi nullam faciemus morum quominus communicati consi-

lio cum Regni nostri senatoribus, Regni comitia ad tractandum Reipublicae negotia indicamus. Datum Vilnae, die 6 mensis februarii a. D. 1582, regni vero nostri anno 6.

Stephanus Rex

28. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 4 września 1582 r.

Uchwał tego sejmiku nie odnaleziono

Mandatu zwołującego adresowanego do województwa bełskiego nie odnaleziono. Mandat zwołujący sejmik oświęcimsko-zatorski wystawiono w Grodnie, 16 lipca 1582 r. (ASWK, t. 1, s. 98). Zob. też: Akta metryki koronnej co ważniejsze z czasów Stefana Batorego 1576-1686, zebr. i wyd. A. Pawiński, Warszawa 1882, s. 224-225 – tam informacja o dacie sejmiku w Bełzie.

1. Informacja o posłach

Posłowie województwa bełskiego: Marcin Oleśnicki podsędek bełski, Stanisław Łaszc starosta lityński, Wawrzyniec Trzeciński, Andrzej Staniński (Posłowie ziemscy koronni, s. 279-280).

29. Sejmik deputacki w Bełzie, 10 września 1582 r.

Nie odnaleziono informacji o tym sejmiku.

30. Zjazd przy okazji roków sądowych ziemskich w Grabowcu, przed 24 czerwca 1583 r.

1. Protestacja szlachty województwa bełskiego w sprawie mandatu Stefana Batorego dotyczącego arendy podatku czopowego – Grabowiec, [przed 24 czerwca 1583 r.]

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 181, s. 803-804 – oblata; ekstrakt z ksiąg ziemskich grabowieckich, w grodzie bełskim oblatował Gen. Paweł Rudowski poborca województwa bełskiego wybrany

na sejmie 1581 r., w dniu 24 czerwca 1583 r. [feria 6 ipso die festi Sancti Joannis Baptistae 1583].

LSB 1572-1668, s. 36-37.

Comparentes personaliter coram iudicio et actis praesentibus terrestribus Graboviecensibus dignitarii, officiales et tota nobilitas pallatinatus Belzensis die terminoque eius circa celebrationem terminorum existentes, plurimi solemniter protestati sunt.

A to, iż mając pewną wiadomość z grodów sądowych województwa tego o mandacie J.K.M. n.m.p. do poborcy województwa naszego przysłanym i o arendzie czopowego, i czwartego grosza w województwie tym przez J.K.M. szlachetnemu Frączowi Białkowskiemu pisarzowi lwowskiemu grodzkiemu pozwolonej, wejrzawszy w to pilno, zdało [804] nam się za potrzebną w tej mierze się poczuwać i przestrożę czynić, żeby wolności naszej stąd praeiudicium jakiego nie niosło, gdyż to baczemy, iż ta arenda czopowego, która w tym roku w pewne i bliskie już raty ekspirować i effectum suum sortire ma, pozwolona jest takiemu, osiadłości między nami nie mającemu, i który wyciąga ją na dalszy czas nad uchwałę sejmową. Także też i czwarty grosz, który w tym województwie naszym zwykły nie jest i nie ściąga się, jeno na kupie i towary, które za granicę idą.

W czym my, nie odstępując uchwały poborowej sejmu warszawskiego [1581 r.], bacząc też to być lepszym R.P. naszej, protestujemy się i prosimy, aby tego K.J.M. n.m.p. extractione nova ultra praescriptum universalium in conventionem praeterita Regni statim exigendis laudate nikomu urgere nie dopuszczał. Immo prosimy i protestujemy się, aby od nich ten to Frącz Białkowski supersedował, gdyż temu podlec nie chcemy, ale aby przy wolnościach naszych, także i przy uniwersale poborowym sejmu warszawskiego przeszłego [1581 r.], którego niwczym nie odstępujemy, zachowawszy to czopowe zwykłe, panu poborcy województwa naszego oddane było. A aby regestrów dóbr naszych, których my się mu i R.P. zwierzyła, nikomu nie oddając, sam od nas czopowe odbierał i tam je oddawał, gdzie temu miejsce i czas naznaczono jest według uniwersału poborowego warszawskiego.

Też prosimy i protestujemy się, aby urząd sądowy wszelaki supersedował od wszelkiej egzekucyjnej za delatą tego to Frącza Białkowskiego, któremu się, ut supra praemissa solenni protestatione, poddać nie chcemy, i owszem, od tego wolni et immunes być chcemy.

31. Sejmik deputacki w Bełzie, 13 września 1583 r.

‡ 1. Informacja o deputacie

Deputatem został Antoni Dąbski pisarz grodzki bełski (Deputaci, cz. 1, s. 76).

32. Sejmik deputacki w Bełzie, 10 września 1584 r.

Nie odnaleziono informacji o tym sejmiku.

33. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 31 października 1584 r.

Mandatów adresowanych do województwa bełskiego nie odnaleziono. Mandat zwołujący sejmik województwa krakowskiego wystawiono w Lublinie, 27 sierpnia 1584 r. (ASWK, t. 1, s. 99).

1. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 31 października 1584 r.

Rp. 1 AGAD, AR II, 3403, s. 1-9 – kopia.

Inne rękopisy: **Rp. 2** Bibl. Czart., rkp. 1621, s. 73-79 – kopia, bez ostatnich kilku artykułów;

Rp. 3 Bibl. Nar., rkp. 6876 II, k. 38v-43v – kopia⁹⁸.

LSB 1572-1668, s. 37-40.

Druk w: *Scriptores rerum Polonicarum*, t. 18, s. 354-358.

Za złożeniem sejmu walnego w Warszawie przez J.K.M. p.n.m. zjechaliśmy się do Bełza na sejmik powiatowy, to jest we środę 31 dnia octobra [1584 r.]. Obraliśmy posły, ur. pany, jm. pana Jakuba Woźuczynskiego stolnika ziemie bełskiej, Stanisława Miłoszewskiego łowczego bełskiego, Jana Lipskiego z Goraja, Stanisława Łaszcza z Strzemilcza Kordiszewskiego. Którym zleciliśmy, aby oni naprzód życliwości nasze z winszowaniem dobrego zdrowia, fortunnego a długiego panowania oznajmili na czasy niezamierzone Panu naszemu jako od wiernych poddanych.

Te rzeczy, które nam są od J.K.M. proponowane, rozumiemy być wszystkie potrzebne i na których R.P. wiele należy, jednak między inszemi nas jako wiernych poddanych J.K.M. to najwięcej obchodzi, iż słyszemy, żeby jakie niebezpieczeństwo zdrowia J.K.M. miało zachodzić i z żalością wielką tego używamy, gdyż w cnotliwym narodzie polskim nigdy się nic takowego nie pokazało, i owszem, zawsze statecznie wiarę Panom swoim chowali, co i teraz my, wierni poddani J.K.M., pokazać się gotowi, że zdrowie J.K.M. swoim własnym zawsze byśmy zastąpili. A iż to rzecz takowa jest, która zachodzi tak salutem, jako dignitatem R.P. naszej, gdyż o sławę u postronnych narodów nam idzie, nie chcemy tedy nikomu w tym, kto by się takowy pokazał, patrociniari,

⁹⁸ Za wskazanie rękopisów 1 i 3 wydawcy dziękują dr. Oleksijowi Winnyczenec.

i owszem, ichm. panowie posłowie do tego przymawiać się mają, aby wedle prawa pospolitego i zwyczajów koronnych takowych, jeśli by się pokazali, aby karani byli.

Słyszemy też o zajściu niemałym między niektórymi przedniejszymi senatorami, przeto panowie posłowie do tego się niech przymawiają, aby [2] J.K.M. te simultates, które by były między ichm., ukoić raczył, gdyż prawo pospolite jest od tego, kto komu w czym niepraw, wedle niego aby się usprawiedliwił, bo za takimi rozruchy, które nic inszego, jedno statum tranquillum R.P. mogą perturbari, nic sobie szczęśliwego nie obiecujemy, a w zgodzie, miłości tego czego wszystkiego R.P. potrzebuje, rychlej coalescet.

Iż nam J.K.M. raczył dać znać, że niebezpieczeństwa, które imminabant tak od Tatarów, jako też i od cesarza tureckiego⁹⁹, za obmyśławaniem, czułością i staraniem J.K.M. są zahamowane, jako i insze łaski J.K.M. przeciwko tej R.P. ojczyźnie naszej, tak też i to z wielkim podziękowaniem przyjmujemy i prosimy dalej J.K.M., aby w tym ustawać nie raczył, a łaskę raz pokazaną w obmyśławaniu bezpieczeństwa krajów tych do końca kontynuować nie zaniechiwał, abyśmy za szczęśliwym panowaniem J.K.M. w domiech i majątnościach od nieprzyjaciela cali byli.

A iż nam J.K.M. raczy dawać znać, czego i sami nasłuchaliśmy się, że swowoleństwo ludzi ukraińskich tych niebezpieczeństw wielką nam okazją daje, panowie posłowie przymawiać się do tego będą, aby ci ludzie w porządek jaki wprawieni byli, gdyż w porządku będąc, mogą się do służby R.P. przydać, a pacta i foedera starożytne z cesarzami tureckimi facta i tecta mieć chcemy i zawiedzenia R.P. z nim swej nie życzymy.

Iż też zaraz przy tym przypomnieni są przez posła J.K.M. panowie żołnierze, bracia nasi, prosimy J.K.M., aby J.K.M. raczył obmyślać, abyśmy my w majątnościach swych od panów żołnierzów wolni byli i angaryi tych od nich nie cierpieli, gdyż do poboru na potrzebę R.P. równo się ze wszystkimi przykładamy, a nie wiemy, przez co byśmy większą angaryją nad insze cierpieć mieli. Iż też było przypominano od niektórych, że na mniejszym żołdzie żołnierz mógłby przestać, a zatem do obrony R.P. za te pieniądze mogłoby go więcej być, panowie posłowie mają się do tego przymawiać i prosić J.K.M., aby w to pilnie wejrzeć i opatrzyć to raczył.

Na okazyi moskiewskiej rozumiemy i sami dobrze, jako wiele R.P. należy, życzylibyśmy sobie i R.P. swej takich sposobów, żebyśmy [3] in tanta occasione divinitus oblata R.P. non deessemus, ale raczyj dobrze rozumieć J.K.M., że przez te lata tak wielkie pobory dając, niemałyśmy gwałt i uciążenie sobie i poddanym swym czynili. Przeto J.K.M. prosić, aby skąd inąd, jeśli by mogło być, a R.P. tej wojny potrzebowała, obmyśliwać to raczył J.K.M., gdyż też są insze accidentia, które by skąd inąd mogły do tego niemały ratunek uczynić. Słyszeliśmy od panów posłów, braciej naszej, którzy na przeszłym sejmie byli, że retent z poborów przeszłych niemało się ich pokazywało, także też i retent od ichm. panów dzierżawców, którzy sub interregno R.P. nie usprawiedliwili się byli.

Także też rozumiemy, że niektórzy ichm., którzy w sumach dosyć niewielkich dzierżawy niemałe trzymają, lubo siedzą w nich za prawy swymi, których łamać nie jest intencja nasza, ale z miłości R.P., gdyż też za ich dobrze stoi, bo już wybrali, aby też

⁹⁹ Murad III sułtan osmański.

w tej mierze względ na potrzeby R.P. mieli, a te sumy albo za odpuszczeniem ichm. aby ustawały, albo ad extenuationem aby się ich umniejszało. Bo za tem, gdyby dobra J.K.M. i R.P. wolne były, skarb J.K.M. i R.P. byłby obfitszy, a nam do tych poborów, którycheśmy nie powinni i są z uciążeniem naszym, nie przychodziłoby.

Ichm. panowie duchowni, którym w prawach ich wątpliwości żadnej czynić nie chcemy, jednak że je R.P. tak dobrze ubogaciła, prosić ichm., aby przykładem przodków swych z miłości przeciwko R.P. w potrzebach R.P. nie chcieli deesse, ale pecculari nomine do tego, czego by R.P. potrzebowała, albo poczty, jeśli by ich była potrzeba, albo ratunkiem jakim przyczynić się raczyli. Annaty też, które ichm. powinni są wedle prawa, aby skarbu koronnego dochodziły.

Dowiedzieć się też, dług brunświcki przez co Korony nie dochodzi, z którego na te potrzeby R.P. mógłby ratunek być jakikolwiek. [4]

Kraje inflanckie, które z dawna do Korony Polskiej, do wolności, praw i swobód koronnych sami ultro przystąpiły, prosić J.K.M., aby do Korony inkorporowane były i wolnościami koronnymi weseliły się. Dochody i pożytki, które owe kraje w sobie mają, aby na potrzebę R.P. polskiej obracane były, gdyż R.P. polska, wziąwszy je pod obronę swą, do tego się dobrze przyłożyła. A ichm. panowie W.Ks.L. mają też nie lada jakie praemium belli, które tak z ichm., jako i z naszego przyłożenia się do tego wielkiego stało, to jest tak wielkie i tak obfite księstwo połockie i z przyczynkiem ziemie wieliskiej. Rewizory z sejmu aby wysłać do Inflant, którzy by tym porządkiem, jako się tu w Koronie stało, inwentowali pożytki i dochody tamtej ziemie, zaczyn żeby też i kwarta, jako z inszych dóbr R.P. szła, która na obronę ruskich krajów (jako o tym jest prawo pisane) żeby obracana była.

A iż też słyszymy, w W.Ks.L. miały by być retenta tak poborowe, jako i insze, przymawiać się do tego, aby się skarbowi w tym, w czym kto niepraw, usprawiedliwił, zaczyn i stąd podpora jaka mogłaby się tym potrzebom R.P. pokazać.

Te wszystkie rzeczy takowe są, że kiedy by doszły tak, jakoby słusznie dojść miały, pewnie nieladajko R.P. w potrzebach swych by się podparła, jednak, jeśliby za jakimi przyczynami, czego byśmy nie życzyli, te rzeczy dochodzić albo tak prędko, jako R.P. potrzebuje, na kupie być nie mogły, dajemy ichm. panom posłom plenam facultatem, aby z inszymi ziemiami o tym się zrozumiwali, aby bez uciążenia naszego radzili o tym, jakoby potrzebom R.P. dogodzić się mogło.

Iż też J.K.M. tę różnicę, która jest z królem duńskim¹⁰⁰ około biskupstwa kurlandzkiego, bonis modis przez traktaty zastanawiać raczy, J.K.M. jako za insze łaski i za tę też dziękujemy i do końca prosimy, żeby J.K.M. i od inszych wszystkich nieprzyjaciół tę ziemię uspokoić raczył. [5]

Życzilibyśmy tego, aby ta różnica, która jest między stany, ukoїła się, a dalej sejmów nam nie zatrudniała, a tak z inszemi ziemiami ichm. panowie posłowie będą się namawiać, jakoby się to uprzątnać mogło.

Iż też J.K.M. raczy się nam w tem deklarować, że sprawiedliwość tę, którąśmy sobie za szczęśliwego panowania J.K.M. postanowili, ratam et gratam habet i nic nam w niej przeszkadzać nie chce, J.K.M. dziękujemy. I za to nie mniej, że spraw Trybunałowi

¹⁰⁰ Fryderyk II król Danii.

należących ani posądzających, ani zadwornymi pozwy instygatorowi swemu wyciągać nie chce dopuszczać. Co prosimy, aby nam konstytucją było obwarowano.

Około poprawy Trybunału przysłuchiwać się, co ziemie górne mówić będą, a do nas odnieść, aby poprawując go, nie zepsowaliśmy.

Egzekucja dekretów trybunałskich i inszych, aby dochodziła, gdyż nic by nam i po prawie, i Trybunałach, i po dekretach, gdyby dekreta skutków swych nie brały. Przestrzegać tego, aby wszystkim szlachcicom sprawiedliwość jednakowa była, tak panom, jako i ubogim. A iż było od niektórych między nami spominano, żeby postępek w tej mierze J.K.M. pana kanclerza¹⁰¹, starosty krakowskiego nie od wszystkich jednak był przyjmowan, panowie posłowie nasi przy prawie pospolitym i konfederacjach niechaj pozostawiają. A obyczajów szukać, żeby panowie starostowie i byli powinni, i mieli sposób, jako egzekucją nad potężnymi banity albo prawem przekonanymi czynić.

Iż nam dali sprawę panowie posłowie, bracia nasi, którzy na przeszłym sejmie byli, że ichm. panowie wołyńcy, bracia nasi, domagali się Trybunału osobnego, iż rozumiemy takową dysmembracją być R.P. szkodliwą, prosić J.K.M., żeby do niej nie przychodziło, i owszem, żeby J.K.M. raczył interponere auctoritate suam, żeby do jednego Trybunału prawa z nami pozwolili, [6] gdyż są jednym ciałem Korony Polskiej. Bo teraz za różnością prawa¹⁰² przyległym województwom z nimi sprawiedliwość trudna. O czym żeśmy byli niem mało na przeszły sejm panom posłom poruczyli, na tamto się postanowienie referujemy, wedle którego panowie posłowie zachować się mają, także około wysłania komisarzy.

Przestrzegać tego, aby żaden ex indigenis Regni w praktyki się nie śmiał wdawać ani w traktaty żadne, które by były contra Rempublicam z pany cudzoziemskimi, i warować to poena honoris et confiscationis bonorum tak, jakośmy to sobie sub interregno w konfederacyjnej naszej gliniańskiej warowali.

Tumultowania na sejmie strzec się, gdyż przez to Korona przyjąć może in villipendium u sąsiad, a potem i o periculum, któremu nabardziej te kraje nasze podległy, ale spokojnie a uczciwie tak w poselskim kole, jako i na górze, zgodnie z inszą bracią domawiać się u K.J.M. i rad koronnych, czego by potrzeba, a jeśliby czego nie otrzymali, do nas odnieść, gdyż to, co obaczemy być potrzebnego, na drugim sejmie poprzeć tego możemy, napomniawszy się J.K.M., aby nam go złożyć raczył, nie czekając dwóch lat, jeśliby tego ukazowała potrzeba R.P.

Iż roki ziemskie grabowieckie nie dochodzą przed elekcją deputacką, post Bartholomaei po bełskich, prosić J.K.M., żeby roków czas przełożony był ad feriam 2 post festum Sancti Mathaei proximam [pierwszy poniedziałek po 21 września], a horodelskie po nich more solito.

Prosić też J.K.M., żeby starostę horodelskiego¹⁰³ dać raczył wedle prawa, gdyż sprawiedliwość ludzka od dawnych czasów tam się trudni, iż sądy nie idą swym trybem.

¹⁰¹ Jan Zamoyski kanclerz wielki koronny, strosta krakowski; chodzi o skazanie na śmierć Samuela Zborowskiego, ściętego z rozkazu Zamoyskiego.

¹⁰² Województwo wołyńskie posługiwało się wówczas II Statutem Litewskim.

¹⁰³ Po śmierci Jana Gołębka Leśniowskiego w 1583 r. starostwo wakowało.

Prosić J.K.M., aby de bonis nullo iure adeptis J.K.M. na tym sejmie kognicyą uczynił i sądził wedle tego, jako konstytucyje dawne w sobie mają.

Iż wwiedzenie komisarzów na rozgraniczenie dóbr J.K.M. z dobry [7] szlacheckimi z wielką trudnością przychodzi, przeto panowie posłowie mają się do tego przymawiać i starać, żeby łatwiejszy sposób był naleziony do zwiedzenia komisarzów. Bo ichm. panowie dygnitarze i urzędnicy jedni są nieosiedli, drudzy z nami nie mieszkają, tak iż zwiedzeni być nie mogą. A starostowie żeby z nami mieszkali i sądy z powinności swej nie przez surogatory odprawowali.

Lichwy, które są przeciw prawu Bożemu i przeciw przystojności, tak się bardzo wyniosły, że w tym i Żydy niektórzy przechodzą. A tak się starać, żeby się co takowego postanowiło, czym by się ta niezbożność zahamowała.

Nawigacja bugowa i wieprzowa¹⁰⁴ żeby wolna była, tak iżby statki na dół, jako na górę wolne schodzenie i wychodzenie miały.

^a Iż w kole naszym imieniem ks. jm. wojewody kijowskiego¹⁰⁵ opowiadano krzywdę wielką i obelżenie nigdy przedtym nie słychane pocziwego szlachcica polskiego, sędziwego, statecznego człowieka, pana Jakuba Moszeńskiego, która rzecz iż ciągnie za sobą zły przykład na potom, prosić J.K.M., aby surowie wjerzeć w to raczył i kto by się tak haniebnej rzeczy przyczyną być pokazał, żeby jako in nunque antea audito facinore surowsze karanie na sobie odniósł, za którą srogością karania na potomne czasy ludzie by się takowej haniebnej rzeczy ważyć nie śmieli, a z tego uczciwego szlachcica obelżenie to aby zniesione było.

Krzywdą ichm. panów Łaszczów Strzemieleckich, którą jako mamy o tym pewną wiadomość, wielką a nieznośną cierpią od jm. pana stolnika litewskiego, starosty łuckiego¹⁰⁶, ta, iż zawisła na rozsądku J.K.M., prosić J.K.M., iżby J.K.M. wejrzeć w tę krzywdę raczył, a dekretem swym królewskim ją ukoił.

Krzywdą pana Mielęckiego, która dawno i wielką cierpi od starostwa sokalskiego przez zalewek gruntu swego, prosić J.K.M., iżby tandem J.K.M. panu staroście usprawiedliwić się kazał. [8]

Sprawa pana Karapczowskiego, iż się dotyczy bannitos et complices, która jest remittowana na sejm od Trybunału, prosić, by J.K.M. osądzić raczył, bo tak dalece się koła rozbiegły, że banniti tem, którzy na nich prawo via iuris przewiedli, na gardło odpowiadają, w czym i tu przed nami jeden mieszczanin z Buska opowiadał się i inni niektórzy.

Pana Witwińskiego ukrzywdzenie też mają mieć na pieczy.

Opowiadali się też panowie Broniewscy z krzywdami swemi, które sobie mieniać od pana lubaczowskiego¹⁰⁷, w które krzywdy prosić J.K.M., aby J.K.M. wejrzeć raczył, także też i panowie Lityńscy na tegoż pana starostę lubaczowskiego.

Przyczynić się też do K.J.M. za panem Bohovictinem, żeby J.K.M. z łaski swej królewskiej raczył wejrzeć w jego sprawę, a z znacznej łaski swej raczył mu kazać ma-

¹⁰⁴ Chodzi o spławność rzek Bug i Wieprz.

¹⁰⁵ Konstanty Wasyl Ostrogski wojewoda kijowski.

¹⁰⁶ Aleksander Frydrychowicz Proński stolnik litewski, starosta łucki.

¹⁰⁷ Jan Płaza starosta lubaczowski.

jętność przywrócić, która jak z strony jego dają sprawę, nie za daniem jego przyczyny wzięta mu jest.

Uczynić przyczynę za jm. panem Żarnowskim, zacnym i zasłużonym człowiekiem, zacnej, zasłużonej i starożytnej familijey, aby J.K.M. względem zasług przodków jego i jego też samego, które tak czasu interregni, jako przed tym i teraz znacznie czynił, iżby J.K.M. w tej prośbie jego, o co prosi w powiecie trembowelskim, miłościwy względ i baczenie mieć raczył.

Po wiele czasów zalecaliśmy zasługi jm. pana chorążego naszego bełskiego, jm. pana Stanisława Trojana, które on, nigdy nie ustawiając, od młodych lat swoich aż do tej sędziwości z wielką pracą swą i z naruszeniem zdrowia i z uszczerbieniem majątności swej czynił i czynić nie przestaje, tak na sejmach, jako i rycerskich R.P. służbach żadnej okazyjey nie opuszczając. Prosić iterum atque iterum J.K.M., aby J.K.M. zasługi jm. pana chorążego i prośby nasze tak częste uważył, a tandem aby choć w tym ostatku wieku jego łaską i baczeniem swym królewskim nie raczył go przeglądać, a z własnej [9] łaski raczył go opatrzyc. Także też i do jm. pana kanclerza koronnego prośbę¹⁰⁸, a przyczynę do J.K.M. uczynić mają, gdyż sam jm. raczy dobrze świadom być zasług jm. pana chorążego.

Iż się też opowiadał z żalobą swą pan Kasiński o krzywdy, które by miał mieć od pana starosty łuckiego, jako każdemu ukrzywdzonemu człowiekowi non denegamus przyczyny swojej, tak i w tej sprawie jego przyczynić się do K.J.M., aby był sądzon^a.

^{a-a} tekstu brak w Rp. 2

2. Komentarz do instrukcji województwa bełskiego w liście Stanisława Żółkiewskiego do Jana Zamoyskiego kanclerza wielkiego koronnego i hetmana wielkiego koronnego – Bełż, 2 listopada 1584 r.

Rp. AGAD, AZ 273, s. 1-2 – oryginał.

Druk w: *Listy Stanisława Żółkiewskiego 1584-1620*, wyd. J. T. Lubomirski, Kraków 1868, s. 8-9.

J.w. a m. panie, panie mój i dobrodzieju.

Posyłam w.m.m. panu artykuły postanowienia bełskiego. Mniemam, że w.m.m. pan z nich kontent będziesz. W tem artykule, w którym w.m.m. pan ujrysz około sądzenia starost, żeby nie przez surogatory, tak to deklarują panowie bełżanie, że to nie jest przeciwko w.m. uczyniono, jedno dlatego, iżby wojewoda poznański¹⁰⁹ nie rzekł, że in-sze mijają, a jego dotyczą, i żeby nie mógł udawać, że to w.m. *authoritas praesentis* tu niedaleko sprawiła, że jego samego mianują, zdało się lepiej in genere to napisać. Ale sam, da li Bóg, ustnie o tem dam sprawę w.m.m. panu, jako i o inszych rzeczach. Jadę do Wiszni zaraz, [2] tam będę się starał tyle, ile będzie mogło być, że J.K.M. i w.m.m.

¹⁰⁸ Jan Zamoyski kanclerz wielki koronny, hetman wielki koronny.

¹⁰⁹ Stanisław Górka wojewoda poznański.

panu będę tam mógł jako najlepiej służyć i mam nadzieję, że i tam nie damy nikomu przewodzić. Nicześ w.m.m. pan nie raczył pisać około sprawy jm. pana podskarbiego¹¹⁰, dokąd nie będzie rozkazania w.m.m., tedy będę milczał. Z tem służby swe wieczne zalecam w miłościwą łaskę w.m.m. pana i dobrodzieja. Datum z Bełza, 2 novembris 1584. W.m.m. pana wieczny sługa.

Stanisław Żółkiewski m.p.

34. Sejmik deputacki w Bełzie, 9 września 1585 r.

Nie odnaleziono informacji o tym sejmiku.

35. Sejmik deputacki w Bełzie, 15 września 1586 r.

Nie odnaleziono informacji o tym sejmiku.

Deputat nie jest znany, ale został wybrany, co potwierdza zapis w konfederacji i instrukcji uchwalonej podczas zjazdu bełskiego 31 grudnia 1586 r. (zob. niżej).

36. Zjazd przed konwokacją w Bełzie, 31 grudnia 1586 r.

Sejmiki przedkonwokacyjne zwołał prymas Stanisław Karnkowski na dzień 7 stycznia 1587 r. (zob. ASWK, s. 120). Szlachta województwa bełskiego zawiązała już jednak swoją konfederację i wybrała posłów na konwokację¹¹¹ podczas zjazdu za uniwersalem kasztelana lubaczowskiego Sędziwoja Drohiczańskiego, odbytym w Bełzie 31 grudnia 1586 r.

¹¹⁰ Jan Dulski podskarbi wielki koronny.

¹¹¹ W wykazie posłów sejmowych opracowanym przez I. Kaniewską posłów bełskich nie uwzględniono (*Posłowie ziemscy koronni...*, s. 294-298).

1. *Konfederacja województwa bełskiego zawiązana po śmierci Stefana Batorego wraz z instrukcją dla posłów na konwokację – Bełż, 31 grudnia 1586 r.*

Rp. 1 CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 183, s. 208-216* – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 31 grudnia 1586 r. [feria 4 in vigilia Circumcisionis Domini a. D. 1587].

Inne rękopisy: **Rp. 2** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 20, s. 641-650 – oblata; **Rp. 3** APL, 11 Ks. gr. horodelskie 6, s. 357-363, 392 – oblata, ekstrakt z grodu bełskiego; w grodzie horodelskim oblatowano w dniu 3 stycznia 1587 r. [die Sabbathico proximo post festum Circumcisionis Christi a. D. 1587]; **Rp. 4** AGAD, AR II, 157, s. 1-11. Poza tym trzy streszczenia tej konfederacji w: AGAD, AR II, 1083, s. 3-4; AGAD, AR II, 3425, s. 1-2, 4-5¹¹².

LSB 1572-1668, s. 41-45.

My rady, urzędnicy i rycerstwo województwa bełskiego, zjachawszy się tu na dzień ostatni decembra w roku niniejszem, za obwieszczeniem jm. pana Sędziwoja Drohiczyńskiego kasztelana lubaczowskiego i innych niektórych panów urzędników, braciej naszej, za tem nieszczęsnem R.P. naszej przypadkiem, którem nas Pan Bóg przez śmierć K.J.M. p.n.m. nawiedzić raczył, do tego się nam uciec zdało, do czego przodkowie nasze w tem podobnych przypadkach i my sami już za pamięci naszej uciekać byli zwykli. A naprzód, wzywając sobie na pomoc Miłosierdzia Bożego i z nabożnemi prośbami uciekając się do Majestatu Jego Świętego, aby w tejże łasce i opatrności swej, którąśmy po te czasy wielką nad R.P. naszą znali, zachowywać nas raczył, takoweśmy tedy między sobą postanowienie i związek pod wiarą, pocziwościami naszemi dla zadzierżenia w cale R.P. wspólnej i ziem jej należących, a dla pokoju naszego domowego uczynili.

Naprzód ślubujemy i obiecujemy pod wiarą i pocziwościami naszemi mocnie stać i trwać w R.P. wspólnej Korony Polskiej i W.Ks.L., i ziem jej należących, tak jako jej członek w swoim własnym cieple i że nigdy się od niej odrywać, dokąd nam nie tylko majątności, ale i gardła naszech stawać będzie, nie dopuścimy. I że przeciwko tem swem nieprzyjaciołom tak postronnym, jako też, acz o tem nie rozumiemy, aby się którzy między nami najdować mieli, wewnątrzem, którzy tej R.P. ziemie, zamki, miasta, miejsca posiadać i odrywać by chcieli, majątnościom i krwi naszej nie folgując, wszyscy zobopólnie, żadnego nie wyjmując, powstaniemy ku skazie ich, i żadnego za Króla i Pana swego nie będziemy wyznawać, jeno tego, który by od wszech stanów wszytkiej tej R.P., którzy do obierania Króla [209] podług prawa i zwyczaju należą, którzy by, będąc wszyscy obyczajem przodków naszech wezwani, zjechali się porządnie, i podług praw i wolności naszech obran, oznajmion i obwołan był.

Także iż przeciwko tem wszystkiem i każdemu z osobna, na gardła i majątności nasze nie oglądając się, powstaniem, którzy by, tak z obcych, jako z naszych, bez porządnej i wolnej elekcyj Królestwo osieść albo kogo inszego sami przez się bez wolej wszech wwieść i stawić chcieli, albo prawa własności i złączenia ziem tej R.P., albo też stanów jej któreżkolwiek, a zwłaszcza te, które do wolnej i porządnej elekcyj należą, łamali, albo się jem upornie i gwałtownie sprzeciwiali. Także też przeciwko tem i przeciwko temu powstaniemy, który by praktyki jakie R.P. szkodliwe z postronnemi

¹¹² Za wskazanie Rp. 2 oraz streszczenia wydawcy dziękują dr. Oleksijowi Winnycence.

pany ku przekazie wolnej naszej elekcyjej czynił, osobne jakie towarzystwa, bunty, praktyki, związki z kiemkolwiek, tak w postronnych ziemiach, jako w Koronie Polskiej i W.Ks.L. przeciwko pokojowi i bezpieczeństwu pospolitemu czynić ważył się. Także też przeciwko tem wszystkiemu i każdemu z osobna, którzy by Króla porządnie i wolnie obranego elekcyjej, po zamknięciu jej, sprzeciwili się. Obiecując Królowi temu to tak obranemu wszelaką wiarę, uczciwość, posłuszeństwo i służby przystojne i uczciwe zawżdy oddawać, wszakże tak, iżby on przy koronacyjej wszystkie listy, prawa, przywileje, wolności osób i stanów duchownych, i też świeckich, które od królów i książąt naszych świętej pamięci mamy, także i to, co byśmy pod tem czasem interregni potrzebnego ku poprawie wolności swech spółnie sobie wszyscy postanowili, nam poprzysiąc, potwierdzić i je nam trzymać, i chować nienaruszenie być powinien.

Trybunał także iżby w swej mocy zostawał ni w czem nie naruszony. Decreta jako sejmowe, tak i trybunałne in suo robore żeby zostawali, a ni w czem in dubium wolkowane nie byli. A iż na przeszłym sejmie była na to zgoda wszystkich stanów i przyzwolenie J.K.M. p.n. zmarłego, żeby ziemie pruskie, kijowska, wołyńska, bractawska do jednego Trybunału z nami przystąpili¹¹³, tedy i to sobie warujemy, że przyszły Pan, którego nam Pan Bóg da, do skutku swego [210] przywieść to będzie powinien.

Przy tem opatrując bezpieczeństwo nasze domowe, obiecujemy słowy naszymi rycerskimi pod wiarą, poczcziwościami naszymi, jeśliby kto pod ten czas bez Króla zamki, miasta, miasteczka, dwory, wsi, grunty tak duchownych, jako i świeckich osób najeżdzać chciał albo komu dzierżenie dóbr tech, które by kto inny przed śmiercią przereczonego Króla świętej pamięci trzymał, gwałtem odjął, także też gdyby kto w urzędy albo w dostojenstwa komu inszemu należące się wdzierać chciał, albo komu gwałt jaki uczynił, komu co gwałtem wziął, kogo zranił albo zabił, w zamkach, miastach, miasteczkach, dworzech, wsiach tak królewskich, jako którechkolwiek osób, tak duchownych, jako świeckich, także też na drogach, przeciwko temu i przeciwko jego pomocnikom wszyscy społem, nierozdzielnie, gdy to nam będzie przez list starosty albo surogatora, albo też podstarościę powiatu tego, w którym by taki złoczyńca najdował się, albo w którym by dobra jego leżały, albo takowy uczynek popełnion był oznajmion, wszyscy pod wiarą, poczcziwościami naszymi [będziem go mieć] za bezecnego, gardła go zbawimy, dobra jego spustoszymy. Także też przeciwko temu, który by z nami powstać nie chciał, albo takowego przechowywał i foldrował, powstaniemy, będziemy go mieć za bezecnego, gardła go zbawiem, dobra jego zniszczem.

A iżby to mogło brać skutek swój, użyliśmy prośbami naszymi w pana Jana z Sienka kasztelana lwowskiego, starostę [w] województwie naszym horodelskiego i czorsztyńskiego, z przodków swych zacnych zaleconego i R.P. naszej zasłużonego, aby urząd egzekutorski [w] województwie naszym na się wziął. A do j.m. przydaliśmy ichm. ur. pany, pana Jakuba Woźuczynskiego stolnika, pana Marcina Rogalę podsędkę, pana Zbożnego Żulińskiego pisarza, ziemskich bełskich, pana Stanisława Łaszczę Nieledewskiego. Jeśliby tedy był kto od kogo [211] ukrzywdzonym, ma się z krzywdą swą przed

¹¹³ Województwa te przystąpiły do Trybunału Koronnego dopiero na mocy konstytucji sejmu 1589 r. (*Vol. const.*, t. 2, vol. 2, s. 104, 120-125) – za wskazanie tej informacji wydawcy dziękują prof. H. Gmiterkowi.

ichm. pany wyżej mianowanemi opowiedzieć, a oni obwieściwszy obwinionego, mają mu przez innotescencyą czas i miejsce naznaczyć do sprawy i przez inkwizycyją, jako się jem najlepiej będzie zdało, kognicyją de facto uczynić, a jeśliby okazał się winien, wedle tego postanowienia naszego przeciw niemu postąpić. Gdzie by też, będąc obwieszczonem, stanowić się nie chciał, ipso facto tego wszystkiego, cośmy postanowili między sobą, winien zostanie.

Tem sprawom i rozsądkowi jech mie[j]sce w Horodle, a czas od aktu za cztery niedziele, a potem temże sposobem za drugą cztery niedziele. Sądy wszelakie na niedziel cztery przed czasem elekcyi oznaczonem zaniechane być mają. Gdyby do tego przyszło, żeby przeciwko jakiegokolwiek osobie, uczyniwszy kognicyją z pany kolegami, za uznaniem winności poenae in confoederatione contentae, mieli się rozciągać, za powodem i obwieszczeniem jm. pana lwowskiego ruszyć się przeciw takiemu mamy. A iż jm. pan lwowski¹¹⁴ z tem się raczy opowiadać, że na konwokacyją jechać ma wolą, to ma zostać na wolej i zdaniu jm. W Horodle innotescencyje brane być mają za pieczęcią grodzką.

Pod temże obowiązkiem zamykamy konfederacyją, którąśmy między sobą de disidentibus in religione uczynili, którą inviolabiliter we wszystkich artykułach, punktach, klauzulach, jako sama w sobie opiewa, ma być trzymana i kto by co takowego ku targaniu jej czynić chciał, wedle obowiązków wyżej mianowanych przeciw niemu postąpić mamy. Temże sposobem groby przodków naszych już zmarłych i pochowanych, aby były w pokoju zachowane, co się pod tąż konfederacyją zamykać ma.

Żaden też sub eisdem poenis bannitum nie ma przechowywać, a gdyby się tego kto ważył, [212] któżkolwiek by go o to przed pany egzekutory kapturu pociągnął, ma odpowiadać i jeśli żeby się pokazało, że sciens et volens przechowywał, przeciw niemu wedle tech obowiązków naszych postąpić. Infames, de quorum infamia certo constat, panowie starostowie mają imać i na gardle karać, a contra bannitos postępować wedle prawa opisanego. A jeśliby kto pod tem czasem interregni był ku zapisowi baniowan, ma od techże panów egzekutorów kapturu, będzie li tego potrzebował, wziąć sublacją, za którą przed niemiż stronie, która go baniowała, innotescencyją jech obwieściwszy, male obtentum pokazać ma. Także też in antecedentibus causis in aliis passibus mają być dawane sublacje iuxta iuris formam. Miasta i miasteczka wszystkie, aby pod tenże kaptur podlegali; toż się rozumie i o Żydziech.

Któżkolwiek się komu o pewny dług zapisał i do grodu firma inscriptione odpowiadać się podjął, dobrowolnie bądź przed śmiercią, albo już i po śmierci królewskiej, takowy każdy podług zapisu swego niechaj progressum iuris usitatum cierpi, a panowie starostowie będą powinni, vigore huius generalis confoederationis, sine omni dilatione, iuxta usitatam formam sądzić, odprawować i egzekwować takowe kauzy.

Leżenie ksiąg ziemskich bełskich, grabowieckich, horodelskich, buskich more solito, także rekognicyje wszelakie zapisów wszelakich przed akty ziemskimi i grodzkimi bełskimi, buskimi, horodelskimi, grabowieckimi pod ten czas bez Króla zeznane i uczynione, aby ważne i mocne byli, folgując potrzebom ludzkiem, zezwoliliśmy się na to; także też zezwoliliśmy się, aby przez ten wszytek czas, póki Króla nie oberzemy, aż do koronacyje, fatalia i preskrypcyje nikomu nie wychodzili. Także którzy mieli

¹¹⁴ Stanisław Herburt kasztelan lwowski.

terminum brania pieniędzy na przyszłe [213] gody albo na nowe lato, albo na jaki już czas przeszły, ci wszyscy, aby byli powinni brać swe pieniądze na pierwsze sądy, da li Pan Bóg, po obraniu nowego Króla, albo na pierwsze leżenie ksiąg.

A iż też na tem należy, abyśmy pod tem osieroceniem naszym zabiegali niebezpieczeństwu, któremu najprędzej kraje nasze są podległe, gdyż nas już słuchy dochodzą, żeby nieprzyjaciel miał coś pomyślać około wojowania państw koronnych, przeto zwyczajem przodków naszech, tak jakośmy do tego po wszystkie czasy gotowi bywali i teraz z każdej miary, jakokolwiek jedno będziemy mogli zastawiać się o R.P., przeciw nieprzyjacielowi gotowemi pokazać się chcemy, a z poborem dla przyjęcia żołnierza i ruszeniem się, gdyby tego była potrzeba (a inszech województw, zwłaszcza tutecznych ruskich, którech równo z nami to nieprzespieczeństwo dolega, zgoda do tego przystąpiła), służyć ojczyźnie i o nią się zastawiać chcemy.

A iż jm. pana surogatora bełskiego Zygmunta Trzcńskiego, pana Piotra Niszczyckiego wojewodzica płockiego, pana Stanisława Łaszcza Strzemieleckiego, pana Stanisława Łaszcza Nieledeńskiego, pana Jana Gorajskiego, pana Mikołaja Udrzyckiego, pana Krzysztofa Zakrzewskiego, pana Walentego Komorowskiego z pośrodku siebie posyłamy na ten zjazd województwa ruskiego, o którym we Lwowie słyszemy, poruczyliśmy to ichm., gdzieby ichm. panów obywatelów tamtego województwa zgoda takowa była, iżby o sposobie przyjęcia żołnierza rządowego z ichm. się namówili, a to, co by się kolwiek postanowiło, ma ichm. do grodów rozesłać, żebyśmy o tem wiadomość tam stąd wziąć mogli. Jeśliby też był pobór postanowiony, tedy do wybierania tego poboru mianujem pana Pawła Rudowskiego, który też przedtem poborcą będąc, dobrze R.P. służył. Salarium ma mu też być mianowane.

Podwody w miasteczkach z wiktem obyczajem dla prędszego dawania wieści, jeśli by co takowego przypadło, żeby za listem hetmańskim dawane były.

A iż zadzierżeniu i bezpieczeństwu R.P. naszej najwięcej na tem należy, jakobyśmy najrychlej do obierania Pana zjachać się mogli, acz tak rozumiemy, że jm. ksiądz arcybiskup gnieźnieński¹¹⁵ nie [214] zaniecha obwieścić przykładem przodków swych ichm. panów senatorów, także też i do województw dać znać o konwokacyjej, na której czas i miejsce elekcyjej nowego Króla oznaczyć się ma. Jakoż już in istum eventum posły z pośrodku siebie na tę konwokacyją mianowaliśmy i instrukcyją, mimo którą nic innego domyślać się nie mają, onem [ż]eśmy dali. Jednak gdyby, czego nie rozumiemy i czego Panie Boże uchwaj, długo odwołczono, użyliśmy i zlecili z pośrodku siebie bratu naszemu panu Rachwałowi Streptowskiemu, aby do jm. księdza arcybiskupa i do innych przednich senatorów, tak [w] Wielkiej, jako i w Małej Polsce jachał, a imieniem naszym prosił, abyśmy jako najprędzej o czasie i miejscu elekcyjej wiedzieć mogli, gdyż jako wszytkiem, ale osobiwie tem naszym krajom na tem należy, abyśmy długo w tem odmęcie bez Pana nie byli.

Posły na konwokacyją przyszlą z pośrodku siebie mianowaliśmy, ichm. ur. pany, pana Stanisława Żółkiewskiego dzierżawcę kałuskiego, pana Świętosława Lipskiego, pana Stanisława Cieszanowskiego, pana Jana Trylęskiego. Którzy o to się starać i tego popierać mają, żeby czas elekcyjej do obierania pana jako najprędszy złożon

¹¹⁵ Stanisław Karnkowski arcybiskup gnieźnieński i prymas.

był. O mie[j]sce mają się przymawiać, żeby było, nie może li być gdzie bliżej, tedy w Lublinie, a przynamniej żeby bliżej przecie gdziekolwiek niżli [w] Warszawie. A iż wszyscy zarówno do tego należym, gdyż ta wolność jest nasza naprzedniejsza, obieranie wolne Pana, przeto do tego się panowie posłowie mają przymawiać, żeby armat i cudzoziemskich ludzi z sobą nikt nie brał. Wszakże tem, którzy znaczne i wiadome odpowiedzi mają, nie zagradzamy drogi do warowania bezpieczeństwa swego. Lecz ichm. panów senatorów prosić, aby *authoritate sua interposita* o to się starali, jakoby *simultates*, które są między niektórymi znacznymi ludźmi, porównać i zgładzić mogli, iżby te waśni prywatne wolnej elekcyjej nam nie przekazali.

Około sądów trybunalnych i innych tamże mają z ichm. panami radami i posły innych ziem namówić, teraz jednak deputat województwa naszego ma jachać do Piotrkowa, a jeśli drudzy będą sądzić, ma z nimi zasiadać, a z konwokacyjej nauki dalszej oczekiwać.

A iż zwykliśmy [215] znosić się o potrzebach R.P. z ichm. pany obywatelami województwa wołyńskiego, bracią naszą, i teraz słysząc o tem, że ichm. zjazd do namowy około potrzeb R.P. sobie złożyli, użyliśmy z pośrodku siebie jm. pana Zbożnego Żulińskiego pisarza naszego ziemskiego i pana Marcina Prusinowskiego, aby na ten zjazd ichm. jechali, a to, cośmy między sobą dla zadzierżenia R.P. porządku i pokoju domowego namówili, ichm. do wiadomości doniósł, nic w tem nie wątpiąc, że ichm. do tego przychylić się będą raczyli, jakoby pokój pospolity między nami był obwarowany i zachowany.

Iż im dalej, tem więcej wieści nas dochodzi o nieprzyjacielu, żeby chciał wojować państwa koronne, rozumiemy być niemieszkaną, aby się granice przyjęciem żołnierza jako naprędzej opatrzyli. A iż jm. pan podskarbi¹¹⁶ daleko, z którem około pieniędzy dla przyjęcia służebnych porozumieć się trzeba, używaliśmy jm. pana hetmana koronnego¹¹⁷ prośbami swemi, aby z miłości przeciw R.P., którą jej zawždy jaśnie okazawał, w terażniejszej potrzebie nie chciał jej deesse. W czym iż jm. ultro ofiarował chęć swoją, że nie tylko majątności, ale krwi i zdrowia swego dla R.P., jako nigdy kwitować nie zwykł, i teraz temże sposobem żałować nie chce i ofiarował się nam w tem, że za swe własne pieniądze ludzi służebnych żołnierskiech przyjąć chce, za co jm. dziękujemy, a prosim, żeby wedle potrzeby ludzi przyjąwszy, z niemi na wszelakie R.P. niebezpieczeństwo *invigilaret*, a to, cokolwiek by jm. na służebne z mieszka swego wydał, obiecujemy jm., że albo z poborów, albo z jakiech inszych prowentów R.P. jm. wróci się w całe. Żołnierz, żeby taki był, który by obywatelom krajów tutecznych nie był ciężki.

To wszystko, cokolwiek się tu napisało, tam *in parte*, quam *in toto* obiecujemy sobie za się i za potomki nasze chować statecznie i trzymać, *sub fide, honore et conscientii nostris*. A kto by się temu sprzeciwić chciał, a pokój i porządek pospolity naruszać i psować się ważył, *contra talem omnes consurgemus in eius destructionem*. [216]

Czego dla lepszej pewności tech wszech opisanych rzeczy przyłożyliśmy pieczęci swe do tego i rękami się swemi własnymi podpisali za się i za bracią swą. Działo się w Bełzie, dnia ostatniego decembra r. 1586.

¹¹⁶ Jan Dulski podskarbi wielki koronny.

¹¹⁷ Jan Zamoyski hetman wielki i kanclerz koronny.

Jan Sieniński własną, Sędziwój Drohiczański kasztelan lubaczowski ręką swą, Jan Zamoyski kanclerz i hetman subscripsit, Stanisław Trojan z Orłowa podkomorzy bełski propria, Jakub Woźuczynski stolnik bełski subscripsit, Marcin Rogala z Warężyna podsądek ziemi bełskiej m.p., Zbożny Żuliński pisarz ziemi bełskiej subscripsit, Zygmunt Trziński ręką, Marcin Prusinowski ręką subscripsit, Piotr Stabrowski ręką własną, Stanisław Łaszcz Strzemielecki ręką swą, Jan Gorajski z Goraja, Świętosław Lipski ręką swą, Paweł Pałuczki ręką subscripsit, Jan Russian Podolanin, Mikołaj Udrzycki ręką, Andrzej Siemkowski ręką swą własną, Jan Oryszowski hetman zaporski, Valentinus Komorowski suo et fratrum nomine, Stanisław Cieszanowski subscripsit, Marek Ścibor, Maciej Smitkowski subscripsit, Piotr Stabrowski ręką swą, Jerzy i Mikołaj Broniewscy.

2. *Postanowienie szlachty województwa bełskiego w sprawie konfliktów między obywatelami – Bełz, 31 grudnia 1586 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 183, s. 217-218 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 31 grudnia 1586 r. [feria 4 in vigilia Circumcisionis Domini a. D. 1586].

LSB 1572-1673, s. 45 – tam też informacja: „Przeciwko temu zarządzeniu wniósł protestację Jan Płaza z Mstyczowa starosta lubaczowski, jako przeciwko nieporządnemu i niesłusznemu wydanemu, albowiem nie pozwano starosty do kapturu, tudzież nie dołożono w zarządzeniu: My rady i urzędnicy, i rycerstwo województwa bełskiego, jak i z tych powodów, że na tym zjeździe starosta lubaczowski nie pozwalał, aby bez niego na niego to stanowić miano i że cały akt jest wymierzony przeciwko zasadom w konfederacji bełskiej postanowionym (CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 183, s. 329-333)”.

Iż na tem zjeździe naszym i przed tem na wielu innych opowiadali się panowie Broniewscy, pan Cieszanowski i panowie Lityńscy z krzywdami od pana [218] starosty lubaczowskiego¹¹⁸, zleciliśmy ichm., którym egzekucja kapturu od nas jest poruczona, aby w to wszystko, co jest między ichm. differentiarum, vigore confoederationis, którąśmy między sobą uczynili, wejrzeli i co jest rzecz słuszną, do pokoju między nimi postanowili. Na którym postanowieniu sobie strony przestać powinni będą. A to ma trwać do koronacyji tylko Króla obranego, potem każda strona wedle tego, jako najlepiej rozumie, wedle prawa swech praw popierać będzie.

Temuż postanowieniu i mieszczenie potyliccy¹¹⁹ w tech dyferencyjach, które mają z panami Broniewskimi podlegać, a z obu stron burd tech, które do tego czasu między nimi byli, zaniechać i hajduki z obu stron rozpuścić mają, i powinni są, a tymczasem z obudwu stron żeby się we wszystkim spokojnie zachowali. A którakolwiek strona per vim co by wszczynać, poenis in confoederatione contentis podlegać będzie.

Na cośmy pieczęci swe złożyli i rękami się swemi podpisali. Datum w Bełzie, ultima decembris 1586.

¹¹⁸ Jan Płaza starosta lubaczowski.

¹¹⁹ Potylicz, m. w pow. bełskim (obecnie wieś Потелич w rej. żółkiewskim, obw. lwowskim, Ukraina).

Jan Sienieński własną, Sędziwój Drohiczański kasztelan lubaczowski ręką swą, Jan Zamoyski kanclerz i hetman m.p., Stanisław Trojan z Orłowa podkomorzy bełski ręką swą, Jakub Woźuczynski stolnik bełski subscripsit, Marcin Rogala podsędek bełski, Zbożny Żuliński pisarz ziemski bełski, Stanisław Łaszczyński Nieledewski.

37. Sejmik przedkonwokacyjny w Bełzie, 7 stycznia 1587 r.

Sejmik zapewne się nie odbył.

Sejmiki przedkonwokacyjne zwołał prymas Stanisław Karnkowski na dzień 7 stycznia 1587 r. (zob. ASWK, s. 120). Szlachta województwa bełskiego zawiązała już jednak swoją konfederację i wybrała posłów na konwokację podczas zjazdu za uniwersalem kasztelana lubaczowskiego, odbytego w Bełzie 31 grudnia 1586 r.

38. Sejmik relacyjny po konwokacji w Bełzie, 21 kwietnia 1587 r.

1. *Uniwersał Stanisława Trojana Rachańskiego podkomorzego bełskiego zwołujący sejmik relacyjny po konwokacji w Bełzie na dzień 21 kwietnia 1587 r. – Bełż, 13 kwietnia 1587 r.*

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 183, s. 369-372 – oblata.

Inne rękopisy: Rp. 2 APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 20, s. 651-653 – oblata; **Rp. 3** APL, 11 Ks. gr. horodelskie 6, s. 444-446 – oblata; *w grodzie horodelskim oblatował woźny Tomasz Zemborzycki w dniu 14 kwietnia 1587 r. [feria 3 post Dominicam Misericordiae proxima a. D. 1587].*

LSB 1572-1668, s. 46-47.

Ja, Stanisław Trojan z Orłowa Rachański podkomorzy bełski.

Z wiadomością i poruczeniem wszech stanów województwa naszego bełskiego, także też z powinności urzędu mego, natenczas w niebytności jm. pana lubaczowskiego¹²⁰, nic w tem nie ubliżając dostojęństwu jm. [w] sprawach jm. należących, wszem w.m.m. panom, mym łaskawem panom i braciej oznajmuję.

¹²⁰ Sędziwój Drohiczański kasztelan lubaczowski.

Gdyżechmy przyśli na tak wielkie, a wszystkim nam żalosne zatrudnienie, [370] iż właśnie możemy się zwać nad insze województwa prawie osierociałemi, gdyż nie tylko, że nam Pan Bóg wziąć raczył onego wielkiej sławy, a prawie świętej pamięci Króla, ale też i wojewody, i kasztelana bełskich nie mamy, ku temu jm. pan lubaczowski, który nie zwykł był omieszkiwać powinności swojej, teraz jest w Wielkiej Polsce wielkimi sprawami zatrudniony, o czym dał dostateczną sprawę jm. pan Lanckoroński, zięć jm.¹²¹, że tu jm. pan lubaczowski żadnym obyczajem być nie może rychło do tych tu naszych spraw, pilno na nas przypadłych.

Gdyż na tej konwokacji zmianka była w Warszawie, aby było okazowanie po wszystkiej Koronie, we wszystkich województwach na jeden dzień blisko przyszłego 8 dnia maja¹²². Ku temu kapturowa sprawiedliwość jest postanowiona. O czym wszem szerszą sprawę dadzą panowie posłowie nasi w.m. Dlaczego jest pilna potrzeba i dla innych wielu spraw nam na elekcyję Pana nam od Pana Boga obiecanego należących zjazdu. A tym więcej dla przesłuszenia ichm. panów posłów naszych ziemskich, którechmy ślali do Warszawy na konwokacyję, abychmy z ichm. rozumieli, co tam ichm. raczyli sprawić. Którzy z żalością nas wszystkich jedni urąganie, drudzy bezwinne niebezpieczeństwo na sobie i na zdrowiu swym odnieśli z wielkiem wszystkim nas żalem¹²³.

Będąc ja tedy służebnikiem w.m. wszech m. panów i moich łaskawych panów i braciej, a urzędnikiem tego województwa takim, jakim mnie Pan Bóg przejrzyć raczył, iż tu natenczas jm. pana lubaczowskiego mieć nie możemy do tych naszych pilno potrzebnych spraw, byłem wielokroć upominany od ichm. panów urzędników ziemskich i od wielu znacznych szlachciców województwa naszego bełskiego, abym ja w.m. wszem czas zjazdu złożył do takowych spraw na zwykłe miejsce zjazdów naszych w Bełzie. Ja, [371] w tej mierze wiedząc przede mną powinność jm. pana lubaczowskiego, nie chciałem tego na się przy[j]mować i w czyję inszą powinność nie chciałem się wdawać. Aż prawie już przymuszony częstem w tej mierze od ichm. upominaniem, jednak i nie skwapiając się do tego, dokładałem się w tej mierze starszych naszych, którzy mi na to ichm. radzić raczyli. Jednak i nad to jeszcze zadzierzałem się być z tem do wielkiego zjazdu sławnej a prawie świętej pamięci jejm. paniej wojewodziny bełskiej¹²⁴ pogrzebu, tam włożywszy to na ichm. wszystkie, zwłaszcza bacząc, iż bardzo krótki czas przypadł do spraw naszych pilno nam potrzebnych, iż ichm. wszyscy na to zezwolić i mnie to poruczyć raczyli, abym ja ten czas zjazdu naszego, nam pilnie potrzebnie przypadłego, złożył.

Wszystkiem tedy w.m.m. panom i mojem łaskawem panom, i braciej przez ten uniwersał oznajmuję, iż porozumiawszy się ze wszystkimi stany wyżej mianowanemi województwa tego naszego bełskiego, składa się w.m. wszem czas zjazdu naszego w Bełzie na dzień 21 kwietnia w roku niniejszym do przesłuszenia ichm. panów posłów naszych,

¹²¹ Chodzi o Hieronima Lanckorońskiego łowczego sandomierskiego, żonatego z Anną Drohiczańską, córką kasztelana lubaczowskiego (za tę informację wydawcy dziękują prof. H. Gmiterkowi).

¹²² „Województwu bełskiemu u Bełza”, zob. *Vol. const.*, t. 2, vol. 2, s. 22.

¹²³ Chodzi o napaść na posła województwa bełskiego Żółkiewskiego (zob. *Scriptores*, t. 11, s. 43 i in.).

¹²⁴ Prawdopodobnie Agnieszka z Dembowskich Tęczyńska, żona Andrzeja Tęczyńskiego wojewody bełskiego.

którechmy ślali do Warszawy na konwokacyją, także też do inszych spraw naszych, nam pilno potrzebnych, na elekcyją złożoną ku obieraniu nam od Pana Boga obiecane go Króla. A iż to jest zjazd barzo potrzebny wszem nam, wszytkich w.m. prośbą moją proszę, abyście w.m. z powinności stanu swego rycerskiego wszyscy na ten zjazd raczyli się zjechać, gdyż teraz jest plac namawiać na elekcyją około wolności i potrzeb naszych w tym województwie.

Co iż w.m. z dobroci i powinności swej rycerskiej uczynić raczycie, w tem nic nie wątpię, a za to w.m. wszech proszę, gdy będą te uniwersały z grodów między w.m. podane, abyście w.m. [372] tym prędzej raczyli jeden do drugiego osyłać, żeby ten zjazd, jakoby mogło być narychlej, do wszech w.m. wiadomości przyszedł. Prosiłem też ichm. panów na urzędziech grodzkich będąc[ych], aby te uniwersały w akta inserowali, tym rychlej je między w.m. podali i na targach obwołać kazali, dla tym prędzej wiadomości wszech w.m. A na świadectwo tego uniwersału mego ręką własną podpisałem się i pieczęć swą przycisnąłem. Dan z Bełza, w poniedziałek 13 dnia miesiąca kwietnia, r. P. 1587. Idem qui supra manu sua propria.

2. *Laudum sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 21 kwietnia 1587 r.*

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 183, s. 372-375 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Stanisław Trojan z Orłowa podkomorzy bełski i Jakub Woźuczynski stolnik bełski w dniu 21 kwietnia 1587 r. [feria 3 post Dominicam Jubilate proxima a. D. 1587]; **Rp. 2** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 20, s. 654-655 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatowano w dniu 21 kwietnia 1587 r. [feria 3 post Dominicam Jubilate proxima a. D. 1587].

LSB 1572-1668, s. 47-48.

[373] My dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo województwa bełskiego, którzyśmy się tu do Bełza na dzień 21 miesiąca kwietnia zjachali, za obwieszczeniem jm. pana podkomorzego naszego bełskiego¹²⁵, który za radą ichm. panów urzędników, także i niektórych panów braciej naszej ten zjazd nam złożył dla namów około spraw R.P. potrzebnych, a osobliwie dla wysłuchania panów posłów, którzy za poruczeniem naszym na przeszlą konwokacyją warszawską jeździli. A iż przez infrekwencyją ichm. panów braciej naszej, którzy się nie zjechali, w insze namowy albo stanowienia wdaćechmy się nie chcieli, jednak słysząc od panów posłów naszych, iż na tej konwokacyjej przeszej siła rzeczy włożono, o których oni zlecenia od nas nie mając, mówić tam i stanowić nie chcieli, i owszem, nie chcąc nam przynosić, czegośmy jem nie poruczali, przeciw temu się protestowali, co tam mimo poruczenie jem od nas dane stanowione było. Wdzięcznie to tedy od nich przyjąwszy i stojąc przy protestacyjej od nich uczynionej, jednak iż rozumiemy okazowanie być potrzebne, abyśmy ku temu [374] czasowi elekcyjej dla zadzierżenia R.P. i swobód, i wolności naszych, i dla każdej potrzeby R.P. gotowszemi byli i jako najgromadniej na elekcyją przyszlą jachali, także i o inszych sprawach wo-

¹²⁵ Stanisław Trojan Rachański podkomorzy bełski.

jewództwu naszemu należących się namówili, rzekliśmy sobie, cośmy się tu zjechali, stawić się obyczajem okazowania, tak jako kto winien wojnę służyć, tu u Bełza na czwartek pierwszy po Świątkach blisko przyszłych [21 maja 1587].

A w.m. wszech panów i braciej naszej, którzyście natenczas w domiech swych pozostali, prosimy, abyście w.m. z miłości R.P., dla zatrzymania ojczyzny i wolności naszech spółnech temże obyczajem stawić się raczyli z nami, a o tem wszytkiem, co by było z dobrem i potrzebnem R.P., będąc wszyscy w kupie, spółnie namawiali. Jm. pan kanclerz koronny¹²⁶ z panem podkomorzym naszym bełskim¹²⁷ i z panem [Stanisławem] Cieszanowskim opowiedzieli się, że się chcą pokazać tu na dzień 8 maja i znowu zaś pospołu z nami. Datum w Bełzie, 21 aprilis a. D. 1587.

Joannes Zamoyski kanclerz i hetman koronny m.p., Stanisław Trojan z Orłowa podkomorzy [375] bełski, Aleksander Łaszcz chorąży bełski, Jakub Woźuczyński stolnik bełski, Kasper Jahodyński z Matcza sędzia ziemski bełski m.p., Marcin Rogala z Warężyna podsędek bełski m.p., Zbożny Żuliński pisarz ziemski bełski, Piotr Niszczycycki własną, Stanisław Łaszcz z Strzemilcza ręką swą, Jan Lipski z Goraja m.p., Joannes Kinicki iudex castrensis Belzensis m.p., Stanisław Cieszanowski z Nowosiótek m.p., Walenty Turkowiecki, Andrzej Podorecki, Wojciech Skrzetuszewski, Stanisław Łaszcz Nieledewski, Walenty Komorowski suo et fratrum nomine m.p., Marcin Prusinowski ręką swą, Jerzy Broniewski m.p., Mikołaj Górski, Joseph Paszyński z Broniąsz ręką swą, Jakub Dłużniowski m.p., Świętosław Lipski m.p., Jakub Dobraczyński z Dobraczyna, Jędrzej Komorowski m.p.

39. Zjazd podczas popisu pod Bełzem, 21 maja 1587 r.

‡ 1. *Laudum województwa bełskiego w polu pod Bełzem, 21 maja 1587 r.*

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 183, s. 391-393 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Joachim Łaszcz sędzia ziemski buski w dniu 21 maja 1587 r. [feria 5 post festum Solennia Pentecosten proxima a. D. 1587].

Inne rękopisy: **Rp. 2** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 17, s. 551-553 – oblata ekstraktu z grodu bełskiego; **Rp. 3** Bibl. Czart., rkp. 2234, s. 75-76¹²⁸.

LSB 1572-1668, s. 48-49.

¹²⁶ Jan Zamoyski kanclerz i hetman wielki koronny.

¹²⁷ Stanisław Trojan z Orłowa podkomorzy bełski.

¹²⁸ Za wskazanie Rp. 2 i 3 wydawcy dziękują dr. Olesijowi Winnyczence.

My rady, urzędnicy i rycerstwo województwa bełskiego, oznajmujemy wszem, komu to wiedzieć należy, iż jakośmy się tu, na to miejsce dobrowolnie, sami sobie czas złożywszy, zjechali i to okazowanie dobrowolnieśmy odprawili, tak wszystkie winy, które by włożone przez kogokolwiek strony tego okazowania, znaszamy i gdzieby którego z nas tem kto nagabac chciał, przy nim się obiecujemy stać.

Pokój wewnętrzny tak jakośmy sobie przed tym warowali pierwszą naszą konfederacją i jako jest indziej po Koronie opatrzon i teraz warujemy, tak przeciwko tym, którzy by Pana mimo zezwolenie nas wszech dobrowolnie stawić chcieli, zastawiać się obiecujemy i przyrzekamy.

[392] Iż też to jest najprzedniejsza wolność nasza, wolne obieranie Pana, do którego wszyscy wedle praw naszych należymy, tedy przykładem sławnem przodków naszych, którzy się dobrze strony wolności poczuwali, pod obowiązkiem świętobliwego przyrzeczenia naszego obiecujemy to wspólnie sobie na przyszłą elekcyję wszyscy jechać sub fide i honore. A tam ten akt wedle wolej Bożej do skutku przywieść, wszakże tem sposobem, jako wojenna służba się odprawuje, i obiecujemy też to sobie tam dotrwać.

Jeśli by tem czasem nie stała się skuteczna sprawiedliwość strony zburzenia zboru w Krakowie¹²⁹, wszyscy tego poprzeć mamy i tego, aby na potem takowem rzeczem się zabiegło, i żeby nie tylkośmy konfederacją mieli strony dissidentes in religione, ale aby i egzekucja jej namówiona i Panu przyszłemu do przysięgi podana była.

Strony posłów naszych na przyszłą konwokacyję posłanych przy protestacyjej ich stojąc, od kogo by się im krzywda i zgwałcenie stało. W czym nie tylko posłów naszych naszego województwa, ale wszystkiego stanu szlacheckiego ukrzywdzenie uważamy, sprawiedliwości domagać się będziemy i żeby to na potem było opatrzono, aby posłowie takowej opresyjej nie cierpieli.

Urzędy wszelakie, iż dla dobrego R.P. i ozdób im, ludziom in R.P. bene meritis, dawane i konferowane bywają, aby in suo esse et robore permanerent, omni studio, omni conatu przy tym stać.

Na derogacyję urzędu hetmańskiego i prawo, które wyłączywszy niektóre osoby, osobno jem tylko samem postanowiono, nie zezwalamy, gdyż wszyscy pod jednym siedziem, tak bogaci, jako i ubodzy, prawem.

[393] Deputata do korektury iurium naznaczamy jm. pana Marcina Oleśnickiego, który deputat, pospołu z inszemi deputaty zjechawszy się, będzie powinien pro fide et conscientia sua w tych rzeczach namowę z nimi około onych co najbezpieczniejszego opatrzenia czynić. A o tem, co by tam spisali na elekcyjej, censura być ma, które namowy ich futura respicere, a nie praeterita mają.

Co dla lepszej pewności, do przyłożenia pieczęci swoich, rękami się swemi własnymi podpisujemy. Działo się na zjeździe okazowania, przed Bełzem w polu na mie[j]scu zwykłym, dnia 21 maja r. P. 1587.

[1] Joannes Zamoyski kanclerz i hetman m.p., [2] Stanisław Trojan z Orłowa podkomorzy bełski m.p., [3] Jerzy Łaszcz z Nielewki wojski horodelski m.p., [4] Kasper Jahodyński z Matcza sędzia ziemski bełski, [5] Stanisław Miłoszewski łowczy bełski m.p., [6] Jan Plaza

¹²⁹ Drugie zburzenie zboru krakowskiego (Brogu) nastąpiło w dniach 7-8 maja 1587 r. (za tę informację wydawcy dziękują prof. H. Gmiterkowi).

m.p., [7] Piotr Niszczycki własną, [8] Jan Lipski z Goraja, [9] Wawrzyniec Trzcński ręką, [10] Jan Gorajski m.p., [11] Marcin Oleśnicki z Oleśnik m.p., [12] Jan Bełżecki m.p., [13] Joachim Łaszcz z Strzemilcza na tę konfederację pozwalając podpisałem się, a wszakoż ichm. panowie bracia wyzwolili mię w tem, że zameczek nasz na szlaku, aby pusty nie stał i przez złe zdrowie me to uczynić raczyli m.p., [14] Józef Paszyński z Broniąsz ręką swą, [15] Piotr Stabrowski ręką własną, [16] Mikołaj Udrzycki m.p., [17] Krzysztof Gdeszyński m.p.

40. Sejmik deputacki w Bełzie, 14 września 1587 r.

Sejmik zapewne się nie odbył, z powodu panującej wówczas zarazy oraz trwającego jeszcze bezkrólewia – koronacja Zygmunta III, wybranego już elekta, odbyła się 27 grudnia 1587 r. (Deputaci, t. 1, s. 91).

41. Sejmik przed sejmem koronacyjnym w Bełzie, 19 września 1587 r.

1. Uniwersał stanów zebranych na elekcji – pod Warszawą, 19 sierpnia 1587 r.

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 183, s. 537-549 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Marcin Rostoga komornik J.K.M. w dniu 6 września 1587 r. [die Dominico post festum Sanctii Egidii proximo a. D. 1587].

Inne rękopisy: **Rp. 2** APL, 11 Ks. gr. horodelskie 6, s. 404-417 – oblata, ekstrakt z grodu bełskiego; w grodzie horodelskim oblatowano w dniu 10 września 1587 r. [feria 5 post festum Nativitatis Sanctae Mariae Virginis proxima a. D. 1587].

Druk: Vol. const., t. 2, vol. 2, s. 44-49.

2. Uniwersał stanów zebranych na elekcji – pod Warszawą, 24 sierpnia 1587 r.

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 183, s. 535-536 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Marcin Rostoga komornik J.K.M. w dniu 6 września 1587 r. [die Dominico post festum Sanctii Egidii proximo a. D. 1587]. Ekstrakt uwierzytelniony pieczęcią grodzką warszawską.

Inne rękopisy: **Rp. 2** APL, 11 Ks. gr. horodelskie 6, s. 417-419 – oblata, ekstrakt z grodu bełskiego; w grodzie horodelskim oblatowano w dniu 10 września 1587 r. [feria 5 post festum Nativitatis Sanctae Mariae Virginis proxima a. D. 1587].

My rady koronne, duchowne i świeckie, także z rycerstwa deputaci do odprawowania spraw elekcyjnej należących naznaczeni, oznajmujemy i do wiadomości wszech, którym to wiedzieć należy, [536] przywodzimy, iżeśmy na blisko przeszłym sejmie wolnem obi[e]rania Pana, w wielkiej liczbie tak senatorów, jako rycerstwa, Najjaśniejszego Pana, Zygmunta Królewicza jm. szwedzkiego wolnie obrali za Króla polskiego i wielkiego księcia litewskiego subiectum paccatum i takie, któreśmy ile pod ten czas R.P. naszej napożyteczniejsze być widzieli. Po tym w kilka dni niewielka część braciej naszyj, między któremi cztery tylko senatorów było, [w] barzo małej liczbie rycerstwa, przypuściwszy z pośrodku siebie omnes infames, którzy mie[j]sca nie mieli, dwie godziny w noc, przeciw czemu się protestowało nie tylko od zacnych ludzi z rycerstwa z wielu województw koronnych, ale też narodu litewskiego rycerstwo, co się do nich było przyłączyło, z domu rakuskiego arcyksiążę[cia] jm. Maksymiliana, w rozerwaniu przeciw swemuż postanowieniu na przeszłej konwokacyjej, o której tu tak długo z nami kontrowertowała, obrała, co przed tym sama nocivum być R.P. iure publico uznała i osądziła. Co jako prawom naszym i wolnościom jest rzecz nieznośna a szkodliwa i jako z wielkiem niebezpieczeństwem R.P. naszej, a strzeż Boże, by nie z upadkiem jest uczyniona, do ro[z]sądku w.m. wszech to przypuszczamy. Co po zawarciu recessu sejmu tej elekcyjnej iż się stało, to do wszech w.m. wiadomości przywodzimy, nie nie wątpiąc, iż się w.m. i wolności swej poczuwać się będącie raczyli i potrafić w to będącie raczyli, jako byćście takowemu i swemu R.P. upadkowi zabiegali. Dan pod Warszawą, po sejmie elekcyjnej nowego Pana, dnia 24 miesiąca augusta r. P. 1587.

Albertus Baranowski Regni Poloniae vicecancellarius, Andreas Tęczyński propria, Piotr z Potulic wojewoda kaliski m.p., Stanisław Kryski w Drobninie wojewoda mazowiecki, starosta plocki, Jan Bogusz kasztelan czechowski ręką swą, Paweł Szczawiński kasztelan łęczycki, Jerzy Mniszek kasztelan radomski, Stanisław Gostomski z Leżenic kasztelan sochaczewski, starosta rawski, Sebastian Tarnowski kasztelan konarski ręką swą, Jan Dulski podskarbi koronny własną, Paweł Orzechowski, Jan Iłłowski z województwa plockiego cześnik wiski, Mikołaj Podoski cześnik ciechanowski.

3. *Uniwersał Stanisława Trojana Rachaińskiego podkomorzego bełskiego informujący o zwołaniu sejmiku przedkoronacyjnego województwa bełskiego w Bełzie na dzień 19 września 1587 r. – z Rachai, 11 września 1587 r.*

Rp. APL, 11 Ks. gr. horodelskie 6, s. 422-424 – oblata; w grodzie horodelskim oblatowano w dniu 14 września 1587 r. [feria 2 ipso festo Exaltationis Sanctae Crucis a. D. 1587].

W., ur., szlachetni moi i łaskawi panowie i bracia. Służby moje zawsze powolne zwykłej łasce i miłości w.m. ku mnie jako mogę najpilniej zaleciwszy.

Gdyż nas Pan Bóg, tak jako jest wola Jego święta, natenczas chce mieć podobno za grzechy nasze, iż nasze województwo jest tak bardzo osierociałe nad inne, iż ani wojewody, ani kasztelanów mamy do spraw wielkich na nas przypadłych należących, tak iż jedno ja, starodawny wszech w.m. służebnik, przed innemi ichm. pany urzędniki ziemskimi, kolegami mojemu województwa naszego natenczas będący napomniony, aby

o powiatowym sejmiku naszym, który nam przypada od tej soboty za tydzień w Bełzie [19 września 1587 r.], wszyscy w.m. wiadomość mogli mieć przez mój uniwersał, i acz już w grodziech obwołano, i przez woźnych obwołanie opowiedziano z uniwersałów, tedy, iż nie wszyscy o tych w grodziech wiedzą, zdało mi się za słusne [aby] między w.m. nic nie zeszło jakoż na posługach moich, które na mnie należeli, i com kiedy miał z poruczenia i z rozkazania w.m. wszech na posługach mych chętnych ku w.m. nic nie zeszło, zawżdy to rad czynił.

Oznajmuję tedy i w.m. wszytkiem, iż z postanowienia warszawskiego złożony jest nasz sejmik w Bełzie na dzień 19 września miesiąca, a [w] Wiślicy na dzień 5 października. Na który postanowiono jechać obyczajem wojennym, pod winą [423] przeciw ekscesowi i uczynieniu egzekucyjnej zjazdu tutecznego, jaką to w.m. sami na się postanowić raczycie. A to dla namów i poprawienia praw i wolności naszych, które Król z łaski Bożej nam obrany, Królewicz Zygmunt szwedzki, powinien przy koronacji swej w Krakowie poprzysiąc, a walny sejm koronacyjnej na dzień święta św. Łukasza [18 października 1587] złożony, iż tedy wiele nam należy na tem sejmiku naszym powiatowym bełskim, dla tak ważnych namów około poprawienia praw i wolności naszych, a potem też dla postanowienia jachania do Wiślicy i obranie posłów na sejm walny dla przestrzeżenia praw i wolności koronnych, i dlatego abychmy już na potym nie byli jako opuszczone owce, błakając się bez starszych naszych, wojewody i kasztelanów, proszę pilną prośbą, abyście w.m. umiłowawszy wolność i swobody koronne, także też sławę dobrą ojczyzny swej, abyście się w.m. raczyli zjechać na ten to sejmik [n]asz powiatowy wyżej mianowany. Bo gdy się w.m. zjachać raczycie wszyscy dla takowych ważnych namów i postanowienia, uczynicie w.m. nie tylko rzecz potrzebną, ale też i powinną z dobrą sławą swą i województwa naszego, gdy w.m. zjachawszy się, rzeczy swe potrzebne i tak poważne w zgodzie, da li Pan Bóg, tu w Bełzie postanowić raczycie, a potym na inszych zjeździech statecznie przy nich stać będziecie raczyli. A gdziebyście też w.m. tak potrzebnego zjazdu na sejmik nasz bełski wyżej omieniony nie raczyli być, jakie umiłowanie praw i wolności naszej, które przodkowie nasi krwią swą oblali i nam je przez ręce swe podali, mocnie zadzierżawszy z dobrą sławą swą, w.m. w osobach swych pokazałybyście swym sprawiedliwym rozsądkiem rozsądzić to w.m., boć zaprawdę lepiej jest teraz, póki czas mamy, o rzeczach naszych radzić i stanowić je, aniżeli po tym, dla małego domowego wczasu, na potem miłe wolności i swobody koronne zaniedbawszy, i w ciężką niewolę, czego nas Panie Boże racz ustrzec, wpaść byśmy musieli. I to na tem sejmiku bełskim trzeba postanowić, kto będzie miał te ludzie województwa naszego, wszystkich nas wodzem i rządcielem być [z] zezwolenia w.m. wszystkich do Wiślice, gdyż ja, będąc starodawnym bratem i służebnikiem w.m. wszech, będąc zeszłem w lecach i majątności na posługach w.m. wszech, chociażby to natenczas urzędowi mojemu należało, nie mógłbym temu dosyć uczynić. Bo i teraz pod Warszawę jechawszy, abym był i tam powinne moje służby w.m. oddał, wpadłszy tam w chorobę małą, już w posługach moich w.m. tam zostawiwszy, [424] nie ustał. Jakoż ja w.m. wszytkiem wierzę, iż w.m. na wysłużone na posługach w.m. moje lata i na ujmę majątności mej łaskawe w.m. baczenie mieć będziecie raczyli w tej mierze.

A iż natenczas zwykłem obyczajem listów sejmowych nie rozsyłano, bo nie jest tego obyczaj p[rzy] elekcyjnej takowe listy rozsyłać, tylko przez uniwersały oznajmić,

tedy ja, chociaż że mi nierychło uniwersał przyszedł do rąk, wczora z wieczora do rąk mi przyniesiono, przetoż jednak, aby do wiadomości każdego ten uniwersał tym rychlej przyjść mógł, prosiłem ichm. panów starostów i urzędu ichm. panów, aby ichm. raczyli przez woźne do każdego w dom w.m. ten uniwersał był ofiarowan, dla tem pewności w.m. wszech.

Zalecam się przy tym łasce i miłości w.m. wszech. Dla lepszej wiary tego uniwersału i ręką własną podpisałem się, pieczęć moją przycisnąłem. Dan z Rachań, 11 septembris a. D. 1587.

Stanisław Trojan z Orłowa Rachański podkomorzy bełski ręką swą

4. *Laudum sejmiku przedkoronacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 19 września 1587 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 183, s. 551-553 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 19 września 1587 r. [Sabbatho ante festum Sancti Mathaei Apostoli a. D. 1587].

LSB 1572-1668, s. 49-50.

My urzędnicy i rycerstwo województwa bełskiego, którzyśmy się zjechali z recesu warszawskiego electionis novi Regis na dzień dzisiejszy 19 miesiąca septembra, oznajmujemy, iż widząc gwałt wielki i upadek ojczyzny przez sprawę niektórych ludzi, którzy więcej prywatom swym dogadzając, w taką niebezpieczność ojczyznę [w]wiedli. Dla poratowania tedy takiego ognia, który się zżarzył w ojczyźnie, tośmy między sobą postanowili.

Naprzód, widząc rzecz być potrzebną, abyśmy się piersiami swemi przy kandydacie i elekcie naszym, przy Królewiczu jm. szwedzkiem wszyscy zastawili, przykładem przed tym pod Jędrzejów uczynionem, w takowem i jemu podobnym akcie, to jest, żeśmy się wszyscy powinni ruszyć i obyczajem [552] wojennem do Zawichosta na dzień 12 oktobra, a stamtąd wzięwszy wiadomość i consilia, czego by była potrzeba, ku poparciu praw i swobód naszych ruszyć się mamy.

Jednak dogadzając w tem przywilejowi naszemu bełskiemu, że się w tem porozumiewać z ichm. pany obywatelami ziemie lwowskiej, chcieliby się ruszyć na takową potrzebę R.P., tedy my też takąż powinnością i obowiązkiem ruszyć się mamy. Czego dla lepszej wiadomości użyliśmy jm. pana Wawrzyńca Trzcńskiego, że tam tę wiadomość authenticie ze Lwowa do grodu bełskiego we czwartek przyszyły oddać ma. A urząd grodzki bełski ma do powiatów to odesłać przez sobotę i wszędzie na targach publikować, żeby ad notitiam każdemu przyszło. A tak za takim postępkem, jaki tam będzie przyniesion, powinniśmy jechać i ruszyć się.

A iż nam nie dostaje senatorów, dygnitarzów do takich urzędów, to jest wojewody i kasztelana, który powinność tę, która wedle prawa jemu służy, którą by odprawować miał, tedy względem tego, iż bez głowy i rządu żaden postępek nie może być w dobre obrócon, tedy mamy sobie wodza albo vicesgerenta na miejsce kasztelana, tam na onem mie[j]scu w Zawichoście obrać sobie zgodnie powinni, któremu wszelaką powol-

ność ad praesens ofiarować i wykonywać powinni będziem. Cośmy sobie rzekli słowy rycerskimi strzymać.

Działo się to w Bełzie, na zjeździe z recessu elekcyjej warszawskiej [553] złożonego, w sobotę przed św. Mateuszem, to jest 19 septembris r. P. 1587.

Stanisław Trojan z Orłowa Rachański podkomorzy ziemie bełskiej, Casper Jahodyński sędzia ziemski bełski, Stanisław Cieszanowski, Paweł Jaczymirski wojski buski, Wawrzyniec Trzcński, Piotr Karapczewski, Stanisław Russian, Jan Russian. Którzy będąc od ichm. na to deputowani, spółnie wyżej mianowane rzeczy rękami swemi podpisać i zapieczętować raczyli.

5. Instrukcja dana posłom na sejm koronacyjny z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 19 września 1587 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 183, s. 553-559 – oblatą; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 19 września 1587 r. [Sabbatho ante festum Sancti Mathaei Apostoli a. D. 1587].

LSB 1572-1668, s. 50-52.

My urzędnicy ziemscy i rycerstwo województwa bełskiego, zjehawszy się na sejmik przed koronacją na dzień 19 septembris, z recessu sejmu warszawskiego electionis novi Regis złożony, obraliśmy z pośrodku siebie posły na sejm przyszły koronacyjnej nowego Pana elekta Zygmunta, Królewicza szwedzkiego, ichm. panów, jm. pana Stanisława Trojana z Orłowa [Rachańskiego] podkomorzego, pana Jakuba Woźuczyńskiego stolnika ziemie bełskiej, pana Świętosława Lipskiego, pana Stanisława Cieszanowskiego. Którzy z inszemi pany posły koronnemi na tem przyszłym sejmie coronationis winszować będą fortunnego panowania, prosząc Pana Boga, aby Pan Bóg J.K.M. fortunnego poddaństwa na wiele lat fortunnych użyczyć raczył, ofiarując J.K.M. wierność poddaństwa naszego i przestrzegać z wiernych poddaności, dobrego zdrowia, dostojęństwa i dobrej sławy J.K.M., któremechmy [554] też pewne artykuły niżej opisane podali i poruczyli ku stanowieniu ich, z innemi ichm. pany posły koronnemi porozumiewając się we wszystkim, co by było ku dobremu i pomnożeniu praw, swobód i wolności koronnych ojczyzny naszej.

Naprzód tego się panowie posłowie domawiać mają, aby prawa, wolności i swobody koronne wedle przysięgi podanej Królom polskiem Henrykowi i Stefanowi przeszłemu, pierwiej, niżeli będzie koronowan, poprzysiąc. Także też pacta conventa z posły J.K.M. elekta naszego na sejmie electionis postanowione, ku temu i to, co by się podało postanowionego przed koronacją, to jest correcturam iurium i egzorbitancyje praw i wolności Korony, na co by się wszystkie stany sejmu należące zgodzili.

Konfederacją inter dissidentes de religione poprzysiąc przykładem Królów polskich Henryka i Stefana, która jem była podana przy ich koronacyjnej, z tem dokładem, że postępek prawny i egzekucya przeciwko gwałtownikom jej namówioną utriusque partii servienda trzymać będzie powinien, a to za pierwszy artykuł ma być rozumiano.

A iż przeciwko przywilejowi województwa naszego bełskiego wiele się nam dzieje przeciwko wolnościom i swobodom naszym, ichm. panowie posłowie statecznie przy

niem mocno stojąc, mają J.K.M. i panów senatorów prosić, aby w tem wszystkim, w czym się nam ubliżyło w tem naszym przywileju, aby to było naprawiono, a w pierwszą powinność i ryzę wprawiono, aby [555] nam na potym przeciwko przywilejowi naszemu nic się nie działo.

A iż nasze kraje są w wielkiem niebezpieczeństwie, zawżdy starać się mają panowie posłowie u J.K.M. i innych stanów, aby tym krajom pewna obrona była namówiona i postanowiona; także i kwarta, aby na tych krajów obronę niebezpiecznych, tak wołyńskich [jak] i podolskich była obrócona.

O kompozycją inter status, jeśli by czas zniósł, domawiać się ichm. mają, żeby dojść mogła.

Strony ziemie inflanckiej, jakośmy byli nalegani od ichm. panów litewskich na tem sejmie electionis, starać się o to i prosić J.K.M., aby kognicyją uczynić raczył.

O poprawę Trybunału, jeśli by correctura in toto być nie mogła, przysłuchawać się, co górne ziemie mówić będą, mają się tedy z inszemi pany posły porozumiewać, a starać się o to, jakoby w nim poprawa potrzebna być mogła, także i opatrzenie deputatów, tego jednak pilnie przestrzegając, aby nam Trybunał w cale zostawał.

W prawie wołyńskiem są niektóre artykuły, któremi się ludzka sprawiedliwość hamuje i bardziej trudni, prosić, aby były deklarowane de bonis nullo iure wziętych, prosić J.K.M., żeby były sądzone, jeśli by na tym sejmie koronacyjej dojść nie mogły, tedy na pierwszym post coronationem, żeby we wszem warowano było.

[556] Przywileje, daniny książąt Siemowita i innych, tak jako ziemie ruskie i podolskie, które są feuda K.J.M., nieboszczyk sławnej i świeżej pamięci Stefan deklarować raczył, prosić J.K.M., aby też i u nas takąż konstytucją deklarowano było.

Roki grabowieckie ziemskie, które nie dochodzą post Bartholomei¹³⁰ przez elekcyją deputata na Trybunał, żeby czas jem był przełożony ad feriam 2 post Mathaei¹³¹, a horodelskie po nich more solito w piątek przyszły¹³².

Krzywdą ichm. panów Łaszczów Strzemieleckich, którą, jako mamy o tym pewną wiadomość, wielką a nieznośną cierpią od jm. pana stolnika litewskiego, starosty łuckiego¹³³, ta iż zawisła na rozsądku J.K.M., prosić J.K.M., żeby J.K.M. w tę krzywdę wejrzeć raczył, a dekretem swym królewskim ją uspokoił.

Po wiele razów zalecaliśmy zasługi jm. pana podkomorzego naszego bełskiego, jm. pana Stanisława Trojana, Królom Panom naszym polskim przeszłym, który on, nigdy nie ustawając od młodych lat swoich, aż do tej sędziwości z wielką pracą swą i z naruszeniem zdrowia i uszczerbkiem majątności swej czynił i czynić nie przestał, tak na sejmach, jako i na rycerskiej R.P. służbach żadnej okazyjej nie opuszczając, prosić iterum atque iterum K.J.M., Pana nowego i ichm. panów senatorów koronnych, i ichm. panów posłów koronnych, aby ichm. panowie senatorowie [557] koronni i ichm. panowie posłowie przyczyną swą uczynić raczyli prośbami swemi do J.K.M., aby w ostatku tym

¹³⁰ 24 sierpnia. Roki bełskie odbywać się miały w pierwszy poniedziałek po 24 sierpnia, zob. konstytucję „W Bełzkim województwie” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 1, s. 163).

¹³¹ Pierwszy poniedziałek po 21 września.

¹³² Pierwszy piątek po 21 września.

¹³³ Aleksander Frydrychowicz Proński starosta łucki, stolnik litewski.

wieku jego łaską i baczeniem swem królewskim nie raczył go przepomnieć, a z miłościwej łaski swej raczył go opatrzyć. A iż teraz podała się okazja wakancyi starostwa kamionackiego¹³⁴, które leży w ziemi lwowskiej, a przy tym starostwie jest miasteczko ubogie Dobrotwór¹³⁵ i wioska Sielce Bieńkowe¹³⁶ nazwane, należące do województwa bełskiego, w którym żadnego folwarku nie masz i pożyteczki małe, prosić J.K.M., aby tą małą rzeczą natenczas był kontentowan, gdyż to leży [w] województwie bełskim.

Nieboszczyk pan Jędrzej Łaszczy, będąc swych czasów godnym R.P. sługą, był w służbach rycerskich od Króla Zygmunta Augusta sławnej pamięci, a po tym ześciui jego od R.P. używany, będąc na Kijowie rotmistrzem czas niemały, a osobiłwie tempore interregni majątność swą na tę służbę zawiódł, zadzierżywając swemi pieniędzmi ludzie służebne, prosić J.K.M., aby to, co się pokazuje być winno z skarbowych rejestrow, potomstwu jego było przywrócono.

Opowiadali się też panowie Broniowscy z krzywdami swemi, które sobie mienia mieć od pana starosty lubaczowskiego¹³⁷. W które krzywdy aby J.K.M. wejrzeć i rozszadzić raczył, i starać się o to, żeby a violentia przy swoich [558] przyłożyć, jako w kole poselskiem, tak też za przyczyną panów posłów przed J.K.M.

Simili modo pana Świętosława Lipskiego, pana Stanisława Cieszanowskiego i panów Lityńskich z temże też panem starostą lubaczowskim.

Lichwy, które się przeciwko prawu Bożemu i przystojności tak się barzo wyciągnęły i wyniosły, że snąć i Żydy niektórzy w tem przechodzą, a tak się starać, żeby się co takowego postanowiło, żeby się niezbożność pohamowała.

A iż rzeczy nie mało R.P. potrzebnych jest w dawnych recesiech sejmów przeszłych opisanych i po części namówionych, a tak to, na czem by R.P. należało za spólną namową z inszemi stany, niech by się odprawowało, a insze sejmy żeby się tym nie zatrudniały, przeto spólnie, ichm. panowie bracia, natenczas będąc, sami przez się deputowali ichm. panów do pieczętowania wyżej mianowane rzeczy namówionych.

Działo się w Bełzie, na zjeździe z recesu elekcyjnej warszawskiej złożonego, w sobotę przed świętym Mateuszem, to jest 19 septembris r. P. 1587.

Stanisław Trojan z Orłowa Rachański podkomorzy ziemie bełskiej, Kasper Jahodyński sędzia ziemski bełski, Świętosław Lipski z Lipska ręką swą, Stanisław Cieszanowski, Paweł Jacimirski wojski buski, Wawrzyniec Trzciniński, Piotr Karapczewski, Stanisław [559] Russian, Jan Russian. Którzy będąc od ichm. na to deputowani, spólnie wyżej mianowane rzeczy rękami swemi podpisać i zapieczętować raczyli.

¹³⁴ Starostwo kamionackie wakowało po śmierci Jana Zborowskiego.

¹³⁵ Dobrotwór, m. w pow. buskim (obecnie Добротвір w rej. kamioneckim, obw. lwowskim, Ukraina).

¹³⁶ Sielec Bieńkowy (Sielce Bieńkowe) wieś w pow. buskim (obecnie Сілець w rej. kamioneckim, obw. lwowskim, Ukraina).

¹³⁷ Jan Płaza starosta lubaczowski.

6. *Uniwersał stanów zebranych pod Wislicą do ziem Rzeczypospolitej w sprawie pospolitego ruszenia – Wislica, 8 października 1587 r.*

Rp. APL, 11 Ks. gr. horodelskie 6, s. 428-431 – oblata, ekstrakt z grodu bełskiego; w grodzie horodelskim oblatowano w dniu 27 października 1587 r. [feria 3 in vigilia Sanctorum Simonis et Judae Apostolorum a. D. 1587].

Druk: Poparcie wolnej elekcyi króla Zygmunta III polskiego i szwedzkiego na zjeździe pod Wislicą [8 października 1587 r.], Vol. const., t. 2, vol. 2, s. 49-51.

7. *Uniwersał stanów zebranych w Krakowie – Kraków, 13 października 1587 r.*

Rp. APL, 11 Ks. gr. horodelskie 6, s. 431-432 – oblata, ekstrakt z grodu bełskiego; w grodzie horodelskim oblatowano w dniu 27 października 1587 r. [feria 3 in vigilia Sanctorum Simonis et Judae Apostolorum a. D. 1587].

Druk: Vol. const., t. 2, vol. 2, s. 51.

8. *Uniwersał stanów zebranych w Krakowie – Kraków, 29 października 1587 r.*

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 183, s. 595-598 – oblata, ekstrakt z grodu krakowskiego; w grodzie bełskim oblatowano 8 listopada 1587 r. [die dominica ante festum Sancti Mathaei Episcopi proxima a. D. 1587].

Inne rękopisy: Rp. 2 APL, 11 Ks. gr. horodelskie 6, s. 435 – oblata, ekstrakt z grodu krakowskiego; w grodzie horodelskim oblatowano w dniu 16 listopada 1587 r. [feria 2 post festum Sancti Martini Episcopi proxima a. D. 1587].

Druk: Vol. const., t. 2, vol. 2, s. 52.

9. *Uniwersał stanów zebranych w Krakowie, w sprawie sytuacji w kraju i zwołania pospolitego ruszenia – Kraków, 30 października 1587 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 183, s. 598-599 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Jan Wysocki w dniu 8 listopada 1587 r. [die dominica ante festum Sancti Mathaei Episcopi proxima a. D. 1587].

My rady i inne rycerstwo natenczas w Krakowie zgromadzeni, wszem wobec, komu to wiedzieć należy, do wiadomości przewodzimy.

Iż po pierwszy[m] poselstwie pana Herbersteina¹³⁸ byli u nas drudzy posłowie od arcyksiążęcia Maksymiliana, przez które przyprowadziły i w nadzieję przybycia niektórych dał nam znać, że się tu jeszcze krzepić chce. Co zdało się nam w.m. co rychlej oznajmić, abyście w.m. według postanowienia wiślickiego i według uniwersałów naszych pierwszych tym prędy sam do nas przybywać nie zaniechali, aby ten ogień R.P. zgaszon był. A iż mamy sprawę, iż sejm jakiś pod Mogiłą mieć chcą, niesłychanym w Polsce obyczajem, przeciwko wszelakiem prawom i swobodom, przestrzegamy wszech w tym, aby się nie dali zwodzić. A tego, co jest jawnie zwykłem obyczajem, tak na elekcyje, jako [599] potym na sejmikach i zjeździe głównym wiślickiem postanowiono, radniej przestrzegali i do zabieżenia temu gwałtowi pospolitem ruszeniem sam do nas przybywali. Że też rozumiemy, że wiele ludzi za niewiadomością uwiedzeni od hersztów tych, którzy nam tego gościa gwałtem przyprowadzili, do wojska niemieckiego udali się, tedy ich bratersko napominamy, aby się w tym obaczyli, a tego tam towarzysztwa zaniechali, a z R.P. się zgadzali. Co jeśli uczynią, tedy pierwsza obłądliwość braterskiej naszej miłości ku niem nic szkodzić nie będzie. Z tem się w.m. zlecamy. W Krakowie, die 30 octobra a. D. 1587.

Laurentius Goślicki episcopus Camenecensis, Andreas Tęczyński wojewoda krakowski m.p., Stanisław Żółkiewski palatinus Russiae własną ręką m.p. [s], Jan Tarło wojewoda lubelski m.p., Stanisław z Tarnowa kasztelan sandomierski, Jan Myszkowski kasztelan żarnowski, Jan Krasiński kanonik krakowski, deputat capituli Cracoviensis m.p., Albertus Brodziński kustosz krakowski, deputat kapitulny m.p., Piotr Oraczowski deputatus palatinati Cracoviensi subscripsit, Jan Gajewski sędzia i deputat poznański, Mikołaj Łącki z Chrapna deputat województwa poznańskiego, Stanisław Pozo[w]ski notarius terrestris Sandomiriensis, Andreas Lassota łowczy lubelski, deputat województwa sandomierskiego, Stanisław Łaszcz z Strzemilcza ręką swą, Stanislaus Pogorzelski surogator i deputat województwa kaliskiego m.p., Stanislaus Zapolski deputat województwa sieradzkiego, Florianus Suchorabski not[arius] terrestris R[ussiae] m.p., Stanisław Ryskowski deputat województwa lubelskiego, Albertus Sieklucki deputat Podlachiae m.p.

42. Sejmik deputacki w Bełzie, 12 września 1588 r.

Nie odnaleziono informacji o tym sejmiku.

¹³⁸ Felician von Herberstein poseł arcyksięcia Maksymiliana Habsburga w Rzeczypospolitej.

43. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 3 lutego 1589 r.

Uchwał tego sejmiku nie odnaleziono.

Data sejmiku ustalona hipotetycznie na podstawie wpisu w księdze grodzkiej bełskiej, gdzie dokonano limitacji roków skargowych sądu grodzkiego bełskiego na podstawie zgody zgromadzonej szlachty w związku ze zbliżającym się sejmem oraz wyborem posłów na niego – do grodu wniesiono 2 lutego 1589 r., sejmik w Bełzie odbył się zatem nazajutrz po tej dacie (CDIAUL, fond 1, opis 1, 185, s. 97-99)¹³⁹.

Mandat do starosty lubelskiego nakazującego zwołanie sejmiku przedsejmowego województwa lubelskiego na dzień 31 stycznia 1589 r. datowany był z Brześcia, 15 grudnia 1588 r. (ASWL 1572-1632, s. 64). Sejmik województwa krakowskiego zwołano na 3 lutego 1589 r. (ASWK, t. 1, s. 133).

‡ 1. Informacja o posłach

Posłowie województwa bełskiego: Jakub Wóźuczynski wojski bełski, Marcin Rogala podsędek bełski, Marcin Oleśnicki i Stanisław Cieszanowski (Posłowie ziemscy koronni, s. 324).

44. Sejmik deputacki w Bełzie, 11 września 1589 r.

‡ 1. Informacja o deputacie

Deputatem został Marcin Popławski (Deputaci, cz. 1, s. 98).

45. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 3 lutego 1590 r.

Instrukcji dla posłów z tego sejmiku nie odnaleziono, posłowie nie są znani.

Uniwersałów adresowanych do województwa bełskiego nie odnaleziono. Uniwersał do województwa krakowskiego wystawiono w Warszawie, 23 grudnia 1589 r. (ASWK, t. 1, s. 136).

¹³⁹ Za wskazanie na tę datację sejmiku wydawcy dziękują dr. Oleskijowi Winnyczence.

1. Uchwała sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w sprawie działań urzędników ziemskich bełskich – Bełz, 3 lutego 1590 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 186, s. 829-830 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Prov. Jaczko de Wi[ę]rzbica w dniu 7 lutego 1590 r. [feria 4 post festum Sanctae Dorotheae Virginis proxima a. D. 1590].

^a panowie dygnitarze, u[rzędnicy] ^a [rycer]stwo województwa bełskiego na sejmiku powiatowym bełskim zgromadzeni, przez ichm. pany niżej mianowane, za konsensem wszystkich na tym sejmiku deputowanych, z pośrodku siebie i woźnego, opatrzного Jacka z Wierzbice, do grodu bełskiego odnieść i zeznać od wszystkich poruczyli. Że dają świadectwo o ichm. paniech urzędnikach ziemskich bełskich, panu podkomorzym¹⁴⁰, chorążym¹⁴¹, wojskim¹⁴². Że oni według powinności swej, na nie z sejmu przeszłego włożonej, gotowi byli rewidować wszystkie cła i myta nadane, także i miejsca nieprzebyte, grobelne, mostowe, gdzie by byli potrzebne do przejazdów, aby o tym kognicyją swoją na sejm przyszły posłali, ale to zakroczyło w tym województwie powietrze, a potem trwoga przez wtargnięcie tatarskie, że się to przed sejmem odprawić nie mogło, nie za ich zaniedbaniem, ale za takim przypadkiem, gdy ci, którym na tym należało, aby to byli przed tymi urzędnikami okazali, na ratunek ojczyzny w trwogę do kupy, i sami ci urzędnicy bierzeć i mieszkać tam musieli. Tedy onych to świadectwo, ^bobywatele wszyscy i pomienieni tego województwa, aby nie byli od R.P. w tym winowani, dajemy, do akt grodzkich to inferowaćemy kazali, rękami się swemi na to podpisawszy i pieczęci ichm. panów kasztelanów imieniem wszystkiej braciej przycisnąwszy. Jakoż i panom posłom naszym poruczyliśmy, aby te sprawy o nich na sejmie przyszłym dawszy, dla czego się tej rewizyjey dosyć stać nie mogło, starali się, aby to do drugiego sejmu jako rzecz potrzebną uczynili, czego teraz uczynić nie mogli.

Actum et datum na sejmiku powiatowym w Bełzie, przez J.K.M. p.n. złożonym, dnia 3 februarii r. Bożego 1590.

Piotr Niszczycycki kasztelan bełski, Zygmunt Trzciniński kasztelan lubaczowski ręką, J. Płaza m.p., Gaspar Jahodyński z Matcza sędzia ziemski bełski, Jan Lipski z Goraja m.p., Wawrzyniec Trzciniński, Jan Oreszowski, Jan ^a, Andrzej Korczmiński.

^a uszkodzona karta ^b pomyłka kopisty, dwukrotnie wpisany wyraz wszyscy

¹⁴⁰ Stanisław Trojan Rachański podkomorzy bełski.

¹⁴¹ Aleksander Łaszcz chorąży bełski.

¹⁴² Jakub Woźuczynski wojski bełski.

2. *Uniwersał Zygmunta III w sprawie podatku pogłównego i zagrożenia tureckiego – Warszawa, 12 lipca 1590 r.*

Rp. APL, 11 Ks. gr. horodelskie 6, s. 1047-1049 – oblata, dokument ma podniszczone dolne brzegi; w grodzie horodelskim oblatowano w dniu 25 lipca 1590 r. [feria 4 ipso festo Sancti Jacobi Apostoli a. D. 1590].

Zygmunt III z Bożej łaski Król Polski, wielkie ksiązę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i królestwa szwedzkiego najbliższy dziedzic i przyszły Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, dygnitarzom, duchownym i świeckim, urzędnikom ziemskim, starostom i dzierżawcom wszem i innego stanu poddanem naszym, uprzejmie i wiernie nam miłem, łaskę naszą królewską. Uprzejmie i wiernie nam mili.

Acz pogłówny podatek na przeszłym sejmie walnem koronnem¹⁴³ nie dla nas ani czyjemu inszemu własnemu pożytkowi nie umyślón, nie [z] zwykłego uciążenia poddanych naszych, ale dla opatrzenia R.P. w tym niebezpieczeństwie, któregośmy się obawiali, nie za płonny[mi] jakimi nowinami, lecz za listy cesarza tureckiego¹⁴⁴ groźnemi, za pewnymi przestrogią od ludzi pewnych, tej Koronie życzliwych, a nieprzyjaciela tamtego pobliższej będących i spraw [jego] [1048] wiadomych, któreśmy szczerze i prawdziwie tak tego, jako do nas i hetmana koronnego¹⁴⁵ dochodzili, do ludzi podawali, przez nas i stany R.P. jest dobrem rzeczą, ku obronie R.P. uchwaliliśmy i nie mogliśmy na ten czas nic inszego tak prędkiego i sposobnego do ratunku należeć, czemyśmy beli na pierwszym ustępku z tem nieprzyjacielem naszym majątności, gardł, swobód, małżonek i dzieciątek uprzejmości i wierności waszych od pogan bronić mogli, jako takowy podatek, który już nie był w tej R.P. niezwyčajny, a za śp. dziada naszego, K.J.M. Zygmunta I, w mniejszej R.P. potrzebie nie tylko pozwolony, ale i wydany, na żołnierze rozszafowany jest, jednak rzecz ta nieznośna się widzi poddanem naszym, a z drugiej strony Pan Bóg to niebezpieczeństwo dotąd sam z miłosierdzia swego zatrzymywać raczy, w mocy tego nie mając, abyśmy własną władzą naszą postanowienie R.P. sejmowe natenczas z gruntu podnosić mogli. To jednak, co uczynić możemy za radą panów rad natenczas przy nas będących, prowizorów R.P. consiliariorum bellicorum, na prośbę województw pewnych, przez posły ich do nas odniesioną, zdało się nam uczynić, abyśmy i wybieranie podatku tego pogłównego zaniechać, i w popieraniu egzekucyi zahamować rozkazali.

Co jako z samej ku poddanem naszym i miłości czyniemy, chcąc i cesarzowych, ile by z nas być mogło, ulżywać, i na prośby ludzi wolnych przystojne baczenie mając, aby ich ku nam chęć i miłość, nad którą w tem rządzeniu nam od Pana Boga zleconej R.P. nic potrzebniejsze nie baczemy, tą dobrocią naszą tem więcej się pomnażała. Tak mamy o uprzejmości i wierności waszej nadzieję, że taż dobroć nasza i ufolgowanie uprzejmości waszej i wierności w zahamowaniu tego podatku doda uprzejmości

¹⁴³ „Uniwersał poborowy roku Bożego 1589” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 2, s. 126-136).

¹⁴⁴ Murad III sułtan osmański.

¹⁴⁵ Jan Zamojski kanclerz wielki koronny, hetman wielki koronny.

i wierności waszej pochopu i wzbudzi ich tem więcej do ratunku R.P. ojczyzny swej, [1049] gdyby jaka nagła w tym jeszcze nieustalym niebezpieczeństwie na nie potrzeba przypadła.

O tej tedy wolej uprzejmości i wierności waszej oznajmując stanom i urzędom naszym, którem to należy, także i poborcom do wybierania tego pogłównego naznaczone, tym listem naszym rozkazujemy, aby i wybierania tego pogłównego zaniechali, i egzekucyi strony tego podatku nie popierali ani czynili, ani żadnego stanu poddanych naszych o to na delatach i nie podawali, i nie przyjmowali. A te uniwersały nasze publikowali i do wiadomości wszech poddanych naszych według zwyczaju i powinności swojej przywozili, inaczej nie czyniąc dla łaski naszej. Dan w Warszawie, dnia 12 miesiąca lipca r. P. 1590, panowania naszego 3.

Sigismundus Rex

46. Sejmik deputacki w Bełzie, 10 września 1590 r.

1. Informacja o deputacie

Deputatem został Stanisław Łaszczy łowczy bełski (Deputaci, cz. 1, s. 103).

47. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 6 listopada 1590 r.

Uchwał tego sejmiku nie odnaleziono.

Data sejmiku ustalona hipotetycznie na podstawie daty sejmiku województwa krakowskiego w Proszowicach (ASWK, t. 1, s. 161).

1. Mandat do starostów w sprawie zwołania sejmików przedsejmowych – Warszawa, 24 września 1590 r.

Rp. Bibl. Czart., rkp. 1621, s. 543 – oryginał drukowany z okienkami, wypełniony na sejmik proszowicki w dniu 6 listopada 1590 r. Na odwrocie odcisk pieczęci mniejszej koronnej oraz adres: W. Mikołajowi Zebrzydowskiemu wojewodzie lubelskiemu, staroście naszemu krakowskiemu, lanckorońskiemu i bolesławskiemu, hetmanowi nadwornemu, uprzejmie nam miłemu.

Zygmunt III z łaski Bożej Król Polski, wielkie książe litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie etc. i królestwa szwedzkiego najbliższy dziedzic i przyszły Król etc.

^a Wielmożny, uprzejmie^a nam miły. Dla pilnych a ważnych przyczyn złożyliśmy sejm walny koronny w ^aWarszawie^a na dzień ^awtóry^a miesiąca ^agrudnia^a. Który sejm wedle zwyczaju uprzedzać mają sejmiki powiatowe ^b na dzień ^c miesiąca ^d blisko przyszły. Napominam tedy ^e abyś ^e te sejmiki, i walny koronny w miastach i w miasteczkach starostwa swego, we dni targowe wedle zwyczaju przez woźnego obwołać i publikować rozkazał. Posyłamy też ^e listy częścią intytułowane w kancelaryjej naszej, częścią też przez tytułów, rozkazując, abyś ^e tak te, które intytułowane są, jako też i te, które bez tytułów, tytuły urzędnikom ziemskim i ludziom szlacheckim starostwa swego napisawszy, rozesłał bez mieszkania. A sam też ^e żebyś tak na sejmiku powiatowym, jako też i głównym był i starał się z pilnością wspołek z innemi, aby na nim posłowie na sejm walny koronny, ludzie spokojni, stateczni i w sprawach a potrzebach R.P. biegli i ci, którzy by R.P. miłowali, a nie swych rzeczy własnych, jedno spraw R.P. byli pilni, obrani byli, aby o wszech sprawach i potrzebach koronnych z nami i radami naszymi radzić dostatecznie mogli. Uczynisz to ^e z powinności urzędu swego i dla łaski naszej. Dan w ^fWarszawie^f, dnia ^a24^a miesiąca ^awrześnia^a r. P. ^a1590^a, panowania naszego ^a3^a. Na własne J.K.M. rozkazanie.

^{a-a} tekst wpisany ręcznie w puste miejsce ^b w puste miejsce wpisano + w Proszowicach, na marginesie obok znaku + dopisano województwa krakowskiego ^c w puste miejsce wpisano szósty ^d w puste miejsce wpisano 10 listopada, a po tym słowie trzy przekreślone kreski – na marginesie dopisano a główny ziemski w Korczynie dnia miesiąca listopada ^e w puste miejsce wpisano uprz. w.

‡ 2. Informacja o postach

Znana jest połowa składu poselskiego z województwa bełskiego: Stanisław Łaszczyński i Rafał Streptowski (Posłowie ziemscy koronni, s. 338).

48. Sejmik relacyjny w Bełzie, marzec 1591 r.

Uchwał tego sejmiku nie odnaleziono.

‡ 1. Konstytucja sejmku w sprawie terminu sejmików relacyjnych

Druk: Vol. const., t. 2, vol. 2, s. 180.

Złożenie zjazdów po sejmie.

Zjazdy na zwykłych miejscach, w ośm niedziel¹⁴⁶ składamy po sejmie wszystkim, dla dania liczby przez posły braciej, dla obierania poborców i deputowanych szafarzów, do odprawy i sądzenia żołnierzy, wedle konstytucji opisanego procesu. Oprócz województwa mazowieckiego i tych województw, którzy je sobie tu obrali, nie naruszając prawa W.Ks.L. Które zjazdy takowym pokojem i bezpieczeństwem warujemy, jako prawo jest o sejmach napisane, pro hac vice.

2. Mandat Zygmunta III do starosty bełskiego nakazujący publikację konstytucji sejmowych i uniwersału poborowego – Warszawa, 16 lutego 1591 r.

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 187, s. 69-70 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 20 lutego 1591 r. [feria 4 post festum Sancti Valentini Martyris proxima a. D. 1591]; w tekście notki aktykacyjnej zapisano także adres mandatu: J.w. Janowi Zamoyskiemu kanclerzowi i hetmanowi wielkiemu koronnemu, bełskiemu, knyszyńskiemu, malborskiemu staroście, uprzejmie nam miłemu, w niebytności podstaroście bełskiemu.*

Zygmunt III z Bożej łaski Król Polski, wielkie książe litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i królestwa szwedzkiego najbliższy dziedzic i przyszły Król.

W., uprzejmie nam miły. Posyłamy do uprzejmości waszej konstytucyje i uniwersał poborowy na sejmie warszawskim blisko przyszłym uchwalone. A iż nam wiele i R.P. na tem [70] należy, żeby byli rychło publikowane, żądamy i uprzejmości waszej napominamy, żebyś one do akt swych grodzkich wpisawszy, jako najrychlej, wedle zwyczaju publikować i do wiadomości wszech przywieść rozkazał. Uczynisz to uprzejmość wasza z powinności swej i dla łaski naszej. Dan z Warszawy, dnia 16 miesiąca lutego r. P. 1591, panowania naszego roku 4. Posełamy też do uprzejmości waszej uniwersał poborowy dla poborce, który gdy będzie na zjeździe przyszłym obrany, napisawszy tytuł, jemu uprzejmość wasza oddać rozkaż. Na własne K.J.M. rozkazanie.

49. Sejmik deputacki w Bełzie, 9 września 1591 r.

1. Informacja o deputacie

Deputatem został Jan Gorajski (Deputaci, cz. 1, s. 76).

¹⁴⁶ Sejm zakończył się we wtorek 15 stycznia, dzień przypadający dokładnie 8 tygodni później wypadał we wtorek 12 marca 1591 r. W okolicach tej daty odbył się zapewne również i sejmik bełski.

50. Zjazd podczas roków sądowych ziemskich w Bełzie, 28 stycznia 1592 r.

1. Protestacja szlachty województwa bełskiego przeciwko dzierżawcy podatku czołowego podczas roków sądowych ziemskich w Bełzie, 28 stycznia 1592 r.

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 188, s. 73-74* – oblata; w grodzie bełskim oblatował woźny Prov. Melchior Milca z Leszczatowa w dniu 3 lutego 1592 r. [feria 2 post festum Purificationis Beatissimae Mariae Virginis proxima a. D. 1592].

LSB 1572-1668, s. 52 – tam błędnie przyjęto datę oblady przez woźnego za datę czynności, która faktycznie miała miejsce podczas roków ziemskich bełskich.

Quia feria 4 proxime post festum Sanctae Agnetis praeterita [28 stycznia 1592 r.], eodem circa iudicium celebrationis terminorum terrestrium Belzensium protestatum est ex parte totius nobilitatis pro celebratione terminorum terrestrium Belzensium congregatorum aliis et ex districtibus Buscensi, Grabowiecensi et Horodlensi omnium unanimi voce in et contra Nob. Valentinum Komorowski assertum arendatorem ducillorum in palatinatu Belzensi contra constitutionem conventus Warsaviensis proxime praeteriti¹⁴⁷. Qua cautum est, ut Iudaei in arendam ducillorum se non immisceant. Quorum ipse fautor existens et eisdem in eadem arenda ducillorum serviens se pro arendatore gerens, contra eandem constitutionem cittare pro non extraditione ducillorum procuravit, non expectato tempore exitus anni, unde saepe extiterint provocati ratione eiusdem extraditionis praefatae contributionis. Offerens se pro praemissis loco et tempore competenti omnes insimul vel quilibet illorum ex praemissa nobilitate acturos, opponendo se insimul [74] omnes eius nomine executioni et citationibus non subicere, immo si quid per officium castrense quodlibet processum fuerit, omnes insimul pro unius cuiuslibet nobilis se acturos et se opponere paratos sunt protestati.

Quod sic et non aliter fore circa iudicium terrae Belzensis idem ministerialis recognovit. [1] Zygmunt Trzcíński kasztelan lubaczowski ręką, [2] Mikołaj Górski, [3] Jerzy Miedźwiedzki, [4] Wojciech Miedźwiedzki, [5] Jan Sokołowski, [6] Stanisław Dramiński, [7] Paweł Russian, [8] Jakub Łażniowski, [9] Marcin Kinicki m.p., [10] Marcin Rogala z Warężyna podsędek bełski m.p., [11] Stanisław Zwiartowski, [12] Jan Łychowski, [13] Jakub Dłużniowski, [14] Bronisław Orchowski, [15] Stanisław Dłoto[wski] m.p., [16] Marcin Stróżewski, [17] Zbożny Żuliński notarius terrestris Belzensis nomine totius nobilitatis.

¹⁴⁷ Poborcą do województwa bełskiego został wybrany na sejmie ur. Marcin Giżycki (*Vol. const.*, t. 2, vol. 2, s. 189).

51. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 4 sierpnia 1592 r.

1. *Mandat Zygmunta III do starosty buskiego zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 4 sierpnia 1592 r. – Kraków, 18 maja 1592 r.*

Rp. 1 CDIAUL Fond 3, Opis 1, 9, s. 1658-1659 – oblata; w grodzie buskim oblatował Nob. Jan Szarowski z urzędu grodzkiego bełskiego w dniu 26 maja 1592 r. [feria 3 post festum Sanctissimae et Individuae Trinitatis proxima a. D. 1592].

Inne rękopisy: **Rp. 2** CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 188, s. 206-207 – oblata, tylko formułka informująca o publikacji uniwersału, tekstu nie przepisano; w grodzie bełskim oblatował Gen. Wojciech Koszubicki dworzanin J.K.M. w dniu 23 maja 1592 r. [Sabbatho proximo post festa Solennia Pentecosten a. D. 1592].

Zygmunt III z łaski Bożej Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie etc. i królestwa szwedzkiego najbliższy dziedzic i przyszły Król.

W., uprzejmie nam miły. Dla pewnych i ważnych przyczyn, i za radą panów rad naszych złożyliśmy sejm walny koronny w Warszawie na dzień 7 miesiąca septembra blisko przyszłego. Przed którym sejmiki powiatowe wedle zwyczaju na pewne czasy złożyliśmy, a między inszemi sejmik powiatowy w Bełzie na dzień 4 miesiąca augusta, a główny zaś tamecznym powiatom w Korczynie, na dzień 17 miesiąca augusta blisko przyszłych. Napominamy tedy uprzejmość waszą, abyś te sejmiki, także walny koronny w miastach i w miasteczkach starostwa swego wedle zwyczaju przez woźnego we dni targowe publikować i obwołać rozkazał. Posyłamy też uprzejmości waszej listy, częścią intytułowane w kancelaryi naszej, częścią też bez tytułów, napominając, abyś tak i te, które intytułowane są, jako też i te, które bez tytułów, tytuły urzędnikom ziemskim i ludziom szlacheckim starostwa swego napisawszy, rozesłał bez omieszkania. A sam też uprzejmość wasza żebyś tak na sejmiku powiatowym, jako też i głównym był, a tam wspołek z inszemi starał się z pilnością, jakoby na nich posłowie na sejm walny koronny, ludzie spokojni, stateczni i mądrzy, a w sprawach i potrzebach R.P. biegli i ci, którzy by R.P. miłowali, a nie swoich rzeczy prywatnych przestrzegali, jedno dobro popolite na pieczy mieli, obrani byli, jakoby o wszech sprawach i potrzebach koronnych z nami i R.P. radami naszemi radzić dostatecznie mogli.

Co uczynisz uprzejmość wasza z powinności urzędu swego [1659] i dla łaski naszej. Dan w Krakowie, dnia 18 miesiąca maja r. P. 1592, panowania naszego roku 5. Na własne K.J.M. rozkazanie.

2. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 4 sierpnia 1592 r.

Rp. 1 CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 188, s. 331-335* – obłata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Wawrzyniec Trzcński w dniu 4 sierpnia 1592 r. [feria 3 ante festum Transfigurationis Domini proxima a. D. 1592].

Inne rękopisy: **Rp. 2** Bibl. Nar., rkp. BOZ 1809, t. 1, k. 159-161v – ekstrakt z grodu bełskiego;

Rp. 3 Bibl. Nar., BOZ 1203, k. 96-98 – kopia z ekstraktu z grodu bełskiego; **Rp. 4** Bibl. Czart., rkp. 2723, k. 80-82 – kopia.

LSB 1572-1668, s. 53-55.

Druk: *Scriptores rerum Polonicarum*, t. 21, s. 197-201.

My rady i rycerstwo województwa bełskiego, zjachawszy się na sejmik na dzień 4 augusta przez J.K.M. w Bełzie złożony, objaśniamy, iż pirwej, niżeliśmy co poczęli, oddając powinność ojczyźnie naszej, pokój pospolity obwarowawszy, ex fraterna charitate rzeczy nasze do tegośmy wiedli, aby między nami inaksze konsultacje nie były, jedno takie, na których nic w tem wszytkiem, co by jedno dobrego R.P. naszej i do zachowania praw, swobód i wolności naszych należało, nie schodziło. Jakobyśmy dignitatem et securitatem J.K.M. intactam et inviolatam zatrzymać mogli, będąc takimi, iż my J.K.M. jako Panu swemu integritatem, tak jako cnemu narodowi i wiernym poddanym należy, panów swych przy całości praw ojczystych dodzierżywać przykładem przodków swych jesteśmy gotowi. O czym rozumiemy, że J.K.M. sobie niepochybnie po nas obiecywać raczy, iż my raz oddany i poprzysiężony do poddaństwa J.K.M. dotąd, dokąd jedno na tej stolicy od Pana Boga posadzony, wedle praw i wolności naszych, które nam sacrosancte poprzysiąc raczył, panować i rozkazywać będzie, cale i nienaruszenie od nas wiernych poddanych swoich doznawać będzie raczył.

Przychylając się tedy do prawa pospolitego i dawnych zwyczajów, obraliśmy z pośrodku [332] siebie posły na sejm przyszy koronny, ichm. panów Stanisława Trojana z Orłowa Rachańskiego podkomorzego, Gaspra Jahodyńskiego sędziego, Marcina Rogalę podsędką, bełskich, Piotra Łaszczę Strzemieleckiego dzierżawcę lityńskiego. Którym zleciliśmy, aby przy prawie pospolitem mocnie stali i od niego niwczem nie odstępowali, podawszy im artykuły R.P. naszej potrzebne.

Naprzód inkwizycja o praktykach de Regno, aby naprzód była dostateczna bez tumultu, co ichm. posłowie in prima instantia sejmu opatrzyć i domówić się mają. Aby bezpiecznie et secure ta inkwizycja odprawić się mogła, panowie posłowie z bracią, którzy by tam z województwa naszego byli, aby o wszytkiem się znaszali, a bez ich woli tam nic nie czynili. Gdzieby co barzo R.P. szkodliwego się okazało, a rozróżnienie jakie tam było, mają się z temi zgadzać, którzy by przy prawie pisanem stali, a przestrzegać, aby R.P. żadnego szwanku nie wzięła.

Strony oprawy małżonki¹⁴⁸ J.K.M. nie mają skwapiać, aż wszytko się około całości R.P. do praktyk opatrzyć i to, co się nad zwyczaję około tego małżeństwa stanowienia

¹⁴⁸ Anna z Habsburgów, królowa Polski, pierwsza żona Zygmunta III Wazy.

i wykonania działa, w ryzę swą wprawi. Ani mają jej pozwalać, jedno tam, gdzie by to, co z namniejszym na potem zatrudnieniem R.P. było, przypatrzwszy się posagowi i wniesieniu temu, jakie było.

Pokój inter dissidentes de reli[gi]one aby opatrzon był, ażeby w tej mierze recesowi elekcyjey K.J.M., postanowieniu wiślickiemu i przysiędze K.J.M. dosyć się stało. Ci, co zruszają, aby byli karani. I kompozycja także inter status aby dojść mogła według tychże recesów, na tym sejmie starać się będą.

Sprawy skarbowe mają być w ryzę wprawione, wydatków ma być spiszek, niepotrzebne mają być odcięte i w szafunku dochodów ma być dobry porządek, aby o wszystkim pan podskarbi¹⁴⁹ zawiadał i [w] wyciąganiu dozór i pilność, i w rozdawaniu na potem dóbr stołu K.J.M. aby wzgląd był, jako na ludzkie zasługi, tak też i na inne potrzeby, i wydatki na dwór K.J.M. i wychowanie. W czym wszystkim mają się znaszać kancelaryja [z] skarbem, aby potem dostatecznie zawždy K.J.M. informowali. Mają wejrzeć panowie posłowie z inszemi pany posły koronnymi, co by z prowentów stołu K.J.M. wydało się na zapłatę żołnierską i co by się kolwiek pokazało, żeby to z retent poborowych, jeśliby jakie były, było odłożone. Wszakże także żeby stan szlachecki ani teraz, ni na potem żadnemi podatkami onerowan nie był.

[333] W sprawach wołyńskich panowie posłowie ostrożni być mają strony sądów trybunałskich i aby sprawiedliwość jako tem u nas, tak też nam u nich bez zatrudnienia, słusznie dochodziła. A woźnowie koronni aby mieli facultatem sprawy urzędowe i ich należące na Wołyniu odprawować, także i wołyńscy vice versa w Koronie.

O rozgraniczenie województw wołyńskiego i bełskiego starać się mają, aby się konstytucjom dosyć stało o tem uczynionem.

Sądom kryminalnym panowie posłowie aby obyczaj wynaleźli ku odprawowaniu. Iż także sądy nullo iure i remisyje z Trybunału aby na tem sejmie odprawowane były.

Rewidowanie ceł, iż w naszym województwie nie doszło przez niebytność pana chorążego¹⁵⁰, starać się będą, aby znowu ta rewizyja konstytucyją opatrzona była, a w niebytności tego urzędnika aby stolnik¹⁵¹ bądź sędzia ziemski¹⁵² tę rewizyją odprawować mógł.

Sądzeniu Trybunału Małej Polski w Lublinie czas naznaczyć, póki sądzić mają. A panowie duchowni aby nie odjeżdżali póki sądy trwać będą, alias, żeby in absentia ichm. świeccy kauzy im należące odprawowali.

Deputaci i szafarze do odprawy żołnierskiej roku przeszłego naznaczeni, aby na tem sejmie nieodwłocznie byli powinni rationem reddere i co by się przy nich retent nalazło, aby się zaraz usprawiedliwili.

W konwenciech zakonnych którejkolwiek reguły, gdzie są fundacye bonorum terrestrium, aby przeorowie bywali szlachcice, wedle praw i statutów dawnych, a to propter probationes et evasiones iuratorias, gdzie im sprawa przychodzi ratione bonorum z sąsiadem szlachcicem.

¹⁴⁹ Jan Firlej podskarbi wielki koronny.

¹⁵⁰ Aleksander Łaszcz chorąży bełski.

¹⁵¹ Jerzy Łaszcz stolnik bełski.

¹⁵² Kasper Jahodyński sędzia ziemski bełski.

O egzakcją niesłuszną ceł wodnych porozumieć się mają i znosić z inszemi województwy.

Pisarze grodczy aby byli szlachcice osiedli, a ratione wyciągania większego salarium nad prawo, aby na wszystkie osoby sądowe wina była podniesiona na grzywien 14, o co forum na Trybunale peremptorie.

Do czynienia liczby z prowentów mieskich aby przysądzono pewne urzędniki ziemskie do starosty, a czas żeby był mianowan, którego liczbę czynić powinni na każdy rok.

Opatrzanie zamków pogranicznych [na]mówić.

Inne rzeczy mają mieć na pieczy wedle prawa opisanego, pakt, statutuów, konstytucyj, które jem za nawiętszą [334] instrukcją dajemy, mianowicie, żeby czudzoziemcy na dworze nie byli, którym tego pakta bronią. O co J.K.M. n.m.p. z Jędrzejowa od ichm. panów rad i rycerstwa braciej naszej jest proszon, o co my też wszystko uniżenie J.K.M. panom posłom prosić zlecamy sposób znaleźć, żeby się legat¹⁵³ w sprawy R.P. nie wdawał.

Przywilej województwa bełskiego z pilnością się starać, aby był w egzekucją przywiedzion, żeby in suo esse et robore reservetur.

Apelacja od komornika polnego według prawa starego dla pewnych i słusnych przyczyn aby wprzód szła do pana podkomorzego, a stamtąd suo ordine na sądy trybunalskie.

A iż to jest włożono inter pacta et conventa K.J.M., że sumę pewną pieniężną, którą sławnej pamięci jm. pana wojewoda krakowski, hrabia z Tęczyna dał na żołnierze tempore interregni, ubezpieczon o zapłatę in fide publica, prosić K.J.M., aby się tej zapłacie usprawiedliwić raczył bez odwłoki pozostałemu potomstwu jm. pana wojewody krakowskiego¹⁵⁴.

Także i inszem wszystkim, co też ubezpieczeni fide publica i pewne sumy de suo na potrzebę R.P. wydali, aby zapłatę swą odnieśli, starać się i K.J.M. solicytować mają. A mianowicie za ichm. panami Mi[a]jskowskimi, za jm. panem sanockim¹⁵⁵, także w sprawie jm. pana wojewody podolskiego¹⁵⁶, strony danej im na Podolu pewnej majątności intercessio uczynić do K.J.M. i do wszystkiej R.P., aby się ta sprawa według petycji ichm. na tem sejmie skończyła.

Za synami jm. pana Chlebowicza wojewody trockiego¹⁵⁷, aby nad słusność w liczbie pana ojca swego obciążeni nie byli i owszem, łaska jem była pokazana.

Za jm. panem [Jerzym] Strusiem starostą braclawskim intercessio uczynić do K.J.M., aby nagrodę zasług swych i przodków swych odniósł.

Za panem Cies[z]anowskim intercessio uczynić do K.J.M., aby sprawa jego nullo iure sądzona była abo więc żeby te sprawy na Trybunał były odesłane.

¹⁵³ Germanicus Malaspina nuncjusz papieski.

¹⁵⁴ Andrzej Tęczyński wojewoda krakowski, wcześniej wojewoda bełski, zm. 22 maja 1588 r.; pozostawił trzech synów: Gabriela, Andrzeja oraz Jana.

¹⁵⁵ Jan Drohojowski kasztelan sanocki.

¹⁵⁶ Jan Sienieński wojewoda podolski.

¹⁵⁷ Jan Hlebowicz wojewoda trocki, zm. 1590 r.

Iż starostwo tyszowieckie dosyć błahych i przedtem dochodów, i w te przechodzenie wiele rot jest spustoszone, że zaledwie, jako nam sprawę dawano, kwartę [335] zapłacić z pożytków terażniejszych podołać może, przeto panowie posłowie mają za jejm. panią starościna tyszowiecką¹⁵⁸ do K.J.M. intercessio uczynić, aby K.J.M. względem zasług tak sławnej pamięci nieboszczyka pana Aleksandra Łaszcza kasztelana czerskiego, jako też i syna jego, sławnej pamięci pana podczaszego K.J.M.¹⁵⁹, które oddawali R.P. i Królom Panom swoim z niemałym uszczerbkiem majątności swoich, nagrodą być raczył, zwłaszcza iż taż suma, którą na starostwie chełmskim nieboszczyk miał, jako słyszymy, dosyć stricto iure odcięta znać jest.

Przyczynić się też mają do K.J.M. za panem Adamem Łaszczem, synem i potomkiem nieboszczyka pana Andrzeja Łaszcza rzeczzonego Czecha, aby 6 tys. zł, które miał zasłużone w skarbie R.P. o[j]ciec jego, służąc czas niemały na Kijowie, jemu zapłacone były.

Pana Szystowskiego z Torków sprawę przypomnieć, która jest wyciągniona za dworem przeciw prawu i pendet in appellatione na sejm; prosić, żeby się to nie działo, ażeby z tej sprawy był wypuszczon.

Dalej do popierania tych wszystkich spraw, które są wedle pakt i prawa opisanego, i przysięgi K.J.M., dajemy panom posłom plenariam facultatem. Datum in Bełz, die 4 mensis augusti a. D. 1592.

Piotr Niszczycki kasztelan bełski, Zygmunt Trzciński kasztelan lubaczowski, Jan Zamoyski propria, Wojciech Woźuczynski manu, Świętosław Lipski wojski horodelski, Stanisław Lisakowski, Marcin Prusinowski, Adam Prusinowski, Bronisław Orchowski, Jan Karapczewski, Erasmus Komorowski, Jan Trzciński, Christof Gdeszyński, Maciej Smitkowski podstarości bełski, Jan Pliskowski, Stanisław Jarczewski, Wawrzyniec Trzciński marszałek natenczas koła rycerskiego, za rozkazaniem ichm.

52. Sejmik deputacki w Bełzie, 14 września 1592 r.

1. Informacja o deputacie

Deputatem został Jerzy Łaszczał stolnik bełski (Deputaci, cz. I, s. 115).

¹⁵⁸ Anna z Gdowa Wielopolska – wdowa (1 voto żona Melchiora Strzały, 2 voto żona Jana Łaszcza podkomorzego bełskiego, starosty tyszowieckiego, zmarłego w 1592 r.).

¹⁵⁹ Jan Łaszczał podkomorzy bełski, zm. w 1592 r.

53. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 23 marca 1593 r.

Uniwersału ani mandatu adresowanego do województwa bełskiego nie odnaleziono. Uniwersał zwołujący sejmik ziemi chełmskiej wystawiono w Warszawie, 3 lutego 1593 r. (ASZCh. 1572-1668, s. 78).

1. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 23 marca 1593 r.

Rp. 1 Bibl. Nar., rkp. BOZ 1809, t. 1, k. 168-171 – kopia.

Inne rękopisy: **Rp. 2** Bibl. Czart., rkp. 340, k. 185v-188v – kopia.

Instrukcja panom posłom ziemskim bełskim, braciej naszej, ichm. panom, jm. Jerzemu Cieciszewskiemu staroście grabowieckiemu, Kasprowi Jahodyńskiemu z Matcza sędziemu ziemie bełskiej, Janowi Lipskiemu z Goraja, Ludwikowi Miękickiemu z Żaboczyna od ichm. panów rad i rycerstwa województwa bełskiego na sejmiku bełskim die 23 martii a. 1593 zgodnie obranych i na sejm walny koronny dana i poruczona. Ktorem zleciliśmy, aby przy prawie pospolitem mocnie stali i od niego w niczem nie odstępowali, podawszy jem artykuły R.P. naszej potrzebne, które są takie.

Odjazd K.J.M. do Szwecyjy barzo nam straszny i ciężki jest, gdyż za tym trudności i niebezpieczeństwo niemałe na nas obalić się może, niedawny przykład odjazdu K.J.M. do Rewla, chociaż na mały czas. Prosić tedy K.J.M., aby potrzeby tamte szwedzkie przez posły raczył odprawić. Jeśliby też gwałtowne do tego potrzeby K.J.M. ukazował, tedy niem się o odjeździe pocznie co mówić, trzeba tego, aby praktykom wszelakiem skutkiem i samą rzeczą droga zawarta była, także ostrożność przeciwko nieprzyjacielom, tak poganom, jako i inszym wszelakiem, aby była opatrzona. Uspokojenie wewnętrzne aby było postanowione i przyczyny tumultów wszelakich odcięte, tak dla jedności w wierze, jako i z każdej inszej miary. Wolność de non sufficiendo succezione et non [168v] faciendo in alterius personam resignatione, aby była tem bardziej utwierdzona.

Kraków aby był opatrzony dobrze.

Granice aby były opatrzone.

Potoczna obrona z kwarty, która dwoja jest.

Dzień pewny wrócenia się J.K.M. aby był naznaczony, a my też do czasu zwrócenia naznaczonego przyjazdu J.K.M. wiarę naszą i poddaństwo w cale zachować chcemy.

Deputaci mogą być jacy w Krakowie z obiedwu stanów dla rzeczy przypadłych, aby je wszem oznajmiali, ale gubernator ani gubernatorowie aby nie byli stanowieni.

Gdy się wszystkie rzeczy opatrzą, na ratunek na tę drogę J.K.M. nie odmawiamy, czego słusznego pokazawszy, to i ostrzeższy na potem, że to czyniem nie z żadnej powinności, więc i aby to było właśnie ku potrzebie J.K.M., ku pociesności i wszytkiej R.P.

Ukraina aby w porządek wprawiona bęła, swawola kozacka ukraiinna zniesiona.

Oprawa Królowej¹⁶⁰ jejm. aby była czyniona na dobrach wolnych od sum i od dożywoć, obwarowawszy co trzeba, jako się mówiło na przeszłym sejmie, tak z strony małżeństw królewskich, jako i z strony oprawy, która iuxta quantitate posagu być ma.

Statutów, konstytucyi, przywilejów, pakt i praw mają przestrzegać, a gdzieby uciśnienie jakie na sejmie było, tedy z temi, którzy przy prawie koronnem, paktach i przeszłych przykładach stać będą, i tych, którzy dobry porządek i bezpieczeństwo wszech, jakie pod odjazd J.K.M. obmyślać będą, i ono pilnie popierać, przestawać mają. [169]

Całości urzędów przestrzegać mają i aby byli w swą rezę, które by z swej kluby wypadły, wprawione, starać się mają.

Starać się panowie posłowie na tem sejmie mają, aby modus electionis był zawarty. Przypomnieć okazowania w województwach.

Estonia aby była przywrócona i inkorporowana Regno.

Nobilitacja nie ma być dawana żadnemu okrom ludzi doświadczonych w rzemieśle rycerskiem.

Rewidowanie cel iż nie dochodzi w województwie naszym z pewnych przyczyn, tak dla morowego powietrza, jako inkursyi tatarskich, poruczyliśmy panom posłom, aby się o to starali, co i konstytucją aby warowano było. Żeby przed sejmem przyszłym bliższym byli ciż urzędnicy wedle konstytucyj opisane, cla i myta zrewidowali i na sejm przyszły rewizyją posłom na potem oddali. A jeśliby post cessum vel decessum albo za jaką inną przyczyną który z nich być nie mógł, tedy na miejsce tego bliższy urzędnik między urzędniki na to miejsce za oznajmieniem z strony potrzebującej odprawować tę rewizyją i dosyć czynić prowinien będzie, sub poena in constitutione expressa.

Konstytucja o zranieniu różnych, gdy urząd swój sprawują, iż jest barzo obostrzona, aby była zniesiona. Wszakże rany natenczas zadane w odprawowaniu urzędu swego aby byli płacone jako szlachcicowi. [169v] O co forum in iudicio terrestre być ma.

Iż częstokroć sprawy między województwem ruskiem, podolskiem, bełskim a wołyńskiem i braclawskiem zatrudniają się tem, że jedna strona odzywa się do województwa wołyńskiego albo braclawskiego, a druga do ruskiego, podolskiego albo bełskiego, dlaczego miała być komisja uniwersalna dla rozgraniczenia tych województw, ale że trudna jest i nie dochodzi, tedy aby się sprawiedliwości ludzkiej omieszkanie nie działo, mają się starać panowie posłowie, aby było uchwalono, że gdy co takowego przypadnie na Trybunale, ichm. panowie trybunalistowie pilnie przypatrować się mają dokumentom dedukcyi posesyjei, jako przedtem grunt której strony do którego województwa jurysdykcji należał. Jeśliby wątpliwość jaką mieli, tedy mają to do podkomorzych obu tamtych województw odsyłać, przez których urzędy ma być o tem decysum, salva apellatione na Trybunał.

W sprawach wołyńskich panowie posłowie ostrożni być mają z strony sądów trybunalskich i aby sprawiedliwość jako jem u nas, tak też nam u niech bez zatrudnienia słusznie dochodziła. A woźniowie koronni aby mieli facultatem sprawy urzędem ich należące na Wołyniu odprawować. Także i wołyńscy vice versa w Koronie.

¹⁶⁰ Anna z Habsburgów, królowa Polski, pierwsza żona Zygmunta III Wazy.

W komendziech zakonnych którejkolwiek reguły, gdzie są fundacje bonorum terrestrium, aby przeorowie bywali szlachcicy, wedle praw, statutów dawnych. A to propter probationes et evasiones iuratorias, gdzie jem z prawa przychodzi z sąsiadem szlachcicem ratione bonorum.

Sądy [170] we wszytkiej Koronie, tak trybunalskie, ziemskie, grodzkie, urzędowe, podkomorskie, zwykłym sposobem absente Rege sub titulo et nomine Regis, aby byli sądzone i egzekwowane, jakoby się sprawiedliwość ludzka nie omieszkiwała do czasu redditus Regis naznaczonego.

Sprawiedliwość i prawa wszelakie, które były przed tem odprawowane i sądzone pod sejmem, aby i teraz były odprawowane, a konstytucja anni 1591 przeciwna sądzeniu roków¹⁶¹ aby była abrogowana, mają się starać.

Aby konstytucja o aktach województwa naszego wszytkich ziemskich przepisaniu, a starych dla weryfikacyi dobrze chowaniu uczyniona była, taka jak się stała o aktach województwa łęczyckiego na sejmie lubelskim anno 1569¹⁶². A iż wiecie ustały, tedy przy elekcyjej deputackiej mają być dwaj szlachcicy obrani i dla warowniejszego przepisania do pisarza i komornika sędziego ziemskiego bełskiego mają być przydani, tamże zaraz ma być sumpt na to namówiony.

Sądzenie trybunalskie Małej Polski w Lublinie czas naznaczyć, póki sądzić mają, a panowie duchowni aby nie odjeżdżali, póki sądy trwać będą. Ale żeby in absentia ichm. świeccy kauzy im należące odprawowali. Pisarze grodzcy aby byli szlachcice i osiedli.

In multa actione criminali etiam laesa Maiestatis aby nie mógł żaden przypuszczon być do konwikcyi przeciwko szlachcicowi, jedno szlachcic pleni iuris. [170v]

W sprawach granicznych przez komornika odprawujących, aby od komornika granicznego polnego apelacja nie na Trybunał, ale do podkomorzego szła, a od podkomorzego per media motionis na Trybunał, panowie posłowie starać się mają.

Starać się też mają, aby ciężary jurgieltów z starostwa kamienieckiego zniesione były, gdyż tamto starostwo ma wielkie onera.

Kamieniec aby zawsze w opatrzaniu był, a tem więcej pod odjazd J.K.M. i pod te trwogi wołoskie.

Dług ichm. panów z Tęczyna pactis conventis oznaczony aby zapłacony był, gdyż jest fide publica asekurowany.

Także też dług ichm. panów Mieszkowskich i jm. pana sądeckiego¹⁶³ temże sposobem panu Wajczowi aby zapłacony był.

Przyczynić się też mają panowie posłowie do K.J.M. i stanów za ichm. pany Stusy¹⁶⁴, tak jm. panem Jerzym, jako i potomkami nieboszczyka pana Jakuba, brata jm.,

¹⁶¹ Prawdopodobnie chodzi o konstytucję sejmu 1590-1591 „Exempcyje do sądów” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 2, s. 178).

¹⁶² Konstytucja 1569 r. dotycząca ksiąg ziemskich łęczyckich (*Vol. const.*, t. 2, vol. 1, s. 253).

¹⁶³ Krzysztof Komorowski kasztelan sądecki.

¹⁶⁴ Jerzy Struś starosta braclawski, rotmistrz J.K.M.; Jakub Struś starosta chmielnicki, rotmistrz J.K.M., zm. 18 sierpnia 1589 r. Jego synem był Mikołaj Struś, późniejszy kasztelan kamieniecki.

aby służby ichm., które znaczne w R.P. zawżdy oddawali z zawiedzeniem majątności, nagrodzone były.

Służby i utraty pana Wacława Podhoreckiego, które na potrzebie R.P. i Królom polskiem oddawał, także w zadzierzeniu przez beglerbega hetmana tureckiego z ziemi tureckiej, gdy był z posłem śp. panem Pawłem Uchańskim wojewodą bełskim¹⁶⁵, aby byli K.J.M. i stanom przełożone, [171] i o nagrody 2 tys. zł, aby gdzie był ukazano i oddano, mają prosić.

Sprawiedliwość ichm. panów Lanckorońskich aby była K.J.M. i stanom zalecona.

Także za panem Krzysztofem Dzierżkiem przyczyna ma być uczyniona.

Służby i utraty jm. pana Ulanickiego mają być przez pany posły przedłożone.

Sprawy jm. pana wojewody podolskiego¹⁶⁶ z strony daniny na Podolu, także i sprawy nullo iure od jm. pana Świerskiego dóbr pewnych dostania intercesyją uczynić do K.J.M. i do wszytkiej R.P., aby się tak sprawa jm. według petycyi na tem sejmie skończyła.

Żeśmy są proszeni o przyczynę za Frącem Golińskim, człowiekiem upadłym i osądzonem, tedy panowie posłowie mają się tej sprawie przypuścić, aby za tem sequella jaka nie urosła i insze rzeczy osądzone aby nie były przywodzone w wątpliwość. Co panów naszych baczeniu i wierze poruczamy.

Przyczyna za miastem Buskiem, aby danina śp. K.J.M. Augusta w konstytucji sejmowej inkorporowana była, nie derogując prawu żadnej osobie do przerzeczonych dóbr interesse mających i aby stąd poprawa i obrona onemu miastu była opatrowana. A urząd miejski aby powinien przed starostą i urzędnikami ziemskimi wedle konstytucyi liczbę czynić.

54. Sejmik deputacki w Bełzie, 13 września 1593 r.

1. *Stanisław Żółkiewski kasztelan lwowski i hetman polny koronny do Jana Zamoyskiego kanclerza wielkiego i hetmana wielkiego koronnego – ze Starzysk, 6 września 1593 r.*¹⁶⁷

Rp. AGAD, AZ 273, s. 59 – oryginał.

Sejmik nasz nadchodzi, nie baczę po ludziach, żeby chciano w czem ruszać sejmu przeszłego. Z strony tylko poboru, iż to w inszych ziemiach stała się wariacyja, będzie też i między nami mowa, co by było o tem zdanie w.m. pana, proszę, żebyś mi w.m.m. pan

¹⁶⁵ Chodzi o misję Pawła Uchańskiego do Stambułu w latach 1589-1590.

¹⁶⁶ Jan Sienieński wojewoda podolski.

¹⁶⁷ Nie ma pewności, czy list dotyczy sejmiku bełskiego, czy może sejmiku województwa ruskiego w Sądowej Wiszni. Mimo to wydawcy zdecydowali się na publikację listu.

raczył oznajmić i pism tych, około postanowienia województw wielkopolskich, jeśliby było potrzebne, użyzyć. I dalej, jeślibyś w.m. raczył rozumieć, żeby to na sejmiku spomnieć R.P. pod tem czasem potrzebne, albo z strony żołnierzy bądź cóżkolwiek inszego, postaram się o to, żebym Hoszysławskiego przyciągnął na ten sejmik, jakoż już się odbieżał. Za czem będę się starał, żeby się ta sprawa mogła uprzątnąć. A iż z sejmiku zarazem będę u w.m.m. pana i tam dalej do jejm. paniej wojewodzinej bełskiej¹⁶⁸ gwoli panu Mikołajowi Daniłowiczowi pojadę. [...] Ze Starzysk, 6 septembris 1593 r.

Stanisław Żółkiewski kasztelan i hetman

2. *Laudum sejmiku deputackiego województwa bełskiego w Bełzie, 13 września 1593 r.*

Rp. Bibl. Nar., rkp. BOZ 1809, t. 1, k. 187-188 – kopia.

My senatorowie, dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo województwa bełskiego, wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, oznajmujemy.

Iż gdyśmy się tu do Bełza dnia dzisiejszego na elekcyją deputacką zjechali, zgodniemy za deputata obrali jm. pana Jakuba Wozuczyńskiego wojskiego bełskiego¹⁶⁹. A mając na to wzgląd, aby w co nawiętszej miłości i zgodzie, bez wszelakich eksacerbacyi mogliśmy wszyscy do zwrócenia J.K.M. wedle postanowienia sejmowego czekać i żeby się okazja nie dała do żadnego powaśnienia i, strzeż Boże, zamieszania, tośmy pomienionemu panu deputatowi naszemu zgodnie zlecili.

Żeby tego przestrzegał i warował, zwłaszcza w rzeczach tych, które nam nowo pro ista vice pod niebytność K.J.M. do sądzenia są przydane, aby nie dopuścili zaciągać dalej rzeczy, aniż na sejmie były namówione i postanowione, i nad to, co jest warownemi słowy w konstytucyjach opisano, i o tem, o czem by na sejmach decyzja i konkluzja wszech zgodna nie była, kontrowersyi nie przypuszczali, i jeśli by, czego nie rozumiemy, którzy się w co takiego wdawać chcieli, nie ma tego na pluralitatem votorum przypuszczać, ale protestować się i o tem protestacyją do nas authenticie przynieść.

Także bacząc, iż z tych wszystkich potrzeb, których opatrzenie [187v] z poborów jest namówione i postanowione, nie masz żadnej i J.K.M. samemu, i R.P. potrzebniejszego, i tak barzo naglej, jako ta, aby Kraków stolica spólna i koronna pusto nie stała, zleciliśmy panom braciej naszej, ichm. panom lubaczowskiemu¹⁷⁰, panu kanclerzowi i hetmanowi koronnemu, staroście naszemu bełskiemu¹⁷¹, panu Janowi Lipskiemu

¹⁶⁸ Wojewodzina bełska – prawdopodobnie Elżbieta z Zamoyskich, siostra Jana Zamoyskiego, żona Stanisława Włodka z Hermanowa wojewody bełskiego.

¹⁶⁹ Wydawcy spisu deputatów koronnych nie uwzględnili tego deputata (zob. *Deputaci*, cz. 1, s. 123).

¹⁷⁰ Zygmunt Trzciniński kasztelan lubaczowski.

¹⁷¹ Jan Zamoyski kanclerz wielki koronny, hetman wielki koronny.

z Goraja, aby od jm. pana podskarbiego¹⁷² i pana starosty krakowskiego¹⁷³ wiadomości dosięgły, jeśli poczet ludzi na sejmie namówiony sposobiony już jest i onemi ten tam zamek opatrzony. Gdzieby nie był opatrzony, tedy zleciliśmy panu Janowi Pliskowskiemu poborcy województwa naszego¹⁷⁴, aby pobory nasze na opatrzenie tego tam miejsca obrócił i one za oznajmieniem wyżej pomienionych braci naszej, a kwitem jm. pana starosty krakowskiego oddał, gdyż łatwo z inszych województw poborów, gdy będą wniesione, jm. pan podskarbi oblić i podział uczynić będzie mógł i potrzeby inne namówione na sejmie z nich opatrzyć. A nad to, co nie dostanie do obrony Krakowa, gdyż nasze pobory też na wszytek czas jako potrzebniejsze nie podolają, dodać obiecujemy. Panu poborcy naszemu, gdzieby od kogo z strony wydania tych poborów na obronę Krakowa inkwietowan był, że go wszyscy zastąpimy i eliberujemy. A to przyczynienie piechoty na Kraków ma być wedle namowy sejmowej i pod takowemi obowiązками i powinnością, jaka jest w konstytucyjcie opisana. Termin wydawania poboru, gdyż dotąd nie były wybierane, [188] zakładamy 6 niedziel. A iż kwitów anni [15]78 przez dawność czasu trudno ludzie mogą mieć, tedy ma te pobory wedle kwitów przeszłego roku odbierać, po tyle jednak, jako jest na przeszłym sejmie namówiono.

Ichm. panowie podkomorzy¹⁷⁵, sędzia¹⁷⁶, wojski¹⁷⁷ województwa naszego mają się o to starać i z ichm. panami podkomorzami, sędziami, wojskiami województwa wołyńskiego wedle tych, jako których powiaty województwu naszemu przyległe są i mają się porozumieć, jakoby rozgraniczenie województwa naszego z województwem wołyńskim, poczynszy od ściany bełskiej aż do ściany lwowskiej ziemi statecznie, wedle konstytucji przeszłego sejmu doszło¹⁷⁸.

Także też ichm. panowie podkomorzy, chorąży i wojski nasz i rewidowania ceł, i mostowego nie mają zaniechiwać, ale je co najrychlej wedle powinności swej odprawiać.

Której wzięwszy ku świadectwu pewne osoby od nas deputowane, to postanowienie podpisali i pieczęci swe do niego przycisnęły imieniem swym i nas wszystkich. W Bełzie, 13 septembris 1593.

¹⁷² Jan Firlej podskarbi wielki koronny.

¹⁷³ Mikołaj Zebrzydowski starosta krakowski.

¹⁷⁴ Jan Pliskowski został wybrany poborcą na sejmie 1593 r. (*Vol. const.*, t. 2, vol. 2, s. 214).

¹⁷⁵ Stanisław Trojan Rachański podkomorzy bełski.

¹⁷⁶ Kasper Jachodyński sędzia ziemski bełski.

¹⁷⁷ Jakub Woźuczynski wojski bełski.

¹⁷⁸ Konstytucja „Komisarze na rozgraniczenie między województwy ruskim, bełskim, podolskim, a z drugiej strony wołyńskim, braclawskim i kijowskim z możerskim” z sejmu 1593 r. (*Vol. const.*, t. 2, vol. 2, s. 205).

3. *List do szlachty innych ziem i województw z sejmiku deputackiego województwa bełskiego w Bełzie, 13 września 1593 r.*

Rp. AGAD, AZ, sygn. 35, s. 7-10 – ekstrakt; w grodzie bełskim oblatował Gen. Stanisław Trojan z Orłowa Rachański podkomorzy bełski w imieniu szlachty województwa bełskiego w dniu 13 września 1593 r. [feria 2 post festum Nativitatis Gloriosissimae Virginis Mariae proxima a. D. 1593]¹⁷⁹.

Ill., Exc. et Mag. domini et fratres observandissimi.

Zaleciwszy braterskie służby nasze w miłościwą łaskę w.m.n.m. panów i braciej naszej, w tej naszej sollicitudinem, którąśmy stąd mieli, że K.J.M. p.n. drogę do ojczyzno Królestwa swego przedsiębrać raczył, wiedząc, że królewski odjazd i na namniejszy czas każdej R.P. niebezpieczny jest, temeśmy się cieszyli, że sejm przeszły w zgodzie zawarty był, słyszeliśmy i niektóre rzeczy bardzo potrzebne na niem postanowione i obwarowane. Teraz iż nas dochodzi, żeby mieli być niektórzy, którzy by do jakiego zoróżnienia i rozruszenia namów sejmowych się mieć chcieli, barzo to nas trwoży, gdyż to upatrujemy, że gdzieby do rozruszenia ich przyść miało, porządek i bezpieczeństwo domowe pod niebytność K.J.M. i obrona przeciwko postronnem nieprzyjaciółom po większej części pomieszać by się musiała. Zaczem przez ten wszytek czas w odmęcie byśmy musieli być.

A jako słyszemy, pogański hetman naprzedniejszy i rada naprzedniejsza do Węgier [8] się snadź bierze i tam przez zimę miałby wolą aparat wojenny czynić, a na wiosnę i całe lato wojować. Którego bytność w przyległym nam królestwie węgierskim jako ma być nam podejrzana, tak na wiele z inąd pericula słusznie się mamy oglądać.

Mamy tę wiadomość, żeby nie mało ich przedsiębrać to miało, iż wiele rzeczy potrzebnych R.P. nie są na tem przeszłym sejmie zawarte i do skutku przywiedzione, jakoż i my toż upatrujemy, ale rozumiemy być magis e Republicam tego, co się już postanowiło, nie podnosić, a innych rzeczy w porządku i bezpieczeństwie do czasu dobrego czekać. I prosimy w.m.n.m. panów i braciej, żebyście w.m. pilną o tym pieczęć mieć racyli, żeby w.m. w czym R.P. nie szkodowała i żeby wszystkiemu, co potrzebie R.P. exigunt, dosyć się czasu swego stało. A interim żebyście w.m. temu zabiegać racyli, jakoby pod niebytność J.K.M. rzeczy postanowione w dysceptacye przywodzone nie beli. Deklarujemy się tedy w.m., że przy tem stoimy, aby sprawy sejmowe całe i nienaruszone zostawały, pewni będąc, że w.m.n.m. panowie i bracia wszyscy, którzy od tego odchyłać chcieli autoritate sua i perswazyjami do tegoż onych będziecie racyli przywodzić i o tem pieczęć mieć, jakobyśmy z wrócenia J.K.M. wedle tego jako na sejmie postanowiono jest, w pokoju i zgodzie, nad którą nic miłszego i nam potrzebniejszego nie jest, czekali. Z poborowych pieniędzy iż część z chęci naszych przeciwko J.K.M. też potrzebom J.K.M. pozwolona jest, a część na opatrzenie miejsc w konstytucyjey mianowanych i na obronę, ostatek pro eliberanda publica fide, tedy życzymy tego, aby to, co się J.K.M. pozwoliło, doszło J.K.M., [9] będąc tej nadzieje, że J.K.M., wiedząc naszą chęć, chęcią też to swoją pańską nam oddać i wedle praw i swobód naszych przeciwko

¹⁷⁹ Za wskazanie tego listu wydawcy dziękują dr. Oleksijowi Winnycence.

nam się zawždy zachować, a czego byśmy po J.K.M. potrzebowali, to J.K.M. wedle powinności swej wypełnić i wykonać będzie raczył.

Także i ci mają być pewnie na pieczy, którym zapłata na sejmie jest ukazana, gdyż idzie i o świętą sprawiedliwość, i o kredyt R.P. Przeto ich też pilnie w.m. zalecamy.

Alę przede wszystkim ta i samego J.K.M., i R.P. napotrzebniejsza i nabarziej nagła jest, aby Kraków stolica J.K.M. [i] koronna pusto została i zaraz opatrzona i obwarowana była. Co jeśli się stało, poruczyliśmy niektórym panom braciej naszej, aby od jm. pana podskarbiego i pana starosty krakowskiego¹⁸⁰ dowiedzieli się, a gdzieby jeszcze to tam miejsce opatrzone nie było, zleciliśmy panu poborcy naszemu, aby z poborów naszych pieniądze tam dał, bacząc, iż łatwiej z inszych województw poborów gdy będą zniesione, jm. pan podskarbi oblić i podział uczynić będzie mógł i potrzeby inne namówione na sejmie z nich opatrzyć, i nad to, co nie dostanie do obrony Krakowa, gdyż nasze pobory jej na wszystek czas, jako potrzeba niesie nie podolają, dodać.

Dalej ichm. jako stróżom obmyślanie bezpieczeństwa R.P. i zadzierżenia w całości praw i wolności jej pilnie zalecamy. Sami się też w.m. w łaskę i miłość w.m.n.m. panów i braciej zalecamy. Z Bełza, die 13 septembris a. D. 1593.

W.m. swych m. panów służy i bracia

Zygmunt Trzciński kasztelan lubaczowski m.p., Stanisław Trojan podkomorzy bełski m.p., [10] Jan Zamoyski kanclerz i hetman koronny m.p., Jerzy Łaszc stolnik bełski, Stanisław Łaszc łowczy bełski, Krzysztof Miękicki od braciej do porządku marszałek, Jerzy Cieciszowski starosta grabowiecki m.p., Kasper Jahodyński z Matcza sędzia bełski m.p., Matias Śmiszko capitaneus Litynensis, iudex officii castrensis Belzensis m.p., Jakub Woźuczyński wojski bełski m.p., Jan Lipski z Goraja, Jan Gorajski z Goraja, Ludwik Mirkowski ręką swą, Marcin Łaszc, Marcin Kinicki wojski lubaczowski za zleceniem wszech braciej.

4. List do Mikołaja Zebrzydowskiego wojewody lubelskiego z sejmiku deputackiego województwa bełskiego w Bełzie, 13 września 1593 r.

Rp. AGAD, AZ, sygn. 862, s. 1-2 – kopia: Copia listu do jm. pana wojewody lubelskiego; w lewym górnym roku dopisek inną ręką: 1593, die 13 septembris z Bełza województwa bełskiego obywatele na sejmiku zebrani wojewodzie lubelskiemu donoszą uradzony projekt aby krakowski zamek był od nieprzyjaciół zabezpieczony i na Tatarów aby pozór mieć¹⁸¹.

Miedzy innemi potrzebami, które wedle namowy i postanowienia sejmowego mają być z poborów opatrzone, tę najpotrzebniejszą i samemu J.K.M., i R.P. i bardzo nagłą widzą być bracia nasi, żeby Kraków stolica J.K.M. i koronna pusto nie stała, ale żeby obwarowana była, na której bezpieczeństwie jako wszem ziemiom, tak i obywatelom województwa tego siła należy, bo, strzeż Boże, gdzieby szwankowała, tedy i sami byśmy im nie wystarczyli. Więc jeszcze i z drugą stronę na pogany oglądać się musimy

¹⁸⁰ Mikołaj Zebrzydowski starosta krakowski.

¹⁸¹ Za wskazanie tego listu wydawcy dziękują dr. Oleksijowi Winnycence.

i tak między dwoma niebezpieczeństwami jesteśmy właśnie rozdartni. Co wszystko uważając, ichm. panowie bracia nasi, którzy się tu byli na elekcyą deputacką zjechali, użyli nas, abyśmy ich moim piórem do w.m. pisali, dowiadując się, iżby już sumpt na sposobienie piechoty na to tam miejsce od jm. pana podskarbiego¹⁸² jem dany był. A jeśliby jeszcze nie był dany, to żeśmy między sobą zgodnie postanowili, iżby pieniądze z poborów tego tu województwa na opatrzenie tamtego miejsca pan poborca nasz w.m. za kwitem w.m. dał, gdyż łatwiej z inszych województw poborów, gdy będą zniesione, jm. pan podskarbi oblić i podział uczynić będzie mógł, i potrzeby inne namówione na sejmie z nich opatrzyć, i nad to, co nie dostanie do obrony Krakowa, gdyż nasze pobory jej na wszystek czas, jako potrzeba niesie, nie podolają, dodać. [2] A tak iterum atque iterum w.m. prosimy, abyś w.m. nieodwłocznie o tem nam oznajmić kazał.

Iż wszyscyśmy tego pewni, iż w.m. to opatrzyć raczysz, aby strony praesidium, które na tym tam miejscu będzie, we wszystkim konstytucyi i namowie sejmowej dosyć się działo, o rychły odpis w.m. pana i brata swego prosimy, którego się łasce braterskiej pilnie zalecamy. Dan w Bełzie, dnia 13 septembris r. P. 1593.

55. Zjazd podczas roków grodzkich w Bełzie, 15 października 1593 r.

1. *List szlachty województwa bełskiego do senatorów koronnych – Bełż, 15 października 1593 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 189, s. 437-438 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 26 października 1593 r. [feria 2 ante festum Sanctorum Simonis et Judae Apostolorum proxima a. D. 1592].*

LSB 1572-1668, s. 56.

Ill., Rev. et Mag. domini et fratres observandissimi.

Zaleciwszy braterskie służby nasze w miłościwą łaskę w.m.n.m. panów i braciej, pisaliśmy ku w.m.n.m. panom i braciej, żądając, abyście w.m. raczyli insze ichm. pany bracią, gdzieby od sejmowego postanowienia byli różni, do zgody przywrócić. Natenczas tu zjechawszy się na roki bełskie, słysząc, żeby miała być mowa między ludźmi o zjeździe generalnem, tedy prosimy, aby te perswazyje w.m. raczyliście czynić, każdy w swym województwie, w którym by ta różność była, a sami w.m. panowie senatorowie między sobą przez listy i sekretarze porozumiewając się, gdyż nie rozumiemy tego, aby zasię jaki miał być składan, oglądając się tak [438] na sejmowe uchwały, jako na wiele innych przyczyn, w czym się w.m. deklarujemy. Z tym się powtóre w.m. łaskę w.m.n.m.

¹⁸² Jan Firlej podskarbi wielki koronny.

panów i braciej zalecamy. Z Bełza, 15 octobris anno 1593. W.m.n.m. panów służy i bracia.

Piotr Niszczycki kasztelan bełski, Zygmunt Trzciński kasztelan lubaczowski m.p., Jan Zamoyski, Świętosław Lipski wojski horodelski, Jakub Woźuczynski wojski bełski, Jan Lipski z Goraja, Kasper Jahodyński z Matcza sędzia ziemski bełski, Walenty Turkowiecki, Marcin Rogala z War[ężyna] podsędek bełski, Ostafi Łaszc.

56. Sejmik deputacki w Bełzie, 12 września 1594 r.

1. Informacja o deputacie

Deputatem został Jerzy Cieciszewski starosta grabowiecki (Deputaci, cz. 1, s. 129). O odbyciu tego sejmiku pośrednio poświadcza również zapis w księdze sądu grodzkiego buskiego o limitacji sądu z powodu sejmiku deputackiego – wniesiony do księgi w dniu 12 września 1594 r. (CDIAUL, fond 3, opis 1, 9, s. 1890)¹⁸³.

57. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 10 stycznia 1595 r.

Uniwersatu ani mandatu zwołującego sejmiki, adresowanego do województwa bełskiego nie odnaleziono. W księdze grodzkiej bełskiej zachował się tylko uszkodzony fragment formułki aktykacyjnej uniwersatu zwołującego sejmik w Bełzie na dzień 10 stycznia 1595 r., w grodzie bełskim oblatowano w dniu 18 grudnia 1594 r. (CDIAUL, fond 1, opis 1, 189, s. 646-647)¹⁸⁴. Mandat zwołujący sejmik województwa krakowskiego wystawiono w Krakowie, 31 października 1594 r. (ASWK, t. 1, s. 199).

1. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku województwa bełskiego w Bełzie, 10 stycznia 1595 r.

Rp. Bibl. Czart., rkp. 2724, s. 129-132 – kopia: Artykuły bełskie 95.

¹⁸³ Za wskazanie na tę zapiskę wydawcy dziękuję dr. Oleksijowi Winnyczenec.

¹⁸⁴ Za wskazanie na ten wpis wydawcy dziękuję dr. Oleksijowi Winnyczenec.

Za obwieszczeniem i obmyślawianiem K.J.M. o potrzebach R.P., zjechawszy się pro die 10 ianuarii [1595] na sejmik województwa naszego bełskiego, przesłuchawszy posła J.K.M., Panu Bogu Wszechmogącemu rozdawszy cześć, a pochwałą za dobre zdrowie i szczęśliwe K.J.M. przyprowadzenie z drogi niebezpiecznej¹⁸⁵, uważając potrzeby wszystkie koronne, obraliśmy zgodnie posły z województwa naszego bełskiego, to jest jm. pana Mikołaja Ostroroga, jm. pana Jana Lipskiego, jm. pana Jakuba Wózuczynskiego wojskiego bełskiego, jm. pana Stanisława Łaszcza łowczego bełskiego.

Którym to poruczyliśmy. Naprzód z innemi kolegami swemi pospołu J.K.M. podziękować mają, że J.K.M. nie tylko jako Pan nasz, ale prawie jako ojciec obmyślawać raczy o zdrowiu R.P., ojczyzny naszej, cośmy zrozumieli z poselstwa do nas J.K.M. pisanego.

Potym praesentem statum R.P. na baczeniu mieć mają, a o niebezpieczeństwie ojczyzny ab externis i potężności przeciwko nim z J.K.M., radą koronną i posły od R.P. posłanemi pilnie, uważnie, tajemnie, według sumnienia swego i jako ich Pan Bóg nauczyć raczy radzić mają, przychylając się do instrukcyje K.J.M.

Ku temu, pod takie torrentia ekscesyje trzeba nam tym pilniej domowej zgody, przeto obaczyć, aby żadnej przyczyny do jakiegokolwiek rozerwania i rozruchów między ludźmi nie przychodziło.

Pacta conventa, starać się bona fide i pilno, aby efekt swój wzięły, może li być na tym sejmie.

Ukraińnej swejwolej aby się wszytkiej zabiegło, a de praesenti ci zbrodniowie pokarani byli jako najsurowiej, staranie wszelakie uczynić. Aby tak i Pan Bóg w gniewie swym i bezpieczeństwo ich, i obywatele krajów tamtych w niezdolnych uciskach swoich ukojeni byli, i periculum publicum, et indignitas ich zniesiona.

W gdańskie sprawy wejrzeć jako najpilniej.

Konstytucya de crimine laesae Maiestatis na sejmie koronacyje uczyniona¹⁸⁶, się zda być ku obrazie wolności stanu rycerskiego, aby była poprawiona.

Konstytucyje nowe, te, które impediunt administrationem iuri militaris [130] ad defensionem contra hostem, mają się starać, aby były poprawione.

O zawściąganiu^a ludzkich, których w tej Koronie pełno, aby konstytucyją wnieśli i onej pilno poparli.

Z obowiązku towarzyszków przeciwko rotmistrzom, sług przeciwko panom, aby co rzetelnego postanowione było, cum poenis, kto by swawolnie, bez odprawy z rotmistrzem albo z panem się rozstawał, cum cautione, żeby też do służby nikt przyniewolon nie był.

Z dóbr R.P. do kwarty iż małe przychodzą prowenta, a ku pomnożeniu jej lustracyja była naznaczona, która iż nie doszła, starać się mają, aby z tego sejmu dojść mogła według konstytucyi anni [15]64¹⁸⁷.

¹⁸⁵ Chodzi o powrót Zygmunta III ze Szwecji w końcu sierpnia 1594 r., po koronacji na króla Szwecji.

¹⁸⁶ Konstytucja sejmu 1588 r. „De crimine laesae Maiestatis Regiae et perduellionis” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 2, s. 62-63).

¹⁸⁷ Konstytucja sejmu 1563-1564 (*Vol. const.*, t. 2, vol. 2, s. 122-123).

Przypomniawszy casum Saraiński, starać się usilnie, aby prerogatywy żydowskie odcięte były, które cum summa indignitate i nie bez obrazy Bożej większe mają niż krześcijananie.

Koni, saletry, ołowiu i rzeczy inszych, które in casum belli potrzebne, aby nie wypuszczano z Korony, postanowić.

Ksiąg ziemskich województwa bełskiego przepis postanowić, cum cautionibus sufficientibus et sumptum na to namówić.

W żądaniu panów obywatelów powiatu czerskiego znieść się z posły ich i do tego im pomóc, co będzie wedle prawa i wolności naszych.

Obywatele województwa bełskiego aby przy przywilejach ich J.K.M. zachować raczył, staranie czynić, które wziąć mają od pana Łaszcza.

O relacyjej spraw sejmowych panów posłów konstytucyi poprawić.

Authoritas panów komisarzów na granice między grunty królewskimi a szlacheckimi wywiedzionych, aby według prawa w całe zachowana była, ażeby mimo opisanie prawa pospolitego prawem pociągani nie byli.

Starać się, aby rachunek skarbowy przez wszystkie lata był odprawiony.

A iż ludzie zacni, zasłużeni, prośby swe i żądania wnieśli w koło nasze na sejmik ten, tedy tu się wyliczaniem zasług ich nie bawiąc [131], zlecamy panom posłom naszym, aby za ichm. pany niżej mianowanemi, wyliczywszy urodzenie, merita i godność in posterum każdego dostatecznie, przyczynę wnieśli w koło poselskie, a potem zniosłszy się, ująwszy ze wszystkimi kolegami swemi do J.K.M. in senatum takową.

Naprzód za jm. panem wojewodą podolskim¹⁸⁸ prosić, aby jm. zadosyć w zasłużonych rzeczach dosyć się stało.

Potym za jm. panem wojewodą bełskim¹⁸⁹ z strony budowania zamku halickiego.

Takież też za jm. panem bełskim¹⁹⁰ o retenta jurgieltu jego, którego mu nie dano za cztery lata, aby mu było zapłacono i nowe opatrzenie dano.

Także też za jm. panem starostą braclawskim¹⁹¹, aby mu była uczyniona sprawiedliwość z swawolnemi poddanemi i suma, którą na starostwo winnickie wniósł, zawiódłszy ojczyznę, aby mu była wrócona, a przy gołym dożywociu żeby był zostawion, przed się.

Także za jm. panem starostą kamienieckim¹⁹², który niemalą ekspensę na oprawę zamku kamienieckiego i na zbudowanie zamku latyczowskiego wyłożył, aby nagrodzono i na służby jm. baczenie było.

Takież też i na jm. pana Jakuba Potockiego, który in isto casu R.P. przy zdrowiu i majątności stracił.

Także za jm. panem bieckim¹⁹³, który żąda, aby dobrodziejstwa K.J.M. i R.P. mógł doznać, przyczynić się mają.

¹⁸⁸ Jan Sienieński wojewoda podolski.

¹⁸⁹ Stanisław Włodek wojewoda bełski.

¹⁹⁰ Piotr Niszczycki kasztelan bełski.

¹⁹¹ Jerzy Struś starosta braclawski i winnicki, rotmistrz J.K.M.

¹⁹² Jan Potocki starosta kamieniecki.

¹⁹³ Andrzej Zborowski kasztelan biecki.

Także też za jm. panem Krzysztofem Zborowskim, porozumiawszy się z innemi, zwłaszcza pany senatory i posły ziemskimi, co by słusznego było czynić dosyć żądości jm., warowawszy dignitatem memorii śp. K.J.M. Stefana, integritatem rerum iudicatarum i pokój między osobami wszelkimi a wszystkimi w sprawach tych zaciągnionymi.

Takież też za ichm. pany Broniewskiem, aby i długi, i złupienie od Tatarów nieboszczyka pana Marcina zapłacone [132] i onym samym posługi nagrodzone być mogły.

Także za panem wojskim bełskim¹⁹⁴, aby mu naznaczono według taksacji rewizorów myto albo grobelne.

Także za jm. panem Wacławem Podhoreckim, któremu aby według dawnych przyczyn naszych 2 tys. zł były dane.

Jm. pana Miękickiego sprawę, jeśliby się co w niej uwłoczyło prawu pospolitemu, mieć na baczeniu.

Starać się, aby K.J.M. przyczynę uczynił do cesarza¹⁹⁵ jm. za panem Labetą.

Za jm. panem sędzią bełskim¹⁹⁶ żądać, aby 2 tys. zł za posługi jm., które czynił przeciw R.P., byli dane.

Za panem pisarzem buskim¹⁹⁷ prosić, aby prowizja jego skutek wzięła.

Aby rozgraniczenie województw bełskiego z wołyńskim według uchwały sejmowej swój skutek wzięło.

Za miastem Bełzem, aby panowie posłowie starali się, aby pobory i czopowe z ich miasta, na obronę parkanów, baszt, strzelby, były od K.J.M. im dane pro hac vice.

Także za miastem Buskiem, aby poratowane być mogło ku obronie od niebezpieczeństwa, a mianowicie o wójtostwo z ochroną prawa czyjego.

Protestują się ichm. panowie urzędnicy ziemscy przez ichm. pany posły, że nie przez żadne niedbalstwo, ale prze trwogi przeszłe rewizji myt grobelnych odprawić nie mogli.

^a jedno słowo nieczytelne

‡ 2. Deklaracja w sprawie poborcy na sejmie

Vol. const., t. 2, vol. 2, s. 225, 226.

W bełskim ur. Paweł Rudowski [poborca].¹⁹⁸

¹⁹⁴ Jakub Woźuczynski wojski bełski.

¹⁹⁵ Rudolf II Habsburg cesarz.

¹⁹⁶ Kasper Jahodyński sędzia ziemski bełski.

¹⁹⁷ Andrzej Podhorecki pisarz ziemski buski.

¹⁹⁸ Nazwiska szafarza dla województwa bełskiego nie podano. Ponieważ posłowie zgodzili się na podatki i wybrali poborcę na sejmie, sejmiku relacyjnego zapewne nie złożono.

58. Sejmik deputacki w Bełzie, 11 września 1595 r.

Nie odnaleziono informacji o tym sejmiku.

59. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 21 lutego 1596 r.

1. *Mandat Zygmunta III do starosty bełskiego zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 21 lutego 1596 r. – Kraków, 18 stycznia 1596 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 190, s. 740-742 – obłata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 5 lutego 1596 r. [feria 2 post festum Purificationis Beatissimae Mariae Virginis a. D. 1596].

Zygmunt III z Bożej łaski Król Polski, wielkie ksiązę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie etc. i szwedzki, gocki, wandalski dziedziczny Król.

W., uprzejmie nam miły. Z powinności i miłości naszej ku tej R.P., chcąc tak wielkiem a nieodkładnym potrzebom jej dogodzić i niebezpieczeństwom, które one od zaściennej wojny zachodzą, w czas statecznie zabezpieczyć, złożyliśmy sejm walny koronny w Warszawie na dzień 26 miesiąca marca. Przed którym sejmiki też powiatowe wedle zwyczaju na pewne czasy, a między inszemi sejmik powiatowy w Bełzie na dzień 21 miesiąca lutego, a główny zaś tamecznym powiatom w Korczynie na dzień 8 miesiąca marca blisko przyszłych. Napominamy tedy uprzejmość waszą, abyś te sejmiki, także walny koronny, w miastach i w miasteczkach starostwa swego wedle zwyczaju przez woźnego we dni targowe publikować i obwołać rozkazał. Posyłamy też uprzejmości waszej listy, częścią intytułowane w kancelaryjej naszej, częścią też przez tytułów, napominając, abyś tak te, które intytułowane są, jako też, które bez tytułów, tytuły urzędnikom ziemskiem i ludziom szlacheckim starostwa swego napisawszy, rozesłał bez omieszkania. A sam też uprzejmość wasza żebyś tak na sejmiku powiatowym, jako też i głównym był, a tam wspolek z inszemi starał się [742] z pilnością, jakoby na nich posłowie na sejm walny koronny, ludzie spokojni, stateczni i mądrzy, którzy by R.P. i całość jej miłowali, i samo tylko bezpieczeństwo ojczyzny na pieczy mieli, obrani byli, a posłani byli z mocą zupełną o terażniejszych gwałtownych potrzebach koronnych z nami i z R.P. radami naszymi radzić i w takowych trwogach R.P. potrzebną obronę opatrzyć.

Co uczynisz uprzejmość wasza z powinności urzędu swego i dla łaski naszej. Dan w Krakowie, dnia 18 miesiąca stycznia r. Bożego 1596, panowania królestw naszych polskiego 9, szwedzkiego r. wtórego. Na własne J.K.M. rozkazanie.

2. *Uniwersał Piotra Niszczyckiego kasztelana bełskiego informujący o zagrożeniu powstaniem kozackim Semena Nalewajki – Bełż, 13 lutego 1596 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 190, s. 759-760 – obłata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Jakub Jagniałkowski sługa Mag. Piotra Niszczyckiego kasztelana bełskiego w dniu 13 lutego 1596 r. [feria 3 ante festum Sancti Valentini Martyris proxima a. D. 1596].
LSB 1572-1668, s. 56.

Piotr Niszczycki kasztelan bełski etc.

W. panom, panom dygnitarzom i urzędnikom ziemskim, i wszytkiemu rycerstwu województwa bełskiego, panom braciej mnie miłościwem oznajmuję, iż będąc w Bełżie na rokach sądowych, które j.w. pan Jan Zamoyski kanclerz i hetman koronny etc. odprawować raczył, pro die 12 februarii przyniesiono z różnych miejsc listy oznajmujące o Nalewajku¹⁹⁹, który wiele szkód, mordów i gwałtów poczyniwszy w domach zacnych W.Ks.L., że tu się zaś obraca ku krajom naszym, a mianowicie obiera sobie stanowisko w Ołyce, a widziano go w Gródku pod Pińskiem, czyniąc też wielkie szkody, łupią, palą, gwałty białym głowom uczciwym czynią.

Tegoż pewnie i nam od niego by się spodziewać, przetoż czyniąc dosyć powinności swej na przestrożę w.m.m. panom i braciej dąmam znać, abyście w.m. w domach swych ostrożni być raczyli i jeżeli by się w.m. zdało gdzie zjechać do kupy, a mianowicie do Bełża, żeby wždy jednak porozumieć się, co by przeciwko takiem rozbójcom czynić, i onym się gwałtom takiem obronić. Jm. pan hetman koronny, ile może, obmyślać o tem raczy i żołnierzom na pewne miejsca zjeżdżać się rozkazać raczył, jednak przez małość ich, gdzie by jaki gwałt ratunku od nas potrzeba i dla obłężenia koronnego od tak lekkiego i nikczemnego człowieka i dla nas samych. Co się to puszcza wszystko na uważane baczenie w.m.m. panów. Z tym służby swe do łaski w.m.m. panów pilnie zalecam. Dan w Bełżie, die 13 februarii a. D. 1596.

Piotr Niszczycki kasztelan bełski m.p.

3. *Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełżie, 21 lutego 1596 r.*

Rp. Bibl. Nar., rkp. BOZ 1809, t. 1, k. 209-212v – kopia.

Ichm. panom posłom ziemskim bełskim, braci naszej, jm. panu Kasprowi Jahodyńskiemu z Matcza sędziemu ziemie bełskiej, panu Piotrowi Łaszczeni z Strzemilcza, panu Hieronimowi Miękickiemu, panu Krzysztofowi Gdeszyńskiemu, do ichm. panów rad i rycerstwa województwa bełskiego na sejmiku bełskim die 21 februarii anno 1596 zgodnie obranym, na sejm walny koronny do Warszawy dana i poruczona. Któ-

¹⁹⁹ Semen Nalewajko, przywódca powstania kozackiego w latach 1594-1596.

rym zleciliśmy, aby przy prawie pospolitym mocnie stali i od niego niwczem nie odstępowali, podawszy tam te artykuły.

Naprzód mają K.J.M. przez marszałka koła poselskiego za pobudkę obmyśławania pokoju pospolitego i obrony przeciw nieprzyjaciołom wszystkim koronnym podziękować. Propozycyjej K.J.M. przypatrzyszy się, zlecamy panom posłom naszym, aby z inszemi pany posły potrzeby wszystkie R.P., zniósłszy i upatrzyszy to, co by było najpożyteczniejszego, obronę potężną od wszystkich stron za powodem kondycyi słusznych ex re et tempore consilium wzięwszy, do poparcia tego nam obmyślili. I tak mają postąpić, żeby bez opatrzenia pewnej potężności nie rozchadzali się, podatków jednak nowych i niezwyczajnych na nas nie kładąc. W czym mając od nas zupełną władzę, prawa, swobody i wolności nasze mają mieć na pieczy.

A iż się stał zapał w ziemi siedmiogrodzkiej, obawiając się, aby od niej, straż Boże, nie tylko węgierska ziemia po tę stronę Dunaju przy granicy naszej, ale i Korona nasza nie zapaliła się, więc na niebezpieczeństwa od Kozaków, i które z inąd się pokazują, oglądając się, zlecamy panom posłom naszym, aby na sejmie przed wszystkimi rzeczami inszemi o tem namawiali, i nic inszego nie mieszając, obronę jako naprędzej zawierali. Jednak aby inne województwa spółnie z nami ciągnęli [209v] w ratowaniu R.P., domawiać się pilnie panowie posłowie mają, i żeby te, które teraz od ratunku jej rozróżnili się byli, porównali się z nami i spółnie ciężary spółne dźwigali.

Około pokoju wewnętrznego zadzierżenia, tak z strony religijnej, jako i innych miar, aby było postanowiono, starać się mają, jeśli nie in perpetuum, tedy wždy do drugiego sejmu.

O dosyćuczynienie paktom i przyłączenia Estoniej do Korony upomnieć J.K.M. mają.

Remisyjej z Trybunału ile może być, aby J.K.M. sądzić raczył i de novis emergentibus w statucie i w konstytucyjach nie opisanych, aby konstytucyjej, ile by mogło być, natenczas uczyniono.

Starać się o ukrócenie procesu i o uhamowanie prokuratorskiej kalumniej o sługach i powinności ich postanowić i prawem warować.

Liczba aby z retent poborowych i kwarcianych i z sejmu anni [15]91²⁰⁰ przez pany deputaty i pana podskarbiego²⁰¹ dostatecznie uczyniona była i panowie posłowie mają ją nam do województwa przynieść, a na sejmie in prima instantia na to mają deputaty wysadzić.

Spraw sejmowych zgodnie postanowionych aby się żaden nie ważył na potym na żadnych zjeżdziej prywatnych po sejmie rozrywać i poeną o to jako nawiększą założyć, a sejmowe sprawy aby się tak odprawowali, jako jest o tem konstytucyja uczyniona anni 1588²⁰². A konkluzyja sejmowa aby nie przy świecach ani w aklamacyjach pisana była, pana marszałka koła poselskiego w tym solicytować mają.

²⁰⁰ Konstytucja sejmu 1590-1591 r. „Postępek o reszty, retenty i krzywdy żołnierskie” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 2, s. 174-176).

²⁰¹ Jan Firlej podskarbi wielki koronny.

²⁰² Konstytucja sejmu 1587-1588 r. „O konstytucjach sejmowych” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 2, s. 63).

Lustracja bonorum regalium aby wedle konstytucyi w pięć a pięć lat [210] odprawowana była.

Komisye przez komisarze decydowane i skończone aby in dubium wokowane nie byli i komisarze, jako *ultima instantiae iudices*, aby nie byli na sejmach i Trybunałach wyciągani, *sub poena mille marcarum*.

Iż się wiele plebeos udają za szlachcice, a do tego za przysięgą świadków, zwiódłszy je sobie w inszym powiecie, minus insze przychodzą u sądów tak ziemskich, jako trybunalskich, dekreta na szlachectwo odnoszą, starać się mają panowie posłowie, aby inakszy sposób do ekspugnowania i dowodu swego szlachectwa był namówiony, komu to zadadzą.

A iż się tacy znajdują, którzy mimo sposób i zwyczaj prawa pospolitego zdają in lucto, i prawo przewodzą, pozwów nie kładąc, tedy kto by w tem był przekonany, niech kauzę traci, o to się panowie posłowie starać mają.

A iż gotowość w każdej R.P. jest potrzebna, mają się panowie posłowie pilnie o to starać, aby okazowanie w województwach z pewnym porządkiem, przychyliwszy się do praw starych i nowych o tym pisanych, uchwalone było na jeden dzień i miejsce, gdzie panowie posłowie z sejmu będą powinni braci *reddere rationem villicationis suae*.

Rzeki wszystkie *navigabiles* aby byli, wolne a *obstaculis*.

A iż sprawa między pewnemi osobami o Wieprz i hamowanie statków na niem jest na sejm odesłana in termino *evasionis iuratoriae* z Trybunału, gdy była w limitacją z przeszłego Trybunału, naonczas cum *conservato termino* wpadła, którą sprawę drugi [210v] Trybunał na terminie tylko dosyć czynienia *reinductae sine controversiis* na sejm odesłał. Prosić K.J.M. mają panowie posłowie, aby ją do Trybunału odesłał znowu ad *satisfaciendum reinductae*, iżby pod zasłoną tej remisyje, drudzy tymże sposobem na tej rzece hamowani nie byli, a potem opatrzyć, jakoby Wieprz rzeka do spustów na dół i ku górze *perpetuis temporibus* była wolna.

O wyprostowanie Bugu, iż jest potrzebne dla wracania nazad statków wszelakich, z województwy rzece Bugowi przyległemi koszt i porządek, którym by się to odprawić mogło, panowie posłowie mają się znaszać i namawiać. Także et ab *obstaculis* Bug aby był wolen, mają się starać.

Konstytucja o zranieniu woźnych²⁰³, gdy urząd swój sprawują, uchwalona, iż jest bardzo obostrzona, aby była zniesiona. Wszakże rany natenczas zadane w odprawowaniu urzędu jego, aby byli płacone jako szlacheckie.

W sprawach wołyńskich o zbiegłe chłopcy, aby nie dopuszczając apelacyjej stronie pozwanej, bez wszech dylacyjej wydawane byli z żonami i z dziećmi et *tota supellectili domestica*. A woźniowie koronni aby mieli *facultatem* sprawy urzędowi ich należące na Wołyń odprawować, także wołyńscy vice versa w Koronie. A gdzieby za położeniem pozwu roki nie doszły, żeby za temiż pozwy na drugich roczkach usprawiedliwiali się, nie wydając inszych pozwów.

O poprawie Trybunału, jeśli że insze województwa in *comissis* będą mieli, panowie posłowie nasi mają się z niemi znaszać. [211]

²⁰³ Zapewne konstytucja sejmu 1576 r. „O ubiciu woźnego na urzędzie” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 1, s. 384).

A iż się wiele ludzi stanu szlacheckiego uskarżają, że bywają depaktowani od urzędów grodzkich, ziemskich i inszych z strony płacenia od dekretów, kontrowersyi, minut, zapisów, a poena na takich depactatis jedno trzy grzywny jest założona, starać się mają panowie posłowie, aby ratione takich depaktacyi poena duplisis quatuordecim marcarum była naznaczona. A ci wszyscy, aby się w tej mierze nie szczycili ani zakładali żadnymi dekretami, gdy do prawa ex officio będą pozwani, mając o to forum i pisarze grodzcy, chocia[ż] nie osiedli, tak na Trybunale bądź w ziemstwie, bądź coram officio castrense poblížszym grodzie cum peremptorio termino.

Zacność spraw jm. pana hetmana koronnego²⁰⁴ jest takowa, że jakośmy przed tym znali, tak i teraz znamy, i mamy za wielką ozdobę R.P. wszystkiej, który nie ustawając przymnożenia sławy Koronie tej, dzielnością swą użycza, czego na sobie i poganie doznawszy, nie milczą. Przeto panowie posłowie, chęci jm. im dalej goręcej przeciwko Koronie tej życząc, starać się mają, aby jm. publice podziękowano było. Co ma być primo loco ante omnia.

Iż ekscesy kryminalne zagęszczone są, mają panowie posłowie nasi K.J.M. prosić, aby je sądzić raczył. A osobliwie sprawę ichm. panów Płazów, których prośba była w województwie naszym.

Petita seu postulata województwa bełskiego

Za jm. panem wojewodą podolskim²⁰⁵, który tu jako starostą [211v] województwa bełskiego, iż teraz z Kamieńca pojachawszy i znowu do Kamieńca przybył, tak skoro na sejmik kamieniecki nie mógł, a tu przybył, prosimy za jm., aby to w petitach jm. dawnych było od J.K.M. i na lata jm. baczenie mając, skutek swój wzięło.

Za jm. panem starostą kamienieckim²⁰⁶, który jako z młodości swojej sam, tak i dom znaczny jm. z przodków swych jest zasłużony Królom ichm. polskim, tak też R.P. i terażniejszą swoją posługą z sławą narodu polskiego, godną wszelakiej wdzięczności od R.P. i od J.K.M., prosić tedy o tę wdzięczność, aby pokazana była. A iż i zamek ukraiński w Latyczowie kosztem swem zabudował, panowie posłowie starać się mają u wszystkich ichm., aby te nakłady z łaski J.K.M. nagrodzone jm. byli.

Iż jm. pan Lepseny rotmistrz K.J.M. nie jedno teraz, ale od zaczęcia królowania śp. Króla Stefana w Koronie mając pod swą władzą wiele ludzi służebnych, szczęśliwie i wiernie odprawował, przypadki wszelakie z tymi ludźmi ku sławie narodu polskiego odnosząc, przeto iż się stara o indygenat tu w Koronie Polskiej i w państwach do niej należących, poruczamy panom posłom prosić K.J.M. i R.P., aby był pro indigena przyjęty.

A iż insze postulata są ludzi zasłużonych R.P., potrzebnie mają panowie posłowie pilnie J.K.M. prosić, aby każdy z tych z osobna od J.K.M. według zasług swych nagrodę odniósł. Naprzód za jm. panem Wacławem Podhoreckim na postulatach jego dawnych przyczynić się. [212]

²⁰⁴ Jan Zamoyski kanclerz wielki koronny, hetman wielki koronny.

²⁰⁵ Jan Sienieński wojewoda podolski.

²⁰⁶ Jan Potocki starosta kamieniecki.

Potym za jm. kniazem Rożyńskim²⁰⁷ człowiekiem rycerskim i dobrze R.P. zasłużonym.

Także też mają uczynić przyczynę za panem Stanisławem Sarnickim wojskim kranostawskim, aby jego opera przełożenia statutów koronnych sub censuram stanów koronnych podane, a potem nagrodzone byli²⁰⁸.

Za prośbą pana Jana Oryszowskiego poruczamy panom posłom swym, aby instancją o sobie J.K.M. dać mógł i R.P., że nie był ani jest adherentem swawoleństwa kozackiego, pod on czas, kiedy do Wołoch chodzili, i starać się mają panowie posłowie, jakoby audiencyją w prośbie swej u J.K.M. i R.P. miał.

Sprawa ichm. panów Miękickich graniczna, gdyż jest publica, która nie tylko aktem komisarzkim zgodnie od wszystkich komisarzów spisany i pieczęciami obsygnowanym jest skończona, od starostwa lubaczowskiego, ale i dekretem trybunałskim *restaurationis* granicierum jest aprobowana, aby in dubium nie była wokowana.

Także też i sprawa takoważ jm. pana Szczęsnego Słupeckiego.

Mają też panowie posłowie nasi województwa bełskiego prosić K.J.M., aby sprawę panów Lityńskich nie odkładając, decydować raczył i potym aby lege publica instigatorowi droga zagrodzona była, aby ich więcej temere nie turbował, gdyż już o tem dekreta Królów ichm. polskich i R.P. perpetuum silentium onym uczynili. A to ratione *comutationis* bonorum regalium z szlacheckimi.

Za jm. panem Janem Trylęskim aby była intercesyjna uczyniona, jako za człowiekiem tym, który za każdą okazją starał się benevole na odpór nieprzyjacielowi koronemu, więc też i brat jego rodzony na tejsze służbie R.P. znacznie i sławnie gardło swe położył, aby respekt był i nagroda od J.K.M. i R.P. takowej służbie jego. [212v]

A między inszemi rzeczami panowie posłowie mają należeć sposób dla opatrzenia ksiąg ziemskich i grodzkich bełskich, grabowieckich i horodelskich, na których majętności wszystkich województwa należą.

Na co wszystko wielu nas rękami się swemi podpisali i pieczęci przyłożyli. To się działo w Bełzie, na sejmiku die 21 februarii a. 1596.

4. *Laudum sejmiiku przedsejmowego województwa bełskiego w sprawie niesądzenia roków ziemskich bełskich w Bełzie, 29 lutego 1596 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 190, s. 774-775 – oblata; w grodzie bełskim oblatowali Gen. Andrzej Miękicki z Miękisza i Andrzej Trębski ze Środopalców w imieniu Kaspra Jahodyńskiego z Matcza sędziego ziemskiego bełskiego w dniu 20 września 1596 r. [feria 6 ante festum Sancti Mathaei Apostoli proxima a. D. 1596].

LSB 1572-1668, s. 57.

²⁰⁷ Roman Kirykowicz Narymuntowicz-Rożyński rotmistrz J.K.M.

²⁰⁸ Chodzi o dzieło: *Statuta i metrika przywilejów koronnych językiem polskim spisane*, Kraków 1594.

My rady i rycerstwo województwa wszytkiego bełskiego, na sejmik powiatowy przez J.K.M. złożony die 21 februarii a. D. 1596, zgodą nas wszytkich nemine contradicente immo omnium incolarum palatinatus Belzensis cuiusvis status et conditionis consensu accedente, którąśmy uczynili w roku 1595, w poniedziałek blisko przeszły po św. Janie [26 czerwca]²⁰⁹, oznajmujemy i opowiadamy się w tem, iżśmy byli wszyscy społem na niesądzenie roków ziemskich bełskich pod czas mianowany przypadających pozwolili dla przyczyny wielkiej, to jest absentiam jm. pana Kaspra Jahodyńskiego sędziego naszego, który będąc w Gdańsku naonczas, krótkością czasu, odległością dalekiego miejsca, drogami złemi, niepogodami wielkimi i inszemi przypadki, któremi ściśniony by też był i nawiększego starania użył, nie mógł być, to u nas miejsce miało, i baczylśmy to być nie z wolej ani z prywatnych potrzeb jego, ale za gwałtownymi potrzebami i samą niepodobnością, do której potrzeba i prawo wiązać jako nas każdego, tak też i onego nie może ani mogli.

Na co żadnego odporu i przeciwnego ozywania nie widzieliśmy i jm. pana sędziego o to rekwirować wszelakiem kształtem prawnem, drogęśmy sobie konsensem naszym zawarli i zawieramy i jako przed tem wolnym od trudności wszelakiej onego [775] uczyniliśmy, tak i teraz na tym sejmiku onę zgodę pierwszą, nemine contradicente uczynioną, omnibus consentientibus, publice aprobujemy. Na co aby pewność swą gruntowną miało, wiele nas rękami się swemi podpisało i pieczęci przyłożyli. Działo się w Bełzie, na sejmiku powiatowym, die 29 februarii a. D. 1596.

[1] Jan Sienieński, [2] Piotr Niszczycki kasztelan bełski, [3] Wawrzyniec Trzciniński kasztelan lubaczowski, [4] Jakub Wożuczyński wojski bełski, [5] Jan Lipski z Goraja podkomorzy bełski, [6] Świętosław Lipski wojski horodelski, [7] Marcin Kinicki wojski lubaczowski, [8] Zbożny Żuliński pisarz ziemski bełski, [9] Jan Gorajski z Goraja, [10] Maciej Smitkowski podstarości sądowy bełski, [11] Hieronim Miękicki, [12] Stanisław Russian Szczepiatyński i imieniem braci swej, [13] Andrzej Trylęski ręką swą, [14] Jerzy Gdeszyński, [15] Paweł Łaszcz Strzemilczewski, [16] Jan Płaza starosta lubaczowski, [17] Paweł Cieciszowski, [18] Raphael Streptowski, [19] Jan Wożuczyński, [20] Mikołaj Sienieński z Sienna, [21] Jan Domaniewski, [22] Krzysztof Szwab, [23] Jan Bzicki własną ręką, [24] Jędrzej Chmiel, [25] Andrzej Miękicki ręką własną, [26] Walenty Komorowski camerarius Belzensis, [27] Walenty Turkowiecki ręką własną, [28] Stanisław Sokół ręką swą wła[sną], [29] Jakub Łychowski ręką, [30] Marcin Łaszcz [...] ^a.

^a dalej podpisy 3 osób nieczytelne z powodu nieudanych zabiegów konserwatorskich

²⁰⁹ Zapewne chodzi o jakąś uchwałę podjętą podczas roków sądowych.

60. Sejmik deputacki w Bełzie, 9 września 1596 r.

1. Informacja o deputacie

Deputatem został Stanisław Łaszc Nieledewski lowczy bełski (Deputaci, cz. 1, s. 141).

61. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 13 stycznia 1597 r.

Uchwał tego sejmiku nie odnaleziono. Posłowie nie są znani²¹⁰.

1. Mandat Zygmunta III do starosty bełskiego zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 13 stycznia 1597 r. – Warszawa, 5 grudnia 1596 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 190, s. 1317 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Jan Grodzki dworzanin J.K.M. w dniu 9 lub 10 grudnia 1596 r.²¹¹

Zygmunt III z łaski Bożej Król Polski, wielkie ksiązę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie etc. i szwedzki, gocki, wandalski dziedziczny Król.

W., uprzejmie nam miły. Dla wielkich i nagłych niebezpieczeństw, które pod ten czas R.P. Korony tej tak blisko zachodzą, chcąc tak pilnym a nieodkładnym potrzebom, nie czekając czasu w prawie pospolitym o składaniu sejmu opisanego, w czas statecznie zbieżec, za radą panów rad naszych złożyliśmy sejm walny koronny w Warszawie na dzień 10 miesiąca lutego, przed którym sejmiki też powiatowe wedle zwyczaju na pewne czasy złożyliśmy, a między inszemi sejmik powiatowy w Bełzie na dzień 13 miesiąca stycznia, a główny zaś tamecznym powiatom w Korczynie dnia 27 miesiąca stycznia blisko przysłych.

Napominamy tedy uprzejmość waszę, abyś te sejmiki, także i [sejm] walny koronny w miastach i w miasteczkach starostwa swego wedle zwyczaju przez woźnego we dni targowe publikować i obwołać rozkazał. Posyłamy też uprzejmości waszej listy, częścią intytułowane w kancelaryjey naszej, częścią też bez tytułów, napominając, abyś tak te, które intytułowane są, jako też i te, które bez tytułów, tytuły urzędnikom ziemskim

²¹⁰ W opracowaniu: *Posłowie ziemscy koronni...*, s. 388, zapewne błędnie, wymienieni jako posłowie bełscy z tego sejmiku: Golesiński, Adam Gorajski, Mielniński, Wroczyński. Nazwiska te, poza Gorajskim, raczej nie związane z polityką sejmikową województwa bełskiego.

²¹¹ Za informację o tym mandacie wydawcy dziękują dr. Oleksijowi Winnyczenec.

i ludziom szlacheckim starostwa swego napisawszy, rozesłał bez omieszkania. A sam też uprzejmość wasza żebyś tak na sejmiku powiatowym, jako też i głównym był i tam wspolek z inszemi starał się z pilnością, jakoby na nich posłowie na sejm walny koronny, ludzie spokojni, stateczni i mądrzy, a dobro i bezpieczeństwo R.P., a nie swe prywaty uważający i na pieczy mający, z zupełną mocą posłani byli, żeby w takowych niebezpieczeństwach i trwogach tak bliskich Korony żadne wtrącania spraw do tego nie należących i prywatnych nie były, ale całość R.P. i bezpieczeństwo jej, o które idzie, opatrzone było. Co uczynisz uprzejmość wasza z powinności urzędu swego i dla łaski naszej. Któremu życzymy dobrego zdrowia. Dan w Warszawie, dnia 5 miesiąca grudnia r. Bożego 1596, panowania królestw naszych polskiego 9, a szwedzkiego roku 3. Na własne K.J.M. rozkazanie.

62. Sejmik deputacki w Bełzie, 15 września 1597 r.

Nie odnaleziono informacji o tym sejmiku.

63. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 28 stycznia 1598 r.

1. Mandat Zygmunta III do starosty buskiego zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 28 stycznia 1598 r. – Warszawa, 10 grudnia 1597 r.

Rp. CDIAUL, Fond 3, Opis 1, 10, s. 282, 287 – oblata; w grodzie buskim oblatował Lab. Waśko ze wsi Żórawce w dniu 29 grudnia 1597 r. [feria 2 in crastino Sanctorum Innocentum a. D. 1597].

Zygmunt III z łaski Bożej Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie etc. etc. i szwedzki, gocki, wandalski dziedziczny Król.

W., uprzejmie nam miły. Dla pewnych i ważnych przyczyn, i za radą panów rad naszych, złożyliśmy sejm walny koronny w Warszawie na dzień 2 miesiąca marca blisko przyszedłego. Przed którym sejmiki też powiatowe wedle zwyczaju na pewne czasy złożyliśmy, a między inszemi sejmik powiatowy w Bełzie na dzień 28 miesiąca stycznia, a główny zaś tamecznym powiatom w Korczynie na dzień 13 miesiąca lutego blisko przyszedłych.

Napominamy tedy uprzejmość waszą, [287] abyś te sejmiki, także [sejm] walny koronny w miastach i w miasteczkach starostwa swego wedle zwyczaju przez woźnego we dni targowe publikować i obwołać rozkazał. Posyłamy też uprzejmości waszej listy, częścią tytułowane w kancelaryi naszej, częścią też przez tytułów, rozkazując, abyś tak te, które intytułowane są, jako i te, które bez tytułów, tytuły urzędnikom ziemskim i ludziom szlacheckim starostwa swego napisawszy, rozesłał bez omieszkania. A sam też uprzejmość wasza żebyś tak na sejmiku powiatowym, jako też i głównym był, a tam wespół z inszemi starał się z pilnością, jakoby na nich posłowie na sejm walny koronny, ludzie spokojni, stateczni i rozsądni, a w sprawach i potrzebach R.P. biegli i ci, którzy by R.P. miłowali, a nie swych rzeczy prywatnych przestrzegali, jeno dobro wspólne na pieczy mieli, obrani beli. Jakoby o swych prawach i potrzebach koronnych z nami i panami radami naszymi radzić dostatecznie mogli. Co uczynisz uprzejmość wasza z powinności urzędu swego i dla łaski naszej. Dan w Warszawie, dnia 10 miesiąca grudnia r. Bożego 1597, panowania naszego polskiego 10, szwedzkiego roku 4. Na własne K.J.M. rozkazanie.

2. *Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 28 stycznia 1598 r.*

Rp. Bibl. Czart., rkp. 2724, s. 59-62 – kopia.

My rady, dygnitarze i wszystko rycerstwo województwa bełskiego, zgromadzeni na sejmik w Bełzie, nam od K.J.M. pro die 28 ianuarii złożony. Wysłuchawszy poselstwa Króla p.n. i obrawszy z pośrodku siebie posły, ichm. pany Stanisława Łaszcza z Nielewicy łowczego, Kaspra Jahodyńskiego sędziego, bełskich, Jarosza Miękickiego, Samuela Koniecpolskiego.

Naprzód tedy panowie posłowie nasi społem z ichm. wszystkimi pany posłami koronnymi porozumiewszy się, dobrego zdrowia i fortunnego panowania K.J.M. uniżenie J.K.M. podziękować mają, że J.K.M. jako przez wszystkie czasy szczęśliwego panowania swego żadnej okazji opuszczać nie raczył, jakoby dignitas, całość i securitas Królestwa tego zachowana była. Toż i teraz za złożeniem sejmu tego J.K.M. czynić nie przestawa.

Którym to panom, jako tym, którychśmy cnoty, wiary w służbach R.P. doznali, dufając i teraz stateczności ich pozwoliliśmy i pozwalamy plenariam et absolutam facultatem, stojąc przy prawie pospolitym, rzeczy i sprawy sejmu terażniejszego namawiając i stanowiąc, zgadzając się z inszemi wszystkimi panami. A osobliwie z temi, którzy ad saniora consilia z całością ojczyzny et dignitate K.J.M. i Korony tej rzeczy będą chcieli wieść i stanowić, a jednak te artykuły nasze i insze postulata w instrukcją włożyli, i poruczyliśmy tym to posłom.

Artykuł pierwszy z strony odjazdu K.J.M.

Kto bacznie patrzy na przeszłe wieki i czasy one przodków naszych, kiedy Królowie panowie ich do państw swoich, które oprócz Korony mieli, odjeżdżali, gdyż bez bytności ich R.P. wielu niebezpieczeństwom może być podległa.

A iż z drugiej strony byliśmy nie lada jako winni K.J.M., gdybyśmy byli przyczyną do wszystkiego zamieszania, albo stracenia państw ojczystych J.K.M., przetoż panowie posłowie wspólnie z panami radami, wyrozumiawszy przyczyny odjazdu J.K.M., mają prosić J.K.M., aby raczył pospołu z stanami koronnymi obmyślać bezpieczeństwo tej R.P. podczas niebytności swej, abyśmy byli bezpieczni od praktyk domowych i tumultów wszelakich, jako z różnych przyczyn przypadających, tak osobliwie *ex occasione dissensionis in religione*.

Czas powrócenia J.K.M. do Korony aby był naznaczony, uważając [60] tak tamte potrzeby J.K.M., jako i R.P. naszej, które też są wielkie i niebezpieczne.

Aby był wynaleziony sposób do zabezpieczenia wszelakim przypadkom pod niebytność pańską przez panów rady, wszakże niech nie będzie *unius directoris subiectus*.

Aby hersztowie przeszłego buntu żołnierskiego skarani byli, żeby się ten żołnierz, który pod niebytność J.K.M. być musi dla obrony, bez której R.P. i sejmy nie mają się zjeżdżać, nie wazyli się tego czynić, a ten żołnierz, który będzie, aby nie był *in visceribus Regni*, ale za włościami leżał i obozem.

Dla otrzymania pewniejszego pokoju pod odjazd K.J.M. z carem perekopskim²¹² upominki te, wedle starodawnego zwyczaju i z miejsca zwykłego płacone, i teraz aby odesłane były.

Ubezpieczając się zaś od postronnych, posłać do Ojca Św. papieża²¹³ i do cesarza j.m. chrześcijańskiego²¹⁴, i do książąt rzeskich, przypominając ichm. transakcją będącą²¹⁵, aby się jej dosyć stało.

Z kniazem moskiewskim²¹⁶ dobrze by skupić traktatów, za którymi by do zjednoczenia przyść mogło państw tych.

O pomierze i wyprawę z łanów, kto by chciał porządnie co postanowić, siła by czasu to wzięło, przeto aby tem czasu sejmowego nie tracić, mają pilnie panowie posłowie przestrzegać.

My, widząc *urgenter necessitate* jako J.K.M., tak i R.P., pod ten czas nie jesteśmy od tego, abyśmy K.J.M. p.n. nie mieli, o czym panowie nasi z ichm. panami stanami porozumieć się mają i zarazem bezpieczeństwo Korony, potężność obrony jej pod odjazd K.J.M. opatrzyć i skąd by *fides publica* z strony długu żołnierzom przeszłym elibrowana była, obyczaj namówić.

W osobie księdza nominata wileńskiego²¹⁷, aby i naród nasz *indignitate* jakiej nie odniósł, mają to mieć na pieczy ichm. panowie posłowie.

Dostojeństwa i urzędy, starostwa aby były według prawa ich dawane, a województwa bełskiego według przywileju naszego, a jeśliby jakie wakancje były, aby je K.J.M. na początku sejmu wedle prawa i powinności swej rozdać raczył.

²¹² Fath Girej chan krymski.

²¹³ Klemens VIII papież.

²¹⁴ Rudolf II Habsburg cesarz.

²¹⁵ Traktat bytomsko-będziński, podpisany 9 marca 1589 r. między R.P. a państwami habsburskimi.

²¹⁶ Fiodor I car moskiewski, zm. 17 stycznia 1598 r. Regencję pełnił Borys Godunow.

²¹⁷ Benedykt Woyna biskup nominat wileński.

Pactis conventis aby J.K.M. dla powinności swej pańskiej dosyć uczynić raczył, a mianowicie z strony przywrócenia Estonii Koronie.

Rewizyją dóbr królewskich pewnie że jest potrzebna, jedno niechaj [61] aby była bez zatrudnienia i uszczerbku zasług ludzi zasłużonych, ale po śmierci dzierżawców przez pana podskarbiego i deputaty kwarciane takie dobra aby rewidowane były.

Przez cudzoziemce, zwłaszcza Ormiany, Greki, Żydy, siła Korona cierpi, iż do pogan wynoszą tajemnice koronne, a jakośmy słyszeli na przeszłym sejmie, snadź pokazywali się tacy, co je na Koronę poburzali. Opatrzyć, aby i z tej miary R.P. obwarowana była, żeby do kłeski jakiej, Boże obroń, nie przyszło.

A iż tylko dwa sposoby do uspokojenia nas, ludzi szlacheckich od dóbr R.P., komisje i frymarki, starać się mają panowie posłowie nasi, aby jako komisarze według prawa odprawione, tak też frymarki in executionem ich przywiedzione, żadnym sposobem zrzucone nie były ani indyskwizycją żadną przywiedzione nie były, bo byśmy nic pewnego w majątnościach naszych nie mieli, gdyby sprawy jakie ruszać się miało modo aliquo.

Acz jest dosyć i statutów dawnych, i konstytucyi nowych de fluminibus navigabilibus, któremi ma być liber transitus na dół, tak też ku górze nazad zawrócenia się statków, na czym już niektóre przyszły ad effectum, sama tylko rzeka Bug jest obstaculis tak zatrudniona, że do tego czasu non est fortita suum effectum, zlecamy panom posłom naszym, aby od takich impedymentów wedle prawa wolna była i na niektórych pewnych miejscach wyprostowana. Na co sumptum namówiwszy, konstytucyją opatrzyć i obwarować mają.

Od gdańszczan abyśmy nie byli ciśnieni w targach naszych o zboża i inne rzeczy, które spuszczamy, gdyż mamy sprawę, że poenis postanowili na te, którzy by z nami targi czynili.

Cła, myta wodne, które na różnych miejscach do skarbu J.K.M. wybierane bywają, zaczem zatrudnieniem ludzie dla zabawienia statków w odprawowaniu ich niemałe odnoszą, i ku temu na takie mytniki wiele wychodzić musi szkód R.P., starać się o to mają panowie posłowie i prosić J.K.M., aby to raczej na jedno miejsce za ich wolą sejmową znieść raczyli, a na taki urząd aby wedle prawa ludzie chrześcijańskie byli stanowieni, Żyda żadnym sposobem ani pretekstem nie forytując.

Iż stan szlachecki wielkie angarie przez depaktacje urzędów pisarskich, tak ziemskich, jako i grodzkich, odnosi, starać się mają panowie posłowie, aby się takim depaktacyjom zabieżało, aby tem łatwiej każdy swej sprawiedliwości dojsć mógł.

Pan Stefan Batory²¹⁸ prosi o indygenat, który na przeszłym sejmie był namówiony i pozwolony, przeto zleciliśmy ichm. panom posłom, aby i na tym sejmie instancją za jm. do K.J.M. i do wszech stanów uczynili, pomniąc na prace i służby, które czynił R.P. on zacny Król Stefan. [62]

Iż był list hospodara jm. mołdawskiego²¹⁹, naprzód od nas przez pana Krzysztofa Broniewskiego wniesiony, w którym od pewnych osób szlacheckich najazdy i ukrzywdzenia poddanych swych nam oznajmuje, zlecamy panom posłom naszym, aby

²¹⁸ Stefan Batory, bratanek króla Stefana Batorego.

²¹⁹ Jeremi Mohyla hospodar mołdawski.

u K.J.M. i stanów wszech staranie czynili, aby do oglądania takich krzywd komisarze *authoritate conventus deputowani* i zesłani byli dla zatrzymania spokojnego sąsiedztwa między poddanymi obojga państw.

Zasługi znaczne jm. pana bełskiego²²⁰ jako Królom polskim, tak też i osobie J.K.M., iż często przez posły nasze K.J.M. odnoszone były, których nagrody otuchę często odnosił, zlecamy panom posłom naszym, aby jako K.J.M., tak też wszech stanom instancją pilną uczynili, aby J.K.M. szczodrobliwą łaską swą takie zasługi jm. nagrodzone były.

Księgi nasze ziemskie bełskiego województwa, iż potrzebują lepszego opatrzenia do chowania ich, jako w Bełzie, w Grabowcu i w Horodle, także przepisania dla dawności ich, które *vetustate et corrosione* mało nie są zniszczone, panowie posłowie sposób namówią i konstytucją opatrzyć mają, przykładem województwa łęczyckiego, a stare dla weryfikacyi przed się porządnie chować.

Rozgraniczenia województwa wołyńskiego od województwa ruskiego, bełskiego i podolskiego sposób należyć, także i konstytucją obwarować, jakoby to już *ad effectum* przywiódzsy, dla uspokojenia przyległych sobie gruntów szlacheckich, pewne osoby na to deputowawszy, skończyć i temu złemu dla szarpanin zabezpieczyć się mogło.

Sprawę własną ichm. panów Miękickich o zamordowanie brata ich, aby panowie posłowie nasi na dobrej pamięci mieli i K.J.M. prosili, aby na tym sejmie jako już zaczęto, efekt swój wzięła.

Za jm. panem Trylęskim jako i pierwszej przyczyna do J.K.M. przez pany posły ma być uczyniona, przypomniawszy zasługi jego, w których i do tych czasów nie ustawa.

Jm. pan Horyszowski, mając daninę na Ukrainie od śp. Króla Stefana i od J.K.M. potwierdzoną, którą aby na wieczność za zasługi swe, gdyż tego prawo *pospolite* K.J.M. pozwala, otrzymać mógł, ichm. panowie posłowie starać się mają.

Za mieszczany bełskimi mają się panowie posłowie przyczynić do K.J.M., aby strony podwód dawania według prawa zachowani byli.

Te rzeczy panowie posłowie mają odprawić wedle rozkazania naszego, a nie dopuszczać załączeniem innych słów ich rozrywać sejmu, na którym nam tak wiele należy, aby dobrze skończony był, i przy tych mają zostawać, których by zdanie z naszym tym zleceniem zgadzało się. *Actum et datum*.

3. Deklaracje posłów województwa bełskiego na sejmie sprawie poborcy

Vol. const., t. 2, vol. 2, s. 265.

Poborcy do wybierania tych poborów w województwach naznaczeni.

[...] Bełskiego, ur. Kasper Jahodyński sędzia bełski²²¹. [...]

²²⁰ Piotr Niszczycy kasztelan bełski.

²²¹ Kasper Jahodyński był jednocześnie posłem województwa bełskiego na ten sejm.

64. Sejmik deputacki w Bełzie, 14 września 1598 r.

1. Informacja o deputacie

Deputatem został Stanisław Łaszc łowczy bełski (Deputaci, cz. I, s. 153).

65. Zjazd szlachty województwa bełskiego zgromadzonej podczas kadencji trybunalskiej w Lublinie, 25 czerwca 1599 r.

1. Uchwała szlachty województwa bełskiego, zgromadzonej podczas kadencji trybunalskiej w Lublinie w sprawie odroczenia roków sądowych ziemskich bełskich – Lublin, 25 czerwca 1599 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 192, s. 901-902 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 28 czerwca 1599 r. [feria 2 post festum Sancti Joannis Baptistae proxima a. D. 1599].

LSB 1572-1668, s. 57-58.

My rady, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo województwa bełskiego, tu w Lublinie na Trybunale zgromadzone, oznajmujemy komu to wiedzieć należy.

Iż widząc czas bardzo krótki sądzenia roków w Bełzie, które przypadają w ten przyszły poniedziałek po św. [902] Ja[nie] [28 czerwca 1599 r.] [...]a [są]dami Trybunału województwa bełskiego w Lublinie Małej Polski zatrzymani, za tą spólną zgodą naszą limitujemy roki ziemskie bełskie, które teraz przypadają w poniedziałek blisko przyszły po św. Janie, na które byśmy się zjechać tak rychło ani spraw dekretów terażniejszych mieć mogli, do drugich roków, które będą w poniedziałek blisko przyszły po św. Jadwidze [18 października 1599 r.], i o to panom sądowym, braci naszej, żadnego impedymentu ani trudności ex officio zadawać nie mamy, ani też ci, którzy doma pozostali, bracia nasi zadawać mają. O co ichm. wszystkich, aby consensus suum probarent, prosimy.

Na co dla lepszej wiary rękami swemi podpisaliśmy się i pieczęci zwykle przyłożyliśmy. Datum Lublinie, w piątek nazajutrz po św. Janie Krzycielu, a. D. 1599.

Wawrzyniec Trzcński kasztelan rawski, Jakub Woźuczynski wojski bełski, Jerzy Łaszc stolnik bełski, Jan Sienieński m.p., Jakub Chobrzewski, Stanisław Rembie[w]ski, Albertus Białobrzewski plebanus Tyssovicensis, Hieronimius Miękicki, ksiądz Jan przeor horodelski, Stanisław Wnorowski, Jan Bujanicki, Mikołaj Udrzycki, Valentinus Komorowski suo et fratrum suorum nomine, Mikołaj Sienieński z Sienna własną, Jan

Gorajski z Goraja m.p., Melchior Michałowski, Jędrzej Rogala, Maciej Przecmiński, Jan Stabrowski, Jan Komorowski, Jan Ossowski, Jan Pliszowski, Jakub Karwowski seu Gryta, Stanisław Krasowski kanonik chełmski m.p., Malcher Gdeszyński, Marcin Małdrzykowski kanonik chełmski, Jan Świętosławski, Jan Orysowicz ręką swą, Walenty Turkowiecki, Mikołaj Hrodyłowski, Marcin Russian, Florian Łaszcz, Paweł Cieciszowski, Stanisław Dłoto m.p., Krystoph Krynicki pleban nabroski, Ostafi Niedźwiecki, Jan Łuszczkowski, Jan Turkowiecki, Jakub Łychowski, Stanisław Udrzycki, Paweł Łuszczkowski, Zygmunt Komorowski.

^a uszkodzona karta, jeden wers zupełnie nieczytelny

66. Sejmik deputacki w Bełzie, 13 września 1599 r.

1. Informacja o deputacie

Deputatem został Jan Ostroróg podczaszy koronny (Deputaci, cz. 1, s. 159).

67. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 12 stycznia 1600 r.

Uniwersałów adresowanych do województwa bełskiego nie odnaleziono. Uniwersał zwołujący sejmik ziemi chełmskiej wystawiono w Niepołomicach, 20 listopada 1599 r. (ASZCh. 1572-1668, s. 89).

1. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 12 stycznia 1600 r.

Rp. Bibl. Nar., rkp. BOZ 1809, t. 1, k. 328-329 – kopia.

My dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo województwa bełskiego, na dzień 12 ianuarii na sejmik powiatowy województwa bełskiego za złożeniem i naznaczeniem czasu przez J.K.M. p.n.m. zjechawszy się, obraliśmy zgodnie z pośrzedka siebie posły, bracią swą, na sejm główny warszawski blisko przyszły, ichm. pany, jm. pana Mikołaja hrabię z Ostroroga, jm. pana Kaspra Jahodyńskiego sędziego ziemie bełskiej, jm. pana Marcina Łaszcza Tuczańskiego, jm. pana Zygmunta Niszczyckiego. Ktorem zleciliśmy,

aby imieniem nas wszystkich obywateli województwa bełskiego J.K.M. pozdrowiwszy z winszowaniem długiego i fortunnego panowania w błogosławieństwie pańskim, uniżoność poddaństwa naszego J.K.M. p.n. oddali, dziękując J.K.M. za łaskawe a miłościwe obmyślanie potrzeb R.P. i uniżenie prosząc, aby J.K.M. w dalszem obmyślaniu dobrego i spokojnego R.P. jako pater patriae ustawać nie raczył. Przy temże ichm. panom posłom na propozycją K.J.M. nam przez posła swego podaną, podaliśmy artykuły namówione sposobem takim.

Iż w propozycyje K.J.M. dwojakie baczemy być obmyślanie spraw, które R.P. natenczas obchodzą, interna et externa. Interna naprzód rozumiejąc być sprawy te, które salutem Reipublicae dźwigają, baczemy być stąd przedniejsze aerimonia R.P., które J.K.M. w propozycji swej przekładać raczy. Acz na przeszłych kilku sejmiech było też od braciej naszej wnoszono, co iż propter iniquitatem temporis nie dochodziło, pewniśmy, za tą propozycją J.K.M. skutek swój weźmie. Rozumiemy tedy, że pod tem słowem zamykają się nie tylko rationes stołu J.K.M., ale też wszystkie egzorbitancyje, które by z kluby starych zwyczajów prawa pospolitego wypadły, tak in personis, quam eorum officiis, aby in pristinum statum [328v] wrócić się mogły, mają panowie posłowie pospołu z inszemi pany posły wszystkich województw porozumiawszy się, pilno instancją uczynić.

Pactis conventis in electione J.K.M. od stanów koronnych podanych i od J.K.M. świątobliwie poprzysiężonych, żeby się jem dosyć działo i wszystkim do skutku przywiedziono było, pilnie o to prosić J.K.M. mają.

Z strony poprawy Trybunału ecomia [s] zepsowania onego zleciliśmy braciej naszej, rozumiejąc, iż przy namowach o rządzie do tegoż słusznie i dla poprawy należy, co się może naprawić correctura iurium. Tylko decreta ich anteriora aby in ullam disquisitionem nie były przywodzone.

Konkluzyje spraw i namów sejmowych, o czym konstytucyje są pierwsze, pewnem sposobem namówić z inszemi pany posły, aby koniec swój brały, non redigendo ad pauciores numerum i nie przy świecach, poprzeć mają.

Legem sumptuariam, aby się zbyt kom zabieżało, z inszemi pany posły porozumiewać się i do skutku przywieść panowie posłowie mają.

Statuta dawne i konstytucyje o komisyjach na koronacyi K.J.M. uchwalone²²², baczemy, że nie są przeciwko prawu pospolitemu, za czym prosić J.K.M. panowie posłowie mają, aby nie tylko in suo robore zostawały, ale w czym jeszcze obostrzenia potrzebują, propter securitatem commissariorum i szlachcica w podwyższeniu poeny i namówienia forum contra transgressores, a potrzebującym, wedle prawa i powinności, z kancelaryje aby wydane było.

Ad externa przystępując, bacząc, że prawie zewsząd niebezpieczeństwa R.P. zachodzą, jako z cesarzem tureckim²²³ przymierza dobrze ugruntowanego wzruszaniem z jakiegokolwiek przyczyny, z kniazem moskiewskim²²⁴ prędkiego wyjścia przymierza,

²²² Konstytucja sejmu 1587-1588 r. „O kommissyjach i kommissarzach na granicach” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 2, s. 64-65).

²²³ Mehmed III sułtan osmański.

²²⁴ Borys Godunow car moskiewski.

z carem tatarskim²²⁵ według zwykłego obyczaju uspokojenia i innych, które by obrony potrzebowały, mają się z tem zgadzać panowie posłowie nasi, którzy całości ojczyzny i bezpieczeństwa jej przestrzegać będą. [329]

Co się tkanie Królestwa Szwedzkiego dziedzicznego J.K.M., mają się panowie posłowie z inszemi znaszać i rationes szukać, jakoby nie wdawając w niebezpieczeństwo osoby J.K.M., cum dignitate Regiae Maiestatis et R.P. Królestwo Szwedzkie rekuperowane być mogło i Estonia, która secundum pacta et conventa Koronie Polskiej należeć ma.

Reasumować konstytucyją, jako rzecz barzo potrzebną, aby pewna liczba senatorów przy K.J.M. zawsze mieszkali²²⁶.

Konstytucyje temporaneae pod odjazd K.J.M. przeszłego sejmu uchwalone²²⁷, aby auctoritate conventus praesentis były zniesione.

Gdańszczanie, także i insze miasta wolne koronne i te, które porty mają, aby przy prawach i wolnościach swych były zachowane etc. etc.

Dajemy też ichm. panom posłom naszym plenariam et absolutam facultatem, stojąc przy prawie popolitym, aby z inszych województw pany posły koronnemi, a zwłaszcza z temi, którzy by całości ojczyzny i bezpieczeństwa jej paccatis consiliis przestrzegali, obmyślać stanowić, tak do urzędu domowego, jako i od postronnych bezpieczeństwa, ku dobremu R.P. obojga stanu.

68. Sejmik relacyjny w Bełzie, 15 maja 1600 r.

Uniwersału zwołującego sejmik województwa bełskiego nie odnaleziono. Uniwersały królewskie wystawiono w Warszawie, 29 marca 1600 r. Po sejmiku wysłano do króla poselstwo z zawiadomieniem o uchwale podatkowej, podjętej pomimo oburzenia na pozasejmową procedurę zastosowaną przez Zygmunta III (zob. informację niżej, w treści uniwersału), laudum zapewne nie uchwalono, ograniczając się do udzielenia zgody na podatki.

1. Uniwersał Zygmunta III potwierdzający i ogłaszający szczegółowo uchwałę podatkową sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie 15 maja 1600 r. – Warszawa, 12 czerwca 1600 r.

Rp. APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 17, s. 803-815 – oblata²²⁸.

Zygmunt III z Bożej łaski Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, inflanckie, żmudzkie i szwedzki, gocki, wandalcki dziedziczny Król.

²²⁵ Fath Girej chan krymski.

²²⁶ Art. 7 artykułów henrykowskich z 1573 r. (*Vol. const.*, t. 2, vol. 1, s. 327).

²²⁷ Konstytucje sejmu 1598 r. o odjeździe króla (*Vol. const.*, t. 2, vol. 2, s. 237).

²²⁸ Za wskazanie tego uniwersału wydawcy dziękują dr. Oleksijowi Winnyczenko.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to należy, wiadomo czyniemy. Że gdy za wniesieniem niektórych niemałych na sejmie przeszłym warszawskim trudności nie mogły potrzeby i bezpieczeństwo pospolite tak być opatrzone, jako czas i nawałności wielgie z kilku stron na R.P. nalegające niosły i byli, dlatego za zezwoleniem stanów na tymże sejmie, sejmiki po wszytkiej Koronie i państwach jej przez nas [są] złożone. Województwa bełskiego dygnitarze, rycerstwo i obywatela, zjehawszy się na sejmik bełski, jednostajnie dla ratunku potrzeb naszych i R.P. zgodzili się, aby w roku według 1588 pobór łanowy cały z innemi egzakcjami, szosem, pogłównem żydowskiem, także czopowe wszelakie, składne, łasztowe, czwarty grosz ze wszystkich miast i miasteczek, i wsi naszych, i poddanych naszych tak duchownych, jako i świeckich był złożony. Którego poboru wybieranie ma się począć, to jest łanowy, szosowy, pogłówne żydowskie, od św. Wawrzyńca [10 sierpnia], a trwać do św. Michała [29 września] w roku niniejszym [1600], czopowe zaś i czwarty grosz, składne, łasztowe ma się począć od św. Jakuba [25 lipca] w roku niniejszym, a skończyć się ma w roku 1601 do św. Jakuba, a po wybraniu ma być na swój czas i miejsce oddany według warunku niżej w tym uniwersale opisanego.

Które to zezwolenie swoje, gdy nam przez posły swe odnieśli, my obywatelów pomienionego województwa bełskiego takowe zezwolenie wdzięcznie przyjąwszy i warując, że składanie takowych sejmików, jakie natenczas było, nie ma na przyszły czas nic prawom i zwyczajom tej R.P. szkodzić. Uniwersał jednak około oddawania takowego poboru wydaćśmy rozkazali tym, który niżej opisany sposobem. [...]

69. Sejmik deputacki w Bełzie, 11 września 1600 r.

1. Informacja o deputacie

Deputatem został Kasper Jahodyński sędzia ziemski bełski (Deputaci, cz. 1, s. 165).

70. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 29 grudnia 1600 r.

Uchwał tego sejmiku nie odnaleziono.

Data sejmiku ustalona hipotetycznie na podstawie daty sejmiku ziemi chełmskiej. Uniwersałów adresowanych do województwa bełskiego nie odnaleziono. Sejmik ziemi chełmskiej zwołano uniwersałem wystawionym w Korczynie, 26 października 1600 r. (ASZCh. 1572-1668, s. 94).

1. Informacja o posłach

Znanych jest trzech z czterech posłów województwa bełskiego: Mikołaj Ostroróg rotmistrz *Ź.K.M.*, Kasper Jahodyński sędzia ziemski bełski i Stanisław Żórawiński (zob. niżej protestację w sprawie terminu wyboru poborcy).

2. Deklaracja posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie wyboru poborcy na rok 1601²²⁹

Vol. const., t. 2, vol. 2, s. 305.

Poborcy do wybierania tych poborów w województwach naznaczeni.

[...] Bełskiego, ur. Kasper Jahodyński [sędzia ziemski bełski]²³⁰. [...]

71. Sejmik relacyjny w Bełzie podczas roków sądowych ziemskich, 30 kwietnia 1601 r.

1. Protestacja posłów sejmowych województwa bełskiego w sprawie wątpliwości co do elekcji poborcy podatków na rok 1602 – Bełż, 30 kwietnia 1601 r.

Rp. CDIAUL, Fond 2, opis 1, 34, s. 1217 – oryginał; w grodzie bełskim wniesiono w dniu 30 kwietnia 1601 r. [feria 2 post festum Sancti Alberti proxima a. D. 1601].

LSB 1572-1668, s. 58-59

Mag. dominus Nicolaus comes ab Ostroróg rothmagister S.R.M. et Gen. Gaspar Jahodyński iudex terrestris Belzensis (subdelegato in locum iudicii sui Gen. Valentinum Turkowiecki), Stanislaus Żórawiński, nuntii electi palatinatus Belzensis ad conventum generalem Warsaviensem solenniter, praecavendo contraventioni constitutioni Regni anno praesenti ratione electionis exactoris in palatinatu Belzensi pro die et terminis terrestribus hodiernis laudate, de quo in praesentia totius nobilitatis ad praesens congregatae, fidem suam eliberando, attestationem et relationem fecerunt.

Quod inter caeteras constitutiones constituta est Warsaviae in conventionione generali electio exactoris contributionum in palatinatu Belzenis post conventum, post primis

²²⁹ Jednocześnie w deklaracji w sprawie podatków na rok 1602 województwo bełskie nie wyznaczyło poborcy, odkładając jego wybór do najbliższego sejmiku deputackiego (*Vol. const.*, t. 2, vol. 2, s. 321).

²³⁰ Kasper Jahodyński był jednocześnie posłem na ten sejm.

terminis terrestribus Belzensibus per nobilitatem, prout ad praesens incidit, offerens se paratum vigore eiusdem constitutionis sese observare.

Verum tota nobilitas ad praesens congregata, non attenta attestazione nuntiorum suorum ratione praemissorum facta, sed ad narratia Gen. Georgii Cieciszowski capitanei Grabowiecensis (qui in praesentia totius nobilitatis allegavit constitutionem autenticam anno praesenti in conventione generali Warsaviensi sancitam vidisse et inter caeteras constitutiones legisse in Zamosczie apud Ill. et Mag. dominum Johannem de Zamosczie cancellarium Regni et supremum exercituum Regni ducem, Belzensem etc. capitaneum, electionem exactoris contributionum non pro die hodierna incidere, sed pro tempore electionis deputati proxime incidenti ad iudicia Tribunalitia, id est feria 2 post festum Nativitatis Beatissimae Mariae Virginis proxime ventura [10 września 1601 r.]²³¹) exactorem eligere ad praesens noluerunt, ideo iterum atque iterum solenniter ut supra coram iudicio et actis praesentibus personaliter stantes protestati sunt.

72. Sejmik deputacki w Bełzie, 10 września 1601 r.

1. Informacja o deputacie

Deputatem został Jerzy Łaszc Nieledewski stolnik bełski (Deputaci, cz. 1, s. 171).

Marszałkiem sejmiku był Jerzy Łaszc Nieledewski stolnik bełski.

2. Informacja o wyborze poborcy województwa bełskiego na rok 1602, dokonanym podczas sejmiku deputackiego w Bełzie, 10 września 1601 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 195, s. 323-325 – oblata; w grodzie bełskim wnieśli Gen. Jerzy Łaszc stolnik bełski, marszałek sejmiku, Marcin Rogala z Warężyna podsędek bełski, Florian Suchorabski miecznik przemyski i Jan Gorajski w dniu 10 września 1601 r. [feria 2 post festum Nativitatis Beatissimae Mariae Virginis proxima a. 1601].

LSB 1572-1668, s. 59.

[324] Ad officium actaque praesentia castrensia Belzensia personaliter venientes Gen. Georgius Laszc Nieledewski dapifer terrae Belzensis, marschalcus conventus electionis deputati Belzensis, Martinus Rogala de Warężyn subiudex terrae Belzensis, Florianus Suchorabski gladifer terrae Premisliensis et Joannes Goraiski a Gorai nomine aliorum dignitariorum, officialium ac totius nobilitatis ad conventum electionis deputati congregatae retulerunt officio praesenti de unanimi consensu omnium vigore

²³¹ Rzeczywiście, w drukowanych konstytucja zapisano właśnie ten termin – 10 września 1601 r. – jako datę wyboru poborców podatków na rok 1602 (*Vol. const.*, t. 2, vol. 2, s. 321).

constitutionis comitiorum generalium Warsaviae proxime celebratorum²³², elegisse in exactorem contributionis nuper laudatae Gen. Casparum Jahodynski de Matcze iudicem terrestrem Belzensem, cui plena facultas concessa est exigendi contributionum et ducillorum in palatinatu Belzensi iuxta ordinationem earundem contributionum seu litterarum universalium in anno proxime praeterito per eosdem concessam²³³, exceptis tamen tabernis nobilium in villis et oppidis existentibus a propriis cervisiis et vino cremato de curiis tantum eorum vendi et propinari solito modo dandis.

Cui etiam exactori ex retentis contributionum seu ducillorum anni praeteriti in eodem conventu ad praesens celebrato iniunctum est dare, conferre plenam solutionem Gen. Floriano Suchorabski gladifero Premisliensi, deputato ex palatinatu Belzensi ad correcturam iuris in comitiis praefatis generalibus Warsaviensibus electo, quidquid ei ex contributione publica iuxta ordinationem eiusdem constitutionis competerit, quantum vero attinet actorum seu librorum terrestrium Belzensium vetustorum rescriptionem, [325] eandem cum toto eius effectum ad futurum conventum maiorem particularem Belzensem ante comitia generalia ventura celebrari solitum distulerunt ac limitaverunt et praemissa sic et non aliter gesta et constituta esse officio retulerunt.

73. Sejmik deputacki w Bełzie, 9 września 1602 r.

1. Informacja o deputacie

Deputatem został Jerzy Łaszcz Nieledewski stolnik bełski (Deputaci, cz. 1, s. 177).

74. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, grudzień 1602 r. / styczeń 1603 r.

Uchwał tego sejmiku nie odnaleziono.

Sejmik zapewne odbył się w końcu grudnia 1602 r. lub na początku stycznia 1603 r. Uniwersałów adresowanych do województwa bełskiego nie odnaleziono. Sejmik w Lublinie zwołano na dzień 30 grudnia 1602 r., sejmik województwa krakowskiego na dzień 2 stycznia 1603 r. Uniwersały zwołujące wystawiono w Krakowie, 4 listopada 1602 r. (ASWK, t. 1, s. 242).

²³² Vol. const., t. 2, vol. 2, s. 321.

²³³ Vol. const., t. 2, vol. 2, s. 305.

1. Informacja o postach

Znamy połowę składu poselskiego województwa bełskiego: Zygmunt Niszczycki (CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 195, s. 1014 – manifestacja posła przeciwko nielegalnym uchwałom podatkowym sejmiku), Mikołaj Ostroróg (CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 195, s. 1012 – manifestacja przeciwko nielegalnej elekcji poborcy).

75. Zjazd podczas roków sądowych w Bełzie, 28 kwietnia 1603 r.

1. Deklaracja posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego

Vol. const., t. 2, vol. 2, s. 332.

Bełskiego [województwa] do braci, wedle klauzuli generalnej wyżej opisanej²³⁴. [...]

2. Informacja o złożeniu przysięgi przez poborcę Pawła Rudowskiego – Bełz, 28 kwietnia 1603 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 195, s. 1006-1007 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 28 kwietnia 1603 r. [feria 2 post festum Sancti Adalberti Pontificis proxima a. 1603].

Coram officio et actis praesentibus capitanaelibus castrensibus Belzensis in praesentia nobilitatis totius in terminis quaerellarum castrensibus Belzensis, hic in castro Belzensis congregatae Gen. Paulus Rudowski in Czartowiec dictus, huius his unanimiter de consensu nobilitatis senatorumque et dignitariorum pro exactione contributionum laudi nuper celebrati conventus anni praesentis Cracoviensis electus, iuxta exigentiam iuris communis universali unique S.R.M. iuramentum corporale super fidelem exactionem eiusdem contributionis in rotam et formam in statutis et constitutionibus Regni descriptam ministeriali generali Regni Prov. Jacobo de castro Belzensis officii

²³⁴ Deklaracja w sprawie terminów wybierania poborców brzmiała: „Te województwa i powiaty, których posłowie na sejmie poborców nie mianowali i co do braciej obieranie ich wzięli, powinny będą na przyszłych querelach grodzkich, po publikacji tego uniwersału obrać je i jawnymi listami swemi podskarbiemu o nich nadal w sześć niedziel oznajmić. A gdzie by na tym tam zjeździe nie mianowali ich, tedy go podskarbi koronny podać będzie powinien, aby się przez to potrzebom R.P. nie omieszkiwało” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 2, s. 332).

huius apparitore oretenus Gen. Mathiae Smitkowski vicecapitanei castrensis Belzensis et causarum iudicis pronuntiatur, praestitit et iuravit ad imaginem et Crucem Domini Nostri Jesu Christi Deo et Sancta Eius Passione sic ipsum adiuvantem.

Post quam quid praestitionem iuramenti addidit officium praesens et deputavit ministerialem generalem Regni Prov. Adamum de Siernicza iudicii terrestris apparitorem qui ius deputationis suae reddens, publicam in officio praesenti fecit relationem, quod eundem Gen. Paulum Rudowski hic in castro Belzensi quam [1007] in foro publico civitatis Belzensis iuxta mandatum officii huius pro exactore vero proclamavit, publicavit et intimavit ad debitamque notitiam omnibus hominibus tam sequestris [s] quam agrestis ordinis deduxit et publicavit. De quo praesentem per expressam relationem suam fecit.

3. *Manifestacja Zygmunta Niszczyckiego posła na sejm z województwa bełskiego przeciwko nielegalnym uchwałom podatkowym – Bełz, 28 kwietnia 1603 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 195, s. 1014 – oblata; w grodzie bełskim wniósł Gen. Zygmunt Niszczycki w dniu 28 kwietnia 1603 r. [feria 2 post festum sancti Adalberti Pontificis proxima a. 1603].

Niszczycki protestatur.

Veniens personaliter ad praesentiam officium castrense Belzense Gen. Sigismundus Niszczycki nuncius terrae Belzensis ad conventum Cracoviensem missus, verbis in officio praesenti declaravit.

Jakom na onym placu in facie Reipublicae przy konkluzyje sejmu dnia ostatniego, to jest we śrzedę, protestowałem się przeciwko takiej uchwale sejmu, którąm widział przeciwko prawom i wolnościom naszym, i zgodzie posłów, jako z wielu miar, tak osobliwie z tych, że nad wolą i rozkazanie braciej zgodym nie widział na pobór, tak nie sprawiwszy im ich postulat, które te byli, aby iura patronatus i dziesięciny, co jest z wielką angaryją ich, quomodo z nich zniesione i wedle prawa zadzierżane byli, więc i insze, które się w instrukcyje zawierali, a co nawiętsza, że się na uniwersał tylko zanosilo, który już po sejmie, absentibus multis i mnie samego knowali pewne osoby, iżem samem przyjeżdżać, żem do braciej nie chciał, tak i natenczas, widząc i fakcyje różne, i niezgodę braciej, na żadną uchwałę przeciwko prawu szturmującą nie pozwalam i solennia protestatione się protestuję. A dalsze przyczyny tego wedle prawa suo modo et tempore, nie uprzedzając, czasu gotowem tego dać.

4. *Protestacja szlachty bełskiej przeciwko elekcji poborcy i elekcja innego – Bełz, 28 kwietnia 1603 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 195, s. 1011-1013 – oblata; w grodzie bełskim oblatowali Gen. Andrzej Chmiel z Hulcza i Stanisław Zaleski z Czejmowa w dniu 30 kwietnia 1603 r. [feria 4 ante festum Sanctorum Philipi et Jacobi Apostolorum proxima a. 1603].
LSB 1572-1668, s. 59-60.

[1012] My urzędnicy i wielka część rycerstwa województwa bełskiego, dnia dzisiejszego zjechawszy się tu do Bełza na roki ziemskie i grodzkie bełskie dla spraw swych prywatnych, także dla obierania poborcy według uchwały sejmu przeszłego krakowskiego, którego elekcyją w instrukcyjej naszej panowie posłowie nasi do braciej odłożyli. A iż niektórzy z panów braciej naszej, zszedłszy się w małej liczbie na pewne miejsce, ante determinationem et reclamationem terminorum obojga sądów, ku wzgardzie i nie czekając inszych panów braciej, cum praeiudicato animo przyjechawszy, mając gotowe subiectum, more inusitato obrali pana Pawła Rudowskiego, którego też i na sejmie przeszłym przy uniwersale byli wpisali, lecz iż to było przeciw woli braciej naszej, tamże zaraz przez jm. pana Mikołaja hrabię z Ostroroga, jednego z posłów naszych, był wymazany i którego pluralitate sententiarum chcąc umocnić, wiele tych, którzy przy tem nie byli, po gospodach chodząc, podpisów prosili.

Przeto, nie przyjmując za słuszną i owszem, prawu pospolitemu i wolnościom naszym przeciwną takową elekcyją i jej nominacją, która nad wolę i wiadomość wielkiej części braciej jest uczyniona, nie przyjmujemy i owszem, przeciwko jej się protestujemy. A chcąc takowemu gwałtowi z tej sekweli i dysmembracyjej na potem zabezpieczyć, a województwo to nasze, które zawsze zgodą i miłością w sprawach i potrzebach R.P., także i J.K.M. zwykło się pokazywać, zesłaliśmy się na miejsce zwykłe do kościoła, tamże na inszą elekcyją wszyscy zgodnie [1013] zgodziliśmy się. Na której za zgodnem a spólnem pozwoleniem obraliśmy, mianowali i uprosili na tę posługę z pośrodku siebie urodzonego pana Wojciecha Mireckiego, zgodnie i nemine contradicente obranego, którego autoritate praesentis electionis nostrae jm. panu podskarbiemu koronnemu²³⁵ przez posła naszego pana Filipa Siedliskiego według konstytucyjej sejmowej prezentujemy i prosimy, aby mu to negotium konferować raczył. Inaczej, jeśli by się kto inszy (na którego nie pozwalaliśmy ani pozwalamy) tego poboru wybierać ważył, my wszyscy opowiadamy się i protestujemy, że takowemu, na któregośmy nie pozwalali, poboru dać nie chcemy ani damy, hac nostra solenni protestatione praemissa. Działo się w Bełzie, w poniedziałek po św. Wojciesze blisko przeszłym [28 kwietnia] r. P. 1603.

[1] Casper Jahodyński z Matcza sędzia bełski, [2] Maciej Smitkowski podstarośći sądowy bełski, [2] Mikołaj Ostroróg, [3] Jędrzej Chmiel, [4] Walenty Komorowski ^acamerarius^a Belzensis campestris, [5] Stanisław Zaleski, [6] Jan Raczek, [7] Abraham Milewski, [8] Stanisław Lutosławski, [9] Walenty Turkowiecki, [10] Mikołaj Grzymała, [11] Piotr Swiniarski, [12] Stanisław Korycki, [13] Mikołaj Hrodyłowski, [14] Abraham Mirecki, [15] Jan Bujanicki, [16] Ambroży Hostyński, [17] Jan Jahodyński, [18] Stanisław Sokół z Jeżewa, [19] Jan Hohołowski, [20] Józef Wiński karzeł, [21] Stanisław Paszkowski, [22] Jerzy Paszyński, [23] Stanisław Pączkowski, [24] Andrzej Korytko, [25] Wawrzyniec Czemiernicki, [26] Szymon Hatowski, [27] Casper Broniowski.

^{a-a} W podstawie błędnie w tym miejscu: capitaneus.

²³⁵ Jan Firlej podskarbi wielki koronny.

5. *Laudum szlachty bełskiej zgromadzonej na rokach sądowych – Bełz, 29 kwietnia 1603 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 195, s. 1009-1010 – obłata; w grodzie bełskim oblatowali Gen. Mikołaj Bełżecki i Jarosław Oleśnicki w dniu 29 kwietnia 1603 r. [feria 3 ante festum Sanctorum Philipi et Jacobi Apostolorum proxima a. 1603].*

LSB 1572-1668, s. 60-61.

My urzędnicy i obywatele województwa bełskiego, po odprawieniu wczorajszej elekcyjnej poborze bełskiego na czas w uniwersale na miejscu w grodzie na kwerelach oznaczonych, dla niektórych spraw swoich na rokach ziemskich przestali, dowiedziawszy się, iż dnia dzisiejszego niektórzy przyjachawszy, naszą wczorajszą zgodną i wielkiem zgromadzeniem braciej odprawioną elekcją zruszać i onę mianowaniem inszego poborze podnosić chcą, oświadczamy się swym i tych, którzy z nami wczora elekcją tę odprawiwszy, odjachali, imieniem, iż przy swoim wczora mianowanym poborcy, ur. panu Pawle Rudowskiemu, zostawamy. Który zaraz wczora, omnibus observanda obrany, aby się sprawom R.P. niwczem nie omieszkiwało, in facie officii castrensis Belzensis przysięgę uczynił i do wiadomości wszech przez woźnego publikowany jest, sine minima etiam contradictione cuiusvis.

A o tym, którego niektórzy ichm. i po czasie, i nie na zwykłym miejscu circa horam 23 mianują, wiedzieć nie chcemy, [1010] tego dokładając, iż elekt ten ich sam, wczora będąc między nami, suffragium swoje naszemu elektowi oddał i między nami deklarował się, że koniecznie poborcą być nie chciał.

Którą protestacją użyliśmy, aby jm. pan Bełżecki Mikołaj z jm. panem Jarosławem Oleśnickim imieniem naszym podali.

[1] Jakub Woźuczyński wojski bełski, [2] Kasper Prusinowski m.p., [3] Kasper Waszczyński, [4] Jan Woźuczyński chorąży bełski, [5] Jerzy Cieciszowski starosta grabowiecki, [6] Jarosław Oleśnicki z Oleśnik, [7] Marek Oleśnicki z Oleśnik, [8] Paweł Łaszcz Tuczapski, [9] Marcin Kunicki wojski lubaczowski, [10] Jan Jarczowski, [11] Marcin Russian, [12] Andrzej Korczmiński, [13] Simon Jaskmanicki, [14] Jakub Piasecki pisarz grodzki grabowiecki m.p.

6. *List Piotra Niszczyckiego kasztelana bełskiego do Jana Zamoyskiego kanclerza wielkiego koronnego i hetmana wielkiego koronnego w sprawie wydarzeń na rokach ziemskich bełskich i wyboru poborców podatkowych – Stępina, 8 września 1603 r.*

Rp. AGAD, AZ 216, s. 11-12 – oryginał.

Zrozumiawszy pisanie w.m.m. pana, z żalością używam tych rozruchów, o czymem nie wiedział, dopiśro od w.m.m. pana, żeby się na co szkodliwego zanosić miało. Na onych roczech byłem też i nie rozumiałem, aby miał być obierany poborca, bo nie było publikacyi żadnej o tem. I idąc z zamku do gospody, potkałem się z kupą panów

braciej, którzy zastanowiwszy się, prosili mnie, abym się z nimi wrócił, z czegom się jem wymówić nie mógł. Po tym przyszedłszy na zamek, prosili o miejsce do zasiedzenia pana podstarościę²³⁶, tam się szedłszy, czytali uniwersał. Zatym się przymawiali do obierania poborcy. Jam też uczynił do ichm. przemowę, wprowadzie niezgodną z ichm. rozumieniem, bom też miał *privatim* inszą wiadomość od ichm. panów posłów, z czem się [z] sejmu rozjechali, a mianowicie od jm. pana Ostroroga²³⁷ i od pana synowca mego²³⁸. Były zatym aklamacje, jedno poborcę mianować jm. pan chorąży²³⁹ z innemi uprzejmie się naparli. Prosiłem ichm., aby poczekali ichm. drugich, co jechali, do jutra, a nawet *ad solitam horam*, gdyż ten akt wszystkim należy, nie chcieli. Jakoż jm. pan Ostroróg, jm. pan podkomorzy²⁴⁰, pan starosta grabowiecki²⁴¹ i innych wiele już i po nominacyej poborcy i już do gospód rozeszliśmy się. Ichm. kupa wielka przysłała do mnie do gospody, uczynili na mnie inwektywę, że tego nie miał czynić, obmawiali mnie ichm., mając też racje swoje. Ichm. poszli znowu do kościoła, tam inszego poborcę obrali, protestacje poczynili, o com ja prosił, aby tak tego zaniechali, a kondonowali to, gdyż się nikomu to in barbam nie stało, i stąd baczę, że te terazniejsze dissensy urastają. Życzę tego, aby się to pecate uskromnić mogło, a ten akt, na który się nam przyjdzie zjechać²⁴², spokojnie był odprawiony. W.m.m. pan jakoż począł, racz te strony obie mitygować i *authoritatem suam interponere*. Ile ze mnie bym mógł, tak prętko dosiąć ichm., nie jedno pisaniem, ale i sam bym jechał ichm. prosić, ale już czas krótki. Jednak rozumiem, jako baczni będą się [12] tak chcieli in terminis zachować, aby nie było nic z ubliżeniem i mnie samego, i aktu tego, i na wokacyje znaczne. List w.m.m. pana zastał mnie w domu paniej Swabowej, byłem gwoli jm. panu miecznikowi²⁴³ na weselu jego, który pojął jejm. panią Swabową. Był i jm. pan pisarz ziemski²⁴⁴ i wielu ludzi dobrych, panów braci naszy. Konferowałem z ichm. o tym i pisanie w.m.m. pana ukazywałem, którzy też żałują tego i mi życzą, aby do jakiego rozróżnienia to miało przyjść. Jednak m.m. panie bez tego to być nie może, żeby do tego nie miało przyjść, żeby każdy urazę swą, jeśli jest, tak in libertate, jako też i personas była, opowiedzieć nie miał. Tylko by trzeba, aby pacate to odprawiwszy, sobie to kondonować raczyli i zatem ten akt w zgodzie a miłości odprawili. Co rozumiem, że to będą uczynić raczyli za perswazyją w.m.m. pana. A z tym się już i za listami memi do łaski w.m.m. pana pilnie zalecam. Stępina, 8 septembris a. D. 1603.

Piotr Niszczycki k[asztelan] b[ełski]

²³⁶ Maciej Smitkowski podstarości bełski.

²³⁷ Mikołaj Ostroróg, poseł na sejm 1603 r.

²³⁸ Zygmunt Niszczycki, poseł na sejm 1603 r.

²³⁹ Andrzej Snopkowski chorąży bełski.

²⁴⁰ Jan Lipski z Goraja podkomorzy bełski.

²⁴¹ Jerzy Cieciszewski starosta grabowiecki.

²⁴² Mowa o sejmiku deputackim 15 września 1603 r.

²⁴³ Spisy urzędników nie uwzględniają miecznika bełskiego z omawianego czasu. Być może chodzi o miecznika przemyskiego Floriana Suchorabskiego.

²⁴⁴ Feliks (Zbożny) Żuliński pisarz ziemski bełski.

76. Sejmik deputacki w Bełzie, 15 września 1603 r.

1. Mandat Zygmunta III do starosty buskiego w sprawie ogłoszenia i popierania spraw zgłaszanych przez króla na sejmiki deputackie – Kraków, 31 lipca 1603 r.

Rp. CDIAUL, Fond 3, Opis 1, 11, s. 197-198 – oblata; w grodzie buskim oblatował Gen. Stanisław Syrakowski dworzanin pokojowy (*cubicularius*) J.K.M. w dniu 4 września 1603 r.²⁴⁵

W. Stanisławowi hrabi na Tarnowie kasztelanowi sandomierskiemu, buskiemu i stobnickiemu staroście naszemu, wiernie nam miłemu etc., w niebytności urzędowi grodzkiemu buskiemu.

Zygmunt III z Bożej łaski Król Polski, wielkie książe litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie etc. i szwedzki, gocki, wandalski dziedziczny Król.

W., uprzejmie nam miły. Przypadają wrychle zjazdy na obieranie deputatów na Trybunał prawem naznaczone, na których będzie też imieniem naszym o potrzebach pospolitych nieco przełożono. Przeto uprzejmość wasza, aby wiadomość o tym obywatelów tamecznych doszła, rozkażesz z powinności swej starości i obwołać to według zwyczaju i przez rozsyłanie listów, których część z tytułami, część bez tytułów do uprzejmości waszej posyłamy, obywatelom pomienionym to obwieścić. Sam też, przybywszy na ten zjazd, starać się będziesz, aby to, co imieniem naszym będzie przełożono, dobrze od wszech tam było przyjęto i uważono, i do potrzeb, i do zatrzymania całości [198] R.P. należy, opatrzone. Co uczynisz dla łaski naszej. Dan w Krakowie, dnia ostatniego miesiąca lipca, r. P. 1603, panowania królestw naszych polskiego 16, szwedzkiego r. 10. Na własne K.J.M. rozkazanie.

2. Informacja o deputacie

Deputatem został Piotr Niszczycki kasztelan bełski (zob. Deputaci, cz. 1, s. 184).

3. Informacja o wyborze poborcy w imieniu senatorów i szlachty województwa bełskiego na sejmiku deputackim – Bełż, 15 września 1603 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 195, s. 1315 – oblata, w księdze jedynie początek formułki aktywacyjnej i wolne miejsce, treści aktu nie wpisano; w grodzie bełskim oblatowali Gen. Marcin Rogala podsędek bełski i Florian Suchorabski miecznik przemyski w dniu 20 września 1603 r. [Sabbatho in vigilia festi Sancti Mathaei Apostoli proxima a. 1603].

²⁴⁵ Za wskazanie tego mandatu wydawcy dziękują dr. Oleksijowi Winnyczenec.

Exactoris electio.

Ad officium actaque praesentia capitanealia Belzensia personaliter venientes Gen. Martinus Rogala subiudex terrae Belzensis et Florianus Suchorabski gladifer Premysliensis nomine senatorum, ordinum, totiusque nobilitatis palatinatus Belzensis pro praesente conventu electionis deputati congregatorum.

77. Sejmik deputacki w Bełzie, 13 września 1604 r.

Nie odnaleziono informacji o sejmiku.

78. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 8 grudnia 1604 r.

Mandatu adresowanego do województwa bełskiego nie odnaleziono. Mandat zwołujący sejmik województwa krakowskiego wystawiono w Krakowie, 29 października 1604 r. (ASWK, t. 1, s. 252).

1. Informacje o przebiegu sejmiku w piśmie politycznym

Druk w: J. Czubek, t. 2, s. 361: Dyskurs o zawziętych terazniejszych zaciągach, skąd in Republica urosły i o postępku sejmu 1606.

[...] Przeto lubo by był mógł [Jan Zamoyski kanclerz wielki koronny] onym jego przedsięwzięciem z sejmem wytrzymać, na który się z onemi jady swemi chował, gdyż mógł go tak prędko nie składać, jednak, że więcej sobie gwałtowne potrzeby R.P. dla niebezpieczeństw ich poważał aniż jakieżkolwiek jego bez słuszności i prawdy na się natarcia, pośpieszyć się raczył i z tym sejmem [1605 r.], na którym on na K.J.M. usadził się był natrzeć. Co gdy się osławiło, tę naprzód pirwszą nadobnych swych zamysłów sztukę wyprawil, że najpierwszy sejmik przed wszystkiemi innemi w swoim Bełzie niezwykłym przedtym obyczajem i porządkiem sprawil, co mu jako kanclerzowi, a zwłaszcza u tych, którzy żadnemi chytróściami nie bawili się, ani ich postrzegać myślili, barzo łatwie sprawić przyszło. Na tym tedy sejmiku, chcąc zagaic i dobrze intonować wszystkim innym sejmikom one swoje zmyślenia i potwarzy, które się wyżej wspomniały, na wzruszenie i objątrzenie animuszów ludzkich przeciwko J.K.M. nie tylko podał, ale i artykuły ostre o tych rzeczach napisać kazał, dokładając tego, aby posłowie niemieszkanie dawali znać braci swej, jeśliby się one zlecenia ichm. nie powiodły, a stąd uczynił pochop do kupy, do której się stawić zatym radzi, i temiz artykułami obowiązać się im na postrach każe, co tak się stać musiało.

To tak odprawiwszy, zaraz one artykuły bełskie rozesał na wszystkie sejniki koronne i litewskie tym umysłem, aby za takowym jego intonowaniem i inne wszystkie sejniki, odstąpiwszy propozycji K.J.M., w tęż nutę odprawowały się wszędy. Lecz dziwna rzecz, jako mu się zaraz na takowym początku te rzeczy nie powiodły, na żadnym albowiem sejmiku, nie chcąc poprzeć, ale i przyjąć tych rzeczy nie chcieli, bądź to, że im zrazu nie wierzano, bądź też, że dalszych o tym dowodów od autorów na sejmie potrzebowano. Zatym, zwątpiwszy, kanclerz, żeby onym sejmem czego dopiąć z zamysłów swoich mógł, dwie rzeczy sobie zaraz na podparcie gotuje. [...]

2. Główne tezy mowy Jana Zamoyskiego kanclerza wielkiego koronnego i hetmana wielkiego koronnego na sejmiku przedsejmowym w Bełzie, 8 grudnia 1604 r.

Rp. *Bibl. Nar., rkp. 3087, s. 59-60 – kopia:* Summa votum Jana Zamoyskiego kanclerza koronnego i hetmana wielkiego w Bełzie na sejmiku roku 1605 [s].

Iż sejmik bełski poprzedza insze, czego przed tym nie bywało, to nie bez przyczyny. Bo abo nas zrozumieć, abo się czego od nas nauczyć chcą i iustissime się dał na przykład Rzymianin o losach, którym gdy przychodziło de dignitate magistratur, abo o zabiegnięciu periculorum radzić, wszystko czynieli currenter. Przypomniął, z jaką wiarą żył z Królem Stefanem, gdy z nim gdańszczanie traktowali o cła, za które mu dawali po dwakroć sto tys. zł, czego wziąć nie chciał, aby pamięć wiktoryjej była.

Bunt i zawody trzech senatorów przypominał, z których jeden nie doczekał. Insi się buntują, konfederują, poczty niemałe wywodzą. Osobliwie jeden wojewoda 500 koni obiecał Królowi stawić na sejm i możliwością wesprzeć.

Pakt nie masz od Śląska, tylko przy transakcyi będzińskiej wspomniono, o czym K.J.M. upominał, czego zaniedbał, to trzeba wiedzieć i dać ludzi takowych do rewidowania, którzy by wiedzieli more maiorum, co za pacta i jako ich zatrzymywać. Zatym ukazał, że nie masz takowych, co by świadomi byli przywilejów, jako byli ksiądz Karnkowski²⁴⁶, ksiądz Tarnowski²⁴⁷, a on też sam, któremu był Król Stefan zlecić ich rewidować.

Rady Król nie ma, bo jej nie słucha i nie szuka, i ich przysięgę repetował.

Strony ziemie moskiewskiej dawno się okazyja trafiała, do czego K.J.M. radził porozumiewać się z królem szwedzkim, ojcem pana naszego²⁴⁸, teraz jej nie masz, za poprzysiężeniem przymierza nie wiem, za czym pozwoleniem [59v] periuria, które Bóg karze. Czy wprowadzie K.J.M. na to nie pozwalał, do czego się przez pisanie przyznał.

Niezgodę panów senatorów przypominał. Więc i to J.K.M. poselstwa posyłał i żyć przeciw bardzo pomaga.

Intratę K.J.M. przypominał, której żaden nad tego większej nie miał, i depozyt, żeby był dobrze rewidowany.

²⁴⁶ Stanisław Karnkowski arcybiskup gnieźnieński, prymas, zm. 8 czerwca 1603 r.

²⁴⁷ Jan Tarnowski arcybiskup gnieźnieński, prymas, zm. 14 września 1605 r.

²⁴⁸ Jan III Waza król Szwecji, zm. 27 listopada 1592 r.

Exteros nie odprawuje tak jako inszy Królowie.

Rada tajemna przez jego wiadomości bywa, czym detrahitur władzy jego, więc i to do gdańszczan dla gotowania armaty pod małą pieczęcią list pisan, co właśnie urzędowi jego należy.

O cle gdańskim za Króla nieboszczyka Stefana postanowionym mówieł.

O zjazdy i wyciąganie niepotrzebne tylko dla opresyje R.P. dosyć mówieł.

O wakancje pierwej niżby się co poczęło, aby były rozdane u K.J.M. usiełować.

Strony minice sam K.J.M. winien, iż ją pozwolił pokątnie bić.

Do Turka²⁴⁹ co prędzej pisać i z sejmu posłać, może się na nim jako na młodym co wytargować, zwłaszcza o wołoskie, multańskie abo siedmiogrodzkie ziemie.

Tatarzyn acz przyjaźń obiecuje, jednak upominki radził dać nie z poboru, ale według zwyczaju z Malborku sukna i z Litwy kożuchy, a co by nie dostawało, żeby K.J.M. ekonomie dwie na to odłożył.

Ożenienie królewskie²⁵⁰, iż przeciw Bogu i przystojności, skąd się i levitas królewska, i u postronnych coś nietrefnego pokazuje, wydziwić się nie mógł, co w tym domu rakuskim upatruje i już do biskupa mogunckiego²⁵¹ w tym pisał.

Koronacyjej królewica młodego²⁵² kontradykował. Bo by już libera flectio ustała.

Do Szwecyje wojny pozwalał, jednak porządnie.

Poboru dla Inflant i pospolitego ruszenia pozwalał.

Za odjazdem królewskim niebezpieczeństwo od Moskwy [60] przekładał niestwornością senatorów in exemptum, jako niegdy Zborowskiego²⁵³ z Bogdanem²⁵⁴, a teraz za odjęciem władze hetmańskiej przez pana wojewodę sandomierskiego²⁵⁵.

Z Brandenburczyki kompozycyje życzeł przez pewne traktaty, a nie obalać na się takowej mollem belli. A iż ukazują przywilej od nieboszczyka Króla Stefana, kuratorią ostatniemu potomkowi²⁵⁶ feudi, tedy tego nie uczynić ex iure, ale de sua mere regali gratia, przyczynę tego dać, iż to być naonczas musiało za rozerwaniem w Królestwie z cesarzem nieboszczykiem Maksymilianem.

Za tym na prawo Królewicza młodego narzekał, które sobie po matce swej²⁵⁷ uzurpuje i rwie się, pretekstem dóbr macierzyńskich więzuje, aby posag matki jego, choć go nikt nie liczeł, był jemu wrócony, radzieł, a z dóbr K.J.M. opatrzoney.

²⁴⁹ Ahmed I sułtan osmański.

²⁵⁰ Konstancja Habsburg królowa Polski, druga żona Zygmunta III Wazy.

²⁵¹ Johann Schweikhard von Kronberg arcybiskup Moguncji.

²⁵² W publicystyce ulotnej oskarżano Zygmunta III o chęć koronowania swojego najstarszego syna, królewicza Władysława Zygmunta Wazy.

²⁵³ Krzysztof Zborowski podczaszy koronny, uwięził hospodara mołdawskiego Bogdana IV.

²⁵⁴ Bogdan IV Lăpușeanu, hospodar mołdawski (1468-1572), wypędzony z kraju schronił się w Polsce.

²⁵⁵ Jerzy Mniszech wojewoda sandomierski.

²⁵⁶ Albrecht Fryderyk Hohenzollern książę pruski.

²⁵⁷ Anna Habsburg królowa Polski, pierwsza żona Zygmunta III Wazy.

Pro finali przypomniał tyrannidem króla francuskiego²⁵⁸, życząc tego, aby się K.J.M. z nami jako z poddanymi sine dissensione obchodził, praw nam poprzysiężonych nie łamał, któremu my powinność i poddaność słusznie obiecaliśmy.

3. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku województwa bełskiego w Bełzie, 8 grudnia 1604 r.

Rp. 1 *Bibl. Oss., rkp. 6603, s. 8-17 – kopia: Instrukcja panom posłom na sejm warszawski w roku 1605 z województwa bełskiego dana.*

Inne rękopisy: Rp. 2 Bibl. Nar., rkp. Pol.F.IV.97, s. 9-14 – sygnatura dawna, podana przez W. Hejnosza; Rp. 3 Bibl. Nar., rkp. 3087, k. 7-12v – kopia: Instrukcja województwa bełskiego panom posłom na sejm warszawski 1605; Rp. 4 AGAD, APP, 31, t. 1, s. 697-711 – kopia, bez końca; Rp. 5 BUW, rkp. 49, k. 284-290v – kopia bez końca²⁵⁹.

Egzemplarze zapewne projektu pisanego przez Jana Zamoyskiego, w swej treści zbliżone, ale nie identyczne z instrukcją: Rp. 6 Bibl. Czart., rkp. 320, s. 249-257 – kopia: Kopia postanowienia sejmiku województwa bełskiego zrobiona z kopii współczesnej, położonej pod nrem 52, k. 274 sejmów. Daty wyraźnej nie ma, ale zapewne jest mało co pierwiej przed 16 albo 14 decembra 1604; Rp. 7 Bibl. Czart., rkp. 341, s. 4-18 – kopia: Instrukcja województwa bełskiego posłom na sejm warszawski w roku 1605 przez jm. pana Zamoyskiego kanclerza i hetmana koronnego pisana; Rp. 8 Bibl. Kór., rkp. 1401, k. 193-201, 399-407 – kopia w dwóch egzemplarzach ręką Gołębiowskiego: Kopia postanowienia sejmiku województwa bełskiego zrobiona z kopii współczesnej, położonej pod nrem 52 k. 274 sejmów. Daty wyraźnej nie ma, ale zapewne jest mało co pierwiej przed 16 albo 14 decembra 1604.

LSB 1572-1668, s. 61-69 – na podstawie Rp. 2; zob. tam obszerny przypis W. Hejnosza na s. 61: „Autorem instrukcji, przynajmniej w głównej części, był Jan Zamoyski, jak to wynika z rękopisu Bibl. XX. Czartoryskich nr 341, k. 4, opublikowanego przez A. Sokołowskiego w „dodatkach” do pracy „Przed rokoszem” (Rozprawy i Sprawozdania z posiedzeń Wydż. hist.-fil. Ak. Um., t. XV, s. 201 i n.), gdzie w tytule czytamy: „Instrukcja wojew. bełsk. posłom na sejm warszawski w r. 1605 przez Jego Mci Pana Zamoyskiego, kanclerza i hetmana koronnego pisana”. Artykuły ułożone przez Z. zostały prawie dosłownie wcielone do instrukcji sejmikowej, którą tu (z dość lichej niestety kopii) ogłaszamy. Dopiero „petita”, zaczynające się od art. 40-go, stanowią część instrukcji, dodaną na sejmiku. Trzeba tu jeszcze nadmienić, że w wspomnianych wyżej „dodatkach” są też opublikowane (s. 213 i n.) „Artykuły bełskie podane na sejmie warszawskim 1605” z rkp. Bibl. Czart., nr 2729, k. 4n (zob. dalej nr 41)”.

^aArtykuły sejmiku powiatowego województwa bełskiego, spisane dnia 8 decembris anno 1604.^a

²⁵⁸ Henryk IV Burbon król Francji.

²⁵⁹ Za wskazanie Rp. 4 i 5 wydawcy dziękują dr. Oleksijowi Winnyczenec.

Iż nam teraz padł los, że województwu naszemu wprzód przed inszemi sejmik złożony jest, acz podobno godnością w tym przodowaniu nie dogodzimy, ale życzliwością i uprzejmością przeciwko R.P. i J.K.M., i braciej swej, da Pan Bóg, dogodziemy.

Zjechawszy się tedy na ten sejmik, zgodnie obraliśmy posły, jm. pana Jerzego Cieciszowskiego starostę grabowieckiego, pana Zygmunta Niszczyckiego, pana Macieja Leśniowskiego starostę raciborskiego, [9] pana Kaspra Prusinowskiego. Którymeśmy zlecieli.

Naprzód dziękować J.K.M., że miłościwą pieczę o dobrym i spokojnym naszym mieć i obiecować raczy. A prosić, aby tym pilniej staranie i obmyślanie o tym, jako Pan i głowa nasza, raczył mieć. Gdyż jako od mózgu zmysły i czucie ma wszystko ciało, tak R.P. każda z całości Króla swego bierze początek dobrego wszego.

Na początku zaraz sejmu aby wakancje były rozdane, mają przy tym stawać, gdyż ambitus, jako sam K.J.M. w instrukcyjej uważnie przekładać raczy, wielką przeszkodą w deliberacyjach sejmowych być mogą i prawo uczy, że wakancje przed zaczęciem sejmu mają być rozdawane.

Przekładać J.K.M. raczy w instrukcyjej swojej potrzebę opatrzenia rządu domowego w R.P. i od postronnych pokoju, i całości jej. Życzymy tego jako synowie dobrzy ojczyźnie swej. A co się postronnych dotyczy, tak wiemy, że niemal ze wszystkimi miała Korona pacta i przymierza pewne, ponowione li są i potwierdzone, należy nam wiedzieć, i gdzie by nie były, prosić J.K.M., aby co w tym bezpieczeństwo R.P. requirit, uczynić i omieszkiwać nie raczył. I senat też upomnieć, aby jako powinien, solicytował J.K.M. i staranie o to czynieł. Od której zaś strony pokazują się niebezpieczeństwa, a nie inaczej, jeno potężnością uprzątnać je trudno, potrzeba pewnie o niej obmyślać.

Więc że K.J.M. o ratunek na to przypominać raczy jako przed tym, potrzeby tego upatrując, nie bywaliśmy od niego, tak i teraz nie zbranialiśmy się go, ale różne około tego rozumienie po Koronie braci słyszemy, co nie wiemy, jeśli J.K.M. dochodzi. My z szczerości naszej przełożyć to zlecamy, powiedają, że z dochodów K.J.M. powinna jest R.P. obrona na porywcze przypadki, gdyż mówi Kazimierz III, że bona regalia pro defensione Regni ab inimico sunt fundata. I za J.K.M. już jest konstytucja o tym. Lecz do gaszenia nagłego jakiego, gdyby, czego Boże uchowaj, przypało niebezpieczeństwo, powinni będziemy z dokładem panów rad, których byśmy najprędzej dosiąć mogli, zabiegać niebezpieczeństwu według powinności naszej.

Z tychże dochodów wedle konstytucji Augusta 1563²⁶⁰ ma być dwór chowan, sump-tus ordinarii et extraordinarii odprowowany, koszt na odprawy legacyjej i upominku tatarskiego, o których też obmyśleniu wzmianka jest w instrukcyi J.K.M. Trzecia, że bene meriti mają być opatrowani, jako konstytucja 1567 Króla Zygmunta de meritis²⁶¹ i druga o opatrzeniu starostw opisuje²⁶².

O wielkiej intracie i zbiorze skarbu J.K.M. słuchy między ludźmi są, czego życzymy, że wielki z myt, ceł, z żup stał się [10] dochodów przybytek. Jedno za tym wielki

²⁶⁰ Konstytucja sejmu 1563 r. „O pozwoleniu czwartej części na obronę potoczną” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 1, s. 101).

²⁶¹ Konstytucja sejmu 1567 r. „Merita” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 1, s. 199).

²⁶² Konstytucja sejmu 1567 r. „Wychowanie starostw i dzierżawiec” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 1, s. 198).

ucisk i skwierk miast i kupców, czego my też nie pomału musimy przypłacać, bo wyciągami na mytach płat niezwykajnych od kupi i towarów wszech daje kupcom. A on sam, że ścigać swego muszą na nas, jakoż już dotąd w niezmierną cenę przychodzili wszystko, przecie takiego ciężaru i obronę naszych też dóbr i też miary potrzebno rozumiemy.

Z ekonomii i starostw znacznego powiadają być J.K.M. proventura, sieła do swego dzierżenia starostw J.K.M. obrócić raczył. A bracia nasi, lata, majątności, ojczyznę na służbach J.K.M. i R.P. trawiając, a opatrzenia doczekać się nie mogąc, w ubóstwo wpadają i innym do służb chęć ginie. A iżby tym kształtem w innych nie pogasła, trzeba się oglądać.

Rewizyjami, że sieła też jest dóbr wyciągnionych, poddani niezwyklei powinnościami onerowani, szacunek rzeczy i prowentów wyniesion tak, że po lat kilku popustoszenia dóbr tych trzeba się spodziewać.

Nad to, że *petito Republica*, aby tak dobra stołu J.K.M. niszczone nie były, tak tych rzeczy dotknąwszy, poruczymy panom posłom naszym, aby z inszemi ichm. panami posły, a potem z ichm. panami radami znieść się, żeby była kognicyja o wszech skarbu K.J.M. dochodziech, jako by bely, jakie wielkie, jaki ich dochód. Gdyż tak słyszymy, że pan podskarbi koronny²⁶³ o wspomnianych tych intratach i ich szafunku ich nie wie. Ale ci, którym to należy, i snadź, i cudzoziemcy, i że sieła rozchodów niepotrzebnych a wielkich dzieje się, a mianowicie na ludzie postronne cudzoziemskie i insze nie tak potrzebne sumpty, a dworu mało i tym, co są, nie płacą.

Że dotykać J.K.M. raczy w instrukcyi swojej, iż na przeszłych sejmach najdowali się posłowie ziemscy, co około prywat swoich tylko chodząc, na wakancyje godząc, kiedy się im po szwie nie pruło, przekazy w deliberacyjach sejmowych czynieli i zatrudniali, i rozrywali je, prosić, aby którzy by to tacy beli, mianować je J.K.M. raczył. My o braciej swojej, którycheśmy posłali, nic takiego nie trzymamy, owszem, że na tym placu jako przystoi zachowali się. Jednak jeśli co podobnego miałby który z nich uczynić, nie jedno nie pochwalelibyśmy mu tego, ale i na krwi jego dochodzielibyśmy tego. Toż o innych województwach i ziem obywatelach rozumiemy, że swoim posłom, które by się winnemi pokazali, nie przepuściliby.

Dlatego nie mają posłowie na audiencyją do K.J.M. chodzić, jako za innych królów między sobą tego posłowie wszyscy przestrzegali, aby prośbami swemi J.K.M. nie turbowali ani sejmu nie zatrudniali, ani też mają ni z kim dworskim znaszać, jako teraz znać i po *theatro publico* przechodząc się z kąta do kąta, zszeptują się, ale spółnie w kole swym naradzać się o wszystkim mają.

Na legem sumptuariam przyzwalamy, a prosiemy, żeby opatrzone, aby każdy prawem się kontentował, aby musiał rad nie rad gwałtowi się odyjmując, choćby drugi nie chciał utracić.

Mynica się namnożyła zła z tej przyczyny, że ludzie upraszali na stronach bić mynice, która [11] jeno w Krakowie była przed tym bita. A tak żeby to było pohamowane, ażeby nigdzie nie była bita, jeno na miejscach głównych, gdzie się stanom koronnym

²⁶³ Jan Firlej podskarbi wielki koronny.

będzie zdało. A jm. pan podskarbi koronny ma tego dojrzyć i R.P. ma z tego liczbę czynić.

Gwałty, najazdy, mordy i inne rozpusty, za którymi nie jeno domy, ale i miejsca sądowe nie są bezpieczne, rozumiejąc, że snadniej pohamowane będą, gdy J.K.M. sądy swe sejmowe odprawować nieprzewłocznie będzie raczył. I prosić J.K.M., aby criminalia wszystkie sędzić raczył jak najpilniej. Potrzebna li się też trafiła w sprawie takiej, której deliberacja, tedy przecie żeby na jednymże sejmie, nim się skończy, ekspediowana była.

Swawola żołnierska że barzo się rozbieżała, znać to na krajach naszych ruskich, a mianowicie w tych czasiech bracia nasi ziemi ruskiej angariej, szkód co niemiara i łupiestw ucierpieli od tych, którzy nie wiemy, z jakiej miary i za czyją wolą i sprawą, do Moskwy zbierani beli. Rozumiemy, że kilku starych^b rozpustników nalepiej by na sejmie in facie totius Reipublicae dać skarać, 'bo jednej której osobie abo urzędowi^c w takim już zapędzie trudne baczmy takich swawolników pohamowanie. A dalej konstytucyje niektóre, co disciplinam militarem naruszali i tym więcej za anszą drogę złemi oburzeli, znieść to, rozumiemy, potrzebna. Jaka jest jednak o tych, co by w wojsku, facinus popełniwszy, uszli, nie ma hetman statuere. Druga, że ma sędzić z poruczniki, przez co do konkluzji nie tak łatwo przychodzi i w ciasności czasu sieła to z rąk wyrывa. Trzecia, na przeszłym świeżo blisko sejmie warszawskim wtrąconym, która za przewłoką jako płacej pozwala żołnierzom konfederacyi, szkodliwe barzo rzeczy są to i które kiedykolwiek w wielkie niebezpieczeństwo wdąć by R.P. mogli, trzeba dalej prawem ostrym tę dyscyplinę obostrzyć. A to i depaktować skarb R.P. drudzy ważeli się i ci, co mimo wolą J.K.M. i wiadomość hetmańską zbierają się i do postronnych ziem chodzą, trzeba, aby beli surowym prawem i postępkim zahamowani. Trzeba, aby autoritas i władza hetmana była in robore zostawiona i bez jego wiadomości żadni ludzie nie przyjmowani ani rotmistrze pisani.

Ordinarium z kwarty żołnierza prosić, aby za Dnieprem był w kupie, nie po leżach, bo na nich i ludziom jest przykry, i w przypadku potrzeby trudne prędkie skupienie go i niebezpieczeństwu zabieganie. Przeto prosić K.J.M., aby pomnąć na umowę swą przy elekcyjej i na potwierdzenie jej, postawić raczył jako naprędzej za Dnieprem znaczną jaką przestronną municyją, gdzie sposobnie mógłby się ten żołnierz znieść, i nieprzyjacielowi był na karku ustawicznie. Jeśliby tam dochody starosty którego były, gdzie ta municja się założy, tedy zostawić go przy dzierżawie tejże municyi, tak prawo jego cało będzie. Stacje konieczne żeby od ludzi stanu szlacheckiego przez żołnierza wyciągane nie były i od poddanych ich, konstytucją obwarować i srogą winę założyć. [12]

Upominki tatarskie nigdy z poborów nie były odprawowane i teraz też na nie nie pozwalamy. Zda się nam, aby dzierżawa która osobna albo dwie były na to obrócone i z tych prowentów były odprawowane.

Dymitra Hospodaryka²⁶⁴, jako zowią, moskiewskiego urodzenia i kondycyi nie baczemy pewności i lubo by była, dziwno nam, kto, z jakich przyczyn i jakimi sposoby przedsięwziął promocyją jego privata autoritate mimo uchwałę sejmową. Nic takiego nie bywało przed tym i zły to w R.P. pewnie przykład taki, i wie to Bóg, na co i teraz

²⁶⁴ Dymitr Samozwaniec car moskiewski.

wynijdzie. To wiemy, że K.J.M. z teraźniejszym moskiewskim hospodarem Borysem Hodonem świeżo w Wilnie przymierze poprzysiąc raczył²⁶⁵. A jako wszech ludzi, tak pogotowiu Królów, monarchów, mają być przysięgi sacrosancta, gdyż nie tylko za się, ale i za nas przysięga J.K.M. Nie wiemy tedy, jako ci ważyli się zaczynać, co z tym Borysem przeciwko przysiędze K.J.M. śmieli.

O Księstwie Pruskim nie będzie li mogło teraz do Korony przyłączone być, żeby słuszna transakcja uczyniona była, czynić staranie, aby jako nalepiej *conditiae* względem tego były wyciągnięte, i tego osobliwie przestrzegać, aby z tej okazji prywatnych żądań nie uganiał. Trzymamy o wszech braciej naszej, że solam R.P. dobrego mieć będą w tej mierze rationem. Po J.K.M. samym pewniśmy, że wszystko ku pożytku R.P. obrócić będzie raczył, gdyż też Król Stephan dwa kroć sto tys. zł u Anspacha²⁶⁶ wzięte obrócił był na wojnę moskiewską.

Inflanckiej ziemi uspokojenie pewnie pilno potrzebne i nie jest nam bez podziwienia, że dotąd nie doszło. Czynić staranie, aby albo przez traktaty, albo przez poparcie uczyniona była od tamtej strony R.P.

A że przekładać J.K.M. raczy potrzebę gwoli tego jachania swego do Szwecyj, straszno to nam barzo i dla J.K.M. samego, którego jako Króla miłujemy, czcimy, szanujemy, i zatym, żeby czuł i niebezpieczeństwo jakie, które pierwszą drogą barzo było wielkie, nie przyszedł tam, bać się musimy, i dla R.P., która w niebytności J.K.M. odmetom i zatrudnieniom różnym będzie *exposita*. Mają tedy pilnie panowie posłowie pytać się z innemi, skąd by ten był J.K.M. umysł, co za *consilia*, co za sposobność, jaka *classis*, jaki inszy aparat i rationem J.K.M., co za *comitatus*, co za siła i potężność, skąd ludzie i za tym z inszemi się zniósłszy, to, co by J.K.M. było bezpieczeństwem, ostrzec.

Jako J.K.M. na występne braciej naszej posłów na sejmie postęпки utyskować raczy, tak też zlecamy panom posłom, aby inkwirowali z inną bracią koła poselskiego i o toż solicytowali, jeśli też z nich których takowe zatrudnienia sejmów i zatrząśnienia R.P. nie zachodzą. Iż przysięga senatorska w prawie opisana: „*fideliter consulam, et si quid scivere nocibile et damnosum, praecustodiam, me ‘opponam’ et ne fiat avertam*”. Dowiedzieć się tedy, jeśli wszyscy czynią temu dosyć, jeśli którzy dla obrywek swych rozmaitemi, jako słyhać między ludźmi, radami J.K.M. na wiele rzeczy prawom, zwyczajom i wolnościom naszym przeciwne są, przywodzić, jeśli fakcyjej między sobą, którzy nie mają, za którym że czego zachcą dopinać się mogą *invitis* [13] *ordinibus*, jako słuch jest, obierają, *senatulum* jakieś osobne czyniąc, i że chcą, aby wszystkie rzeczy jako jeno pro formali senatowi wszystkiemu proponowane, i radzić by mieli, żeby J.K.M. *responsu* senatorom nie dawał ani odpisował. Prosić, aby jeśli by takie były, nie raczył się tym J.K.M. dawać zwodzić. Dobrowolnie, z chęci naszej za Pana sobie J.K.M. wzięliśmy, zatym powinne poddaństwo oddajemy i prawa nam J.K.M. *świętobliwie* poprzysiąc raczył, wedle których pewniśmy, że statum tej Korony zachować jest J.K.M. *legitimus non absolutus Rex*, prawu i J.K.M. też podległ, wedle niego nam raczy rozkazywać. J.K.M. głową, senat i urzędnicy, i wszystkie stany są ciałem i członkami. J.K.M.

²⁶⁵ Borys Godunow car moskiewski; mowa o zawartym na 20 lat rozejmie, podpisanym w Wilnie i zaprzysiężonym przez Zygmunta III 17 stycznia 1602 r.

²⁶⁶ Jerzy Fryderyk Hohenzollern margrabia Ansbach, kurator w Prusach.

nie majątności, w której Rzymianie niewolną czeladź jako bydło poczytali i podobno w innych krajach poczytają za majątność poddane wszystkie. Którzy by co innego J.K.M. powiedali i radzieli, złośliwemi są pochlebcy i skaczy sławy i dobrego J.K.M. i R.P. My pewnie nie za senatory, ale za nieprzyjacioły własne J.K.M. i R.P. mieć takich musielibyśmy. Dalej, aby ichm. panowie senatorowie wedle konstytucyi przy J.K.M. mieszkali, napomnieć i starać się, aby ta konstytucya do skutku przywiedziona była.

Nie jest dotchniono nic w instrukcji J.K.M., ale szczyrość nasza to na nas wyciąga, że to przypominamy, co się między ludźmi trzęsie z strony małżeństwa J.K.M.²⁶⁷ Co prawo około tego dictat, wiemy i zlecamy za tym panom posłom, aby uporni nie beli panów rady, żeby na powinność swą pomniąc, na nic, Boże uchowaj, szkodliwego R.P. nie przyzwali. Jeśliby J.K.M. kto co takowego podawać chciał, nie będą mogli zlegać, jeno drugich perswazyjami wymawiać się. Bo to nie tylko bez wiadomości i rady ich być nie może, ale i z konkluzją na zezwoleniu ich wszech, jako prawo mówi. Edocti exemplo Zygmunta Batorego małżeństwo²⁶⁸ i onego samego, i państwo, i dom jego z gruntu wywróciło. Musim, aby na co podobnego nie przyszło, bojaźń mieć. Już dosyć tych praktyk, aby się im gniazdo nie założyło, strzec potrzeba. A tego mianowicie panom radom przestrzegać potrzeba, aby do małżeństwa w bliższym rodzie nie przychodziło, gdyż wiedzą wszyscy, jako to u nas obrzydliwe jest. Jeśli by więc przeciw prawu, mimo zgodę wszech senatorów, nad przestrogi nasze stać się co miało, opowiadamy, że nie tylko na żadne oprawy zezwalać, ale za królową swą przyjmować i przyznawać nie będziemy. A osobliwie panów duchownych napomnieć i pany senatory, aby legacje o tym i ślubu zaniechali i koronacyjej jej.

^aZ tejże szczyrości i to przekładamy, że się także między ludźmi trzęsie o nowej jakiejś koronacyjej. Czegoż^a acz nie rozumiemy, ale przecie lepiej w tym J.K.M. przestrzec, gdyż ta rzecz bardzo obchodzi serca ludzkie. Bo miłość ojczyzny i wolności jest pełna solliciti timoris, nec bene ut sibi usurparetur a paucis, quod pertinet ad omnes. Mamy prawo, iż my za żywota naszego i potomkowie nasi, Królowie polscy, nie mamy mianować ani obierać, ani obierania jakiego składać i żadnym sposobem ani kształtem wymyślnym Króla na państwo, sukcesora naszego wsadzać. A dlatego zawsze wiecznemi czasy po ześściu naszym i potomków naszych wolne obieranie Króla zostawało wszem stanom koronnym²⁶⁹. Poruczymy tedy panom posłom naszym, aby przy tym prawie mocno stali i opowiedzieli się, i zabiegali, jakoby nic przeciwnego nie działo się. Niech raczej [14] J.K.M., z bojaźnią Bożą dobrowolnie nam panując i wolności R.P. pomnażając, a o wychowaniu syna swego dobrą pieczę, dołożywszy się panów rad, mając, pewien był, iż po zejściu K.J.M. (które racz Panie Boże przedłużyć) pokaże li się Królewicz jm.²⁷⁰ stolice tej godnym i miłośnikiem królewskich cnót i narodu naszego, nie pominiemy go i potomkowie nasi wolnemi głosy obrać sobie za pana. Dobrze doświadczona jest wszystkiemu światu miłość narodu naszego przeciw Królom swym i ich potomkom, ale opowiadamy się, że dwóch królów społem mieć nie

²⁶⁷ Konstancja Habsburg królowa Polski, druga żona Zygmunta III Wazy.

²⁶⁸ Maria Christina Habsburg, żona księcia Siedmiogrodu Zygmunta Batorego.

²⁶⁹ Przytoczono tu jeden z punktów Artykułów henrykowskich 1573 r.

²⁷⁰ Władysław Zygmunt Waza.

możemy i na żadne koronacje nie pozwalamy, ani królewica jm., a tym bardziej, Boże uchowaj, kogo inszego.

Jest w konfirmacyjej pactorum J.K.M. o ustąpieniu sum neapolitańskich i dochodu, teraz słyszymy, iż na Trybunale w Piotrkowie wydany jest jakiś list atestacyjej, iż haeres tych dóbr jest J.K.M., co przeciwne się być zda tym paktom. Opatrzyć, aby to nie było z ubliżeniem prawa pospolitego R.P.

Dobra, których nieboszczce Królowej jejm. małżonce J.K.M. w oprawę pozwoleliśmy beli, dochodzi nas, iż niektórzy radzą J.K.M. obracać wszystkie, jako się otwarzać będą, na królewica jm. i żeby już niektóre dobra były obrócone. Żalosna by to nam, żeby i to cne dziecię mieli przywozić o inwidią u ludzi. Nie wniosła tu nieboszczka żadnego posagu, z chęcią przyznaliśmy jej posagu 40 albo 50 tys. zł i żeby tyłóż przywianku miała. Ten śmiercią onej już zniesion. Co się dotyczy posagu samego kwarty, co najprędzej niech będzie odłożon królewicowi jm., a dobra R.P. żeby były wolne przez bojaźń na potym braci zatrudnienia stąd mieszanin. Trwa dotąd nas przykład onego rozłączenia korony na czworo między Bolesława Krzywoustego dzieci, sieła przez to R.P. ucierpiała, z wielkim kłopotem, do jedności nierychło zaś przyszło. Bez tytułu jakiego osobnego prawa, aby Królewicz jm. miał wychowanie wedle urodzenia swego, nie jesteśmy od tego, jednak z kwarty nie ma na potym dawano być, ale wszytka obrócona na obronę potoczną wedle konstytucyjej anni 1603²⁷¹.

Prawa z dawna obwarowały, aby disparitas w R.P. naszej z żadnych miar nie była za tym, aby starostom sądowym i na żadnych urzędziech nie bywali, jeno bracia nasi koronni szlachcicy. Teraz co niemiara nowych tytułów, różnych praeminencyjej przywłaszczanie zjawiało się i co raz zagęszcza się bardziej, i na urzędziech, i na miejscach senatorskich, i na starostwach sądowych tacy siedzą niektórzy. Prawa się w tym trzymając, zlecamy panom posłom solicytować o to u J.K.M., aby te nowe wniesione tytuły i prerogatywy były zniesione, okrom tych, którzy przy uniej przystali do Korony, tytułów swych z dawna używając, i którym te tytuły na uniej są przyznane, i których przodkowie ich z dawna używali, i aby tym nowym na dalszy czas zawarła się droga, i poena irrogowana była na tych, którzy by ich używać śmieli, gdyż każdy ma się kontentować raz iure terrestri et praerogativis communibus. A że od obcych panów te tytuły biorą, słusznie być ma poena na exilii et confiscationis bonorum. Więc żeby i kancelaryjej aby zakazano było, żeby tytułów tych nowych nikomu nie dawali. Szkodliwy za czasem byłby pewnie ten urząd R.P., opowiadamy się zatym, że o żadnych takich tytułach [15] wiedzieć nie chcemy i którzy by z niemi na urzędziech beli, oboedientiam eis non praestabimus.

Poboru stanowienie nie przy naszej samej władzy, wszyscy do niej należą. Zniosą się tedy panowie posłowie nasi z temi wszystkimi i uważą, ukaże li się potrzeba pozwolenia go, i owszem, uczynić się im będzie zdało, uczynią i oni. Jednak deklarujemy się, żebyśmy go nie życzeli, bo się nam już sprzykrzył, a tym bardziej poddanym naszym zubożałym, i nie rozumiemy, aby na co innego potrzebny był pobór, jedno dla ratunku J.K.M. do Szwecyjej, jeśli grunt pewny i warowny pokaże się tej drogi. Około Inflant mniej będzie trzeba zawodu i nakładu, gdyż J.K.M. okazować raczy skończe-

²⁷¹ Na sejmie 1603 r. uchwalono jedynie „Uniwersał poborowy” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 2, s. 323-333).

nie sprawy szwedzkiej pociąga za sobą i oswobodzenie ziemie inflanckiej. Ale doma, pod niebytność J.K.M., gdy było wojsko, namnożyło by się sieła niedufności i, strzeż Boże, tumultów. Lepiej uchwalić pospolite ruszenie, gdyż się w każdym województwie skupi rycerstwo, nie będieli trzeba ciągnąć wszystkim przeciw nieprzyjacielowi. Tam za skupieniem powiatów przez kasztelany do wojewod łatwiej między sobą z braciej i rotmistrze, i żołnierze obiorą.

Poddani z miasteczek niektórych z nas opowiadają, że jurysdykcja jakiemuś Szotowi dana jest (rozumiemy, że ad male narrata et ad malam informationem) nad Szoty wszystkimi w Koronie²⁷². Iż to przeciw prawom jest i ku ubliżeniu Koronie i urzędowi, którym z dawna sądy ich należeli, także z ujmą praw naszych szlacheckich, w których majątnościach znajduje się niemało Szkotów. Zlecamy panom posłom prosić K.J.M., aby tę jurysdykcją znieść raczył, prawa i zwyczaje dawne w tej mierze zachowując.

Strony tych, którzy różni²⁷³ są, wiele widzimy, że gdzie co poniewoli dzieje się, w tej mierze nie udawa się i straszliwe przykłady tego są i teraz świeże. Przeto rozumiemy, żeby tę drogę, którą upatrzyli w tym przodkowie nasi, i my ją dotąd dzierżemy, i dalej zachować, nie puszczać się jej i pokoju, jako jest między nami warowany, szczyrze i statecznie zachować, i co by do zadzierżenia onego należało, nienaruszenie trzymać, i zabezpieczyć temu, jakoby ci, którzy go turbować chcieli, beli karani.

Jura patronatus in bonis nobilium haereditariis aby w całe zachowane były, potrzeba, aby i miasta pruskie, które się z tej miary zakłóciły, uspokojone były wszystkie. Dalej różnice, które by niemi intercederunt, trzeba w miłości uprzętać i ukoić, i opatrzyć, aby sprawy między duchowne i stanu szlacheckiego ludziom nie były wytaczane do Rzymu, ale w Koronie sądzone.

Konstytucja też o dziesięcinach²⁷⁴ za Króla śp. Stefana uczyniona, aby in suo robore została, prosimy. Także Ruś z strony ich religiję ukoić i z strony archimandrytów.

Do Prus, do miast portowych i nigdzie w Koronie w żadnych sprawach aby nie były wydawane listy pod szwedzką i żadną inną pieczęcią, i pod sygnetem, mają panowie posłowie tego przestrzec. Także do W.Ks.L. i do Inflant, ale żeby co do Korony należy, wychodziło pod pieczęcią koronną, do W.Ks.L. pod litewską, a do Inflant pod oboma, i koronną, i litewską.

O hetmaństwo wielkie litewskie prosić, aby było oddane²⁷⁵, gdyż urzędy wedle przywileju Jagiełłowego nie mają być umniejszane. Także aby było dane podkomorstwo J.K.M., prosić, gdyż już długo wakuje, i aby urzędy wszystkie w całości władzy swych wedle praw i zwyczajów były zachowane.

Komisarze, gdyby a colateralibus bywają powściągani, aby dalej nie jeździeli, a to aby strony prawem się z sobą rospierali, jeśli słusznie albo niesłusznie zahamowani są. Tak jako to przed tym [16] bywało, jeśliby co uczynił nad to, aby to było irritum i poena na nie o to postanowiona.

²⁷² Chodzi o przywilej dla Adriana George'a Younga, jezuitę i pisarza kontrreformacyjnego.

²⁷³ Rozróżnieni w wierze.

²⁷⁴ Konstytucja sejmu 1581 r. „O dziesięcinach” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 1, s. 451).

²⁷⁵ Buława wielka litewska wakowała od śmierci Krzysztofa Radziwiłła „Pioruna”, zm. 20 listopada 1603 r.

Jeśli by inne województwa i ziemie co należącego do praw i wolności nad to, co my też zlecamy, wnieśli, mają panowie posłowie nasi w poparciu tego być pomocni.

Także jeśli by innego co też sami upatrzeni, też potrzebnego i z prawa pisanego obaczyli, dajemy im w moc wtoczyć to i domawiać się, aby wedle potrzeby to opatrzone było.

Te wszystkie rzeczy, co nalepiej, co nastateczniej przełożą od nas panowie posłowie wszem stanom i starać się będą, aby do skutku przywiezione było, jako te, na których bezpieczeństwo i całość R.P., prawa, wolności, zdrowie i dobra nasze zawisły. A to jako najwięcej, co z największym dostojnictwem J.K.M. p.n.m. mają odprawować, prosząc J.K.M., aby się szczerością naszą nie obrażał. Wolemy, że co się między ludźmi trzęsie J.K.M., wyrzucić, wiedzieć, aby się suspicyje, które zawdy bywają szkodliwe, zniosły z szczerością, związki najciaśniejsze zadzierżywają się i między ojcem i synem, i między mężem a żoną, i między bracią a siostry, więcej się między Królem, Panem i cives szczerością, i miłość, i uprzejmość tym więcej się pomnaża. Ofiarując przy tym, jako jest powinno, posłuszeństwo, wiarę i życzliwość naszą ku J.K.M. z nielitowaniem gardł i majątności naszych dla dostojnego, sławnego i dobrego J.K.M. Ufamy tedy, że z drugiej strony poznamy miłości skuteczne obmyślanie J.K.M. Pana naszego o sprawach, potrzebach i niebezpieczeństwach R.P., o pewności i całości praw i wolności naszych. Co aby J.K.M. jako ojciec dobrotliwy o synach swych przedsięwziąć i do skutku przeprowadzić raczył, iterum atque iterum uniżenie J.K.M. prosimy.

Obowiązujemy przy tym panów posłów, aby coby wszystko, co mają poruczono, sprawowali, co nalepiej nie osłabując i niczego nie odstępując, i cokolwiek ich w tych rzeczach potka, niemieszkanie oznajmić. A iż pewniśmy, że pocieszny, da Pan Bóg, respons we wszem od J.K.M., jako Pana dobrotliwego odniesiemy. Jeśli by więc wykroczyli w czym nad zleczenie nasze, opowiadamy i oświadczamy się, że za bracią ich mieć nie będziemy, ale za nieprzyjacioły nasze własne, J.K.M. i R.P.

Uniżenie J.K.M. prosić, aby miłościwie bezpieczeństwo sejmu tego opatrzyć raczył, żeby były głosy wszech wolne o potrzebę R.P., o prawa, wolności ich, za hamowaniem dostojństwa J.K.M., jako przystoi. Gdyż nas dochodzi, że niektórzy mieliby zbiory ludzi czynić i przykład niedawny pokazywać, iż pieszych z szeregu J.K.M. (pewnie że mimo wiadomość J.K.M.) zażywano ku granicom z jednym z braciej naszym i dalekim mu tam stała się. Pewniśmy, że J.K.M. z dobrotliwości swej spokojnym nam poddanym swym raczy pokój obmyślić. Iż należy na tym dla wszystkich R.P. spraw, aby wiadomość o przeszłych sprawach, jako się odprawowali beli, prosić, aby kilka znacznych szlachciców deputowanych było, którzy by wszystkie przywileje i pisma w skarbie rewidowali, żeby senat i stany, gdy co do deliberacyi przypadnie, informować się mogli. A ci mają być przysięgą obowiązani.

Aby książę jm. pan krakowski²⁷⁶ miał z Rakoczym²⁷⁷ sprawiedliwość, prosić pilnie J.K.M., żeby się w to raczył znowu włożyć. A jeśli by teraz miejsca to nie miało, żeby

²⁷⁶ Janusz Ostrogski kasztelan krakowski.

²⁷⁷ Zapewne Zygmunt Rakoczy, późniejszy książę Siedmiogrodu.

tedy jm. uchylono tego, co statut Króla Zygmunta w roku 1532 uczyniony w sobie obmawia i konstytucja Króla Stefana de violentibus ab exteris contra pacta anno 1523²⁷⁸.

Ordynacja też jm. aby [17] dozwolona była, starać się tak jako jest dozwolona jm. panu hetmanowi koronnemu²⁷⁹ i ichm. panom Myszkowskim.

Jm. panu staroście żmudzkiemu²⁸⁰ podziękować za posługę uczynioną, także o odjęcie Białego Kamienia i porażenie pod nim Szwedów.

Książę jm. kurlandskie²⁸¹ pisał do nas, żądając J.K.M. o przyczynę, aby w terażniejszych czasach łaskę J.K.M. uznał, przyczynić się panowie nie chcą, aby nie było przeciw prawu.

Na znaczne usługi jm. pana Mikołaja Ostroroga J.K.M. miłościwy wzgląd mając, aby dać mu raczył iure feudi Sancel zameczek w Inflanciech, który errore quodam a. D. 1589 między starostwa inflanckie był relatus, po tym a. 1593 przez dekret sejmowy z dziedzicznym prawem Mekowi i potomkom jego przysądzon. Prosić, aby przy tym dekrete został, i aprobacją sejmową otrzymać, i iure antecessoris sui gaudere mógł, i cokolwiek było Livonico durante od zamku tego contra iuris firmam oderwano, aby w całe przywrócono mu było. Tenże prosi o restytucyją w sprawie swej in integrum z potomki nieboszczyka jm. pana Stanisława Radziwińskiego wojewody podlaskiego, w której na Trybunale Piotrkowskim pod bytność swą na służbie J.K.M. i R.P. w Inflanciech w słusznej dylacyjej jest zdany in evasione a procuratoris jm. a causa repulsus. O którą restytucyją jest też i przykład i w konstytucjach a. 1581²⁸². Tegoż pana Radziwińskiego w sprawie z panem Komorowskim na Trybunale tymże Piotrkowskim. A za niniejszą przyczyną oboje te petita mają panowie posłowie pilnie promovere jako acquissima.

Z dawna J.K.M. i R.P. naszej zasłużony i godny człowiek pan Daniel Helkien pisarz ziemski wendeński²⁸³, zwłoką już lat pięć decyzyjej kontrowersyjej z Ryżany²⁸⁴ niektóry, exulat żonę z dziećmi wyskrzony ze wszytkiego, serio staranie u J.K.M. i wszech stanów czynić, aby na tym sejmie miał mieć koniec prawny. Nie mogliby dojść, żeby wżdy dóbr swoich z strony swej, privata autoritate od Ryżan dotąd odjętych, miał wolne do rozprawy używanie.

^a Które to artykuły wzywż mianowane, na sejmiku terażniejszym powiatowym województwa bełskiego spisane die 8 decembris anni praesenti 1604, ichm. panowie senatorowie, dygnitarze i urzędnicy, i wszystko rycerstwo województwa bełskiego jm. panu Zbożnemu Żulińskiemu pisarzowi ziemie bełskiej, marszałkowi natenczas koła swego [w] imieniu ichm. wszech podpisać i posłowi z pośrodku siebie, jm. panu Hie-

²⁷⁸ Konstytucja sejmu 1578 r. „De violentiis ab externis contra pacta” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 1, s. 419).

²⁷⁹ Chodzi o pozwolenie na założenie ordynacji dla Jana Zamoyskiego na sejmie 1589 r. (*Vol. const.*, t. 2, vol. 2, s. 114).

²⁸⁰ Jan Karol Chodkiewicz starosta żmudzki.

²⁸¹ Fryderyk Kettler książę kurlandski.

²⁸² Prawdopodobnie chodzi o konstytucję sejmu 1581 r. „De bonis nullo iure receptis” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 1, s. 447).

²⁸³ Dawid Hilchen, znany humanista, bliski współpracownik Jana Zamoyskiego.

²⁸⁴ Mieszczanami z Rygi.

ronimowi Miękickiemu, na sejmik powiatowy do Wiszni województwa ruskiego jachać deputowanemu, zlecić raczyli podpisane i zapieczetowane oddać.

Zbożny Żuliński pisarz ziemie bełskiej, marszałek natenczas koła rycerskiego województwa bełskiego za zleceniem ichm. wszystkich^a.

^{a-a} tekstu brak w podstawie, jest w Rp. 2 ^b w Rp. 2 z takich ^{c-c} tekstu brak w Rp. 2

79. Sejmik deputacki w Bełzie, 12 września 1605 r.

1. Informacja o deputacie

Deputatem został Jan Daniłowicz krajczy koronny, starosta bełski.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 196, s. 222 – obłata; w grodzie bełskim wniesli Gen. Marcin Rogala podsedek ziemski bełski i Marek Oleśnicki w dniu 12 września 1605 r. [feria 2 ante festum Exaltationis Sanctae Crucis proxima a. D. 1605]; informując o wyborze na deputata Jana Daniłowicza, krajczego koronnego i starosty bełskiego, jednocześnie obwieszczali zgodę sejmiku deputackiego na limitowanie sądów starościńskich na okres 7 tygodni²⁸⁵. Zob. też (*Deputaci*, cz. 1, s. 197).

80. Zjazd podczas roków sądowych w Bełzie, 19 października 1605 r.

1. Upoważnienie szlachty województwa bełskiego zgromadzonej na roki sądowe do limitowania tychże przez starostę – Bełz, 19 października 1605 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 196, s. 320 – obłata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 19 października 1605 r. [feria 4 post festum Sanctae Hedvigis Electae proxima a. D. 1605]. LSB 1572-1668, s. 70.

Gen. Bronislaus Orchowski tribunus Belzensis, Horodlensis et Cristinus Cholojowski iudex terrestris Buscensis nomine totius nobilitatis palatinatus Belzensis nemine contradicente, ad officium et acta praesentia castrensia Belzensia personaliter venientes,

²⁸⁵ Za wskazanie tej zapiski wydawcy dziękują dr. Oleksijowi Winnyczenec.

Mag. Joanni Daniłowicz a Żurow incisor Regni, loci praesentis etc. capitaneo omni-modam facultatem terminorum iudiciales castrenses capitaneales Belzenses pro feria 2 post festum Sanctorum Simonis et Judae Apostolorum proxime ventura [31 października 1605 r.] at celebrandum indicientium certas ob causas ac negotia Reipublicae ad sex septimanas proxime et immediate venturas prorogandos et per ministerialem Regni generalem, conservato pleno iure partium et conservaturo ex quacunque iuris instantia proveniente proclamandos, dederunt et concesserunt, praesentibus dant et concedunt ac sua personali recognitione suo et nomine totius nobilitatis palatinatus Belzensis nemine impugnate facta ad praemissa mediante. Presentibus qui supra.

81. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 13 lutego 1606 r.

1. Mandat Zygmunta III do starosty bełskiego zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 13 lutego 1606 r. – Kraków, 19 grudnia 1606 r.

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 196, s. 466-468 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Tęlefus dworzanin J.K.M. w dniu 4 stycznia 1606 r. [feria 4 post festum Circumcisionis Christi Domini proxima a. D. 1606].

Inne rękopisy: **Rp. 2** CDIAUL, Fond 3, Opis 1, 10, s. 1055-1056 – oblata; w grodzie buskim oblatował Nob. Wojciech Popławski sługa Gen. Stanisława Myska dworzanina J.K.M. w dniu 16 stycznia 1606 r. [feria 2 post festum Epiphaniarum Domini proxima a. D. 1606] – w egzemplarzu tym odnotowano adres mandatu: W. Stanisławowi hrabi z Tarnowa kasztelanowi sandomierskiemu, buskiemu i stobnickiemu naszemu staroście, uprzejmie nam miłemu, a w jego niebytności podstaroście buskiemu.

Zygmunt III z Bożej łaski Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzki, gocki i wandalski Król.

W., wiernie nam miły. Za wielkimi i nagłymi niebezpieczeństwami, które pod ten czas R.P. tak blisko zachodzą, nie czekając czasu [467] w prawie pospolitem o składaniu sejmu pospolitego opisanego, za żądaniem panów rad naszych złożyliśmy sejm walny koronny w Warszawie na dzień 7 miesiąca marca. Który sejm wedle zwyczaju uprzedzać mają sejmiki powiatowe w Bełzie, na dzień 13 miesiąca lutego, a główny ziemski w Korczynie na dzień 23 miesiąca lutego blisko przyszłe. Rozkazujemy tedy, abyś te sejmiki i walny koronny w miastach i miasteczkach starostwa swego we dni targowe wedle zwyczaju przez woźnego obwołać i publikować rozkazał. Posyłam też w. listy, częścią intytułowane w kancelaryjej naszej, częścią też bez tytułów, rozkazując, abyś tak te, które intytułowane są, jako i te, które bez tytułów, tytuły urzędnikom ziemskim i ludziom szlacheckim starostwa swego napisawszy, rozesłał bez omieszkania. A sam też w. pan żebyś tak na sejmiku powiatowym, jako też i głównym był i starał się z pil-

nością wspólek z niemi, aby na nich posłowie na sejm walny koronny, ludzie spraw R.P. wiadomi a jej zdrowie miłujący, z zupełną mocą obrani byli, jakoby w takowych trwogach tak bliskich Korony to samo było im wprzód do odprawowania poruczono i zalecono, co do obwarowania wspólnej ojczyzny zdrowia i całości będzie należało. Uczynisz w. z powinności urzędu swego i dla łaski naszej.

Dan w Krakowie, dnia 19 miesiąca grudnia [468] r. P. 1605, panowania królestw naszych polskiego 18, szwedzkiego 12 r. Na własne J.K.M. rozkazanie.

2. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku województwa bełskiego w Bełzie, 13 lutego 1606 r.

Rp. 1 Bibl. Czart., rkp. 335, s. 163-176 – kopia: Bełskie artykuły 1606.

Inne rękopisy: **Rp. 2** Bibl. Kór., rkp. 318, k. 35-41v – kopia: Bełskie artykuły 1606.

LSB 1572-1668, s. 70-78.

Na sejmik terażniejszy bełski z naznaczenia J.K.M. zjachawszy się, obraliśmy zgodnie posły, jm. pana Mikołaja z Ostroroga, pana Kaspra Jahodyńskiego sędziego ziemskiego bełskiego, pana Jerzego Cieciszowskiego starostę grabowieckiego, pana Aleksandra Myszkowskiego starostę ojcowskiego, którym zleciliśmy artykuły w instrukcyjej niżej napisanej.

Naprzód to, aby J.K.M. p.n.m. uniżenie podziękowali za tak miłościwe obmyślawanie, które J.K.M. jako pater patriae o tej R.P. czynić i obmyślawać raczy, uniżenie prosząc, aby w tym nie ustawiając, łaskawie obmyślawanie czynić raczył, a my za szczęśliwe panowanie J.K.M. Pana Boga prosić będziemy, z oddawaniem wierności poddaństwa naszego. Widząc niebezpieczeństwa z tej propozycyi J.K.M., zwłaszcza te, które od Tatar kraje nasze blisko przyległe nalegają podolskie i ukraiinne, na obronę ich pobór postępujemy, który ma wybierać poborca przez nas teraz zaraz obrany ur. Walenty Widawski Wężyk i wybrawszy, ma nim szafować i dawać ma na samego żołnierza ku obronie tych mianowanych krajów według sposobu, który na sejmie przyszłym namówią ichm. panowie posłowie nasi z inszymi kolegami.

Odjazdu J.K.M. do Szwecyi pozwolić, wprzód jednak opatrzywszy interna et externa pericula Korony tej, do tego dignitatem Maiestatis suae przestrzegłszy z radą senatu, koła poselskiego.

Co się tkanie pokoju z postronnymi pany, z moskiewskim kniazem²⁸⁶ wprzód przy mierze i przyjaźń zawrzeć doskonałe, jednak z przywróceniem siewierskiej ziemi.

Do cesarza tureckiego²⁸⁷ posłać posła wielkiego i przymierze dawne z nimi ponowić i utwierdzić.

Także z Boczkajem²⁸⁸ punkta namówić i foedus postanowić.

²⁸⁶ Dymitr Samozwaniec car moskiewski.

²⁸⁷ Ahmed I sułtan osmański.

²⁸⁸ Stefan II Bocskay książę Siedmiogrodu.

Z Brandenburczykami taki koniec uczynić, który by prawa, pożytku R.P., wolności szlacheckiej nie obrażał, jednak z przyzwoleniem koła poselskiego.

Żołnierz kwarciany aby z Podola i Ukrainy nie był nigdy zwodzony i pieniądze [164] kwarciane aby indzi obracane nie były, sub poena severrima. I teraz pilno o tym się dowiadywać, qua autoritate to prawo o kwarcie zgwałcone jest obróceniem tej sumy gdzie indziej privatim, nie z sejmu. A na ten czas, w który po dalekiem zaciągiem sejmu, a nagle potrzeba obwarowania bezpieczeństwa ukraiennych miejsc prędkiego obmyślenia i ratunku potrzebuje, prosić ichm. panów starostów, aby nie czekając czasu oddawania kwarty naznaczonego, teraz dali.

Do tego retenta poborów przeszłych zaraz aby oddane były, z tych wszystkich żołnierza przyczynić do kwarcianego. Przy tym prosić K.J.M., aby do panów ukraiennych pisać raczył, żeby jm. pana hetmana polnego²⁸⁹ pocztami swymi posiłkowali i tak do tego czasu, nim pobory wybiorą, nieprzyjaciół zatrzymać się będzie mógł. A iż na zbyt niepowściągliwość ludzi nad prawo żywiące obeszła te kraje okoliczne i tuteczne, starać się pilnie, aby bunt między domami szlacheckimi i swawoleństwa, najazdy konstytucją ostrą pohamowane były.

Kryminały i sprawy sejmowe żeby pilnie sądzono, prosić J.K.M., a sejm nie przy świecach, ale za dnia żeby był zawierany.

Correctura iurium aby doszła, starać się.

Praemia bene meritorum, to jest dzierżawy, starostwa, aby nie były okęśowane i jurgielty na nich naznaczone, a osobliwie starostwa sądowe mają in suo robore zostawać ne diminuetur potentia brachii regalis.

Ekonomie świeżo poczynione aby zniesione były.

Artykuły z przeszłego sejmu namówione i do akt stężyckich podane, żeby na tym sejmie warowane były, pilno się o to starać, żeby z tym do braci, a nie z samym poborem przyjechać, które in hanc formam redactos daliśmy panom posłom naszym.

A to naprzód z strony wolnej elekcyjnej prosimy, aby J.K.M. z chęci swej miłościwej ku pomnażaniu wolności szlacheckich konstytucją henrykowską²⁹⁰ i J.K.M. anni 1593²⁹¹ nie tylko reasumować i utwierdzić raczył, ale tak pod odjazd J.K.M. do Szwecyj, jako [165] też i pod bytność J.K.M. i sukcesorów Królów polskich, i w interregnum, i żadnego czasu nie ma być koronacja żadna czyniona, ale in interregno ma być wolna elekcyjja, a po niej koronacyjja. I kto by tak z obcych, jako też i domowych co innego gwałtem dopinać chciał, abo na to radził, abo się do tego przykładął, takowy ma być za perduellem poczytany i według konfederacyjnej korczyńskiej starej in hoc puncto postępek ma być przeciw niemu rozciągnięty, i ta konstytucyjja, i starać się ichm. panowie posłowie mają, aby to za konfederację wszystkie stany przyjęli.

Więc i o to J.K.M. prosimy, [aby] wedle uchwały Króla [Zygmunta] Augusta i konstytucyjnej henrykowej to wszystko za spólną wszech panów radą czynić J.K.M. raczył, tak w deliberatoriach o sprawach R.P., jako i w sądzeniu spraw wszelakich. Więc in diversitate sententiarum senatus, aby konkluzyjja J.K.M. przy tej stronie, która by się

²⁸⁹ Stanisław Żółkiewski hetman polny koronny.

²⁹⁰ „Artykuły henrykowskie” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 1, s. 326-329).

²⁹¹ Konstytucyjja sejmu 1593 r. „Wolność elekcyj” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 2, s. 196-197).

nabliżej ku wolnościom, prawom i zwyczajom wedle każdej ziemi i dobremu R.P. skłaniała.

Wakancyje wszystkie duchowne i świeckie, koronne i ziemskie, i W.Ks.L., i dworne obojga narodu, i wszech ziem R.P. aby przed sejmową propozycją były zawsze przez J.K.M. rozdawane. A te, co teraz jeszcze wakują, nadalej za tydzień i także gdy kogo na wyższe promowować będzie miejsce, w tymże tygodniu miejsce jego komu innemu wedle prawa było dane.

Prosić i o to mają, aby wedle konstytucyj henrykowej, aby [senatorowie na] mieszkanie obecne przy J.K.M. deputowani byli na pierwsze pół roka, także i na drugie, i na trzecie, i na czwarte. Za których wiadomością i radą wszystko aby się odprawowało, także przy urzędnikach dworskich. Którym salarium świeckim senatorom panowie podskarbiowie koronni koronnym, litewscy litewskim senatorom z skarbu J.K.M. bez odwołki oddawać powinni pod zapłaceniem de suo takiejże drugiej sumy ad instantiam każdego senatora. O co forum peremptorium na Trybunale, tak koronnych i litewskich, inter causas officii abo obligatorias pro arbitrio actorum. [166]

Derogacja urzędów podskarbiów aby się żadna nie działa, tak w szafunku, jako i w chowaniu, ani żaden kwit ważny nie ma być, jedno podskarbiów koronnych i wszystkie prowenta aby były do nich znaszane, którymi szafować mają podług statutu kazimierzowego de bonis regalibus i konstytucji piotrkowskich o pozwoleniu czwartej części, o wychowaniu starostów i de meritis²⁹². Żeby żaden inszy takowych prowentów nie odbierał i nie chował, tak swój, jako i cudzoziemiec, aby dóbr koronnych i prowentów nie trzymał, sub poena confiscationis [bonorum] na Trybunał za pozwoleniem.

Płacą dworowi J.K.M. aby panowie podskarbiowie nie omieszkiwali, gdyż to po śmierci Królów zwykło zatrudnienie czynić i rozszarpanie zbiorów królewskich.

Uważenie lustracy aby na tym sejmie było, jako za Króla [Zygmunta] Augusta było przez podskarbiego i deputata z senatu, i z posłów, aby per favorem z prowentów R.P. i J.K.M. nic się nie upuszczało i żeby tym podniesieniem poplatków i oneribus na poddanych dobra R.P. nie niszczały i na poprawę zamku aby wzgląd był.

Sumy podług pakt neapolitańskich od J.K.M. poprzysiężonych przy Koronie aby zostały [i] przy W.Ks.L., co osobnym pismem z podpisem swym i pieczęcią tej R.P. aby J.K.M. obwarować raczył, prosić panowie posłowie mają.

Okazowanie wszystkim województwom aby uchwalono na jeden dzień było, które według warunku i konstytucyj Króla Zygmunta, a pospolite ruszenie aby podług konstytucyj anni 1593²⁹³ o tym uczynionej odprawowano było, cum ea melioratione, iż jeśliby to potrzeba ukazowała, a nieprzyjacieli na Koronę i W.Ks.L. razem następował, tedy za pozwoleniem wszech stanów pospolite ruszenie koronne państw i granic koronnych, a pospolite ruszenie litewskie państw i granic W.Ks.L. podczas niebytności J.K.M. bronić powinny będą. A gdzieby na jedną tylko stronę przypadło niebezpie-

²⁹² Konstytucja sejmu 1562-1563 „O pozwoleniu czwartej części na obronę potoczną” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 1, s. 101); konstytucja sejmu 1567 r. „Wychowanie starostw i dzierżawiec” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 1, s. 198).

²⁹³ Konstytucja sejmu 1593 r. „Pospolite ruszenie” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 2, s. 198-199).

czeństwo, tedy się spólnie bronić mają, zachowując konstytucją de divisione belli non facien[dum].

Przywilej na jurysdykcją Jungowi²⁹⁴ niejakiemu dany ad male narrata nad Szkoty, aby był [167] kasowany i abrogowany, starać się panowie posłowie mają, sub poena capitis, i aby tej władze nie używał [sub] confiscatione bonorum i za przekonaniem go na Trybunale. I żaden inszy na jego miejscu aby nie był, ale wszyscy ordinariis magistratibus et iurisdictionibus mają podlegać, iż nie tylko cudzoziemiec żadnej jurysdykcji w Polsce mieć nie miał, ale wedle przywileju Jagiełłowego żadnych urzędów [przyczyniać nie ma J.K.M.], a zwykle we wszystkim w całe zachować, nie derogując ich miejscom.

Oprawa Królowej jej. śp. nieboszczki²⁹⁵, aby na potym nie była okazją do jakiej dysmembracji tak w Koronie Polskiej, jako i w W.Ks.L., aby zniesiona była, starać się mają o to panowie posłowie, a posąg z tego poboru na tym sejmie pozwolony niech będzie Królewiczowi odłożony Władysławowi. Co się dotyczy przywianku i dotium nuptiale, to oboje śmiercią Królowej jej. zniosło się.

Starać się mają panowie posłowie, aby do Prus, do miast portowych i nigdzie w Koronie i W.Ks.L., i do Inflant nie były w żadnych sprawach żadne listy wydawane pod szwedzką i żadną inną pieczęcią ani sygnetem, ale co by do Korony należało, niech wychodzi pod pieczęcią którą koronną, do W.Ks.L. litewską, a do Inflant pod obiema, pod koronną i litewską.

Pokój inter dissidentes de religione aby między stany był do kompozycji zachowany, starać się mają panowie posłowie, i aby na to zjazd stanowi duchownemu i świeckiemu złożony był w tym roku. Na którym zjeździe ma tamże namowa być o dalszych warunkach i zadziwieniu pokoju inter homines diversae religionis et de iuribus patronatus, et de foro cum spiritualibus, i owych civilium controversiarum zniesienie. A interim postępy prawne wszystkie około dziesięcin i iura patronatus mają być zadziwiane in quocunque gradu iuris dependent.

W rozdawaniu wakancji na merita niech będzie wzgląd, jako K.J.M. powinien, nie na religię, którą by kto trzymał.

Forum osoby duchowne we wszystkich sprawach, tak grunt zachodzących, jako i inne wszystkie potoczne ziemskie krzywdy, mają nie przed sądem ziemskim, a w grodzie in articulis [168] civilibus castrensibus salva appellatione na Trybunał, a in criminalibus mają się starać ichm. panowie duchowni, aby to w państwach naszych determinate koniec swój brało, także i o preskrypcjach dóbr szlacheckich z stanem duchownym. A do tego czasu akcje, w których się taka kontrowersja zaciągała, in suspenso być mają. Co tak w Koronie, jako i w W.Ks.L. zachować się ma.

Niezapłacenie czynszów wyderkawowych i dziesięcin posesorowie ich dochodzić mają iure mediante in triennio.

Sprawy, które przypadają duchownych z świeckimi in pari numero według zwyczaju W.Ks.L. na miejscu osobnym, nie przeszkadzając sądom głównym, odprawować

²⁹⁴ Adrian George Young jezuita i pisarz kontrreformacyjny.

²⁹⁵ Anna Habsburg, królowa Polski, pierwsza żona Zygmunta III Wazy; konstytucja sejmu 1593 r. „Oprawa Królowej Jej Miłości” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 2, s. 200).

się mają, na co dzień wtorkowy wedle zwyczaju naznaczony być ma. A osoby duchowne jako zasiadać między trybunaliści, gdy się sprawy ludzi świeckich odprawują i do spraw świeckich wdawać się nie mają, ale to ichm. panom W.Ks.L. należy.

Annaty ichm. panowie duchowni do kwarty de facto niech oddają initio a modernis possessoribus sub poena dupliscis annatae, wedle konstytucyj²⁹⁶ i o co forum na Trybunale naznaczamy inter causas fisci, ad instantiam instigatoris cuiusvis.

Przychylając się do ustaw dawnych życzylibyśmy, aby osoby duchowne bona terrestria ecclesiis quomodocunque adscribenda et approprianda sive incorporanda ani kupnem, ani żadnym sposobem nabywać i zapisów ziemskich na majątność otrzymywać nie mają, aby się służba wojenna nie umniejszała. Na się jednak privatim każdemu kupować wolno dobra ziemskie, [a] którychby za żywota nie zbył, po śmierci na powinne wedle zwyczaju spadać mają. A jeśliby kto jałmużnę któremu kościołowi albo zakonowi oddać chciał wedle sumnienia swego, to sumą gotową niech odprawują.

Ludzie religijnej greckiej chcąc uspokoić, niech się starają panowie posłowie nasi, aby wakancje duchownych dostojęństw według prawa ludziom tego wyznania i zwierzchności religijnej greckiej dawano, tak jako antecesorowie J.K.M. dawać byli zwykli. Tych jednak, którzy posłuszeństwo Kościołowi rzymskiemu oddali, przy tych beneficjach zostawując do żywotów ich. A iż banicyje i ekskomunikacje ratione tej dyferencyj in [169] religione zaszyły, tedy aby były podniesione i postęпки tych banicyi otrzymanych kasowane, i proces prawny między ludźmi religijnej greckiej utriunque tak w Koronie, jako i W.Ks.L. zniesione, starać się mają panowie posłowie, warując to, iż żaden z duchownych i świeckich do posłuszeństwa zwierzchności mimo kanony ich dawne przymuszany być nie ma. Ich też władcy aby się w senat i w żadne praerogacje im prawem popolitym nie pozwolone niech się nie wdzierają.

Zabiegając swowoleństwu, którego się wiele namnożyło między służebnymi, niech ichm. panowie posłowie nasi wieczne prawo uczynią. Naprzód starać się ma hetman, aby rotmistrzowie i porucznicy ludzie osiedli, szlachcicy w sprawach rycerskich dobrze ćwiczeni, na wszelaką R.P. [potrzebę] z województwa promiscue jednako różne przymowano, którym nagrody za służby ich od K.J.M. powinne będą. Rotmistrze albo ich porucznicy mieszkać przy rocie [mają], a jeśliby któremu z nich dla gwałtownej potrzeby odjechać przyszło, aby o za wiadomością hetmana albo przełożonego na czas zamierzony powinien się do rotty stawić. Pisarz polny, który je monstrować i popisować będzie, ma być szlachcic osiadły, przysięgły. Takowy żołnierz ma stać lecie obozem, polem, albo gdzie się będzie zdało potrzebno, jednak w przyległych wojsku włościach żywność podług ustawy hetmańskiej, habita ratione annonae za gotowe pieniądze kupować i kosztem swym sobie odwozić ma. Także i w zimie hetman ma leża rozdawać wedle zdania swego w dobrach [tylko R.P., nie wyciągając żadnym sposobem ani biorąc w dobrach] szlacheckich podwód, stacyj i nijakich żywności.

Postanowić też, aby J.K.M. krzywd, szkód, gwałtów ani bezprawia osobie jakiegokolwiek stanu tak w ciągnięciu, jako i w stanowiskach żaden z nich czynić nie śmiał, ma. Podwód, stacyj i żywności tak z poddanych R.P., jako duchownych i szlacheckich wyciągać aby się żaden nie ważył, ale wszystkie żywność za pieniądze kupować według

²⁹⁶ Konstytucja sejmu 1567 r. „Annaty” (Vol. const., t. 2, vol. 1, s. 202).

ustawy mają pod winą sta grzywien polskich et refusione damnorum taxandorum in civili excessu. O co ma mieć forum [170] przed hetmanem i rotmistrzem abo porucznikiem. A jeśli by hetman, będąc iuridice requisitus o excus przez rotmistrza uczyniony, sprawiedliwości nie uczynił, tedy pro excessu suo rotmistrz ma być pozwany ex officio na Trybunał, in excessu vero criminali przez hetmana z rotmistrzami, abo też u bliższego grodu, co in arbitrio actorum być ma, salva appellatione do Trybunału, sądzeni i karani być mają. Towarzysze ich, pacholikowie, rotmistrzów swych regimentowi podlec i posłuszni go być mają. A rotmistrz każdy nad towarzystwem i pacholikami rotty swej zupełną jurysdykcją mieć ma i egzekucją czynić ma in civilibus, zostawując tylko in criminalibus nobili, non autem plebei, salva appellatione do hetmana, do którego czasu obwiniony durante appellatione ma [pozostawać] w służbie. De parendo iuri sub amissione causae et honoris żołnierze hetmanowi i jego porucznikowi według artykułów wojennych przezeń publikowanych posłuszni być mają. Od którego abo urzędu jego ma być sprawiedliwość każdemu czyniona in instanti peremptorie. A jeśli by rotmistrz z towarzysza i jego pacholika sprawiedliwości, o którą by był urzędownie rekwirowany, nie uczynił, rotmistrz i porucznicy ich ex officio famulatus na Trybunał ekscesowi przyległy pozwany peremptorie inter causas officii abo inter causas obligatorias respondere et in illo termino de suo satisfacere będzie powinien.

A egzekucją sub amissione capitaneatus starostowie ad instigationem partis laese czynić będą powinni. A kładzenie pozwu ma być in bonis w stanowisku onego, aby tylko pozwanemu do wiadomości mógł przyść. [O] którego pozwu położeniu w grodzie przyległym onych dóbr ma być uczyniona relacja, a termin w sześć niedziel od położenia pozwu praefigowan być ma, okrom gdyby byli w ciągnienu, quo casu post reditum za sześć niedziel ma być zamierzon. To też ma warować J.K.M., aby jako rotmistrze, tak i towarzystwo na żadne swe [171] i przyjaciół swych prywatne potrzeby sejmiki żołnierzy tych nie wazyli się używać, a osobliwie in oppresione nobilium cuiusvis conditionis libertatum omnium incolarum Regni Magnique Ducatus Lithuaniae, tylko na obronę R.P. i granic koronnych, i W.Ks.L. [sub poena] bannitionis. Takiej penie podlegać mają, którzy by się wazyli leże mieć abo stanowisko, tak za listy hetmańskimi, jako i sami przez się w majątnościach szlacheckich, oprócz w ciągnienu przenocowania, i to przez czynienia szkód, bez brania stacyjej i podwód zachować się mają, sub eadem poena ut supra.

A w tym sądzeniu żołnierzy modum ut supra, by też i na gardle abo poczcwości był który skaran, nie ma być dekret przywiedzion in disquisitione in causa criminali; gdyby reus zjachał, ma być in absentia wedle starych zwyczajów przeciw onemu postąpiono i dekret hetmański do urzędu podany i egzekucja wedle niego od wszech czyniona być ma.

A iż ludzie swawolni najdują się, którzy koła, bunty i konfederacje w wojsku czynią, zaczem R.P. przychodzi w wielkie niebezpieczeństwa, zabiegając temu ma dać J.K.M. hetmanom [prawo] aktorów, pryncypałów i adherentów ich na gardle karać, a jeśli by się absentowali, in poena infamiae zdać. A gdzie by też takowi swawolni, zwróciwszy się, z wojska wyjechawszy, w dobra R.P., duchowne abo świeckie wjachali, takowi za perduelles mają być miani i gwałtowi ich bronić się ludziom wszelkiego stanu pozwolić ma, i gdzieby w tym swawoleństwie który z nich zginął, jako o głowę, tak żadne szkody tam nobilis, quam plebeius rekwirowan być nie ma.

A jeŝliby się trafiło [i potrzeba] R.P. wyciskała to, żeby [z] obcego narodu ludzie [i] rotmistrze wywodzeni byli, pod tę konstytucją podpadać mają i sprawiedliwość w obozie secundum excessus quantitatem przez hetmana, rotmistrza albo i porucznika [172] czyniona in instanti być ma.

A iż za związkiem państw przez unią jako consilia, tak i auxilia Korony i W.Ks.L. spólnie i nierozdzielnie być mają, tak i ta disciplina militaris jednako [w] Koronie, jako i w W.Ks.L. być ma, którą tak J.K.M. deklarować ma, gdzieby tego potrzeba z uchwały sejmowej ukazała, żeby ku obronie państw koronnych żołnierz w W.Ks.L. być miał, ażeby w państwach koronnych krzywdę, szkodę albo też gwałt uczynił, tedy nie ekscypując się a foro, w tamtejsze Koronie powinni się usprawiedliwić, tam in civilibus, quam in criminalibus causis, [a urzędy grodzkie] koronne i W.Ks.L. egzekucją uczynić powinni sub poena ut supra. Tymże sposobem żołnierz koronny i W.Ks.L. tam in civilibus, quam in criminalibus, nie ekscypując się a foro tamże w W.Ks.L., gdzie będzie requisitus, respondować powinien i urzędy w Koronie i W.Ks.L. egzekwować mają, sub eadem poena ut supra.

Konstytucyje około wolności czynienia koło pozywania na sejm, gdyby który zjechał, niesądzenia też poruczników, której swejwoli żołnierskiej wrota otworzone J.K.M. znieść ma, a wedle tej terażniejszej aby hetmani i żołnierze się zachowali, tak w Polskiej Koronie, jako W.Ks.L., K.J.M. uchwalić ma. Gdyby też z jakiej przyczyny tak od urzędu hetmańskiego, jako i od kogokolwiek innego pozwany który był o kryminalny eksces na sejm, tedy takową sprawę ante alias omnes J.K.M. to sądzić ma.

Zabiegając umniejszeniu zwyczajnych dawnych nagród obojga [narodu] ludzi R.P. zasłużonych, prosić panowie posłowie [J.K.M.] mają, aby dóbr stołu swego na ekonomie więcej nie obracał, prócz tych, które są w prawie koronnym i W.Ks.L. specyfikowane.

Mają się też starać ichm. panowie posłowie nasi o upewnienie stanów obojga narodów, że ziemia inflancka i Estonia przy Koronie i W.Ks.L., krom żadnej wątpliwości, bez wszego impedymentu wiecznymi czasy zostanie. Czego aby ci, którzy opatrzenia w przerzeczonych prowincjach [mają], pewniejsi byli, [173] mandatów w kancelaryjej Inflantczyków niech nie wydają. A iż są niektórzy Inflantczycy, którzy non declinant ad hostem, statecznie przy nas i przy R.P. trwali i podczas wojny wiernych R.P. hetmanowie uznawszy, onym świadectwo dali, takowi jako przy posesyjach swych nienaruszenie zostają, tak i łaskę K.J.M. za oddawaniem wiernych służb swoich uznawać by mieli, a do indygenatu polskiego albo litewskiego na sejmie za pozwoleniem wszech stanów przypuszczani by być mieli. A żeby te ziemie od zrad wolne byli, ludzie tak polskiego, jako i litewskiego narodu, którym opatrzenia w nich przez J.K.M. konferowane będą, sub confiscatione eorundem bonorum niechaj ich nigdy nikomu inszemu nie przedają, choćby też i consensus od J.K.M. na to dany był, jedno Polakom a Litwie, albo tym tylko Inflantczykom, którzy by indygenami byli uczynieni. Przywilejów na daniny w tych obudwu ziemiach pieczętarze inaczej wydawać nie mają, jeno jako jest dawna forma w kancelaryjach przywilejów inflanckich za antecesorów J.K.M. i samego już K.J.M. osobliwie nie zachowując, salvis iuribus ecclessiae Romanae, to jest arcybiskupstwa ryskiego i wszystkich biskupstw obudwu prowincyje, gdyż autoritate Gregorii XIII pontificis Romani przez K.J.M. Stephana na miejsce ich jest fundowane biskupstwo wendeńskie, które według tych fundacji cum suis iuribus et praerogativis zostawać ma.

Komisarze za powściągnięciem collateralibus nie mają dalej jeździć, ale strony prawem z sobą rozpierać się mają, słusznie li abo [nie] zachowani są. Jeśliby więc co uczynili nad to, ma to być irritum i pozwany na Trybunał każdy z nich poenam centum marcarum ma luere. Komisye wszystkie przez liczbę komisarzów w prawie pospolitym opisane [i] odprawione w cale zachowując. Pozwy wszystkie na stronę i komisarze ad cassandas commissiones wydane kasowane być mają i w niwecz obrócone, dzierżąc się konstytucyję przed K.J.M. i samego K.J.M. uczynionych. A komisye wedle [174] praw dawnych pieczętarze wydawać każdego czasu powinni będą.

Że [w] W.Ks.L. częste zachodzą różnice między dobry J.K.M., także duchownymi, gdzie ius partronatus królewskie najduje się, a między dobry szlacheckimi, tedy aby wszystkie komisye W.Ks.L. odprawowane były in toto jako w Koronie, starać się mają panowie posłowie nasi.

Życząc tego Koronie, aby pod panowaniem J.K.M. ludzie kondycyje wszelakiej w pokoju mieszkali i prawem się jednym kontentowali, postanawiamy, aby to było warowano, aby to nigdzie tumultów i gwałtów, także nachodzenia, rozbojów, usilstwa i łupiestwa czynić się nikt nie ważył [osobom] i domom jakiejkolwiek wokacyje poddanym. Które tumulty i ekscesy, urzędy staroście i miejskie za instancją strony ukrzywdzonej hamować mają według konstytucyje o tumultach anno 1598²⁹⁷ postanowionej. Która in eo passu reasumowana być ma z tą deklaracją [w] tej konstytucyje, iż autores tumultów i ekscesów tych tylko impossesionatos imać i karać starostom i urzędowi miejskim wolno, dosięgając informacyj od Trybunału, a osiadłe za pozwem zawitym, przytknionym, skrutynią praemisso et apellatione salva na Trybunał sądzić mają.

Sądy sejmowe akcji kryminalnych odprawione być mają wedle rejestru, który porządnie, secundum numerum spisany, a nie odmieniony, dlatego na początku sejmu ad acticandum do ksiąg grodzkich miasta tego, gdzie się sejm odprawować będzie [podany], co zgodzie poselskiej poruczymy.

Prosiemy też J.K.M., aby przywileje miast strony ceł in suo esse zostały wedle tego, jako ich byli antiquitus in usu, a cło u Góry i Fordona prosiemy, aby było zniesione i żeby na potym nigdy wybierane nie było, także w Brześciu Litewskim myto i pobory dawane nie były.

Co się tycze strony przywilejów W.Ks.L., także metryki tegoż Księstwa i długów inflanckich, także roków ziemskich nowogródzkich, które artykuły są wyrażone w tymże podaniu konstytucyje do ksiąg grodzkich stężyckich podane, [175] tedy je, jako są napisane, także aprobujemy, i ichm. panom posłom poruczymy, że się domagać będą.

Żołnierstwu inflanckiemu aby nagrodzono, prosić J.K.M., nie naruszając prawa i danin veteranorum militum od J.K.M. nadanych.

Armata z zamku województwa bełskiego pobrana, aby wrócona była z Sokala, także bełski, sokalski, horodelski, grabowiecki żeby poprawione były zamki, prosić J.K.M., skąd by ta poprawa miała być, obmyślił.

²⁹⁷ Być może chodzi o konstytucje sejmu 1598 r. „Bezpieczeństwo województw płockiego, mazowieckiego, podlaskiego i rawskiego” oraz „O mężobójstwie z rusznic województw tychże” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 2, s. 252-253).

Prosić J.K.M., aby nam prawa sacrosancte chowane i wolności nienaruszane były, absque quorundam personarum respectu, aby się starać raczył.

Komisysje inter dissidentes et decreta, które już zaszły, aby były kasowane.

O chłopcy zbiegłe do województw wołyńskiego, bractawskiego, kijowskiego, iż wielka szkoda dzieje się, mają się ichm. panowie panowie domówić, aby dylacyjami verae infirmitatis na pirwszych rocech, wedle zachowałego roku, nie pieniądźmi, jako tam bywać zwykło, odkupować się, ale przysięgą wedle prawa koronnego, jako był prawdziwie chor, odwieść się ma. Także na Trybunale przysięgi tak aktorom, jako pozwanym nakazane, aby się odprawiały tam in processu, quam in causa.

Woźni generałowice koronni plenariam facultatem aby mieli exercendis officii sui, jako w Koronie, tak i w województwach kijowskim, wołyńskim, bractawskim. Pozwy raz wydane od któregokolwiek sądu abo urzędów w tych województwach aby były ich terminy trwale do przyszłych roków, które by sądzone po położeniu ich.

Chowanie ksiąg ziemskich bełskich, grabowieckich i horodelskich obmyślić, iż dotąd we złym chowaniu były i są, aby miejsca bezpieczne obmyślane były i nakład de quota et quanta namówić.

Pilnie i serio prosimy ichm. panów posłów, aby nad propozycją J.K.M. i nad to, co się w kole naszym wspomniało i traktowane było (choćby to z góry od senatu przyniesiono było w koło poselskie), nic nie mówili, pogotowiu stanować się nie śmieli.

Dowiedzieć się, gdzie się podziewają prowenta J.K.M., które in defensionem R.P. mają się obracać.

Wójtostwa, z których do potrzeby nagłej ludzie bywali, aby stary zwyczaj i prawo w tej mierze wróciło się salvis modernis.

Liczba w miastach i w miasteczkach z prowentów ich aby czyniona była przed starostą i urzędnikami ziemskimi.

W skarbie koronnym pilnie dowiedzieć się i referować braci, co się z nim dzieje.

Sądom sejmowym sposób sądenia, aby się kryminały prędko odprawowały, namówić i postanowić.

Dekreta, które zwykły bywać ex paritate votorum na sejm odsyłane, prosimy, aby się starali, aby były do Trybunału nazad wrócone, wielgopolskie do Piotrkowa, a małopolskie do Lublina, ażeby napotym dekreta takowe z przeszłych Trybunałów drugi Trybunał następujący sądził na pirszej sesyje, oprócz akcyje duchownych.

Kwity, zapisy i interczyzy dobrowolnie zeznane i actis quibusvis roborowane aby nie były przez żadny sąd znaszane i in dubium wokowane.

3. *Uniwersał sejmiiku generalnego małopolskiego w Nowym Mieście Korczynie, 23 lutego 1606 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, opis 1, 196, s. 607-610 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Stanisław Golemowski w dniu 13 marca 1606 r. [feria 2 post Dominicam Quadragesimalem Iudica proxima a. D. 1606].

82. Sejmik relacyjny w Bełzie, 3 czerwca 1606 r.

Uchwał tego sejmiku nie odnaleziono.

1. *Uniwersał Zygmunta III zwołujący sejmik relacyjny województwa bełskiego w Bełzie na dzień 3 czerwca 1606 r. – Warszawa, 28 kwietnia*²⁹⁸ 1606 r.

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 196, s. 693-696 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 8 maja 1606 r. [feria 2 post Dominicam Exaudi proxima 1606].

Inne rękopisy: **Rp.** 2 APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 76, k. 1093-1099 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował Gen. Jan Telefus dworzanin pokojowy J.K.M. (cubicularius) w dniu 7 maja 1606 r. [die Dominico post festum Ascensionis Christi Domini in Coelum a. D. 1606]; **Rp.** 3 CDIAUL, Fond 3, Opis 1, s. 1205-1207 – oblata; w grodzie buskim oblatowano w dniu 11 maja 1606 r. [feria 5 post Dominicam Exaudi proxima a. D. 1606].

Druk w: ASWK, t. 1, s. 286-288.

83. Zjazd pod Wisznią, 30 lipca 1606 r.

Uchwał tego zjazdu nie odnaleziono.

1. *Uniwersał Stanisława Włodka wojewody bełskiego, zwołujący szlachtę na zjazd do Wiszni – Lwów, 5 lipca 1606 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 196, s. 867-870 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Stanisław Żurawiński podkomorzy halicki i Florian Suchorabski miecznik przemyski w imieniu wojewody bełskiego w dniu 10 lipca 1606 r. [feria 2 ante festum Sanctae Margarethae Virginis proxima a. D. 1606].

LSB 1572-1668, s. 78-79.

[868] Stanisław Włodek z Hermanowa wojewoda bełski, halicki, kołomyjski etc. starosta.

Ichm. panom radom, dygnitarzom, urzędnikom i wszytkiemu rycerstwu województwa bełskiego m.m. panom i braci, służby me braterskie zaleciwszy, wiadomość czynię, iż będąc we Lwowie na rokach terażniejszych ziemskich po św. Janie [po 24 czerwca] odprawowanych, kędy wielkie [zgromadzenie] tak ichm. panów senatorów, jako i urzędników ziemskich i ludzi szlacheckiego stanu zastałem i tam zszedłszy się, wnie-

²⁹⁸ W egzemplarzu do grodu buskiego widnieje data 29 kwietnia.

siono w pośrodek nasz pisma zjazdu lubelskiego²⁹⁹, którymi nas bracia nasi na zjazd albo rokosz jakiś nowym i niezwyczajnym obyczajem pro 6 augusti pod Sandomierzem złożony wzywają, K.J.M. p.n. i senatowi wszytkiemu, braciej naszem starszem stanąc privata autoritate rozkazują, tamże wolności naszych spółnych i prawa poprawować chcą, winy przykre i ciężkie wolnościom szlacheckiem in absentes zagrażając, założyli, na koniec jako rzeczą samą dokazywano, iż niektórzy z ichm. tych, którzy te zjazdy składają, ludzie cudzoziemskie do Korony bez woli i wiadomości J.K.M. wwiodłszy, wielkie wojska mają i z niemi bezpieczne, sub signis militaribus pod panowaniem K.J.M. po Koronie chodzą, ludzi uciskają i na ten zjazd sandomierski z niemi przyjechać chcą. Aby tedy na nas mimo wolną i wiadomość naszą czego szkodliwego i przeciwnego wolnościom naszem nie wniesiono i R.P. w niebezpieczeństwo nie zaciągniono, za zgodą i radą ichm. panów senatorów i za instancją stanu rycerskiego, rozumiem rzecz być potrzebną, żebyście się [869] w.m. pod Wisznią, u rzeki Raka³⁰⁰ jako naprędzej, to jest na dzień 30 lipca³⁰¹, zjechali, gdzie też i ja w pośrodek w.m. stać się i wszystko, co będzie z dobrym R.P., zatrzymaniem swobód i wolności naszych, chętnie rad w.m. pomagać chcę i będę.

A iż ichm. in armis są i wojska za uchwałą zjazdu lubelskiego przymują, i gotowi będąc, na pewnych miejscach zjazdu i czasu tego czekają, rozumiem, że i my, jako ludzie narodu szlacheckiego, in armis stawić się mamy, a tem barziej iż pewna wiadomość jest, iż i Turcy, i Tatarowie po tej stronie Dniepru w polu pogotowiu leżą i tak sławią, iż w kraje nasze wtargnąć się chcą. Którym wstręt żołnierzom kwarcianem uczynić, bo go niewiele, niepodobna rzecz. Nam tedy samem w kupie być zdrowszą rzecz i najbezpieczniejszą być rozumiem, jakoż o tem z ichm. panami wojewodami ruskim³⁰² i podolskim³⁰³ porozumiewam się. Którzy takowe uniwersały do obywateli województw swych wysłali i na toż miejsce i czas ichm. wedle dawnych związków naszych wzywają, abyśmy w kupie będąc, spółną radą, pomocą i gotowością naszą tam externis periculis quam internis zabiegali.

Pewienem tego, że jako ludzie zacni i animuszów wielkich do tego ochotnie porwać się będziecie raczyli i to uczynicie, bo będziecie rozumieli być z bezpieczeństwem R.P., całością praw i wolności swej, a z ochroną dostojęstwa J.K.M. p.n. Pewienem i tego obaczenia w.m.m. panów, że jako z chęcią i dla zatrzymania wolności swych, i dla odporu dania nieprzyjaciołom Krzyża św. ten trud i pracę podejmiecie, tak i w jechaniu, idąc skromnie, bez czynienia szkód i krzywd ludziom ubogim, i spokojnie [870] między sobą, zapomniawszy wszelakich obraz, jeśliby jakie byli między w.m., zachować się będziecie raczyli, i stawiawszy w rządzie takim, jako jest na okazowaniu

²⁹⁹ Rokoszowy zjazd lubelski 5-17 czerwca 1606 r., jego dziariusz zob. *Pamiętniki do dziejów panowania Zygmunta III króla polskiego*, Kraków 1860, s. 10-44; Uniwersał tego zjazdu na rokosz zob. *Rokosz Zebrzydowskiego. Materiały historyczne*, wyd. A. Rembowski, Warszawa 1898, s. 191-197.

³⁰⁰ Rzeczka Raków, prawy dopływ Wiszni.

³⁰¹ Akt zawiązanej tam konfederacji zob. *Rokosz Zebrzydowskiego. Materiały historyczne*, wyd. A. Rembowski, Warszawa 1898, s. 229-231.

³⁰² Stanisław Golski wojewoda ruski.

³⁰³ Hieronim Jazłowiecki wojewoda podolski.

zwykły i w prawie pospolitem opisany, być będziecie raczyli i chcieli. Zalecam przy tym po wtóre służby moje do łaski w.m. panów i braciej. Dan we Lwowie, 5 dnia lipca r. P. 1606.

Stanisław Włodek z Hermanowa wojewoda bełski m.p.

84. Sejmik deputacki w Bełzie, 11 września 1606 r.

1. *Atestacja szlachty województwa bełskiego dla Ludwika Miękickiego deputata na Trybunał Koronny – Bełż, 11 września 1606 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1*, 196, s. 963-964 – oblata; do grodu bełskiego wniesli Gen. Jan Jarczewski i Andrzej Podorecki Dusza w imieniu szlachty województwa bełskiego w dniu 11 września 1606 r. [feria 2 post festum Nativitatis Beatissimae Mariae Virginis proxima a. D. 1606]. *LSB 1572-1668*, s. 79.

Venientes personaliter ad officium et acta praesentia castrensia Belenzia Gen. Joannes Jarczewski et Andreas Podorecki Dusza nomine totius [964] nobilitatis in diem hodiernam vigore constitutionum Regni gratia eligendi deputati hic in Belz congregatae, spontanee et libere recognoverunt et quilibet eorum seorsim suo pro interesse recognovit. Quia de unanimi consensu totius nobilitatis dominorum dignitariorum terrestrium, incolarum Belzensium, nemine contradicente, die hodierna iuxta praescriptum legum in hoc conventu electionis deputati Gen. Ludovicum Miękicki suffragiis concordibus ad id accedentibus in deputatum totius Regni Poloniae elegerunt seu ipsum crearunt. De quo eam suam attestationem nomine totius nobilitatis coram actis praesentibus per expressum facerunt.

2. *Uniwersał Zygmunta III do szlachty informujący o działaniach rokoszan i apelujący o dochowanie wierności – Wislica, 25 września 1606 r.*

Rp. 1 CDIAUL, *Fond 1, opis 1*, 196, s. 997-1007 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Stanisław Myszką dworzanin pokojowy J.K.M. (cubicularius) w dniu 9 października 1606 r. [feria 2 ante festum Sanctae Hedvigis Electae proxima a. D. 1606].

Inne rękopisy: **Rp. 2** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 76, s. 1261-1268 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował Gen. Łukasz Isajkowski dworzanin pokojowy J.K.M. (cubicularius) w dniu 4 października 1606 r. [feria 4 post festum Sancti Michaelis Archangeli proxima a. D. 1606].

Druk w: ASWPiK, t. 1, vol. 1, s. 315-320 – tam pod tytułem: Mandat królewski przysłany na roki kaliskie 2 października 1606 r., z Wislicy 25 września 1606 r.

3. *Uniwersał Mikołaja Zebrzydowskiego wojewody krakowskiego łagodzący spór z Zygmuntem III – obóz pod Janowcem, 7 października 1606 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 196, s. 1017-1021 – oblata ekstraktu z Metryki Koronnej wystawiona w obozie pod Janowcem w dniu 9 października 1606 r.; w grodzie bełskim oblatował Nob. Piotr Pstrokoński w dniu 12 października 1606 r. [feria 5 ante festum Sanctae Hedvigis Electae proxima a. D. 1606].

Mikołaj Zebrzydowski wojewoda i generał krakowski.

Każdemu, komu to wiedzieć będzie należało, oznajmujemy, iż tu na tym miejscu, będąc in senatu od ichm. panów senatorów strony cudzych około praktyk wiadomości pytany, ten respons ichm. dałem.

Że w piśmie pod Stężycą ode mnie podałem dosyć dobrze intencją i konsyderacją swoją deklarowałem, tak iż informować się z niego, jakom ja rozumiał, mogło, a jako owe listy do J.K.M. p.n. dobrą intencją pisałem, tak zaś nie inszą intencją senatowi na sejm oddałem je, jedno ut videant nequid R.P. detrimenti patiaturs, mając tedy tego pochop z tych ichm. panów senatorów, którym pod Stężycą to pismo komunikowałem, a oni je pochwalili i owe rzeczy w nim wyrażone wielkimi być przyznali, gdzieby się był jednak na inszego zupełny senat zgodził, tedy bym ja był za zdaniem ichm. szedł, dosyć na tym mając, że podług przysięgi mojej w tym, com począł, rozumiał szkodliwego, naprzód ichm., a potem i senat [1019] ostrzegł. Lecz gdym od ichm. panów senatorów żadnego responsu nie odniósł, milsza mi było, jeno avertendo, jako mię i dalej przysięga moja wiąże, trzeciemu stanowi, to jest rycerskiemu, to odkryć, pod uważenie ich to podjąć, a sam tych spraw dalej mało co tykać mając wolą. Jakoż i na zjazd lubelski, do czego się tamże przyznał, nie miałem woli jechać, aż za gorącą wielu ludzi instancją, gdzie jednak rokoszowi wszytkiemu sposoby oponowałem się, pericula te, które upatrowałem, szczerze przekładając, o co inwidią wielką od rycerstwa odniosłem.

Na rokoshu też ad moderata consilia rzeczy wiodłem. Pytali mię potem ichm., jeślibym wiedział nad to, co w stężyckim piśmie jest wyrażono. Powiedziałem, że była jakaś pierwsza o tych rzeczach przestroga, która owe okoliczności tym bardziej przed oczy kładła, a potem i wiadomość o uskarżaniu jm. pana krakowskiego³⁰⁴ do J.K.M. przed księdza [Stefana] Sułowskiego, że są głosy między ludźmi o nowych praktykach. Więc i druga, że pan marszałek koronny³⁰⁵ przed trzema laty twierdził to przy bytności kilku osób, a mianowicie pana Stefana Kazimierskiego, że nas K.J.M. odbieży takimże sposobem, jako i pierwiej chciał, co mu teraz przed rokoshem tenże, co to słyszał, wymówił. Tenże też pan marszałek po zjeździe lubelskim, inwektywę jakąś na K.J.M. uczyniwszy, rzekł: „Pojadę ja na rokosh, bo ja wiem więcej niż wojewoda krakowski”. [1020] Jakoż ja temu nie kontradykuje, co słyszał pan Stanisław Chełmski. A gdym znowu potem wiele chyłkiem pytany był, jeślibym co więcej wiedział na K.J.M. strony tych praktyk, odpowiedziałem finaliter, że nad to nic więcej nie wiem. Zaczym to zdanie ichm. zgodne nastąpiło, że jako w pisaniu stężyckim, tak i w tych wiadomoś-

³⁰⁴ Janusz Ostrogski kasztelan krakowski.

³⁰⁵ Zygmunt Myszkowski marszałek wielki koronny.

ciach wyżej mianowanych nie masz nic takiego, co by J.K.M. przeciwne mniemanie i niechęć u poddanych czynić i one odrażać, a słusznie miało, tak strony praktyk, jako i strony absolutum dominium. Któremu zdaniu ichm. jam nie przeczył, jako ten, który teje niechęci o poddanych J.K.M. przestrzegając przez listy, takowe przestrogi swe J.K.M. czyniłem, tak iż o nich nikt inszy nie wiedział, aż w ten czas, kiedy tego całość sumnienia, jakom ja rozumiał, dłużej nie dopuściła i to na drugie zdanie przypuszczając, a o instygowaniu zgoła nigdy nie myśląc, jakom się w tym i owym piśmie swym oświadczał.

Co dla lepszej wiary ręką moją własną podpisałem i pieczęć przyłożyłem rozkazał. Działo się w obozie pod Janowcem, 7 octobris a. D. 1606.

Mikołaj Zebrzydowski wojewoda i generał krakowski

4. *Uniwersał senatorów i szlachty zgromadzonych przy boku Zygmunta III wzywający do zakończenia konfliktu – obóz pod Janowcem, 7 października 1606 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, opis 1, 196, s. 1021-1030 – oblata; w grodzie betskim oblatował Nob. Piotr Pstrokoński w dniu 12 października 1606 r. [feria 5 ante festum Sanctae Hedvigis Electae proxima a. D. 1606].

Druk w: Rokosz Zebrzydowskiego. Materiały historyczne, wyd. A. Rembowski, Warszawa 1898, s. 209-214 – tam błędne określenie jako uniwersał J.K.M.

5. *Uniwersał Zygmunta III informujący o zawarciu ugody z rokoszanami i wzywający do zachowania spokoju – obóz pod Janowcem, 8 października 1606 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, opis 1, 196, s. 1014-1017 – oblata; w grodzie betskim oblatował Nob. Piotr Pstrokoński dworzanin J.K.M. w dniu 12 października 1606 r. [feria 5 ante festum Sanctae Hedvigis Electae proxima a. D. 1606].

[1015] Zygmunt III z łaski Bożej Król Polski, wielkie książe litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzki, gocki, wandalski dziedziczny Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, oznajmujemy.

Iż jakośmy sobie od Pana Boga życzyli i o cośmy się z pilnością starali, aby to zamieszanie R.P., do którego było za nieszczęściem jakimśi tej R.P. przyszło, mogło się uspokoić, poszczęścić raczył Pan Bóg usiłowania nasze, bo skupiwszy się z ludźmi tymi, którzy z zjazdu podsandomierskiego byli zostali przez pośredek panów senatorów natenczas przy nas będących, takieśmy te traktaty zawarli, że oni będąc od nas łaskawie przyjęci, na tym ubezpieczeniu R.P., któreśmy do Wiślicy stanom przy nas będącym na zgodne ich żądanie podali, przystawszy, a drugie rzeczy z podania z zjazdu sandomierskiego, które by praw starych i przywilejów nie podnosili, a zgodnie od wszystkich stanów aprobowane były, do sejmu blisko przyszłego odłożywszy, tu zaraz

wojska i ludzie, które byli zaciągęli, rozpuścili i sami się do domów swych rozjechali. To uprzejmościom i wiernościom waszym do wiadomości przywodzimy, żądając, abyście naprzód Panu Bogu, że te trudności [1016] sam z miłosierdzia swego tak łaskawie, bez dalszych zaciągów ułancić i R.P. ostatniej, na którą się zanosilo, zguby zachować raczył, podziękowali, a sami w pokoju, przy prawach i wolnościach ojczystych w domach swych mieszkając, już więcej mieszać się nie dali ani żadnych prywatnych gromad, nie tylko osobami swemi, ale ani pomocą, ani radą, ani pieniędzmi i poborami żeby się nie przywieszowali, do przyszłego sejmku, z którym dlatego pospieszyć się chcemy i na którym to, co by zgodnie od wszystkich stanów podano było, uczynić i wykonać obiecujemy, czekali.

A że się tego obawiać potrzeba, aby z tak znacznego zgromadzenia, które pod ten czas było, ludzie swawolni pod pretekstem żołnierzów na domy i majątności tak nasze, jako i duchowne i szlacheckie nie najeżdżali, przeto rozkazujemy starostom naszym, koniecznie to mieć chcąc, aby przeciwko takowym, którzy by listu od nas przypowiedniego nie mieli albo świadectwa od hetmana naszego nie pokazali, według prawa pospolitego postąpili i one jako gwałtowniki pokoju, porozumiewając się z bliższymi starostami, tamowali i ten uniwersał nasz aby do akt wwieść i na miejscach zwykłych obwołać i publikować rozkazali, pod łaską naszą i pod winami w prawie przeciwko niedbałym starostom uczynionymi, inaczej nie czyniąc. Dan z obozu naszego pod Janowcem, dnia 8 miesiąca octobris r. P. 1606, panowania królestw naszych [1017] polskiego 19, a szwedzkiego roku 13.

Sigismundus Rex

85. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 27 marca 1607 r.

Mandatu ani uniwersału adresowanego do województwa bełskiego nie udało się odnaleźć. Uniwersał zwołujący sejmik przedsejmowy województwa krakowskiego na dzień 5 kwietnia 1607 r. wystawiono w Krakowie, 7 lutego 1607 r. (ASWK, t. 1, s. 314).

1. *Uniwersał dygnitarzy i szlachty zgromadzonych podczas roków sądowych we Lwowie do województw ruskiego, podolskiego i bełskiego – Lwów, 7 marca 1607 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 196, s. 1342-1346 – oblata, ekstrakt z grodu lwowskiego; w grodzie bełskim oblatował Nob. Mikołaj Wierzbowski w dniu 15 marca 1607 r. [feria 5 post Dominicam Reminiscere proxima a. D. 1607]; w grodzie lwowskim oblatowano w dniu 8 marca 1607 r. [feria 4 post Dominicam Invocavit Quadragesimalem proxima a. D. 1607].

Druk w: AGZ, t. 20, s. 121-122.

2. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 27 marca 1607 r.

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 196, s. 1412-1416 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Kasper Jahodyński sędzia ziemski bełski i marszałek sejmiku w dniu 29 marca 1607 r. [feria 5 post Dominicam Letare Quadragesimalem proxima a. D. 1607].

Inne rękopisy: **Rp. 2** AGAD, AR II, 512, s. 1-3 – kopia niekompletna³⁰⁶.

LSB 1572-1668, s. 79-81.

Iż za wezwaniem J.K.M. p.n.m. przez listy sejmowe na dzień dzisiejszy sejmiku złożonego województwu naszemu bełskiemu zjechaliśmy się, zaczym i propozycyjej J.K.M. przez posła swego do nas oddanej, według zwyczaju dawnego, cum ea qua decet reverentia wysłuchawszy i wdzięcznie przyjąwszy, wiedząc tyż o zaciągu braciej naszej pod Jędrzejów złożonym³⁰⁷, nie chcąc deesse zwierzchności Majestatu K.J.M., nie chcąc być dobrym sercem i animuszem braciej naszej i pracy pod Sandomierzem na rokoszu podjętej opuścić, i nie uszanować, którą tak roku przeszłego, i teraz z nami ku zatrzymaniu wolności naszej wspólnej podejmowali, artykuły tam zgodnie podali, K.J.M. oznajmili, życząc sobie łaski Pana Boga Wszechmogącego i pomnożenia wolności naszej, takeśmy unanimiter pozwolili i na to się zezwalamy, abyśmy to oboje [1413] tak ofiarowanie J.K.M. n.m.p. i sejm przyszły, jako i braciej naszej rokoszowej prace i gotowość za wdzięcznie przyjęli, K.J.M. podziękowali przez posły swoje, także i panom braciej naszej animusze swoje deklarowali i petita swe oznajmili.

Posyłamy naprzód na sejm posły swe, ichm. ur. pany, Jana Daniłowicza z Żurowa krajczego koronnego, starostę bełskiego etc. etc., pana Ludwika Miękickiego, pana Rafała Dzedoszyckiego, pana Kaspra Prusinowskiego. Którym to zleciliśmy, aby artykuły roku 1605 w województwie naszym spisane i zgodnie naonczas, i teraz ichm. panom posłom oddane³⁰⁸, K.J.M. i radom koronnym, i ichm. panom posłom Królestwa tego i W.Ks.L. oddali, zalecili, i o to, aby się im we wszystkim dosyć stało prosili, starali się i w niwczym ich nie odstępowali.

Nad to zleciliśmy panom posłom, aby artykułów sandomierskich w roku przeszłym spisanych³⁰⁹ pilnowali i one iuxta arbitrium wszej Korony panów rad i posłów moderowanych popierali i przestrzegali. I o to się starali, aby się im według moderacyi, której i pod Sandomierzem oczekiwali, i na to pewne osoby deputowali, popierali, i nam one odnieśli. Prosząc J.K.M., aby temu wszystkiemu, co nam powinien wedle przysięgi i pakt swoich, i podanych artykułów, które by były z poprawą i naprawą, uczynić raczył i konstytucyjami roborował. Zaczem nas K.J.M. chętliwe do posług swych i wierne poddane mieć będzie raczył. Sin secus, czego Panie Boże zachować nas racz i czego

³⁰⁶ Za wskazanie tego egzemplarza wydawcy dziękują dr. Oleksijowi Winnycence.

³⁰⁷ Kolejny zjazd rokoszowy pod Jędrzejowem, zwołany na 28 marca, rozpoczęty 2 kwietnia 1607 r.

³⁰⁸ Zob. instrukcję daną posłom na sejm z sejmiku w Bełzie w dniu 8 grudnia 1604 r. w niniejszym tomie.

³⁰⁹ Artykuły rokoszu pod Sandomierzem zob. *Rokosz Zebrzydowskiego. Materiały historyczne*, wyd. A. Rembowski, Warszawa 1898, s. 294-308.

sobie nie obiecujemy po K.J.M., który by był zgodny ze wszystkimi państwem Korony i W Ks.L., [1414] żeby solennem protestationem i postępkiem taki uczynili, aby tą ostateczną admonicją artykuł de non praestanda oboedientia publikowali i nam do województw niemieszkanie w połowicy sejmu zaczętego oznajmili.

Do ichm. panów braci naszych miłych pod Jędrzejów wysyłamy ichm. panów Kaspra Jahodyńskiego z Matcza sędziego bełskiego, Baltazara Napiórkowskiego, Marka Oleśnickiego, Walentego Widawskiego Wężyka, bracią naszą, prosząc ichm., aby raczyli sejmowi cierpliwie czekać, będzie li się to ichm. zdało, gdyż my, jako przed tym, tak i teraz przy deklaracji tej wspólnej, że [nie] odmiany Pana, ale w Panie poprawy i postrzeżenia egzorbitancji, i wykroczenia z wolności naszych pragniemy i potrzebujemy. Ichm. tego zdrowiem, krwią i majątkością swą pomóc chcemy, prosząc, aby ichm. te wszystkie rzeczy R.P. naszej wspól z nami charitative z J.K.M. i z radami koronnymi znosić raczyli i na ten sejm terazniejszy włożywszy i chęci, i uczynność J.K.M. i panów rad koronnych, ten jeden raz doznali, spróbowali i poczekali.

A ci panowie posłowie z Jędrzejowa, co tam sprawią, referować to nam będą powinni w Bełzie w piątek po Wielkiej Nocy pierwszy przyszy [20 kwietnia 1607 r.]³¹⁰. Nie wątpimy nic w tym, że Pan Bóg Wszechmogący, Ojciec nasz dobrotliwy, wszystkie rady J.K.M. i animusz ojcowski do nas (odjąwszy gniew swój) przywrócić będzie raczył z dobrem sercem i dobrym ojczyzny naszej.

Petita privatorum

Nie są tajne J.K.M. p.n.m. i wszystkim stanom koronnym zasługi j.w. pana Mikołaja hrabie z Ostroroga, które jako w inszych posługach R.P., tak osobliwie w ekspedycji inflanckiej z sławnym nieboszczykiem jm. panem hetmanem koronnym³¹¹, z wielką przewagą zdrowia swego i z uszczerbkiem [1415] miałym majątkości swej podejmował, czego znaczny przykład łącznie widzieć i teraz w niem ciężkiej choroby, gdyż i teraz na łóżku będąc złożony, także i odejściem kredytorom miałą część majątkości jm. utracony jest, prosić mają panowie posłowie, gorącą instancją do J.K.M. uczyniwszy, aby pociechę z nagrody przystojnej za łaską K.J.M. p.n.m. odnieść mógł.

Także za księciem jm. Romanem Rożyńskim-Narymuntowiczem prośbę do J.K.M. uczynić mają panowie posłowie, aby na majątkość pewną na Ukrainie mógł wieczność otrzymać albo sumy jakiej wniesienie.

Za jm. panem wojskim horodelskim³¹², człowiekiem rycerskim, J.K.M. i R.P. dobrze zasłużonem przyczynić się mają, aby na miejsce jurgieltu tego, który miał od J.K.M. za kilka lat zatrzymany, aby był z skarbu J.K.M. zapłacony, abo więc dzierżawą jaką od J.K.M. i od R.P. ukontentowany był.

³¹⁰ Planowany zjazd w Bełzie najprawdopodobniej nie doszedł do skutku, ponieważ zjazd jędrzejowski zakończył się fiaskiem. Dlatego nie wyodrębniamy tego zgromadzenia w niniejszej edycji.

³¹¹ Jan Zamoyski kanclerz i hetman wielki koronny.

³¹² Bronisław Orchowski wojski horodelski.

Rewizje na cła według prawa jm. panu pisarzowi buskiemu³¹³, jm. panu Kasprowi Prusinowskiemu starać się mają, aby słuszna taksa onym dana była.

Także rewizycja na frymark jm. pana Marcina Choteckiego, gdyż już po kilka sejmów ab ordinibus jest przyjęta, przez J.K.M. była potwierdzona i w konstytucje wpisana.

Za jm. panem pisarzem wendeńskim³¹⁴, aby w sprawie swej z ryżany był przez dekret J.K.M. osądzony.

Za panem Markiem Felińskim prosić mają, aby nobilitacja jego cnotliwych i przeważnych zasług jego ludziom tym więcej wiadoma była, w konstytucyje wpisać i ku temu opatrzenie i nagrodę posług jego od J.K.M. i R.P. miał.

Konstytucyją trzeba obwarować, jakoby płeć białogłowska szlachecka nie była mimo własną zwierzchność, komu należy, brana i szafowana, którą takimi słowy, albo jako się na nie zgodzą, [1416] napisana była: „jeśliby kto wziął płeć szlachecką białogłowską, a wróciłby przyjacielom należącym, abo opiekunom nie chciał, aby powinien był na Trybunale inter causas officii peremptorie, bez wszelakiej ekscepcyje, dylacyjej sprawować się i osobę oną sub poena infamiae et confiscatione bonorum in instanti, komu Trybunał nakaże oddać. A jeśliby interim za mąż ją wydał, albo sobie poniewolił, w tychże winach zostawał”. Które prawo, aby na praeterita ścigało się, dolożyć.

Przedmieszczanie lwowscy halickiego przedmieścia, iż chcą murować ambit pewny dla ozdoby i obrony pożyteczniejszej miasta J.K.M. Lwowa, starać się o to mają u J.K.M. panowie posłowie, aby impedymentu w tem od żadnej osoby nie mieli, gdyż to jest ex re Reipublicae.

Które to postanowienie nasze terażniejsze zleciliśmy jm. panu Gasprowi Jahodyńskiemu z Matcza sędziemu bełskiemu i marszałkowi koła naszego, imieniem nas wszystkich podpisać i zapieczętować. Działo się w Bełzie, na sejmiku die 27 martii 1607.

Imieniem ichm. od wszystkiego rycerstwa na sejmiku bełskim zgromadzonego podpisałem się.

Gaspar Jahodyński z Matcza sędzia bełski m.p.

³¹³ Pisarz ziemski buski z tego okresu nie jest znany. W spisach urzędników województwa bełskiego błędnie zinterpretowano ten zapis z instrukcji jako wskazanie, że pisarzem był Kasper Prusinowski, gdy tymczasem chodzi tu o dwie różne osoby (za tę wskazówkę wydawcy dziękują prof. H. Gmiterkowi).

³¹⁴ Dawid Hilchen pisarz ziemski wendeński.

86. Zjazd podczas leżenia ksiąg w Bełzie, 25 czerwca 1607 r.

1. Listowna relacja posłów województwa bełskiego z sejmu warszawskiego – Warszawa, 23 maja 1607 r.

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 196, s. 1585-1586 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Hieronim Kurzowski w dniu 30 maja 1607 r. [feria 4 post Dominicam Exaudi proxima a. D. 1607].

Inne rękopisy: **Rp. 2** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 77, s. 121-122 – oblata, ekstrakt z grodu bełskiego; w grodzie grabowieckim oblatowano w dniu 1 czerwca 1607 r. [feria 6 ante festa Solennia Pentecosten proxima a. D. 1607].

LSB 1572-1668, s. 81-82.

Wielmożni a n.m. panowie i bracia. Służby nasze braterskie pilnie zalecamy do łaski w.m. panom etc.

Taka jest instrukcja w.m. nam na sejmiku dana, abyśmy w.m. dawali znać we trzy niedziele, co na tym sejmie za zgodą wszystkich województw J.K.M. do pomnożenia swobód naszych należeć będzie, uczynić zechce i jako rzeczy te, które nam od w.m. poruczone, pójdą.

Z powinności tedy na sejmie wszystkim, jako było zdanie w.m., pilnie staraliśmy się, jakoby wprzód to, co zachodzi, całość wolności i praw naszych umiarkowano [1386] i prawa, które by z kluby swojej wyszli, naprawione byli, jako staraniem swoim i perswazyjami, do czegośmy też inszych z ichm. panów posłów z wielu województw gotowemi należeli. Zaniechawszy na propozycję, mamy także i sądów bez J.K.M., z ichm. pany senatory znieśliśmy się, z którymi wzięwszy przed się artykuły wiślickie i sandomierskie, ucieraliśmy je, na czym całe te trzy niedziele strawiliśmy.

O czym wszystkim, na cokolwiek spólna zgoda nas wszystkich zaszła, do wiadomości w.m. odsyłamy, mając taką obietnicę od J.K.M., iż na cokolwiek zgoda wszystkich nas zajdzie, co by do całości praw i swobód, i wolności naszych należało, chętnie rad uczynić chce. Starać się będziemy, jakobyśmy powinności naszej, rozkazaniu i ekspedycjom w.m. wszystkim dogodzić mogli. Zatem służby nasze do łaski w.m.n.m. panów i braciej zalecamy. Dan z Warszawy, 23 maii a. D. 1607. W.n.m. panów powolni bracia i słudzy.

Jan Daniłowicz k[rajczy] k[oronny], s[tarosta] b[ełski]

Ludwik Mięcki ręką swą

R[afał] Dzieduszycki z Dzieduszyca

2. *Edykt Zygmunta III z sejmku warszawskiego wzywający do wyjawienia praktyk i stanięcia przed sejmem – Warszawa, 25 maja 1607 r.*

Rp. APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 77, s. 119-121 – oblata, ekstrakt z grodu bełskiego; w grodzie grabowieckim oblatowano w dniu 1 czerwca 1607 r. [feria 6 ante festa Solennia Pentecosten proxima a. D. 1607].

Druk w: *Vol. const.*, t. 2, vol. 2, s. 337-338 – pod tytułem: „Assekurayja na odkrycie praktyk”, tam data wystawienia 28 maja 1607 r. W innych zachowanych rękopisach (zob. A. Pawłowska-Kubik, *Rokosz sandomierski*, s. 190, przyp. 192) i w oblacie w grodzie buskim 25 maja.

3. *Uniwersał Zygmunta III po sejmie warszawskim – Warszawa, 18 czerwca 1607 r.*

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 196, s. 1677-1685 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Hieronim Kurzowski w dniu 27 czerwca 1607 r. [feria 4 post festum Nativitatis Sancti Joannis Baptistae proxima a. D. 1607].

Inne rękopisy: **Rp. 2** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 77, s. 163-168 – oblata, ekstrakt z grodu bełskiego; w grodzie grabowieckim oblatowano w dniu 30 czerwca 1607 r. [Sabbatho in crastino festi Sanctorum Petri et Pauli Apostolorum a. D. 1607]; **Rp. 3** Bibl. Czart., rkp. 103, s. 373-379.

Zygmunt III z Bożej łaski Król Polski, wielkie księżę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzki, gocki, wandalski dziedziczny Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, oznajmujemy. Mając zawsze przed oczyma powinność naszą królewską, którą w tej R.P. [1678] przez wolne wszystkich stanów zezwolenie Pan Bóg na nasz włożyć raczył, to było jednostajne usiłowanie nasze, abyśmy powierzone nam tak zacne Królestwo przy starodawnych prawach i wolnościach, przy zwyczajach ojczystych, przy swobodach hojnie od przodków naszych nadanych w całe zatrzymawszy, tak sprawowali, żeby i pokój pospolity, i panowanie nasze, i rząd powszechny w swej mierze zostawał. Szczęścił Pan Bóg przez tak długie czasy w tym staranie nasze z uprzejmego afektu pochodzące i teraz, gdy pewnie za grzechy wspólne rozerwaniem i strasznym R.P. zatrzęsieniem nas nawiedzić raczył. Nie zeszło nic na powolności naszej i na pilnym do uspokojenia ojczyzny staraniu. Zaczem te tylko środki przedsiębraliśmy, któremi by nie nacierając na rozerwane animusy ludzkie, ale one łaskawie do zgody i jedności przywodząc, ojczyzna mogła być uspokojona.

A bacząc do tego być najsposobniejszy sejm koronny, którego wszystkie prawie stany, nawet i ci, którzy tego rozerwania są przyczyną, od nas żądali, radziśmy nań pozwolili, mając tę nadzieję, że wszyscy dobrego ojczyzny życząc i o nim się uspokoić, i dalszych zaciągów przestać mieli. Lecz zaraz jako o nim ci, którzy nas i R.P. trudnić poczęli, wiadomość [1679] wzięli na zjeździe kołskim, na nieuważenie zwierzchności naszej i prawa pospolitego złożonym, na to się zawzięli, aby i sejmiki zwyczajne,

i sejm walny rozerwali. Dlaczego tamże zaraz przez uniwersały swe generalne jakiś zjazd do kończenia rokoszu pod Jędrzejów obwołali i do zwiedzenia wojska rotmistrze i hetmany naznaczili. Czemu dosyć czyniąc, ludzi służebnych pod chorągwie zwiódłszy, pod Jędrzejów się stawili. Gdzie będąc napomnieni przez posły nasze, aby tego przedsięwzięcia zaniechali, nie tylko zawzięcia swego odstąpić nie chcieli, ale też drogę nam z Krakowa do Warszawy zwyczajną zastąpili, jakoby umyślnie wojski się obsadziwszy, zatrudnili. Nawet przyszło do tego, że gwałty i mordy niesłychane nad poddanymi naszymi, jako i na innych miejscach, tak w Chęcinach, w oczach prawie naszych, gdyśmy ku Warszawie jadąc, to tam miejsce mijali, żołnierstwo ich poczyniło.

Bolała nas ta krzywda poddanych naszych więcej niżeli nieuszanowanie dostojęstwa naszego, jednak mając nadzieję, że już nie tylko tak powolnym postępkim naszym, ale też powagą sejmową od dalszych zaciągów odwieść się mieli, puściliśmy to mimo się, a chcąc powolność [1680] naszą większą pokazać i chęć szczyrą do uspokojenia R.P. oświadczyć na samym prawie zaczęciu sejmu, sprawy te, które lubo z osoby naszej, lubo też spółnego stanów między sobą zawzięcia ojczyznę trudnili, daliśmy [w] uważenie tak senatu, jako też posłów ziemskich obojga narodu, aby o nich namowy bez nas sami z sobą czynili i to, co by było z dobrym ojczyzny, z uspokojeniem i ukontentowaniem animuszów ludzkich stanowili.

Wszystko to, co na tym sejmie proponowano było i do naprawy spraw i wolności naszych należało, w zgodzie i miłości jest namówiono i sejm skutecznie jest zawarły. W którego odprawowaniu, każdej miary chcąc rzeczy przywozić do uspokojenia i kontentowania rozróżnionych animuszów ludzkich, takeśmy postąpili, że dając dostateczną satysfakcją z osoby naszej w rzeczach i suspicyjach po różnych miejscach między uprzejmościami i wiernościami waszemi poddanych, także bojaźń i trwogę, która R.P. do takowych mieszanin przywołała, z animuszów ludzkich wyjmując.

Warowaliśmy naprzód wolność elekcyi z obostrzeniem prawa przeciwko tym, którzy by mimo pozwolenie wszystkich, bądź za żywota naszego, bądź po zejściu naszym, na to Królestwo którąkolwiek osobę wsadzać i promowować chcieli, na to i przywilej według namowy wiślickiej napisany, stanom koronnym [1681] i W.Ks.L. tu na sejmie jest od nas dany.

Potem, chcąc i od dalszych niebezpieczeństw R.P. uspokoić i takowym suspicyjom odkryciem ich koniec uczynić, daliśmy do wszystkich stanów koronnych i W.Ks.L., za zgodnym zezwoleniem R.P. rad i posłów ziemskich obojga narodu, edykt, napominając, aby tacy, którzy się na przeszłych zjeżdżiach z jakąż wiadomością rzeczy ojczyźnie i wolności szlacheckich całość obchodzących ozywali, jako i wszyscy inni, którzy by co takowego wiedzieli, tu się stawili. Asekurując wszystkie wobec, tak w niebezpieczeństwie przyjachania tu i odjachania, jako też w wolności w dowodzeniu tego, co by tak przeciw osobie naszej, jako i przeciw każdemu innemu mieli, zamierzwszy. Czas takowemu proponowaniu i tych rzeczy wywodzeniu od pierwszej śrrody po Świątkach aż do drugiej śrrody po Św. Trójcy [6-13 czerwca 1607 r.] blisko przeszłych tu w Warszawie. Do czego byli wysadzeni sędziowie tak z senatu, jako i z koła poselskiego przez stany naznaczeni.

Co wszystko gdyśmy obwołać i publikować, nawet i do wiadomości tych, którzy się naonczas pod Sieciechowem byli zgromadzili, przywieść rozkazali, byliśmy tej nadziei-

je, że wždy ktokolwiek z tych, którzy takowe wiadomości i przestrogi mieć się twierdzili i do zjazdów ludzie onymi przywozili, tu się z nimi stawić, i jeśliby było jakie R.P. niebezpieczeństwo, odkryć mieli. Na co przez wszytek czas naznaczony oczekiwając, gotowiśmy byli tak w tym, co by się osoby naszej dotykało, [1682] R.P. uspokoić i asekurować, jako też przeciwko tym, którzy by byli obwinieni tu zaraz na sejmie według tego, jakoby kto niepraw R.P. się być pokazał, zaraz tym sędziom do tego wysadzonym postąpić. Jednak przez wszytek czas naznaczony nie mogąc nic takowego doczekać, ostatniego dnia, to jest we środę blisko przeszłą, w edykcie naznaczoną, przy bytności wszystkich stanów, w wielkiej liczbie ludzi szlacheckich, ustnym opowiedzeniem naszym oświadczyliśmy się z tą gotowością i powolnością naszą, będąc w tym przed Panem Bogiem czystego sumnienia, że nas bez dania wszelakiej przyczyny, niewinnie do poddanych naszych w różne mniemania podano. Co i z tego jawnie się pokazuje, gdy ci, którzy się w tym czuwali, będąc od nas i edyktem zgodą sejmową wydanem, i przez przednie ludzie z senatu i koła poselskiego, którzy do nich po kilkakroć, przywoząc ich do zgody, byli posyłani napomnieć, tu się stawić i tego, co obiecowali, dowodzić nie chcieli, tym samym dając znać, że nic gruntownego nie mając, samemi tylko wieściami do takowego zamieszania ojczyznę przywiedli.

Czego że i teraz poprzestać, i żadnym sposobem i środkiem do uspokojenia się przywieść, i wszelaką, którąśmy w tym pokazowali powolnością naszą, kontentować się nie chcąc, z żalem tego zażywamy, bacząc, do jakiego niebezpieczeństwa [1683] takowy ich postępek, jeśli że przy nim stojąc, środkami na tym sejmie od stanów koronnych i W.Ks.L. miarkować się nie będą chcieli, R.P. przywieść może. I acz nie wątpimy, że uprzejmości i wierności [wasze] stojąc przy prawach i wolnościach swych, nie odstępując zwyczajnego i uprzywilejowanego spraw i potrzeb R.P. sejmowego trybu, mieszać się już więcej i do oddzielnych zjazdów przywozić nie dacie.

Jednak i nam zdało się uprzejmości i wierności wasze napomnieć, żądając, abyście w domach swych powrócenia posłów swych spokojnie czekali, od których weźmiecie sprawę, jako skutecznie i dostatecznie w rzeczach tych, które do uspokojenia R.P., do zniesienia spólnych urazów, do porównania tych różnic, które przeszłe sejmy trudnili, należały, za błogosławieństwem Pańskim, za powolnością i pilnym staraniem naszym, za zgodą i miłością stanów się postąpiło. Nie schodziło nic na tym tam placu, na wiernej radzie senatu, na pilnym, ostrożnym w prawach i swobodach ojczystych i w powinnościach swych poczuwaniu posłów ziemskich, braci uprzejmości i wierności waszych, i my z osoby naszej o to, czegośmy powodem byli, abyśmy dogodą tego, czego od nas żądano, potrzebom R.P., z radościom uprzejmości i wierności waszych z każdej miary dosyć uczynili, puszczając na stronę wszystkie czasów przeszłych, [1684] lubo osoby i dostojęństwa naszego dotykające, urazy i niepamiętanie wieczne, to gwoli zgodzie podając. Czym abyście uprzejmości i wierności wasze, nie chcąc ojczyznę i siebie w dalsze trudności przywozić, kontynuowali, pilnie powtórę żądamy.

Do czego, chcąc i te, którzy natenczas w zgromadzeniu są, od sejmu się rozróżnili, przywieść i drogę im jeszcze do łaski naszej i do uspokojenia R.P. zostawić, daliśmy im po wyjściu sejmu tydzień do umawiania i postanowienia takowych środków, za którymi by i oni się kontentować, i spólną ojczyznę od dalszych mieszanin wyswobodzić i ubezpieczyć mogła. Na co deputaci tak z R.P. rad, jako i z koła poselskiego

authoritate comitiorum praesentium są przy nas naznaczeni. A jeśliby też kto na tym nie przestając, a przy zawzięciu swym stojąc, co takowego w R.P. wszczyniał, czym by pokój pospolity targany i dostojenstwo nasze nieuszanowane zostało, żeby zgromadzeniem i wojskiem czego dowodzić, a ojczyznę do zniszczenia i zguby ostatniej takowemi postępками przywozić chciał, przyszło by te do uspokojenia R.P. środki i sposoby przedsięwziąć, które prawo pospolite i terazniejszego sejmu zgodna namowa nam podaje.

Co do wiadomości wszystkich przywodząc, rozkazujemy starostom naszym i ich urzędnikom grodzkim, aby ten uniwersał nasz do ksiąg grodzkich wniósłszy i na miejscach zwykłych [1685] publikować i obwołać rozkazali. Co uczynią uprzejmości i wierności wasze z powinności urzędów swych i dla łaski naszej. Dan w Warszawie, na sejmie walnym koronnym, dnia 18 iunii a. D. 1607, królowania państw naszych polskiego 20, szwedzkiego 14 r.

Sigismundus Rex

4. *Uchwała grupy szlachty województwa bełskiego wzywająca Jana Lipskiego podkomorzego bełskiego do zwołania szlachty pod broń po stronie rokoszan w przypadku zagrożenia – Bełż, 25 czerwca 1607 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 196, s. 1655-1657 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Jakub Radecki w dniu 25 czerwca 1607 r.* [feria 2 in crastino festi Nativitatis Sancti Joannis Baptistae a. D. 1607].
LSB 1572-1668, s. 82.

Nasz miłościwy panie podkomorzy.

Powolność służb naszych [1656] do miłościwej łaski w.m.n.m. pana pilnie oddajemy etc. Za zjechaniem naszym po potrzebach swych na leżenie ksiąg terazniejsze doszło nas, żeby uniwersały od ichm. panów rokoszan, braciej naszej, do kupy zwoływające miały być wysłane i do grodów dla wiadomości wszech rozesłane³¹⁵. O czym dowiadowaliśmy się u jm. pana podstarościego bełskiego sądowego, który nas w tym upewnia, że żadnych uniwersałów do urzędu jego nie podano. Jednak iż nas wiadomość z różnych miejsc dochodzi, że w inszych grodziech są aktykowane, i nie chcąc w terazniejszym zamieszaniu deesse prawom, swobodom i wolnościom naszym i owszem, równo z ichm. inszemi przykładem zwykłym poprzeć ich w tym osieroceniu naszym, natenczas wodzów swych, ichm. panów wojewody i kasztelana, nie mając, do w.m.n.m. pana jako dygnitarza po nich przedniejszego udajemy się, pilnie prosząc, żebyś nas w.m. w niebezpieczeństwach dalszych, które zachodzą R.P., obwieścić, a do tego wodzem naszym, gdzieby tego potrzeba okazywała, czas i miejsce ściągnięcia się naznaczywszy, być raczył. A my za oznajmieniem w.m. i za oddaniem listu w.m., do

³¹⁵ Uniwersał koła rokoszowego pod Czerskiem z 13 czerwca 1607 r., zob. *Rokosz Zebrzydowskiego. Materiały historyczne*, wyd. A. Rembowski, Warszawa 1898, s. 322-324.

grodu wiadomość wzięwszy, gotowiśmy, z w.m.n.m. panem do kupy się ściągnąwszy, iść tam, gdzie potrzeba R.P. pokaże. A przy tym powolne służby nasze do łaski w.m.n.m. panu pilnie oddajemy. Datum w Bełzie, w poniedziałek po św. Janie roku 1607. [1657] W.m.n.m. pana uprzejmie wszego dobra życzliwi przyjaciele i słudzy.

[1] Marcin Rogala z Warężyna podsędek bełski, [2] Zbożny Żuliński p[isarz] z[iemski] b[ełski], sam chory syna pośle i drugiemu posłał, [3] Marcin Kinicki, [4] Maciej Smitkowski p[odstarości] s[ądowy] bełski, [5] Paweł Łaszcz Tuczański, [6] Jerzy Paszyński, [7] Andrzej Jabłoński stolnik podlaski, [8] Abraam Mirecki, [9] Mikołaj Bogusz Traczewski, [10] Stanisław Tymński, [11] Stanisław Paszyński, [12] Jan Swiniarski, [13] Krzysztof Grabianka, [14] Wawrzyniec Czemiernicki, [15] Michał Zakrzewski, [16] Józef Wiczyński karzeł, [17] Wojciech Strzałkowski, [18] Andrzej Chołojowski, [19] Jan Popławski, [20] Jan Jabłoński, [21] Cyryl Miedźwiedzki, [22] Wojciech Miedźwiedzki, [23] Wojciech Radecki.

87. Sejmik relacyjny w Bełzie, 8 sierpnia 1607 r.

Sejmik nie doszedł do skutku z powodu nieprzybycia dygnitarzy i urzędników oraz większości szlachty, pomimo prawidłowego obwieszczenia konstytucji sejmowych, na mocy których zwołano sejmik.

1. Deklaracja posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków oraz wyznaczenie daty sejmiku relacyjnego

Vol. const., t. 2, vol. 2, s. 376, 377.

Bełskiego [pobór] do braci. [...]

A tym województwom i ziemiom, których posłowie pobór albo poborcy do braci wzięli, składamy sejmiki na miejscach zwykłych, w każdym województwie albo ziemi, na dzień 8 miesiąca sierpnia. A na tych sejmikach, co namówią i postanowią ze strony poborów i poborców, bez omieszkania oznajmić nam mają przez listy albo posły swe.

2. Uniwersał Zygmunta III po sejmie warszawskim – obóz pod Warszawą, 26 czerwca 1607 r.

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 196, s. 1717-1721 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Jan Niegalczewski dworzanin J.K.M. w dniu 9 lipca 1607 r. [feria 2 ante festum Sanctae Margaretae Virginis proxima a. D. 1607].

Inne rękopisy: **Rp. 2** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 77, s. 174-178 – oblata, ekstrakt z grodu bełskiego; w grodzie grabowieckim oblatowano w dniu 12 lipca 1607 r. [feria 5 ante festum Sanctae

Margarethae Virginis proxima a. D. 1607]; **Rp. 3** *Bibl. Czart., rkp. 103, s. 407-413 – kopia*: Uniwersał K.J.M. vigore deputationis wydany; tu datowany na 25 czerwca 1607 r.

Zygmunt III z Bożej łaski Król Polski, wielkie ksiązę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzki, gotski, wandalski dziedziczny Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, oznajmujem, że jakośmy ten blisko przeszły sejm za radą panów senatorów i prośbami ludzi stanu rycerskiego dla tej najwięcej przyczyny beli złożyli, abyśmy byli mogli to przeszłe zatrząśnienie R.P. do „uspokoienia przywieść^a, tak zaraz przy zaczęciu samym sejmowi wszelakie staranie z oświadczeniem powolności naszej czyniliśmy, aby w zgodzie i w miłości te wszystkie rzeczy, które do takowego rozróżnienia zdały się niektórym podawać przyczynę, powagą sejmową i u wszystkich stanów w zgodach uprzątnione i animusze ludzkie z każdej miary ukontentowane zostały. Przeto jako wiele innych potrzebnych R.P. spraw do konsultacyi sejmowych należących, tak też i sądów, przez które ukrzywdzonym sprawiedliwość zwłoki nie cierpiąca odprawować się zwykła, po większej części zaniechawszy, wszystko to, co nam [1718] tak z przeszłych zjazdów, jako i teraz z powiatowych sejmików przez posły proponowano było, puściliśmy pod rozsądek i uważanie tak panów rad, jako i posłów ziemskich obojga narodu, aby oni bez bytności naszej o tym się zniósłszy, zgodne namowy swe, do pomnożenia ojczystych swobód, do uspokoienia wspólnej ojczyzny służące, nam odnieśli i do wykonania podali. Jakoż za błogosławieństwem Pańskim, za życzliwym staraniem naszym, za uprzejmą chęcią i usiłowaniem stanów ^bwszystkiej R.P.^b tak się w tej mierze postąpiło, że, da Pan Bóg, każdy ojczyznę i dobro jej, i pokój pospolity miełujący takowem sejmowi skończeniem kontentować się będzie.

A że też do uspokoienia wiele na tem należało, aby to mniemanie, które na przeszłych zjazdach za przeciwnem nas i senatu udaniem trwogi i bojaźni, jakąż w niektórych poddanych naszych czyniło, odkryciem tych rzeczy zniesione było, acz każdy ojczyznę miłujący bez żadnych odwłok to, co by szkodliwego R.P. widzieli, przestrzec powinni, jednak i my, dając[c] do tego wszystkim pobudkę, za zgodą wszystkich stanów, przez edykt nasz napomnieliśmy tak tych, którzy z jakąś wiadomością tych rzeczy się ozywali, jako i innych wszystkich, aby się tu ^cz tym^c stawili i tak, co by się i osoby naszej dotykało, proponowali, jako też jeśli by w czym kogo ojczyźnie winnym być widzieli, na tym placu tego dowodzili. Na co sędzie tak z senatu, jako i z koła poselskiego wysadziwszy, [1719] gotowiśmy beli tak z nas wszelaką satysfakcją uczynić, jako też te, którzy by się winnymi i ojczyźnie z jakiej miary nieprawnymi być pokazali, według wynalazków tychże sędziów karać.

Po czem beli też od nas osobliwie napomnieni i aby się tu na sejm dla tego stawili żądani ci, którzy na on czas pod Sieciechowem w gromadzie byli. Od których pewniśmy tego byli, że ten środek do uspokoienia R.P. służący, mając od nas i stanów wszystkich bezpieczeństwa swego asekuracją, wdzięcznie od nas i od stanów wszystkich przyjąć mieli. Ale jako na początku sejmowi o to się starali, aby byli mogli tę powszechną zgodę udziałnym swoim zjazdem rozerwać (jako to ich i pierwsze do posłów ziemskich posyłanie, przez które do siebie ich od sejmowi wzywali i insze trak-

taty i uniwersały ich do ludzi podane jawnie pokazują), tak i to napomnienie nasze miejsca u nich nie miało.

Za czym, gdy się w tej mierze nikt nie ozwał, my też niewinność naszą w tych rzeczach, w których nas bez przyczyny po stronach udawano, oświadczywszy, to, co nam od stanów zgodnie namówiono do wykonania i potwierdzenia podano było przyjąwszy, postąpiliśmy do konkluzyje sejmu, ażeby i tym, którzy tej powszechnej sejmu walnego zgodzie przyczyną, droga do uspokojenia się nie zawierała, zostawiliśmy cały tydzień *authoritate comitiorum* po sejmie (deputaty tak z senatu, jako i z koła poselskiego na to posadziwszy) do znoszenia się z nimi i podawania środków, [1720] przez które by do zgody i jedności oni przywiedzeni, a R.P. i od dalszych mieszanin uspokojona być mogła. Lecz nad spodziewanie nasze nie tylko się do tego przychyłać, będąc od tychże deputatów napomnieni, nie chcieli, ale też, obyczajem wojennym ^drozciągnąwszy chorągwie^d, z działami, z armatą wszelaką tu, pod Warszawę prawie się pod bok nasz podemknąwszy, do żadnych traktatów przystąpić nie chcą, ale *hostili et guerrico more* przeciw nam, Królowi i zwierzchności swojej, któremu wiare poprzysięgli, stoją. W czym jako dostojęństwo nasze nieuszanowane, jakież uraz prawa i pokój pospolity od nich podnosi, do jakich w ojczyźnie zaciągów pochop się takowym ich postępkiem podaje, snadnie każdy baczyć może.

Czemu zabiegając tym ostatnim woli naszej oznajmieniem, za zgodą tak wszystkich senatorów przy nas natenczas w znacznej liczbie będących, jako i deputatów z koła poselskiego naznaczonych napominamy i rozkazujemy wszystkim, którzykolwiek w tej to gromadzie są, aby zaraz zaniechawszy dalszego przedsięwzięcia swego, spokojnie się do domów rozjechali, buntów i gromad wszelakich poprzestali, *authoritate privata* więcej sobie nad powagę sejmu nie uzurpowali, spokojnego panowania naszego dalej nie trudnili. Co gdy uczynią, wszelkim tym, którzy w tej mierze za teraźniejszym [1727] napominaniem naszym poprzysiężonej wiary nam dotrzymujących dostojęństwa naszego i prawa pospolitego szanować będą, łaskę naszą ofiarujemy. A którzy by dalej zamysłów swoich popierać upornie chcieli, oświadczywszy i niewinność swoją Panu Bogu, na którą patrzy świat, to nam przydzie czynić, co prawo pospolite i zwyczaje tej Korony, a przodków naszych przykłady uczą.

Ażeby to do wiadomości wszystkich przywiedziono było, rozkazujemy starostom naszym i ich namiestnikom, aby ten uniwersał nasz do ksiąg grodzkich wpisać i na miejscach zwykłych obwołać dali, inaczej nie czyniąc z powinności urzędów swoich i łaski naszej. Dan z obozu naszego pod Warszawą, dnia 26 czerwca r. P. 1607, panowania naszego polskiego 20, szwedzkiego 14. Na własne J.K.M. rozkazanie.

^{a-a} w Rp. 2: uspokoić ^{b-b} w Rp. 2: wszystkich ^{c-c} w Rp. 2 brak tego fragmentu ^{d-d} w Rp. 2: z rozciągnięciem chorągwiemi

3. Odpowiedź Jana Lipskiego podkomorzego bełskiego na odezwę szlachty bełskiej – Lipsko, 27 czerwca 1607 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 196, s. 1705-1707 – oblatą; w grodzie bełskim oblatował Nob. Maciej Zagarzewski w dniu 28 czerwca 1607 r. [feria 5 in vigilia festi Sanctorum Petri et Pauli Apostolorum proxima a. D. 1607].

LSB 1572-1668, s. 83.

[1706] W.m.m. panom służby me pilne zaleciwszy jako braciej łaskawej. Z żalem mi przychodzi odpisować na takie aktykowane listy w.m. panów braciej mojej, ale powinność moja szlachecka i estymacyja dobra wycisnąć to musiała na mię, że muszę się kilkiem słów ozwać, bo widzę, że się chcąc w.m. justyfikować, sami mię w coś niepotrzebnego wkładać chcecie. Życzyłbym był raczej, żeby się ta gorącość przeciwko ojczyźnie pokazała była naonczas w Bełzie na sejmiku, gdzie generalny zjazd województwa bełskiego był, albo na drugim zjeździe, który był z sejmiku złożony, to jest na piątek pierwszy po Wielkiej Nocy [20 kwietnia 1607 r.]³¹⁶, gdzie i porządek jechania naszego, i czas, i nervus potrzebny namówiony być miał. Wszytkiegoście w.m. odbieżeli. Straciwszy tedy nadzieję, miałem i sam się wolą dawno w pośrodek ichm. panów rokoszanów stawić, powinności swej szlacheckiej dosyć czyniąc, lecz (za przypadkiem moim niedobrym) ostać musiał doma, posławszy syny swe na miejsce swe do ichm., a to chcąc pokazać, że mi rokosz i intentum jego smakował, nie tak jako niektórym, co się snadno pokazać może.

Za tę tedy chęć w.m. aktykowaną dziękuję, bez czego być mogło. Z jakiego [1707] serca pochodzi, Bóg widzi. Ja pewnie (by nie szkodliwy przypadek) w.m.m. panom służyłbym, jednak perswaduję i proszę, żeby ta gorącość w.m.m. nie gasła, życząc tego jako najprędzej, abyście się w.m. do ichm. pospieszyć raczyli, bo do ognia bieżąc, szkoda czekać na starszego, snadnie go tam na miejscu znajdzie, a też tam quilibet pro se stanąć powinien jako szlachcic. Zaprawdę miłościwi panowie bracia żalosna rzecz jest, że dopiero na schyłku rzeczom zabiegać chcemy, a kiedy plac i miejsce tego było, przez szpary patrzono, zamilczawszy tego wszыtkiego na zjeździech generalnych, a na drugie się nie stawiawszy. Ja za lepszym zdrowiem pewnie rad bym się tam stawił, czego sobie życzę.

Natenczas służby me w.m. oddaję. Dan z Lipska, w pierwszą środę po św. Janie Krzycielu roku 1607. W.m.m. panów brat służyć rad.

Jan Lipski z Goraja podkomorzy bełski m.p.

³¹⁶ Niniejsze słowa potwierdzają, że sejmik ten nie odbył się.

4. Uniwersał prymasa Bernarda Maciejowskiego po sejmie warszawskim – Warszawa, 29 czerwca 1607 r.

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 196, s. 1721-1727 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Jan Niegalczewski dworzanin J.K.M. w dniu 9 lipca 1607 r. [feria 2 ante festum Sanctae Margarethae Virginis proxima a. D. 1607].

Inne rękopisy: **Rp. 2** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 77, s. 178-183 – oblata, ekstrakt z grodu bełskiego; w grodzie grabowieckim oblatowano w dniu 12 lipca 1607 r. [feria 5 ante festum Sanctae Margarethae Virginis proxima a. D. 1607]; **Rp. 3** AGAD, Sucha, 148/172, s. 563-565.

Bernardus Maciejowski S.R.E. cardinalis, archiepiscopus Gnesnensis, legatus natus, Regni Poloniae primas ac primus princeps.

Wszem ichm. panom rycerstwu i obywatelom sławny Korony tej i W.Ks.L., m.m. i łaskawym panom i braci, chęci moje braterskie ofiaruję. Miłościwi panowie i bracia.

Jako skoro na tym pierwszym dostojęństwie w Koronie tej, za wolą i przejrzeniem Boskiem, a za łaską J.K.M. Pana mego, postanowiony jestem w tych burzliwych czasach R.P. naszej, gdy jeszcze zwoływać ludzie do kupy pretekstem wolności i praw zgwałconych poczęto, jakoby zwykłym i od przodków nam podanym sposobem to się naprawić nie mogło, starałem się o to pilnie z ichm. m.m. drugimi panami senatorami z powinności mej, aby zawzięte zamysły, w zapędzie swym uspokoiwszy się, w miłości i zgodzie, podobne a słuszne rzeczy do zniesienia zaciągów tak wielkich w ojczyźnie od panów braci rozróżnionej podane nam byli. Pogardzone chęci i życzliwości nasze, a da Pan Bóg, szczerze do usłużenia R.P. zostały, rozgłosiwszy samo absolutum dominium i praktyki cudzoziemskie, jakoby temi dwiema rzeczami Korona ginąć miała i na co dowody obiecowano pokazać, i nam, ludziom wolnym, a w dostojęństwie równym, według upodobania rozkazywać chciano. Lecz i na tym tam placu przedsięwzięcia nie zdarzyli się im, bo i absoluti dominii sposoby, które albo na rzeczy, albo na osoby ściągac się miały, żadne się nie pokazały, gołe tylko suspicje, bez żadnych dowodów roztrzęsione, a rzeczą i skutkiem samym nie pokazane, nie dali ludziom takiego smaku, [1723] żeby dalej czekaniem z gromady tak wielkiej, do domów swych spokojnie rozjechać się nie mieli.

Za czym spółnie wszyscy, chcąc uspokoić i znieść wszelkie suspicje, które by Koronę zachodzić miały i ostrzec praw, wolności, żądali J.K.M., aby sejm walny zwykłym sposobem złożyć raczył, na którym by to wszystko porównano zostało. Było do mnie województw niektórych wielkopolskich wiele instancyjej, abych J.K.M. w tej mierze solicytował, obiecując się z sejmem zwyczajnem likarstwem do policzenia urazów w R.P. kontentować. Co jako prędko otrzymali, w czym dogadzając im i spokojnemu ojczyźnie wszelkiem staraniem czynił, pomieniwszy pierwsze żądania i życzliwość swę, do daleko różnych sposobów uciekli się, bo zawoławszy mimo zwierzchność J.K.M. i wiadomość moję na zjazd kolski na poparcie tylko samego sejmu, z czym się publice przez posły swe opowiadaliśmy, rzeczy daleko różne zawarli i do gromady jędrzejowskiej uciekli się.

Odprawiły się zatem sejmiki powiatowe, zgodnie posłowie obrani ze wszystkich województw, oprócz samego krakowskiego, z tym posłani, aby znieść artykuły tak wi-

ślickie, jako i sandomierskie, przy starym prawie stojąc, miarkowali je i to zawarli, co by rozumieli być z dobrym R.P., z czułością praw i wolności ojczystych. Stawili się z tą zgodą na sejm walny w pośrodek nas inszych starszych braciej swej, będących przy J.K.M., głowie naszej.

Zaczęły się zwykłe deliberacje, bez żadnej opresyje i tumultów, dogadzało się braciej pozostałej w domu, przychylając się do zadości ich, a tym barziej, gdy J.K.M. z powolności i dobrotliwości swej pańskiej ustąpiwszy, dopuścił nam znosić się z sobą wspólnie i umawiać, [1724] oświadczając się, że co by jeno do naprawy praw i wolności należało, za zgodą naszą wszystko gotów uczynić, ażeby grontownie i bez uchylania to się odprawowało i zle rady, których przyczyną być kładli tak absoluti dominii, jako i praktyk cudzoziemskich, odkryli się i ten morbus R.P., na który siła lubo za różnym udaniem i niewiadomością bolało, zniesiony był.

Za pozwoleniem stanów edykt wyszedł, aby każdy wolnie powiedział, co by jeno wiedział w tej mierze, sędziowie mianowani, czas naznaczony, życząc, aby i z tej miary R.P. uspokojona była i to, co rozgłoszono, z umysłów ludzkich wyjąć się mogło. Ten postępek i szczerość nasza uraziła ich, zwłaszcza że ludziom już oczy otworzyły się, nie ukazawszy żadnym postępkim na nikogo nic takowego, nie tylko sejmu, na który consensus ordinum zaszedł, przyznawać nie poczęto, ale samym sobie przywłaszczając nad stany koronne władzą do siebie, nas i rad osobnych używać poczęli. Co acz ad extrema się chyliło, gdy na pańską władzę i powagę sejmową nastąpiwszy, z wojskiem podnoszono. Jednak abyśmy nie opuścili beli żadnych środków, które by służyły do uspokojenia R.P. i odwiedzenia różnych od przedsięwzięcia ich, za pozwoleniem J.K.M., przedniejsi senatorowie z naznaczonemi z koła poselskiego, kilka mil od Warszawy znosząc się i porozumiewając z nimi rozdzielonemi, gdzie pilnie dopytywaliśmy się u nich, aby co tak gruntownego, rzetelnego i słusznego podali, czym by i oni sami, nie niszcząc dalej Korony, uspokoić się mogli. Lecz w zawziętych umysłach ani żądania [1725] i starania tak uprzejme nasze miejsca nie mieli, ani żadnego directum responsum w tej mierze od nich odnieśćiechmy nie mogli.

Co wszystko skromnie i dla ojczyzny, i dobrego jej ponosząc, przyszło nam dalej postąpić, a w takim niebezpiecznym razie ojczyzny nie odbiegać, sejm skończyć, na którym za powolnością J.K.M. p.n. i pozwoleniem, za zgodą stanów prawa dawne do skutku przywiedzione, w ryzę wprawione i nad to wiele potrzebnych R.P. całości jej postanowione. Nie chcąc jednak do środków żadnych ostrych przystępować, ale raczej te rany i rozróżnienia wszelką powolnością leczyć i miarkować sejmową władzą i pozwoleniem, osobom pewnym senatorskiego i poselskiego koła dana moc do tego dnia z nimi się umawiać, do uspokojenia rzeczy przywozić zwykłym sposobem.

Pogardzone, odrzucone te życliwości, żądania i powolności nasze, i miasto responsum, który nam obiecowali na poselstwo nasze w tej mierze dać, J.K.M. p.n. w gromadzie małej szlacheckiego stanu posłuszeństwo wypowiedzieć ważyli się, czym odkryli już złe zamysły swoje, które tak dawno pod pretekstem poparcia dobra pospolitego cukrowali, a rzeczą samą, gdy ani rozumiani umowę żadną, której się zawsze strzegli, miejsca nie miała. Różnie już braciej podawali, snadnie pokazali i już nas, ludzie sobie równe, na wolność, prawa nastąpiwszy, oprymować i absolute nam panować chcą, nad wolą i zgodę starą, któremi jako wolna elekcya, fundament pierwszy wolności,

tak i wypowiedzenie posłuszeństwa spółnie służy, [1726] Pana odmieniać usiłują i zelrywszy dostojęństwo jego, któremu wiarę przysięgli, jako na nieprzyjaciela koronnego z wojskiem nastąpili.

Postępek tedy tych wszystkich spraw libere et candide, jakom zwykły, abyście się w.m. nikomu różnie zwodzić nie dali, oznajmićem chciał, oświadczając się ojczyźnie, w.m. braciej swej i potomnym czasom, że przy władzy, zwierzchności i dostojęństwie J.K.M. pana mego, oddając mu zwykłe i wierne poddaństwo, przy prawie i wolnościach, którym się gwałt za takim postępkem dzieje, z drugimi ichm. cale stoję i opowiadam się, a przy tym przez całość swobód i wolności pilnie w.m.m. panów i łaskawej braciej żądam i z urzędu mego napominam, żebyście w.m. idąc drogą cnych przodków swych, którzy nigdy w nieufności i niedotrzymaniu wiary Panom swym doznani nie byli, za czym i dotąd kwitujące wolności przyszli K.J.M. Panu swemu, pomazańcowi swemu, który nad nim mocną rękę swą trzymać i niewinności jego surowym obrońcą będzie, cale cnotę i wiarę powinnego poddaństwa oświadczali i dotrzymali, a w domach swych aż do dalszego oznajmienia J.K.M. i innego też, któremu to w takich rzeczach należy, spokojnie, a gotowi na wszelki gwałt i ratowania Pana i ojczyzny, oczekiwali. Pewniem z oświadczenia zwykłe na wszystkich tych przeszłych zjeździech przy dostojęństwie pańskim w.m. i wrodzona cnota, wiara i szczerłość polska do tego w.m. poruczy, o co ja w.m. po wtóre pilnie [1727] proszę. Dan w Warszawie, die 29 iunii a. D. 1607.

Bernard Cardinalis Maciejowski archiepiscopus Gnesnensis et primas

5. *Uniwersał Zygmunta III po bitwie pod Guzowem – obóz pod Orońskiem, 7 lipca 1607 r.*

Rp. 1 CDIAUL, *Fond 1, Opis 1*, 196, s. 1865-1871 – oblata; w grodzie belskim oblatował Nob. Stanisław Brzezicki w dniu 4 sierpnia 1607 r. [Sabbatho post festum Sancti Petri Vinculati proxima a. D. 1607].

Inne rękopisy: **Rp. 2** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 77, s. 270-274 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatowano w dniu 12 lipca 1607 r. [feria 5 ante festum Sanctae Margarethae Virginis proxima a. D. 1607]; **Rp. 3** AN Kraków, rkp. AS, *Teka XXVII, koperta 28*, s. 193.

Zygmunt III z łaski Bożej Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzki, gotski, wandalski dziedziczny Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, obywatelom Korony Polskiej i W.Ks.L. i inszych państw do nich przyległych, uprzejmie i wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Uprzejmie i wiernie nam mili.

Naznaczyli beli sejmu przeszłego, zgodnie, bez żadnej protestacyjej zawartego, pewni tak z senatu, jako i z koła poselskiego deputaci, którym moc jest dana, aby pospołu z nami z pany senatory przy nas będącymi, jako o tych, którzy od zgody powszechnej sejmowej się odstrychnęli, uspokojeniu, tak też, jeśliby przy uporze swym zawzięcie stali, o dalszym przeciwko im postępkowi radzić i od mieszanin R.P. wyzwolić mogli. Co do skutku przywodząc, ci deputaci za powodem naszym zaraz po sejmie

słali do tej tam strony, opowiadając im i to swoje od wszystkich stanów sobie poruczone staranie, i nasze też, do ukontentowania słusznymi środkami animuszów ich, powolności. Którą oni pogardziwszy, dowodząc dawno umyślnego zawzięcia swego, nie czekając skończenia czasu do traktatu z sejmu naznaczonego, posłuszeństwo nam w zgromadzeniu swym wypowiedzieli i przez uniwersały po państwach naszych rozsyłane publikowali, ludzi do siebie kupili, do wydawania poborów przymuszali, sami się ufortyfikowawszy i praktyki, które [1867] jawnie pismem i traktatami pokazują się, z panem cudzoziemskim i na sadzenie go przez gwałt na państwo czyniąc, co się po tym dostatecznie dokumentami autentycznymi i listami ich pokaże, i elekcyją umówiwszy, kondycyje z nowo obranym sobie Królem postanowili. Z wojskiem i z armatą spod Warszawy się ruszyli, tym umysłem, aby Kraków, stołeczne miasto nasze, a przy tym regni insignia opanowali.

Zaczym też nam inaczej nie przyszło, jedno zgodnie od deputatów władzą sejmową naznaczonych, namówiony i uradzony przeciwko wiary i poddaństwa nam nie dotrzymującym postępek, i prawa pospolitego, a mianowicie do konstytucyje tak na szczęśliwej koronacyje naszej contra perduellionis³¹⁷, jako i po tym na sejmie warszawskim contra practicanes³¹⁸ uczyniony i na przeszłym blisko sejmie warszawskim ad hunc casum reasumowany,³¹⁹ stosowany, zawarłszy za nimi się ku Krakowu ruszyć, i przeciwko gwałtowi takowemu panowania naszego, prawa pospolitego i wolności szlacheckich z odważeniem zdrowia naszego bronić.

W czym gdy się ta tam strona postrzegła, naprzód pod Warką w szyku stanąwszy, przeprawy i drogi nam ku Krakowu bronili, gdzie gdyśmy z wrodzonej dobrotliwości naszej znosić się z nimi gotowi beli, lubo słowem rycerskim i daniem ręki hetmanowi³²⁰ naszemu, we dwu milach stanąć i deputaci do traktatów w mili od obozu naszego (gdzie też i deputaci nasi stanąć gotowi byli), zesyłać obiecali (na co samo, czekając dzień cały, pod Warką strawiliśmy), jednak i w tym słowa nam nie strzymawszy, tegoż dnia nocą aż ku [1868] Radomiowi w siedmi milach obóz swój zaciągnąwszy pod Jedlińskiem³²¹ miasteczkiem, na przeprawie zasadzki na nas uczynili. Czego my, uchodząc i nic nacierać nie chcąc, inszą drogą na Przytyk³²² ich wojsko pomijać umyśliliśmy. Gdzie gdyśmy obozem się położyli, dano nam znać, że oni od Radomia w tę stronę, gdzieśmy stali, w bok obróciwszy, drogę znowu nam zajęchali. Jakoż tejsze nocy pod obóz nas w kilkuset koni pojeżdżali, rycerstwo przy nas będące przez listy do buntów przywodzić chcieli i wszystkich okazyi do oprymowania nas upatrowali. Nawet i posłańca w. Stanisława Żółkiewskiego hetmana naszego polnego koronnego, który z listem do traktatów tej tam strony wzywających był posłany, [w] więzieniu contra iura gentium zatrzymali.

³¹⁷ Konstytucja sejmu 1588 r. „De crimine laese Maiestatis Regiae et perduellionis” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 2, s. 62-63).

³¹⁸ Konstytucja sejmu 1593 r. „O praktykantach” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 2, s. 196).

³¹⁹ Konstytucja sejmu 1607 r. „Asekuracja na odkrycie praktyk” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 2, s. 337-338).

³²⁰ Stanisław Żółkiewski hetman polny koronny.

³²¹ Jedlińsk, m. w pow. radomskim (obecnie wieś w pow. radomskim, woj. mazowieckim).

³²² Przytyk, m. w pow. radomskim (obecnie wieś w pow. radomskim, woj. mazowieckim).

W czym już bacząc jawne niebezpieczeństwo nasze i nieodmienną ich przeciwko nam zawziętość, oddawszy pod rozsądek Boga najwyższego niewinność naszą, ku nim dnia wczorajszego, gdy nas na samej prawie drodze w uszykowanym czekali wojsku, ruszyliśmy się, gdzie wszystkie tak upornie przeciwko nam zastaliśmy usadzone, że pierwsze starcie przeciwko nam wywiedli, ludzi znacznych przy nas będących jednych pomordowali, drugich na zdrowiu poszkodzili, na ostatek uparcie na nas natarłszy, bitwę z nami zwiedli. A to pokazał sędzia sprawiedliwy słuszną naszą, zniżył ich wyniosłą pychę, dał nam bez wielkiej krwi rozlania, z łaski swej, zwycięstwo, które tak moderując, żeby w tych tylko pierwszych zapalach stanęło, zahamowaliśmy ludzkie nasze od [1869] dalszego poparcia, nie skwapiając się na krew ludzi niewinnych, niewiedząc od tych zawiedzionych (którzy i teraz drogi do łaski naszej, jeśli się upamiętawszy, słusznymi środkami onej szukać będą, nie zawieramy) od autorów tych mieszanin, którzy złe praktyki chytrym płaszczem wolności na takowy szanć ojczyznę przywieść i zamieszawszy R.P., wolność elekcyi, i zatem swobody i prawa ojczyzny pod swą moc podbić usiłowali.

Którzy i teraz uporę swego nie odstępując, znowu do kupy się zbierają, przedsięwzięcia swego dowodzić chcąc, przeciwko którym że nam dalej tak postąpić przychodzi, jakobyśmy całość R.P., swobody i wolności szlacheckie w całe zachowali, bezpieczeństwo i panowanie nasze, i to Królestwo od dalszych mieszanin i od zguby wyzwolili, żądamy i napominamy uprzejmości i wierności wasze, abyście do nich się nie kupili i pomocy ani posiłków żadnych onym nie dawali, rzeczą samą już tego doznawszy, że ci to są, którzy pokój pospolity wzruszają, wojnę w spokojnej ojczyźnie zniecają, na prawa i wolności szlacheckie następują, z wojski się po Koronie pomykając, aż do zniszczenia wszystkich, do mordów, gwałtów przyczynę dają, wszystkie dostatki, ozdoby, majątności, żony nawet i dzieci uprzejmości i wierności waszych na ostatnią zgubę, za rozerwaniem przez nie tej jedności, którą się całość każdej R.P. zatrzymawała, narażają. Na zdrowie, dostojęństwo i panowanie nasze następują i o nasadzeniu na Królestwo Pana inszego (jako się z listów ich wyżej mianowanych pokazuje) praktyki czynią, i jako sami wiarę nam złamali, tak radzi by wszystkich do takowego zmiennictwa przywiedli i na ten zacny naród, cnotą i stateczną ku Panom swym wiarą sławną, zmać wieczną [1870] zaciągnęli.

Jesteśmy tego pewni, że i cnota narodu polskiego zwykłych przodków swych zostanie w klubie, ani się tak odmiennym da wwieść wiatrom, i uprzejmości i wierności wasze poprzysiężonej nam dotrzymawając wiary, przy prawach i wolnościach swych, przy panowaniu naszym, które za wolnym nas pod uprzejmości i wierności waszych wybraniem ten, u którego są królestwa w ręku, nam do sprawowania oddał, przy zdrowiu i dostojęństwie naszym zastawiać się potężnie nie zaniechacie.

O co jako pilnie uprzejmości i wierności waszych żądamy, tak też i od tego nie jesteśmy, że jeśliby jeszcze stany czego do pomnożenia praw i wolności potrzebowali, tedy jakośmy z powinności i z chęci naszej ku pomnożeniu swobód i wolności uprzejmości i wierności waszych, na blisko przeszłym sejmie za zgodą spólną wszystkich stanów uczynili, tak znowu na przyszłym sejmie, da Pan Bóg, za tą zgodą spólną to, co by się z prawa dawnymi zgadzało, co by z ochroną dostojęństwa naszego było, gotowiśmy uczynić.

A jeśliby też kto takowy się znalazł, który by tumulti i guerri znowu wscyznać, wojska zwodzić, ludzi pod jakimkolwiek pretekstem do kupy zwoływać, sądy i sprawiedliwość hamować, praktyki z cudzoziemcy czynić i R.P. mieszać się ważył, przeciwko takowemu, jako wspólnej ojczyzny, pokoju pospolitego nieprzyjacielowi, winy w prawie pospolitym opisane i na tym sejmie ad hunc casum reasumowane ekstendować będziemy i edyktem naszym urzędowym egzekwować każemy.

Co do wiadomości wszystkich przywodząc, razkazujemy starostom naszym i ich namiestnikom, aby ten uniwersał nasz do akt swych grodzkich wwiodłszy, na miejscach zwykłych obwołać [1871] rozkazali, inaczej nie czyniąc dla łaski naszej i z powinności urzędów swych. Dan z obozu naszego pod Orońskiem, dnia 7 miesiąca lipca r. P. 1607, panowania królestw naszych polskiego 20, szwedzkiego roku 14. Na własne rozkazanie J.K.M.

6. *Uniwersał Stanisława Żółkiewskiego hetmana polnego, starosty lwowskiego, po bitwie pod Guzowem – obóz pod Krasnymstawem, 20 lipca 1607 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 196, s. 1760-1763* – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Jan Niegalczewski dworzanin J.K.M. w dniu 23 lipca 1607 r. [feria 2 ante festum Sancti Jacobi Apostoli proxima a. D. 1607].

Druk w: *Pisma Żółkiewskiego, s. 475-477* – tam data 12 lipca 1607, a dalej jeszcze dwa inne uniwersały Żółkiewskiego do szlachty, z 12 i 17 lipca.

7. *Atestacja i protestacja urzędu grodzkiego bełskiego w sprawie prawidłowej publikacji terminu sejmiku relacyjnego i informacja o jego nieodbyciu z powodu zbyt małej frekwencji – Bełz, 8 sierpnia 1607 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 196, s. 1909-1910* – oblata; w grodzie bełskim wniesiono w dniu 8 sierpnia 1607 r. [feria 4 post festum Sancti Petri Vinculati proxima a. D. 1607]³²³.

Officii Belzensis attestatio.

Praesentibus Gen. Floriano Suchorabski gladifero terrae Praemisliensis, Bronislao Orchowski tribuno Horodliensis, Hieronimo Miękicki, Stanisłao Lipczyc, Jaroslao Łysakowski, Joanne Miłocki, [1910] Valentino Widawski, Joanne Gołaski, Stanisłao Żorawiński succamerario Halicensis, Gasparo Prusinowski, officium castrense Belzense, videlicet Mag. Joannes Daniłowicz a Żurow incisor Regni, loci praesentis capitaneo, Mathias Smitkowski vicecapitaneo, Joannes Paprocki notarius officii castrensis Belzensis, in vim testificationis diligentiae suae ratione functionis officii sui et negotiorum Reipublicae exequendo, suae indemnitati praecavendo talem attestationem et protestationem ex parte sua in acta praesentia intulerunt.

³²³ Za wskazanie niniejszej atestacji wydawcy dziękują dr. Oleksijowi Winnyczence.

Quod die hodierna, iuxta literas universales contributionis publicae anni praesenti in conventu generali Warsaviensi laudatas et ad officium praesens sabbatho proxime praeterito per oblatam porrectas, de observantia iuris ad mandatum S.R.M. publicatas, conventum hodiernum Belzensem ratione contributionis eiusdem consentiendis assignatum paratierant exequi, verum obstante absentia dignitariorum et incolarum totius nobilitatis Belzensis, qui pro die hodierna sufficienti publicatione et nota de eodem conventu accepta circa celebrationem querellarum castrensiu Belzensiu actus feriae secundae proxime praeterita se Belzam non sisterat ad nulla ratione sine consensu mutuo qui in eo passu si quando eo tempore potissimum necessarius exequi nequiebant, de quo eam suam diligentiam Mag. loci capitaneus cum suis officialibus in assistentiam praefatorum nobilium tum Ministeriali Regni Generali Prov. Jacobo de castro Belzense maioris testimonii quo adhibito, fecit et solenniter protestatus.

88. Sejmik deputacki w Bełzie, 10 września 1607 r.

1. Informacja o deputacie

Deputatem został Jarosław Oleśnicki (Deputaci, cz. 1, s. 209).

2. Manifestacja Marcina Rogali podśędka ziemskiego bełskiego z powodu niemożności przyjęcia funkcji deputata do ugody pomiędzy stanami – Bełz, 11 września 1607 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 196, s. 1953-1954 – oblata; w grodzie bełskim wniesiono w dniu 11 września 1607 r. [feria 3 post festum Nativitatis Beatissimae Mariae Virginis proxima a. D. 1607].

LSB 1572-1668, s. 83-84.

Subiudicis terrestris Belzensis testatio.

Ad officium et acta praesentia castrensia Belzensia personaliter veniens Gen. Martinus Rogala subiudex terrestris Belzensis testatus est de diligentia sua, quod licet in conventu moderno Belzense electionis deputati ad Iudicia Tribunalitia de consensu multorum incolarum Belzensiu destinatus et electus sit, ut ad componendum inter status vigore constitutioni anni praesentis in conventu Warsaviensi laudati³²⁴ pro festo Sancti Martini proxime venturo [11 listopada 1607 r.] Warsaviam condescendat, sed quoniam munus nec obire propter iudicia terrestria Belzensia et Graboviecensia nequit et quidem ex nobilitate ea in re discordes [1954] fuere, allegando se protestantem

³²⁴ Konstytucja sejmu 1607 r. „Compositio inter status” (Vol. const., t. 2, vol. 2, s. 342).

non posse eo negotio fungi uti subiudicem, cuius interveniente decessu ad compositionem inter status iudiciorum necessario vaccare deberent, ideo hanc attestationem suam in vim legalium negotiorum et causarum iudicandarum personam suam stringentium seque ab eiusmodi muneris functione retrahentium, diligentia sua manifesta patefacta coram officio praesenti retulit.

89. Sejmik deputacki w Bełzie, 15 września 1608 r.

1. Informacja o deputacie

Deputatem został Kasper Jahodyński sędzia ziemski bełski (Deputaci, cz. 1, s. 214).

2. Atestacja potwierdzająca wyniki wyborów deputata na Trybunał Koronny z województwa bełskiego – Bełż, 15 września 1608 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 197, s. 386 – oblata; w grodzie bełskim wniesiono w dniu 15 września 1608 r.³²⁵

Attestatio vicecapitanei et notarii super electionem deputati Gen. Jahodyński.

Gen. Mathias Smitkowski vicecapitaneus castresis Belzensis et Gen. Joannes Paprocki notarius actorum praesentium talem attestationem ratione infrascripta dederrunt. Quod videlicet praesentes die hodierno aderant circa electionem deputati pro Iudicia Tribunali futurum vigore constitutionum Regni atque dum eandem electio iuxta consuetudine et ius per incollas palatinatus Belzensis expediebatur et quoniam candidati ad munus id obeundes quatuor nominati erant. Quorum primus Gen. Gaspar Jahodyński iudex terrestris Belzensis vota 35, alter Gen. Marcus Oleśnicki voces 13, tertius Gen. Georgius Cieciszowski capitaneus Graboviecensis 7, quartum Gen. Alexander Myszkowski capitaneus Tyssoviecensis 5. Tandem unanimi consensu e pluralitate votorum nemine contradicente eundem Gen. iudice elegerunt et pro eisdem Iudiciis deputarunt, quod sit et non aliter gestum et factum esse iterum atque iterum testati.

³²⁵ Za wskazanie na tę atestację wydawcy dziękują dr. Oleskijowi Winnycence.

3. *Protestacja Stefana Niszczyckiego w sprawie wyborów deputata na Trybunał Koronny z województwa bełskiego – Bełż, 15 września 1608 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 197, s. 388 – oblata; w grodzie bełskim wniesiono w dniu 16 września 1608 r. [feria 3 post festum Exaltationis Sanctae Crucis proxima a. D. 1608]³²⁶

Niszczycki protestatur.

Veniens ad officium et acta praesentia castrensia Belzensia Nob. Joannes Dziembowski nomine Gen. Stephani Niszczycki, protestatus est personaliter coram officio prasenti veluti die hesterni in circulo nobilitatis electionis deputati ipsemet Gen. Niszczycki cum aliis incolis palatinatus Belzensis et hoc de electo deputato Gen. Gasparo Jahodyński iudice terris Belzensis in quam votes vel in qua vota plus contraria ipsum non posse hoc munere propter causas certas intervenientes fungi fuere multis incolis Belzenses in eo contradicentibus nec consensu unanimae in electionem ipsius sentientis fuisse valides et votis multo plus se eo prolatae adhibentibus, quinimo se opponentibus de quo electo coram officio iuridica atestationem id Dziembowski fecit, offerens eundem Gen. Niszczycki cum aliis incolis palatinatus Belzensis loco et termino opportuno id abundius deductur.

4. *Kwit Jana Firleja podskarbiego koronnego dla Walentego Widawskiego poborcy województwa bełskiego z podatków uchwalonych na sejmie 1607 r. – w Markuszowie, 29 kwietnia 1608 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 197, s. 355-356 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Stanisław Brzezicki w dniu 20 sierpnia 1608 r. [feria 4 post festum Assumptionis Beatissimae Mariae Virginis proxima a. D. 1608].

Jan Firlej z Dąbrowicy podskarbi koronny, lubelski etc. starosta.

Oznajmujemy komu to wiedzieć należy, iż urząd grodzki bełski uczynił liczbę w skarbie koronnym z delaty poboru w roku 1607 uchwalonego, w tym roku podanej przez pana Walentego Widawskiego poborcę bełskiego, której miało przychodzić złp 340 gr 7. Z tych przyjęło się na konflagrację dekretami grodzkimi pokazane zł 31 [356] i gr 3 na przewidzeniu banicyj zł 37 i gr 6, na odprzysiężenie przez dekreta zł 29 i gr 29. Na wsi niektóre dwa razy w delacyje kładzione przez pana poborcę, co się od poborcy repetować ma, zł 28 i gr 20 i półpięta pieniądza. Zostawało z tej delaty przy urzędzie pomienionym zł 213, gr 8 i półpięta pieniądza, które iż gotowemi pieniądźmi do skarbu oddał przez ręce ur. pana Samuela Borzykowskiego, z której wszytkiej sumy urząd pomieniony grodzki bełski z urzędu mego podskarbiego kwituję i ten kwit swój dla lepszej wiary i pewności ręką swą podpisuję przy pieczęci skarbowej. Dan w Markuszowie, 29 aprilis 1608.

Jan Firlej z Dąbrowicy podskarbi koronny m.p.

³²⁶ Za wskazanie na tę protestację wydawcy dziękują dr. Oleksijowi Winnycence.

90. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, grudzień 1608 r.

Uchwał tego sejmiku nie odnaleziono.

Mandatu adresowanego do województwa bełskiego nie udało się odnaleźć, mandaty do województw lubelskiego, krakowskiego, ziemi chełmskiej wystawiono w Krakowie, 27 września 1608 r. Data sejmiku w Bełzie wypadła zapewne w 1. połowie grudnia; sejmik województwa lubelskiego zwołano na 6 grudnia (ASWL 1572-1632, s. 174), województwo krakowskie obradowało 13 grudnia (ASWK, t. 1, s. 328), sejmik ziemi chełmskiej miał odbyć się 18 grudnia (ASZCh 1572-1668, s. 105 – tam pomyłka w nagłówku sejmiku, wskazująca na datę sejmiku 6 grudnia, podczas gdy w opisie uniwersału podano, że 18 grudnia).

1. Informacja o posłach

Posłowie bełscy byli obecni na sejmie (zob. deklaracje podatkowe na sejmie).

2. Uniwersał Zygmunta III w sprawie zagrożenia tatarskiego – Kraków, 19 grudnia 1608 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, s. 507-508 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Wojciech Kraszewski dworzanin J.K.M. w dniu 12 stycznia 1609 r. [feria 2 post festum Sanctorum Trium Regum proxima a. D. 1609].

Zygmunt III z Bożej łaski Król Polski, wielkie książe litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzki, gocki, wandalski dziedziczny Król.

Wszem wobec, komu to wiedzieć należy, a mianowicie obywatelom województwa bełskiego, uprzejmie i wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Uprzejmie i wiernie nam mili.

Z wielu miejsc dając nam znać o przedsięwzięciu chana tatarskiego³²⁷ i nieprzyjacielskich jego zamysłach, iż sam głową swą na pustoszenie państw koronnych się obraca, zaczęliśmy obawiać się, aby on za niegotowością jaką i teraźniejszym ludzi przednich z Ukrainy na sejm odjazdem, pogody sobie upatrzwszy, tym bezpiecniej nie natarł i, strzeż Boże, szkody jakiej znacznej nie uczynił. Zdało się nam obwieścić i napomnieć uprzejmości i wierności wasze, abyście [508] w czas będąc przestrzeżeni, a bacząc, że idzie o same uprzejmości i wierności wasze, do dania odparcia temu poganinowi się sposobiali i za oznajmieniem w hetmana polnego koronnego³²⁸, albo którego on, pod odjazd swój na sejm, na miejscu swym przy wojsku zostawi, jako najprędzej i najpotężniej do wojska się naszego kupili. Uczynicie to uprzejmości i wierności wasze, chcąc od srogich rąk pogańskich siebie, dziatki, żony i majątności swe w całe zachować i nieśmiertelnej sławie sobie i potomstwu swemu za ojczyznę

³²⁷ Salamat Girej chan krymski.

³²⁸ Stanisław Żółkiewski hetman polny koronny.

swą, za wiarę chrześcijańską przykładem przodków swych się zastawując, przyczynić. O co i powtórę uprzejmości i wierności wasze przez miłość ojczyzny, którejście wszystko powinni, przez wspólne w jednej R.P. związki żądamy i napominamy.

A starostom ukraińskim aby nie oddalając się od tych tam krajów, podług powinności swej miejsc sobie powierzonych pilnowali i sami pospołu z włościami swemi, które w dzierzeniu swym mają, gdyby tego potrzeba była, gotowością swą wojsko nasze wspierali, rozkazujemy.

Ażeby ten list nasz do wiadomości wszystkich przyszedł, rozkazujemy starostom naszym i ich urzędowi, aby go w grodziech i w miasteczkach jurysdykcji swej obwołali, i do wiadomości podać tak, jakoby się w tym żadne omieszkanie i zatrudnienie nie stało. Czemu wszystkiemu aby się dosyć stało, surowie rozkazujemy i tak mieć konieczne chcemy dla łaski naszej i gwałtownej R.P. potrzeby. Dan w Krakowie, 19 miesiąca grudnia r. P. 1608, panowania królestw naszych polskiego 21, szwedzkiego 15.

91. Sejmik relacyjny w Bełzie, 1 kwietnia 1609 r.

Uchwał tego sejmiku nie odnaleziono.

1. Deklaracja posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków

Druk: Vol. const., t. 2, vol. 2, s. 401.

W bełskim [województwie] pobór, a poborca do braci.

2. Uniwersał Zygmunta III do województwa bełskiego w sprawie terminu sejmiku relacyjnego, wyboru poborcy i zbierania podatków – Kraków, 21 marca 1609 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 197, s. 598-601 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Stefan Dobrzański dworzanin J.K.M. w dniu 6 kwietnia 1609 r. [feria 2 post Dominicam Quadragesimalem Judica proxima a. D. 1609].

Zygmunt III z łaski Bożej Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzki, gocki, wandalski dziedziczny Król.

[599] Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, a mianowicie dygnitarzom, urzędnikom i innem wszystkim stanu szlacheckiego obywatelom województwa bełskiego, uprzejmie i wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Uprzejmie i wiernie nam mili.

Pozwoliwszy posłowie uprzejmości i wierności waszej na blisko przeszłym sejmie warszawskim pobór na te tak wielkie terażniejsze R.P. potrzeby, poborcę przed się

nie mianowali, ale obieranie go do uprzejmości i wierności waszych, braciej swoich sobie wzięli. Które odprawować się miało abo na sejmiku od nas z uchwałą sejmową uniwersałem poborowem pro prima aprilis na to złożonym, albo też na kwerelach lub też na rokach grodzkich, jeśliby które około tego czasu przypadały. Co jeśliby już skutek swój wzięło, potrzebę tego być baczemy, abyście uprzejmości i wierności wasze skarb nasz w tym nieodwłocznie obwieścili, na kogoście w województwie swym urząd ten wybierania poborówłożyć chcieli. A gdziebyście też uprzejmości i wierności wasze dla ścisłości czasu i przez niewiadomość tego, jakie o tym w konstytucjach sejmu przeszłego (które od drukarza prędzej wygotowane, a zatym i z kancelaryi do grodów podane być nie mogły) znajduje się postanowienie, jeszcze dotąd do obrania poborcy nie przystąpili, tedy pilnie w tym uprzejmości i wierności wasze upominamy, abyście to z strony podania poborcy w województwie i powieciech swoich ułaczenie na pierwszych swych po [600] publikacyi uniwersału poborowego kwerelach, albo rokach grodzkich, które z tych pirwej sądzone będą, przedsięwzięli, względ słuszny i potrzebny mając na wielkie i nagłe R.P. tej potrzeby i niebezpieczeństwa. Które iż takie są, że im żadną miarą pobór jeden wydołać nie może, gdyż nie tylko te, co z pogranicznych stron zwątlone ściany ojczyste od pogan i inszych nieprzyjaciół koronnych zachodzą, ale i rezolucja nasza, którąśmy zawarli u siebie za tą okazyją pomieszanych rzeczy moskiewskich, abyśmy dawno odjęte prowincyje Koronie tej rekuperowali, wielkiej potęgi i ratunku potrzebuje.

Do czego prędzej nam przyjść nie mogło, ażebyśmy byli ujrzeli jako się domowe uciszą kłopoty. A iż za wolą i łaską miłego Pana Boga, a za przychylnością naszą już się ukontentowali animusze ludzkie i serce też nasze uspokoiło, przyjąwszy w ojcowską miłość tych, którzy się byli na insze cele zanosili, bierzemy to teraz przed się, co nam własna nasza przysięga każe, rozszerzać granic R.P., a sławy narodom tym przyczyniać i wieczne imię w potomne czasy jednać. Żądamy tedy uprzejmości i wierności waszej, abyście się do tego przyczynili, jakoby ten zawzięty umysł nasz mógł dobrze być wsparty ratunkiem i życzliwością uprzejmości i wierności waszej, nie sobie, nie pożytkom jakim [601] naszym ^agaliemy^a, ale sławie polskiej, ale rozrodzonemu narodowi państw naszych, któremu rozszerzania granic, rozmnożenia dóbr potrzebą. Nawet dogadzamy okazyi samej, która nas wzywa, a każdy baczny zawsze naśladować jej zwykł. Jeśliby to tedy natenczas być mogło, porozumiawszy się z sobą i w sercach swych z życzliwością ku nam i z miłością ku ojczyźnie rezolucją ratunków dalszych swoich do naszej zaraz przyłożyć nie zaniechiwajcie, przy której my i dochody swe, i zdrowie swe na potrzebę tak znaczną R.P. poniesiemy.

Jeśliby też to na tym czasie obierania poborcy stanąć nie mogło, tedy byśmy ad hunc solum actum sejmiki po powieciech niemieszkałe za ruszeniem się naszym na tę ekspedycyjąłożyli. O czym abyście nam wiadomość dali, żądamy uprzejmości i wierności waszej, a nie wątpimy, że uprzejmości i wierności wasze nie tak słowa te, jako rzeczy słuszność sama do tej przywiedzie powinności. Co do wszystkich powiatów i województw starostom naszym, gdzie by jeszcze mianowani poborcowie do naznaczonego na sejmie poboru nie byli, rozesłać i obwołać rozkazujemy. A oni inaczej dla łaski naszej i powinności urzędów swych nie uczynią. Dan w Krakowie,

dnia 21 miesiąca marca r. P. 1609, panowania naszego polskiego 22, szwedzkiego 16.
Na własne K.J.M. rozkazanie.

^{a-a} lekcja niepewna

92. Sejmik deputacki w Bełzie, 14 września 1609 r.

1. Uniwersał Zygmunta III przed sejmikami deputackimi – Wilno, 12 lipca 1609 r.

Rp. 1 CDIAUL, *Fond 1, Opis 1*, 197, s. 864-865 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 7 sierpnia 1609 r. [feria 6 post festum Transfigurationis Christi Domini a. D. 1609] – w uniwersale informacja o wysłaniu posła królewskiego na sejmik deputacki w Bełzie, z informacjami o stanie i potrzebach Rzeczypospolitej.

Inne rękopisy: **Rp. 2** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 77, s. 871-872 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował dworzanin pokojowy J.K.M. (cubicularius) w dniu 6 sierpnia 1609 r. [feria 5 ipso die et festo Transfigurationis Domini a. D. 1609].

Druk w: ASWL 1572-1632, s. 181-182 – tam data uniwersału 10 lipca 1609 r.

2. Atestacja sejmiku województwa bełskiego dana deputatowi na Trybunał Koronny – Bełż, 14 września 1609 r.

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1*, 197, s. 907 – oblata; w grodzie bełskim oblatowali Gen. Jan Gorajski, Marek Oleśnicki, Stanisław Krusz, Jan i Adam Lipscy, Jan Oleśnicki, Jan Bzicki, Jan Ożyłowski w dniu 14 września 1609 r. [feria 2 ipso die festi Exaltationis Sanctae Crucis a. D. 1609].

LSB 1572-1668, s. 84.

My dygnitarze, urzędnicy, szlachta i rycerstwo, obywatele województwa bełskiego, wiadomo czynimy, komu to wiedzieć należy, mianowicie ichm. panom deputatom na Trybunał przyszły ze wszystkich województw obranym, tak do Piotrkowa, jako i Lublina zgromadzonym.

Iż zjechawszy się na sejmik elekcyjnej deputata według prawa i konstytucyjy o tym opisanych na dzień dzisiejszy do Bełża, obraliśmy jm. pana Macieja Leśniowskiego starostę raciborskiego deputatem na Trybunał przyszły wszyscy zgodnie i jednostajnym głosem, bez wszelakiej kontradycyjy w kole naszym. Na co atestacyę naszą z podpisem rąk naszych i z pieczęciami swymi dla lepszej wiary i pewności dajemy. Actum et datum in Bełż, die 14 septembris a. D. 1609.

Hieronim Miękicki natenczas marszałek koła tego m.p.

3. *Manifestacja w sprawie niemożności przeprowadzenia okazowania z powodu nieobecności senatorów i urzędników województwa bełskiego – ok. 1610 r. [?]*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 194, s. 1144-1146 – księga zawierająca fragmenty różnych wpiśsów, mocno uszkodzone karty; oblata, w grodzie bełskim oblatowała grupa szlachciców. Uszkodzona górna część karty, brak końca manifestu oraz informacji o dacie oblata.

Bibl. Oss., rkp. 15964, s. 955 – wypisy rękopiśmienne W. Hejnosza, tylko nagłówki bez przepisania tekstu.

Lustrationis manifestatio.

Ad officium actaque praesentia castrensia capitanealia Belzensia personaliter venientes Gen. et Nob., Gen. Petrus Sitański nomine suo obligatarius in villa Tartakowiec, Gen. Christophorus Rudnicki nomine suo obligatarius possessores in villa Malicz, Gen. Stanislaus Modrzyński, Remigianus et Casimirus Lesieccy patri cum filastro [1145] ^a eum in modum ^a constitutionibus Regni eo in passu laudatis ^a ex personis die hodierna in actu contenta pro conscriptione publica nobilitati palatinatus praesentis iisdem constitutionibus ad lustrationes praefixa hic in Belz advenerunt in eo loco uti lustratio fieri consuetis more solito se lustrare parati sunt sed quia senatores et officiales palatinatus praesentis qui de lege ex officio suo nobilitatem congregatam conscribere debent non advenerunt et absunt utriusque ex ipsis quicumque conscribere advenerunt nullam notitiam manifestantes habuerunt idem de personis aliis et de non subscriptione per se poenarum iterum atque iterum manifestati sunt.

[1] Joannes Łaszcz Nielewski nomine Gen. Georgii Łaszcz parenti, [2] Gen. Lucas Wojna pincerna Belzensis et [3] Joannes Wojna nominibus suis, [4] Gen. Venceslaus Zawadzki, [5] Gen. Paulus Popławski, [6] Gen. Franciscus Rudawski nomine suo et Pauli Rudawski fratris, [7] Petrus Zaniski in villa certae sortis haeres, [8] Gen. Aleksander Wnorowski, [9] Gen. Martinus Skurgiewski, [10] Gen. Josephus Rogala, [11] Gen. Joannes Bąk de Brzezcie, vexillifer terrae Haliciensis personaliter, [12] Gen. Nicolaus Zaleski, [13] Gen. Ludovicus Sulimowski per famulum, [14] Gen. Stanislaus Ścibor, [15] Gen. Joannes Babiatyński, [16] Gen. Severinus Przyłęski, [17] Gen. Venceslaus Sokół per famulum, [18] Reverendus Joachimus Chochołowski, [19] Gen. Joannes Strzeszowski per famulum, [1146] ^a [20] Adam Powęski, [21] Zophia Rudkowska per famulos, [22] Martinus Skliński per famulum, [23] Hieronimus Kunicki ex sors suae villae Żabice personaliter, [24] Stanislaus Krasowski arendarius personaliter, [25] Joannes Napiórkowski in villa Rusin personaliter, [26] Georgius Radecki camerarius terrae Belzensis ex sortis sua in villa Sobieczów personaliter, [27] Michaelis Więckowski obligatarius possessor sortis, [28] Jacobus Micowski in villa Pawłów personaliter, [29] Petrus Dobrucki nomine parenti sui, [30] Albertus Jarząbkowski, [31] Albertus Domaracki, [32] Venceslaus Kaszewski et Joannes Kaszewski fratris sui, [33] Abrahamus Drohiczyński, [34] Joannes Zawacki, [35] Joannes Wolski nomine Mag. castellania Vilenensis, [36] Albertus Szczawiński, [37] Andreas Sokół per famulum, [38] Petrus Robaczyński per famulum, [39] Felix Czechorowski per famulum, [40] Nicolaus Hrodyłowski personaliter, [41] Petrus Hrodyłowski per filium, [42] Georgius Zawacki per famulum, [43] Albertus Zawacki per famulum, [44] Olbrachtus Jabłaski per fa-

mulum, [45] Rev. Joannes Lipski parochus Rzeplinensis per famulum, [46] Andreas Drogomir personaliter, [47] Paulus Gasparski per famulum, [48] Stanislaus Kowalski per famulum, [49] Helizabeth de Rzeczyca Juścińska per famulum, [50] Nicolaus Tyszką per famulum, [51] Andreas Chyliński personaliter, [52] Martinus Frankowski per famulum, [53] Petrus Wątlewski per famulum, [54] Stephanus Raczyński personaliter, [55] Petrus Korycki personaliter, [56] Zabawska personaliter, [57] Joannes Porycki personaliter, [58] Joannes Przyłuski, [59] Stanislaus Gołdaczewski, [60] Stanislaus Dąbski, [61] Joannes Chanecki, [62] Stanislaus Chanecki, [63] Severin Łapczyński, [64] Stanislaus Worucki, [65] Christopher Kczewski, [66] Michael Strzegocki, [67] Felix Jasiński, [68] Joannes Iłowski nomine Antonii Iłowski parenti sui, [69] Paulus Dunin Brzuchowski per famulum, [70] Joannes Obidowski per famulum, [71] Toglar certae sortis arendarius possessor capitaneatus Grabowiecensis in villa Rusin personaliter, [72] Marcus Wereszczyński in villa Beresteczko haeres per famulum, [73] Stephanus Rostkowski haeres bonorum Turkowice sortis suae personaliter, [74] Stanislaus Stoiński certae sortis in villa Typin haeres personaliter, [75] Alexander Modryński ex sorte villae Sulimów haeres personaliter, [76] Nicolaus Porycki ex sorte sua eiusdem villae Sulimów personaliter, [77] Felix Klukowski certae sortis haeres in villa Ordów personaliter, [78] Jacobus Leszczkowski capitaneus Grabovecensis per famulos suos, [79] Marcus Leszczkowski per famulis, [80] Stephanus Mirecki obligatarius possessor villae Wasylów personaliter, [81] Nicolaus ^a.

^a tekst uszkodzony

93. Sejmik ekstraordynaryjny za uniwersałem Zygmunta III w Bełzie, 15 marca 1610 r.

1. *Uniwersał Zygmunta III zwołujący sejmik ekstraordynaryjny w Bełzie na dzień 15 marca 1610 r. w sprawie podatków – obóz pod Smoleńskiem, 23 stycznia 1610 r.*

Rp. 1 CDIAUL, *Fond 1, Opis 1*, 198, s. 95-96 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 17 lutego 1610 r. [feria 4 ante Cinerum proxima a. D. 1610].

Inne rękopisy: **Rp. 2** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 77, s. 997-998 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatowano w dniu 27 lutego 1610 r. [Sabbatho post festum Mathie Apostoli proximo a. D. 1610].

Druk fragmentu: ASWL 1572-1632, s. 190 – uniwersał do województwa lubelskiego wystawiono 21 stycznia 1610 r.

Zygmunt III z łaski Bożej Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzki, gocki, wandalcki dziedziczny Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, a mianowicie w. i ur. dygnitarzom, urzędnikom i innym wszystkim stanu rycerskiego w województwie bełskim obywatelom, uprzejmie i wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Uprzejmie i wiernie nam miłym.

Przed samem ruszeniem się naszym na tę ekspedycję moskiewską posłaliśmy byli do urzejmości i wierności nam miłych na sejmik blisko przeszły obieraniu sędziów trybunalskich temu województwu zwyczajny pewne rzeczy wszystkie tej R.P. bezpieczeństwu, sławie i pożytkom służące, do wiadomości uprzejmości i wierności waszych przywołując i przy tym żądając, żebyście te naszą ku dobremu ojczyzny ochotę, dla któregośmy zdrowie i dochody nasze z niemałym wojskiem szlachetnej krwi braciej uprzejmości i wierności waszych odważyli, ratunkami swymi wesprzeć chcieli. Iż jednak pod tamten czas i zjazd nie zdało się uprzejmościom i wiernościom waszym o tym ratunku i potrzebach R.P. traktować i namowę czynić, a my tu kosztem wielkim wojsko zatrzymywając i z ludźmi narodów naszych pod Moskwą będącymi przez posły nasze się znosząc, szczęśliwszego w dalej tej ekspedycji progresu i wszystkiej Koronie sławnego i pozytywnego, da Pan Bóg, dokończenia spodziewamy się.

Dlatego, porozumiawszy się z panami radami naszymi, którzy są w wojsku naszym, składamy uprzejmościom i wiernościom waszym sejmik bełski na dzień 15 miesiąca marca i na ten posła naszego posyłamy, żądając pilnie uprzejmości i wierności waszych, abyście się na czas naznaczony i miejsce pomienione [96] zjachawszy, potrzebę taką posiłku wojska tego R.P. przykładem i innych województw wielu (które też na poparcie tej ekspedycji spei na przyszłych swych deputackich sejmikach ochotnie uchwałyły nowe poborowe podatki) szczerą życzliwością i rozsądkiem wszelakiego opaczego afektu próżnym uważyły i do tego się zgodnie mieli, i wolą swoją skutecznie skłonili. Co po uprzejmościach i wiernościach waszych powinna miłość ojczyzny wyciąga, w tej, jaka się do przyczynienia sławy i rozszerzenia granic, i wiecznego z tym tu państwem ugruntowania pokoju co dzień to większa podaje pogoda i okazyja. Inaczej tedy uprzejmości i wierności wasze dla dobrego ojczyzny swej nie uczynicie, której dobro powinniście miłować i nie tylko wszelakiem staraniem i dostatkami, ale i zdrowiem swym opatrować. Dan w obozie pod Smoleńskiem, dnia 23 miesiąca stycznia r. P. 1610, panowania naszego polskiego 23, a szwedzkiego 16 r.

Sigismundus Rex

2. *Uniwersał prymasa Wojciecha Baranowskiego o niebezpieczeństwie siedmiogrodzkim – Kraków, 25 stycznia 1610 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 198, s. 105-106 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 8 marca 1610 r. [feria 2 post Dominicam Quadragesimalem Reminiscere proxima a. D. 1610].

Wojciech Baranowski z łaski Bożej arcybiskup gnieźnieński, prymas Korony i pierwsze książe.

Wszem wobec i każdemu z osobna, ichm. panom senatorom, dygnitarzom, urzędnikom i wszystkiemu rycerstwu województwa bełskiego, przy zaleceniu modlitw i powolnych służb moich i winszowaniu zdrowia dobrego i wszech szczęśliwości oznajmuję.

Nie tylko zagęszczeniem się szkodliwych praktyk pod niebytność K.J.M. p.n. od Korony tej mieszczaży pospolitemi, ale też za oznajmieniem K.J.M. przez listy świeże do nas senatorów i przez rozesłane uniwersały z kancelaryjej Korony niepłonną wiadomość, ale z wielgich miejsc przestroga pewna jest, żeby pan wojewoda siedmiogrodzki Gabor Batory, będąc od niektórych osób tu z Polski wokowany, aby na dostojęństwo i panowanie K.J.M. i na wolność stanów koronnych nastąpił, licencyi na to u cesarza tureckiego³²⁹ żądał, ludzie tak piesze, jako i jezdne zbierać i kupić miał, z którymi by gwałt R.P. naszyj uczynić zamyślał. W czym aczkolwiek pana wojewodę siedmiogrodzkiego przez pisanie obesłać i pewności rzeczy dochodzić, i tej pewności, która pod ten czas na mię włożona jest nie zaniechiwam. Aby jednak niebezpieczeństwo z tej miary, skoro jako na R.P. tę naszą nie nastąpiło i nieostrożnych nie zdybało, wołałem przed czasem niż po czasie tym uniwersałem w.m.m. panów i braci obwieścić i ostrzec, abyście tak wielkiej rzeczy lekce nie wążąc, gdyż de summa rerum agitur, gotowemi byli siłą i mocą złączywszy się do dania odporu gwałtowi, gdzieby, uchowaj Boże, do niego przyszło, kupiąc się do swych wojewod, a w niebytności ich do starszych kasztelanów i następując tam potężnie, gdzie tego czas i miejsce potrzebę bydyż pokaże. A to czyniąc w on czas, aż za ponową wiadomości pewnym ruszenia i obrócenia się ku nam wojsk i ludzi siedmiogrodzkich. Na co ci, którym to należy, oko będą mieć pilne, gdy znowu z drugiem uniwersałem przez nie bylibyście w.m. obwieszczeni i obesłani. Nie wątpię, iż w.m. z miłości wolności, praw i swobód ojczystych krwią [106] przodków^a z miłości dostojęństwa pana naszego i całości R.P.^a na sobie mieć schodzi. A natenczas czułość i przestroę tę moję z łaską przyjmiecie, którą nie rad bym temże nikogo turbował, gdyby wielkość niebezpieczeństwa straż odprawującemu należeć, a nie głaszać, i na w.m. zawołać dopuściła. Z Krakowa, die 25 stycznia r. 1610.

A[da]lb[ert] Baranowski arcybiskup gnieźnieński

^a górny brzeg strony uszkodzony, część dwóch wersów nieczytelna

3. *Protestacja przeciwko wyznaczeniu przez sejmik surogatora grodzkiego bełskiego³³⁰ pod nieobecność starosty – Bełż, 1 lutego 1610 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 198, s. 80-81* – oblata; w grodzie bełskim wniósł Gen. Jan z Goraja Lipski w imieniu swego ojca Jana Lipskiego podkomorzego bełskiego w dniu 1 lutego 1610 r. [feria 2 ante festum Purificationis Sanctae Mariae Virginis proxima a. D. 1610].

³²⁹ Ahmed I sułtan osmański.

³³⁰ Ludwik Miękicki surogator bełski wyznaczony pod nieobecność starosty Jana Daniłowicza.

Iż nas wiadomość doszła, jakoby na przeszłych rokach ziemskich pewne osoby, tak ichm. panów senatorów, jako też i inszej braciej województwa naszego bełskiego, miały protestacyją wnosić przeciwko jakim sądom surogatorskim, które by się snadź miały chcieć odprawować nobis insciis et invis, zdało się nam tedy, poczuwając się w powinności naszej braterskiej, a bacząc to bydź z uszczerpkiem praw i [81] wolności naszych narażać, przeciwko temu tę naszą protestacyją wnieść, nie stąd, abyśmy sobie i inszym sprawiedliwości potrzebującym onę zwłoczyc chcieli, ale iż w tej wierze znośniejszą to bydź rozumiemy do pewnego czasu sprawiedliwości przewłokę aniżeli gwałt praw i wolności naszych, której z wielu miar w tej sprawie upatrujemy cierpieć. Którą tą protestacyją naszą, aby ją imieniem naszym i inszych braciej do ksiąg podał, użylichmy jm. pana Jana z Goraja Lipskiego, deklarując się, że jako o tych sądach nic wiedzieć nie chcemy, tak ani jurysdykcji ich w niczym podlegać. Na co się rękoma naszymi podpisujemy.

Jan Lipski z Goraja podkomorzy bełski, Stefan Niszczycycki ręką swą, Zygmunt Niszczycycki starosta przasnyski, Jan Gorajski z Goraja m.p.

4. *Laudum sejmiku ekstraordynaryjnego za uniwersałem królewskim w Bełzie 15 marca 1610 r. w sprawie wyznaczenia surogatora grodzkiego bełskiego pod nieobecność starosty*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 198, s. 115-117 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Kasper Jahodyński z Matcza sędzia ziemski bełski, marszałek sejmiku w dniu 16 marca 1610 r. [feria 3 post Dominicam Quadragesimalem Oculi proxima a. D. 1610].

My rady, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo województwa bełskiego, do Bełza na sejmik przez J.K.M. na dzień dzisiejszy nam złożony, oznajmujemy, iż za spólną zgodą, dogadzając w tym żądaniom J.K.M. strony sądów pana surogatora naszego bełskiego, który żądał o to, iż bytność jm. pana krajczego koronnego, starosty naszego³³¹ jest w wojsku J.K.M. potrzebna, abyśmy in absentia pana starosty na sądy i sprawy dla omieszkania, zatrzymania ludzkiej sprawiedliwości przyjęli jm. pana Ludwika Mięckiego za surogatora, my tedy, uważając, jako jest rzecz potrzebna ludziom sprawiedliwość, która pokój, miłość między ludźmi pomnaża, pozwoliliśmy wszyscy, nemine contradicente, zgodnie, aby jm. pan Ludwik Mięcki, który już na się ten urząd przyjął i przysiągł pod niebytność jm. pana krajczego, starosty bełskiego, sprawy i akcyje sądowi jego należące sądził i odprawował. A ci ichm., którzy eo nomine protestacyje przeciwko sądom takowem byli wynieśli, uchylając natenczas prawa pospolitego, równo z inszemi ichm. pozwolili sądów jm. panu surogatorowi i do tych protestacyjej swych nie chcą interturbować ani prawem czynić. Przetoż w wątpliwości nie przywołując, spraw jako tych, które przedtym sądził i sądzić będzie jm. pan surogator usque ad reditum z wojska jm. pana starosty bełskiego, zostawujemy in robore, warując,

³³¹ Jan Daniłowicz krajczy koronny, starosta bełski.

aby na potym w sekwele to nie szło. Jm. pan starosta wedle powinności swej ma i będzie powinien sam to odprawować, a institionarium nam nie dawać. Którą to zgodę naszą zleciliśmy jm. panu Kasprowi Jahodyńskiemu z Matcza sędziemu ziemskiemu bełskiemu, [117] dyrektorowi i marszałkowi zjazdu tego naszego, aby imieniem nas wszystkich to podpisawszy i zwykłą pieczęcią zapieczętowsawszy, do ksiąg grodzkich bełskich podał. Datum w Bełzie, die 15 martii a. D. 1610.

Za spólnem pozwoleniem ichm. podpisałem się Caspar Jahodyński z Matcza sędzia ziemski bełski i marszałek zjazdu i sejmiku tego ręką własną m.p.

94. Sejmik deputacki w Bełzie, 13 września 1610 r.

‡ 1. Informacja o deputacie

Deputatem został Jerzy Cieciszewski starosta grabowiecki (Deputaci, cz. 1, s. 226).

95. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 22 sierpnia 1611 r.

Uchwał tego sejmiku nie odnaleziono.

Uniuersału ani mandatu adresowanego do województwa bełskiego nie odnaleziono, uniwersały wystawione do województwa lubelskiego i ziemi chełmskiej wystawiono pod Smoleńskiem, 12 czerwca 1611 r. Data sejmiku ustalona hipotetycznie, obrady w Lublinie i Chełmie zwołano na 22 sierpnia 1611 r. (ASWL, s. 192; ASZCh. 1572-1668, s. 110).

‡ 1. Informacja o posłach

Posłowie byli na sejmie, zaakceptowali pobór, drugi biorąc do decyzji braci (zob. deklaracje podatkowe i w sprawie terminu sejmiku relacyjnego dla wyboru poborcy – Vol. const., t. 3, vol. 1, s. 55). Znanie są nazwiska trzech posłów: Jan Daniłowicz krajczy koronny, Maciej Leśniewski, Jan Lipski z Goraja – zob. J. Byliński, Sejm z roku 1611, Wrocław 1970, s. 222 (tam błędnie – Jan Lipiński z Gorajca).

96. Sejmik deputacki w Bełzie, 12 września 1611 r.

1. Informacja o deputacie

Deputatem został Samuel Lipski wojski bełski (Deputaci, cz. 1, s. 231).

2. Protestacja przeciwko wyborowi deputata z województwa bełskiego na Trybunał Koronny – Bełz, 12 września 1611 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 199, s. 381 – oblata; w grodzie bełskim wniesiono w dniu 12 września 1611 r. [feria 2 post festum <Nativitatis> Beatissimae Mariae Virginis proxima a. D. 1611].

LSB 1572-1668, s. 84-85.

Ex parte Niszczycki protestatio.

Gen. Joannes Łaszcz venator terrae Belzensis, Stephanus Niszczycki, Stanislaus Broniowski, Paulus Zakrzewski, Nicolaus Męcinski, Martinus Skrobocki, Joannes Chamiec, Stanislaus Korczmiński comparentes personaliter coram officio et actis praesentibus castrensibus capitanealibus Belzensibus, solenniter protestati sunt in et contra Gen. Samuelem Lipski tribunum Belzensem, nuper electum iudicem palatinatus Belzensis pro futuris iudiciis ordinariis generalibus Tribunalis Regni Lublinensis eo, quod ipse existens privatis negotiis et causis suis cum variis personis pro eisdem iudiciis tribunalitiis pendenti occupatus contra constitutiones Regni et mentem legum de eo sancitarum citraque consensum sui ac caeterorum nobilium est electus, exinde de iniuridica eadem electione, ne post modum hoc in abusum legis increbuerit et de invaliditate eiusdem electi iudicis solenniter et officiose iterum atque iterum protestati sunt. Offerentes se prout et de praesenti quam et ibi ubi comparuerit praemissa impregnatos suaque ex parte Gen. Joannem Nicolaum Boratyński capitaneum Lipnensem, indigenam palatinatus Belzensis, hominem negotiis suis privatis vacantem ad eadem iudicia ordinaria Lublinensia iudicem futurum designant, his suis personalibus recognitionibus ad praemissam mediantibus.

[Joannes] Łaszcz z Łaszczowa łowczy bełski, Stephan Niszczycki ręką swą, Joannes Chamiec, Stanisław Broniowski, Mikołaj Męcinski, Marcin Skrobocki, Stanisław Korczmiński.

3. Informacja o przebiegu i wyniku wyboru deputata z województwa bełskiego na Trybunał Koronny – Bełż, 12 września 1611 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 199, s. 382-383 – oblata; w grodzie bełskim wniesiono w dniu 12 września 1611 r. [feria 2 post festum Nativitatis Beatissimae Mariae Virginis proxima a. D. 1611].

LSB 1572-1668, s. 85.

Gen. Andreas Lipski pocillator terrae Belzensis, Nicolaus et Bartholomaeus Bełżecy, Jacobus Trzciński, Andreas Podhorecki iudex terrae Belzensis [s], Laurentius et Georgius Jahodyńscy, Albertus Górski, Joannes Komorowski, Thomas Stan, Joannes Lipski de Rzeplin, Georgius Żuliński, Olbrachtus Żuliński, Samuel Słonka, Gaspar Gołembowski, Stanislaus Żuliński, Valentinus Zakrzewski, Joannes Dramiński, Joannes Trąbczyński, Valerianus Podhorecki camerarius actorum terrestrium Belzensium, Martinus Chamiec, Joannes Mruczyński, Blasius Witkowski, Petrus Komorowski, Joannes Komorowski, Thomas Szczepkowski, Laurentius Komorowski, Thomas Komorowski, Lazarus Komorowski, Valentinus Łęski, comparentes personaliter coram officio et actis praesentibus castrensibus capitanealibus Belzensibus publice libereque recognoverunt.

Iż oni, wedle prawa pospolitego zjechawszy się na dzień dzisiejszy obierać deputata z województwa bełskiego na przyszłe sądy trybunalskie, tak piotrkowskie, jako i lubelskie, za zgodnem zezwoleniem braci obrali z pośrodku siebie wolnemi głosy ur. pana Samuela Lipskiego wojskiego bełskiego. Której wolnej elekcyej naszej, iż pan Stefan Niszczycki z panem Janem Łaszczem łowczym bełskim, oponując się przeciwko zwyczajom, gdzie za pluralitatem wolnych głosów elekcja idzie, tedy ostrzegając, aby przez taką sekwełę dla prywat czyich konsultacje i namowy zgodne nasze rozrywane nie były, tę atestacyję swoją personaliter jm. panu wojskiemu bełskiemu dają, cum solenni protestatione przy swym wolnym obraniu deputata.

Et hic ibidem personaliter comparens Gen. Auctus Żulński notarius terrae Belzensis publice recognovit, quia ipse concordibus suffragiis et unanimi consensu totius nobilitatis ad conventum praefatum congregatae in marschalcum et directorem conventus ipsorum electus et ad connotandas ipsorum voces et sententias deputatus, connotavit voces pro Gen. Stanislao Żórawiński succamerario Haliciensii duodecem nobilium, de quibus suffragiis idem succamerarius in facie conventus publice et benevole condescendit [383] eodemque Gen. Samueli Lipski cessit et contulit, pro Gen. vero Joanne et Nicolao Boratyński voces 11, pro Gen. vero Samuele Lipski tribuno Belzensi 35 vota et libera suffragia. Quibus solus Gen. Samuel Lipski vigore praefatae nominationis in deputatum est electus, solo Gen. Stephano Niszczycki et Gen. Joanne Łaszcz venatore Belzensi contradicentibus.

Zbożny Żuliński notarius ziemski bełski, marschalcus conventus

4. Atestacja w sprawie wyboru deputata województwa bełskiego na Trybunał Koronny – Bełż, 13 września 1611 r.

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 199*, s. 383 – *oblata*; w grodzie bełskim wniesiono w dniu 13 września 1611 r. [feria 3 post festum Nativitatis Beatissimae Mariae Virginis proxima a. D. 1611].

LSB 1572-1668, s. 86.

[383] Pro electione deputati attestatio.

Gen. Gasparus Jahodyński de Matcze iudex terrae Belzensis, Florianus Suchorabski gladifer terrae Premisliensis, Stanislaus Oriszowski comparentes personaliter coram officio et actis castrensibus capitanealibus Belzensibus publice libereque recognoverunt et eiusmodi suas attestaciones dederunt, quod quemadmodum caetera nobilitas palatinalus Belzensis pro electione diei hesternae iudicis tribunalitii est congregata et consensu unanimi liberae vocis Gen. Samuelem Lipski tribunum Belzensem, futurum iudicem designaverunt, tam ad Iudicia Ordinaria Generalia Tribunalis Regni Petricoviensis et Lublinensis, pro ut sub actu diei hesternae attestaciones suas dederunt, ita et ipsi existentes unanimiter in eadem congregatione suas voces liberas pro praefato Gen. tribuno Belzensi dederunt, quod his suis personalibus recognitionibus praemissa attestati sunt.

97. Sejmik relacyjny dla wyboru poborcy podczas roków sądowych w Bełzie, 9 stycznia 1612 r.

Uchwał tego sejmiku nie odnaleziono.

1. Deklaracje posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego

Vol. const., t. 3, vol. 1, s. 55.

W bełskim [województwie] pobór jeden, a drugi do braci. Poborca na pierwszych rokach po Trzech Królach [...] ma być obrany³³².

³³² Zgodnie z konstytucją sejmu 1565 r. roki ziemskie odbywały się w Bełzie w poniedziałek po Świącie Trzech Króli (*Vol. const.*, t. 2, vol. 1, s. 163).

98. Elekcja kandydatów na urząd pisarza ziemskiego bełskiego w Bełzie, 1 maja 1612 r.

1. *Uniwersał Stanisława Włodka wojewody bełskiego na elekcję pisarza ziemskiego bełskiego w Bełzie – Lwów, 15 kwietnia 1612 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 199, s. 206-207* – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Maciej Kawski w dniu 18 kwietnia 1612 r. [feria 4 post Dominicam Quadragesimalem Ramis Palmarum proxima a. D. 1612].

Stanisław Włodek z Hermanowa wojewoda bełski, halicki, kołomyjski etc. starosta.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu o tym wiedzieć należy, województwa bełskiego obywatelom wiadomo czynię.

Iż za zejściem z tego świata nieboszczyka pana [Zbożnego] Żulińskiego pisarza ziemskiego bełskiego, abyście nic sądom i sprawiedliwości świętej nie omieszkali, z urzędu i powinności mojej wojewodziej złożyłem i naznaczył, jakoż tym uniwersałem składałem i naznaczam dzień elekcyej pisarza ziemskiego w Bełzie, 1 miesiąca maja. Na który abyście się waszmość stawić i tak electi według zwyczaju, prawa koronnego ludzie godne, bogobojne i w prawie uczone obrać raczeli, proszę i upominam. Sam też natenczas, użyczy i Pan Bóg zdrowia, w pośrodek waszmościów stawić się nie omieszkam. Który to mój uniwersał według zwyczaju do grodu bełskiego dla inserowania, publikowania i do wiadomości waszmościów zasyłania odesłałem i dla lepszej pewności pieczęć swą kazawszy przycisnąć, ręką swą własną podpisałem. We Lwowie, 15 aprilis a. D. 1612.

2. *Laudum elekcji pisarza ziemskiego w sprawie nadzwyczajnego otworzenia ksiąg ziemskich – Bełż, 1 maja 1612 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 199, s. 267-269* – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Florian Suchorabski miecznik przemyski i Gen. Jerzy Rogalski w imieniu stanów województwa bełskiego w dniu 2 maja 1612 r. [feria 4 post Dominicam Conductus Paschae proxima a. D. 1612].
LSB 1572-1668, s. 86-87.

My dygnitarze i urzędnicy ziemscy, szlachta i wszystko rycerstwo, obywatele województwa bełskiego, którzyśmy się na dzień dzisiejszy elekcyej pisarza ziemskiego przez jm. pana wojewodę bełskiego³³³ złożony zjechali, zgodnie z łaski Pana Boga naszego obrawszy kandydaty na to pisarstwo wedle zwyczaju prawa pospolitego, oneśmy marszałkowi naszemu oznajmić i deklarować poruczyli.

³³³ Stanisław Włodek wojewoda bełski.

A przy tym upatrując to, aby żaden z nas i braciej naszych po ześciu nieboszczyka pana pisarza³³⁴ i przez nierychle złożenie jm. pana wojewody bełskiego elekcyj i nieboszczyka pana pisarza niedopisanie, a Trybunału zaraz tegoż województwa nastąpienie, aby ludzie w sprawach swych uszkodzeni nie byli, które im przypadają na Trybunał, pozwalamy tego zgodnie, nemine contradicente, i tak postanawiamy, aby od dzisiejszego dnia za tydzień pan podsędek nasz ziemski³³⁵ z pany komorniki i z starszym podpisem przysięgłym tu w Bełzie na zwykłym miejscu ksiąg leżenia zastanowili się i przybyli.

A tam, otworzywszy księgi ziemskie i skrzynie ich, każdemu potrzebującemu sobie rzeczy z ksiąg należących [268] wydawali za korekturą komorników ziemskich i starszego podpisu nieboszczykowskiego pana Branwickiego. Na której korekcie pan sędzia ziemski bełski jm. pan Kasper Jahodyński z Matcza podpisować się ma i pieczęci ziemskie przykładane być mają, których legalitatem pro fidei et authentico subsidio między sobą obiecujemy znosić i na tym przestawać sine quavis contradictione.

Także i to tenże to pan podsędek z komornikami ziemskimi ma diligenter rewidować te wszystkie akta roków przeszłych sądów swych zapisów i inszych aktów sądowych, kontrowersyj, których by za nieboszczyka pana pisarza nie aktykowano, albo nie inserowano, i to wszystko każdemu modo suprascripto wedle potrzeby wydawać pro authenticis monumentis et salario competenti. A dopisawszy tego, te wszystkie akta i terminaty ich do skrzyń ziemskich albo skarbu ziemskiego ichm. zamknąć i pochować będą powinni i na przyszły czas, gdyby już K.J.M. pisarza dać raczył, onemu post praestitum iuramentum oddać będą powinni tak, żeby się wszystkim powiatom tego beneficium et subsidium dostało, koniecznie to opatrzyć i egzekwować. Za co ichm. od ludzi wszystkich bogomodłstwo i od nas wszelakie chęci odnosić będą et in rebus gerendis iacturam uchronią.

Zlecieliśmy też to jm. panu sędziemu, a natenczas marszałkowi naszemu, aby o tej zgodzie i postanowieniu naszym ichm. panom sędziom deputackim w Lublinie natenczas będącym dał znać i prosił ichm., aby ichm. tę zgodę naszą z strony monumentów wydawania pro authentico przyjąć raczyli i aprobowali, i kontrykcyjnej żadnej takowym sprawom czynić nie dopuszczali.

Którą też zgodę naszą i akt terazniejszy temuż panu marszałkowi naszemu podpisać i zapieczętować, i przy ichm. ur. [269] panu Florianowi Suchorabskiemu miecznikowi ziemie przemyskiej, panu Jerzemu Rogalskiemu, braciej naszej, do ksiąg bełskich grodzkich imieniem nas wszystkich odnieść zlecieliśmy. Działo się w Bełzie, w kościele farnym, miejscu sejmikom i elekcyjom zwyczajnym, prima die mensis maii a. D. 1612.

Toż w Grabowcu i w Horodle na drugim tygodniu, to jest feria 2 post Dominicam Jubilate [14 maja 1612 r.], uczynić i odprawić jm. pan podsędek i z komornikami będzie powinien.

Za pozwoleniem wszystkiej braciej podpisują się Kasper Jahodyński z Matcza sędzia ziemski bełski i marszałek natenczas zjazdu tego m.p.

³³⁴ Feliks Żuliński pisarz ziemski bełski.

³³⁵ Marcin Rogala podsędek ziemski bełski.

99. Sejmik deputacki w Bełzie, 10 września 1612 r.

1. Informacja o deputacie

Deputatem został Marek Oleśnicki pisarz ziemski bełski (Deputaci, cz. 1, s. 238).

2. Uniwersał Zygmunta III w sprawie wybrańców i wypłat podatków uchwalonych na ostatnim sejmie – Wilno, 16 sierpnia 1612 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 199, s. 509-512 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Andrzej Cetner dworzanin J.K.M. w dniu 30 sierpnia 1612 r. [feria 5 post festum Sancti Bartholomaei Apostoli proxima a. D. 1612].

Druk w: ASWPiK, t. 1, cz. 1, s. 407-408 – tam podana data uniwersału 15 sierpnia 1612 r.

100. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 28 stycznia 1613 r.

Uchwał tego sejmiku nie odnaleziono. Znany jest jeden z czterech posłów: Jan Boratyński starosta lipnicki (Vol. const., t. 3, vol. 1, s. 121 – został wybrany komisarzem do uregulowania płacy wojsku).

1. Mandat Zygmunta III do starosty buskiego zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 28 stycznia 1613 r. – z Fedorowskich Pól, 27 listopada 1612 r.

Rp. 1 CDIAUL, Fond 3, Opis 1, 44, s. 95 – oblata.

Inne rękopisy: Rp. 2 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 199, s. 701-702 – oblata, tylko notka aktykacyjna.

Zygmunt III z Bożej łaski Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzkie, gocki, wandalski Król.

W., uprzejmie nam miły. Gwoli niniejszym pilnym i nagłym potrzebom i sprawom R.P., więc i trudnościom całość i bezpieczeństwo państw tych (którym z woli Bożej panujemy) z wielu miar zachodzącym, za radą panów rad naszych złożyliśmy sejm walny koronny w Warszawie na dzień 19 miesiąca lutego, przed którym sejmiki też powiatowe wedle zwyczaju na pewne czasy złożyliśmy, a między inszemi sejmik powiatowy w Bełzie dnia 28 miesiąca stycznia, a główny zaś tamecznem powiatom w Korczynie

dnia 9 miesiąca lutego blisko przyszłych. Napominamy tedy uprzejmości waszych, abyś te sejniki, także walny koronny, w miastach i miasteczkach starostwa swego wedle zwyczaju przez woźnego we dni targowe publikować i obwołać rozkazał. Posyłamy też uprzejmości waszej listy, częścią intytułowane w kancelaryjej naszej, częścią też bez tytułów, napominając, abyś tak te, które intytułowane są, jako też i te, które bez tytułów, tytuły urzędnikom ziemskim i ludziom szlacheckim starostwa swego napisawszy, rozesłał bez omieszkania. A sam też uprzejmość wasza żebyś tak na sejmiku powiatowym, jako też i głównym był, a tam wspódek z inszemi starał się z pilnością, jakoby na nich posłowie na sejm walny koronny, ludzie spokojni, stateczni i mądrzy, a w sprawach i potrzebach R.P. biegli i ci, którzy by R.P. miłowali, a nie swych rzeczy prywatnych przestrzegali, jedno dobro pospolite na pieczy mieli, obrani byli, jakoby o wszech sprawach i potrzebach koronnych z nami i panami radami naszemi radzić dostatecznie mogli. Co uczynisz uprzejmość wasza z powinności urzędu swego i dla łaski naszej. Dan z Fedorowskich [Pól], dnia 27 miesiąca listopada r. P. 1612, panowania naszego polskiego 25, a szwedzkiego 19. Na własne J.K.M. rozkazanie.

101. Sejmik relacyjny w Bełzie, 29-30 kwietnia 1613 r.

1. *Uniwersał Zygmunta III informujący o postanowieniu na sejmie zapłaty wojsku i rychłym zakończeniu konfederacji wojskowych – Warszawa, 20 kwietnia 1613 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, opis 1, 199, s. 858-860 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Jan Rosiński w dniu 27 kwietnia 1613 r.* [Sabbatho post Dominicam Misericordiae proxima a. D. 1613].

Zygmunt III z łaski Bożej Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzkie, gockim, wandalickim dziedziczny Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, tak Korony Polskiej, jako i W.Ks.L. obywatelom wiernie nam miłym łaskę naszą królewską. Wiernie nam mili.

Litowaliśmy wprowadzić ucisków tych wszystkich czasów na R.P. napadłych, litowaliśmy szkody niewczasów jej, ale nabarziej tego terażniejszego ciężaru, który od wielkiego do małego każdemu bardzo [859] dojął. Staraliśmy się przy tym, aby to wszystko lubo nie z nas poszło, naszym się jednak rozwiodło staraniem i pracą. Zaczynamy na tym sejmie pieczętowanie nasze przywiodło do tego rzeczy, że pewne podatki na zapłatę ludzi tych, nie wchodząc w głębsze pretensje i dyskwalifikacje, a chcąc raczej środkami pokoju tę zamknąć kontrowersyjną, stany koronne tak dawno zwyczajne, jako i extraordinaria subsidia pozwolili, aby już tym prędzej to, co państwa nasze uciska, choć niezwykłą szkodą znieść się mogło. Przeto wierności waszej do wiadomości podajemy, żeśmy obmyśliwszy już płacą pułkom tem z powagi sejmowego postanowienia, dalszemu wybieraniu stacyi uniwersałami naszemi koniec uczynili. Czego pewniśmy, że to

cne rycerstwo jako powinno usłuchać będzie umiało i chciało. Ale gdzieby kto po dacie tych uniwersałów tak być chciał uporny, żeby od tych ciężarów ludzkich wstrzymać się nie myślił, przyjdzie się urzędom naszym wszystkim, w czym ich i napominamy, i przestrzegamy, o takich tak rozumieć, jako i wojsku swemu własnemu i postanowieniu sejmowemu przeciwnych, gdyż z komisyej w Lublinie i w Brześciu odprawowanej tę deklaracyją zawsześmy mieli, iż za naznaczeniem czasu płacej ich wszystkie się mieli znieść z R.P. ciężary. Patrząc tedy nam i R.P. przyjdzie, jako i ta komisja, która [860] z sejmowego postanowienia naznaczona jest, stanie, i jako dalej ku pokojowi pospolitemu schylać się kto będzie. Czego jakośmy po tamtem cnem rycerstwie pewni, tak spodziewamy się, że sam Pan Bóg rządu i pieczy naszej o dobrym państwie tych z ręki swych i opieki nie wypuści. Dan w Warszawie, dnia 20 miesiąca kwietnia r. P. 1613, panowania królestw naszych polskiego 26, a szwedzkiego 20.

Sigismundus Rex

Joannes Kuczborski

2. *Deklaracja posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego*

Vol. const., t. 3, vol. 1, s. 167.

W bełskim [województwie] poborów cztery z dawnym, poborca do braci, a sejmik feria 2 post Conductus Paschae [15 kwietnia 1613 r.]³³⁶.

3. *Atestacja o wyborze komisarza województwa bełskiego do zapłaty wojsku – Bełż, 30 kwietnia 1613 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 199, s. 879-880 – oblata; w grodzie bełskim oblatozwano w dniu 30 kwietnia 1613 r. [feria 3 post Dominicam Jubilate proxima a. D. 1613].*

LSB 1572-1668, s. 87.

Electio commissarii palatinatus Belzensis.

Ad officium et acta praesentia castrensia capitanealia Belzensia personaliter venientes Gen. Joannes Łaszcz de Łaszczowo director protunc conventus particularis pro electione exactoris palatinatus Belzensis, nec non Gen. Baltazar Brodecki et Gabriel Družbic nomine totius conventus eiusdem ac nobilitatis palatinatus Belzensis ad praemissa deputati, idque ex limitatione diei hesternae atestati sunt.

³³⁶ W rzeczywistości sejmik, w dość małej liczbie zgromadzonych, odbył się w Bełzie w dniach 29-30 kwietnia 1613 r. Wybór rotmistrza chorągwi powiatowej odłożono do sejmiku deputackiego z powodu nieobecności wielu szlachciców.

Quia ipsi prout Gen. Joannes Nicolaus Boratyński capitaneus Lipnensis, existens commissarius constitutionibus Regni Warsaviensibus anni praesentis electus³³⁷, ita ipsum et in praesenti conventionem mutuo consensu et unanimis [880] vocibus suis in commissarium suum palatinatus Belzensis pro tribuenda mercede militibus Moschovitibus ex contributionibus palatinatus Belzensis elegerunt et deputaverunt, ratione quorum omnium, respectu habito mercedis eidem de mutuo consensu solutionem a tribus exactionibus łanowego dicti concedunt, quartum salarium a quarta exactione exactori tribuunt, interveniente ad id omnium mutuo consensu et ipsius exactoris.

4. Informacja o wyborze i złożeniu juramentu przez Macieja Smitkowskiego podstarościę bełskiego, poborcę województwa bełskiego – Bełż, 30 kwietnia 1613 r.

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1*, 199, s. 880-882 – oblatą; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 30 kwietnia 1613 r. [feria 3 post Dominicam Jubilate proxima a. D. 1613].

LSB 1572-1668, s. 88.

Juramentum exactoris palatinatus Belzensis.

Coram Gen. Alexandro Stempkowski in Ostrow, Boratyn et Moźdzarki haerede, ad hunc unicum suscipiendum actum subdelegato, qui onus hoc subdelegationis in se bonaque ultro suscepit, comparentes personaliter coram officio et actis praesentibus castrensibus capitanealibus Belzensibus Gen. Joannes Łaszcz de Łaszczowo director seu marschalcus protunc conventus praesentis pro electione exactoris palatinatus Belzensis incidenti, nec non Gen. Baltazar Brodecki et Gabriel Družbic nomine totius conventus nobilitatisque palatinatus Belzensis interveniente, ad id eorundem commissio delegati, eidem officio retulerunt et attestati sunt.

Quia ex limitatione consensus publici conventionis praesentis diei hesternae in [881] diem hodiernam incidenti, de mutuo consensu et unanimi voce in conventionem praesenti palatinatus Belzensis iuxta constitutionem Regni Warsaviae anni praesentis laudatam, Gen. Mathiam Smithkowski vicecapitaneum castrensem Belzensem in exactorem palatinatus Belzensis omnium exactionum in conventionem generali laudatarum elegerunt et ordinaverunt, nec non exactionem ducillarem singularum exactionum earundem de mutuo consensu eidem exigendam tribuerunt et constituerunt. Adiecta condicione hac speciali, ut omni in parte respectu eiusdem contributionis ducillaris pro tempore iuxta literas universales satisfaciendum praesto sit.

Post quam quidem attestationem iuxta commissum ex conventionem eadem sibi attributum, petierunt quatenus idem exactor iuxta literas universales iuramentum exactoratus praestitisset. Quibus praemissis satisfaciendo, officium hoc idem subdelegatum eidem ministerialem generalem Regni Prov. Jacobum de castro Belzensi ad pronunciandam iuramenti rotam addidit et deputavit.

³³⁷ Ta elekcja na sejme to pośrednie potwierdzenie, że Jan Boratyński starosta lipnowski był posłem bełskim (*Vol. const.*, t. 3, vol. 1, s. 121).

Qui quidem ministerialis ius suum reddens recognovit, praenominatum exactorem iuxta rotam litterarum universalium in eisdem descriptam, praesentibus et instantibus praefatis Gen. nunciis ad praemissa deputatis, iuramentum praestitisse. [882] Succollectori vero quicumque ad praemissa delegatus fuerit, ad proximos terminos querellarum castrensiarum Belzensium iuramentum in praesentia nobilitatis pro terminis querellarum congregatae praestandum, iuxta literas praefatas universales prorogant.

Exinde idem ministerialis generalis Regni Prov. Jacobus de castro Belzensi interveniendo iuramento praefati exactoris eundem, in foro publico civitatis Belzensis in praesentia nobilitatis pro exactore ex publico consensu conventionis praesentis electi et ordinati proclamavit et contributionem sancitam ad notitiam deduxit, de quo hanc suam relationem praesentem fecit.

‡ 5. *Limitacja elekcji rotmistrza powiatowego do najbliższego sejmiku deputackiego – Bełż, 30 kwietnia 1613 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 199*, s. 882-883 – oblat; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 30 kwietnia 1613 r. [feria 3 post Dominicam Jubilate proxima a. D. 1613].

LSB 1572-1668, s. 88-89.

Ad officium actaque praesentia castrensia capitanealia Belzensia personaliter venientes Gen. Joannes Łaszcz de Łaszczowo director protunc conventus particularis pro electione exactoris palatinatus Belzensis, nec non Gen. Baltazar Brodecki et Gabriel Družbic nomine totius conventus eiusdem ac nobilitatis palatinatus Belzensis ad praemissa deputati attestati sunt.

Quia ipsi unanimi et publico consensu totius nobilitatis pro conventu praesenti [883] electionis exactoris palatinatus Belzensis delegati existentes, concordiam totius nobilitatis palatinatus Belzensis pro eligendo rotmagistro palatinali iuxta constitutionem Regni Warsaviensem retulerunt eandemque electionem rotmagistratus pro futura electione deputati, ob absentiam ceterorum nobilium, limitarunt et prorogarunt.

102. Sejmik deputacki w Bełzie, 9 września 1613 r.

‡ 1. *Instrukcja Zygmunta III na sejmiki deputackie – Warszawa, 26 sierpnia 1613 r.*

Rp. Bibl. Kórń., *rkp.* 325, s. 50-54 – kopia: Instrukcja na sejmiki deputackie; w tym samym rękopisie na wcześniejszych kartach zob. też: Listy do panów senatorów większych przed sejmikiem deputackim oraz Do panów senatorów mniejszych (*Legacja do senatorów wielkopolskich z tego samego rękopisu została opublikowana w ASWPiK, t. 1, cz. 1, s. 423-424*).

Nie chciałby J.K.M. na zjazdach i sejmikach tych, które wedle prawa i zwyczajów dawnych na obieranie ludzi do sprawiedliwości oddawania sposobnych są naznaczone, w.m. różnym jakim podaniem zabawiać, iż jednak sama potrzeba, która żadnymi prawami nie jest określona, to na J.K.M. prawie wyciska, iż i sprawiedliwość w pomieszanym ojczyzny rządzie swym trybem oddawana być nie może. Więc i rzeczy terażniejszych status prędkiego obmyśławania potrzebuje, nie wątpi J.K.M., że i to, co z starania i pieczołowania powinnego, z chęci i miłości ku wspólnej ojczyźnie podawać raczy, w.m. wdzięcznie przyjmiecie i o tym tak radzić wspólnie nie zaniechacie, aby R.P. w pokoju [51], w całości i bezpieczeństwie swoim zostawała i dostojeństwo J.K.M., którym się rząd powszechny trzymać ma, naruszone nie było.

Rozumieć raczy J.K.M., że już nie tajno w.m. wszystkim, jakim sercem i intencją wziąć był raczył J.K.M. przed się przeszłą ekspedycją moskiewską, gdyż to i deklaracjami J.K.M. publice czynionemi, i listami, i instrukcjami na sejmiki przeszłe podanymi dostatecznie było wyrażono i potem uchwałą utwierdzono. Że to wszystko, cokolwiek by było za błogosławieństwem Bożym i pracą J.K.M., do rąk przyszło na pożytek i sławę R.P. obracać się miało.

Nie tajno i to w.m., jako J.K.M. w tym zaciągu wojennym dla dobrego i bezpiecznego ojczyzny podjętym, postępować przychodziło, że i żołnierza przed szczęśliwą potrzebą kłuszyńską, za zdaniem panów rad przy J.K.M. będących, przyczynić się musiało i miejsca przedniejsze w tej tam ziemi dla sławy ojczystej zatrzymywać przyszło, które potem jako są odbieżane, jako wyściem żołnierskim ojczyzna uciśniona, jakowe którego wojska słuszne były zaciągi, na sejmikach sejm poprzedzających i potem na samym sejmie blisko przeszłym dostatecznie pokazano i objaśniono. Na którym jakie J.K.M. staranie było, aby od tego ciężaru R.P. uwolniona być mogła, aby żołnierz ten przystojną i słuszną zapłatą uprzątniony był i panowie posłowie dali sprawę w.m.

Ale i rzecz sama wyświadcza, gdyż nie zaniedbywał tego J.K.M. podawać i często przypominać wszem stanom, aby takie pozwolili ratunki, które by wedle słuszności i sprawiedliwości wszystkim wojskom wydolać mogły, na co też i same stany z chęcią pozwoliły.

Nie zeszło potem i na dalszym J.K.M. staraniu, aby to, co na sejmie za zgodą wszech stanów stanęło, do skutku swego przyszło. Poruczyć raczył panom komisarzom na sejmie tak do Lwowa, jako i do Brześcia naznaczonym³³⁸, aby umoderowawszy pretensyje żołnierskie, do zapłaty przystąpili i onę do skutku przywiedli. Co oni z taką, jaką się godziła wiarą, pilnością, chęcią, życzliwością i staraniem podobnym odprawili, przywodząc obie wojska do tego racjami i perswazyjami, nawet i prośbami, aby mając wzgląd na ojczyznę, która ich porodziła, na bracią, krewne i powinne swoje, którzy się do tego ciężaru znoszenia przykładają, nic ciężkiego, nic niesłusznego, nic niesprawiedliwego na niej nie wyciągali, aby, jako teźże ojczyzny synowie, powolnym się stawili wolej wszystkiej R.P., a dalej już związku konfederacyjnej swojej [52] wychodzeniem w obozy swe nie pociągając, spokojnie i bez dalszego skwierku ludzkiego do porachowania się z skarbem koronnym i W.Ks.L. przystąpili i tym się kontentowali, czym

³³⁸ Konstytucja sejmu 1613 r. „Naznaczenie zapłaty żołnierzom moskiewskim i kommissarzów do nich” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 1, s. 119-121).

ojczyzna wydolać, czemu terazniejsze podatki od w.m. pozwolone wystarczyć nie mogą, co nawet im wedle komputów i słusznym rachunków należy. Lecz nie byli tak szczęśliwi oboi panowie komisarze, aby co u nich uprosić, nie była tak fortunna ojczyzna, aby ulżenie jakie od synów swych w takim powszechnym zniszczeniu odnieść mogła, na dawnych się pretensjach swoich, które na przeszłym sejmie z poprzedzonych komisji uważane były, zasadziwszy, nic z nich ustąpić, nic kondonować nie chcieli. Co i z ich komputów, które tu w pośrodku w.m. czytane będą, i z samych panów komisarzy lwowskich relacyjej, o którą J.K.M. do nich, chcąc, aby wszystek tych rzeczy progres i zawarcie obywatelom wszystkim koronnym wiadomo był, pisać raczył. Snadnie się obaczyć może, że nic nie opuszczali, cokolwiek do uspokojenia ojczyzny z tej miary należało. Nawet chcąc ich od dalszego jakiego szkodliwego ojczyzny zawzięcia zahamować, lubo to dobrze baczili, że terazniejsze pozwolone podatki nie tylko wszystkim wojskom, jako uchwała sejmowa mieć chciała, ale i jednemu pułkowi stołecznemu przy takich pretensjach wydolać trudno miały, do liczenia pieniędzy przystąpili. Dawają im tak wielką sumę, jako za porachowaniem sprawiedliwym, według wolej wszech stanów postanowiona była. Pułk zaś brzeski, jako wiele sobie nad słusność pretenduje, jako R.P. obciąża, z aktu terazniejszych komisarzy obaczyć się może.

Nie pomagając i to, wprowadzie panom komisarzom do traktowania i odprawy tej komisyy, że tych podatków sejmowych (lubo w tym J.K.M. częste listy i uniwersały zachodzili) częścią nierychło znoszono, częścią w inszych województwach umniejszono, w drugich zaś albo nie wydawano, albo doma dla różnych swych respektów zatrzymywano. By jednak wszystkie podatki zupełnie i sprawiedliwie zniesione i oddane były, za takimi jednak pretensjami wiele na wypłacenie nie dostanie, a zwłaszcza że smoleński i inflancki żołnierz jeszcze zostawa, którym płaca z tychże podatków jest naznaczona.

A iż między ludzie takie niektórzy nieżyczliwi puścili wieści, że terazniejsze pozwolone podatki na prywatne J.K.M. jakie potrzeby i wczasy są obrócone, nie rozumie J.K.M. potrzebną być płonność rzeczy tych długimi znosić wywodami. Czas sam odkryje i powstydzi opaczne udawania, ale i to samo snadno wyświadczyć może, że przedniejsze [53] województwa szafunek sobie poboru doma zostawili, z tych zaś, które do pana podskarbiego³³⁹ oddane były, przesłane są do Lwowa, przesłana kwarta, posłane donatywa duchowne, część telko niewielka z podatku ksiąźęcia pruskiego³⁴⁰ i niektórych powiatów województwa mazowieckiego dla żołnierza brzeskiego zatrzymać się musiała, za pisanem panów komisarzy brzeskich. Co w.m. szerzej z komputów od pana podskarbiego koronnego podanych wyrozumiecie.

Podawać to tedy wszystko raczy J.K.M. do wiadomości, jako i innym obywatelom koronnym, tak i w.m. puszcza pod uważania, co by dalej czynić i jako by tak nieżnośny ciężar ze wszystkiej ojczyzny zdjąć się mógł.

Uważajcie w.m., aby tym ogniem wszystka R.P. jako pożarem jakim nie spłonęła, aby status terazniejszy R.P., jeśliby go kto mieszać chciał, wzruszony nie był i wszystko to zacne Królestwo do ostatniego zniszczenia gromadami tymi nie przyszło. Słyszycie w.m., a niektórzy i patrzycie, jakie utrapienia, jaki ucisk pospolity wszystka prawie

³³⁹ Stanisław Warszycki podskarbi wielki koronny.

³⁴⁰ Albrecht Fryderyk Hohenzollern książę pruski.

ojczyzna za tak długim przemieszkowaniem we włościach koronnych żołnierza tego ponosi. Mniej to J.K.M. przypominać chce, acz i w.m., którzyście dostojęństwa pańskiego przestrzegać powinni, to należy, że wszystkie dóbr J.K.M. dochody w rękach ich są, że nic prawie nie zostawiono, czym by stan J.K.M. przystojnie opatrowany być mógł. Na to raczej boleje, że dobra szlacheckich ludzi poszkodzone i do niezwyčajnego trybutu z dziedzicznych majątności przyciśnieni. Rad by temu wszystkiemu zabieżał, jakoż nic nie opuszcza, co z niego być może, ale iż siły J.K.M. nie są takie, aby bez wspólnej poddanych swych rady i pomocy mógł te trudności uprzętnąć, żądać raczy w.m. przez miłość ojczyzny i braciej swej, którzy tych ciężarów z wielkiem utrapieniem dozrywają, powinna, abyście takie rady przedsiębrali, które by R.P. w.m. samym pożądany i prędko już kiedy pokój przywrócić mogli.

Pewien jest tego J.K.M., że w.m. użaliwszy się utrapienia ubogich ludzi, zniszczenia majątności braciej swej, nawet i dalszego Królestwa spustoszenia, prędko, zwłok dalszych nie zażywając, które by szkodę znaczną przynieść mogły, o tym przemyślować będziecie, aby od tego ciężaru R.P. wolna być mogła. Do czego J.K.M. wszystkie prace, starania ofiarować w.m. raczy, pewien tego będąc, że w.m. pomniąc na powinność swą, pomniąc na chwalebny stateczność cnego tego narodu, wierze [54] przeciw panom swym i dostojęstwo, i bezpieczeństwo J.K.M. przystojnie i ochronnie zatrzymawać będziecie. Co też na samej cnocie i wierze w.m. pokładać raczy.

2. *Atestacja dla Jana Mikołaja Boratyńskiego deputata na Trybunał Koronny – Bełz, 9 września 1613 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 199, s. 1203 – oblata; w grodzie bełskim wniesiono w dniu 9 września 1613 r. [feria 2 post festum Nativitatis Beatissimae Mariae Virginis proxima a. D. 1613].

LSB 1572-1668, s. 89.

Atestatio electionis deputati.

Ad officium actaque praesentia castrensia capitanealia Belzensia [personaliter] venientes Gen. Joannes Łaszcz de Łaszczowo et Balthazar [Bro]decki ex conventionem particulari electionis deputati ^a totius nobilitatis palatinatus Belzensis delegati palam ^a sunt. Quia mutuis suffragiis et vocibus totius nobili[tatis] palatinatus Belzensis Gen. Joannem Nicolaum Boratyński [iudi]cem ordinarium delegatum pro iudiciis Tribunalitiis ordi[nariis] tam Petricoviensibus quam et Lublinensibus sequentibus elegerunt [et depu]taverunt nemine contradicente, de quo praesens attestatio [coram] actis praesentibus facta est.

^a brzeg strony uszkodzony, jednego słowa brak

103. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 13 listopada 1613 r.

Uchwał tego sejmiku nie odnaleziono. Posłowie nie są znani.

Uniwersału adresowanego do województwa bełskiego nie odnaleziono. Data sejmiku ustalona hipotetycznie na podstawie daty sejmiku województwa lubelskiego i ziemi chełmskiej (ASWL 1572-1632, s. 212, ASZCh 1572-1668, s. 118). Uniwersał wystawiono w Warszawie, 20 października 1613 r.

Druk w: ASWK, t. 1, s. 350.

1. Informacja o posłach

Posłowie byli obecni na sejmie (zob. deklaracje w sprawie podatków i sejmiku relacyjnego – Vol. const., t. 3, vol. 1, s. 188).

104. Sejmik relacyjny w Bełzie, 13 stycznia 1614 r.

1. Deklaracja posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego

Vol. const., t. 3, vol. 1, s. 188.

W bełskim [województwie] poborów sześć, poborca i szafarz do braci, na co sejmik nazajutrz po Trzech Królach [7 stycznia 1614 r.]³⁴¹. Okazowanie nazajutrz po sejmiku obierania deputata.

2. Elekcja poborcy województwa bełskiego – Bełż, 13 stycznia 1614 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, opis 1, 200, s. 1350-1352 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Bronisław Orchowski wojski horodelski, poborca województwa bełskiego w dniu 27 stycznia 1614 r. [feria 2 post festum Conversionis Sancti Pauli proxima a. D. 1614].
LSB 1572-1668, s. 89-90.

³⁴¹ W rzeczywistości sejmik odbył się w pierwszy poniedziałek po Święcie Trzech Króli, czyli w dniu 13 stycznia 1614 r., podczas roków sądowych. Być może w tekst druku deklaracji wkraść się błąd, co nie było rzadkim przypadkiem.

My rady i dygnitarze, urzędnicy i szlachta województwa bełskiego [1352] ^a sejmu złożony zjachali ^a ichm. ^a braci naszej spraw naszych od ^a zlecony ^a to że za ordynacją sejmową złożone jest miejsce i czas w Bełzie dla obrania między nami szafarza i poborcy na te pobory na przeszłym sejmie od braciej naszej pozwolone i konstytucją aprobowane, dla zniesienia ciężaru żołnierza skonfederowanego i oddania ich do panów komisarzów na to sejmem naznaczonych. Względem których, że nie jest potrzebny nam natenczas szafarz, deputowaliśmy i deputujemy zgodnie na ten urząd poborów wybierania jm. pana Bronisława Orchowskiego wojskiego horodelskiego z tą wszystką władzą, ile ten urząd jego potrzebuje i powinność jemu, jako i jego wedle konstytucji sejmowej niesie. Któremu za zgodą naszą wszystkich nazaczyliśmy prowent od tego poboru wszystkiego i każdego z osobna tak, jako zwykli poborcowie z inszych poborów mają i odnoszą, nie kładąc jednak żadnego ciężaru większego na stan szlachecki i poddanych ich, jedno jako w konstytucyi napisany jest.

Przeto wszystkim in universum oznajmujemy i onego za poborcę od nas na to obranego opowiadamy, na co jemu ten list patentowy do wszech ichm., jako i ichm. panów komisarzów, tak i sądu wszelakiego, dajemy, i do wiadomości tę zgodę naszą in vim attestationis przesyłamy, i podpisem rąk naszych z przyciśnieniem pieczęci utwierdzamy. Dan w Bełzie, na rokach ziemskich bełskich, w poniedziałek po Trzech Królach [13 stycznia] r. P. 1614.

Adam Prusinowski z Prusinowy kasztelan bełski, Jerzy Cieciszowski starosta grabowiecki, Jan z Goraja Lipski podkomorzy bełski, Jarosław Oleśnicki chorąży bełski, Jan Mikołaj Boratyński, Maciej [1251] ^a ...zik wojski ^a, Stanisław Fredro, ^a Wujakowski ^a, Samuel Golianowski, Jan Drohiczyński, Mikołaj Udrzycki podczaszy bełski, Stanisław Krusz, Bernad Rudowski, Jerzy Woźuczynski, Mikołaj Sulimowski, Maciej Smidkowski p[odstarość] s[ądowy] b[ełski] subscripsit, Simon Mierecki.

^a karta uszkodzona w górnej części, około dwóch wierszy częściowo nieczytelnych

105. Zjazd podczas roków sądowych w Bełzie, 16 czerwca 1614 r.

1. *Uniwersał Zygmunta III ostrzegający o zagrożeniu tureckim – Warszawa, 26 kwietnia 1614 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 200, s. 149-150 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Jan Michalczewski dworzanin J.K.M. w dniu 22 maja 1614 r. [feria 5 post Dominicam Pentecosten proxima a. D. 1614].

Zygmunt III z łaski Bożej Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzki, gocki, wandalski dziedziczny Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, a mianowicie dygnitarzom, urzędnikom i wszystkim stanu rycerskiego województwa bełskiego ludziom, uprzejmie i wiernie nam miłym.

Oznajmujemy, że przedtym częste nas dochodziły wiadomości o gotowości zawzięcia [150] przeciwko państwom naszym cara tureckiego³⁴² i teraz świeżo wzięliśmy od urzędników naszych wojennych pewną wiadomość, że ten nieprzyjaciel, ze wszystką swoją mocą z tę stronę Białogrodu położywszy się, na poczesną tylko okazją wpadnięcia w granice koronne oczekiw. Więc i o niepewnej przyjaźni cesarza tureckiego³⁴³, i złych zamysłach wołoskich mamy także przestrogi, skąd upatrując wysokie na R.P. niebezpieczeństwa, a nie mając innego do odratowania sposobu, przychodzi się nam obracać do samych uprzejmości i wierności waszych, które pilno żądamy, abyście dla miłości ojczyzny, dla zatrzymania całości praw i wolności od przodków nam poddanych, dla zdrowia i bezpieczeństwa samych uprzejmości i wierności waszych, waszych majątności, dostatków i wszystkich pociech swych, na odpór przeciwko takowemu nieprzyjacielowi się ruszyli tam, gdzie potrzeba sama ukaże, do wojska naszego pod sprawę w. Stanisława Żółkiewskiego wojewody kijowskiego, hetmana naszego się garnęli i przy niem to, co każdy dla sławy swej i dla ojczyzny powinien, czynili.

Ażeby ten uniwersał nasz wszystkich wiadomości doszedł, rozkazujemy starostom naszym i ich namiestnikom, aby go do akt swych wpisowali i na miejscach zwykłych obwołać dali. Co uczynią z powinności swej i dla łaski naszej. Dan w Warszawie, dnia 26 miesiąca kwietnia r. P. 1614, panowania królestw naszych polskiego 27, a szwedzkiego 21 r.

Sigismundus Rex

2. *Uniwersał Zygmunta III ogłaszający wici jedne za dwoje na pospolite ruszenie – Warszawa, 23 maja 1614 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 200*, s. 166-168 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Jakub Aleksander Biedrzycki dworzanin J.K.M. w dniu 1 czerwca 1614 r. [die Dominico intra octavas festi Sacratissimi Corporis Christi a. D. 1614].

Zygmunt III z łaski Bożej Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzki, gocki, wandalski dziedziczny Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, a mianowicie senatorom, dygnitarzom, urzędnikom i wszystkim stanu rycerskiego województwa bełskiego ludziom uprzejmie i wiernie nam miłym łaskę naszą królewską. Uprzejmie i wiernie nam mili.

³⁴² Zapewne chodzi o Gani beg (Dżanibeg) Gireja II chana krymskiego.

³⁴³ Ahmed I sułtan osmański.

Upatrując na przeszłym sejmie walnym koronnym wszystkie stany te niebezpieczeństwa, któremi że zewsząd prawie R.P. jest obtoczona, zgodnie na to się wszyscy zezwolili, aby gdyby co takowego przypadło, czemu by potoczna obrona wydolać nie mogła, pospolitym ruszeniem przy całości ojczyzny, zdrowia, wolności i sławy swej bronili. Za wzięciem tedy pewnej wiadomości od strażników i urzędników wojennych o złych zamysłach przeciwko nam i państwowi naszemu cesarza tureckiego³⁴⁴, przychodzi się nam uciekać do ostatniego tego ratunku. Tak nam bowiem dają znać, że ten poganin, uprzątnąwszy domowe swoje trudności i z sąsiadami zastanowiwszy przymierza, poduszczony poselstwami i używaniem ludzi narodu moskiewskiego, na nas samych moc swoją obraca. Już za Dunajem ludzie pod regimientem głównego beglerbeka Uromelskiego³⁴⁵ na imię wojny do Polski kupią się i przez Dunaj przechodzą. Wojewoda do tego wołoski³⁴⁶ z poruczenia tureckiego wojsko zebrawszy, jest pogotowiu, dalszego tylko od Porty rozkazania i wojsk tureckich oczekiwając. A co większa, car perekopski³⁴⁷ wielkim wojskiem pod Białogrodem, 5 mil tylko od włości koronnych nie inszym umysłem stanął, jedno aby z tak bliskiego miejsca w państwa nasze za oznajmieniem tureckim, skąd już mu przyszli janczarskie posiłki, poszedł. O czym mieliśmy już pewne przed tym przestrogi i teraz świeżo od w. Stanisława Żółkiewskiego wojewody kijowskiego, hetmana naszego dostateczną wzięliśmy wiadomość. Już w tak ciężkim i nagłym razie, kędy potoczna obrona nie przemoże, do głównych i zwyczajnych, a na przeszłym sejmie namówionych sposobów udać się przychodzi. [168]

Obwieszczamy tedy uprzejmości i wierności wasze tym listem naszym, dając znać o takowym niebezpieczeństwie, a przy tym żądając i napominając, abyście dla miłości ojczyzny, dla sławy swej, dla zatrzymania ojczystych swobód i sławnego wszystkiemu światu imienia polskiego, dla obronienia wiary chrześcijańskiej, do wojennej gotowości jako najlepiej może być sposobiali się, tak żeby gdy tego potrzeba pokaże i drugie oznajmienie nasze przystąpi, gotowych uprzejmości i wierności wasze w domach rozkazanie i obwieszczenie nasze zastało. Tak żebyście zaraz jako za ostatnimi wiciami mogli według powinności stanu rycerskiego przy nas jako głowie swojej (którzy odprawiawszy konwokacją z panami senatorami naszymi, według ich rady w osobie naszej do tej posługi z odwagą zdrowia naszego stawiamy się na plac przeciwko nieprzyjaciołom) stanąć i z nami pospołu o wszystko, co jest każdemu miłego, a naprzód o spólną ojczyznę, która wszystkie pociechy w sobie zamyka, potężnie się zastawić.

Ażeby tym pewniej do wiadomości wszystkich to przyszło, napominamy i rozkazujemy starostom naszym i ich namiestnikom, aby ten uniwersał do akt swych wpisali i obwołać w miejscach zwyczajnych rozkazali. Dan w Warszawie, dnia 23 miesiąca maja r. P. 1614, panowania królestw naszych polskiego 27, szwedzkiego 21 r.

Sigismundus Rex

³⁴⁴ Ahmed I sułtan osmański.

³⁴⁵ Prawdopodobnie Iskander pasza, beg Bośni i beglerbeg Rumelii.

³⁴⁶ Hospodar mołdawski Stefan Tomsa II.

³⁴⁷ Gani beg (Dżanibeg) Girej II chan krymski.

3. *Atestacja dana przez szlachtę zebraną na rokach dla Jana Daniłowicza wojewody ruskiego i starosty bełskiego, usprawiedliwiająca jego nieobecność i niemożność odbycia sądów – Bełż, 16 czerwca 1614 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 200, s. 203-204* – obłata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Paweł Łaszczyński wojski bełski w dniu 16 czerwca 1614 r. [feria 2 post festum Sancti Basilii proxima a. D. 1614].

LSB 1572-1668, s. 90.

My dygnitarze i urzędnicy ziemscy, i wszystko rycerstwo województwa bełskiego, do Bełża na roki grodzkie sądowe w roku terażniejszym 1614 przypadające w poniedziałek bliższy po święcie św. Bazylego zgromadzone oznajmujemy.

Iż my, wzięwszy wiadomość od jw. jm. pana Jana Daniłowicza wojewody ziem ruskich, starosty naszego bełskiego, że pod ten czas za listem i rozkazami [204] J.K.M. odjechać raczył na Pokucie, gwoli traktatom i zastanowieniu pokoju, jeśliby tego potrzeba R.P. ukazała między hospodarem wołoskim³⁴⁸ i posły cesarza tureckiego³⁴⁹ a między Kozaki zaporoskimi. A żeśmy przy tym byli żądani od jm., abyśmy niesądzenie roków terażniejszych nie żadnej negligencji jm., ale terażniejszej R.P. potrzebie przypisawszy, kondonowali, co my, widząc rzecz słuszną, zwłaszcza że jm. pana wojewoda ruski, starosta bełski nigdy sądów swych omieszkiwać nie raczy, przeto wszyscy unaniami consensu, nemine contradicente na tośmy pozwolili i od sądzenia tych roków jm. wolnym uczynili.

Którę to atestację naszą dla lepszej wiadomości jm. od nas daną, rękami swymi podpisaliśmy, a pieczęcią jm. pana wojskiego bełskiego zapieczętować, pozwoliliśmy onę propter evidentiū testimonium do akt grodzkich bełskich jemu podać. Dan w grodzie bełskim, feria 2 post festum Sancti Basilii proxima [16 czerwca] a. D. 1614.

Łaszczyński Paweł wojski bełski m.p., Bartosz Bełżecki m.p., Łaszczyński z Łaszczyńszowa, Remian Wojakowski, Jan Odrzywolski, Samuel Niemsta ze Krzczewicy m.p., Piotr Russian, Russian Jan, Wacław Komorowski, Łaski Jan, Radecki Wojciech m.p., Kruszyński Jan m.p., Andrzej Smitkowski komornik ziemski bełski, Jan Krzywicki, Paweł Jaskmanicki, Wojciech Sobieszczański ręką swą, Marcin Nieberski ręką swą, Paweł Jaskmanicki, Jan Bzicki komornik graniczny bełski ręką własną, Malcher Pomirski ręką własną, Mikołaj Szadurski swym i imieniem ojca swego.

³⁴⁸ Tu zapewne chodzi o hospodara mołdawskiego Stefana Tomę II.

³⁴⁹ Ahmed I sułtan osmański.

106. Sejmik deputacki w Bełzie, 15 września 1614 r.

1. Informacja o deputacie

Deputatem został Jarosław Oleśnicki chorąży bełski (Deputaci, cz. 1, s. 250).

107. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 13 stycznia 1615 r.

Uchwał tego sejmiku nie odnaleziono. Posłowie nie są znani.

Uniwersału Zygmunta III zwołującego sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie, wystawionego w Warszawie, 17 listopada 1614 r. nie odnaleziono w księgach grodzkich województwa bełskiego. W księdze grodzkiej bełskiej jedynie notka aktykacyjna, uniwersału nie przepisano: CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 200, s. 638 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Wojciech Pszczołecki dworzanin J.K.M. w dniu 10 grudnia 1614 r. [feria 4 post festum Conceptionis Beatissimae Mariae Virginis proxima a. D. 1614].

108. Sejmik deputacki w Bełzie, 14 września 1615 r.

1. Informacja o deputacie

Deputatem został Paweł Bełżecki (Deputaci, cz. 1, s. 256).

Sejmik podjął uchwałę w sprawie wyprawy na pospolite ruszenie, zob. niżej Uniwersał Stanisława Żółkiewskiego

2. Uniwersał Zygmunta III informujący o zagrożeniu tureckim, przyczynach zerwania sejmu i zapowiadający możliwość zwołania pospolitego ruszenia – Warszawa, 18 kwietnia 1615 r.

Rp. *CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 200, s. 877-880 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Wojciech Kossobucki dworzanin J.K.M. w dniu 2 maja 1615 r. [Sabbatho post Dominicam Conductus Paschae proximo a. D. 1615].*

Zygmunt III z Bożej łaski Król Polski, wielkie książe litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzki, gocki, wandalski Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to należy wiedzieć, a osobliwie obywatelom koronnym, tak senatoriis jako i equestri ordinis, uprzejmie i wiernie nam miłym wiadomo czyniemy.

Że po skończeniu zaraz sejmu³⁵⁰ przysły nam wiadomości z Konstantynopola od ur. Samuela Targowskiego, posłańca naszego, które przyniósł ur. Mikołaj Madaliński komornik nasz, oznajmując i przestrzegając, abyśmy na tego nieprzyjaciela oko mając, jako największą sposobiali potęgę, nie ubezpieczając się na to, choć zwierzchną przyjaźń i pokój z nami i państwami naszymi zachować chcieli sąsiedzką, ponieważ snadź insze zamysły jego uwolnione są od wszystkich, które go do tych czasów rozrywali, tak z Persem, jako z cesarzem jm. chrześcijańskim³⁵¹ nieprzyjaźni. Daje nam tenże posłaniec nasz znać, że zaraz przy niem armatę potężną na Morze Czarne wyprowadzono z ludźmi (między którymi jest janczarów 4 tys.) i z potrzebami do budowania zamku nad granicami koronnymi. Co aby beglerbeg uromelski³⁵² z wojskami wykonywał i niektóre osiadłości koronne, praetext sobie wzięwszy, jakoby w nich Kozacy przemieszkiwali, zniósł, poruczono. Nam tedy, acz zawsze, ale teraz nabarziej na ostrożności się mieć potrzeba, [878] kiedy obiecują gołymi słowy przyjaźnią, niespodzianie na nas spaść i krzywd swych przez swowolność kozacką uczynionych wetować postanowił. Już przydadli świeższe jakie do nas wiadomości, do ostatecznego remedium, pospolitego ruszenia, które u nas w ręku z tego przeszłego sejmu stany mieć chciały, uciec się nam przyjdzie, jakoż praeveniendo tak wielki raz, który państwom naszym imminet, wkładamy to na wszystkie obywateli państw naszych koronnych, aby wczas i wiedzieli, i obmyślali, czymby tak wielkiej nieprzyjacielskiej zastawić się potędze pod ten czas. Zwłaszcza kiedy z ostatecznym żalem naszym, a nieoszacowaną podobno szkodą R.P. ten sejm tak się marno rozerwał, który i wewnętrzne, i postronne miał uleczyć urazy, na co i od nas złożony był. Do czego i myśmy się przyczynić jako najlepiej chcieli, stosując się do zadości wiernych poddanych naszych i chcąc koniecznie już teraz te suspicyje i opinie, którymi po dziś dzień niezyczliwi sprawy nasze ^atrudnowali^a, z oczu zdjąć, a szczerść panowania naszego wyświadczyć. Ale o to jeśli czasem, jeśli i rzeczami naszymi, jeśli ludźmi pewnymi, którzy by byli mieli consulere rebus domesticis, dukt sejmu tego dobrze z przodku zaczęty tak się pomieszał, że miasto zawarcia porządnego sejmu, miasto ukontentowania animuszów ludzkich, miasto namowy bezpieczeństwa obojej Ukrainy, która co godzina albo poganina, albo Moskwicina (którego bez potęgi do traktatów przywieść rzecz jest mało podobna) wygląda zażartego, przyszło nam tylko oświadczyć się Panu Bogu, oświadczyć się senatowi, oświadczyć się i izbie poselskiej, żeśmy byli gotowi to wszystko dla wiernych poddanych naszych uczynić, czegokolwiek po nas, tak koło domowych rzeczy, jako postronnych niebezpieczeństw, potrzebowali, by byli nie praecindicati animi, z którymi ad consultationes publicas podobno przyjeżdżano, [879] co albo dobrze począć, albo porządnie skończyć dopuszczało, by byli sancita zgodne

³⁵⁰ Sejm zakończył się bez podjęcia uchwał w dniu 27 marca 1615 r.

³⁵¹ Maciej Habsburg cesarz.

³⁵² Prawdopodobnie Iskander pasza, beg Bośni i beglerbeg Rumelii.

izby poselskiej i porządku namówionego nie rozerwali, nie dopuszczając zgółu w żadnej sprawie znosić się stanowi rycerskiemu z izbą senatorską i z nami, zaś tylko przyszedłszy upominać się, aby pactis conventis dość się stało, a consilia et author wojny moskiewskiej odkryte były. Na co odpowiedź wzięwszy ratione pactorum quomodem, żeśmy chcieli zaraz na tym sejmie o tym z stanami znieść się, czego by jeszcze po nas potrzebowano, a z strony moskiewskich rzeczy przez pewne senatory wysłuchawszy doskonale, co nas do zaczęcia tej przywiodło wojny, pozwoliliśmy każdemu mianować i dowodzić, komu by z senatu winę jaką dawali. Wiecej się potem stawić, tyle razy per viscera patriae od nas i senatu naszego proszeni, nie chcieli, ale oddawszy volumen prywatnych postulat do urzędników naszych, o które magis quam de bono publico solliciti, część do nas inter pellacis czynili.

Aż dnia prawie ostatecznego, ledwo nie tej godziny na samo tylko rozerwanie sejmu stawili się, nic a nic radzić ani pozwalać nie chcąc. I tak zawziętością abo nieostrożnością swą, obnażoną zewsząd ojczyznę i granice jej zostawili, chcąc tą mieszaniną nas w ohydę i nienawiść u wiernych naszych poddanych dłużej trzymać, aby abo kredytu swego u braciej nie tracili, abo swych dopinali w takim odmęcie pretensyi.

O czym pewniśmy, że każde województwo weźmie od swoich posłów wiadomość doskonałą. My tedy z panami radami naszymi wszytkiej się in eo passu R.P. opowiadamy, żeśmy byli gotowi szczerem efektem naszym, powolną chęcią, mederi rebus tam domesticis, quam externis, bo nas były takie nie zraziły postęпки.

Co tak objaśniwszy, kładziem wszystko na tych, których salus [880] Reipublicae jest miła, którzy quietam et pacificam patriam mieć chcą, którzy winni vindicare niebezpieczeństwa ojczyście z największej nieprzyjacielskiej potęgi, niech ci zważą, jeśli Respublica expedit nie chcieć, aby Pan mógł wygodzeniem zadościom słusznym wiernych poddanych swych, serca i miłość ich powinna przeciwko sobie ku dobremu wspólnej ojczyzny ^{a-a}zniesza powolną część, przeszkadzając satysfakcyej naszej ukontentowania poddanych wiernych, żeby mieli zawždy ci, którzy do tego okazyjej szukają, czym ludzie przeciwko nam jątrzyć.

Iterum atque iterum Panu Bogu Wszechmogącemu i wszytkiej R.P. oświadczamy się, że nie naszym, nie senatu naszego uporem i zawzięciem stanie się to, jeśli za takim odbieżeniem obrony i bezpieczeństwa R.P. co przeciwnego od nieprzyjaciół już na koniach siedzących, na tę Koronę i W.Ks.L., czego Boże uchowaj, przypadnie. Żądamy jednak wszytkich obywatelów koronnych, aby się radami swojemi do tego przychylali (na tych przyszłych, który sam gwałt wycisnie na nas) sejmikach, co by w tak niesłychanej, pod tak wielkie niebezpieczeństwo mieszaninie salvarı Reipublicae mogło, o nas i pieczołowaniu naszym to obiecując sobie, co o pilnym i czułym Królu obiecować kto może.

Ażeby ten uniwersał nasz wszytkich wiadomości doszedł, rozkazujemy starostom naszym i ich namiestnikom, aby go do akt swoich wpisowali i na miejscach zwykłych obwołać dali, co uczynią z powinności swej i dla łaski naszej. Dan w Warszawie, dnia 18 miesiąca kwietnia r. P. 1615, panowania królestw naszych polskiego 28, szwedzkiego 20 r.

3. *Uniwersał Zygmunta III wzywający szlachtę do boku hetmana do walki ze skonfederowanym wojskiem – Warszawa, 20 kwietnia 1615 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 200, s. 925-926 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 12 maja 1615 r. [feria 3 post Dominicam Jubilate proximo a. D. 1615].

Zygmunt III z łaski Bożej Król Polski, wielkie ksiązę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzki, gocki, wandalcki Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, a mianowicie dygnitarzom, urzędnikom, starostom i wszystkim stanu rycerskiego województwa bełskiego obywatelom uprzejmie i wiernie nam miłym, oznajmujemy.

Że w tych dniach kupa znaczna ludzi swowolnych, którzy przeszłych konfederacyi, mimo obowiązek (po wzięciu dostatecznej zapłaty) na się dany, swawolnie chorągwie roku przeszłego podnieśli, szkody wielkie w Koronie i W.Ks.L., a mordy, pożogi, łupieństwa niesłychane w Księstwie Pruskim poczynili, znowu te zaś, w takowych na łupy i mordy odważnej gromadzie, do Korony weszli, aby się na wszelaką potęgę, z miejsca do miejsca się pomykając, sposobności swemu złemu przedsięwzięciu, z którym na zgubę ojczyzny odważyli się, dosyć uczynili. Ma to od nas w poruczeniu w. Stanisław Żółkiewski wojewoda kijowski i hetman nasz, aby temu niebezpieczeństwu zabiegał, z którym tam, gdzie potrzeba ukaże, abyście uprzejmości i wierności wasze się zmówili i jako na gwałt pospolity do gaszenia tego ognia, który każdego [926] dosięg, a, strzeż Boże, w majętności wniwecz obrócić i wszystko to, co jest każdemu miłego, do ostatniego niebezpieczeństwa przywieść może, sposabiali. Abyście na obronę siebie samych, żon, dzieci i zbiorów swych przeciwko takowym prawa pospolitego gwałtownikom powstałi, pilnie żądamy. Co uczynicie uprzejmości i wierności wasze dla siebie samych i bezpieczeństwa swego, dla miłości ojczyzny, dla sławy, powołania swego, dla zatrzymania całości R.P.

Ażeby ten uniwersał nasz wszystkich wiadomości doszedł, rozkazujemy starostom naszym i ich namiestnikom, aby go na miejscach zwykłych obwołać kazali. Co uczynią z powinności swej i dla łaski naszej. Dan w Warszawie, dnia 20 miesiąca kwietnia r. P. 1615, panowania naszego polskiego 28, szwedzkiego 22 r.

Sigismundus Rex

4. *Uniwersał Zygmunta III w sprawie niebezpieczeństwa tureckiego, wzywający szlachtę do boku hetmana – Warszawa, 26 maja 1615 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 200, s. 1006-1007 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Jan Bogatko dworzanin J.K.M. w dniu 6 czerwca 1615 r. [Sabbatho ante festa Solennia Pentecosten proximo a. D. 1615].

Zygmunt III z łaski Bożej Król Polski, wielkie ksiązę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzki, gocki, wandalcki Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, a obywatelom województwa bełskiego uprzejmie i wiernie nam miłym oznajmujemy.

Wzięliśmy teraz świeżo wiadomość, że i wojska tureckie z beglerbegiem uromelskim³⁵³ dla zabudowania niektórych na Ukrainie, a zniesienia, jako nas wieści dochodzą, osad koronnych, podchodzą ku granicom koronnym i car perekopski³⁵⁴ ze wszystką swoją siłą przeciwko nam się obraca, skąd jawnie R.P., a naprzód krajów tamiecznych niebezpieczeństwo widząc, a po żalosnym rozerwaniu sejmu przeszłego inszego sposobu do ratowania ojczyzny nie mając, obracamy się do samej chęci i miłości uprzejmości i wierności waszych ku R.P., wspólnej matce swej, żądając i napominając, abyście jako w swym własnym, domów, [1007] małżonek, dziątek swych, i wszystkiego tego, co komu jest miło, niebezpieczeństwie poczuwając się i zabiegając, wszelaką ochotą i gotowością do tego się sposabiali, jakoby przy w. Stanisławie Żółkiewskim wojewodzie kijowskim, hetmanie naszym i wojsku, wstręt temu nieprzyjacielowi dali i pastwić się nad krwią chrześcijańską, nad wolnościami sławnego narodu polskiego nie dopuścili, czyniąc to, co ludziom rycerskim, co powołaniu szlacheckiemu w tym, którzy dla sławy swej wszystko powinni, w ostatniej R.P. potrzebie czynić przynależy.

Ażeby ten uniwersał nasz wszystkich wiadomości doszedł, rozkazujemy starostom naszym i ich namiestnikom, aby go na miejscach zwykłych obwołać kazali, co uczynią z powinności swej i dla łaski naszej. Dan w Warszawie, dnia 26 miesiąca maja r. P. 1615, panowania naszego polskiego 28, szwedzkiego 22 r.

Sigismundus Rex

5. *Uniwersał Zygmunta III o niebezpieczeństwie tatarskim, wzywający szlachtę do boku hetmana – Warszawa, 25 sierpnia 1615 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 200, s. 1162-1164 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 11 września 1615 r. [feria 6 post festum Nativitatis Beatissimae Mariae Virginis proxima a. D. 1615].*

Zygmunt III z łaski Bożej Król Polski, wielkie książę litewskie, [1163] ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzki, gocki, wandalski Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, a mianowicie dygnitarzom i urzędnikom, i wszystkim stanu rycerskiego województwa bełskiego obywatelom, uprzejmie i wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Uprzejmie i wiernie nam mili.

Świeżo teraz wzięliśmy z Ukrainy o nagłym a gwałtownym nieprzyjaciela koronnego, Tatarzyna, pogranicze koronne następowaniu, że car sam perekopski na zgubę państw naszych w osobie swej idzie. Co tym większe niebezpieczeństwo za sobą ciągnie, że zwykłą wojska kwarcianego potęgą nieprzyjacielowi wstrętu się czynić nie może. A to z tej przyczyny, że żołnierz ustawicznymi do prawa przez pozwy i prawne

³⁵³ Prawdopodobnie Iskander pasza, beg Bośni i beglerbeg Rumelii.

³⁵⁴ Gani beg (Dżanibeg) Girej II chan krymski.

postępki na Trybunały wyciąganiem służbę tę sobie sprzykrzywszy, onę jako przez posły na sejmie, tak potym samemu w. hetmanowi naszemu wypowiedział, nowych zaś zaciągów czynić i ludzi w służbę zaciągać niedostatek pieniędzy kwarcianych (które roku przeszłego dla niebezpieczeństwa od Turek następującego, przyczyniając wojska, siła się było zadłużyło) nie dopuści, ledwo co kilka chorągwi w służbie zostało, do których ze wszytkiej Korony wybrańców ruszyć rozkazaliśmy, część piechoty naszej tamże posławszy, o czym obwieszczamy i dla przestrogi oznajmujemy uprzejmości i wierności waszych.

A że w tak nagłej potrzebie, w tak gwałtownym niebezpieczeństwie zostaje tylko ten sposób, abyście uprzejmości i wierności wasze sami dla siebie, majątności, żon i dziełek swych, dla zatrzymania całości praw i wolności od przodków nam podanych, na odpór przeciwko takowemu nieprzyjacielowi się ruszyli. Przeto żądamy i napominamy uprzejmości i wierności wasze, aby każdy, jako może, ze wszytką potęgą tam, gdzie potrzeba ukaże, z wojskiem naszym i z w. Stanisławem Żółkiewskim wojewodą kijowskim, hetmanem naszym się zajmowali i przy niem to, co każdy dla sławy swej i dla ojczyzny powinien, czynili.

Ażeby ten uniwersał nasz wszytkich wiadomości doszedł, rozkazujemy starostom naszym i ich namiestnikom, aby go do akt swych wpisawszy i na miejscach zwykłych obwołać dali. Co [1164] uczynią z powinności swej i dla łaski naszej. Dan w Warszawie, dnia 25 miesiąca sierpnia r. P. 1615, panowania królestw naszych polskiego 28, a szwedzkiego 22 r.

Sigismundus Rex

6. *Uniwersał Zygmunta III w sprawie zagrożenia tatarskiego – Warszawa, 10 października 1615 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 200, s. 1238-1239 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 19 października 1615 r. [feria 2 post festum Sanctae Hedvigis Electae proxima a. D. 1615].*

Zygmunt III z łaski Bożej Król Polski, wielkie książe litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzki, gocki, wandalski dziedziczny Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, a mianowicie dygnitarzom, urzędnikom i wszystkim województwa bełskiego stanu i powołania rycerskiego ludziom, uprzejmie i wierne nam miłym, łaskę naszą królewską. Uprzejmie i wiernie nam mili.

Za pierwszą wiadomością o następowaniu wojska tatarskiego na państwa koronne nie zaniechaliśmy obwieścić uprzejmościom i wiernościom waszym o tym niebezpieczeństwie, żądając uprzejmości i wierności waszych, aby pod ten czas, gdy wojsko kwarciane dla pretensyi swych służbę wypowiedziało, a drugiego bez pieniędzy zaciągnać trudno było, sami dla siebie i ojczyzny przeciwko temu nieprzyjacielowi się ruszyli i do trochy tej ludzi służebnych się gromadzili. Ale za [w]skazaniem podobno pańskim ani nasze napominanie, ani następujący gwałt nikogo prawie nie wzruszył i lubo to

kilkaset ludzi służebnych przez w. hetmana³⁵⁵ naszego pod sprawą pewnych osób (gdyż samemu iść z taką małą potęgą rzecz była niesłuszną) na miejscach sposobnych stanęli i to, co się ludziom rycerskim godzi, czynić nie zaniechali. Nikt ich jednak nie wsparł, [1239] nikt się z nimi nie złączył. Zaczyn z nieoszacowaną szkodą koronną, z niewymownym żalem naszym, z wieczną hańbą zacnego tego narodu dokazał nieprzyjacieli, na co się usadził, mieczem i ogniem przeszedł podolskie kraje, nie wzięwszy żadnego wstrętu, ludzi w niewolą pogańską liczbę wielką zabrał, plon wszytek wygnał. A na tym nie dosyć mając, znowu, jako nam dają znać, nie tylko swemi, ale i tureckimi, i drugich nieżyczliwych R.P. posiłkami wsparty odwrót chce uczynić, na to się gotując, aby do ostatniej zguby państwa tej R.P. przywiódł. Dajemy o tym znać uprzejmościom i wiernościom waszym, przywołując do wiadomości uprzejmości i wierności waszych pewne i bliskie niebezpieczeństwo, a przy tym żądając przez miłość ojczyzny, przez to, co każdy sobie i sławie swej powinien, abyście w czas z taką, jako może być nawętszą gotowością, zaniechawszy prywat swych, do w. wojewody kijowskiego, hetmana naszego się garnęli i przy niem o całość ojczyzny i o to, co każdemu w niej miło, przykładem zacnych przedków zastawiali się. Co uczynicie uprzejmości i wierności wasze dla sławy narodu swego, broniąc dom, dziatek i majątności swych, i wolności ojczystych.

Ażeby ten uniwersał nasz do wiadomości wszystkich im rychlej przyszedł, na zwykłych miejscach obwołać rozkazali. Dan w Warszawie, dnia 10 miesiąca oktobra, r. P. 1615, królestw naszych polskiego 28, szwedzkiego 22.

Sigismundus Rex

7. *Uniwersał Stanisława Żółkiewskiego wojewody kijowskiego i hetmana polnego koronnego do szlachty województw ruskiego, wołyńskiego i bełskiego w sprawie polspolitego ruszenia – Kamionka, 7 listopada 1615 r.*

Druk w: Pisma Żółkiewskiego, s. 242-246.

Stanisław Żółkiewski wojewoda kijowski, hetman koronny, barski, kamionacki etc. starosta.

J.w., w., ur. ichm. panom starostom, dygnitarzom, urzędnikom ziemskim i wszystkiemu rycerstwu Korony Polskiej, lecz osobliwie w ruskich krajach mieszkającym, m.m. panom i braci, po zaleceniu służb moich braterskich wiadomo czynię.

W świeżej jest pamięci w.m., jakom o gotowości i następowaniu wojsk cara tatarskiego³⁵⁶ nie tylko po grodach, ale też na Trybunał Lubelski podawał przestrogi. Jakom był, czując o następującym nieprzyjacieli, pod Gliniany wyległ z tą trocha gotowości, na którą się mógł sposobić, by była wiara dana przestrogom mym. Podobno nie z taką korzyścią i pociechą odszedłby był nieprzyjacieli. Rozsiane były po wyjściu carskim z państw R.P. wieści po Koronie o odwoście carskim i wojskach tureckich, czym

³⁵⁵ Stanisław Żółkiewski wojewoda kijowski, hetman polny koronny.

³⁵⁶ Gani beg (Dżanibeg) Girej II chan krymski.

się niemałe znowu było zatrwożenie uczyniło, lecz iż wieści te były płonne, sam czas to ukazał.

Byłem tej nadzieje, że jakikolwiek czas mogliśmy w pokoju wytchnąć, lecz z dopuszczenia Bożego za grzechy nasze nowy zapal wzniecił się przez dumną Helżbietę³⁵⁷, Hieremiową³⁵⁸ niegdyś żonę i innych, którzy jej tego przedsięwzięcia pomagają. Oslyszawszy się o tumultach bowiem, które świeżo zjawiły się w wołoskiej ziemi, jęła się kruczać, żeby Aleksandrzyka³⁵⁹, syna swego, a dziecko w dziesięci albo jedenastu leciech, na gospodarstwo wprowadzić, zaciągając na to tak sama, jako i przez przyjaciela swe kupy niemałe ludzi swowolnie zebrane.

Poczuły już dobrze podolskie kraje te swowolniki, czego nieprzyjacieli nie poszkodził, to przez te kupy swowolne do ostatka ludzkie zniszczeni, gdyż oprócz że nie palą, a nie ścinają, ale konie, bydła i cokolwiek naleźć mogli, biorąc się na służbę ku Ujściu, obyczajem nieprzyjacielskim wymietli, a przyszedłszy w halicki kraj i na Pokucie takowym się swowoleństwem żywią. Zaczyn ichm. panowie obywatele halickiej ziemi z okazji, którą teraz mieli, przysłali do mnie posły swe o wielkiej biedzie i ucisku swoim, który się im od tego swowoleństwa dzieje, znać dając o pomoc i radę jako senatora i urzędnika R.P. żądając. Do tego i to przystąpiło, że część tych ludzi swawolnie zebranych położona jest prawie przy tamtej granicy. Ci czatami czynią najazdy do ziemi wołoskiej, biją, biorą, palą, hostiliter czyniąc, co jedno mogą. Pisał do mnie gospodar wołoski³⁶⁰, mianowicie się o to uskarżając na ichm. koronnych Michała Wiśniowieckiego³⁶¹ i Koreckiego³⁶². Dokłada w tym liście, iż się te zaczepki nie z niego poczynają. Jeśliby potym do jakich dalszych niepokojów rzeczy się zawiodyły, żeby on nie był winowan. Jako mam pewną wiadomość, że wzywa sobie na pomoc Turków i Tatar, niemało się już tego pogaństwa do niego zgromadziło.

Tu już w.m. raczą wiedzieć, jako dwojakiego nieprzeżpieczeństwa z tej podżęgi obawiać się potrzeba. Naprzód za temi zaczepkami, które się w Wołoszczach dzieją, nie trzeba o tym inaczej rozumieć, jedno że poganie zechcą się tego pomścić^a tym większego niebezpieczeństwa od takich wołoskich ludzi^a swawolnych, do kupy zebranych, patrzeć potrzeba^a. Zawsze działa się od nich szkód siła, jak szarańcza, gdziekolwiek idą przez ludzkie majątności i teraz w halickiej ziemi^a się dzieje, jako ichm. obywatele tameczni są od nich oprymowani.

Ale to nie koniec, ci swowolnicy nie rozejdą się pewnie z tych kup po dobrej woli, nie będą li musieli. I to raczcie w.m. wiedzieć, że J.K.M. poczuwszy o tym zbieraniu się ichm. i dumną, i te osoby, na które się w liście swym gospodar uskarża przez pana Sz^a komornika swego przez listy napominalne i sejmowe mandaty względem violationis pactorum foederum obesać i napomnieć raczył, żeby tego przedsięwzięcia zaniechali. Atoli przecie nic na to nie dbając, takowy podpał pod R.P. wzniecony. Ichm. pano-

³⁵⁷ Elżbieta z Łozińskich wdowa po Jeremim Mohyle.

³⁵⁸ Jeremi Mohyla gospodar Mołdawii zm. 30 czerwca / 10 lipca 1606 r.

³⁵⁹ Aleksander Mohyla (Movilă) syn Jeremiego Mohyły.

³⁶⁰ Gospodar mołdawski Stefan Tomșa II.

³⁶¹ Michał Wiśniowiecki starosta owrucki.

³⁶² Książę Samuel Korecki pułkownik J.K.M.

wie haliczanie, których już ta rzecz bardzo doległa, prawie supplices proszą, ratunku od w.m., braciej swej, żebrzą i oczekiwają.

A jako w ten czas, gdy nie było żadnego nieprzezpieczeństwa, nie życzyłem i żałowałem tego, żeście się w.m. pod Błozew abo gdzie indziej niepotrzebnie trudzili. Tak teraz w tym dwoistym nieprzezpieczeństwie, gdy bracia nasza, ichm. panowie haliczanie ściśnieni ciężką opresyją i dla ratunku ich, i ochrony swej, macie się w.m. słusznie zgromadzić. Bo ta rzecz nie stanie na halickiej ziemi, jeśli się nie zabieży, pójdzie ten pożar dalej, dosięże i odleglejszych.

Opowiedziawszy w.m. o niebezpieczeństwie, jakie jest, opowiedam chęć i gotowość swoje, że i zdrowia, i dostatku, ile mogę przemódz, litować nie chcę, w zabiegowaniu tym nieprzezpieczeństwom, ale moje siły wszystkiemu nie podołają, w wspólnej potrzebie, w spólnym gwałcie pilnej rady i pomocy potrzeba. Ichm. panowie lwowianie dobrze żeby się raczyli zebrać ku Lwowowi, ichm. panowie przemysłanie i sanoczanie choć tamże pod Błozew, ichm. panowie haliczanie tak, jako sami sobie zroczyli do Halicza, ichm. panowie obywatele województwa wołyńskiego choć tamże u Żydyczyna, ichm. panowie bełzanie także wedle tego, jako sobie byli naznaczyli z sejmiku deputackiego i okazowania. Nie wątpię, że ichm. panowie wojewodowie, od których ma być tej sprawie powód, obwieszczą wszech w.m., a ja jako urzędnik R.P., podając to w.m., co rozumiem wedle przemożenia mego ziemiańskiego, stawię się do rad w pośrodek w.m.m. panów i braciej. Datum w Kamionce, 7 novembris a. D. 1615.

Stanisław Żółkiewski wojewoda kijowski

^a podstawa edycji była uszkodzona, brak części tekstu

109. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 8 marca 1616 r.

Uchwał tego sejmiku nie odnaleziono.

1. *Uniwersał Zygmunta III zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 8 marca 1616 r. – Warszawa, 17 stycznia 1616 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, opis 1, 201, s. 37-38 – oblata, w księdze tylko notka aktykacyjna, dokumentu nie wpisano; w grodzie bełskim oblatowano w dniu – po 2 lutego 1616 r. [feria ? post festum Pu[rificationis] B.M.V. [proxima] a. D. 1616].

2. Informacja o postach

Posłowie byli na sejmie (zob. deklaracje w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego), znane jest nazwisko jednego z nich: Maciej Leśniowski podkomorzy bełski (S. Ochmann, Sejmy z lat 1615-1616, Wrocław 1970, s. 218).

3. Relacja woźnego o złożeniu pozwu przeciwko Janowi Trylęskiemu stolnikowi bełskiemu w sprawie zbrojnej napaści podczas obrad sejmiku przedsejmowego w Belzie – Belz, 26 sierpnia 1616 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 201, s. 623 – oblata; w grodzie bełskim wniesiono w dniu 26 sierpnia 1616 r. [feria 6 post festum Sancti Bartholomaei Apostoli proxima a. D. 1616].
LSB 1572-1668, s. 92-93.

Ad officium et acta praesentia castrensia capitanealia Belzensia personaliter veniens ministerialis Regni generalis Prov. Tymko Paluch de villa Rzeplin authenticatus iuratus, publice libereque recognovit etc.

Quia ipse citationem literalem castrensem Grabowiecensem pro terminis querellarum castrensium Graboviecensium spectantem, authentice editum ex parte instigatoris officii castrensis Graboviecensis et Gen. Andreae Zawadzki delatoris actoris super Gen. Joannem Tryleski dapiferum Belzensem citatum, ideo quia ipse in contrarium iuris communis et levipendium constitutionum Regni de super sancitarum, sub celebratione conventus electionis nunciorum terrestrium pro comitiis Regni generalibus Warsaviae celebrandis, a S.R.M. hic in Belz assignato, quo tempore summa pax et tranquillitas publica conservari debuit nec licuit, cum armis seditionem praeseferens non modo in templo, sed ne in foro quidem incidere, immo ea omnia legibus publicis prohibita sunt, ausus est tempore suprascripto celebrationis conventus cum famulis, servitoribus et adhaerentibus suis ad ecclesiam Belzensem cum viginti bumbardis vel etiam citra vel ultra alias [z] rusznicami, z muszkietami tumultuarie, nulla habita ratione loci sacri, ad cultum Divinum destinati, ingredi pro ut et in eundem delatorem explodere conatus est et voluit, nisi a dignitariis et officialibus et nobilibus protunc in eodem conventu congregatis retenti et remorati essent, sed etiam in eadem aede sacra seditionem fecit, pro qua seditione idem actor salvam reservat actionem.

Qua propter citatur ad videndum et audiendum bumbardas per ducentas marcas Polonicales iuxta constitutiones Regni solutionem iniungi citatione eadem de praemissis latiore feria quinta post festum Assumptionis Beatissimae Mariae Virginis proxime praeterita [18 sierpnia 1616 r.] in bonis villae Hajowniki apud advocatum villae eiusdem citati posuit et positionem eidem advocato aliisque incolis villae praefatae officiose publicavit, de quo relatio praesens.

110. Sejmik relacyjny w Bełzie, 24 czerwca 1616 r.

Sejmik nie doszedł. Król zwołał sejmik powtórny.

1. Deklaracje posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego

Vol. const., t. 3, vol. 1, s. 227.

W bełskim [województwie] poborów dwa i czopowe dwoje. Trzeci pobór i czopowe, także i poborca, do braci, a sejmik na poniedziałek pierwszy po św. Janie [24 czerwca 1616 r.]. Ten pobór na powiatowego żołnierza, pod regiment J.K.M.

111. Sejmik relacyjny powtórny w Bełzie, 16 sierpnia 1616 r.

1. Uniwersał Zygmunta III zwołujący powtórny sejmik relacyjny w Bełzie – Warszawa, 27 lipca 1616 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, opis 1, 201, s. 542-543 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Stanisław Wojtkowski w dniu 6 sierpnia 1616 r. [Sabbatho post festum Sancti Petri in Vinculis proximo a. D. 1616].

[543] Zygmunt III z łaski Bożej Król Polski, wielkie ksiązę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie, szwedzki, gocki i wandalski dziedziczny Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, a mianowicie dygnitarzom, urzędnikom i inszym stanu szlacheckiego ludziom, obywatelom województwa bełskiego, uprzejmie i wiernie nam miłym łaskę naszą królewską. Uprzejmie i wiernie nam mili.

Iż sejmik województwu tam temu w uniwersale poborowym naznaczony³⁶³ z pewnych przyczyn nie doszedł, składamy uprzejmościom i wiernościom waszym inszy, na dzień 16 miesiąca przyszłego augusta w Bełzie. Co donosząc do wiadomości uprzejmości i wierności waszych, żądamy i napominamy, abyście się na czas pomieniony do Bełza stawili i do tego się przychyłili, co natenczas R.P. potrzeby mieć chcą, które uprzejmościom i wiernościom waszym przez posła naszego przełożone będą. Uczynicie

³⁶³ 24 czerwca 1616 r.

uprzejmości i wierności wasze rzecz jako R.P. potrzebną, tak sławie jej i uprzejmościom i wiernościom waszym należącą.

Co aby wszęj wiadomości doszło, rozkazujemy urzędowi grodzkiemu, aby ten uniwersał nasz publikować bez wszelakiego omieszkania na zwykłym miejscu rozkazali. Dan w Warszawie, dnia 17 miesiąca lipca r. P. 1617, panowania Królestwa naszego polskiego 27, szwedzkiego 23.

2. *Laudum powtórnego sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 16 sierpnia 1616 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 201, s. 592-596 – obłata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Jakub Łychowski łowczy halicki w dniu 18 sierpnia 1616 r.* [feria 4 post festum Assumptionis in Coelum Beatissimae Virginis Mariae a. D. 1616].
LSB 1572-1668, s. 91-92.

My urzędnicy i rycerstwo województwa bełskiego, którzyśmy się zjechali do Bełza pro die 16 augusti na sejmik nam od K.J.M. złożony, patrząc na to, iż tak los padł, że nasz sejmik po wszystkich innych koronnych sejmikach jest złożony, przyszło nam do tego, żeśmy intencją i przedsięwzięcie braciej naszej inszych województw i okoliczności niektóre od nich uważane i proponowane na próbę wzięwszy, a mimo to wszystko nabarziej się skłaniając do instrukcyje naszej, którąśmy ichm. panom posłom naszym na przeszły sejm dali, takieśmy rationes w województwie naszym umówili i postanowili.

Naprzód te dwa pobory na sejmie przeszłym na żołnierza powiatowego uchwalone i czopowe dwoje od ichm. panów posłów naszych pozwolone aprobowujemy. [593] Na wybieranie tego poboru i czopowego obraliśmy jm. pana Jana Lipskiego z Rzeplina. A nad to, aby dozór i szafunek tych poborów w dobrym porządku i z pożytkiem całym R.P. był, obraliśmy za szafarza jm. pana Samuela Lipskiego sędziego bełskiego i jm. pana Jana Gorajskiego.

Ten tedy pan poborca od nas obrany pobór ten i czopowe oddawać powinien będzie do rąk ichm. panów szafarzów od nas deputowanych. Nadto ten pan poborca nasz ten oblig na się libere z miłości i chęci przeciwko R.P. za prośbą naszą przymuje i my tem onegoż obligujemy, że przy tej powinności, którą na się z chęci swej bierze, powinien exquisitissime w poborach i czopowych tak chodzić, jakoby wszystkie pożytki, którekolwiek, nomine czopowego, zwykły być najdowane, inkludując w to i honoraria, i insze accidentia, nic penitus na swój pożytek nie obracając, ale aby na pożytek R.P. były obrócone. I co weźmie pożytków wyciągnionych, całe do rąk panów szafarzów oddać powinien. A z tego wszystkiego liczbę powinien uczynić na sejmiku elekcyje deputata, którą liczbę juramentem likwidować na tenże czas będzie. A salarium panu poborcy od jednego tylko poboru ma być, a ekspensy, które podejmie, powinniśmy w rachunku na on czas przyjąć i wdzięcznością słuszną gratyfikować.

A ci ichm. panowie szafarze deputowani, przychylając się do konstytucyje, na żołnierza powiatowego te podatki obracać mają. Na co obraliśmy z pośrodku siebie rot-

mistrza jm. pana Stanisława Żórawińskiego z Hodorostawu podkomorzego halickiego. Płaca temu żołnierzowi po zł 30 na koń ma być. A ci żołnierze mają być usarze, z targu żyć powinni, nikomu szkód nie czyniąc żadnych, ani podwód brać, stacyi nie wyciągać, sub poenis legum. A przykładem niektórych województw [594] panu rotmistrzowi naszemu na kuchnię po zł 100 na każdą ćwierć pozwalamy.

Strony zaciągu tego żołnierza i porządku wszelakiego prowadzenia jego ma się jm. pan rotmistrz i ichm. panowie szafarze porozumiewać i znosić z ichm. pany senatory województwa naszego, którzy by w województwie natenczas praesentes byli, z tą jednak mianowicie deklaracją, iż tego żołnierza naszego ma być supremus director J.K.M. p.n.m., który jako stróż R.P., upatrując wszystkie tempestates na nas następujące, według okazyjej podanych i gdzie potrzeba gwałtowniejsza ukaże, tam żołnierzem dyrygować będzie.

Te pobory na czas w konstytucyjej opisany skutecznie oraz oddać powinni jesteśmy, a czopowe zwyczajem dawnem rok po roku immediate wybierane ma być. Miejsce do chowania tych pieniędzy klasztor sokalski naznaczamy, w czym oo. zakonników mają ichm. panów szafarze użyć.

Z tym się specjaliter ozywamy i deklarujemy, że ponieważ ta mens województwa naszego była i na tośmy pobory ichm. panom posłom naszym pozwolić zleciliśmy, żeby te pobory nasze nie gdzie indziej obracane były, tylko na żołnierza powiatowego przez szafarze nasze, przez nas obrane, wydawane, w czym acz mentia powiatowego żołnierza w uniwersale sejmowym uczyniona jest, jednakże głucho i poniekąd perplexitatem zaciągająca, tedy to osobiłwie warujemy i jm. pana poborcę naszego obowiązujemy, aby tych poborów naszych mimo ordynacyją naszą inaczej nie oddawał, gdyżemy ich inakszem sposobem nie pozwalali i ichm. panowie posłowie nasi nie pozwalali. W czym jako deklaracja ichm. zachodzi, tak inoteskować się ichm. mają, jeśliby się co in contrarium dziać miało.

Także i przeciwko konstytucyjom niektórym, które jako mamy wiadomość, po konkluzyjej sejmowej uknowane [595] et in volumen legum wpisane są, które rzeczy auctoritatem sejmów znieważają et horribilem sequellam do zepsowania praw i wolności naszych zaciągają. Między inszemi jednak z tech jest konstytucyja o bezpieczeństwie klasztorów panieńskich i kościołów³⁶⁴, której nie ganiemy, jednakże niektóre słowa i ostatnia konkluzyja tej konstytucyjej niebezpieczeństwo nam obiecuje i już w osobach niektórych ukazuje, za czym objaśnienia i poprawy potrzebuje. Przeto przykładem województwa sandomierskiego zda się nam, aby była in suspensa do decyzyjej sejmowej i aby hactenus żadnej mocy nie miała.

W tem też pana poborcę naszego upewniamy, że gdzieby był o wydanie tych poborów, mimo tę uchwałę naszą, a fisco inkwietowany, czego nie rozumiemy o jm. panu podskarbm³⁶⁵, tedy powinni go będziemy w tej mierze eliberować, indemnitati jm. omnimode praecavendo.

Okazowanie, iż panowie posłowie nasi (jako od nich wiadomość mamy) na ten rok według pierwszej konstytucyjej na dzień jutrzejszy po elekcyjej deputackiej wojewódz-

³⁶⁴ Konstytucyja sejmu 1616 r. „Bezpieczeństwo klasztorów panieńskich i kościołów” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 1, s. 199-200).

³⁶⁵ Mikołaj Daniłowicz podskarbi wielki koronny.

twu naszemu naznaczeni byli, a omyłką jakąż z województwem sandomierskim pospołu w konstytucyją wpisane jest³⁶⁶, która nie pierwiej do grodu i wiadomości województwa naszego przysła, aż czas w niej mianowany minął, przeto aby to komu niebezpieczeństwa win prawem opisanych nie przyniosło, opowiedamy się w tem i protestujemy, że nie wedle terazniejszego opisanja, ale wedle deklaracyjej posłów naszych i pierwszej konstytucyjej podlegaćchmy temu okazowaniu powinni.

To tedy postanowienie nasze zgodnie namówione obiecujemy sobie dobrymi słowy cnotliwemi strzymać i nie ma być od żadnego żadnym wymyślonym kształtem in dubium wokowane. Które do akt grodzkich bełskich podajemy, aby ad notitiām wszystkich przyszło i tego wszystkiego aby egzekucyja rzeczą samą [596] była wykonana. Działo się to w Bełzie, na sejmiku od K.J.M. złożonym, die 16 augusti a. D. 1616.

Jakub Łychowski łowczy halicki, marszałek natenczas koła rycerskiego imieniem wszystkiego województwa bełskiego m.p.

3. *Przysięga Jana Lipskiego poborcy województwa bełskiego – Bełz, 17 sierpnia 1616 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 201, s. 591-592 – oblata; w grodzie bełskim wniesiono w dniu 17 sierpnia 1616 r. [feria 4 post festum Assumptionis in Coelum Beatissimae Virginis Mariae a. D. 1616].

Coram Gen. Sebastiano Suchodolski vicecapitaneo castrense Belzense et actis praesentibus personaliter stans Gen. Jacobus Łychowski venator terrae Haliciensis, director seu marschalcus protunc conventus praesentis pro electione palatinatus Belzensis incidentis, nomine totius conventus nobilitatisque palatinatus Belzensis interveniente commisso ad id eorundem delegati eodem officio retulit et attestavit prout, quia de mutuo consensu et unanimi voce in conventu praesenti palatinatus Belzensis iuxta constitutionem Regni Warsaviae anni praesentis laudatae Gen. Joannem Lipski in exactorem palatinatus Belzensis omnium exactionum ex conventione generali laudatum elegerunt et ordinauerunt nec non et exactionem ducillarem singularem, exactionum earundem de mutuo consensu eius exigendarum tribuerunt et constituerunt. Postquam quidem attestationem iuxta commissum in conventione eandem sibi attributum petiit quatenus idem exactor iuxta literas universales iuramentum exactoratus praestitisset. Quibus premissis satisfaciendo hoc idem effectum eidem ministerialem generalem Regni Prov. Jacobum de castro Belzensi ad pronuntiandum iuramenti rotam addidit et deputavit. Qui quidem ministerialis ius suum reddens [592] recognovit praenominatum exactorem iuxta rotam literarum universalium in eisdem descriptam praesente et instante Gen. nuncio ad premissa deputatur iuramentum prestisisse. Exinde idem ministerialis generalis Regni Prov. Jacobus de castro Belzensis interveniente iuramento praefati exactoris eundem in foro publico civitatis Belzensis in pra-

³⁶⁶ Vol. const., t. 3, vol. 1, s. 199.

esentia nobilitatis pro exactore ex publico consensu conventionis praesentis electo et ordinato proclamavit et contributionem sancitam ad notitiam deduxit. De quo hanc suam relationem fecit.

112. Sejmik deputacki w Bełzie, 12 września 1616 r.

Uchwał tego sejmiku nie odnaleziono.

113. Sejmik deputacki w Bełzie, 11 września 1617 r.

‡ 1. Informacja o deputacie

Deputatem został Maciej Leśniowski podkomorzy bełski (Deputaci, cz. 1, s. 269).

114. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 2 stycznia 1618 r.

Uchwał tego sejmiku nie odnaleziono.

Uniwersału zwołującego sejmik województwa bełskiego nie odnaleziono, uniwersały zwołujące sejmiki województwa krakowskiego (ASWK, t. 1, s. 364), województwa lubelskiego (ASWL 1572-1632, s. 245) i do ziemi chełmskiej (ASZCh. 1572-1668, s. 126) wystawiono w Warszawie, 26 października 1617 r. Datę sejmiku bełskiego ustalono hipotetycznie na przykładzie sejmików województwa krakowskiego i ziemi chełmskiej.

‡ 1. Informacja o posłach

Sejmik uchwalił instrukcję (zob. poniżej, wzmianka w instrukcji na kolejny sejm z sejmiku z 11 grudnia 1618 r.), posłowie byli na sejmie (zob. deklaracje w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego).

115. Sejmik relacyjny w Bełzie, 23 kwietnia 1618 r.

Uchwał tego sejmiku nie odnaleziono.

1. Deklaracja posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego

Vol. const., t. 3, vol. 1, s. 243.

W bełskim [województwie] pobory dwa i czopowe dwoje, jako w ruskim. A poborca do braci. A iż nad nasze przeszłe poborce 6 tys. zł aukcyi dać obiecał ur. Jan Lipski, poborca przeszły, tedy z tejże aukcyi, jeśli ją ukaże przy oddaniu, za prośbą posłów ziemskich, tysiąc zł pozwalamy dać podskarbiemu naszemu. Sejmik 23 aprilis [1618].

2. Uniwersał Zygmunta III ostrzegający o zagrożeniu tureckim – Warszawa, 8 czerwca 1618 r.

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 203, s. 85-87 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Jakub Aleksander Biedrzycki dworzanin pokojowy J.K.M. (cubicularius) w dniu 22 czerwca 1618 r. [feria 6 post Octavas festi Sacratissimi Corporis Christi proxima a. D. 1618].

Inne rękopisy: **Rp. 2** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 79, s. 311-313 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował Gen. Jakub Aleksander Biedrzycki dworzanin pokojowy J.K.M. (cubicularius) w dniu 20 czerwca 1618 r. [feria 4 intra octavas festi Sacratissimi Corporis Christi a. D. 1618].

Zygmunt III z łaski Bożej Król Polski, wielkie ksiązę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzki, gocki, wandalcki Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należeć będzie, a mianowicie senatorom, dygnitarzom, urzędnikom i wszystkim stanu i powołania rycerskiego ludziom tej zacnej R.P., Królestwa Polskiego i państw do niego przynależących obywatelom, uprzejmie i wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Uprzejmie i wiernie nam mili.

Beliśmy tej nadzieje, że za świeżo zawartemi przez w. Stanisława Żółkiewskiego kanclerza i hetmana koronnego i inszych od nas naznaczonych osób traktatami³⁶⁷ miały państwa nasze i obywatele ich pokoju i bezpieczeństwa wszelakiego zażywać i nic się z tamtej strony nieprzyjacielskiego nie spodziewać, a zwłaszcza że od nas nic takowego nie poszło, co by kondycyje mianowane wzruszyć [86] miało i o czym by się okazja do nieprzyjaciół podać miała. Z terażniejszych jednak wiadomości, które nam i posłaniec nasz z Konstantynopola przyniósł i które nas z inszych stron dochodzą, że Skinderba-

³⁶⁷ Traktat w Buszy z 23 września 1617 r.

sza³⁶⁸ znowu się ku granicom państw naszych dla budowania jakichsi zamków gotuje, że wojsko z pewnemi baszami z tę stronę Dunaju już jest, wojewodom siedmiogrodzki³⁶⁹, wołoskiemu³⁷⁰ i multańskiemu³⁷¹ pogotowiu z ludźmi być kazano. Baczemy snadnie i każdy uważać może, jaka z tem pogaństwem pewność pokoju i jako się na ich ubezpieczenie spuszczać, którzy rzeczom swym folgując, na czas zlegają, a pogodną niegotowości upatrzawszy okazją, złych swych przeciwko wszystkiemu chrześcijaństwu zawziętych zamysłów wykonywać nie zaniechiwają. Tych bez wątpienia albo rozkazania, albo pozwolenia terażniejsza się inkursja tatarska na Pokucie stała, aby kraje tamte spustoszywszy, wolne dalsze z wojskami swemi wgląb R.P. przejścia mieli.

Tak wielkie i insze R.P. zachodzące niebezpieczeństwa chcieliśmy podać do wiadomości uprzejmości i wierności waszych i nie mając słusznych natenczas, do uczynienia wstretu tak wielkiej potędze nieprzyjacielskiej, która się do państw naszych gotuje, sposobów, gdyż na przeszłym sejmie po większej części na ekspedycją tylko moskiewską syna naszego³⁷² pozwolone są podatki, pospolite zaś ruszenie, które by w takim zwłaszcza potrzebne było, nie jest nam w moc dane, przychodzi nam uprzejmości i wierności do gotowości pobudzać i żądać, abyście dla miłości ojczyzny, którejeśmy wszystko powinni, dla całości R.P., dla bezpieczeństwa samychże uprzejmości i wierności waszych, dla sławy zacnego narodu polskiego, chętnie i odważnie przeciwko tym poganom, nieprzyjaciołom Krzyża Świętego, nigdy krwią chrześcijańską [87] nienasyconym stawić się do wojska naszego na Ukrainie będącego nie zaniechali i bądź to osobami swemi, bądź pocztami toż wojsko nasze przykładem przodków swych, których i odległość nic iść do ratunku braci swoich nie odrażała, posyłali. Nie wątpimy, że wierności waszej nie ciężkie będą niewczasy i koszty dla sławy koronnej, dostojęstwa naszego, wolności i swobód swych, i zamykającej w sobie co komu jest miło, wszystko ojczyzny. Co też od nas przystojną wdzięcznością uprzejmościom i wiernościom waszym oddawano będzie.

Który uniwersał nasz aby wszech wiadomości doszedł, rozkazujemy urzędom naszym grodzkim, aby go na zwyczajnych miejscach publikować rozkazali, bez wszelakiego omieszkania, inaczej nie czyniąc dla łaski naszej. Dan w Warszawie, dnia 8 miesiąca czerwca r. 1618, panowania naszego polskiego 31, szwedzkiego 25.

Sigismundus Rex

Petrus Gembicki s[ecretarius] R[egiae] M[aiestatis]

³⁶⁸ Prawdopodobnie Iskander pasza, beg Bośni i beglerbeg Rumelii.

³⁶⁹ Gabor Bethlen książę siedmiogrodzki.

³⁷⁰ Radu Mihnea hospodar mołdawski.

³⁷¹ Aleksander Eliasz był hospodarem wołoskim do maja 1618 r., w czerwcu 1618 r. zastąpił go Gabriel Mohyla.

³⁷² Królewicz Władysław Zygmunt Waza.

3. Kwit Mikołaja Daniłowicza podskarbiego wielkiego koronnego dla Bronisława Orchowskiego wojskiego buskiego i poborcy województwa bełskiego – Radom, 3 lipca 1618 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 203, s. 171-172 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Bronisław Orchowski poborca w dniu 23 lipca 1618 r. [feria 2 post festum Sanctae Mariae Magdalenae proxima a. D. 1618].

Mikołaj Daniłowicz z Żurowa podskarbi koronny, samborski, drohobycki, bielski, czerwonogrodzki starosta.

Oznajmuję, komu to wiedzieć należy, iż jm. pan Bronisław Orchowski wojski buski i poborca województwa bełskiego uczynił liczbę dostateczną w skarbie koronnym z poboru łanowego dwojga na sejmie przeszłym warszawskim w roku 1618 uchwalonego. Na który pokazał, iż ze wsi tego województwa poboru łanowego dwojga i co przy tem zwykło bywać, część wybrał, a część za retenta poborowe de suo zakłada zł 6893 i gr 2. [172] Z miast zasię i miasteczek tegoż województwa, z łanów, szosu z domów i od rzemieśników pokazał wybranych zł 2650 i gr 4, a z miasteczek nowo osiadłych Tomaszowa, Lipska, Łaszczówki, także ze wsi Chyże, Jeziernej pokazał, iż wybrał zł 122 i gr 12. Suma tedy tego poboru łanowego dwojgu województwa bełskiego za rok 1618 tak wybranego, jako i przez jm. pana wojskiego buskiego za retenta założonego, czyni zł 9395 gr 25.

Z której sumy na salarium panu poborcy od jednego roku poboru należące, wedle uniwersału przyjąłem zł 170 gr 2. Ostatek, to jest zł 9239 gr 18, do skarbu przy tej liczbie jm. pan poborca oddał i zapłacił. Zaczyn się to pokazuje, że już napotym nie zostawa nic tego łanowego poboru dwojga roku 1618 jm. pan Bronisław Orchowski wojski buski i poborca bełski winien skarbowi. I owszem, retenta, które swojemi pieniędzmi do skarbu dla uspokojenia swego założył, jemu samemu, a nie skarbowi należeć będą. Z takowego tedy liczby z poboru łanowego dwojga uczynienia i pieniędzy do skarbu oddanych i na salarium przyjętych jm. pana Bronisława Orchowskiego wojskiego buskiego i poborcę bełskiego z potomkami jm. kwituję i wolnym czynię władzą urzędu mego. Powinni jednak będą oddać pobór mieszczanie płazowscy³⁷³, stojanowscy³⁷⁴, tak jako dawali za jm. pana Lipskiego poborcę przeszłego, gdyż to nie jest przyjęto na liczbie jm. panu poborcy bełskiemu.

A dla większej wiary i pewności podpisałem ten kwit ręką swą i pieczęć swoją skarbową przyłożyć kazałem. W Radomiu, dnia 3 lipca r. P. 1618.

Mikołaj Daniłowicz podskarbi koronny
J. Szomowski

³⁷³ Płazów, m. w pow. bełskim (obecnie w. w pow. lubaczowskim, woj. podkarpackim).

³⁷⁴ Stojanów, m. w pow. bełskim (obecnie w. Стоянів, w rej. radziechowskim, obw. lwowskim, Ukraina).

116. Sejmik deputacki w Bełzie, 10 września 1618 r.

1. Informacja o deputacie

Deputatem został Jakub Leszczkowski podsędek bełski (Deputaci, cz. 1, s. 274).

2. Uniwersał Adama Prusinowskiego wojewody bełskiego wzywający do obrony przed Tatarami – 21 sierpnia 1618 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 203, s. 258-259 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Jan Kruszyński w dniu 10 września 1618 r. [feria 2 post festum Nativitatis Beatissimae Virginis Mariae proxima a. D. 1618].

Adam Prusinowski z Prusinowej wojewoda bełski etc. etc.

J.w., w.m.m. panom i braciej, i wszytkiemu rycerstwu województwa bełskiego. Zaleciwszy służby moje powolne w łaskę w.m.m. panów i braciej etc.

Będąc pobudzony od wielu w.m.m. panów i braciej pogotowiu, teraz świeżo od jm. pana kanclerza i hetmana koronnego³⁷⁵, który o wielkich niebezpieczeństwach przez uniwersały swoje daje znać³⁷⁶, jakoż podobno w.m. raczycie wiedzieć, że i do grodów rozesłano ich, więc ledwie i na oko widzicie w.m.m., że kraje pokuckie i podolskie przez ogień i przez miecz wniwecz się obróciły. Ludzie zacni i rycerscy potrzebni R.P., jedni przez miecz poginęli, drudzy w niewolę są pobrani. Poganie, którzy przedtym według zwyczaju swego, na dzień, na dwa przybieżawszy, uchodzili, ale teraz, widząc niedbalstwo nasze, mieszkają sobie po kilka niedziel jako doma, rozkoszują w państwach J.K.M. i R.P. Czego nie tylko my, ludzie, ale snadź i Niebiosza żałują.

Proszę tedy w.m.m. panów i braciej, nie w ten sposób, abym miał przywłaszczać to sobie, czegom sam nigdy nie chwalił, prerogatywę jaką nad powinność moję, bo wiem, że to w.m. od drugich nie obraża, ale ja jako sługa w.m. i starszy województwa tego proszę, abyście w.m.m. panowie ulitowali się nad utrapioną ojczyzną swoją i nad krwią braci swej i ubogich sierot. Kto zechce z łaski swej do ratunku przybywać raczeli, za co od Pana Boga odpłatę, a sobie [259] pokój otrzymacie. Nie patrzcie w.m. na to, że sieła takich jest, którzy szlachcicami się porodziwszy, wolą gospodarstwa albo handlów swoich przestrzegać niżeli ojczyźnie służyć (bo, uchowaj Boże, gdzie i tychże są, którzy gardła swe niosą, chcąc ratować ojczyznę od rąk nieprzyjacielskich poginą), doma się nie osiedzą. Jeśli tedy będzie wolą w.m.m. panów na mnie, choćby mi też czas doma osieść, nic nie zejdzie. 21 augusti a. 1618.

Adam Prusinowski wojewoda bełski m.p.

³⁷⁵ Stanisław Żółkiewski kanclerz wielki koronny, hetman wielki koronny.

³⁷⁶ Zob. uniwersały Stanisława Żółkiewskiego wystawione w Barze, 8 i 11 sierpnia 1618 r., oblatowane w grodzie bełskim 13 i 20 sierpnia 1618 r. (CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 203, s. 232).

3. *Uniwersał Zygmunta III ostrzegający o zagrożeniu tatarskim – Warszawa, 20 września 1618 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 203, s. 301-302 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Jakub Tokarski żołnierz (veles) J.K.M. w dniu 1 października 1618 r. [feria 2 post festum Sancti Michaelis Archangeli proxima a. D. 1618].

Zygmunt III z łaski Bożej Król Polski, wielkie ksiązę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzki, gocki, wandalski dziedziczny Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, a mianowicie senatorom, dygnitarzom, urzędnikom i wszystkim stanu i powołania szlacheckiego ludziom województw ruskich i podolskich obywatelom, uprzejmie i wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Uprzejmie i wiernie nam mili.

Acz rozumiemy, że uprzejmości i wierności wasze z przestróg naszych, także i hetmańskich, i innych różnych wieści o zamysłach pogańskich ku państwowi naszemu mają pewną i dostateczną wiadomość, dla czego aby nieprzyjacielowi tak potężnemu, krwi chrześcijańskiej pragnącemu, wojsko nasze kwarciane, jakie się mogło za kwartę sposobieć, w oczy stanęło, rozkazaliśmy. Jest przy niem kupa niemała tak senatorów, jako i innych ludzi ochoczych, którem Pan Bóg w tej R.P. dał większe dostatki za Bożą pomocą, przy zgodzie i miłości zobopólnej mogą dać wstręt nieprzyjacielowi. Jednakże nas dochodzi o wielkich i bliskich od granic państw naszych wojskach pogańskich pewna wiadomość, w którą stronę uderzyć zamyślają, że pewnie wiedzieć nie możemy, powinności naszej królewskiej rzecz własną, a uprzejmościom i wiernościom waszym potrzebną rozumieliśmy być, lubo to wojsko nasze pogotowiu w obozie, które prędkości tatarskiej żadną miarą wydołać by nie mogło i rozerwać się nie byłaby rzecz bezpieczna, obwieścić przez uniwersały nasze uprzejmości i wierności waszych, żebyście przez ten [302] czas, póki jakakolwiek z tem poganinem rozprawa nie będzie, ostrożnie w majątnościach i domach swoich siedzieli i pilnie na to oko mieli, aby za prędkim, czego strzeż Boże, tatarskiem spadnieniem, kraju tamtego in praedam temu poganinowi lada jako, bez wszelakiej obrony i ostrożności nie przychodzili. Dufać temu poganinowi nie potrzeba, świeży przykład takrocny, jako zawarszy traktaty, na ubezpieczone pokojem obywatele krajów pokuckich napadłszy, dobra i majątności ich zniósł, liczbę niezliczoną dzieci chrześcijańskich w niewolę zagnał pogańską. Nie wątpimy, że przed oczyma mając uprzejmości i wierności wasze przeszłych a niedawnych czasów calamitates, które kraje tamteczne przez tego poganina odnieśli, większej natenczas ostrożności i opatrności zażyjecie, gdyż o majątności i dostatki uprzejmości i wierności waszych, o żony i dziatki, o samych nawet idzie.

Które to napomnienie nasze przez ten uniwersał aby bez wszelakiego omieszkania do wiadomości wszystkich przyszło, rozkazujemy urzędowi naszym grodzkiemu, aby ten uniwersał na miejscach zwyczajnych był publikowany. Inaczej nie czyniąc z powinności swej i dla łaski naszej. Dan w Warszawie, 20 dnia miesiąca września r. P. 1618, panowania naszego polskiego 31, szwedzkiego 25 r.

Sigismundus Rex

117. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 11 grudnia 1618 r.

1. Mandat Zygmunta III do Jana Daniłowicza starosty bełskiego zwołujący sejmik przedsejmowy w Bełzie na dzień 11 grudnia 1618 r. – Warszawa, 25 października 1618 r.

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, opis 1, 203, s. 486-487 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Krzysztof Świerski dworzanin J.K.M. w dniu 5 listopada 1618 r. [feria 2 post festum Omnium Sanctorum proxima a. D. 1618].

Inne rękopisy: **Rp. 2** CDIAUL, Fond 3, Opis 1, 10, s. 981-984 – oblata; w grodzie buskim oblatował Gen. Krzysztof Świerski dworzanin J.K.M. w dniu 14 listopada 1618 r. [feria 4 post festum Sancti Martini Pontificis proxima a. D. 1618 r.].

Zygmunt III z Bożej łaski Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzkie, gocki, wandalski dziedziczny Król.

Wielmożny, uprzejmie nam miły. Że różne tak od pogan, jako i inszych stron R.P. zachodzą niebezpieczeństwa i trudności, którym inaczej zabezpieczyć się nie może, tylko publico consilio, przeto idąc za radą panów senatorów naszych, tak koronnych, jako i W.Ks.L., składamy i naznaczamy sejm walny w Warszawie na dzień 22 miesiąca stycznia roku przyszłego. Przed którym według prawa pospolitego sejmik powiatowy poprzedzić ma w Bełzie, dnia 11 miesiąca grudnia i główny zaś tamecznych powiatów w Korczynie, dnia 2 miesiąca stycznia blisko przyszłych. Upominamy tedy uprzejmości waszej, abyś te sejmiaki, tak walny koronny w miastach i miasteczkach starostwa swego wedle zwyczaju przez woźnego we dni targowe publikować i obwołać rozkazał. Posyłamy też uprzejmości waszej listy, częścią intytułowane w kancelaryjnej naszej, częścią też bez tytułów, napominając, abyś tak te, które intytułowane są, jako i te, które bez tytułów, tytuły urzędnikom ziemskim i ludziom szlacheckim starostwa swego napisawszy, rozesłał bez omieszkania. A sam też uprzejmość wasza żebyś tak na sejmiku powiatowym, jako też i głównym był, a tam współek z inszemi starał się z pilnością, jakoby na nich posłowie na sejm walny koronny, ludzie spokojni, mądrzy, stateczni a w sprawach i potrzebach R.P. biegli i ci, którzy by R.P. miłowali, a nie swych rzeczy prywatnych przestrzegali, jedno dobro pospolite na pieczy mieli, obrani byli. I którzy by o sprawach i rzeczach koronnych z nami i panami radami naszymi radzić dostatecznie mogli. Co uczynisz uprzejmość wasza z powinności urzędu swego i dla łaskiej naszej. Dan w Warszawie, dnia 25 października r. P. 1618, panowania naszego polskiego 31, szwedzkiego 25 r. Na własne K.J.M. rozkazanie.

2. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 11 grudnia 1618 r.

Rp. 1 CDIAUL, *Fond 1, opis 1, 203, s. 540-545* – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Jan Komorowski w dniu 13 grudnia 1618 r. [feria 5 post festum Conceptionis Beatissimae Mariae Virginis proxima a. 1618].

Inne rękopisy: **Rp. 2** Bibl. Nar., rkp. BOZ 1809, t. 1, k. 345-346v – kopia; ten egzemplarz instrukcji bez daty rocznej, błędnie przyporządkowany do 1600 r.

LSB 1572-1668, s. 93-95.

Instrukcja sejmiku bełskiego, pro 11 mensis decembris anni praesentis przez J.K.M. złożonego, dana od ichm. j.w. panów rad i wszytkiego rycerstwa województwa bełskiego, natenczas zgromadzonych, ichm. panom posłom, jm. panu Maciejowi Leśniewskiemu podkomorzemu bełskiemu, staroście raciborskiemu, jm. panu Jakubowi Łychowskiemu łowczemu halickiemu, jm. panu Władysławowi Ostrorogowi, jm. panu Aleksandrowi Prusinowskiemu [541] wojewodzie bełskiemu, na sejm walny warszawski posłanym.

Którzy po przywitaniu i oddaniu poddaństwa naszego od nas J.K.M. p.n.m. na-przód uskarżyć się żałośnie przed J.K.M. p.n.m. mają na te calamitates, które perpressa est florentissima pars Reipublicae, tak że nie tylko dostatki, z których wszystko subsidium R.P. dotychczas miała, ale i reputacja sama dobra z nich zdarta i złupiona jest, i prosić J.K.M., aby nie tylko słowy, ale rzeczą samą et fortibus exemplis inakszemi aniż dotąd adhibita sunt remediis malis według powinności swojej raczył zabezpieć.

Do tego mają ichm. panowie posłowie dowiedzieć się, dlaczego R.P. tak rok asekurowana pokojem, tak wielkie szkody od nieprzyjaciela wzięła i znowu ubezpieczona na sejmie przeszłym, dalszym pokojem inermis exposita, wielkie szkody i depopulację w Pokuciu i we lwowskiej ziemi wzięła. Na ostatek extremo ita remedio, chęcią tylko ludzi znacznych wsparta, z których jedni osobami swemi, drudzy znacznymi pocztami na ratunek jej stawili się, przecie od nieprzyjaciela wolną być nie mogła i owszem, gorzej niż kiedy przedtem złupiona jest.

A przy tym zaraz domawiać się tego, aby ichm. panowie hetmani³⁷⁷ rationes rerum gestarum oddali według zwyczaju R.P. Także ichm. panowie podskarbiowie³⁷⁸ i pisarze polni³⁷⁹ aby uczynili liczbę dostateczną z podatków uchwalonych roku przeszłego, kędy się i jako obrócili. Także z kwarty, wiele za nie wojska R.P. przybyło. Także z upominków kozackich i tatarskich, na co się obrócili. A tych wszytkich rachunków rewersały z podpisem marszałka poselskiego przynieść nam mają ichm. panowie posłowie nasi.

A iż sejm przeszedł na recesie stanął³⁸⁰, od którego terażniejszy sejm zaczynać przyjdzie, a zatym obawiamy się, aby to obmyślanie obrony naszej nie trudniło, tedy życzylibyśmy tego, aby ichm. panowie bracia insi, od tego pożaru niebezpieczeństwa

³⁷⁷ Stanisław Żółkiewski hetman wielki koronny; Stanisław Koniecpolski hetman polny koronny.

³⁷⁸ Mikołaj Daniłowicz podskarbi wielki koronny; Krzysztof Naruszewicz podskarbi wielki litewski.

³⁷⁹ Stefan Potocki pisarz polny koronny; Hieronim Piasecki pisarz polny litewski.

³⁸⁰ Konstytucja sejmu 1618 r. „Reces sejmowy” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 1, s. 233).

odleglejsi, mając wzgląd na nasze discrimen bliskie, raczyli to na inszy czas jeszcze odłożyć. Lecz iż przy prawie stojącym perswadować i zrażać ich z tego trudno, tedy raczej się nam zda K.J.M. [542] prosić, aby z miłości swej, którą tej R.P. powinien, to, co nam świątobliwie poprzysiągł, non cunctanter wykonać raczył.

Iż securitas R.P. tego potrzebuje, aby żołnierz kwarciany od wiosny począwszy, ex hibernis wywiedziony, całe lato był in excubiis Regni, a temu późne znoszenie kwarty jest impedymentem, znieść się z stany koronnemi mają panowie posłowie nasi i pilne staranie uczynić, aby ta kwarta nie o Świątkach, ale o Śrzedopociu, a nadalej o Wielkiej Nocy i nie do Rawy, ale do Lwowa oddawana była.

O obronie przeciwko wojsku tureckiemu i inkursjom tatarskim większa jest rzecz, aniżby ją jeden sejmik konkludować mógł, przychylając się jednak do sposobów wojennych postanowienia, R.P. naszej zwyczajnych, naprzód od K.J.M. jako najwyższej głowy i obronie od ichm. panów hetmanów pytać się mają panowie posłowie nasi de modo et ratione jakimiby obrona lubo to wojna prowadzona być miała. Więc iż największa i napotrzebniejsza każdej wojny rzecz jest res pecuniaria, o tej sposoby na sejmiku naszym podane ichm. panowie posłowie nasi w koło rycerskie wniósłszy, drugich też województw zdania konsyderować mają, i cokolwiek z dobrym R.P. od ichm. drugich podano będzie, na to pozwolić panom posłom naszym dajemy absolutam facultatem.

A ta absoluta potestas ichm. dana nie ma się ściągać tylko do obmyślenia sposobu nowego rei nummariae, w którym wynalazku novi subsidii et defensionis Reipublicae panowie posłowie nasi mają się zność z ichm. panami senatorami województwa naszego, nic w tej mierze sine expresso consensu ichm. nie konkludując. I to z tem dokładem, aby te pieniądze tylko na obronę naszą i Ukrainy, a nie gdzie indziej, obracane byli.

A jeśliby od pogan maior vis ingrueret, tedy zwykle i najpewniejsze R.P. naszej praesidium mijać się nam w tej mierze nie godzi ruszenia pospolitego, którym ona swobody swe nabyła i zatrzymała, i granice koronne za łaską Bożą i dzielnością panów swych rozprzestrzeniła. Które pospolite ruszenie według potrzeby R.P. za uchwałą sejmową w ręku K.J.M. zostawać będzie [543] na odparcie walnego niebezpieczeństwa na R.P. następującego, a od pospolitego ruszenia, jeśli uchwalone będzie, nie ma żaden ulegać, ktokolwiek titulo nobilitaris gaudet. A iż sam nieprzyjaciół pretenduje, że tych inkursyi, które się od Tatar dzieją, i tego niebezpieczeństwa od Turek nie insza jest przyczyna, tylko ta, że poseł wielki do cesarza tureckiego³⁸¹ od K.J.M. według postanowienia nie poszedł, tedy mają się ichm. panowie posłowie nasi o przyczynę zatrzymania posła dowiedzieć i starać się pilnie, aby ten poseł już więcej zatrzymywany nie był, ale co prędzej wyprowadzony.

Strony determinacyjnej moskiewskiego zaciągu mają się ichm. panowie posłowie nasi znieść z drugimi ichm. panami posłami i stany koronnemi i przy tem zostać, co omnium consensu publico w tej mierze zgodnie uchwalono będzie, i pilnie się starać, jakoby R.P. od tego zaciągu maiore vi ingrueute uspokojona była.

³⁸¹ Osman II sułtan osmański.

Trzeci R.P. zapał, który nam J.K.M. proponować raczy, jest wojna inflancka, którego zapału przyczyny pytać się przyjdzie i czemu zamek portowy Parnawa, i z armatą wielgą w ręce nieprzyjacielskie przyszedł.

Drugi tej prowincyjej uraz, nie wiemy, jeśli nie przyczyną rozruchu jakiego, prawom jednak koronnym i prerogatywom R.P. pewnie szkodliwy jest, abiudicatio feudi książęcia jm. kurlandzkiego³⁸² i collatio beneficii in alteram personam sine consensu ordinum Regni, o czym ichm. panowie posłowie nasi pytać się i nam to odnieść mają. A iż snadź o inducye tamten nieprzyjaciel prosi, starać się pilnie o to mają, aby im pozwolone były.

Z wybrańców wielkie może być subsidium obronie naszej, te genus militiae aby w dobry porządek wprawione było, starać się o to ichm. usilnie mają.

A ichm. panów duchownych prosić, aby z litości nad zgubą dusz chrześcijańskich raczyli się do tej obrony przyłożyć pozwoleniem wybrańców ze wszystkich dóbr swych duchownych, tak jako z dóbr K.J.M. pozwoleni są, i sołtysów, [544] i wójtów swych, którzy już prawem pospolitem na służbę wojenną są naznaczeni, nie ochraniali. Także i z wójtostw wszystkich R.P. aby powinna służba szła, także miasta K.J.M. według powinności dawnych currus bellicos wyprawowali.

Artykuły takrocznego sejmiku naszego³⁸³, iż na przeszłym sejmie skutku swego nie wzięli, ale z inszemi wszystkimi w reces poszły, podajemy panom posłom naszym, aby ich promowali. A przy tem zalecamy osobliwemu staraniu ichm. wyzwolenie jm. pana Strusiowe³⁸⁴ z więzienia, także sprawę pana Marcina Podoreckiego o wieś Kopyłów³⁸⁵ i sprawę panów Cieciszowskich o wieś Ornatowice³⁸⁶.

Za potomkami jm. pana chełmskiego³⁸⁷, człowieka R.P. wielce zasłużonego, przyczynić się do J.K.M. pilnie mają, aby miłościwy wzgląd na nie mieć raczył, a daniny nieboszczykowskie, które nieboszczyk krwią swą od ręki pogańskiej odlał, przynamniej od dawania kwarty, aby do czasu jakiego wolne byli, gdyż i od nieprzyjaciela barzo spustoszone są.

Książę Aleksandra Poryckiego wiadoma jest i ochota ku służbie R.P., i ten upadek, iż idąc do obozu z niemałym poczem swym własnym, nawałnością tatarską ogarniony i sam do więzienia ranny wzięty jest, i majątność jego wszystka spalona, pod nim że (na większą żalność jego) dzierżawę Kleszczęle³⁸⁸ ktoś inszy uprosił, prosić K.J.M., aby komizeracją nad nim i wzgląd na jego potomstwo miał i one przy tej dzierżawie zachował, mając wzgląd na zasługi i taki upadek jego.

³⁸² Fryderyk Kettler książę kurlandzki.

³⁸³ Pośrednie potwierdzenie, że wcześniejszy sejmik przedsejmowy w Bełzie (2 stycznia 1618 r.) zakończył się pomyślnie, wybrał posłów i uchwalił instrukcję, których jednak nie znamy.

³⁸⁴ Zapewne chodzi o Mikołaja Strusia starostę halickiego (za tę wskazówkę wydawcy dziękuję prof. H. Gmiterkowi).

³⁸⁵ Kopyłów, w. w pow. horodelskim (obecnie w pow. hrubieszowskim, woj. lubelskim).

³⁸⁶ Ornatowice, w. w pow. grabowieckim (obecnie w pow. zamojskim, woj. lubelskim).

³⁸⁷ Jan Zamoyski kasztelan chełmski.

³⁸⁸ Kleszczęle, starostwo w województwie podlaskim; po śmierci Aleksandra Poryckiego w niewoli tatarskiej otrzymał je w dożywocie w 1619 r. Krzysztof Wiesiołowski stolnik litewski.

Za panem Pawłowskim, który żonę i dzieci ma w pogańskim więzieniu i przy tem majątności zbył, prosić K.J.M. o ratunek, jako za człowiekiem R.P. zasłużonym.

Jm. pan wojewoda nasz bełski³⁸⁹, dzierżawę Demidów³⁹⁰ mając z łaski K.J.M., na rozkazanie jm. nagrodę inszą za swe znaczne i wielkie zasługi przeciwko R.P. [545] od K.J.M. asekurowany dobrowolnie rezygnował, a dotąd nagrody nie ma, przetoż ichm. panowie posłowie nasi za jm. instancją swą pilnie do Majestatu K.J.M. wnieść mają.

Jm. pan Woźuczynski za swym upadkiem do tego przyszedł, że ochraniając honoru swego, a surowości prawa pospolitego dosyć czyniąc, siedzenie w wieży bełskiej przykre i nieznośne dwuletnie z wielkim uszczerbkiem zdrowia swego et cum periculo vitae odprawuje, iż ta poena publica w ręku tylko J.K.M. i R.P. zostaje, tedy prosić o miłosierdzie J.K.M. i R.P., aby mu tę winę miłościwie moderować raczył, aby R.P. służyć mógł anizeli w więzieniu squalore et luctu contubescere, o co i do strony urażonej, patrząc na jego utrapienie i pokutę, od koła naszego intercesja wniesiona jest.

O restytucję pana Cieklińskiego i pana Jajkowskiego starać się pilnie i gorąco ichm. panowie posłowie mają.

Za panem Jacimirskim i za panem Łaszczem, których majątności przez obóz koronny spustoszeni, prosić J.K.M. panowie posłowie mają, aby na nie wzgląd miłościwy mieć raczył.

Za mieszczany grabowieckimi barzo ubogimi prosić K.J.M. będą, żeby folgę w podwodach mieć mogli, gdyż tem do zniszczenia przychodzą, że komornicy K.J.M. nie wedle zwyczajów dawnych ich zażywają.

Jan Komorowski marszałek koła sejmiku województwa bełskiego m.p.

118. Sejmik relacyjny w Bełzie, 22 kwietnia 1619 r.

1. *Deklaracja posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego*

Vol. const., t. 3, vol. 1, s. 250.

W bełskim [województwie] poborów dwa z szosem i trzeciego część trzecia, z których jeden z trzecią częścią na powiatowego żołnierza, a drugi po złotemu, na obronę R.P. Poborca ur. Andrzej Lipski podczaszy bełski. Sejmik pro die 22 aprilis [1619] na to, jeśli żołnierza mają wyprawować, czyli pieniądze do skarbu oddać.

³⁸⁹ Adam Prusinowski wojewoda bełski.

³⁹⁰ Demidów, w. w woj. ruskim (obecnie Демидів w rej. żydaczowskim, obw. lwowskim, Ukraina).

2. *Atestacja Marka Oleśnickiego pisarza ziemskiego bełskiego, marszałka sejmikowego o zapadłej na sejmiku uchwale – Bełż, 22 kwietnia 1619 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 204, s. 236-237 – oblata; w grodzie bełskim wniósł Gen. Marek Oleśnicki pisarz ziemski bełski i marszałek sejmiku w dniu 22 kwietnia 1619 r. [feria 2 post Dominicam Iubilare proxima a. D. 1619].

LSB 1572-1668, s. 96.

Marschalci conventus Belzensis attestatio.

Gen. Marcus Oleśnicki notarius terrae Belzensis, marschalcus et director conventus particularis Belzensis, vigore constitutionis et laudi generalis Regni Warsaviensis gratia electionis rothmagistri et exactoris contributionis palatinatus eiusdem Belzensis sancitae, in diem hodiernam destinatae, veniens personaliter ad officium et acta praesentia talem attestationem de medio conventus nobilitatis palatinatus Belzensis pro die hodierna congregatae, nomine eiusdem retulit eum in modum.

Quod praefata nobilitas vigore eiusdem constitutionis ab electione rothmagistri palatinatus Belzensis ob certas rationes et conditiones supersedit, contributionumque eandem, quae rothmagistro et militi palatinatus eiusdem debebatur ad manus Ill. et Mag. Nicolai Daniłowicz thesaurarii Regni Poloniae, Bilscensis, Samboriensisque etc. capitanei, per ordines et nobiles status spiritualis et saecularis palatinatus Belzensis iuxta tempus in constitutione assignatus per Gen. Bronislaum Orchowski tribunalum Buscensem in officium exactoratus de consensu mutuo [237] unanimibus et concordibus vocibus die hodierna electum deferri integram mandavit ea conditione adiecta, quod haec contributio ad defendendam Rempubicam et pericula ipsis imminentia converti debet eiusque ratio per thesaurarium Regni in conventu generali Regni Warsaviensi reddenda est.

Et quoniam Gen. Andreas Lipski pocillator terrae Belzensis exactioni eiusdem contributionis, prout ante coram officio praesenti sub celebratione iudiciorum et querellarum castrensiarum Belzensium ita et die hodierna in conspectu nobilitatis ad praemissa, vigore laudi Warsaviensis congregatae, renuntiavit ideo ad exactionem eiusdem contributionis iuxta constitutionem Regni laudatae de concordibus vocibus, ut praemissum est Gen. Bronislaum Orchowski tribunalum Buscensem elegerunt et exigere eandem contributionem ipsi concesserunt. Qui quidem Gen. Bronislaus Orchowski iuramentum corporale in proximis terminis querellarum castrensis Belzensis iuxta rotam in constitutionibus eo in passu sancitis descriptam praestare debebit et tenebitur. De quo iterum atque iterum idem Gen. marschalcus attestationem dedit.

3. *Jurament Bronisława Orchowskiego wojskiego buskiego, poborcy województwa bełskiego – Bełż, 29 kwietnia 1619 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 204, s. 236-237 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 29 kwietnia 1619 r. [feria 2 post Dominicam Cantate proxima a. D. 1619].

‡ 4. *Manifestacja szlachty bełskiej w sprawie okazowania*³⁹¹ – Bełz, 1 maja 1619 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 204, s. 273 – oblata; w grodzie bełskim wniesiono w dniu 1 maja 1619 r. [feria 4 post Dominicam Cantate proxima a. D. 1619].
LSB 1572-1668, s. 96-97.

Ex parte Ostroróg et Szczekocki manifestatio.

Ad officium actaque praesentia castrensia capitanealia Belzensia personaliter veniens Gen. Petrus Korycki protestatus est nomine et ex parte Mag. Vladislai comitis ab Ostroróg, domini sui, quia ipse nomine et ex parte eius Mag. Vladislai Ostroróg nec non et ex parte Gen. Christopheri Szczekocki paratus erat pro die hodierna iuxta constitutionem statuere poczet, prout commonstrabat, verum quoniam nec palatinus, nec castellanus aut quiquam ex officialibus terrae Belzensis ad conscribendum sese statuerint, nec adfuerint, ideo ipse de diligentia eiusdem Mag. Ostroróg et praefati Szczekocki iterum atque iterum protestatur.

‡ 5. *Manifestacje szlachty bełskiej w sprawie okazowania*³⁹² – Bełz, 1 maja 1619 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, opis 1, 204, s. 275-276 – oblata; w grodzie bełskim wniesiono w dniu 1 maja 1619 r. [feria 4 post Dominicam Cantate proxima a. D. 1619].
LSB 1572-1668, s. 97-98.

Mag. capitanei Graboviecensis tum aliorum intrascriptorum Gen. ac Nob. manifestatio.

Ad officium actaque praesentia castrensia capitanealia Belzensia personaliter venientes [1] Mag. Samuel Koniecpolski de Koniecpol capitaneus Grabovicensis et [2] Gen. Joannes Gorajski nomine suo et aliorum Marciani et Joannis Garajskich filiastrorum suorum, nec non Gen. Joannis, Zbignei, Adami et Felicis filiastrorum, [3] Stephanus, [4] Adamus Drohiczyńscy suo et fratrum suorum nomine, [5] Jacobus Piasecki vicecapitaneus Grabovicensis et [6] Gen. Baltazar Napiórkowski, [7] Nicolaus et [8] Eustachius Niedźwiecki, et [9] Severinus Regowski, [10] Christopherus Łodziński de

³⁹¹ Manifestacje w tej sprawie złożyli również: Olbrachtus Łuszkowski de villa Dańce, s. 279 i Joannes Rogala, s. 279; Hieronimus Suchodolski, Stanislaus Suchodolski nomine suo et fratris suis, Aleksander Stempkowski, Joannes Wierzbicki, Paulus Łaski nomine suo et nomine Andreae Cholojowski et Alberti Kadłubiski, Georgius Sziskowski nomine Reginae Popławska et successorum olim Joannis Popławski, Adamus Żuliński nomine Hieronim Żuliński patris sui, s. 273-274; Stanislaus Demidecki famulus Bernardi Rudowski nomine, Nicolaus Radzanowski, s. 274; Joannes Jarczewski, Zachariae Serny suo et Samuelis Nagórski et Stanislaus Spikłowski, Stephani Łaszcz, Albertus Wieloborski, Georgius Romanowski, s. 274-275.

³⁹² Protestacje w tej samej sprawie złożyli również: Adamus Rudnicki, s. 276; Sebastian Suchodolski, Petrus Hrodyłowski, Hieronimus Kinicki, Joannes Krajowski, Lukas Repkowski, Stanislaus Jarczewski nomine eius et Vaclaus Dąbrowski filius Nicolai Dąbrowski tribuni Horodlensis nomine eius et parentis sui, Paulus Hrodyłowski nomine suo et Nicolai Hrodyłowski parenti sui, s. 277.

Radzanowice et [11] Nicolaus Sulimowski, et [12] Nicolaus Udrzycki, [13] Paulus Zakrzewski, [14] Petrus Jaskmanicki, [15] Nicolaus Mierecki, [16] Andreas Zawadzki, [17] Valerianus et [18] Georgius Mojsławski, [19] Martinus Chamiec, [20] Venceslaus Rudnicki per filium suum Paulum, [21] Andreas Branicki per famulos Albertum Zelesiński qui infirmatur, [22] Martinus Skomorowski, [23] Joannes Skomorowski, [24] Petrus Skomorowski, [25] Hedvigis Porembska per famulum Żerowski, [26] Paulus Pałuczki, [27] Gabriel Chomeński, [28] Andreas Skarbek, [29] Stephanus Skarbek, [30] Severinus Szaniawski, [31] Dorothea Cieciszewska per famulum Joannem Sobański, [32] Andreas Wyrzykowski, [33] Mathias Zelech, [34] Florianus Gasiński, [35] Andres Jaślikowski, [36] Christopherus Grabia, [37] Helżbita Pieczychojska, [38] Bartholomaeus Belżeczki vexillifer Belzensis, [39] Stanislaus Pieczychojski per Martinum Kłopotowski, [40] Laurentius Skomorowski, [41] Thomas Napiórkowski, [42] Thomas Kowalowski, [43] Roslaus Kulikowski, [44] Jacobus Sobieski et [45] Joannes Rudnicki, [46] Albertus Czarnołowski, [47] Thomas Kowalowski nomine Alexandri et Joannis Hłowiecki, [48] Petrus Sługocki nomine Martini Rogowski, [49] Malcher Pomierski per Mathiam [276] Pomierski filiastrum suum, [50] Georgius Paszyński, [51] Stanislaus Żukowski per famulum suum Jacobum Tchórzewski, [52] Andreas Wyrzykowski nomine Gen. Stanisłai Skomorowski protunc infirmi, [53] Anna Russianowa per Nob. Adamum Stawski, [54] Joannes Russian, [55] Andreas Punicki, [56] Albertus Hostinski nomine patris sui Baltazarus Hostinski, [57] Abrahamus et Simon Miereccy per Gabrielem famulum suum, [58] Laurentius et Świentoslaus Johodyńscy per Nob. Paulum Pałycki, [59] Joannes Skomorowski, [60] Joannes et [61] Erasmus Russian, [62] Joannes Hohołowski per famulum suum Nob. Samuelem Gnoiński, [63] Nob. Joanes Stapkowski per filium suum Gasparum Stapkowski, [64] Petrus Świniarski personaliter, [65] Andreas Wydźga, [66] Nicolaus Udrzycki pocillator Belzensis per Nob. Samuelem Byśkowski, [67] Nob. Stanislaus Ostrowski nomine Mag. Stephani ducis Poricensis, [68] Stanislaus Olenycki, [69] Samuel Wnorowski per famulum suum Joannem Wysokiński, [70] Andreas Korycki, [71] Paulus Zeliński talem attestationem fecerunt.

Quod ipsi die hodierna in actu contenta personaliter et praesentes fuerunt iuxta constitutionem Regni in loco assignato de ostensione vulgo okazywanie laudatam evadendo poenas legum ibidemque se in equis et armis pro posse suo quisque suo pro interesse sisterunt. De quo coram officio praesenti iterum atque iterum protestati sunt.

‡ 6. *Atestacja Marka Oleśnickiego pisarza ziemskiego bełskiego, marszałka sejmiku w sprawie okazowania – Bełż, 1 maja 1619 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 204, s. 277* – oblata; w grodzie bełskim wniesiono w dniu 1 maja 1619 r. [feria 4 post Dominicam Cantate proxima a. D. 1619].

LSB 1572-1668, s. 98.

Gen. Oleśnicki n[otarius] t[errestis] B[elzensis] manifestatur.

Ad officium actaque praesentia castrensia capitanealia Belzensia personaliter veniens Gen. Marcus Oleśnicki notarius terrestris Belzensis, prout feria 2 post Domini-

cam Jubilate proxime praeterita [21 kwietnia 1619 r.] existens in conventu particulari Belzensi marschalcus et director conventus eiusdem vigore constitutionis generalis Regni Warsaviae in electionem rothmagistri et exactoris contributionum palatinatus Belzensis laudatae, talem attestationem de medio consensu nobilitatis et equestris ordinis palatinatus Belzensis pro illo die congregatae recognovit in hunc modum.

Quod quemadmodum nobilitas terrae palatinatus Belzensis, nemine contradicente, ab lustratione alias od okazywania in diem hodiernam quodammodo incidenti receserat, ita et casum praesens eandem nobilitatem pro illo tempore congregatam supersedissee declarat et est attestatus.

119. Sejmik deputacki w Bełzie, 10 września 1619 r.

1. Informacja o deputacie

Deputatem został Jakub Łychowski łowczy halicki (Deputaci, cz. 1, s. 281).

120. Sejmik deputacki w Bełzie, 14 września 1620 r.

Uchwał tego sejmiku nie odnaleziono.

1. Uniwersał Zygmunta III ostrzegający o zagrożeniu tureckim i ogłaszający wici jedne za dwoje – Warszawa, 16 maja 1620 r.

Rp. 1 APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 79, s. 912-914 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował Nob. Jakub Tchórzewski w dniu 23 maja 1620 r. [Sabbatho post Dominicam Cantate proximo a. D. 1620].

Inne rękopisy: **Rp. 2** CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 205, s. 445-448 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Seweryn Gruszecki dworzanin J.K.M. w dniu 19 maja 1620 r. [feria 3 post Dominicam Cantate proxima a. D. 1620]; **Rp. 3** CDIAUL, Fond 3, Opis 1, 12, s. 884-888 – oblata; w grodzie buskim oblatował Gen. Łukasz Hajkowski dworzanin J.K.M. w dniu 25 maja 1620 r. [feria 2 post Dominicam Rogationum proxima a. D. 1620].

Zygmunt III z Bożej łaski Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, inflanckie i szwedzki, gocki, wandalski dziedziczny Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, a mianowicie dygnitarzom, urzędnikom i wszystkim stanom i powołania rycerskiego ludziom, tej zacnej

R.P. Królestwa Polskiego i państw do niego przynależących obywatelom, uprzejmie i wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Uprzejmie i wiernie nam mili.

Czyniąc wszelakie staranie po świeżo przeszłym sejmie³⁹³, aby R.P. pokoju i bezpieczeństwa wszelakiego ze wszech stron zażywała i przywiódłszy to do skutku, że i pokój z cesarzem tureckim³⁹⁴ przez posła naszego³⁹⁵ zawarty i poprzysiężony stanął, i do cara perekopskiego³⁹⁶ dla postanowienia przymierza poseł³⁹⁷ był z ofiarowaniem upominków wyprawiony, nie spodziewaliśmy się, aby to pogaństwo miało się przeciwko nam z jawną odkrywać nieprzyjaźnią i wojnę do państw naszych, bez dania od nas wszelakiej przyczyny, obwoływać. Lecz jako śliska u tych pogan wiara, jako przymierza i przysięgę swoją do czasu tylko i okazji więżą, każdy snadnie uważać i osądzić może. I acz mielichmy już o tym z różnych stron pierwiej wiadomości, któreśmy panom senatorom komunikowali, że wojna przeciwko nam obwołana była, że wojskom ku tem się krajom ściągać i gospodarom wołoskiemu i multańskiemu³⁹⁸ jako ludzie, tak insze potrzeby dla wojska sposobiać kazano, jednak zatrzymawalichmy się z podaniem tego powszechnem i spodziewając się, że posłaniec nasz, ur. Hieronim Otwinowski, któregośmy dla poprawy niektórych punktów w przymierzu opisanych, więc i dla utwierdzenia tym więcej przyjaźni do cesarza tureckiego, wysłali, miał te zawzięcia zahamować. Teraz, że go i samego, jako on sam znać nam dawa, za posłańca naszego [913] nie przyjęto, stanowiska wedle dawnych zwyczajów nieznaczono, sług jego zelżono i przymierza od nas posłanego wziąć od czausa nie chciano, perswazyjom posłów cudzoziemskich miejsca żadnego w tej mierze nie dano i owszem, przykro odprawiono, żadnej już o złym przeciwko nam zawzięciu tym pogańskim wątpliwości mieć nie możemy. A tym więcej, że i car perekopski posła także naszego do siebie nie przypuścił, ale go jako do więzienia na stronę odesłał, sam się z wojskiem wszystkim do nas gotując. Czego Skinderbasza³⁹⁹, główny R.P. naszej nieprzyjaciel i insi nam, i państwowi naszemu niechętni często go pobudzają.

W takim tedy nagłym razie i niespodziewanem niebezpieczeństwie, w samym naprzód, Panie Boże, najwyższem królestw i pomazańców swych obrońcy nadzieja zostawa, a potem przy inszych środkach, których nie opuszczamy w pospolitem wspólnie wszystkich nas ku obronie ruszeniu, do którego nam na blisko przeszłym sejmie wszystkie stany na wszelaką gwałtowną nieprzyjacielskiej nawałności moc drogę ukazały.

Do tego tedy w Imię Pańskie przystępując, tym listem naszym, który za pierwsze i wtóre wici rozumiany być ma, napominamy uprzejmości i wierności wasze, abyście już teraz do wszelakiej wojennej gotowości jako najrychlej być może sposobiali się tak, żeby wtórem obwieszczeniem naszym każdy, według powołania rycerskiego, był gotów z nami pospołu w porządku i pod regimentem tych, których prawo pospolite do tego naznaczyło, zaraz tam iść, gdzie potrzeba R.P. pokaże.

³⁹³ Sejm zwyczajny w Warszawie w 1619 r.

³⁹⁴ Osman II sułtan osmański.

³⁹⁵ Hieronim Otwinowski poseł wielki do Porty, wysłany jesienią 1619 r.

³⁹⁶ Gani beg (Dżanibeg) Girej II chan krymski.

³⁹⁷ Florian Oleszko wojski włodzimierski, poseł na Krym wysłany jesienią 1619 r.

³⁹⁸ Gaspar Grazziani gospodar mołdawski; Gabriel Mohyla gospodar wołoski.

³⁹⁹ Prawdopodobnie Iskander pasza, beg Bośni i beglerbeg Rumelii.

Napominamy przy tem wszystkie w. i ur. wojewody, kasztelany, urzędniki ziemskie, którem z prawa i zwyczajów starodawnych urząd wojska pospolitego ruszenia należy, aby w powinnościach swych poczuwali się, o pułkach i ufcach województw i powiatów swych wiedzieli, o porządku dobrem bez ucisku ludzi ubogich w prowadzeniu wojska z sobą się porozumieli, reasumując wszystkie prawa o pospolitem ruszeniu i porządkach jego w statutach koronnych opisane. Wszystkie winy, tak przeciw omieszkującym potrzeby, albo też placu nie dostawającym, jako i tem, którzy by będąc w ciągnięciu, bądź wojsku, swawolnie się zachowali, szkody ludziom czynili, najazdy, gwałty, mordy popełnili, bunty abo co inszego w R.P. szkodliwego zaczynali, pewni [914] tego będąc, że jako my sami chcemy i jesteśmy gotowi w osobie naszej na tę potrzebę iść i tam zdrowie nasze na szanę wojennego szczęścia sadzić, tak też uprzejmości i wierności waszej krew zacnego narodu polskiego przykładem przodków swoich chętnie i odważnie przeciwko tem poganom, nieprzyjaciołom Krzyża Świętego, nigdy krwią chrześcijańską nienasyconem, z nami się stawicie, broniąc świętej chrześcijańskiej wiary, sławy tej zacnej na wszytek świat Korony, dostojęństwa naszego, wolności, swobód swych i zamykający w sobie, co komu miło jest wszystko ojczyzny.

Ażeby ten uniwersał nasz do wiadomości wszystkich doszedł, rozkazujemy starostom naszym i ich namiestnikom, aby go do akt swych przyjawszy, na miejscach zwykłych obwołać kazali. Co uczynią z powinności swojej i dla łaski naszej. Dan w Warszawie, dnia 16 miesiąca maja r. P. 1620, panowania naszego polskiego 33, szwedzkiego 27.

Sigismundus Rex

Petrus Gembicki s[ecretarius] R[egiae] M[aiestatis]

2. *Uniwersał Stanisława Żółkiewskiego kanclerza i hetmana wielkiego koronnego o zagrożeniu tatarskim – Żółkiew, 1 czerwca 1620 r.*

Druk w: Pisma Żółkiewskiego, s. 570-571.

Wiadomo czynię wszem wobec, iż wieści o nieprzespiceństwie ponawiają się coraz, a iż świeżo od pana Hieronima Otwinowskiego posła K.J.M., który natenczas w Konstantynopolu jest, mam przestrożę, że Turcy w zawziętej przeciw państwu R.P. złej woli nie tylko nie cichną, ale i owszem, co dalej w nieprzyjacielskim umyśle się pomnażają i potwierdzają. Car tatarski⁴⁰⁰, który się już z Krymu ruszył, jako mi dana jest przestroga, wołoską ziemią przez Pokucie ku Lwowu brać się ma. Do przestrogi, która o tym jest, siła się zbiega podobieństwa, że ten poganin w ten kraj zmierza. Iż jednak i to niepewna, bo w tym trudno co pewnego obiecować, co jest przy wolej nieprzyjacielskiej, w którą stronę tę burzę tempestas napędzi, chciejcie w.m. mieć pieczę o przespiceństwie swym, żon, dziatek swoich, a kto ochocz, z chęci swej zbiegajcie się w.m. jako na gwałt do wojska, które przy Haliczu, spodziewając się tu, w tym kraju

⁴⁰⁰ Gani beg (Dżanibeg) Girej II chan krymski.

nieprzyjaciela, kupić chcę, albo jako czas i potrzeba okaże. Dan w Żółkwi, die 1 iunii a. D. 1620.

Stanisław Żółkiewski kanclerz i hetman koronny

3. *Uniwersał Zygmunta III do województw południowo-wschodnich z ostrzeżeniem o zagrożeniu tureckim i wzywający do obrony – Warszawa, 6 czerwca 1620 r.*

Rp. 1 APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 79, s. 934-935 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował Gen. Krzysztof Biedowski dworzanin pokojowy J.K.M. (cubicularius) w dniu 12 czerwca 1620 r. [feria 6 post festa Solennia Pentecostes proxima a. D. 1620].

Inne rękopisy: **Rp. 2** CDIAUL, Fond 3, Opis 1, s. 943-946 – oblata.

Zygmunt III z Bożej łaski Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzki, gocki, wandalski dziedziczny Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, mianowicie, senatorom, dygnitarzom, urzędnikom i wszystkim stanu i powołania rycerskiego ludziom, województw kijowskiego, ruskiego, wołyńskiego, podolskiego, lubelskiego, bełskiego i braclawskiego obywatelom, uprzejmie i wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Uprzejmie i wiernie nam mili.

Za wzięciem pierwszych wiadomości o następowaniu wojsk tureckich na państwa koronne i częstym ich z różnych miejsc ponawianiu się rozesłaliśmy po wszytkiej Koronie uniwersały, wzywając obywateli koronnych do wspólnego ratunku ojczyzny. Że jednak wieści i przestrogi pewne z samegoż Konstantynopola i teraz nas dochodzą o nieodmiennym poganinie tego przeciwko paktom i przymierzom poprzysiężonemu zawięciu, więc że to jest pewna a nieodmienna, że z rozkazania cesarza tureckiego⁴⁰¹ car tatarski⁴⁰² z wojskiem potężnym ku granicom państw naszych następuje, przez ziemię wołoską w kraj pokucki, i onemu przyległe ziemie wtargnąć postanowiwszy, i zagony pogańskie ku Wiśle rozpuścić umyśliwszy, sposabiamy taką, jaka może być naprędce na danie wstrętu temu poganinowi gotowość. Które że potędze takiej trudno ma wydolać, acz rozumiemy, że o niej z uniwersałów w. hetmana i kanclerza koronnego⁴⁰³ jesteście uprzejmości i wierności wasze obwieszczeni, jednak i my przy tych środkach, których do obrony państw naszych zażywamy, podajemy też przestrogi do wiadomości uprzejmości i wierności waszych, pilnie żądając i napominając, abyście o takim niebezpieczeństwie będąc wcześniej obwieszczeni, dostatki swoje i to, co komu miło jest, tak opatrzli, jakoby pogańskiej chciwości i zniszczeniu przez nieostrożność podane nie było.

⁴⁰¹ Osman II sułtan osmański.

⁴⁰² Gani beg (Dżanibeg) Girej II chan krymski.

⁴⁰³ Stanisław Żółkiewski kanclerz wielki koronny, hetman wielki koronny.

Sami zaś uprzejmości i wierności wasze w osobach swych, z tą, którą kto może mieć w tak nagłym razie gotowością, do wojska naszego, które natenczas krajom tamecznym ku obronie na miejscu potrzebnym stanie, pospieszyli i równo z nim pod posłuszeństwem wodzów wojennych dla miłości ojczyzny, którejście wszystko powinni, dla całości R.P., dla bezpieczeństwa samych siebie, dla sławy zacnego narodu polskiego, chętnie i odważnie przeciwko tym poganom, nieprzyjaciołom Krzyża Świętego [935] nigdy krwią chrześcijańską nienasyconym, przykładem cnich przodków swych, których i odległość miejsc od ratunku braci swych nie odradzało, stawić się nie zaniechali. Pewniśmy, że uprzejmości i wierności wasze niewczas, koszty, odwaga dla sławy i zdrowia tej zacnej Korony, dla dostojęństwa naszego, dla wolności i swobód swych, i zamykającej w sobie wszystko to, co komu miło jest ojczyzny, podjęta, ciężka nie będzie. Co i od nas uprzejmościom i wiernościom waszym przystojną będzie oddawano wdzięcznością.

Ażeby ten uniwersał nasz wszystkich wiadomości doszedł, rozkazujemy urzędowi grodzkim, aby go do akt swych wpisawszy, niemieszkanie obwołać na miejscach zwykłych kazali. Co uczynią z powinności swej i dla łaski naszej. Dan w Warszawie, dnia 6 miesiąca czerwca r. P. 1620, panowania królestw naszych polskiego 33, a szwedzkiego 27 r.

Sigismundus Rex

Petrus Gembicki s[ecretarius] R[egni] m.p.

4. Uniwersał Zygmunta III w sprawie niebezpieczeństwa tatarskiego – Warszawa, 16 lipca 1620 r.

Rp. 1 APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 79, s. 976-977 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował Gen. Krzysztof Świerski dworzanin pokojowy J.K.M. (cubicularius) w dniu 25 lipca 1620 r. [Sabbatho ipso die festi Sancti Jacobi Apostoli a. D. 1620].

Inne rękopisy: **Rp. 2** CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 205, s. 618-620 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Krzysztof Świerski dworzanin J.K.M. w dniu 27 lipca 1620 r. [feria 2 post festum Sancti Jacobi Apostoli proxima a. D. 1620].

Zygmunt III z Bożej łaski Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzki, gocki, wandalski dziedziczny Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, a mianowicie senatorom, dygnitarzom, urzędnikom, starostom i wszystkim stanu rycerskiego ludziom, województwa bełskiego obywatelom, uprzejmie i wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Uprzejmie i wiernie nam mili.

Za tymi wieściami, które nas z różnych miejsc i samego Konstantynopola o zamysłach przeciwko państwu naszym pogańskich dochodziły, niceśmy, co jedno w rękę i mocy naszej R.P. zostawięła, na zabezpieczenie im i odwrócenie tak nagłego od Korony niebezpieczeństwa nie opuścili. Podaliśmy i do wiadomości wszystkich stanów koronnych przez listy i uniwersały nasze też niebezpieczeństwa, sposobiliśmy i wojska takie, jako mogło być w tak nagłym razie. Obwieściliśmy wszystkie obywatele województw

ukrainnych, jako poblizszych niebezpieczeństw o zamysłach i przedsięwzięciach pogańskich, upominając, aby nie tylko we wszelkiej ostrożności i gotowości byli, ale pilnie żądając i pobudzając wszystkich wobec, aby z miłości swej ku zachowaniu w całości ojczyzny, na danie wstrętu temu nieprzyjacielowi z ochoty swej do wojska naszego kupili się, a złączonymi siłami przy wojsku naszym odpór nieprzyjacielowi dawali.

Też wieści, że się co raz, a im dalej, to straszniejsze ponawiają, z których jawne i pewne wojsk pogańskich na państwa nasze następowania pod ten czas baczmy, znowu one uprzejmościom i wiernościom waszym przez te uniwersały ogłaszamy i opowiadamy. Pilno uprzejmości i wierności wasze napominając i o nich żądając, gdyż nie tylko o dostatki uprzejmości i wierności waszych, ale o same osoby idzie, idzie o całość ojczyzny, idzie o zatrzymanie tych, których uprzejmości i wierności wasze spokojnie [zażywali] swobód i wolności, idzie o to, żeby na wszytek świat sławna Korona na hańbę [977] i niewolę pogańską nie była podana, żebyście uprzejmości i wierności wasze, idąc przykładem przodków swych zacnych, którzy na ugaszenie takich zapałów, na danie potężne wstrętu temu nieprzyjacielowi z wielką sławą swoją na czasy potomne, nie żałując dóbr, nic się na zdrowie i krwi przelanie nie oglądając, dobrowolnie, ochotnie i odważnie bieżeli, a zjednoczonymi siłami mężnie wojska nieprzyjacielskie gromili i od karków swych odwracali z miłości i ochoty swej. Komu całość i swoboda ojczysta miła, do obozu się naszego, który teraz pod Haliczem jest położony, albo tam, gdzie będzie obwieszczenie od w. kanclerza i hetmana koronnego⁴⁰⁴, gromadzili i ludzie swoje posyłali, aby przy tym wojsku, które naprędce mogły być sposobione, pod regimenterem urzędników wojennych, nie czekając w domach własnych ręki pogańskiej, nieprzyjaciółom taki mógł się dać za pomocą Pańską odpór, jakoby sromotnie zamysłów Koronie i obywatelom jej ostatnie szkodliwych poniechawszy, pociechy żadnej nie odniósł. Czym uprzejmości i wierności wasze, jaka jest każdego z uprzejmości i wierności waszych ku ojczyźnie miłość, jaka chęć i jaki zelus, nie tylko zachowania jej w swoich swobodach i wolnościach, ale i tychże w całe podania ad posteritatem, oświadczyć. Za co od nas wszelaką wdzięczność i podziękowanie odniesiecie, a sobie i potomstwu swemu sławę nieśmiertelną zjednać, gdy ojczyźnie w niebezpieczeństwie będącej taki ratunek dacie, za którym by zdrowa i cała od ręki [s] pogańskich zostawała. Starostom zaś naszym rozkazujemy, aby w zamkach naszych wszelaką ostrożność i gotowość do obrony potrzebną mieli, sami przy wojsku naszym w obozie stanąwszy.

Ażeby ten nasz uniwersał wszystkich wiadomości doszedł, rozkazujemy urzędowi grodzkim, aby go do akt swych wpisawszy, niemieszkanie na miejscach zwyczajnych, we dni targowe obwołać kazali. Co uczynią z powinności swej i dla łaski naszej. Dan w Warszawie, dnia 16 miesiąca lipca r. P. 1620, panowania naszego polskiego 35, a szwedzkiego 27 r.

Sigismundus Rex

Petrus Gembicki s[ecretarius] R[egni] m.p.

⁴⁰⁴ Stanisław Żółkiewski kanclerz wielki koronny, hetman wielki koronny.

121. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 22 września 1620 r.

1. *Uniwersał Zygmunta III zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 22 września 1620 r. – Warszawa, 27 lipca 1620 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 205, s. 739-740 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Tomasz Oleśnicki.

Informacja o uniwersale do ziemi chełmskiej zob. ASZCh. 1572-1668, s. 129.

2. *Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 22 września 1620 r.*

Rp. CDIAUL, fond 1, opis 1, 205, s. 721-725 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Łukasz Paskudski w imieniu Jana Komorowskiego marszałka sejmiku w dniu 29 września 1620 r. [feria 3 ipso die festi Sancti Michaelis Archangeli a. D. 1620].

LSB 1572-1668, s. 98-100.

My rady i rycerstwo, obywatele województwa bełskiego, zjechawszy się na sejmik bełski pro die 22 mensis septembris anni praesentis, przez J.K.M. p.n. złożony, obraliśmy z pośrodku siebie posłów na sejm walny warszawski ad diem 3 novembris w roku terażniejszym uchwalony, jm. pana Macieja Leśniowskiego podkomorzego ziemi bełskiej, pana Andrzeja Lipskiego podczaszego bełskiego, pana Jana Komorowskiego, pana Balcera Brodeckiego.

Którym zleciliśmy, aby po przywitaniu J.K.M. p.n.m. i oddaniu wiernego poddaństwa naszego, żeby dziękowali naprzód J.K.M., iż mając o nas, poddanych swych, pieczę, raczy nas ostrzegać o niebezpieczeństwie zachodzącym R.P. i złożeniem sejmu terażniejszego pobudzać nas, abyśmy o całości naszej i o obronie ojczyzny miłej radzić mogli.

Niebezpieczeństwa R.P. zachodzące tak jawne są, że kto by o tym wątpić chciał, rozumiemy, nie najdzie się w Koronie. I iż im nagle zabiegać trzeba, natura to i ratio jawnie ukazuje. Do czego i województwo nasze uprzejmą chęcią żadnemu z obywateli koronnych nie da się uprzedzić i cokolwiek za sposób lub od K.J.M., lubo też od braci naszej z województw górniejszych, do zabieżenia temu zapałowi podany i uchwalony będzie, panowie posłowie nasi przeczyć temu nie mają i owszem, aby zniósłszy się z stany koronnemi, a miano[wicie] [723] ^a ale uspokoiwszy animusze ludzkie i utwierdziwszy spólną, a R.P. barzo potrzebną konfidencyją, siła by pomóc mogło, przeto iż widzimy, że to sine dispendio temporis za łaską K.J.M. jednym słowem otrzymać się, da li Bóg, może, poruczamy przerzeczonym panom posłom naszym, aby równo z drugimi tej zacnej Korony obywatelami i posłami primo et principaliter u J.K.M. upomnieli się tego, co aequae Maiestatem suam Regiam, jako i całość praw i wolności tej R.P. zachodzi.

A iżbyśmy do tak wielkiej R.P. potrzeby z jakimkolwiek przyłożeniem się rady naszej przystępowali, jako wszystkich praw i wolności naszych, tak i obrony gruntownej pierwszym fundamentem być rozumiemy ruszenie pospolite, bez którego tak wielkiemu nieprzyjacielowi, jeśli wszystką potęgą swoją na nas obrócić się też umyślił, żadną miarą oprzeć byśmy się nie mogli. Ale jednak na nie przypadamy, aby to, jako ultimum Reipublicae praesidium, na pierwszy fortuny impet wystawione nie było, ale raczej na posiłek pieniężnemu wojsku i na obronę, jeśliby skąd pod ten czas przypadały niebezpieczeństwa.

Consultum też być upatrujemy R.P. w takim zaciągu wojny z pogany żądać K.J.M, aby cum vicinis pokój R.P. czynić i zatrzymać raczył per legationes autoritate sejmu teraźniejszego, gdyż za takim nawałem ze wszystkich stron nieprzyjaciół trudno ze wszystkimi oraz rem bene agere, nie tylko tak zatrudnionemu, ale i najpotężniejszemu królestwu.

A iż za podaniem od K.J.M. potrzebne to być R.P. rozumiemy, aby nie intra viscera Regni, ale jako najdalej impetus hostilis amoveretur, tedy na pieniężnego żołnierza, skąd by chowany być miał, daliśmy już panom posłom naszym absolutam facultatem z stany wszystkimi znaszać się i o wszystkim stanowić. Szafunek jednak jakichkolwiek podatków na to uchwalonych województwu naszemu ostawujemy i sami żołnierza powiatowego wyprawować do obozu chcemy, tak żeby podatki nasze nie przez ręce skarbowe, ale przez nasze poborcy i szafarzy na powiatowego żołnierza rotmistrzowi powiatowemu w województwie naszym oddawane były. Poglówne żydowskie, jakiegokolwiek uchwalone będzie, także i czopowy podatek województwa.

^a Nawałność i niebezpieczeństwo na tę R.P. ^a ratunku spólnego z dochodów swych królewskich i tym powód ^a [wszy]stkim do ochotnego zniesienia pieniędzy na wojsko. Także i ichm. panów duchownych prosić, aby znacznym jakim posiłkiem pieniężnym do tak gorącej R.P. potrzeby przyczynić się raczyli, gdyż o wszystkich nas idzie i to nam zawsze ichm., i R.P., po sobie obiecować raczyli. Defensionem ^a ordinariam Regni od K.J.M. et ordinibus Regni R.P. według praw naszych powinna w to nie inkludując.

O kwarcie. Aby nie w Rawie, ale we Lwowie, i nie na Świątki, ale na śródopoście oddawana była, był na pierwszy jeszcze sejm artykuł województwa naszego, ten i teraz reasumujemy i ichm. panom posłom poruczymy, aby się na sejmie domawiali.

Prawa dawne i świeże o wybrańcach, sołtysach, wójtach w dobrach K.J.M. i ichm. panów duchownych aby do egzekucyjnej skutecznej przywiezione na tę ekspedycję były, starać się o to pilnie będą panowie posłowie nasi i u ichm. panów litewskich, jako braci naszej, domagać się spólnego ratunku na ten zaciąg R.P. mają.

In disciplina militari nie widzimy, co by poprawować, która jako ordinaria militia ma swój porządek, ale kupy ludzi luźnych, którzy rozmaitymi tytuły zaciągi swe pretendując, wszystkiej R.P. i prywatnym obywatelom krajów naszych bardzo siłą szkód naczynili. A co większa tak, jako J.K.M. w propozycyjej wspominać to raczy, że nas i z sąsiady okolicznymi mimo pakta dawne poważnili, słusznie R.P. wszystkę i nas to obchodzi. Przetoż prosić K.J.M. panowie posłowie nasi mają, aby, iż są jako głowa tej R.P. i magistratus J.K.M., a osobliwie bellici, których to autoritatem (u której i securitas publica pendet) nabarziej afficit, poenas legibus sancitas na takowych primo quoque tempore ekstendowali, aby eo exemplo i drudzy, i takowa swawola na potem pohamowana była.

[725] Za mieszczany też bełskimi prosić mają J.K.M., aby według praw dawnych i przywilejów miasta tamtego nie broniono im wolnego wrębu w puszczy K.J.M., która od starostwa bełskiego za odłączeniem Mostów⁴⁰⁵ odeszła, gdyż stamtąd tylko miewali drzewa na poprawę mostów i innych potrzeb miejskich, czego im teraz bronią i przez to oni wielką bardzo angarią cierpią i nam obywatelom tego powiatu dla przejazdów złych wielkie stąd dzieje się incommodum, także i kupcom, przez co i foralia pustoszeją. Skarżą się też drudzy, iż od Aluntagi Węgrzyna, rotmistrza piechoty dworskiej K.J.M., który w Bełzie z chorągwią stał, pieniądze stacyją i niežnością złupieni są. Także i od komorników K.J.M. podwodami barzo częstymi utrapieni, a niektórzy z komorników, których oni sami imiona wiedzą, konie im pobrali i nie wrócili. O te wszystkie krzywdy ich prosić K.J.M. panowie posłowie nasi będą.

Za oo. bernardynami sokalskimi do książęcia jm. pana podczaszego koronnego a starosty sokalskiego⁴⁰⁶ przyczyniać się też będą panowie posłowie nasi imieniem nas wszystkich, aby ich ks. jm. strony domu ich gościnnego, który mają nad Bugiem, turbować panu podstarościeму swemu nie kazał.

Tak tedy konsultacje nasze determinowawszy i ichm. panom posłom zleciwszy, iżechmy jm. pana Jana Komorowskiego marszałka natenczas koła naszego posłem na sejm z inszymi ichm. mianowali i obrali, tedy użylichmy ichm. panów senatorów natenczas między nami będących, aby się ichm. miasto dyrektora naszego imieniem naszym na te artykuły podpisali. Datum w Bełzie, die 23 septembris a. D. 1620.

^a uszkodzona karta

122. Sejmik ekstraordynaryjny po klęsce cecorskiej za uniwersałem Zygmunta III w Bełzie, 22 października 1620 r.

1. *Uniwersał Zygmunta III informujący o klęsce wojsk koronnych pod Cecorą – Warszawa, 2 października 1620 r.*

Rp. 1 CDIAUL, *Fond 1, opis 1, 205, s. 737-738 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Aleksander Próchnicki w dniu 7 października 1620 r.* [feria 4 post festi Sancti Francisci Confessoris proxima a. D. 1620].

⁴⁰⁵ Mosty (Mosty Wielkie, Augustów), m. w pow. buskim (obecnie Великі Мости w rej. sokalskim, obw. lwowskim, Ukraina).

⁴⁰⁶ Jerzy Zbaraski podczaszy koronny, starosta sokalski; informacja jest nieścisła, gdyż już 6 lipca 1619 r. Jerzy Zbaraski otrzymał nominację na krajczostwo koronne.

Inne rękopisy: **Rp. 2 APL**, 10 Ks. gr. grabowieckie 79, s. 1029 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatowano w dniu 7 października 1620 r. [feria 4 post festum Sancti Francisci Confessoris proxima a. D. 1620].

Druk w: *A. Gliwa, Uniwersały królewskie, hetmańskie*, s. 50-51.

2. *Uniwersał Zygmunta III zwołujący sejmik ekstraordynaryjny województwa bełskiego w Bełzie na dzień 22 października 1620 r. – Warszawa, 3 października 1620 r.*

Rp. *APL*, 10 Ks. gr. grabowieckie 79, s. 1032 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował Nob. Piotr Skniłowski sługa Gen. Jana Oleśnickiego w dniu 12 października 1620 r. [feria 2 ante festum Sanctae Hedvigis Electae proxima a. D. 1620].

Druk fragmentu w: *ASWK*, t. 1, s. 422.

Zygmunt III z Bożej łaski Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzki, gocki, wandalski dziedziczny Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, a mianowicie dygnitarzom, urzędnikom i inszym stanu szlacheckiego ludziom, województwa bełskiego obywatelom, uprzejmie i wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Uprzejmie i wiernie nam mili.

Acześmy nie zwykli tego czynić, żebyśmy porządki i zwyczajne tej R.P. w składaniu i odprawowaniu sejmików mieszać i odmieniać mieli, a zwłaszcza że się świeżo sejmiki województwa tego odprawiły⁴⁰⁷, iż jednak extraordinaria remedia potrzebują i gwałt prawa żadnego nie ma, przychodzi nam to znowu do wiadomości uprzejmości i wierności waszych podać, co R.P. natenczas zachodzi. Wytrzymawszy wojsko nasze, które dla snadniejszego odporu nieprzyjacielowi dania do Wołoch było weszło, gwałtowny przez trzy dni impet nieprzyjacielski odniósłszy szwank i klęskę w ludziach niemając, ustąpić z hetmany⁴⁰⁸ naszymi, zostawiwszy krwawe dosyć nieprzyjacielowi zwycięstwo, musiało. Acz w tym nie wątpimy, że ten hardy nieprzyjaciel i o Kamieniec się kusić będzie, i w głąb państw naszych pójdzie, gdzie mu się wstręt nie uczyni i gotowość jaka nie pokaże. Chcieliśmy znowu gwoili tak gwałtownemu niebezpieczeństwu, kiedy o wszystkę idzie ojczyznę, złożyć uprzejmościom i wiernościom waszym sejmik, jakoż tym uniwersałem naszym na dzień 22 miesiąca terażniejszego w Bełzie składamy i posła tam naszego, który szerzej to niebezpieczeństwo uprzejmościom i wiernościom waszym przełoży, posyłamy. Żądamy przeto uprzejmości i wierności waszych, abyście na czas i miejsce pomienione bez wszelkich gromad i asystency niepotrzebnych przybyli i tam posłom swoim już obranym to zlecili, czym by się natenczas R.P. prędko ratować mogła, gdyż nieprzyjaciel już za Dniestrem

⁴⁰⁷ Sejmik przedsejmowy z 22 września 1620 r.

⁴⁰⁸ Stanisław Żółkiewski hetman wielki koronny; Stanisław Koniecpolski hetman polny koronny.

miasteczka i osoby nasze ogniem i mieczem znosi. Nic nie wątpimy, że uprzejmości i wierności wasze z chęci i miłości przeciwko ojczyźnie do tego rady swoje stosować będziecie, żeby tak zacna R.P. nie przychodziła w pośmiech i hańbę poganom, którzy i teraz małej garści ludzi naszych serca i męstwa doznali.

Ażeby ten uniwersał nasz wszystkich wiadomości doszedł, rozkazujemy urzędowi grodzkiemu, aby go niemieszkanie publikować kazali dla łaski naszej. Dan w Warszawie, dnia 3 octobra r. 1620, panowania naszego polskiego 33, szwedzkiego 27.

Sigismundus Rex

3. *Laudum i uniwersał sejmiku extraordinaryjnego województwa bełskiego w Bełzie, 22 października 1620 r.*

Rp. 1 APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 79, s. 1035-1036 – oblata; ekstrakt z grodu bełskiego; w grodzie grabowieckim oblatowano w dniu 25 października 1620 r. [die Dominico ante festum Sanctorum Simonis et Judae Apostolorum proximo a. D. 1620].

Inne rękopisy: **Rp. 2** CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 205, s. 745-746 – oblata, egzemplarz częściowo uszkodzony; w grodzie bełskim oblatował Gen. Marek Oleśnicki pisarz ziemski bełski, marszałek sejmiku w dniu 22 października 1620 r. [feria 5 post festum Sancti Lucae Evangelistae proxima a. D. 1620].

LSB 1572-1668, s. 100-101.

My dygnitarze, urzędnicy, obywatele i wszystko rycerstwo województwa bełskiego, którzyśmy się za uniwersałem J.K.M. p.n.m. na dzień dzisiejszy, dla obmyślenia odpedzenia nieprzyjaciela, na zdrowie, majątności i karki nasze od tego zapalu i nawałności nieprzyjacielskiej gwałtownie na ojczyznę naszą i R.P. następującego, tu do Bełza zjachali, to, co by było z dobrem ojczyzny naszej, a sławą R.P. konsultując, do wiadomości wszystkich w.m. naszych miłościwych panów i braciej obywatelów województwa naszego, którzyście się w pośrodek nas na ten sejmik nie stawili, przywodzimy to postanowienie nasze.

Iżemy, przychylając się wprzód do propozycyjej J.K.M. p.n.m., pewne artykuły spisawszy, ichm. panom posłom naszym na pierwszym sejmiku obranym podali, przy których konsultacyjach naszych poborów dwa na wstręt temu nieprzyjacielowi w województwie naszym pozwoliliśmy i od dnia dzisiejszego do rąk jm. pana Aleksandra Stępkowskiego poborcy przez nas zgodnie obranego, pod winami dwóchset grzywien w tym postanowieniu naszym uchwalone, za tydzień i pod banicyją wydać mamy. Co aby i na sejmie aprobowano było, ichm. panom posłom zleciliśmy. A ten pobór na zaciągnięcie żołnierza obracać się ma. Do którego prowadzenia do kupy, kędy potrzeba będzie ukazowała, jm. pana Stefana Niszczyczyckiego rotmistrzem obraliśmy. A przed wyprawieniem tego żołnierza na dzień 30 octobris pod Bełzem, tak jako kondycja którego zniesie, in armis, jako w drogę przeciwko temu nieprzyjacielowi wszyscy, nemine excepto, tak arendarze, jako zastawnicy i kto się jeno szlachcicem mieni, stawić przyrzekliśmy sobie. Jeśliby lub żołnierz nie mógł być tak w prędkim czasie zwiezio-

ny, lub potrzeba tego ukazowała, sami zarazem przy tym żołnierzowi osobami naszymi ruszyć się mamy.

Przeto w.n.m. panom i braciej do tych, którzyście się z jakichkolwiek przyczyn na sejmik stawić nie mogli, obwieszczamy, abyście w.n.m. na czas pomieniony ten pobór gwoili bezpieczeństwu nas wszystkich spólnemu wydali i na czas pomieniony pod Bełzem się stawili, i spólnie z nami, jeśli się potrzeba będzie ukazowała, ruszyli się, sub fide, honore et confiscatione bonorum. Czego aprobacją ichm. panowie posłowie na sejmie przyszłym otrzymać mają cum appositione fori inter causas officii.

Który to uniwersał jm. panu Markowi Oleśnickiemu pisarzowi ziemskiemu bełskiemu, marszałkowi natenczas koła naszego, do grodu bełskiego, aby do wiadomości wszystkich przyszedł, podać zlecili i do innych powiatów rozesłać rozkazaliśmy. Datum w Bełzie, na sejmiku die 22 octobris a. D. 1620.

Marek Oleśnicki notarius terrestris Belzensis jako marszałek natenczas sejmiku bełskiego, imieniem ichm. panów braciej wszystkim

4. *Uniwersał Zygmunta III w sprawie uchwał sejmiku ekstraordynaryjnego województwa bełskiego – Warszawa, 30 października 1620 r.*

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, opis 1, 205, s. 764 – oblata, w tekście brak końca; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 7 listopada 1620 r. [Sabbatho post festum Omnium Sanctorum proximo a. D. 1620].

Inne rękopisy: **Rp.** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 79, s. 1037-1038 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatowano w dniu 8 listopada 1620 r. [die Dominico ante festum Sancti Martini Pontificis proximo a. D. 1620].

Zygmunt III z Bożej łaski Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, inflanckie i szwedzki, gocki, wandalski dziedziczny Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, a mianowicie dygnitarzom, urzędnikom i innym stanu rycerskiego ludziom, obywatelom województwa bełskiego uprzejmie i wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Uprzejmie i wiernie nam mili.

Doszło to wiadomości naszej, że uprzejmości i wierności wasze na przeszłym od nas złożonym sejmiku namówiliście niektóre sposoby do obrony pod terażniejsze niebezpieczeństwa tamtych krajów i dalszej gotowości należące, między którymi i żołnierz powiatowego zaciągnąć z tamtychże podatków rotmistrzom poruczyliście. Jużemy tę chęć i ochotę uprzejmości i wierności waszych do ratunku ojczyzny należącą wdzięcznie przyjęli, w podziwieniu jednak było u nas i panów senatorów przy nas będących niezwykajne i przeciwko prawu żołdu żołnierzowi podwyższenie, który pod ten czas, kiedy wszystkim jednostajnie ojczyznę ratować potrzeba, zmniejszany by raczej, niżli podwyższany być miał. Przeto donosimy to do wiadomości uprzejmości i wierności waszych, że na taki żoład pozwolić, dla wielu ważnych i R.P. wszytkę zachodzących przyczyn, nie możemy i tak poborcom, jako i rotmistrzom obranym rozkazujemy,

żeby pieniędzy z tamecznych podatków na taki wielgi żołd i dawać, i brać nie wazeli się, gdyż przeciwko takim instygatorowi naszemu prawem postępować rozkazujemy.

Co aby wszech wiadomości doszło, rozkazujemy urzędowi naszym grodzkim, aby ten uniwersał nasz publikować niemieszkałe rozkazali, dla łaski naszej. Dan w Warszawie, dnia 30 miesiąca października r. P. 1620, panowania naszego polskiego 32, szwedzkiego 27.^a

Sigismundus Rex

Jacobus Zadzik secretarius S.R.M. m.p.

^{a-a} w Rp. 1 brak tego tekstu, jest w Rp. 2

5. *Protestacja części szlachty bełskiej w sprawie laudum sejmikowego – Bełż, 30 października 1620 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 36, s. 757-758 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 30 października 1620 r. [feria 6 post festum Sanctorum Simonis et Judae Apostolorum proxima a. D. 1620].

LSB 1572-1668, s. 101-102.

Ad officium actaque praesentia capitanealia Belzensia personaliter venientes Mag. et Gen. [1] Nicolaus Trylęski dapifer, [2] Venceslaus Łaszcz venator, [3] Paulus Łaszcz tribunus terrae Belzensis, [4] Nicolaus Narajowski iudex terrae Leopoliensis, [5] Jacobus Leszczkowski subiudex terrae Belzensis, [6] Władislaus comes ab Ostroróg, [7] Alexander a Mirow Myszkowski capitaneus Tyssoviensis, [8] Joannes et [9] Stanislaus Jarczewscy, [10] Joannes a Goraj Gorajski senior, [11] Joannes Gorajski z Goraj iunior, [12] Bernardus Rudowski, [13] Nicolaus et [14] Joannes Bełzeccy, [15] Stanislaus Pacanowski, [16] Adamus Rudnicki loci praesentis vicecapitaneus, [17] Andreas Branicki, [18] Andreas Wydźga, [19] Samuel Słonka, [20] Stephanus et [21] Andreas Skarbkowie, [22] Stanislaus Łaszcz, [23] Hieronimus Kunicki, [24] Georgius Romanowski, [25] Stanislaus Zaleski, [26] Venceslaus Rudnicki, [27] Severinus Gruszecki, [28] Svientoslaus Jahodyński, [29] Daniel Bazylik, [30] Hieronimus Żuliński, [31] Petrus et [32] Paulus Hordylowscy, [33] Petrus Jaskmański, [34] Eustahius et [35] Nicolaus Bełzecki, [36] Georgius Łaszcz Nielelewski, [37] Andreas Korycki, [38] Baltazar Urbański, [39] Joannes Russian, [40] Paulus Radzanowski, [41] Joannes Oleśnicki, [42] Joannes Iłowiecki, [43] Gabriel Chmiel de Grabowczyk, [44] Martinus Chmiel de Hoyce, [45] Chrisnicki, [46] Udrzycki, [47] Albertus Świdnicki, [48] Samuel Nagórski, [49] Thomas et [50] Marcus Kowalewscy, [51] Stanislaus et [52] Baltazar Szystowscy, [53] Nicolaus Udrzycki, [54] Joannes Lepkowski, [55] Stanislaus Oryszowski, [56] Joannes Mruczyński camerarius campestris grancialis terrae Belzensis, [57] Albertus Janiewski, [58] Martinus et [59] Remigianus Zieliński, [60] Valentinus Zakrzewski, [61] Nicolaus Grzymała, [62] Joannes Niedźwiecki, [63] Severinus Żuliński, [64] Martinus

Russian, [65] Samuel Paszyński, [66] [67] Joannes Śleszynski, [68] Joannes Krajowski, [69] Albertus Hostyński, [70] Stanislaus Wiśniewski, [71] Joannes Tchórzewski, [72] Samuel et [73] Alexander Wnorowscy, [74] Stanislaus Rydzewski, [75] Joannes Klukowski, [76] Lucas Czerny, [77] Albertus Iwański, [78] Stanislaus Podleski, [79] Venceslaus Szczuka, [80] Stanislaus Kosiorowski, [81] Joannes Krajewski, [82] Stanislaus Pieczychojski, [83] Martinus Lodzinski, [84] Samuel Golianowski, [85] Joannes Sosnowski, [86] Petrus Mirecki, incolae palatinatus Belzensis, suo et totius nobilitatis eiusdem palatinatus nomine solenniter et officiose protestati sunt eum in modum:

Iż oni, dowiedziawszy się o uniwersale na sejmiku blisko przeszłym na pospolite ruszenie województwa naszego, sub fide, honore et confiscatione bonorum uczynionym i do grodu tutecznego nad wolą ich podanym, nie chcąc takiemu obciążliwemu obowiązкови podlegać i panom posłom, aby tego artykułu nie popierali, zabraniają, obmyślenie dalsze obrony i ratunku do sejmiku blisko przyszłego odkładając. A co się tćnie poborów dwóch zgodnie natenczas uchwalonych, in ea parte, uniwersał ten in toto przyjmują i czas do wydania tych poborów do tego dnia zakładają, pod winami w tymże uniwersale pierwszym uchwalonymi. Które pobory pan poborca naznaczony panu rotmistrzowi obranemu za jego kwitami oddawać i z tych wybranych, i oddanych poborów na sejmiku pierwszym, którymkolwiek, albo kiedy bracia tego będą potrzebowali, rachunek uczynić i retenta na dylacje według prawa i zwyczaju do grodu podawszy, o nie prawnie popierać i tam, gdzie się będzie braci zdało, oddać powinien będzie pod winami w konstytucjach przeciwko poborcom uchwalonymi. O co wszystko ad instantiam instigatoris officii castrensis Belzensis w grodzie bełskim albo na Trybunale inter causas fisci sprawować się ma. Względem których poborów tak jako się wyżej napisało, potwierdzenie na sejmie otrzymać mają. Które oświadczenie i uchwałę swoją do ksiąg tutecznych podali, co urząd z powinności swej przyjął.

123. Sejmik relacyjny w Bełzie, 13 lutego 1621 r.

Sejmik relacyjny w Bełzie, w terminie wyznaczonym na mocy deklaracji poselskich zapisanych w konstytucji sejmowej nie odbył się, a król specjalnym uniwersalem wyznaczył nowy termin na 13 lutego 1621 r.

1. Deklaracje posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawach podatków i wyznaczenia terminu sejmiku relacyjnego

Vol. const., t. 3, vol. 1, s. 293.

W bełskim [województwie] poborów ośm, z temi dwiema, które dobrowolnie przed sejmem złożyli. Czopowe dwoje rok po roku. Ten podatek wszystek na żołnierza powiatowego. Obieranie poborce i rotmistrza na sejmiku w Bełzie 10 ianuarii [1621].

2. *Uniwersał Zygmunta III zwołujący sejmik województwa bełskiego w Bełzie na 13 lutego 1621 r. – Warszawa, 2 stycznia 1621 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 206, s. 6-7 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Jan Orłowski w dniu 12 stycznia 1621 r. [feria 3 post festum Sanctorum Trium Regum proxima a. D. 1621].

LSB 1572-1668, s. 102.

[7] Zygmunt III z Bożej łaski Król Polski, wielkie książe litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzki, gocki, wandalski dziedziczny Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, a mianowicie dygnitarzom, urzędnikom i inszym stanu szlacheckiego ludziom, obywatelom województwa bełskiego uprzejmie i wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Uprzejmie i wiernie nam mili.

Iż posłowie uprzejmości i wierności waszych na przeszłym sejmie prosili nas o złożenie sejmiku na obieranie rothmistrza i poborcy, tedy sejmik ten składamy uprzejmościom i wiernościom waszym (acz rozumiemy, że i sami posłowie ogłosili to w województwie tamecznym) na dzień 13 miesiąca lutego w Bełzie. Na który czas i miejsce żebyście się uprzejmości i wierności wasze zjachali i do tego, co od posła naszego tam przełożono będzie, akomodowali się, żądamy i napominamy.

Co aby do wszech wiadomości doszło, chcemy to mieć po urzędach grodzkich, aby ten uniwersał nasz był publikowany na miejscach zwykłych, dla łaski naszej i z powinności swej. Dan w Warszawie, dnia 2 miesiąca stycznia, r. P. 1621, panowania królestw naszych polskiego 34, szwedzkiego 27.

Sigismundus Rex

Jacobus Zadzik secretarius S.R.M.

3. *Uniwersał Zygmunta III pierwsze wici na pospolite ruszenie – Warszawa, 25 stycznia 1621 r.*

Rp. 1 APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 79, s. 1082-1083 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował Gen. Wojciech Mysza w dniu 8 lutego 1621 r. [feria 2 post festum Purificationis Beatissimae Mariae Virginis proxima a. D. 1621].

Inne rękopisy: **Rp.** 2 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 206, s. 79-81 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Wojciech Iwański podstarości bełski w dniu 3 lutego 1621 r. [feria 4 in crastino festi Purificationis Beatissimae Virginis Mariae a. D. 1621].

Druk w: A. Gliwa, *Uniwersały królewskie, hetmańskie*, s. 52-53.

4. *Manifestacja Aleksandra Stępkowskiego poborcy województwa bełskiego – Bełż,*
5 *kwietnia 1621 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 206, s. 229-230 – oblata; w grodzie bełskim wniósł Nob. Mikołaj Paszkowski w dniu 5 kwietnia 1621 r. [feria 2 post Dominicam Ramis Palmarum Quadragesimo proxima a. D. 1621].*

Ex parte exactoris palatinatus Belsensis manifestatio una cum diligentia ratione non persolutae contributionis.

Przyszedłszy do urzędu i akt niniejszych grodzkich bełskich, [230] ur. Aleksander Stępkowski poborca województwa bełskiego świadczył się i pilność swą opowiedział. A to w ten sposób, iż on, czyniąc dosyć urzędowi swemu, więc też przychylając się do konstytucyj i uniwersału na sejmie przeszłym [1620 r.] uchwalonego, gotów był od tych wszystkich, którzy pieniądze wpłat dawają, to jest od każdego sta zł pięnci odbierać poboru, także i od nowej szlachty, z których żaden nie dał, prócz szlachetnego Szymona Gorkowskiego, który sam tylko od ośm łanów ze wsi Horyńca po dziesięci zł dał. O co powtóre i powtóre de sui diligentia solemniter protestatur.

5. *Uniwersał Zygmunta III drugie wici na pospolite ruszenie – Warszawa,*
28 *maja 1621 r.*

Rp. 1 CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 206, s. 425-427 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Paweł Głębocki w dniu 10 czerwca 1621 r. [feria 5 ipso die festi Sacratissimi Corporis Christi a. D. 1621].*

Inne rękopisy: Rp. 2 APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 79, s. 1202-1204 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował Gen. Paweł Głębocki dworzanin pokojowy J.K.M. (cubicularius) w dniu 9 czerwca 1621 r. [feria 4 post festum Sanctissimae et Individuae Trinitatis proxima a. D. 1621].

Zygmunt III z łaski Bożej Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzki, gocki, wandalski Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, a mianowicie dygnitarzom, urzędnikom i inszym wszystkim stanu rycerskiego województwa bełskiego obywatelom uprzejmie i wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Uprzejmie i wiernie nam mili.

Na zatrzymanie w całości państw nam od Pana Boga powierzonych wszystkich, które jedno podobne są w ręku naszych zostają, środków zażywamy, bo i za złamaniem przymierza poprzysiężonego przez poganina, za ogłoszeniem przeciwko nam wojny, za odniesieniem od pogaństwa jesieni przeszłej za grzechy nasze plagi ciężkiej zawołaliśmy do rady zwyczajne stany koronne, aby o zdrowiu, całości i bezpieczeństwie ojczyzny z nami pospołu radzili. Uchwalone na obronę podatki, wojsko wedle nich, tak jako była sejmowa namowa, zebrane i sposobione. A żeśmy się nawałności jakiej pogańskiej, nim by pieniądze wojsko stanęło, obawiali, za pozwoleniem sejmowym wydane są z kancelaryjnej naszej pierwsze wici, któremiśmy obywatele koronne

do gotowości przeciwko poganom na obronę miłej ojczyzny wzywali. Teraz już pora wojenna następuje, już się wojska zbliżać będą, zewsząd nas dochodzą wiadomości, że od zaczętej wojny żadnej [426] własne jego rady odwieść nie mogą cesarza tureckiego⁴⁰⁹ i owszem, że się osobą swoją potężnie do państw naszych bierze, bo i sam się z Konstantynopola do Adrianopola ruszył. Skąd jako mamy wiadomość z pewnych miejsc, czterdziestu dwiema noclegami pod Kamieńcem z wojskiem stanąć chce i część wojska z Tatarami przy Gaborze⁴¹⁰, jako jego listy do Gałgi⁴¹¹ pisane i przejęte świadczą, przez siedmiogrodzką ziemię ku Krakowowi zemknąć postanowił, straszna wszyskiemu chrześcijaństwu tego poganina potęga, gwałtem to na nas wymaga, abyśmy wtóremi wiciami takie niebezpieczeństwa do wiadomości uprzejmości i wierności waszej podali i onych żebyśmy w niwczym winni bezpieczeństwu R.P. nie zostawiali, do tym większej a rzetelnej gotowości pobudzili.

Już się też ten nieprzyjaciel zaprawił na skazę całosci państw naszych, już na zgubę wolności sławy jej nasadził, w czym aby z zamysłów swych potrzeby nie odniósł, chcemy to mieć po uprzejmości i wierności waszej, abyście wszyscy wedle opisanja praw i dawnych, i świeżych za tem wtórem naszym obwieszczeniem w gotowości się wojennej przysposabiali, tak, aby każdy ziemie abo powiatu swego obywatel za trzeciemi wiciami, tam gdzie miejsce wedle prawa naznaczone, przed kasztelanami swemi stanął, a stamtąd na miejsce ściąganiu generalnemu naznaczone, w porządku i posłuszeństwie dla dania posiłku, gdzieby pogańska potęga gwałtowna nastąpiła, wojsku piętunemu do rzetelnego poparcia wojennej ekspedycyje stanęli. Wyjąwszy jednak tych, którzy by osobami swojemi w wojsku naszym byli. Urzędowi zaś miast, miasteczek naszych wszystkich rozkazujemy, aby to, co z obowiązku prawa pospolitego na wolną ekspedycję powinni, pilnie i wcześniej gotowali. W czym wszyskiem, że każdy powinności swej przestrzegać i dość uczynić dla obrony sposobnej ojczyzny, oglądając się na surowość prawa o ruszeniu pospolitym uczynionego, będzie, nic nie wątpimy.

Ażeby ten uniwersał nas wszystkich wiadomości doszedł rozkazujemy starostom naszym [427] i ich namiestnikom, aby go do akt swych grodzkich wpisawszy, nie-mieszkanie publikować kazali. Co uczynią z powinności swej, a dla łaski naszej. Dan w Warszawie, dnia 28 miesiąca maja r. P. 1621, panowania królestw naszych polskiego 34, szwedzkiego 28 r.

Sigismundus Rex

Petrus Gembicki

⁴⁰⁹ Osman II sułtan osmański.

⁴¹⁰ Gabor Bethlen książę siedmiogrodzki.

⁴¹¹ Dewlet Girej kałga sułtan.

124. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 27 lipca 1621 r.

1. *Uniwersał Zygmunta III zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 27 lipca 1621 r. – Warszawa, 15 czerwca 1621 r.*

Rp. 1 APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 79, s. 1217-1219 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował Gen. Krzysztof Świercki dworzanin pokojowy J.K.M. (cubicularius) w dniu 24 czerwca 1621 r. [feria 5 ipso die festi Sancti Joannis Baptistae proxima a. D. 1621].

Inne rękopisy: **Rp. 2** CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 206, s. 470 – tylko nagłówek i data oblasy, formułki aktykacyjnej ani tekstu uniwersału nie wpisano; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 25 czerwca 1621 r. [feria 6 in crastino festi Nativitatis Sancti Joannis Baptistae a. D. 1621].

Zygmunt III z łaski Bożej Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzkie, gocki, wandalski dziedziczny Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, a mianowicie dygnitarzom, urzędnikom, starostom, podstarościm, dzierżawcom dóbr naszych i wszystkim inszym stanu szlacheckiego ludziom województwa bełskiego obywatelom, uprzejmie i wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Uprzejmie i wiernie nam mili.

Zabiegając wszystkimi środkami, które jedno są podobne, a w ręku naszych zestawione, aby w tak niebezpiecznym razie R.P. położona, przy sławie i wolnościach swoich cała i zdrowa zostawała, a idąc za zdaniem panów senatorów tak koronnych, jako i W.Ks.L. przychodzi nam do tego, co sama gwałtowna potrzeba a następujące od pogaństwa, które się w niezwykłej ku granicom koronnym potędze, na zgubę i upadek państw naszych zbliża niebezpieczeństwa, wyciągają, że i do prędkiego, i do krótszego, i bez tych, które prawo opisało, okoliczności złożenia wszystkim stanom, tak koronnym, jako i W.Ks.L., sejmowi walnemu [1219] przystępujemy, który w Warszawie na dzień 23 miesiąca sierpnia roku terażniejszego, na trzy niedziele tylko gwoili tej samej potrzebie składamy.

A że sejm walny lubo tak krótki, wedle prawa pospolitego powiatowe sejmiaki poprzedzić mają, one w Bełzie dnia 27 miesiąca lipca, a główny zaś tamecznych powiatów w Korczynie dnia 9 miesiąca sierpnia blisko przyszłych naznaczamy. Żądamy przeto i napominamy uprzejmości i wierności wasze, tak senatorów, jako i urzędników, i stanu szlacheckiego ludzi, żebyście się wszyscy na sejmik swój powiatowy stawili, a na nim co imieniem naszym przez posła naszego wniesiono będzie, wysłuchali, do tego rady i namowy swoje stosując, aby ojczyzna bezpieczna i zdrowa zostawała. Tamże posłowie roztropni, a spraw R.P. wiadomi na sejm walny żeby byli obrani i zesłani, w czym uprzejmości i wierności wasze oświadczyć miłość, chęć i życzliwość ojczyźnie miłej, którejście wszystko dla całości jej powinni.

Ażeby ten uniwersał nasz wcześniej wszystkich wiadomości doszedł, rozkazujemy urzędowi grodzkiemu i miejskiemu, aby po grodach i miastach bez omieszkania na miejscach zwyczajnych był publikowany i ogłoszony. Tak, abyście nic sprawom R.P. nie

omieszkali. Dan w Warszawie, dnia 15 miesiąca czerwca r. P. 1621, panowania naszego polskiego 34, szwedzkiego 28.

Sigismundus Rex

2. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 27 lipca 1621 r.

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 206, s. 596-599* – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Marek Oleśnicki z Oleśnik pisarz ziemski bełski w dniu 2 sierpnia 1621 r. [feria 2 post festum Sancti Petri in Vinculis proxima a. D. 1621].
LSB 1572-1668, s. 103-104.

[597] Instrukcja sejmiku bełskiego w Bełzie die 27 iulii odprawionego ichm. panom posłom na sejm walny warszawski pro die 23 augusti złożony dana.

My obywatele województwa bełskiego stanu rycerskiego, zjachawszy się na dzień dzisiejszy na sejmik nasz powiatowy do Bełza, obraliśmy z pośrodka siebie na sejm warszawski blisko przyszy ichm. panów posłów, jm. pana Jakuba Leszczkowskiego podsędką ziemie bełskiej, jm. pana Jakuba Łychowskiego łowczego ziemie halickiej, jm. pana Balcera Brodeckiego, jm. pana Jerzego Wózczyńskiego.

Którym po przywitaniu K.J.M. p.n.m. i po oddaniu służb i wiernego poddaństwa naszego z powinszowaniem długo fortunnego zdrowia i panowania szczęśliwego zleciliśmy naprzód podziękować J.K.M. p.n.m. za takowe obmyślanie o zatrzymaniu całości R.P. w tak ciężkim razie utrapionej ojczyzny naszej, a przychyłając się do sposobów obrony nam w propozycyjej J.K.M. podanych.

Pospolite ruszenie indivisis totius Regni viribus, jako sanam ancoram i ostatnie remedium nam od przodków naszych przeciwko takowym burzom i nawałnościom na R.P. następującym zostawione, potrzebne być widzimy i o one J.K.M. prosimy, według praw naszych gotowi będąc zdrowia i piersi swe nieść ad curandam salutem patriae ductu et auspiciis J.K.M. p.n.m.

Do tego, jeśli by i do uchwały przyszło niektórych poborów pro stipendiario milite, zleciliśmy ichm. panom posłom naszym, aby z inszemi województwy i stany koronemi się znieśli, z tą jednak kondycją, aby tych poborów, na które ichm. panowie posłowie [598] nasi imieniem naszym pozwolą, dyspozycyja przy województwie naszym zostawała, według uchwały przeszłego sejmu i ordynacyjej naszej na sejmiku naszym przed sejmem przeszłym o tym uczynionej, a poborca aby liczbę nam czynił w powiecie.

Pieniężne podatki na żołnierza zaciągniętego na przeszłym sejmie uchwalone, także od ichm. panów duchownych złożone, jako się obróciły, dowiedzieć się o tym interest Reipublicae, gdyż mamy wiadomość od panów posłów naszych, że na przeszłym sejmie żołd na trzy ćwierci lata na kilkadziesiąt tysięcy wojska był obmyślony, inkludując w to armatę i prowadzenie jej, których czas jeszcze nie ekspirował.

Sejmikowe listy aby na potym według dawnych praw i zwyczajów wydawane były z kancelaryjej K.J.M., tego ichm. panowie posłowie z inszmi domówić się mają i o te niezwyčajne uniwersałow na sejmik wydawanie ekspostulować⁴¹².

Na przeszłym sejmie konstytucja de pretiis rerum⁴¹³ uczyniona, cum appellatione za dworem, rzeczy pomieszała i wojewodzi urząd, i starości labefaktowała, przeto aby ta apelacja zniesiona była, a egzekucja przy urzędzie według praw starych zostawała.

A iż w uniwersał poborowy⁴¹⁴ przydane pensje ad summas simplici debito zapisanych ludzkie kontrakty zatrudniają i nic inszego, jedno kłótni niepotrzebnych przyczyniła, dlatego aby zniesiona była, gdyż contra mentem nuntiorum et damnum contrahentium stała się, na co niektórych województw protestacje zasły.

Prowadzenie zaciągniętego żołnierza cudzoziemskiego przez Koronę wielką obciążliwość nie tylko złupieniem, gwałty i zniszczeniem poddanych, i majątności szlacheckich, ale iż już i stanowiskiem we dworach na stan nasz szlachecki zaciąga, co iż jest rzecz straszliwa, wielka indignitatis, jakoby authoramentum servitutis za sobą niosąca, domówić się tego ichm. panowie posłowie nasi spólnie z inszymi i zabezpieć temu mają, abyśmy w cale w prawach i wolnościach [599] naszych zostawali i sposób aby był naleziony do windykowania krzywd z przystawami, którzy dyrygują i prowadzą.

Petita

A iż jm. pan podkomorzy bełski⁴¹⁵ wielki koszt i trud swój na ekspedycją terazniejszą dla R.P. ważył, tedy ichm. panowie posłowie z drugimi ichm. kolegami swymi pilne i gorące wnieść powinni będą petitum za nim do J.K.M., aby respektował na posługi jego.

Do tego, iż jejm. pani wileńska⁴¹⁶ czasów przeszłych przez leżenie obozu wojska J.K.M. pod Pawołocz⁴¹⁷ we wszytkich włościach majątności na kilka mil leżących szkodę wielką, nieoszacowaną, a prawie zniszczenie wszytkich swych folwarków i poddanych odniosła, toż i tego roku przez Kozaki zaporowskie, kilkadziesiąt tysięcy leżące i przechodzące w majątności tejże pawołockiej spustoszenie podjęła, za którymi szkodami ad summam calamitatem et inopiam rerum przyszła, zlecamy ichm. panom posłom naszym, aby J.K.M. prosili, żeby nie tylko od podatków poborowych wolna była, ale i aby względem spustoszenia majątności nagrodę i za zasługi sławnej pamięci książęcia [Romana] Różyńskiego, męża swego, pociechę i nagrodę odniosła.

⁴¹² Zapewne chodzi o uniwersał wydany przez Zygmunta III na sejmik relacyjny w Belzie 13 lutego 1621 r. (zob. wyżej).

⁴¹³ Konstytucja sejmu 1620 r. „Pretia rerum” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 1, s. 269).

⁴¹⁴ Uniwersał poborowy uchwalony na sejmie 1620 r. (*Vol. const.*, t. 3, vol. 1, s. 280-294 – tu chodzi o zapis ze s. 289, w którym mowa o płaceniu 5 zł od każdych 100 zł pożyczonych na procent).

⁴¹⁵ Maciej Leśniewski podkomorzy bełski.

⁴¹⁶ Zofia z Korabczewskich, kasztelanowa wileńska, wdowa po kniaziu Romanie Różyńskim, czwarta żona i wdowa po Hieronimie Chodkiewiczu kasztelanie wileńskim, zmarłym w 1617 r.

⁴¹⁷ Pawołocz, m. w woj. kijowskim (obecnie Паволоч w rej. popilnianskim, obw. żytomierskim, Ukraina).

Pan Ciekliński, Białoskórski i Jajkowski iż gorące prośby nie tylko na przeszłe, ale i na ten sejmik do koła przez przyjaciół swe wnosili, ichm. panom posłom zlecamy, aby J.K.M. za nimi prosili, aby ad pristinum statum przywróceniu byli.

Za miastem Bełzem i zamkiem, aby intercesyją pilną uczynili, zlecamy ichm. panom posłom naszym, aby J.K.M. za niemi prosili, żeby przy dawnych prawach i wolnościach na używanie drew w lasach do miasta Bełza z dawna należących zachowani byli, gdyż budować i zamku poprawiać z czego nie mają.

Marek Oleśnicki z Oleśnik notarius terrestris Belzensis, marszałek natenczas sejmiku bełskiego m.p.

3. Deklaracja posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków

Vol. const., t. 3, vol. I, s. 312.

W bełskim [województwie] pobory dwa, trzeci do braci. Poborca ur. Aleksander Stępkowski, dyspozycja województwu, według uchwały na sejmiku przyszłym, należy.

125. Sejmik deputacki w Bełzie, 13 września 1621 r.

1. Uniwersał Zygmunta III ogłaszający trzecie wici i zwołujący pospolite ruszenie na 7 października pod Lwów oraz zwołujący zjazd w sprawach popisowych w Bełzie na dzień 13 września 1621 r. – Warszawa, 14 sierpnia 1621 r.

Rp. APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 79, s. 1274-1275 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował Gen. Aleksander Próchnicki dworzanin pokojowy J.K.M. (cubicularius) w dniu 29 sierpnia 1621 r. [Sabbatho post festum Assumptionis Beatissimae Mariae Virginis in Coelum proximo a. D. 1621]⁴¹⁸.

Zygmunt III z łaski Bożej Król Polski, wielkie książe litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie żmudzkie, inflanckie i szwedzki, gocki, wandalski dziedziczny Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, a mianowicie dygnitarzom, urzędnikom, stanu rycerskiego ludziom i w. wszystkim obywatelom koronnym, uprzejmie i wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Uprzejmie i wiernie nam mili.

Acześmy różne mieli przestrogi i wiadomości o niebezpieczeństwach od pogan następujących i rezolucyją ich przeciwko państwu naszym, nie chcieliśmy się jednak do tej ostatniej pospolitego ruszenia obrony, którą w rękach naszych sejm przeszły

⁴¹⁸ Za wskazanie tego uniwersału wydawcy dziękują dr. Oleksijowi Winnyczenec.

zostawił, udawać i ludzi wszystkich oraz poruszać, mając tę nadzieję, że cesarz turecki⁴¹⁹, jako się też tam rzeczy i rady zwykły odmieniać, mógł się jeszcze z Adrianopola do Konstantynopola powrócić, wojska te tylko obróciwszy, którym wojsko przez nas sposobione daćby było mogło odpór. Teraz, że nas już niewątpliwe wiadomości doszły, że cesarz turecki sam osobą swoją, z potężnym wojskiem i wielkim aparatem wojennym do nas się ruszył i już się część wojska jego przez Dunaj, jako nam hetmani nasi oznajmili, przeprowiła, tudzież że car krymski⁴²⁰ ze wszystką Ordą do państw naszych idzie i sam już się u Oczakowa przeprowił, przychodzi nam, uważając tak gwałtowne nad państwa naszymi wiszące niebezpieczeństwo, więc i nad nadzieje mniejsze nasze wojsko, które częścią za odbieganiem tych, co pieniądze R.P. na tę wojnę brali, częścią za niezebraniem tak wielu ludzi, jako się na sejmie przeszłym namówiło, zmalić się musiało i obmyślając całość ludu nam od Pana Boga powierzonego, niezwyczajnego, prawem jednak opisanego śródka obrony ojczyzny, pospolitego ruszenia, z nagłą prawie zażyć, i ono, lubo to sejm następuje, któryśmy dla obmyślenia płacy wojskom zaciągniętym, i wprowadzenia w porządek dobrego tego pospolitego ruszenia złożywszy, tym obywatelom koronnym i W.Ks.L. wcześniej obwieścić, gdyż gdzieby się z tym skończenia sejmu czekać miało, w tak szerokim państwie i listy by do wiadomości ludzkiej [1275] nierychło przyszły, i ta wszystka gotowość po czasie by była, za przeciwnym jakim, uchowaj Boże, wojska naszego przypadkiem.

Przystępując tedy w Imię Pańskie do tej walnej państw naszych obrony, który przodkowie nasi i szczęśliwie przed tym zażywali, i my, że, da Pan Bóg, zażyjemy, nie nie wątpimy, obwieszczamy temi trzeciemi i ostatniemi wiciami, wedle konstytucyj przeszłego sejmu, obywatele wszystkie tej zacnej Korony, że się na odpór temu pogaństwu, które się nasadziło znieść wiarę chrześcijańską w tym Królestwie kwitnącą, zniżyć Chwałę Chrystusową, z podeptaniem kościołów i cerkwi świętych, Jego Imięniowi poświęconych, wniwecz obrócić, i wszystkie ozdoby, dostatki, wolności Królestwa tego, jako inszym wszystkim przez nich osiedzonym uczynili, ruszamy się osobą naszą i na dzień 7 miesiąca octobra przyszłego, da Pan Bóg, się stawimy pode Lwów. Które miejsce do ściągnięcia się wszystkim, którzykolwiek do pospolitego ruszenia są z prawa obowiązani, naznaczamy, aby się na czas i miejsce pomienione stawili, z starszemi prawem naznaczonemi, po odprawie zjazdów, który, wedle prawa, dla namówienia przez wojewody i kasztelany o porządku w ciągnięciu bez uciążenia ludzkiego na dzień 13 miesiąca przyszłego septembra w Bełzie składamy.

Chcemy tedy mieć po uprzejmościach i wiernościach waszych i pod winami w prawie opisanymi rozkazujemy, aby tej służby R.P. nikt nie ulegał, ale żeby się ochotnie dla zatrzymania wiary chrześcijańskiej i dla sławy R.P., dla wolności i swobód swoich stawili z taką gotowością, jako przynależy. Czego urzędnicy w prawie opisani doglądać z pilnością będą.

Urzędom także miast i miasteczek naszych rozkazujemy, żeby w odprawowaniu powinności i ciężarów z prawa na nich włożonych tak się poczuwały, żeby z nich żadne omieszkanie nie było pod winami w prawie opisanymi.

⁴¹⁹ Osman II sułtan osmański.

⁴²⁰ Gani beg (Dżanibeg) Girej II chan krymski.

Który uniwersał nasz żeby wszystkich doszedł, rozkazujemy i mieć chcemy po urządach grodzkich, aby go nie tylko w miastach i miasteczkach na miejscach zwykłych publikowali, ale też żeby po powiatach i parafiach rozsyłali, inaczej nie czyniąc dla łaski naszej i z powinności swej. Dan w Warszawie, dnia 14 miesiąca sierpnia, r. P. 1621, panowania królestw naszych polskiego 34, a szwedzkiego 28 r.

Sigismundus Rex

Jacobus Zadzik Secretarius m.p.

2. *Atestacja marszałka sejmiku województwa bełskiego dla deputata na Trybunał Koronny – Bełż, 13 września 1621 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 206, s. 658-659 – oblata; w grodzie bełskim wniesiono Gen. Marek Oleśnicki pisarz ziemski bełski w dniu 13 września 1621 r.* [feria 2 post festum Nativitatis Beatissimae Mariae Virginis proxima anno 1621].

LSB 1572-1668, s. 104.

Gen. Trzciński in deputatum electus.

Ad officium actaque praesentia castrensia capitanealia Belzensia personaliter veniens Gen. Marcus Oleśnicki notarius terrae Belzensis, marsalcus et director particularis conventus Belzensis, ab universa nobilitate unanimiter electus, publice recognovit, quod Gen. Jacobus Trzciński huius palatinatus et districtus Belzensis incola, mutuis suffragiis et vocibus concordibus totius nobilitatis terrae Belzensis pro die hodierna [659] congregatae, pro iudiciis Tribunalitiis Regni Petricoviensibus et Lublinensibus in verum iudicem deputatum futurum causarum iudicandarum, ergo nemine contradicente est electus, de quo nomine totius nobilitatis attestationem officio praesenti refert.

3. *Oświadczenie Aleksandra Stępkowskiego poborcy województwa bełskiego w sprawie egzekucji zaległości podatkowych – Bełż, 9 lutego 1622 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 207, s. 97-98 – oblata; w grodzie bełskim wniesiono w dniu 9 lutego 1622 r.* [feria 4 ipso die Cinerum a. D. 1622].

Ad officium et acta praesentia castrensia capitanealia Belzensia personaliter veniens ministerialis Regni generalis Prov. Laurentius de Ostrów, nomine et ex parte Gen. Alexandri Stępkowski exactoris palatinatus Belzensis officium praesens requisivit. Quatenus executionem debitarum vigore constitutionum Regni de his, qui contributionum publicarum Varsaviae laudatarum eiusdem suprascripto Gen. exactori [98] non persolverunt, super quibus bannitiones in officio praesenti obtentes sunt favet et extendat. Ad cuius requisitionem officium praesens debito officium sui executionem

in bonis iure vincentis iurisdictione suae subiectos extendendo se velle factus ex vi constitutionem et tempus praescriptam obtulit.

4. *Protestacja części szlachty województwa bełskiego w sprawie niemożności dokonania okazowania z powodu nieobecności senatorów i urzędników województwa bełskiego – Bełż, 4 kwietnia 1622 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 207, s. 385-388 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Jerzy Domaniewski w dniu 4 kwietnia 1622 r. [feria 2 post Dominicam Conductus Paschae proxima a. D. 1622].

LSB 1572-1668, s. 105.

[1] Gen. Stephanus Romanowski, [2] Olbrachtus Łuszkowski in villa Dańczypol haeres, [3] Andreas, [4] Albertus et [5] Georgius Zawaccy fratres germanos, [6] Joannes Gorajski de Goraj, [7] Stephanus Drohiczyński suo et fratrum suorum nomine, [8] Christoferus Gołębiowski, [9] Nicolaus Siedliski suo et Gen. Joannis et Andreae fratrum suorum nomine, [10] Sebastianus Praskowski, [11] Joannes Krasuski, [12] Petrus Chołoniowski, [13] Joannes Charbicki, [14] Petrus Gorajski suo et Gen. Joannis Gorajski parenti sui, [15] Venceslaus Szczuka, [16] Paulus Kruszyna suo et Gen. Bartholomaei Belzecki et Marinae Belzecka coniugum, [17] Mathaei Głuchowski suo et Gen. Annae Kaszewska olim Gen. Petri Kaszewski consortis relictae, [18] Stanislaus Sułkiewicz suo et Gen. Helisabethae Orchowska nomine, [19] Jacobus Spaliński nomine Gen. Christopheri Odrzywolski, protunc infirmi, [20] Severinus Kasznicki nomine Gen. Gabrielis Stanisłai de Rytwiany Zborowski capitanei Horodliensis, protunc extra fines Regni existentis, coram officio actisque praesentibus castrensibus capitanealibus Belzensibus sollemniter protestati sive manifestati sunt.

Quia ipsi inhaerendo constitutionibus Regni tum antiquis cum recentioribus de favenda conventionem gratia intuendae et conscribendae totius in palatinatibus et districtibus Regni nobilitatis Varsoviae laudatis et editis parati et prompti fuerant suo cum equitatu et apparatu bellico promptitudinem suam et alacritatem in loco ad id destinato dominis senatoribus et officialibus eiusdem palatinatus Belzensis, quibus id munus de lege incumbit, [386] demonstrare, veram quoniam nullus ex eisdem officialibus ad exequendum id munus venerant, illi autem propter sua urgentia negotia iuridica Lublini in iudiciis Tribunalitiis Regni Lublini proxime celebrandis diutius morari non poterant, ideo suam diligentiam coram officio praesenti manifestati sunt.

5. *Uniwersał Zygmunta III do poborców podatków w sprawie zaniedbań we wpłacaniu pieniędzy do skarbu – Warszawa, 25 kwietnia 1622 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 207, s. 506-507 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Sulejman Szelicki kurier królewski w dniu 28 maja 1622 r. [Sabbatho intra octavas Sacratissimi Corporis Christi a. D. 1622].

Zygmunt III z łaski Bożej Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzki, gocki, wandalcki dziedziczny Król.

Wszem wobec, komu to wiedzieć należy, a osobliwie poborcom do wybierania podatków na sejmie blisko przeszłym w roku 1621 na zapłatę wojsku naszemu uchwalonych mianowanym i na sejmikach abo pospolitem ruszeniu obranym, więc i tym, przez których jeszcze retenta poborów tak przeszłych, albo samych, albo też przez nie na egzekucyją podane u urzędów grodzkich zostawały, wiernie nam miłym oznajmujemy.

Iż tę wiadomość od skarbu naszego, że wierność wasza, nie pomnąc na ostrość prawa i win w uniwersałach sejmów dawnych i blisko przeszłego, tudzież na dekreta Trybunału przeszłego Radomskiego, z strony zatrzymania poborów opisane i uczynione, poborów z uchwały sejmowej i pozwolenia na sejmikach powiatowych dla zniesienia żołnierza przez stany koronne pozwolonych, i pieniędzy z nich przez wierności wasze wybranych, do skarbu R.P. nie wnosicie, ale je dotąd zatrzymujecie, więc i z tych, którzy ich wydawać nie chcą, egzekucyje się nie upominacie. Przez co wielkie by się omieszkanie w zapłacie, do której się już wojsko nasze skłoniło, stać się musiało. A, strzeż Boże, przez to zatrzymanie pieniędzy w zapłacie terażniejszej przeszkody, a zatym przewłoki jakiej wszytkiego by tego [507] na dobrach wierności waszych instygatorowi naszemu i R.P. dochodzić przyszło. Przeto żądamy i pilnie napominamy wierności waszych, abyście jako najprędzej reszty poborów lat przeszłych zatrzymane, i na sejmie blisko przeszłym uchwalone, do skarbu R.P. znosili i one do rąk w. podskarbiego koronnego⁴²¹ oddawali.

Co aby do wiadomości wierności waszych tym prędzej przywiedziono było, uniwersały z kancelaryje naszej wydane po grodach rozesłać i one ręką naszą podpisane pieczęcią koronną zapieczętować rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia 25 kwietnia r. 1622, panowania królestw naszych polskiego 35, szwedzkiego 29 r.

Sigismundus Rex

Jacobus Zadzik secretarius S.R.M.

6. *Uniwersał Zygmunta III ostrzegający o zagrożeniu tatarskim – Warszawa, 12 czerwca 1622 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 207 s. 770-771 – oblaty; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 28 czerwca 1622 r. [feria 3 post festum Nativitatis Sancti Joannis Baptistae proxima a. D. 1622].

Zygmunt III z łaski Bożej Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzki, gocki, wandalcki dziedziczny Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, a mianowicie stanu rycerskiego i szlacheckiego ludziom, wiernie nam miłym wiadomo czynimy.

⁴²¹ Mikołaj Daniłowicz podskarbi wielki koronny.

Iż nas doszła w tych dniach wiadomość, że Tatarowie, od których najazdów państwa nasze według pakt z cesarzem tureckim⁴²² pod Chocimiem postanowionych miały być wolne, teraz świeżo wtargnąwszy, nie tylko szkody wielkie w nich poczynili, ale też, jako mamy wiadomość, plon do Wołoch zaprowadziwszy, odwrót uczynić myślą, bo i o przeprawie samego chana⁴²³ z Tehini⁴²⁴ wieści nas dochodzą, i Kantymir Murza⁴²⁵ snadź z wojskiem ku Chocimowi i granicom koronnym następuje. Przeto jako na staraniu i obmyśławaniu [771] naszym nic po ten czas nie schodziło, aby się było tym inkursjom wcześniej i gruntownie zabieżało, tak teraz, gdy ten nieprzyjaciel, nie dbając ani na pakta, ani na ofiarowane od nas upominki, państwa koronne najeżdżać począł, przestrzegamy wierności waszych, napominając, abyście czułemi i gotowymi byli, do miast i miasteczek, i zamków poblizszych dostatki swe wozili, do nich się dla dania odporu temu nieprzyjacielowi kupili i w armatę się i żywność przyspasabiali, i gdybyście lubo od hetmana natenczas naszego⁴²⁶, lubo od wojewodów swych obwieszczeni byli, do nich się kupili i odpór temu nieprzyjacielowi spółnie dawali.

Który uniwersał ręką naszą podpisany i pieczęcią koronną zapieczętowany, aby tym prędzej wiadomości wierności waszych doszedł, rozkazujemy urzędowi grodzkiemu, aby po miejscach zwykłych publikowany był. Dan w Warszawie, dnia 12 miesiąca czerwca r. P. 1622, panowania naszego polskiego 35, szwedzkiego 29.

Sigismundus Rex

Joannes Lipski

126. Sejmik deputacki w Bełzie, 12 września 1622 r.

1. Informacja o deputacie

Deputatem został Jarosław Oleśnicki starosta bełski (Deputaci, cz. 2, s. 44).

⁴²² Osman II sułtan osmański, zm. w maju 1622 r.

⁴²³ Gani beg (Dżanibeg) Girej II chan krymski.

⁴²⁴ Bendery (dawniej Tehinia), miasto we wschodniej Mołdawii (obecnie w Naddniestrzu).

⁴²⁵ Kantymir murza chan ordy budziackiej.

⁴²⁶ Stanisław Koniecpolski hetman polny koronny.

127. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 13 grudnia 1622 r.

Uniwersału zwołującego sejmik województwa bełskiego nie odnaleziono, uniwersały do innych województw wystawiono w Warszawie, 15 listopada 1622 r. (ASZCh. 1572-1668, s. 143).

1. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 13 grudnia 1622 r.

Rp. Riksarkivet, Extranea 120, IX Polen a. Handligar och brev, s. nlb. – kopia: Artykuły sejmikowe województwa bełskiego spisane die 13 decembris a. 1622. W związku z brakiem paginacji koniec strony oznaczony jest symbolem [/].

My rady, dygnitarze, urzędnicy ziemscy i obywatele województwa bełskiego, na sejmiku terażniejszym od J.K.M. złożonym pro die 13 decembris zjachawszy się, obraliśmy posły nasze na sejm blisko przysły, jm. pana Macieja Leśniowskiego podkomorzego, jm. pana Jana Komorowskiego podczaszego bełskich, jm. pana Jakuba Łychowskiego łowczego halickiego, jm. pana Jana Prusinowskiego, którym tę instrukcją i artykuły nasze podajemy.

Z tak wielkiego niebezpieczeństwa i ostatniej prawie zguby swobód ojczystych i wszystkiego tego zacnego Królestwa mocą samą Najwyższego Boga wyzwoleni, stąd dalsze o R.P. konsultacje zacząć się nam zdało, abychmy i sejm terażniejszy od wdzięczności łaski i darów Boga Wszechmocnego naprzód zaczęli, którego opatrnością et singularem praesidio stało się, że i o przyszłych niebezpieczeństwach libere z Łaski Jego Świętej radzić możemy. Zaczym, aby publice Majestatowi Jego Świętemu dzięki oddawane były, życzymy, aby ichm. panowie posłowie nasi tego powodem byli.

Zatym iż J.K.M. p.n.m. obmyśławaniem, pracą i odwagą zdrowia swego i co namilszego po Łasce Bożej na świecie mieć może, odwagą pierworodnego syna swego, najjaśniejszego Królewicza jm. Władysława umysł i staranie swoje ojcowskie w tym tak ciężkim i prawie upadku bliskim R.P. razie oświadczyć raczył. Za to jako z największym pokłonem Majestatowi J.K.M. podziękować się godzi.

Nie mniej Królewiczowi jm. samemu, który w młodych leciech swoich et animum heroicum i życzliwy przeciwko R.P. naszej umysł w kilku już ekspedycjach oświadczyć raczył, że jawnie to światu ukazał, iż jako wszystkie pocieszne sprawy, tak niebezpieczeństwa i niewczasy wojenne, na ostatek i żywot nie chce mieć, jedno z nami spólnie. [/]

Jm. panu podczaszemu koronnemu⁴²⁷, którego nam fortuna reliquum z wodzów tej ekspedycyjej fecit, za prace, koszty i odwagi publico nomine, honorifice podziękować pospołu i z drugimi ichm., którzy osobami swemi, industria et dexteritate, a drudzy ichm. pocztami na tej wojnie R.P. ratowali.

⁴²⁷ Stanisław Lubomirski podczaszy koronny.

A za powodem J.K.M. idąc, którą nam z łaski swej pańskiej do rządu domowego pierwsze miejsce naznacza i sam powód do tego podaje, poruczymy panom posłom naszym, aby przy dawnych recesach o eksorbitancje J.K.M. p.n.m. uniżenie prosili, aby i sejm od nich się zaczął, i wszystkie urazy wolności według prawa pospolitego w swą rezę wprawione były, ażeby wielka ich liczba skutecznej radzie przeszkodą nie była. Tych punktów mianowicie panowie posłowie nasi domawiać się mają.

1. Naprzód, abyśmy wiedzieli proces przeszłej wojny i dyspozycją podatków od R.P. na nią danych, prosić mają ichm. panów komisarzów wojennych, aby wszystkiego procesu tej przeszłej ekspedycje rationes R.P. gruntownie oddali. W tym wszystkim candoru ichm. et fidei integram naprzeciwnie ojczyźnie oczekiwamy, że nam ichm. i wszystkie efekty odkryją, i na potym nas ad propulsando similia (strzeż Boże) mała informują.

2. Swawola żołnierska wielą dawnych i świeżych praw dosyć jest pohamowna, egzekucyjnej tylko na swawolne nie dostaje. Prosić J.K.M. panowie posłowie nasi będą, aby on, który sam najlepiej może, uczynić ją raczył nad nieposłusznymi prawu pospolitemu i zwierzchności wojennej. A osobliwie nad tymi, którzy zapłatę od R.P. wzięwszy, do kup niezwykłych i szkodliwych R.P. udali się i horrenda facinora tak in Regno, jako i extra Regnum wykonali. A iż exemplum u takowych najbarziej walet, aby J.K.M. [/] na tym sejmie z stany koronnymi jako najsroższą egzekucją postanowić i egzekwować raczył.

3. Kozaków niżowych swawola nie tylko szkód ludzkich i rozerwania dawnego z domem otomańskim pokoju jest wiadoma, ale i z tak wielu przeszłych sejmów konstytucji, które na pohamowanie tej swewolei uczynione są. Iż jednak te wszystkie na zawściąganie jej niedoskonałe były, poruczymy panom posłom naszym, aby ze wszystkimi stany koronnymi o tym się znosili, żeby w rezę swoją i pożyteczną R.P. służbę wprawieni być mogli.

4. Podniesienie monety cudzoziemskiej i naszej niedostatek, i od praw dawnych daleko teraz niżona cena tak wiele szkody R.P. uczyniło, jako największa calamitas uczynić nie mogła. Przyczyną tego chciwość ludzka jest niepochybnie, ale których i jakich ludzi i J.K.M. w propozycje swojej mianować tego nie raczy, i nam domyślać się trudno i niebezpieczno. O to uniżenie prosić panowie posłowie J.K.M. mają, aby i występców przez legitimos magistratur severissime skarać raczył, i napotym valorem monety nie bez rady urzędów koronnych, jako prawa dawne opiewają, w miennicach koronnych stanowić rozkazał.

5. Wierze i paktom pogańskim acz się mało ufać może, ale przecie pokój z nimi postanowiony trzymać, i jako najpilniej kondycji in pactis wyrażonych przestrzegać nam potrzeba. A jeśliby occasione illecti oni go sami złamali, tak prędko to być nie może, aby J.K.M. i stany koronne wiadomości o tym dosięć nie mieli, tymczasem ostrożność kozacka i zwykłe kwarciane R.P. praesidium rozumiemy, że od prędkich swawolnych inkursyj może R.P. zasłonić, zwłaszcza jeśli pacta z cesarzem tureckim⁴²⁸ przez jm.

⁴²⁸ Mustafa I sultan osmański.

pana posła⁴²⁹ komprobowane będą [/] i Tatarom zwykle upominki oddane, gdyż re-mora tych upominków wielką zawždy zwykła R.P. przynosić szkodę.

6. Zaciąg wojny inflanckiej, jako niesłusznie, tak i niespodzianie na R.P. przypadł. O tym choćbyśmy co particulariter panom posłom naszem zlecić chcieli, bez wszystkich stanów koronnych postanowić sami nic nie możemy. Ale poruczymy panom posłom naszym, aby quo ad bonum Reipublicae w tej sprawie ze wszystkimi stany koronnemi znosili się, a co ex re Reipublicae będzie się zdało, za zgodą wszystkich stanów koronnych aby postanowili, facultatem im w tym absolutam dajemy. Tak jednak, żeby z ichm. pany senatorami, także i obywatelami natenczas województwa naszego będącymi wprzód się o tym znosili.

7. Moskwa być może, że nam jest animis insensa, ale żeby prędkiego jakiego niebezpieczeństwa od nich spodziewać się potrzeba, ich przeszła wojna i zniszczenie może nam nie barzo prędkim grozić niebezpieczeństwem. Jeśli by co począć chcieli skrytemi radami aniż jawną potęgą, sroższy R.P. być mogą. Jednak i w tym punkcie, nie opuszczając najmniejszego R.P. niebezpieczeństwa, panom posłom naszym ze wszystkimi stany koronnemi znosić się pozwalamy.

8. Na postulata żołnierskie aby J.K.M. i swoje, i senatu koronnego, i panów komisarzów fidei exsolveret, prosić o to panowie posłowie mają. Co przecie ma być z uważeniem wszystkiego senatu.

9. Zlecamy też i to panom posłom naszym czynić pilne staranie, aby według dawnych i świeżo ponowionych konstytucyi o rezydentach ichm. panów senatorów przy boku pańskim rezydujących senatus consulta i konkluzyje przez urzędniki koronne opisowane były, i z podpisem ich zachowywane. [/]

10. Przez niewydawanie komisyi z kancelaryi koronnych iż wielką stan szlachecki angarią i szkodę ponosi, starać się o to pilnie panowie posłowie mają, żeby się w tej mierze prawom dawnym dosyć działo.

11. Przez zahamowanie i zatrzymanie soli iż discommoda wielkie odnosimy, starać się o to mają panowie posłowie, aby te discommoda prawem zahamowane, i napotym beneficium to R.P. żadnymi sposoby zmykane, i praetium soli aby podnoszone nie było.

12. Iż dla nierychłego dochodzenia województw na Trybunale wielką zwłokę odnosi ludzka sprawiedliwość, ineant rationes panowie posłowie z inszemi województwy, aby się mógł sposób jaki prędszy sprawiedliwości należeć.

13. Acz wielą praw i konstytucyi jest warowana securitas majątności szlacheckich, jednak iż niektórzy z braciej naszych uskarżają się, że majątności ich własne dziedziczne przez pozwy zadworne i skarbowe są in dubium przywiedzione, starać się o to pilnie mają panowie posłowie nasi, aby według praw dawnych, swobód, wolności i dyspozycyi od tego ciężaru wolnemi zostali. W czym specialiter krzywdę pana Tomasza Napiórkowskiego w sprawie Ornatowskiej panom posłom naszym komendujemy.

14. Konstytucja ostatnia de pretiis rerum⁴³⁰ aby była lepiej ordynowana i peną obostrzona, i forum eo nomine insze, nie za dworem, aby naznaczone było, starać się też o to mają. Także i o to przy tym, aby podwojewodzowie byli osiedli i przysięgli.

⁴²⁹ Krzysztof Zbaraski koniuszy koronny, poseł wielki do Stambułu.

⁴³⁰ Konstytucja sejmu 1620 r. „Pretia rerum” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 1, s. 269).

15. Iż przez nowe myto jakieś w Brześciu Litewskim⁴³¹ stan szlachecki angarie i depaktacyje odnosi, zlecamy to panom posłom, aby czynili staranie, żeby to myto, które jest przeciwne prawu, zniesione było. [/]

16. Między interesami, które do J.K.M. jako Pana naszego podawać przez posły nasze zwykliśmy, teraz naprzód za jm. panem Oleskiem gorącą do J.K.M. prośbę zlecamy panom naszym, aby J.K.M. raczył mieć wzgląd na merita jego dawne i tej calamitati jego, którą teraz poniósł na posłudze R.P. przez zatrzymanie długie w ordzie raczył succurrere miłośnią łaską swoją.

Przy tym postulata te będą.

1. Za panem [Janem] Farensbachem.
2. Za panem Czaplińskim.
3. Za panem stolnikiem przemyskim⁴³².
4. Za pany Cieklińskim, Jajkowskim i Białoskórskim.
5. Za mieszczany bełskimi.
6. Za mieszczany grabowieckimi.
7. Za ojcami bernardyny.

128. Zjazd na okazowaniu pod Bełzem, 24 kwietnia 1623 r.

1. Okazowanie szlachty województwa bełskiego pod Bełzem, 24 kwietnia 1623 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 208, s. 543-549 – oblata, tekst mocno wyblakły; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 24 kwietnia 1623 r. [feria 2 post Dominicam Conductus Paschae proxima a. D. 1623].

LSB 1572-1668, s. 105-108.

Okazywanie odprawiało się pod Bełzem przed jm. panem Jakubem z Leszczkowa Leszczkowskim starostą grabowieckim.

[1] Joannes Lipski iudex Belzensis, [2] Joannes Tryłęski dapifer Belsensis, [3] Sven-toslaus Jahodyński subiudex Belzensis, [4] Marcus Oleśnicki notarius terrestris Belzensis, [5] Venceslaus Łaszcz Strzemielowski venator terrae Chelmen-sis [s], [6] Jacobus Łychowski venator terrae Haliciensis, [7] Alexander Myszkowski capitaneus Tyszoviensis, [8] Adamus Rudnicki vicecapitaneus Belzensis, [9] Stanislaus Barzykowski notarius castrensis Belzensis, [10] Paulus Wierzbicki iudex terrae Chelmen-sis per

⁴³¹ Myto wprowadzono na rzece Bug.

⁴³² Stanisław Płaza stolnik przemyski.

Procopium filium, [11] Alexander Stempkowski tribunus Horodliensis, capitaneus Belzensis per famulum suum Rupiński, [12] Joannes Oleśnicki per famulum, [13] Stanislaus Komorowski, [14] Petrus Skaczycki, [15] Laurentius et [16] Georgius Jahodyńscy, [17] Joannes Mruczyński camerarius campestris granicialis Belzensis, [18] Bernardus Rudowski succamerarius Belzensis per famulum, denunciante camerario graniciali Belzensi infirmitudinem illius, [19] Joannes Komorowski pocillator [Belzensis] per famulum, [20] Thomas Napiórkowski, [21] Lucas Wojna Orchowski subiudex terrae Buscensis, [22] Petrus Blendowski nomine patris, [23] Joannes Rogala, [24] Joannes Kędzierzyński, [25] Zophia Łaska per famulum, [26] Petrus, [27] Paulus, [28] Antonius Horodyłowscy, [29] Andreas Zawadzki, [30] Christophorus Niszczycycki, [31] Anna Kaszewska per famulum, [32] Petrus Jaskmanicki, [33] Joannes Pruso...^a, [544] [34] Stanislaus, [35] Sigismundus Brześciński, [36] Alexander Chyliński, [37] Andreas Porycki, [38] Martinus Borzęcki fratruelis nomine patris sui, [39] Malcher Buczniewski, [40] Christopherus Zemacki, [41] Martinus Suchorabski vexillifer Belzensis per Orestum Świdorski famulum suum, [42] Ostaphij Nicolaus Niedźwiecki, [43] Stanislaus Micowski, [44] Helena Kocięcka per famulum, [45] Stephanus Skarbek, [46] Anna Micowska per filium, [47] Joannes Sedy, [48] Joannes Łaszcz, [49] Venceslaus Podorecki, [50] Venceslaus Szczuka, [51] Thomas Niedopolski a capitaneo Horodlensi, [52] Joannes Gorajski per filium, [53] Petrus Niedźwiecki, [54] Sebastianus Suchodolski, [55] Albertus Kadłubiski, [56] Severinus Tryłęski, [57] Catherina Tryłęska per famulum, [58] Martianus Chruścicki, [59] Alexander Karwoski, [60] Barbara Łaszczówna de Nieledeu per famulum, [61] Stanislaus Olewiński, [62] Mathias Łażniowski, [63] Jacobus Trzciński, [64] Alexander Śleszyński, [65] Jacobus Iłowicki, [66] Florian Gasiński, [67] Joannes Niedźwiecki, [68] Andreas Tymiński, [69] Jacobus Burzyński, [70] Joannes et [71] Stephanus Izyccy, [72] Andreas Kinicki, [73] Abraham Cieszanowski, [74] Olbrycht Jabłoński, [75] Przecław et [76] Jakub Sobiescy, [77] Martinus Skomorowski, [78] Severina Iłowiecka per famulum, [79] Petrus Micowski per famulum, [80] Joannes Lityński, [81] Samuel Nagórski, [82] Malcher^a[...]ński, [83] Georgius Łaszcz suo et fratrum suorum, [84] Paweł Zalewski, [85] Joannes Farenbach per famulum, [86] Felix Klukowski, [87] Ostafi Tryłęski, [88] Nicolaus Dryblowski, [89] Matheus Kuźmiński, [90] Georgius Paszyński, [91] Stanislaus et [92] Georgius Sulimowscy, [93] Nicolaus Mirecki, [94] Paweł Orchowski, [95] Nicolaus Śmitkowski, [96] Andrzej Tańkowski, [97] Florianus Strachowski, [98] Adam Lipski de [...]^a, [99] [Joannes] Nicolaus Daniłowicz subdapifer Regni per Petrum Szaporowski, [100] Andrzej Iwanicki, [101] Wacław Rudnicki, [102] Gasper Szaporowski, [545] [103] Paweł Radzanowski, [104] Joannes Gozd, [105] Paweł Czech, [106] Mathaeus Gasiński, [107] Nicolaus Sawicki per famulum, [108] Severinus Zdzierzek, [109] Thomas Rudnicki, [110] Joannes Łaszcz, [111] Samuel Skomorowski, [112] Petrus Chrodecki, [113] Balthazar Brodecki per famulum, [114] Albertus Russian, [115] Melchior Popławski, [116] Joannes Darowski per famulum, [117] Stanislaus Suchodolski, [118] Joannes Krzywicki, [119] Andreas Chelmowski, [120] Paweł Popławski suo et matris, [121] Stanislaus Suchodolski, [122] Joannes Głoskowski a patre, [123] Joannes Chelmowski, [124] Udrzycka podczaszyna bełska, [125] Hieronimus Żuliński, [126] Janusz Skomorowski, [127] Jacobus Smitkowski suo et fratris, [128] Adamus Niszczycycki, [129] Nicolaus

Siedliski fratrum suorum et suae matris, [130] Ludovicus Hostyński, [131] Martinus Dembiński, [132] Jacobus Niemojowski, [133] successores Jacobi Cieszanowski per famulum, [134] Bartosz Łuszczowski, [135] Bartholomaeus Sobieszczański, [136] Catherina Branicka per famulum, [137] Sebastianus Starzechowski, [138] Samuel Komorowski, [139] Walenty Danilecki, [140] Andreas Nowosielecki, [141] Alexander Żółkiewski per famulum per Bieniecki, [142] Lucas Chodorecki, [143] Stanislaus Pruszyński, [144] Venceslaus Komorowski, [145] Machry Bikowski, [146] Daniel Likoski, [147] Paulus Żuliński nomine patris, [148] Joannes Borzęcki nomine suo et fratrum, [149] Petrus Gorłowski nomine patris sui, [150] Kislicki, [151] Joannes Niezabitowski, [152] Stanislaus Żukowski per famulum, [153] Jacobus Rzicki, [154] Krzysztoph Dłużniowski ex sorte praepositi Chelmensis, [155] Krystoph Rostkowski, [156] Alexander Zaleski nomine Radecki, [157] Johannes Szczawiński nomine patris, [158] Stanislaus Kosierowski, [159] Joannes Krassowski, [160] Alexander Mirecki nomine Stanisłai Rulikowski, [161] Stanislaus Chwałkowski, [162] Joannes Chwałkowski, [163] Lucas Baczyński, [164] Joannes Rychłowski, [165] Jacobus Słaka, [166] Stanislaus Komorowski, [167] Zachariasz Serny per Melchiorum Koński, [168] Valentinus Siedlicki, [169] Stanislaus Turzynowski od panów Sieniawskich famulus, [170] Joannes Wroczyński, [171] Stanislaus Szomowski, [172] Petrus Pawłoski, [173] Joannes Gorajski de Łaszczów [per Prokopius?] Gembarzowski, [174] Georgius Sobieszczański, [175] Wojciech Wąsicki, [176] Balcer Szystowski, [177] Paweł Łaski, [178] Wacław et [179] Andrzej Łaszczowscy, [180] Jerzy Zorzowski, [181] Albertus Chamiec, [182] Jacobus Ruszkowski, [183] Petrus Swiniarski, [184] Stanislaus Horyszowski, [185] Stanislaus Ołtarzowski, [186] Wojciech Dobrostański, [187] Mathias Turkowski nomine Družbiczowa, [188] Andrzej Mojewski, [189] Nicolaus, [190] Chrystoph Udryccy, [191] Stanislaus Rydzewski, [192] Valentinus Kurzyłowski, [193] Joannes Ruzicki nomine Dzikowa, [194] Georgius Chmiel, [195] Jacobus Ołtarzowski, [196] Jerzy Gumowski, [197] Stanislaus Sulimowski per famulum, [198] Stanislaus Mukański, [199] Joannes Łychowski, [200] Sigismundus Skomorowski, [201] Nicolaus Skrzynicki, [202] Szczęny Karsnicki, [203] Joannes Wolph, [204] Petrus Chołowiński, [205] Paulus Pałucki, [206] Joannes Ostrowski, [207] Petrus Saraczyn, [208] Marcin Dobrzycki, [209] Joannes Doroski, [210] Joannes Kruszcowski, [211] Joannes Baczyński, [212] Andreas Szystowski, [213] Hieronim Badoski, [214] Joannes Badoski, [215] Remian et [216] Martian Lesiecki, [217] Albertus Jarząbkowski, [218] Georgius Romanowski, [219] Joannes Chrusczyński, [220] Stanislaus Moczulski, [221] Andreas Pczeliński, [222] Casper Czechowski, [223] Marek Czemiernicki, [224] Joannes Chodoroski per famulum, [225] Zigismundus Skotnicki, [226] Paulus Rzuchowski, [227] Stanislaus Żeromski, [228] Joannes Krasuski, [229] Martinus, [230] Stanislaus Chmielowie, [231] Martinus Russian, [232] Alexander Stempkowski, [233] Pruszkowski, [234] Stanislaus Dobraczyński, [235] Joannes Dłużnioski, [236] Sebastian Pruszkoski, [237] Stanislaus et [238] Nicolaus Suchodolscy, [239] Thomas Lipnicki, [240] Stephanus Porycki per famulum Petrum Żurowski, [241] Georgius et [242] Stanislaus Jarzębkowscy, [243] Samuel Słaka, [244] Valentinus Krusz suo et fratrum, [245] Marcus et [246] Thomas Kowalowscy, [247] Andreas Kossakowski per famulum Albertum Głuchowski, [248] Joannes Czapliński, [249] Valerianus Iłowski, [250] Petrus Wronowski, [251] Nicolaus

Kinicki per famulum, [252] Nicolaus Zwiartowski, [253] Andreas, [254] Georgius i [255] Albertus Zawadzcy, [256] Christopherus Jachowski per famulum, [257] Joannes Kakubowski, [258] Andreas Skarbek, [259] Thomas Zagrobski, [260] Albertus Rogowski, [261] Joannes Darowski per famulum Mroczek, [262] Joannes Russian per famulum, [263] Joannes Chawacki, [264] Nicolaus Grzymała, [265] Gregorius Sarnecki, [266] Albertus et [267] Joannes Skomorowscy, [268] Joannes Poniatowski, [269] Joannes, [270] Albertus Skomorowscy, [271] Stanislaus Sokół per famulum, [272] Andreas Ołtarzowski per famulum Petrum Dobraczowski, [273] Alexander Czekanowski, [274] Adam Cieszkowski, [275] Petrus Skomorowski a patre, [276] Christopherus Gołembowski per famulum Iwanicki, [277] Andreas Piasecki, [278] Trzcńska de Rozdzałów per famulum Joannem Krzesczowicz, [279] Joannes Szepiński, [280] Paweł Witkowski per Joannem filium, [281] Stanislaus Skomorowski, [282] Valentinus Zakrzewski, [283] Gabriel Chomecki, [284] Paweł Zakrzewski, [285] Stanislaus Chomecki, [286] Jerzy Woźuczynski, [287] Andrzej Jarczowski, [288] Thomas Jankowski, [289] Joannes Dramiński, [290] Jarosz Górski, [291] Samuel Pruszyński, [292] Samuel et [293] Alexander Wnorowscy, [294] Stanislaus Walmut, [295] Nicolaus Żółkiewski, [296] Karłowa per famulum, [297] Thomas Szczepkowski, [298] Joannes Stawski, [299] Christopherus Petrykowski per famulum, [300] Joannes Łukowski, [301] Joannes Tokarzeski, [302] Joannes et [303] Petrus Skomorowscy, [304] Zbigneus Lipski per famulum Joannem Krępiski, [305] Adamus Lipski per Pilkowski, [306] Felix Lipski per famulum, [307] Stanislaus Piwo per famulum, [308] Albertus Krzywicki, [309] Symon [548] Bobrowski, [310] Piotr Zaniski, [311] Bobowski vicesgerent, [312] Wojciech Rudowski, [313] Stanislaus Łaszcz per famulum, [314] Żuliński olim Martini per famulum, [315] Stanislaus Russian, [316] Joannes Jędrzejowski, [317] Gasper Borowiec, [318] Mathias Klepacki, [319] Marcin Turkowiecki, [320] Albertus Kicki, [321] Thomasz Faliszowski, [322] Lucas Niezabitowski, [323] Kilian Śliwnicki, [324] Paulus Leszczkowski, [325] Procopius Powęski, [326] Adamus Jaskulski, [327] Joannes Łaszcz de Witkow per famulum, [328] Sebastian Witwiński, [329] Alexander et [330] Laurentius Baryłkowscy per famulum, [331] Joannes Górski per famulum, [332] Mathias Rogowski per famulum, [333] Martinus Grodzicki, [334] Białobocka vidua per famulum, [335] Simon Grabiński, [336] Valentinus Kosakowski, [337] Stanislaus Szystowski, [338] Paweł Łoś, [339] Stanislaus Mioduszewski, [340] Hieronimus Gołembowski, [341] Stanislaus Korycki, [342] Georgius Moislowski notarius castrensis Grabowiecensis, [343] Jacobus Snopkowski per filium, [344] Adamus et [345] Petrus Radziwiński, [346] Przeczmiński per famulum, [347] Chołojowski Stanislaus per famulum, [348] Petrus Łaszcz Tuczapski tribunus Belzensis per filium Władislaum, [349] Joannes et [350] Nicolaus Bełzeczy, [351] Joannes Sokołowski, [352] Gabriel Gorzkowski, [353] Albertus Świdnicki, [354] Nicolaus Paszkowski, [355] Thomas Popławski, [356] Bartosz Grabianka per famulum, [357] Iwan Popławski, [358] Walerian Moislowski, [359] Ulises Skrzetuski per filiastrum Joannem, [360] Stanislaus Leszczkowski per famulum, [361] Hohołowski per famulum, [362] Daniel Bazylik, [363] Petrus Sitański per famulum, [364] Joannes Sitański per famulum, [365] Gasper Gołembowski, [366] Joannes Rutkowski, [367] Maciej Zakrzewski per famulum, [368] Paweł Charbicki per famulum, [369] Marcin Skarbiewski per famulum, [370] Godaczewski per famulum, [371]

Młodzianowska per famulum, [372] Kąsinowski per famulum, [373] Chamcowa olim Zachariae per famulum, [374] Petrus Wrzeszcz suo et fratrum, [549] [375] Simon Porembski, [376] Gabriel Micowski, [377] Joannes Lityński nomine patris Nicolai, [378] Michał Lityński, [379] Iwan Lityński, [380] Paweł Sulatycki nomine patris, [381] Stephanus Lityński nomine patris, [382] Stanislaus Gilowski nomine patris, [383] Marcin Skomorowski olim Nicolai, [384] Bartholomaeus Stępkowski per famulum, [385] Ostrowska de Pawłow per famulum, [386] Joannes Zagrobski, [387] Marcin Piesczarski, [388] Aleksander Howicki per famulum, [389] Sigismundus et [390] Joannes Chamcowie, [391] Andreas Zględa, [392] Nicolaus Chruślicki, [393] Andreas Smitkowski camerarius actorum terrestrium Belzensium, [394] Walerianus Podorecki camerarius actorum terrestrium Belzensium, [395] Sigismundus Dunin, [396] Zbożny Oleśnicki per famulum, [397] Wojciech Boczek, [398] Kaweccy fratres per Alexandrum Paiecki, [399] Rogalska olim Alberti per famulum, [400] Stanisław Zaleski, [401] Adam Makosiej imieniem swym i imieniem pani matki swojej paniej Michowskiej, [402] Jakub Micowski imieniem swym i imieniem paniej matki swej, [403] Alexander Mirecki imieniem paniej matki swej, [404] potomkowie nieboszczyka pana Mikołaja Byka przez służę.

Jakub Leszczkowski starosta grabowiecki m.p.

^a tekst wyblakły i nieczytelny

129. Zjazd podczas roków sądowych w Bełzie, 17 lipca 1623 r.

‡ 1. *Laudum zjazdu podczas roków sądowych w Bełzie, 17 lipca 1623 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 208, s. 723-726 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Adam Rudnicki podstarości bełski i marszałek zgromadzenia w dniu 14 lipca 1623 r. [feria 6 in crastino festi Sanctae Margarethae Virginis et Martyris a. D. 1623].
LSB 1572-1668, s. 108-109.

[724] My dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo, obywatele województwa bełskiego, którzyśmy się tu do Bełza za uniwersałem jm. pana wojewody naszego bełskiego⁴³³ i za pobudką jm. pana bełskiego⁴³⁴ pod sądzenie roków grodzkich sądowych zjechali się, żałując świeżego zniszczenia ojczyzny, zabrania w niewolą braciej naszej, a chcąc dalszym

⁴³³ Rafał Leszczyński wojewoda bełski.

⁴³⁴ Stanisław Żurawiński kasztelan bełski.

zamysłem pogańskim, z którymi się jawnie otworzył i wojska na to wielkie zgotował, zabiegając, rzekliśmy to sobie cnotliwymi słowy i podpisem rąk naszych utwierdzili, że się mamy tu pod Bełz, tak jako kto może, przygotowawszy się, manu armata na poniedziałek przyszły od dnia dzisiejszego za tydzień [24 lipca] na miejsce okazowania zwykłego stawić i stamtąd za obwieszczeniem jm. pana bełskiego do większej kupy ruszyć się i tak długo tam trwać, póki tego będzie potrzeba.

Gwoli czemu wszyscy, jednostajnie [725] zezwoliwszy się, list do ichm. panów deputatów Trybunału Lubelskiego ręką jm. pana Adama Rudnickiego podstarościego sądowego, marszałka natenczas zjazdu tego, o limitacją prosząc Trybunału, wysłaćśmy rozkazali, której jeślibyśmy za tym listem naszym i perswazyją jm. pana starosty i deputata naszego bełskiego wymóc nie mogli, przynajmniej to efficere sobie obiecujemy, aby ci, którzy z miłości przeciwko ojczyźnie swej do wsparcia insultów pogańskich i do ratunku spólnego według tej uchwały naszej osobami swymi ^{a-a}stawią się^a, za atestacją jm. pana bełskiego od spraw wszelakich exempti wolni byli na Trybunale.

Którą to uchwałę naszą, aby pobudką inszej braciej naszej była i do wiadomości przysła, przez tegoż marszałka naszego z podpisem jego do grodu podajemy. Działo się w Bełzie, 17 iulii anno 1623.

Stanisław Żórawiński [kasztelan bełski], Jarosław Oleśnicki s[tarosta] b[ełski] m.p., Maciej Leśniewski podkomorzy bełski, Bartłomiej Bełzecki chorąży województwa bełskiego m.p., Jan Lipski sędzia bełski ziemski, Krzysztof Niszczycki, Janusz Bełzecki, Paweł Radzanowski, Jakub Trzcński m.p., Russian Jan, Szczuka Wacław, Stanisław Zwiartowski, Andrzej Kosakowski, Walenty Krusz, Wojciech Janowski albo sam, albo syn, Paweł [726] Zakrzewski m.p., Marcin Suchorabski, Łaski Paweł, Adam Rudnicki podstarości sądowy, marszałek zjazdu tego bełskiego.

^{a-a} w podstawie: stanowią się

130. Sejmik deputacki w Bełzie, 11 września 1623 r.

1. List Stanisława Żórawińskiego kasztelana bełskiego do szlachty województwa bełskiego w sprawie zagrożenia tatarskiego – Uhrynów, 19 lipca 1623 r.

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 208, s. 691-692 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Jan Jabłoński w dniu 19 lipca 1623 r. [feria 4 post festum Sanctae Margarethae Virginis et Martyris proxima a. D. 1623].

Inne rękopisy: **Rp. 2** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 80, s. 381 – oblata, ekstrakt z grodu bełskiego; w grodzie grabowieckim oblatował Gen. Aleksander Kamiński w imieniu starosty grabowieckiego w dniu 22 lipca 1623 r. [Sabbatho ante festum Sancti Jacobi Apostoli proximo a. D. 1623]. LSB 1572-1668, s. 109.

M.w.m. panowie i bracia.

Z powinności tej, którąście w.m. na mnie włożyć raczyli, oznajmuję w.m. panom, że słudzy książąt ichm. Zbaraskich⁴³⁵ dali mi znać z Sokala i kozakowi wstąpić do mnie rozkazali, który z Ukrainy dniem i nocą do Końskiej Woli bieży, dając znać książęciu jm.⁴³⁶, że car tatarski⁴³⁷ we 40 tys. wojska [692] w państwach koronnych już jest i trzeci dzień jako Pohrebyszcz⁴³⁸ majątność książąt ichm. minął, a tem szlakiem tu, a nie gdzie indziej spodziewać go potrzeba. Proszę tedy, abyście w.m. z tą chęcią do usługi ojczyzny pod Bełz stawić się raczyli rzeczą samą, w którąście w blisko przeszły poniedziałek słowy swoimi oświadczyli. Tuszę, że już coraz te żalosne nowiny pojawiać się będą, a ja cokolwiek do wiadomości mojej przyjdzie, w.m.m. panom dawać znać nie omieszkam. Których łasce z służbami moimi pilnie się oddaję. Dan w Uhrynowie, die 19 iulii 1623. W.m.m. panów i braciej przyjaciel i sługa.

Stanisław Żórawiński kasztelan bełski

2. List Stanisława Żórawińskiego kasztelana bełskiego do szlachty województwa bełskiego w sprawie zagrożenia tatarskiego – Uhrynów, 27 sierpnia 1623 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 208, s. 778-780 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Mikołaj Paszkowski sługa kasztelana bełskiego w dniu 28 sierpnia 1623 r. [feria 2 post festum Sancti Bartholomaei Apostoli proxima a. D. 1623].

[779] Mości miłościwi panowie i bracia.

Według powinności, którąście w.m.m. na mnie włożyć raczyli, oznajmuję w.m.m. panom, że mam tę wiadomość od jm. pana wojewody ruskiego⁴³⁹ i od jm. pana hetmana⁴⁴⁰ z obozu, że wojska tatarskie w tym tygodniu pewnie nam w państwach J.K.M. spodziewać się potrzeba. Przeto aby namowie w tej mierze nie schodziło, wzywam i proszę w.m.m. panów i braciej na miejsca naznaczone pod Bełz, jako najprędzej do kupy, abychmy pospołu z wojskiem J.K.M. nieprzyjacielowi temu Krzyża Świętego odpór tym snadniej dać mogli. Już też i jm. pan wojewoda ruski do województwa swego uniwersały wysłać raczył, z którymi ichm. obok stanąć i w wszystkim znosić się dobrymi słowy rzekliśmy sobie. Pewniem, że wrodzona ochota i rzeczenie słowa szlacheckiego, i samo tak wielkie od tego nieprzyjaciela niebezpieczeństwo w.m.m. panów w przedsięwziętej ochocie utwierdzać będzie. A ja, jakom to na się wziął, przy w.m.m.

⁴³⁵ Jerzy Zbaraski kasztelan krakowski; Krzysztof Zbaraski koniuszy koronny.

⁴³⁶ Obecnie Końskowola, wówczas miasto i rezydencja ks. Krzysztofa Zbaraskiego koniuszego koronnego.

⁴³⁷ Gani beg (Dżanibeg) Girej II chan krymski.

⁴³⁸ Pohrebyszcz, m. w woj. braclawskim (obecnie Порпбшщ в rej. pohrebyszczkańskim, obw. winnickim, Ukraina).

⁴³⁹ Jan Daniłowicz wojewoda ruski.

⁴⁴⁰ Stanisław Koniecpolski hetman polny koronny.

panach zdrowiem swym ojczyźnie mojej służyć jestem gotów, czekając na miejscu przeznaczonym na zjechanie w.m.m. panów. Którym braterskie służby moje jako napilniej oddaję. Dan z Uhrynowa, 27 augusti a. D. [780] 1623.

Stanisław Żurawiński

3. Informacja o deputacie

Deputatem został Maciej Leśniowski podkomorzy bełski (Deputaci, cz. 2, s. 50).

131. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 9 stycznia 1624 r.

1. Uniwersał Zygmunta III zwołujący sejmik przedsejmowy w Bełzie na dzień 9 stycznia 1624 r. – Warszawa, 15 listopada 1623 r.

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 208, s. 1090-1091 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Wojciech Kempski dworzanin pokojowy J.K.M. (cubicularius) w dniu 2 grudnia 1623 r. [Sabbatho post festum Sancti Andreae Apostoli proxima a. D. 1623].

Inne rękopisy: **Rp. 2** CDIAUL, Fond 3, Opis 1, 13, s. 750-752 – oblata; w grodzie buskim oblatowano w dniu 6 grudnia 1623 r., do ksiąg wniesiono jednak dopiero 11 stycznia 1624 r. z powodu panującej wcześniej w mieście zarazy [feria 5 post festum Sanctorum Trium Regum proxima a. D. 1624]; **Rp. 3** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 80, s. 459-460 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował Nob. Wojciech Krasuski dworzanin pokojowy J.K.M. (cubicularius) w dniu 30 listopada 1623 r. [feria 5 ipso die festi Sancti Andreae Apostoli a. D. 1623].

Zygmunt III z Bożej łaski Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie etc. i szwedzki, gocki, wandalski dziedziczny Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, a mianowicie dygnitarzom, urzędnikom i wszystkim wobec stanu rycerskiego obywatelom województwa bełskiego uprzejmie i wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Uprzejmie i wiernie nam mili.

Przychylając się do konstytucyj sejmku blisko przeszłego⁴⁴¹, którą za zgodą wszech stanów sejm trzyniedzielny sine solennitatibus uchwalono, gdyby albo wojna szwedzka przez komisarzy z sejmkuznaczonych traktatami nie była zastanowiona, albo ja-

⁴⁴¹ Złożenie sejmku nadzwyczajnego przewidywała konstytucja sejmku 1623 r. „O ziemi inflanckiej” (Vol. const., t. 3, vol. 1, s. 322-323).

kie gwałtowne niebezpieczeństwo od cesarza tureckiego⁴⁴² na Koronę następowało, za zdaniem panów rad koronnych poblizszych i przy boku naszym będących, tudzież i za afektacją i prośbą niektórych województw, a mianowicie ruskiego, przez posły do nas [1091] wniesione, składamy sejm walny koronny trzyniedzielny w Warszawie na dzień 6 miesiąca lutego. Przed którym mają poprzedzić sejmiiki powiatowe, a między niemi sejmik powiatowy w Bełzie, dnia 9 miesiąca stycznia blisko przysłych.

Co do wiadomości uprzejmości i wierności waszych donosząc, żądamy i napominamy, abyście się na sejmik powiatowy na czas i miejsce wzwyż mianowane zjachali, posła naszego przesłuchali, potrzeby i niebezpieczeństwa uważyli i posłów na sejm takich z pośrodku siebie obrali, którzy by w sprawach R.P. biegli byli, i samo dobro pospolite, zdrowie i bezpieczeństwo R.P., a nie prywaty jakie swoje przed oczyma mieli. Co uczynią uprzejmości i wierności wasze z powinności swej i dla łaski naszej. Który uniwersał nasz aby do wiadomości wszystkich przyszedł, rozkazujemy starostom i urzędowi naszym grodzkim, aby go w grodach swych publikowali i w targowe dni według zwyczaju obwołać i ogłosić kazali. Dan w Warszawie, dnia 15 miesiąca listopada, r. P. 1623, panowania królestw naszych polskiego 36, szwedzkiego 30 r. Na własne J.K.M. rozkazanie.

Joannes Lipski

2. *Uniwersał Zygmunta III ostrzegający o zagrożeniu tatarskim – Warszawa, 6 stycznia 1624 r.*

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 209, s. 40-41 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 11 stycznia 1624 r. [feria 5 post festum Sanctorum Trium Regum proxima a. D. 1624].

Inne rękopisy: **Rp. 2** CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 209, s. 71-72 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Hon. Elias Szysz żołnierz królewski w dniu 15 stycznia 1624 r. [feria 6 post festum Sanctae Priscæ Virginis proxima a. D. 1624].

Zygmunt III z Bożej łaski Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzki, gocki, wandalski dziedziczny Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, a mianowicie dygnitarzom, urzędnikom, starostom i wszystkim stanu rycerskiego województwa bełskiego obywatelom, uprzejmie i wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Uprzejmie i wiernie nam mili.

Mamy przestrogi i z samego Konstantynopola, i od ur. hetmana polnego⁴⁴³, że Tatarowie dla zemszczenia się szkód, które Kozacy w Krymie poczynili, ze wszystką potęgą biorą się do państw naszych i że Hali murza z Kantymirowym⁴⁴⁴ synem we 13 tys. przebranego czelaka nad granicami się ukrainnemi wieszają, a nie wiedzieć, w którą stronę

⁴⁴² Murad IV sułtan osmański.

⁴⁴³ Stanisław Koniecpolski hetman polny koronny.

⁴⁴⁴ Kantymir murza, chan ordy budziackiej.

zamyślają. Przeto aby na nieostrożne obywatele tameczne pogaństwo nie napadło, lubo rozumiemy, że ur. hetman polny wszystkich listami swemi obwieścił, przestrzegamy jednak i my, aby wszyscy, wiedząc o pogańskich zamysłach, w wszelakiej byli ostrożności. Żądamy do tego, aby, będzie li ten poganin zamysły zwoje wykonywał, wszędzie taka gotowość była, którąby się nieprzyjacielowi wstręt mógł uczynić, albo i onego przy hetmanie naszym i wojsku kwarcianym gromić. Co aby każdy z ochoty swojej i miłości ku ojczyźnie, a obronie pospolitej uczynił, powtóre żądamy i napominamy. [41]

Ażeby ten uniwersał wszystkich doszedł wiadomości, urzędowi grodzkiemu, ziemskiemu, miejskiemu i innemu wszystkiemu rozkazujemy, aby na miejscach zwyczajnych był powtórzenie przywiedziony. Dan w Warszawie, dnia 6 miesiąca stycznia r. P. 1624 r., panowania królestw naszych polskiego 37, szwedzkiego 30 r.

Sigismundus Rex

Petrus Gembicki secretarius S.R.M.

3. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku województwa bełskiego w Bełzie, 9 stycznia 1624 r.

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 209, s. 115-121 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Jakub Białobocki w imieniu marszałka sejmiku w dniu 29 stycznia 1624 r. [feria 2 post festum Conversionis Sancti Pauli Apostoli proxima a. D. 1624].

Inne rękopisy: **Rp. 2** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 80, s. 866-870 – oblata, instrukcję oblatowano razem z instrukcją na kolejny sejm; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 16 grudnia 1624 r. [feria 2 ante festum Sancti Thomae Apostoli proxima a. D. 1624].

LSB 1572-1668, s. 109-112.

[116] Instrukcja sejmiku bełskiego, który na dzień 9 stycznia od J.K.M. złożony był, dana na sejm warszawski od obywateli województwa wszystkiego panom posłom zgodnie obranym, to jest jm. panu Jakubowi Leszczkowskiemu grabowieckiemu etc. staroście, jm. panu Janowi Komorowskiemu podczaszemu bełskiemu, jm. panu Balcerowi Brodeckiemu jasielskiemu etc. staroście, jm. panu Stanisławowi Dobraczyńskiemu.

Którzy przy pocałowaniu ręki J.K.M. p.n.m. wierne poddaństwo nasze i uniżoną powolność opowiedzą J.K.M., a przy tym podziękują J.K.M. p.n.m., iż taką pieczęć mieć raczy o całości i bezpieczeństwie naszym, kładąc nam przed oczy niebezpieczeństwa, które zachodzą R.P., i pobudzając nas do tego, abyśmy wcześniej radzili o ratunku swym i ojczyźnie naszej.

A przystępując do proponowanych od J.K.M. punktów, baczmy, że dwoje niebezpieczeństwa postronne przekładać nam J.K.M. raczy, dla których i terazniejszy sejm złożony, i przeszły jest obwarowany, to jest mollem belli Turcici, która im dalej, tym bardziej żarzy się zobopólnymi ludzi swawolnych krzywdami zmierzona i jako nie-

spodziewanie, tak niesłusznie od książęcia sudermańskiego⁴⁴⁵ zaczęta wojnę, którym jeśliby oraz odeprzeć i zabić się mogło, województwo nasze [117] i życzy tego serdecznie, i ile możność nasza zniesie, zarówno z inszymi województwy i zgodą ich, lubo barzo zniszczałych dostatków swych żałować na to nie chce, także i samych siebie przy boku J.K.M. wedle dawnych praw na pospolite ruszenie. Ale iż i natura sama, i rozum to łącno ukazuje, że większy i bliższy zapal pierwszej gasić przystoi, uniżenie J.K.M. i wszystkich stanów koronnych prosić o to panowie posłowie mają, aby pierwszy na uspokojenie tego tak bliskiego i ostatniego (czego Boże uchowaj) niebezpieczeństwa wzgląd mieć raczyli. A jako napotężniejsze z dostatków koronnych może być wojsko, aby z wiosną zaraz na Ukrainę z hetmanem koronnym stanęło i nie tylko broniło nas od inkursyi pogańskich, ale też i szkód naszych windykowało na nich, na tym sejmie żeby to obmyśli i uradzili.

Co jako od nieprzyjaciela postronnego, tak i od domowej swejwolej, która wszystkich tych niebezpieczeństw przyczyną jest, samo tylko przy łasce Bożej uwolnić nas może. Inaksze bowiem obmyślanie i traktaty mały respekt u takich ludzi miewać zwykli, co i przykładem roku przeszłego jawnie się utwierdza. A kiedy, da Pan Bóg, od obojga tego i niebezpieczeństwa postronnego, i nierządu domowego uwolnieni będziem, łącniej potem i potężniej, i przy krzywdzie J.K.M. p.n.m tak jasnej, i przy sławie narodu naszego, na które oboje ten nieprzyjaciel bez przyczyny się targnął, stanąć będziem mogli i światu wszystkiemu jawnie to pokazać, że nie jego dexteritas ani potęga, ale temporum iniquitas do tak długiej cierpliwości J.K.M. i nas samych przywodziła. Tych zaś, którzy pod pretekstem służby cudzoziemskiej tak jawne i nieznośne krzywdy jako dobrom stołu J.K.M., tak i stanów koronnych czynić zwykli, iż ani legum severitas, ani powagą edyktów J.K.M. ad officium revocare nie może, ani oderwać się a scelere, jako najsurowszą egzekucyją na tych, którzy by *criminis huius obnoxii* byli, namówić. A na ostatek każdemu, kto by jedno chciał dać to w moc, aby etiam *privata auctoritate* czynić mogli i onym samym, i *praescriptis omnibus* takowych ludzi *fortunas*.

A iż o wojsku i zaciąganiu ludzi rycerskich na tym sejmie stanowić się ma, barzo to potrzebną być rozumiemy, aby walor monety i wedle niego *praetia rerum* do dawnej w Koronie zwykłej ceny przywiedzione były, bo 6 czerwonych zł żołnierz wzięwszy na koń, w takowej tak ryszunków, jako i materyjej drogości żadną [118] miarą obejść się nie może, zwłaszcza przy takiej, jako teraz jest trudnej i drogiej żywności. A jeśli też ci tylko służby trzymać się będą, którzy podziać się gdzie nie mają, jakowych siła się najduje i jako od łupiestwa ich wolni ludzie być mogą, i jako siła in *proeliis* dufać się im może, każdy to obaczy snadno. Potrzebną też być rozumiemy i do tegoż należącą rzecz, aby panowie posłowie nasi pilnie się o to starali, żeby ordynacyje przeszłego sejmiku tak strony mennice, jako i de *praetiis rerum* do skutku i egzekucyje przywiedzione były. Przy tym i to, żeby podwojewodziowie wszyscy w Koronie osiedli byli i przysięgali *super iustam taxationem rerum*.

Iż się retent niemało z przeszłego sejmiku pokazało, a ta rzecz może być podparciem terażniejszego ratunku niemałym, tedy tych *sufficientem rationem* panowie posłowie

⁴⁴⁵ Gustaw II Adolf król Szwecji.

nasi przynieść nam będą powinni. Także i z kwarty tegorocznej, która nie wszystka na żołnierza wydana być ma, a cokolwiek residui tych retent w skarbie najdzie się, obwarować to jako najbarziej mają, aby te retenta na nic inszego, jedno na służbę wojenną i na obronę Ukrainy obrócone były.

A iż na wojnę się gotowiąc, nabarziej o pokoju, który końcem wojny jest, myśleć potrzeba, prosić o to J.K.M. jako napilniej, aby przez posły swe, lubo to mniejsze, urzędników terazniejszych u Porty do trzymania wieść raczył, przeciwne kozackiej swewolej, tatarskie inkursyje i tak niezmierne w Koronie poczynione szkody przed oczy im kładąc. Aza jeśli nie boni et aequi respectus, przynamniej sam czas i ich też domowe niewczasys ad saniora consilia przywieść ich będą mogli.

Mają też panowie posłowie nasi nie przepominać o soli ruskiej, w której wielkie angarie stan szlachecki cierpi, albowiem w żupach samych dostać jej kupić nie mogą, tylko na bliskich barzo od żup składach w mili, we dwu najwięcej onę płacić we dwojnásób drożej muszą, obwarować to tedy prawem na tym sejmie, żebyśmy strony tej soli nie cierpieli więcej takowego praeiudicium i szkody.

Z[n]aczne sprawy i przewagi jm. pana hetmana polnego⁴⁴⁶, i calamitas, którą fortuna belli nam była przyniosła, godne politowania, wdzięczności i nagrody od R.P., włożyć się w to pilnie panowie posłowie mają, aby tantum civem Reipublicae w tych znacznych stratach jego poratować i tym ratunkiem calcar addere virtuti do dalszych usług swych mogła.

A iż tenże los nieszczęśliwy padł był na jm. pana Łukasza Żółkiewskiego, który tak na zdrowiu, jako substancyjej swej wielki uszczerbek odniósł, zlecamy staranie o tym panom posłom naszym, aby jakimkolwiek [119] sposobem za łaską J.K.M. w upadłych rzeczach swych politowanie i ratunek odnieść mógł.

Jm. pana bełskiego⁴⁴⁷, senatora naszego wielkie i na wojnach, i w R.P. merita pewniśmy, że tak J.K.M. p.n.m. dobrze są wiadome, jako i wszystkiej R.P. barzo przyjemne, gdyż nie tylko po wszystkie ekspedycyje, które za panowania J.K.M. odprawowały się, wszędy osobą swą jako człowiek zacny stawał, ale też w stanowieniu pokoju z cesarzem tureckim⁴⁴⁸ i w uspokojeniu srogiej w ojczyźnie naszej burzy konfederackiej egregiam wszystkiej R.P. navavit operam. Zlecamy tedy panom posłom naszym wnieść za jm. gorącą prośbę do J.K.M., aby na takie merita człowieka zacnego miłościwy wzgląd mieć raczył.

Petita

Przy interesach naszych, które do J.K.M. przez pany posły nasze wnosić zawsze zwykliśmy, teraz prosimy naprzód za panem Mikołajem Potockim wojewodzie bractwackim, który stopniem przodków swych idąc ochotnie i mężnie, jako po inszych ekspedycjach, tak i na przeszłej nieszczęsnej wołoskiej przy panu hetmanie zabitym

⁴⁴⁶ Stanisław Koniecpolski hetman polny koronny.

⁴⁴⁷ Stanisław Żurawiński kasztelan bełski.

⁴⁴⁸ Murad IV sułtan osmański.

koronnym⁴⁴⁹ do ostatniego rozgromu wojska statecznie trwał i tam między innemi w więzienie pogańskie dostał się był, z którego za ciężkim okupem, z stratą niemal wszytkiej ojczystej majątności zaledwie wyszedł. Prosić za nim J.K.M., aby komizeracją upadku jego mieć raczył i sublewowal go szczodrobliwą łaską swą. A przy tym i innych, którzy in eadem alea fortunae tamże byli, teraz wyszedłszy z więzienia miłościwej łaski J.K.M. przez nas zebrzą, zalecamy. To jest pana Samuela Sokoła, pana Mikołaja Łaszczę, pana Władysława Łaszczę, pana Stanisława Niedźwieckiego.

Tym goręcej jeszcze przyczyniać się i prosić J.K.M panowie posłowie mają za tymi obywatelami województwa naszego, którzy na posłudze R.P. pojmani od pogan, do tego czasu jeszcze tam chudzięta dla upadłych fortun i niedostatków swych są w więzieniu, jako za panem Stefanem Szczuką człowiekiem rycerskim, który po cecorskiej bitwie i więzieniu znowu, już to drugi raz, tamże w pogańskie ręce dostał się i do tego czasu jeszcze siedzi. Także za panem Miękickim Janem, w bitwie na Cecorze pojmanym, także za panem Gołębiowskim Balcerem, a osobliwie za potomkami nieboszczyka pana Hieronima Wrzeszcza rotmistrza J.K.M., człowieka zacnego rycerskiego, który z chęcią swoją [120] na Cecorze mężnie ścierając się z pogaństwem, tamże i zdrowie swe dla R.P. położył i dobrze to zasłużył, aby J.K.M. in summa aegestate et miseria ostawione potomki jego tem przynajmniej teraz poratować raczył, co zostało zasługi jego własnej w skarbie koronnym 2 tys. zł.

Pan pisarz ziemski bełski Marek Oleśnicki, po wielu ekspedycjach za panowania J.K.M. dobrze ojczyźnie zasłużony, prosi u R.P. o barzo małą rzecz, to jest, aby mu wolno było przez kilka tylko staj gruntu błotnego R.P., należącego do starostwa bełskiego, rów przerznąć i derivare wodę na grunt swój, in contiguitate do wsi Waniowa⁴⁵⁰. A iż ta rzecz może być bez ofiary poddanych J.K.M. i owszem, z dogodą, gdyż to błoto, które teraz jest do przejazdu trudne i do rodzenia trawy nieużyteczne, może się poprawić takowym rowem i sami poddani J.K.M. życzą sobie tego, tedy zlecamy to ichm. panom posłom naszym, aby staraniem swym konsens na to od J.K.M. otrzymali panu pisarzowi.

Mniszki sokalskie⁴⁵¹ za pracę i nakład, które podejmują w naprawie gościńca do Sokala na gruncie swym na Kosynach⁴⁵², pod samym miastem, iż proszą, aby myto mieć mogli uprzywilejowane od J.K.M., pomóc im do tego mają panowie posłowie intercesyją swoją.

Za rozerwaniem starostwa bełskiego puszcze i lasy, które przed tym samo miasto Bełż wolne na potrzeby swe zażywało, iż teraz odjęte są, zaczym wielki niedostatek tak na budynki i oprawy municyji bełskich, jako i na mosty, których jest barzo wiele, cierpi, J.K.M., Pana swego miłościwego przez intercesyją naszą proszą i my za nimi gorąco prosimy, aby J.K.M. używanie tych lasów przywrócić im kazał, abowiem ta inopia

⁴⁴⁹ Stanisław Żółkiewski kanclerz wielki koronny i hetman wielki koronny, zginął podczas odwrotu po bitwie pod Cecorą.

⁴⁵⁰ Waniów, w. w pow. bełskim (obecnie Ванив в rej. sokalskim, obw. lwowskim, Ukraina).

⁴⁵¹ Mniszki sokalskie – zakon brygidek w Sokalu.

⁴⁵² Koszyń (Kosyń, Kosin), w. w pow. bełskim (obecnie в rej. sokalskim, obw. lwowskim, Ukraina).

drew nie tylko ciężkością jest poddanym J.K.M., ale też niebezpieczeństwem miastu, że parkanów i municyjej nie mają czym opravować.

Za mieszczany grabowieckimi jako po kilkakroć już intercedowaliśmy do J.K.M., tak i teraz przez pany posły nasze intercedujemy, aby zniszczenie ich wielkie libertacyą od podwód na jaki czas raczył poratować.

[121] Sokalscy mieszczanie w tak ciężkich czasiech podupadli, a to przecie municyją miasta swego z wielkim kosztem i pracą niemłą fortyfikują i most przez Bug barzo potrzebny wielkim kosztem swym ustawicznie naprawują. Dlatego tedy panowie posłowie nasi przyczynić się za nimi mają do J.K.M., aby poratowanie jakie z łaski J.K.M. na te municyje swe mieć mogli, a dla naprawy mostu, który z wielką ciężkością im przychodzi, aby mostowego od furmanów drugie 2 szelągi podwyższyć im raczył.

A za stojanowskiemi⁴⁵³ mieszczany przyczynić się także mają panowie posłowie nasi, żeby jakimkolwiek sposobem z łaski J.K.M. w niedostatkach swoich poratowane być mogli.

^b Pisana w Bełzie, roku 1624, dnia 9 stycznia.

Jan Komorowski podczaszy bełski i marszałek natenczas sejmiku bełskiego m.p.^b

^{a-a} w Rp. 2 *petita* umieszczono tylko w formie punktów, bez obszernej treści ^{b-b} tekstu brak w Rp. 2

132. Sejmik relacyjny w Bełzie, 19 marca 1624 r.

1. Deklaracje posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego.

Vol. const., t. 3, vol. 1, s. 349.

W bełskim [województwie], pobór jeden i czopowe, na obronę Ukrainy. Poborca do braci, także i obrona domowa⁴⁵⁴.

⁴⁵³ Stojanów, m. w pow. bełskim (obecnie wieś Стоянів w rej. radziechowskim, obw. lwowskim, Ukraina).

⁴⁵⁴ Daty sejmiku relacyjnego nie wskazano, ale większość posłów innych ziem i województw wskazywała na 19 marca. Ten termin potwierdził w swym uniwersale starosta bełski.

2. *Uniwersał Jarosława Oleśnickiego starosty bełskiego informujący o terminie sejmiku relacyjnego w Bełzie – Łabuńki, 15 marca 1624 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 209, s. 229-230 – obłata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Wojciech Białobocki w dniu 15 marca 1624 r. [feria 6 post Dominicam Oculi Quadragesimalem proxima a. D. 1624].

LSB 1572-1668, s. 112.

Jarosław Oleśnicki z Oleśnik bełski etc. starosta.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to należy wiedzieć, a mianowicie dygnitarzom, urzędnikom i wszystkim stanu rycerskiego obywatelom województwa bełskiego, przychylając się do konstytucyje na sejmie blisko przeszłem warszawskim, którą za zgodą wszystkich stanów dla obmyślenia obrony i całości R.P. od nieprzyjaciela postronnego i zawściągnięcia wyuzdanej [230] prawie na wszystko złej swejwoli Lisowczyków, jako też i na obieranie poborcy do wybierania poborów, sejmik powiatowy województwa naszego w Bełzie pro die 19 martii blisko przyszły złożony jest. Które konstytucyje i uniwersał, iż dla krótkości czasu do grodu jeszcze nie są oddane, zdało mi się w.m. panom do wiadomości podać, abyście się w.m. na ten dzień do Bełza zjechawszy, poborcę obrali i obronę jaką przeciwko ludziom swawolnym namówili. Dan z Łabuniek, dnia 15 marca r. P. 1624.

Jarosław Oleśnicki z Oleśnik starosta bełski etc.

3. *Laudum sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 19 marca 1624 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 209, s. 272-274 – obłata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Adam Rudnicki podstarości bełski w dniu 20 marca 1624 r. [feria 4 post Dominicam Quadragesimalem Laetare proxima a. D. 1624].

LSB 1572-1668, s. 113-114.

My dygnitarze, urzędnicy i stanu rycerskiego obywatele województwa bełskiego, zgromadzeni natenczas do Bełza na sejmik terazniejszy, uchwałą sejmu przeszłego warszawskiego na dzień dzisiejszy nam złożony, biorąc przed się konstytucyje, jako wszytkiej Koronie, tak i województwu naszemu strony domowej swejwoli i pohamowania, i zniesienia należącą, takowe między sobą laudum i ustawę zgodną uczyniliśmy.

Bacząc tak wielkie i nagłe niebezpieczeństwo R.P. od wyuzdanej swejwoli barzo zągęszczonogo zuchwalstwa domowego, z którego wielka pernicies in visceribus Regni po różnych częściach państwa tego R.P. infestuje, tak iż już nie tylko poddani, ale i domy szlacheckie, i zdrowia, i fortuny, i honor w wielkim jest od nich niebezpieczeństwie, jeżeli się tym rozbieżanym kołom w czas nie zabieży, dalszego periculum od nich bez wątpienia przyszloby w rychle wyglądać. Litując calamitatem braci naszych, a obawiając się, aby i nas ta colluvies pożarem nie doszła, która już po części i województwo nasze stronami zasięgała, zabiegając temu na zniesienie i [273] odparcie tego

niebezpieczeństwa, obowiązujemy się i submitujemy, biorąc to na się laudo praesenti za powodem konstytucyjnej sejmowej przysięgi, iż my za oznaczeniem i obwieszczeniem uniwersalnym od ichm. j.w. pana wojewody naszego⁴⁵⁵, w. jm. pana kasztelana naszego⁴⁵⁶ albo jm. pana podkomorzego bełskiego⁴⁵⁷, albo jm. pana starosty grabowieckiego⁴⁵⁸ et subsequenti ordine ichm. panów urzędników in defectu starszych, albo któregośkolwiek z ichm. pomienionych powinni będziemy nadal po obwieszczeniu we dwie niedzieli, sami obecnie i osobami swymi more bellico na plac i miejsce od ichm. nam w województwie naszym naznaczone stawić się, et tanquam ad incendium publicum extinguendum bez omieszkania przybyć i równo z ichm. tanquam contra hostes patriae piersi i zdrowia nasze nieść i odważyć, za regimentem i sprawą ichm. albo któregośkolwiek z ichm.

Wszelakie posłuszeństwo według artykułów wojennych, będąc pod regimentem któregośkolwiek, powinni będziemy oddawać, a to pod winą 2 tys. grzywien polskich przeciwko tym, którzy by się równo z nami z tego województwa stanu rycerskiego obywatele bracia naszy za oznajmieniem ichm. wyżej mianowanych, na czas i miejsce od ichm. naznaczone nie stawili, idque ad instantiam instigatoris castrensis Belzensis (którego urząd starości podać ma) atque delatoris cuiusquam ordinis equestris za pozowaniem do urzędu grodzkiego bełskiego peremptorie, semota omni appellatione, salvis jednak legalibus impedimentis, jakowe są wyrażone w prawie o pospolitem raszeniu, in quibus casibus powinni będą takowi miasto siebie służyć albo przyjaciela swego wyprawić.

Prosimy przy tem ichm. wyżej pomienionych senatorów i urzędników województwa naszego, aby ichm. według powinności dawnem prawem i terazniejszem na się włożonej, nie odstępując nas, do tego nam sami powodem byli. Które laudum nasze do sejmiku tylko blisko przyszłego sobie uchwalamy.

Na temże sejmiku naszym obraliśmy poborcę według naznaczenia sejmowego do wybierania poboru i czopowego na sejmie uchwalonego, ur. pana Andrzeja Smitkowskiego komornika ziemskiego bełskiego.

Które to laudum [274] nasze do sejmiku tylko blisko przyszłego sobie uchwalone zgodnie jm. panu Adamowi Rudnickiemu podstarościemu grodzkiemu bełskiemu, marszałkowi natenczas koła naszego, aby imieniem naszym ręką swą podpisawszy, do akt grodzkich bełskich podał, zleciliśmy. Działo się na sejmiku bełskim, dnia 19 marca r. P. 1624.

Adam Rudnicki podstarości grodzki, marszałek natenczas sejmiku województwa bełskiego ręką własną

⁴⁵⁵ Rafał Leszczyński wojewoda bełski.

⁴⁵⁶ Stanisław Żurawiński kasztelan bełski.

⁴⁵⁷ Maciej Leśniewski podkomorzy bełski.

⁴⁵⁸ Jakub Leszczkowski starosta grabowiecki.

4. *Uniwersał Zygmunta III ostrzegający o zagrożeniu tatarskim – Warszawa, 17 kwietnia 1624 r.*

Rp. 1 CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 209, s. 379-380 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Eliaszb Zabrocki w dniu 27 kwietnia 1624 r. [Sabbatho post Dominicam Misericordiae proximo a. D. 1624].*

Inne rękopisy: Rp. 2 APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 80, s. 613-614 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował Nob. Eliaszb Zabrocki dworzanin pokojowy J.K.M. (cubicularius).

Zygmunt III z Bożej łaski Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzkie, gocki, wandalski dziedziczny Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, a mianowicie dygnitarzom, urzędnikom i wszystkim stanu rycerskiego województw ukraińskich obywatelom, uprzejmie i wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Uprzejmie i wiernie nam mili.

Acz rozumiemy, że ur. hetman polny koronny⁴⁵⁹ obwieścił już wszystkie obywateli ukraińskie o tym, które na kraje tamieczne od poganina następuje niebezpieczeństwo, staraniu jednak i obmyślananiu naszemu królewskiemu należy te, które nas dochodzą, przestrogi podać do wiadomości poddanych naszych, aby wcześniej będąc obwieszczeni o zamysłach pogańskich, ostrożność około siebie miały wszelaką.

Przeto wzięwszy wiadomość z różnych miejsc, że Tatarowie, zemknąwszy się pod Białogród z gromadnym wojskiem, który już i wołoską ziemię napełnił, czasu tylko sposobnego czekają wpaść w państwa nasze, a kraje tamieczne. Ci aby na niespodziewane obywateli województw tamiecznych nie napadli i pogańskich zamysłów nie dowiedzieli, wszystkich obywateli ostrzegamy, upominając i pilnie żądając, żeby nie tylko ostawanie w domach swoich [380] z dostatkami swymi ostrożnie siedzieli, ale żeby się, gdy tego będzie potrzeba, i do wojska naszego za obwieszczeniem hetmańskim gromadzili, potężniejsza bowiem siła zjednoczona niżli rozproszona. Czym nie tylko dostatków swoich obronić, ale i pogaństwu gotowość swoją zgodną oświadczyć i bezpieczeństwu dalszemu R.P. confluent. Za co i od nas wdzięczność, i od ojczyzny podziękowanie odniosą.

Który uniwersał nasz aby wszystkich wiadomości doszedł, rozkazujemy urzędowi naszym grodzkim, aby był na miejscach zwyczajnych niemieszkanie publikowany. Dan w Warszawie, dnia 17 miesiąca kwietnia r. P. 1624, panowania królestw naszych polskiego 37, szwedzkiego 30.

Sigismundus Rex

Petrus Gembicki s[ecretarius] m.p.

⁴⁵⁹ Stanisław Koniecpolski hetman polny koronny.

5. *Przysięga Andrzeja Smitkowskiego komornika ziemskiego bełskiego na funkcję poborcy województwa bełskiego – Bełz, 22 kwietnia 1624 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 209, s. 362* – oblata; w grodzie bełskim wniesiono w dniu 22 kwietnia 1624 r. [feria 2 post Dominicam Misericordiae proxima a. D. 1624].

Exactoris palatinatus Belzensis iuramentum.

Coram Gen. Adamo Rudnicki vicecapitaneo, Stanislao Barzykowski notario, officialibus castrensibus Belzensibus et actis praesentibus castrensisbus capitanealibus Belzensis personaliter stans Gen. Andreas Smitkowski camerarius actorum terrestrium Belzensium in exactorem huius palatinatus Belzensis ratione constitutiones Regni omnium contributionibus et exactionum electus, petiit sibi ministerialem Regni generalem ad pronuntiando iuramenti rotam iuxta literas universales ab officio praesenti addi et deputari. Cuius petitioni electionique per libere adherendum officium praesens castrense capitaneale Belzense ministerialem Regni generalem Prov. Nicolaum de Góra apparitorem officii praesentis ad pronuntiandum iuramentum rotam addidit et deputavit. Qui quidem sui id ius deputationis suae reddendo praesentibus recognovit in praenominatum Gen. Andream Smitkowski camerarium actorum terrestrium Belzensium exactorem nuper rotam in iure publico descriptam, in praesentia plurium Nobilibus protunc congregatis et praemissa attentat, iuramentum corporale praestitisse. Exinde idem ministerialis Regni generalis Prov. Nicolaus de Góra interveniente iuramento praefati exactoris eundem in foro publico civitatis Belzensis in praesentia nobilitatis exactor ex publico consensu pro conventu particulari Belzensi congregati electus et ordinatus esse proclamavit et contributionem laudatam ad notitiam deduxit. De quo hanc suam relationem fecit.

6. *Kwit Jana Mikołaja Daniłowicza administratora podskarbiostwa koronnego dla poborcy województwa bełskiego Andrzeja Smitkowskiego komornika ziemskiego bełskiego – Uchanie, 21 lipca 1624 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 209, s. 696-697* – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Andrzej Smitkowski w dniu 12 sierpnia 1624 r. [feria 2 post Festum Sancti Laurentii Martyris proxima a. 1624].

Jan Mikołaj Daniłowicz z Żurowa podstoli koronny, starosta chełmski i administrator podskarbstwa koronnego.

Oznajmujemy, komu to wiedzieć należy, iż ur. pan Jędrzej Smitkowski poborca bełski uczynił liczbę w skarbie koronnym z poboru łanowego z szosem, na sejmie [697] przeszłym warszawskim, w roku 1624 na obronę Ukrainy z województwa bełskiego uchwalonego. Na który pokazał, iż pomienionego łanowego ze wsi województwa bełskiego wybrał zł 3276 gr 18, szos od miast, miasteczek i od rzemieślników wybranych zł 1059 gr 3, pieniędzy 9. Z wydania defektów dawniejszych dla przyłożenia i łanów od folwarków przyłączonych pokazał zł 99 gr 15. Defektów świeżych dla pożogi i popusto-

szenia przez inkursyje tatarskie w roku 1621 dowiódł dokumentami poprzysiężonemi w łanowym zł 151 gr 6 pieniędzy 9. A w szosie przez spustoszenie w tymże roku zł 421 gr 16. Suma tedy wybranych pieniędzy uczyni zł 4375 gr 21 pieniędzy 9. Z której na salarium przychodzi panu poborcy zł 185 gr 25 pieniędzy 12. Do skarbu oddał we Lwowie za kwitem mojem do rąk pana [Pawła] Wojankowskiego pisarza skarbowego zł 4 tys., a ostatka przy terażniejszym porachowaniu dopłacił zł 229 gr 25 pieniędzy 15. Które wydatki, porównawszy z perceptą, pokazuje się, iż z tego poboru nic przy panu poborcy nie zostaje. Z takowego tedy liczby uczynienia i z pieniędzy do skarbu oddanych i na salarium przyszłych, ur. pana Jędrzeja Smitkowskiego poborcę bełskiego władzę urzędu na mię od K.J.M. kwituję i wiecznemi czasy wolnym czynię. A iż retenta swemi pieniędzmi zakłada, tedy się mu salva tych zachowania dochodzić ich prawnie u retentorów. A dla pewności podpisawszy ręką własną przy pieczęci skarbowej. Dan w Uchaniu, dnia 21 lipca r. 1624.

Jan Mikołaj Daniłowicz podstoli koronny m.p.

Adam Gniezek m.p.

133. Sejmik deputacki w Bełzie, 9 września 1624 r.

1. Informacja o deputacie

Deputatem został Bartłomiej Bełzecki chorąży bełski (Deputaci, cz. 2, s. 56).

2. Uniwersał Zygmunta III ostrzegający o zagrożeniu tatarskim – Warszawa, 9 września 1624 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 209, s. 764-765 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Hon. Józef Kowal kurier J.K.M. w dniu 16 września 1624 r. [feria 2 post festum Exaltationis Sanctae Crucis proxima a. 1624].

Zygmunt III z łaski Bożej Król Polski, wielkie książę litewskie, [765] ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzki, gocki, wandalski dziedziczny Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, a mianowicie dygnitarzom, urzędnikom i inszym obywatelom państw naszych.

Oznajmujemy, iż nam dał znać ur. hetman polny koronny⁴⁶⁰ o postępowaniu wojsk tatarskich do państw naszych. Chcieliśmy o tym niebezpieczeństwie zaraz obwiesz-

⁴⁶⁰ Stanisław Koniecpolski hetman polny koronny.

czać uprzejmości wasze, pilnie żądając i napominając uprzejmości i wierności wasze, abyście wcześniej do wojska się naszego albo do tych pułków, które są z ludzi województwa krakowskiego i sandomierskiego, kupili i nieprzyjacielowi temu wszelakim sposobem do gotowości się przysposabiając, wstręt i odpór dawali. Nie wątpimy nic o Łasce Bożej, iż gdy się mężnie za całość ojczyzny, za bezpieczeństwo żon, dzieci i dóbr swoich zastawiać będziecie, pobłogosławić będzie mógł ochotę uprzejmości i wierności waszej i nie da odnieść pociechy pogaństwu temu, które się na zepsowanie państw naszych zdało.

Co aby do wiadomości wszech doszło, rozkazujemy i chcemy to mieć po urzędach grodzkich, aby ten uniwersał nasz publikowany i do wszystkich obywateli grodu swego wiadomości przewodzieli, dla łaski naszej i z powinności swej, inaczej nie czyniąc. Dan w Warszawie, dnia 9 miesiąca września r. P. 1624, panowania naszego polskiego 37, szwedzkiego 31.

134. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 26 listopada 1624 r.

1. *List sejmikowy Zygmunta III przed sejmikiem przedsejmowym w Bełzie w dniu 26 listopada 1624 r. – Warszawa, 10 września 1624 r.*

Rp. 1 CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 209, s. 826-827 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Mikołaj Lubieniecki w dniu 11 października 1624 r. [feria 6 ante festum Sanctae Hedvigis Electae proxima a. 1624].*

Inne rękopisy: Rp. 2 CDIAUL, *Fond 3, Opis 1, 13, s. 985-986 – oblata; w grodzie buskim oblatował Gen. Stanisław Tuszowski dworzanin pokojowy J.K.M. (cubicularius) w dniu 25 października 1624 r. [feria 6 ante festum Sanctorum Simonis et Judae a. 1624]; Rp. 3* APL, *10 Ks. gr. grabowieckie 80, s. 864-865 – oblata.*

Zygmunt III z łaski Bożej Król Polski, wielkie książe litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzki, gocki, wandalski etc. dziedziczny Król.

Szlachetnie, wiernie nam miły. Idąc za opisaniem prawa pospolitego i za radą panów rad naszych, tudzież wygadając potrzebom publicznym, złożyliśmy sejm walny koronny w Warszawie na dzień 7 miesiąca stycznia. Przed którym sejmiki także powiatowe wedle zwyczaju na pewne czasy złożyliśmy, a między innemi sejmik powiatowy w Bełzie na dzień 26 miesiąca listopada, a główny zaś tamecznym powiatom w Korczynie na dzień 17 miesiąca grudnia blisko przyszłych, przeto napominamy wierność twoją, abyś na sejmiki, tak partykularny, jako i główny, jechał i tam z innemi wespół posłów statecznych, mądrych i w sprawach R.P. biegłych na sejm walny koronny obrał. Którzy by potrzeby koronne dobrze uważyli, a nie swe własne prywaty, ale dobra R.P.

na pieczy mieli. Co uczynisz wierność twoja z miłości swej przeciwko ojczyźnie i dla łaski naszej. Dan w Warszawie, dnia 10 miesiąca września r. P. 1624, panowania naszego polskiego 37, szwedzkiego 31. Na własne K.J.M. rozkazanie.

2. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku województwa bełskiego w Bełzie,
26 listopada 1624 r.

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 209, s. 905-910 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Jan Komorowski podczaszy bełski w dniu 16 grudnia 1624 r. [feria 2 post festum Sanctae Luciae Virginis proxima a. D. 1624].

Inne rękopisy: **Rp. 2** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 80, s. 870-877 – oblata, instrukcję oblatowano razem z instrukcją na sejm 1624 r.; w grodzie grabowieckim oblatowano w dniu 16 grudnia 1624 r. [feria 2 ante festum Sancti Thomae Apostoli proxima a. D. 1624].

LSB 1572-1668, s. 114-117.

Instrukcja sejmiku bełskiego na dzień 26 miesiąca novembra od J.K.M. złożonego, dana panom posłom na sejm walny warszawski zgodnie obranym, to jest jm. panu Maciejowi Leśniowskiemu podkomorzemu bełskiemu, raciborskiemu, kaniowskiemu etc. staroście, jm. panu Janowi Komorowskiemu podczaszemu bełskiemu, jm. panu Adamowi Lipskiemu tarnogórskiemu etc. staroście, jm. panu Stefanowi Drohiczyńskiemu.

Którzy, przywitawszy J.K.M., poddaństwo wierne nasze i uniżoną powolność J.K.M. p.n.m. przez pana marszałka koła swego opowiedzą.

Zlecamy przy tym pilnie panom posłom naszym, aby sejm terażniejszy i konsultacje jego nie od czego inszego zaczynały się, jedno od tego, co prawo i dawnego, i przeszłego sejmu każe nam, to jest od recesu, i starać się o to ze wszystkimi pany kolegami swemi na tym sejmie mają pilnie panowie posłowie nasi, aby egzorbitancje, które premunt wolności i prawa nasze, w ryzę swą wprawione były, o co naprzód J.K.M. p.n.m. prosić uniżenie będą, a potym ichm. panów senatorów wszystkich, aby ichm. authoritatem suam z przyczyną i prośbą do J.K.M. interponować w tej mierze raczyli.

Przy tym prosić o to uniżenie J.K.M., aby wakancje wszystkie, którekolwiek są, rozdać raczył według prawa [906].

Potym prosić uniżenie J.K.M. i wszystkich stanów koronnych gorąco o to mają, aby obronę krajom naszym od niebezpieczeństwa pogańskiego rzetelną namówić i postanowić raczyli taką, która by nie do roku, jako to bywało po te czasy, ale jako najdłużej być może, a przynajmniej do sejmu drugiego nieomylnie trwać mogła. Około czego z inszemi województwy znosić się panowie posłowie nasi będą i na wszelakie media, które by się do tego znaleźć mogły, pozwolić dajemy moc zupełną panom posłom naszym. A przy tym i insze wszystkie rationes, którekolwiek mogą być wynalezione i podane od inszych województw według prawa pro salute patriae brać przed się mają. A jeśli by według zwyczaju do podatków na tę obronę przyszło, tedy tych podatków, jakiegokolwiek będą, szafunek zostawujemy sobie w województwie naszym, na co sejmik osobny przynieść nam mają panowie posłowie nasi.

Żal J.K.M. z odjęcia niesłusznego państwa dziedzicznego, tudzież szkoda i dedecus R.P., którą za odjęciem części znacznej prowincyjnej inflanckiej ponosi, bardzo nas afficit, ale jako bychmy teraz, kiedy externa tak wielkie od pogaństwa imminent nam pericula i wewnętrzne ciężkie premunt calamitates uczynić dosyć mogli, nie baczymy sposobu. Distrahere bowiem vires Reipublicae na dwie stronie, które zaledwie na jedną mogą być sufficientes, byłaby przeciw rozumowi i w takowym zniszczeniu naszym i nędznych poddanych naszych multiplicare podatków nie możemy żadną miarą. Jednakże, nie chcąc w tej mierze tak desiderio J.K.M., jako też officio erga Rempublicam nostro deesse, według przemożenia naszego poruczymy to panom posłom naszym, aby patrzali na insze województwa, jeśli od inszych będzie pozwolony na to podatek jaki, aby i oni od nas pobór jeden postąpili, tak ostrożnie jednak, aby w tamtą wojnę nie ciągnano R.P. A jeśli by inszy jaki sposób krom podatków znajdowały na to województwa insze, panowie posłowie przynieść to do nas mają.

Kozacka swawola, baczmy, iż taką wzięła górę z oziębłości i zaniedbania naszego, że zda się być rzecz zaledwie podobna, aby już bez wielkiego zawodu R.P., a przodkiem osobliwej pomocy Bożej, zahamować się i w porządek wprowadzić mogła, to samo tylko w tej mierze salutare upatrujemy, żeby wojsko, jakie może być największe, na Ukrainie prędko było, które i od pogańskich zamysłów mogłoby nas zasłaniać, i kozacką zaraz hamować rozpustę.

Idąc za podanym J.K.M. samego p.n.m. ludziom swawolnym, którzy na służbie cesarskiej teraz byli, ponieważ z kupy rozjechali się, na odpuszczanie pozwalamy, a J.K.M. prosimy, aby onym ex consilio omnium ordinum miłosierdzie pokazawszy, to jako najlepiej obwarować raczył, jakoby in posterum R.P. w takową turbacją nie wpadła.

Rationes skarbowe aby jako najlepiej wysłuchane były na tym sejmie, starać się mają panowie posłowie, przy tym i o retentach wszystkich dostatecznie się dowiedzieć. A tego osobliwie dowiedzieć się, czemu nie tak wiele wojska było w obozie tego roku na obronę naszą, jako wiele na przeszłym sejmie R.P. ordynowała, [907] o tym wszystkim sprawę doskonałą przynieść nam mają panowie posłowie nasi i tego przy tym domówić się powinni, aby rewizorowie do skarbu koronnego tak z senatu, jako i z koła poselskiego naznaczeni byli teraz, kiedy odmiana podskarbach koronnych⁴⁶¹ następuje.

Iż na sejmie tak dwuletnim stanęła była przez komisarze sejmowe ordynacja pewna około minice, jm. pan podskarbi przeszły⁴⁶² podjął się był R.P. według powinności swej zawiadowania około tego, a teraz po tej komisyyjce podlejszą, niżeli przedtem była, monetą zarażono R.P., dowiadować się tego mają panowie posłowie nasi z inszymi województwy, aby R.P. w tej szkodzię satysfakcją miała i na potym pewniejsze i lepsze około tego ustawy.

Także i o to, aby komisyyja de pretiis rerum wydrukowana była i do skutku przyszła, i podwojewodziowie żeby omnino przysięgli i osiedli byli.

⁴⁶¹ Hermolaus Ligęza podskarbi wielki koronny.

⁴⁶² Mikołaj Daniłowicz podskarbi wielki koronny, zm. 30 maja 1624 r.

Strony soli naszej ruskiej, której ceną i miarą uciskają stan szlachecki panowie żupnicy, aby ordynacja porządna stała i forum na Trybunał o to panom żupnikom naznaczone było, starać się usilnie mają panowie posłowie nasi.

Baczmy, iż należy na tym wiele bezpieczeństwu i obronie krajów naszych, aby kwarta prędzej niż na Świątki i nie w Rawie, ale we Lwowie oddawana była, przetoż starać się mają o tę rzecz panowie posłowie nasi.

Iż ichm. panowie pieczętarze⁴⁶³ zbraniają się i nie chcą wydawać komisyyj z kancelaryjey do rozgraniczenia dóbr szlacheckich z dobry R.P., nie dbając nic na prawa o tym uczynione, a to z tej przyczyny, że w tych prawiech nie jest założona poena ani forum o tym nie jest naznaczone, a stan szlachecki nie tylko angarią przez to odnosi, ale też in periculo zostawa, zwłaszcza gdy dekrety trybunalskimi szlachcicowi deductio commissionis bywa nakazana sub taxa, którą on trudno ma wywieść, kiedy panowie pieczętarze wydać mu jej nie chcą, przetoż panowie posłowie mają gorące staranie uczynić, aby poena i forum były naznaczone na pany pieczętarze, gdyby który z nich ad requisitionem komisyyj potrzebującym wydać nie chciał, toties quoties by onej potrzebowano. Do tego wiadoma jest rzecz wszystkim obywatelom koronnym, jako wielkim kosztem i trudnością szlachcicowi komisyyą odprawować przychodzi, przez co siła jeich niszczało, a przecie znajdują się tak temerarii dzierżawcy bonorum regalium, że się nie kontentują sentencyją komisarzą, i te kopce i granice, które panowie komisarze usypią, jedni violenter potencyją swą znoszą i grunt odgraniczony pustoszą, i niszczą, drudzy zaś wydawaniem mandatów na sejm albo za dworem, [908] albo też na Trybunał ex officio na pany komisarze, którzy według prawa pospolitego in causis limitum są iudices ultimae instantiae, i szlachcica, chcąc oprimore jego sprawiedliwość, i do końca go zniszczyć, do szkód i kosztów wielkich przywodzą in contemptum legum eo nomine sancitarum. Przetoż huic mało obviando, starać się mają panowie posłowie, przywodząc ad executionem świątobliwych Królów panów naszych prawa i konstytucje o tym uczynione, to jest Sigismundi I in anno 1523, sub titulo: „Quidquid commissarii fecerint ratum sit”⁴⁶⁴, więc Sigismundi Augusti in anno 1550⁴⁶⁵ et anno 1562⁴⁶⁶, także terażniejszego K.J.M. na szczęśliwej koronacyjej⁴⁶⁷ i potym in anno 1595, sub titulo: „Warunek komisyyj granicznych”⁴⁶⁸, decreta i akty graniczne komisarzskie sive per controversiam, sive in contumaciam uczynione jako iudicii ultimae instantiae były takowej ważności, jako dekreta nowych sądów, także i trybunalskie, reasumując dekret sejmowy o waż-

⁴⁶³ Andrzej Lipski kanclerz wielki koronny; Wacław Leszczyński podkanclerzy koronny.

⁴⁶⁴ Uchwalona na sejmie 1523 r. „Formula processus iudicarii terrarum Cracoviensis, Sandomiriensis, Lublinensis, Russiae, Belzensis et Podoliae...” (*Vol. const.*, t. 1, vol. 1, s. 392-407).

⁴⁶⁵ Uchwalone na sejmie 1550 r. „Artykuli, ktoremi się w świebodach praw i w osobach niektórych wykroczyło”, zob. punkt [39] (*Vol. const.*, t. 2, vol. 1, s. 20).

⁴⁶⁶ Konstytucja sejmu 1563 r. „Statut około usypania granic między imieniem Naszym a imiony ziemskimi w mocy zosawiamy” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 1, s. 104).

⁴⁶⁷ Konstytucja sejmu 1587-1588 „O kommissyach i komisarzach na granicy” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 2, s. 64-65).

⁴⁶⁸ Sejm 1595 r. nie uchwalił takiej konstytucji. Być może chodzi o konstytucję sejmu 1596 r. „Rozgraniczenie województw podlaskiego z województwem brzeskim i powiatem grodzieńskim” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 2, s. 232-233).

ności nowych sądów in anno 1564, także konstytucja sub titulo: „Utwierdzenie dekrety trybunalskich, in anno 1578 uczynionych”⁴⁶⁹, aby ci wszyscy, którzy by dekreta komisarskie quocunque modo wzruszać chcieli, takimż penami, jakie tam są opisane, byli karani, a na tych zaś, którzy by vi et potentia kopce i granice przez komisarzy sive per controversiam, sive per contumaciam, in pleno numero według prawa pospolitego usypane poznosili, aby poena amissionis tenutae jako na kontemptorach legum publicarum et ducentae quadraginta marcarum ac refussio damnorum (które ukrzywdzony bliżej będzie komprobować), jako super violatoribus pacis publicae. Także żeby, iuxta constitutionem anni 1562⁴⁷⁰, suis sumptibus kopce i graniczne znaki według komisarskiego aktu przez urząd podkomorski restaurować był powinien, były namówione. O co forum na obudwu Trybunałach, tak piotrkowskim, jako i lubelskim, peremptorie inter causas officii aby było naznaczone, starać się mają i do żadnej rzeczy (oprócz obrony Ukrainy od pogaństwa) przystępować nie mają, aż pierwiej to postulatam otrzymają.

Konserwaty województw wołyńskiego, bractawskiego, kijowskiego aby nie ogółem, jako teraz, sądziły się, ale distinctim po województwie każdym tegoż województwa konserwaty, o to starać się mają panowie posłowie nasi. A do tego dać powody ichm. w pomienionych województwach obywatelom przykładem tym, aby także po każdym województwie koronnym konserwaty zaraz sądzone były.

Iż wielka caritas annonae zachodzi, starać się o to i prosić J.K.M. [909] panowie mają, aby plebeis skupowania zbóż na handel i spuszczenia ich do Gdańska zabronić raczył.

Starać się też i o to mają, aby banicyje i procesy zadworne, które dobra ziemskie agrawują, jako te, które prawu pospolitemu są przeciwne i przedtem w Koronie niesłychane, wszystkie penitus kasowane były, tym barziej takie, które dekreta trybunalskie znoszą, Trybunałowi w tym gwałt czynią, za tym, którzy by chcieli otrzymywać i przewodzić takie dekreta, aby to irritum et inane było.

Legatum nieboszczyka świętobliwej pamięci jm. księdza biskupa kujawskiego⁴⁷¹ na okup więźniów naznaczone aby od potomków nieboszczykowskich oddane było do rąk jm. pana hetmanowych, starać się mają panowie posłowie.

Petita

Przyczynę naszą i prośbę uniżoną do J.K.M. p.n.m. wnosimy za tymi, którzy się do koła naszego natenczas o to udawali. Naprzód za panem Tomaszem Napiórkowskim, aby sprawę jego, którą mu o dobra jego dziedziczne z dawna na sejm intentowano, miłościwie decydować raczył.

Także za jm. panem starostą grabowieckim⁴⁷², aby mu rewizory dano na oglądanie sumptu i nakładu jego, który podejmuje, restaurując zamek grabowiecki, i wdzięczność jaka była pokazana za takowe jego studium bene merendi de Republica, jakowe teraz między dzierżawcami dóbr R.P. rzadko się najduje.

⁴⁶⁹ Konstytucja sejmu 1578 r. „Utwierdzenie dekretów” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 1, s. 410).

⁴⁷⁰ Konstytucja sejmu 1563 r. „Statut około usypiania granic między imieniem Naszym a imiony ziemskimi w mocy zosawiamy” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 1, s. 104).

⁴⁷¹ Paweł Wołucki biskup kujawski, zm. 1622 r.

⁴⁷² Jakub Leszczkowski starosta grabowiecki.

Także za panem [Michałem] Kropiwnickim podsędkiem braclawskim, aby sądono sprawę jego na tym sejmie.

Także za panem Zebrzydowskim w słusznej postulacyjej jego.

Także za oo. zakonu Bernardyna św. przyczynić się i prosić J.K.M. mają, aby jem intercesyją do Ojca św. o beatyfikacją wielbego ojca Joannis de Dukla dać raczył i takowąż drugą intercesyją od R.P. z koła poselskiego, aby jeim sprawili panowie posłowie staraniem swym, pilnie to zlecamy.

Także za panem Iskrą o restytucyją.

Także za panem Pszonką o restytucyją.

Także za panem Krzyczewskim rotmistrzem o wyzwolenie z wieże.

Także za potomkami nieboszczyka pana wojskiego horodelskiego pana Bronisława Orchowskiego, aby jem odpuszczono resztę poborową.

Także za mieszczany bełskimi pilnie i gorąco prosić mają J.K.M., aby jem przywrócić raczył wolność do borów augustowskich, które jem poodejmował [910] jm. pan wojewoda ruski⁴⁷³, abowiem przez to my, obywatele województwa tego, wielką angarią ponosimy, że przejazdów dobrych i mostów nie mamy, i sami mieszczenie chudzięta dlatego niszczeją, gdyż i gościniec, i targi przez to tracą.

Także za ubogimi mieszczanami grabowieckimi o libertacyją od podwód prosić.

A na ostatek będą mieć w pamięci panowie posłowie zgodne nasze pozwolenie po 10 groszy z łanu na murowanie sklepu do chowania ksiąg naszych ziemskich przy klasztorze dominikańskim w Bełzie, i to symbolum nasze pomienione dla pewności lepszej wpiszą w uniwersał, aby nikt z tego nie wymawiał się, jako z rzeczy tej, na którą zgodnie wszyscy pozwolili. Działo się w Bełzie, dnia 26 novembra a. 1624.

Jan Komorowski podczasy bełski, marszałek sejmiku teraźniejszego m.p.

3. *Uniwersał Zygmunta III informujący o przełożeniu terminu sejmu na 20 stycznia 1625 r. – Warszawa, 10 grudnia 1624 r.*

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 209, s. 911-912 – oblatą; w grodzie bełskim oblatował Hon. Adam Halicki żołnierz J.K.M. (veles) w dniu 17 grudnia 1624 r. [feria 3 post festum Sanctae Luciae Virginis proxima a. D. 1624].

Inne rękopisy: **Rp. 2** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 80, s. 864-865 – oblatą; w grodzie grabowieckim oblatowano w dniu 16 grudnia 1624 r. [feria 2 ante festum Sancti Thomae Apostoli proxima a. D. 1624]; **Rp. 3** CDIAUL, Fond 3, Opis 1, 10, s. 1135-1136 – oblatą; w grodzie buskim oblatował Nob. Jan Turowolski dworzanin pokojowy J.K.M. (cubicularius).

Zygmunt III z Bożej łaski Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzki, gocki, wandalski dziedziczny Król.

⁴⁷³ Być może Jan Daniłowicz wojewoda ruski w latach 1613-1628. Nie ma jednak pewności, że dzierżył on starostwo mostowskie (augustowskie) w województwie bełskim.

Wszem wobec i każdemu z osobna, a mianowicie dygnitarzom, urzędnikom i innym wszelakiego stanu i kondycyjej ludziom, obywatelom krajów naszych, uprzejmie i wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Uprzejmie i wiernie nam mili. [912]

Uważając i to niebezpieczeństwo od morowego powietrza, które tu w Warszawie do tych czasów jeszcze nie ustawa i czas sejmu blisko nadchodzący, przed którym Pan Bóg wie, jeżeli ta zaraza, a zwłaszcza za tak nierychło następującą zimą ustanie, przyszło nam, idąc za zdaniem panów rad, dla bezpieczeństwa poddanych naszych, którzy lubo to dla spraw publicznych, z powinności na się włożonych, lubo to dla swoich prywatnych na sejm stawiby się musieli, posunąć czasu nieco sejmowego, niżli był pierwszymi uniwersałami sejmikowymiznaczony, aby tymczasem za nastąpieniem mrozów gwałtowniejszych i zaraza ustała, i miejsca zapowietrzzone gwoili stanowiskom ludzkim przeczyścić się mogli. Przetoż z tych ważnych przyczyn, które nic nie wątpimy, że z każdego miejsca słuszne będą miały, pomykamy sejmu do dnia 20 miesiąca stycznia, w który dzień sejm wedle zwyczaju zacniemy i insze sprawy sejmowe, daj Boże, szczęśliwie odprawować będziemy.

Co do wiadomości wszystkich donosimy, żądając i napominając, aby się na czas pomieniony do Warszawy stawili i tego terminu nie omieszkiwali. Rozkazując przy tym urządóm grodzkim, aby ten uniwersał nasz na zwykłych miejscach po kilkakroć publikować kazali, dla łaski naszej i z powinności swej. Dan w Warszawie, dnia 10 miesiąca grudnia r. P. 1624, panowania naszego polskiego 37, szwedzkiego 31 r.

Sigismundus Rex

Petrus Gembicki s[ecretarius] R[egni] m.p.

135. Sejmik deputacki w Bełzie, 15 września 1625 r.

Uchwał tego sejmiku nie odnaleziono.

136. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 16 grudnia 1625 r.

Uchwał tego sejmiku nie odnaleziono.

Uniwersału adresowanego do województwa bełskiego nie odnaleziono. Data sejmiku ustalona hipotetycznie na podstawie uniwersału wystawionego w Osiecku, 1 listopada 1625 r. adresowanego do województwa krakowskiego (ASWK, t. 2, s. 43).

1. Informacja o postach

Posłowie byli na sejmie (zob. deklaracje w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego).

137. Sejmik relacyjny w Bełzie, 31 marca 1626 r.

Uchwał tego sejmiku nie odnaleziono.

1. Deklaracje posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego.

Vol. leg., t. 3, s. 250.

W bełskim poborów łanowych 4, czopowe dwoje annuatim. Poborca do braci. Sejmik ultima martii.

2. Manifestacja Wojciecha Dawidowskiego i Mikołaja Skniłowskiego w sprawie niemożności udziału w popisie nakazanym przez konstytucję sejmową, z powodu spraw w Trybunale⁴⁷⁴ – Bełż, 20 kwietnia 1626 r.

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 211*, s. 246 – oblata; w grodzie bełskim wniesiono w dniu 20 kwietnia 1626 r. [feria 2 post Dominicam Conductus Paschae proxima a. 1626].

LSB 1572-1668, s. 117.

Ad officium et acta praesentia castrensia capitanealia Belzensia personaliter venientes Gen. Albertus Dawidowski de Dawidow et Nicolaus Skniłowski de Skniłow, solennem manifestationem et protestationem coram officio praesenti fecerunt, eo quia ipsi inhaerendo constitutionibus Regni ratione infrascriptorum in conventu Regni generali Varsaviensi laudatis anni 1620⁴⁷⁵ proxime praeteriti, parati erant cum equis et apparatus bellicis sese lustrare et in regestrum lustrationis sese inscribere. Verum quoniam causae iudicariae in iudicio Tribunalitio Regni Lublinensi ad iudicandum incidentes sui manifestantium personali comparitione indigent, proinde de diligentia sui iterum atque iterum solenniter sunt manifestati.

⁴⁷⁴ Podobne protestacje złożyli również: Gen. Stanisław Młodzianowski w imieniu swoim i Gen. Zofii Dzikównej, żony śp. Gen. Maksymiliana Młodzianowskiego, s. 249; Nob. Sebastian Starzechowski, s. 249-250; Gen. Krzysztof Modryński, s. 250, Gen. Jan młodszy Konarski, s. 250.

⁴⁷⁵ Konstytucja sejmu 1620 r. „Okazowanie” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 1, s. 265).

3. *Manifestacja Andrzeja Słonczewskiego w imieniu Wawrzyńca Barzykowskiego w sprawie niemożności dokonania popisu w Bełzie z powodu zbyt szybkiego odjechania kierującego popisem Bartłomieja Bełzeckiego podkomorzego bełskiego*⁴⁷⁶ – Bełż, 20 kwietnia 1626 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 211, s. 250-251 – oblata; w grodzie bełskim wniesiono w dniu 20 kwietnia 1626 r. [feria 2 post Dominicam Conductus Paschae proxima a. 1626].

Ad officium actaque praesentia castrensia capitanealia Belzensia personaliter veniens Nob. Andreas Słonczewski nomine Gen. Laurentii Barzykowski, solennem manifestationem fecit eo quia ipse vigore constitutioni Regni paratus erat cum equis et apparamentis bellicis lustrare sese et in regestrum lustrationis sese inscribere [251] verum quoniam Gen. Bartholomaeus Bełzecki succamerarius Belzensis e loco praefatae lustrationis cum caeteris incolis palatinatus Belzensis cito et non expectata hora solita recessit, proinde iterum atque iterum coram officio praesenti ratione praemissorum manifestatur.

4. *Uniwersał Hermolaua Ligęzy podskarbiego wielkiego koronnego do poborców – Warszawa, 2 maja 1626 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 211, s. 312-313 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Jan Wybniwicz, sługa Pawła Wujakowskiego sekretarza J.K.M. w dniu 18 maja 1626 r. [feria 2 post Dominicam Rogationum proxima a. 1626].

Hermolaus Ligęza z Bobrku podskarbi koronny.

Ichm. panom poborcom województw ruskiego, wołyńskiego, podolskiego, bełskiego oznajmuję, iż dogadzając w odwożeniu pieniędzy do skarbu ichm., o coście się w.m. prosili, a to dla kosztu tak skarbowe dzieło w.m. samych, tedy zleciłem jm. panu Pawłowi Wujakowskiemu sekretarzowi K.J.M. i pisarzowi skarbowemu, aby pieniądze tak łańowe, jako i z raty pierwszej czopowego przychodzące skarbowi R.P. do rąk swoich na wojsko ukraińskie odebrał. A tak proszę w.m., abyście w.m. takowe pieniądze do rąk pana Wujakowskiego [213] za jego kwitami oddawali. Które, upewniam, iż przy liczbie łańowego u R.P. za gotowe przyjęte będą w.m. A dla większej tego wiary i pewności podpisałem się ręką swą i pieczęć skarbową przycisnąć kazałem. W Warszawie, dnia 2 maja r. P. 1626 r.

⁴⁷⁶ Podobne protestacje złożyli również: Gen. Krzysztof Modryński, s. 250, Gen. Jan młodszy Kornarski, s. 250.

5. *Uniwersał Zygmunta III ostrzegający o zagrożeniu tatarskim* – Warszawa, 16 czerwca 1626 r.

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 211*, s. 384-385 – *oblata*; w grodzie bełskim oblatował Hon. Abraham Lewszewicz żołnierz J.K.M. (veles) w dniu 27 czerwca 1626 r. [Sabbatho post festum Nativitatis Sancti Joannis Baptistae proximo a. D. 1626].

Zygmunt III z Bożej łaski Król Polski, wielkie ksiązę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzki, gocki, wandalski dziedziczny Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, a osobliwie dygnitarzom, urzędnikom i inszym wszystkim stanu szlacheckiego województwa bełskiego obywatelom, wiadomo czynimy, iż mamy pewną wiadomość od w. Stanisława Koniecpolskiego wojewody sandomierskiego, hetmana naszego, o następujących od pogan, tak Turków, jako i Tatarów, niebezpieczeństwach, którzy się wielką mocą do państw tych gotują i wkrótce potężną inkursją uczynić chcą, i one szablą i ogniem plądrować, i znosić, posmakowawszy sobie tak częste i gęste plony i korzyści, zamyślają. Zaczyn iż wiele na gotowości uprzejmości i wierności waszych będzie należało, za którą tym snadniej mógłby się wstręt temu nieprzyjacielowi uczynić, dlatego przez te uniwersały nasze to uprzejmości i wierności wasze obwieścić rozkazaliśmy. Jakoż obwieszczamy, chcąc mieć, abyście tym pilniej te niebezpieczeństwa u siebie uważwszy, w czas przeciwko temu pogaństwu gotowali się i do hetmana naszego kupili i gromadzili. Z którym tym potężniej temu nieprzyjacielowi zastawić się i odpór dać mogli. Nie wątpimy, że to uprzejmości i wierności wasze dla obrony tych tam krajów i dla samych siebie, i dostatków swych uczynią, i jako największą potęgę ku hańbie nieprzyjaciela Krzyża Św., a obronie swojej sposabiać się i do wojska naszego stawić jako najprędzej nie zaniechali.

Który uniwersał nasz aby do wiadomości wszystkich przyść mógł, rozkazujemy urzędowi grodzkiemu, aby go w akta swe wpisawszy, publikowali. Dan w Warszawie, dnia 16 miesiąca czerwca r. P. [385] 1626, panowania królestw naszych polskiego 39, szwedzkiego 33.

Sigismundus Rex

138. Sejmik deputacki w Bełzie, 14 września 1626 r.

1. Informacja o deputacie

Deputatem został Jan Komorowski podczaszy bełski (Deputaci, cz. 2, s. 68).

139. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 15 września 1626 r.

Uchwał tego sejmiku nie odnaleziono.

1. *Uniwersał Zygmunta III zwołujący sejmik przedsejmowy w Bełzie na dzień 15 września 1626 r. – Warszawa, 30 lipca 1626 r.*

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 211, s. 521-522 – oblat; w grodzie bełskim oblatował Gen. Walenty Kruszyński dworzanin pokojowy J.K.M. (cubicularius) w dniu 26 sierpnia 1626 r. [feria 4 post festum Sancti Bartholomaei Apostoli proxima a. D. 1626].

Inne rękopisy: **Rp. 2** CDIAUL, Fond 3, Opis 1, 13, s. 1132-1133 – oblat; w grodzie buskim oblatowano 28 sierpnia 1626 r. [feria 6 post festum Sancti Bartholomaei Apostoli proxima a. D. 1626]; **Rp. 3** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 80, s. 1317-1318 – oblat; w grodzie grabowieckim oblatował Gen. Walenty Kruszyński dworzanin pokojowy J.K.M. (cubicularius) w dniu 25 sierpnia 1626 r. [feria 3 post festum Sancti Bartholomaei Apostoli proxima a. D. 1626].

Zygmunt III z Bożej łaski Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie etc. i szwedzki, gocki, wandalcki etc. dziedziczny Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, a mianowicie dygnitarzom, urzędnikom i wszystkim stanu rycerskiego obywatelom województwa bełskiego, uprzejmie i wiernie nam miłym łaskę naszą królewską. Uprzejmie i wiernie nam mili.

Acz na blisko przeszłym sejmie stany koronne i W.Ks.L. złożenie sejmu dwuniedzielnego sine solennitatibus, in casum belli Turcici wspominając i inne pericula externa uchwały, i nam w moc dały, jednak dotąd nie bacząc żadnej takiej przyczyny, jakiej wyraźne konstytucyjnej słowa potrzebowały, supersedowaliśmy od złożenia sejmu tego, a zwłaszcza bacząc, [522] że tak częste sejmowania z wielkim niewczasem i kosztem stanów koronnych przychodzą, lecz teraz gdy już o zamysłach i zawziętościach, albo raczej o następowaniu już samym za praktyką nieżyczliwych sąsiad, Turków i Tatarów na państwa koronne wiadomości nas dochodzą i jawnie się już niebezpieczeństwo tak od węgierskiej, jako i od wołoskiej odkrywa, tudzież że Gustaw,⁴⁷⁷ nieprzyjaciół nasz i R.P., wojsko w Inflanciech znaczne zostawiwszy, z potężną armatą na Prusy, port piławski nemine resistente okupowawszy, nastąpił, które także postronne niebezpieczeństwo znaczne jest, nie zdało nam się tego remedium odkładać, ale raczej jako najprędzej do złożenia tego sejmu dwuniedzielnego przystąpić. Jakoż przychyłając się do zdania panów rad przy boku naszym natenczas będących, składamy go w Warszawie na dzień 13 miesiąca października blisko przyszłego, a sejmiki powiatowe jako innym województwom i powiatom na zwyczajnych miejscach, tak i obywatelom tamecznym w Bełzie na dzień 15 miesiąca września blisko przyszłego. Żądamy tedy i napominamy uprzejmości i wierności waszych, abyście na pomieniony sejmik zjachawszy, a te tak

⁴⁷⁷ Gustaw II Adolf król Szwecji.

nagle niebezpieczeństwa i insze, które by się tymczasem odkryć mogły, uważywszy, posły na sejm ludzi mądrych i roztropnych obrali, dawszy im władzą o tych niebezpieczeństwach, które już teraz sami na oko baczyć, spólnie z innemi stanami koronnemi radzić, gdyż krótkość czasu nie dopuszcza posłów z instrukcjami według zwyczaju na sejmiki rozsyłać. Który uniwersał nasz rozkazujemy starostom i urzędowi grodzkiemu, w akta wpisawszy, według zwyczaju publikować i do wiadomości wszystkich przywieść. Dan w Warszawie, 30 miesiąca lipca r. P. 1626, panowania naszego polskiego 39, szwedzkiego 32.

Joannes Lipski

2. *Uniwersał Zygmunta III obwieszczający o przełożeniu terminu sejmu – obóz pod Grudziądzem, 12 września 1626 r.*

Rp. 1 CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 211, s. 560-561 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Wojciech Wydryński w dniu 28 września 1626 r. [feria 2 pridie festi Sancti Michaelis Archangelii a. D. 1626].*

Inne rękopisy: Rp. 2 APL, *10 Ks. gr. grabowieckie 80, s. 1338-1339 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował Gen. Kasper Gólkowski dworzanin pokojowy J.K.M. (cubicularius) w dniu 26 września 1626 r. [Sabbatho post festum Sancti Mathaei Apostoli et Evangelistae proximo a. D. 1626].*

Zygmunt III z Bożej łaski Król Polski, wielkie księżę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, inflanckie i szwedzki, gocki, wandalski dziedziczny Król.

W., ur., szlachetnym dygnitarzom, urzędnikom i wszystkim stanu rycerskiego województw koronnych obywatelom, uprzejmie i wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. W., ur., szlachetni, uprzejmie i wiernie nam mili.

Aczkolwiek dla następujących zewsząd na państwa nasze koronne niebezpieczeństw, złożony jest przez nas za listami sejmikowemi publikowany wedle konstytucyj sejmu r. 1626, sejm dwuniedzielny na dzień 13 października w Warszawie, jednak że za niespodziewanym przez port Piławski Gustawa nieprzyjaciela naszego i R.P. do Prus wtargnięciem i w tej prowincyjnej miast i zamków pobraniem przyszło nam się przeciwko niemu z wojski ruszyć, a w tak ścisłym czasie nie byłoby ani ex dignitate nostra, ani commodum Reipublicae i terazniejszej ekspedycyjnej, nieprzyjacielowi nie dawszy za pomocą Pańską potężnego wstrętu, na sejm odjeżdżać. Przeto idąc za zdaniem panów rad, przy boku naszym będących, a uważając wielkie incommoda, które by na R.P., a mianowicie na prowincyjną pruską, za odjazdem naszym prędkim nastąpić mogły, prorogujemy i odkładamy sejm dwuniedzielny do dnia 10 miesiąca listopada w tymże roku 1626 na miejsce zwyczajne do Warszawy.

Co aby prędko do wiadomości obywateli koronnych przyjść mogło, nim się wedle pierwszych uniwersałów na sejm z domów swych ruszą, rozkazujemy starostom [561] naszym i urzędowi wszelakim, aby ten uniwersał do akt grodzkich inserowali, onże na miejscach zwyczajnych i raz, i drugi publikować i ogłosić rozkazaliśmy. Inaczej

dla łaski naszej i powinności swej nie czyniąc. Dan z obozu pod Grudziądzem, dnia 12 miesiąca września r. P. 1626, panowania naszego polskiego 39, szwedzkiego 33 r.

Sigismundus Rex

Petrus Gembicki s[ecretarius] R[egni]

3. Informacja o posłach

Posłowie byli na sejmie (zob. deklaracje w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego).

140. Sejmik relacyjny w Bełzie, 14 stycznia 1627 r.

1. Deklaracje posłów sejmiku województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego

Vol. const., t. 3, vol. 1, s. 390.

Bełskie [województwo], pobory dwa ex nunc i czopowe jedno, tak rok pozwolone dwoje razem. Sejmik 14 ianuarii [1627]. Poborca do braci, cztery pobory także do braci.

2. Uniwersał Zygmunta III na sejmik relacyjny województwa bełskiego – Warszawa, 6 grudnia 1626 r.

Rp. 1 CDIAUL, Fond 3, Opis 1, 13, s. 1289-1290 – oblata; w grodzie buskim oblatowano w dniu 6 stycznia 1627 r. [feria 4 ipso die festi Epiphaniarum Domini a. 1627].

Inne rękopisy: **Rp. 2** CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 212, s. 12-13 – oblata, karty mocno uszkodzone; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 5 stycznia 1627 r. [feria 3 pridie festi Sanctorum Trium Regum a. D. 1627].

Zygmunt III z Bożej łaski Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie i szwedzki, gocki, wandalski dziedziczny Król.

[1290] W., ur., szlachetnym województw koronnych obywatelom oznajmujemy, iż z sejmu blisko przeszłego posłowie województw tamecznych podatki obronie R.P. pod terażniejsze niebezpieczeństwa potrzebne na sejmik do braciej wzięli. Który sejmik, uważając jakie niebezpieczeństwa R.P. premunt, składamy uprzejmościom i wiernościom waszym w Bełzie na dzień 14 miesiąca stycznia, żądając, żebyście się nań uprzejmości i wierności wasze zjachali i tam securitatem et salutem patriae gruntow-

nie, wedle intencji stanów wszystkich opatrzyli. Na który sejmik i my posła naszego z instrukcją posłemy.

Ażeby ten uniwersał nasz tym prędzej wszystkich wiadomości doszedł, rozkazujemy urzędowi naszemu grodzkiemu, aby był niemieszkanie na miejscach zwyczajnych obwołany i publikowany. Dan w Warszawie, dnia 6 miesiąca grudnia r. P. 1626, panowania naszego polskiego 39, szwedzkiego 33 r.

Sigismundus Rex

Petrus Gembicki secretarius Regiae Maiestatis

3. *Laudum^a sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 14 stycznia 1627 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 212, s. 70-71 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Baltazar Brodecki; formułka aktykacyjna i data oblaty nieczytelna. LSB 1572-1668, s. 118.

My rada, dygnitarze, urzędnicy, rycerstwo województwa bełskiego, na sejmik terazniejszy od J.K.M. i stanów koronnych sejmiku toruńskiego nam złożony, na dzień 14 miesiąca stycznia zjechawszy się, wiadomo czyniemy.

Iż mając przed oczyma niebezpieczeństwa zachodzące w R.P., które J.K.M., Pan nasz, w instrukcji przez posła swego pana Aleksandra Komorowskiego przekładać nam raczy, chociaż panowie posłowie nasi na przeszłym [71] [sejmie] ^b zgodnie dać i te cztery pobory do skarbu koronnego takim sposobem, że teraz zaraz podług uchwały sejmowej złożymy 2 pobory w tym czasie, jako konstytucja opiewa, a 4 pobory poczniemy składać we dwie niedzieli po Wielkiej Nocy [19 kwietnia], a do Świątek nadalej [23 maja] wydać wszystkie uchwały i postanawiamy sub poenis legum. Do których poborów wybierania obraliśmy z pośrodku siebie jm. pana Krzysztofa Modryńskiego poborcą⁴⁷⁸.

A ponieważ z uchwały sejmowej wszystkie województwa koronne deputaty wysłać do Warszawy na dzień 15 marca obiecali na to, aby szukali rationes novorum subsidiorum do obrony R.P., a potem do braciej przynieśli to, cokolwiek tam namówią między sobą, tedy i my do tej komisji warszawskiej z pośrodku siebie obieramy i wyprawujemy jm. pana Aleksandra Myszkowskiego starostę tyszowieckiego, któremu przy tej powinności, na którą jedzie, poruczamy i to, aby ze wszystkimi innymi województw koronnych deputaty, którzy się tam zjadą, prośbę naszą wniósł do J.K.M. też, którą przez pany posły nasze czyniliśmy na sejmie przeszłym, to jest strony wojny tamtej, a k'temu i o to prosić uniżenie J.K.M., aby raczył mieć curam bezpieczeństwa krajów naszych od pogan. Które niebezpieczeństwo co godzina imminet nam, jako to i sam

⁴⁷⁸ Niedługo później złożył urzędową przysięgę w grodzie bełskim i objął funkcję (CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 212, s. 77; brak daty wykonania przysięgi, dokonano jej jeszcze w styczniu 1627 r.).

J.K.M. przez uniwersały swe oznajmować nam raczy, aby żołnierz kwarciany był in pleno numero podług uchwały sejmowej i insze suplementa do tego, które by mogły dawać odpór inkursyjom pogańskim.

Które postanowienie nasze zgodne z podpisem ręki jm. pana Balcera Brodeckiego starosty jasielskiego, marszałka naszego do grodu podawamy. Działo się w Bełzie, dnia 14 miesiąca stycznia a. D. 1627.

Baltazar Brodecki starosta jasielski rę[ką] swą, marszałek sejmiku województwa bełskiego

^a w księdze grodzkiej nagłówek mylnie brzmi: Instrukcja na sejm per oblatam porrecta. ^b uszkodzona górna część karty, pierwsze 2 wiersze nieczytelne.

141. Sejmik ekstraordynaryjny za uniwersałem Zygmunta III w Bełzie, 6 maja 1627 r.

Uchwał tego sejmiku nie odnaleziono.

1. *Uniwersał Zygmunta III składający sejmik ekstraordynaryjny województwa bełskiego w Bełzie na dzień 6 maja 1627 r. – Warszawa, 6 kwietnia 1627 r.*

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 212, s. 304-306 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Jan Kosecki żołnierz J.K.M. (veles) w dniu 17 kwietnia 1627 r. [Sabbatho post Dominicam Conductus Paschae proximo a. D. 1627].

Inne rękopisy: **Rp. 2** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 80, s. 1493-1494 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował Nob. Jakub Stężycki w dniu 15 kwietnia 1627 r. [feria 5 post Dominicam Conductus Paschae proxima a. D. 1627].

LSB 1572-1668, s. 118-119.

[305] Zygmunt III z Bożej łaski Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzki, gocki, wandalski dziedziczny Król.

W., ur., szlachetnym dygnitarzom, urzędnikom i wszystkiemu stanu rycerskiego województwa bełskiego obywatelom, uprzejmie i wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. W., ur., szlachetni, uprzejmie i wiernie nam mili.

Dla niebezpieczeństw nagłych ze wszystkich stron R.P. zachodzących, o których nas pewne dochodzą wiadomości, idąc za radą i zdaniem panów senatorów przy boku naszym będących, a nie mając na wczesne odwrócenia ich innego krom zwyczajnego w Koronie sposobu, przychodzi nam uprzejmościom i wiernościom waszym sejmik ekstraordinarie składać, który w Bełzie na dzień 6 miesiąca maja składamy, żądając pilnie

i napominając uprzejmości i wierności wasze, żebyście na czas i miejsce naznaczone w tak niebezpiecznym razie ojczyzny miłej zjachali, a tam, instrukcyje posłowi naszemu od nas danej przesłuchawszy i wszystkie niebezpieczeństwa statecznie zważywszy, takie przed się consilia wzięli, które by praesentia pericula avertere, i nieprzyjacielom na całość państw koronnych, i swobód ojczyzny nasadzoną potężną wstręt uczynić mogły. Co uczynicie uprzejmości i wierności wasze i z miłości swojej ku zatrzymaniu ojczyzny w ozdobach i całości swojej, i na żądanie nasze.

Który uniwersał nasz aby wszystkich doszedł wiadomości, rozkazujemy urzędowi grodzkim, aby go do ksiąg swych aktykować niemieszkanie i na miejscach zwykłych opublikować kazali. Dan w Warszawie, dnia 6 miesiąca kwietnia r. P. 1627, panowania naszego polskiego 40, [306] szwedzkiego 34.

Sigismundus Rex

Petrus Gembicki m.p.

2. *Kwit Pawła Wojankowskiego sekretarza królewskiego dla Krzysztofa Modryńskiego poborcy województwa bełskiego – Lwów, 14 kwietnia 1627 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 212, s. 322 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Krzysztof Modryński poborca województwa bełskiego w dniu 24 kwietnia 1627 r. [Sabbatho in crastino festi Sancti Adalberti Pontificis a. D. 1627].

Zeznam tą rekognicyją moją, iż jm. pan Krzysztof Modryński poborca województwa bełskiego oddał do skarbu koronnego przez ręce jm. pana Jana Dobrosielskiego pocztmistrza K.J.M. sumę złp 3058 gr 26 i 2 szelągi, a to żołdu na 100 koni kozaków na ćwierć pierwszą nowego zaciągu. Na co się podpisuję ręką własną, przy pieczęci mej, we Lwowie, die 14 aprili 1627.

Paweł Wojankowski sekretarz J.K.M., ręką swą

3. *Kwit Pawła Wojankowskiego sekretarza królewskiego dla Krzysztofa Modryńskiego poborcy województwa bełskiego – Kamionka, 22 czerwca 1627 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 212, s. 667 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Krzysztof Modryński poborca województwa bełskiego w dniu 31 sierpnia 1627 r. [feria 3 post festum Decolationis Sancti Joannis Baptistae proxima a. D. 1627].

Zeznam tą rekognicyją moją, iż jm. pan Krzysztof Modryński poborca województwa bełskiego oddał do skarbu koronnego przez ręce jm. pana Pawła Uchańskiego rotmistrza K.J.M. sumę złp 3 tys., a to ad rationem 4 poborów łanowych województwa beł-

skiego na sejmie toruńskim w r. 1626 uchwalonych. Na co się podpisuję ręką własną, przy pieczęci mej, w Kamionce, die 22 iunii 1627.

Paweł Wojankowski sekretarz J.K.M., ręką swą

4. *Uniwersał Zygmunta III ostrzegający o niebezpieczeństwie tatarskim – Warszawa, 28 czerwca 1627 r.*

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 212, s. 544 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Jan Kossowski w dniu 6 lipca 1627 r. [feria 3 post festum Visitationis Beatissimae Mariae Virginis proxima a. D. 1627].

Inne rękopisy: **Rp. 2** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 80, s. 1573-1575 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował Nob. Józef Zelmanowicz strzelec J.K.M. (sagittarius) w dniu 6 lipca 1627 r. [feria 3 post festum Visitationis Beatissimae Mariae Virginis proxima a. D. 1627].

Zygmunt III z Bożej łaski Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzki, gocki, wandalski dziedziczny Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, a mianowicie dygnitarzom, urzędnikom i wszystkim wobec obywatelom województwa bełskiego, uprzejmie i wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Uprzejmie i wiernie nam mili.

Jak my przed tym zawsze przez uniwersały nasze uprzejmości i wierności wasze o następowaniu wojsk tatarskich na państwa koronne obwieszczać i napominać zwykli, abyście się na ostrożności mieli i do wojska naszego ściągali, tak i teraz, iż mamy pewną wiadomość, że już wojska tatarskie nadciągają, obwieszczamy o tem niebezpieczeństwie uprzejmości i wierności wasze, przestrzegając i napominając, abyście się na ostrożności mieli i w gotowości sposobiali, i do wojska naszego kupili, i z nim spólnie odpór temu nieprzyjacielowi dawali. Gdyż lepiej w kupie ojczyzny jako przystoi synom koronnym bronić niż pojedynkiem dostatki i dusze chrześcijańskie, i ubogich poddanych w ręce pogańskie podawać. Co gdy uprzejmości i wierności wasze z powinności swej rycerskiej i chrześcijańskiej uczynicie, ojczyznę i dostatki swe, i samych siebie w całe zachowacie.

Co aby do wiadomości wszystkich przyść mogło, rozkazujemy urzędowi grodzkiemu, aby ten uniwersał nasz według zwyczaju do akt wpisawszy, publikowali. Dan w Warszawie, dnia 28 miesiąca czerwca r. P. 1627, panowania naszego polskiego 40, szwedzkiego 35.

Sigismundus Rex

Joannes Lipski

5. Manifestacja Żydów bełskich, dzierżawców podatku czopowego – Bełż, 23 lipca 1627 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 212, s. 572-573 – oblata; w grodzie bełskim wniesiono w dniu 23 lipca 1627 r. [feria 6 in crastino festi Sanctae Mariae Magdalenae a. D. 1627].

Judeorum Belzensium et arendatorum ducillorum manifestatio.

Ad officium actaque praesentia castrensia capitanealia Belzensia personaliter venientes Perfidi et Infideles Lewko Jakubowicz et Marko Abrahamowicz, cives et incolae civitatis Belż, vigore certi contractus cum Gen. olim Stanislao Barzykowski notario castrensi et exactore ducillaris palatinatus Belzensis initi et finali eodem ducillorum arendatores solennem manifestationem [573] et protestationem coram officio praesenti fecerunt.

Ideo quia ipsi parati erant primam ratham eorundem ducillorum secundum hunc eundem contractum pro tempore et loco in eodem contractu specificato, ad manus eiusdem exactoris reddere et persolvere. Verum quoniam in primis morbus post haec et mors ipsa eundem Gen. exactorem repente surripuit ideo etiam ipsi hanc ratham videlicet summam 2 millium florenorum polonicalium ad ^afiscum^a solus debitam non redderunt nec persolverunt. Proinde praecavendo indemnitati suae idem protestantes ne postea a quopiam iure infestentur, solenniter iterum atque iterum de hac sui diligentia protestatur et in verificationem praemissorum ostenderunt et commonstraverunt officio praesenti summam pecuniariam duorum millium florenorum polonicalium extendendam parati, easdem cui competierit reddere, de eadem vero reddita et persoluta quietationem recipere sed quoniam nullus comparuit ipsi pecuniam sursus ab officio praesenti receperunt et effiderisserunt.

^{a-a} lekcja niepewna

142. Sejmik przedsejmowy w Bełżu, 31 sierpnia-2 września 1627 r.

1. Uniwersał Zygmunta III zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełżu na dzień 31 sierpnia 1627 r. – Warszawa, 12 lipca 1627 r.

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 212, s. 585 – tylko formułka aktykacyjna, treści uniwersału nie przepisano; w grodzie bełskim oblatował Gen. Wojciech Słupski dworzanin pokojowy J.K.M. (cubicularius) w dniu 6 lipca 1627 r. [feria 3 post festum Sancti Petri in Vinculis proxima a. D. 1627].

Inne rękopisy: **Rp. 2** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 80, s. 1606 – w księdze tylko notka aktykacyjna, tekstu uniwersału nie przepisano.

2. *Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 31 sierpnia-2 września 1627 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 212, s. 683-693 – *oblata*; w grodzie bełskim oblatował Nob. Jakub Białobocki w dniu 2 września 1627 r. [feria 5 post festum Decolationis Sancti Joanni Baptistae proxima a. D. 1627].

LSB 1572-1668, s. 119-123.

My rady, dygnitarze, urzędnicy i wszyscy obywatele stanu rycerskiego w województwie bełskim, na dzień dzisiejszy ultima augusti do Bełza na sejmik powiatowy przez J.K.M. złożony zgromadzeni, obraliśmy z pośrodku siebie na sejm walny warszawski pro die 12 octobris przypadający posłów, ichm. panów Stanisława Wieteskiego stolnika ziemie bełskiej, Balcera Brodeckiego starostę jasielskiego, Tomasza Napiórkowskiego i Jana Gorajskiego.

Którym zleciliśmy, aby przy przywitaniu J.K.M. i oddaniu uniżonych służb i wiernego poddaństwa naszego winszowali J.K.M. długo fortunnego zdrowia i szczęśliwego nam panowania, a przy tym uniżenie podziękowali za miłościwe obmyślanie [684] i o zabezpieczeniu niebezpieczeństwom tak postronnym, jako i wewnętrznym R.P., ojczyznę naszą zachodzącym, i o zatrzymaniu całości praw, swobód i wolności naszych, i cokolwiek do dobrego i spokojnego rządu do R.P. naszej należy, według powinności swej pańskiej i miłościwej, którą nam przez posła swego w instrukcyje uczynić raczył deklaracyje. A przy tym do konsultacyje sejmowej zleciliśmy jem te artykuły.

1. Naprzód aby według starych praw i zwyczajów sejmowe namowy od recesu zaczyнали według recesu ostatniego, inkludując w to wszystkie egzorbitancyje, które się stały przeciwko prawom i wolnościom pospolitym, także i wakancje i rozdanie dygnitarstw i urzędów według prawa pospolitego, i żeby nie przystępowali do żadnych dalszych konsultacyje, ażby egzorbitancyje wszystkie praw i wolności naszych w klubę swą wprawione były.

2. A uprzątnąwszy egzorbitancyje i wewnętrzne urazy R.P. naszej, aby do obmyślenia obrony R.P. od niebezpieczeństw nieprzyjaciół koronnych zachodzących przystąpili, na które niebezpieczeństwa taką jem instrukcję podajemy. Naprzód, iż wojny bez wodzów być nie mogą, a hetmaństwo wielkie i polne de necessitate potrzebne jest, zwłaszcza że nie z jednej strony niebezpieczeństwa na R.P. zachodzą, prosić mają panowie posłowie, aby J.K.M. integrum magistratum bellicum, to jest wielkiego i polnego hetmanów, podać raczył R.P. Po tym, co się tknie, jeżeliby co maioris periculi od ściany pogańskiej in Rempublicam ingrueret, tedy według dawnego trybu i zwyczaju pospolite ruszenie w rękę J.K.M. zostaje, sine divisione jednak belli. A contra repentinos incursus od pogaństwa, także i przeciwko Gustawowi⁴⁷⁹, jeżeliby insze województwa et ordines [685] Regni pobory jakie et subsidia pieniężne uchwalili, tedy w tej mierze limitatam facultatem dajemy panom posłom naszym takim sposobem. Iż choć naniżej sobie czyniąc in tam labefactatis viribus i prawie succisis nervis dostatków naszych, patrząc na taką necessitatem Reipublicae, dozwalamy im cztery pobory

⁴⁷⁹ Gustaw II Adolf król Szwecji.

pozwolić, z których połowica ma być na obronę Ukrainy, a połowica na wojnę pruską, z tem dokładem, aby sposób obmyślili, żeby te pobory nie przez ręce skarbowe, ale przez szafarze na to od R.P. wysadzone, jeśli będzie zgoda wszystkich stanów, byli tym wojskom oddane.

3. A iż reszty przeszłych poborów przy skarbie zostają, tedy zlecamy panom posłom, aby się domawiali, żeby jm. pan podskarbi⁴⁸⁰ dostateczny rachunek uczynił i aby nic mu na liczbie nie przyjmowano, tylko co by na potrzebę wojenną właśnie wydał et non in alios usus quosvis privatos. Do tego ichm. panowie duchowni do skarbu nie dodali sumy 36 tys., citra vel ultra, którą byli pozwolili na ekspedycję chocimską, tedy aby i ta reszta oddana była na tęż potrzebę R.P. A widząc gwałtowny R.P. i nasz niedostatek, żądać ichm. usilnie panowie posłowie nasi mają, aby ex amore patriae et ex zelo pietatis przyłożyli się dostatkami swemi do poratowania ojczyzny, a osobliwie, aby choć połowicę intrat swych na ten raz obrócili.

4. Annaty i sakry aby według statutów dawnych nie gdzie indziej, tylko na obronę R.P. obrócone były, mają efficere panowie posłowie nasi.

5. Sołtysi i wójtowie w dobrach duchownych aby służbę R.P. odprawowali i podatki dali, a gdzieby zniesione byli, aby in integrum restytuowane byli, ne defensio Reipublicae diminuat.

6. Widziemy to, iż pogłówne żydowskie, gdzieby sprawiedliwe wybrane było, wielką akcesją ad subsidia Reipublicae uczyniłoby, [686] przeto panowie posłowie nasi mają się starać o to, aby w każdym województwie albo przez urząd grodzki i miejski, albo przez dwóch szlachciców na to na sejmikach obranych i przysięgłych sprawiedliwie wybierane było i registr capitum ich aby był opisany i do akt podany. A to wybieranie aby w dobrach tak królewskich, jako duchownych i szlacheckich było, krom wszelkiej prepedycyjej quarumcunque personarum, aby żadnym sposobem uchronić się nie mogli, a solucyja od głowy, jako na sejmie uchwalono będzie, ma być i aby do tegoż pogłównego Ormianie należeli.

7. Niektórzy mieszczanie plebeiae conditionis trzymają bona terrestria et regalia w różnych województwach, tedy aby każdy plebeius takowe dobra trzymający powinien na tę potrzebę R.P. połowicę intraty swej dać et quotam medietatis iuramento liquidare w grodzie swym, starać się mają o to panowie posłowie.

8. Zlecamy to panom posłom naszym, aby ichm. panu hetmanowi⁴⁸¹ za przewagi i trudy jm. publice podziękowali, także i rycerstwu wszystkiemu gratitudinem według zgody inszych województw oświadczyli.

9. Egzorbitancje zniósłszy i obronę takowym sposobem namówiwszy, i to zda się nam być za rzecz potrzebną, aby J.K.M. żadnych legacyjej externarum gentium nie słuchał i odpraw posłów nie czynił, także i transakcyjej żadnych z postronnemi pany nie miewał, i legacyjej do nich nie wyprawował bez wiadomości i konsensu ichm. panów senatorów przy boku swym będących. A co sejmowi należy, aby się bez sejmu nie odprawowało.

⁴⁸⁰ Hermolaus Ligeza podskarbi wielki koronny.

⁴⁸¹ Stanisław Koniecpolski hetman polny koronny.

10. Zaciągnięcie żołnierza cudzoziemskiego in tanto numero et tanto stipendio ciężka R.P. naszej i niebezpieczna rzecz zda się nam być, uważając *diversos casus* różnych [687] R.P., co raczej do uważenia stanom koronnym podając, zabiegać temu mają panowie posłowie, aby tym sposobem R.P. in *discrimen* jakie nie przyszła, raczej by o tym myśleć, aby te wojny *proprio et domestico milite* odprowadzane były, co by *commode* być mogło, gdyby wybrańce porządnie wyprawowano i przez rotmistrzów służyłych, osiadłych, dobrych ćwiczeni byli, za wczesnem dawanem im listów przypowiednich.

11. Należy na tem R.P. i ukraińnemu bezpieczeństwu, aby panowie starostowie ukraińni mieszkali obecnie na zamkach ukraińskich, a który by nie mieszkał, aby *privatione officii* karany był, o co *forum ad instantiam cuiusvis peremptorie inter causas officii* na Trybunale.

12. A iż *pecunia est nervus belli*, która *pretia rerum et commercia* nam trudni, tedy starać się o to mają panowie posłowie, aby moneta dobra kowana była, wedle tej próby, jaka była podczas szczęśliwej koronacji J.K.M., co by się sprawić mogło przez komisarzy na [to] z senatu i z poselskiej izby wysadzone. A co się tćnie zniżenia ceny złota i srebra, tedy zda się nam być trudna, póki moneta dobra nie będzie. Za czym o to prosić mają J.K.M. panowie posłowie, aby dobrą monetę R.P. opatrzyć rozkazał, gdyż dobrą monetą wszystkie *commercium et pretia rerum* w R.P. snadnie się naprawią.

13. A dokąd skutecznie *res nummaria* w klubę wprowadzona nie będzie, tedy *interea temporis* komisja lubelska de *pretiis rerum* uchwalona, do skutku i egzekucyj aby na tym sejmie przywiedziona była i reasumowana.

14. W jednej R.P. mieszkając, równe ciężary obrony jej [688] ponosić mamy. Nasze województwo, acz od pogaństwa utrapione, jednak *laudo* przeszłego sejmu sześć poborów wydało, a drugie województwa *immunia a periculo* od pogaństwa, a bliższe niebezpieczeństwu pruskiemu tak wiele podatków nie dali, przeto starać się mają panowie posłowie, aby w tej mierze porównanie było.

15. Przez kupowanie dóbr *per clericum* i duchowne osoby jakowa się *diminutio defensionis Reipublicae* dzieje, jasna rzecz jest, gdyż temu i dawne prawa zabiegały, a przetoż od tego czasu aby nie wolno było osobom duchownym *cuiuscunque status et conditionis ac praeeminentiae, quovis titulo iuris bona terrestria acquirere*, i aby takowych zapisów urzędy *sub nullitate actus* nie ważyli się przyjmować, et *sub poenis contra negligentes officiales sancitis* zlecamy panom posłom naszym, aby czynili staranie o to.

16. Zażalenie spraw czwartkowych i sobotnich na Trybunale wielką zwłokę sprawom i sprawiedliwości czyni, które aby prędzej uprzątnąć się mogli, starać się mają panowie posłowie o to, żeby albo na początku Trybunału *ante remissas*, albo na skończeniu każdego województwa sądzone były. A dobrze by i sposób namówić prędszego dochodzenia sądów spraw województw.

17. Należy R.P., aby każde *subsellium* zostawało *intra terminos* władzy i prerogatywy swej prawem *pospolitem* opisanej, zaczyn iż Trybunał Lubelski w tym roku terażniejszym przestąpił tę granicę i przy dekretach pewnych *ultra iudicatum* (co właśnie Trybunałowi należy) przydał takie *klausuly*, które *vim publicae legis* mają, jako w sprawie pana Samuela Bolestraszyckiego i pana Andrzeja Firleja. Starać się będą

panowie posłowie, żeby te dekreta kasowane były, a to *cautum*, żeby Trybunał nie [689] uzurpował sobie *in posterum sejmowej legum condendarum* władzy i jeżeliby i na insze którekolwiek osoby takowe obciążliwe dekreta trybunalskie zaszły, tedy aby *nullitatis vitio subiacerent*.

18. Ponieważ *interest Reipublicae*, żeby wszystkie stany w pokoju i w miłości powinny z sobą żyjąc, tym sposobniej *unitis viribus et animis* niebezpieczeństwom R.P. zabiegać mogli, starać się mają panowie posłowie i *efficere* to koniecznie, żeby ludzie *diversae religionis* przez tumulty lubelskie urażeni i poszkodzeni słusznymi, którymi by się *aequalitas (anima libertatis)* nie naruszyła, sposobami ukontentowani byli.

19. A iż pod sądzeniem Trybunału Lubelskiego częste się *insolencyje* i tumulty od szkolarzów i inszych luźnych, i różnych ludzi, do nich się nie mieszających, dzieją, i turbacja *pacis publicae* stąd zachodzi, tedy starać się o to mają panowie posłowie, aby takie ekscesy, *nullo respectu personarum habito*, karane były przez Trybunał i żeby osoby takowe żadnym pretekstem *severitatem iuris* nie mogły uchodzić.

20. *Ordo equestris primaria pars Reipublicae* na sądy trybunalskie aż czwartego roku obierany bywa, a z stanu duchownego co rok na te sądy jedneż osoby wysyłane bywają, zaczym o to się starać mają panowie posłowie, aby *eidem aequalitati clerus* subiaceret.

21. A gdy z której kapituły sprawa przypadnie, aby deputati z tej kapituły od sądu wychodzili.

22. Iż według konstytucyj deputati sądów trybunalskich *in loco iudiciorum* nim miejsca swe zasiadają, przysięgę *de iuris forma* odprawują, a osoby duchowne z gotowemi przysięgami przyjeżdżają, tedy iż to do poprawy Trybunału należy, mają to *efficere* panowie posłowie nasi, aby panowie duchowni też przysięgę na Trybunale, jako i drudzy, odprawowali, to przyłożywszy w przysięgę, iż *neque personae ecclesiasticae, neque saecularis, neque bonorum ecclesiasticorum respectum sunt habituri*. [690]

23. W sprawach między duchownymi a świeckimi osobami aby wszyscy deputati, tak duchowni, jako i świeccy, wotowali.

24. Trafiają się akcje, że ichm. księża biskupi *una cum suo capitulo* pozywają stan szlachecki pro *diversis iniuriis simplicibus de fundis afficientibus* et w inszym od szlachty pozywani bywają. In eo casu, gdy przysięga którejkolwiek stronie nakazana będzie, tedy jako szlachcic actor sam przysięga, aby i sam ksiądz biskup *in persona sua* przysięgał et non per canonicos.

25. I tym stan szlachecki obciążony jest, w każdym prawie na świecie *preskrypcje* są, aby *rerum dominia in incerto* nie były, więc szlachcic ma *preskrypcją* przeciwko duchownym, a duchowieństwo pretenduje sobie, iż *nullam* ma *praescriptionem* przeciwko szlachcicowi *in bonis terrestribus*, przetoż i to postanowić trzeba, aby i takowym duchownym sprawom *preskrypcja*, choć dłuższa, postanowiona była.

26. Za rozmnożeniem swejwolej chłopci z gruntów i słudzy *plebeiae conditionis*, także też i alumni od panów uciekają, a za dopuszczeniem apelacyjnej zwłoka się dzieje, za tym też i szkoda. Do tego też i mała poena *centum marcarum* powód daje, dlatego aby tam pro *fugitivo cmethone, quam famulo plebeio ac alumno* apelacyja nie była dopuszczona, a *ratione susceptionis famuli plebei sine literis testimonialibus* et alum-

ni aby poena quingentarum marcarum poloncialium uchwalona była, starać się mają panowie posłowie nasi.

27. Aczkolwiek prawem pospolitym obwarowano jest, iż o myto wolno do któregokolwiek sądu i urzędu pozwać, jednak iż się takowi ludzie znajdują, którzy to, co przodkowie nasi ad libertatem tuendam wynaleźli, in oppressionem stanu szlacheckiego obracają et iure abutuntur, pozywając niesłusznie do kilku grodów pro uno termino, przeto aby kładzenia pozwów o myto relacja w grodzie własnym na dwie niedzieli przed terminem zeznana [691] była, a jeśli by co na jedną osobę na różnych terminach pod jedenże czas otrzymano było, tedy hoc ipso facto nullitati ma subiacere i na kim by banicyja in alieno foro otrzymana była, aby była ważna relacja ad cassandam in proprio districtu zapisana.

28. Zlecieliśmy byli na przeszły sejm walny panom posłom naszym w artykułach, aby gorące staranie czynili, żeby puszcza i lasy wszystkie, których przed tym mieszczenie bełscy zażywali, przez jm. pana wojewodę ruskiego⁴⁸² do dzierżawy augustowskiej przyłączone, iuxta illorum privilegia w używanie miastu Bełzu były przywrócone. Ale iż za zatrudnieniem spraw R.P. ten artykuł żadnego efektu nie wziął, tedy i teraz, ponieważ i miasto samo, i my wszyscy obywatele województwa tego, którzy zjazdy swe tu miewamy, wielką stąd ponosimy angarią, że mosty i przejazdy dla niedostatku drzewa nie mogą być naprawowane, znowu prosić mają panowie posłowie, aby J.K.M. rewizory dać raczył, którzy by w tę krzywdę, tak naszą, jako i miejską, wejrzeni i liberam incisio-nem w tym lesie tak, jako przed tym bywała, mieszczanom przysadzili.

Petita

Wniosą gorącą prośbę panowie posłowie nasi za jm. panem Andrzejem Batorem o indigenatum, ponieważ i z domami przednimi w tej Koronie powinowactwem związany⁴⁸³, i dom jego sam nieśmiertelnemi K.J.M. śp. Stefana w tej R.P. zasługami dosyć w tej Koronie zalecony, za którymi podobno tę wdzięczność odniósł był od R.P. tenże dom panów Batorych.

Za jm. panem [Fabianem] Czerną kasztelanem chełmińskim, którego [692] nieprzyjaciół zniszczył, wszystkie majątności mu pobrawszy i wniwecz prawie obróciwszy, dla cnoty i wiary jego, którą J.K.M. panu swemu oświadczył, zatrzymywając miasto Gdańsk in fide Reipublicae, wnieść mają panowie posłowie gorącą instancją, żeby J.K.M. condignam rationem zasługi calamitatis jego mieć raczył.

Ponawiając zwyczajną prośbę naszą do J.K.M. za panem Tomaszem Napiórkowskim, zlecamy panom posłom naszym, żeby gorąco prosili J.K.M., aby sprawę jego, którą ma o Ornatowice⁴⁸⁴, na tem sejmie sądzić raczył.

Upatrując wielką dezolacją kościoła parochialnego grabowieckiego, która nastąpiła dla inkorporacji parochii do kapituły chełmskiej ob defectum dożywotniego

⁴⁸² Być może Jan Daniłowicz wojewoda ruski w latach 1613-1628. Nie ma jednak pewności, że dzierżył on starostwo mostowskie (augustowskie) w województwie bełskim.

⁴⁸³ Andrzej Batory (ostatni męski potomek z głównej linii Batorych z Somlyó) był synem Stefana Batorego, namiestnika Krasnego i Zofii z Kostków, spowinowaczonej z Ostrogskimi.

⁴⁸⁴ Ornatowice, w. w pow. grabowieckim (obecnie w pow. zamojskim, woj. lubelskim).

plebana, zlecamy panom posłom naszym, aby prosili J.K.M., żeby kościołowi temu plebana dożywotniego dać raczył, który by i proventibus ecclesiasticis szafował, i one in ornamentum eiusdem ecclesiae obracał.

Za oo. bernardyny sokalskimi, którzy wielkie praeiudicium od mieszczan sokalskich cierpią, albowiem grunty im z dawna należące odejmują i drogi zwyczajne do klasztoru zakopują, mają pilne staranie i prośbę czynić do J.K.M. panowie posłowie nasi, gdyż ta rzecz nie tylko samym oo. i klasztorowi, który z obrony jest bardzo potrzebny tym krajom naszym, jest praeiudiciosa, ale też i nam wszystkim obywatelom województwa tego, którym przejazdy tak do klasztoru, jako i do gościńca zwyczajnego bardzo się zatrudniają, prosić o to J.K.M., aby raczył dać rewizory na uspokojenie tej kłótni między nimi.

Także za zakonniczkami sokalskimi o rewizory przyczynić [693] się mają do J.K.M. za naprawę bardzo złego przejazdu, który pod samym klasztorem ich jest.

Stojanowskie⁴⁸⁵ mieszczany jako w przeszłych sejmowych petitach, tak i teraz panom posłom z ich postulatami pro finali komendujemy.

Datum w Bełzie, przy skończeniu sejmiku 2 septembris a. 1627.

Marek Oleśnicki z Oleśnik n[otarius] t[errae] B[elzensis], marszałek natenczas sejmiku bełskiego m.p.

143. Sejmik deputacki w Bełzie, 13 września 1627 r.

Nie odnaleziono informacji o sejmiku. Deputat bełski nie pojawił się na sesji piotrkowskiej (Deputaci, cz. 2, s. 75).

144. Sejmik relacyjny w Bełzie, 12 stycznia 1628 r.

1. Deklaracja posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego

Vol. const., t. 3, vol. 2, s. 33.

Województwo bełskie, poborów łąnowych cztery. Czopowe jedno. A do braci sześć poborów i poborca. Z tą deklaracją, aby Ukraina miała obronę namówioną. Sejmik dnia 12 stycznia [1628].

⁴⁸⁵ Stojanów, m. w pow. bełskim (obecnie wieś Стоянів w rej. radziechowskim, obw. lwowskim, Ukraina).

2. *Laudum sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 12 stycznia 1628 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 213, s. 20-22 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Adam Rudnicki podstarości bełski i marszałek sejmiku w dniu 12 stycznia 1628 r. [feria 4 post festum Sanctorum Trium Regum proxima a. D. 1628].

LSB 1572-1668, s. 123-124.

My dygnitarze, urzędnicy, rycerstwo i obywatele województwa bełskiego, [21] którzyśmy się tu do Bełza na dzień 12 miesiąca stycznia uchwałą sejmu przeszłego dla obierania poborcy do poborów pozwolonych i do postąpienia większych na obronę R.P., w których się ichm. panowie posłowie nasi do nas referowali, złożony, zjechali, takąśmy między sobą zgodną uchwałą na tem sejmiku namówili.

Aczkolwiek gniewem Bożem, którem nasze kraje Pan Bóg przez ten czas tak powietrzem i pogańskimi inkursyjami nawiedzał, do tego i przeszłemi kontrybucyjami poddani nasi dosyć utrapieni i majątności prawie wniwecz obrócone są, a co żałośniejsza, widzimy to et non sine gemitu przyznać musimy, iż i te biedne pobory nasze, w które nas te nieszczęsne zaciągi R.P. wprawiły, nie taki szafunek mają, jaki by słusznie mieć miały, cośmy z relacyj posłów naszych zrozumieli. Wszakże patrząc na takie R.P. ojczyzny naszej calamitates, które ją zewsząd premunt i onych im dalej tym więcej przybywa, przychylając się do instrukcyj K.J.M. p.n.m. do tych czterech poborów na sejmie przez posły nasze pozwolonych, dwa pobory pozwalamy, ciężko sobie i poddanem naszym czyniąc, pewni tego będąc, iż te dwa pobory przez nas nateraz pozwolone J.K.M. p.n.m. na obronę Ukrainy, według intencji sejmiku tego obrocić będzie raczył.

A iż uchwałą sejmu przeszłego oddawanie poborów pozwolonych od święta Bożego Narodzenia do św. Jagniszki [od 25 grudnia 1627 do 21 stycznia 1628 r.] postanowione, od tego czasu zaś do skarbu wniesienie we dwie niedzieli naznaczone jest, a nam sejmik obierania poborcy dopiero na dzień dzisiejszy złożony, na którym acześmy poborcę obrali, jednak przysięga jego według uniwersału od aktu dzisiejszego na kwerelach przyszłych aż w półtóry niedzieli przypada, zaczym niepodobna rzecz, aby egzakcja tych poborów według uniwersału tak prędko stanąć mogła, przetoż necessario musieliśmy czasu do oddawania tych poborów pomknąć do środopósicia [15 marca].

Które dwa pobory do czterech, uchwałą sejmową naznaczone przyłączywszy, powinni będziemy oddać na czas wzwyż mianowany do rąk ur. [22] pana Stefana Iżyckiego, poborcy przez nas zgodnie obranego. A te pobory pan poborca nasz do jm. pana podskarbiego koronnego⁴⁸⁶ oddać powinien będzie nadal we dwie niedzieli po środopósiciu [15 marca].

O którym pomknieniu czasu daliśmy sprawę posłowi K.J.M. urodzonemu panu Aleksandrowi Komorowskiemu i do jm. pana podskarbiego wysyłamy, ochraniając w tem bona fide teraźniejszego poborcę naszego, aby o to pomknienie czasu (do czego nas sama ścisłość czasu do tak prędkiego wybierania poborów przywodzi) żadnej

⁴⁸⁶ Hermolaus Ligęza podskarbi wielki koronny.

od skarbu J.K.M. trudności nie miał. Także i o to, aby wybieranie czopowego według prawa i zwyczaju dawnego przy temże panu poborcy naszym zostawało, intercesyją naszą do jm. pana podskarbiego koronnego osobnem pisaniem imieniem województwa naszego przez jm. pana marszałka koła naszego wnosimy.

Którę uchwałę naszą zgodnie zleciliśmy jm. panu marszałkowi koła naszego do ksiąg grodzkich z podpisem ręki jego i przyciśnieniem pieczęci podać. Działo się w Belzie, 12 dnia stycznia r. P. 1628.

Adam Rudnicki podstarości i marszałek natenczas koła sejmiku bełskiego ręką swą.

3. *Manifestacja Stefana Iżyckiego poborcy województwa bełskiego – Belz, 3 kwietnia 1628 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, opis 1, 213, s. 144* – oblata; w grodzie bełskim wniesiono 3 kwietnia 1628 r. [feria 2 post Dominicam Laetare Quadragesimalem proxima a. D. 1628].

Exactor palatinatus Belzensis manifestatur.

Ad officium actaque praesentia castrensia capitanealia Belzensia personaliter veniens Gen. Stephanus Iżycki exactor palatinatus Belzensis solennem diligentiam, praecavendo indemnitati sua, contra officio praesenti fecit.

Ideo quia iuxta constitutiones Regni a novae nobilitate⁴⁸⁷ circa contributionum sex duplicem agrariam de laneo quolibet respectu eius et novae nobilitatis per florenos 10 non persolverunt, per quod in poenas constitutionibus Regni laudatis, videlicet confiscationis bonorum omnium et summarum pecuniarium incident et incurrent tum quod nulli nobiles in palatinatu Belzensi inveniuntur, qui divenditis bonis suis haereditariis ex interesse vitam suam degunt atque nulli revenditores equorum in civitatibus palatinatus Belzensis extant. Ratione quorum praemissorum hanc protestationem et manifestationem fecit.

4. *Manifestacja Stefana Iżyckiego poborcy województwa bełskiego – Belz, 16 maja 1628 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, opis 1, 213, s. 147-148* – oblata; w grodzie bełskim wniesiono w dniu 16 maja 1628 r. [feria 3 post Dominicam Iubilare proxima a. D. 1628].

Exactor palatinatus Belsensis manifestatur. [148]

Ad officium actaque praesentia castrensia capitanealia Belzensia personaliter veniens Gen. Stephanus Iżycki exactor palatinatus Belzensis suo et fisci Regii nomine solennem diligentiam et manifestationem contra officium praesens fecit.

⁴⁸⁷ Informacje na temat obciążeń nowej szlachty zob. „Uniwersał poborowy na seymie walnym koronnym warszawskim uchwalony roku MDCXXVII” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 29).

Ideo quia ipsi terminos quaerelarum castrensiū capitanealium Belzensium (post conventum generalem Varsaviae proxime celebrandum) proclamationem ad duas septimanas iuxta praescriptum legum publicarum firmare mandaverunt, proinde de nullitate eiusdem reclamationis et de succumbatione poenarum exinde secularum ac retardationem causarum fisci, praecavendo indemnitati suae, solenniter manifestationem et protestationem fecit.

145. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 5 czerwca 1628 r.

1. *Uniwersał Zygmunta III zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 5 czerwca 1628 r. – Warszawa, 25 marca 1628 r.*

Rp. 1 CDIAUL, *Fond 1, opis 1, 213, s. 144* – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Jan Wołyński w dniu 11 kwietnia 1628 r. [feria 3 post Dominicam Iudica Quadragesimalem proxima a. D. 1628].

Inne rękopisy: **Rp. 2** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 81, s. 77-80 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował Gen. Józef Rukiewicz dworzanin pokojowy J.K.M. (cubicularius) w dniu 8 kwietnia 1628 r. [Sabbatho post Dominicam Quadragesimalem Laetare proximo a. D. 1628].

Zygmunt III z Bożej łaski Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie a szwedzki, gocki, wandalski dziedziczny Król.

W., ur., szlachetnym dygnitarzom, urzędnikom i wszystkim stanu rycerskiego województwa bełskiego obywatelom uprzejmie i wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Uprzejmie i wiernie nam mili.

Iż na blisko przeszłym sejmie stany koronne i W.Ks.L. złożenie sejmu trzyniedzielnego sine solennitatibus gwoili tym, którzy by na R.P. następowali niebezpieczeństwom, uchwalili i nam w moc dali, przeto przychylając się w tej mierze do uchwały sejmowej i za radą panów rad przy boku naszym natenczas będącym, a bacząc i uważając tak nagłą R.P. potrzebę i niebezpieczeństwa, które R.P. zachodzą, a wstrętu i gruntownego ratunku potrzebują, składamy sejm walny trzyniedzielnny w Warszawie na dzień 27 miesiąca czerwca, a sejmiki powiatowe jako innym województwom i powiatom na zwyczajnych miejscach, tak i obywatelom województwa bełskiego w Bełzie na dzień 5 tegoż miesiąca, a główny tamecznym powiatom w Korczyni [224] na dzień 19 miesiąca tegoż naznaczamy. Żądamy tedy i napominamy uprzejmości i wierności wasze, abyście na sejmik pomieniony zjechali, instrukcyi od nas posłowi danej przesłuchawszy, te, które R.P. niebezpieczeństwa z różnych stron zachodzą uważywszy, posły swe na sejm, ludzie mądre, w sprawach R.P. biegłe i te, którzy by całość i dobro R.P. na pieczy mieli, dawszy im władzę o tych niebezpieczeństwach z innemi stanami koronnemi radzić i onym gruntownie zabiegać. Który sejm lubo extraordinarie złożony jest, deklarujemy, że na nim sprawy fisci i o kwartę sądzone i odprowowane będą.

Ażeby ten uniwersał nasz wszystkich wiadomości doszedł, rozkazujemy urzędowi grodzkiemu, aby podług zwyczaju obwołać i publikować kazali dla łaski naszej. Dan w Warszawie, dnia 25 miesiąca marca r. P. 1628, panowania naszego polskiego 40, a szwedzkiego 35 r.

Sigismundus Rex

Petrus Gembicki s[ecretarius] R[egis]

2. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 5 czerwca 1628 r.

*Rp. AGAD, AR II, 999, s. 1-2 – kopia*⁴⁸⁸.

Instrukcja sejmiku bełskiego pro die 5 mensis iunii a. D. 1628 od J.K.M. złożonego, dana ichm. panom posłom zgodnie obranym, to jest jm. panu Janowi Komorowskiemu podczaszemu ziemie bełskiej, jm. panu Jerzemu Wózuczyńskiemu z Wózuczyna, jm. panu Tomaszowi Jankowskiemu z Karnkowa, którzy przy pocałowaniu ręki J.K.M. p.n.m. przez jm. pana marszałka poselskiego opowiedzą J.K.M. wierne poddaństwo nasze i powinszują J.K.M. zdrowia, fortunnego i szczęśliwego panowania przy całości R.P. w takowej wariacyjej rzeczy wszystkich, jako teraz nas Pan Bóg mieć chce, że i sejmikujemy trzy razy w jednym roku, i sejmujemy dwa razy, a przecie nie możemy się domacać gruntownej rady o R.P. Więc że i pobory dajemy ustawicznie wielkie i takowe, które już prawie in immensum wychodzą, a przecie potrzeby R.P. nie mają pieniędzy.

Nie znajdując już ani w głowach naszych rady, ani w mieszkach pieniędzy, z tym tylko na wszystkie punkta propozycyjej J.K.M. wyprawujemy pany posły nasze na ten sejm, aby się porozumieli ze wszystkimi województwy koronnemi i szukali modos et rationes, jakoby R.P. i poratowanie in suis angustiis mieć mogła i pociechę in desideriiis, o którą dawno J.K.M. i gorąco prosimy, odniosła. Poruczając to fidei et conscientiae onych, aby nic singulare na nas, ale tylko to na co wszystkie województwa zgodzą się, nie przynosili, a tego osobiłwie domawiali się, aby z przeszłych podatków na tę wojnę pruską wydanych sufficiens ratio et consona legi uczyniona była, nie przyjmując w nie nic takiego, cokolwiekby i prawu, i zwyczajowi dawnemu przeciwnego znajdowało się. Przy tym tego osobiłwie ostrzegając, aby praesidium w Krainie⁴⁸⁹ od pogan z kwarty zupełnej ustawicznie było i żeby kwarty nie ujmowano, ani na inszą stronę obracano, jako o tym mamy prawa dawne pro finali.

I tę rzecz rozumiemy być potrzebną do prowadzenia porządnego tej wojny pruskiej, aby preditores zamku malborskiego, R.P. tak wielkiego klejnotu, którzy na przeszłym sejmie już zaczęli się sprawować J.K.M., finaliter osądzeni byli propter disciplinam et

⁴⁸⁸ Za wskazanie tej instrukcji wydawcy dziękują dr. Oleksijowi Winnyczenec.

⁴⁸⁹ Ukrainie.

terrorem inszym, którzy w tejże prowincyjey i po inszym pograniczu powierzone sobie fortece R.P. trzymają.

A chociaż w instrukcyjey naszej jako najbardziej brevitati studemus, a przecie nie godzi się nam denegare petentibus, a zwłaszcza braci naszej i inszym afflictis intercesyjey do J.K.M., a przeto poruczamy panom posłom naszym, aby się przyczynili i prosili J.K.M.

Naprzód za ks. jm. [Krzysztofem] Radziwiłłem hetmanem polnym W.Ks.L., aby J.K.M. i na zasługi jego zacne miłościwy wzgląd mieć raczył, i długi asekurowane od R.P. istotnie mu zapłacić kazał, i zamek jego birżański, który na samym pograniczu jest od nieprzyjaciela praesidio Reipublicae, według praw dawnych opatrzył, gdyż to wszystko ku dobremu R.P. ściągać się może.

A od nas samych imieniem województwa wszystkiego prosić J.K.M. o to będą panowie posłowie, aby ks. jm. [Krzysztofa] Radziwiłła jako hetmana uprzywilejowanego i w sprawach [2] wojennych doświadczonego i zasłużonego J.K.M. raczył wokować i zażywać do spraw wojennych.

Potym za hospodarem jm. wołoskim⁴⁹⁰ prosić będą J.K.M. i R.P., aby toż beneficium, które przodkowie jego od R.P. mieli, to jest indygenat, i on teraz za prośbą swą otrzymać mógł, i J.K.M., i R.P.

Potym za ichm. panami Hodorowskimi, aby w osobach ich i w tej sprawie, która im jest od jm. pana sandomierskiego⁴⁹¹ intentowana, nie były wzruszane prawa dawne o komisjach i dekreta trybunalskie, prosić o to gorąco J.K.M. i staranie usilne czynić będą.

Wiele barzo ichm. panów braci naszych uskarżają się na to, że poddane ich do przyległych województw, do Rusi i do Wołynia wywodzą z majątności, których dochodzić z wielką zwłoką w prawie przychodzi. Przeto jeśli by czas dopuścił na tym sejmie, postarają się pilnie panowie posłowie nasi, żeby w takowych akcyjach o zbiegłe chłopcy apelacyja pozwanym dopuszczona nie bywała.

Powszechna kwerela podobno wszystkich miast koronnych, ale osobliwie miasteczek województwa naszego placziwa jest, że okrutnie zdarci i zciemiężeni są stacjami pieniężnymi od rotmistrzów, tak jezdnych, jako i pieszych, i wybrańców, którzy włócząc się tu i niepotrzebnie bawiąc się, do wielkiego ubóstwa i zniszczenia ich przywiedli, prosić J.K.M., aby komizeracyją uczynić raczył nad poddanymi swymi, i pocieszyć ich jakokolwiek w tym utrapieniu, i obwarować na potym, aby ich inpune nie łupiono.

Ludzie religijey greckiej, obywatele bełscy suplikowali też, aby podług asekuracyjej sejmu przeszłego w pokoju zachowani byli i tych komendujemy panom posłom naszym.

⁴⁹⁰ Miron Barnowski-Mohyla gospodar mołdawski w latach 1626-1629 i 1633, posiadał dobra w Rzeczypospolitej i otrzymał polski indygenat.

⁴⁹¹ Mikołaj Spytek Ligeza kasztelan sandomierski.

146. Sejmik relacyjny w Bełzie, 31 lipca 1628 r.

1. Deklaracja posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków

Vol. const., t. 3, vol. 2, s. 51.

Województwo bełskie, poborów łanowych 6, a drugie 6 cztery niedziele po relacyjnym sejmiku. A dwa pobory i poborca do braci, tego dokładając, że się na przyszłym, da Pan Bóg, sejmie domówić mają powiatowego żołnierza.

2. Uniwersał Zygmunta III na sejmik relacyjny województwa bełskiego – Warszawa, 19 lipca 1628 r.⁴⁹²

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 213, s. 496-497* – oblaty; w grodzie bełskim oblatował Nob. Jan [...]taburth dworzanin pokojowy J.K.M. (cubicularius) w dniu 28 lipca 1628 r. [feria 6 in crastino festi Sancti Jacobi Apostoli proxima a. D. 1628].

Inne rękopisy: **Rp.** 2 APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 81, s. 201-202 – oblaty; w grodzie grabowieckim oblatowano w dniu 25 lipca 1628 r. [feria 3 ipso die festi Sancti Jacobi Apostoli a. D. 1628].

LSB 1572-1668, s. 124-125.

[497] Zygmunt III z łaski Bożej Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie, a szwedzki, gocki, wandalski dziedziczny Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, a mianowicie dygnitarzom, urzędnikom i inszym stanu szlacheckiego ludziom, obywatelom województwa bełskiego uprzejmie i wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Uprzejmie i wiernie nam mili.

Iż posłowie uprzejmości i wierności waszych pozwolenie podatków, które by terazniejszym potrzebom R.P. gruntownie wystarczyć mogli, wzięli sobie na sejmik do uprzejmości i wierności waszych, przeto składamy uprzejmościom i wiernościom waszym sejmik na dzień ostatni miesiąca lipca w Bełzie i donosimy to do wiadomości uprzejmości i wierności waszych, pokąd konstytucyje i uniwersał sejmowy z druku wydany nie będzie, żądając i napominając uprzejmości i wierności wasze, abyście się na pomieniony sejmik stawili i do tego się skłonili wszyscy, [co] od tychże posłów uprzejmości i wierności waszych przełożono będzie. Nic nie wątpimy, że uprzejmości i wierności wasze jako potrzebie samej, tak i żądaniu naszemu wygodzić nie zaniechacie.

Który uniwersał nasz aby wszech wiadomości doszedł, chcemy to mieć po urzędach grodzkich, aby niemieszkanie był publikowany, dla łaski naszej i powinności swej

⁴⁹² Uniwersał oblatowany w grodzie grabowieckim nosi datę 20 lipca 1628 r.

inaczej nie czyniąc. Dan w Warszawie, dnia 19 miesiąca lipca, r. P. 1628, panowania królestw naszych polskiego 41, szwedzkiego 35 r. Na własne K.J.M. rozkazanie.

3. *Laudum sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 31 lipca 1628 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 213, s. 510 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Wojciech Zawadzki Światopełk marszałek sejmiku w dniu 31 lipca 1628 r.; tekst mocno uszkodzony, niemal niewidoczny, czytelny jedynie krótki fragment⁴⁹³.

[... urzę]dnicy i rycerstwo województwa bełskie[g]o, zjechawszy [na ... sej]mik bełski nam vigore sejmu przeszłego warszawskiego [... pro ultim]a julii назначony, wysłuchawszy relacyj panów po[słów]n[aszych], a upatrując potrzeby nagłe R.P., ojczyzny na[szej ...]ia belli nad pozwolone na sejmie poborów sześć choć [...]ąc pozwoliliśmy i drugie sześć poborów, które by [... posłowie] nasi do nas wzięli. Które to pobory we [... uniwersa]łu sejmowe[g]o powinni będziemy oddać. Do których po[borów ...]nia zgodnie ur. pana Stefana Iżyckie[g]o [...] aby i drugiej braci, natenczas w Beł[zie ...]

147. Sejmik deputacki w Bełzie, 11 września 1628 r.

Nie odnaleziono informacji o sejmiku.

1. *Uniwersał Zygmunta III na pospolite ruszenie do województwa bełskiego, pierwsze wici za dwoje – Warszawa, 30 sierpnia 1628 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 213, s. 650-651 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 12 września 1628 r. [feria 3 post festum Nativitatis Beatissimae Virginis Mariae proxima a. D. 1628].

Zygmunt III z łaski Bożej Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie, a szwedzki, gocki, wandalski dziedziczny Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, a mianowicie dygnitarzom, urzędnikom, wszystkim stanu rycerskiego województw koronnych, obywatelom uprzejmie i wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską.

Za następującym z różnych stron [651] ^a ruszenia obronę, którą ^a przeszłego naszego ^a a i obywatele tej cnej Korony w czas się do niej sposabiali, zdało się nam, idąc za radą panów senatorów przy boku naszym będących, wici pierwsze za dwoje po woje-

⁴⁹³ Za wskazanie tego wpisu oraz odczyt jego fragmentu z oryginału wydawcy dziękują dr. Oleksijowi Winnyczence.

wódcztwach rozsyłać, któremi wszystkich do pospolitego ruszenia należących obwieszczamy, napominając, aby się do tej walnej obrony, którą przodkowie nasi i my sami niedawno szczęśliwie zażywali, porządnie gotowali, aby za wyjściem od nas trzecich wici i naznaczeniem miejsca na ściąganie się województw do osoby naszej, na konie wsiadali i przy nas wspólnej ojczyźnie tam, gdzie potrzeba ukaże, obronę nieśli w takim porządku, jaki konstytucją roku 1621⁴⁹⁴ na przeszłym sejmie naznaczony⁴⁹⁵ jest opisany. Urzędom także miast i miasteczek naszych rozkazujemy, aby do odprawowania powinności i ciężarów z prawa na nich włożonych w czas się sposobiali i gotowali. Przeto aby wymówki nikt nie miał, gdyby się za trzeciemi wiciami, tam, gdzie niemi naznaczymy, przy województwie albo powiecie swym, przy starszych swoich do nas się stawił, ten uniwersał nasz, pierwsze i wtóre wici rozsyłamy.

Który urzędom naszym grodzkiem publikować i do wiadomości obywatelów pod jurysdykcją ich będących jako najprędzej donosić rozkazujemy, dla łaski naszej z powinności swej. Dan w Warszawie, dnia 30 miesiąca sierpnia, r. P. 1628, panowania naszego [polskiego] 41, szwedzkiego 36 r.

Sigismundus Rex

Joannes Lipski

^a uszkodzona góra i brzegi karty

148. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 12 grudnia 1628 r.

Uniwersału adresowanego do grodów województwa bełskiego nie odnaleziono. W grodzie grabowieckim jedynie zapis potwierdzający publikację uniwersału zwołującego sejmik w Bełzie na dzień 12 grudnia 1628 r. (APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 81, s. 315).

1. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 12 grudnia 1628 r.

Rp. AGAD, AR II, 1-12, s. 1-6 – kopia⁴⁹⁶.

⁴⁹⁴ Konstytucja sejmu 1621 r. „Sposób pospolitego ruszenia” (Vol. const., t. 3, vol. 1, s. 297-304).

⁴⁹⁵ Konstytucja sejmu 1627 r. „Pospolite ruszenie i sejm trzyniedzielny” (Vol. const., t. 3, vol. 2, s. 12).

⁴⁹⁶ Za wskazanie tej instrukcji wydawcy dziękują dr. Oleksijowi Winnyczenec.

Instrukcja sejmiku w Bełzie dana posłom die 12 decembris a. 1628.

My dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo, obywatele województwa bełskiego, na dzień dzisiejszy zgromadzeni będąc do Bełza, [na sejmik] nam od J.K.M. pro die 12 decembris anni praesentis złożony, na sejm walny koronny w Warszawie pro die 9 ianuarii in anno 1629 proxime venturo blisko przyszły obraliśmy z pośrodku siebie posłów, ichm. panów, pana Jakuba Leszczkowskiego starostę grabowieckiego, jm. pana Balcera Brodeckiego starostę jasielskiego, jm. pana Tomasza Napiórkowskiego, jm. pana Stanisława Chmiela. Którym po konsultacjach naszych na propozycją J.K.M. p.n.m. zlecieliśmy naprzód, aby wierne poddaństwo i posługi nasze ofiarowali z powinszowaniem długo szczęśliwego panowania, z całością praw, swobód i wolności praw naszych, a potem te puncta poruczyliśmy im.

1. Gdyby Pan Bóg Wszechmogący rady i konsultacje nasze tak częstego sejmikowania i sejmowania błogosławieństwem swym, przytomnym będąc, chciał fortunici i do pożądanego skutku szczęśliwie przywieść, już byśmy dawno i w prawach, i wolnościach naszych cali zostawali i od tych niebezpieczeństw z tak ciężkiego razu ojczyzna nasza uwolniona była. Lecz iż tak los padł, iż dotąd w tym zamieszaniu versamur, musi to fatorum sorti albo raczej Gniewu Bożemu przypisać. Jakożkolwiek nie [2] godzi się nam animum despondere, ale raczej za powodem J.K.M. radzić o sobie, co ile z nas tym się poszczycić możemy, iż in eo passu nic na powinności naszej przeciwko ojczyźnie naszej nie uszło i nie schodzi. Bo lubo to exhausti będąc i podatkami ustawicznie i dezolacyję pogańskich inkursyje, i różnemi fatalibus calamitatibus, jednak i podatki na sejmie uchwalone, i do nas z sejmu na sejmiki wzięte, oddaliśmy wcześniej i gotowiśmy beli przy J.K.M. p.n.m. równo z drugą bracią przykładem przodków naszych na każdym placu gardła i zdrowia nasze nieść odważyć. A teraz patrząc na takie i wewnętrzne, i postronne R.P. urazy i niebezpieczeństwa, przychylając się do praw i zwyczajów starożytnych, naprzód dla uleczenia wewnętrznych zastrzałów, praw i swobód ojczystych zlecieliśmy ichm. panom posłom, aby konsultacją sejmową od razu zaczęli, inkludując w to wszystkie egzorbitancje, które Rempubicam, prawa i wolności nasze afficiunt, starając się u J.K.M. i senatu równo z ichm. drugimi bracią swą, tandem aliquando to, co z kluby swej wypadło, wprawione mogło być. Co niewiele czasu weźmie, ponieważ do tego i świętobliwe obowiązki J.K.M. i R.P. uczynione, i powinność senatu, i instancja poselskiej izby zachodzi.

2. To tak proposito wewnątrz uleczywszy, przystępując do obmyśławania obrony, my inszych sposobów obrony R.P. nie możemy u siebie należeć nad te, które nam przodkowie nasi zostawili, to jest pospolite ruszenie, na które pozwalamy sine divisione belli [3] i w tym fidei ichm. panów posłów naszych obligamus, aby penitus na divisionem belli pospolitego ruszenia nie pozwalali. Które pospolite ruszenie gdy uchwalone będzie, aby się tego domówili et efficiunt, aby wcześniej wici wyszły, non alieno tempore, jako te przeszłe, kiedy już nieprzyjacieli z pola zjeżdża, nie trapiąc wojska cale iniuriis.

3. A ponieważ daliśmy w tym roku poborów 18, a drugie województwa nie wszystkie wydali, tedy starać się mają, aby i drugie województwa w tym się z nami porównali. Zaczynamy rozumiemy, iż się tym wojsku sufficienter zapłaci.

4. Przy tym prosić J.K.M., aby patrząc na te calamitates utrapioną R.P. naszą, na którą wszystek świat patrzy, sam skarbu swego pańskiego nie litował do zniesienia tak ciężkiego R.P. niebezpieczeństwa.

5. Także ichm. panów duchownych, gdyż idzie i o nich, w jednej łodzi siedziemy et salus singulorum universitatis conservatione continetur, idzie i o chwałę miłego Boga.

6. A na żadne pobory i podatki posłowie nasi pozwalać nie mają, lecz jeśliby tego potrzebę widzieli, tedy patrząc, do czego się rzeczy siła mają i zgoda województw drugich, aby to do nas i sejmików naszych in toto wzięli, a bez nas na nas żadnych podatków tam nie uchwalali, a czas sejmików aby nam wcześniej złożony był, niech tego przestrzegają.

7. A iż sam z pośrodku nas było zdanie niektórych, aby jeźliby mogło być przeciw temu nieprzyjacielowi mołem Regni nie ruszać i [4] nie tak cwałem do tego remedium przystąpić, podawali sposób obmyślenia obrony w wyprawiech żołnierza lub pieszego, lub konnego z łan według kwitów poborowych, tedy i ten sposób do dyskwyzycej sejmowej i namowy poselskiej izbie, zlecamy to ichm. panom posłom naszym, jeśli na tym zgoda wszystkich nastąpi, aby i oni równo z nimi o tym się namówili, pro hac vice tantum, ale nic speciali aby na nas nie ustawiali.

8. Wybrańce aby sprawiedliwie wybierani beli, a nie pieniędzmi u rotmistrzów beli wykupowani.

9. Sołtysowie, wójtowie duchownych aby służbę służyli na wojnie.

10. Liczby ichm. panów podskarbich dostatecznie wysłuchać według konstytucyjnej anni 1616 tytuło objaśnienie⁴⁹⁷ i nic nie przyjmować, co by było przeciwko prawu eks-pendowano i także co wydano na żołnierza, którego tak wielkiej liczby i pocztu snadź nie stawili do wojska.

11. Poglówne żydowskie aby sprawiedliwie wybierane było i aby ci, którzy wybierać będą rejestr sumy tego pogłównego, w grodach podali i na wybieranie tej sumy przysięgli. A Żydzi żeby po wszystkiej Koronie liczeni beli jednego dnia, a liczba ich aby była do grodów podana.

12. Aby duchownym nie wolno było modo quocunque perpetuo dóbr ziemskich, a które by były już przez nich dostane po konstytucyjnej, która tego zabroniła, żeby lubo powinemu, lubo szlachcicowi któremukolwiek wolno było odkupić.

13. Tatarom zwykle upominki aby były oddawane. [5]

14. Na kupce aby kontrybucja była uchwalona, czego i przeszły sejm zmianę uczynił.

15. Taksa lubelska przeszła aby była aprobowana i do druku podana, na kupce zaś aby była poena privationis mercium, którzy by nie chcieli przydawać albo którzy by taili merces suas.

16. Podwojewodziowie aby osiedli i przysięgli beli.

17. Dowiedzieć się, czemu suplement na obronę Ukrainy według konstytucyjnej anni 1627⁴⁹⁸ nie doszedł, i starać się o to, żeby ta konstytucja o obronie Ukrainy od pogan do efektu doszła.

⁴⁹⁷ Konstytucja sejmu 1616 r. „Objaśnienie salarium podskarbiów i pisarzów polnych” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 1, s. 196).

⁴⁹⁸ Konstytucja sejmu 1627 r. „Obrona Ukrainy od pogan” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 13).

18. De re monetaria aby szli za zgodą inszych województw.

19. Wielką angarią cierpi stan szlachecki województwa bełskiego dla niezmiernej drogości soli w żupach ruskich, a przeto domówić się *efficere* będą powinni, aby według statutu i praw starodawnych zachowany był.

20. Wojska cudzoziemskiego aby więcej nie przyjmować, ponieważ nam wielki koszt i R.P. wychodzi i jeśliby więcej po sejmie przyszłym przyjęto było nad to, niż R.P. pozwoliła, aby było do rachunku panu podskarbiemu⁴⁹⁹ nie przyjmowano.

21. *Proditores* Malborku aby sądzeni beli, a zamki aby wiernym ludziom powierzone były, świeży przykład w Brodnicy.

22. Relacje mandatów K.J.M., także i tych pozwów, które bywają *extra districtum*, aby czynione były w grodach własnych pozwanych, a nie gdzie indziej, *sub nullitate relationis*.

23. Zagęścili się zbiegi i wykoczowania poddanych w naszym województwie do drugich województw na Wołyń i na Ukrainę, i na insze osady [6] [dnie]strowe i stamtąd dla potencyj dzierżawców i swejwoli chłopskiej trudne ich rekuperowanie, bo choć go i prawem ziszczą, to go w drodze odbiją zbuntowani chłopci sami. Przetoż *efficere*, aby o chłopcy zbiegłe forum proste na Trybunał *inter causarum officii* *peremptorie* i tamże ekstradycja. O nich taki proces jako i o poddane *pro alumno* aby był.

24. Leże i stanowiska żołnierzom w miastach sądowych aby dawane nie były i penami to obwarować.

25. Majętności, które *ex antiquo* w dyspozycyjej i w posesyjach szlacheckich są, aby *per instigatorem* nie były inkwietowane, i peny za to jakie *contra instigatorem* uchwalić, ażeby forum na Trybunale *inter causarum officii* miał.

26. Artykuły przeszłego sejmiku anni 1627, które by do efektu nie przyszły, aby do *recesu* należały.

27. Kolski i korczyński sejmiki, które *in abusum* poszły dla niewczesnego składania sejmików, interest R.P., aby w ryzę swą wprawione były.

Petita

Za ks. jm. panem [Krzysztofem] Radziwiłłem hetmanem [polnym] litewskim tak jako w przeszłym roku.

Za jm. hospodarem wołoskim Barnowskim⁵⁰⁰ o indygenat.

Pana Szpanowskiego o *eliberowanie* syna, który jest w więzieniu u Gustawa⁵⁰¹.

Mieszczanie bełscy o wręb wolny według przywileju w lasy.

Mieszczanie grabowieccy o podwody, których nie dają i niezwyczajnie komornicy wydzierają.

Ruś, którzy nie są w unii⁵⁰², aby uspokojeni beli.

⁴⁹⁹ Hermolaus Ligęza podskarbi wielki koronny.

⁵⁰⁰ Miron Barnowski-Mohyla gospodar mołdawski.

⁵⁰¹ Gustaw II Adolf król Szwecji.

⁵⁰² Chodzi o unię brzeską 1596 r.

149. Sejmik relacyjny w Bełzie, 20 marca 1629 r.

Uchwał tego sejmiku nie odnaleziono.

1. *Deklaracje posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego*

Vol. const., t. 3, vol. 2, s. 79.

Województwo bełskie, poborów łańowych cztery, salvis desertatorum abiuratis od nieprzyjaciela. Czopowe dwoje, jedno po drugim, elekcyja poborcy die 20 martii.

2. *Uniwersał Zygmunta III zwołujący sejmik relacyjny województwa bełskiego w Bełzie na dzień 20 marca 1629 r. – Warszawa, 3 marca 1629 r.*

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 214, s. 109-110 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Jan Zaniewski w dniu 12 marca 1629 r. [feria 2 post Dominicam Reminiscere Quadragesimalem proxima a. D. 1629].

Inne rękopisy: **Rp. 2** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 81, s. 397-399 – w grodzie grabowieckim oblatował Nob. Jacek Zaniewski żołnierz J.K.M. (veles) w dniu 8 marca 1629 r. [feria 5 post Dominicam Quadragesimalem Invocavit proxima a. D. 1629].

Zygmunt III z Bożej łaski Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzki, gocki, wandalski dziedziczny Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, dygnitarzom, urzędnikom i innym stanu szlacheckiego ludziom województwa bełskiego, uprzejmie i wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Uprzejmie i wiernie nam mili.

A iż posłowie uprzejmie i wiernie nam mili na świeżo po zeszłym sejmie naznaczyli w uniwersale czas na obranie poborców, jednak żeby się w tym dla późniejszego nieco wydrukowania uniwersału nic nie omieszczało, donosimy to do wiadomości uprzejmościom i wiernościom waszym i czas uprzejmościom i wiernościom waszym do elekcyjej samej poborcy na dzień 20 miesiąca marca w Bełzie naznaczamy. Żądając uprzejmości i wierności waszych, abyście się na czas pomieniony zjachali i poborcę swego obrali, żeby tym prędzej podatki pozwolone wybrane i do skarbu wydane być mogły. O czym szerzej z uniwersału sejmowego wyrozumieją uprzejmości i wierności wasze.

Który uniwersał żeby wszech wiadomości doszedł, chcemy mieć po urzędach grodzkich, aby był publikowany dla łaski naszej. Dan w Warszawie, dnia 3 miesiąca marca r. P. 1629, panowania naszego polskiego 42, szwedzkiego 36 r.

Sigismundus Rex

Joannes Lipski

3. *List Zygmunta III do Świętosława Jahodyńskiego podsędką i poborcy województwa bełskiego w sprawie wybierania uchwalonej przez sejm donatywy kupieckiej z miast i miasteczek – Warszawa, 22 marca 1629 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 214, s. 228-229* – obłata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Świętosław Jahodyński podsędek i poborca bełski w dniu 2 kwietnia 1629 r. [feria 2 post Dominicam Judica Quadragesimalem proxima a. D. 1629].

Zygmunt III z łaski Bożej Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzki, gocki, wandalski dziedziczny Król.

Ur. Świętosławowi Jahodyńskiemu poborcy województwa bełskiego, wiernie nam miłemu, łaskę naszą królewską. Ur., wiernie nam miły.

Stanęła konstytucja sejmku blisko przeszłego⁵⁰³, aby miasta wszystkie generaliter koronne donativum sta tys. złp złożyli. W czym że się i duchownego, i szlacheckiego stanu miasta i miasteczka, w których jest kupców i przekupniów liczba niemała, zawierają, przeto aby suma wyrażona zupełnie wyrównana była, naznaczyliśmy i na miasta pomienione, co które proportionaliter dać ma. Rozkazujemy tedy wierności twojej, żebyś wszystkie miasta i miasteczka wcześniej obwieścił i onym oznajmił, aby to, co które w tamecznym województwie oddać wedle naznaczenia naszego powinno, za kwitem wierności twojej przy poborach odsyłali, a wierność twoja do w. podskarbiego koronnego⁵⁰⁴ i komisarzów wedle opisanja konstytucyj wcześniej odeślesz, woli naszej i potrzebie R.P. w tym wygadząc. Dan w Warszawie, dnia 22 miesiąca marca r. P. 1629, panowania naszego polskiego 42, szwedzkiego 37.

Sigismundus Rex

Zamoście fl. 200, Podhajce fl. 100, Tomaszów fl. 30, Szczepieszyn fl. 30, Turobin 30.

Stanislaus Grochowski

⁵⁰³ Prawdopodobnie chodzi o konstytucję sejmku 1628 r. „Subsidia od kupców koronnych” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 42); w konstytucji nie określono jednak sumy, jaką miasta miały wpłacić. Dopiero w kolejnej konstytucji sumę tę wyrażono, zgodnie z uniwersałem króla na 100 tys. zł, zob. konstytucja sejmku 1629 „Donativum kupieckie” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 58).

⁵⁰⁴ Hermolaus Ligeza podskarbi wielki koronny.

4. Manifestacje szlachty województwa belskiego w sprawie okazowania⁵⁰⁵ – Belż,
23 kwietnia 1629 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 214, s. 276-283 – oblatą; w grodzie belskim wniesiono w dniu 23 kwietnia 1629 r. [feria 2 post Dominicam Conductus Paschae proxima a. D. 1629].
LSB 1572-1668, s. 125-127.

Manifestatio nobilitatis palatinatus Belzensis.

Ad officium actaque praesentia castrensia capitanealia Belzensia personaliter venientes Gen. et [1] Nob. Swentoslaus a Matcze Jahodyński subudex terrae Belzensis, [2] Joannes Oleśnicki, [3] Venceslaus Zawadzki, [4] Christopherus Żuliński, [5] Petrus Korycki, [6] Martinus Suchorabski, [7] Joannes Broniowski, [8] Joannes Dramiński, [9] Lucas Niezabitowski, [10] Joannes Krzywicki, solennem diligentiam et manifestationem coram officio praesentis fecerunt ideo, quia ipsi die hodierna parati erant sese in loco solito lustrationis nobilitatis palatinatus huius Belzensis iuxta constitutionem Regni⁵⁰⁶ lustrare, [277] verum quoniam officiales et dignitarii palatinatus huius, in quorum praesentia se lustrare debuerant, quorum hoc officium incumbit, ad actum lustrationis eiusdem non adfuerunt. Proinde praecavendo indemnitati suae coram officio praesenti iterum atque iterum manifestantur.

5. Manifestacja szlachty województwa belskiego w sprawie okazowania – Belż,
23 kwietnia 1629 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 214, s. 279-283 – oblatą; w grodzie belskim wniesiono w dniu 23 kwietnia 1629 r. [feria 2 post Dominicam Conductus Paschae proxima a. D. 1629].

⁵⁰⁵ Podobne manifestacje wnieśli tego dnia: „Daniel Borzęcki suo et Martini Borzęcki, Alexander Podleski nomine Stanislai Podleski parentis sui”, s. 277; „Stephanus Moskwicz nomine Wladislai comitis ab Ostrorog”, s. 277; „Stanislaus Rydzewski suo et [Jarosław Oleśnicki] capitanei loci praesentis nomine, Joannes Witkowski nomine Galli Witkowski, Christopherus Boratyński, Gaspar Jahodyński nomine Laurentii Jahodyński subiudicis Buscensis”, s. 277-278; „Stanislaus Boryszewski, Alexandri Stępkowski tribuni Horodlensis nomine eiusdem domini sui, Joannes Klockiewicz nomine Georgii Zawadzki domini sui, Joannes Swarczewski nomine [Adam Lipski] vexilliferi Belzensis, Joannes Mielicki nomine Annae de Zawady Kaszewska dominae suae, Nicolaus Zelski nomine Joannis Szadurski domini sui protunc valetudinarii, Joannes Rydzewski nomine [Bartłomiej Belżecki] succamerarii Belzensis, Stanislaus Karwowski nomine Stanislai Karwowski parentis sui”, s. 277; „Joannes Baczyński, Albertus Kownacki, Petrus Wrzescz suo et aliorum fratrum suorum, Petrus Wilczopolski nomine Helenae Suchorabska viduae dominae suae, Janusz Perbili nomine palatinae Poznaniensis, Valentinus Rębelinski, Joannes Szymanowski nomine Andreae Jarczewski domini sui, Joannes Chłopecki nomine Venceslai Łaszcz venatoris Belzensis domini sui, Josephus Węgrzynowski nomine Stanislai Dobraczyński domini sui, Nicolaus Krawiński nomine Georgii Rogala, Joannes Kotecki nomine Zophiae Rudkowska”, s. 277-278.

⁵⁰⁶ Konstytucja sejmu 1620 r. „Okazowanie” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 1, s. 265). Termin okazowania wyznaczono na pierwszy poniedziałek po Przewodniej Niedzieli, który w 1629 r. wypadł 23 kwietnia 1629 r.

Ad officium actaque praesentia castrensia capitanealia Belzensia personaliter venientes Gen. et Nob. [1] Marcus Oleśnicki notarius terrestris Belzensis, [2] Stanislaus Popławski, [3] Samuel Chołojowski, [4] Samuel Sokół suo et Stanisłai Sokół tribuni Buscensis nomine, [5] Stanislaus Wojucki, [6] Stephanus Hłowiecki, [7] Olbrachtus Jabłoński, [8] Benedictus Krajowski suo et Nob. Hedvigis Krajowska consortis suae, [9] Joannes Gachowski nomine Gen. Venceslai Podhorecki, [10] Andreas Gen. Pauli Radzanowski famulus nomine domini sui, [11] Stanislaus Wilmunt, [12] Joannes Blomberg nomine Gen. Joannis Lipski iudicis terrae Belzensis, [13] Daniel Bazylik, [14] Alexander Moczyński nomine Mag. Joannis Ostroróg palatinidis Poznaniensis nomine domini sui, [15] Stanislaus Grabowski nomine Gen. Catharinae Tryłęska, [16] Andreas Korycki, [17] Georgius Łaszcz, [18] Albertus Świerski nomine Stanisłai Świeżyński domini sui, [19] Joannes Krajowski de bonis Łaskow et Smoligow, [20] Joannes Wieleżyński nomine Gen. Simonis Spalowski, [21] Andreas Krajowski, [22] Stanislaus Modryński, [23] Alexander Modryński, [24] Stanislaus Chamiec, [25] Alexander Wilczopolski nomine Gen. Helizabethae Dąbrowska, [26] Stanislaus Miedźwiecki, [27] Stanislaus Chomecki, [28] Władislaus Łaszcz, [29] Joannes Chomecki, [30] Remigianus Lesiecki, [31] Andreas Obuchowski, [32] Samuel Jaslikowski, [33] Albertus Dłużniowski, [34] Florianus Gasiński, [35] Joannes Dłużniowski, [36] Stephanus Sobieszczański, [37] Andreas Jabłonowski, [38] Michael Konopka nomine Gen. Stanisłai Dąbski, [39] Albertus Kamodyński nomine Gen. Margarethae Drużbicowa dominae suae, [280] [40] Melchior Popławski, [41] Joannes Mruczyński, [42] Stanislaus Łaszcz, [43] Jacobus Sobieski suo et Gen. Catharinae de Sobieszyn olim Gen. succamerarii Leopoliensis [Krzysztof Broniewski] consortis relictae, [44] Thomas Jankowski, [45] Martinus Jankowski, [46] Petrus Sitański, [47] Georgius Lityński nomine Nob. Iwani Lityński parentis sui, [48] Jacobus Kossobucki, [49] Joseph Jaworski nomine Gen. Sigismundi Uchański, [50] Albertus [nomine] Stanisłai Suchodolski domini sui, [51] Joannes Rudnicki, [52] Thomas Kowalowski, [53] Preclaus Sobieski, [54] Petrus Jaskmanicki, [55] Jacobus Niemojewski, [56] Petrus Sitański, [57] Petrus Mukański, [58] Martinus Skurgiewski, [59] Stanislaus Mukański, [60] Stanislaus Skierski, [61] Lucas Zgłobicki nomine Gen. Lucae Woyno, [62] Michael Zakrzewski, [63] Jacobus Łupiński suo et Gen. capitanei Horodlensis [Stanisław Zborowski], [64] Christopherus Połomski nomine Gen. Joannis Gorłowski, [65] Petrus Sitański olim Jacobi filius, [66] Nicolaus Skniłowski, [67] Andreas Bałucki nomine Gen. Samuelis Słonka domini sui, [68] Joannes Konopka nomine Gen. Danieli Sokołowski, [69] Stanislaus Russian, [70] Lucas Kotecki nomine Gen. Płazów capitanei Lubaczoviensis filiorum, [71] Joannes Napiórkowski suo et Gen. Thomae Napiórkowski patruj sui, [72] Joannes Kuśniowski, [73] Petrus Chudko nomine Gen. Joannis Hłowicki, [74] Joannes Ostrowski, [75] Martinus Turkowiecki, [76] Stanislaus Rojewski nomine Gen. Andreae Nowosielecki, [77] Simon Kulczycki nomine Nob. Stanisłai Zelechowski, [78] Joannes Woydyłowicz, [79] Mathias Dąbrowski, [80] Florianus Mirecki, [81] Stanislaus Osiecki, [82] Joannes Czaplinski, [83] Albertus Wysocki nomine Gen. Georgii Sobieszczański, [84] Joannes Kotowski, [85] Stanislaus Wojtkowski nomine Gen. Janussii Prusinowski, [86] Thomas Faliszewski, [87] Joannes Kędzierzawski, [88] Albertus Bystrykowski nomine Gen. Andreae Skarbek, [89] Joannes Czaplinski, [90] Nicolaus Zwiartowski, [91] Martinus

Borowski, [92] Andreas Porycki, [93] Martinus Dukiewicz nomine Gen. Hieronimi Cieszanowski domini sui, [94] Stanislaus Kobiernicki nomine Gen. Martini Wybrowski domini sui, [95] Albertus Zawistowski nomine Gen. Severini Naropiński domini sui, [96] Albertus Kurczowski nomine Gen. Andreae Kluszowski, [97] Joannes Porycki, [98] Joannes Bohdanowski nomine Gen. Georgii Romanowski domini sui, [99] Bartholomaeus Cygański, [100] Albertus Michałowski nomine Gen. Sobieszczańska de Przedzimierz, [281] [101] Samuel Janiszewski nomine Gen. Gabrielis Nasiłowski domini sui de Batyów, [102] Paulus Ługowski, [103] Stephanus Iżycki, [104] Laurentius Zarembowski nomine Gen. Laurentii Zarembowski parentis sui, [105] Albertus Gomoński nomine Gen. Joannis Iżycki, [106] Joannes Zagrobski, [107] Joannes Turski nomine Gen. Janussii Bełżecki, [108] Joannes Kubkowski nomine Gen. Venceslai Łaszczowski domini sui, [109] Stanislaus Świtkowski, [110] Stanislaus Żukowski, [111] Paulus Kasperski, [112] Mathias Zabawski, [113] Leonardus Roicki nomine Gen. Gabrielis Białozor de Ostrow domini sui, [114] Stanislaus Rostkowski nomine Gen. Alberti Rostkowski parentis sui, [115] Stanislaus Chodoreski nomine Nob. Lucae Chodoreski parentis sui, [116] Gabriel Siepiński nomine Gen. Jacobi Stapkowski, [117] Hon. Simon servitor Gen. Annae de Matcze Russianowa dominae suae viduae, [118] Martianus Zaleski nomine Gen. Andreae Młocki domini sui, [119] Nicolaus Wierzbicki, [120] Adamus Żegowski nomine Gen. Venceslai Rudnicki, [121] Petrus Dąbrowski nomine Gen. Martiani Lesiecki de Kotkie domini sui, [122] Martinus Purzycki nomine Gen. Alexandri Barzykowski domini sui, [123] Valerianus Komorowski, [124] Adam Osiecki, [125] Antonius Iłowski, [126] Christophorus Rozemberg nomine Gen. Georgii Zawadzki domini sui, [127] Joannes Chłopicki, [128] Albertus Łaskiewicz nomine Gen. Joannis Komorowski pocillatoris Belzensis, [129] Marcellinus Łubkowski, [130] Martinus Chamiec, [131] Sigismundus Komorowski, [132] Paulus Głowacki nomine Gen. Kruszowa ex Kruszów, [133] Albertus Skomorowski, [134] Paulus Charbicki tribunus Łęciciensis, [135] Christopherus Jajkowski, [136] Hieronimus Kinicki suo et filiastorum suorum nomine, [137] Georgius Piwo, [138] Andreas Danilecki nomine Gen. Andreae Łuszczowski, [139] Stanislaus Kosiorowski, [140] Gaspar Gołębiowski, [141] Paulus Wolski nomine Gen. Christopheri Gołębiowski, [142] Adamus Żulinski, [143] Jacobus Żuliński suo et Gen. Stephani Żuliński fratris sui nomine, [144] Gregorius Sarnecki de Podhorce, [145] Albertus Borkowski nomine Gen. Andreae Nowosielecki, [146] Paulus Małysza nomine Gen. Joannis Gorajski de Masłowice domini sui, [147] Nicolaus Krzywicki nomine Gen. Rzymska et Lidiae Niezbitowska viduarum in Komorów, [148] Andreas Tymieński, [149] Martinus Śladkowski, [150] Stanislaus Kowalkowski nomine Gen. [282] Joannis Rzeczycki domini sui, [151] Joannes Olszowski, [152] Andreas Paszyński, [153] Nicolaus Smitkowski, [154] Joannes Chwałkowski, [155] Joannes Bratkowski nomine Gen. Annae Przecminska, [156] Mathaeus Niwiński nomine Gen. succamerarii Belzensis⁵⁰⁷, [157] Procopius Gębarzowski nomine Gen. Joannis Gorajski domini sui, [158] Stanislaus Rudzki, [159] Joannes Błazowski nomine Gen. Petri Brodecki domini sui, [160] Aleksander Mirecki, [161] Alexander Czekanowski notarius castrensis Grabovicensis no-

⁵⁰⁷ Bartłomiej Bełżecki podkomorzy bełski.

mine Gen. Jacobi Leszczkowski capitanei Grabovicensis in loco solito lustrationis nobilibus huius palatinatus praesentibus et ibidem expectantibus et [162] Gen. Stanislaus Oryszowski, [163] Andreas Rudnicki, [164] Mathaeus Borkowski nomine Gen. Praemislai Bykowski palatinidis Siradiensis domini sui nomine, [165] Stanislaus Chmiel, [166] Jacobus Palasski nomine Gen. Dorotheae Jarczewska, [167] Georgius Gozewski nomine Gen. Georgi Wożuczyński domini sui, [168] Paulus Rybcowski nomine Gen. Helenae Kamińska dominae suae, [169] Jacobus Micowski, [170] Stanislaus Chwałkowski, [171] Martinus Sokołowski, [172] Andreas Chrościcki, [173] Albertus Jancewski nomine Gen. Melchioris Pomirski, [174] Paulus Obidowski, [175] Felix Jastrzębski, [176] Nicolaus Nikoliski nomine Gen. Reginae Libiszowska dominae suae, [177] Albertus Bojarski nomine Gen. Joannis Cholojowski, [178] Nicolaus Jarząbkowski, [179] Joannes Barycki nomine Gen. Stanisłai Sulimowski huc Belzae protunc ad actum praesentem adveniens, [180] Jacobus Żukowski, [181] Albertus Jarząbkowski, [182] Michael Cieszkowski nomine Gen. Agnetis Oltarzewska de Wojsławice, [183] Severinus Lubczyński, [184] Ulises Skrzetuski, [185] Sigismundus Dunin, [186] Martinus Rawa nomine Gen. Catherinae Niszczycza, [187] Valerianus Ruszyński nomine Gen. Andreae Branicki domini sui. [188] Joannes Klukowski nomine Nob. Joannis Skalecki, [189] Paulus Rościcki nomine Gen. Alberti Żuliński, [190] Joannes Kawiecki nomine Gen. Petri Pawłowski domini sui, [191] Petrus Krzeczkievicz nomine Gen. Zachariae Serny domini sui, [192] Joannes Karpiński nomine Gen. Zielińska olim Gen. Stanisłai Zieliński consortis relictæ, [193] Valerianus Ruszyński nomine Gen. Udrzycka olim pocillatoris Belzensis consortis relictæ, [194] Stanislaus Baczalski, [195] Adamus Węgliński nomine Gen. Adami Rudnicki vicecapitanei Belzensis, [196] Andreas Bobowski, [197] Paulus Żuliński nomine Gen. Joannis Żuliński patris sui, [198] Stanislaus [283] Szaniawski, [199] Albertus Rudowski, [200] Paulus Rudowski et Bernardus filius, [201] Andreas Twarowski, [202] Christopherus Maszowski nomine Gen. Severini Żuliński, [203] Georgius Olszanowski nomine Gen. Joannis Zawadzki in Łakowce, [204] Michael Lipnicki, [205] Nicolaus Wierzbicki olim Gen. Venceslai Wierzbicki filius, [206] Stanislaus Jastrzębski nomine Gen. Nicolai et Marci Mireckich et Gen. Orchowska viduae in Łuczyce, [207] Nicolaus Grzymała suo et Gen. Stephani Skarbek, [208] Jacobus Łubkowski nomine Gen. Balthasari Brodecki capitanei Jaslensis, [209] Andreas Mierzejewski suo et Nob. Valentini Rafalski, [210] Petrus Załuski de districtu Nurensis, [211] Stanislaus Krasowski nomine Gen. Petri Miedźwiecki domini sui, [212] Joannes Boryłowski, [213] Simon Zawadzki nominae Gen. Stanisłai Pirucki, [214] Joannes Ostrolski nominae Gen. Petri Hrodyłowski, [215] Stanislaus Żyrzyński nomine Gen. Helenae Udrzycka, [216] Nicolaus Mirecki major, [217] Joannes Wolski nomine Gen. Georgii Sulimowski, [218] Stanislaus Zaleski, [219] Maximilianus Szczucki nominae Catherinae Milewska, [220] Ludovicus Olewiński, [221] Stanislaus Stoiński, [222] Georgius Radecki nomine Gen. Margarethae Radecka matris suae, [223] Albertus Koprowski nomine Gen. Pauli Rzurowski domini sui, [227] Valentinus Rykarzewski nomine Gen. Nicolai Udrycki, [225] Marcus Ciemiernicki, [226] Bartholomaeus Wierzbicki nomine Gen. Laurentii Barzykowski domini sui, [227] Joannes Jakubowski nomine Gen. Christopheri Nakielski pro die hodierna ad actum lustrationis congregati solenniter diligentiam et manifestationem coram officio praesentis protestarunt ideo quia ipsi die hodierna in actu conten-

ta parati erant sese in loco solito lustrationis nobilitatis huius palatinatus Belzensis iuxta constitutionem Regni eo nomine sanctiam lustrare, verum quoniam dignitarii et officiales palatinatus huius in quorum praesentia se lustrare debuerant, quorum hoc officium incumbit, ad actum lustrationis eiusdem non adfuerunt. Proinde praecaven-
do indemnitati suae coram officio praesenti iterum atque iterum manifestantur.

150. Sejmik deputacki w Bełzie, 10 września 1629 r.

Nie odnaleziono informacji o sejmiku.

1. Uniwersał Zygmunta III w sprawach skarbowych – Warszawa, 13 maja 1629 r.

Rp. 1 CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 214, s. 401-402* – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Maciej Osiecki żołnierz J.K.M. (veles) w dniu 25 maja 1629 r. [feria 6 post Dominicam Rogationum proxima a. D. 1629].

Inne rękopisy: **Rp. 2** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 81, s. 518-520 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował woźny w dniu 23 maja 1629 r. [feria 4 post Dominicam Rogationum proxima a. D. 1629].

Zygmunt III z łaski Bożej Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzki, gocki, wandalski dziedziczny Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, a mianowicie dygnitarzom, urzędnikom i wszystkim stanu szlacheckiego i miejskiego obywatelom i ich poborcom, i sukkolektorom województwa bełskiego, uprzejmie i wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. [402]

Iż na prędkiej, skutecznej i zupełnej wojsku pruskiemu zapłacie wszystko należy, która według postanowienia sejmowego i asekuracyjej wojsku danej na dzień 1 miesiąca czerwca blisko przyszłego przypada, na który komisarze od R.P. konstytucją sejmu blisko przeszłego naznaczeni⁵⁰⁸ stawić się do Torunia dla odbierania pieniędzy podatkowych od poborców i miast, i płacenia nimi wojsku mają. Tedy napominamy uprzejmości i wierności wasze, abyście podatki na sejmie uchwalone wcześniej do poborców i tych, którym ich wybieranie należy, znosili, a poborcy do komisarzów naszych na czas i miejsce pomienione zwozili, tudzież i miasta podatki do składania i wybierania im według opisanja konstytucyjej sejmu przeszłego należące. W czym aby się przez niech omieszkanie żadne nie działo, które nie mogliby być, jedno z szkodą wielką i zawiedzeniem R.P., napominamy i rozkazujemy, inaczej nie czyniąc dla łaski naszej i z powinności swej, i pod winami w prawie pospolitem opisanemi. Który uniwersał

⁵⁰⁸ Konstytucja sejmu 1629 r. „Kommissarze do zapłaty wojsku pruskiemu i inflantskiemu” (Vol. const., t. 3, vol. 2, s. 54-55).

aby wiadomości wszystkich doszedł, rozkazujemy urzędom naszym grodzkim, aby go w akta swe wpisawszy, podług zwyczaju publikowali. Dan w Warszawie, dnia 13 miesiąca maja r. P. 1629, panowania naszego polskiego 42, szwedzkiego 36 r.

Sigismundus Rex

Joannes Lipski

2. *Uniwersał Zygmunta III wici jedne za dwoje na pospolite ruszenie – Warszawa, 18 czerwca 1629 r.*

Rp. 1 CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 214, s. 579-580 – oblatą; w grodzie bełskim oblatował Gen. Aleksander Komorowski w dniu 9 lipca 1629 r.* [feria 2 ante festum Sanctae Margarethae Virginis et Martyris proxima a. D. 1629].

Inne rękopisy: Rp. 2 APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 81, s. 611-613 – oblatą, tu data uniwersału 19 czerwca 1629 r.; w grodzie grabowieckim oblatował Nob. Achmet Dziemillewski żołnierz J.K.M. (veles) w dniu 7 lipca 1629 r. [Sabbatho post festum Visitationis Beatae Mariae Virginis proximo a. D. 1629].

Zygmunt III z łaski Bożej Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzki, gocki, wandalcki dziedziczny Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, a mianowicie dygnitarzom, urzędnikom i wszystkim stanu rycerskiego województw koronnych obywatelom, uprzejmie i wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską.

Acz z powinności naszej królewskiej ile zwyczajnych sposobów stawa, nie zaniechamy ich do obwarowania bezpieczeństwa R.P. zażywać, nie życząc, aby obywatele koronni w tak trudne czasy mieli ciężar pospolitego ruszenia ponosić, upatrując zwłaszcza prócz tego i inne koło tego trudności. Jednak za następowaniem [580]⁵⁰⁹ az inszych stron niebezpieczeństw, którym by trudno ordinaria praesidia wydolać mogły^a, aby R.P. in omnes casu wolną pospolitego ruszenia obronę, którą stany koronne w mocy naszej konstytucją sejmu blisko przeszłego⁵⁰⁹ zostawiły, pogotowiu miała i obywatele tej cnej Korony w czas się do niej sposobiali, zdało się nam, idąc za radą panów senatorów, tak przy boku naszym będących, jako i inszych, którycheście zdania zasięgali, pierwszemi za dwoje po województwach rozesłać, któremi wszystkich do pospolitego ruszenia należących obwieszczamy, napominając, aby się do tej walnej obrony, której przodkowie nasi i my sami niedawno szczęśliwie zażywali, porządnie gotowali, aby za rozesłaniem od nas trzecich wici (do których jednak oprócz gwałtownej potrzeby nie przystępujemy) i naznaczeniem miejsca na ściąganie się województw do osoby naszej na konie wsiadali i przy nas wspólnej ojczyźnie, tam, gdzie potrzeba ukaże, obronę nieśli, w takim porządku, jaki konstytucją roku 1621⁵¹⁰ na przeszłym sejmie reasumo-

⁵⁰⁹ Konstytucja sejmu 1629 r. „Pospolite ruszenie” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 60).

⁵¹⁰ Konstytucja sejmu 1621 r. „Sposób pospolitego ruszenia” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 1, s. 297-304).

wana jest opisany. Urzędom także miast i miasteczek naszych rozkazujemy, aby do odprawowania powinności i ciężarów z prawa na nich włożonych, w czasie sposobiali i gotowali. Przeto aby wymówki nikt nie miał, gdyby też za trzecimi wiciami tam, gdzie nimi naznaczymy, przy województwie albo powiecie swym, przy starszych swych do nas nie stawał, ten uniwersał nasz za pierwsze i wtóre wici rozsyłamy. Który urzędom naszym grodzkim publikować rozkazujemy. Dan w Warszawie, dnia 18 czerwca r. P. 1629, panowania naszego polskiego 42, szwedzkiego 36 r.

Sigismundus Rex

Petrus Gembicki s[ecretarius] R[egni] m.p.

^a górna część karty zniszczona, ok. jednego wersu brak, tekst zrekonstruowany na podstawie Rp. 2

151. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 23 października 1629 r.

Uchwał tego sejmiku nie odnaleziono.

1. *Uniwersał Zygmunta III zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 23 października 1629 r. – Warszawa, 24 września 1629 r.*

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 214, s. 869-871 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Jan Bogatko dworzanin pokojowy J.K.M. (cubicularius) w dniu 12 października 1629 r. [feria 6 ante festum Sanctae Hedvigis Electae proxima a. D. 1629].

Inne rękopisy: **Rp. 2** CDIAUL, Fond 3, opis 1, nr 13, s. 1414-1415 – oblata; w grodzie buskim oblatowano w dniu 13 października 1629 r. [Sabbatho ante festum Sancti Lucae Evangelistae proximo a. D. 1629]; **Rp. 3** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 81, s. 769-771 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował Nob. Jan Bogatko dworzanin pokojowy J.K.M. w dniu 11 października 1629 r. [feria 5 ante festum Sanctae Hedvigis Electae proxima a. D. 1629].

Zygmunt III z Bożej łaski Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzki, gocki, wandalski dziedziczny Król.

[870] Wszem wobec i każdemu z osobna, dygnitarzom, urzędnikom, starostom, a mianowicie rycerskiego powołania województwa bełskiego, powiatu bełskiego obywatelom, wiadomo czyniemy.

Żeśmy za uchwałą i zgodą wszech stanów na sejmie przeszłym warszawskim⁵¹¹ sejm dwuniedzielnny sine solennitatibus stanom obojga narodu na dzień 13 miesiąca listopada w Warszawie złożyli. Który według prawa poprzedzić mają sejмки partykularne, każdy na swym zwyczajnym miejscu, na które naznaczamy województwa bełskiego powiatowi bełskiemu w Bełzie dzień 23 miesiąca października, a sejmik generalny województwom w Korczynie dnia 6 miesiąca listopada. Żądamy tedy, napominamy i rozkazujemy wszem wobec, abyście do Bełza na dzień wżwyż sejmikowy naznaczony zjachali i tam to, co będzie imieniem naszym przez posła naszego przełożono, przesłuchali i do ratunku ojczyzny i potrzeb gwałtownych zdania i zezwolenia swoje stosowali, i posły, ludzie baczne, spokojne, dobro pospolite miłujące, cum facultate plenaria obrali, żeby o wszech potrzebach R.P. z nami i pany radami [871] dostatecznie radzić mogli.

Co do wiadomości wszech wobec przywodząc, rozkazujemy starostom naszym, aby ten uniwersał dla pewności ręką naszą podpisany i pieczęcią koronną zapieczętowany, w miastach i miasteczkach starostwa swego wedle zwyczaju przez woźnego we dni targowe publikować i obwołać rozkazali. Dan w Warszawie, dnia 23 miesiąca września r. P. 1629, panowania naszego polskiego 42, a szwedzkiego 37 r.

Sigismundus Rex

Petrus Żeromski m.p.

2. Informacja o posłach

Posłowie województwa bełskiego byli na sejmie: Prokop Leśnowolski starosta brański, Świętosław Jahodyński podsedek bełski, Adam Rudnicki podstarości bełski – czwarty poseł nie jest znany (Bibl. Nar., rkp. BOZ 1154, k. 685v).

152. Sejmik relacyjny w Bełzie, 17 grudnia 1629 r.

Uchwał tego sejmiku nie odnaleziono. Sejmik wybrał poborcę, który 7 stycznia 1630 r. złożył przysięgę (zob. niżej).

1. Deklaracja posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie terminu sejmiku relacyjnego

Vol. const., t. 3, vol. 2, s. 94.

W bełskim, tak jako i w lubelskim [17 decembris 1629].

⁵¹¹ Konstytucja sejmu 1629 r. „Aprobacya skryptu in archivum i sejm dwuniedzielnny” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 60).

2. *Uniwersał Zygmunta III zwołujący sejmik relacyjny w Bełzie na dzień 17 grudnia 1629 r. – Warszawa, 1 grudnia 1629 r.*

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 214, s. 1003-1004 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Marcin Niezabitowski w dniu 12 grudnia 1629 r. [feria 4 pridie festi Sanctae Luciae Virginis a. D. 1629].

Inne rękopisy: **Rp. 2** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 81, s. 827 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował Nob. Adam Świczynski sługa Gen. Tomasza Napiórkowskiego w dniu 12 grudnia 1629 r. [feria 4 post festum Conceptionis Beatae Mariae Virginis proxima a. D. 1629].

Zygmunt III z łaski Bożej Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzki, gocki, wandalscy dziedziczni Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, a osobliwie dygnitarzom, urzędnikom i wszystkiemu stanu rycerskiemu województwa bełskiego obywatelom uprzejmie i wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Uprzejmie i wiernie nam mili.

Aczkolwiek pozwolone są na przeszłym sejmie od wszystkich stanów podatki na uiszczenie winnej zaciągnionemu na przeszłą do Prus ekspedycją wojska zapłaty, jednak iż posłowie uprzejmości i wierności waszych referowali się na sejmik od braciej gwoili obrania w tamtejszym województwie poborcy do wybierania pomienionych podatków, przeto składamy uprzejmości i wierności waszej sejmik w Bełzie na dzień 17 miesiąca grudnia, żądając uprzejmości i wierności waszych, abyście się na dzień i miejsce złożonego przez nas sejmiku zjechali [1005]^a i obrawszy poborcę, staraniem swym z każdej miary do tego się^a przyłożyli, żeby ^auchwalone^a podatki wcześniej wybrane i do komisarzów na zapłacenie wojsku naznaczonych bez wszelakiej zwłoki przez poborców zniesione były. Aby zatem R.P. od tak ciężkiego ciężaru co prędzej uwolniona być mogła, rzecz nam wdzięczną i terazniejszym R.P. potrzebom wielce wygodną uczynią uprzejmości i wierności wasze.

Ażeby ten uniwersał nasz do wszech przyszedł wiadomości, chcemy to mieć po urzędach grodzkich, aby on na miejscach zwykłych publikować rozkazali, inaczej nie czyniąc sposobności swej dla łaski naszej. Dan w Warszawie, dnia 1 miesiąca grudnia r. P. 1629, panowania naszego polskiego 42, szwedzkiego 36 r.

Sigismundus Rex

Jannes Lipski

^a w Rp. 1 uszkodzony górny brzeg karty, słowa uzupełniono na podstawie Rp. 2

3. *Przysięga Mikołaja Miereckiego poborcy województwa bełskiego – Bełz, 7 stycznia 1630 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 215, s. 14-15 – oblata; w grodzie bełskim złożył Gen. Mikołaj Mierecki poborca województwa bełskiego w dniu 7 stycznia 1630 r. [feria 2 post festum Sanctorum Trium Regum proxima a. D. 1630].*

Coram officio actisque praesentibus castrensibus capitanelibus Belzensis personaliter comparens Gen. Nicolaus Mierecki exactor contributionum et exactionum palatinatus huius Belzensis iuxta constitutionem Regni electus, petiit sibi ministerialem Regni generalem ad pronuntiandum iuramenti rotam iuxta literas universales ab officio praesenti addi et deputari. Cuius petitioni electionique ipsius libere officium praesens castrense capitaneale Belzense inhaerendo, ministerialem Regni generalem Prov. Waśko de Steniatyn ad pronuntiandum iuramenti rotam addidit et deputavit. Qui quidem ministerialis ius deputationis suae reddens, personaliter coram officio praesenti recognovit praenominatum Gen. Nicolaum Mierecki iuxta rotam in iure publico descriptam, in praesentia plurimae nobilitatis protunc congregatae et iuramentum attentantae, iuramentum corporale praestitisse exindeque ministerialis Regni generalis Prov. Waśko de Steniatyn interveniente iuramento praefatis exactoris eundem in foro publico civitatis Belz, in praesentia multorum equestris status hominum protunc ibidem congregatorum exactorem ex publico consensu electum et ordinatum esse proclamavit. De quo hanc suam relationem ad acta praesentia fecit.

4. *Manifestacje szlachty województwa bełskiego w sprawie okazowania – Bełz, 8 kwietnia 1630 r.*⁵¹²

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 215, s. 312-313 – oblata; w grodzie bełskim wniesiono w dniu 8 kwietnia 1630 r. [feria 2 post Dominicam Conductus Paschae proxima a. D. 1630].*
LSB 1572-1668, s. 128.

Ad officium actaque praesentia castrensia capitanealia Belzensia venientes Gen. Laurentius Muchowiecki nomine et ex parte Gen. Janussi Bełzecki domini sui, Gen. Martinus Skurgiewski, Georgius Jaślikowski solennem manifestationem fecerunt, atque

⁵¹² Podobnej treści manifestacje wnieśli tego dnia do grodu bełskiego Gen. Jakub Sobieski, Nob. Adam Żegowski w imieniu Katarzyny z Sobieszyna wdowy po śp. Krzysztofie Broniewskim podkomorzym lwowskim, Gen. Stanisław Głogowski, Gen. Wojciech Dłużniowski, Nob. Wojciech Tomaszewski imieniem Gen. Zygmunta Płazy, Jan Mroczek imieniem Gen. Hrehorego Cieszanowskiego i Gen. Walentego Bartkowskiego miejscowego pisarza, Marcin Dembiński w imieniu Gen. Adama Lipskiego chorążego bełskiego, przebywającego obecnie w Lublinie, Andrzej Piasecki w imieniu Gen. Stanisława Podleski, Marcin Dembiński, Sebastian Rogowski z powiatu grabowieckiego, Gen. Mikołaj Skrutowski, Gen. Stanisław Cholojowski, Gen. Andrzej Grodzicki, Gen. Przeclaw Sobieski, Gen. Krzysztof Borański (zob. ibidem, s. 315-318).

Gen. Joannes Piasecki nomine Gen. Martini tribuni Belzensis et Danielis Borzęcki, atque Nicolai Udrycki [213] ^a[quia parati erant die hodierna sese in loco solito lustrationis nobilitatis palatinatus huius Belzensis iuxta constitutionem Regni lustrari, verum quoniam officiales et dignitarii palatinatus huius in quorum praesentia se lustrare debuerant, quibus hoc officium incumbit, ad actum lustrationis eiusdem non adfuerunt, proinde praecavendo indemnitati suae coram officio praesenti iterum atque iterum manifestantur]^a.

^{a-a} zniszczona karta, treść odtworzona na podstawie widocznych fragmentów tekstu i podobnych manifestacji

5. Manifestacja szlachty województwa bełskiego w sprawie okazowania – Bełż, 29 kwietnia 1630 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 215, s. 395-400 – oblata; w grodzie bełskim wniesiono w dniu 29 kwietnia 1630 r. [feria 2 post Dominicam Cantate proxima a. D. 1630].

LSB 1572-1668, s. 128-130.

Ad affectationem Nob. Martini Niezabitowski, nomine Gen. Marci Oleśnicki de Oleśniki iudicis terrae Belzensis personaliter et officiose factam lustrationem nobilitatis palatinatus Belzensis coram suprascripto iudice Belzensi expeditam, manu eius subscriptam, officium praesens castrense capitaneale Belzense suscepit et actis suis inscribere iussit, cuius tenor sequitur talis:

A. D. 1630. Lustratio nobilitatis palatinatus Belzensis per Gen. Marcum Oleśnicki de Oleśniki iudicem terrae Belzensis in absentia palatini⁵¹³, castellani⁵¹⁴ et aliorum dignitariorum, feria [396] 2 proxima post Dominicam Conductus Paschae [8 kwietnia 1630].

[1] Succamerarius Belzensis⁵¹⁵ per Mathaeum Iwiński famulum suum, [2] capitaneus Belzensis⁵¹⁶ per famulum, [3] capitaneus Grabowiecensis⁵¹⁷ per famulum, [4] Jan Mruczyński, [5] Maciej Gąsiorowski, [6] Grzegorz Szamecki, [7] Jan Rudnicki, [8] Krzysztof Rudnicki, [9] Mikołaj Zwiartowski, [10] Gabriel Żuliński, [11] Lidia Niezabitowska per famulum, [12] Halszka Rzymska per famulum, [13] Marcin Skomorowski, [14] Jakub Niemojowski, [15] Piotr Sitański, [16] Stanisław Szaniawski, [17] Mikołaj Wierzbicki, [18] Mikołaj Krężyński, [19] Wawrzyniec Ryteński, [20] Stanisław Dąbski, [21] Georgius Rogala, [22] Barbara Kruszowa per famulum, [23] Nicolaus Wierzbicki, [24] Rogalina per famulum suum, [25] Alexander Policki per famulum, [26] Petrus Wierzbicki nomine suo et nomine matris suae, [27] Aleksander Stempkowski tribunus Horodlensis, [28] Stanislaus Suchodolski, [29] Stanislaus Chamiec, [30]

⁵¹³ Rafał Leszczyński wojewoda bełski.

⁵¹⁴ Maciej Leśniewski kasztelan bełski.

⁵¹⁵ Bartomiej Bełzecki podkomorzy bełski.

⁵¹⁶ Jarosław Oleśnicki starosta bełski.

⁵¹⁷ Jakub Leszczkowski starota grabowiecki.

Martinus Dembicki nomine Andreae Jasiński domini sui, [31] Aleksander Ostrowski nomine Zophiae Rudkowska, [32] Stanislaus Kuros nomine Venceslai Podorecki domini sui, [33] Joannes Oleśnicki per famulum, [34] Stanislaus Rucki, [35] Marcus Ciemiernicki, [36] Gabriel Nasiłowski, [37] Christoferus Jajkowski, [38] Zachariasz Syrny per famulum, [39] Paulus Radgenowski, [40] Jacobus Kosobudzki per famulum, [41] Barbara Dzikowa, [42] Joannes Gorajski, [43] Nicolaus Niedźwiecki, [44] Petrus Niedźwiecki, [45] Stanislaus Niedźwiecki, [46] Joannes Gorajski de Masłomęcz per famulum, [47] Samuel Wronowski, [48] Laurencius Komorowski per famulum, [49] Jacobus Smitkowski, [50] Joannes Górski per famulum, [51] Stanislaus Smitkowski, [52] Paulus Smitkowski, [53] Nicolaus [397] Smitkowski, [54] Venceslaus Smitkowski, [55] Stanislaus Żukowski, [56] Magdalena Družbiczowa per famulum, [57] Ulises Skrzetuski, [58] Tomasz Napiórkowski per famulum, [59] Nicolaus Mienkowski per famulum, [60] Johannes Chomecki, [61] Andreas Wydźga, [62] Joannes Wierzbicki, [63] Joannes Niewierski a Regina Komorowska, [64] Adamus Orchowski nomine iudicis Buscensis⁵¹⁸, [65] Aleksander Barzykowski, [66] Venceslaus Łaszcz venator Belzensis, [67] Albertus Zawacki, [68] Simon Przepiórka, [69] Nicolaus Bobiatyński, [70] Andreas Kosakowski, [71] Stanislaus Wojucki, [72] Nicolaus Tyszka, [73] Nicolaus Udrycki, [74] Christopherus Udrycki, [75] Joannes Udrycki, [76] Joannes Dłużniowski, [77] Martinus Borzęcki, [78] Aleksander Mudrzyński [s], [79] Stanislaus Modryński, [80] Albertus Kownacki, [81] Stanislaus Stoiński, [82] Severinus Tryłęski, [83] Paulus Ługowski, [84] Stanislaus Bocalski, [85] Daniel Sokołowski, [86] Dorotea Sobieszczańska per famulum, [87] Albertus Rostkowski, [88] Georgius Piwo, [89] Venceslaus Zawacki, [90] Catherina Tryłęska, [91] capitaneus Jaslensis⁵¹⁹ per famulum, [92] Petrus Brodecki, [93] Stanislaus Fałkowski, [94] Daniel Borzęcki, [95] Albertus Dłużniowski, [96] palatinides Posnaniensis⁵²⁰ per famulum, [97] Albertus Szczawiński, [98] Andreas Nowosielecki, [99] Joannes Chłopecki, [100] Simon Gorłowski, [101] Stephanus Żulinski, [102] Martinus Wąwulski per famulum jm. pana Rzeczyckiego, [103] Joannes Jabłoński, [104] Joannes Krzywicki, [105] Aleksander Łaszcz z Tuczap nomine suo et fratrum suorum, [106] Feliks Klukowski, [107] Marcus Mirecki, [108] Nicolaus Mirecki, [109] Martinus Borowski, [110] Sigismundus Dunin, [111] Martianus Chruścicki, [112] Paulus Żuliński nomine patris sui, [113] Stanislaus Szczawinski, [114] Joannes Krajowski, [115] Georgius Jaślikowski, [116] Joannes Zagrobski, [117] Laurentius Skomorowski, [118] Joannes Kędzierzawski, [119] Stanislaus Łaszcz, [120] Mathias Szadurski, [121] Stanislaus Osiecki, [122] Florianus [398] Mirecki, [123] Joannes Łacki, [124] Jacobus Łysakowski, [125] Andreas Krajowski, [126] Aleksander Mirecki, [127] Joanes Ostrowski, [128] Petrus Korycki, [129] Georgius Lityński nomine patris sui, [130] Andreas Kłusowski, [131] Melchior Popławski, [132] Franciscus Popławski, [133] Joannes Skalecki, [134] Olbrachtus Jabłoński, [135] Hieronimus Ki-

⁵¹⁸ Kasper Orchowski sędzia ziemski buski.

⁵¹⁹ Zapewne Balcer Brodecki starosta jasielski, który w 1621 r. otrzymał cesję na starostwo od Mikołaja Strusia, zm. 1627 r.

⁵²⁰ Zapewne Mikołaj Ostroróg, późniejszy podczaszy koronny i wielokrotny poseł z Bełza, syn Jana Ostroroga wojewody poznańskiego 1610-1621.

nicki, [136] Paulus Pałucki, [137] Stanislaus Zaleski, [138] Albertus Lubaczowski, [139] Catherina Milewska per famulum, [140] Anna Przecmińska per famulum, [141] Agnes Widawska, [142] Vanceslaus Sokołowski, [143] Martinus Wybranowski, [144] Joannes Przyłuski, [145] Gaspar Gołębiowski, [146] Joannes Ostrowski, [147] Albertus Jarzębkowski, [148] Stanislaus Skomorowski, [149] Nicolaus Żuliński, [150] Anna Kaszewska per famulum, [151] Paulus Leszczykowski, [152] Sigismundus Komorowski, [153] Samuel Nagorski, [154] Marcus Wereszczyński, [155] Nicolaus Wiśniowski, [156] Paulus Skomorowski, [157] Samuel Skomorowski, [158] Jacobus Stępkowski, [159] Georgius Sobieszczański, [160] Hieronimus Grudzicki, [161] Joannes Woidołowicz, [162] Adamus Osiecki, [163] Thomas Kowalowski, [164] Florianus Gąziński, [165] Stanislaus Żyromski, [166] Stanislaus Kostorowski, [167] Rudkowska per famulum, [168] Stanislaus Sokół per famulum, [169] Joannes Łychowski, [170] Nicolaus Szadurski, [171] Albertus Kicki, [172] Joannes Skomorowski, [173] Joannes Kotowski, [174] Lucas Chodorowski, [175] Adamus Komorowski, [176] Aleksander Komorowski, [177] Joannes Komorowski, [178] Andreas Chyliński, [179] Helena Rudnicka per famulum, [180] Petrus Pawłowski, [181] Aleksander Zaleski, [182] Matheus Ołtarzewski, [183] Samuel Sokół per famulum, [184] Stephanus Sobieszczański, [185] Potentia Szepińska per famulum, [186] Paulus Rudowski nomine capitanei Horodlensis⁵²¹, [187] Jacobus Lipiński, [188] Gabriel Białozor per famulum, [189] Michael Lipnicki nomine Andreae Młocki, [190] Mathias Dąbrowski, [191] Jacobus Gorłowski nomine Pauli Orchowski, [192] Jacobus Zagrobski nomine patrus sui, [193] Georgius [399] Radecki, [194] Valentinus Rebeliński, [195] Severinus Naropiński per famulum, [196] Thomas Faliszewski, [197] Andreas Koncki, [198] Georgius Łaszcz, [199] Stephanus Skarbek, [200] Nicolaus Grzymała, [201] Zuzanna Rudowska per filium, [202] Albertus Rudowski, [203] Andreas Tymiński, [204] Aleksander Dąbrowski, [205] Venceslaus Dąbrowski, [206] Michael Zakrzewski per famulum, [207] Andreas Jarczewski per famulum, [208] Lucas Wojna per famulum, [209] Stephanus Łychowski, [210] Venceslaus Grzymała, [211] Stanislaus Rokicki, [212] Joannes Ostroróg palatinides Posnaniensis per famulum, [213] Andreas Branicki per famulum, [214] Lucas Niezabitowski, [215] Nicolaus Jarzębkowski, [216] Laurencius Barzykowski per famulum suum, [217] Alekander Śleszyński, [218] Stephanus Iłowiecki, [219] Joannes Zagrobski, [220] Wojciech Russian, [221] Remian Lesiecki, [222] Martianus Lesiecki per famulum, [223] Joannes Komorowski per famulum, [224] Valerianus Komorowski, [225] Martian Turkowiecki per famulum, [226] Stanislaus Russian, [227] Martinus Suchorabski, [228] Samuel Podorecki, [229] Georgius Rudnicki per famulum, [230] Petrus Hrodyłowski, [231] Georgius Romanowski, [232] Jacobus Stapkowski, [233] Andreas Mierzejowski nomine generosae Catharinae Paczanowska, [234] Severinus Żuliński vicecapitaneus Grabovicensis, [235] Aleksander Ciechanowski per famulum, [236] Andreas Truszczyński, [237] Stanislaus Oryszewski, [238] Adamus Oryszewski, [239] Jacobus Barzycki per filium suum, [240] Sigismundus Brześciański per famulum, [241] Joannes Barzycki subiudex Belzensis per famulum, [242] Martinus Russian, [243] Anna Russianowa, [244] Joannes Godaczewski, [245] Thomas Rafalski nomine

⁵²¹ Stanisław Gabriel Zborowski starosta horodelski.

parentis sui, [246] Stanislaus Żyromski, [247] Jacobus Roskowski, [248] jm. pan wojewodzie sieradzki per famulum, [249] Joannes Boratyński per famulum, [250] Joannes Brzezicki nomine dominae suae Udrzycka de Obrowiec podczaszyny bełskiej, [251] Catherina Niszczicka [400] per famulum, [252] Joannes Iżycki, [253] Stephanus Iżycki, [254] Severinus Łapczyński, [255] Gasparus Ostrowski z powiatu halickiego, [256] Petrus Mukański per famulum, [257] Barbara Medyszowska per famulum Zarętowski, [258] Joannes Iżycki, [259] Daria Ziemacka z Nowosiołek per famulum, [260] Valerianus Podorecki, [261] Thomas Jankowski, [262] Martinus Jankowski per famulum, [263] Stanislaus Chmiel, [264] Stanislaus Szulimowski, [265] Georgius Szulimowski per famulum, [266] Catherina Orchowska per famulum, [267] Nicolaus Mirecki exactor, [268] Dorothea Jarczewska per famulum, [269] Jacobus Grotowski, [270] Johannes Porycki, [271] Jędrzej Skarbek, [272] Stanislaus Modryński, [273] Stanislaus Wilmunt, [274] Nicolaus Mirecki per famulum, [275] Szczęsny Jastrzębski, [276] Joannes Witkowski per famulum, [277] Antonius Iłowiecki per filium suum, [278] Stanislaus Rydzewski, [279] Laurentius Jahodyński subiudex Buscensis per filium, [280] Joannes Bełżecki per famulum, [281] Krzysztof Żuliński, [282] Stanisław Rucki, [283] Georgius Wożuczynski per famulum, [284] Paulus Rzuchowski per famulum, [285] Petrus Jaskmanicki, [286] Paulus Charbicki per famulum, [287] Georgius Zawadzki per famulum, [288] Joannes Zawadzki, [289] Joannes Dramiński, [290] Jacobus Miczewski suo et fratrum suorum nomine, [291] Stanislaus Brześciński, [292] Martianus Łubkowski per famulum, [293] Benedictus Krajowski, [294] Georgius Rucki, [295] Daniel Bazylik, [296] Alexander Łada per famulum, [297] Stanislaus Chomecki, [298] Joannes Stawski, [299] Albertus Podczaski. Finis lustrationis.

Marcus Oleśnicki iudex terrae Belzensis m.p.

153. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 4 września 1630 r.

1. List Zygmunta III do szlachty w sprawie sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie w dniu 4 września 1630 r. – Warszawa, 4 lipca 1630 r.

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 215, s. 784 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Jan Rudnicki w dniu 5 sierpnia 1630 r. [feria 2 post festum Sancti Petri in Vinculis proxima a. D. 1630]. W grodzie grabowieckim jedynie notka aktykacyjna, tekstu uniwersału nie wpisano – oblatował Nob. Walenty Moźdzarski żołnierz J.K.M. (veles) w dniu 27 lipca 1630 r. [Sabbatho post festum Sancti Jacobi Apostoli proximo a. D. 1630] APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 82, s. 311.

Zygmunt III z Bożej łaski Król Polski, wielkie książe litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzki, gocki, wandalski etc. dziedziczny Król.

Szlachetny, wiernie nam miły. Idąc za opisaniem prawa pospolitego i za radą panów rad naszych, tudzież wygadując potrzebom publicznym, złożyliśmy sejm walny koronny w Warszawie na dzień 16 miesiąca octobra. Przed którym sejmiki także powiatowe według zwyczaju na pewne czasy złożyliśmy, a między innemi sejmik powiatowy w Bełzie na dzień 4 miesiąca września, a główny zaś tamecznym powiatom w Korczynie na dzień 25 miesiąca września, blisko przyszłych. Przeto chcemy mieć po wierności twojej, abyś na sejmik powiatowy zjachał i tą z innemi wespół posłów statecznych, mądrych, w sprawach R.P. biegłych, na sejm walny koronny obrał, którzy by potrzeby koronne uważać umieli, a nie swe jakie prywaty, ale dobro pospolite na pieczy mieli. Co uczynisz wierność twoja z miłości swej przeciwko ojczyźnie i dla łaski naszej. Któremu życzymy dobrego od Pana Boga zdrowia. Dan w Warszawie, dnia 4 miesiąca lipca r. P. 1630, panowania naszego polskiego 43, szwedzkiego 37. Na własne K.J.M. rozkazanie.

2. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 4 września 1630 r.

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 215, s. 854-860 – oblata, górne brzegi kart uszkodzone, ubytki tekstu na około 1-2 wersy; w grodzie bełskim oblatował Nob. Jan NN w imieniu marszałka sejmiku Marka Oleśnickiego sędziego ziemskiego bełskiego, w dniu 6 września 1630 r. [feria 6 ante festum Nativitatis Beatissimae Virginis Mariae proxima a. D. 1630].

Inne rękopisy: **Rp. 2** Bibl. Czart., rkp. 365,, s. 1116-1120 – kopia: Artykuły bełskie.

LSB 1572-1668, s. 130-134.

[855] ^aInstrukcja sejmiku bełskiego pro die 4 septembris od J.K.M. złożonego, dana panom posłom, jm. panu Adamowi Lipskiemu z Lipiego chorążemu bełskiemu, jm. panu Janowi Komorowskiemu podczaszemu bełskiemu, jm. panu Balcerowi Brodeckiemu staroście jasielskiemu, jm. panu Janowi Gorajskiemu, na sejm walny koronny w Warszawie złożony pro die 16 octobris.

Którzy po przywitaniu J.K.M. p.n.m. i oddaniu wiernego poddaństwa naszego dziękować uniżenie J.K.M. będą za staranie i obmyślanie o dobrym R.P. naszej.

A że^a J.K.M. jako p.n.m. sam ultro dawać nam do tego powód i jakoby wzywać raczy, abyśmy ciężkości i urazy swoje przełożyli jako dzieci przed ojcem, poddani przed panem, przeto co największego ad praesens sobie i prawom naszym być rozumiemy, to naprzód przełożyć musim i o to prosić uniżenie, i najbardziej panowie posłowie imieniem naszym J.K.M. będą powinni, żeby postulacji naszych dawnych punkta wszystkie, które w reces dawno odkładane do tego czasu byli, wziąć teraz przed się J.K.M. raczył et desiderii iustis poddanych powolnych swoich tandem satisfacere miłościwie raczył. A osobiwie to cavere i obwarować nam, co jest origo calamitatis, żebyśmy już od tych wojen ustawicznych uwolnieni kiedy być mogli, które przeciwko prawu i od przodków J.K.M. nam z dawna nadanemu, i od samego J.K.M. świeżo potwierdzonemu, że sine

scitu et consensu Reipublicae podnoszone i zaczynane być nie mają, nas teraz najbardziej trapią i do ostatniego prawie zniszczenia przywodzą.

Przeto iż baczmy to, że R.P. zawiedziona jest w takowe difficultates i ciężary, że koniecznie na ułatwienie ich i z największą ciężkością swoją pozwolić musimy, dlatego panom posłom naszym dajemy w moc, aby na zniesienie długów, które zaciągnięte są ad fidem publicam, jedno podymne imieniem naszym pozwolili, jeśli do tego consensus i inszych województw przystąpi. A jeśli by nie mogło to sufficere oneribus Reipublicae, które już są zaciągnięte, i insze województwa tę necessitatem także upatrywali, tedy przecie panowie posłowie nasi nie mają nic więcej nad to podatków postępować, ale do nas przynieść rem integram i sejmik naznaczyć, żebyśmy sami o tych rzeczach uważać i konkludować mogli. To specialiter panom posłom naszym zlecając i w tym obowiązując fidem ich, żeby na żadną wojnę ani na żaden zaciąg nowy nie pozwalali. [856]

^bCo się tycze prawa pospolitego i zwyczaju^b sejmowego strony rachunków skarbowych, ^bto też^b zlecamy panom posłom naszym, żeby po propozycyjej zaraz do tego się udali, jako prawo każe, wejrzeć w liczby skarbowe i jako najdoskonalej odprawić je, et sufficientem rationem przynieść nam na sejmik przyszedły, i tego dojrzwawszy, żeby panowie pisarze skarbowi i sam jm. pan podskarbi⁵²² jeno podług konstytucyjej anni 1616⁵²³ salarium swoje kładli.

De modo electionis, co J.K.M. nam proponować raczy, to i my uważamy i życzymy tego, aby w tej mierze consilia jakowe by mogli być R.P. potrzebne i prawom, i wolnościom naszym przyzwoite, na tem sejmie agitowane byli. Które in quem finem skłaniać by się miały, przynieść to do nas integre mają panowie posłowie nasi, żebyśmy sami w tem się przejrżeli pierwej, a potem co pewnego uważwszy, na drugi sejm zawierać przyzwolili.

Modum concludendi konsultacyi sejmowych uradzić mają, żeby in tantam confusionem nie przychodziły sejmy i nie zawierały się przez nie, i aby każdy dzień odnosił swoją własną konkluzją i zawierał się nią.

Ordinationem minnice jako K.J.M. proponować nam raczy, tak i sami baczmy R.P. rzecz bardzo być potrzebną, ale iż ta rzecz na samej J.K.M. moderacyjej należy, aby prowentu tego, który z minnice na stół J.K.M. idzie, odstąpić raczył. Dlatego panowie posłowie nasi prosić z inszemi uniżenie J.K.M. będą i do tego jeśli by konsens i inszych województw przystąpił, skłonić się im pozwalamy, żeby in recompensam ujmy tych dochodów J.K.M. dla naprawienia minnice co innego za zgodą wszech stanów pozwolili. A kowanie minnice magistratui ordinario, to jest panu podskarbiemu koronnemu, do rąk dali, który podług ordynacyjej sejmowej aby te rzeczy odprawował i samej R.P. powinien był o to zawsze sprawować. Co gdy tak stanie, tedy i de pretiis rerum, i o zniesieniu srebra i złota, i o gruntownym zatrzymaniu tych wszystkich rzeczy łatwo będą stanąć mogły wszystkie ustawy.

^aStańeła remissa z Trybunału przeszłego cum spiritualibus de validitate testamentorum, na którym wszystkim stanowi szlacheckiemu siła należy, aby przez nie pra-

⁵²² Hermolaus Ligęza podskarbi wielki koronny.

⁵²³ Konstytucja sejmu 1616 r. „Objaśnienie salariorum podskarbiów i pisarzów polnych” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 1, s. 196).

wo starodawne nie wzruszało się i *ultima voluntates ordinantium* pewne byli ani in dubium przez osoby duchowne nie przychodziły, o to się pilnie starać mają prośbą do J.K.M., aby *inscriptiones summarum pro rebus immobilibus* byli rozumiane^a.

Mają się też o to starać panowie posłowie nasi na tym przyszłym sejmie, aby ichm. panowie deputaci duchowni in aequali iure z naszymi świeckimi deputatami, to jest czwartego roku, bywali obierani.

Wielkie uciążenie stan szlachecki ponosi w tej mierze, iż częstokroć *ex delatione thesauri* pan instygator koronny zadaje niewinne trudności w [857] majątnościach i w prawach dziedzicznych, także i ^bstrony dzierżaw dóbr R.P.^b o oddawanie pensyj abo kwarty, chociaż kwity dzierżawcy mają. Przeto że te rzeczy z wielkim kłopotem i utratą są ludzką, starać się o to mają panowie posłowie, żeby o to, gdy kogo niewinnie turbują, poena mille marcarum umówiona była i forum na Trybunale ^cna instygatora koronnego^c.

Wspominać raczy J.K.M. w propozycyjej między inszemi rozchodami podatków publicznych opatrzenie *praesidiorum* zamków ^apruskich^a. O tych tak rozumiemy, że nie z podatków naszych, ale z prowentów tamtecznych, które już tempore *induciarum* przychodzić do siebie poczęli, odprawywać się mają i już więcej tych ekspensów nie mają na liczbę skarbowi przyjmować.

Calamitas, którą częstokroć Pan Bóg nas dotyka przez pogańskie inkursyje, przywodzi nas do tego, że i to zlecamy panom posłom naszym, żeby J.K.M. prosili, aby pana strażnika koronnego⁵²⁴ *admonere et corrigere* raczył, żeby był dbalszy w swym urzędzie, ponieważ za jego niedbaniem srogie, bez żadnej wieści, dewastacje ponosimy.

Swawola kozacka, którą J.K.M. wspominać raczy, nie baczmy, aby się uspokoić miała, i owszem, są tego znaki niemałe, że górę brać dopiero zechce. Przeto do inszych sposobów, które na tem sejmie stany koronne przedsiębrać będą na uskromienie tej swawoli, to specialiter my podług prawa dawnego przypominamy, aby rezydencja panów starostów ukraiennych do egzekucyjej przywiedziona była *per privationem beneficiorum ad instantiam cuiusvis*. I dożywocia na tamtych starostwach aby białem głowom nie dawano.

Żydzi żeby ceł, myt, żup, minnice, starostw, a osobliwie ukraiennych, żeby podług praw dawnych trzymać ani chrześcijanów sług nie ważyli się chować, *sub poena confiscationis bonorum ad instantiam cuiusvis* na Trybunał.

Artykuły anni 1627 et 1628 sejmiku naszego bełskiego spisane i na sejm podane, poruczamy panom posłom naszym terażniejszym, aby ich na pilnem baczeniu mieli i proponować nie zaniedbywali, gdyż siła rzeczy potrzebnych w nich się inkluduje.

I to mieć tam na baczeniu panowie posłowie na tem sejmie ^amają^a, aby żadne *alienationes et commutationes bonorum Reipublicae* nie działy się, także i *nobilitacje* abo *indigenatus* ludziom niezasłużonym nie były konferowane.

Przy tym starać się mają panowie posłowie, aby się mogła pędza droga wynaleźć sądzenia województw na Trybunale.

Postulaty panów gdańszczanów, które J.K.M. w propozycyjej swej przypominąć raczył, zlecamy panom posłom naszym, aby promowowali i z inszemi województw

⁵²⁴ Jan Goślicki strażnik koronny.

szukali sposobów, jakoby miasto to, R.P. wierne, słuszną gratitudinem odniosło in confusionem inszych, które zdradzili.

Jako żadnych wojsk zaciągów i przyczynienia nad zwyczajne praesidium kwarciane nie pozwalamy, tak osobliwie cudzoziemskich ludzi aby nie [858] 'było w wojsku naszym^c, przestrzegać tego mają panowie posłowie nasi i panu podskarbiemu opowiedzieć, iż na liczbę przyjmować tego nie będą.

^a Pan poborca nasz bełski terażniejszy wnosił to do koła naszego, że z dóbr duchownych niektórych nie oddano podatków publicznych według uchwały sejmu przeszłego, o które on prawo przewiodł, a egzekucyjej otrzymać nie może. Przeto poruczamy to panom posłom naszym, aby i pana poborcę naszego sposobem jakim ratowali i inszym panom poborcom in similibus ukazali viam Reipublicae, jakoby sobie postępować mieli.

Także de executione forti panów starostów, którzy impediuntur poenis na Trybunale, jako o tym świeże dekreta są Trybunału przeszłego.^a

Panowie żołnierze przez posły swoje do koła naszego wnosili prośbę o przyczynę do J.K.M., aby na merita ich, okaleczenia, szkody, straty miłościwy wzgląd mieć raczył, przeto zlecamy to panom posłom naszym, aby promowowali do J.K.M. postulata ich.

Słusznie także i o szpital fundowany od śp. Króla Stefana Batorego, aby był z prowentami należącemi restaurowany i na opatrzenie okaleczonych obrócony. Do czego i ichm. panowie duchowni per commiserationem christianam słuszną pomoc J.K.M. dać by mogli, kiedy by szoftystwa i wójtostwa, które w biskupstwach i opactwach mają, obracali i konferowali tem ludziom zasłużonym i okaleczonym.

Jest i o to querimonia publica, iż pan pisarz dekretowy wydawać nie chce dekretów przez J.K.M. za dworem osądzonych stronom. Starać się o to panowie posłowie nasi mają, żeby się to praeiudicium nie działo nikomu, gdyż tak rozumiemy, że to sine scitu J.K.M. się dzieje.

Ichm. wszytkiem, którzy in casu praesenti tak zaciągu tego niespodziewanego przeciwko Kozakom, jako i zastanowieniu konfederacyje żołnierskiej i zapłacenia onym auxilio et consilio in commodum Reipublicae byli, podziękowanie od nas i wszelakie wdzięczności panowie posłowie uczynić mają, a naprzód J.K.M., która pieniędzmi swemi własnymi na zapłatę wojsku ratować raczyła i przeciwko R.P. miłość prawie macierzyńską pokazała; jm. panu hetmanowi⁵²⁵, jm. ks. kanclerzowi⁵²⁶, jm. panu podkanclerzemu⁵²⁷, także i inszym ichm. wszytkiem, którzy ad fidem publicam panom komisarzom do Lwowa pieniądze swoich przysłali.

^a Petita

Za Inflantczykami, aby J.K.M. naznaczyć in recompensam straty, które odnieśli w Inflanciech, i za to, że dotrzyмали wiary R.P. i J.K.M., panowie posłowie prośby do J.K.M. wnieść mają.

⁵²⁵ Stanisław Koniecpolski hetman polny koronny.

⁵²⁶ Jakub Zadzik kanclerz koronny.

⁵²⁷ Tomasz Zamoyski podkanclerzy koronny.

Także za jm. panem chełmińskim kasztelanem⁵²⁸, który in simili calamitate od tego nieprzyjaciela zniszczony jest.

[589] [...] ^a starać się o to u J.K.M. mają [...] ^a na taksowanie prowentów starostwa tego, skąd by się miała kwarta [do] skarbu R.P. dawać.

Także też w starostwie grabowieckiem, iż Miączyn⁵²⁹ wieś z wójtostwem wielką desolacją przez ustawiczne stacje żołnierzy i powietrze morowe funditus zniesiona jest, tedy też o taką rewizyją J.K.M. prosić.

Za panem Aleksandrem Łaszczem, obywatelem naszym, porucznikiem J.K.M. pana starosty braclawskiego⁵³⁰ przyczynić się do J.K.M., aby za jego krwawe wysługi, które tak na przeszłej ekspedycyjej, jako teraz i na kozackiej czynił, słuszną nagrodę odniesł, także za panem Smitkowskim, panem Rylskim i panem Suchorabskim.

Za potomkami nieboszczyka pana Malchra Zebrzydowskiego, żeby J.K.M. sprawę onych z panem starostą bobrujskim⁵³¹ sądzić raczył.

Za potomkiem nieboszczyka pana Jana Bokieia rotmistrza J.K.M., który zawiodłszy patrimonium swoje na usługę J.K.M. i R.P. do Prus, na tej ekspedycyjej pruskiej poległ, przyczynić się do J.K.M. panowie posłowie mają, iż ponieważ in summa aegestate jest, aby chlebem jakimkolwiek opatrzone był.

Za panem podsędkiem bełskim⁵³², poborcą przeszłym, który bywszy na sejmie [z] dekretu trybunalskiego radomskiego dla uczynienia rachunku skarbowi, za instancją wszytkiej izby poselskiej, dla zabaw R.P. jm. panu podskarbiemu słuchać nie przyszło, choć instancyje wszytkiej izby poselskiej za nim byli, ponieważ po spaleniu przez nieprzyjaciela koronnego, znowu już wracającego się do domu z Warszawy ogień przypadkowy spalił w Dziecinowie, gdzie nie tylko wszytkie rzeczy, ale i rachunki, tak podymne, jako poborowe, i rejestra pogorzeli, gorącą instancją wnieść, iż dla nich dotąd skarbowi nie uczynił liczby, tak też dla retent, które per oblatam w grodzie podane są, aby go rachunku wysłuchali i to, co się znajdzie residuum przyjęli.

Także za panem [Stefanem] Iżyckiem, przeszłym poborcą bełskim, żeby przy dekreтах radomskich i kwitach generalnych skarbowych i posesyjach, według antecesorów jego i dokumentach na powietrze w miasteczkach województwa bełskiego służącym, był zachowany i z procesu pośledniego skarbowego, jako [o] przetrzymanie czopowego otrzymanego, uwolniony był.

Za mieszczanami bełskimi tak, jako i dawno przy pierwszych artykułach naszych wnosiliśmy prośbę swą do J.K.M., żeby puszcze do starostwa bełskiego z dawna należące były onem przywrócone, tak dla poprawy i budowania miasta, jako i na poprawę mostów, tak i teraz poruczamy panom posłom swoim, aby to nam sprawić u J.K.M. mogli. Gdyż na tem miejscu aby zawsze była dobra municyja, siła wszytkiemu województwu należy. Także też i aby wszytkie mosty i przejazdy naprawniejsze być mogli, niż po te czasy dla niedostatków lasów byli.

⁵²⁸ Fabian Czema kasztelan chełmiński.

⁵²⁹ Miączyn, w. w pow. grabowieckiem (obecnie w pow. zamojskim, woj. lubelskim).

⁵³⁰ Adam Kalinowski starosta braclawski.

⁵³¹ Krzysztof Chodkiewicz starosta bobrujski.

⁵³² Świętosław Jahodyński podsądek bełski.

A ponieważ też aż do tego czasu przez częste, ustawiczne stanowiska żołnierskie [860] [...] ^a. [...] ^a miasto Sokal, które ze wszystkimi dostatkami tak publicznymi, jako i prywatnymi budynkami, bramami, basztami, parkanami, a nawet i z częścią przedmieścia fatali casu przez ogień jest zniszczone, przeto zlecamy panom posłom naszym, aby wnieśli prośbę do J.K.M. za nimi, żeby dla poratowania swego ubóstwa mogli od wszelakich podatków i stanowisk żołnierskich do pewnych lat uwolnieni być.

Postulata mieszczan buskich aby na pamięci panowie posłowie nasi tam na sejmie mieli i co słusznego jest, promocyją onych uczynili.

Marek Oleśnicki z Oleśnik iudex terrestris Belzensis m.p., marszałek natenczas sejmi-ku bełskiego imieniem ichm. panów braciej wszytkiej. ^a

^{a-a} tekstu brak w Rp. 2 ^{b-b} w Rp. 1 uszkodzona góra strony, tekst zrekonstruowany na podstawie Rp. 2 ^{c-c} tekstu brak w Rp. 1, jest w Rp. 2

3. Uniwersał Zygmunta III informujący o przełożeniu terminu rozpoczęcia sejmu na 8 stycznia 1631 r. – Warszawa, 15 września 1630 r.

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 215, s. 920 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Piotr Brożoński dworzanin pokojowy J.K.M. (cubicularius) w dniu 8 października 1630 r. [feria 3 post festum Sancti Francisci Confessoris proxima a. D. 1630].

Inne rękopisy: **Rp. 2** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 82, s. 338-340 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował Nob. Jan Brzeżewski dworzanin pokojowy J.K.M. (cubicularius) w dniu 7 października 1630 r. [feria 2 post festum Sancti Francisci Confessoris proxima a. D. 1630].

Zygmunt III z Bożej łaski Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzki, gocki, wandalcki dziedziczny Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, a mianowicie dygnitarzom, urzędnikom i wszystkim innym stanu szlacheckiego obywatelom koronnym, uprzejmie i wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Uprzejmie i wiernie nam mili.

Acz tego potrzebowali różne R.P. necessitates, że jakośmy sejm walny koronny w Warszawie na dzień 16 miesiąca października blisko przeszłego, poprzedziwszy nieco czas prawem opisany, złożyli, tak żeby się był naznaczonego czasu odprawował. Iż plaga jednak morowego powietrza im dalej, tym bardziej się w Warszawie szerzy, dla której i nam samym z domem i dworem naszym królewskim przychodzi się na bezpieczniejsze miejsce umykać, więc, że mimo tuteczne niebezpieczeństwo, niektóre w Koronie województwa zapowietrzyli się, skąd snadnie by za zgromadzeniem wszech miejsc ludzi tym bardziej powietrze z niebezpieczeństwem wszelkiej Korony zają[ćby] się mogło, tedy zabiegając temu niebezpieczeństwu, zdało się nam, idąc za radą panów senatorów przy boku naszym będących i innych przedniejszych, sejm na inny czas, którego ta plaga zwykła ustawać, odłożyć. Jakoż tym listem naszym odkładamy, na dzień 8 miesiąca stycznia blisko przyszłego w Warszawie składamy, obwieszczając o tem wszystkie stany koronne i rozkazując grodom naszym, aby według tego listu naszego

sejm walny koronny w Warszawie na dzień pomieniony według zwyczaju publikowali. Przeszłe jednak sejmiki i posłowie na nich obrani zostawać według zwyczaju dawnego mają, gdyż nowych składać niebezpieczeństwo od powietrza nie dopuszcza i nie życzymy tak częstych powłok i niewczasów obywatelom koronnym. Dan w Warszawie, dnia 15 miesiąca września r. P. 1630, panowania naszego polskiego 43, szwedzkiego 36.

Sigismundus Rex

Joannes Lipski

4. Uniwersał Zygmunta III informujący o kolejnym przełożeniu terminu rozpoczęcia sejmu, na 29 stycznia 1631 r. – Tykocin, 14 grudnia 1630 r.

Rp. APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 82, s. 356-358 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował Nob. Franciszek Janocki żołnierz J.K.M. (veles) w dniu 24 grudnia 1630 r. [feria 3 in vigilia festi Nativitatis Christi Domini a. D. 1630]⁵³³.

Zygmunt III z Bożej łaski Król Polski, wielkie książe litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzki, gocki, wandalski dziedziczny Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, a mianowicie dygnitarzom, urzędnikom i wszystkim stanom koronnym uprzejmie i wiernie nam miłym łaskę naszą królewską.

Jakośmy tego nie życzyli, aby się był sejm na dzień 16 miesiąca października blisko przyszłego złożony odkładał, bacząc tego dla różnych R.P. spraw potrzebę, aby się jako najprędzej odprawił, tak i teraz, po pierwszym onego do 8 dnia miesiąca stycznia blisko przyszłego dla powietrza odłożeniu, byliśmy od tego, aby się dalej pomknąć miał, tym większe upatrując potrzeby i niebezpieczeństwa, dla których zwłoka ta nie jest wygodna R.P., jednak iż się Wolej Bożej trudno przeciwzić, przychodzi nam znowu do trzech niedziel tenże sejm prolongować, gdyż lubo byśmy, nie szanując zdrowia naszego nadwątłego, dla publicznej wygody chcieli zjechać na czas i miejsce sejmowi naznaczone, sama jednak zaraza powietrza morowego, która leniwo jakoś z dopuszczenia Bożego w Warszawie i na innych miejscach ustaje, nie dopuszcza podania w niebezpieczeństwo nie tylko domu i dworu naszego królewskiego, ale też stanów koronnych, zaczym wygadając samej necessitati i idąc za radą panów senatorów przy boku naszym będących, i niektórych odległych, zdało się nam sejm tenże na dzień 29 miesiąca stycznia blisko przyszłego odłożyć, mając nadzieję w Miłosierdziu Bożym, że tymczasem i do zupełnego zdrowia przyjdziemy, i powietrze za nastąpieniem [358] potężniejszych mrozów ustanie, o czym obwieszczamy wszystkie stany koronne, a mianowicie pany rady nasze i posły na sejmikach obrane, aby o tej prorogacji sejmu wiedząc, już nie na dzień 8, ale na 29 miesiąca stycznia do Warszawy się na sejm według powinności swej stawili.

⁵³³ Za wskazanie tego uniwersału wydawcy dziękują dr. Oleksijowi Winnyczenec.

Co żeby najprędzej do wiadomości wszech stanów doszło, rozkazujemy grodom naszym, aby ten uniwersał nasz i prorogacją sejmu na miejscach zwyczajnych obwołać i publikować kazali dla łaski naszej. Dan w Tykocinie, dnia 14 miesiąca grudnia roku 1630, panowania naszego polskiego 43 i szwedzkiego 38.

Sigismundus Rex

Joannes Lipski

154. Sejmik deputacki w Bełzie, 9 września 1630 r.

1. Informacja o deputacie

Deputatem został Stanisław Gabriel Zborowski starosta horodelski (Deputaci, cz. 2, s. 98).

155. Sejmik relacyjny w Bełzie, 14 kwietnia 1631 r.

1. Deklaracje posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego

Vol. const., t. 3, vol. 2, s. 130.

Województwo bełskie podymne dwoje, czopowe jedno. Poborca do braciej. Sejmik die 14 aprilis [1631].

2. Uniwersał Zygmunta III zwołujący sejmik relacyjny województwa bełskiego na dzień 14 kwietnia 1631 r. – Warszawa, 20 marca 1631 r.

Rp. 1 APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 82, s. 477-478 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował Nob. Teodor Sptawski żołnierz J.K.M. (veles) w dniu 27 marca 1631 r. [feria 5 post Dominicam Quadragesimalem Oculi a. D. 1631].

Inne rękopisy: **Rp. 2** CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 216, s. 147-148 – oblata, karta mocno uszkodzona w górnej części, środkowa część uniwersału zniszczona; w grodzie bełskim oblatował Nob. Gaspar Zamski w dniu 3 kwietnia 1631 r. [feria 5 post Dominicam Laetare Quadragesimalem proxima a. D. 1631].

Zygmunt III z Bożej łaski Król Polski, wielkie książe litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i szwedzki, gocki wandalski dziedziczny Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, a mianowicie dygnitarzom, urzędnikom i innym stanu szlacheckiego województwa bełskiego obywatelom, [478] uprzejmie i wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Uprzejmie i wiernie nam mili.

Uważając wszystkie stany na świeżo przeszłym sejmie, jakich R.P. wszystka niewczasów, jakiego ludzie wszelakiego stanu uciążenia od żołnierza „nie zapłaconego doznawali, zabiegając, aby więcej do takich ciężkości nie przychodziło, pozwolili pewne podatki na zapłatę, jako wojsku na Ukrainie będącemu, tak i długów innych na R.P. zaciągniętych, co i posłowie województwa tamiecznego, idąc za powszechną innych zgodą, uczynili, prosząc^a nas [o] złożenie sejmiku na obranie egzaktora. Który my składamy na dzień 14 miesiąca kwietnia w Bełzie. Przeto żądamy i napominamy uprzejmości i wierności wasze, abyście się na czas pomieniony stawili, egzaktorów obrawszy, pilnie się do tego przyczynili, żeby te podatki, jako najprędzej będzie mogło być, wniesione i do skarbu oddawane byli, aby żołnierz pro 1 iunii mógł być pewien swej zapłaty.

Który uniwersał nasz chcemy, aby od urzędników grodzkich i ziemskich wszędzie według zwyczaju był publikowany. Dan w Warszawie, dnia 20 miesiąca marca r. P. 1631, panowania naszego polskiego 44, szwedzkiego 38.

Sigismundus Rex

Paulus Wołudzki

^a słowa nieczytelne w Rp. 2 z powodu uszkodzenia karty

3. *Laudum sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 14 kwietnia 1631 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 216, s. 171-172 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Mikołaj Mierecki⁵³⁴.

LSB 1572-1668, s. 134-135.

[172] My dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo województwa bełskiego, na sejmik dzisiejszy obierania poborcy uniwersałem K.J.M. do grodu podanem naznaczony zgromadzeni.

Nie mając ad manus konstytucji ani uniwersału sejmu przeszłego, z których o podatkach umówionych na przeszłym sejmie wiadomość doskonałą wziąć byśmy mogli, ale tylko z ustnej relacji j.m. pana Balcera Brodeckiego starosty jasielskiego, jednego z ichm. panów posłów województwa naszego na sejm blisko przeszły wyprawionych, dowiedziawszy się, że tylko jedne podymne i czopowe na rok jeden jedno od województwa naszego ichm. panowie posłowie nasi pozwolili, a to według instrukcji naszej

⁵³⁴ Brak daty aktykacji, uszkodzona księga.

panom posłom naszym blisko przeszło z sejmiku naszego danej, a drugie podymne za relacją do braciej na sejmik, jeśli ma być pozwolone abo nie, ciż ichm. panowie posłowie nasi wzięli, do wybierania tedy tego jednego podymnego na sejmie od ichm. panów posłów naszych pozwolonego obraliśmy za poborcę ur. pana Mikołaja Miereckiego, które blisko przeszłe podatki cum laude sua et honore województwa naszego wybrawszy, do skarbu R.P. zupełnie się uścił.

A na drugie podymne iż nie możemy pozwolić, pewniśmy tego, że i u K.J.M. p.n.m., i u wszytkiej R.P. wymówieni słusznie być mamy, gdyż przez nieprzyjaciela Krzyża świętego niemala część wsi województwa naszego niedawnego czasu jest zniesiona, ale i calamitas częścią przez nieurodzaje, częścią przez insze plagi od Pana Boga tak ścisnęła poddanych naszych, że i ten uchwalony podatek, wygadając R.P. potrzebom, de suo zapłacić musimy. Deklarując się jednak z tem, że my, gdy słuszne rationes i necessitas Reipublicae będzie po nas wyciągała, jako nunquam defuimus, tak i natenczas nie tylko tem drugim podymnem, ale i zdrowiem naszym ojczyźnie naszej milej non deerimus.

Które to laudum nasze ręką jm. pana marszałka koła terazniejszego podpisane i zapieczętowane chcemy, aby do ksiąg grodzkich bełskich wpisane było. Działo się Bełzie, na sejmiku die 14 aprilis a. D. 1631.

Adam Komorowski marszałek natenczas koła sejmikowego

4. *Manifestacje szlachty bełskiej w sprawie okazowania*⁵³⁵ – Bełż, 28 kwietnia 1631 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 216, s. 207-208 – oblata; w grodzie bełskim wniesiono w dniu 28 kwietnia 1631 r. [feria 2 post Dominicam Conductus Paschae proxima a. D. 1631].

LSB 1572-1668, s. 135.

Manifestatio nobilitatis palatinatus Belzensis.

Ad officium actaque praesentia capitanealia Belzensia [208] venientes [...] ^a Alexander Czekanowski notarius castrensis Grabovicensis, Jacobus et Joannes Baryccy, Adamus Sadkowski famulus Gen. Catharinae Wiśniowska nomine eiusdem dominae suae manifestationem et diligentiam fecerunt in eo, quia ipsi satisfaciendo constitutioni et legibus Regni ratione suprascriptorum sancitis, parati erant et paratos sese offerebant in loco lustrationis nobilitatis palatinatus praesentis Belzensis iuxta constitutionem Regni lustrare, verum quoniam officiales et dignitarii palatinatus huius, in quorum praesentia se lustrare debuerant, quibus officium hoc incumbit, non expectati horam

⁵³⁵ Manifestację w tej samej sprawie wniósł również Maciej Zabawski, Piotr Królewski w imieniu swego ojca, Jan Kownacki sługa Gen. Andrzeja Młockiego w imieniu swego pana (CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 216, s. 208).

solitam de loco solito discesserunt, proinde praecavendo indemnitatibus suis de diligentia sua manifestati sunt.

^a uszkodzona górna część karty, około dwóch wersów brak

156. Sejmik deputacki w Bełzie, 15 września 1631 r.

1. Informacja o deputacie

Deputatem został Jan Bełżecki kasztelan halicki (Deputaci, cz. 2, s. 102).

157. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 19 lutego 1632 r.

Uchwał tego sejmiku nie odnaleziono.

1. Informacja o posłach

Posłowie województwa bełskiego byli na sejmie, zob. deklaracje w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego.

2. Uniwersał Zygmunta III zwołujący sejmiki przedsejmowe – Warszawa, 2 stycznia 1632 r.

Rp. APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 82, s. 856-857 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował Nob. Wacław Czerski żołnierz J.K.M. (veles) w dniu 16 stycznia 1632 r. [feria 6 ante festum Sanctorum Fabiani et Sebastiani Martyrum proxima a. D. 1632]⁵³⁶.

Zygmunt III z Bożej łaski Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, żmudzkie, inflanckie, a szwedzki, gocki, wandalski dziedziczny Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, a mianowicie dygnitarzom, urzędnikom i wszystkim innym stanu szlacheckiego obywatelom koronnym i W.Ks.L., uprzejmie i wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską.

⁵³⁶ Za wskazanie tego uniwersału wydawcy dziękują dr. Oleksijowi Winnycence.

Jako stany wszystkie R.P. na blisko przeszłym sejmie dla potrzeby i niebezpieczeństw publicznych sejm trzyniedzielny w mocy naszej zostawili, tak upatrując różne niebezpieczeństwa i potrzeby R.P. i wygadając tak powinności naszej królewskiej w obmyśławaniu o całości i bezpieczeństwie państw nam od Pana Boga powierzonych, jako i intencji sejmowej stanów koronnych, zdało się nam za zdaniem panów senatorów sejm trzyniedzielny koronny złożyć dla opatrzenia potrzeb R.P. i zabezpieczenia niebezpieczeństwom jej, które w instrukcjach sejmikowych i propozycji sejmowej od nas wyrażone będą, jako składamy go tym listem naszym w Warszawie na dzień 11 miesiąca marca, a sejmiki przed nim partykularne na dzień 19 miesiąca lutego na miejscach zwyczajnych, a generalne na dzień 1 miesiąca marca blisko przyszłych. O czym tym listem naszym uprzejmości i wierności wasze obwieszczamy, żądając i napominając, abyście o czasie i miejscu tak sejmików, jako i sejmu wiedząc, na nie się radzić o potrzebach [857] R.P. według powinności swej stawili. Na którym sejmie żadne insze sprawy, oprócz skarbowych, a które by z przeszłych sejmów o mężobójstwa zostawili, sądzone nie będą. Rozkazujemy przy tym starostom i grodom naszym, aby ten uniwersał nasz sejmowy według zwyczaju publikowali, tak żeby do wiadomości wszystkich doszedł. Dan w Warszawie, dnia 2 miesiąca stycznia r. P. 1632, panowania naszego polskiego 45, szwedzkiego 39.

Sigismundus Rex

Joannes Lipski

158. Sejmik relacyjny w Bełzie, 26 kwietnia 1632 r.

Uchwał tego sejmiku nie odnaleziono.

1. Deklaracje posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego

Vol. const., t. 3, vol. 2, s. 144.

Województwo bełskie, czopowe jedno, podymne dwoje, jedno nowe, drugie zatrzymane. Poborca do braci. Sejmik w poniedziałek po Św. Wojciechu [26 kwietnia 1632 r.].

159. Sejmik przedkonwokacyjny w Bełzie, 3 czerwca 1632 r.

1. *Uniwersał Jana Wężyka arcybiskupa gnieźnieńskiego i prymasa zwołujący konwokację i sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 3 czerwca 1632 r. – Warszawa, 5 maja 1632 r.*

Rp. APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 82, s. 1009-1013 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatowano w dniu 21 maja 1632 r. [feria 6 post Dominicam Rogationum proxima a. D. 1632]⁵³⁷.

Druk w: *Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 149-150.

2. *Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedkonwokacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 3 czerwca 1632 r.*

Rp. AGAD, AZ 3083, s. 43-46 – kopia⁵³⁸.

My rady, dygnitarze, urzędnicy, rycerstwo, stanu szlacheckiego obywatele województwa bełskiego, zjechawszy się do Bełza na dzień dzisiejszy, na sejmik nam przez jaśnie wielbnego jm. ks. arcybiskupa gnieźnieńskiego, primatem Regni złożony, obraliśmy zgodnie z pośrodku siebie na konwokacją w Warszawie pro die 22 iunii przez jm. ks. arcybiskupa za zdaniem ichm. panów senatorów obecnych naznaczoną posłów, jm. pana Aleksandra Prusinowskiego, jm. pana Jana Lanckorońskiego podstolego halickiego, jm. pana Jerzego z Wózuczyna Wózuczynskiego, którym daliśmy in commissis zgodne nasze artykuły niżej opisane.

Naprzód uznawamy to, iż jako po wszystkie czasy, tak i w tem żalosnym razie osierociałej R.P., miłej ojczyzny naszej, przez zeście świętej i nieśmiertelności godnej pamięci K.J.M. p.n. nie schodzi nic na staraniu i obmyśławaniu o całości R.P. jm. ks. arcybiskupa, który będąc od clavum orbatae Reipublicae, obmyślać raczy około zatrzymania całości jej, za co słuszną, aby oświadczenie powinnej wdzięczności od nas jm. ks. arcybiskup z ichm. pany senatory odniósł, zleciliśmy panom posłom naszym, aby imieniem naszym ichm. podziękowali, żądając, aby i do końca ichm. o tem radzili, ne quid detrimenti Respublica patiat. Ofiarując wzajem ichm. powolność i ochotę naszą do usługi i ratowania ojczyzny za powodem ichm., wedle powinności naszej, zwyczajem przodków naszych gotowi będąc nie tylko fortuny, ale i zdrowia nasze dla ochrony jej i wolności naszych na wszelki plac nieść, odważyć i odżałować.

Zacne i znaczne są merita najjaśniejszego Władysława [44] Zygmunta Króla jm. szwedzkiego, Królewicza polskiego, które z odwagą zdrowia swego po te czasy na

⁵³⁷ Za wskazanie tego uniwersału wydawcy dziękują dr. Oleksijowi Winnyczence.

⁵³⁸ Za wskazanie tej instrukcji wydawcy dziękują dr. Oleksijowi Winnyczence.

różnych ekspedycjach odprawować raczył, w czym nie ustawając, gdy teraz łaską swą pańską przez pisanie w pośrodek nas wniesione oświadczyć raczył, a nasze kraje, znacznym poczem ludzi ratować i niebezpieczeństwu na R.P. przypadającemu zabiegając, ofiaruje się. Tedy powinno podziękowanie z oddaniem usług naszych i wdzięcznego afektu oświadczeniem odnieść powinien, co panom posłom naszym cale zlecamy. Którzy przy podziękowaniu mają prosić Królewicza jm., aby według przedsięwzięcia swego tę chęć i miłość przeciw R.P. zawziętą do końca pokazać raczył.

Wdzięczniśmy chęci i deklaracji j.w. jm. pana wojewody sandomierskiego, hetmana koronnego⁵³⁹, strony odparcia niebezpieczeństwa na R.P. i kraje nasze następującego, za co jm. osobliwie podziękowawszy, iż natenczas pewna tempestas ingruit od ściany pogańskiej i inkursyi tatarskich na owe sam prowincyje przyległe, i już pełna wołoska ziemia influentis barbaryjej, którzy pewnie tej okazyjej sine ullo vindice, strzeż Boże, nie zaniechają. Takż przed sejmikiem świeżo wielkie szkody już w państwach R.P. uczynili. Tedy prosić będą panowie posłowie jm. ne desit krajom tym według powinności swej i aby wojsko kwarciane, in excubiis Reipublicae będąc, nie było rozerwane, i z granic zwodzeni według prawa pospolitego, ażeby jm. i sam raczył być praesens przy tym wojsku na obronę Ukrainy postanowionym, a jeśli by urgens negotium bytności jm. przeszkodą było, mają prosić panowie posłowie, aby jm. podał substytuta na miejsce swe, który by, uczyniwszy wprzód przysięgę według rot w konfederacyjej pod interregnum po śp. K.J.M. Stefanie opisanej, [45] tym wojskiem zawiadywał, tak żeby R.P., uchowaj Boże, przez to calamitatem nie odniosła. Co za osobliwy punkt, a specjaliter za artykuł panom posłom naszym zlecamy, aby to omne efficerent, ponieważ widzimy i ichm. wszystkim nie tajno, co na tym R.P. należy.

Uważając różne niebezpieczeństwa R.P., które moram non patuitur, starać się mają panowie posłowie, aby ta konwokacyja jak najprędzej, to jest od zaczęcia nadalej za dwie niedzieli odprawiona być mogła, po której konwokacyjej aby jako najprędzej czas i miejsce electionis futurae przyszłego Pana złożony był, starać się o to mają panowie posłowie, zniósłszy się z inszemi województwy.

Kaptur wedle zwyczaju i prawa pospolitego, także obwarowanie bezpieczeństwa pod ten czas interregni, stosując się do kapturów, konfederacyi i recesów przeszłych, statecznie namówić mają panowie posłowie nasi, znosząc się z inszemi województwy, a prawa nic nie derogując.

A jeśliby snadź jakie dyssensyje między jakimi osobami podczas interregni, także zajścia, odpowiedzi i wolencyje, nie kontentując się prawem pospolitem, zaszły, tedy według zwyczaju przodków naszych dla dobrego pospolitego zabiegać temu i starać się mają panowie posłowie, aby zgodnemi myślami i jednostajnie około potrzeb R.P. odprawowali się konsultacje.

Sposób dochodzenia sprawiedliwości, zabieżeniu swejwoli domowej i czynienia egzekucyjej aby kapturem był uchwalony, albo raczej aby pod kapturem wszelkie sądy w Koronie i w W.Ks.L. reasumowane byli, sub titulo procerum Regni more maiorum, i aby subsellia Regni, mianowicie ziemskie i grodzkie sądy swe odprawowali, aby spra-

⁵³⁹ Stanisław Koniecpolski wojewoda sandomierski, hetman wielki koronny.

wiedliwość święta odlogiem nie była i akces do ksiąg dla kontraktów i protestacyi żeby był ludziom wolny, mają efficere panowie posłowie nasi.

De modo electionis zlecamy panom posłom, żeby się dawnych praw [46] i zwyczajów przodków naszych trzymali, którem i dotąd R.P. nasza stała. O czem aby się z drugimi województwy zniosły, to im poruczamy.

Cokolwiek do poprawy rządu, praw i wolności naszych będzie należało, to się na elekcyą, da Pan Bóg, przyszlą poda i namówi, w czym także z drugimi województwy porozumieć się mają panowie posłowie nasi.

Te tedy punkta i artykuły nasze zgodnie przez nas uchwalone zleciliśmy natenczas panom posłom naszym, Pana Boga prosząc, aby do konsultacyi przyszłej konwokacyjej błogosławieństwem swem świętem przytomnem będąc, consilia ichm. do szczęśliwego i pożądanego skutku dyrygować raczył, co by było z wolą i Chwałą Jego Świętą, z za-
trzymaniem całości praw, swobód i wolności naszych pospolitych.

Które artykuły z podpisem ręki jm. pana marszałka koła naszego imieniem naszym i z przyciśnieniem pieczęci panom posłom podajemy. Działo się w Bełzie na sejmiku powiatowem, die 3 iunii a. D. 1632.

160. Sejmik relacyjny w Bełzie, 2 sierpnia 1632 r.

1. *Deklaracje posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie terminu sejmiku relacyjnego.*

Vol. const., t. 3, vol. 2, s. 159.

Województwo bełskie sejmik die 2 augusti [1632].

2. *Konfederacja uchwalona podczas sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 2 sierpnia 1632 r.*

Rp. 1 CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 217, s. 299-304 – oblata; w grodzie bełskim oblatowali Gen. Marek Oleśnicki sędzia ziemski bełski, Gen. Wawrzyniec Jahodyński podsędek buski, Adam Komorowski w imieniu swoim i szlachty województwa bełskiego w dniu 4 sierpnia 1632 r. [feria 4 post festum Sancti Petri proxima a. D. 1632].*

Inne rękopisy: Rp. 2 APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 82, s. 1049-1055 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował Gen. Stanisław Horyszowski w dniu 7 sierpnia 1632 r. [Sabbatho ante festum Sancti Laurentii Martyris proximo a. D. 1632].

LSB 1572-1668, s. 135-138.

My rady, dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo województwa bełskiego, na sejmik bełski nam na dzień dzisiejszy według uchwały konwokacyjnej generalnej warszawskiej blisko przeszłej złożony zgromadzeni.

Za zgodnem i jednostajnem zezwoleniem naszym, przychylając się do dawnych kapturów, spisków i konfederacyj przodków naszych, tudzież i do konfederacyj generalnej teraz na konwokacyjnej warszawskiej pod interregnum po śmierci i ześciu z świata tego śp. niegdy najjaśniejszego Zygmunta III, Króla i Pana naszego zmarłego uchwalonej, takieśmy między sobą postanowienie niżej opisanem sposobem uczynieli.

Iż pod ten żałosny i niebezpieczny czas osierocenia R.P. naszej prawa wszystkie ustawy, tedy w takowym razie, idąc przykładem świątobliwych przodków naszych, obmyślając o tym, jakobyśmy porządek sprawiedliwości świętej, k'temu pokój i bezpieczeństwo pospolite w naszym województwie całe i nienaruszenie zachowali i zatrzymali, naprzód wszystkie kaptury, obowiązki i konfederacje przodków naszych, począwszy od kapturu *Novae Civitatis Korczyn* anno 1438 przez wszystkie czasy interregnorum przeszłych [300] aż do tego czasu *praesentis* interregni i konfederacyj terażniejszej warszawskiej, quo ad nexus kapturów pleno et toto in vigore reasumujemy, obiecując sobie i świątobliwym przyrzeczeniem naszym obowiązując się przy nich całe stać i dotrzymać sub fide, honore et conscientiis nostris, i przeciwko każdemu, który by, nie kontentując się prawem pospolitym, pokój wzruszał i swawolności jakie, zapomniawszy cnoty i poczciwości swej, czynić ważył się, ku jego skazie i zniszczeniu tak na ciele, jako na majątności ruszyć się wszyscy spolem. Co wszystko obiecujemy sobie pod wiarą, sumnieniem i poczciwością naszą skutecznie wypełnić według obowiązków kapturowych.

Przy tym iż sprawiedliwość święta, naprzedniejszy R.P. każdej fundament, bez sądu et sine metu i bez egzekucyj prawa być nie może, tedy na tym zjeździe naszym unanimiter et concordibus suffragiis sąd kapturowy *ultima instantiae* w województwie naszym uchwaliliśmy i postanowili zwyczajem Korony tej i przodków naszych. Do których sądów kapturowych należeć będzie sądenie ekscesów, krzywd et *violentiarum* a *morte Regis* usque ad *coronationem novi Regis* popełnionych i wszelkie swawoleństwa, gwałty, stupra, raptus, incendia, depopulationes, depredationes, dispercussiones viarum, invasiones domesticae, diffidationes, duella, violentiae, caedes, homicidia, vulnera et in universum omnia *violentiarum* et *criminum* genera, które się zawierają in *quatuor articulis iudicii castrensis* et *omnium generaliter criminalium causarum*, quarum *cognitio generali conventui Regni* et *iudicio ordinario Tribunalis Regni* competet et *expulsionum* quarumvis *violentiarum* *damnorumque exinde sequutorum* et *spoliationum* in bonis personarum tam *spiritualium*, quam *saecularium*, demum in genere et specie omnia *criminum* et *violentiarum* genera sub hoc interregno ad *coronationem futuram* patrata et patranda, także *causae omnesque iniuriae facti non iuris* in *generali confoederatione Varsaviensi* proxime facta contenta.

Proces tych sądów kapturowych taki być ma. Naprzód pozwy przed sąd mają być przez membranę ziemską bełską tytułem takim: „*Nos iudices deputati palatinatus Belzensis* [301] etc. *Tibi N.N. de vigore confoederationis vulgo captus sub praesenti interregno laudatae et auctoritate nostra qua in ea parte fungimur mandamus, quatenus etc. Ad instantiam instigatoris iudicii et eius delatoris N.N.*”. Który pozew na

dwie niedzieli położony być ma przed ten sąd przez woźnego, a termin z pozwu peremptorius semotis quibusvis dilationibus, excepta vera infirmitate et hoc tantum in personali actu, tum dilatione scrutinii vel inquisitione uti in actu criminali, i tam za pierwszym pozwem obwiniony powinien peremptorie stawać i odpowiadać, et omne iudicatum pati. A in contumaciam ma być obtentum lucrum poenarum legum infamiae vel bannitionis, vel poenarum in legibus descriptarum, vel taxae aut damnorum iuxta exigentiam et naturam causarum et citationum actoris, et lucri a condemnatis publikacja zaraz ma być. Po takowym otrzymaniu lucri in contumaciam mają ciż sędziowie kapturowi temu, co się dał wzdać, listem swym otworzystym w tydzień po dekrete o takowym wzdaniu przez woźnego swego oznajmić i naznaczać termin per innotescentiam, ku oczyszczeniu prawnemu ignorancji swojej, jeśliby ją pretendował. Którą komprobowawszy juramentem, ma post iuramentum praestitum in instanti respondere ac iudicatum omne pati. A jeśliby się temere absentował i ignorancji nie próbował, tedy dekret in contumaciam otrzymany egzekwowan być ma modo infrascripto.

Egzekucja dekretów kapturowych. Za obwieszczeniem sędziów kapturowych per literas innotescentiae illorum będą powinni ichm. panowie loci capitanei palatinatus huiusce, każdy w swym starostwie super inculpato iurevicto egzekucją czynić. A jeśliby iure victus był potężny et brachio Regali se opponeret manu forti et rebelliter, tedy przeciwko takiemu mają starostowie powiaty swe ruszyć przez uniwersały swe, które mają być publikowane, aby do wiadomości wszystkich przyszły, a tam już na miejsce naznaczone będzie się powinien każdy ruszyć i stawić, i egzekucją kapturową nad osądzonym wedle dekretu uczynić. Sub poena de expeditione bellica sancita, o którą przed tymże sądem kapturowym każdy sprawować się będzie powinien za instancją strony ukrzywdzonej. A ichm. panowie starostowie jeden jednemu za rekwizycją powinni do egzekucji pomagać modo suprascripto. A gdzieby się to pokazało, że loci capitanei egzekucji nie chcieli czynić, a byłoby to słusznie na nie dowiedziono, tedy in poenam eandem executionem non faciens, jako i ten gwałtownik podpadać ma per iudicium capturale decernentiam, [302] et nihilominus sami sędziowie egzekucją uczynić mają modo ut supra.

A gdzieby się ex scrutiniiis pokazało, żeby kto niewinnie od kogo był potwarzon, tedy iuxta contenta constitutionis Petricoviensis anno 1563⁵⁴⁰ ma być karan per hoc idem iudicium. Przetoż tam ex parte actoris et rei, quam ex parte complicum scrutinia odprawowane być mają. Quod autem attinet causam expulsionis violentae albo gdyby kto komu mimo to postanowienie w majątność gwałtownie wjechał, wybił i posesyją jakimkolwiek sposobem, pretekstem odjął, albo dom splądrował i złupieł, tedy też modo quo supra przez ten sąd ma być pozwany i tamże ten sąd ma skazać restitutionem bonorum et damnorum refusionem, nie wdawając się in disputationem iurium in duabus septimanis faciendam, conservando in defectu satisfactionis partibus terminum in sequentibus terminis iudicii sui. A gdzieby co takiego gołota uczynił, wolno go stronie iść i oddać na sąd do tych sędziów. A gdzieby w dom szlachcica osiadłego

⁵⁴⁰ Zapewne chodzi o ordynację nowych sądów postanowionych na sejmie piotrkowskim 15 marca 1563 r. (*Vol. const.*, t. 2, vol. 1, s. 107-111).

wjechał albo rzeczy jakie w dom jego wniósł, aresztowany tam być ma. Który powinien go stawić na sąd ten kapturowy blisko przyszedł po areszcie, czego gdyby nie uczynił, sam za to odpowiadać powinien. A wszakże gdzieby też odstępował go in instanti nie wiedząc o takim występku jego, strona go sobie imać powinna, a on wolny być ma. Także w niebytności pana urzędnik każdy toż uczynić ma, a gdzieby nie uczynił, tedy pan sprawiedliwość [z] urzędnika uczynić ma, sub poenis eisdem. A w mieściech starości urząd z miejskim, a gdzieby nie było starosty, tedy urząd miejski z stroną imać takiego ma, sub poenis eisdem. A gdzieby ten pozwany tych dóbr wrócić nie chciał i damna refundere, także pro spoliatione satisfacere contraveniendo decreto, tedy poena legum ma być przeciwko niemu extendowana takim obyczajem, jako na drugie gwałtowniki criminum supraexpressorum patratores sposobem egzekucyjnej wyżej opisanem.

Miejsce sądów kapturowych naznaczamy w Bełzie na tym miejscu, gdzie sądy ziemskie zwykły się odprawować. [303] Sędziowie iurati być mają i przysięgę uczynić in loco iudicii secundum formam iuramenti iudicum tribunalitium Regni in prima sessione. Securitate iudiciorum et iudicum, i tych, którzy na te sądy jadą i z nich odjeżdżają, także i ważność dekretów wedle formy securitatis iudiciorum generalium Tribunalis Regni temuż sądowi postanawiamy.

Na te sądy kapturowe przez nas postanowione obieramy i obraliśmy sędziów ichm. panów, jm. pana Jakuba Leszczkowskiego starostę grabowieckiego, jm. pana Stanisława Gabriela z Rytwian Zborowskiego starostę horodelskiego, jm. pana Marka Oleśnickiego sędziego ziemie bełskiej, jm. pana Adama Rudnickiego pisarza ziemie bełskiej, jm. pana Aleksandra z Mirowa Myszkowskiego starostę tyszowieckiego, jm. pana Wawrzyńca Jahodyńskiego podsędziego buskiego, jm. pana Tomasza Jankowskiego, jm. pana Jana Gorajskiego, jm. pana Adama Komorowskiego, a pisarza, jm. pana Jakuba Białobockiego pisarza grodzkiego bełskiego obieramy.

Deputata na korekturę iurium jm. pana Adama Rudnickiego pisarza ziemie bełskiej obieramy.

Którzy to ichm. panowie sędziowie i pisarz obrany facto ut supra iuramento mają zasieść in loco iudiciorum suprascriptorum od poniedziałku przyszłego in duabus septimanis [od 23 sierpnia 1632 r.], a teraz obwołanie sądów ma być, aby ukrzywdzeni pozwy swe wydawali na termin.

Tego sądu decreta pluralitas konkludować ma, absentia unius aut aliorum non obstante, byle ich ad minimum pięć było in iudicio circa sententiam ferendam, alias in minori numero dekret ich nullitatis vitio subiacebit i nie mają siedzieć, jedno in numero impari.

Urząd miejski bełski sądowi kapturowemu za oznajmieniem ichm. panów sędziów kapturowych ma i powinien będzie praesto esse, gdyby tego potrzeba była, ad reprimendum et arcendum violentiarum patratores, gdyby się jakie crimen w mieście działo, a gdzieby nie chcieli w tem posłuszni być, tedy foro sądu kapturowego podlegać mają.

Ażeby ten kaptur nasz uchwalony ad notitiam omnium przyszedł i żaden niewiadomości nie pretendował, podać go do akt grodzkich bełskich, także i konfederacją, i uchwałę convocationis preteritae Varsaviensis zleciliśmy jm. panu marszałkowi Oleśnickiemu [304] sędziemu ziemie bełskiej, marszałkowi koła naszego.

Tę tedy uchwałę kapturu tego i wszystkie contenta jego obiecujemy i przyrzekamy sobie zupełnie dotrzymać more maiorum sub fide, honore et conscientiis nostris, i przeciwko każdemu, który by temu kapturowi i uchwale naszej sprzeciwił się, tanquam contra hostem patriae powstać ad destructionem ipsius iuxta nexus kapturów et confederationis laudi praesentis spisaliśmy to i przyrzekliśmy się przykładem przodków naszych i ojców naszych cnotliwych, jako synowie i potomstwo pocziwe. Działo się w Bełzie, na sejmiku województwa naszego bełskiego, 2 die augusti a. D. 1632.

3. *Laudum sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 2 sierpnia 1632 r.*

Rp. 1 CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 217, s. 304-306 – oblata; w grodzie bełskim oblatowali Gen. Marek Oleśnicki sędzia ziemski bełski, Gen. Wawrzyniec Jahodyński podsędek buski, Adam Komorowski w imieniu swoim i szlachty województwa bełskiego w dniu 4 sierpnia 1632 r.* [feria 4 post Festum Sancti Petri proxima a. D. 1632].

Inne rękopisy: Rp. 2 APL, *10 Ks. gr. grabowieckie 82, s. 1056-1058 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował Gen. Stanisław Horyszowski w dniu 7 sierpnia 1632 r.* [Sabbatho ante festum Sancti Laurentii Martyris proximo a. D. 1632].

LSB 1572-1668, s. 138-139.

My rady, dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo, obywatele województwa bełskiego, którzyśmy się na dzień dzisiejszy do Bełza na sejmik nam vigore convocationis generalis Varsaviensis proxime praeteritae złożony zjechali, za spólną zgodą i zezwoleniem naszym to laudum województwa naszego vigore eiusdem convocationis uchwaliliśmy i postanowili modo infrascripto.

Wiedząc, jako na gotowości do obrony i zabezpieczeniu lubo odparciu niebezpieczeństwa, jako każdym czasem, tak pogotowiu pod ten czas interregni et orbitatis Reipublicae nostrae wiele należy, upatrując pericula, które by mogły [na] R.P. przyść od ścian różnych, a mianowicie od pogan, z którymi trudna i niebezpieczna ufność pokoju, aczkolwiek wielkiej w tym łaski i osobiwej Opatrzności Boskiej doznawamy, że dotąd za pokojem jesteśmy i ojczyzna nasza w tym razie osierocona, za co niechaj Imię Jego Święte pochwalone będzie, jednak wdzięczni będąc tej providencyjej Boskiej i sami za pomocą Jego radzić o sobie mamy.

Przetoż unanimiter uchwaliliśmy sobie laudum, iż na elekcyją przyszłą deputacką mamy się stawić do Bełza viritim, nemine excepto i tam, po obraniu deputata, naza-jutrz konsultować de modo jechania na elekcyją futuri Regis i jako mamy opatrzyć bezpieczeństwo krajów tych i domów naszych. Na który czas pomieniony do Bełza powinien się będzie każdy obywatel województwa bełskiego more lustrationis nobilitatis stawić, pro tempore sub poena o [305] okazowaniu sancita, in iudicio capturali repetenda, ad instantiam instigatoris ex delatione cuiusvis nobilis palatinatus huius Belzensis.

Do tego, obmyślając wczas i pokój sądom kapturowym, użyliśmy w. jm. pana Macieja Leśniowskiego kasztelana bełskiego, aby to autoritate sua efficeret imieniem

swym i naszego województwa u jm. pana hetmana⁵⁴¹, aby miasto Bełz pod ten czas sądzenia kapturu od stanowisk żołnierskich wolne było.

Które to laudum zwyż opisane dotrzymamy sobie vigore kapturu sub eisdem nexibus kapturów i one z podpisem jm. pana Marka Oleśnickiego sędziego ziemie bełskiej, marszałka koła naszego i innych obywatelów naszych do grodu naszego bełskiego przez pomienionego jm. pana marszałka ma być podane i przez woźnego publikowane. Działo się ut supra, die 2 augusti a. D. 1632.

[1] Marek Oleśnicki z Oleśnik marszałek natenczas województwa bełskiego, [2] Maciej Leśniowski kasztelan bełski ręką swą, [3] Jakub Leszczkowski starosta grabowiecki, [4] Stanisław Gabriel z Rytwian Zborowski starosta horodelski, [5] Wawrzyniec Jahodyński z Matcza podsędek ziemie buskiej, [6] Świętosław Jahodyński z Matcza podsędek ziemie bełskiej, [7] Wacław Łaszcz Strzemielecki łowczy bełski, [8] Marcin Borzęcki wojski bełski, [9] Seweryn Naropiński, [10] Alexander Myszkowski tyszowiecki starosta, [11] Walenty Bartkowski podstarości bełski, [12] Adam Rudnicki pisarz ziemie bełskiej, [13] Stanisław Sokół wojski buski, [14] Jan Łaszcz, [15] Jerzy Woźczyński, [16] Jan z Goraja Gorajski, [17] Prusinowski Janusz, [18] Piotr Krusz, [19] Tomasz Jankowski, [20] Jan Bąk Lanckoroński z Brzezia podstoli ziemie halickiej, [21] Stanisław Horyszowski, [22] Adam Komorowski, [23] Mikołaj Niedźwiecki, [24] Andrzej Wydźga, [25] Zygmunt z Niemstowa Płaza, [26] Stanisław Chmiel, [27] Jan Napiórkowski, [28] Jakub Micowski, [29] Piotr Niedźwiecki, [30] Stanisław Niedźwiecki, [31] Samuel ze Wnorowa Wnorowski, [32] Stanisław Sulimowski, [33] Andrzej Lipski, [34] Zbożny Lipski, [35] Jan Dłużniewski, [36] Jerzy Piwo z Opolska, [37] Jan Kruszyński, [38] Andrzej Korycki, [39] Aleksander Mirecki, [40] Mikołaj Mirecki, [41] Marek Mirecki, [42] Stefan Mirecki, [306] [43] Piotr Wrzyszc, [44] Stanisław Łykowski, [45] Stefan Iłowiecki, [46] Marcyan Kruszyński, [47] Jan Wierzbicki, [48] Piotr Sitański z Sitańca, syn Jakuba Sitańskiego, [49] Kasper Gołębiowski, [50] Krzysztof Zuliński.

4. Informacja o inauguracji sądów kapturowych województwa bełskiego w Bełzie, 23 sierpnia 1632 r.

LSB 1572-1668, s. 139.

Actum in Bełz in iudiciis ultimae instantiae vigore confoederationis palatinatus Belzensis vulgo kaptur, tempore interregni ordinatis feria 2 in vigilia festi Sancti Bartholomaei Apostoli a. D. 1632 [23 sierpnia 1632 r.].

Judices deputati generales ultimae instantiae palatinatus Belzensis et districtum eius vigore confoederationis ordinati: Gen. Jacobus a Leszczkow Leszczkowski Grabowiecensis capitaneus, Stanislaus Gabriel de Rythwiany Zborowski capitaneus Horodlensis, iudicii praesentis marsalcus, Marcus Oleśnicki iudex, Adam Rudnicki notarius terrestres Belzenses, Laurentius Jahodinski subiudex terrae Buscensis, Joan-

⁵⁴¹ Stanisław Koniecpolski hetman wielki koronny.

nes Gorajski in Łaszczow haeres, Thomas Jankowski et Adamus Komorowski, prima die celebrationis iudiciorum per confoederationem palatinatus Belzensis praefixa, in locum iudiciis destinatum congregati, satisfaciendo muneri suo iuramenta seorsiva iuxta rotam iuramentorum iudicum Tribunalis Regni praestiterunt in praesentia dignitariorum et nobilitatis palatinatus Belzensis tunc congregatae, in eam rotam per Gen. Jacobum Białobocki notarium castrensem Belzensem ad imaginem Passionis Jesu Christi pronunciatam.

Ordinatio iudiciorum. Iudices deputati generales ultimae instantiae palatinatu Belzensis vigore confoederatonis vulgo kaptur sub interregno ordinati huc Belzam ad exequenda munia sua et celebranda iudicia congregati, praestitis iuramentis iuxta rotam iudicum tribunalitiorum Regni, talem ordinationem iudiciorum praesentium ultimae instantiae praescribunt.

161. Sejmik deputacki w Bełzie, 13 września 1632 r.

‡ 1. Informacja o deputacie

Deputatem został Jakub Łuszczkowski starosta grabowiecki (Deputaci, cz. 2, s. 108).

162. Zjazd szlachty przed wyjazdem na sejm elekcyjny w Bełzie, 14 września 1632 r.

Uchwał tego zjazdu nie odnaleziono. Zjazd został naznaczony na dzień po sejmiku deputackim w laudum sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 2 sierpnia 1632 r., zob. wyżej.

163. Sejmik przed sejmem koronacyjnym w Bełzie, 16 grudnia 1632 r.

Uchwał tego sejmiku nie odnaleziono.

‖ 1. Informacja o posłach

Posłowie województwa bełskiego byli obecni na sejmie, ale nie są znani, zob. deklaracje podatkowe.

‖ 2. Wyznaczenie terminu sejmiku na sejmie elekcyjnym

Vol. const., t. 3, vol. 2, s. 178.

[...] także sejmiiki powiatowe sejm koronacyi uprzedzające naznaczamy w Koronie 16 dnia grudnia [1632].

164. Sejmik relacyjny w Bełzie, 11 kwietnia 1633 r.

Uchwał tego sejmiku nie odnaleziono.

‖ 1. Manifestacja grupy szlachty województwa bełskiego w sprawie okazowania –
‖ Bełz, 4 kwietnia 1633 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 218, s. 145-148 – oblata; w grodzie bełskim wniesiono w dniu 4 kwietnia 1633 r. [feria 2 post Dominicam Conductus Paschae proxima a. D. 1633].

LSB 1572-1668, s. 142-143.

Ad officium actaque praesentia castrensia capitanealia Belzensia personaliter venientes Gen. et [1] Nob. Albertus Russian de villa Grodek, [2] idem nomine Gen. Elisabethae, [3] Gen. olim Valeriani Komorowski consortis de villa Zawalów, [4] Remigianus Lesiecki de Zawalów, [5] idem nomine Gen. Dorotheae, [6] Gen. olim Martiani Lesiecki consortis relictae de villa Kotlice, [7] Gen. Joannes Skarbek de Wierzchrzeczycza nomine Gen. Stephani Skarbek parentis sui, [8] idem nomine suo de villa Ruski Horyszów, [9] Nob. Andreas Pandecki famulus Gen. Andreae Grzymała nomine eiusdem domini sui, [10] Martinus Turkowiecki de villa Malice, [11] Stanislaus Russian de villa Wola Gródecka et Hopkie, [12] Gen. Joannes Skarbek nomine Joannis Korycki de villa Wierzchrzeczycza, [13] Jacobus Sobieszczański nomine Michaelis Sobieszczański parentis sui de Podlodów, [14] Andreas Wydźga de Łykoszyn, [15] Gaspar Orchowski iudex terrae Buscensis de Tetewczyce, [16] Joannes Lipski de Przeworsko et alii [146] haeres, [17] Joannes Wierzbicki de Leszczków, [19] Joannes Chomecki de Kryszyn, [20] Joannes Godaczewski vicecapitaneus Horodlensis de Konotopa, [21] Stanislaus Wojucki de Chołojów, [22] Joannes Jezierski nomine Gen. Zophiae a Lipie consortis olim iudicis terrae Chełmensis de Cześniki, [23] Andreas Korycki de Wierzchrzeczyc-

ca, [24] Joannes Korycki de suo, [25] Stanislaus Łychowski de Rusin, [26] Samuel Skomorowski de Skomorochy, [27] Hieronimus Słaka nomine Samuelis Słaka patris, [28] Xenophon Lityński de Hruszów, [29] Stanislaus Stoiński de Typin, [30] Martinus Borowski de Wola Gródecka, [31] Nicolaus Grzymała de Nowosiółki, [32] Petrus Osiecki nomine patris sui Stanislai Osiecki de Podhorce, [33] Krzysztoph Gołębiowski de suo, [34] Alexander Łada de Tetewczyce, [35] Georgius Łaszcz de suo, [36] Albertus Szczawiński de suo, [37] idem nomine Gen. Jacobi Rudnicki de Molników, [38] Petrus Hrodyłowski de suo, [39] Joannes Marszowski nomine Gen. Zophiae Szczuka viduae famulus de villa Torki, [40] Joannes Szypiński Gen. Petri Krusz famulus nomine domini sui, [41] Nicolaus Moczulski Gen. Annae de Podhorce Mag. olim Vladislai comitis ab Ostrorog consortis famulus de bonis ipsius Stulno de terra Chelmensi, Hruszowa de terra Wolhyniae, de Kryłów de terra Belzensi, [42] Joannes Czapliński de Dymitrów, [43] idem nomine Andreae Skarbek de eadem villa, [43] Joannes Myślikowski nomine Gen. Joannis Obidowski, [44] Gen. Stanislaus Modryński de suo, [45] Alexander Modryński de Nabroż, [46] Joannes Bryliński de suo, [47] Jacobus Sobieski de suo, [48] idem nomine Gen. Catharinae de Sobieszyn [147] Broniowska succamerarii Leopoliensis consortis, [49] Jan Podhorecki de Kryłów et alii, [50] Joannes Porycki, [51] Paulus Piechocki Gen. Alexandri Łaszcz famulus de Tuczapy nomine domini sui, [52] Preclaus Sobieski, [53] Basilius Litowiecki famulus Gen. Maruchnae Lityńska, [54] Paulus Łaski nomine Gen. Jacobi Dąbski de Stanin, [55] Caspar Sikorski de Ordów, [56] Stanislaus Dzik de Ordów, [57] Caspar Sikorski nomine Nicolai Zaleski de Bysszów, [58] Gabriel Nasiłowski de Baryłów, [59] Stanislaus Dzik nomine Gen. Joannis Bąk Lanckoroński subdapiferi Haliciensis de Witków, [60] Gen. Nicolaus Łysakowski rothmagister S.R.M. de Usulog, [61] Joannes Rusin Gen. Euphrosinae Łaszczowa Gen. olim venatoris Belzensis⁵⁴² consortis relictæ famulus nomine eiusdem dominae suae, [62] Valerianus Grabski nomine Gen. Pauli Kruszyna famulus de Żerniki, [63] Stephanus Andrzejowski nomine suo et Nicolai fratris sui germani de Wiśniów et Doborska, [64] Joannes Napiórkowski de villa Rusin, [65] Andreas Kromolnicki nomine Gen. Valentini Bartkowski vicecapitanei loci praesentis ad Tribunalium Regni Lublinense ob certas et arduas causas discessi, [66] Joannes Bzowski nomine Gen. Helenae Dobraczyńska manifestationem et diligentiam fecerunt in eo: Quia ipsi, satisfaciendo constitutionibus⁵⁴³ et legibus Regni ratione suprascriptum sancitis parati erant et paratos sese offerebant in loco lustrationis nobilitatis palatinatus praesentis Belzensis iuxta constitutiones Regni: lustrare, verum quoniam officiales et dignitarii palatinatus huius, in quorum praesentia se lustrari debuerunt, quibus officium hoc incumbit, non expectata hora solita de loco solito discesserunt, [148] proinde praecavendo indemnitatibus suis de diligentia sui manifestati sunt.

⁵⁴² Zapewne Wacław Łaszcz ze Strzemiela łowczy bełski.

⁵⁴³ Termin okazowania wyznaczony na sejmie koronacyjnym na pierwszy poniedziałek po Przedwójnej Niedzieli, który w 1633 r. wypadł 4 kwietnia 1633 r. (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 226).

2. *Deklaracje posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego*

Vol. const., t. 3, vol. 2, s. 231.

Województwo bełskie: poborów trzy na Świątki, drugie trzy na św. Michał. Czopowe jedno na rok. Poborca do braciej. Sejmik die 11 aprilis. Drugie takie podatki do braciej nazajutrz po sejmiku deputackim.

165. Sejmik deputacki w Bełzie, 12 września 1633 r.

1. *Informacja o deputacie*

Deputatem został Adam Komorowski (Deputaci, cz. 2, s. 114).

166. Sejmik ekstraordynaryjny w Bełzie, 13 września 1633 r.

Uchwał tego sejmiku nie odnaleziono. Sejmik podatkowy na mocy deklaracji sejmowych posłów bełskich podczas sejmiku koronacyjnego miał odbyć się nazajutrz po sejmiku deputackim w Bełzie dla rozpatrzenia spraw podatkowych, zob. wyżej.

167. Zjazd podczas okazowania w Bełzie, 24 kwietnia 1634 r.

1. *Laudum spisane podczas okazowania szlachty województwa bełskiego – Bełz, 24 kwietnia 1634 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 219, s. 267-268 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Jerzy Wózuczyński łowczy bełski, marszałek zjazdu podczas okazowania w dniu 24 kwietnia 1634 r. [feria 2 post Dominicam Conductus Paschae proxima a. D. 1634]; księga nie jest udostęp-

niana z powodu złego stanu zachowania, wydawcy mogli jednak dokonać weryfikacji tekstów odnalezionych przez W. Hejnosza dzięki pomocy dr. Oleksija Winnyczenki, który uzyskał skany odpowiednich stron.

LSB 1572-1668, s. 143-144.

My dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo województwa bełskiego, na dzień dzisiejszy okazywania według konstytucyj naznaczony⁵⁴⁴ zgromadzeni, zjechawszy się wspólnie, upatrując wielkie i nagle niebezpieczeństwa od pogan, tak od Turek, jako i od Tatar, na R.P. następujące i mając przestrogi tak od J.K.M. p.n.m., jako i od jm. ks. arcybiskupa gnieźnieńskiego⁵⁴⁵, jm. pana krakowskiego, hetmana wielkiego koronnego⁵⁴⁶ i od posła K.J.M. do Turek posłanego⁵⁴⁷, także też i od inszych ichm. panów senatorów, nie chcąc pod tak ciężki raz ojczyzny naszej deesse, aby pod tę niebytność K.J.M. p.n.m. *hostis fidefragus nos de repente* nie uciekał i, strzeż Boże, R.P. ciadem nie odniosła, radząc o sobie jako dobrzy synowie ojczyzny naszej *more institutoque maiorum*, rzekliśmy sobie w kole i zgromadzeniu naszym *unanimes voto et concordibus suffragiis* i takie *laudum* województwa naszego uchwaliliśmy.

Naprzód ad *primum impetum belli reprimendum* uchwaliliśmy po miastach, miasteczkach, wsiach królewskich, duchownych i szlacheckich w województwie naszym, *neminem excipiendo*, według kwitów i przysięg pośledniejszych, *“iuxta constitutionem anni 1629 originaliter o podymnem uchwalonej”*⁵⁴⁸, *salvis abiuratis*, dwoje podymne, jedno rachując po gr 15, wydać in *decursu quatuor septimanarum proxime venturorum* a data *praesenti*.

Do którego wybierania obraliśmy ur. jm. pana Walentego Bartkowskiego podstarościgo bełskiego, szafarzów ichm. panów Jerzego Romanowskiego i pana Tomasza Janowskiego. Które podymne, pan poborca, wybrawszy, do ich rękę i szafunku powinien będzie oddać i rachunek przed nimi uczyniwszy, kwity otrzymać. A oni te pieniądze od pana poborcy wzięwszy, rotmistrzowi na zaciąg ludzi i zapłaceniu im oddawać mają za kwitem rotmistrza województwa naszego.

A rotmistrzem obraliśmy ur. jm. pana Mikołaja Babiatyńskiego, któremu donatywy na każdą ćwierć pozwalamy i naznaczamy tegoż podymnego 3 tys. złp. Który zaciągając [268] ma kopijnika, dając na koń [...]b wiele, ile ten podatek dwojga podymnego wystarczyć [będzie] mógł, w czym się ma znosić z ichm. panami szafarzami pomienionymi.

Służba żołnierzom województwa naszego poczynać się będzie a 1 iunii, a ściągania miejsce zaciągnionemu żołnierzowi naszemu *arbitrio* jm. pana krakowskiego, hetmana wielkiego koronnego oddajemy. *Salarium* poborcy zwyczajne od złotego na-

⁵⁴⁴ Termin okazowania wyznaczono w konstytucji sejmu koronacyjnego 1633 r. „Okazowanie” na pierwszy poniedziałek po Przewodniej Niedzieli, który w 1634 r. wypadł na 24 kwietnia (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 226).

⁵⁴⁵ Jan Wężyk arcybiskup gnieźnieński.

⁵⁴⁶ Stanisław Koniecpolski kasztelan krakowski, hetman wielki koronny.

⁵⁴⁷ Aleksander Trzebiński podkomorzy lwowski, poseł do Stambułu w latach 1633-1634.

⁵⁴⁸ Konstytucja sejmu 1629 r. „Podymne” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 55-56).

znaczamy po groszu jednemu, które nie z sumy podatku podymnego uchwalonego, ale seorsive od każdego, który podymne będzie oddawał, ma brać in vim quietationis od każdego złotego po groszu jednemu.

A jeśliby Pan Bóg Wszechmogący (co daj Panie Boże) od ściany pogańskiej to niebezpieczeństwo oddalić raczył, tedy cokolwiek pieniędzy z tych podatków zostanie przy ichm. panach szafarzach ekspensy, rachunek uczyniwszy ichm. na sejmiku pierwszym którymkolwiek, mają to wrócić tamże zaraz ad dispositionem województwa naszego.

Które to laudum nasze zgodnie uchwalone rzekliśmy sobie spólnie bona fide dotrzymać, obowiązując się in casu niedotrzymania podatków pomienionych in foro officii castrensis Belzensis ad instantiam pana poborcy pomienionego odpowiadać, iuxta processum de non extraditis contributionibus in constitutionibus et literis universalibus descriptum.

Na co nemine contradicente zleciliśmy i użyliśmy na to jm. pana marszałka koła naszego, jm. pana Jerzego Wózuczyńskiego łowczego bełskiego, aby to laudum imieniem nas wszystkich pro obtinendo firmitatis robore ręką swoją podpisał i do akt grodzkich bełskich podał. Działo się w Bełzie podczas okazywania województwa bełskiego, die 24 aprilis a. D. 1634.

Za zleceniem braciej ichm. Wózuczyński Jerzy łowczy bełski, marszałek koła województwa bełskiego m.p.

^{a-a} słowa nadpisane nad wierszem inną ręką i atramentem ^b tekst uszkodzony, brak około 2 słów

168. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 26 czerwca 1634 r.

1. *Uniwersał Władysława IV zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 26 czerwca 1634 r. – obóz u Archaniola, 2 kwietnia 1634 r.*

Rp. APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 82, s. 1756-1758 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował Nob. Wawrzyniec Chorwat żołnierz J.K.M. (veles) w dniu 28 kwietnia 1634 r. [feria 6 post Dominicam Conductus Paschae proxima a. D. 1634]⁵⁴⁹.

Druk w: AS 1633-1668.

⁵⁴⁹ Za wskazanie tego uniwersału wydawcy dziękują dr. Oleksijowi Winnyczenko.

2. *Fragment instrukcji danej posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie – b.d. [zapewne 26 czerwca 1634 r.]*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 194, s. 845-846 – oblata; księga zawiera szczątki różnych kart i dokumentów z XVII w., przyporządkowanie tego fragmentu na podstawie analizy treści; brak początku – pierwszych 5 punktów instrukcji, karta mocno uszkodzona.

[...]lentes że w Krakowie wie[...] [...] swoich i siedzieć się nie z [...] na [...]mec brońią, co że przeciwko p[rawu] [...] [zwycza]jowi jest, zabiegając aby kiedy za ta[...] [...] wielkich tumultów nie przyszło, zlecamy p[anom] [...] aby się o to starali, żeby takie insolentiae pohamowane były.

6. Na przeszłym sejmie coronationis upewniono ludzie religijey greckiej diplomate, iż zaraz na drugim sejmie, nazajutrz po wotach senatorskich uspokoić ich mają⁵⁵⁰. Zaczem aby nie trudniło to inszych spraw R.P. poważnych, starać się mają panowie posłowie nasi, żeby zaraz na początku sejmu iuxta obloquentiam diplomati gruntowne uspokojenie stanęło.

7. Za panem Pawłem Leśniowskim prośbę wnieść panowie posłowie mają, aby danina Babińca na sokalskim gruncie takim prawem służyła mu z łaski J.K.M., jako ją przed tym nieboszczykowi Felińskiemu dano.

8. Wiadome są znaczne merita jm. pana Jana Lanckorońskiego podstolego halickiego in rem publicam, tak J.K.M., jako i R.P. odniósł z łaski K.J.M. w Bogu zmarłego, za zaleceniem jm. pana hetmana koronnego przywilej na 2 tys. zł jurgieltu na puckiem starostwie, który przywilej i K.J.M. szczęśliwie nam panujący dekretem swym potwierdził, iż w zatrzymaniu tego jurgieltu dotychczas na żałobę prosić panowie posłowie nasi będą J.K.M., aby lubo czym inszem nagrodzono mu to, lubo też upewnią w zapłacie jęgo.

9. Sprawę pana Tomasza Napiórkowskiego o Ornatowice z[...] J.K.M. panowie posłowie mają, aby ją miłościwie na tym sejmie rozsądzić raczył, gdyż już od 20 lat [...] rejestru na sejmie pilnując, powłóczyć się musi.

10. Zalecamy też pilno ichm. panom posłom nas[zym głów]ne miasto województwa naszego Bełż, gdzie [obra]dy sejmiku, sądy odprawują się, a ustawicznie [...] [za]chodzą go i teraz na tym sejmiku dzisiejszym [...] R.P. odprawiliśmy, dwie [...] rozpisowali i najeżeli tak[...] [846] [...] [od J.]K.M. i R.P. [...]y stanowisk w miastach są[...] także stacjami nie oprymowali, starać się [...].

[11] [...] wieś do starostwa grabowieckiego przepow[...] [...] żołnierza zniesiona, prosić za nią o komisar[zów] [...] podatków koronnych i ochrona od żołnierza [...] otrzymać się tam relikwie mogły, starać się mają panowie posłowie.

[12] [Za panem] Pęcławskim przyczynić się panowie posłowie mają, aby za[...] [...] i odważnemi zasługami swemi ad honorem pris[tinum] restitutus.

[13] Przypomnieć też mają calamitatem panowie posłowie pana Jerzego Piwa obywatela województwa naszego, którą przez dziewięćoletnie więzienie podjął.

⁵⁵⁰ Vol. const., t. 3, vol. 2, s. 198.

[14] Za panią Wrzeszczówną, córką nieboszczyka pana Jarosza, który mężnie na Cecorze zginął, rotmistrza K.J.M., przyczynić się do J.K.M. panowie posłowie mają, aby miłościwy wzgląd na jej sieroctwo mając, na posag jej K.J.M. czymkolwiek spomógł.

[15] Za jm. panem [Krzysztofem] Sapiehą podczaszym W.Ks.L. prośbą przyczynić się panowie posłowie nasi mają, aby to wszystko, co było odeszło od województwa lubelskiego do województwa brzeskiego-litewskiego, znowu do też lubelskiego województwa przywrócone było.

Adam Komorowski marszałek koła rycerskiego województwa bełskiego

Locus sigilli

169. Sejmik deputacki w Bełzie, 11 września 1634 r.

1. Informacja o deputacie

Deputatem został Jan Komorowski podczaszy bełski, podstarości krakowski (Deputaci, cz. 2, s. 121).

2. Deklaracje posłów sejmiku województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego

Vol. const., t. 3, vol. 2, s. 248.

Województwo bełskie, także jako ziemia lwowska podatki pozwoliła, excypując Korytnicę miasteczko od podatku, które pogorzało. Dwoje podymne do braciej na sejmik deputacki. Poborca urodzony Walenty Bartkowski podstarości bełski. Czopowe tego- roczne, które się na Wielkanoc [16 kwietnia 1634 r.] skończy, wydać mają.

3. Laudum sejmiku deputackiego województwa bełskiego – Bełż, 11 września 1634 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 219, s. 618-619 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Tomasz Jankowski marszałek sejmiku w dniu 11 września 1634 r. [feria 2 post festum Nativitatis Beatissimae Mariae Virginis proxima a. D. 1634]; księga nie jest udostępniana z powodu

złego stanu zachowania, wydawcy mogli jednak dokonać weryfikacji tekstów odnalezionych przez W. Hejnosza dzięki pomocy dr. Oleksija Winnyczenki, który uzyskał skany odpowiednich stron. LSB 1572-1668, s. 144-145.

My dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo województwa bełskiego, na sejmiku elekcyjnej deputata według prawa pospolitego pro die hodierna zgromadzeni, przychylając się do konstytucyj sejmku przeszłego de subsidiis et contributionibus Reipublicae uchwalonych⁵⁵¹, naprzód według uniwersału przeszłego poborowego troje podymne, miasto poborów, stosując się do artykułów naszych przeszłych, posłom naszym na sejm przeszły danych, pro tempore in universali specificato sub poenis iisdem expressis powinniśmy wydać.

A iż pod czas terażniejszy R.P. przeciwko pogaństwu za samym powodem K.J.M. [619] i inszych województw in hoc praegnanti negotio belli Turcici non contemnenda subsidia pro posse nostro od nas, to jest dwoje podymne uchwalone i powiatowy żołnierz wyprawiony, tedy tamtych sześciu poborów na szczęśliwej koronacyjej K.J.M. do braciej wzięte, będąc bardzo exhausti, dać nie możemy i to podymne dwoje in privato laudo nostro in subsidium Reipublicae uchwalone, przykładem inszych województw, w tamte sześć poborów do braciej wzięte, a nie pozwolone potrącamy i inkludujemy.

Widząc jednak necessitates Reipublicae, nie chcąc deesse jako dobrzy jej synowie, dwoje podymne, które według uniwersału sejmku przeszłego do nas braciej przez posły na sejmik dzisiejszy są wzięte, tedy je pozwalamy. Jednak aby jakiegokolwiek respirium poddani nasi mogli mieć, czas wydania tych dwojga podymnego do braciej wziętego, a przez nas teraz unanimi consensu pozwolonego, pro feria 2 post festum Sanctorum Trium Regum [8 stycznia 1635 r.] sub poenis in eodem universali specificatis, do rąk na sejmie naznaczonego poborce, jm. pana Walentego Bartkowskiego podstarościego bełskiego wydać powinni będziemy, sub poenis iisdem in universalibus litteris expressis.

Które nasze laudum unanimi consensu uchwalone, ręką moją własną podpisane i pieczęcią przyciśnione do akt podaję. Działo się w Bełzie, w poniedziałek po Narodzeniu Panny Najświętszej bliższy r. P. 1634.

Tomasz z Karnkowa Jankowski marszałek sejmiku elekcyjnej deputati

Locus sigilli

⁵⁵¹ Konstytucja sejmku 1633 r. „O podatkach Rzeczypospolitej” (Vol. const., t. 3, vol. 2, s. 244-249).

170. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 14 grudnia 1634 r.

Nie odnaleziono informacji o sejmiku.

Uniwersału adresowanego do województwa bełskiego, wystawionego w Warszawie, w dniu 10 października 1634 r., nie odnaleziono w księgach grodzkich województwa bełskiego. Zachował się tylko zapis o publikacji uniwersału zwołującego sejmik przedsejmowy w Bełzie na dzień 14 grudnia 1634 r. w grodzie grabowieckim w dniu 30 października 1634 r. [feria 2 ante festum Omnium Sanctorum proxima a. D. 1634], APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 82, s. 1918.

Druk w: AS 1633-1668.

1. Informacja o posłach

Posłowie województwa bełskiego byli obecni na sejmie, zob. deklaracje podatkowe.

171. Sejmik relacyjny w Bełzie, 24 kwietnia 1635 r.

1. Deklaracja posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego

Vol. const., t. 3, vol. 2, s. 288.

Województwo bełskie, dwoje podymne. Poborca obrany ma być na okazowaniu, a sejmik dla egzekucji laudum i skryptu toties mianowanych, konstytucją sejmową aprobowanych, die 24 aprilis.

2. Uniwersał Władysława IV zwołujący sejmik relacyjny województwa bełskiego w Bełzie na dzień 24 kwietnia 1634 r. – Warszawa, 20 marca 1635 r.

Rp. APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 82, s. 2013-2014 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatowano w dniu 7 kwietnia 1635 r. [Sabbatho post Dominicam Quadragesimalem Ramis Palmarum proximo a. D. 1635]⁵⁵².

Druk w: AS 1633-1668.

⁵⁵² Za wskazanie tego uniwersału wydawcy dziękują dr. Oleksijowi Winnyczenec.

3. *Laudum sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 24 kwietnia 1635 r.*

Rp. APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 82, s. 2087-2088 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował Nob. Adam Żbikowski w dniu 26 kwietnia 1635 r. [feria 5 post Dominicam Misericordiae proxima a. D. 1635]⁵⁵³.

My dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo województwa bełskiego, na dzień dzisiejszy 24 aprilis do Bełza, miejsca sejmikom zwyczajnego, zjechawszy się i do kościoła farnego według zwyczaju województwa naszego zszedłszy się, życzyliśmy sobie tego, abyśmy byli ten sejmik od przywitania posła J.K.M., którego nam przez awiz i uniwersał K.J.M. deklarować był raczył, zaczynali i instrukcją K.J.M. przeczytawszy, także i laudum sejmu przeszłego na kontrybucję wojska na wojnę pruską obaczywszy, matura praevia deliberatione to, co actus dzisiejszy potrzebował, co rzetelnego w województwie naszym postanowili, ale czekając do zwyczajnego czasu przez cały dzień, iż ani posła K.J.M. na sejmik nasz mamy, ani tych pism, które ręką jm. ks. arcybiskupa gnieźnieńskiego⁵⁵⁴, także jm. pana marszałka poselskiego⁵⁵⁵ podpisane, konstytucją deklarowane miały być, w kole naszym nie widzimy, przychodzi się nam z wielkim żalem z tego miejsca rozjeżdżać, oznajmiwszy o tym K.J.M. p.n.m., iż non culpa nostra stetit, że się intencji R.P. od województwa naszego natenczas wygodzić nie może.

A iż w uniwersale podatków R.P. przeszłego sejmu⁵⁵⁶ na zapłatę wojsku borgowemu pozwolone jest od województwa naszego dwoje podymne, na którego wybieranie poborca miał być obrany na okazowaniu, iż natenczas konstytucyj sejmu przeszłego według zwyczaju do grodu podanych nie mieliśmy, [2088] żeby był poborca obrany na dzisiejszym sejmiku, obraliśmy poborcę ur. pana Jana Wierzbickiego, który zaraz vacante protunc officium castrense Belzense w kole naszym, in facie ecclesiae przysiągł według roty w konstytucyj 1613⁵⁵⁷ wyrażonej i przyobiecał to na afektacyj ichm. panów obywatelów powiatu grabowieckiego, iż ma na wybieranie tego podymnego do Grabowca pro die 2 mai, nie chcąc i przez niedzielę wybierając te podatki zmieszkać, a który by tam in decursu trzech dni z panów obywatelów tamecznych nie wydał podatków, tedy już do Bełza je odnosić mają.

Napisałszy też byli artykuł na sejm przeszły, aby reclusio actorum castrensium była w Bełzie, jako i w Grabowcu. A to, iż vacantibus iudiciis terrestribus et positione actorum earundem za postąpieniem na urząd inszy podstolstwa bełskiego jm. pana podsędka naszego przeszłego⁵⁵⁸, siła ludzi potrzebuje do spraw swych do Trybunału Koronnego ekstraktów, na co iż ichm. panowie posłowie nasi otrzymali na przeszłym

⁵⁵³ Za wskazanie tego laudum wydawcy dziękują dr. Oleksijowi Winnycence.

⁵⁵⁴ Jan Wężyk abp gnieźnieński, prymas.

⁵⁵⁵ Jerzy Ossoliński podskarbi nadworny koronny, marszałek sejmu zwyczajnego 1635 r.

⁵⁵⁶ Vol. const., t. 3, vol. 2, s. 286-290.

⁵⁵⁷ Uniwersał poborowy wystawiony na sejmie 1613 r., tam rota przysięgi dla poborców (Vol. const., t. 3, vol. 1, s. 163).

⁵⁵⁸ Świętosław Jahodyński podsędek bełski postąpił na urząd podstolego bełskiego.

sejmie z łaski K.J.M. do ichm. pana sędziego⁵⁵⁹, pisarza⁵⁶⁰ i komornika⁵⁶¹ ziemskich urzędników, aby utworzone byli księgi i potrzebującym wydawane ekstrakty, my też, wdzięcznie od J.K.M. p.n.m. przyjąwszy, iż postulatowi województwa naszego z łaski swej pańskiej wygodzić raczył, inhaerendo tym listom K.J.M. zezwalamy unaniami consensu, aby ode dnia dzisiejszego otwarte były księgi, a leżenie ich było do przyszłej niedziele. Także ichm. panowie urzędnicy ziemscy pro die 2 mai zjechać mają do Grabowca i tam też continuari positionem aż do niedziele tamtej bliższej. A te ekstrakty wydawane być mają z podpisem pisarskim, a correcta ma być komornika ziemskiego, a pieczęć zaś województwa naszego ^abełskiego jedną, ponieważ natenczas vacat podśędkostwo. Co aby wiadomości wszystkich ichm. doszło, to laudum nasze^a jm. panu marszałkowi koła naszego ręką swą podpisawszy, do akt podać zleciliśmy. Datum w Bełzie, die 24 aprilis, a. D. 1635.

Adam Komorowski marszałek koła w[o]jewództwa] bełskiego m.p.

Locus sigilli

^{a-a} słowa dopisane na dole strony tą samą ręką

172. Sejmik powtórny relacyjny w Bełzie, 15 maja 1635 r.

1. *Uniwersał Władysława IV zwołujący powtórny sejmik relacyjny województwa bełskiego w Bełzie na dzień 15 maja 1635 r. – Warszawa, 1 maja 1635 r.*

Rp. APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 82, s. 2106-2107 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował Nob. Adam Kalinowski żołnierz J.K.M. (veles) w dniu 5 maja 1635 r. [Sabbatho post Domini-cam Jubilate proximo a. D. 1635]⁵⁶².

Władysław IV z łaski Bożej Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie i smoleński, siewierski, czernihowski, szwedzki, gocki, wandalski dziedziczny Król.

⁵⁵⁹ Marek Oleśnicki sędzia ziemski bełski.

⁵⁶⁰ Adam Rudnicki pisarz ziemski bełski.

⁵⁶¹ Być może Paweł Dunin Rzuchowski komornik bełski.

⁵⁶² Za wskazanie tego uniwersału wydawcy dziękują dr. Oleksijowi Winnyczenko.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, a mianowicie dygnitarzom, urzędnikom i wszystkim obywatelom stanu szlacheckiego w województwie bełskim, uprzejmie i wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską.

Iż dla jakiejś omyłki nie doszedł sejmik w województwie bełskim, tedy przyszło nam inszy złożyć, jakoż składamy tym listem naszym w Bełzie na dzień 15 miesiąca maja terażniejszego, pilno napominając i żądając, aby się tam stawiwszy, w zgodzie i jednoci to postanowili, na co już uchwała sejmowa stanęła, i co od posła naszego w pośrzedku uprzejmości i wierności waszych proponowano będzie. Co uczynią uprzejmości i wierności wasze z miłości swej ku ojczyźnie i według uchwały sejmowej. A ten uniwersał nasz aby do wiadomości wszystkich przyszedł, rozkazujemy grodom naszym według zwyczaju publikować. Dan w Warszawie, [2107] dnia 1 miesiąca maja r. P. 1635, panowania naszego polskiego 3, a szwedzkiego 4.

Wladislaus Rex

Joannes Lipski referendarius Regni m.p.

2. *Laudum powtórnego sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 15 maja 1635 r.*

Rp. APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 82, s. 2134-2136 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował woźny Prov. Andrzej Beliusz ze wsi Modrynec w dniu 21 maja 1635 r. [feria 2 post Domini-cam Exaudi proxima a. D. 1635] – *laudum oblatowano w Grabowcu z powodu wakansu na urzędzie starosty bełskiego i zamknięcia tamtejszego grodu (zob. laudum sejmiku).*

My dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo województwa bełskiego, którzyśmy się na dzień dzisiejszy uniwersałem K.J.M. naznaczeni do Bełza zjechali.

Ponieważ na sejmiku przeszłym konstytucją sejmową pro die 24 aprilis województwu temu naznaczonym, dla niezjechania posła od K.J.M., subsidia do poparcia wojny szwedzkiej na powiatowego żołnierza według laudum konstytucją sejmu przeszłego aprobowanego i archivum Regni podanego, od nas nie byli namówione, a iż się to non consulto, ale casu quodam (jako i sam K.J.M. w uniwersale swym dokładać tego raczy) stało, tedy nie chcąc deesse in hoc praegnanti periculo Reipublicae, to naprzód sobie warujemy, aby ten dzisiejszy nasz zjazd za prywatnym uniwersałem K.J.M. złożony prawu dawnemu o sejmikach uchwalonemu nie derogował i pro hac vice tantum przyznawamy sobie pro legitima conventione particulari. Na którym wysłuchawszy jm. pana Krzysztofa Bełżeckiego sekretarza, a natenczas posła J.K.M. do koła naszego, necessitates Reipublicae uważwszy, unanimiter tośmy postanowili.

Wprzód [2135] to sobie warując, jeżeliby ta wojna szwedzka, quod absit, w dalszy trakt weszła i województwu naszemu do takichże subsidia Reipublicae suppetitanda powiatowym żołnierzem przyszło, tedy województwo nasze, nie będąc głodne w ludzie rycerskie i zawsze w takich okazjach przy powiatowym żołnierzem swoich obywatelów regimentarzów miewało, i teraz by nie tak spóźniony sejmik znaleźć by się było mo-

gło, ma sobie rotmistrze more maiorum bene possessionatos in palatinatu praesentis obierać.

A teraz uchwalamy po wszystkim województwie naszym, tak z dóbr K.J.M. i R.P., jako i duchownych, i szlacheckich, aby było podymne na terazniejsze subsidia pruskie in triplo, według kwitów poślednich i konstytucyi sejmu przeszłego, etiam ab artificibus z miast i miasteczek płacone, salvis desertatorum abiuratis. Do tego z miast i miasteczek województwa bełskiego czopowe jedno uchwalamy, to jest takie drugie czopowe, jako już skarb wybiera, ponieważ nam to pozwolenie panowie posłowie nasi przynieśli. A pan poborca na tym sejmiku obrany ma się starać o arendarza, który by połowicę jako najprędzej, a drugą na św. Michał blisko przyszły [29 września 1635 r.] oddał (o czym pan poborca ma uczynić manifestacją nadalej do św. Jana [24 czerwca 1635 r.] w grodach naszych), jeżeli takiego arendarza dostanie. A jeżeliby taki arendarz nie mógł się znaleźć, tedy czwarte podymne temuż panu poborcy wybierać pozwalamy. Czas wybierania tych podatków od nas uchwalonych na dwie racie naznaczamy. Pierwsza rata, to jest dwoje podymne, ma być wydane ad feriam 2 post Festum Nativitatis Sancti Joannis Baptistae proxime ventura [25 czerwca 1635 r.], a to dlatego czas dalej pomkniony, iż tyż nam sejmik jest pomkniony. Druga zaś rata na św. Michał blisko przyszły [29 września 1635 r.], a poeny contra retentores w konstytucyjach wyrażone etiam coram viciniore capitaneatus ad instantiam pana poborcy aby byli ekstendowane (jeżeli by gród bełski dotąd wakował). Takież forum i na to dwoje podymne, które się teraz według konstytucyj wybiera, uchwalamy.

Które to podatki przez nas uchwalone na raty przerzeczone, pan poborca nasz, wybrawszy, do rąk j.w. jm. pana podskarbiego koronnego⁵⁶³ powinien będzie oddać.

A że ex computo subsidiorum na województwo nasze włożonych ukazuje się to, że sumę 42 tys. złp przychodzi naszemu województwu na pół roka dać, tedy te pieniądze zlecieliśmy do skarbu dać panu poborcy za kwitem jm. pana podskarbiego koronnego. A ponieważ do tego czasu non constat nam wiele by wynosiły te podatki, tedy pan poborca, oddawszy pieniądze 42 tys. do skarbu, żadnych tam rachunków [2136] czynić nie będzie powinien, tylko na pierwszym sejmiku w województwie naszym z tych podatków pozwolonych rachować się ma, to sobie obwarowawszy, aby kiedy te pieniądze do skarbu już na te ludzie oddamy, żadnym innym ludziom do województwa naszego płace nie ukazano. Insuper abundanti warując, że jeżeliby Pan Bóg dał pokój z tym nieprzyjacielem przed wydaniem wtórej raty naszej, tedy nie powinniśmy jej do skarbu wydawać.

Do tych wybierania podatków obraliśmy poborcę pana Jana Wierzbickiego, który in facie koła terazniejszego juramentum super veram exactionem według prawa popolitiego praestitit. Salvo ipsius salario in constitutione proxime praeterita assignato.

A że non constat certo województwu naszemu, siła sympla podymnego czyni, tedy tak pan Walenty Bartkowski przeszedł poborca, jako i terazniejszy na sejmiku blisko przyszłym mają rejestrami pokazać quantitatem et certitudinem tego podymnego.

⁵⁶³ Jan Mikołaj Daniłowicz podskarbi wielki koronny.

To tedy laudum nasze zlecieliśmy panu marszałkowi naszemu, aby pieczęć przycisnąwszy i ręką podpisawszy, do grodu grabowieckiego per oblatam podał, ponieważ gród bełski teraz wakuje natenczas. Dan w Bełzie, 15 maii w kościele farskim a. D. 1635.

Tomasz z Karnkowa Jankowski marszałek natenczas koła rycerskiego województwa bełskiego

Locus sigilli

‡ 3. *Manifestacja Jana Wierzbickiego poborcy województwa bełskiego w sprawie problemów z wybieraniem podatku czopowego – Bełż, 26 czerwca 1635 r.*

Rp. APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 83, s. 107 – oblata; w grodzie grabowieckim wniesiono w dniu 26 czerwca 1635 r. [feria 3 post festum Nativitatis Sancti Joannis Baptistae a. D. 1635]⁵⁶⁴.

Exactoris palatinatus Belzensis manifestatio.

Do urzędu i ksiąg tutecznych grodzkich grabowieckich oczewiście przyszedłszy, ur. pan Jan Wierzbicki poborca województwa bełskiego solenną manifestacją i oświadczenie przed urzędem tutecznym grodzkim grabowieckim czynił w takowy sposób, iż on, przychylając się do uchwały sejmiku partykularnego bełskiego w Bełzie die 15 martii proxime praeteritae uchwalonej, gotów był i starał się o to pilno, aby był mógł czopowe jedno na tym sejmiku bełskim województwa bełskiego przyłączyć i skarbowi R.P. oddać. Ale iż manifestans arendarza na to czopowe, o którego się usilnie przez wszystek czas starał, nie może dostać, tedy przychylając się do tejże uchwały, tę swoją manifestacją powtóre i powtóre danych i że on tego arendarza dostać nie może, zaczym te dwoje podymne według tej uchwały przed św. Michałem [29 września] wybierał będzie i o to czyni się przed urzędem i księgami tutecznymi grodzkimi grabowieckimi opowiada, prosząc, aby mu ta manifestacja była przyjęta, co otrzymał.

173. Sejmik deputacki w Bełzie, 10 września 1635 r.

‡ 1. *Informacja o deputacie*

Deputatem został Krzysztof Bełzecki sekretarz J.K.M. (Deputaci, cz. 2, s. 127).

⁵⁶⁴ Za wskazanie tej manifestacji wydawcy dziękują dr. Oleksijowi Winnycence.

174. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 30 października 1635 r.

1. *Uniwersał Władysława IV zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 30 października 1635 r. – w obozie pod Kwidzynie, 30 sierpnia 1635 r.*

Rp. 1 CDIAUL, Fond 3, Opis 1, 20, s. 555-556 – oblata; w grodzie buskim oblatował Gen. Marcin Górzyński dworzanin pokojowy J.K.M. (cubicularius) w dniu 22 września 1635 r. [Sabbatho post Festum Sancti Mathaei Apostoli et Evangelistae proximo a. D. 1635].

Inne rękopisy: **Rp. 2** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 83, s. 243-244 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował Nob. Marcin Górzyński dworzanin pokojowy J.K.M. (cubicularius); w księdze grodzkiej błąd w dacie oblaty, która wskazuje na dzień 21 sierpnia 1635 r., a więc jeszcze przed wystawieniem uniwersału [feria 3 ante festum Sancti Bartholomaei Apostoli proxima a. D. 1635].

Druk w: AS 1633-1668.

2. *Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 30 października 1635 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 220, s. 195-199 – oblata, górna część karty lekko uszkodzona, brak początku tekstu; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 31 października 1635 r. [in crastino Festi Omnium Sanctorum a. D. 1635].

LSB 1572-1668, s. 145-147.

[195] ^a na sejm blisko przyszły pro die 21 novembris naznaczony posłów ichm., jm. pana Mikołaja hrabie z Ostroroga stolnika koronnego, jm. pana Stanisława Gabriela z Rytwian Zborowskiego starostę horodelskiego, jm. pana [Tomasza] Jankowskiego pisarza ziemskiego bełskiego, jm. pana Jana Bąka Lanckorońskiego podstolego halickiego, którym zleciliśmy.

Naprzód, aby z powinszowaniem długo fortunnego panowania w dobrym zdrowiu i szczęśliwym powodzeniu wierną i życzliwą poddałość i służbę nasze J.K.M. p.n.m. oddali, jaką Opatrzność swą Boską przeciwko R.P. ojczyźnie naszej Pan Bóg Wszechmogący w elekcyjej na to państwo K.J.M. pokazać raczył, jako szczęśliwie wszystkie sprawy J.K.M., błogosławieństwem swym przytomnym będąc, zawsze dyrygować raczył, jakie obmyśławania J.K.M. około całości R.P., jakie prace, trudy i niewczasy, z odważeniem i kosztów, i nieżałowaniem zdrowia swego vere heroico animo et affectu regio przeciwko R.P. ojczyźnie naszej J.K.M. podejmować raczył, to nie tylko nam i R.P. naszej, ale i wszystkiemu światu rzecz jest dobrze wiadoma, z wielką i wiekuiłą sławą K.J.M. p.n.m. Co wszystko wielce uważając, inaczej nie możemy, jedno ze wszelaką

wdzięcznością to przyjąwszy, uniżenie K.J.M. dziękować, co panom posłom naszym osobiście zleciliśmy, aby imieniem naszym wdzięczność oświadczając, podziękowali.

A iż naród nasz Królom Panom swym zawsze gratitudinem oddawał, iż dla nich nie tylko fortun swych, ale i zdrowia swego nie litował, o czym miłe i pamiętne elogia od Królów i panów swych, a przodków K.J.M. p.n.m. in voluminibus legum wdzięczne pignora libertatum nostrarum extant, tak i natenczas za tak wielki i świętobliwy afekt K.J.M. przeciwko nam i R.P., ojczyźnie naszej oświadczony, który nie mógł się jaśniej [196] pokazać, jako i tem, iż J.K.M. nie tylko carstwa moskiewskiego ustąpił dla R.P.⁵⁶⁵, ale i ojczystego dziedzicznego królestwa swego dla całości jej gotów był odżalować i teraz na ten długi czas⁵⁶⁶ zapomniał. Wielkiej byśmy tedy niewdzięczności, strzeż Boże, winni byli, gdybyśmy nie mieli tego ze wszelakich miar J.K.M. odwdziaczyć. Zleciliśmy tedy panom posłom naszym, aby o tym wspólnie się zniósłszy z drugimi województwy, ad consensum ordinum Regni stosowali się.

Przy tym też zleciliśmy ichm. panom posłom naszym, aby i jm. panu krakowskiemu, hetmanowi wielkiemu koronnemu⁵⁶⁷ za prace i odwagi, które jako zawsze, tak i teraz pod te ekspedycje podejmował, naszym imieniem podziękowali, także i tym ichm., którzy kosztem swym na tę ekspedycję poczty swe stawili, tak i tym ichm., którzy subsidio pecuniario Reipublicae dogodzili, aby wdzięczność i podziękowanie oddane było. Mianowicie jm. panu krakowskiemu, jm. panu stolnikowi koronnemu⁵⁶⁸, jm. panu staroście kamienieckiemu⁵⁶⁹, jm. panu Andrzejowi Firlejowi, jm. panu Henrykowi Denhoffowi. Także i tym słusznie podziękować, którzy nie wzięwszy stipendia i zapłaty za swoje posługi, ludzie z pułków swych rozprawili, jako ks. jm. Radziwiłłowi kawalerowi maltańskiemu⁵⁷⁰, jm. panu Stanisławowi Daniłowiczowi wojewodzie ruskiemu, jm. panu Jerzemu Niemierczowi, jm. panu [Jerzemu?] Kruszyńskiemu.

A osobiście między inszemi błogosławieństwami Bożemi, które Pan Bóg przez K.J.M. pokazać nam raczył, nie mniejsze to być poczytamy uspokojenie wojny szwedzkiej i rekuperowanie pruskiej prowincyj, i kto dobrze uważy, przyznać to musi, a lubo to Inflanty przyszło nam do czasu induciami puścić, nadzieja w panu Bogu, iż będzie ten czas szczęśliwy, gdy ad gremium Reipublicae [197] przyjdzie. Mając wzgląd na obywateli inflanckie, bracią naszą, jako calamitati ipsorum congemiscere musimy, tak cnotę i wiarę, i afekt ich przeciwko R.P., i pochwały, i wdzięczności, i nagrody godne być rozumiemy, w czym także panom posłom naszym zleciliśmy, aby się o tem z inszemi województwy znosili.

A stojąc przy prawach dawnych, statutem expresse opisanych, niżeli przyjdzie do konsultacyj sejmowych, to, co prawo samo powinność na posły włożyło, to i my ichm.

⁵⁶⁵ W pokoju polanowskim Władysław IV zrezygnował z praw do tronu moskiewskiego.

⁵⁶⁶ Rozejm ze Szwecją zawarty w Sztumskiej Wsi na 27 i pół roku odkładał perspektywy polskich Wazów ubiegania się o zwrot tronu szwedzkiego.

⁵⁶⁷ Stanisław Koniecpolski hetman wielki koronny.

⁵⁶⁸ Mikołaj Ostroń stolnik koronny.

⁵⁶⁹ Mikołaj Potocki starosta kamieniecki.

⁵⁷⁰ Zygmunt Karol Radziwiłł krajczy litewski, kawaler maltański, uczestnik wyprawy smoleńskiej 1633 r.

panom posłom zleciliśmy, aby wedle prawa i zwyczaju to *efficerent*, aby wakancje po ten czas przypadające od K.J.M. na początku sejmu rozdane byli i żeby *incompatibilia officia et dignitates Regni* w ryżę byli wprowadzone i nie trzymane przeciwko prawu i statutowi, i żeby do niczego nie przystępowali, aż to *efficient*. A jeśli by kto otrzymał przywilej na jakie dygnitarstwo, a znalazłaby się *inhabilitus*, tedy iż to panom posłom należy o tym się pytać, tedy to ma być *irritum et inane*.

Do opatrzenia pruskiej ziemie należeć to rozumiemy, aby prezydja, które zamkom pruskim według praw i przywilejów, i zwyczaju należą, jako Malborka i inszych zamków, klejnotem krwi przodków naszych kupionych, znowu reasumowane i w klubę swą wprowadzone były. Bo na tym, co należy, przykład pamiątkowy mamy utracenia pierwszego tamtej prowincyj.

Piławy i portów pruskich dzierżawy jm. księcia pruskiego⁵⁷¹ *iure feudi* aby według akt i prawa, i powinności jego opatrzone i pilnowane było, tego panowie posłowie mają się domówić. A panowie starostowie aby na zamkach pruskich mieszkali i to mają panowie posłowie nasi *efficere*, ac poena na niemieszkających ma być *privatio officii*, o co forum na Trybunał *inter causas officii ad instantiam cuiusvis*.

Zapłacenie wojsku pruskiemu aby doszło z poboru tego, aby jm. pan podskarbi koronny⁵⁷² *de perceptis* [198] *et expensis* rachunek uczynił i żeby *retenta*, które zostały, na to obrócone były.

Województwo nasze jako z każdych miar do usługi R.P. nie zeszło, tak i w uchwalonych podatkach zawsze iściło się. A iż według *laudum* swego, sejmem przeszłym uchwalonego, czworo podymne już oddali, a dwoje podymne przy nas zostały w nadzieje pokoju ze Szwedami, ale iż jeszcze uspokojenie nie doszło, tedy widząc potrzebę tego, zaraz wydajemy, aby stąd R.P. jakiego omieszkania nie miała. A iż snąc województwa niektóre kontrybucyj uchwalonych nie wydali, tedy i o tym panowie posłowie nasi mają *urgere* tak, jeśli by ich nie chcieli wydać, tedy aby i nasi panowie posłowie nie wydawali.

Obmyślenie bezpieczeństwa Ukrainy i uskromienie insolencyj kozackiej widzimy, iż potrzebuje przyczynienia wojska do kwarcianego żołnierza, na co jedno czopowe rozumiemy że wydoła, a 3 tys. ludzi do kwarcianych przyłączywszy, i na to pozwalamy.

Zniesienie fortecy uchwałą R.P. nad Dnieprem zaczętej i ta rebelia chłopska godna jest karania⁵⁷³, ale i o tym niech się panowie posłowie nasi dowiedzą, jeśli przez niedbałość *et desertationem praesidii* nie dała się okazyja do tego przez tych, którym to do rąk powierzono było, aby to *impune* nie szło, gdyż i tak przez tych, którzy nie pilnują zamków sobie powierzonych, wielkie *detrimentum* i nieodżałowane R.P. cierpi. Przetoż aby to poena *legum publicarum expletur Reipublicae interest* i to ichm. panom posłom naszym zlecamy.

Miedzy inszemi dochodami R.P. i tym by przybyło, gdyby Żydzi podatki od siebie sprawiedliwie dawali, bo 60 tys. poglównego dawszy, co ich niewiele kosztuje, iż od podymnego i od rzemiosła swego, i od kupiectwa dawania zwykłych kontrybucyj

⁵⁷¹ Jerzy Wilhelm Hohenzollern, elektor brandenburski i księżę pruski.

⁵⁷² Jan Mikołaj Daniłowicz podskarbi wielki koronny.

⁵⁷³ Mowa o zniszczeniu twierdzy Kudak w 1635 r. przez oddział kozacki pod wodzą Iwana Sulimy.

uwolnieni są, któremu ciężarowi chrześcijanie podlegają i Żydzi meliore iure fruuntur, tedy zleciliśmy panom posłom naszym, aby [199] to sprawili, aby Żydzi sprawiedliwie, nie targując się o pogłówne, ale viritim et capitaliter oddawali go a qualibet persona, wedle ceny na sejmie postanowionej. Na co aby egzaktor był iuratus i urząd, gdzie Żydzi mieszkają, albo przynajmniej żeby i pogłówne według taksy [z] skarbem umówionej dawali, ale też i podymne, i od handlów i rzemiosł swoich równo z chrześcijanami.

Iż pan poborca nasz nie mógł wybrać poborów ze wsi starostwa lubaczowskiego dla insolencyj chłopów wsi Baszni⁵⁷⁴, Łukawca⁵⁷⁵ i Szczytkowa⁵⁷⁶, których insolencyja in tantum excrevit, że co pierwej starostom rebelizowali, czego i gar[d]łem przyplacali, tedy i teraz tym bardziej temeritate sua i podatków dawać nie chcą, przetoż zleciliśmy panom posłom naszym, aby z tych chłopów egzekucja z ramienia K.J.M. stanęła.

Janusz Prusinowski marszałek województwa bełskiego

^a tekst uszkodzony

175. Sejmik relacyjny w Bełzie, 15 stycznia 1636 r.

1. Deklaracje posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego

Vol. const., t. 3, vol. 2, s. 297.

Województwo bełskie restat 16 tys. zł, które za asygnacją naszą oddać ma. Sejmik die 15 ianuarii.

2. Laudum sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 15 stycznia 1636 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 221, s. 97-99 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Jerzy Romanowski marszałek sejmiku w dniu 19 stycznia 1636 r. [Sabbatho ante festum Sanctae Agnethis Virginis et Martyris proximo a. D. 1636].

LSB 1572-1668, s. 147-148.

⁵⁷⁴ Basznia, w. w pow. bełskim (obecnie Basznia Dolna w pow. lubaczowskim, woj. podkarpackim).

⁵⁷⁵ Łukawiec, w. w pow. bełskim (obecnie w pow. lubaczowskim, woj. podkarpackim).

⁵⁷⁶ Szczytków, w. w pow. bełskim (obecnie w pow. lubaczowskim, woj. podkarpackim).

My rady, dygnitarze, urzędnicy i stanu rycerskiego obywatele województwa bełskiego, zjechawszy się na dzień dzisiejszy do Bełza, na sejmik nam uchwałą sejmu przeszłego dwuniedzielnego od K.J.M. pro die 15 ianuarii złożony, takąsmy między sobą unanimitate et concordibus suffragiis umowę i laudum uczynili i postanowili.

[98] Naprzód, uważając wielkie i wszytkiemu światu widome szczęśliwe obmyślanie J.K.M. p.n.m. z niemają i zdrowia, i kosztów odwagą około zatrzymania całości i uprzątnienia ciężarów R.P., ojczyzny naszej, a osobliwie, iż K.J.M., sposabiając do wojny apparatus i instrumenta bellica, żeby był snadnie wszytkie zamysły nieprzyjacielskie zrazić i wstręt im dać mógł, obmyśleć raczył armatę morską wielkim sumptibus swym i zaciągami. Tedy my, patrząc na takowy afekt i obmyślanie o dobrze pospolitym J.K.M. i stosując się do chętelnej intencyej stanów koronnych na przeszłym sejmie K.J.M. deklarowanej, a do tego widząc takową potrzebę R.P., jako to ze wszelaką wdzięcznością od J.K.M. p.n. przyjmujemy, tak nie chcąc deesse powinności naszej przeciwko R.P. w takowym razie, gdzie res moram non patitur, czopowe jedno z województwa naszego pozwoliliśmy i pozwalamy. Które według dawnego zwyczaju wybierania i teraz wybierać lubo arendować się ma, osobliwe plus offerenti.

Do którego naznaczyliśmy szafarzów z pośrodku naszego w. ichm., pana Jana z Bełża Bełżeckiego kasztelana halickiego, bełskiego etc. starostę i pana Mikołaja hrabiego z Ostroroga stolnika koronnego, drohobyckiego etc. starostę. Którym zleciliśmy, aby o wybieraniu i wydawaniu tego czopowego zawiadowali, skoro czopowe na przeszłym sejmie walnym przed tym sejmem dwuniedzielnym pierwój konstytucją uchwaloną ekspiruje, takim jednak sposobem [99] i warunkiem, aby ichm. tego czopowego nie oddawali do skarbu J.K.M., aż wiadomość wezmą z inszych województw górnych, osobliwe krakowskiego, poznańskiego, sandomierskiego, kaliskiego, lubelskiego etc., jeśli i w tamtych w tej mierze stanął powszechny konsensus dawania tego czopowego, czyli też odłożenie ad consensum ordinum Regni na sejm walny. Bo jakobyśmy ichm. w ochocie ich wydawać nie chcieli, tak też bez ichm. in Republica nie chcemy nic stanowić.

Inwentarz armaty pomienionej aby był porządnie spisany i ad archivum Regni podany, tego się na przyszłym sejmie posłom naszym domówić zlecamy.

A ponieważ to się jawnie pokazało na przeszłym sejmie, że reszty w województwie naszym od podatków na wojnę pruską uchwalonych nie zostało, jedno 16 tys. zł, tedy stosując się do uchwały sejmowej⁵⁷⁷, te 16 tys. za asygnacją J.K.M. na zapłatę praesidiariorum Prussiae wydać panu poborcy naszemu pozwalamy. Którą sumę skoro wyda i na sejmiku naszym sufficientem sui muneris da rationem, do żadnych skarbowych rachunków pociągany ani turbowany być nie ma.

Tak tedy, ile z nas R.P. potrzebom natenczas wygadając, declaratio i laudum nasze uchwalone jest, które zleciliśmy panu marszałkowi koła naszego, aby tę zgodną uchwałę naszą, ręką swą imieniem nas wszytkich podpisawszy, do akt grodzkich bełskich podać raczył. Działo się w Bełzie, na sejmiku die 15 ianuarii w roku 1636.

Jerzy Romanowski marszałek sejmiku imieniem braci ichm. m.p.

⁵⁷⁷ Vol. const., t. 3, vol. 2, s. 297.

‡ 3. *Uniwersał Władysława IV w sprawie czopowego – Wilno, 8 marca 1636 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 221, s. 491-492 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Krzysztof Kazanowski w imieniu Mag. Jana Mikołaja Daniłowicza podskarbiego wielkiego koronnego w dniu 10 maja 1636 r. [Sabbatho post Dominicam Exaudi proximo a. D. 1636].*

Władysław IV z łaski Bożej Król Polski, wielkie książe litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie, smoleńskie, siewierskie, czernihowskie, szwedzki, gocki, wandaliski dziedziczny Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, oznajmujemy za wzięciem wiadomości, że obywatele województw i powiatów koronnych na sejmikach przeszłych, które posłowie ich z sejmu do braci wzięli, uważając trudy i koszty nasze, chętnie się do intencji naszej stosowali i na zniesienie długów dla bezpieczeństwa R.P. zaciągnionych czopowe jedno zgodnie pozwolili, którą ochotę my od obywatelów wszystkich mile i wdzięcznie przyjmujemy, lecz że niektóre województwa i powiaty to, co nam liberaliter pozwolili, obranym od siebie poborcom wybrać zlecili, skąd [492] dyminucją niemałą czopowego upatrujemy, tak żeby na wypłacenie długu zaciągniętego nie wydolało. Przeto, patrząc na górne województwa, które liberalitatem swoje całe dyspozycyjej naszej zostawili, uważając i prawo, które czopowe plus offerenti arendować rozkazuje, zlecamy w. Janowi Mikołajowi Daniłowiczowi podskarbiemu wielkiemu koronnemu, staroście przemyskiemu, aby czopowe po wszytkiej Koronie, gdzie jest pozwolone, plus offerenti arendował, nie ekskludując i obranych poborców od województw i powiatów, jeżeli plus oferent. Do tego zlecamy i to w. podskarbiemu, aby w miastach naszych, jako jurysdykcyjej naszej immediate podlegających, takie strony czopowego czynił postanowienie, jako prawo ukazuje. Którym miastom rozkazujemy, aby nikomu innemu, tylko temu, którego skarb postanowi, czopowego nie oddawali. Duchownych zaś miast i miasteczek żądamy, aby tak za wiadomością duchownych starszych, jako panów swoich uczynili i nikomu innemu, tylko od skarbu naznaczonemu czopowe oddawali albo jeżeli plus oferent sami wybierali i do skarbu posyłali. W czym jako do woli i rozkazania naszego, tak i do żądania z powinności swojej stosować się będą.

Ażeby ten uniwersał wiadomości wszytkich doszedł, rozkazujemy skarbowi naszemu, aby po grodach, miastach i miasteczkach był publikowany i do wiadomości wszytkich wcześniej przywiedziony. Dan w Wilnie, dnia 8 miesiąca marca r. P. 1636, panowania królestw naszych polskiego i szwedzkiego 4.

Vladislaus Rex

Stanisław Łubieński m.p.

4. *Uniwersał Jana Bełżeckiego kasztelana halickiego, starosty bełskiego i Mikołaja Ostroroga w sprawie wydawania czopowego – Bełż, 10 marca 1636 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 221, s. 358-360* – oblata; w grodzie bełskim oblatował *Perfidus Moszko Abrahamowicz civis Belzensis* w dniu 1 kwietnia 1636 r. [feria 3 post Dominicam Conductus Paschae proxima a. D. 1636].

Jan na Bełzcu Bełżecki kasztelan halicki, starosta bełski, Mikołaj z Ostroroga stolnik koronny, drohobycki, kościański starosta.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, a osobliwie urzędowi miejskim po miastach i miasteczkach wszystkich, tak J.K.M., jako i stanu szlacheckiego, ichm. panów duchownych i świeckich będącym, którym ten uniwersał nasz pokazany będzie, wiadomo czynimy.

Iż obywatele województwa bełskiego na sejmiku poselskim pro die 15 ianuarii w Bełzie złożonym, widząc potrzebę R.P., uchwalili czopowe jedno i nam wybieranie onego w moc dali, tedy stosując się do tej uchwały sejmiku, [359] zleciliśmy to wybierać Abrahamowi Moszkowicowi i Jakubowi Cukiernikowi, Żydom i mieszczanom bełskim, Maciejowi Koplowiczowi, Mordecheusowi Smojłowiczowi, Szłomie Moszkiewiczowi, arendarzom brodzkim i buskim po miastach, miasteczkach in genere wszystkich, także i karczmach wiejskich, z których przedtym zwykle czopowe do skarbu należało i wybierane było, w województwie bełskim będących. Przeto wszystkie urzędy miejskie i insze, jakimkolwiek sposobem do tegoż należące osoby pilnie upominamy, żeby ten podatek czopowego, którego wybieranie od dnia Świąt Wielkanocnych blisko przyszłych w roku 1636 [23 marca] zacząć się ma, a kończyć się ma do dnia Świąt Wielkanocnych w roku 1637 [12 kwietnia], sposobem i porządkiem w prawie opisanym, super fidelem exactionem przysięgę uczyniwszy, po dwa pieniądze od grosza wybierali i rejestrami autentycznymi pieniądze wybrane (jako o tym konstytucja roku 1628⁵⁷⁸, także uniwersał sejmu roku 1629⁵⁷⁹ i sejmu coronationis⁵⁸⁰ dostatecznie w sobie mają), do rąk pomienionym Żydom od nas to wybieranie czopowego zleconym sprawiedliwie, bez żadnej trudności i zwłoki oddawali, pod winami contra retentores pecuniae R.P. opisanymi, nie zasłaniając się żadnymi libertacyjami, oprócz tylko samych pogorzeli, którym by cztery lata nie ekspirowali.

Dla większej wagi, ten uniwersał rękami swemi podpisując, pieczęci nasze przycisnąć rozkazaliśmy. Działo się w Bełzie, dnia 10 miesiąca marca r. P. [360] 1636.

Jan Bełżecki kasztelan halicki, starosta bełski

Mikołaj Ostroróg stolnik koronny

Locus sigillorum

⁵⁷⁸ Konstytucja sejmu 1628 r. „Sposób oddawania podatków w Koronie i Wielkim Księstwie Litewskim” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 43).

⁵⁷⁹ „Uniwersał poborowy na sejmie walnym koronnym warszawskim uchwalony roku MDXXIX” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 68-80).

⁵⁸⁰ „O podatkach” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 228-234).

5. Manifestacja grupy szlachty województwa bełskiego w sprawie niemożności odbycia popisu pospolitego ruszenia z powodu nieobecności senatorów i urzędników – Bełż, 30 marca 1636 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 221, s. 327-329 – oblata; w grodzie bełskim wniesiono w dniu 30 marca 1636 r. [feria 2 post Dominicam Conductus Paschae proxima a. D. 1636]. Na tej samej stronie (s. 327) znajduje się jeszcze jedna manifestacja w tej samej sprawie, złożona indywidualnie przez Gen. Jana Iłowskiego w imieniu ojca Antoniego Iłowskiego, dziedzica wsi Parwłów w pow. buskim.

Lustrationis manifestatio.

Ad officium actaque praesentia castrensia capitanealia Belzensia personaliter veniens Gen. atque Nob. [1] Petrus Sitański, [2] Severinus Teleski, [3] Nicolaus Zaleski, [4] Albertus Kadłubiski, [5] Nicolaus Wrzeszcz nomine parentis sui, [6] Venceslaus Wrzeszcz nomine sororis suae, [7] Joannes Górski, [8] Kilian Śliwnicki de villa Radziechów vigore iurium suorum possessor, [9] Joannes Grabowski de villa Stanin vigore iurium suorum certae sortis possessor, [10] Petrus Dobrucki nomine parentis sui, [11] Alexander Lada de villa Tetewczyce, [12] Albertus Joannes Uszyński nomine [328] Gen. Pauli Radzanowski, [13] Joannes Komorowski nomine Gen. Mathiae Miedźwiedzki, [14] Joannes Wierzbicki bonorum villae Leszczków haeres, [15] Alexander Zaleski, [16] Theodor Hruszowicz nomine Gen. Semen is Hulewicz Woźuczynski notarii terrestres Lucoviensis, certae sortis Hruszow possessor, [17] Thomas Skotnicki famulus Gen. Jacobi Białobocki tenutarii in Chotylub, [18] Albertus Młynarski nomine Benedicti Krajowski in Ciotusza possessor, [19] Praeclaus Sobieski bonorum Hołubie et Piaseczna possessor, [20] Joannes Szemborski famulus Gen. Mathaei Kruszyński, [21] Stanislaus Jajowski nomine Gen. Joannis Perakowski, [22] Stanislaus Wojucki de Chołojów possessor, [23] Joannes Przyłuski possessor de Chołojów, [24] Melchior Miedźwiedzki in Konotopy quovis iuris titulo possessor, [25] Albertus Rudoński, [26] Mathaeus Maciejowski nomine Gen. Samuelis Chołojowski in Chołojów haeredis, [27] Joannes Zaleski nomine Gen. Georgii Obidowski, [28] Ludovicus Niezabitowski parentis suae atque Amittae et Joannis Niezabitowski fratris sui natu maioris nomine de sortibus villarum Komorów et Książostany, [29] Janus Verballi nomine palatino Posnaniensi de villa Steniatyn, [30] Joannes Sieczyński nomine Gen. Annae Siestrzewitowska de villa Starogród, [31] Andreas Chyliński nomine Gen. Martini Russian de villa Worochta, [32] Gasparus Głuchowski famulus Gen. Martiani Chrząszcz bonorum Modryń possessor, [33] Aleksander Leszczyński [329] nomine Gen. Andreae Leszczyński, [34] Joannes Pluliszowski nomine Gen. Stanisłai Chomecki bonorum villae Kryszyn haeredis, [35] Joannes Lanckoroński Bąk subdapifer Haliciensis, bonorum villae Witków et Płowe possessor, [36] Florianus Telecki nomine Gen. Joannis Napiórkowski, [37] Paulus Wojciechowski nomine Gen. Stanisłai Dąbski bonorum villae Starzyn possessor, solennem diligentiam et manifestationem fecerunt in eo, quia ipsi ad locum lustrationis condescendebant satisfaciendoque constitutionibus Regni eo in passu laudatarum in eodem loco paratos se lustrari offerebant, verum quoniam officiales et dignitarii quibus hoc officium incumberebat vel ibidem non fuerant, vel ex

eodem loco citissime discesserant, proinde praecavendo indemnitati suae iterum atque iterum manifestantur.

176. Sejmik deputacki w Bełzie, 15 września 1636 r.

1. Informacja o deputacie

Deputatem został Jan Bąk Lanckoroński podstoli halicki (Deputaci, cz. 2, s. 134). W związku z publikowanymi niżej manifestacjami można przypuszczać, że wybór musiał budzić sprzeciw części szlachty, ale ostatecznie został usankcjonowany, skoro Jan Lanckoroński był obecny 6 października 1636 r. na inauguracji Trybunału (za tę informację wydawcy dziękują prof. Henrykowi Gmiterkowi).

2. Manifestacja Jakuba Niezabitowskiego podstarościego bełskiego i marszałka sejmiku deputackiego województwa bełskiego – Bełz, 15 września 1636 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 221, s. 974 – oblata; w grodzie bełskim wniesiono w dniu 15 września 1636 r. [feria 2 post festum Exaltationis Sanctae Crucis proxima a. D. 1636].

Ex parte vicecapitanei loci praesentis manifestatio.

Ad officium cui protestans subdelegatus Gen. Daniel Borzęcki in locum officii vicecapitaneatus deputatus hoc onus subdelegationis in se benevole et ultro assumens praesidebat, actaque praesentia castrensis capitanealia Belzensia personaliter veniens Gen. Jacobus Niezabitowski vicecapitaneus officii praesentis castrensis Belzensis, marschalcus vero conventus particularis Belzensis electionis deputati concorditer electus, solennem diligentiam et manifestationem fecit in eo, quia die hodierna in actu contenta, propter discordias et clamores quarundam personarum in templo parochiali Belzensi excitatarum, a nobilitate universa iudex deputati ad iudicia futura Tribunalitia Regni Lublinensi non est electus, nec est conclusus et per conventum praesentem electionis deputati iudex non extat. De quo uti marschalcus conventus praesentis manifestationem fecit.

3. Manifestacja Jakuba Niezabitowskiego podstarościego bełskiego i marszałka sejmiku deputackiego województwa bełskiego usprawiedliwiająca opóźnienie roków sądowych bełskich – Bełz, 15 września 1636 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 221, s. 1001 – oblata; w grodzie bełskim wniesiono w dniu 15 września 1636 r. [feria 2 post festum Exaltationis Sanctae Crucis proxima a. D. 1636].

Ex parte vicecapitanei loci praesentis manifestatio.

Ad officium cui protunc subdelegatus Gen. Daniel Borzęcki in locum officii vicecapitaneatus deputatus hoc onus subdelegationis in se benevole et ultro assumens praesidebat, actaque praesentia castrensia capitanealia Belzensia personaliter veniens Gen. Jacobus Niezabitowski vicecapitaneus officii praesentis castrensis capitanealis Belzensis, marschalcus vero conventus particularis Belzensis electionis deputati concorditer electus, solennem diligentiam et manifestationem fecit in eo, quia ipse terminos querellarum castrensiarum Belzensium pro [1002] die hodierna ad iudicandum incidentis, propter officium marschalcatu in conventu particulari Belzensi ab universa nobilitate impositum existens occupatus, officio eodem non celebravit. De quo praecavendo indemnitati suae hanc suam manifestationem ad acta officii praesentis fecit.

4. *Protestacja Hieronima Kinickiego dotycząca napaści na karczmę protestanta w drodze powrotnej z sejmiku deputackiego województwa bełskiego – Bełż, 6 października 1636 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 221, s. 1027-1028* – oblata; w grodzie bełskim wniesiono w dniu 6 października 1636 r. [feria 2 post festum Sancti Francisci Confessoris proxima a. D. 1636].

Ad officium actaque praesentia castrensia capitanealia Belzensia [1028] personaliter veniens Gen. Hieronymus Kinicki bonorum villae Trzebieszów et Bezejów haeres, solenniter et officiose vi et contra Gen. Marcellinum Lubkowski, Chrystophorum Nakielski et Stanislaum Choiński aliosque ipsorum complices et servitores, quorum ipsi nomina et cognomina nullius normat fusius et protestatus est ex quia ipsi feria tertia post festum Exaltationis Sanctae Crucis proxime praeterita [16 września 1636 r.] domum redeuntes ex conventu electionis deputati Belzae feria secunda post Festum Exaltationis Sanctae Crucis proxime praeterito celebrati [15 września 1636 r.] in tabernam in villa Bezejów sitam, sui protestantis haereditaria, tumultuarie et more guerriaci superinequitarunt ibidemque nulla ratione securitatis publicae habita evaginati et distinctis frameas, fenestras, fores, mensas nec non vasa ut supellectilia domestica in nihilum redegerunt et fores ad cameram violenter consecarunt et concusserunt, Hon. Iwanowa tabernatricem verberibus plagis affecerunt, explosiones multas ex pixidibus in stuba fecerunt, ac familiam eiusdem tabernatoris gratia quaerendarum inhonestarum foeminarum expulerunt, se protestantem verbis inhonestis bonam famam ipsam laederunt et in absentia sui affecerunt et increpuerunt quia omnia in praesentia ministerialium Regni generalium Providorum Joannis Soszka de Sokal et Pauli Litwinko de Babiątyn per ipsos gesta et illata sunt, ratione quorum omnium praemissorum iterum atque iterum protestatur.

177. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 9 grudnia 1636 r.

1. *List Władysława IV do posła królewskiego na sejmik przedsejmowy województwa bełskiego – Wilno, 5 kwietnia 1636 r.*

Rp. *Bibl. Oss., rkp. 1925, k. 52-52v – oryginał; w tekście nie wskazano nazwiska posła, na odwrocie karty pieczęć mniejsza koronna oraz dopisek: Do posła na sejmik bełski. List od Władysława Króla z instrukcją na sejmik do Bełza*⁵⁸¹.

Władysław IV z łaski Bożej Król Polski, wielkie książe litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie, smoleńskie, siewierskie, czernihowskie i szwedzki, gocki, wandalski dziedziczny Król.

Ur., wiernie nam miły. Mając ochotę wierności twojej⁵⁸² do usługi naszej zaleconą, posyłamy do rąk wierności twojej instrukcją na sejmik, który, gdy wedle publikacyjej w Bełzie przypadnie, żądamy pilnie wierności twojej, abyś tę usługę wzięwszy na się, z instrukcją naszą w pośrodek obywateliw tamiecznych stawieł się, a przełożywszy im żądanie nasze, do tego ich sposabiał, aby chęci swoje nam skuteczne oświadczełi. Wdzięcznie tę usługę wierności twojej przyjmiemy i onę w podawających się okazjach mieć w pamięci naszej będziemy. Życząc zatym wierności twojej od Pana Boga zdrowia. Dan w Wilnie, dnia 5 miesiąca kwietnia r. P. 1636, panowania naszego polskiego i szwedzkiego 4 r.

Wladislaus Rex

2. *Uniwersał Władysława IV zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 9 grudnia 1636 r. – Wilno, 12 sierpnia 1636 r.*

Rp. *CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 221, s. 1030 – oblata, w księdze tylko notka aktykacyjna i informacja o publikacji przez woźnego, tekstu uniwersału nie wpisano; w grodzie bełskim oblatował Nob. Wojciech Damiński w dniu 6 października 1636 r. [feria 2 post festum Sancti Francisci Confessoris proxima a. D. 1636].*

⁵⁸¹ Za wskazanie tego listu wydawcy dziękują dr. Oleksijowi Winnycence.

⁵⁸² Z zachowanej kopii instrukcji Władysława IV na sejmik bełski wiemy, że posłem królewskim wyznaczono na ten sejmik wielbego Adama Komorowskiego sekretarza J.K.M. Tak wczesna data podpisania listów do posłów królewskich na sejmiki mogła być podyktowana długim, do końca lata, przebywaniem króla w Wilnie i koniecznością wczesnego powiadomienia przewidywanych posłów o powierzeniu misji. Uniwersały wystawiono w Wilnie 12 sierpnia, samą instrukcję 30 sierpnia, suplement do niej 25 października, a sejmiki zwołano dopiero na 9 grudnia 1636 r. Nie można też wykluczyć, że wystąpiła pomyłka w dacie.

3. Instrukcja Władysława IV dana posłowi na sejmik przedsejmowy województwa bełskiego – Wilno, 30 sierpnia 1636 r.

Rp. Bibl. Nar., rkp. BOZ 1809, t. 1, k. 553-557v – kopia; egzemplarz dla posła na sejmik bełski, wielebnego Adama Komorowskiego sekretarza J.K.M., z datą wystawienia: w Wilnie 30 miesiąca sierpnia r. P. 1636.

Druk w: AS 1633-1668. Dodatkowo zob. suplement Władysława IV do tej instrukcji, datowany 25 października 1636 r. zob.: Władysława IV króla polskiego, w. księcia litewskiego etc. listy, wyd. A. Grabowski, Kraków 1845, s. 232-234.

4. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku województwa bełskiego w Bełzie, 9 grudnia 1636 r.

Rp. Bibl. Oss., rkp. 1926, k. 74-78 – kopia.

Instrukcja sejmiku bełskiego pro die 9 decembris od J.K.M. złożonego dana zgodnie ichm. panom posłom obranym, to jest w. jm. panu Mikołajowi Ostrorogowi krajczemu koronnemu, jm. panu Janowi Komorowskiemu podczaszemu bełskiemu, jm. panu Januszowi Prusinowskiemu i jm. panu Krzysztofowi Bełżeckiemu, którzy po przywitaniu J.K.M. przez pana marszałka poselskiego i oddaniu wiernego poddaństwa podziękują J.K.M. za ojcowskie obmyślanie o całości R.P.

[1.] Przyznawa to nie tylko województwo nasze, ale i wszytka Korona, że J.K.M. p.n.m. tak wiele dla całości i sławy tej R.P. uczynił, jako żaden nigdy pan dla poddanych swoich, bo nie tylko że z odwagą zdrowia, dostatków i wczasów swoich królewskich ducem et militem agens obiectu corpori sui regii, na wszytkie niebezpieczeństwa zastawiał się nieprzyjaciółom naszym za nas i niesłychaną odwagą i prędkością Moskwę zwojowawszy, z Moskwy tu w Rusi przeciwko Turkom stanął i fama tantum nomini sui tak pysznego tyrana⁵⁸³, który spectante orbe z taką się był potęgą i pompą z stolice swojej przeciwko ojczyźnie naszej ruszył, ignominiose repeteret sedem i conditiones pacis przyjąć przymusił.

[2.] To zaś sprawiwszy, eadem celeritate et felicitate od Dniestru ad Mare Balticum wojska swe z osobą swą pańską przeniósłszy, victores Imperii Romani Suecos nie tylko w wojskach swoich, ale też natura locorum ufających exterruit i z prowincyjey tak potężnej natura et arte tak mocnej, wojski tak dobreimi opatrzonej, że jej expugnatio zaledwie się podobna zdała, ustąpić przymusił i nie tylko tak wielkie pericula dla nas podjął, ale też prawa do moskiewskiej monarchijey in perpetuum, na koniec państwa swego dziedzicznego do lat tak wielu ustąpił, aby nam miły pokój po tak wielkich ciężarach, niewczasach i niebezpieczeństwach wojennych, pod któremi prawie succumbamus, przywrócił. W czym nie tylko tak wielkich i tak potężnych nieprzyjaciół, nie

⁵⁸³ Mowa o napaści na Rzeczpospolitą oddziałów tatarskich i mołdawskich pod wodzą Abazy paszy beglerbega Sylistrii w październiku 1633 r.

tylko tot gentes immanitate barbaras, locis infinitas omni copiarum genere abundantes zwyciężył, ale też cupidinem dominandi zdeptał potentissimum regnantiam affectum, co tym dziwniejszą, im więcej po wszystkim świecie widzimy monarchów, którzy lacta praeceptis dominandi aucupantur i choć inique nabytych ad internationem gentium trzymają się. Godzien zaprawdę J.K.M. p.n.m. za tak wielkie przyczynione Królestwu temu merita drugiego Królestwa, byśmy drugie mieli, na które byśmy go obrać mogli. Wyznawając tedy, żeśmy impares referendae gratiae, [74v] jednak jakkolwiek gratitudinem nostram za tak wielkie merita oświadczeni, to, co możemy salva libertate uczynić, która nam nad całość i zdrowia nasze magis observanda, zleciliśmy to panom posłom naszym, aby, ponieważ samej osobie J.K.M. p.n.m. nie możemy nic ultra conferre nad Królestwo, które contulimus in posteritatem J.K.M., przynajmniej grati animi nostri significationem effundamus i zniósłszy się z inszemi województwy, naprzód oprawę Królowej jejm., jeśli ją Pan Bóg przejrzał, taką pozwolili, jaką śp. Królowa jejm.⁵⁸⁴ przeszła pani nasza miłościwa miała. A cokolwiek Pan Bóg potomstwa J.K.M. p.n.m. dać będzie raczeł, każdemu z osobna post quam ex ephaebis excesserint prowizyją takową wolno żeby było naznaczyć J.K.M. z dóbr R.P., tak świeckich, jako i duchownych, jaką sam K.J.M. mieć raczeł, Królewiczem jeszcze będąc. To jest po 50 tys. zł intraty. Co żeby in volumine legum tak opisano było, że się to ob ingentia merita J.K.M. samemu tylko pozwala ani tego drudzy potomni Królowie in sequellam brać mają, chyba żeby K.J.M. p.n.m. meritis adaequarent, nie tylko in propugnatione patriae, którą i bez tego wszyscy Królowie powinni, ale w odstąpieniu propter publicum bonum tak wielu państw, tak dowodnym prawem sobie należących. A że gratitudo in animo et voluntate consistit, pewniśmy tego, że J.K.M. p.n.m. nie na to, co pozwalamy, gdyż co inszego salva libertate pozwolić nie możemy, ale na naszą przeciwko sobie obserwancją i afekt patrząc, wdzięcznie to od nas, wiernych poddanych swoich, przyjąć będzie raczeł.

3. Czopowe też to, któreśmy na przeszłych sejmikach J.K.M. p.n.m. pozwolili na classem, którą J.K.M. swym kosztem sprawił, oddać do dyspozycyjej J.K.M. pozwalamy, jako i retenta dawniejsze, które jm. pan podskarbi⁵⁸⁵ w rachunkach swoich pokazuje, nie te, co się po województwach z R.P. podatków na wojnę pruską uchwalonych znajdują.

4. Niebezpieczeństwo od pogan wszystkiej R.P. ma być coedi, a osobliwie nam być musi, gdzieśmy są viciniores huic malo, i jakoby zasłoną inszym podaje Pan Bóg niektóre sposoby R.P. do uprzątnienia tego niebezpieczeństwa, jako o tym i od jm. pana hetmana⁵⁸⁶ samego mieliśmy przestrogi. Przeto jeśli by Pan Bóg stanów koronnych i wszystkich województw zgodne voluntates na to obrócił, tedy i my panom posłom naszym pozwalamy inire rationes wszelakie offensivi belli z pogany, a mianowicie na zniesienie ordy z Budziaków. A jeśli by to nie stanęło na tym sejmie, tedy przecie o to pilnie starać się secundo loco będą, aby praesidium competens ścianie tej od pogan obmyślone było, na co i podatki postąpić pozwalamy panom posłom naszym, [75] trzymając się jednak zgody województw wszystkich. A jeśli by inszy jakikolwiek sposób

⁵⁸⁴ Anna Habsburg królowa Polski, pierwsza żona Zygmunta III, matka Władysława IV.

⁵⁸⁵ Jan Mikołaj Daniłowicz podskarbi wielki koronny.

⁵⁸⁶ Stanisław Koniecpolski kasztelan krakowski, hetman wielki koronny.

okrom poborów chciała wziąć na tę wojnę bądź obronę wszytka R.P., tedy na ten przystąpią consensem naszym panowie posłowie.

5. Zamki pograniczne, tak w Prusiech, jako i w księstwie siewierskim, aby opatrzenie miały i to za słuszną rzecz rozumiemy. Do tych jednak zamków, które są od Moskwy i od Inflant, Księstwo Litewskie samo by miało providere, ponieważ żadnej kwarty nie dają, i bene meriti, którzy tam opatrzenie otrzymali z łaski J.K.M., mieli by pomagać służbą, na co im za terażniejszą afektacją poprawić prawa w lennach pozwalamy i nobilitacyjej tym, którzy by za atestacją panów hetmanów i pułkowników pokazali się być tego godni, jako i na indygenat panów Kostynów⁵⁸⁷ za intercesyją jm. pana krakowskiego pozwalamy.

6. Ponieważ na resztach z przeszłych podatków tak wiele nam jm. pan podskarbi pokazuje, że do dwóch milionów ta suma ascendit, do tego mamy tę wiadomość, że podczas przeszłej wojny pruskiej kwarta cała, choć tak surowemi prawami obwarowana, nie tu na obronę Ukrainy, ale gdzie indziej obrócona była, przez co tuteczne wojsko ukraińskie skutecznej zapłaty nie odniosło i niemają to przyczyną długu terażniejszego wojskowego jest, tudzież i to nas dochodzi, że za trzy lata żołąd Kozakom zaporoskim zatrzymano, dlaczego do wielkich buntów między niemi i ledwo nie do rebelii przyszło. Upominać się tej kwarty panowie posłowie będą i starać się o to, żeby nam i o tych retentach sufficientiores cautiones przynieśli, i przyczyny zatrzymania żołąd kozackiego i tatarskiego dowiedzieli się i obwarowali, aby tak szkodliwe i prawom pospolitym przeciwne szafunki pieniądźmi R.P. nie bywały.

7. W jednej ojczyźnie jednakiej wolności i swobód zażywając, jednako byśmy mieli *occurrere incommotis* jej, którzy jednako *commoda* zażywamy, żałosna zatym rzecz nam być musi, że niektóre województwa, lubo równo z nami na przeszłych sejmach na pruską wojnę podatki pozwoleli, po wielkiej jednak części ich nie pooddawali, tak że do kilkukroć sta tysięcy przy nich zostaje. Zlecamy to panom posłom naszym, aby się serio tych retent upomnieli, tego przestrzegając, aby *abiuratis*, o których mamy tę wiadomość, że ich niesprawiedliwie poddani ich czynią, nie zaślaniałi się. Z której to koekwacyjej zasłużone wojsku ukraińskiemu zapłacenie ma być, jednak jeśli by i to *non sufficeret*, pozwalamy i na taki podatek, na jaki się inne wszytkie województwa zgodzą. [75v]

8. *Res monetaria* potrzebuje pilnej i nieodwłocznej ordynacyjej, której *cudendae* iż pan podskarbi koronny *lege sua* był *unicus magister natenczas*, gdy była *in arbitrio principis*, lecz teraz, kiedy o tym zawiaduje *iure suo tota Republica*, tedy przez komisarze na to obrane i do jm. pana podskarbiego przydane, robiona ma być, nie szukając w tym *proventu* ani pożytku jakiego, tylko tego przestrzegając, aby *in valore* jako nalepsza być mogła, bez *zniżenia* jednak ceny terażniejszym talerom. A przy tym *de rerum pretiis* *namowa* i postanowienie, i egzekucja gruntowna być ma.

9. *Classis* od J.K.M. R.P. sposobna, żeby miała ordynacyją i opatrzenie słuszne, znosić się o tym będą panowie posłowie nasi z inszemi województwy, na co i obrócenie

⁵⁸⁷ Iancu Costin (Jandula Kosten), bojar i hetman mołdawski, związany z hospodarem Mojżeszem Mohylą, po jego detronizacji znalazł się w Polsce, gdzie w 1638 r. wraz z synami otrzymał indygenat. Ojciec znanego kronikarza Mirona Costina.

starostwa puckiego rozumiemy być rzecz potrzebną, ale przy tym zaraz dowiedzieć się mają o mycie morskim i sprawić to, żeby albo zniesione było jako rzecz nam wszystkim szkodliwa, albo ni na co inszego nie obracało się, tylko na tę samą classem i na ludzie wojenne do niej, i na insze R.P. potrzeby, a jurgiel pana [Jana] Lanckorońskiego Bąka na tymże starostwie zostawał cało.

10. Królewicz jm. Kazimierz przy postulacyjej swojej może być opatrzony od J.K.M. starostwem którym z wakujących, a lenno to, które mianować raczel, ponieważ jeszcze non vacat, i respectus insze ma, zostanie teraz in silentio na tym sejmie.

11. Jm. panu krakowskiemu jako hetmanowi⁵⁸⁸ czulemu za prace, trudy około bezpieczeństwa krajów naszych w tym roku podjęte, aby od koła poselskiego pan marszałek podziękował, starać się panowie posłowie nasi mają.

12. Mamy za co podziękować J.K.M. p.n.m., że w propozycyjej swojej na sejmik nasz siła rzeczy, tak do bezpieczeństwa R.P., jako i do porządku domowego podawszy, ex abundantia łaski swej pańskiej i to przydaje, żebyśmy i sami, cokolwiek byśmy rozumieli prawom popolitym congruum i ku dobremu R.P. stosującego się, wnosili. Podziękowawszy tedy za tę łaskę J.K.M., a biorąc pochop z sejmu electionis i inszych po nim idących, zlecamy to panom posłom naszym, aby ineant rationes z drugimi województwy, jakoby pozostałe puncta ex pactis conventis, którym się dla inszych trudności przeszłych sejmów dosyć uczynić nie mogło, do efektu swego przywiedzione były, a mianowicie iustitia distributiva, generał nad armatą, szkoła rycerska, hiberna i insze wszystkie.

13. Wszytek prawie czas szczęśliwej elekcyjej J.K.M. brały nam te dwie materie, compositio inter status et pax dissidentium in religione, tak żeśmy do postanowienia inszych potrzebnych punktów przyść nie mogli. Starać się o to panowie posłowie nasi mają, aby tandem koniec swój mieć te obiedwie materie mogły, prosząc ichm. panów [76] duchownych, aby jako regulares, tak i capitulares dóbr ziemskich ad sua capitula nie wykupowali, ale raczej te pieniądze, które z intrat zbiorą, na ornamenta ecclesiarum i augustiora onych aedificia obracali. Personales też actiones z duchownymi aby się tu w Koronie kończyły, durum to bowiem jest w jednej ojczyźnie żyjąc, w Rzymie w swej krzywdzie szukać sprawiedliwości. A że w synodzie nowo wydanym widzimy ekskomunikę ostrą barzo na żołnierza, który by lub nocował, lub stacje brał w dobrach duchownych, starać się i o to panowie posłowie nasi będą, aby ichm. tę ekskomunikę znieśli, gdyż tak szerokie, z łaski Bożej, w tym Królestwie possessiones są ecclesiasticae, że rzecz niepodobna, aby żołnierz w ciągnienu mijać ich mógł i ciężar ten na sam tylko stan szlachecki zwałać iniquam. A jeśli żołnierz w czym excedit, niech by ichm. prawem popolitym dosyć ostrym kontentowali się, ekskomuniki nie zażywając. Także o dziesięciny starać się będą ichm. panowie posłowie nasi, aby już dostateczne uspokojenie na tym sejmie stanęło. A o które by transakcje zaszyły i do grodów podane były, aby perpetuis temporibus in suo robore zostawały, a póki we wszystkich punktach compositio inter status effectum swego nie weźmie, żeby akcje o dziesięciny tantisper in suspenso zostawały. Więc że prawo popolite różnemi interpretacjami eluditur, na koniec protestacjami pokątnymi violatur, które lubo nullius valoris są, kiedy in facie

⁵⁸⁸ Stanisław Koniecpolski kasztelan krakowski, hetman wielki koronny.

Reipublicae nie są uczynione, jednak ad tollendam omnem ambiguitatem prawa popolitogo et obviandum huic indignitati postarają się, aby to in volumine legum było, żeby takowe protestacje po sejmie uczynione, które in facie Reipublicae nie były przy konkluzyje sejmowej wspomniane, nic nie przeszkadzały ad executionem napisanych konstytucyi.

14. Religia grecka miasto uspokojenia większe motus concitavit per abusum panów dyzunitów concessae commissionis, skąd ad aedes et violentas invasiones nie tylko uniackich kapłanów, ale też i duchownych osób zacnych przyszło. Mają się o to starać pilno panowie posłowie nasi, aby takie ekscesy surowo karane i decreta trybunalskie o nie ferowane nie były wzruszane, i wszelaka okazja do takich tumultów omnino odcięta była.

15. Postarają się panowie posłowie o takową konstytucyją, żeby na Trybunale poene arbitrae non iudicio, ale ad pia opera, to jest na szpitale obracały się albo na wykupowanie więźniów. Także o takową konstytucyją, aby wywodzenie szlachectwa na Wołyniu prawem koronnym odprawowało się. A kto by się po przeszłej komutacyjej inaczej wywiódł, aby był powinien wywodzić się znowu. [76v]

16. Bytowskie i lęborskie powiaty, iż nam J.K.M. przypominać raczy, zlecamy to panom posłom naszym, aby pilno wejrzeli, jeżeli feudum książętom pomorskim na tych powiatach non ea conditione od R.P. pozwolone było, żeby ten dług, który sobie pretendują, odpuścili. Co jeżeli się pokaże, lepiej żeby te powiaty in formam provinciae na jakie starostwo obróciły się. Jeśli też nie masz wzmianki o tym odpuszczeniu tego długu, tedy będalі sami chcieli obywatele tameczni złożyć się na zapłacenie tamtej sumy, a redire in corpus R.P., wolno im to niech będzie. Jeśliby też do tego przyść nie mogło, tedy lepiej jest advitalitatem temu księciu de Croie⁵⁸⁹ pozwolić, żeby authentico instrumento R.P. kwitował z tego długu, dołożywszy i tego, żeby zwyczajną intratą kontentując się, egzakcyjami niezwyčajnymi obywatelów tamecznych nie onerowano. A jeśliby R.P. do jakich podatków przyszło, mianowicie na wojnę turecką, żeby i tamte powiaty równo z nami pociągały, co i de ducali Prussia rozumieć się ma.

17. Swawola kozacka iż R.P. szkodliwa jest, aby była powściągniona, wszelakim sposobem starać się o to będą panowie posłowie, do czego iż potrzebną rzecz bardzo baczemy restauracyją fortece uczynionej na Kudaku, tedy zlecamy o to czynić staranie panom posłom naszym, by i sromotna rzecz, i scandalosa u chłopstwa byłaby, kiedy by to tak zostawać miało w zaniedbaniu. I to przy tym obwarować jako najlepiej, żeby panowie starostowie ukraiinni w starostwach swych rezydować byli powinni, pod utraceniem starostwa.

18. Mają się i tego dowiedzieć panowie posłowie nasi, jeśli apparatus bellicus nągotowany na wojnę pruską został się w cale. Także jeśli wybrańcy podług prawa od panów starostów i z dóbr duchownych służbę odprawują.

19. Gdańszczanie za swoje erga Rempublicam merita odnieśli też od niej i zażeli, jako rozumiemy, dobrej nadgrody po te czasy, gdyż sigillatia towarów morskich uczyniła im barzo wielkiżytek, jako i nam szkodę. Przeto rozumiemy, aby i tak sigilla-

⁵⁸⁹ Książę Ernest Bogusław de Croy, siostrzeniec ostatniego księcia pomorskiego Bogusława XIV.

tia, jako praeiudiciosa i nam, i innym miastom pruskim już się wyniosła z Gdańska. A długi, który mają u R.P. zapłatę obmyślić im tamże z jakichkolwiek prowentów.

20. Petita panów litewskich, które na przeszłym dwuniedzielnym sejmie wnosili, rozumiemy, że są R.P. in praeiudicium, dlatego na nie nie pozwalamy.

21. O lustracjach dowiedować się pilnie z ksiąg skarbowych mają panowie posłowie nasi, żeby wzięli sumariusze, jako wiele teraz kwarta czyni w każdym starostwie. Jeżeli [77] rudy, huty, stawy, potaż, saletry i insze mineralia szacowane są, gdyż mamy takową przestrożę, jakoby w tych rzeczach niedobrze z R.P. obyć się miano. Osobliwie województwa bełskiego lustracją żeby nam przynieśli authenticę.

22. O chłopach zbiegłych sprawy aby się kończyły w grodzie i apelacy na Trybunał nie miały, starać się o takową konstytucją panowie posłowie mają.

23. Żydzi jako pestis et perniciēs christianitatis, żeby z Polski wygnani byli za takowe scelera, jako w tym roku (nie wspominając dawniejszych czasów) popełnili naprzeciwko Panu Bogu i naprzeciwko niewinnej krwi chrześcijańskiej, a dobra ich wszystkie żeby konfiskowane były i obrócone na potrzebę R.P., a mianowicie na wojnę turecką. Jeśliby jednak zgoda u wszystkich stanów na wygnanie natenczas dojść nie mogła, tedy to przecie pilnie obwarować. Naprzód, żeby żadnych majątności ziemskich nie trzymali, w czym jeśliby szlachcic który, jako się teraz tego jęli, zasłaniać miał które kontrakty żydowskie, tedy i ten kontrakt sam aby był nullitatis, i szlachcic o takową nieprzystojną stanowi swemu societatem penowany ma być. Także ceł, myt, żup aby nie trzymali. Także pogłównie ich żeby chrześcijanom arendowane było, nie onym samym. A podatki insze wszelakie równo z chrześcijany żeby zawsze oddawali. Pogłównie z osobna tylko ratione infidelitatis suae.

24. Sól ruska aby miała pewne pretium, starać się o to będą panowie posłowie. Z tejsze soli jako i z składnego winnego mogło by być subsidium pienezne niemałe na wojnę turecką, jeśliby była uchwalona. Na co i wolności od myta szlacheckiej uchylić pozwalamy.

25. Okazowania że poszły in abusum i desertowane są w wielu województwach, pozwalamy znieść konstytucją na tym sejmie.

26. Konstytucje sejmu coronationis iż per incuriam drukarzów mendose są wydrukowane, żeby były przedrukowane z ksiąg trybunalskich lubelskich albo grodzkich krakowskich, gdzie podane są, wedle których od pana marszałka natenczas poselskiego poprawione i do trybunalskich ksiąg lubelskich podane były. [77v]

27. Miasto Bełz aby miało wrąb wolny z lasów do Mostów⁵⁹⁰ należących, starać się o to pilnie mają panowie posłowie, także aby zostawało wolne od stanowisk żołnierskich. W tymże i Grabowiec, i Horodło, jako sądowe miasta, zalecamy im. O wrąb dla nich do Puszcze Strzeleckiej starać się mają.

28. Konkluzja sejmowa aby się odprawowała podług konstytucji coronationis⁵⁹¹, w dzień, a nie w konfuzyjej szkodliwej i nieprzystojnej, o to się starać mają pilnie panowie posłowie.

⁵⁹⁰ Mosty (Mosty Wielkie, Augustów), m. w pow. bełskim (obecnie Великі Мости w rej. sokalskim, obw. lwowskim, Ukraina).

⁵⁹¹ Konstytucja sejmu 1633 r. „Konkluzja sejmowa” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 197).

Postulata.

Krwawe zasługi jm. pana [Jana] Bąka Lanckorońskiego nie tylko J.K.M. i wszystkie Koronie, ale i obcym narodom dobrze świadome są, zaczynając same przez się dość *claritatis*, dość *commendationis* mając, mniej zalecenia i przyczyny do J.K.M. potrzebują. Jednak abyśmy wdzięczność wszelaką tak zasłużonemu człękowi oświadczyli, zlecamy panom posłom naszym, aby przypomniawszy nie tylko jm. samego, ale i domu tego zacnego wszystkie zasługi, prosili imieniem województwa naszego, aby tam *bene meritis civis* bez nagrody nie zostawał, a nie tylko ten jurgiel na Pucku był mu *cum retentis* przywrócony, ale też i dalszy respekt nań J.K.M. miłościwie mieć raczeł.

Także za jm. panem Jerzym Piwem, który w bitwie cecorskiej odważnie zastawiając się za całość R.P., szwank podjął i w więzienie pogańskie popadł, które przez lat 9 z ciężkością ponosił, wniosą prośby nasze uniżone o miłościwy wzgląd J.K.M. i opatrzenie jemu.

Jm. panu krajczemu koronnemu⁵⁹² o rewizyją na mosty pod Kryłowem, które jm. kosztem wielkim prawie pierwsze na Bugu pobudował. Także i tamę inwencją nową bardzo dobrą do przeprowadzenia statków wodnych restaurował, pomoc mają prośbą naszą uniżoną do J.K.M.

Także za jm. panem podkomorzym naszym bełskim⁵⁹³ o rewizyją do Rudy. Także za jm. panem Aleksandrem Łaszczem o rewizyją do Tuczap. Także za jm. panem Krzysztofem Żurawińskim o rewizyją do Uhrynowa. Także za jm. panem Kinickim o rewizyją do Żabcza⁵⁹⁴. [78] Także za jm. panem Zygmuntem Płazą starościcem lubaczowskim o decyzją sprawy zadwornej, którą ma ze wsiami województwa bełskiego.

Sprawę pana Tomasza Napiórkowskiego o Ornatowice⁵⁹⁵ zalecą J.K.M. panowie posłowie nasi, aby ją miłościwie na tym sejmie rozsądzić raczył.

Sprawę panów Udryckich z konwentem dominikańskim hrubieszowskim o sukcesję po siostrze panów Udryckich dekretem trybunalskim na sejm odesłaną panowie posłowie nasi J.K.M. mają zalecić i prosić, aby na tym sejmie miłościwie była decydowana, bo już na piąty sejm jadą dla pilnowania tej sprawy z wielką szkodą swoją.

Za panem Marianem Skurgiewskim, który in anno 1629 za rozkazaniem śp. Króla nieboszczyka i daniem listu przypowiedniego na zaciąg chorągwie, będąc na usługę R.P. w obozie przez inkursją pogańską w majątności swej Hruszowie⁵⁹⁶, wniwecz jest zniesiony, żona w niewolę wzięta, połowica pieniędzy na zaciąg, które był z skarbu wziął na dwie ćwierci, zabrane, gwoździ czemu, iszcząc się towarzystwu, musiał substancji swojej zbyć, aby panowie posłowie intercesyją do K.J.M. i R.P. wnieśli, żeby ten ubogi szlachcic i żołnierz dawny, który teraz aż na bruku mieszka, jakkolwiek miał rekompensę, to onym zlecamy.

⁵⁹² Mikołaj Ostroń krajczy koronny.

⁵⁹³ Bartłomiej Bełzecki podkomorzy bełski.

⁵⁹⁴ Żabcze, w. w pow. bełskim (obecnie w pow. hrubieszowskim, woj. lubelskim).

⁵⁹⁵ Ornatowice, w. w pow. grabowieckim (obecnie w pow. zamojskim, woj. lubelskim).

⁵⁹⁶ Hruszów, w. w pow. bełskim (obecnie Ipyuiv w rej. jaworowskim, obw. lwowskim, Ukraina).

Za ichm. panami Chodowskimi prosić będą o decyzją sprawy sejmowej z jm. panem sandomierskim⁵⁹⁷.

Za panną Wrzeszczówną sierotą pozostałą nieboszczyka pana Wrzeszcza rotmistrza usarskiego, który w potrzebie cecorskiej mężnie barzo dla R.P. zdrowie położył, przyczynią się, aby J.K.M. jako pan dobrotliwy wzgląd jakikolwiek mieć na nią raczył.

Także z ojcami karmelitami lwowskimi o libertacyją placu na Przedmieściu Lwowskim kupionego Kościołowi.

178. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 11 maja 1637 r.

1. *Uniwersał Władysława IV zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 11 maja 1637 r. – Warszawa, 20 marca 1637 r.*

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 222, s. 265-266 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Jan Kasprowicz w dniu 30 marca 1637 r. [feria 2 post Dominicam Judica Quadragesimalem proxima a. D. 1637].

Inne rękopisy: **Rp. 2** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 83, s. 814-815 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował Nob. Jan Kasprowicz sługa Gen. Jana Wołoszanina w dniu 28 marca 1637 r. [Sabbatho post Dominicam Quadragesimalem Laetare proximo a. D. 1637].

Druk w: AS 1633-1668.

2. *Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 11 maja 1637 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 222, s. 522-526 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Adam Komorowski podsędek bełski i marszałek sejmiku w dniu 12 maja 1637 r. [feria 3 post Dominicam Cantate proxima a. D. 1637].

LSB 1572-1668, s. 148-149.

[523] Instrukcja sejmiku bełskiego od J.K.M. pro die 11 maii złożonego, dana ichm. panom posłom zgodnie obranym, to jest w. jm. panu Mikołajowi hrabi z Ostroroga krajczemu koronnemu, rohatyńskiemu etc. staroście, jm. panu Janowi z Komorowa Komorowskiemu podczaszemu bełskiemu, podstarościeму krakowskiemu, jm. panu Januszowi Prusinowskiemu i jm. panu Markowi Leszczkowskiemu.

Którzy, stawwszy się na sejm przyszły do Warszawy, przy pocałowaniu ręki J.K.M p.n.m. przez pana marszałka poselskiego, a po oddaniu wiernego poddaństwa

⁵⁹⁷ Mikołaj Spytek Ligęza kasztelan sandomierski.

naszego, podziękują J.K.M. p.n.m. za to staranie i pieczołowanie de Republica, iż po przeszłym rozerwanym sejmie non abiecit animum, ale curam et sollicitudinem o całości i bezpieczeństwie R.P. mieć raczy.

Niebezpieczeństwo od pogan, które J.K.M. przekładać raczy wszytkiej R.P., ma być cordi, a osobliwie nam być musi, gdyżśmy są viciniore huic malo i jakoby zasłona inszych, przeto starać się o to pilnie zlecamy panom posłom, aby praesidium competentis ścianie tej od pogan, także i fort na Kudaku obmyślane było.

A jako insze województwa i stany koronne zgodzą się na tym sejmie, tak i panowie posłowie nasi równo z inszemi w tej mierze postąpią do zabieżenia niebezpieczeństwu temu. Do czego potrzebne być rozumiemy wszelakie accidentia, które by się od kupi i od towarów wszelakich znaleźć słusznie mogły i na nie zgoda inszych województw była, tedy i nasi panowie posłowie na nie pozwoląć mają. A to dlatego, aby poddani ubodzy strapieni i znędzeni od kontrybucyje mieli ufolgowanie. A in casu, czego strzeż panie Boże, pozwalamy i pospolite ruszenie podług prawa sine divisione.

Co się dotyczy długi R.P., który wojsku zaciągnionemu za pięć ćwierci winna została ad 1 iunii, i tegoż wojska zatrzymanie usque ad 1 decembris potrzebne być rozumiemy, tedy na zapłacenie długi tego czopowe jedno zaraz [524] postępujemy, które wybierać ex nunc pozwalamy.

A iż z przeszłego od nas uchwalonego czopowego w. jm. pan Jan Belżecki kasztelan halicki, starosta bełski i jm. pan Mikołaj hrabia z Ostroroga krajczy koronny, rohatyński etc. starosta, którzy ex laudo sejmiku naszego w dyspozycyje swojej to czopowe mieli, znaczną akcesyją za dozorem swym w nim uczynili, gdyż co przed tym nie donosiło 11 tys., to ichm. 14 tys. zł z wielkim pożytkiem skarbu R.P. pokazali i oddali. Tedy ichm. za tę ich czułość podziękowawszy, terażniejsze czopowe, uprosiwszy na to jm. pana Janusza Prusinowskiego, za dobrowolnem zezwoleniem jego onemu w administracyją dajemy, pewni tego po jm. będąc, że jm., jeżeli non meliorabit, tedy non deteriorabit przecie conditionem czopowego tego. Które to pieniądze jm. Prusinowski nie powinien nigdzie indzi podawać, tylko do zapłaty wojskowej, tam, gdzie według uchwały sejmowej odprawowana będzie.

Do tejsze zapłaty żołnierskiej należyć będą retenta, tak te, które się przy jm. panu podskarzim⁵⁹⁸ znajdują, jako i te, które przy poborcach i szafarzach po województwach zostały, co ex coaequatione pokazać się ma. Które koniecznie panowie posłowie nasi urgere mają. Na których retent wyciągnięcie Trybunał Radomski aby był na tym sejmie uchwalony, pozwalamy.

Przyłączyć się ma do tejsze zapłaty żołnierskiej pogłównne żydowskie, które aby nie onym samym, ale komukolwiek z chrześcijan stanu szlacheckiego, co by je exacte wybierał, poruczone było, mają się o to starać panowie posłowie nasi. A jeżeliby się takowy z chrześcijan znaleźć nie mógł, co by miał te pogłównne wybierać, a przyszyboby to samymże Żydom arendować za pewną sumę, tedy rozumiemy, żeby ad minimum była 100 tys. zł. Wszakże i ta arenda z takowym ma być dokładnie, aby nie zostawali wolnemi od inszych podatków z mieszkania, z rzemiosł i od handlów, i kupiej wszelakiej, jakowe podatki zwykły więc na chrześcijany być wkładane.

⁵⁹⁸ Jan Mikołaj Daniłowicz podskarbi wielki koronny.

Ad rem nummariam upatrujemy barzo być pomocne cło morskie, ponieważ R.P. uczyniła i wydała sumpt na classem przeszłego roku. Słusznie zatym prowentu tego morskiego z ceł [525] pomienionych na zniesienie ciężarów swoich ma być uczestniczką.

Hibernę iż J.K.M. p.n.m. w propozycyjej swojej przypominać i przekładać nam raczy, bacząc być bardzo potrzebną, życzymy tego, aby w porządek była [przywiezioną] i do egzekucyjej przyjść mogła, o co na tym sejmie starać się pilnie panom posłom naszym zlecamy.

Jeżeliby za zgodą wszech panów przyjść mogło do zaciągów nowych na wojnę turecką, poruczamy to pilnemu staraniu panów posłów naszych, aby tego przestrzegli, żeby nie był, jeno powiatowy żołnierz.

Powiaty bytowski i łębski, ponieważ przez śmierć książęcia pomorskiego⁵⁹⁹ a iure feudi uwolnione są i na przeszłym sejmie przez deputaty, tak z senatu, jako i z koła poselskiego, długi, które sobie na tych powiatach sukcesorowie mieć pretendowali, uznane są być nieważne, przeto rozumiemy, iż te powiaty obadwa zaraz ex nunc mają redire ad corpus Reipublicae i w starostwa obrócone, aby onera, które na tym sejmie uchwalone będą, oraz z nami zaczęli ponosić i do skarbu R.P. oddawali.

Wiadome są wszystkim obywatelom województwa bełskiego wielkie calamitates pana Świętosława Jahodyńskiego podstolego bełskiego, które tak przez inkursje pogańskie, jako przez różne pożogi na majątności swojej poniósł, tak że prawie wniwecz jest obrócony, przeto województwo nasze, mając merita domu tego w swojej pamięci, z politowania braterskiego wnosi gorącą prośbę swą do J.K.M. p.n.m. za przerzeczonym panem podstolim bełskim, na którym o nieoddanie części podatków za urzędu poborstwa jego⁶⁰⁰, naonczas uchwalonych, rigor iuris ad instantiam skarbu w Radomiu jest otrzymany. Zlecając to ichm. panom posłom naszym, aby jako najpilniej swe instancje i prośby do J.K.M. p.n.m. wnieśli i apud ordines Regni to staraniem swem efficerent, żeby ten rigor iuris na nim otrzymany z niego był zniesiony i uwolnienie de plano generalne za miłościwą J.K.M. p.n.m. [przyczyną], o co iteratis vocibus prosimy, aby przez konstytucją sejmową onego, jako ad extremam redactum egestatem, potkało.

Jm. panu Balcerowi Brodeckiemu staroście jasielskiemu i jm. panu Januszowi Prusinowskiemu od nas to specialiter zgodnie obranym, którym gdy odda jm. pan Wierzbicki rationes [526] sufficientes i atestacją tego od ichm. odniesie, tedy z tej administracyjej swojej od województwa naszego na sejmiku przyszłym, gdzie pomienieni ichm. od nas deputowani tych rachunków relacją uczynić mają, kwit otrzymać, ażeby ani do Radomia, ani gdzie indziej przerzeczony jm. pan Wierzbicki względem namienionych podatków i rachunków z nich nie był pociągany ani od skarbu inkwietowany, mają to panowie połowie nasi efficere.

Adam Komorowski podsędek bełski, dyrektor sejmiku

Locus sigilli

⁵⁹⁹ Bogusław XIV ostatni książę pomorski, zmarły w 1636 r.

⁶⁰⁰ Poborcą wybrano go w 1629 r.

179. Sejmik deputacki w Bełzie, 14 września 1637 r.

1. Informacja o deputacie

Deputatem został Jakub Leszczkowski starosta grabowiecki (Deputaci, cz. 2, s. 140).

180. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 27-30 stycznia 1638 r.

Uniwersał Władysława IV zwołującego sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 27 stycznia 1638 r., wystawionego w Warszawie, 27 listopada 1637 r., nie odnaleziono w aktach województwa bełskiego. Zachowały się tylko notki aktykacyjne: CDIAUL, Fond 1, opis 1, 222, s. 1379-1380 – notka aktykacyjna i informacja o publikacji przez woźnego, tekstu uniwersału nie wpisano; w grodzie bełskim oblatował Nob. Jerzy Wąsowicz dworzanin pokojowy J.K.M. (cubicularius) w dniu 31 grudnia 1637 r. [feria 5 pri-die festi Circumcisionis Christi Domini a. D. 1637]; APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 83, s. 1132 – notka aktykacyjna uniwersału zwołującego sejmik przedsejmowy w Bełzie na dzień 27 stycznia 1638 r., oblatowanego przez Nob. Jerzego Wąsowicza dworzanina pokojowego J.K.M. (cubicularius) w dniu 30 grudnia 1637 r. [feria 4 post festum Sanctorum Innocentium proxima a. D. 1637].

1. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 30 stycznia 1638 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 223, s. 95-111 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Janusz Prusinowski marszałek sejmiku w dniu 30 stycznia 1638 r. [Sabbatho post festum Conversionis Sancti Pauli Apostoli proxima a. D. 1638].

LSB 1572-1668, s. 150-156.

Instrukcja sejmiku województwa bełskiego od J.K.M. pro die 27 ianuarii złożonego, w Bełzie odprawowanego, na sejm przyszedł sześćniedzielnny warszawski die 10 martii złożony, dana ichm. panom w. Mikołajowi hrabi z Ostroroga krajczemu koronnemu, rohatyńskiemu etc. staroście, jm. panu Janowi Komorowskiemu podczaszemu bełskiemu, jm. panu Januszowi Prusinowskiemu, jm. panu Samuelowi Brzezickiemu z pośrodku siebie obranym posłom.

Przyznawa to województwo nasze, że jeżeli kiedy pan Bóg miał w opiece ojczyznę naszą, tedy teraz, kiedy po rozerwanym sejmie wszyscy nieprzyjaciele nasi, nas widząc być bez wszelakiej skutecznej namówionej obrony, prawie nas sobie destinaverunt

in praedam. Ale przeszkodził Pan Bóg zamysły ich i ichże własne vires na samychże obrócił, dawszy ich w oczach naszych in summam confusionem. Toż i domowemu swawoleństwu⁶⁰¹ za Bożą pomocą stało się, co ze wszelaką pokorą przyznawając, Majestatowi Boskiemu dziękujemy, który je per media agit.

Przyznawamy to J.K.M., [96] jako Bożemu w tym Królestwie naszym namiestnikowi, że ojcowskim o całości naszej obmyśławaniem i jako mądry żeglarz inter tot procellas clavum non deserendo samych sturmów, na prowadzenie tej nawy R.P. umiejąc zażywać i nieprzyjacielskie arma in usum suum, a na ich perniciem prudentissime obracając, domowe też swawole auspiciis suis króćąc. A to szczęśliwie chwała Bogu per tam procellarum annum R.P. naszą dotrzymał.

Za to J.K.M. podziękowawszy, dziękujemy i jm. panu krakowskiemu⁶⁰², że na miejscu J.K.M. na tej tu strażnicy R.P. zostawając, jako czuły i na wszystkie strony opatrny wódz, lubo ciężką chorobą od Pana Boga złożony, vegetus jednak animo, radą i opatrnością swą obciicendo sese fluctibus na R.P. następującym i od pogańskich najazdów całą nam ojczyznę naszą i domowej swawolej zachował.

Ale i jm. pana wojewodę braclawskiego, hetmana polnego⁶⁰³, wszelakiej wdzięczności i podziękowania województwo nasze i wszystka pewnie ojczyzna dignissimum iudicat. Zaczynamy starać się o to panowie posłowie mają, aby to, co a gratis concivibus może ichm. potkać na tamtym wszystkich stanów R.P. placu, jm. potkał. Któremu nie tylko aby podziękowano, że et vincendo et victoria uti sciendo, co w wielkich apud laudatam etiam antiquitatem rzadko się oboje znajdowało, tak to swawoleństwo poskromił, że już nie łatwo może attolere caput. Nie tylko tedy podziękować, ale też i prosić J.K.M., aby za tak znaczną posługę primum vacans condignum tak w wielkiej przysłudze jm. konferować raczył.

Nie mniejszej wdzięczności i zacne rycerstwo godne, które tak wielkie incendium ojczyzny naszej krwią swoją zagasiło, i tym, aby nie tylko podziękowano, ale też przyczyniono się za niemi, aby ich krwawe zasługi w osobliwej pamięci mając, J.K.M. nagradzać im raczył, starać się o to panowie posłowie mają.

[97] Mamy za co podziękować J.K.M. p.n.m., że w propozycyjej swojej na sejmik nasz siłą rzeczy tak do bezpieczeństwa R.P., jako i do porządku domowego podawszy, ex abundantia łaski swej pańskiej i to przydaje, żebyśmy i sami, cokolwiek byśmy rozumieli prawom popolitum congruum i ku dobremu R.P. stosującego się, wnosili. Podziękowawszy tedy za tę łaskę J.K.M., a biorąc pochop z sejmu electionis i inszych po nim idących, zlecamy to panom posłom naszym, aby ineant rationes z drugimi województwy, jakoby pozostałe punkta ex pactis conventis, którym się dla inszych trudności przeszłych sejmów dosyć uczynić nie mogło, do efektu swego przywiedzione były, a mianowicie iustitia distributiva, szkoła rycerska, hiberna i insze wszystkie.

Co się dotyczy długi R.P., który wojsku kwarcianemu i z suplementem za ćwierci ośm ad 1 martii zostało, na którą zapłatę iżeśmy czopowe byli pozwolili, do tejsze zapła-

⁶⁰¹ Mowa o powstaniu kozackim Pawła Pawluka w 2. połowie 1637 r., zakończonym 24 grudnia 1637 r. podpisaniem kapitulacji w Borowicy.

⁶⁰² Stanisław Koniecpolski kasztelan krakowski, hetman wielki koronny.

⁶⁰³ Mikołaj Potocki wojewoda braclawski, hetman polny koronny.

ty żołnierskiej należeć będą retenta, które się przy jm. panu podskarbigim⁶⁰⁴ znajdują, jako i te, które przy poborcach i szafarzach po województwach zostały, co ex coaequatione pokazać mają się, którą koniecznie panowie posłowie nasi urgere mają. Do tejsze zapłaty żołnierskiej przyłączyć się ma pogłównne żydowskie na przeszłym sejmie uchwalone⁶⁰⁵, także i to pogłównne, które zlecamy panom posłom naszym, aby na tym sejmie uchwalone było. Które człowiek stanu szlacheckiego co by je exacte wybierał, przysięgę na sprawiedliwe wybieranie uczyniwszy i szlachcica, by bene possessionatus w tym województwie był, mają się starać o to panowie posłowie nasi. A sin minus, tedy na każdy rok 100 tys. do rąk w. podskarbigiego koronnego aby dawali, a nadto żeby wszystkim podatkom na sejmie uchwalonym, jako i chrześcijanie, podlegali.

A iż [98] retent niemało w Księstwie Litewskim z przeszłych podatków zostało, tedy ichm. panowie posłowie starać się o to mają, aby się do zapłaty wojsku temu przyłożyli.

A jeżeliby to wszystko zapłacie wojsku nie wystarczyło, tedy podatki postąpić pozwalamy panom posłom naszym, trzymając się jednak zgody województw wszystkich. A jeśliby swój jakikolwiek sposób, okrom poboru i podymnego, chciała wziąć przed się na tę zapłatę wszytka R.P., tedy i na ten przystąpią za konsensem naszym panowie posłowie nasi.

Niepewny pokój od Turków, który J.K.M. przekładać raczy, wszytkiej R.P. ma być cordi, a osobliwie być nam musi, gdyżemy viciniore huic mało i jakoby zasłoną inszych, przeto starać się o to zlecamy panom posłom naszym, aby praesidium competentis ścianie tej od pogan, także i forteca na Kudaku dla zatrzymania in officio Kozaaków, aby [na] morze nie chodzili, obmyślona była, i suma na tę fortecę naznaczona, dowiedzieć się, gdzie się podziła.

A jako insze województwa i stany koronne zgodzą się na tym sejmie, tak i panowie posłowie nasi równo z inszemi w tej mierze postąpią do zabieżenia niebezpieczeństwu temu, do czego potrzebne być rozumiemy wszelakie akcydencyja, które by się od kupi towarów wszelakich znaleźć słusznie mogli i na nie zgoda inszych województw była. Jednak jeśliby tak gwałtownego niebezpieczeństwa na R.P. nie było, a do umniejszenia wojska przyszło, tedy panowie posłowie o to się starać mają, aby jako najwięcej wojska cudzoziemskiego umniejszono.

Dawno to upatruje województwo nasze, że tak wiele portów mając, R.P. nasza dominium maris sui omni iure ma, zaczem i cła morskie przykładem inszych państw in suis portoriis może stanowić, dlategoż na przyszły sejm między inszemi sposobami aquirendae pecuniae na potrzeby [99] terażniejsze R.P. i ten o cłach morskich posłom swem zleciła była do efektu przywieść. Co że stanęło, a teraz jako nam J.K.M. w instrukcyjej swojej podać raczył, znajdują się tacy, którzy rem tak saluberrimam przeszkadzają, a co większa, słyhać to, jakoby panowie gdańszczanie dominium maris, które wszytkiej R.P. debetur, jedno miasto sobie uzurpuje i siła rzeczy indignas Maiestate Regiae et Reipublicae dignitate, przeciwko wierze swej i wszelakiej przystojności ausi sunt w przeszkadzaniu tych cel, dowiedzieć się tego panowie posłowie nasi mają i postarać się, aby autoritate terażniejszego sejmu wyprawieni byli komisarze,

⁶⁰⁴ Jan Mikołaj Daniłowicz podskarbi wielki koronny.

⁶⁰⁵ W kwocie 60 tys. zł (zob. *Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 307).

ludzie *authoritatis magnae* tak z senatu, jako i z koła poselskiego *ad inspicienda iura* tych panów gdańszczan, jeśli mają jakie słuszne, któremi by takie cła *inhiberentur*. A jeśli by nie mieli, aby im takowe *ausum* zganili, satysfakcją, jaka będzie na sejmie terażniejszym namówiona, za takie *ausus* od nich J.K.M. i R.P. do efektu przywiedli, a te cła *in ordinem* wyprawili. Tak żeby z nich pożytek na R.P. się obracał, udzieliwszy innych J.K.M. według zgody wszech stanów, co będzie namówiono, *in vim gratitudinis*, nie dopuszczając aby te cła, jako tak wielkie R.P. *emolumentum*, żadnym kształtem ani kontraktem jakim prywatnym nie odpadały od R.P. A jeśli by i bez tych komisarzów była pewna kognicyja, że gdańszczanie, nie mając żadnego prawa, te cła *temere impediunt*, ani chcą od uporó swego odstąpić, tedy panowie posłowie nasi, stosując się do zgody wszech stanów, *statuent* to na nich, co *dignitas et commodum Reipublicae* *innoy dictabit*.

Zamki pograniczne tak w Prusiech, jako i w księstwie siewierskim aby opatrzenie miały, za słuszną rzecz rozumiemy, do tych jednak zamków, które są od Moskwy i od Inflant, księstwo Litewskie samo by miało *providere*, ponieważ [100] żadnej kwarty nie dają i *bene meriti*, którzy tam opatrzenie trzymają z łaski J.K.M., mieliby pomagać służbą. Za co im za terażniejszą afektacją poprawić prawa (którzy by innego obeścia i usługi nie mieli) w *lennach* pozwalamy.

Nobilitacyej za atestacją panów hetmanów, którzy by godni się być pokazali, jako i na indygenat panu Kostinowi⁶⁰⁶, panu Wilanowi, Forbesowi i Wołkowi⁶⁰⁷ na nobilitację pozwalamy.

Swawolę kozacką że dał Pan Bóg za szczęściem J.K.M., a dzielnością ichm. panów hetmanów i rycerstwa wszytkiego poskromić, o to się starać potrzeba, aby tak to kozactwo w ryzę wprawione było, jakoby już więcej od ich swejwolej R.P. *non periclitaretur*, w czym do zgody wszech stanów panowie posłowie nasi stosować się mają.

Res monetaria potrzebuje pilnej i nieodwłocznej ordynacyej, której *cudendam* iż pan podskarbi koronny *lege sua* był *unicus magister* natenczas, gdy była *in arbitrio principis*, lecz teraz, kiedy o tym zawiaduje *iure suo* tota *Respublica*, tedy przez komisarze na to obrane i do jm. pana podskarbiego przydane robiona ma być, nie szukając w tym *prowentu* ani pożytku jakiego, tylko tego przestrzegając, aby *in valore* jako najlepsza być mogła. Bez znizienia jednak ceny terażniejszym talerom, a przy tem *de rerum praetiis* *namowa* i postanowienie, i egzekucya gruntowna ma być.

Z żalem się nam dostało widzieć *laudum* niektórych województw⁶⁰⁸, które na sejm przeszły dwuniedzielnny nie *zjachawszy*, na prywatnym potym sejmiku i sejm, i akta jego *condemnant* w tym *laudum*. Starać się o to mają panowie posłowie nasi, aby sejmową *authoritatem* przeciwko *laudum* temu i jemu podobnym w cale zatrzymali.

⁶⁰⁶ Iancu Costin (Jandula Kosten), bojar i hetman mołdawski, związany z hospodarem Mojżeszem Mohylą, po jego detronizacji znalazł się w Polsce, gdzie w 1638 r. otrzymał indygenat (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 344). Ojciec znanego kronikarza Mirona Costina.

⁶⁰⁷ Konstanty Wołk nobilitowany na sejmie 1638 r. (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 345).

⁶⁰⁸ Szlachta województw poznańskiego i kaliskiego uznała zwołanie sejmu nadzwyczajnego 1637 r. za niezgodne z prawem i nie wysłała na niego posłów.

Konkluzyje sejmowe nocne jaką parant confusionem, wszyscy to widzimy, które nie tylko indignitatem summam, ale też [101] i periculum niemałe, strzeż Boże, kiedy przynieść mogą. A że i prawo coronationis⁶⁰⁹ o nich jest wyraźne, tego się panowie posłowie nasi trzymać mają, na prolongacją żadną nie pozwalając, a na potem i prawem obostrzyć, aby i panowie senatorowie, i panowie posłowie wcześniej na sejm przyjeżdżali, jako i o to, aby sejmy tak alieno tempore składane nie byli, ale in novembri raczej, bo i podatki wydawać z nowego poddanym snadniej, i na ingruentia pericula nagotować się przez zimę, i żadnej przeszkody w kontraktach ludzkich nie będzie.

Dowiedzieć się panowie posłowie nasi mają, jeśli ichm. panowie senatorowie rezydencyją swoją odprawowali i jeśli consilio participes bywali, a na negligentibus urgebunt poenas.

Im większy metus jest w stanie szlacheckim, żeby ta nowa kawaleria⁶¹⁰ aequalitati i libertatibus nobilitaris w czymkolwiek non efficeret, tym z większą wdzięcznością przyjmuje to województwo nasze, że J.K.M. p.n.m. nie raczył się skwapić z tą kawalerią, za co aby pan marszałek poselski quam amplissimis verbis, cum omni genere gratitudinis J.K.M. podziękował, starać się o to panowie posłowie nasi mają. A przy tem aby prosił imieniem wszytkiej izby poselskiej J.K.M., żeby jako Pan in sinu libertatis natus et educatus, wiedząc jako pieszczona rzecz jest wolność, nie raczył do efektu przywozić tej kawalerii, która aequalitati nobilitaris zda się być contraria. Pomnoży J.K.M. tym większą miłość w sercach poddanych swoich przeciwko sobie i apud omnem posteritatem własne imię swoje pańskie tak łaskawym postępkim na prośbę naszą z nami.

Proponować to nam J.K.M. p.n.m. raczy, żeby po sejmie pewna liczba deputatów z senatu i z izby poselskiej zostawała do sądenia kryminalów, remiss o kwartę, aby się iudiciis sejmowe deliberacje nie impediowali, [102] co że się zda rzecz ciężka stanowi szlacheckiemu, prosić o to J.K.M., aby more maiorum te sądy się odprawowali, o kwartę jednak tych sądów po sejmie pozwalamy.

Bytów i Lębork secundum consensum omnium ordinum aby był postanowiony, starać się panowie posłowie mają. O sumie jednak ducis Croie⁶¹¹, że już deputaci na to wysadzeni byli i znaleźli, że tam żadnego długu nie masz, tedy by już o tym żadna perplexitas być nie miała, a starostwa tameczne ludziom zasłużonym aby byli rozdawane.

Na reformacją Królowej jejm.⁶¹² pani naszej miłościwej chętnie pozwala województwo nasze, aby taka była i na takichże starostwach, jako śp. pani matka J.K.M. miała⁶¹³, w czym jednak ad consensum omnium ordinum Regni stosować się mają.

Kurlandia iż się do dyspozycyje R.P. wraca, tej w żadne lenno puszczać nie pozwala województwo nasze, w administracją jednak Królewiczowi jm. Kazimierzowi dać go

⁶⁰⁹ Konstytucja sejmu 1633 r. „Konkluzja sejmowa” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 197).

⁶¹⁰ Kawaleria Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny – order planowany przez Władysława IV.

⁶¹¹ Książę Ernest Bogusław de Croy, siostrzeniec ostatniego księcia pomorskiego Bogusława XIV.

⁶¹² Cecylia Renata Habsburg królowa Polski, żona Władysława IV.

⁶¹³ Anna Habsburg królowa Polski, pierwsza żona Zygmunta III, matka Władysława IV.

non contradicet i owszem, do zgody wszech stanów przychyłać się mają. Królewiczowi jm. Karolowi na koadiutorią płocką takowym sposobem pozwalamy, aby pierwszej actu presbiterem został.

Margrabię brandenburskiego Zygmunta ad feudum Prussiae przypuścić województwu naszemu nie zdało się i pozwolić na to panowie posłowie nasi nie mają.

Inflantczykom jako wiernym civibus tej R.P. condolemus, którym że pewną sumę R.P. naznaczyła była na ich poratowanie, jeśliby ich nie doszła jeszcze, starać się o to mają panowie posłowie nasi, aby im zapłacona była. Którym jeśliby i czym inszym R.P. jeszcze gratyfikować chciała, nie będą od tego panowie posłowie nasi.

Kompozycja inter status aby tandem koniec swój wziąć mogła, starać się o to panowie posłowie nasi mają, prosząc ichm. [103] panów duchownych, aby jako regulares, tak i capitulares dóbr ziemskich ad sua capitula nie wykupowali, ale raczej te pieniądze, które z intrant zbiorą, na ornamenta ecclesiarum i augustiora onych aedificia obracali. Personales też et criminales actiones z duchownymi, aby się tu w Koronie kończyli, durum to bowiem jest w jednej ojczyźnie żyjąc, w Rzymie w swej krzywdzie szukać sprawiedliwości. A że w synodzie nowo wydanym widzimy ekskomunikę ostrą barzo na żołnierza, który by lub nocował, lub strawę brał w dobrach duchownych, starać się i o to panowie posłowie nasi będą, aby ichm. tę ekskomunikę zniesli, gdyż tak szerokie z łaski Bożej w tym Królestwie possessiones są ecclesiasticae, że rzecz niepodobna, aby żołnierz w ciągnięciu mijać ich mógł i ciężar ten na sam tylko stan szlachecki zwać iniquum. A jeśli żołnierz w czym excedit, niech by ichm. prawem pospolitem dosyć ostrem kontentowali się, ekskomuniki nie zażywając. Także o dziesięciny starać się będą panowie posłowie nasi, aby już dostatecznie uspokojenie na tym sejmie stanęło, a które by transakcje zaszyły i do grodów podane były, aby perpetuis temporibus in suo robore zostawali, a póki we wszystkich punktach compositio inter status efektu swego nie weźmie, żeby akcje o dziesięciny tantisper in suspenso zostawali.

Więc że prawo pospolite różnemi interpretacjami eluditur, na koniec protestacjami pokątnymi violatur, które lubo nullius valoris są, kiedy in facie Reipublicae nie są uczynione, jednak ad tollendam omnem ambiguitatem prawa pospolitego et obviandum huic indignitati, postarają się, aby to in volumine legum było, żeby takowe protestacje po sejmie uczynione, które in facie Reipublicae przy konkluzyej sejmowej nie byli wspominane, nic nie przeszkadzali ad executionem napisanych konstytucyi.

A ponieważ konstytucję coronationis o preskrypcjach⁶¹⁴ tak sobie ichm. duchowni interpretują, że dopiero poczynać się ma effectus jej a tempore latae huius [104] legis, co z wielkim ukrzywdzeniem stanu szlacheckiego jest, tym samym irritatur to prawo, postarają się panowie posłowie nasi, aby to deklarowano na sejmie, że non a tempore latae legis, ale kogo ta lex już zastała in possessione continua przez lat 60 ante inchoatam litem, żeby był przy majątności swojej bez wszelakiej turbacyjnej zostawiony.

⁶¹⁴ Konstytucja sejmu 1633 r. „O preskrypcyi dóbr szlacheckich przeciw duchownym” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 205).

A że tak de decimis, jako i o preskrypcjach siła dekretów trybunalskich in contrarium prawu i brevibus apostolicis stanęło i stawa, tedy mają się o to postarać panowie posłowie nasi lege perpetua caveretur, żeby urzędy ziemskie i grodzkie egzekucyje takich dekretów nie czynili i za to na Trybunale penowani nie byli.

Konstytucja o chłopach w Smoleńszczyźnie⁶¹⁵, jeśli consensus omnium ordinum nastąpi, pozwala województwo nasze, aby była abrogowana, ale i [o] to starać się panowie posłowie nasi mają, aby o chłopów nasze tu w Koronie sprawy kończyli się w grodzie, sine appellatione. Z tą jednak deklaracją, żeby preskrypcja o chłopów szła do dziesięci lat, które skoro wynijdą, już on pozywać się nie ma godzić ani tu już a prima notitia pozwy iść mają.

Sigillatia jako szkodliwa R.P. zniesiona aby była i sukna stępowane, i postrzygane tu wożone były, sub confiscatione towarów.

Plebei i cudzoziemcy aby nullo praetextu dóbr R.P. nie trzymali, starać się o to mają panowie posłowie nasi.

Wybrańcy aby in meliorem ordinem wprawieni byli, postarają się panowie posłowie nasi.

Libertacje i wolności od ceł miastom nadane, iż znaczną szkodę R.P. czynią i że tych praw tak abutuntur, że wielcy kupcy lada jaki sobie kramik kupiwszy, już się incolam onego miasta zowąc, wielką szkodę [105] na cłach czynią, starać się mają panowie posłowie nasi, aby te libertacje zniesione były.

O saletrach dawne prawa są, aby nie byli z państw R.P. wywożone, co że niektórzy transgrediuntur, reasumować to prawo i obostrzyć trzeba, a przynamniej to efficient, aby po kopie od kamienia thelonei sine exceptione personarum wszyscy dawali, aby z tego prowentu saletry na R.P. kupowano i tym albo się pohamowali ludzie od wywożenia saletry, albo tym prowentem pożytek jaki R.P. czynili.

Wolbory jeśli się secundum mentem pactorum do ekonomiej wojennej obracają, dowiedzieć się panowie posłowie nasi mają i aby się indziej nie obracali, efficere.

Pacta conventa z pany pogranicznymi aby wszystkie R.P. jakie są wiedziały, starać się o to mają panowie posłowie nasi, gdyż non convenit, aby o tym nie mieli wszyscy wiedzieć, co wszystkich concernit. Także i legacje ab exteris choć in privatis negotiis domus regiae przyjeżdżają, aby bez senatorów rezydentów przyjmowane i odprawowane nie były.

Kwarta dawna, jeśli się ad mentem legis obraca, dowiedzieć się i przestrzec tego panowie posłowie nasi mają; także i ta druga kwarta, aby na żadną inszą rzecz nie obracała się, jedno na oeconomiam bellicam. Która ekonomia aby tandem porządnie sporządzona była, postarać się panowie posłowie nasi [mają].

Komisja z Moskwą, dla której przyczyny nie doszła, dowiedzieć się mają panowie posłowie. Do której jeśli privatorum praetensiones, jako słyhać, są przeszkodą, starać się o to panowie posłowie będą, aby Rempublicam swemi prywatami nikt in periculum nie wdawał.

⁶¹⁵ Konstytucja sejmu 1638 r. „Sposób dochodzenia zbiegów w województwie smoleńskim” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 336-337).

Petita panów litewskich, które na przeszłym sejmie [106] dwuniedzielnym wnosili, rozumiemy, że są R.P. in praeiudicium, dlatego na nie nie pozwalamy.

Stała szczęśliwej J.K.M. koronacyjnej konstytucja⁶¹⁶, do praw dawnych się stosując, że in causis caedis et sanguinis miejskiego stanu ludzie forum terrae pati mają, a iż różnemi fortelami mieszczenie, evitando vel potius eludendo rigorem tej konstytucyj, wąż się in causis patratorem per ipsos in personis nobilium homicidiorum per indebitam evocationem na sejm świątobliwe dekreta trybunalskie w tychże sprawach ex controversiis partium już zasze convellere i tam dopiero libertatem a foro otrzymać przeciwko naszym drugiem o dekretach trybunalskich uchwalonym konstytucjom. Przeto pilnie to zlecamy ichm. panom posłom naszym, aby się o to serio wzięwszy, wspólnie z inszemi województwy starali, żeby in praeiudicium tak jasnych praw mieszczenie in causis caedis et sanguinis forum terrestre żadnym sposobem nie uchodzili.

Starostowie ukraiński według dawnych praw na Ukrainie w starostwach swoich powinni rezydować, starać się o to panowie posłowie nasi mają, aby to prawo reasumowane było, gdyż inter alia zatrzymania swawoleństwa kozackiego remedia i to jest nie późniejsze. Które starostwa rozdawane aby nie byli, jedno bene meritis, a ludziom rycerskim, starać się o to mają panowie posłowie nasi.

O tamy na Bugu i depaktacje w Brześciu Litewskim i na inszych miejscach częste bywali z naszego województwa artykuły, za którymi i prawo stało o tym, urgere mają panowie posłowie nasi, aby bez dalszych dylacyj do efektu to prawo przywiedzione było.

O komisarze na rozgraniczenie między bełskim a wołyńskim województwem postarają się panowie posłowie nasi, na których [107] aby poena była naznaczona, jeśliby nie zjachali. A panowie komisarze obywatel obojgu województwa tego być mają.

Sól, że coraz to droższa, i beczki na nią mniejsze robią, starać się o to panowie posłowie mają, aby droższa nad grzywnę we Lwowie nie była i beczka według dawnych zwyczajów. Także i winne beczki aby niosły cztery baryły według prawa sub poenis tamże descriptis.

Aby każdy temere litigans, który by bez słusznych przyczyn i dokumentów krzywdy swej intentował komu akcją, a onej słusnością nie wywiódł ani pokazał, ad refusionem taxae, którą w tem pozwie położył, był przymuszony, choćby od kauzy swej lubo ex cruda citatione post obtentam poenam contumaciae, lubo per appellationem devolutam chciał odstąpić post obtentam evasionem citati, wolno będzie refusionem taxae dochodzić na nim.

Laudum województwa bełskiego na retenta, które po zapłacie wojsku pruskiemu przy panu poborcy bełskim zostali, których retent taka dystrybucja stała i żeby to konstytucją sejmu przyszłego aprobowano, panowie posłowie starać się mają, gdyż to nie z tych pieniędzy dajemy, które się oddali wszystkie ad proportionem czworga podymnego na wojsko pruskie uchwalonego.

⁶¹⁶ Konstytucja sejmu 1633 r. „O sądach sejmowych zadwornych i trybunalskich” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 205).

Naprzód jm. ks. sufraganowi chełmskiemu, plebanowi bełskiemu⁶¹⁷ na murowanie kościoła zł 1000.

Księdzu proboszczowi szpitalnemu bełskiemu na budowanie kościoła zł 300.

Księdzu przeorowi bełskiemu zł 200.

Jm. panu halickiemu⁶¹⁸ na zmurowanie sklepu w zamku bełskim dla schowania ksiąg ziemskich i grodzkich, [108] za asekuracją jm., że te pieniądze na murowanie się obraca sklepu, zł 1200.

Mieszczanom bełskim na zmurowanie ratusza zł 500.

Stosując się do laudum sejmiku naszego przeszłego anni 1621, jakośmy obiecali oo. dominikanom bełskim elemosinam po gr 15 z łanu, tak i teraz *authoritate* sejmiku naszego pozwalamy im, aby sobie te pieniądze, z których według rekognicyi jm. pana Jarosława Oleśnickiego starosty bełskiego, w grodzie naszym bełskim aktykowanej, jest 500 zł przy samej jejm. paniej Oleśnickiej starościnej bełskiej, na poratowanie kościoła i klasztoru swego odebrali, o czym i list pisaliśmy do jejm. Ostatek tych pieniędzy naznaczonych aby sobie u sukcesorów jm. pana Barcikowskiego poborcy naszego reku-perawali prawem, jeżeli ich *bonis modis* dojść nie będą mogli, uwalniając ich przy tem ab onere murowania sklepu na księgi nasze ziemskie, które na zamku chować chcemy.

Postulata

Jak dawne, tak ustawicznie [z] dziecinnych prawie lat i tak wielkie merita jm. pana strażnika koronnego⁶¹⁹, które we wszytkich wojennych okazyjach ojczyźnie naszej praestitit, same się zalecają i nie tylko *commendationem*, tak też wielkie meritorum praemia, że jednak przystąpiła tak gorąca komendacja jm. pana wojewody braclawskiego⁶²⁰, *testis et spectatoris* tak świeżej i tak znacznej przysługi jejm. pani strażnikowej za jm., zleca to województwo nasze panom posłom, aby gorąco koło tego chodzili, jakoby za tak znaczne merita swoje jm. pan strażnik i z 800 człowieka tak znacznym pocztom, swym własnym kosztem i samego zdrowia swego odwagą i teraz ojczyźnie służył, odniósł w prośbie swojej J.K.M. p.n.m. [109] skuteczną łaskę. Durum to bowiem zdać się każdemu musi, aby temu nie miały służyć *beneficia iurium patriae*, który, aby ojczyzna i prawa w niej cale zostawali, kosztem, męstwem i krwią swoją ustawicznie się zastawia.

Bełz, tak miasto, jako i zamek, w jakiej dezolacyjnej jest, każdy widzi i by zamek nie był *proprio paternae domus sumptu* przez w. jm. pana halickiego⁶²¹ a ruina zachowany, już by *funditus* spustoszał. Miasto już plagą Boską zniesione, aby im *libertacją* do drugih czterech lat *authoritate conventus a suscepta clade* pomkniono⁶²².

Skład solny bronieniem gościńca aby indziej nie był, przywrócono.

⁶¹⁷ Abraham Śladkowski biskup sufragan chełmski.

⁶¹⁸ Jan Bełżecki kasztelan halicki.

⁶¹⁹ Samuel Łaszcz strażnik koronny.

⁶²⁰ Mikołaj Potocki wojewoda braclawski, hetman polny koronny.

⁶²¹ Jan Bełżecki kasztelan halicki.

⁶²² Posłowie bełscy wyjednali na sejmie specjalną konstytucję w sprawie spalonego miasta Bełza – „Laudum województwa bełskiego” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 335).

Wrembu według przywilejów ich własnych do starostwa bełskiego należących w tych dzierżawach, które są od starostwa odjęte, nie broniono, gdyż budować miasta, mostów tak wiele naprawiać nie masz skąd, nawet i sosien, które J.K.M. ex liberalitate sua patrząc na pożogę miasta, z puszczy bełskich darować raczył, wyciąć i wywieźć dzierżawcy nie dopuszczają, zamek zaś tak wielkiej undique ruinam minantem wszytkiego województwa propugnaculum, ksiąg ziemskich i grodzkich, także obywatelów tegoż województwa depozytów receptaculum, skąd i jako ratować, ponieważ ludzi mało, lasów bronią, intrata szczupła, do J.K.M. wnieść mają i o rewizory na koszty podjęte et in futurum, których ten zamek potrzebuje, starać się będą.

Krwawe zasługi jm. pana [Jana] Lanckorońskiego Bąka chorążego halickiego panowie posłowie przypomniawszy, prosić J.K.M. będą, aby nań respekt J.K.M. [110] miłościwie mieć raczył.

Także za jm. panem Jerzym Piwem, który służąc w wojsku, lat 9 w Turczach więzienie ponosił.

Sprawę panów Chodorowskich o zalewek stawem otyniweckim, który należał do starostwa żydaczowskiego, acz już była skończona dekretem Trybunału Lubelskiego przez juramenta, a zaś od nieboszczyka pana sandomierskiego⁶²³, natenczas dzierżawcą, intercypowana na sejm, jeszcze do tych czasów przez tak wiele sejmów i komisyej na zamianę tego zalewku końca swego nie wzięła, prosić J.K.M., aby na tym sejmie definitivam sententiam uczynić raczył, gdyż tym stawem aukcja niemała R.P. przybyła, a panom Chodorowskim dyminucja pożytków majątności swej z podjęciem niemało kosztów i utrat przychodzi.

Mają też wnieść prośbę ichm. panowie posłowie nasi za jm. panem Marcinem Skurniewskim, który wiek swój na usłudze R.P. strawiwszy, z odwagą zdrowia i utratą majątności swej, lubo miał obietnicę od śp. K.J.M., nagrody żadnej nie odniósł, ale raczej J.K.M. śp. list przypowiedni na 200 koni onemu dawszy podczas ekspedycyjej z Kantymirem⁶²⁴, pod który czas tej ekspedycyjej ostatek chudoby jego pod niebytność jest zniesiona, żona w niewolę wzięta, a lubo zupełną chorągiew w obozie miał, jednak mu jm. pan podskarbi do skarbu za 100 koni pieniądze wracać kazał z wielką ciężkością, bo ostatek chudoby rozsprzedał, a na bruku zostać musiał.

Za panną Wrzeszczówną sierotą pozostałą nieboszczyka pana Wrzeszcza, rotmistrza usarskiego, który w potrzebie cecorskiej mężnie barzo dla R.P. zdrowie położył, przyczynią się, aby J.K.M. pan dobrotliwy wzgląd mieć na nią raczył.

[111] Iż zamek i miasteczko Grabowiec barzo spustoszały, potrzebują wielkiej naprawy, a jm. pan [Jakub] Leszczkowski starosta grabowiecki by nabarziej rad, dla niedostatku drzewa temu dosyć uczynić nie może, tak i teraz, ponawiając prośby swoje o wrąb do puszczy strzeleckiej [w] starostwie horodelskim, aby ichm. panowie posłowie petitum tego nie zabaczyli, prosi pilnie.

Za jm. panem Żurawińskim Krzysztofem o rewizyją od majątności urynowskiej⁶²⁵, którą odprawował, aby konstytucyją aprobowana była.

⁶²³ Mikołaj Spytek Ligęza kasztelan sandomierski, zm. w maju 1637 r.

⁶²⁴ Kantymir murza chan ordy budziackiej.

⁶²⁵ Wł.: uhrynowskiej.

Za jm. panem Januszem Prusinowskim, aby rewizja, którą wywiódł na myto, konstytucyją aprobowana była w majętności peresepskiej.

Datum w Bełzie, 30 ianuarii a. 1638.

Janusz Prusinowski dyrektor sejmiku bełskiego m.p.

Locus sigilli

2. *Manifestacja grupy szlachty województwa bełskiego w sprawie okazowania – Bełż, 12 kwietnia 1638 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 223, s. 304-308 – oblata; w grodzie bełskim wniesiono w dniu 12 kwietnia 1638 r. [feria 2 post Dominica Conductus Paschae proxima a. D. 1638].

Ex parte nobilium palatinatus Belzensis manifestatio.

Ad officium actaque praesentia castrensia capitanealia Belzensia personaliter venientes Gen. et Nob., [1] Gen. Joannes Ostrowski bonorum villae Byszów obligatorius possessor, [2] Nicolaus Zwiartowski bonorum villae Perebce possessor, [305] [3] Petrus Sitański bonorum villae Tartaków, quorum iuris titulo possessor, [4] Sebastianus Rogowski bonorum villae Świdwichów haeres, [5] Michael Konopka famulus Gen. Christopheri Dzik bonorum villae Byszów haeredis nomine eiusdem domini sui, [6] Andreas Kłusowski, [7] Georgius Kamiński nomine suo et fratris sui, [8] Valentinus Borowski, [9] Benedictus Krajowski, [10] Stephanus Żuliński, [11] Stanislaus Rydzewski, [12] Petrus Hrodyłowski, [13] Petrus Pawłowski, [14] Stephanus Sobieszczański bonorum villae Boratyn quorum iuris titulo possessor, [15] Albertus Domaracki de Bełżec, [16] Andreas Drogomir bonorum villae Kopyłów obligatorius possessor, [17] Josephus Rostkowski Chlebowski famulus Gen. Hedvigis Śleszyńska nomine eiusdem dominae sua, [18] Christopherus Udrycki bonorum villae Zawalów arendatorius possessor, [19] Joannes Strzeszowski bonorum villae Zawidcze Regalis et Bartholomeus Rogowski famulus Gen. Pauli Kłodnicki bonorum villae Uwin et Romanów nomine eiusdem domini sui, [20] Alexander Mrozowski famulus Gen. Alexandri Pomierski nomine eiusdem domini sui, [21] Joannes Załuski nomine Gen. Petri Krzysz, [22] Joannes Aennski famulus Gen. Stanisłai Miedźwiecki nomine eiusdem domini sui, [23] Petrus Okrzycki famulus Gen. Nicolai Miedźwiecki nomine eiusdem domini sui, [24] Joannes Łuszczowski famulus Gen. Nicolai Babiatyński nomine eiusdem domini sui, [25] Bartholomaeus Suszowski famulus Gen. Nicolai, Petri et Stanisłai Koryckich nomine eorundem, [26] Gen. Martinus Dobrucki solus per se, [27] Gen. Jacobus Piasecki bonorum villae Rekliniec regalibus possessor, [306] solus per se, [28] Joannes Kamiński nomine Gen. Alberti Świdnicki, [29] Joannes Kostecki famulus Gen. Christopheri Trebiński nomine eiusdem, [30] Adamus Dobrucki solus per se, [31] Albertus Kadłubiski bonorum villae Tetewczyce solus per se, [32] Marcus Czemiernicki per se, [33] Blazius Skowron nomine Gen. Joannis Kotowski, [34] Nicolaus Wrzeszcz suo et matris suae nomine, [35] Joannes Lubartowski famulus Gen. Reginae Libiszowska bonorum

villae Peratyn possessoris nomine eiusdem, [36] Demianus Andrzejowicz nomine Gen. Zophiae Rudkowska, [37] Joannes Dramiński, [38] Valerianus Podhorecki camerarius terrestris Belzensis, [39] Albertus Rudkowski, [40] Nicolaus Jaroszewski, [41] Joannes Godaczewski, [42] Paulus Piotrowski, [43] Stanislaus Rostkowski, [44] Martinus Dołobycki nomine Gen. Marci Wereszczyński, [45] Bartholomaeus Łuszczowski, [46] Ferens Mikołajski, [47] Thomas Krajowski nomine Gen. Adami Żuliński, idem Gen. Petri Mirecki nomine, [48] Jacobus Rudnicki nomine Gen. Stanislai Zaleski tribuni Lubaczoviensis, [49] Jarossius et [50] Andreas Skomorowski, [51] Georgius Zawadzki, [52] Lucas Sławiński, [53] Moszyński nomine Gen. Helizabethae Trzińska, [54] Christopherus Żorawiński, [55] Valentinus Kawecki de sorte Gen. Andreae Chamiec, [56] Gen. Balthasar Brudziński, [57] Joannes Choiński nomine Gen. Zophiae Iwanicka, [58] Joannes Słuszowski in bona Spasów vigore iurium suorum in bonis villae Spasów suo et Gen. Laurenti Ratyński, [59] Olbrachtus Więckowski in bonis villae Pawłów certae sortis haeres, [60] Georgius Radecki in bonis villae Sobieczów certae sortis haeres, [61] Stanislaus Wojucki in Chorobrow, [62] Christopherus Krzowski, [63] Joannes Skarbek de Wierzchrzeczyca nomine suo et Gen. [307] Stephani Skarbek, [64] Jacobus Micowski, [65] Nicolaus Dramiński nomine Gen. Nicolai Lutoborski, [66] Stanislaus Hodoręski nomine Gen. Lucae Chodoręski [s] in Wobłaczyn possessor, [67] Franciscus Rudowski nominae suo et fratrum suorum, [68] Adamus Hostynski in Skomorochy caertae sortis haeres, [69] Stanislaus Olbrachtus Jabłoński, [70] Paulus Skrzyniecki nomine Gen. Stanislai Chomecki, [71] Paulus Krynicki nomine Gen. Petri Brodecki, [72] Joannes Zagórski nomine Gen. Alexandri Zaleski in Tetewczyce possessor, [73] Andreas Wasilowski nomine Gen. Vladislai Żuliński, [74] Joannes Barycki, [75] Stanislaus Zieliński nomine Gen. Marci Leszczkowski in Suszów haeredis, [76] Stanislaus Brelewski nomine suo, [77] Stephanus Andrzejowski, [78] Daniel Sokołowski in villa Pawłów, [79] Zbigniew Kuścicki famulus Mag. Zophiae de Ostroróg palatinissae Posnaniensis nomine eiusdem, [80] Stanislaus Dąbski in villa Stanin haeres, [81] Samuel Hobrowski in villa Chołojów haeres, [82] Joannes Podhorecki in villa Żuratyn, [83] Paulus Laszki, [84] Petrus Korycki in Łaszczów possessor, [85] Stanislaus Zawistowski nomine Gen. Petri Parowski in bonis Kłonica et Sitno, [86] Albertus Kusza nomine Gen. Alberti Zawacki, [87] Petrus Domaszewski in Iłowiec possessor, [88] Joannes Chomecki, [89] Jacobus Golembiowski nomine Gen. Andreae Wydźga, [90] Gaspar Zaniski nomine Gen. Joannis et Petri Zaniskich parentis in Zaniż haeredes, [91] Petrus Jaksmanicki, [92] Stanislaus Micowski, [93] Joannes Kęsicki nomine Gen. Mathiae Kęsicki, idem nomine Gen. Andreae Lipski, [94] Rafael Rabowski in villa Klusów possessor, [95] Joannes Piasecki vicesgerens officii praesentis, [96] Joannes Sikorski obligatoris in villa Tartaków [308] possessor. Talem attestationem et manifestationem fecerunt, quod ipsi die hodierna in actu contenta personaliter et praesentes iuxta constitutionem Regni in loco assignato de ostensione vulgo okazowaniu laudatarum, evadendo poenas legum ibidem se in equis pro posse suo quisquid parati se sunt sistere et sistent, de quo coram officio praesenti iterum atque iterum, praecavendo indemnitate suae manifestantur.

181. Sejmik relacyjny w Bełzie, 9 sierpnia 1638 r.

1. Deklaracja posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków.

Vol. const., t. 3, vol. 2, s. 347. W pierwszej wersji druku konstytucji pominięto całkiem deklarację bełską, nie wyznaczono też terminu sejmiku. Uczynił to dopiero król w specjalnym uniwersale, wyjaśniając całe zajście. Wydrukowano nową wersję konstytucji, z uzupełnieniem tej deklaracji, ale już bez podawania terminu sejmiku relacyjnego. Zobacz manifestację jednego z posłów i uniwersał niżej.

Województwo bełskie, podymne dwoje i czopowe do skarbu, plus offerenti.

2. Manifestacja Mikołaja Ostroroga podczaszego koronnego, posła na sejm 1638 r. w sprawie pomyłki drukarskiej i braku w konstytucjach deklaracji województwa bełskiego – Lwów, 10 czerwca 1638 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 223, s. 782-783 – oblata, ekstrakt z grodu lwowskiego; w grodzie bełskim oblatował Gen. Jakub Rudnicki w dniu 28 czerwca 1638 r. [feria 2 in vigilia festi Sancti Petri et Pauli Apostolorum a. D. 1638], w grodzie lwowskim oblatowano w dniu 10 czerwca 1638 r. [feria 5 in octava festi Sacratissimi Corporis Christi a. D. 1638]; w księgach grodzkich lwowskich (CDIAUL, Fond 9, Opis 1, 389, s. 794)⁶²⁶.

Ad officium et acta praesentia castrensia capitanealia Leopoliensia personaliter veniens Ill. et Mag. Nicolaus Ostroróg pocillator Regni, capitaneus Rohatynensis, officio praesenti hanc denuntiationem fecit.

Iż ja, będąc posłem na blisko przeszłym sejmie warszawskim z inszemi ichm. pany kolegami z województwa bełskiego, tam przy podatkach poborowych namówionych współ z ichm. tegom przestrzegał i domawiał się, żeby na obranie poborze tego województwa sejmik pro 17 mensis mai praeterito, iż kwerele pod czas nie dochodzą, także i czas oddawania dwojga podymnego, nie czyniąc ciężkości ubogim poddanym, jednego ante diem 1 augusti, a drugiego ante eandem diem 1 novembris in anno currenti w terażniejszych konstytucyjach albo uniwersale był wpisany i wyrażony. Czego wszystkiego w tych konstytucyjach, nierychło wydanych, nie dołożono. To tedy, eliberando fidei meae i ichm. panów kolegów moich, do wiadomości podaję, aby ichm. panowie bracia i obywatele województwa bełskiego, uchodząc omnem moram w płaceniu wojsku koronnemu, jako najprędzej na przyszłych kwerelach poborcę raczyli obrać i podatki dopuścić wybierać, de quo praesens eius manifestatio ex actis castrensibus Leopoliensibus extractum.

Stanislaus Mniszech capitaneus Leopoliensis m.p.

Locus sigilli

⁶²⁶ Za podanie sygnatury z grodu lwowskiego wydawcy dziękują dr. Oleksijowi Winnyczenko.

3. *Uniwersał Władysława IV zwołujący sejmik i elekcję poborcy województwa bełskiego – Warszawa, 16 czerwca 1638 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 223, s. 744* – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 26 czerwca 1638 r. [Sabbatho post festum Nativitatis Sancti Joannis Baptistae proximo a. D. 1638].

Władysław IV z Bożej łaski Król Polski, wielkie książe litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie, smoleńskie, czernihowskie i szwedzki, gocki, wandalski dziedziczny Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, a mianowicie dygnitarzom, urzędnikom i wszystkim obywatelom stanu rycerskiego województwa bełskiego, oznajmujemy.

Ponieważ posłowie na przeszły sejm z pomienionego województwa posłani przepomnieli sobie czasu na obieranie poborcy na wybieranie podatków uchwalonych naznaczyć, tedy my, bacząc jako wiele R.P. na prędkim onych oddaniu i wybieraniu należy do skarbu, dla zapłaty wojsku, żądamy uprzejmości i wierności waszych, abyście na pierwszych kwerelach w Bełzie poborcę obrali.

Co żeby do wiadomości wszystkich przyszło, urzędowi grodzkim rozkazujemy, aby niniejszy uniwersał nasz po miejscach zwyczajnych był publikowany dla łaski naszej. Dan w Warszawie, dnia 16 miesiąca czerwca r. P. 1638, panowania naszego polskiego 6 i szwedzkiego 7 r.

Vladislaus Rex

Locus sigilli maioris cancellariae

Andreas Bujalski secretarius J.K.M.

4. *Laudum sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 9 sierpnia 1638 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 224, s. 255-257* – oblata; księga nie jest udostępniana z powodu złego stanu zachowania.
LSB 1572-1668, s. 157.

My urzędnicy i obywatele województwa bełskiego, którzyśmy się tu dnia dzisiejszego do Bełza tak dla spraw swych na dzisiejszych kwerelach bełskich przypadających, jako i za uniwersałem K.J.M. p.n.m. dla obrania poborcy do wybierania dwojga podymnego na sejmie przeszłym walnym warszawskim uchwalonego zjachali.

Tedy to wprzód sobie ostrzegłszy, że to terazniejsze złożenie prywatne sejmiku nie ma nic dawnym prawom i wolnościom derogować, a przy tym widząc praegnantem necessitatem Reipublicae w płaceniu wojsku koronnemu, jako in communi pane non

deserendo w tej mierze inszych województw i braci naszej, lubo to nescitur quo fato ubi errore na sejmie przeszłym ani poborca w województwie naszym jest mianowany, ani sejmik na obranie jego przykładem inszych województw jest specyfikowany, jednak nie chcąc deesse Reipublicae, obraliśmy zgodnie za poborcę do wybierania dwojga podymnego na sejmie przeszłym uchwalonego ur. pana Jana Napiórkowskiego.

A iż dla pomienionej przyczyny i dla nierychłego złożenia sejmiku w tak ścisłym czasie żadnym sposobem nie mógłby wybrać tak prędko tego podatku, gdyż oraz elekcyja jego nie może wszystkim obywatelom do wiadomości żadnym sposobem dojść, a czas prędkiego oddania pieniędzy do Lwowa przychodzi, tedyśmy mu pomknęli czasu do wybierania tego podatku ab actu praesenti do czterech niedziel, rozumiejąc to o j.w. panu podskarbm koronnym⁶²⁷ i ichm. panach deputatach Radomskiego Trybunału, panów i braci, że ta mora nieumyślna non imputabitur vitio panu poborcy naszemu. O co wielce ichm. naszych miłościwych panów prosimy, gdyż ten urząd na się ledwo za afektacyją naszą usilną wziął.

Które to laudum nasze ręką jm. pana marszałka teraźniejszego sejmiku naszego podpisane i zapieczętowane zleciliśmy onemu, aby było do akt grodzkich bełskich podane i publikowane. Działo się w Bełzie, dnia 9 augusti a. D. 1638.

Adrian Rydzewski marszałek sejmiku teraźniejszego bełskiego

Locus sigilli

182. Sejmik deputacki w Bełzie, 13 września 1638 r.

‡ 1. Informacja o deputacie

Deputatem został Tomasz Jankowski pisarz ziemski bełski (Deputaci, cz. 2, s. 147).

⁶²⁷ Jan Mikołaj Daniłowicz podskarbi wielki koronny.

183. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 25 sierpnia 1639 r.

1. *Mandat Władysława IV do starosty bełskiego zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego do Bełza na dzień 25 sierpnia 1639 r. – Warszawa, 12 maja 1639 r.*

Rp. 1 CDIAUL, Fond 3, Opis 1, 21, s. 406-407 – oblata; w grodzie buskim oblatował Gen. Marcin Irzyński dworzanin pokojowy J.K.M. (cubicularius) w dniu 4 lipca 1639 r. [feria 2 post festum Visitationis Beatissimae Virginis Mariae proxima 1639].

Inne rękopisy: **Rp. 2** CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 225, k. 305v – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 4 lipca 1639 r. [feria 2 post festum Visitationis Beatissimae Virginis Mariae a. D. 1639].

Władysław IV z Bożej łaski Król Polski, wielkie książe litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie, smoleńskie, czernihowskie i szwedzki, gocki, wandalski dziedziczny Król.

J.w., uprzejmie nam miły. Przychylając się do prawa pospolitego o składaniu sejmów walnych sześcioniedzielnich, uważając sprawy poważne, które R.P. zachodzą, a idąc przy tym za zdaniem panów rad naszych, złożyliśmy sejm walny koronny w Warszawie na dzień 20 miesiąca stycznia, przed którym sejmiki powiatowe według konstytucyj i zwyczaju poprzedzać mają, te składamy, a między innemi sejmik powiatowy w Bełzie na dzień 9 miesiąca grudnia, a główny zaś tamecznym powiatom w Korczynie na dzień 30 miesiąca grudnia blisko przyszłego. Chcemy tedy mieć po uprzejmości waszej, abyś te sejmiki, także walny koronny sejm w miastach, miasteczkach starostwa swego, wedle zwyczaju przez woźnego we dni targowe publikować i obwołać rozkazał. Posyłamy do tego uprzejmości i wierności waszej [listy] częścią nietytułowane z kancelaryjnej naszej, częścią też z tytułami, chcąc to mieć, abyś tak te, które intytułowane są, jako też i inne bez tytułów, tytuły urzędnikom ziemskim i ludziom szlacheckim w starostwie swoim napisawszy, rozesłał bez omieszkania. [407] A sam uprzejmość wasza, żebyś tak na sejmik powiatowy, jako też i główny osobą swą zjechał i tam spólną z inszemi starał się z pilnością, jakoby na nich postowie na sejm walny koronny ludzie spokojni, stateczni i mądrzy, a w sprawach i potrzebach R.P. z nami biegli byli obecni. Którzy i we wszystkich potrzebach R.P. z nami i panami radami naszemi radzić dostatecznie mogli.

Co uczynisz uprzejmość wasza z powinności urzędu swego i dla łaski naszej. Dan w Warszawie, dnia 12 miesiąca maja r. P. 1639, panowania naszego polskiego 7, szwedzkiego 8.

2. Wotum Jakuba Sobieskiego wojewody bełskiego przy oficjalnym obejmowaniu urzędu podczas sejmiku przedsejmowego w Bełzie, 25 sierpnia 1639 r.

Rp. 1 Bibl. Oss., rkp. 3567, k. 48-61 – kopia: Votum na pierwszym wjeździe na sejmiku sejmowym bełskim die 25 augusti 1639.

Inne rękopisy: **Rp. 2** Bibl. PAU i PAN, rkp. 367, k. 151-153 – kopia: Votum na pierwszym wjeździe na sejmiku sejmowym bełskim die 25 augusti a. 1639.

Wejrzawszy penitus in statum R.P., ojczyzny naszej i uważywszy w jakim ją mieć chciał ten, który Niebu i ziemi prawa daje, słusznie zaprawdę kiedy^a szlachcic polski powinien Majestatowi Boskiemu i zawsze, i wszędzie, ale mianowicie przy takim, jaki się teraz odprawuje akcie, w tym domu Jego Świętym, przy tych Jego Świętych Ołtarzach, przy których się dzieją innocentia sacrificia, najniższy i najpokorniejszy pokłon oddawać, albowiem ten jest, który tuetur patrociniu libertatis. Dlatego dał człowiekowi liberum arbitrium, dlatego chce, aby od ludzkiego narodu, lubo to od lichego stworzenia swego non servili metu, ale libero et filiali affectu był adorowany. Wprawdzie żyjąc my w tej wolności naszej dwie nad sobą uznawamy jurysdykcje i dwie zwierzchności, ale ja te obie nazywam wolność.

Pierwsza zwierzchność jest nad nami prawa popolitiego, ale ta tak wielka, iż jej sam prymas et eminentur nostrae Reipublicae status, to jest Królowie Panowie nasi z tak ścisłego tak ostrej przysięgi obowiązku parere mu powinni. Ale któż te [48v] prawa stanowi, jedno nie my sami? Kto je abroguje, kasuje, odmienia, poprawia, reasumuje, jedno nie my sami?

Druga jest nad nami jurysdykcja i zwierzchność Królów Panów naszych. Ale któż te Króle i Pany obiera, jedno nie my sami? Kto je pactis conventis wiąże, jedno nie my sami? Kto się z niemi o prawa i wolności nasze umawia, jedno nie my sami?

Zaczyn bezpiecznie te illatia uczynić mogę, kiedy posłuszeństwo nasze oddajemy prawu popolitemu, które sami condimus, kiedy oddajemy wierne poddaństwo nasze tym Królom, których sobie sami za Pany obieramy. Takowe posłuszeństwo jest to u mnie szczerą wolność. Dosyć na tem, iż Miłościwy Bóg nasz nie chciał mieć to w ojczyźnie naszej, o czym w drugih państwach czytamy, słuchamy i co w nich widzimy. Nie chciał, mówię, mieć wzdychania, szeptów, koniuraty, siccarios, venena ignota, to są dotąd oczom i uszom polskim monstra. Ale zażył z miłosierdzia swego w tej ojczyźnie naszej takie place i takie okazyje, gdzie każdy szlachcic polski u każdego Króla Pana swego, jeśli mu co, abo jego swobodom nie w smak, nie jęcząc ani wzdychając, ale mówiąc, nie sarkając ani ekspostulując, salva Maiestatis reverentia, domówić się libere może. Nie rządzą tu u nas z opatrności Boskiej ani emiry tureckie, ani owe brzydkie moskiewskie „Wolen Boch da Osudar”, ani hiszpańskie „Jo el Rei”, ani francuskie „De la part du Roy”, tylko sam jednostajny i zgodny trzech stanów consensus. W tamtych państwach monarchowie nikomu się ex regimine suo nie sprawują i kiedy się im trafi co zbłądzić, tylko do samego Pana Boga mówią „z Dawidem Królem Tibi soli peccavi”, w Polsce powinna się de regimine suo R.P. pytać i o nim wiedzieć. Tam panuje owa axioma jednego dworskiego polityka: „Vim principatus resolvi, cuncta ad senatum vocando eamque imperandi esse conditionem, ut non aliter ratio constet, quam si uni

reddatur”⁶²⁸. W Polsce, z łaski Bożej, inakszą nam lekcją czytają prawa i statuty nasze. Niechże nam tamte narody zajrzą wolności naszej, my im nie [49] zajrzemy ani pieszczętszego powietrza, ani łaskawego słońca, ani tych tam pereł, ani drogich kamieni, które im albo morze wyrzuca, albo ziemia wydaje. Niech się tym pstrzą i kokoszą te, że ich tak nazowię, deaurata mancipia, my przy wolności i w szarzy się chodzić nie wstydamy. Tamte ich opes, tamte magnificentiae poszły na on bankiet Dionisi Siraculorum tyranni, który jadał ci wprawdzie na złotych półmiskach, jadał wyśmienite i wyborne potrawy, jadał w wielkiej pompie i asystencyjej, ale cóż po tym, kiedy nad głową jego wisiał ostry, goły miecz włosem końskim przywiązany. Albo się nie nasłuchamy, jako w tamtych krajach, gdzie absolute królowie panują, tak wiele książąt i tam nie wiem jakich tytulatów spod ich baldekinów do turmy rzucają i sprawić się im, jeśli co winni, nie dawszy. Niechże się sobie oni przechadzają po swoich alabastrowych i marmurowych pałacach, my się kontentujemy i prostemi dworów naszych płotami, którym stoi za nawarowniejsze okopy, za namocniejsze belardy, ów krwią przodków naszych nabyty statut: „Neminiem captivabimus nisi iure victum”.

Uznawamy i w tym nad sobą wielkie błogosławieństwo Boże, iż przy narodzie naszym zostaje oraz et libertatis et obsequii gloria. Ba, nie mogą się to absoluta dominia wydziwić, jako my szanujemy Królów Panów naszych, jako na ich usługi nie żałujemy substancyjej i krwi naszej, jako w podawających się okazjach oświadczamy gratitudinem nostram i potomstwu ich, małżonkom ich i domowi ich, a to wszystko sprawuje że ich miłujemy nie z musu, bo dawno powiedziano: „oderint, dum metuant”⁶²⁹, ale z wiernego i uprzejmego afektu naszego i tak też jest ściśle związana całość R.P. naszej z dostojenstwem Królów Panów naszych, iż żadną żywą miarą separari non potest, quod dividi nequit.

Jest się tedy w czym kochać w tej wolności naszej miłościwi panowie i bracia, ja rozumiem, że co jednemu Spartańczykowi [49v] kiedyś rzeczono: „Spartam quam natus es, orna”⁶³⁰, to by każdemu szlachcicowi polskiemu i litewskiemu zaraz przy krzcie jego mówić będą: „Libertatem quam natus, adorna” i ten by jego napirwszy charakter miał być, chrzest święty, a drugi wolność. Trafiło się raz, iż Persowie jednego Ateńczyka pojмали, pytali go zaraz, co by była za kondycja i wokacja jego, i co by umiał. Więcej nie odpowiedział, jedno „Liber esse”. Taka też jest kondycja i wokacja, urodzić i wychować się w wolności. Żyjmyż tedy w wolności, w niej i dla niej umierajmy. Deklarował i manifestował się niegdy sławny jeden wolności miłośnik: „non serviam”. Taką protestacyją miała by być w sercach swobodnych polskich stylo ferreo wryta.

Kochali się w tej wolności i przodkowie nasi, kochajmy się i my. Wzięliśmy ją z rąk ich, z łaski Bożej, integram przy tejże łasce Bożej starajmy, abyśmy ją także posteritati z rąk do rąk oddali. Chodzieli około niej przodkowie nasi tak pieszczenie, jako koło źrenice oka swego, broniąc i namniejszego koło niej przeciwnej suspicyjej proszku, toż i my czynimy. Dlatego chcieli mieć senat w tej R.P., nas starszą bracią w.m., custodes legum et libertatum i tak ściślej przysięgi srogim węzłem skrzepowali sumnienia nasze

⁶²⁸ Komentarz Marca-Antoine’a Muret do Tacyta (*Annales*, liber 1).

⁶²⁹ Sentencja łacińska, w podstawie oraz w Rp. 2 zapisana błędnie „oderunt quem metuunt”.

⁶³⁰ Sentencja łacińska.

w onych słowach: „Quid quid vero scivero, intellexero aut sensero Sacrae Maiestati Regiae aut Reipublicae nocibile ac damnosum, praecustodiam et ne fiat me opponam et illud avertam”⁶³¹. O jak straszny na strasznym sądzie Bożym rachunek senator ten uczynić będzie powinien, który nie mówi nie tylko co wie od drugich, ale i co jemu się samemu właśnie zda i co mu conscientia dictat, i dlategoż prawo popolite nie kontentując się tym „scivero et intellexero”, do tych słów jeszcze in rotham [50] iuramenti nostri przydało „aut sensero”.

Postanowili przodkowie nasi i drugą strażnicę praw i swobód swych, walne sejmy. Który iż teraz J.K.M. p.n.m. złożyć raczeł, ja z miejsca mego J.K.M. p.n.m. uniżenie dziękuję i ad vota publica przydawam i swoje, aby J.K.M. mając przy sobie i przy tronie swym assistricem z Nieba samego sapientiam, w długi wiek żył i panował nam pełen sławy, pełen triumfów, pełen miłości i konfidencyj poddanych swych, skąd na wszystkie monarchy i wszystkie najprawdziwsze decidantur szczęśliwości. Przystępując tedy do zdania mego, chciałbym go trojako rozdzielić.

Pierwszy proponować będę w.m.m. panom kilka punktów, które ex dictatione conscientiae meae rozumiem być do zatrzymania w klubie swej praw i wolności naszych potrzebne. Potym przystąpię do instrukcyj J.K.M., a iż mi primo loco sententiam dicere przychodzi, wszystkie 21 punktów podanych przetrząsnąć muszę. Potym podam ad trutinam w.m. niektóre punkta, które lubo nie są włożone w instrukcję J.K.M., ale rozumiem je być ad bonum publicum należące. A co tu teraz rzekę, toć, da Bóg, in facie Reipublicae ponowię, bo żem przez te 26 lat jako ad Rempublicam accessi, nigdym, z łaski Bożej, nie pożyczył głosu mego żadnym prywatnym respektom, alem go zawsze konsekrował wolności i prawu, pogotowiu teraz in eo gradu et in ea aetate za pomocą Boga mego przysięgi mojej połykać i nie zechcę, i nie będę.

Pierwszy punkt rozumiem być potrzebny do zatrzymania praw i wolności naszych w sejmie i poprawie jego. Już to próżno sejmy są to recepty na wszystkie defekty i choroby R.P. naszej. Trzeba tedy tego strzec pilnie, aby to lekarstwo kiedy się nam w truciznę [50v] nie obróciło, jeśli w takiej konfuzyj i sejmować, i sejmiki konkludować będziemy, jako po te czasy. Czego i sam J.K.M. Pan miłościwy w instrukcyj swojej dolożyć raczeł. Lepiej tedy żeby sejmy nie bywały, niż się tak ladajako mają odprawować. A nie sejmować to jest wolność stracić, a wolność stracić to jest lepiej nie żyć i nie wiem, wiele razy umierać. Upatruję ja tedy wielki defekt, pierwszy w sejmach naszych, iż contra instituta maiorum, przeciwko zwyczajom tej R.P., przeciwko normom jej, już to ledwo nie od kilkunastu sejmów izba poselska nigdy przychodzi [ze] zgodnemi i namówionemi rzeczami na górę, na konkluzję sejmową, ale cum scopus dissolutis, i muszą tam być quod capita tot sensus, skąd swary, skąd konfuzje, skąd prolongacje sejmu, skąd nocne^b i brzydkie konkluzje. Na ten defekt nie widzę inszego remedium, jeno to, aby (jako przed tym to już namówiono na sejmie, jeno kilku niezgoda to rozerwała⁶³²) który poseł abo senator 15 dni przed konkluzją sejmową przyjedzie, aby nie miał potestatem

⁶³¹ Fragment przysięgi senatorskiej.

⁶³² Na pierwszym sejmie 1637 r. spisano konstytucję zabraniającą składania protestów przez późnionych posłów. Jednak ze względu na fakt, że sejm nie zakończył się szczęśliwie, konstytucja nie weszła w życie.

(excepto legali) kontradykować temu, co drudzy przez niego postanowili. Zda się to, jeśliby to stało, że już nie będą przyjeżdżać na sejm jedno dwie niedzieli przed samą konkluzją. Non sequitur inde hoc, bo dla samej dyspozycyjej rzeczy, dla samych praeparatorias i dla samych contentiones, które muszą być między ludźmi, kiedy nie dwaj, albo nie trzej o R.P. radzą, trzeba wcześniej posłom przyjeżdżać. Niechby tedy przez 10 dni namowy swoje w izbie poselskiej konkludowali, na co niezgoda, niech by to drapali more maiorum, a z niezgodnemi rzeczami niechby na górę nie chodzili. Przez 5 dni zaś przed konkluzją sejmową, na który czas powinni iść posłowie na górę ex praescripto konstytucyjej szczęśliwej J.K.M. koronacyjej⁶³³, niech i zgodę swoją przed K.J.M. [51] i przed senatem czytali, i z temi dwiema stanami tam umawiali, bo by tak i w dzień, i porządnie sejmy konkludowali.

Widzę i drugi nie mały sejmowy „defekt”, który się już teraz począł zagęszczać, iż niektóre rzeczy na sejmie proponują, czego na sejmiku nie proponowano, a ono tak jest status R.P. naszej, że co do niej należy, gdzie o nią idzie, o tym sama R.P. wiedzieć ma, nie tylko sto i drugie osób na sejmie zgromadzonych. Cła, jest rzecz przez się dobra i kto by to ganił servatis servandis nie mały, ale by łój w głowie musiał mieć, a przecie ta materia na onym krótkim sejmie⁶³⁴ nie była na sejmiki nam proponowana, ani nawet w izbie poselskiej, dopiero się na samej konkluzyjej sejmu urodziła. Rozumiem tedy, aby panom posłom zlecić, aby na żadną rzecz nie pozwalali, jeśliby co teraz na tym sejmie proponowano, czego by na sejmikach nie proponowano i aby lex in perpetuum stała, żeby na sejmach in deliberationem żadnej rzeczy nie podawano, której by pierwiej na sejmikach nie podano.

Trzeci defekt upatruję w sejmowaniu naszym, iż po sejmie nauczeliśmy się sejmować. Po przeszłym sejmie pięć dni posłowie u jm. ks. kanclerza siedzieli⁶³⁵, poprawowali, odmieniali konstytucje. Kiedy ad placitum przeciwko instituta tej R.P. na to inszego remedium nie widzę, jeno aby każdą konstytucją, która będzie namówiona na górze przez trzy stany zgromadzone, podpisywało sześć z izby poselskiej, sześć senatorów od senatu i sekretarz K.J.M., i marszałek poselski. A z temi podpisami aby konstytucje marszałek poselski trzeciego dnia^a po sejmie do grodu podał, według prawa dawnego, nie chodząc więcej do pieczętarszów według prawa dawnego i nikomu ich więcej nie ukazował.

Czwarty defekt upatruję w sejmowaniu naszym w protestacyjach. Iż więc czynią protestacje przeciwko konstytucjom w różnych grodach, choć ich nie czynili in facie Reipublicae, przy konkluzyjej sejmowej. Wielki [51v] to error, pessimum to exemplum, illatissima via do niszczenia praw naszych. Na to nie upatruję inszego remedium, aby się każdy poseł lub senator protestował, jeśli nie może być słuchany od wszystkich, in illa confusione jaka więc zwykła bywać przy konkluzjach sejmowych, niechby się protestował przed temi trzynastą deputatów wzwyż mianowanych i przed marszałkiem

⁶³³ Konstytucja sejmu 1633 r. „Konkluzja sejmowa” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 197).

⁶³⁴ Na dwutygodniowym sejmie nadzwyczajnym 1637 r. uchwalono konstytucję „Cła morskie” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 306).

⁶³⁵ Piotr Gembicki biskup przemyski, kanclerz wielki koronny. Mowa jest o sesjach postkomicjalnych (kanclerskich), które odbywały się u kanclerza po sejmie w celu „ucierania” konstytucji.

czternastym poselskim, a dopiero aby takiej protestacja w grodzie i po sejmie była ważna, alias aby nie była.

Piąty upatruję defekt w sejmowaniu naszym, iż się jakaś teraz nowa praxis zaczęła województw „ante omnia”. To słówko „ante omnia” jest właśnie zawalidroga wszystkim sejmowym konsultacjom i nie tylko do konsultacyi sejmowych, ale i od początku sejmowania i właśnie to słówko kłódkę kładzie do milczenia każdemu posłowi. A posłów nie po to obierają, nie po to ich na sejm posyłają, aby milczeli, ale aby mówili. Na przykład będą duo contraria: poseł województwa brzeskiego rzecze, że ja mam w artykułach swoich ante omnia mówić o komisyej brzeskiej, aby stanęła, posłowie zaś lubelscy i podlascy rzeką, że my mamy ante omnia traktować, aby ta komisja nie stanęła. Toż tak rzeczy przeciwne mając „ante omnia” i trzeciemu, i czwartemu, i dziesiątemu nie dopuszczają o niczym mówić. Trzeba tedy omnino explodere hunc modum artykułów, bo sejmy są na to, aby się jeden z drugim bratersko znosił i do tego jest, co prawda, ta norma sejmowania naszego, że jeden bez drugiego konsensu sejmować nie może, ale nawet żeby i począć mówić nie miał, to by musiała być servitus, co jest contrarium libertatis.

Drugi punkt rozumiem być potrzebny do zatrzymania w klubie swej praw i wolności naszych rationem reddendorum senatus consultorum. Ta jest m.m. panowie differentia inter absolutum dominium et inter liberam gentem, iż tam królowie co chcą to czynią, tu zaś nie mogą nic czynić, jeno co lex decernit i co senat radzi jej, w Polsce być ma. Uczy nas tego konstytucja [52] śp. Króla Stefana anni 1576⁶³⁶. Zda się to wprowadzić z tejże tam konstytucyje, iż jakoby nie powinni reddere rationem senatorowie rezydentowie, jeno kiedy by się co złego z ich rady stało, ale ja rozumiem, że ex omnibus consiliis suis in genere rationem reddere powinni, bo tak expresse sancitum, to jest w konstytucjach 1607⁶³⁷ et 1609⁶³⁸. Które to konstytucje, żał się Boże, iż bywają od niektórych mianowane „rokoszwowe” i dlatego invalide. Już R.P. perpetua amnistia zagrzebła rokosze, ale te prawa prawami mieć chciała, które za spólną zgodą trzech stanów stawały na tych obudwu sejmach. Począłem ci ja być mieć i ten skrupuł, że co się to zda indecorum senatorów, którzy na sekreta przysięgają, rationem reddere przed posły, którzy nie są przysięgli. Ale z drugiej strony, kiedyś sobie rozmyślił, iż w przysiędze senatorskiej że nie kazano secreta pondere, tylko in detrimentum Reipublicae, a w R.P. wolnej, o której wszyscy radzą, wszyscy też o jej sprawach powinni wiedzieć. Insza, kiedy by to consilium było na wojnie, in aestu rerum publicarum, kiedy tak secreta trzymać trzeba, żeby onych i koszula nie wiedziała, jako jeden hetman powiedział. Ale in rebus publicis nie wiem jako to się brat przed bratem taić ma, i owszem, omnino rozumiem, ponieważ i przeszły sejm to już deklarował, że to prawo reddendae rationis senatus consultorum ma być in posterum sacrosancte zatrzymane i zachowane, i in ex conscientia inaczej rozumieć nie mogę, jeno aby się panowie posłowie tego prawa upomnieli i na początku sejmku słuchali tych rationes senatus consultorum.

Trzeci punkt rozumiem być potrzebny także prawom i wolnościom naszym, pacta conventa. Są to cardines libertatis nostrae, jest to jakoby nuptialis interczyza między

⁶³⁶ Konstytucja sejmu koronacyjnego 1576 r. (*Vol. const.*, t. 2, vol. 1, s. 368).

⁶³⁷ Konstytucja sejmu 1607 r. „O mieszkaniu senatorów” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 2, s. 339-340).

⁶³⁸ Konstytucja sejmu 1609 r. „O mieszkaniu senatorów” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 2, s. 380-381).

Królami Panami naszymi, a między R.P. Przeto niech i teraz pilno wejrzą w nie ichm. panowie posłowie nasi. Którym się już dosyć stało, uniżenie J.K.M. p.n.m. za to podziękować, [52v] a którym się jeszcze dosyć nie stało, będą uniżenie J.K.M. prosić, aby do efektu swego przyszło.

Czwarty ten punkt należy całości naszej. Nie tajny jest w.m.m. panom odjazd J.K.M. takroczeni i to nie tajno, iż to dla poratowania zdrowia swego uczynić raczeł. Kto widział na przeszłym sejmie K.J.M., musiał każdy condolere takiemu zdrowiu i kiedy by był J.K.M. naonczas R.P. żądał o konsensus wyjazdu swego extra Regnum dla poratowania zdrowia swego, nie byłby człowiek, który by był tego nie przyzwolił. Po przeszłym sejmie znowu zaś odnawiały się J.K.M. tychże chorób afekcje i ja rozumiem, ex tam iusta occasione trudno mu mieli bronić ichm. panowie senatorowie, na komisją gdańską o cłach zgromadzeni, tego odjazdu extra Regnum, a zwłaszcza, kiedy uniforme consilium nastąpiło różnych medyków. Nie chcieć się Panu dopuścić leczyć, właśnie jakby nie dbać też o zdrowie jego, na którego zdrowiu wszystkich nas zdrowie zawisło. Jednak iż principes sunt mortales, Reipublicae immortales i to jest pewna, że casus faciunt leges, a leges non extendentur ani się wiążą do jednej osoby, ale jakoby suam sapiunt perpetuitatem. Życzę ja tego, ponieważ dotąd nie mieliśmy, jeno exemplares Reges o wyjeździe śp. K.J.M. Zygmunta, gdy po dwa razy do Szwecyjy jechał, aby na tym sejmie expressiva lex stanęła, żeby żadnemu Królowi polskiemu extra Regnum wyjechać nie było wolno, ani żadnej osobie z domu królewskiego sine consensu omnium ordinum.

Piąty punkt, i ten afficit leges et libertates nostras, a to jest feudum kurlandzkie. Rzecz mnie się samemu podoba i rozumiem, że się każdemu podoba, bo i stryj ks. jm. kurlandzkiego terażniejszego⁶³⁹ zasłużył to R.P., aby pomniała na dom jego i ten książę młody nie powinien portare iniquitatem patris i na przeszłej ekspedycyjy moskiewskiej [53] oświadczył swój afekt do usługi J.K.M. i R.P., bo conditiones huius feudi dosyć są dobrze pro Republica et quod est maximum dosyć są dobre pro gloria Dei. Libertatis conservatio tam warowana, rekuperowane niektóre kościoły, które przedtym nie były. Ale modus tej sprawy nie może mi się podobać, bo pierwej praecessit ceremonia investiturae a nie consensus ordinum, ani lex publica, o tym wejrzymy w konstytucję anni 1611 o lennie pruskim⁶⁴⁰. Tam pierwej prawo stanęło, dopieroż w prawie czas tej ceremonijy umówiony. Nie mogą Królowie Panowie nasi i namniejszego grunciku w mieście dać szpitalowi albo klasztorowi sine consensu Reipublicae w miastach swych, a pogotowiu nie mogą prowincji rozdawać sine consensu ordinum, bo nie tylko to są feuda K.J.M., ale też są i R.P. Już to oświadczył K.J.M., że tego bez konsensu R.P. dać nie mógł, bo na dwóch sejmikach przed dwiema sejmami żądał R.P. za Królewiczem jm. Kazimierzem o to feudum. Toć jeśli widział, że tego bratu swemu rodzonemu nie mógł dać sine consensu Reipublicae, pogotowiu i komu obcemu. Alegują tym, iż to na konwokacyjy, na elekcyjy i na koronacyjy pozwolono unde de hoc. A zaś jest o tym jaka lex expressa in volumine legum? A do tego, jeśli to już przedtym dano feudum temuż kurlandzkiemu księciu, a czemuż potym żądano R.P. od K.J.M. o to feudum

⁶³⁹ Książę Kurlandii Jakub Kettler, jego stryj to były książę Kurlandii Fryderyk Kettler.

⁶⁴⁰ Konstytucja sejmku 1611 r. „Lenno pruskie” (*Vol. const.*, 3, vol. 1, s. 14).

na Królewicza jm. Kazimierza? Owo zgóło trudno to excusare, co excusari non potest, rozumiem jednak, moi panowie i bracia, iść w tej commoditatione omnium, publica lege abrogare to feudum. Lubo by się to zgadzało cum libertate nostra et cum statu Reipublicae, ale zaś by wbrew było dignitatis J.K.M., której to już dał, a ściśle to więc przodkowie nasi obserwowali et dignitatem principum, et salutem Reipublicae. Dał był śp. Król Zygmunt naturali suo filio biskupstwo wysokie, którego zwano Joannem [53v] de Ducibus⁶⁴¹. Sarkała na to R.P. i dosyć obyczajnie całość praw swych warowała w tym statucie prawie ostatnim titulo „De dignitatibus”. Cóż by też tu podobnego uczynić, warować lege expressa, aby nec institutiones, nec invocationes feudorum nie były in posterum sine expresso ordinum consensu, a przecie dać to adintendere księciu temu kurlandzkiemu, aby się starał o konsens ordinum jak znowu w tej mierze, bo alias wytłumaczyć mu dobrze, że jako na lodzie siedzi na tym feudum.

Szósty punkt rozumiem potrzebny także wolności naszej, aby R.P. wiedziała de pactis z pany postronnemi, kiedy się stawają albo kiedy się rozrywają, i przeto życzę, aby na początku każdego sejmku, po zwróceniu posłów czytały się pacta cum principibus tam vicinis, quam feudatariis zaraz po skończeniu wot senatorskich i jeśli by który senator abo poseł chciał mieć ich ekstrakt, aby mu tego nie broniono z metryk, także i przeszłych wszystkich pakt.

Siódma rozumiem nam być rzecz potrzebna, iż nas to dochodzi, iż K.J.M. jakieści compactata z ks. pruskim około cła morskiego⁶⁴², aby przed R.P. te compactata czytane były. A ponieważ połowica intraty cła ze wszystkich portów R.P. miała należeć, a teraz wybierają snadź i z Piławy cła, trzeba żeby się panowie posłowie nasi dowiedzieli, jeśli co z tych ceł piławskich R.P. dostanie, jako się dostać miało.

Ósmy punkt, i ten omnimode prawom i wolności naszej należy. Mają to w przysiędze Królowie Panowie nasi, iż mają ablata recuperare Reipublicae. Uczynił to J.K.M. p.n.m. z łaski Bożej gloriose na przeszłej ekspedycyjej moskiewskiej, rekuperował wielkie prowincyje za błogosławieństwem Bożym i za szczęściem i dziełem swoim, dostały się ter optima spolia tej R.P., które jej należą, bo je Królowie polscy przysięgają omnia acquirere. Pytać się przeto pilnie panowie posłowie mają o inwentarz armaty moskiewskiej i municyi tam pobranych, gdzie się to podziało.

Przystępuję do instrukcyjej J.K.M.

Pierwszy jest punkt strony czasu złożenia sejmku, który teraz J.K.M. [54] w jesieni złożył, co jest od jm. prudentissime factum i życzę tego, aby lege perpetua to cautum było, żeby ordinaria sejmy dwuletnie bywały in octobre, choć trochę później niż teraz, bo i o żywność łacniej z nowego zaraz, i drogi jeszcze niezłe, i łacniej podatki chłopom naszym wydawać z nowego, niż kiedy więc bywają uchwalone in martio. Nuż jeśli przyjdzie na sejmie którym do uchwały wojny, kiedy się sejm in novembre skończy, cała zima będzie i do wybierania podatków i do zaciągnięcia wojska, a kiedy się sejm kończy in

⁶⁴¹ Jan z Książąt Litewskich biskup poznański, naturalny syn Zygmunta I Starego.

⁶⁴² Układ w Köpenick między Władysławem IV Wazą a Jerzym Wilhelmem Hohenzollernem elektorem brandenburskim i księciem pruskim w sprawie wybierania ceł w Piławie, zawarty 22 czerwca 1638 r.

martio, ledwo się in iunio podatki wybiorą, a wojsko ledwo stawa in augusto albo in settembre, i tak całe lato marnie ginie. Więc kiedy ówdzie zimie sejmy bywają, kontrakty się zwykły odprawować pod ten czas po wszytkiej prawie Polsce, a że ex privatis publica constant, trudni się więc i panowie senatorowie, i panowie posłowie na dwoje rozdzielić, i dlatego więc nierychło na sejm przyjeżdżają. Owo zgola dla wszytkich respektów, to jest najwcześniejszy czas sejmowania october, november.

Drugi punkt, zapłata wojsku, o tym żadnej wątpliwości nie masz, iż płacić trzeba, bo i dignus mercenarius mercede sua tak w Kościele naszym uczą i uchodząc szkodliwych związków R.P., które się nam już dały znać, incumbit to wczasowi samej R.P., aby w dług nie zachodziła z wojskiem. To jest dolendum, że nigdy z tych długów wyniść nie możemy, choć to ciężką na każdym sejmie zupełną zapłatę obmyśliwamy, jako się stało i na przeszłym sejmie. Trzeba tedy będzie upomnieć się tego, aby exactae rationes na sejmie skarbowe były rachowane^d. Ja rozumiem, że te^e defekty w podatkach dzieją się albo z nas samych, że niesprawiedliwie wydawamy, albo zatrzymawamy podatki, albo poborcom wyciągnięte podatki nie wydają zupełnie, albo niewczesnie. Na nas rozumiałbym uczynić [54v] takie prawo, jako o kwartę. Który szlachcic z której majątności nie wyda uchwalonego podatku, aby odpadał od niej, tak jako starosta albo dzierżawca od starostwa, kiedy z niego kwarty nie da. Większy by to był postrach na nas, aniżeli tysiąc banicji, o które nic prawie w Polsce nie dbają, i owszem, mają to sobie za jakąś galanterią, za jakieści usarstwo i junactwo, i jest to już teraz jako alla modo chować przy sobie banity i infames. I ja wierzę, kiedy byśmy more maiorum mieli przed niemi obrusy rzezać, i domowego, i holenderskiego płótna by nam nie stało. Bardziej się tedy tego boimy, kiedy nas po kalecie musną. Czemu o niewydanie kwarty mało bywa spraw, chyba czasem po zmarłej ręce? Dlatego się to dzieje, iż boją [się] wszyscy stracić starostwa, albo dzierżawy, toż by było i o insze podatki R.P. Strony poborców zaś nie widzę inszego sposobu, jedno ten, o którym też i na przeszłym sejmie traktowano. Kiedy który poborca będzie się źle obchodził, ci Reipublicae respondeant, co go obierają. Modus zaś płacenia wojsku a jakież ma być? Jenó nie ordinaria subsidia, podymne albo pobory, czopowe, kiedy wynijdzie, bo te inwencje jakoś się nam nie nadają i te novitates nam jakoś nie płacą. W czopowym życzyłbym tego poprawić, żeby chodziło tylko przez jedne ręce plus offerentis, nie z rąk do rąk było arendowane, bo każdy na tym oberwie co, a R.P. piskorz, jako ono mówią.

Trzeci punkt Kozacy. Ci, aby według ordynacyi R.P. na przyszłym sejmie byli w rezę swą wprawieni, interest na tym securitati Reipublicae, na co sumptum obmyśliła R.P. nie z poborów ani z podymnego, ale ex annuo redditus suo, które aby tam był i teraz obrócony, omnino tego trzeba, jeśli chcemy mieć i pokój z Turkiem, i pokój doma. Przy tej okazji godna rzecz jest podziękować jm. panu krakowskiemu⁶⁴³ za różne koszty i prace po przeszłym sejmie podjęte, ale mianowicie za te inszym tym ichm. panom, którzy mu dopomagali i sami osobą swą i ludźmi swemi. [55]

Czwarty punkt, pericula od Turek i od Tatarów. Turkom pewnie nigdy ufać nie trzeba, ale mianowicie teraz, kiedy są hac fortuna inflati, bo się cesarz turecki⁶⁴⁴ cum

⁶⁴³ Stanisław Koniecpolski kasztelan krakowski, hetman wielki koronny.

⁶⁴⁴ Murad IV sułtan osmański.

tanto triumpho wrócił z wojny perskiej⁶⁴⁵. Na też tak srogą bestią obławem trzeba i ostępem, jako ono mówią, trzeba pospolite ruszenie uchwalić in casum belli Turcici i dać go J.K.M. w moc. Trzeba providere securitatem Reipublicae przeciwko graviores subitaneos casus i nie wstawiać ją, strzeż Boże, tak in casum może to cesarz turecki w kilkunasta niedziel namniej dwakroć sto tysięcy do Polski posłać, może ruszyć wojska swe rumelskie^c, Siedmiogrodziany, Wołoszą, Multany, Ordy Tatarskie, ali tu będzie wnet siła gości na włości. A my observatis solemnitatibus sejmu, ledwie nie wpół w pół roka, przynamniej we dwadzieścia niedziel, dopiero byśmy de periculo radzieli. Zaprawdę nie w czas. Prawda to jest, że K.J.M. ani hetmani wojska zaciągać nie mogą sine consensu Reipublicae. Jest o tym siła praw, których naprzód była przyczyna wojna moskiewska, przecie jednak o tejże wojnie a. D. 1603 przydano tam w tej konstytucyjce o niezaciąganiu wojsk⁶⁴⁶, że R.P. providere sobie powinna ledwie i extra comitia contra subitanea pericula. Mamy świeży przykład Abazy Basze⁶⁴⁷, który insperate był przyszedł pod Kamieniec pod wojsko nasze w pięciudziesiąt tys. wojska, a wojska R.P. z woluntariuszami ledwo było 4 tys., pospolitego ruszenia uchwalonego nie było, K.J.M. extra Regnum był, wielki to był klimakteryk, wielki paroksyzm na R.P. naszą, że Pan Bóg inaczej to obrócił, sit nomen Domini benedictum. Ta tedy jest moja sentencyja, aby od sejmu do sejmu 12 deputatów było z koła poselskiego na to przysięgłych, żeby in eo casu J.K.M. zasiągnęszy ich rady i zdania, zasiągnęszy także rady i zdania ichm. panów rezydentów i tych wszystkich panów senatorów, do których deliberacje wychodzą, [55v] aby mógł K.J.M. i extra comitia in eo tylko casu, jakom wspomniał, za zgodnem tych wszystkich zdaniem i konsensem, przez hetmany swoje wojska więcej zaciągnąć. Tatarskim zaś niebezpieczeństwem zabiegać upominkami zwyczajnemi i na nie pewny, doroczny sumpt obmyślić na tym sejmie. Zabiegać iusto praesidio, bo o tym ani myśleć, aby się zabezpieczyć tym tylko żołnierzem mogło, który jest za kwartę, chyba by to sam Pan Bóg sprawić mógł, ale i ten wszystko per media zwykły czynić. Niepodobna tedy rzecz trzynastą set człowieka bronić się od tego nieprzyjaciela, który od morawskich szlaków aż do złotego szlaku ma pasy do ojczyzny naszej. Insza to była pierwej, bo i tatarskich ord tak wiele nie bywało i tak blisko, i za kwarciane pieniądze więcej wojska bywało, za dobroć jego mniejsza płaca niż teraz. Rozumiem tedy, aby iusta praesidia na tym sejmie były obmyślane i płaca im na dwie lecie, żeby często nie sejmować, więc rozłożyć na raty podatki, żeby nie było tak ciężko poddanym naszym, gdy nie razem dadzą.

Piąty punkt hiberna i prowiant. A jeśli teraz na tym sejmie nie stanie, to mogę rzec, actum est o królewstwach i o dobrach R.P. obmyśleć trzeba omnino i pomóc żołnierzowi, bo w takiej drogocie wszystkich rzeczy jaka teraz jest, niepodobna aby go jego żołąd wyżywił. Domagać się tedy tego ichm. panowie posłowie nasi mają, aby komisja lwowska in suo robore została, a jeśli na to nie będzie zgoda, przynamniej przez tego niech nie odjeżdżają, aby przy jm. panu hetmanie była deputacja z senatu i z izby

⁶⁴⁵ Wojna turecko-perska zakończyła się podpisaniem pokoju w maju 1639 r. w Kasr-i Szirin.

⁶⁴⁶ Prawdopodobnie pomyłka kopisty, gdyż na sejmie 1603 r. uchwalono jedynie uniwersał poborowy, zob. *Vol. const.*, t. 2, vol. 2, s. 322.

⁶⁴⁷ Abazy pasza beglerbeg sylistryjski, autor samowolnego najazdu na Podole w latach 1633-1634.

poselskiej, na której aby taksa stała, wiele i jakiej żywności na sto koni z łanu królewskie dobra przez leża zimowe mają dać, a to w tych województwach, w sandomierskim, w kijowskim, ruskim, wołyńskim, podolskim, lubelskim, bełskim, braclawskim, czerernihowskim, [56] i żeby tę ustawę wydrukować przy konstytucjach i aby trwała od sejmu do sejmu. Łacno porachować łany w królewskich tych wszystkich województwach, łacno i wojsko porachować. Niechże co sejm dwuletni taka taksa bywa, aż Pan Bóg da tak szczęśliwy czas, że na sejmie kiedykolwiek te hiberna staną i ten prowiant.

Szósty punkt w sprawie niedostatków skarbu J.K.M. Zawszem się ja tym skandalizowałem, kiedy ten punkt ludzie gratitudinem zwali. Nie trzeba to tak zwać, bo J.K.M., jako Pan roztropny widzi to dobrze, że nie mogliśmy mu większej gratitudinem oświadczyć, jako gdyśmy go za Króla i Pana sobie obrali, i powierzyliśmy mu zdrowia naszego, dostatków naszych, a co większa, praw i swobód naszych, ale zgoła przekłada to J.K.M. angustias aerarii sui, ratować to tak, jako niedawnymi czasami J.K.M. chciał, feudi z pewnych starostw. To niepodobna, bo by avulsio a Republica, której się przodkowie nasi strzegli edocti tot malis po onym razie, kiedy się była ta Korona in posteritate Bolesława Krzywoustego na tak wiele części rozdzieliła i w tym tak długo trwała. Dawszy też raz J.K.M. czopowe, teraz go już dać nie możemy, bo już jest na inszą R.P. potrzebę obrócone. Poddani też nasi aby się na to składać mieli przy innych ciężarach, które imminentur po tych złych latach vix possibile. Ten jeden sposób upatrzyła R.P. na przeszłym sejmie, aby połowicę cła morskiego intraty do sejmu pozwoliła J.K.M., na to i teraz abyście w.m.m. panowie pozwolili, życzę i proszę. Dawna jest sentencja „regnum vectigal est parsimonia”⁶⁴⁸, zda się to paradoxum o królach i monarchach mówić, których ma być proprio modo ten przymiot liberalitas, jednak że przecie wszystkie cnoty w sobie miarę mieć mają, toż i ta uprzykrzała się była nad dziadem naszym, Króla Aleksandra Jagiełłowica liberalitas i sieła po jego śmierci R.P. kłopotu zażyła i dotąd jeszcze wykichać się z nich nie może. [56v] Trzeba tedy omnino, aby ta intrata, którą R.P. postanowiła Królom, Panom swym i J.K.M. p.n. terażniejszego aby była in integrum restituta. Opatrzyli stół Królów, Panów naszych przodkowie nasi dosyć splendide, z tej intraty i rodzic K.J.M. śp. żył. Trzeba tedy omnino, aby in executione były pacta conventa i prawa kilku sejmów o tym uczynione, a mianowicie tego przeszłego⁶⁴⁹, trzeba aby się panowie posłowie u skarbu pytali, jeżeli i po tym sejmie przeszłym nie stało się wbrew prawu, aby to wszystko znowu in integrum restitutum było.

Siódmy punkt cła morskie. Taka była moja o tych cłach sentencja, gdym był jeszcze in equestri ordine, iż mi się podobały barzo servatis servandis, to jest, jeśliby nie były przeciwko prawom gdańszczanów, które toż K.J.M. równo z naszymi poprzysiągł i żeby zaś R.P. nie chciała aureo sumptuari, żeby zaś droższa wędka nie była aniż ryby, w tym pierwszym moim respekcie już mi aż nazbyt na przeszłym sejmie satisfactum. Siedziałem na tej deputacyjej, kiedy komu iurium gdańszczan cognitio była, nie mogę inaczej bona conscientia, niż jeno że żadnego ubliżenia w tym gdańszczanie w prawach swych nie mają. Fundują się na przywileju Króla śp. Stefana toruńskim. Ten był prywatny, był sine consensu ordinum, był taki, przeciwko któremu się drugi pie-

⁶⁴⁸ Cicero, *Paradoxa Stoicorum*.

⁶⁴⁹ Konstytucja sejmu 1638 r. „O ekonomjach” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 311-312).

czętarz protestował w Bydgoszczy, nieboszczyk ksiądz [Wojciech] Baranowski biskup naonczas przemyski i podkanclerzy koronny. Już tedy bez wszelkiej kontrowersyi na przeszłym sejmie prawem uchwalonem *communi ordinum consensu* przyznała R.P. *ius suum* do tych cel. Jaka kontumacyja gdańszczan się stała, jawna rzecz jest. In *gremio Reipublicae* bywszy, ani sejmu, ani prawa nie słuchali, *constitutiones Reipublicae ludificationibus* zbywali, *ad exteros principes* [57] *legationes* wysyłali, wyprawiając ich in *societatem* przeciwko R.P., *exteros legatos* i dotąd u siebie chowają, a nie bardzo przychylnych R.P., jako angielskiego i francuskiego, wojsko zebrali i długo go mieli in *possessionem*, grunta biskupa kujawskiego *inviolerunt* i tam sobie *fortece* przyczynili, *invaserunt* także grunty opata oliwskiego i tam też takie sobie *municije* poczynili. A co większa, śmieli to przed komisarzami udawać, iż oni nie należą do R.P., tylko do Królów Polskich, że nie przysięgli teraz R.P., jeno K.J.M., iż umawiać się około tego cła chcą z K.J.M., nie z R.P. Owo zgoła wszędzie ich są progresy takie, które jawnie ukazują ich *contumaciam* i *hostilitatem* przeciwko J.K.M. i R.P. Już to próżno tuari *pingues recalcitrant*, bo ich utuczely *dostatki* nasze. Te miasta pruskie zdadzą się *praeferre alium statum* tej R.P., nie z nami *pospołu*. Dał mi znać wielki człowiek temi czasy, iż w Toruniu, gdy jm. ksiądz biskup terażniejszy chełmiński⁶⁵⁰ z Najświętszym Sakramentem w dzień Bożego Ciała procesyją chciał odprawować, wazeli się *impio et nefario ausu* łańcuchami ulice spinać i nie dopuścili mu, aż się *cum suo contemptu* i Boga naszego, z wielkim *dyshonorem totius cleri* wrócić do kościoła musiał. O Boże mój, a my cierpiemy takie rzeczy in *regno catholico* właśnie, jako by się to w Anglijej albo Olandyjej działo. A co to inszego sprawuje, jedno nie *arogancyja* ich, *arogancia* pochodzi z *dostatków*, *dostatki* z nasze *samych*. Jużby ‘kiedy to w kole’ tedy naonczas się ‘obaczyli’, ale w tej z gdańszczany sprawie nie słów, ale raczej samej trzeba rzeczy. Krótko mówiąc nie masz *sposobów ad resistendum contumaciam gdańszczanów*, jedno dwa: albo [57v] *zaniechać z niemi commercia* wszystkie, bez czego Polska wytrwać może kiedy *redire* zechce *ad priscum morem maiorum*, a *zaniecha* tak *bezecnego luxu*, który w ojczyźnie naszej coraz to większą górę bierze. Drugi jest *sposób divertere commerciam* od nich i to *łacno*, kiedy zechce R.P., ale nie pisać te *particularia* i artykuły nasze, dosyć tak będzie napisać, aby panowie *posłowie nasi omnes rationes ineant*, jakoby z gdańszczanami R.P. *iura et dignitatem suam vindicare* mogła.

Ósmy punkt komisja *cum exteris*. Zawszem ja to obserwował, że z tych komisyi nie miało nic być, na których siła R.P. należy z *pogranicznymi państwami*, bo sieła się ich kazało *kłaść in numerum commissarium*, żeby tylko w druku byli, a więc że ledwo ich cztery albo pięć było z kilkudziesiąt, co mieli *wołą być*. Rozumiem tedy, aby to *konstytucyją numerum commissariorum* nie *kłaść*, ale *puścić to na arbitrium K.J.M.*, boć o takie rzeczy samemu K.J.M. trzeba *żądać poddanych swych* i mieć *koszty* ich w *miłościwej konsyderacyjej* i *pamięci swej pańskiej*. Bo trzeba, aby ci *komisarze pro honore et dignitate ojczyzny naszej*, *narodu swego* stawali, co być bez *kosztu* nie może. Życzę i tego, aby na każdą komisyją *sześć*, *najwięcej ośm* *komisarze* *naznaczeni* bywali, to wiem dobrze, *com z ust samego palatini Hungariae* *słyszał*, *kiedym był od K.J.M.* na

⁶⁵⁰ Kasper Działyński biskup chełmiński.

wesele syna⁶⁵¹ jego posłem teraz będąc w Baden⁶⁵², że nie miało być z strony węgierskiej komisarzów więcej pięciu abo sześciu.

Dziewiąty punkt minica. Jeśli się to *ordinibus* będzie zdało zniżyć ją, i ja nie jestem od tego, tylko *hac adiecta conditione*, żeby ją nie razem barzo zniżył, ale *sensim*, i żeby zaraz tej i *proportionaliter* zniżone *praetia rerum* były, *simul et semel*. Drobna monetę być nie widzę żadną potrzebę, bo jeszcze mamy tej starej złej i nazbyt, trzeba by nam jej wszytkiej pierwej zbyć, jako ona baba złego kożucha. Gdyby zaś ją bito, boję się, żeby się nie znowiło *ex ista commixtione metallorum* pierwsze *malum* i nie mogę *bona conscientia* [58] pozwolić na bicie drobnej monety, jeno żeby ją bito szczerosrebrną, choć i drobną, jako się dzieje w Moskwie.

Dziesiąty punkt komisya moskiewska. Życzę, aby się ta odprawowała *cum dignitate Reipublicae et securitate*, naznaczywszy wielkich ludzi komisarzami i *praesidium* przydawszy.

Jedenasty punkt wybrańcy. O tych statuere nic nie możemy, aż będziemy wiedzieć *rationem*, jako się ta komisya wybraniecka odprawiła po wszytkiej Koronie z przeszłego sejmu uchwalona⁶⁵³.

Dwunasty punkt Tatarowie litewscy. Ci są R.P. barzo potrzebni, doznaliśmy tego i w moskiewskich ekspedycjach i na wojnie chocimskiej. Rozumiem także na to potrzebną być komisją, aby przy swych nadaniach od Królów, Panów naszych i przy swych przywilejach cali zostawali.

Trzynasty punkt Inflantczycy. Ci godni są za swą wiarę i cnotę wielkiej od R.P. wdzięczności, niech wždy będzie *differentia* między temi co zdradzieli, a między temi, co wiary dotrzymali R.P., boć nie darmo powiedziano „*peccat qui recte facit dum vitia prosunt*”. Zaprawdę godni są kompasji tej miary, iż gdańszczanom, którzy się z R.P. tak obchodzą, teraz zapłacono ich dług dobrze więtszy, a ci niebożęta, dla ojczyzny naszej *exules*, nie mogą się dobrze mniejszej sumy doczekać. Słusna rzecz jest, aby R.P. *ineat rationes* do zapłacenia im tego, co raz obiecała i co im dać *ex lege publica* powinna.

Czternasty punkt nagroda siewierskim żołnierzom. Lubo to sierpijski powiat w Siewierszczyźnie od R.P. odszedł, jest jednak czym z łaski Bożej tym żołnierzom nagrodzić z tego, co się przy R.P. zostało, by tylko to było w swę rezę wprawiono. Na co naznaczona jest z przeszłego sejmu komisja i komisarze⁶⁵⁴. Ta, jeśli doszła i jako się odprawiła, tam będzie plac na sejmie pytać i dowiedzieć się o tym i po tym *ex recupere consilium* i około nagrody tych żołnierzów sierpijskich.

Piętnasty punkt egzekucya *ex banitis et infamibus*. [58v] Szesnasty punkt o banicjach i infamiach sejmowych, te materie dwie przy drugich słusnie by miały być traktowane *in correctura iurium*.

⁶⁵¹ István Esterházy; jego ojciec to Miklós Esterházy.

⁶⁵² Jakub Sobieski towarzyszył królowi Władysławowi IV w podróży do Baden.

⁶⁵³ Konstytucja sejmu 1638 r. „Wybrańcy” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 317).

⁶⁵⁴ Konstytucja sejmu 1638 r. „Kommissya woiewodztwa kijowskiego z czerniechowskim do rozgraniczenia” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 326-327).

Siedemnasty punkt *violatio pactorum* od Szwedów. Około tej trzeba, żebyście w.m.m. panowie zlecili panom posłom swym, aby się znieśli z stanami R.P. i aby takich sposobów szukali, jako by się temu zawczasu zabiegło.

Osiemnasty punkt margraf brandenburski⁶⁵⁵. Życzę ja, aby R.P. co raz postanowi, tego się trzymała, jako mamy w konstytucji 1611 o lennie pruskim⁶⁵⁶, czterem braci z potomstwa ich to lenno R.P. pozwoliła, że Pan Bóg reducit to do dwóch osób, niechaj ci zażywają, ponieważ tak R.P. chce, póki ich i plemienia ich stanie, ale żeby te gentia multiplicare jeszcze z nowa, nie rozumiem i R.P. tego nie życzę, a co wiedzieć na co Pan Bóg czyni, może to prędko ad Rempublicam znowu redire co tak marnie z ręki się ich wysliznęło.

Dziewiętnasty punkt indygenat pana Milhama⁶⁵⁷. Ma li się prawda rzec, nobilitacyje, indygenaty nie miały by dane być, jeno propter singularia in Rempublicam merita, jakie dawano indygenaty, Bekieszom⁶⁵⁸, Temnikom⁶⁵⁹, Farensbachom⁶⁶⁰, ale że K.J.M. już to po kilka sejmów gorące instancyje za tym sługą swym czyni, rem indignam rozumieć, odmówić to żądaniu K.J.M. cośmy przedtym czyniwali in favorem jego, gdy jeszcze był Królewiczem polskim, nie panem naszym. Zaczym, jeśli zgoda będzie drugich województw, nie życzę, aby mieli przeczyć temu panowie posłowie nasi, ponieważ też jako mam wiadomość i przed tym na tym to sejmiku na to pozwalali.

Dwudziesty punkt książę de Croie⁶⁶¹. Jeszcze na przeszłym sejmie nie właśnie był R.P. konsensus, jeśli on dług powinna płacić, przeto życzę, aby na tym sejmie z nowa serio tych rzeczy cognitia i decyzja była. Jeśli się to znajdzie, żeby R.P. płacić powinna słusznie inire rationes, aby był zapłacony ten dług. Ozywał ci się na przeszłym sejmie ten książę de Croie, żeby sobie życzeł na Lęborku i na Bytowie wytrzymać ten dług, ale to już być nie może, bo K.J.M. rozdał już te starostwa ludziom wielkim i zasłużonym. Idzie tu de libertate nostra, bo w Polsce [59] trudno brać, co komu dano i na swe przywileje Królowie, Panowie nasi przysięgają, bo już to zasiano, czego afektował ten książę de Croie.

W suplemencie instancyjej K.J.M. są trzy punkta.

Pierwszy punkt posag Królownie jejm.⁶⁶² Cieszymy się z tego wielce poddani J.K.M., iż tak świątobliwych rodziców krew Królów, Panów naszych już jest z łaski

⁶⁵⁵ Zygmunt Hohenzollern margrabia brandenburski, syn Jana Jerzego Hohenzollerna elektora brandenburskiego.

⁶⁵⁶ Konstytucja sejmiku 1611 r. „Lenno pruskie” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 1, s. 14).

⁶⁵⁷ Wł. Gebhard Milnheym, dworzanin królewski. Otrzymał indygenat na sejmie 1641 r., „Indygenat urodzonego Gebharda Milnheyma” (*Vol. const.*, t. 4, vol. 1, s. 25).

⁶⁵⁸ Władysław i Gabriel Bekiesz otrzymali indygenaty na sejmie 1593 r., zob. „Deklaracya indigenatus panów Bekieszów, Władysława i Garbiela” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 2, s. 201-202).

⁶⁵⁹ Wł. Temruk Szymkowicz za zasługi wojenne otrzymał indygenat na sejmie 1601 r., zob. „Temruk” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 2, s. 284).

⁶⁶⁰ Informacja nieścisła. Jerzy Farensbach jako Inflantczyk nie musiał uzyskiwać indygenatu, na sejmie 1587-1588 został zobligowany jedynie do złożenia przysięgi wierności, zob. „Potwierdzenie daniny w Inflanciech Ierzemu Farensbekowi” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 2, s. 85).

⁶⁶¹ Książę Ernest Bogusław de Croy, siostrzeniec ostatniego księcia pomorskiego Bogusława XIV.

⁶⁶² Anna Katarzyna Konstancja Waza, córka Zygmunta III Wazy.

Bożej in ea aetate, iż onej postanowieniu już J.K.M. zamyśla. Życzymy, aby to cedat na sławę et in bonum Reipublicae i zwyczaje przodków naszych, ale i pacta conventa z K.J.M. śp. Zygmuntem III do tego nas wiążą, żeśmy powinni Królownie jejm. posag dać. Quotam jego trudno to określić. Ja rozumiem, aby taki posag dać, jaki się dawał ostatnim Królowom, przed Królową jejm., babom i siostram Króla Augusta, boć principes nie dla posagu się zwykli żenić, ale dla splendoru, spowinowacenia. Dom rakuski, którego dom jest tak wielki, nie tylko w chrześcijaństwie, ale i po wszystkim świecie, jako przed tym, tak i teraz, choć teraz droższe są lata, a nie zwykł dawać większych posagów, wszak to jest w oczach naszych. De quota jego ʼżadna bez kosztu rzeczʼ aby się znieśli panowie posłowie nasi z stanami i na co zgoda będzie, aby od tego i oni nie byli, za tą okazją życzę, ponieważ R.P. daje posagi córkom Królów, Panów swych, aby też taka lex stanęła, aby Królowie, Panowie nasi jako i sami żenić się nie mogą, tak ani też córek swych, ani siostr swych aby nie wydawali sine consensu totius senatus, czego trzeba aby się pilnie domagali ichm. panowie posłowie nasi.

Drugi punkt eliberacja Królewicza jm. Kazimierza. Nie możemy, jeno wszyscy być żałośni ex tam adverso Królewicza jm. casu, iż apud christianissimum regem tak się nie po chrześcijańsku obchodzą z Królewiczem⁶⁶³ i z tak bliską krwią jego i małżonki jego, pozwolić ʼto armemʼ. Słuszna, aby jeśli tego trzeba będzie, takąż asekuracją dali i panowie posłowie nasi z drugimi posłami królowi francuskiemu⁶⁶⁴, jako ją dali panowie senatorowie, której kopia, słuszna rzecz, aby była pierwej w izbie poselskiej czytana dla informacyj panom posłom. Jeśliby [59v] ta legacja od J.K.M. nie eliberowała Królewicza jm., życzę tedy aby R.P. ineat rationes eliberowania jego, to jednak ostrzegłszy, aby się w nowe pericula i w nowe labirynty i w trudności nie wplątała, a mianowicie teraz, kiedy na cesarza tureckiego po szczęśliwej wojnie jego z Persami oko czujne R.P. mieć trzeba.

Trzeci punkt strony gdańszczan. Jużem go ja dotknął inter puncta instrukcyj J.K.M.

Nie godzi się nam jeno wdzięcznie przyjąć intercesyj J.K.M. za Królewiczem jm. Karolem biskupem wrocławskim i samego Królewicza jm. petitum. Siela debemus świątobliwej pamięci rodzica jego, siela debemus meritis K.J.M. p.n., brata J.Ks.M.⁶⁶⁵, siela debemus i Królewiczowi jm., znacznemu przeciwko narodowi naszemu afektowi. Życzę i ja z miejsca mego, aby to postulat Królewicza jm. miejsce miało i w województwie naszym. Kiedy jm. ksiądz biskup płocki⁶⁶⁵ sam na to pozwolił his conditionibus adiectis, aby Królewicz jm. skoro by doszedł posesyjej tego biskupstwa, toż powinien był uczynić, do czego obowiązała R.P. lege publica śp. rodzonego Królewicza jm. Olbrachta⁶⁶⁶, gdy na biskupstwo krakowskie swój mu konsens dała. To jest, aby praestito iuramento zasiadł swój stół senatorski, żeby actu praesbiter był. Przodkowie nasi na to fundowali biskupstwa, których u nas dosyć niewiele, aby biskupi episcopalia munia odprawowali

⁶⁶³ Królewicz Jan Kazimierz uwięziony we Francji na rozkaz kardynała Richelieu.

⁶⁶⁴ Ludwik XIII Burbon król Francji.

⁶⁶⁵ Stanisław Lubieński biskup płocki.

⁶⁶⁶ Jan Albrecht Waza, syn Zygmunta III Wazy, biskup krakowski i warmiński, zm. 1634 r.

i my non imitemur w tym exempla externa, ale stosujemy się ad priscam et piam przodków naszych simplicitatem.

Puncta zaś, lubo nie specyfikowane w instrukcyjnej J.K.M., te nam być potrzebne rozumiem.

Pierwszy, correctura iurium. Ażas ta nie potrzebna dla samych dylacyi i kalkulacyi w dochodzeniu sprawiedliwości świętej, które coraz to większe wymyśla subtelność i przewrotność ludzka. Jużby to było na elekcyjnej stanęło, jeno dwaj albo trzej tę tak świątobliwą rzecz dla jakichsi prywatnych [60] respektów swych rozerwali, a my przecie nie przestajmy urgere tak dobrej rzeczy. Milczeniem się nic nie sprawi w R.P. wolnej i trzeba się domawiać, i czasem, choć z mierzią, a przecie się domawiać. Mamy u siebie domestica exempla. Takeśmy długo wołali i o Żywiec, i o Warmię, i o minicę, że przecie R.P. tandem aliquando musiała odnieść w tym wszystkim satysfakcją swoją, także i o kompozycją inter status. Tu już trzeba czynić i strony correcturae iurium, nie ustawać, solycytować in theatro Reipublicae o nią. A zaś choćby nic innego nie było, sama blasphemia przeciwko Bogu, dla której Bóg zwykł całe państwa et imperia karać, niepotrzebnie swego forum i swego procesu. Ba, zdrętwieliśmy, kiedyśmy usłyszeli, iż znalazł się tak bezecny jeden arianin, który śmiał targnąć się plugawemi ustami swemi pod ten Trybunał na jednym posiedzeniu z bezecną blasphemią na Boga naszego w Trójcy Świętej Jedyne. Przodkowie nasi m.m. panowie dobywali broni swojej, gdy Ewangelią czytano. Ta Ewangelia nam opowiada Boga w Trójcy Jedyne, a my będziemy blasphemus karać tylko wieżę i grzywnami. Zaprawdę impar tanto delicto poena.

Drugi punkt Trybunał Koronny. W którym sprawiedliwość święta wielką moram patitur, że województwa nasze tak nierychło dochodzą dla tych województw, które się statutem wołyńskim sądzą. Trzeba by przedsięwziąć sposób jaki do poprawy tak wielkiego defektu w tej R.P. naszej, albo sowite deputaty obierać, z których by jedni cały rok sądzili w Piotrkowie, a drudzy w Lublinie, albo dać ten przyczynek Trybunału od św. Bartłomieja [24 sierpnia] do św. Franciszka [4 października] tym województwom, aby się ich konserwaty sądziły na każdy rok in hoc intervallo, ażeby ordinem nie przerywali województwom małopolskim, owo zgoła trzeba jakikolwiek sposób wymyślić, żeby w Lublinie województwa nasze prędzej dochodziły. Regna sine iustitia są mera latrocinia. [60v]

I to źle barzo, że dawają od Trybunału w kilkudziesiąt mil roki o takie rzeczy, o jakie by dawać nie miano. Trzeba to necessario praescribere lege, bo in hac servitute liber populus wytrwać długo nie może, a zwłaszcza, kiedy go to od brata jemu równego potyka, i od tego, co on go tego roku sądzi, a on zaś może drugiego roku sądzić.

Trzeci punkt Trybunał Radomski. I tego trzeba poprawić, jeśli do niego przydzie. Zaprawdę siła się domyśla nad prawo desertat i abiurat województwu ruskiemu nie przyjęto, a konstytucja 1635⁶⁶⁷ expresse każe je przyjmować i do czterech lat czas im naznaczała. A ktoż tu ma być większy, czy lex, czy Trybunał Radomski, który jest portus legis? Po cóż conditur leges kiedy ich nie słuchają?

⁶⁶⁷ Konstytucja pierwszego sejmiku 1635 r. „Trybunał Radomski” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 263-264).

Czwarty punkt życzę, aby i w tym poprawa była, żeby się zahamowało tak wielkie pieniactwo o te chłopy. Naprzód niech by prima notitia była proskrybowana, choć już triennio. Wźdyć Polska nasza nie jest częścią jaką świata, chłop też pewnie nie uciecze do Indyjej, ani do Ameryki. Kto się o nim będzie szczerze pytał, dowie się o nim we trzech leciech, jeno jest sieła takich piniaczów, co o chłopy nie dbają, jeno o grzywny, bo im to więcej intraty uczyni i owszem, drudzy ledwie nie umyślnie chłopom każą uciekać, żeby jeno za każdego pięćset grzywien wziąć. Kiedy kto ma chłopą oddać, niech by go oddał, post avisationem we dwie niedzieli i extra terminum, bo jest to zaprawdę summa servitus. Ja oddaję, o co mię pozywają, a ten co mię pozywa, brać go nie chce, jeno in termino to interim trzeba chłopą strawować, trzeba go strzec, a cóż to za sprawiedliwość taka? I to niedobra, przeda kto komu majątność, a on potym i we dwadzieścia, i we trzydzieści lat pozywa o chłopy zbiegłe z tej majątności, których nigdy nie był in possessione, nie podano mu ich w inwentarzu, a on przecie tylko żeby się pieniał, to pozywa. Trzeba dla Boga omnino i takiej pieniej zabieżeć. [61]

Piąty punkt okazowanie. Na przeszłym sejmie patrząc na tak lada jakie odprawowanie aktu tego zgoda była wszytkiej izby poselskiej, oprócz dwóch posłów, aby go omnino abolere, a tylko żeby w te czasy było, kiedy pospolite ruszenie ^eode prawdy^e uchwałą. Życzę, aby tego teraz panowie posłowie nasi poparli na tym sejmie, żebyśmy niepotrzebnie nie czynili tej komedyjej i tego z siebie pośmiewiska.

Kończąc to zdanie moje proszę ichm. panów posłów, którzy się na żądanie nasze tej R.P. usługi i nas braci swych podejmą, aby nie przyjeżdżali cum solis contributionibus, ale też z jaką pociechą wolności i praw naszych, tak ci to bywało za przodków naszych, w natrudniejszych czasach najwięcej sobie u Panów swoich wyjed nawali praw i wolności według onego dicterium dawnego: „facio ut des, do ut facias”. Życzę, aby ichm. i to, co by w inszych województw artykułach było ad bonum publicum należącego, promowowali. Wszak jedna to jest R.P., jedna też wszytkich ma być cura et sollicitudo około dobra pospolitego.

^a w Rp. 2 każdy ^b w Rp. 2 różne ^c słowo nadpisane nad wierszem tą samą ręką ^d słowo nadpisane tą samą ręką nad przekreślonym, nieczytelny wyraz ^{e-e} lekcja niepewna ^f w Rp. 1 błędnie Kumelskie ^{g-g} w Rp. 1 błędnie J.K.M.

3. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 25 sierpnia 1639 r.

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 225, k. 399-403v – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Wojciech Czarnołoski Orzeszko wojski grabowiecki w dniu 27 sierpnia 1639 r. [Sabbatho post festum Sancti Bartholomaei Apostoli proximo a. D. 1639].

Inne rękopisy: **Rp. 2** Bibl. Oss., rkp. 1926, k. 64-66 – kopia.

LSB 1572-1668, s. 158-162.

Instrukcja sejmiku bełskiego od J.K.M. pro die 25 augusti w Bełzie złożonego [399v] na sejm walny warszawski roku 1639 dana ichm. panom posłom zgodnie obranym, to

jest w. jm. panu Mikołajowi Ostrorogowi podczaszemu koronnemu, rohatyńskiemu, drohobyckiemu etc. staroście, jm. panu Adamowi z Komorowa Komorowskiemu podsędkowi bełskiemu, jm. panu Janowi Łychowskiemu i jm. panu Andrzejowi Romanowskiemu.

Którzy po przywitaniu J.K.M. p.n.m. i po oddaniu wiernego poddaństwa naszego podziękują J.K.M. za tę miłościwą pieczę J.K.M. o R.P. naszej, iż providere raczy wszytkiem potrzebom onej i do zabiegania temu wszytkiemu nas invitare jako wierne poddane swoje.

A potem naprzód uczynią staranie o to panowie posłowie nasi, żeby prawo de senatus consultis et de reddenda ratione z nich R.P. do skutku przyszło, czego domagać się pilno u ichm. panów senatorów na tym sejmie zlecamy panom posłom naszym.

Po tym zaraz in pacta conventa wejrzą panowie posłowie nasi i którym stało się dosyć, za to podziękują J.K.M., a w czym by nie stało się dosyć, będą prosić J.K.M., aby to miłościwie uczynić raczył.

Na opatrzenie stołu J.K.M., jakośmy pozwolili na przeszłym sejmie połowicę ceł morskich do sejmu drugiego⁶⁶⁸, także i teraz pozwolą panowie posłowie nasi, aby połowica intraty z tych ceł, gdy się w swój porządek wprawia, dochodziła J.K.M. A iż dosyć stołu królewskiego prowizyja jest opatrzona w dawnych konstytucyjach, życzymy, aby według nich in integrum restituta była wszytka intrata stołu królewskiego, co iniungimus panom posłom naszym efficere, aby i według pacta conventa, i według konstytucyjej dosyć się działo w tej mierze R.P. Dowiedzą się także u skarbu J.K.M., jeżeli de novo prawom tym o dobrach stołu K.J.M. ubliżenie jakie w przeszłym sejmie nie stało się.

Królewnie jejm.⁶⁶⁹ na posag ex contributionibus [400] publicis pozwalamy, tak jako przodkowie nasi przed tym stawali i jako jest in pactis conventis z Królem ś.p. ojcem K.J.M., tego jednak dojrzą panowie posłowie nasi i postarają się, aby taka konstytucyja stanęła, żeby sine consensu senatus elocatio in posterum tak córek, jako i siostr królewskich nie bywała.

Musi to być rzecz żałosna R.P. naszej, co ponosi w osobie swojej Królewicz jm. Kazimierz⁶⁷⁰, co zlecamy panom posłom naszym, aby około tego znosili się ze wszytkiem województwy i jeśliby do eliberacyjej Królewicza jm. zdała się być potrzebna asekuracyja od posłów koronnych i W.Ks.L., takowa, jako już ichm. panowie senatorowie obojga narodu uczynili, na takową i panowie posłowie nasi pozwolili mają. A jeśliby i za tym poselstwem J.K.M. nie był Królewicz jm. eliberowany, pozwalamy panom posłom naszym znosić się z drugimi województwy i inne takowe rationes, które by R.P. w nową trudność i niebezpieczeństwo abo w ligę jaką nie zawodziły.

Królewiczowi jm. Karolowi na koadjutorię biskupstwa płockiego, jako o to żądać raczy, pozwalamy, takowym jednak sposobem, aby natenczas, kiedy przyjdzie ad possessionem biskupstwa i stołek senatorski zasiadł i ad munia episcopalia obeunda był poświęcony.

Odjazd J.K.M. za granice państwa swego wiemy to, iż dla opatrzenia zdrowia J.K.M., na którym zawisło zdrowie R.P. naszej, ex causa legitima był, ale iż w tym baczymy exemplum na potym R.P. nazbyt szkodliwe, tedy zlecamy panom posłom naszym, żeby

⁶⁶⁸ Konstytucyja sejmu 1638 r. „O ekonomiach” (*Vol. const.*, t. 3, cz. 2, s. 311-312).

⁶⁶⁹ Królowna Anna Katarzyna Konstancja Waza.

⁶⁷⁰ Aresztowanie królewicza Jana Kazimierza we Francji; w celu jego uwolnienia wysłano poselstwo.

prawo in posterum stanęło takowe, aby odjazd nie tylko Pana samego z Korony nie bywał sine consensu ordinum, ale też i osób Domus Regiae.

Feudum kurlandzkie ponieważ sine consensu Reipublicae jest dane, w czym rozumiemy być ubliżenie i prawa pospolitego, i R.P., pytać się będą panowie posłowie nasi, czemu się to stało i ostrzegą w tym całości praw naszych i dignitatem R.P., żeby to na potym warowano wyraźną konstytucją, żeby feuda Reipublicae sine consensu ordinum ani dawane, ani odnawiane nie były.

[802] O konkluzjach sejmowych, jako są trudne, et cum indignitate Reipublicae, słysząc w instrukcyj J.K.M. i z relacyj panów posłów naszych przeszłych, bardzo nas to afficere musi. Przeto zlecamy panom posłom naszym, aby huic mało zabiegali, jako mogą, a mianowicie takowym sposobem rozumiemy. Naprzód, aby poseł, także i senator, który we trzy niedziele po zaczęciu sejmu przyjedzie do Warszawy, aby nie miał potestatem contradicendi temu, na co zgoda będzie. Potym, żeby izba poselska znosiła się [z senatem], i to na tym często upatrując konsultacje swoje, deputowanych z senatu sześci osób, z koła poselskiego także sześć aby były na to, żeby podpisywały konstytucje, które staną jakie. Jm. książdz sekretarz wielki imieniem J.K.M., a pan marszałek poselski aby po sejmie już nie chodził na korygowanie konstytucyj, gdyż tam [się] zwykły po sejmie drugie sejmy odprawować, ale żeby je do grodu podał dnia trzeciego podług prawa. Propozycyjej nowych, o których w instrukcyjach na sejmiki nie uczyniono by wzmianki, żeby nie wnoszono do izby poselskiej. I teraz na tym sejmie, jeśliby co proponowano, co w instrukcyj na sejmiku naszym nie było, na to nie mają pozwalać panowie posłowie nasi.

A przystępując do punktów proponowanych od J.K.M., zapłatę naprzód wojsku, które było w służbie R.P., potrzebną być rozumiemy. Dlaczego zlecamy to panom posłom naszym, aby rationes skarbu koronnego pilnie inkwirowali, prowenta R.P. na sejmie przeszłym uchwalone, jeśli wszystkie zniesione są do skarbu i jeśli nie obrócone na inszą jakąś stronę, contra mentem Reipublicae, aby tego dojrzeli. A do zapłaty długu R.P., jakikolwiek się znajdzie i do opatrzenia proporcjonalnej obrony R.P. na czas dalszy, to jest do sejmu drugiego ordynaryjnego aby się przychyliłi za zgodą wszystkich województw, naznaczywszy i złożywszy nam sejmik po sejmie w kilka niedziel na obieranie poborcy i na przesłuchanie relacyj sejmowej i rachunków skarbowych.

Tureckie periculum iż J.K.M. przekładać nam raczy, na to nie baczmy inszej rady natenczas, tylko żeby pospolite ruszenie in hunc casum złożone było podług praw dawnych.

[401] Kozackie swawoleństwo, iż za łaską Bożą, za opatrnością J.K.M. i czułością ichm. panów hetmanów, za to dziękujemy Panu Bogu i J.K.M., a panom posłom zlecamy, aby ichm. panom hetmanom in facie Reipublicae pro re bene gesta podziękowano, z osobna zaś jm. panu krakowskiemu⁶⁷¹ za tę pracę, którą podjął raczył z odwagą zdrowia swego około restaurowania Kudaku⁶⁷² i ordynacyj kozackiej, i że od konfederacyj wojsko powściągnął, za to wszystko imieniem naszym podziękują. Potym także podzię-

⁶⁷¹ Stanisław Koniecpolski kasztelan krakowski, hetman wielki koronny.

⁶⁷² Kudak, twierdza nad Dnieprem wzniesiona w celu uniemożliwienia wypraw kozackich na Mo-
rze Czarne.

kują jm. panu podczaszemu koronnemu⁶⁷³, który z ochoty swojej i miłości naprzeciwko R.P. pomagał tych prac wojennych jm. panu krakowskiemu, także ksiączęciu jm. koniuszemu koronnemu⁶⁷⁴, który znaczny poczet ludzi tamże stawiał, także jm. panu strażnikowi koronnemu⁶⁷⁵. A o to się postarają przy tem panowie posłowie nasi, żeby podług ordynacyjej sejmu przeszłego była dostateczna i perpetua provisio na to tam kudakowe praesidium, także i na upominki tatarskie.

Protestacyje przeciwko konstytucyjom uczynione, żeby in facie Reipublicae tylko czynione były, albo przed tymi deputaty, którzy, jako się wyżej wspomniało, mieliby być do podpisowania konstytucyjej zgodnych. A kto by, nie uczyniwszy tak, protestował się w grodzie, takowa protestatio aby była invalida.

Sejmy ordynaryjne dwuletnie żeby tak były składane, jak teraz o tym czasie pod jesień, o to prosić będą J.K.M. panowie posłowie nasi, toż i konstytucyją aby było obwarowano.

Hiberna wojsku kwarcianemu żeby do skutku przywiedziona była podług komisyej lwowskiej, rozumiemy być rzecz bardzo potrzebną, bo jeśliby w takowym nierządzie wyciągania stacyjej przez żołnierze miała być dłużej R.P., straciłaby pewnie miasteczka wszystkie, jako i teraz srodze już są przez to same zniszczone.

Komisya gdańska strony cel morskich iż nie przyszła podług konstytucyjej sejmu przeszłego⁶⁷⁶ do skutku, jako to z instrukcyjej J.K.M. zrozumieliśmy, bardzo nas afficit i poruczamy to osobiłwie panom posłom naszym, aby na tym sejmie cum ordinibus Regni omnes rationes ineant, jakoby R.P. ius et dignitatem suam [401v] vindicare mogła. A iż na przeszłym sejmie ze wszystkich cel, między którymi i piławskie jest inkludowane, miała mieć R.P. połowicę reddituum, tedy dowiedzieć się mają panowie posłowie nasi, jeśli z tego cła, które teraz wybierają w Piławie, dostało się co na R.P.

Postarają się i o to panowie posłowie nasi, żeby konstytucya na tym sejmie stanęła naprzeciwko kawalerzyjej, żeby się nie ważył nikt na potym wznawiać tego.

Widziemy to i sami, iż komisye z pogranicznymi państwami, na których R.P. wiele należy, z tej przyczyny nie dochodzą, iż wielka liczba wpisuje się komisarzów. Przeto zlecamy panom posłom naszym, aby tych komisarzów mianowanie przy K.J.M. samym zostawało i liczba ich aby była pro arbitrio J.K.M.

Ponieważ tak nowe onus na R.P. nastąpiło dla zabezpieczenia swejwole Kozaków Zaporoskich, jako dawno na upominki tatarskie sama tylko Korona sustinet, a że jest fundamentem pokoju z cesarzem tureckim⁶⁷⁷ i z Tatarami, na którym tak Koronie, jako i W.Ks.L. należy, postarają się panowie posłowie nasi, aby ichm. panowie bracia nasi W.Ks.L., jako unia święta ukazuje, w tym nas ratowali.

Wiele się myłki w rachunkach publicznych przez to daje, że do wiadomości prowentów R.P. i podatków nigdy się dowodnie przyjąć nie może. Starać się o to będą panowie posłowie nasi, aby lege publica był adstrictus poborca każdy do tego, żeby po wysłuchaniu posła J.K.M. rachunek uczynił przed bracią perceptarum i expensarum,

⁶⁷³ Mikołaj Ostroń podcasy koronny.

⁶⁷⁴ Dominik Władysław Ostrogski-Zasławski koniuszy koronny.

⁶⁷⁵ Samuel Łaszcz strażnik koronny.

⁶⁷⁶ Konstytucja sejmu 1638 r. „Cła morskie” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 314-315).

⁶⁷⁷ Murad IV sułtan osmański.

a te rachunki panowie posłowie z sobą na sejm brać mają dla ułatwienia i zrozumienia prędszego rachunków skarbowych generalnych, także jako wiele kwarty z starostw którego województwa się znajdzie. A przy tem i tego dołożyć w tejże konstytucyj, aby jm. podskarbi na początek sejmu przyjeżdżał cum rationibus skarbu.

Lenno pruskie aby według konstytucyj 1611⁶⁷⁸ tak tylko zostawało, dojrzą tego pilnie panowie posłowie nasi.

Na korekturze iurium jako wiele należy R.P., jawna rzecz jest i nieszczęściu to naszemu przypisujemy, że tak długo rzecz potrzebna skutku swego wziąć nie mogła.

Iż dla zagęszczenia spraw województw ruskich i ukraińskich województwa drugie małopolskie tak nierychło na Trybunale dochodzą, afficere to nas musi, przeto panowie posłowie nasi omnes rationes [402] inibunt, jakoby się to poprawić mogło na tym sejmie. Dochodzi też to nas wiedzieć, że Trybunały tactos terminos nazbyt daleko pociągają, postarają się panowie posłowie nasi, aby i to publica lex zahamowała.

Okazowanie, iż się we wszystkich prawie województwach nie swym porządkiem, jakoby miało być, odprawuje, dlatego nie rozumiemy rzecz być potrzebną, aby się już więcej odprawowało, chyba kiedy by do pospolitego ruszenia przyjść miało, po pierwszych wiciach.

Strony chłopów zbiegłych życzymy tego, aby prawo takowe stanęło, że gdy kto wydać komu zechce zbiegłego chłopca, aby post avisationem we dwie niedziele, nie czekając terminu, mógł do grodu oddać, także aby prima notitia praescriptione triennali przynajmniej okryślona była.

Żeby się tem barziej obwarować mogło od fortelów plebeiorum, którzy się szlachtą czynią, postarają się panowie posłowie nasi o konstytucyj, aby takowi przy zapisach tak w grodzie, jako i w ziemstwie, kiedy je zeznawać będą, dokładali z którego województwa są i powiatu, jakiego herbu jest recognoscens.

Cłami niezwyčajnemi że na defluidacyj rzek portowych onerowany jest stan szlachecki, postarają się panowie posłowie nasi, aby takowych egzakcyj nie bywało i na temerarios poena namówiona włożona była.

O tytułach cudzoziemskich konstytucyj sejmu przeszłego⁶⁷⁹, że starodawnym familiom książęcym od R.P. dawno przyjętym zda się nieco ujmować, lubo województwo nasze rozumie, że im abunde cautum est illa parenthes, w której są w tejże konstytucyj eksypowane, jednak jeśliby ad moderationem na sejmie teraźniejszym przychodzić miała, jako o to proszą ludzie zacni i bene de Republica meriti, tychże familiej książęcych, tego tedy przestrzegać pilno panowie posłowie nasi będą, aby haec moderatio aequalitati libertatis stanu szlacheckiego, w którym i te familie książęce continentur, nic się nie derogowało.

Dawności prawa o saletrach, aby nie były z państw R.P. wywożone, co iż transgrediuntur niektórzy, postarają się panowie posłowie nasi, aby to prawo objaśnić, obostrzyć i do egzekucyj przywieść, przynajmniej aby po kopie od kamienia sine exceptione [402v] personarum wszyscy dawali, żeby z tego prowentu mogło się salytr dla R.P. nakupić.

⁶⁷⁸ Konstytucja sejmu 1611 r. „Lenno pruskie” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 1, s. 14).

⁶⁷⁹ Konstytucja sejmu 1638 r. „O tytułach cudzoziemskich” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 315).

Prawa compositionis inter status sejmem anni 1635^{a680} postanowione et per breve apostolicum ichm. panom duchownym przykazane, aby miały swoją powagę, starać się o to panowie posłowie mają tak, aby non obstantibus protestationibus quibusvis byli in executione i ichm. panowie deputaci duchowni aby według nich dekreta ferowali w Trybunale. Przy tym i tego dokładając, żeby in criminalibus z duchownymi sprawy stanu szlacheckiego tu w Koronie decydowały się.

Dług książęcia Croiego⁶⁸¹, że nam J.K.M. proponować raczy, zniosą się o tem panowie posłowie nasi z inszemi województwy, aby, jeżeliby realitas jego pokazała się, zapłata obmyślona była, sine onere jednak poddanych naszych.

Iż tak częste czynić raczy instancje J.K.M. p.n.m. za sługą swoim Milanem⁶⁸², nie sąśmy od tego, aby na ten indigenat nie mieli pozwolić panowie posłowie nasi.

Doszło to nas wiedzieć, iż nieubożny arianin na Trybunale Lubelskim w posiedzeniu niektórem rzucił się straszną i obrzydliwą błaśfemią na imię Pana Boga naszego, za co lubo jest leviori poena od Trybunału pokarany, z tej jednak okazyjej, iż Pan Bóg za takowe delikta zwykł karać całe państwa i królestwa, życzymy tego, aby na tych blasphemos prawo jako najostrzejsze stanąć mogło na tym sejmie.

Jeśli przyjdzie ad contributiones na tym sejmie, przestrzec mają tego panowie posłowie nasi, aby Żydzi i pogłównie wydawali sprawiedliwie, i z osobna z osiadłości swoich także jako chrześcijanie postanowioną kontrybucją.

Czopowe też, jeśli uchwalone będzie, przestrzegą tego panowie posłowie nasi, aby z rąk do rąk arendy jego nie chodziły, a raczej poborcom samym żeby arendowane były.

Książęcia jm. Jeremia Wiśniowieckiego merita wiadome są dobrze J.K.M. p.n.m., [403] który sumptem własnym swym podczas wojen moskiewskich nie małym poczem ludzi stawał ku potrzebie R.P. naszej i teraz, pod te kłótnie z Kozakami⁶⁸³, był wielką pomocą z ludźmi swoimi wojskom koronnym, przeto za słuszną rzecz być rozumiemy zlecić panom posłom naszym, aby instancję gorącą i prośbę [do] J.K.M. za nim z izby poselskiej wnieśli, aby J.K.M. miłościwy wzgląd mieć raczył nie tylko na zasługi jego, ale też i spustoszenie majątności przez wojska, które po te wszystkie kłótnie z Kozaki na jego gruntach kłócić się musiały.

Konstytucja anni 1607 sub titulo „O miastach ukraiennych”⁶⁸⁴, którą mieszczan bractwskich od wszelakich praw i wolności odsądza, aby na tym sejmie reasumowana była, żeby mieszczanie tamci upraszaniem sobie listów z kancelaryjej J.K.M. nie wybijali się z posłuszeństwa staroście.

⁶⁸⁰ Konstytucje pierwszego sejmu 1635 r. „Ordynacya Rzeczypospolitej dóbr ziemskich dziedzicznych, O widerkauffach, Kompozycya o dziesięciny” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 258-260).

⁶⁸¹ Książę Ernest Bogusław de Croy, siostrzeniec ostatniego księcia pomorskiego Bogusława XIV; pretensje dotyczyły zastawu za ziemię lęborską i bytowską.

⁶⁸² Wł. Gebhard Milnheyem, dworzanin królewski. Otrzymał indygenat na sejmie 1641 r., „Indygenat urodzonego Gebharda Milnheyema” (*Vol. const.*, t. 4, vol. 1, s. 25).

⁶⁸³ Powstania kozackie pod wodzą Pawluka, Huni i Ostrzanina.

⁶⁸⁴ Konstytucja sejmu 1607 r. „O miastach ukraiennych” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 2, s. 353).

Województwa nowo kreowane⁶⁸⁵, że nowe sobie prawa stanowią, nie stosując się do dawnych praw, jako w komisjach granicznych i inszych, warować to prawem na tym sejmie panowie posłowie będą, aby podług praw starych w tej mierze zachowały się.

Petita

Krwawe zasługi jm. pana [Jana] Lanckorońskiego Bąka chorążego halickiego panowie posłowie, przypomniawszy in facie Reipublicae, prosić J.K.M. będą, aby nań respekt miłościwy J.K.M. mieć raczył.

Także za jm. panem starostą bełskim⁶⁸⁶ wniosą prośbę, żeby J.K.M. rewizory dać raczył onemu do naprawy zamku bełskiego i od leży żołnierskiej starostwo to ogołoczone ochronić rozkazał. Także za jm. księdzem Krupeckim⁶⁸⁷ przyczynią się imieniem naszym, żeby w ukrzywdzeniu jego wielkiem, które ponosi dawno od księdza Hulewicza⁶⁸⁸, był uspokojony.

[403v] Także za jm. panem starostą grabowieckim⁶⁸⁹, aby onemu rewizja wydana była do majątności jego dziedzicznej uhrynowskiej, starać się o to panowie posłowie mają.

Także za ichm. panami Udryckimi uczynią gorącą instancją, aby remissa ich z Trybunału na tym sejmie osądzona była.

Za mieszczany bełskimi o wrąg wolny do lasów mościńskich i o skład solny, który z dawna miewali.

Za mieszczany sokalskimi o krzywdy, które mają przez Babiniec⁶⁹⁰ i o uspokojenie około religii w cerkwiach.

Za miastem Krasnymstawem o uwolnienie ich od stanowisk tatarskich, a osobliwie zlecamy panom posłom naszym sprawę i prośbę oo. jezuitów lwowskich o pozwolenie kupna majątności na fundację pana Czołhańskiego, która jest bardzo słuszna Kościołowi Bożemu i R.P. wszytkiej potrzebna.

Jan Komorowski podkomorzy bełski, marszałek sejmikowy m.p.

Locus sigilli

^a w Rp. 1 błędnie: millesimi sexcentessimi trigesimi septimi

⁶⁸⁵ Województwa smoleńskie i czernihowskie utworzone z ziem włączonych do Rzeczypospolitej po pokoju polanowskim.

⁶⁸⁶ Jan Bełzecki starosta bełski.

⁶⁸⁷ Aleksander Oleksowicz Krupecki (imię zakonne Atanazy), grekokatolicki bp przemyski.

⁶⁸⁸ Sylwester Hulewicz-Wojutyński prawosławny biskup przemyski.

⁶⁸⁹ Jakub Leszczkowski starosta grabowiecki.

⁶⁹⁰ Babiniec, w. w pow. bełskim (obecnie część miasta Sokal w rej. sokalskim, obw. lwowskim, Ukraina).

4. *Atestacja Jana Komorowskiego podkomorzego bełskiego, marszałka sejmiku w sprawie uznania Wojciecha Czarnołoskiego za rzeczywistego wojskiego grabowieckiego – Bełż, 25 sierpnia 1639 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 226, s. 2-4 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Paweł Czarnołoski w dniu 2 stycznia 1640 r. [feria 2 in crastino festi Circumcisionis Christi Domini proxima a. D. 1640].

[3] Jan z Komorowa Komorowski podkomorzy bełski, marszałek i dyrektor sejmiku terażniejszego, przed sejmem walnem w Bełzie od J.K.M. na dzień dzisiejszy niżej mianowany, na obieranie posłów na sejm złożonego.

Wiadomo czynię, iż kontrowersja między jm. panem Wojciechem Czarnołoskim wojskim grabowieckim, komornikiem chełmskim, a panem Piotrem Stankarem pisarzem grodzkim horodelskim, który tenże urząd wojstwa grabowieckiego sobie windykował, tak sopita in consensu braciej wszystkich po niektórych pokazanych dokumentach od pomienionego pana Czarnołoskiego. Ponieważ pan [Piotr] Stankar pisarz grodzki horodelski iż po wyściu trzech lat i trzech miesięcy z przywileju J.K.M. na urząd wojstwa grabowieckiego wśród braciej obywatelów województwa bełskiego stawiał się i posesyjej nie ukazał, o której żaden z ichm. panów braciej nie wie, a pan Czarnołoski, obywatel województwa naszego, przeszłych sejmików w Bełzie wśród braciej, sine ulla contradictione, zasiadał i wotum z miejsca urzędu swego dawał, przeto i teraz z koła naszego concessum braciej panu Czarnołoskiemu jako wojskiemu grabowieckiemu miejsca urzędu jego ichm. panowie bracia wotum dać pozwoleli, a panu Stankarowi supersedować. Które miejsca urzędu swego (jako i przedtem odprawił), namienionemu tę moję atestacyję na żądanie jego ręką moją własną [4] podpisawszy i zapieczętowawszy, daję. To się działo w Bełzie, na sejmiku w kościele oo. Dominikanów, die 25 augusti a. D. 1639.

Jan Komorowski podkomorzy bełski, natenczas marszałek i dyrektor sejmiku

Locus sigilli

184. Sejmik deputacki w Bełzie, 12 września 1639 r.

Informacji o sejmiku nie odnaleziono.

185. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 27 marca 1640 r.

1. Uniwersał Władysława IV zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 27 marca 1640 r. – Warszawa, 12 lutego 1640 r.

Rp. 1 CDIAUL, Fond 3, Opis 1, 21, s. 464-465 – oblata; w grodzie buskim oblatował Nob. Jan Szubiński w dniu 21 marca 1640 r. [feria 4 post Dominicam Laetare Quadragesimalem proxima a. D. 1640].

Inne rękopisy: **Rp. 2** CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 226, s. 268-270 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Jan Wielobycki w dniu 27 lutego 1640 r. [feria 3 post Dominicam Invocavit Quadragesimalem proxima a. D. 1640]; **Rp. 3** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 83, s. 1912-1914 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował Nob. Jan Karpiowski dworzanin pokojowy J.K.M. (cubicularius) w dniu 6 marca 1640 r. [feria 3 post Dominicam Quadragesimalem Reminiscere proxima a. D. 1640].

Druk w: AS 1633-1668 – egzemplarz do Wielkopolski datowany w Warszawie, 13 lutego 1640 r.; Pomniki dziejów Polski wieku siedemnastego, t. I, wyd. A. Podgórski, Wrocław 1842, s. 16-18 – tam druk z egzemplarza bez daty dziennej.

2. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 27 marca 1640 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 226, s. 369-376 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Jan Iłowski, syn Gen. Antoniego Iłowskiego z polecenia szlachty i marszałka sejmiku w dniu 29 marca 1640 r. [feria 5 post Dominicam Judica Quadragesimalem proxima a. D. 1640].

LSB 1572-1668, s. 162-165.

Instrukcja sejmiku bełskiego od J.K.M. p.n.m. pro die 27 martii w Bełzie złożonego, dana ichm., jm. panu Januszowi Prusinowskiemu podczaszemu bełskiemu, jm. panu Franciszkowi Bełżeckiemu, jm. panu Aleksandrowi Łysakowskiemu, jm. panu Marciniowi Brzezickiemu, posłom naszym na sejm walny pro die 19 aprilis złożony.

1. Po przywitaniu J.K.M. i oddaniu od nas wiernego poddaństwa podziękują J.K.M. p.n.m., iż na rozerwanie sejmu przeszłego⁶⁹¹ indolere raczył [370] i na poprawę wszystkich rzeczy, które tamten sejm deseruit, także i na zabezpieczenie niebezpieczeństwa tak wielkiego na R.P. następującego sejm terażniejszy złożyć raczył, postrzegając tego, aby na potem ekstraordynaryjne sejmy nisi cum consilio senatorum nie były składane.

2. Podziękują też panowie posłowie nasi ichm. panom hetmanom⁶⁹² za czułość i pracę, którą tej zimy podejmowali dla całości R.P. Do tego i wojsku wszystkiemu,

⁶⁹¹ Sejm 1639 r. rozszedł się bez podjęcia uchwał.

⁶⁹² Stanisław Koniecpolski kasztelan krakowski, hetman wielki koronny, Mikołaj Potocki wojewoda braclawski, hetman polny koronny.

które czekając zasług swych, wszelakie prace i trudy przy wodzach swoich terażniejszych czasów podejmować się nie zbraniało, podziękują. Za co nie tylko wdzięczność od J.K.M., ale też i od R.P. donatywy jakiej znacznej przy zapłacie onym godnych być rozumiemy.

3. Postulatum Królewicza jm. Karola biskupa wrocławskiego jakośmy wdzięcznie przyjęli, tak i zlecamy panom posłom naszym, aby na tym sejmie pozwolili na prorogację administracyjej opactwa czerwńskiego do takiego czasu, na jaki się drugie województwa zgodzą.

4. Rozumiemy, iż w przyszły ten sejm R.P. certificata lub o pokoju, lub o wojnie z cesarzem tureckim⁶⁹³ będzie. Do której gdyby przyść miało, dajemy absolutam potestatem panom posłom naszym, aby zniósłszy się ze wszystkimi województwy i ziemiami, tak koronnemi, jako i W.Ks.L., omnes rationes ineant na danie jako najprędzsze i najporządniejsze wstrętu temu nieprzyjacielowi i życzymy tego, aby in casu hoc belli Turcici i sejm skrócony był, i aby odłożywszy wszystkie insze materyje, te same przedsięwzięli i traktowali. To tylko sobie warując, aby wojska liczba i specyfikowanie qualitatis jego cum consensu ordinum umówiona, a osobnem i sekretnem skryptem ichm. [371] księdza arcybiskupa gnieźnieńskiego, prymasa⁶⁹⁴, także pana marszałka poselskiego rękami podpisaniem i konstytucją obwarowana była wyrażona. A iż na takową potrzebę przyjdzie cudzoziemskich wojsk zaciągać, postrzegą tego panowie posłowie nasi, aby numerus ich był taki, który by R.P. nie był ciężki i regimentarze ich aby byli nie cudzoziemcy, ale incolae Regni bene possessionati.

[5] A że to periculum wojny tureckiej wszystkiej R.P. imminet, acz nie wątpimy, że i ichm. panowie bracia nasi W.Ks.L., tak z miłości ku ojczyźnie wspólnej, jako i związku świątobliwej uniej, idąc przykładem ekspedycyjej chocimskiej, non deserent Rempub-licam, jednak zlecamy to panom posłom naszym, aby o to instancją do ichm. uczynili.

[6] In omnem jednak casum, jeżeliby się zamysły nieprzyjazne pogańskie aż po rozjechaniu stanów z sejmu terażniejszego pokazowali, tedy zlecamy to panom posłom naszym, aby na tym sejmie pospolite ruszenie uchwalone było i w moc J.K.M. dane.

[7] Także i sejm dwuniedzielny ekstraordynaryjny, na którym by o żadnej rzeczy, tylko o samej wojnie tureckiej traktowano było, idque sine solennitatibus, pozwolą.

[8] A wiedząc lubricam fidem turecką, jako często, lub[o] pacta z nimi mieliśmy, państwa R.P. infestować zwykli przez Tatary, choćby też teraz pacta nowe z tym cesarzem tureckim nowym⁶⁹⁵ zaszyły, nie rozjadą się panowie posłowie nasi z sejmu, aż obmyślą iustum Reipublicae praesidium i suplement wojsku kwarcianemu do sejmu przyszłego ordynaryjnego. Na co pieniądze być mogą ex currentibus quotannis proven-tibus R.P. i czopowego, na które panowie [372] posłowie nasi, zniósłszy się z inszemi województwy, pozwolą.

⁶⁹³ Ibrahim I sułtan osmański.

⁶⁹⁴ Jan Lipski arcybiskup gnieźnieński, prymas.

⁶⁹⁵ Ibrahim wstąpił na tron w lutym 1640 r. po niespodziewanej śmierci swojego poprzednika Murada IV.

[9] Jeżeliby ulżenie od niebezpieczeństwa R.P. czasu pozwoliło, reasumujemy przeszłego sejmiku naszego artykuły i petita, i poruczamy to serio panom posłom naszym, aby ich popierali.

[10] A że mamy tę wiadomość, iż niektóre punkta przeszły sejm trudniły, życzymy, aby na tym sejmie już uspokojenie ich było, mianowicie, aby konstytucja de incompatibilibus⁶⁹⁶ deklarowana rzetelnie była.

[11] Aby de senatus consultis nowa konstytucja, zaniechawszy konstytucji anni 1607⁶⁹⁷, która ma w sobie wielkie perplexitates et contrarietates, stanęła, żeby in posterum ichm. panowie senatorowie i panowie urzędnicy przy boku J.K.M. będący nie na senatus consulta, ale na sentencyje swe podpisowali się i jeśliby jakie senatus consulta dziać się miały przeciwko prawu i dostojęństwu J.K.M., jako to opisują konstytucje henrykowska i stefanowska⁶⁹⁸, o to requisiti na sejmie ut rationes reddant sententiarum suarum.

[12] Warować i to panowie posłowie nasi będą, żeby na potem nie tylko feuda, ale i [h]omagia vasalis Regni nie były dawane bez wiadomości R.P.

[13] Iż też kontrowersja o tytułach⁶⁹⁹ przeszły sejm tak bardzo mięszała, starać się pilno panowie posłowie nasi będą, aby stanęła deklaracja konstytucji anni 1637⁷⁰⁰ takowa, iż in omnibus punctis et clausulis ma się rozumieć ta konstytucja tak, jako jest intytułowana: „O tytułach cudzoziemskich”. A ci, których inkorporacja województw wołyńskiego, kijowskiego, braclawskiego i W.Ks.L. unija comprehendowała, przy teźże czci i dostojności zostawać mają, jako ich te prawa mieć chciały. [373] Tylko to jako najostrożniej i najbardziej obwarowawszy sobie, aby aequalitati et probitati nobilitatis podlegały, nad co nie mamy nic w ojczyźnie naszej większego i ozdobniejszego. I żeby żadnych ex natalibus suis tam in publicis, quam in privatis actibus prerogatyw i praeminencyi nad dawne R.P. instituta i nad stan szlachecki, który po Majestacie królewskim najwyższy jest, nie zażywali. I żeby te domowe tytuły w inszych familiach nie zagęszczały się, tylko w tych, które są mianowane w uniej W.Ks.L., za rzecz słuszną i potrzebną być rozumiemy, żeby panowie posłowie ostrzegli tego w teźże konstytucji terażniejszej.

[14] Iż wielką sławą i ozdobą R.P. wzięcie armaty, strzelby i aparatu wojennego od Moskwy jest, dowiedzą się panowie posłowie nasi, gdzie się obraca i jeśli jest spełna.

[15] Rozumiemy, że komisja sejmu przeszłego, dana na ordynacją wybrańców⁷⁰¹, już się skończyła, dlatego i to zlecamy panom posłom naszym, aby to do skutku przywiedziono było.

⁶⁹⁶ Konstytucja sejmiku 1633 r. „Incompatibilia” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 206-207).

⁶⁹⁷ Konstytucja sejmiku 1607 r. „O mieszkaniu senatorów” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 2, s. 339-340).

⁶⁹⁸ *Vol. const.*, t. 2, vol. 1, s. 327-328, 368.

⁶⁹⁹ Sprawa tytułów cudzoziemskich doprowadziła do zerwania sejmiku 1639 r.

⁷⁰⁰ Informacja nieścisła, chodzi o konstytucję sejmiku 1638 r. „O tytułach cudzoziemskich” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 315).

⁷⁰¹ Konstytucja sejmiku 1638 r. „Wybrańcy” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 317).

[16] Rozumiemy rzecz bardzo potrzebną, ilekroć in posterum pacta cum exteris stawać będą, jako i te, które już stanęły, aby [...]a [wszy]tkim referowane były i żeby extra [...]a czemu wydane były i [...]a z klejnotami [...]a.

[374] [17] [...]a wdadzą się w to panowie posłowie nasi, żeby ta sprawa⁷⁰² bez wszelkiej odwołki na tym sejmie sądzona była i znowu aby druga inkwizycja wywiezioną była na ten drugi świeży tumult, który po komisji znowu stał się w tem mieście wileńskim.

[18] Postrzegą i tego panowie posłowie nasi, aby jurysdykcja jm. ks. władzyki chełmskiego⁷⁰³ w diecezji jego nie była od inszych turbowana.

[19] Książęcia jm. Wiśniowieckiego Jeremija merita rozumiemy, iż są dobrze wiadome tak K.J.M., jako i R.P., jednakże przecie panowie posłowie nasi dla przychęcenia księcia jm. do dalszych usług R.P. zalecą one in facie Reipublicae i prosić będą, aby podających się okazyjey miłośnicy wzgląd mieć na nie raczył. A iż majątności jego za Dnieprem leżące i wojną kozacką, i inkursją teraźniejszą tatarską bardzo są spustoszone, pozwolą panowie posłowie nasi imieniem województwa naszego tym majątnościom na libertację do ośmi lat.

[20] Komisją de praetiis rerum⁷⁰⁴ aby reasumowano i do egzekucyj przywieziono, bardzo potrzebną rzecz rozumiemy [...]a domów i placów [...]a J.K.M. i R.P. [...]a [375]

[21] [...] sobie teraz in aggravationem stanu szlacheckiego, także poddanych ich, postarają się panowie posłowie nasi, aby publica lege to abrogowano było.

[22] Ostrzegą i tego panowie posłowie nasi, aby glejty na glejty przeciw prawu politemu nie były wydawane.

[23] Postarają się i o to panowie posłowie nasi, aby laudum powiatu grabowieckiego i horodelskiego w województwie naszym, które propter securitatem zamku grabowieckiego i horodelskiego, i ksiąg tam będących, namówili sobie, było aprobowane.

[24] Starać się też o to panowie posłowie nasi będą na tem sejmie, aby w miastach sądowych leże żołnierskie nie były dawane.

[25] Dojrzą też tego serio panowie posłowie nasi, aby Żydowie w Koronie i w W. Ks.L. pogłównie sprawiedliwie oddawali, żeby je prawdziwie liczono, nihilominus aby podatkom inszym wszystkim, które chrześcijanie w miastach, miasteczkach będą dawać, nie olegali, ale żeby ich oddawali.

Petita

Naprzód reasumowawszy petita wszystkie sejmiku przeszłego, aby one panowie posłowie nasi popierali. To też specjaliter zlecamy, aby się starali o aprobatę rewizyjy jm. panu Januszowi Prusinowskiemu podczaszemu województwa naszego.

Mają też wnieść prośbę za jm. panem Adamem Prusinowskim wojewodziec bełskim, aby na tem sejmie sprawa jego decydowana była. [376]

⁷⁰² Punkt odnosi się do tumultów religijnych w Wilnie w październiku 1639 r. oraz w lutym 1640 r.

⁷⁰³ Metody Terlecki unicki biskup chełmski.

⁷⁰⁴ Powołana na mocy konstytucji sejmu 1627 r. „Precia rerum” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 15-16).

Mają też się przyczynić panowie posłowie za mieszczańscy bełskimi, aby mieli wrąb w borach mościskich według dawnych praw swych i żeby im pomkniono libertacyi dalej dlatego, iż po złem ogniu, który zniósł miasto funditus, nie mogą tak prędko i pobudować się, i pokrzepić.

Jan Komorowski podkomorzy generalny ziemski województwa bełskiego i natenczas dyrektor sejmiku m.p. podpisuję i do rąk [s] grodzkich podaję

^{a-a} dół strony naderwany, części tekstu brak

186. Sejmik relacyjny w Bełzie, 26-27 czerwca 1640 r.

1. Deklaracja posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego w Bełzie

Vol. const., t. 3, vol. 2, s. 355.

Województwo bełskie, retenta wszystkie, które się właśnie pokażą ex agrariis et fumilibus, powinni zapłacić, salvis abiuratis. Sumę tak wielką, jako dwoje podymne wyniesie. Sejmik 26 iunii, na którym szafarze i poborcę obiorą, obronę namówią. Szafunek podatków sobie zostawia, a laudum, które namówią, powagą sejmu tego aprobowujemy.

2. Laudum sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 26-27 czerwca 1640 r.

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 226, s. 667-672 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 28 czerwca 1640 r. [feria 5 post festum Nativitatis Sancti Joannis Baptistae proxima a. D. 1640]. Inne rękopisy: **Rp. 2** CDIAUL, Fond 3, Opis 1, 21, s. 507-510 – oblata; w grodzie buskim oblatował Gen. Jan Iłowski w dniu 3 lipca 1640 r. [feria 3 in crastino festi Visitationis Beatissimae Virginis Mariae 1640].

LSB 1572-1668, s. 165-167.

Ponieważ infelicitas R.P., ojczyzny naszej, sprawiła to, iż z przeszłego sejmu zostawa i bez rzetelnej i skutecznej wojsku zapłaty, i bez słusznej w takowym razie obrony, my rady, dygnitarze, urzędnicy i obywatele województwa bełskiego, zjechawszy się do Bełza na sejmik z uchwały sejmu przeszłego naznaczony i przesłuchawszy relacyjnej ichm. panów braciej posłów naszych, takowe sobie czynimy i postanawiamy laudum, które dotrzymać in omnibus punctis et clausulis słowami dobremi szlacheckimi przyrzekliśmy sobie.

Co się dotyczy zapłaty długu wojska koronnego, które w służbie było i teraz *authoritate praesentis conventus* jest w teźże służbie zatrzymane, ponieważ *in delata retentorum*, które nam skarb koronny podał z podpisem pisarza skarbowego pana Jakuba Chronowskiego znaczne się ukazują omyłki, przeto takiej *retentorum delaty* przyjąć nie możemy.

Naprzód podał skarb, że w roku 1632 pan Wybranowski z czopowego nie dodał 800 zł, a że tylko według deklaracji panów posłów naszych w uchwale sejmu przeszłego wyrażonej [668] do *retent agrariarum vel fumalium contributionum* należeliśmy, a czopowe było przez skarb arendowane temu panu Wybranowskiemu, tedy tej *delaty* przyjąć nie możemy.

Druga jest *delata donatywy* z Buska anni 1629 et 1634, iż kwoty żadnej nie położono i te donatywy *directe* się do skarbu obracały, nie do poborców naszych, tedy i tej drugiej *delaty* nie podlegamy.

Trzecia: włożone też nam są różne kwarciane *retenta* i nie specyfikowane, że i te do poborów naszych nie należą, i tych przyjmować nie możemy.

Czwarta *delata* jest na nas podana, iż przez pany żołnierze, pana Remigiana Jędrzejowskiego i pana Bartosza Narajewskiego, reszty przebranej *numerus* nie jest *specificatus* i do województwa naszego nigdy nie należeli ci żołnierze, dlatego i takową *delatę* niesłusznie rozumiemy być do nas podaną.

Piąta, iż także na nas *retenta* z kwarty włożone są za dwie lecie z starostwa hrubieszowskiego, a i te nie specyfikowane, i Hrubieszów nie jest w województwie naszym, ale w województwie ruskim, w ziemi chełmskiej, i kwarta nie do poborców należy, ale do skarbu, i tej *delacie* podlegać nie możemy.

Szósta: podany jest w *delacie* naszej *jm.* pan Janusz Prusinowski podczaszy bełski, iż pewny dług winien z czopowego, które czopowe że nie od nas, ale od skarbu arendował i już nas uchwała przeszłego sejmu od takich czopowych *retent* uwolniła, i tej przyjąć *delaty* nie możemy.

Siódma: podano też na *delacie* naszej poborcę naszego, pana [Jana] Napiórkowskiego, jakoby jeszcze miał być winien 2841 fl., a on pokazał w kole naszym rachunki skarbowe i kwit ręką *jm.* pana podskarbiego koronnego⁷⁰⁵ podpisany, z którego pokażało się reszty tylko [669] zł 1841. Tedy tę tylko resztę jako słuszną i z uchwałą sejmu przeszłego zgadzającą się przyjmujemy i terazniejszymi podatkami naszymi opłacić ją chcemy.

A nadto jeszcze uchwalamy na zapłacenie długu wojskowego 6 poborów łanowych według starych kwitów i z szosami, i z inszemi akcydencyjami z dawna do poboru należąciami. Do których szosów i Żydzi województwa naszego bełskiego należeć będą. Która suma nie tylko dwojom się podymnym równa, ale jeszcze wynosi nad to zł 3823. Które to podatki powinni będziemy nadal ad diem 10 augusti zupełnie wydać i kto by je natenczas nie wydał, tedy je cum poenis wydawać powinien.

A do wybierania tych podatków obraliśmy zgodnie poborcę *jm.* pana Mikołaja Mireckiego, który je powinien fideliter wybierać i *salarium* zwyczajne po groszu od złotego z teźże sumy poborowej według prawa brać, a potem za radą i wiadomością

⁷⁰⁵ Jan Mikołaj Daniłowicz podskarbi wielki koronny.

ichm. panów szafarzów naszych, którychśmy do tego użyli, to jest j.w. jm. pana Jakuba Sobieskiego wojewody bełskiego i jm. pana Jana Komorowskiego podkomorzego bełskiego, do ichm. panów komisarzów pro 18 augusti do Lwowa odwieźć, i przed tymiż ichm. panami szafarzami naszymi zwyż mianowanymi ex perceptis et expensis tenże pan poborca rachunek powinien uczynić i kwit od ichm. otrzymać. A ichm. panowie szafarze tę liczbę nam produkować będą na przyszłym, da Pan Bóg, sejmiku, sejm walny uprzedzającym.

Tenże pan poborca dług tej retenty wyciągać u pana [Jana] Napiórkowskiego ma, a jeżeliby nie zapłacił, z nim agere o to powinien.

Pozwalamy także podatek czopowy cum accidentiis według uniwersału [670] w konstytucjach opisanego, który podatek ichm. panowie szafarze nasi pro suo arbitrio z kimkolwiek, kto się tego podjąć zechce et plus offeret, i pieniędzmi gotowemi wprzód wygodzić może, temu do rąk puszcza, stosując się do tego, aby się intrata onym nie zmniejszała i owszem, amplifikowała, jako może być najlepiej. Tak jako to przed tym od nasze samych poruczone mieli ludzie wielcy i auctionem uczynili do 14 tys. zł, to jest jm. pan Jan Bełżecki kasztelan halicki, naonczas starosta nasz bełski, także jm. pan Mikołaj Ostroróg, terażniejszy podczaszy koronny.

Punkt.

Ponieważ tego sejmiku, który jest obroną R.P., ojczyzny naszej in casum belli Turcici, przeto użyliśmy jm. pana wojewodę naszego bełskiego, iż jm., dowiedziawszy się rzeczy pewnej przez otworzyste listy swoje, jedne do grodów bełskiego i buskiego, a drugie (iż grabowiecki i horodelski grody są zawarte) do parafijej tamecznych, podjął się nam podać i w nich oznajmić, jeśliby poseł nasz⁷⁰⁶, strzeż Boże, albo był zatrzymany, co by już nieomylny był znak wojny tureckiej, albo żeby był cum denuntiatione belli bez pakt do nas od Porty odprawiony. A my w tydzień po wzięciu takiej wiadomości, drugie 6 poborów, których suma wyniesie toż, co i pierwsza, do Bełza, do rąk pana Stanisława Szczawińskiego (któregośmy za poborcę in casum wydania tych drugich 6 poborów zgodnie obrali) te zwyż mianowane pobory powinni byćdzimy.

Które to pobory ichm. panowie szafarze nasi zwyż mianowani oddadzą do rąk jm. pana Janusza Prusinowskiego podczaszego bełskiego, [671] rotmistrza naszego zgodnie od nas obranego. A jm. pan rotmistrz za nie 200 koni usarza na dwie ćwierci, na koń po 50 zł na jedną ćwierć płacąc, zaciągnąć i z nimi do obozu jako najwcześniej stawić się powinien będzie.

A jeśli przyjdzie do tego zaciągu, te dwie ćwierci ultima decembris kończyć mają i post ultimam decembris przestrzegać tego jm. pan rotmistrz ma, żeby się towarzystwo bez krzywd ludzkich rozjechało i żeby tych ludzi zaciągając na województwo nasze, dalej nie czynił.

Kontentacyej jm. panu rotmistrzowi pomienionemu pozwoliliśmy, to jest z tych poborów 6 in casum belli Turcici namówionych zł 6 tys. i resztę od pana [Jana] Napiórkowskiego 1841 zł, i z osobna z podatku jeszcze czopowego 4 tys. zł.

⁷⁰⁶ Wojciech Miaskowski podkomorzy lwowski, poseł wielki do Stambułu.

A jeśli to Pan Bóg periculum wojny tureckiej od R.P. oddali, tedy do wydania tych drugich 6 poborów nie będziemy już należeć i to czopowe, któreśmy teraz uchwalili, wcale na insze Reipublicae albo też i województwa naszego necessitates obrócić nam będzie wolno.

To tedy laudum województwa naszego wszyscy, cośmy się teraz na terażniejszy sejmik zjechali, rękami naszymi podpisujemy i ono do grodu województwa podać zlecieliśmy jm. panu marszałkowi koła naszego. Działo się w Bełzie, 27 iunii a. 1640.

[1] Jakub Sobieski wojewoda bełski, starosta krasnostawski, [2] Jan z Komorowa Komorowski podkomorzy generalny ziem województwa bełskiego, [3] Janusz Bełżecki chorąży województwa bełskiego, [4] Janusz Prusinowski podczaszy bełski, [5] Adam Komorowski iudex Belzensis, [6] Andrzej Romanowski podsędek bełski, [7] Tomasz z Karnkowa Jankowski pisarz ziemski bełski, [672] [8] Łukasz Woyna cześnik ziemi bełskiej, [9] Aleksander Komorowski wojski horodelski, [10] Balcer Brodecki starosta jasielski, [11] Jan Gorajski z Goraja, [12] Jerzy Romanowski, [13] Franciszek Bełżecki dworzanin J.K.M., [14] Jerzy Piwo z Opolska, [15] Jan Łychowski, [16] Marcin Mirz Brzezicki, [17] Samuel Sokół, [18] Andrzej Lipski, [19] Stefan Komorowski, [20] Alexander Łysakowski, [21] Wawrzyniec Barcikowski, [22] Stanisław Olbrycht Jabłoński, [23] Aleksander Wnorowski, [24] Jan Woyna, [25] Zbożny Lipski, [26] Stanisław Miedźwiecki, [27] Stanisław Szczawiński, [28] Samuel Wnorowski, [29] Andrzej Chyliński, [30] Tomasz Gorłowski, [31] Andrzej Wydźga, [32] Jakub Micowski, [33] Wacław Podhorecki, [34] Andrzej Nowosielecki, [35] Mikołaj Mirecki exactor terrae Belzensis, [36] Adam Żuliński, [37] Florian Mirecki, [38] Florian Podhorecki Dusza, [39] Stanisław Chomecki, [40] Jan Dłużniowski, [41] Mikołaj Mirecki, [42] Aleksander Gruszecki, [43] Jan Włostowski, [44] Krzysztof Dzik, [45] Wacław Sokół, [46] Adam Powęski, [47] Aleksander Pomierski, [48] Piotr Brodecki, [49] Jan Przyjałkowski, [50] Marek Mirecki, [51] Sebastian Orchowski, [52] Paweł Orchowski, [53] Jan Boryszowski, [54] Stanisław Boryszowski, [55] Gabriel Żuliński podstarości sądowy bełski, marszałek i dyrektor terażniejszego sejmiku m.p.

187. Sejmik deputacki w Bełzie, 10 września 1640 r.

‡ 1. Informacja o deputacie

Deputatem został Janusz Prusinowski podczaszy bełski (Deputaci, cz. 2, s. 162).

2. *Kwit komisarzy skarbowych wyznaczonych przez sejm dla Floriana Miereckiego, spadkobiercy zmarłego Mikołaja Miereckiego poborcy województwa bełskiego – Lwów, 11 września 1640 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 226, s. 1132-1133 – oblatą; w grodzie bełskim oblatował Nob. Jan Skrzynecki sługa Gen. Floriana Miereckiego poborcy podatków województwa bełskiego w dniu 30 października 1640 r. [feria 3 post festum Sanctorum Simonis et Judae Apostolorum proxima a. D. 1640].

My komisarze, uchwałami sejmu blisko przeszłego do zapłaty wojsku naznaczeni.

Oznajmujemy, iż ur. jm. pan Florian Mirecki po ześciu nieboszczyka pana Mikołaja Miereckiego laudo województwa bełskiego poborcy na terażniejsze podatki obranego, na wybieranie tychże podatków w województwie bełskim nastąpiwszy, odwiózł do nas do Lwowa według uchwały sejmowej i laudum województwa bełskiego, przychylając się do komputu j.w. jm. pana wojewody bełskiego⁷⁰⁷, szafarza natenczas tych podatków uchwalonych z województwa bełskiego. [1133] Suma dwojga podymnego według komputu jm. pana wojewody bełskiego pokazanego czyni zł 2389. Z której sumy wytrąciwszy, aby iuxta conflagrationibus, które sobie w uchwale sejmowej województwo bełskie warowało i w kompucie likwidowane są, suma zł 1777 gr 21, nie czyni suma ta dwojga podymnego, tylko zł 22 115 gr 9. Do której takowej sumy przyłączywszy retenta agrariorum et fumaliorum pana [Jana] Napiórkowskiego, poborcy przeszłego in laudo mianowanego zł 1841, wzwyż mianowany pan poborca bełski sumę 23 956 gr 9 na zapłatę wojsku zupełnie oddał, nie wytrącając sobie salarium swego in laudo województwa bełskiego jemu naznaczonego, ale na retentach to salarium sobie zostawując. Na co się rękami swemi podpisujemy. Datum we Lwowie, dnia 11 miesiąca września r. P. 1640.

Stanisław Koniecpolski kasztelan krakowski, hetman wielki koronny, Stanisław Mniszech starosta lwowski, Mikołaj Stogniew oboźny koronny, Adam Bąk chorąży podolski, Stanisław Głózewski, Piotr Ożga pisarz ziemski lwowski, Andrzej Ledóchowski.

Locus sigilli

188. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 9 lipca 1641 r.

Uniwersału adresowanego do województwa bełskiego nie odnaleziono. W grodzie grabowieckim zachowała się tylko notka aktykacyjna uniwersału, który oblatował Nob. Mikołaj Miśowski dworzanin pokojowy J.K.M. (cubicularius) w dniu 29 maja 1641 r. [feria 4 post

⁷⁰⁷ Jakub Sobieski wojewoda bełski.

festum Sanctissimae et Individuae Trinitatis proxima a. D. 1641]⁷⁰⁸. *Uniwersał wystawiono w Warszawie, 15 kwietnia 1641 r. (ASWK, t. 2, s. 258; ASZCh. 1572-1668, s. 221).*

1. *Laudum sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 9 lipca 1641 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 227, s. 562-563* – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Andrzej Romanowski podsędek bełski i marszałek sejmiku w dniu 12 lipca 1641 r. [feria 6 pridie festi Sanctae Margarethae Virginis et Martyris a. D. 1641].

LSB 1572-1668, s. 167-168.

[563] My rady, dygnitarze, rycerstwo województwa bełskiego, na sejmik do Bełza pro die 9 iulii zgromadzeni, exemplo laudi praeteriti województwa naszego o podatkach uchwalonego, iż na przeszły dzień 1 iulii ekspirowała arenda czopowego w województwie naszym, aby ten prowent nie miał w egzakcyjej omieszkania, na tymże zjeździe uchwalamy czopowe w województwie naszym, w miastach i miasteczkach tak K.J.M., jako duchownych i ziemskich, a 1 iulii ad ultimam iunii na cały rok. Którego to czopowego dyspozycją i szafunek w ręce ichm., jm. pana Stanisława Sarbiewskiego starosty grabowieckiego, jm. pana Adama Komorowskiego sędziego ziemskiego podajemy, obierając ichm. szafarzami podatków województwa naszego, jakiebykolwiek były do drugiego sejmu.

Które to postanowienie i uchwałę zlecamy jm. panu marszałkowi koła naszego, aby podpisałwszy i zapieczętowałwszy, do grodu bełskiego podać raczył, co zaś laudo nostro na relacyjnem sejmiku sejmem przysłem approbato potwierdzimy. Datum w Bełzie, die 9 iulii a. D. 1641.

Andrzej Romanowski podsędek bełski, marszałek koła rycerskiego sejmiku bełskiego

Locus sigilli

2. *Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 9 lipca 1641 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 227, s. 541-562* – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Andrzej Romanowski podsędek bełski i marszałek sejmiku w dniu 12 lipca 1641 r. [feria 6 pridie festi Sanctae Margarethae Virginis et Martyris a. D. 1641].

LSB 1572-1668, s. 168-176.

Instrukcja sejmiku bełskiego od J.K.M. pro die 9 iulii w Bełzie złożonego na sejm walny warszawski roku 1641 dana ichm. panom posłom zgodnie obranym, to jest jm.

⁷⁰⁸ Za wskazanie tej notki wydawcy dziękują dr. Oleksijowi Winnycence.

panu Janowi Bąkowi Lanckorońskiemu chorążemu halickiemu, jm. panu Janowi Ewarystowi Bełżeckiemu z Bełżca dworzaninowi pokojowemu J.K.M., jm. panu Adamowi Prusinowskiemu wojewodzie bełskiemu, jm. panu Mikołajowi Głębocickiemu.

Którzy po przywitaniu J.K.M. p.n.m. i po oddaniu wiernego poddaństwa [542] podziękują J.K.M. za tę miłościwą pieczę J.K.M. o R.P. naszej, iż providere raczy wszystkim potrzebom onej i do zabiegania temu wszystkiemu nas invitare, jako wierne poddane swoje.

A potem naprzód uczynią staranie o to panowie posłowie nasi, żeby prawo de senatus consultis et de reddenda ratione z nich R.P. do skutku przyszło, a nie in elusionem, jako po przeszłe sejmy od ichm. panów pieczętarzów. Insimul in pacta conventa wejrzą i którem stało się dosyć, za to podziękują J.K.M., a w czym by nie, tedy gorąco prosić, aby J.K.M. miłościwie adimplere raczył.

A że pierwszy punkt jest instrukcyjej J.K.M. zapłata wojsku kwarcianemu, której zatrzymanie qua infelicitate R.P. przychodziło, jesteśmy tot malis Reipublicae edocti, jednak żeśmy tu nic statuere o zapłacie wojsku borgowemu nie mogli, aż wprzód excipiemus rationes z skarbu, przeto ante omnia rationes z skarbu koronnego panowie posłowie nasi pilno będą inkwirowali. Prowenta R.P. na sejmie przeszłym uchwalone jeśli wszystkie zniesione są do skarbu, jeśli nie obrócone na jaką inszą stronę contra mentem Reipublicae, aby tego dojrzeli, a do zapłaty długu R.P. i do opatrzenia proporcjonalnej obrony do sejmu drugiego ordynaryjnego aby się przychyliłi za zgodą wszystkich województw, naznaczywszy nam sejmik po sejmie we trzy niedziele, pro die 22 octobris, na przesłuchanie relacyjej sejmowej i rachunków skarbowych.

A że tam przy tej okazyjej o podatkach mówić będą, tedy też panowie posłowie do braci na sejmik relacyjny wezmą i dojrzą tego, aby koekwacyja w podatkach we wszystkich województwach była. Dowiedzą się także, wiele kwarty z starostw którego województwa znajduje się i przyniosą to na sejmik relacyjny panowie posłowie, a postarają się o to, żeby konstytucja [543] stanęła, żeby panowie podskarbiowie cum rationibus skarbu na początek sejmu przyjeżdżali. Około oddania liczby przez jm. pana podskarbiego⁷⁰⁹ to pomnić mają, aby żadnych retent przeszłej kwarty nie przyjmowano i kwarta, jeżeli się ad mentem legis obracała, będą inkwirowali. A żadnych kwitów na ekspensa skarbu i pieniędzy R.P. prowentów przyjmować nie będą, które by nie na obronę R.P. obrócone były i iuribus dawnym derogować miały, i czego przed tym nigdy nie przyjmowano, jako to na schowanie monimentów R.P., które do chowania skarbowi należą, jakoby to zamek warszawski tak ciasny był, który wprzód przyjąwszy osobę i Majestat J.K.M., to przy tym, na czym i Majestatowi pańskiemu, i R.P. sieła należy, przyjąć i chować powinien. A że te i tym podobne ekspensa R.P. nie z podatków, ale z dosyć królewskiego z dawnych czasów przystojnego opatrzenia i dochodów ekspediowała R.P., to podobno z tych się dzieje przyczyn, iż konstytucja o ekonomiach i o prowizyjej stołu J.K.M. do egzekucyjej nie przychodzi, przeto zlecamy, aby panowie posłowie dojrzeli, ut sit in integrum restituta wszystka intrata stołu królewskiego. Co nie tylko przypominamy, ale iniungimus ichm. panom posłom efficere, aby secundum pacta conventa i według konstytucyjej dosyć się działało w tej mierze R.P.

⁷⁰⁹ Jan Mikołaj Daniłowicz podskarbi wielki koronny.

Dowiedzą się także w skarbie J.K.M., jeżeli de novo prawom tym o dobrach stołu królewskiego ubliżenie nie stało się jakie. A że też i to nas dochodzi, iż niektórzy, tak cudzoziemcy, jako i ojczyzny naszej obywatele, na szkodę R.P., uchraniając się ceł i płacenia inszech prowentów R.P., dawnymi konstytucjami na kupce włożonych, wyprawują sobie serwitoraty, przeto zlecamy to ichm. panom posłom ut efficiant, żeby wszystkie przeszłe te privilegia i listy konstytucyjną anihilowane [544] były, a kto by sobie od przyszłej o tym konstytucyjnej ad diminutionem proventuum Reipublicae kto podobny wyprawił, ten poena peculatus skarany niech będzie.

Znajdują się i tacy kupcy, którzy unikając ceł, mianowicie Grecy, przez Siewierz do Korony przychodzą, a insi mają swoje wielkie towary tak z Turek i inszech państw wychodzące, ażeby także uszli trybutu, dzielą towary swoje i zasłaniają się konstytucją coronationis Kamieńcowi i Śniatynu⁷¹⁰ służącą o towarach, które nie przechodzą waloru zł trzech set, przeto efficient aby ta konstytucja zniesiona była, ponieważ znosi prowenta R.P. et diminuit. Dojrzą przy tym ichm. panowie posłowie i dowiedzą się, dlaczego z ewekty i inwekty tantum damni patitur R.P., że zgola od wielu lat albo mało, albo nic ex evectis et invectis infertur in thesaurum. A że około tych rzeczy, co się skarbu tykają, niemało szkody i inconvenientia pati zda się sobie Respublica, tedy panowie posłowie efficient, żeby wszystkie konstytucje o Żydach reasumowane były, a ciż aby rzeczywiste pogłowię przy takiej potrzebie R.P. i przy takim długu oddali, a dla uchrony i zatajenia do zupełnego popisu ich nic podobno lepszego być nie może nadto, aby się wszyscy jednego dnia pisali w Koronie.

Produkowano też ekspensa na przelewanie starych dział. Z tej okazyjey domówią się panowie posłowie, aby przelewania tego więcej nie było, i dowiedzą się, gdzie się działa i insze instrumenta bellica i dawniejsze, i terażniejsze moskiewskie obracają, i liczbę ich na sejmik relacyjny nam przyniosą. A tam na sejmie na opatrzenie zamków ukraińnych, których obronę J.K.M. przekładać nam raczy, z tychże dział i inszej armaty będą mogli dostateczne uczynić opatrzenie.

Doszło nas i to wiedzieć, że cudzoziemiec jakiś jako inscius legum nostrarum [545] otrzymał przywilej na kowanie pieniędzy, które tylko samej R.P. competit, przeto, iż i to wiemy, że R.P. wielką szkodę przez takie malefactorum poniosła, pytać się będą panowie posłowie, co za karanie ten za takie nefas poniósł. Które jeśli go minęło, domagać się będą, aby już ta poena nad nim ekstendowana była. A iż instrukcja J.K.M. de modo cudendae monetae et ratione przypomina stanom koronnym, tedy w tym punkcie panowie posłowie nasi, znaszając się z inszemi województwy, proponować będą mogli, aby miennica mogła być w ręku jm. pana podskarbiego, jako tego, który jest supremus rei nummariae po wszytkiej Koronie administrator. Jednak zostawując sobie, jeżeliby co na potym poprawy około bicia monety R.P. potrzebowała i jeżeliby co deesset, aby tem sama dysponować i meliorować mogła. To jednak pomnić będą, żeby srebrna, a nie inaksza bita była według próby sejmu electionis. Do czego deputatów 6 z izby poselskiej mających in talibus eksperiencją przy ichm. panach senatorach do jm. pana podskarbiego naznaczą.

⁷¹⁰ Konstytucja sejmu 1633 r. „Libertacya Kamieńca i Śniatynia od złotych trzechset pięniężnego myta” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 225).

A iż za otwarciem miennice dignum est, aby i pretia rerum niżone byli, przeto aby się takie inconvenientia w ojczyźnie naszej nie działy i stan szlachecki od ludzi kupieckich angariowany nie był, i taksa lubelska tanto labore, nie bez wielkiego kosztu wielkich R.P. ludzi ordynowana, in nihilum nie szła, ile kiedy jest przez szkody kupieckiej, a z pożytkiem populi totius, efficient ichm. panowie posłowie, aby także komisarze ad pretia rerum naznaczeni byli i owszem, urgebunt, aby ipso facto pretia rerum niżone były. Z wielką się i to R.P. pospółstwu krzywdą dzieje, że panowie podwojewodzowie według przysięgi powinności swojej nie czynią dosyć i wielkie negligentias commitunt, a niektórzy podobno i o tem, co im incumbit, nie wiedzą, [546] przeto baczem delinquentes duplici poena contra negligentis officarios ad cuiusvis instantiam in officio castrensi, w którymby się komu ubliżenie stało, sine appellationes repetendarum karani niech będą.

I w tym województwo nasze nie małą szkodę być widzi R.P. i ujmę skarbu jej, iż niektórzy ichm. na legacyje ad componendum w tem wzięli wielkie sumy, osobliwie sumę 85 tys., tedy dojrzą tego panowie posłowie nasi, aby się te do skarbu koronnego wrócili.

Odjazd J.K.M. za granice państwa swego⁷¹¹, wiemy to, iż dla opatrzenia zdrowia J.K.M., na którym zawisło zdrowie R.P. naszej, ex causa legitima był, ale iż w tem baczemy exemplum na potem R.P. szkodliwe nazbyt, tedy zlecamy to panom posłom, żeby prawo in posterum stanęło takowe, aby odjazd nie tylko pana samego z Korony nie bywał sine consensu ordinum, ale też i osób domus regiae.

Feudum kurlandzkie ponieważ sine consensu Reipublicae jest dane⁷¹², w czym ubliżenie prawa pospolitego być rozumiemy, przeto pytać się będą panowie posłowie nasi, dlaczego by tak in contemptum prawa nasze szły i ostrzegą w tym całości praw i dignitatem Reipublicae warowną i wyraźną konstytucją, żeby na potym feuda Reipublicae sine consensu ordinum ani dawane, ani odnawiane nie były. A iż fertur, jakoby lenno pruskie odnowione być miało⁷¹³, co bez wiadomości ordinum stało się, zaczem dowiedzą się panowie posłowie nasi, dlaczego się tak wielkie w oddawaniu feudum pruskiego stało R.P. ubliżenie. Które feudum dla samego złamania i niedotrzymania kondycyje R.P. od książąt pruskich odpadać dawno by miało, ale osobliwie przy takiej okazji, kiedy jeden już był tylko legitimus successor na księstwo pruskie, przeto inibunt rationes panowie posłowie, którymi by dojść tego mogli, quibus conditionibus, quo consilio in praeiudicium R.P. [547] dane jest to feudum.

Spytają się przy tem, jeżeli poprzysiężonem iuxta acta et decreta anni 1611 księstwa pruskiego kondycyjom jest satisfactum, a osobliwie z strony oddawania sumy w każdy rok talerów 60 tys., ponieważ my na potrzeby R.P. teraz w każdy rok podatki dajemy. A z strony nie dosyć uczynienia inszem obowiązkom od kurfirsta pruskiego domówią się panowie posłowie, aby komisarze do Prus wysłani byli, którzy by obaczeli, jeżeli nam

⁷¹¹ Wyjazd do Baden króla Władysława IV związany był ze stanem zdrowia, ale również rozmowami dyplomatycznymi z Habsburgami.

⁷¹² Od 1638 r., po bezdzietnej śmierci Fryderyka Kettlera, Kurlandia rządzona była przez księcia Jakuba Kettlera, co nastąpiło bez zgody Rzeczypospolitej.

⁷¹³ W grudniu 1640 r. po śmierci elektora Jerzego Wilhelma lenno pruskie przejął jego syn Fryderyk Wilhelm Hohenzollern. Hołd lenny polskiemu królowi Władysławowi IV złożył jednak dopiero 6 października 1641 r.

książę pruskie *servat fide*m w poprzysiężonych paktach, *in actis et decretis anni 1611* wyrażonych, a osobliwie względem wolnego *fidei catholicae exercitium*.

O konkluzyjach sejmowych, jako są trudne et cum indignitate Reipublicae, co z instrukcyj J.K.M. zrozumiawszy, barzo nas to afficere musi, przeto zlecamy to panom posłom, żeby huic mało zabiegali, jako mogą, a mianowicie takowym sposobem. Rozumiemy naprzód, aby poseł, także i senator, który we trzy niedziele po zaczęciu sejmu przyjedzie na sejm, nie miał potestatem contradicendi na to, na co zgoda stanęła. Potem, żeby izba poselska znosiła się z senatem często, uprzątając konsultacje swoje. Do którego uprzątnienia osób z senatu deputowanych 6, a z koła poselskiego 6 dosyć by było na to, żeby podpisowali konstytucje, które jednozgodnie staną. Do czego dobrze, żeby przydany był jm. ks. sekretarz wielki imieniem J.K.M., a pan marszałek poselski aby po sejmie już nie chodził na korygowanie konstytucyj, bo się tam zwykły więc drugie sejmy odprawować, ale według prawa niech konstytucje poda dnia trzeciego.

Propozycyjej nowych, o których na sejmikach i [w] instrukcyjach wzmianki nie było, niech nie wnoszą do poselskiej [548] izby i teraz, jeśli co wniosą, a w instrukcyjej tego nie masz, na to pozwalac nie będą panowie posłowie nasi.

Na hibernach już wojsku kwarcianemu namówionych iudicio wielkich in Republica ludzi i takich, którzy rem militem i potrzeby rei militaris dobrze znają konkludowanych, a w reces cum tanto Reipublicae mało puszczonych, jako wiele ojczyźnie wszystkim należy, ten tylko nie widzi, kto by nie był ojczyzny tej miłującym synem. Na widzenie tego otwarza wszystkim R.P. oczy tak wiele dusz chrześcijańskich w ręku i więzieniu pogańskim stekających, otwarza rozlana krew braciej naszej, małżonki, dziatki i inne cara pignora w ręce pogańskie zawiedzione, otwarzają zniszczone wsi i miasteczka przez stacyje, częste przechodzenie chorągwi i ujma przez to prowentów R.P., bo abiurata desertatorum przyjmować musimy, ale i zagęszczenie spraw żołnierskich na Trybunale, których się nie może tak na stanowiskach będących in officio et disciplina zatrzymać, jako gdyby in hibernis.

Widzi to dawno R.P., a osobliwie te poblizsze niebezpieczeństwu pogańskiemu województwa widzieć to muszą i wydziwić się tylko temu nie mogą, że tak wszyscy gaudemus iisdem immunitatibus praw i swobód naszych, i ab iisdem legibus dependemus, a przecie jesteśmy tak opuszczeni od ichm. panów z górnych województw, że z nami aequalitate pociągać nie chcą, przeto zaraz po odprawieniu liczby skarbowej, albo po deputowaniu na nią, ni o czem inszem wprzód mówić będą, a zgoła o żadnej rzeczy mówić nie pozwolą, aż wprzód hiberna namówione będą. Bo jeśli na sejmach to wprzód i ante omnia mederi potrzeba, na czym całość ojczyzny wszystkim należy, tedy ukażą to panowie posłowie nasi, że to jest jedno takie R.P. periculum, które, czego nas Panie Boże zachowaj, minatur wszystkim złem wszystkim [549] ojczyźnie, bo poganin, który onustus praeda do domu impune i bez dania odporu uchodzi, widzimy, że tak już i smak do dóbr ojczyzny naszej zawział, iż mu łatwiejsza, wpadłszy w państwa R.P., nieoszacowane szkody w ludziach i łupach czynić aniżeli ichm. panom wodzom wojskowym, dla nieporządku w tym i nieobaczenia się naszego, zwieść wojska z dalekich stanowisk i imprezę nieprzyjacielską zrazić. Co iż dla retardacyjej hibernorum ponoszą tuteczne kraje i ichm. panowie z górnych województw przyznać to muszą, przeto i po wtóre ichm. panom posłom iniungimus, aby zgoła te hiberna ante omnia stanąć mogły, ukazawszy to ichm. panom posłom z górnych województw, że ta ręka i moc pogańska, strzeż Panie Boże, od nas do nich by poszła.

A czemuż tegoż, co i my, onus sustinere nie mają, w czym jeśli by jech i amor patriae periclitantis, i pożałowanie dusz tak wiele chrześcijańskich iugum pogańskie na sobie noszący[ch], więc przynajmniej ^atimor takiegoż niebezpieczeństwa niech ichm. ruszy, a na ostatek^a timor ignominae nostrae, że mają żołnierza na to tylko od dawnych czasów od R.P. postanowionego, a nie możemy go mieć tam w ten czas, kędy R.P. mens była, a to wszystko dla odwłoki hibernorum. A jeśli tak dura pectora ichm. były, tedy panowie posłowie do tego medium przystępują, ażeby przynajmniej te poblizsze województwa tego niebezpieczeństwa, to onus hibernorum na się wzięli, choć ex duobus malis już lepiej szkódkę niż szkodę ponosić, a Pan Bóg, który nas in una et libera Republica mieć chciał i aequalitate gaudere, może, czego nie życzymy, taki też kiedy na ichm. casum dopuścić, że też w postulatach ichm. remissiores będziemy, i na krzywdy ichm. patrzeć, że też ichm. naszech nie widzą, nie będziemy.

[550] A że ojczyzna nasza miłującym ojczyzny naszej synom nie czym inszem więcej dzielne ich nagradza postęпки, jako grati animi significatione, tedy te panowie posłowie nasi słusznem ichm. panom hetmanom⁷¹⁴ podziękowaniem oddadzą.

Domyślić się tego nie możemy, czemu w instrukcyj J.K.M. o komisyyj gdańskiej i o cłach morskich mencyj nie masz, przeto dowiedzą się panowie posłowie nasi, ponieważ podano to nam było na sejmik w instrukcyj 1639, dla czego to i poruczamy panom posłom, aby cum ordinibus Regni omnes ineant rationes, jakoby R.P. ius et dignitatem suam vindicare mogła.

A iż na sejmie 1638 ze wszystkich cęł, między którymi i piławskie jest inkludowane, miała mieć R.P. połowicę reditu, tedy dowiedzą się panowie posłowie nasi, jeśli z tego cła, które teraz wybierają w Piławie, dostało się co R.P.

Lubo większej J.K.M. gratitudinem pokazać nie możemy nad tę, którąśmy pokazali, żeśmy wolne dali nad nami J.K.M. panowanie, jednakże wszystkie J.K.M. desideria województwo nasze wdzięcznie przyjmować zwykło, tedy i te necessitates J.K.M. prae oculis mając, pozwalamy, aby z cęł morskich połowica na uprzątnienie ich do drugiego sejmu pro hac vice tantum dana była.

Widziemy to, że komisyyje z pograniecznymi państwami, którymi bezpieczeństwo R.P. firmatur, a bez niej słabiej pokój z przyległymi prowincjami, które z tej przyczyny nie dochodzą, iż wielka liczba wpisuje się komisarzów, przeto zlecamy panom posłom, aby tych komisarzów mianowanie przy K.J.M. samem zostawało i liczba ich aby była pro arbitrio J.K.M. A że ichm., którzy przyjmują na się functiones commissoriales, biorą swoje praemia za to, tedy słusznie, aby też na [551] negligentes poena naznaczona była, jako jest in volumine legum contra negligentes officiales ad instantiam cuiusvis.

Komisyyje zaś intra Regnum między dobrami szlacheckimi cum regalibus odprawione, aby ni od kogo żadnym sposobem zruszane nie były, ale tak possessor, jako i szlachcic według uczynionych kopców i opisanych granic w spokojnej posesyyj zostawali, pod winą pięci tys. grzywnen contra contravenientes interponendo. Która wzajemnie i na szlachcica, jeśli pesesora bonorum regaliau rozgraniczonych w zruszeniu granic turbował, o co forum na Trybunale inter causas officii. A że circa comisiones wielkie się inconvenientia

⁷¹⁴ Stanisław Koniecpolski kasztelan krakowski, hetman wielki koronny; Mikołaj Potocki wojewoda braclawski, hetman polny koronny.

pokazują, jako w sprawie pana Pawła Zielińskiego komisja przez dekret trybunalski aprobowana dekretem sejmowym zniesiona jest, panowie posłowie o konstytucyjną około tego gruntowną namówić się powinni będą, żeby się takie praeciudicia i prawom, i stanowi szlacheckiemu nie działy i żeby ten dekret komisarski zostawał.

A że pokój i zgoda z Tatarami jest fundamentem pokoju z cesarzem tureckim⁷¹⁵, na którym nie tylko Koronie, ale i W.Ks.L. należy, a przecie i stipendium kozackie, i upominki tatarskie sama tylko Korona sustinet, tedy postarają się ichm. panowie posłowie, aby ichm. panowie bracia W.Ks.L., jako unia święta ukazuje, w zapłaceniu stipendium kozackiego i upominków tatarskich nas ratowali.

A że się sowitych Tatarowie upominają upominków, które im kiedyś R.P. dla posług ich naznaczyła, tedy w tym znosić się będą panowie posłowie nasi z inszemi województwy i to postanowią, ne quid Respublica indignitatis et [552] detrimenti patiat.

A zapłata wojska zaporoskiego, skąd jest ordynowana, należy na tym R.P., aby stamtąd prosto do komisarzy wojska zaporoskiego, a nie do skarbu oddawana była.

Niebezpieczeństwo tureckie że competit przy Tatarach wspomnieć, tedy i o tym panowie posłowie nasi communicabunt consilia z inszemi województwy, a jeśli obrona jaka namówiona była ratione periculi Turcici, tedy panowie posłowie mają nam przynieść na sejmik relacyjny tę wiadomość huius periculi. Na którym sejmiku wolno nam będzie obronę przez laudum namówić cum libera distributione podatków województwa naszego. Które laudum i to, cośmy sobie na terażniejszym sejmiku uchwalili, aby aprobowano na terażniejszym sejmie było, starać się będą panowie posłowie nasi.

A jeśli tam insze województwa na podatki pozwolę, tedy panowie posłowie wezmą do braci, a na żaden podatek tam na sejmie nie pozwolą.

Correctura iurium aby skutek swój wziąć mogła, postarają się panowie posłowie. A że dla zagęszczenia spraw województw ruskich i ukraińskich, województwa małopolskie nie rychło na Trybunale dochodzą, przeto inibunt rationes, jakoby się to poprawić mogło i jakoby dekreta trybunalskie sejmem znoszone nie były, et e contra, sejmowe Trybunałem. A do zatrzymania porządku Trybunału Koronnego i to multum proderit, aby konserwaty przy województwach swoich continue sądzone były.

A iż nie możemy, tylko w tym wielką prudencją przyznawać Boską nad miejscami, gdzie świętej dochodziemy sprawiedliwości, które Pan Bóg przez tak wiele lat a contagione pestis wolne mieć raczył, ponieważ non constat, aby przez tak wiele lat do tego czasu zwłoka kiedy dla powietrza Trybunału być miała, jaka się teraz z tej okazji [553] stała, przeto zlecamy panom posłom, aby in casum takiego niebezpieczeństwa insze miejsce sposobne konstytucją naznaczone było, żeby ludzie ubliżenia żadnego w krzywdach swoich, czekając sprawiedliwości, nie mieli. Jeżeli to inszym województwom videtur, Krasnystaw będą mogli proponować.

Żeby się tym bardziej obwarować od fortelów plebeiorum, którzy się szlachcią czynią, postarają się panowie posłowie o konstytucję, aby recipientes przy zapisach tak w grodzie, jako i w ziemstwie recognitiones dokładali, z którego województwa, z którego powiatu i którego herbu jest recognoscens.

⁷¹⁵ Ibrahim I sultan osmański.

A że województwo nasze bełskie ma swoje osobne privilegia od Królów, Panów w tej R.P., przy których całości aby i teraz w cale zostawione było, a osobliwe przy przywileju incorporationis terrae Belzensis⁷¹⁶, to jest, żeby urzędy i preeminencje wszelakie i dygnitarstwa terrigenis tylko et bene meritis rozdawane były, a ci, którzy designerunt esse possessores reales, aby urzędy swoje tracili i wolno one po nich upraszać.

Cłami niezwykajnymi defluidacyjej rzek portowych onerowany jest stan szlachecki, a mianowicie, że w Brześciu po taleru od szkuty biorą i na inszech miejscach wielkie się depaktacje dzieją, przeto postarają się panowie posłowie, aby tych egzakcyi nie bywało więcej, ale tylko w samym Zakroczymiu i Fordonie, gdzie są komory królewskie prawem pospolitem obwarowane, opowiadali się do Gdańska idące statki, a na temerarios naznaczyć poenae. Więc i to z niemłą stanu szlacheckiego dzieje się szkodą, że gdy komu statek, jaką poniósłszy szkodę, stanąć musi, insze tymczasem dla tego więcej szkodować muszą, gdy się owe [554] zastanowione mijać nie dają, a osobliwie tu na tę stronę Brześcia ku Sokalowi, przeto panowie posłowie postarają się, aby to lege cautum było, jakoby takie impedimenta per constitutionem znieść, jakoby licitum było jednemu drugiego minąć i poena na takowych 500 marcarum cum refusione damnorum postanowiona była, a forum o to in proprio districtu ubi bona citati consistunt.

Na tychże rzekach portowych nie z mniejszą stanu szlacheckiego szkodą są śluzy, młyny, tamy, jazy, o których lubo są konstytucje dawniejsze, ale że in vilipendium idą, tedy do poena contravenientes tę przydać, aby każdemu się godziło młyn spalić, tamę znieść, śluzy, jazy zepsować sine ullis poenis i owszem, jeżeliby kto o tem akcyją jaką instituere chciał, drugim pięcia set grzywien karany ma być, o co forum na Trybunale. A co się tu rozumie o Bugu, toż się ma rozumieć o Wieprzu. Kryłowska śluza, lubo ma konstytucyjej salwę, że stać może, ale że też przy salwie ma i swoje powinności, którym contravenit, tedy, jeśliby in posterum nie dosyć się działo i jeśliby ktokolwiek szkodę swoją przez to mieć pretendował, o to forum w którymkolwiek grodzie bełskim sine appellatione, a poena też iść ma, która o niezniesienie śluz i tam anno 1633 jest mianowana: o rzekach portowych w województwie wołyńskim⁷¹⁷. Którą konstytucyją i województwo nasze, i insze starać się, aby przyjęli.

Iż też konstytucyja o tytułach przeszły sejm anni 1639 tak bardzo zamięszała⁷¹⁸, starać się pilno panowie posłowie nasi będą, aby stanęła deklaracja konstytucyjej anni 1637⁷¹⁹ takowa, iż in omnibus punctis et clausulis ma się rozumieć ta konstytucyja tak, jako [555] jest intytułowana o cudzoziemskich tytułach. A ci, których inkorporacyja województwa wołyńskiego, kijowskiego, bractawskiego i W.Ks.L. unia comprehendowała przy tejże czci i dostojności zostawać mają, jako ich też prawa mieć chcieli, tylko jako najostrożniej i obwarowniej obwarowawszy sobie, aby aequalitati i paritati nobilitatis podlegali, nad co nie mamy nic w ojczyźnie naszej większego i ozdobniejszego. I żeby żadnych ex natalibus

⁷¹⁶ Przywilej Kazimierza Jagiellończyka z 20 kwietnia 1462 r. (*Vol. leg.*, t. 1, s. 91-92).

⁷¹⁷ Konstytucja sejmu 1633 r. „Rzeki portowe w województwie wołyńskim” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 223).

⁷¹⁸ Sejm 1639 r. rozszedł się bez podjęcia uchwał.

⁷¹⁹ Informacja nieścisła, chodzi o konstytucję sejmu 1638 r. „O tytułach cudzoziemskich” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 315).

suis tam in publicis, quam in privatis actibus prerogatyw, preeminencyjej nad dawne R.P. instituta i nad stan szlachecki, który po Majestacie królewskim najpierwszy jest i najwyższy, nie zażywali. Ażeby te domowe tytuły i w inszych familiach nie zagęszczały się, tylko w tych, które są mianowane w uniej W.Ks.L., za rzecz słuszną, potrzebną być rozumiemy, żeby panowie posłowie nasi ostrzegli tego.

Książęcia jm. Wiśniowieckiego Jeremiego merita iż są dobrze wiadome tak K.J.M., jako R.P., jednakże przecie panowie posłowie nasi dla przychęcenia książąt ichm. do dalszych usług R.P. zalecą one in facie Reipublicae i prosić będą, aby w podających się okazjach miłościwy wzgląd na nie mieć raczył. A iż majątności jego za Dnieprem leżące i wojną kozacką, i inkursjami tatarskimi barzo są spustoszone, pozwolą panowie posłowie nasi imieniem województwa naszego tym majątnościom na libertacją do czterech lat.

Dawne są prawa o saletrach, a przecie wiele ich jest, co transgrediuntur te prawa, przeto je obostrzyć, objaśnić, do egzekucyjej przywieść potrzeba, przynajmniej aby po [556] kopie od kamienia, sine exceptione personarum, wszyscy dawali, a ten prowent na skupowanie saletr R.P. naznaczyć.

Prawa compositionis inter status sejmem 1635⁷²⁰ postanowione i per breve apostolicum ichm. panom duchownym przykazane aby miały swoją powagę, starać się o to panowie posłowie mają tak, aby non obstantibus quibusvis protestationibus były egzekwowane. A ichm. panowie deputaci duchowni aby według nich sentencyje swoje ferowali, dokładając tego, żeby in criminalibus z duchownymi sprawy decydowali się tu w Koronie. A iż się to zagęściło, że stan duchowny ex levioribus causis et mere civilibus honorem equestris ordinis criminalibus protestationibus coram actis publicis inquinat, o czym iż prawa wyraźnego de poena talionis przeciwko duchownym nie masz, gdyby in obiectione ustali, mają się ichm. panowie posłowie o to starać, aby modus na tym sejmie był namówiony, aby temere i perperam honor szlachecki od duchownych nie był labefaktowany, a przy tem i temu zabezpieczyć mają, aby według dawnych praw equester ordo ad forum spirituale nie był ewokowany, sub nullitate processus et poenis super evocantem.

Należy i na tem R.P., aby ordynacjom na sejmach aprobowanym dosyć się działo, aby się tedy nic im nie derogowało i delinquentes aby powinni byli respondere in iudicio Tribunalitio ad cuiuscunque instantiam, starać się będą o to panowie posłowie nasi.

Dzieją się i te inconvenientia, że w różnych grodach i ziemstwach niektórzy audent protestationes zanosić przeciwko konstytucyjom sejmowym, przeto jeżeliby komu do takiej protestacyjej przyjąć miało, mają uczynić tamże in facie [557] Reipublicae, inaksze protestacyje nullitati subiacebunt.

Sejmy ordynaryjne dwuletnie aby pod jesień składane były, prosić o to J.K.M. i konstytucją obwarować.

Strony konsensu Królewiczowi jm. Karolowi⁷²¹ z stanami koronnymi zniosą się panowie posłowie, tego postrzegając, aby jako Królewicz jm. chce być realiter possessor biskupstwa płockiego, tak jakoby był i przysięgłym senatorem, i actu praesbiterem iisdem

⁷²⁰ Konstytucje pierwszego sejmu 1635 r. „Ordynacya Rzeczypospolitej dóbr ziemskich dziedzicznych, O widerkauffach, Kompozycya o dziesięciny” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 258-260).

⁷²¹ Karol Waza biskup wrocławski.

conditonibus jako Królewicz jm. Jan Olbracht biskup krakowski⁷²², na sejmie coronationis wyrażonymi.

Popisy tak idą in abusum, że też lepiej, aby nie bywały, przeto zniesienie ich zlecamy panom posłom naszym.

A uważając instrukcję J.K.M. de infamibus et banitis, nie możemy inaczej rozumieć, tylko że horrent uszy pańskie i wzdrygają się serce i sumienie J.K.M., który jest w R.P. naszej supremus iustitiarum administrator et iniuriarum vindex, że sieła ukrzywdzonych o pomstę do Pana Boga wołają, nie tylko z tych, którzy krzywdy impune czynią, ale i z tych, którzy scelestos i prawem przekonanych mogąc karać, nie karzą, o co podobno i supliki od ukrzywdzonych J.K.M. dochodzą. Przeto panom posłom naszym zlecamy, aby celerior et effectiva super infames et banitos egzekucja namówiona była. A glejty przeciwko prawom wydane, które sobie za patrocinium i obronę takowi mają, nullitati subiacebunt. Infamiae zaś, sine omnibus iuris instantiis otrzymane, aby anihilowane były, a mandatu położonego zeznawanie aby na sejmiku marszałkowi obwieszczone było takim procesem, jako jest opisane [558] konstytucją anni 1588 de crimine laesae Maiestatis Regiae⁷²³.

Dług ducis Kroi⁷²⁴, że nam J.K.M. proponować raczy, zniosą się o tym panowie posłowie nasi z inszemi województwy, aby, jeśliby się pokazała realitas jego, zapłata była obmyślona sine onere poddanych naszych. Co tym sposobem mogłoby być, gdyby post cessum albo decessum modernorum possessorum, praevia lustratione, na tych dobrach Bytów i Łębork na wypłacenie tego długu puszczone w ręce obywatela koronnego, szlachcica polskiego, który by się podjął ten dług wypłacić. A iż to jest honestum Reipublicae, że o indygenat od tego księcia proszą, tedy panowie posłowie z inszemi województwy zgadzać się będą, a podobne consilium z strony indygenatu Wilhelma inibunt z inszemi województwy.

Postarają się o to panowie posłowie, aby konstytucja stanęła przeciwko kawalerom⁷²⁵ na tym sejmie, żeby się nie ważył na potem nikt znawiać tego.

Zlecamy panom posłom naszym, aby iuxta dignitatem województwa naszego gospód się na województwo nasze domówili, któremi po te czasy panów posłów na sejmie upośledzono i grzywny panów posłów żeby zwyczajnym sposobem dochodzieli z skarbu J.K.M., a nie z koronnego.

Laudum [w] województwie naszym powiatu grabowieckiego i horodelskiego, które sobie na bezpieczeństwo praw w zamku grabowieckim będących uchwalali i z podpisem panów marszałków dwóch z sejmików mają, starać się będą, aby konstytucją aprobowane było, tudzież i pomknienie czasu roków ziemskich grabowieckich po roczech [559] ziemskich bełskich, które continue odprawują się dwie niedzieli ad feriam 2 ante festum

⁷²² Jan Albrecht Waza, syn Zygmunta III Wazy, biskup krakowski i warmiński, zm. w 1634 r.

⁷²³ Konstytucja sejmu 1587-1588 r. „De crimen laese Maiestatis Regiae et perduellionis” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 2, s. 62-63).

⁷²⁴ Książę de Ernest Bogusław de Croy, siostrzeniec ostatniego księcia pomorskiego Bogusława XIV, domagał się spłaty długu zastawionego na ziemi łęborskiej i bytowskiej.

⁷²⁵ Sprawa Kawalerii Niepokalanego Poczęcia, orderu i bractwa orderowego, który próbował stworzyć król w 1637 r.

Purificationis Beatissimae Mariae Virginis [1 lutego] et sic consequenter, a drugie według dawnej ordynacyjej.

Księgi ziemskie bełskie przeniesione są z zamku bełskiego dla lepszego bezpieczeństwa od ognia do sklepu ratusznego miejskiego, który sobie kosztem swym obywatele województwa erygowali, które miejsce aby konstytucyją uprzywilejowane było, zlecamy panom posłom naszym.

Stanowiska żołnierskie w miastach sądowych starostw że są z wielkim niewczasem stanu szlacheckiego, którzy jako sądy swoje, tak i sejmiki w nich miewają, aby więcej nie bywali, iniungimus panom posłom naszym starać się pilno.

Exules inflantcy ci tylko libertatem R.P. uznawać mają, którzy są właśnie terrigenae tamtej prowincyjej, i ci, którzy mere od dóbr swoich dla wiary swojej R.P. dotrzymanej odpadli.

Konstytucyje o podwodach reasumować i deklaracyją J.K.M. wedle prawa daną o kormornikach grabowiczanom apróbować.

Dojrzą i tego panowie posłowie, aby prawo de incompatibilibus naruszane nie było.

Konstytucya anni 1638 wybrańcach⁷²⁶ aby do efektu przysła, aby instrukcyją sądowi ziemskiemu bełskiemu dano ode dworu tej rewizyjej, a osobno sądowi buskiemu.

O Tatarach litewskich reasumować konstytucyją⁷²⁷, żeby ci, co mają od nich bona quaesita, takim oneribus, jako i sami Tatarowie podlegali.

Żydzi, jeśli by sumę pogłówną odprawili, tedy inszem z osobna kontrybucyjom z chrześcijany podlegać mają względem [560] domów i handlów swoich, i towarów.

Konstytucya anni 1607 sub titulo o miastach ukraiennych⁷²⁸, którą mieszczan bractwaskich od wszelakich praw i wolności odsądzają, aby na tym sejmie reasumowana była, żeby mieszczenie tamci upraszaniem sobie listów z kancelaryjej K.J.M. nie wybijali się z posłuszeństwa staroście.

Oficyjerowie nad kompaniami cudzoziemskimi w zaciągu wojsk R.P. aby nie byli, tylko szlachta polska, domawiać się tego panowie posłowie będą.

Doszło nas wiedzieć, iż niezbożny arianin na Trybunale Lubelskim w posiedzeniu niektórych rzucił się straszną i obrzydliwą blasfemią na imię Pana Boga naszego, za co lubo jest od Trybunału leviori poena pokarany, z tej jednak okazyjej, iż Pan Bóg za takowe delicta karać zwykł państwa i królestwa, życzymy tedy, aby na tych blasphemos prawo jak najostrzejsze stanąć mogło na tym sejmie.

Petita

Petita województwa naszego, osobiwie w sprawie, którą jm. ks. biskup chełmiński⁷²⁹ promovet przeciwko toruńczanom, będąc circa exercitium fidei catholicae znieważony, którą krzywdę Bożą za krzywdę własną mając, panowie posłowie wniosą, aby ta sprawa sine dilationibus na tym sejmie sądzona była.

⁷²⁶ Konstytucja sejmu 1638 r. „Wybrańcy” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 317).

⁷²⁷ Zapewne chodzi o konstytucję sejmu 1628 r. „O Tatarach Wielkiego Księstwa Litewskiego” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 40-41).

⁷²⁸ Konstytucja sejmu 1607 r. „O miastach ukraiennych” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 2, s. 353).

⁷²⁹ Kasper Działyński biskup chełmiński.

Krwawe zasługi jm. pana [Jana] Bąka Lanckorońskiego chorążego halickiego panowie posłowie przypomniawszy in facie Reipublicae, prosić J.K.M. będą, aby na niego J.K.M. respekt i miłość mieć raczył.

[561] Także za jm. panem Januszem Prusinowskim podczaszym bełskim prosić będą, aby rewizya, która przyszła ad effectum na gruntach dziedzicznej majątności jego pere-sepskiej, aprobowana była.

Jeśli zasłużonem J.K.M. i R.P. pogotowiu tym, którzy Bogu i ojczyźnie tej wiary do-trzymują dignum est dać zalecenie, przeto ichm. panowie posłowie nasi merita pana Mikołaja Łysakowskiego, który przez lat 20 w tureckim więzieniu był, zalecili J.K.M. Za jm. panem [Jerzym] Piwem także prośbę wniosą.

Wielka jest w ornamentach kościelnych i dokończeniu kościoła grabowieckiego dy-minucya, przeto wniosą instancją panowie posłowie za powiatem grabowieckim, aby kościołowi tamtemu plebana J.K.M. podał, żeby prowenta tej plebanii nie gdzie indziej, tylko na kościół grabowiecki i prowenta tamtego plebana obracały się.

Zalecamy panom posłom naszym sprawę i prośbę oo. jezuitów lwowskich o pozwole-nie kupna majątności na fundacyą pana Czołhańskiego, sine praeiudicio jednak praw naszych. Taką drugą prośbę za oo. franciszkanami zamojskimi wniosą, aby im było za 15 tys. majątność kupić wolno.

Wniosą także gorącą prośbę za jm. księdzem [Janem] Raciborskim dziekanem war-szawskim.

Więc i za jm. panem Chodorowskim prosić będą, aby sprawa jego, której po wszystkie sejmy od lat 30 pilnuje, decydowana na tym sejmie była.

Za mieszczany bełskimi effectivam intercessionem wniosą, aby mieszczanie bełscy przy używaniu lasów swych, których [562] przedtym według przywileju antiquitus uży-wali, a natenczas Augustów im odejmuje, zostawali, bo dlatego nie tylko spustoszenie miasta z dyminucją prowentów R.P., ale i złe przejazdy do miasta obywatele temecznego województwa dla niepoprawowania mostów ponoszą. Także o prolongacyją libertacyjej od żołnierza i innych ciężarów za nimi prosić będą, okrom czopowego.

Nie mniejsza dyminucya prowentów dla upadłości i ostatecznego zniszczenia mieszc-zan grabowieckich przez stacje żołnierskie i ogień, że od osiadłości, której bywało kilka-set, ledwo jest z kilkadziesiąt, przeto prosić za nimi będą, aby tę libertacyję mieć mogli od inszych podatków, cum exceptione czopowego.

O takąż libertacyją mieszczanom korytnickim, których świeże przez ogień zniszczenie wszystkim województwu wiadome jest, ichm. panowie posłowie wniosą.

Andrzej Romanowski podsędek bełski, marszałek natenczas koła rycerskiego sejmiku bełskiego województwa

Locus sigilli

^{a-a} tekst dopisany na dole strony tą samą ręką

3. Uniwersał szafarzy województwa bełskiego – Bełż, 12 lipca 1641 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 227, s. 571-574 – oblata; w grodzie bełskim oblatowali Infid. Jona Izraelowicz z Lipska, Mordechaj z Buska, Moszko z Bełża w dniu 15 lipca 1641 r. [feria 2 ipso die festi Divisionis Sanctorum Apostolorum a. D. 1641].

Stanisław z Sarbiewa Sarbiewski starosta grabowiecki, Adam Komorowski z Komorowa sędzia ziemski bełski, szafarze do podatków województwa bełskiego od aktu terażniejszego aż do sejmu drugiego po tym blisko następującym przyszłego, na sejmiku 9 iunii w Bełzie zgodnie przez ichm. panów obywatelów województwa bełskiego obrani, oznajmujemy tym uniwersałem naszym, iż za zgodą ichm. panów obywatelów postanowione jest w województwie naszym czopowe zwyczajne na ten cały rok, który się począł a die 1 iulii, a ciągnąć się ma aż do tegoż dnia przez rok, dali Bóg, przyszłego. Do którego wybierania postanowiliśmy faktorów swych, mianowicie Jona Izraelowicza, Żyda, mieszczanina lipskiego, Mordechaja, Żyda i mieszczanina, i arendarza buskiego, i Moszka, Żyda, mieszczanina i arendarza bełskiego. Zlecamy tedy i prosimy, aby, vigore laudi województwa tego, gdy [573] się to libere w tym województwie na sejmiku z pozwoleniem ichm. panów obywatelów stało, to czopowe nie tylko od słodów zwyczajem uniwersału anni 1628, ale też od szynkarek beczkami biorących na szynki ma być według słuszności pożytek produkowany, nie zasłaniając się żadną protestacją, tylko urząd miejski tak dóbr J.K.M., jako duchownych i szlacheckich powinien takiego każdego karać i sprawiedliwość czynić według konstytucyje o nieuczynienie sprawiedliwości z takich, którzy by czynili skarbu albo laudum uchwalonego. Także się rozumieć ma od gorzałek, tak prostych, jako i przepalanych miodem, na szynkach będących. Także też furmanek i wszystkich podatków, tak od czopowego, jako do furmanki należących.

Co autoritate urzędu naszego wszystkim wobec i każdego z osobna, osobiwie urzędów miejskich, żądamy i zlecamy, abyście i sami rozkazali namiestnikom swoim, aby bez żadnej żmudności te podatki czopowego egzaktorom naszym oddane były, aby dla omieszkania w oddaniu ich tak pod winy, jako i pod trudności w prawie opisane nie podpadali. Dla lepszej wiary i pewności z przyciśnieniem pieczęci ten uniwersał nasz rękami swemi podpisaliśmy. Datum w Bełzie, die 12 iulii a. D. 1641.

Stanisław Sarbiewski starosta grabowiecki m.p.

Adam Komorowski s[ędzia] b[ełski] m.p.

Locus sigilli

189. Sejmik deputacki w Bełzie, 9 września 1641 r.

1. Informacja o deputacie

Deputatem został Adam Komorowski sędzia ziemski bełski (Deputaci, cz. 2, s. 169).

190. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 7 stycznia 1642 r.

1. Uniwersał Władysława IV zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 7 stycznia 1642 r. – Warszawa, 30 października 1641 r.

Rp. 1 APL, 11 Ks. gr. horodelskie 17, k. 137-137v – oblata, karta mocno uszkodzona, ok. 1/3 tekstu nieczytelna; w grodzie horodelskim oblatował Nob. Wojciech Chyliński dworzanin pokojowy J.K.M. (cubicularius) w dniu 27 listopada 1641 r. [feria 4 post festum Sanctae Catharinae proxima a. D. 1641].

Inne rękopisy: **Rp. 2** CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 227, s. 899 – tylko notka aktykacyjna i informacja o publikacji, dokumentu nie przepisano; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 29 listopada 1641 r. [feria 6 in vigilia festi Sancti Andreae Apostoli a. D. 1641]; **Rp. 3** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 84, s. 485-486 – tylko notka aktykacyjna i informacja o publikacji, dokumentu nie przepisano; w grodzie grabowieckim oblatował Nob. Jan Olszewski dworzanin pokojowy J.K.M. (cubicularius) w dniu 29 listopada 1641 r. [feria 6 pridie festi Sancti Andreae Apostoli a. D. 1641].

Druk w: AS 1633-1668.

2. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 7 stycznia 1642 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 228, s. 8-14 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Ewaryst Jan Bełzecki dworzanin J.K.M., marszałek sejmiku w dniu 10 stycznia 1642 r. [feria 6 post festum Sanctorum Trium Regum proxima a. D. 1642].

LSB 1572-1668, s. 177-180.

Instrukcja sejmiku województwa bełskiego od J.K.M. na dzień 7 stycznia złożonego dana ichm. panom posłom zgodnie na sejm pro die 11 februarii od J.K.M. naznaczony, od nas obranym, jm. panu Stanisławowi Sarbiewskiemu staroście grabowieckiemu,

jm. panu Januszowi Prusinowskiemu podczaszemu bełskiemu, jm. panu Ewarystowi Janowi Bełżeckiemu pokojowemu dworzaninowi J.K.M., marszałkowi i dyrektorowi natenczas sejmiku naszego, jm. panu Stefanowi Komorowskiemu burgrabiemu krakowskiemu.

Którzy po przywitaniu J.K.M. i oddaniu wiernego poddaństwa naszego powinszują J.K.M. na ten rok nowy i na innych wiele w dobrem zdrowiu szczęśliwego nam panowania z pomnożeniem sławy nieśmiertelnej i rozszerzeniem [9] granic państw onemu od Pana Boga powierzonych.

In desiderio J.K.M. jako pana dobrotliwego wszystkich nas i R.P. miłującego radzi- byśmy się akomodowali, jako najlepiejbyśmy mogli sufficere znędnionymi substan- cjami naszemi, tak wielkim samej R.P. naszej długom, które są dla nas zaciągnięte contra mentem et opinionem, sami nie wiemy jako. Bo sejm dawniejszy ordynaryjny naznaczył był dostateczną zapłatę wojsku i na obronę cum supplemento temuż wojsku prowizją do dwu lat porachowano było. A że to maiori ex parte obróciło się w inszą stronę i tak zaciągnięty jest dług wielki na R.P., dlatego teraz versamur in metu tu- multu wojskowego i disciplina militaris tym borgiem soluta enervavit przechodzeniem ustawicznym po Koronie poddane nasze i my sami casibus fatalibus (jako powietrzem morowem na ludzie i na bydło attriti, i defektem wody in nostro navigabili), a zatym i w intratach naszych omyleni, nie możemy dać sobie rady. Ale przecie to, co z nas być może, natenczas pozwalamy in vim gratitudinis J.K.M. p.n., to jest retenta wszystkie, które zostały powinny do skarbu koronnego. K' temu pozwalamy żydowskie pogłówny, które aby policzone skutecznie było, tego życzymy i żądamy J.K.M.

Przy tym nie wątpimy, że ichm. panowie dzierżawcy dóbr R.P. pro acceptis z rąk J.K.M. beneficiis uczynią gratitudinem condignam, jako też ichm. panowie duchowni de suis proventibus, które ex liberalitate J.K.M. mają. A na ostatek od miast J.K.M. i od kupieckich ludzi może być znaczne subsidium. A nad to, co się pomieniło, nic więcej domyslać się ani postępować nie pozwalamy panom posłom naszym i w tym obowiązujemy fidei onych.

Będą się pytać i o tym serio, jeśli przyszła do egzekucyjnej konstytucja sejmu prze- szłego o ekonomiach⁷³⁰, a tamże zaraz na sejmie cum tota Republica panowie posłowie nasi wniosą prośbę do J.K.M., aby bona mensis suae regiae wprawić raczył in eum [10] ordinem, jako były niedawno za śp. Pana Ojca K.J.M. et sufficiebant splendori Regiae Maiestatis et Reipublicae necessitatibus częstokroć subveniebant.

W rachunki potym skarbowe aby podług prawa izba poselska wejrzała i o tym py- tała się, gdzie się obracają kwarty i insze wszystkie accidentia prowentów R.P. ordyna- ryjnych, które do skarbu idą, tego się spólnie domawiać mają panowie posłowie nasi. Przy tymże i o to uczynić staranie, aby cum consensu ordinum stanąć prawo mogło, żeby kwarta nie w Rawie, ale we Lwowie raczej przez deputaty odbierana była, dla prędzej i skuteczniejszej wojsku zapłaty.

A po skończeniu, rachunków de coaequatione w podatkach przeszłych z inszemi województwy panowie posłowie nasi zmawiać się będą cum ea declaratione nostra,

⁷³⁰ Konstytucja sejmu 1641 r. „Dobra stołu Naszego w Koronie i w Wielkim Księstwie Litewskim” (Vol. const., t. 4, vol. 1, s. 12).

że nie chcemy w niczym deesse aequalitati i jeśliśmy zostali co winni, bardzo radzi chcemy się porównać w podatkach ze wszystkimi, jeno tak, żeby takową deklaracją o tym, jaką my czynim, inne wszystkie województwa, ziemie i powiaty uczyniły R.P., i samą rzeczą toż oświadczyli.

Tamże zaraz cokolwiek pokaże się pieniędzy tam ex retentis, quam ex coaequatione, to wszystko obracać się ma ni na co innego, tylko na zapłatę długu wojsku po winnego i jeśli by nie dostawało czego do zniesienia takowego ciężaru R.P., tak jako inne wszystkie województwa w tej mierze zgadzać się i postępować na to będą, tak też uczynią i panowie posłowie nasi, że deklarowawszy naszą w tej mierze tam promptitudinem. Samą rzecz, jakkolwiek za zgodą stanie, przyniosą na sejmik relacyjny do nas, żebyśmy mogli, trzymając laudum województwa naszego, toż uczynić, co in si wszyscy ichm. zgodnie namówią. Dlaczego pro opportunitate konkluzyje sejmowej, także i zjazdu naszego do Bełza naznaczą ichm. nam sejmik w konstytucjach tego sejmu dla uczynienia relacyjej.

Retenta dwojakie baczemy. Pierwsze te, które skarb pokazuje od lat dwudziestu i dalej zaciągnięte, a drugie te, które przy [11] szafunkach po województwach świeżo poczynionych znajdują się. Tamte retenta, iżemy tu w województwie naszym zgodnie pozwolili, aby były obrócone in gratitudinem od nas J.K.M., tedy egzakcja onych retent zostawać ma in arbitrio J.K.M. samego. Tych zaś drugich retent, które są prywatne, secundum lauda nostra exactionem mieć chcemy teraz przed tym sądem, który jest ordynowany constitutione publica sejmku przeszłego i odprawować się tamże w Warszawie ma. Dlatego sami dajemy delaty nasze panom posłom na osobnym piśmie, które ma być z podpisem jm. pana Jana Komorowskiego podkomorzego bełskiego naszego i z podpisem jm. pana Aleksandra Myszkowskiego starosty tyszowieckiego. A te delaty i retenta ichm. panowie posłowie podać zaraz mają do sądu tamecznego i domawiać się tego, aby wszystkie osądzone były. Jeśli by zaś inne województwa in plus czym J.K.M. gratyfikować chcieli, w tym nie kontradukując, wziąć to sobie wszystko do braciej ichm. panowie posłowie nasi mają.

Jm. panu krakowskiemu⁷³¹ podziękują za to, że cura et diligentia sua zatrzymał wojsko R.P. in officio, chociaż w borgowej służbie i obronę R.P., której za łaską i Opatrznością Boską a to w pokoju dotąd zażywamy, skutecznie obmyślił. Podziękują też imieniem naszym i wojsku wszystkiemu za to, iż takowego baczenia zażyli i cierpliwości zapłacie nad ojczyzną spólną, która nie tylko słowy, ale też i wdzięcznością wszelaką od R.P. nagradzać się im może i przyczyną do J.K.M., aby krwawe zasługi ich miłośnictwą szczodroblewnością nagradzać im raczył.

Przy tym zaraz starać się o to będą panowie posłowie nasi, żeby a tota Republica do sejmku przyszłego gruntowna obrona krajom naszym od ściany pogańskiej obmyślona i postanowiona była, pewne i poważne przestrogi jm. pana krakowskiego, hetmana koronnego mając w pamięci i one przedkładając inszym wszystkim województwom. A cokolwiek zgodny konsens wszystkich województw w tej mierze postanowi na tym sejmie, toż i my przyjąć i pozwolić chętnie obiecujemy, i o to starać się omni conatu panowie posłowie [12] nasi będą, żeby hiberny, tak jako są ordynowane, były posta-

⁷³¹ Stanisław Koniecpolski kszetan krakowski, hetman wielki koronny.

nowione na tym sejmie i aprobowane od wszystkich stanów. Co jeśliby *ex quacunque ratione* stanąć na tym sejmie nie mogło, to przynamniej *efficient*, żeby stanowisk nie dawano w miastach sądowych i w tych, kędy sejniki odprawować się zwykły, mianowicie w Bełzie, in *principale* województwa naszego *urbe*, bez czego ichm. panowie posłowie nasi do nas wracać nie mają.

Konstytucja sejmu przeszłego, że dla sprawiedliwości świętej pozwoliła sądów wszelakich⁷³², a przez reasumpcyą konstytucyjnej anni 1569⁷³³ *perplexitatem* jakąś w tej mierze uczyniła, a my, bacząc dla wyciągania samychże *retent* bardzo potrzebne sądenie, użyliśmy w tym ichm. panów urzędników naszych, tak ziemskich, jako i grodzkich, aby według kadencyjej sądy swoje odprawowali, co i panom posłom na ten sejm poruczymy, aby to opatrzyli tam, żeby ta rzecz na potym w Trybunale in *dubium* wokowana nie była.

Dowiedzieć się też mają ichm. panowie posłowie nasi i do nas o tym przynieść pewną wiadomość, jakowa transakcja stanęła z gdańszczany in *causa thelonei lege publica constituta* i jeżeli w czym nie *exorbitat* z niemi, aby takową J.K.M. instrukcyą pobudzone województwa *ineant rationes*, jakoby *Respublica ius et dignitatem suam vindicare* w tym mogła.

Pogłówne żydowskie a *multo tempore desideratur*, aby sprawiedliwie po 3 zł od głowy, tak małej, jako wielkiej, *utriusque sexus* wybierane było, czym i wielka suma na każdy rok na potrzeby R.P. mogłaby *conservari* i poddanych naszych od tak ustawicznych podatków na czas jaki uwolnić. Statuent tedy ichm. panowie posłowie, aby pierwej, nim insze wszystkie podatki uchwalone będą, to *pospolite desiderium* swój efekt wzięło. Które to pogłówne in *futurum* do skarbu koronnego należące, na ten jeden raz, jeżeli w tym spólna wszystkich będzie zgoda, J.K.M. darujemy i o to J.K.M. prosimy, aby nam na potym sposób podać raczył, jakim i my będziemy mieli to pogłówne wybierać.

Wielkie się *praeiudicium* stanowi szlacheckiemu od duchownych [13] dzieje, że ichm. przed sąd swój, jako zowią konsystorski, etiam *per vim* (*nolentes respondere*) pociągają in *causis* sądowi temu nie należących et *contra breve apostolicum* świeżo od jm. pana podkanclerzego⁷³⁴ z Rzymu przyniesione a *tribus paribus instantiis* wydaje jm. książdz legat i trzy i cztery komisye, na których pierwsze dekreta *cassantur* na uciemiężenie ludzkie, przeto *efficient* to koniecznie ichm. panowie posłowie nasi, aby (jeżeli by *compositio inter status*, od tak wielu lat wszystkim stanom *desiderabilis*, przez krótkość czasu stanąć nie mogła) przynamniej takie *praeiudicia* stanowi świeckiemu nie działały i wszystkie takowe dekreta wagi żadnej nie miały, i którzy by, trzymając się pierwszych dekretów, in *contrarium* co późniejszym uczynili, *nulli damno subiaceant*. Poena także *talionis* na takowych duchownych, którzy *ex leviori causa criminalibus protestationibus* stan szlachecki *inquietant*, jeżeli by in *obiectione* ustali, *ekstendowana* była.

⁷³² Konstytucja sejmu 1641 r. „*Correctura iurium*” (*Vol. const.*, t. 4, vol. 1, s. 17-18).

⁷³³ Na sejmie w 1569 r. uchwalono cały szereg konstytucji dotyczących sądownictwa (*Vol. const.*, t. 2, vol. 1, s. 251-253).

⁷³⁴ Jerzy Ossoliński podkanclerzy koronny.

Żeby się też liberalitati K.J.M. via latior otworzyła przeciwko tym, którzy nie tylko vitae sanctimonia w Kościele Bożym, ale i pracami R.P. zasługują, a tym, których abo ambitus honorum et dignitatum in Republica, abo licentioris vitae cupido strictiori monasterio clastro wyciska, do takich, jakie się przez takie (cum scandalo dissidentium et disunitorum) dzieją aviditates, droga zawarła, postarają się ichm. panowie posłowie nasi, aby takowi do wszelakich preeminencyi in Republica i dzierżenia dóbr inhabiles zostawali i ci, którzy by aliquo loco positi byli, dalej postępować nie mogli. Bez czego do nas przyjeżdżać ichm. panowie posłowie żadną miarą nie mają.

Petita

Po tak wiele sejmików odniósł intercesyją naszą ksiązę jm. Jeremi⁷³⁵ pro suis meritis do J.K.M., też i teraz powtarzamy, poruczając panom posłom naszym promotio-nem wielkich zasług książęcia jm. przed J.K.M. i o tym przy tym starać się mają, aby majątnościom zadnieprskim książęcia jm., które i wojną z Kozaki, i inkursyjami [14] tatarskimi bardzo są nadwerężone, libertacyja od podatków wszelakich do lat czterech była dana.

Tenże ksiązę jm. in tutoria sua, którą trzyma iure naturali nad dziatkami sławnej pamięci książęcia koniuszego koronnego⁷³⁶, brata swego, inquietatur, a w takowej sprawie i prawo pospolite nam wszystkim służące laeditur, przeto zlecamy to ichm. posłom naszym, aby [przy] tak jasnym prawie stawali i jeśli by tego potrzeba była, obostrzenie prawu temu na sejmie terażniejszym otrzymali.

Laudum grabowieckie już przed trzema sejmami zgodnie uchwalone, starać się mają ichm. panowie posłowie, aby konstytucyją aprobowane było i miasteczkowi Grabowcowi, w wielkim spustoszeniu będącemu, przynamniej na lat cztery od stacyi żołnierskich aby libertacyja pozwolona była.

Za mieszczany bełskimi przyczynią się ichm. panowie posłowie nasi, aby im bory ich własne, których dominium Mosty⁷³⁷ sobie uzurpują, przywrócone były i libertacyja do czterech lat od podatków wszelakich miastu temu pozwolona była, a to propter calamitatem od ognia, przez który funditus zniszczone i wniwecz obrócone jest.

Które artykuły nasze na terażniejszym sejmiku przez nas umówione zleciliśmy jm. panu marszałkowi naszego koła terażniejszego z podpisem ręki jego i z przyciśnięciem pieczęci według zwyczaju podać do akt grodzkich bełskich. Datum w Bełzie, na sejmiku die 9 ianuarii, a. D. 1641.

Ewaryst Jan Bełżecki dworzanin pokojowy J.K.M., marszałek natenczas sejmiku tego podpisuję się

Locus sigilli

⁷³⁵ Jeremi Wiśniowiecki.

⁷³⁶ Janusz Wiśniowiecki koniuszy koronny, zm. w 1636 r.

⁷³⁷ Mosty (Mosty Wielkie, Augustów), m. w pow. buskim (obecnie Великі Мости w rej. sokalskim, obw. lwowskim, Ukraina).

191. Sejmik relacyjny w Bełzie, 11 kwietnia 1642 r.

Sejmik rozszedł się bez podjęcia uchwał ze względu na błędy w drukowanych konstytucjach przysłanych na sejmiki (zob. uniwersał Władysława IV na powtórny sejmik relacyjny i tekst laudum powtórnego sejmiku relacyjnego).

1. Deklaracje posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego

Vol. const., t. 4, vol. 1, s. 42.

Województwo bełskie taką sumę umówi, jako na nie ducta proportionie podatków innych województw przychodzić będzie. A laudum w tym województwie powiatu grabowieckiego uchwalone aprobujemy. Sejmik 11 aprilis [1642] naznaczamy.

192. Sejmik relacyjny powtórny w Bełzie, 13 maja 1642 r.

1. Uniwersał Władysława IV zwołujący powtórny sejmik relacyjny województwa bełskiego w Bełzie na dzień 13 maja 1642 r. – Warszawa, 20 kwietnia 1642 r.

Rp. 1 APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 84, s. 632-633 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował Nob. Jerzy Kropiwnicki w dniu 29 kwietnia 1642 r. [feria 3 post Dominicam Conductus Paschae proxima a. D. 1642].

Inne rękopisy: **Rp. 2** APL, 11 Ks. gr. horodelskie 17, s. 395-396 – oblata, dolna część karty mocno uszkodzona, nieczytelny tekst na około 1/3 strony; w grodzie horodelskim oblatował Nob. Gabriel Wąs sługa podstarościego horodelskiego w dniu 29 kwietnia 1642 r. [feria 3 post Dominicam Conductus Paschae proxima a. D. 1642].

Władysław IV z łaski Bożej Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie, smoleńskie, czernihowskie i szwedzki, gocki, wandalski dziedziczny Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, a osobiwie dygnitarzom, urzędnikom i wszystkim stanu rycerskiego województwa bełskiego obywatelom, uprzejmie i wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Uprzejmie i wiernie nam mili.

Wzięliśmy tę wiadomość, iż sejmik województwa bełskiego, od posłów uprzejmości i wierności waszych na sejmie za zgodą wszech stanów na dzień 11 miesiąca kwietnia na wydanie podatków na blisko przeszłym sejmie podług deklaracyjej każdego

województwa uchwalonych naznaczony, z tej przyczyny nie doszedł, że pomienione województwo i deklaracja jego w konstytucjach omyłką jakąś drukarza nie jest specyfikowana. Co acz przez kancelaryją naszą jest poprawiono i consulendo dignitati tego województwa uprzejmościom i wiernościom waszym osobny uniwersał na złożenie tegoż sejmiku i obwieszczenie uprzejmościom i wiernościom waszym był wydany. Iż jednak i na ten, uprzejmości i wierności wasze, nie respektując, do wydania deklarowanych podatków, albo więc postanowienia, jakim sposobem miały być składane i od kogo wybierane, przystąpić nie chcieliście, barzo tego żalowaliśmy i żałujemy, upatrując, jako przez to zapłata wojska ukraińskiego, tak dawno w służbie borgowej może być zatrudniona, a za tym insze inconvenientia R.P. szkodliwe nastąpić. Wszakże jednak, aby się przecie temu wczśnie obviare mogło i te podatki wydane były, zdało się nam inszy sejmik uprzejmościom i wiernościom waszym w Bełzie na dzień 13 miesiąca maja złożyć, jakoż tym uniwersałem naszym składamy, żądając pilnie uprzejmości i wierności waszych, abyście puściwszy mimo się tę omyłkę nieostrożnością drukarską popełnioną, która za przedrukowaniem konstytucyjej będzie meliorowana i poprawiona, raczej pilno na potrzeby R.P. [633] aniżeli na ten error respektując, nań stawili się i dosyć uczynić uchwale sejmowej, podatki te wybierać kazali, poborców obrali i jakim sposobem mają być składane specyfikowali, aby się zapłacie wojskowej wygodzić i intencyi stanów koronnych dosyć stać mogło.

Co że uprzejmości i wierności wasze z miłości i powinności swej ku wspólnej ojczyźnie uczynicie i ten sejmik bez wszelakich kontradycyjej, puściwszy mimo zaś tę pomyłkę, odprawicie, nie powątpiamy. Ażeby ten uniwersał w.m. wszystkich wiadomości doszedł, rozkazujemy urzędowi grodzkiemu, aby go do akt swoich wpisawszy, na miejscach zwyczajnych publikować i obwoływać rozkazali, inaczej nie czyniąc dla łaski naszej i z powinności swej. Dan w Warszawie, dnia 20 miesiąca kwietnia r. P. 1642, panowania naszego polskiego i szwedzkiego 10 r.

Vladislaus Rex

Locus sigilli

Jan Maksymilian Fredro regens cancellariae minoris

2. *Laudum powtórnego sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 13 maja 1642 r.*

Rp. 1 CDIAUL, Fond 9, Opis 1, 393, s. 831-836 – oblata, ekstrakt z grodu bełskiego; w grodzie lwowskim oblatował Nob. Paweł Łaziecki w dniu 2 sierpnia 1642 r. [Sabbatho ante festum Transfigurationis Domini Nostri Iesu Christi proximo a. D. 1642].

Inne rękopisy: **Rp. 2** CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 228, s. 467-472 – oblata, egzemplarz mocno uszkodzony; w grodzie bełskim oblatował Nob. Wojciech Makowski w dniu 15 maja 1642 r. [feria 5 post Dominicam Jubilate proxima a. D. 1642].

LSB 1572-1668, s. 180-182.

My dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo województwa bełskiego, którzyśmy się ^atu do Bełza^a dnia dzisiejszego, to jest die 13 maii a. [832] D. 1642, za uniwersałem J.K.M. p.n.m. zjechali. Na którym to sejmiku i zjeździe naszym te niżej opisane artykuły zgodnie, jednostajnie postanowiliśmy.

Naprzód, że terazniejszy sejmik nie według czasu w konstytucyi mianowanego odprawuje się, który był pro die 11 aprilis na sejmie przeszłym naznaczony, a to dlatego, że jm. pan marszałek poselski⁷³⁸ przy spisowaniu konstytucyi województwa naszego bełskiego, nescitur quo errore, opuścił i przestąpił, a lubo jm. pan marszałek potym ten error swój na marginesach w konstytucyach drukowanych i do grodu bełskiego podanych, ręką swą własną poprawionych, jednak my na on czas, to jest pro die 11 aprilis, zjechawszy się tu do Bełza, widząc taki error i województwo nasze in marginibus położone, przestrzegając dignitatem onego, od konsultacyi naszych supersedowaliśmy, to jednak privatim między sobą namówiwszy, aby sławnej pamięci jm. pan podkomorzy nasz bełski⁷³⁹, który świeżo z tego świata zszedł, cuius memoria sit in benedictionibus, o tym J.K.M. oznajmił, że gdy cztery egzemplarze autentyczne przedrukowane, w których województwo nasze z tą deklaracyją, jako ichm. panowie posłowie nasi stroiny podatków i laudum powiatu grabowieckiego i horodelskiego na sejmie uczynili, specyfikowane będzie, do czterech grodów województwa naszego, to jest bełskiego, grabowieckiego, horodelskiego i buskiego, z naznaczeniem przez uniwersał J.K.M. sejmiku przysłane będą, tedyśmy to sobie rzekli, znowu tu do Bełza consulendo bono Reipublicae zjechać się. A ponieważ i teraz desiderio nostro [833] non est satisfactum, bo tylko uniwersał J.K.M. do grodu bełskiego przysłano, a konstytucyi przedrukowanych, jakośmy tego żądali, nie przysłano, mieliśmy i teraz słuszną racyją supersedendi od sejmikowania naszego. Ale iż województwo nasze, widząc praegnantes necessitates Reipublicae, której jako zawsze, tak i teraz nie chcemy deserere, a przy tym stosując się do uniwersału J.K.M., którym nam słowem swym pańskim przyrzekać raczy, że te konstytucye przedrukowane będą, tedyśmy do konsultacyi naszej przystąpili, to jednak zleciwszy jm. panu marszałkowi naszemu, aby przez pisanie swe imieniem wszystkiego koła naszego o to J.K.M. prosił, aby według obietnice swej te konstytucye przedrukowane do grodów województwa naszego jako najprędzej podane były. Przy tym przestrzegając, aby się na potym takie errory cum indignitate województwa naszego nie działy, przez co musieliby się remora w konsultacyach sejmikowych cum detrimento Reipublicae stać.

A iż z relacyi ichm. panów posłów naszych, na przeszły sejm od nas wysłanych, okazuje się to, że województwo nasze bełskie na zapłatę wojsku ukraiennemu podatków sumę województwom innym korespondującą pozwoliło, którą sumę do tej taksy co dwoje podymne województwa naszego według likwidacyi skarbowej, to jest na sumę 25 200 złp wynoszącą, stosujemy. Nad to, ex retentione podatków in anno 1640 w województwie naszym uchwalonych, to jest sześciorga poborów przez jm. pana Floriana Mireckiego wybranych, sumę 3013 złp gr 6 ciż ichm. panowie posłowie nasi vigore coaequationis do tejże zapłaty wojsku pozwolili, z takim jednak dokładem, jeżeli się

⁷³⁸ Krzysztof Zawisza pisarz wielki litewski, starosta miński, marszałek sejmu 1642 r.

⁷³⁹ Jan Komorowski podkomorzy bełski, zm. 12 maja 1642 r.

to kwitem pomienionego pana poborcy naszego tego dowiedzie, że się tak siła nie winno, tedy ma być województwo nasze wolne od zapłacenia tej sumy do koekwacyjej [834] należącej. A ponieważ z tego kwitu pana poborcy naszego ukazuje się to, że na Komisyyej Lwowskiej przeszedł skarb od niego przebrał sumę 1389 zł, przeto tę sumę przyłączamy do terażniejszego podatku, na zapłatę wojsku naznaczonego, naznaczamy i potrącamy. A przy tym pro interpretatione tego kwitu et maiori informatione przereczonego pana poborcę naszego z tymże kwitem odsyłamy do Lwowa na komisyyą przyszlą.

Którą to sumę pomienioną dwoje podymne wynoszącą, to jest 25 200 złp, takim sposobem płacić i oddać na komisyyą blisko przyszlą lwowską namówiliśmy.

Naprzód do sumy pomenionej 1389 złp, przez skarb modo praemisso u pana poborcy naszego przebranej, przyłączamy sumę 14 tys. złp z czopowego województwa naszego anni 1640 ex laudo palatinatus nostri wybraną i u ichm. panów szafarzów, to jest j.w. jm. pana Jakuba Sobieskiego, przeszłego bełskiego, a terażniejszego ruskiego wojewody i pomienionego sławnej pamięci jm. pana podkomorzego bełskiego, albo raczej natenczas sukcesorów jm. in deposito będącą. Której sumy jm. pan marszałek nasz ma się upomnieć u przereczonych sukcesorów jm. pana podkomorzego bełskiego, aby one jm. na czas w konstytucyyej mianowany, to jest pro die 7 iulii anni praesentis do rąk ichm. panów komisarzów do Lwowa, za kwitem j.w. jm. pana krakowskiego⁷⁴⁰ i inszych ichm. sub poenis contra retentores contributionum publicarum sancitis odwieźli i oddali. Do tego sumę 9811 złp z czopowego anni 1641 w województwie naszym uchwalonego i sejmem aprobowanego przychodzącą i u ichm. panów szafarzów terażniejszych, to jest jm. pana Stanisława Sarbiewskiego starosty [835] grabowieckiego i jm. pana Adama Komorowskiego sędziego bełskiego, także in deposito będącą, do tegoż podatku na zapłatę wojsku ukraiennemu, którą ichm. panowie szafarze nasi pomienieni pro termino praefixo do Lwowa na komisyyą odwieźć i oddać mediante quietatione [mają]. A tak ta wszytka suma komputowana dwojgu podymnemu korespondująca wynosi sumę na sejmie pozwołą 25 200 złp.

Co się zaś tkanie jm. pana Floriana Mireckiego poborcy przeszłego bełskiego, który sześć poborów in anno 1640 wybrał, a pobór jeden według dekretu radomskiego in anno 1618 między instygatorem a sławnej pamięci jm. panem [Janem] Lipskim sędzią bełskim ferowanego, także i według konstytucyyej tegoż roku 1618 czyni 6 tys. Co wszystko z sześciu poborów ma wynosić 36 tys. złp. A iż jm. nie jest teraz gotowy do uczynienia rachunku, tedy powinien go na blisko przyszłym sejmiku bełskim immediate przypadającym, przychylając się pomienionej konstytucyyi i dekretu radomskiego, i ze kwitów jm. pana Lipskiego uczynić.

Naznaczyliśmy byli z retentów przeszłych poborowych, a mianowicie jm. pana Jana Wierzbickiego pozostałych na murowanie sklepu dla chowania ksiąg grodzkich bełskich w zamku bełskim sumę 1200 złp. Które laudum sejmem aprobowane jest⁷⁴¹. A tę sumę pan Wierzbicki do rąk sławnej pamięci jm. pana podkomorzego bełskiego oddał, tedy i to zlecamy jm. panu marszałkowi naszemu, by się i tej sumy 1200 zł

⁷⁴⁰ Stanisław Koniecpolski kasztelan krakowski, hetman wielki koronny.

⁷⁴¹ Konstytucja sejmiku 1638 r. „Laudum województwa bełskiego” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 335).

u potomków jm. pana podkomorzego upomniał, aby była ta suma na sejmik blisko przyszły tu do Bełża przywieziona.

Ażeby województwo nasze przykładem przeszłych lat ad omnes casus subsidium pieniężne gotowe miało, czopowe jedno doroczne znowu po expiracyej [836] terazniejszego uchwalamy i do wybierania onego szafarzów jm. pana Stanisława Sarbiewskiego starostę grabowieckiego, jm. pana Janusza Prusinowskiego podczaszego bełskiego naznaczamy. A do złożenia tego podatku czopowego mają należeć wszyscy Żydzi w województwie bełskim, nie zasłaniając się konstytucją przeszłego sejmu i wszelakimi wolnościami swemi, a in defectu enucleando contraventionis tako Żydom, jako i retentoribus naznaczamy forum summario fisci processu coram officio castrensi Belzensi, sine omnibus appellationibus et dilationibus, także i wszystkim dzierżawcom i dziedzicom miast i miasteczek, i dóbr także J.K.M., jako i ziemskich, jeżeliby lub nie dopuszczali wybierania tego czopowego subkolektorom ichm. panów szafarzów albo jaką prepedycją onym czynili.

Datum w Bełzie, die 15 mai a. D. 1642.

Prusinowski Janusz podczaszy bełski, marszałek sejmiku bełskiego m.p.

Locus sigilli

^{a-a} tekstu brak w podstawie, jest w Rp. 2

193. Elekcja kandydatów na urząd podkomorzego bełskiego w Bełzie, 7-8 lipca 1642 r.

1. *Laudum elekcji kandydatów na urząd podkomorzego bełskiego – Bełż, 7-8 lipca 1642 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 228, s. 728-729 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Marcin Mirz Brzezicki w dniu 8 lipca 1642 r. [feria 3 post festum Visitationis Beatissimae Virginis Mariae proxima a. D. 1642].
LSB 1572-1668, s. 182.

[729] My dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo województwa bełskiego, zjechawszy się do Bełża pro die 7 iulii, uniwersałem j.w. jm. pana wojewody bełskiego⁷⁴² na obieranie kandydatów urzędu wakującego podkomorskiego nam naznaczony, obraliśmy zgod-

⁷⁴² Krzysztof Koniecpolski wojewoda bełski.

nie z obywatelów swych subiecta urzędowi temu condigna według zwyczaju i prawa pospolitego czterech: jm. pana Adama Komorowskiego sędziego bełskiego, jm. pana Janusza Prusinowskiego podczaszego bełskiego⁷⁴³, jm. pana Aleksandra Myszkowskiego starostę tyszowieckiego, jm. pana Jerzego Wózuczyńskiego łowczego bełskiego. Których zleciliśmy panu marszałkowi sejmiku teraźniejszego J.K.M. p.n.m. prezentować i ad acta publica castrensia Belzensia tę elekcją podać. Działo się w Bełzie, in loco consveto die 8 iulii anno 1642.

Marcin Mirz Brzezicki koła rycerskiego sejmiku elekcyjnej podkomorskiej marszałek

Locus sigilli

2. *Deklaracja elekcji kandydatów na urząd podkomorzego bełskiego w sprawie wypłacenia pieniędzy poborowych – Bełz, 8 lipca 1642 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1*, 228, s. 730-731 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 8 lipca 1642 r. [feria 3 post festum Visitationis Beatissimae Virginis Mariae proxima a. D. 1642].

LSB 1572-1668, s. 182-183

Iż czas podług konstytucyj sejmku przeszłego zapłacie wojsku przychodzi we Lwowie pro die 7 iulii, nie chcąc w niwczym deesse, żeby się miała zatrudnić zasłużonemu żołnierzowi, braciej naszej, zapłata, stosując się do deklaracyjej ichm. panów posłów naszych na sejmie przeszłym uczynionej, uprosiliśmy ichm. panów szafarzów naszych, żeby z pieniędzmi, które przy nich zostają, do Lwowa stawili się i one zupełnie, to jest sumę, jaką dwoje podymne wyniesie, 25 200 złp, także względem retentów z podatków anni 1640 w województwie naszym uchwalonych, to jest sześciorga poborów sumę 3300 zł i groszy 6, bez wszego omieszkania do rąk ichm. komisarzów oddali.

A iż pokazują się kwity skarbowe, że retenta tych 3013 zł są od województwa naszego zapłacone, nie chcąc natenczas trudnić zapłaty wojsku, onę według deklaracyjej teraz oddać rozkazaliśmy, zachowując sobie salvam repetitionem quovis modo na sejmie blisko przyszłym.

Zabiegając przy tym difficultatibus, które więc i sejmy dla retent, i retentorów trudnić zwykły, uprosiliśmy z pośrodku siebie jm. księdza Adama Komorowskiego proboszcza kruszwickiego, który by imieniem naszym na Komisyjnej Lwowskiej po oddaniu pieniędzy kwit zupełny na wszystko województwo [732] otrzymał i nam przyniósł.

A iż u różnych ichm. panów szafarzów są pieniądze województwa tego, przeto nazywamy sumę 14 tys. złp. u ichm. panów Komorowskich potomków śp. jm. pana podkomorzego bełskiego⁷⁴⁴, u jm. pana starosty grabowieckiego⁷⁴⁵, jm. pana sędziego

⁷⁴³ To on ostatecznie otrzyma nominację na urząd podkomorzego bełskiego.

⁷⁴⁴ Jan Komorowski podkomorzy bełski, zm. 12 maja 1642 r.

⁷⁴⁵ Stanisław Sarbiewski starosta grabowiecki.

naszego bełskiego⁷⁴⁶ 14 213 zł na zapłacenie tej sumy według konstytucyj z deklaracji ichm. panów posłów naszych.

Na co wszystko fide publica zezwoliwszy się, panu marszałkowi naszemu to zleciliśmy, żeby do akt grodzkich bełskich skrypt ten podany był. Działo się in loco consueto w Bełzie, die 8 iulii a. 1642.

Marcin Mirz Brzezicki koła rycerskiego sejmiku elekcyjnej podkomorskiej marszałek m.p.

Locus sigilli

3. *Atestacja elekcji kandydatów na urząd podkomorzego bełskiego dana księdzu Adamowi Komorowskiemu proboszczowi kruszwickiemu w sprawie wypłacenia pieniędzy poborowych – Bełż, 8 lipca 1642 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 228, s. 729-730 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 8 lipca 1642 r.* [feria 3 post festum Visitationis Beatissimae Virginis Mariae proxima a. D. 1642].

LSB 1572-1668, s. 183.

[730] Ponieważ uprosiliśmy jm. księdza Adama Komorowskiego proboszcza kruszwickiego, że z miłości braterskiej przeciwko nam podjął się pieniądze na zapłatę wojsku z województwa naszego, podług uchwały i deklaracji ichm. panów posłów naszych na sejmie blisko przeszłym uczynionej, do Lwowa imieniem naszym ichm. panom komisarzom na zapłatę wojska oddać, których pieniędzy ma być, in summa komputując, tak dwoje podymne, jako i retenta 28 213 zł, to jest podymnego dwojga 25 200 zł, a retentów 3013 zł, uprosiliśmy zatym ichm. panów szafarzów naszych, aby te pieniądze do rąk jm. księdza proboszcza kruszwickiego totaliter oddali, które przy ichm. deponowane od nas są. Asekurujemy przy tym jm. księdza proboszcza, że jeżeliby w oddaniu tych pieniędzy jaki mankament był, żeby ichm. panowie szfarze albo na czas konstytucjąznaczony nie zwieźli i do rąk jm. księdza proboszcza nie oddali, tedy my na się to przyjmujemy i za to nomine publico odpowiadać będziemy. Którą asekuracją naszą podpisujemy ręką pana marszałka naszego, do akt grodzkich bełskich oddać zleciliśmy. Działo się w Bełzie, in loco consueto, die 8 iulii a. 1642.

Marcin Mirz Brzezicki koła rycerskiego sejmiku elekcyjnej podkomorskiej marszałek m.p.

Locus sigilli

⁷⁴⁶ Adam Komorowski sędzia ziemski bełski.

194. Sejmik deputacki w Bełzie, 15 września 1642 r.

1. Informacja o deputacie

Deputatem został Stanisław Sarbiewski starosta grabowiecki (Deputaci, cz. 2, s. 176).

2. Relacja z rachunków Floriana Mireckiego brata zmarłego poborcy województwa bełskiego Mikołaja Mireckiego, uczynionych podczas sejmiku deputackiego – Bełż, 15 września 1642 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, opis 1, 228, s. 1097-1100 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Adam Wawrowski w imieniu Gen. Floriana Mireckiego poborcy województwa bełskiego w dniu 12 listopada 1642 r. [feria 4 in crastino festi Sancti Martini Pontificis a. D. 1642].

My, niżej podpisani, uproszeni od ichm. panów braciej na sejmiku blisko przeszłym na obieranie według prawa deputatów, w pierwszy poniedziałek po Narodzeniu Najświętszej Panny Maryjej przypadający, na wysłuchanie rachunku jm. pana Mireckiego Floriana brata rodzzonego godnej pamięci jm. pana Mikołaja Mireckiego poborcy od nas na rok 1640 obranego, takowy rachunek z jm. panem Mireckim czynieliśmy.

Uchwalono było natenczas na sejmiku naszym 6 poborów i pobór jeden, jako się pokazało z komputu i rejestru godnej pamięci jm. pana Jana Lipskiego w roku 1616 i roku 1617, natenczas poborcę, a potem sędziego bełskiego zł 4711 cum abiuratis et salario, złożywszy i komputowawszy tę sumę na 6 poborów uczyni 28 266 zł. A że względem konflagracji miasto Sokal natenczas było wolne, od którego względem 6 poborów pan Mirecki odebrał 660 zł, pokazuje się tedy względem 6 poborów wybrał pan Mirecki 29 001 zł i gr 14, komputując cum abiuratis et retentis. Z której sumy tak czynił rachunek.

Naprzód oddał do skarbu 23 950 zł i ^agr 9^a, summo abiuratis pokazane zł 1622, in retentis pokazuje zł 1101 gr 5. Co wszystko złożywszy w kupę, tak co do skarbu oddał, jako abjurat i retenta wyniesie sumę zł 27 049 gr 28, inkludując w tę sumę salarium laudo nostro onemuż obiecane, jako już wzięte. Zostaje tedy przy panu Mireckim do sumy pryncypalnej zł 1351 [1099] gr 16.

Tak tedy wysłuchawszy rachunek, takeśmy postąpili. Naprzód sumy oddanej do skarbu zł 23 956 i gr 9 in toto, zupełnie oddawszy i zapłaconej podług kwitu panów komisarzy przed nami pokazanego przerzeczonego pana Floriana Mireckiego auctoritate conventus publici nobis concessi, kwitujemy. Co się tkanie abjurat zł 1622, ponieważ ex calculo pokazał, w tej sumie mu jest przyjęta, tedy z tej sumy onego kwitujemy. Co się tkanie retentów zł 1101 i gr 5, nakazaliśmy panu Mireckiemu, żeby one iure od ichm. panów retentorów vindicaret i nam cokolwiek restat na sejmiku przyszłym obierania posłów, kiedy od J.K.M. złożony będzie, salvis abiuratis zupełnie oddać i calculum uczynić będzie powinien. Co się tkanie ostatka pieniędzy, które zostają u pana Mireckiego, to jest zł 1351 i gr 16, te na temże sejmiku blisko przyszedł

powinien będzie zupełnie oddać. A że to laudo nostro zachowaliśmy byli rekurs jm. panu Mireckiemu do jm. pana [Jana] Napiórkowskiego, tedy nie samemu panu Mireckiemu, ale województwo windykacją sobie z niem zostawuje, na co nomine publico jako deputati od koła authenticice conventus rękami własnymi podpisujemy się.

Działo się w Bełzie, w poniedziałek po Narodzeniu Najświętszej Panny Maryjej blisko przyszły [15 września], w roku 1642.

Janusz z Prusinowa Prusinowski podkomorzy bełski m.p., Aleksander Stanisław na Bełzcu Bełżecki starosta bełski m.p., Stanisław [1100] Sarbiewski starosta grabowiecki m.p., Thomas a Karnków Jankowski pisarz ziemski bełski m.p., Wojciech Czarnołoski wojski i podstarości grabowiecki m.p., Adam Prusinowski m.p., Gabriel Żuliński podstarości grodzki bełski, marszałek i director sejmiku electionis deputati m.p., Marcin Brzezicki m.p.

^{a-a} tekst dopisany na dole strony tą samą ręką

3. Kwit dla Stanisławu Sarbiewskiego starosty grabowieckiego i szafarza podatków województwa bełskiego z sumy wypłaconej na wojsko, wystawiony podczas sejmiku deputackiego – Bełż, 15 września 1642 r.

Rp. APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 84, s. 778-779 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował Gen. Jakub Ostrowski w imieniu Mag. Stanisława z Sarbiewa Sarbiewskiego starosty grabowieckiego, którego zastępował Gen. Paweł Rudnicki subdelegat starościński w dniu 12 listopada 1642 r. [feria 4 in crastino festi Sancti Martini Pontificis a. D. 1642]⁷⁴⁷.

My dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo województwa bełskiego, którzyśmy na sejmik obierania deputata według prawa w pierwszy poniedziałek po Narodzeniu Najświętszej Panny przypadający do Bełża zjachali, stosując się tak do deklaracyjej naszej na sejmie coaequationis w roku terażniejszym uczynionej, jako do laudum naszego na sejmiku relacyjnym uczynionego, naznaczyliśmy byli na zapłatę wojsku ukraińnemu do Lwowa, do j.w. jm. pana Stanisława Sarbiewskiego starosty grabowieckiego jako szafarza sumę 4540 zł i gr 15. Którą sumę że jm. pan Sarbiewski zupełnie we Lwowie oddał 25 julii w roku terażniejszym 1642, co nam kwitem ichm. panów komisarzów własną ręką podpisanym dowiódł, przeto my jm. pana Sarbiewskiego starostę grabowieckiego publica nostra autoritate conventus z tej sumy 4540 zł i gr 15 zupełnie [779] oddanej kwitujemy.

Który kwit od nas dany przy podpisaniu ichm. panów urzędników naszych jm. panu marszałkowi naszemu natenczas podpisać zleciliśmy. Działo się w Bełzie, na sejmiku naszym dnia 15 września roku 1642.

⁷⁴⁷ Za wskazanie tego i następnego kwitu wydawcy dziękują dr. Oleksijowi Winnyczenec.

Prusinowski Janusz z Prusinowa podkomorzy bełski, Adam Prusinowski wojewodzie bełski, Adam Jan z Komorowa proboszcz kruszwicki, Tomasz z Karnkowa Jankowski pisarz ziemski bełski, Gabriel Żuliński podstarości grodzki bełski, marszałek i director sejmiku elekcyi deputatów, Marcin Brzezicki, Jan Łęski, Florian Mirecki.

Locus sigilli

4. Kwit dla Stanisława Sarbiewskiego starosty grabowieckiego i szafarza podatków województwa bełskiego z wypłacenia pieniędzy dla delegata sejmiku do korektury praw, wystawiony podczas sejmiku deputackiego – Bełż, 15 września 1642 r.

Rp. APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 84, s. 779-780 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował Gen. Jakub Ostrowski w imieniu Mag. Stanisława z Sarbiewa Sarbiewskiego starosty grabowieckiego, którego zastępował Gen. Paweł Rudnicki subdelegat starościński w dniu 12 listopada 1642 r. [feria 4 in crastino festi Sancti Martini Pontificis a. D. 1642].

My dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo województwa bełskiego, którzyśmy się tu do Bełża pro die 15 septembris na obieranie deputatów wedle konstytucyj sejmowej pierwszej i pośledniej ziechali, wiadomo, komu to wiedzieć należy, czyniemy.

Iż obraliśmy ur. pana Wojciecha Czarnołoskiego wojskiego i podstarościę grabowieckiego ad correcturam iurium do Warszawy, któremu na tę drogę do Warszawy z czopowego nazaczyliśmy zł 500 odebrać od jm. pana Stanisława Sarbiewskiego starosty grabowieckiego, szafarza między ichm. drugimi województwa naszego bełskiego.

Które pieniądze iż zaraz jm. pan starosta grabowiecki panu wojskiemu grabowieckiemu z zlecenia naszego in praesentia nostra oddał, przeto przy podpisie ichm. panów urzędników naszych i samego jm. pana wojskiego grabowieckiego ad correcturam iurium deputata jm. panu marszałkowi naszemu natenczas podpisać ten kwit zleciliśmy. Działo się w Bełzie, dnia 15 września roku 1642.

Prusinowski Janusz z Prusinowa podkomorzy bełski, Tomasz z Karnkowa Jankowski pisarz ziemski bełski, Adam Prusinowski, Alb[er]tus Czarnołoski tribunus et vicecapitaneus Graboviecensis, Adam Jan z Komorowa proboszcz kruszwicki, [780] Gabriel Żuliński podstarości sądowy bełski, marszałek i director sejmiku electionis deputatów, Marcin Mirz Brzezicki, Jan Łęski, Florian Mirecki.

Locus sigilli

5. *Relacja woźnego o zajęciu części gruntu na poczet kary za zamieszki na sejmiku deputackim w Bełzie nałożonej mocą wyroku trybunalskiego na Stanisławza Miedźwiedzkiego – Bełż, 11 grudnia 1642 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 228, s. 1256 – oblata; w grodzie bełskim wniesiono w dniu 11 grudnia 1642 r. [feria 5 ante festum Sanctae Luciae Virginis et Martyris proxima a. D. 1642].

Ex parte Prusinowski ministerialis relatio.

Ad officium actaque praesentia castrensia capitanealia Belzensia personaliter veniens ministerialis Regni generalis Prov. Iwan Głagosz de Przyspa authenticus, iuratus, officio praesenti notus, in vim relationis suae verae ac fidelis publice libereque recognovit, quia ipse ex instantia Gen. Janussi Prusinowski succamerarii palatinatus Belzensis, evadendo rigorem decreti Tribunalitii inter Gen. Stanislaum Miedźwiedzki uti actorem, et praefatum succamerarium Belensem ratione quasi violatae securitatis publicae sub tempus conventus particularis Belzensis in persona ipsius factae, nec non convulnerationis lato et promulgato existens, ad id legitime deputatus intromissionem in bona taxae 500 marcarum polonicalium correspondentia, decreto tribunalitio adjudicata, videlicet in agros vulgo w niwę przeciwko dworu od chrustów i gościńca leżącą, cum subditis dictis Jędrzej Paszecko admissit proinde praecavendo indemnitati praefati Gen. succamerarii Belzensis eam suam relationem ad acta praesentia fecit.

6. *Manifestacja w sprawie skwitowania Janusza Prusinowskiego podkomorzego bełskiego od kary siedzenia w wieży bełskiej przez Stanisławza Miedźwiedzkiego – Bełż, 11 grudnia 1642 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 228, s. 1256-1257 – oblata; w grodzie bełskim wniesiono w dniu 11 grudnia 1642 r. [feria 5 ante festum Sanctae Luciae Virginis et Martyris proxima a. D. 1642].

Ex parte eiusdem manifestatio.

Ad officium actaque praesentia castrensia capitanealia Belzensia personaliter veniens Nob. Mathias [1257] Koryciński nomine et ex parte Gen. Janussi Prusinowski a Prusinów succamerarii palatinatus Belzensis solennem manifestationem coram officio praesenti fecit eo quia praefatus Gen. succamerarius Belzensis paratus erat decreto Tribunalitio Regni Lublinensis inter Gen. Stanislaum Miedźwiedzki uti actorem et eundem succamerarium citatum ratione quasi sub tempus conventus particularis Belzensis ipsius Miedźwiedzki convulnerationis ex indeque securitatis publicae violationis lato, satisfacere ac turrim die hodierna in actu contenta castris Belzensis subire verum quoniam de eadem sessione turrica a praefato Gen. Stanilao Miedźwiedzki certo scripti actis roborato est quietatus, praenominatus Gen. succamerarius Belzensis proinde praecavendo indemnitati suae eam suam solennem manifestationem coram officio praesenti fecit.

7. *Manifestacja woźnego w sprawie niewykonania kary tygodniowego siedzenia w wieży bełskiej przez Janusza Prusinowskiego podkomorzego bełskiego za zranienie Stanisława Miedźwiedzkiego podczas sejmiku deputackiego w Bełzie – Bełz, 13 grudnia 1642 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 228, s. 1257-1258* – oblatą; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 13 grudnia 1642 r. [Sabbatho ipso die festi Sanctae Luciae Virginis et Martyris a. D. 1642].

Ex parte Miedźwiedzki protestatio et ex parte eiusdem ministerialis relatio.

Ad officium actaque praesentia castrensia capitanealia Belzensia personaliter veniens Nob. Alexander [1258] Jezierski famulus Gen. Stanislai Miedźwiedzki nomine eiusdem domini sui solennem manifestationem et protestationem fecit, contra Gen. Janussium Prusinowski succamerarium palatinatus Belzensis ideo quia ipse in levi pendium decreti Tribunalitii inter eundem dominum suum et praenominatum Gen. succamerarium Belensem ratione domini sui convulnationis et proinde pacis publicae sub tempus conventus particularis Belzensis violationis lati, mediante quo inter alia eiusdem decreti Tribunalitii ratione praemissorum prolata a feria 5 proxime praeterita [11 grudnia] sessio turrica pro unum septimanum in turris praesentis castrensia Belzensis iniuncta erat, ipse vero eandem non explet neque eandem continuat, ex indeque poenas in eodem decreto expressas succubuit ratione quorum praemissorum iterum atque iterum protestatur et manifestatur.

Hucusque sub inde incontinenti statuit ministerialem Regni generalen Prov. Joachim Kapitan de Bełz authenticus iuratus officio praesenti notum, una cum Nob. Alexandro Jezierski et Joanne Krasucki sibi maioris testimonii gratia adhibitos, qui statutus in vim suae verae ac fidelis relationis publice recognovit. Quia ipse una cum duos nobilibus secum personaliter comparatus ex requisitione suprascripti Gen. Miedźwiedzki die hodierna in turri castri praesentis Belzensis personaliter aderant, neque ibidem Gen. Janussium Prusinowski succamerarium palatinatus Belzensis vigore suprascripti decreti Tribunalitii Regni Lublinensi sessionem turricam explentem offenderunt, de qui hanc suae relationem ad acta praesentia inserunt.

195. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 2-3 stycznia 1643 r.

*Uniwersału zwołującego sejmik, wystawionego w Warszawie w dniu 8 października 1642 r., adresowanego do województwa bełskiego nie odnaleziono. W księgach grodu bełskiego i grabowieckiego zachowały się tylko notki aktykacyjne: CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 228, s. 1215* – tylko notka aktykacyjna i informacja o obłacie, tekstu uniwersału nie przepisano; w grodzie bełskim oblatował Nob. Mikołaj Stylarski dworzanin pokojowy J.K.M. (cubicularius) w dniu 19 listopada 1642 r. [feria 4 ante festum Praesentationis Beatissimae Virginis Mariae*

proxima a. D. 1642]; *APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 84, s. 830 – tylko notka aktykacyjna; w grodzie grabowieckim oblatował Nob. Jan Olszewski dworzanin pokojowy J.K.M. (cubicularius) w dniu 19 listopada 1642 r. [feria 4 ante festum Praesentationis Beate Virginis Mariae proxima a. D. 1642].*

1. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 2 stycznia 1643 r.

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 229, s. 40-52 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Jakub Ubysz chorąży dobrzyński i marszałek sejmiku w dniu 5 stycznia 1643 r. [feria 2 pridie festi Sanctorum Trium Regum a. D. 1643].

Inne rękopisy: **Rp. 2** Bibl. Kór., rkp. 347, k. 362-369 – kopia: Instrukcja na sejmik bełski 1643 [s]; brak końca.

LSB 1572-1668, s. 184-189.

Instrukcja sejmiku bełskiego od J.K.M. pro die 2 mensis ianuarii in anno 1643 złożonego, dana ichm. panom posłom [41] Prokopowi z Obor Leśniowolskiemu brańskiemu, niemonowickiemu etc. staroście, Jakubowi Ubyszowi chorążemu dobrzyńskiemu, Adamowi z Komorowa Komorowskiemu sędziemu bełskiemu, Marcinowi Brzezickiemu od ichm. panów obywatelów województwa bełskiego, na sejm blisko przypadający pro die 12 februarii dana.

Po przywitaniu J.K.M. p.n.m. i powinszowaniu szczęśliwego przy długo dobrym zdrowiu panowania, wiernego poddaństwa naszego uczynią J.K.M. p.n.m. testyfikacją i podziękują za tę intimam solitudinem, że upatrując tak interna naszej R.P. vulnera, jako i ingruentia externa na nią pericula, instrukcją swą królewską equestrem ordinem do tego przywodzi, aby huic obviaret malo. A zatem inhaerendo tejże J.K.M. p.n.m. instrukcyj i to wprzód przedsięwzma, aby to, co się znajduje w egzorbitancyjach i co post latas leges et pacta conventa do skutku swego powinnego nie przyszło, ad debitam ante omnia przywiedli executionem.

A osobliwie po upomnieniu się rozdania wakancyj i od J.K.M. to otrzymawszy, więc rationes senatus consultorum od ichm. panów rezydentów, ni do czego nie przystępują, aż wprzód dostatecznie jm. pan podskarbi koronny⁷⁴⁸ sprawi się, jeśli dobra stołu J.K.M., co prawem warowano jest, ad eum przywiedzione statum, żeby z nich splendori Maiestatis Regiae sufficeret i de integre stołowi J.K.M. oddane. I czemu jeśliby się dosyć nie stało, aby iuxta mentem constitutionis instigante instigatore Regni ex delatione thesauri possessores dóbr tych przed wszystkimi sprawami kryminalów sejmowych sprawowali się. A oddawszy dobra stołu J.K.M., które przeciw prawu trzymają, i ten dochód, który należał mensae regiae a data constitutionis, sub poenis contra retentores quartae sancitis oddawali.

Więc i rachunek z prowentów R.P. na zapłatę wojsku kwarcianemu ordynowanych, tak z przeszłych lat, jako i z tych, które po sejmie wyszły, dostatecznie według prawa

⁷⁴⁸ Jan Mikołaj Daniłowicz podskarbi wielki koronny.

uczyni jm. pan podskarbi, [42] oraz też koekwacją, której sejm walny przeszedł nie skończył, traktować będą. Co oboje jeśli by non sufficeret na zapłatę długu wojsku R.P. zatrzymanemu, znosić się będą z wszystkimi województwami o tem, quae et quanta summa na zapłacenie długu zatrzymanego od R.P. będzie należała. A uważawszy proportionem, wiele województw naszemu będzie należało dać, wezmą to do braci na sejmik relacyjny, którego czas nam na sejmie namówią. Nie pozwalając żadnych eo nomine podatków i nie będą powinni ni do czego przystąpić, bo im tego praesentibus zabraniamy, aż się wprzód takie rachunki przez jm. pana podskarbiego koronnego odprawią.

Podziękują także ichm. panowie posłowie nasi publico nomine ichm. panom hetmanom naszym koronnym⁷⁴⁹, którzy pilnie koło niebezpieczeństwa R.P. tak od nieprzyjaciół postronnych, jako i wewnętrznych, jako swawole kozackie, chodząc, pilnie granic et viscera Reipublicae bronią i przestrzegają. Niebezpieczeństwem tem, które R.P. od pogranicznych nieprzyjaciół zachodzą (jako K.J.M. w instrukcyi swojej przestrzegać raczy), życząc tego, aby się wcześniej zabiegło.

Iż nic prędzej nad gotowe pieniądze succurrere nie może, przyniosą nam ichm. panowie posłowie z przyszłego sejmu facultatem conficiendi laudi, abyśmy tu sobie mogli eo genere, quo zdać się będzie braci, namówiwszy kontrybucyje, one przy naszych szafarzach, których sobie naonczas obierzemy, in casum trzymać i, strzeż Boże, gdyby jakie periculum następowało, tych pieniędzy na zaciągnięcie żołnierza powiatowego (trzymając w tem proporcją z inszemi województwami R.P. naszej) zażyć mogli.

Fortece ukraińskie przyległe granicom moskiewskim życzymy tego, aby fortyfikowane były, na co ci ichm., którzy z łaski J.K.M. tam amplas possessiones otrzymawszy gratuito, w tych tam miejscach autoritate comitali [43] napomnieni byli, żeby zamki tameczne, jako to Smoleńsk, Nowogródek, Czernihów, dobrze opatrzone były od nich.

Budowanie fortec od Szwedów na gruntach R.P. nad Dźwiną, jako nie może być, tylko szkodliwe R.P., tak zniosą się panowie posłowie nasi z inszemi województwami, aby temu zabieżyć i jeśli to jest contra pacta conventa, aby zniesione były od R.P. Co się zaś dotyczy obrony granic śląskich, lubo to malum dalekie jest od nas, my jednak pro amore fraterno pozwalamy panom posłom o tem znosić się z tamecznemi województwami i to statuere, co by było z największem bezpieczeństwem tego tam pogranicza.

Hibernorum jaki redundare może pożytek na wszytkę R.P., nie tylko to widzimy, ale i czujemy, bo do ostatniego prawie zniszczenia poddani J.K.M. w miastach i wsiach będący, także duchownych przychodzą, ale i stan szlachecki, i ich poddani tak opprimuntur, że ad extremas pauperies przychodzą. Zaczem solenniter tego prosequi będą panowie posłowie nasi powinni, aby sposób tych hibernorum od j.w. jm. pana krakowskiego, hetmana wielkiego koronnego podany i w kole naszym dobrze uważany, który ichm. panom posłom naszym z podpisem ręki jm. pana Janusza Prusinowskiego podkomorzego bełskiego podpisany dajemy, do skutku były przywiedziony i powagą sejmową aprobowany. A jeśli by z województwa wielkopolskiego, czego o ichm., jako braci swej, nie rozumiemy, byli temu contrarii, życzymy tego, aby z województwami ma-

⁷⁴⁹ Stanisław Koniecpolski kasztelan krakowski, hetman wielki koronny; Mikołaj Potocki wojewoda bełski, hetman polny koronny.

łopolskiemi taki podatek dali [i] z dóbr R.P. tych województw akordowali, żeby tej sufficeret ordynacyjej. Na kupienie zaś miejsca, którego hiberna potrzebują, pozwalamy i aby kontrybucyją publiczną na zapłacenie jego [44] namówieli, zlecamy ichm. panom posłom. Do czego ichm. panowie Wielkopole, jeśli przyłożyć się nie chcieli, cavebunt to, aby tamte dobra w administracyją nie byli dawane, tylko ludziom bene meritis, incolis palatinatum Minoris Poloniae. Która administracyja de triennio ad triennium ludziom wojskowym ma być podawana od J.K.M. Ażeby się stosowne miejsce kupiło, znosić się około tego będą z j.w. jm. panem krakowskim, który jako wódz wojsk R.P. miejsce sposobne upatrzeć tej intencyjej naszej może.

A jeżeliby nas panowie wielkopolscy deserere in hac cura bezpieczeństwa nie tylko naszego, ale wszytkiej ojczyzny chcieli, tedy też ichm. panowie posłowie we wszytkich ich afektacjach remissiores będą.

Z minice jako dwój pożytek od R.P. expectatur, jeden naprawienia monety R.P. barzo potrzebny, a drugi accessio dochodom R.P. applicanda, tak zlecamy to panom posłom, aby przychylając się do sposobów już około tego toties traktowanych, auctoritate sejmów walnych koronnych sposób cudendae namówieli, tego najwięcej przestrzegając, aby moneta, tak wielka, jako i mała, eiusdem bonitatis et puri argenti była. A jeżeli feliciter, czego życzymy, sposób cudendae monetae namówiony będzie, życzymy, aby administrator rei nummariae był szlachcic dobrze osiadły. Który jeżeliby bonitati praescriptae albo ponderi jej derogował i w akrecyjej R.P. dosyć nie czynił, żeby o to pozwany ab instigatore Regni w Trybunale Radomskim odpowiadał i satisfactionem czynił.

A jako nic słusniejszego jako to, żeby za nastąpieniem dobrej monety pretia rerum postanowione były, postarają się o to panowie posłowie, aby panowie komisarze z senatu i z izby poselskiej naznaczeni beli, którzy by na miejsce pewne i czas namówiony [45] stawiawszy się, praevis iuramento pretia te namówieli i ad acta publica podawszy, executioni urzędom, którym to de iure competit, zlecieli.

Correctura iurium, życzymy tego, aby stanęła, ale że ubi multa consilia ibi salus tak rozumiemy, aby na tem sejmie przyszedł ichm. panowie posłowie nasi z inszemi województwy o tem zносили się i jeśli videbitur, że w czem ta namówiona korektura egzorbituje, odciawszy i umoderowawszy, nazad nam tak purgatum na sejmik relacyjny do dalszej uwagi przynieśli. Do której korektury aby i statut de procuratorio przyłożony, i in debitam executionem był przywiedziony. Więc i to lege cavere, żeby żaden urzędnik ziemski sądowy ani grodzki spraw nie odprawował sub privatione.

Desiderium J.K.M. jako u nas zawsze in debita zostawało deliberatione, tak i teraz zlecamy ichm. panom posłom, aby do wspólnej nemine contradicente i jednostajnej stosując się wszęch województw zgody, onemu dosyć uczynieli, ale i prosić będą panowie posłowie, aby też J.K.M. desideriis nostris miłościwie chciał favere, w tem osobiłwie, aby iustitia distributiva naturę swoją oblokła i nowem prawem egzekucyjej utwierdzona była.

Ponieważ przyczynienie Trybunału zda się nas afficere i contra mentem tegoż województwa stanęło, starać się o to będą panowie posłowie, aby według dawnego prawa Trybunał intra suos temporum terminos zostawał. A in quantum by tego efficere nie mogli, tedy aby przez ten czas, to jest od św. Franciszka do św. Tomasza [4 paździer-

nika – 21 grudnia], same tylko województwa wołyńskie, kijowskie, bractawskie i czer-nihowskie sądzone były, a z dawna ordynowany czas Trybunałowi Lubelskiemu aby należał samym województwom koronnym, *efficere* to mają panowie posłowie nasi.

Konstytucja województw podolskiego i bractawskiego o komisjach granicznych przez urząd ziemski *expedienda* aby była reasumowana; granic [46] *vigore eiusdem constitutionis* przez urząd ziemski odprawionych aby nikt in dubium nie wokował i nie abrogował, *cavere* mają lege publica panowie posłowie nasi. A dekreta sejmowe i zadworne, jeśliby jakie nastąpieli i wyraźnemu prawu pospolitemu przeciwne, *nullitati subiacere* mają.

Konstytucja także województwa ruskiego i podolskiego o zamknięciu egzekucyj aby reasumowana i *debitae executionis* była, *instabunt* panowie posłowie, i jeśliby in *contrarium* tej konstytucyj jakiego *iudicatum* na sejmie albo za dworem nastąpiło, żeby *nullitatis* zostawało.

Tak częstych sejmów *ultra mentem legis* co by za przyczyna, pytać się będą panowie posłowie i jeżeli *deliberatorie* pro lege et *consuetudine* wychodzą.

Aby kosztu daremno na odwożenie pieniędzy z Rawy do Lwowa uszła R.P., *efficient* to panowie posłowie, aby kwarta była oddawana we Lwowie. Którą odebrawszy ichm. panowie deputaci według prawa do tego ordynowani i sądy swoje zawarłszy, oddać będą powinni do rąk j.m. pana pisarza polnego wojska koronnego za kwitem jego w grodzie lwowskim, że taką sumę odebrał na zapłatę wojsku R.P.

Około konkluzyj sejmowej aby się panowie posłowie według konstytucyj o tem napisanej⁷⁵⁰ sprawowali, mieć to koniecznie chcemy, aby spisane konstytucje pan marszałek ad *acta publica* najdalej trzeciego dnia po konkluzyj podał, konstytucyj o tem reasumować i *poenas* zaostriżyć *contra secus facientem*.

Z niemałym kontemptem i krzywdą województwa naszego w konstytucjach blisko przeszłego sejmiku województwo nasze *praeteritum* i na margines potem deklaracja wpisana, o czem aby panowie posłowie, z tem, komu to należało, *ekspostulowali* i aby się takie *inconvenientia* na potem nie działy, ostrzegą.

Laudum w województwie naszym powiatów grabowieckiego [47] i horodelskiego, które sobie na bezpieczeństwo praw w zamku grabowieckim będących uchwalili i z podpisem panów marszałków dwóch sejmików mają, starać się będą, aby *aprobowane* było. Które acz już konstytucją sejmiku przeszłego *aprobowane* jest, ale że *nescitur quo errore* i województwo bełskie jest w konstytucjach do grodu naszego podanych, i w tychże też *laudum* opuszczone, tedy ichm. panowie posłowie starać się o to będą, aby tak stanęła konstytucja: „*Laudum* w województwie bełskim powiatów grabowieckiego i horodelskiego, które sobie na bezpieczeństwo praw i obronę zamku grabowieckiego uchwalili, *authoritate conventus praesentis* *aprobumus*”. Tudzież i pomknięcie roków ziemskich grabowieckich trzechkrólskich, które *continue* odprawują się w Bełzie dwie niedzieli ad *feriam* 2 ante *festum Purificationis Beatae Mariae Virginis* [1 lutego] w Grabowcu, a drugie roki według dawnej ordynacji sądzone będą.

Aby pokój od ściany moskiewskiej, który *vacillat*, był zatrzymany, uczynią panowie posłowie instancją, żeby komisarze do rozgraniczenia ludzkie potężni, którzy pro hono-

⁷⁵⁰ Konstytucja sejmiku 1633 r. „Konkluzja sejmowa” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 197).

re Reipublicae a cum terrore adversae partis stanąć by mogli, do tego rozgraniczenia naznaczeni beli.

W dzierzawach Królewicza jm. Kazimierza, które od R.P. sobie pozwolone [ma], mianowicie tu u nas w Sokalu, aby administratorowie byli nobiles, terrigenae bene possessionati, domówią się panowie posłowie. Więc i Królewicz jm. ks. bp płocki⁷⁵¹ aby condoni śp. Królewiczowi jm. biskupowi krakowskiemu⁷⁵² podanemu podlegał, proponować i sprawić zlecamy panom posłom naszym. Warowano to prawem, do których biskupstw opactwa przyłączone być mają. A iż niektórzy przeciwko temu prawu et in derogationem iuris patronatus Regiae Maiestatis uprosili sobie administrationem opactw in curia Romana, zlecamy [48] to panom posłom naszym, aby według konstytucji 1588⁷⁵³ i według konstytucji 1607⁷⁵⁴ na takowych poena contra cortesanos in constitutione annorum 1538⁷⁵⁵ et 1540⁷⁵⁶ wyrażonych zaraz na początku sejmu urgeant.

Kwarta druga, na aparat wojenny ordynowana, jeżeli się już intencji R.P. stało dosyć, aby była obrócona na zapłatę wojsku życzymy, a specjaliter przestrzec tego, żeby już więcej starych dział na nowe nie przelewano.

Skarb R.P. jeżeli w takim porządku i ostrożności zostaje, jako jest legibus cautum, spytają się panowie posłowie i nam odniosą.

Na rzekach portowych z niemłą stanu szlacheckiego szkodą od prywatnych osób służy, młyny, tamy i jazy są pobudowane, o których już konstytucje dawniejsze i świeższe in vilipendium idą, tedy de poena contravenientibus to przydać, aby się godziło i młyn spalić, tamę znieść, służy, jazy zepsować sine ullis poenis, i owszem, jeśliby kto o to akcyję jaką instituere chciał, drugim pięciuset grzywien karany być ma, o co forum na Trybunale. A co się tu rozumie o Bugu, toż się ma rozumieć i o Wieprzu.

Księcia jm. Wiśniowieckiego Jeremija merita, iż są dobrze wiadome tak J.K.M., jako i R.P., jednak że przecie panowie posłowie nasi dla przychęcenia książąt ichm. do dalszych usług R.P. zalecić one in facie Reipublicae i prosić będą, aby w podających się okazjach miłośniwy wzgląd na nie mieć raczył. A iż majątności jego za Dnieprem leżące i wojną kozacką, inkursjami tatarskimi bardzo są spustoszone, pozwolą panowie posłowie nasi imieniem województwa naszego tem majątnościom na libertacją do czterech lat.

A iż się to zagęściło, że stan duchowny ex levissimis causis et mere civilibus honoribus, equestris ordinis criminaliter protestationibus coram actis publicis inquietant, [49] o czym iż prawa wyraźnego de poena talionis przeciwko duchownym nie masz, gdyby in obiectione zostawali, mają się o to ichm. panowie posłowie starać, aby modus na tym sejmie był namówiony, jakoby temere i perperam honor szlachecki od duchownych nie był labefaktowany. A przy tem i temu zabezpieczyć mają, aby według

⁷⁵¹ Karol Ferdynand Waza biskup wrocławski i płocki.

⁷⁵² Jan Albrecht Waza, syn Zygmunta III Wazy, biskup krakowski i warmiński, zm. 1634 r.

⁷⁵³ Konstytucja sejmu 1587-1588 r. „O opactwach” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 2, s. 71-72).

⁷⁵⁴ Konstytucja sejmu 1607 r. „O dygnitarstwach i beneficjach duchownych” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 2, s. 344-345).

⁷⁵⁵ Konstytucja sejmu 1538 r. „De plebeiis et cortesanis” (*Vol. const.*, t. 1, vol. 2, s. 170-171).

⁷⁵⁶ Konstytucja sejmu 1540 r. „De revocatione cortezanorum” (*Vol. const.*, t. 1, vol. 2, s. 221).

praw dawnych equestris ordo ad forum spirituale ewokowany nie beł, sub nullitate, processus et poenis superevocantes.

Porządek około munimentów i ksiąg naszych ziemskich bełskich, iż nam wszystkim obywatelom województwa tego należy, przyniosą nam panowie posłowie konsens na to R.P., aby księgi nasze ziemskie przepisane i w słuszny porządek wprawione byli. Do czego byśmy urząd ziemski uprosić sobie i koszt na to ex aerario nostro naznaczyć nieodwłocznie na sejmiku relacyjnem mogli.

Domyślić się tego nie możemy, czemu w instrukcyj J.K.M. o komisyyj gdańskiej i o cłach morskich mencyyj nie masz, przeto dowiedzą się panowie posłowie nasi, dlaczego tego nie dołożono. Którym to poruczamy, aby cum ordinibus Regni omnes ineant rationes, jakoby R.P. ius et dignitatem suam vindicare mogła. A iż na sejmie 1638 ze wszystkich cł, między któremi i piławskie jest inkludowane⁷⁵⁷, miała mieć R.P. połowicę redditu, tedy dowiedzą się panowie posłowie nasi, jeśli z tego cła, które teraz wybierają w Piławie, dostało się co R.P.

Żydzi, jeśli by sumą pogłównę odprawili, tedy inszym z osobna kontrybucjom wszystkim z chrześcijany podlegać mają względem domów, handlów i towarów swoich.

Stanowiska żołnierskie w miastach starostw sądowych, że są z wielkiem niewczasem stanu szlacheckiego, którzy jako sądy swoje, tak i sejмки w niech miewają, aby więcej nie bywały, iniungimus [50] panom posłom naszym starać się pilnie, a osobliwie w Bełzie, jako in metropoli civitate województwa naszego, aby nie stawali.

Iż ludzie stanu szlacheckiego, także poddani J.K.M. i duchowni, częstem przecho-dzeniem chorągwi opprimuntur, a in elusionem konstytucyi i prawa o tem napisanego panowie porucznicy ich atestacyj noclegów odprawionych dawać nie chcą, konstytucyją przeszlą reasumowawszy, tem zaostrzą, aby porucznik albo towarzysz, przy którem chorągiew będzie, powinien był dać atestacyją; który nie da pozwany respondeat inter causas militares na Trybunale.

Stare prawo, którem panom dziedzicznem kaduki poddanych ich naznaczone na-leżą, aby było reasumowane, włożyć się w to ichm. panowie posłowie mają. A jeżeli co in contrarium wychodzi z kancelaryj J.K.M., prosić K.J.M., aby to dekrety swemi kasował.

A żeśmy zlecieli ichm. panom posłom naszym promovere iustitiam distributivam, tedy oraz zlecamy, aby zasług starszego brata naszego, jm. pana Janusza Prusinowskiego podkomorzego bełskiego u J.K.M. promowować nie zaniechali, prosząc, aby J.K.M. circa executionem iustitiae distributivae merita jego pamiętać raczył.

Dochodzi nas to, iż bracia nasi województwa mazowieckiego wielkie praeiudicia ponoszą w sąsiedztwie od księcia kurfirsta⁷⁵⁸, tedy takie aby insolencje zahamowane byli, inibunt rationes panowie posłowie nasi.

⁷⁵⁷ Układ w Köpenick między Władysławem IV Wazą a Jerzym Wilhelmem Hohenzollernem elektorem brandenburskim i księciem pruskim w sprawie wybierania cł w Piławie, zawarty w dniu 22 czerwca 1638 r.

⁷⁵⁸ Książę pruski i elektor brandenburski Fryderyk Wilhelm Hohenzollern.

Petita.

Wniosą instancją i prośbę ichm. panowie posłowie nasi do J.K.M. za ks. Krupeckim władzą przemyskim⁷⁵⁹, aby od ks. Ulewicza disunita⁷⁶⁰ opresyjej nie ponosił. Który o pierwsze kontempy i iniurias ks. Krupeckiemu poczynione nakryty był infamią sejmową, a potem onę per conniventiam tegoż księdza władzy przemyskiego [51] zniósłszy i to ex transactione przyobiecawszy, że aby przeszkody żadnej w nabożeństwie uniackim czynić nie miał w tamtej jego diecezyjej i nihil adversi tentare tak przeciwko jego osobie, jako i tych, których on fovet religiosos, teraz inkwietuje, nabożeństwa miesza i onym przeszkadza, i insze wielkie inconvenientia czyni.

Zlecamy temże panom posłom naszym sprawę oo. jezuitów lwowskich, którzy proszą o pozwolenie kupna majątności na fundacją pana Czołhańskiego, za któremi aby wnieśli instancją, gorąco prosimy.

Za oo. franciszkanami zamojskimi, którzy we wsi Zawalowie⁷⁶¹ w województwie bełskim, a powiecie grabowieckim leżącej iure obligatorio części pewne trzymają, aby tego mogli dziedzicowi dopłacić i ius haereditarium otrzymać, wniosą prośbę ichm. panowie posłowie.

Za mieszczany grabowieckimi, którzy częstemi i gęstemi stanowiskami żołnierskimi zniszczeni są, wniosą prośbę ichm. panowie posłowie, aby wolnemi do kilku lat zostawali, także i podwód libertację od J.K.M. otrzymać dopomogą. Więc i sprawa ich, którą mają sobie zadaną od kapituły chełmskiej o grosze praskie, aby w sądach J.K.M. decydowana była, wniosą prośbę.

Przełożono w kole naszym od w. jm. pana Jana Zamoyskiego starosty kałuskiego, iż przeciwko jasnemu prawu po zesłłem mieszczaninie, kupcu zamojskim kaduk uprosiwszy ten donatarius, dobra tego mieszczanina bezpotomnie zesłego w drodze violenter zabrał i tak prawu pospolitemu derogował, jako dziedzica i pana Zamościa damnikował, zaczęm wniosą ichm. panowie posłowie do J.K.M. prośbę, aby temu, którego przodkowie wysokie w tej R.P. merita mając, onemu vero successori sanguinis i wysokich cnót taka nie działa się krzywda i dekretem [52] swym pańskim zniósłszy ten przywilej, ad male narrata otrzymany i szkody jako importuno donatario i violatori viarum publicarum, i violento receptori rerum alienarum damna resarciri kazał.

Włożą się też i przyczynią ichm. panowie posłowie, aby ks. plebanowi żernickiemu rewizja wydana z kancelaryjej J.K.M. była, żeby szkody, które ponosi w łące swej przy gościńcu per praetereuntes, którą wszystkę niemal late longueque dla złego tam bardzo przejazdu onemu psują, uszedł, a za naprawieniem drogi przejeżdżającym wczas może się spodobać, żeby koszt naprawy drogi uważywszy, onemu ad proportionem myto od przejeżdżających naznaczyli.

Wniosą także prośbę za ks. plebanem dobrotworskiem⁷⁶², aby przy młynku, łąkach i gruncie z dawna do kościoła należącego od J.K.M. był zachowany.

⁷⁵⁹ Aleksander Oleksowicz Krupecki (imię zakonne Atanazy), grekokatolicki bp przemyski.

⁷⁶⁰ Sylwester Hulewicz-Wojutyński prawosławny biskup przemyski.

⁷⁶¹ Zawalów, w. w pow. grabowieckim (obecnie w pow. zamojskim, woj. lubelskim).

⁷⁶² Dobrotwór, m. w pow. buskim (obecnie Добротвір w rej. kamioneckim, obw. lwowskim, Ukraina).

Datum postridie sejmiku naszego, to jest die 3 mensis ianuarii a. D. 1643.

Jakub Ubysz chorąży ziemi dobrzyńskiej, marszałek sejmikowego koła

Locus sigilli

196. Sejmik relacyjny w Bełzie, 28 kwietnia 1643 r.

1. *Deklaracje posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego*

Vol. const., t. 4, vol. 1, s. 55.

Województwo bełskie sumę czworgu podymnego korespondującą; sejmik die 28 aprilis [1643]. Tamże laudum de modo contribuendi et tempore exsolvendi im aprobujemy.

2. *Laudum sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 28 kwietnia 1643 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 229, s. 350-355 – oblatą; w grodzie bełskim oblatował Gen. Piotr Krusz marszałek sejmiku w dniu 29 kwietnia 1643 r. [feria 4 post Dominicam Jubilate proxima a. D. 1643].

LSB 1572-1668, s. 189-191.

[351] My dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo województwa bełskiego, którzyśmy się tu do Bełza na dzień dzisiejszy, to jest pro die 28 aprilis, według konstytucji sejmu przeszłego walnego warszawskiego sześćniedzielnego zjachali, wysłuchawszy ichm. panów posłów na przeszły sejm wyprawionych relacyjnej, takowe laudum i punkta onego zgodnie namówiliśmy i postanowili.

Naprzód, iż się to z konstytucyjnej sejmu przeszłego pokazuje, że się wojsku zapłata winna, która się ad 27 iulii naznaczyła we Lwowie i województwo nasze sumę dwójgu podymnemu aequivalentem dać na tę zapłatę pozwoliło, tedyśmy to na tym sejmiku tak akomodowali wszyscy zgodnie. Ze wszytkiego województwa bełskiego podymne jedno pozwalamy wydać do dnia św. Jana [24 czerwca] w tym roku 1643, sub poenis o wydawaniu podymnego i inszych podatków R.P., świeżą konstytucją sancitis. Które podymne tak z miast i miasteczek królewskich, duchownych i świeckich, jako i ze wsiów ma być wybierane, a to wedle konstytucji terażniejszej, to jest, że i Żydzi toż

podymne płacić powinni będą, w czym sobie jm. pan poborca tak postąpi, aby urzędy miejskie wszelakie juramentem komprobowały domów żydowskich liczbę.

Do którego podymnego wybrania obraliśmy zgodnie jm. pana Jakuba Rudnickiego, który się tego podjąwszy, powinien będzie to podymne odwieźć zupełnie do Lwowa na czas zapłaty wojsku naznaczony, to jest pro die 27 iulii anni praesentis. A iż z tej sumy wytrącać sobie nie będzie salarium, tedy pozwalamy, aby in vim salarii od każdego złotego brał sobie [352] z osobna jeden grosz więcej nad złoty, a od kwitu gr 3. Podymne to wybierać będzie wedle konstytucyi 1629 anni⁷⁶³ tak, żeby się rzemieślnicy od innych podatków w konstytucyjach mianowanych nie ekscypowali. Czego wszystkiego powinien będzie dać rationem na przyszłym sejmiku electionis deputata w tem roku i w ten czas praevio calculo, którego w skarbie czynienie powinien, otrzyma kwit od województwa z oddania podymnego. A w skarbie otrzyma tylko kwit taki, że dał ad rationem dwojga podymnego. Tenże pan poborca jurament in officio castrensi Belzensi wedle konstytucyi 1629 odprawić ma i podymne od dziś za tydzień zacznie wybierać.

A ponieważ potrzeba natenczas tam płacenia wojsku summam aequivalentem dwojgu podymnemu adimplere, które dwoje podymne wedle kwitu jm. pana [Jana] Napiórkowskiego, wedle którego się skarb i teraz na tym sejmie, i przed tem na inszych z naszym województwem rachował, czyni 25 703 zł i gr 15. A przy tem na tamtenże czas płacenia wojsku potrzeba, aby województwo nasze zapłaciło sumę 3747 zł ratione retentorum 1640 et 1642. Którą sumę, wspólnie złączywszy, uczyni 29 450 zł i gr 15. Tedy ten ostatek sumy, czego by od pana poborcy nie dostało, tak zapłacić namówiliśmy.

Naprzód jm. pan [Florian] Mirecki został winien 1351 zł i gr 16, które na tamten czas we Lwowie płacenia wojsku przy panu poborcy oraz oddać ma. Jm. pan starosta grabowiecki⁷⁶⁴ został winien z pierwszej czopowego arendy 2189 zł i gr 15. Którą sumę na tamten czas powinien odwieźć. Jm. pan sędzia bełski⁷⁶⁵ z tejże pierwszej czopowego arendy został winien 722 zł, gr 15, które tamże na zapłatę wojsku oddać powinien.

Z której arendy zaś czopowego, która się kończy na dzień św. Jana in anno 1643, u jm. pana podkomorzego bełskiego⁷⁶⁶ i u jm. pana starosty grabowieckiego jest sumy 15 550 zł, per medium u obydwóch ichm. Z której sumy [353] dołożą tak wiele wspólnie i wzajemnie, i równą obadwaj sumę, jako wiele będzie potrzeba dołożyć do tego, aby na tamtem miejscu płacenia wojsku adimpleant summam 29 450 zł i gr 15. A pan poborca ma dać znać jm. panu podkomorzemu bełskiemu i jm. panu staroście grabowieckiemu, jako wiele tej sumy z podymnego wybierze, dlatego, aby wiedzieli ichm., jako wiele dołożyć by mieli z sumy za przeszłe czopowe wziętej. A jeśliby pan poborca miał sumę, która by dwojgu podymnemu i tym retentom 1640 et 1642 równa była, tedy otrzyma kwit na województwo tak z zapłacenia dwojgu podymnemu sumy równej, jako i retentorum, sin minus, tedy ci ichm., którzy te pieniądze do Lwowa odwozić naznaczeni są, to efficere powinni, aby oraz przy panu poborcy kwit dostateczny otrzymali.

⁷⁶³ Konstytucja sejmu 1629 r. „Podymne” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 55-56).

⁷⁶⁴ Stanisław Sarbiewski starosta grabowiecki.

⁷⁶⁵ Adam Komorowski sędzia bełski.

⁷⁶⁶ Janusz Prusinowski podkomorzy bełski.

A że na tym sejmiku de modo et tempore contribuendi namówić moc mamy i sumę dwojgu podymnemu równą konstytucją na wypłacenie długów na potrzebę R.P. za-
ciągnionych pozwoloną akomodować, tedyśmy i ten punkt tak namówili. Naprzód
widząc, iż do tych czworga podymnego płacenia nie będziemy powinni, jeśli wojewódz-
two ruskie, ziemie pruskie i insze województwa, które posłów na sejmie nie miały,
tej spornej na sejmie zgody nie przyjmą i podatku tego nie pozwolą, i my też tak się
deklarujemy, że tego podatku czworga podymnego dawać nie będziemy.

Jeśli nam zaś na sejmiku electionis deputata wedle konstytucyje ex autenticis
documentis, które nam J.K.M. przysłać obiecał, constabit, że i tamte województwa ten
podatek wydać pozwoliły, tedy my też dopiero natenczas sumę czworgu podymnemu
równą wydać pozwalamy przez lat trzy, idąc w tym exemplo inszych województw takim
sposobem.

Naprzód za asygnacyjami J.K.M. wedle konstytucyje, którą kredytorowie kompro-
bować powinni, kiedy odbierać przyjadą coram iudicio terrestri Belzensi vel officio
castrensi Belzensi, oddać sumę dwojgu podymnemu równą pozwalamy [354] i nazna-
czamy pro feria 2 post Hedvigis [17 października], kiedy się też sądy ziemskie sądzić
zwykły, in anno 1644. Sumę znowu jednemu podymnemu równą na tenże dzień i czas
in anno 1645, sumę ostatnią, także jednemu podymnemu równą, na tenże dzień i czas
in anno 1646. Które raty i zapłata, aby tym skuteczniej doszła, tedy sobie postanawia-
my czopowe od przyszłego św. Jana na lat dwie, do którego administracyi prosiliśmy
jm. pana podkomorzego bełskiego i jm. pana podsędkę bełskiego⁷⁶⁷. A jeśli obaczyliby-
śmy, że ta suma nie wystarczy nam do tych pieniędzy, które będą gotowe, tedy wolno
nam będzie na sejmiku electionis deputata in anno 1644 to czopowe i na drugie lat
dwie pociągnąć, sub valore eiusdem laudi et constitutionis. Na który czas i szafarzów
namówimy.

A że u dawniejszych niektórych panów poborców, jako to u jm. pana [Floriana]
Mireckiego zł 1100, u jm. pana [Jana] Napiórkowskiego zł 1841 [pozostało], tedy
te pieniądze oddać będą powinni przy płaceniu sumy dwojgu podymnemu równej,
przy jm. panu podkomorzym bełskim i przy inszych, przy których będą pieniądze, za
asygnacją J.K.M. w Bełzie pro feria 2 post Hedvigis [17 października] in anno 1644.
A rationem z tego oddania mają województwu uczynić pod sądy trzykrólskie⁷⁶⁸ przed
urzędnikami ziemskimi, ile ich wtenczas będzie, in anno 1645, na sejmiku zaś elec-
tionis deputata w tym roku 1643 potomkowie pana Barcikowskiego i pana Bartkow-
skiego⁷⁶⁹ mają ukazać rationes, jeżeli podatki, które wybierali, dostatecznie zapłacili.

Na temże sejmiku i jm. pan podkomorzy bełski, i jm. pan starosta grabowiecki do-
cebunt, jako wiele jeszcze zostanie sumy za przeszłe anni 1642 czopowe, dlatego aby jm.
pan podkomorzy i jm. pan podsędek bełscy wiedzieli, skąd zapłacą sumę dwojgu po-
dymnego równą do tych pieniędzy, które sami ichm. wybierać będą. A strzeż panie Boże
śmierci z ichm. na którego z panów administratorów, tedy [355] województwo obierze
sobie inszego, a od potomków zmarłego repetet wybrane raty z czopowego. A jako teraz

⁷⁶⁷ Andrzej Romanowski podsędek bełski.

⁷⁶⁸ Roki ziemskie odbywające się corocznie po święcie 3 Króli (po 6 grudnia).

⁷⁶⁹ Walenty Bartkowski podstarości bełski.

obadwa ichm. panowie administratorowie do płacenia tych rat i otrzymania kwitów na województwo tenentur, tak in casu mortis, strzeż Panie Boże, ten, który by supervixerit, powinien by supplere vices zmarłego i w płaceniu rat, i otrzymaniu kwitów. Czopowe zaś tak wybierać mają, ut adimpleant constitutioni 1629, albo jako cum augmento będą rozumieli najlepiej, wszystko fidei i dexteritati ichm. województwo committit.

Które to laudum ręką marszałka koła naszego podpisane, do akt bełskich grodzkich zleciliśmy podać. W Bełzie, a. 1643 die ut supra etc.

Prusinowski z Prusinowa Janusz podkomorzy bełski m.p.
Piotr Krusz z Lubnice marszałek natenczas koła rycerskiego
Stanisław Sarbiewski s[tarosta] g[rabowiecki] m.p.
Adam Komorowski sędzia bełski m.p.
Andrzej Romanowski pods[ędek] beł[ski] m.p.

Locus sigilli

3. Manifestacja Piotra Krusza marszałka sejmiku relacyjnego w imieniu szlachty województwa bełskiego przeciwko Pawłowi Dunin Rzuchowskiemu, byłemu komornikowi ziemskiemu bełskiemu, z powodu odmowy wydania księgi podkomorskiej nowemu podkomorzemu – Bełż, 29 kwietnia 1643 r.⁷⁷⁰

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 229, s. 355 – oblata; w grodzie bełskim wniósł Gen. Janusz Prusinowski w dniu 29 kwietnia 1643 r. [feria 4 post Dominicam Jubilate proxima a. D. 1643]. LSB 1572-1668, s. 191.

Krusz manifestatur nomine conventus et omnium incolarum palatinatus praesentis Belzensis.

Ad officium actaque praesentia castrensia capitanealia Belzensia personaliter veniens [356] Gen. Petrus Krusz de Lubnice marsalcus conventus particularis Belzensis, hic Belzam pro die 28 aprilis anni praesentis congregati, nomine eiusdem conventus et omnium incolarum palatinatus Belzensis solenniter officio praesenti cum protestatione manifestatur. In et contra Gen. Paulum Dunin Rzuchowski antea camerarium campe-strem granicalem Belzensem, ideo quia ipse ad requisitionem sui manifestantis nomine totius conventus eiusdem litteras suas ad eum transmissas factam, librum unum seu volumen actorum granicialium Belzensium tempore officii succamerariatus Gen. olim Joannis a Komorów Komorowski succamerarii palatinatus Belzensis conscriptum restituere ad manusque Gen. Jannussii Prusinowski succamerarii palatinatus Belzensis reddere recusavit, imo eundem circa se detinuit. Quo circa praecavendo indemnitati omnium incolarum palatinatus Belzensis iterum officio praesenti manifestatur.

⁷⁷⁰ Podobne manifestacje w tej samej sprawie wnieśli też Gen. Janusz Prusinowski podkomorzy bełski „suo et omnium incolarum palatinatus Belzensis nominibus” (s. 355-356); Gen. Stefan Komorowski burgrabia krakowski syn śp. Gen. Jana Komorowskiego podkomorzego bełskiego (s. 356).

4. *Jurament Jakuba Rudnickiego poborcy podatków województwa bełskiego – Bełż, 11 maja 1643 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 229, s. 355* – oblata; w grodzie bełskim wniesiono w dniu 11 maja 1643 r. [feria 2 post Dominicam Rogationum proxima a. D. 1643].

Exactoris palatinatus Belzensis iuramentum.

Ad officium actaque praesentia castrensia capitanealia Belzensia personaliter veniens Gen. Jacobus Rudnicki elctus in proxime praeterita conventionem particulari Belzensi exactor, licet termini querelarum pro die hodierna incidenti, ob absentiam Gen. Samuelis Kurdwanowski notarii loci praesentis, non sunt celebrati, praecavendo indemnitati palatinatus huius Belzensis ac satisfaciendo laduo in conventionem proxime praeterita sancito, in praesentia nobilitatis pro terminis modernis quaerellarum congregatis praestitit super exactionem fidelem fimaliorum simple ac aliarum contributionum in eodem laudo specificatarum iuxta rotam in constitutionibus Regni specificatam. Ad quam pronunciandam Gen. Gabriel Żuliński vicecapitaneus loci praesentis ministerialem Regni generalen Prov. Nicolaum de Góra apparitorem officii sui addidit et quorum hac idem iuramentum in facie officii praesentis praestitit. Ideo officium praesens ministerialem praefatum ad publicationem praefatum exactorem in foro publico addidit et deputavit, huius ministeriali earundem exactorem publicavit et ad notitiam omnium hominum protunc congregatorum deduxit.

197. Sejmik deputacki w Bełzie, 14 września 1643 r.

Brak informacji o deputacie.

1. *Uniwersał Władysława IV do województw zawiadamiający szlachtę na sejmikach deputackich o decyzjach podatkowych podjętych przez część sejmików, które nie podjęły ich na sejmie – Warszawa, 15 lipca 1643 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 229, s. 939-942* – oblata; w grodzie bełskim oblatował żołnierz J.K.M. (veles) w dniu 28 sierpnia 1643 r. [feria 6 post festum Sancti Bartholomaei proxima a. D. 1643].

Vladislaus IV Dei gratia Rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Mazoviae, Samogitiae, Livoniae, Smolensciae, Czerniehoviaeque, nec non Svecorum, Gottorum, Vandalorumque Rex.

Significamus praesentibus litteris nostris quorum interest, universis et singulis, oblatas esse ad acta cancellariae nostrae maioris per Gen. Thomam de Rupniów Ulejski secretarium nostrum idque de mandato nostro litteras infrascriptorum laudorum in

conventibus nobilitatis particularibus vel in conventu palatinatus Lanciciensis, palatinatus Wolhyniae, palatinatus terrarum Russiae, palatinatus [940] Mazoviae, districtus Lomzensis et Ostroviensis, Livensis atque terrarum Prussiae, conventus Graudentis in anno praesenti vigore constitutionis in comitiis Regni generalibus Varsaviensibus anni praesentis sancitae, a nobis indictis, et per dignitarios, officiales terrestres nobilitatemque praefatarum palatinatum et terrarum, a quibus nuncii aut missi non fuerant, aut potestatem praeclusam sive limitatam concedendo contributionum publicarum habuerunt, celebratis sancitarum, manibus iis marschalcorum illorum conventorum subscriptorum ac ad notitiam omnium palatinatum et terrarum vigore praedicta constitutionis authenticis documentis deducendorum.

Quae quidem lauda quorum non solum ob temporis stricti brevitatem conventibus praesertim electionis iudiciorum deputatorum ad Tribunal nunc proxime instantibus, tum et compositate non mediocri ingrossationis hic de toto laudorum ceterioremque expeditionem eorundem expediendorum quapropter non tantum adeo tempestive et facile documenta haec authentica notitiam ordinum ac statuum deduci et transmitti possent. Nos igitur, consulendo omni commoditati ac praevidendo indemnitati huius publici negotii, innitendoque praedictae constitutioni Regni eorundem palatinatum et terrarum acta in conventibus particularibus concorditer peracta et constituta (ea nimirum in quibus totum negotium et ius summaria tam intuitu constitutionis publicae stipendiis militaris quam et gratitudinis nobis concessam dependet), ex iisdem laudis exacte deprompta per authenticisque documentis ad conventos eligendorum deputatorum iudicum transmittenda, hic essentialiter inhaerere mandavimus de tenore prout infrasequitur.

Tak naprzód województwo łęczyckie przy uchwaleniu i pozwoleniu zgodnym na zapłatę żołnierzowi podatków in laudo eorum wyrażonych nam też specjaliter na zapłatę długów na R.P. zaciągnionych pozwoliło z osobna sumę quadruplici contributioni fumaliorum correspondentem, ex contributione itidem ducillari annuatim curren-tem, pro duabus temporibus rathis. Primam quidem ratham pro festo Circumcisionis Christi Domini proxime venturis [1 stycznia 1644 r.], secundam vero similiter ratham pro festo Circumcisionis Domini immediate in anno proxime venturo celebrandis [1 stycznia 1645 r.], per administratores contributionis ducillaris palatinatus illius ad manus creditoribus, praevia nihilominus coram administratoribus per creditores probatione super realitatem debitorum, iuxta progressum palatinatum Maioris Poloniae exolvendorum.

Województwa zaś ruskiego na sejmiku wiszeńskim ziemie i powiaty, a naprzód [941] ziemia lwowska przy uchwaleniu sumy na zapłatę wojskową in laudo eorum expressarum nam też z osobna na zapłacenie długów naszych sumę czworgu podymnemu korespondującą pozwoliła, którą do dwu lat wypłacać obiecują na trzy raty in laudo eorum wyrażone, z prorogacją czopowego po skończeniu onego die 12 iulii in anno 1644. Potym zaś aż ad annum 1646 diem similiter 12 iulii. Ziemia zaś przemyska przy opatrzeniu także wprzód zapłaty wojskowej nam też seorsim na zapłacenie długu konstytucyi pozwoliła, adekwując sumę czworgu podymnemu korespondującą, poborów dwa i czopowe na lat trzy po sobie idących, po wyjściu pierwszego, które się kończyć będzie 12 iulii 1644, przy którym już furmanka chodzić nie ma, ale do skarbu

R.P. należeć będzie, gdzie tamże i sposób wydawania albo zapłacenia tych wydatków i inne puncta szyrzej in laudo tej ziemie są eksprymowane. Ziemia zaś sanocka także po opatrzeniu zapłaty wojskowej nam z osobna pozwoliła sumę czworgu podymnemu korespondującą, którą z czopowego ziemie tej wypłacać ma, około którego czopowego, żeby w dobrą rezę i porządek wprawione było, tamże zaraz na sejmiku uchwałę uczyniła, gdzie także o tym wszystkim także spólna zgoda stanęła.

Województwo też wołyńskie na sejmiku relacyjnym die 28 aprilis anni praesentis w Łucku także, opatrzywszy wprzód zapłatę wojskową, nam też z osobna respectu gratitudinis na zapłatę długów unanimiter pozwoliło czworo podymne cum exolutione sumy tej czworga podymnego (dla pewnego respektu) na lat dwie ratami także postanowili.

Ziemie pruskie respons posłowi naszemu ur. Andrzejowi Zaleskiemu miecznikowi ziem pruskich dany, extra militare stipendium nam z osobna postąpili pro declaranda gratitudine sumę quatuor agrariis correspondentem intra duorum annorum spatium solvendam. Na co laudum zgodne wszystkich stanęło.

A ziemia łomżyńska wojskową zapłatę także wprzód opatrzywszy, nam respectu gratitudinis pozwoliła podatek korespondujący czworgu podymnemu cum solutione [942] na św. Michał [29 września] blisko przyszły. Powiat zaś ostrowski opatrzywszy także wprzód stipendia żołnierskie, nam zaś in vim gratitudinis ku dawnym poborom w Nurze i w Ostrowiu postąpionym, i przez poborcę, to jest ur. Wawrzyńca Wyszomirskiego już wybranym i przy nim będącym, i ku jednemu czopowemu z furmanką. Które a festo Sancti Adalberti [23 kwietnia] in a. D. 1642, ad simile festum Sancti Adalberti anni praesentis poborca wybrał, teraz de novo dwoje czopowe, które ma być wedle konstytucyjnej anni 1628⁷⁷¹ wybierane, które się poczęło a festo Sancti Adalberti proxime praeterito, ad aliud simile festum in anno 1645 i ku dawnym retentom z poborów przy poborcy będącym oddać tameczni obywatele obiecali. Gdzie tamże zaraz tegoż poborcę ur. Wawrzyńca Wyszomirskiego miecznika nurskiego do odbierania obrali. A jeśli by troje czopowe i dawniejsze pobory przy poborcy będące, summam czworgu podymnemu eaequivalentem et correspondentem nie wynosiły, tedy post factum calculum die et loco assignato ibidem prout de suo proprio aere dołożyć mają. Ziemia też liwska praeviis stipendiis militaribus nam in vim gratitudinis pozwoliła i de facto złożywszy, dała do rąk ur. Jana Oborskiego starosty sochaczewskiego sumę czworgu podymnemu korespondującą, na zapłacenie długu według asygnacyjnej, która będzie przez nas co do powiatu tamecznego naznaczona.

Quae quid acta ex laudibus conventuum praemissorum particularium essentialiter deprompta et sueinserta uti authentica documenta ad conventus electionis deputatorum iudicium ad Tribunal nunc proximis (ut quantocius ordinibus innotescunt) adhaerens (ut supra expressum est) constitutione Regni transmittendo actisque praesentibus inseri mandavimus. In cuius rei fidem sigillo in super Regni maiori eadem communi iussimus. Datum Varsaviae, die 15 mensis iulii a. D. 1643, regnorum nostrorum Poloniae 11 et Sveciae 12 anno.

⁷⁷¹ Konstytucja sejmu 1628 r. „Czopowe koronne i Wielkiego Księstwa Litewskiego” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 42).

Relatio Ill. Domini Georgii de Thęczyn Ossoliński supremi Regni cancellarii, Bydgo-
stiensis, Lubaczowiensis, Lubomlensis etc. capitanei

Georgius Ossoliński cancellarius Regni superior m.p.

Locus sigilli maioris cancellariae Regni

‖ 2. Pokwitowanie sejmiku dla Floriana Mireckiego poborcy województwa bełskiego
‖ z odwiezionej do Lwowa sumy – Bełż, 14 września 1643 r.

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 229, s. 989-990* – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Daniel
Kącki w imieniu Gen. Floriana Mireckiego w dniu 14 września 1643 r. [feria 2 post festum
Nativitatis Beatissimae Virginis Mariae proxima a. D. 1643].
LSB 1572-1668, s. 192.

[990] Dygnitarze, urzędnicy i bracia województwa bełskiego, którzyśmy się tu zjechali
na sejmik electionis deputata, wiadomo czyniemy.

Iż na tym sejmiku pokazał to kwitem skarbowym jm. pan Florian Mirecki, iż wedle
laudum naszego przeszłego feria 4 post Dominicam Jubilate [28 kwietnia 1643 r.] tu
w Bełzie uchwalonego odwiózł do Lwowa z podatków roku 1640 tegoż województwa
naszego zł 1351 i gr 14, z której sumy oddania i zapłacenia kwitujemy imieniem wszyt-
kiego województwa pomienionego pana Floriana Mireckiego i ten kwit panu marszał-
kowi koła naszego podpisać zleciliśmy. Działo się w Bełzie, w poniedziałek bliższy po
święcie Narodzenia Najświętszej Panny Maryje r. P. 1643.

Adam Komorowski s[ędzia] b[ełski], marszałek koła rycerskiego, Janusz Prusinowski
podkomorzy bełski, Hieronim Radziejowski starosta łomżyński, Andrzej Romanowski
podsedek bełski, Stanisław Szczawiński wojski lubaczowski, Jerzy Piwo z Opolska,
Stanisław Marcin Brzezicki.

Locus sigilli

198. Sejmik deputacki w Bełzie, 12 września 1644 r.

‖ 1. Informacja o deputacie

*Deputatem został Janusz Prusinowski podkomorzy bełski. Przeciw niemu złożono protestację
(Deputaci, cz. 2, s. 190).*

2. *Protestacja Stefana Komorowskiego marszałka sejmiku deputackiego województwa bełskiego w sprawie unieważnienia elekcji sędziego ziemskiego buskiego odbywającej się w Busku w tym samym terminie co sejmik deputacki w Bełzie – Bełż, 12 września 1644 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 230, s. 1039 – oblata; w grodzie bełskim wniesiono w dniu 12 września 1644 r. [feria 2 post festum Nativitatis Beatissimae Virginis Mariae proxima a. D. 1644].

LSB 1572-1668, s. 192.

Komorowski director conventus particularis Belzensis nomine totius nobilitatis palatinatus eiusdem protestatur.

Ad officium actaque praesentia castrensia capitanealia Belzensia personaliter veniens Gen. Stephanus a Komorów Komorowski director conventus praesentis Belzensis particularis solennem manifestationem nomine totius Mag. ac Gen. nobilitatis palatinatus praesentis Belzenis fecit de nullitate et invaliditate actus die hodierna in actu contenta Busci pro iudice ^aterrestris eligendis^a, pro ad celebrandum per Mag. Christopherum a Koniecpole Koniecpolski pallatinum Belzensem, capitaneum etc. Stryensem, per literas universales designati⁷⁷². Quod idem electioni iudicis tota nobilitas palatinatus Belzensis adesse non voluit propter electionem deputati pallatinatus eiusdem Belzensis die hodierna in actu Belzae celebratam, proinde eandem manifestationem ad acta officii praesentis fecit et manifestatur ac protestatus est.

^{a-a} lekcja niepewna

199. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 2 stycznia 1645 r.

Uniwersał Władysława IV zwołującego sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 2 stycznia 1645 r., wystawionego w Warszawie, 31 października 1644 r. nie odnaleziono w księgach grodzkich województwa. W księgach bełskiej i grabowieckiej zachowały się jedynie notki aktykacyjne, uniwersałów nie przepisano: CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 230, s. 1364 – w grodzie bełskim oblatował Gen. Stanisław Czermioniewski dworzanin pokojowy J.K.M. (cubicularius) w dniu 14 listopada 1644 r. [feria 2 post festum Sancti Martini Pontifici proxima a. D. 1644]; APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 84, s. 1739-1740 – w grodzie grabowieckim oblatował Nob. Stanisław Czermioniewski dworzanin pokojowy J.K.M. (cubi-

⁷⁷² Uniwersał Krzysztofa Koniecpolskiego wojewody bełskiego na elekcję sędziego ziemskiego buskiego, wystawiony w Porycku, 30 sierpnia 1644 r. zob. APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 84, s. 1582-1584 (za wskazanie tego uniwersału wydawcy dziękują dr. Oleksijowi Winnyczenko).

cularius) w dniu 25 listopada 1644 r. [feria 6 ipso die festi Sanctae Catherinae Virginis et Martyris a. D. 1644].

Druk w: AS 1633-1668.

1. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 2 stycznia 1645 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 231, s. 3-10 – oblata, karty mocno uszkodzone, znaczne partie tekstu nieczytelne; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 9 stycznia 1645 r. [feria 2 post Sanctorum Trium Regum proxima a. D. 1645].

LSB 1572-1668, s. 193-196.

[3] ^a ex rationibus calculi j.w. jm. pana podskarbiego⁷⁷³ ponieważ panowie posłowie nasi żadnej rationibus ^a calculi nie przynieśli, którego się zaraz na początku ante omnia serio panowie posłowie upomnią i jeśli obaczą, że rationes quartae i inszych prowentów R.P. nowo uchwalonych tanto numero żołnierza kwarcianego zapłacie nie wystarczy, efficient aby zmniejszone było wojsko kwarciane. Upomną się i tego ichm. panowie posłowie, aby wedle konstytucyj sejmku przeszłego, która tylko do tego sejmku trwać miała, cessarent te nowe uchwalone podatki de inductis.

A że to na sejmach nie mała trudność w konkluzji sejmowej czyni, że ichm. panowie posłowie jedni w pół sejmku, drudzy przy konkluzji zjeżdżają się i sancita zgodne od tych, którzy na początek sejmku zjeżdżają, postanowione, kontradykcjami swemi znoszą, albo też dysensjami swemi onych czasu onych siła biorą, tedy ichm. panowie posłowie postarają się o to, aby takowi, którzy późno przyjeżdżają, nie mieli vim contradicendi i znoszenia tego, co już zgo[dnie] przed niemi stało. Także i materyją, których ^a ichm. panowie posłowie w instrukcjach od braciej [zleconych] nie mieli, traktować nie dopuszczali i czego by w [izbie posel]skiej nie traktowano, aby o tym na gorze mówić nie pozwalali.

Pactorum conventorum ratio, że nie tylko do województwa naszego, ale i do wszytkiej R.P. pertinet, tedy województwo nasze trudno tu ma co specificie kłaść, nie wiedząc, w czym się drugim województwem wygadza.

Kontrowersyje graniczne z państwami przyległymi, że są często do niepokoju okazują, a to jest indystryją J.K.M. skończyć, ichm. panowie posłowie moc będą mieli, aby sejmem były aprobowane. A iż z instrukcji J.K.M. zrozumie[liś]my, że miały cum commodo Reipublicae paść, tedy dowied[za] się tego ichm. panowie posłowie i zaraz proponent, [aby] którym za tym rozgraniczeniem odeszło co gruntów ^a [4] ^a

Zamek krakowski aby iuxta pacta conventa [od] J.K.M. opatrzon był, domówić się tego ichm. panowie posłowie mają. A jeśliby to opatrzenie większego op[atrzania] w ludziach potrzebowoło, tedy je ichm. panowie posłowie ukażą na miastach spiskich.

⁷⁷³ Jan Mikołaj Daniłowicz podskarbi wielki koronny.

Opatrzanie Smoleńska i Dyneburga ukażą ichm. panowie posłowie, że ichm. panom litewskim należy.

A że w tym pokoju, w którym pod panowaniem J.K.M. siedzimy, byłaby to nie mniejsza *accessio felicitatis*, pokój wieczny z Szwedami, który nam J.K.M. proponować raczy, tedy ichm. panowie posłowie tak na to przyzwalać będą, ne *quid Respublica detrimenti exinde patiatur*, a osobliwie Inflanty i pruskie zamki aby się do R.P. wrócili.

A że R.P. nasza matka się zawsze potomstwu królewskiemu pokazywała, tedy województwo nasze chcąc w tym przy inszych J.K.M. w swoich wdzięcznościach i te mniejszą pokazują *gratitudinem*, że pozwalamy ichm. panom posłom, aby znosząc się z ichm. dru[gimi posły], na to opatrzenie Królewiczowi jm.⁷⁷⁴ pozwoleli, [tak] jednak, aby wedle proporcycje lat jeszcze dziecinnych [Królewic]za jm. mianowaniem starostwa jednego z pozosta[łych] po śmierci Królowej jejm.⁷⁷⁵ stanęła. A ichm. [panowie posłowie] W.Ks.L. aby też równę *gratitudinem* pokazali, domówić się tego ichm. panowie posłowie mają.

O posagu Królownie jejm.⁷⁷⁶ zniosą się o tym panowie posłowie z inszemi ichm.

Książęcia de Kroia⁷⁷⁷ że już i na przeszłych sejmach to studium było traktowano i z relacyje ichm. panów posłów to mamy, że się mu nic nie winno, tedy i teraz za daremną być rozumiemy do R.P. instancją jego.

Według artykułów w reces puszczonej z przeszłego sejmku hiberna promowana ma być cum hoc additamento, iż jeśliby [staną]ć nie mogła, tedy konstytucją *coronatio-nis de disciplina militari*⁷⁷⁸ reasumować cum ea *melioratione*, aby na *contravenientes* większa poena była włożona.

[5]^a licencyja na^a ziemskich i grodzkich na szkodę wielką [stanu sz]lacheckiego, że nieznośnemi depaktacyjami uciążają, panowie posłowie starać się mają, aby konstytucja sieradzka anni 1607⁷⁷⁹ reasumowana była.

O przepisaniu ksiąg ziemskich bełskich w recesie, o czym jest konstytucja anni 1598⁷⁸⁰, przydawszy, żeby i zarejestrowane były.

Postarają się panowie posłowie nasi o to, aby aprobacja laudi in futurum na sejmiku *relationis* napisanego *ratione czopowego* na dalsze lata od R.P. stanęła na sejmie terażniejszym. *Laudum grabowieckie videatur* w recesie, także i *libertacyja* temuż miasteczku.

⁷⁷⁴ Królewicz Zygmunt Kazimierz Waza, syn Władysława IV i Cecylii Renaty.

⁷⁷⁵ Cecylia Renata, pierwsza żona Władysława IV, zm. 1644 r.

⁷⁷⁶ Królowna Anna Katarzyna Konstancja Waza.

⁷⁷⁷ Książę Ernest Bogusław de Croy, siostrzeniec ostatniego księcia pomorskiego Bogusława XIV, zgłaszał pretensje do sum zastawionych niegdyś na ziemi łęborskiej i bytowskiej.

⁷⁷⁸ Konstytucja sejmku 1633 r. „Disciplina militaris wojska kwarcianego na województwa ruskie i ukraińskie od pogan służąca” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 198-199).

⁷⁷⁹ Konstytucja sejmku 1607 r. „O salariach urzędników sądowych w województwie sieradzkim i ziemni wieluńskiej” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 2, s. 357).

⁷⁸⁰ Konstytucja sejmku 1598 r. „O przepisaniu ksiąg ziemskich bełskich” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 2, s. 255-256).

Wielcy ludzie i heroes w tej R.P. słusznie za filary Reipublicae reputantur. Zgoda i miłość inter eiusmodi magnates do zatrzymania całości R.P. jest apprime necessaria, jako to nam i w instrukcyjej K.J.M. proponowano. Tedy województwo nasze bacząc, że multum interest na zgodzie tantorum virorum, to jest między jm. panem marszałkiem nowym⁷⁸¹ a jm. Jeremim Wiśniowieckim o dobra Rumno⁷⁸² zaszły pretensyje, które więc nocivas zwykły discordias mnożyć, zlecamy panom posłom naszym, aby się w to włożyli do ichm. panów senatorów, aby te ichm. pretensyje sine laesione byli na tym sejmie privatim sopitae.

O skrypcie ad archivum podanym z przeszłego sejmu, konstytucyją specyfikowanym⁷⁸³, iż od panów posłów żadnej me mogliśmy otrzymać wiadomości tego, który tylko do przeszłego sejmu trwać miał, zlecamy to panom posłom naszym, aby takowe pisma na potem in abscondito nie bywały i ten skrypt żadnej wagi nie miał.

Sygilacyja gdańska, iż jest cum magnum detrimentum Reipublicae, starać się o to panowie posłowie będą, aby penitus była zniesiona.

Iż się R.P. nie kontentuje komisją warszawską de pretiis rerum, przeciwko której w województwach niektórych zaszły protestacyje i dotychczas żadnej ich egzekucyjej nie masz, zlecamy panom posłom, aby spólną namową z stanami była anihilowana [6]^a rerum przez^a taksa wszelkich towarów namówiona była i ratyfikowana.

Prawa dawne miastu Zamościu nadane, aby nova lege zniesione nie były, przestrzegą tego panowie posłowie.

Iż się wielkie inkoweniencyje stąd zagęściły w sądach trybunalskich, że ichm. duchowni trybunaliści przy sądach świeckich siadają, przeto aby in posterum taktów tylko, a inszych mixti fori et spirituales sądzili. Czego ma przestrzegać jm. pan marszałek, postarają się panowie posłowie.

Strony desiderium K.J.M. zleciliśmy panom szafarzom naszym, aby wszyscy, którzy do tego należą, zniósłszy się, płacili za asygnacyją K.J.M.

Petita.

Sprawa oo. bernardynów ex occasione kościoła kijowskiego zakonu swego panom Sokołowski na sejm intentowana, pilno zlecamy panom posłom naszym, aby instancją wnieśli do K.J.M., jakoby ta sprawa na tym sejmie osądzona była.

Iż kolegium lwowskie jezuickie w roku 1636 majątność swą własną Lachowy Szczeniатыn⁷⁸⁴ w województwie wołyńskim, w powiecie włodzimierskim leżące, a od Lwowa odległe, pewnemu szlachcicowi rezygnowało za zł 40 tys. i półtrzecia, zaczem bona spiritualia transierunt in terrestria, starać się mają panowie posłowie nasi, aby w rekompensie wolno było pomienionemu kolegium na to miejsce choć minori pretio, tylko że bliżej Lwowa majątność kupić, jako in simili wielom naszym klasztorom pozwolono przeszłym sejmem.

⁷⁸¹ Adam Kazanowski marszałek nadworny koronny.

⁷⁸² Rumno, w. w woj. ruskim (obecnie Ріміне w rej. gródeckim, obw. lwowskim, Ukraina).

⁷⁸³ „Skrypt ad archivum” (Vol. const., t. 4, vol. 1, s. 57).

⁷⁸⁴ Szczeniатыn, w. w woj. wołyńskim (obecnie Щенятин w rej. iwanickim, obw. wołyńskim, Ukraina).

Prawda, że interest Reipublicae, ne crimina maneat impunita, ile które cum laesione Maiestatis Regiae emergunt. Jednak iż J.K.M. p.n.m. innata benignitate na zdrożność poddanych swych zwykł patrzeć, ile co in R.P. merito bene zgrzeszyć się trafi, przeto lubo i województwo nasze afficit ta laesio Maiestatis Regiae, która pod boki J.K.M. emersit, z okazyj zalecić pana Zielińskiego, ale biorąc miarę z nieustającej J.K.M. ku rycerstwu dobrze zasłużonemu klemencyj [7] ^a

^a[sąda]ch trybunalskich jest circumscripta, a przecie ^a tej konstytucyj rozciąga się, tedy ichm. panowie posłowie starać się mają, aby ta konstytucja była reasumowana et si videbitur obostrzona. Acz słuszny respekt miała na to R.P., aby z temi, którzy są sędziami trybunalskimi, ex quo iudex była remissa na przyszły Trybunał, tedy z tychże racyj ichm. panowie posłowie starać się będą, aby i z małżonkami sędziów trybunalskich, które pro una reputantur persona, bywali takie remissy.

A iż województwo nasze jest za łaską Bożą tak przestronne, że przy jm. panu wojewodzie dwóch kasztelanów, czterech starostów sądowych, cztery jurysdykcje ziemskie w niem się zawiera i województwo, gdy do sądenia przypada, przez niedziel kilkanaście trwa, przeto panowie posłowie nasi starać się o to mają, aby exemplo drugich województw, drugiego deputata miećśmy z naszego województwa bełskiego mogli.

Prolongacja Trybunału do Św. Tomasza [21 grudnia] zda się być ciężka, przeto starać się mają o to panowie posłowie nasi, aby wedle dawnej konstytucyj do św. Bartłomieja [24 sierpnia] trwała, a to residuum od św. Bartłomieja do św. Tomasza pozwolą ichm. panowie posłowie nasi ichm. panom braciej kijowskiego, wołyńskiego, braclawskiego, czernihowskiego województw, tali conditione, aby inszemi czasy nie mieszały sądami swemi w województwa.

Zda się i to województwu naszemu nie mały akces na zapłatę wojsku, gdyby peny, które w Trybunale irrogantur, a excedunt poenas in statuto descriptas, aby exemplo Trybunału Radomskiego szły na R.P. Przeto proponować to będą ichm. panowie posłowie nasi i aby to stanęło efficient.

Infames i de Regno Poloniae proscripti, acz wielu już konstytucyj ostrych arcen-tur, jednak aby to surowiej na takich stanęło, starać się będą i tu nam do województwa przyniosą.

[8] ^a starać się będą ichm. panowie posłowie nasi, aby ^a [im]munitatibus privilegiorum zostawało, a osobliwie aby honores et dignitates tak spirituales, jako i saeculares województwa tego terrigenis et incolis rozdawane były i bene meriti aby nie byli rozumiani, tylko szlachta polska.

Około sądenia remis po sejmie według propozycyj J.K.M. inibunt rationes ichm. panowie nasi z ichm. panami posłami inszemi.

Iż się to zagaściło w wielu województwach, że na dobra dziedziczne upraszają sobie privilegia i prawa dziedziczne possidentium in dubium wokują przez mandaty, przeto ichm. panowie posłowie starać się mają, aby inhaerendo constitutioni o egzekucyj zawarciu, nowa lege zabiec temu, aby dziedziczne dobra in dubium nie były wokowane przez przywileje z kancelaryj wydane i jako w ruskiem, i podolskiem zawarta jest egzekucja, tak też publica lege po wszytkiej Koronie. Vice versa, kto by też trzymał dobra R.P. liquidi ratione, aby do wrócenia ich teneretur.

Rzeki portowe służami, tamami pozatamowane videantur in articulo recessus przeszłego sejmu, to przydając, iż na Bugu nie tylko z wielką przeszkodą defluitacyjej tama zbudowana i podwyższona jeszcze jest w Brześciu Litewskim, ale i egzakcyje wielkie od każdej singulatim szkuty i opowiadania niezwyčajnego zdzierają contra iura libertatis, z wielką krzywdą szlachty. Postarają się panowie posłowie nasi, aby ta służa zniesiona była, secus facientibus aby forum w Lublinie naznaczone im były. Kryłowska służa aby według prawa z statkami swemi szkuty przechodzące wyciągała na górę.

Wielkie praeiudicium się dzieje od potężniejszych in navigatione na rzekach portowych, że nie chcą pozwalać, aby ich szlacheckie szkuty miały, przez co omieszkanie, a zatem i szkody stan szlachecki ponosi, przeto aby to poenami obostrzono było, zlecamy panom posłom.

[9]^a aby posłowie nasi uczynią gorącą instancją, uniżoną prośbę do Majestatu J.K.M. wniosą.

Obywatele województwa naszego, jm. pan Aleksander Łaszczyński, jm. pan Wacław Kaszewski, iż są mandatem na sejm pociągnięni do konstytucyjej o ludziach swawolnych i luźnych uchwalonej, zlecamy panom posłom, aby instancję uczynili do K.J.M. in facie Reipublicae, aby takowe ausus na ludzi spokojnych, szlachtę dobrą starożytną, przez dekreta J.K.M. były karane.

Za ichm. panami Zebrzydowskimi przyczynią się panowie posłowie nasi, aby o dobra ich dziedziczne, wieś Jurówkę, odjęte [i] do dóbr królewskich przyłączone, sprawa aby sądzona była albo similibus bonis rekompensowana.

Za jm. panem Wojciechem Ubyszem, któremu przez komisją moskiewską dobra odcięte są, aby rekompensa była bonis similibus, mając wzgląd i na jego zasługi.

Za jm. panem halickim⁷⁸⁵, którego merita w ojczyźnie naszej są każdemu wiadome, wniosą prośbę panowie posłowie do K.J.M., aby wždy kiedy ukontentowany był [z] szczodroblivej łaski pańskiej.

Uskarżał się w kole naszym jm. ks. władysław chełmski⁷⁸⁶, że w diecezyjej swojej od władysława łuckiego⁷⁸⁷ przeszkodę ni vigilantia pastoralii znaczną ponosi przez wdzieranie się do diecezyjej jego chełmskiej miasta Sokala, panowie posłowie nasi dadzą tę atestacyję, że z dawna do diecezyjej chełmskiej Sokal należy.

Insze petita videamus in recessu i mieszczan bełskich nie zapominać.

To wszystko fidei et dexteritati ichm. panów posłów wzwyż mianowanych poruczywszy, publico nomine zleciliśmy jm. panu marszałkowi koła naszego [10]^b

^a górne partie kart uszkodzone, spore fragmenty tekstu nieczytelne ^b górna część karty naderwana, brak ostatnich słów z instrukcji oraz datacji i podpisu marszałka

⁷⁸⁵ Jan Bąk Lanckoroński kasztelan halicki.

⁷⁸⁶ Metody Terlecki unicki biskup chełmski.

⁷⁸⁷ Aleksander Atanazy Puzyna prawosławny biskup łucki.

200. Sejmik deputacki w Bełzie, 11 września 1645 r.

Uchwał tego sejmiku nie odnaleziono, deputat nie jest znany.

1. *Manifestacja szlachty bełskiej w sprawie niemożności dokonania okazowania z powodu nieobecności senatorów i urzędników – Bełż, 10 kwietnia 1646 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 233, s. 294-301 – oblata; w grodzie bełskim wniesiono w dniu 10 kwietnia 1646 r. [feria 2 post Dominicam Conductus Paschae proxima a. D. 1646].
LSB 1572-1668, s. 196-198.

Ad officium actaque presentialia castrensia capitanealia Belsensia personaliter venientes: [1] Gen. et [2] Nob. Simon Czyżowski Gen. Annae Śleszyńska bonorum villae Zawalów haeredis famulus, nomine eiusdem dominae suae, [3] Jacobus Podgórski famulus Gen. Martiani Korycki nomine eiusdem domini sui, [4] Nob. Valentinus Krupski nomine Gen. Jacobi Rudnicki [295] famulus, nomine eiusdem domini sui, [5] Joannes Uszyński Gen. Pauli a Radzanów Radzanowski famulus, nomine eiusdem domini sui, [6] Joannes Bobiatyński bonorum villae Krzywe obligatorius possessor suo et Gen. Josephi Rogala, Dorotheae Stańska itidem certarum hortuum in villa Krzywe obligatoriae possestricis, Adami et Venceslai Sokołów fratrum germanorum nominibus, [7] Severinus Tryłęski bonorum villarum Pawłów obligatarius possessor, [8] Joannes Piotrowski Gen. Andreae Młocki famulus, nomine eiusdem domini sui, [9] Nob. Matwiej Sierakowski Gen. Adami Podhorecki famulus, nomine eiusdem domini sui, [10] Martinus Jasiński Gen. Andreae Sokół famulus, Fabiani Śliwiński, Alexandri Rokicki nominibus, [11] Petrus Dzierżek famulus Gen. Nicolai Borzęcki nomine domini sui, [12] Laurentius Rzewuski Gen. Helisabethae Olewińska bonorum Podhorce heredis nomine eiusdem domine suae, [13] Joannes Gruszecki suo et Gen. Martini Sokół et Marci Czemniernicki nominibus, [14] Jacobus Kostecki famulus Gen. Venceslai Podorecki, nomine domini sui, [15] Gabriel Rostkowski Gen. Nicolai Sobieszczański nomine domini sui, [16] Nicolaus Zwiartowski nomine suo, [17] Albertus Kamiński nomine Gen. Gabrielis Družbicz domini sui, [18] Stanislaus Kaszewski nomine Gen. Georgii Łaszcz domini sui, [19] Petrus Olszowski nomine Bartholomaei Olszowski parentis sui, [20] Stanislaus Torzewski nomine Gen. Jacobi Gnoiński domini [296] sui, [21] Joannes Rusiński nomine Gen. Joannis Suchodolski et Vladislai Siestrzewitowski camerarii granicialis Belzensis nominibus, [22] Jacobus Pierściński Gen. Joannis Gorajski famulus, nomine domini sui et Vladislai Żuliński bonorum Siemnice haeredis nominibus, [23] Martinus Matczyński famulus Gen. Abrahami Siestrzewitowski nomine domini sui, [24] Albertus Masłowski bonorum Spasów haeres nomine suo, [25] Thomas Kosiorowski suo et Gen. Jacobi Popławski, Stanisłai Micowski nominibus, [26] Gabriel Rostkowski nomine Gen. Joannis Obidowski domini sui, [27] Valerianus Dębołęski nomine Valeriani Podorecki domini sui, [28] Joannes Piotrowski nomine Gen. Andreae Chamiec Śladyński domini sui, [29] Joannes Bobiatyński nomine Gen. Lucae Łęski bonorum villae Krzywe obligatarii possessoris, [30] Samuel Komorowski suo et Thomae Komorowski

fratris sui germani nominibus, [31] Joannes Piotrowski nomine Gen. Stanislai Barycki, [32] Stanislaus Żukowski suo et Gen. Joannis Piasecki camerarii actorum terrestrium, Samuelis Słomka Gen. Catharinae Makosiejowa successorumque olim Gen. Thomae Makosiej nominibus, [33] Petrus Maximilianus Dobrzycki nomine Gen. Joannis Dobrzycki parentis sui et Gen. Martini, Andreae, Vladislai Niezabitowskich nominibus, [34] Adamus [297] Rogala nomine Gen. Anzelmi Rogala parentis sui, [35] Martinus Łysowski nomine Gen. Alexandri Podleski domini sui, [36] Joannes Mosocki nomine Olbrachti Siestrzewitowski domini sui, [37] Albertus Koprowski nomine Christinae de Żulin Rzuchowska dominae suae, [38] Alexander Bryliński nomine Gen. Catharinae a Łysaków Niszczycza, [39] Joannes Kadłubiski nomine Joannis Dąbski, [40] Lucas Przyłuski nomine Gen. Stephani, Hieronimi, Christopheri Żulińskich, [41] Joannes Kadłubiski nomine Stanislai Wojucki, [42] Blasius Ognicki nomine Gen. Josephi Brannicki domini sui, [43] Joannes Błoński, [44] Joannes Kaplinski nomine Gen. Casimiri Brodecki capitanei Jaslensis, [45] Nicolai Jabłoński, [46] Joannis Chomecki, [47] Joannes Cudnikowski nomine Gen. Joannis Skrzetuski, [48] Joannes Rydzewski Josephi Rogala, Stephanus Porycki nomine suo et Nicolai Porycki, [49] Albertus Lumowski nomine Gen. Nicolai Hrodyłowski, [50] Paulus Mirzanowski nomine Gen. Zophiae Łaszczowa, [51] Stephanus Porycki nomine Petri Pajewski, [52] Paulus Płominski nomine Alexandri Modryński, [53] Jacobus Niezabitowski nomine Mag. Jacobi a Podosie Podoski capitanei Ciechanoviensis domini sui, [54] Jacobus Wosicki nomine Gen. Georgii Kruszyński subdapiferi Podoliae et Adriani Rydzowski, [55] Gen. Olbrachtus Stanislaus Jabłoński, [56] Alexander Łaszcz nomine [298] Gen. Joannis Łaszcz parentis sui, [57] Ludovicus Łuszczewski nomine Gen. Andreae Szczawiński domini sui, [58] Nob. Stanislaus Zieliński nomine Gen. Marci, Alexandri, Nicolai et Stephani Mireckich, [59] Nob. Joannes Sadowski, [60] Gen. Andrea Turski, [61] Albertus Krasuski nomine Gen. Andreae Socha bonorum Wierzbiał arendatarii possessoris, [62] Albertus Socha bonorum Głuchów obligatarius possessor, [63] Andreas Starczewski suo et Remigiani Kazanowski nominibus, [64] Stanislaus Czajkowski nomine Mag. Zophiae a Karabczów Chodkiewiczowa castellanae Vilnensis, [65] Lucas Gołębiowski nomine Gen. Christopheri Gołębiowski parentis sui, [66] Georgius Kamiński nomine Gen. Alberti Pogroszewski, [67] Jacobus Tarczewski nomine Gen. Andreae Jarczewski domini sui, [68] Joannes Pierwociński nomine Gen. Jaroslai Oleśnicki, [69] Petrus Siewierski nomine Nicolai Łysakowski, [70] Joannes Blomberg nomine Gen. Annae Družbiczowa consortis relictæ olim Gen. Alberti Zawadzki et Gen. ^a Skarbek bonorum Radków arendatorii possessoris, [71] Joannes Mondziński nomine Gen. Michaelis Stempkowski domini sui, [72] Petrus Maximilianus Dobrzycki, [73] Mathias Paczkowski nomine Gen. Pauli Stempkowski domini sui, [74] Stanislaus Dąbrowski nomine Gen. Ioannis Wierzbicki in Leszczków haeredis domini sui, [75] Petrus Maximilianus Dobrzycki nomine Gen. Andreae Wydźga in [299] Łykoszyn haeredis, [76] Stanislaus Radawiecki nomine Gen. Petri Krusz in Peratyn haeredis domini sui, [77] Adamus Bieńkowski nomine Gen. Stephani Łada in Tetewczyce haeredis domini sui et Martini Skliński in Tetewczyce obligatarii possessoris, [78] Obłapski Mathias nomine Mag. Zophiae Ostrogowa palatinae Posnaniensis domina suae, [79] Nob. Joannes Łuszczewski nomine Gen. Samuelis a Polanowice Polanowski domini sui, [80] Mathias Paczkowski nomine

Gen. Annae de Rudnik olim Gen. Thomae Szaparowski consortis relictæ et Joannis Łada, [81] Nob. Mathæus Szymanowski nomine Gen. Joannis Damiński domini sui, [82] Nob. Christopherus Urbanowski nomine Gen. Joannis Howski domini sui et Gen. Hieronimi de Matcze Jahodyński, [83] Adamus Zagórowski nomine Gen. Valeriani Mirecki et Gen. Georgii Sulimowski, [84] Simon Kwiatkowski nomine Nob. Procopii Rudnicki et Stanisłai Zajac, [85] Nob. Joannes Jasiński nomine Gen. Georgii Rudnicki domini sui, [86] Nob. Sebastianus Łacki nomine Gen. Joannis Ołtarzewski domini sui et Gen. Andreae Kłusowski, [87] Gen. Melchiorus Popławski, [88] Nob. Stanislaus Wąchocki nomine Gen. Catharinae Przepiórczyna in villa Ostrów obligatariae possestricis, dominae suae, [89] Gen. Paulus Popławski, [90] Nob. Joannes Szyski nomine Gen. Stanisłai Popławski domini sui, [300] [91] Gen. Georgius Radecki terrestres Belzensis camerarius, [92] Stanislaus Domański nomine Gen. Olbrachti Więckowski in villa Pawłów obligarii possessoris, [93] Paulus Rola nomine Gen. Joannis Włostowski domini sui et Gen. Barbarae Pomirska in villa Byszów obligatariae possestricis, [94] Joannes Kostrzewa nomine Gen. Georgii Bełzecki bonorum Ulice haeredis domini sui, solennem manifestationem et diligentiam fecerunt in eum modum.

Quod ipsi, satisfaciendo legibus et constitutionibus Regni eo in passu laudatis, evadendoque poenas ibidem expressas, die hodierna in actu contenta pro conscriptione publica nobilitatis palatinatus Belzensis iisdem constitutionibus Regni eo in passu laudatis evadendoque poenas ibidem expressas, die hodierna in actu contenta pro conscriptione publica nobilitatis palatinatus Belzensis iisdem constitutionibus Regni ad lustrandum praefixa, huc Belzae, ubi lustratio fieri consuevit, advenerunt et se manifestantes more solito paratos lustrari obtulerunt, sed quoniam senatores et officiales palatinatus Belzensis, qui de lege nobilitatem congregatam conscribere tenentur non advenerunt et protunc absunt, ideo de non succubitione poenarum in constitutionibus Regni eo in [301] passu sancitarum iterum atque iterum manifestantur.

^a w rękopisie pozostawione wolne miejsce

201. Sejmik deputacki w Bełzie, 10 września 1646 r.

1. Informacja o deputacie

Deputatem został Andrzej Romanowski podsędek bełski (Deputaci, cz. 2, s. 204).

202. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 13 września 1646 r.

Uniwersał Władysława IV zwołującego sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 13 września 1646 r., wystawionego w Krakowie, 20 lipca 1646 r. w grodach województwa bełskiego nie odnaleziono. W grodzie grabowieckie zachowała się tylko notka aktykacyjna, uniwersał nie przepisano: APL, 10 Ks. gr. grabowiecka 85, s. 725-726 – w grodzie grabowieckim oblatował Nob. Mikołaj Brusieński sługa Jerzego Ossolińskiego kanclerza wielkiego koronnego w dniu 23 sierpnia 1646 r. [feria 5 in crastino festi Assumptionis in Coelum Gloriosissimae Mariae Virginis a. D. 1646].

Druk w: AS 1633-1668.

1. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 13 września 1646 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 233, s. 856-862 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Hiacynt Bereza w imieniu marszałka sejmiku w dniu 19 września 1646 r. [feria 4 post festum Exaltationis Sanctae Crucis proxima a. D. 1646].

LSB 1572-1668, s. 198-202.

Instrukcja sejmiku bełskiego, od J.K.M p.n.m. pro die 13 septembris in a. D. 1646 złożonego, dana ichm. panom posłom województwa bełskiego, jm. panu Januszowi z Prusinowa Prusinowskiemu podkomorzemu województwa bełskiego, jm. panu Stanisławowi z Sarbiewa Sarbiewskiemu staroście grabowieckiemu, jm. panu Stefanowi z Radzanowa Niszczycykiem chorążemu bełskiemu, jm. panu Adamowi z Komorowa Komorowskiemu sędziemu bełskiemu, pro die 28 octobris na sejm w Warszawie przypadający.

Którzy po przywitaniu J.K.M. i oddaniu wierności poddaństwa naszego powinszują J.K.M. w dobrym zdrowiu nam panowania, z pomnożeniem sławy narodu naszego i rozszerzeniem państw onemu od Boga powierzonych.

Będąc tego wdzięczna wszytka ojczyzna, że nas Pan Bóg za szczęściem i opatrnością J.K.M., czułością ichm. panów hetmanów i mężnego rycerstwa odwagami, w tak ulubionym posadził pokoju, w jakim albo rzadko, albo nigdy przodkowie nasi nie siedzieli. Tedy z inszemi ichm. i ichm. panowie posłowie nasi podziękują J.K.M., że nam prudentia et fortitudine J.K.M. tam benigna, tam pacifica pacis zjednała munera, z uniżoną przy tym od województwa naszego prośbą, aby nas J.K.M. w tymże pokoju, który tot laboribus et solitudine, przy [857] wielkiej odwadze zdrowia J.K.M., na ostatek i stratą tych państw, które nam w instrukcyjej swojej mianować raczył, nabyty jest i dalej cum gloria totius Regni et imperii conservare raczył.

Podziękują przy tym jm. panu krakowskiemu⁷⁸⁸, który na usłudze ojczyzny przez tak wiele lat pracując i teraz non parcendo zdrowiu swemu primo exemplo tak daleko na muratskie szlaki ad repressionem ordy pogańskiej z wojskiem chodził. Nie mniejsze podziękowanie jm. panu krakowskiemu oddając i za to, że rycerstwo w służbie borgowej będące in officio zatrzymać raczył, przez co u wszytkiej R.P. debitam meretur gratitudinem. Podziękują i inszym ichm., którzykolwiek i sami przez się, a drudzy przez pocztę i ludzie swoje przy wojskach R.P. byli praesentes, a osobliwie rycerstwu w służbie borgowej R.P. będącemu, że lubo in expectatione zapłaty od R.P. zostają, ochotnie jednak na obronę jej przeciwko wyuzdanemu nieprzyjacielowi chodzili, podziękują.

A zatem ante omnia, prawu popolitemu inhaerendo, ni do czego nie przystępując, ichm. panowie posłowie rationes senatus consultorum upomną się, a jako nam K.J.M. p.n.m. instrukcją przesłał na sejmik do województwa naszego przysłał do uwagi podaje, tak my ichm. panom posłom naszym zlecamy, aby do rady i konsultacyi sejmowej reasumowali i starali się, aby ad mentem przeszłej instrukcyi lege publica postanowione były.

Naprzód artykuł o popolitym ruszeniu, w którym zamyka się i liczba jm. pana podskarbiego⁷⁸⁹, otrzymają oraz aprobacją na laudum sejmowe, które mamy postanowione sobie na sejmiku relacyjnym na opatrzenie bezpieczeństwa województwa naszego i podatki. Reasumują przy tym [konstytucją] o konkluzyi sejmowej⁷⁹⁰, to przydając, żeby tego nie traktowali na sejmie, by co tu na sejmik w instrukcyi J.K.M. nie jest nam porrectum do uważenia, a na sejmie byłoby w propozycyi sejmowej od J.K.M. noviter podawano, wyjąwszy straż Boże, żeby intra tempus sejmu pewne niebezpieczeństwo z którejkolwiek strony na R.P. następować miało, tedy dajemy ichm. panom posłom naszym facultatem ex re R.P. konsylia swoje communicandi et concludendi z innemi ichm. pany posłami.

Reasumują i o zamku krakowskim, smoleńskim i dyneburskim, i o pokoju ze Szwedami, i o prowizyi Królewicza jm.⁷⁹¹, i posagu Królowej jejm.⁷⁹², także o książęcia Dicroi⁷⁹³, i o minicy, aby w niej moneta bita była tak, aby R.P. nie ginął prowent.

[858] Reasumują o Trybunale cum ea melioratione, aby poenae arbitrarie zniesione były te tylko, które in partem Iudicii Tribunalitii cedunt.

Reasumują o infamiach, także o przywileju województwa bełskiego de terrigenis i o sądeniu remiss, i rzekach portowych, i śluzach, także i o przepisaniu ksiąg ziemskich bełskich, i o skrypcie ad archivum podanym, i o sygillacyi gdańskiej, i komisyi warszawskiej de pretiis rerum a de pactis conventis.

Do terazniejszych zaś instrukcyi K.J.M. referując się i "wrazem" nasze przez ichm. panów posłów na sejm posyłając desiderium, dowiedzą się ichm. panowie posłowie, ponieważ armata za kwartę dupłą sposobiona ad conservationem bezpieczeństwa R.P.,

⁷⁸⁸ Mikołaj Potocki kasztelan krakowski, hetman wielki koronny.

⁷⁸⁹ Jan Mikołaj Daniłowicz podskarbi wielki koronny.

⁷⁹⁰ Konstytucja sejmu 1633 r. „Konkluzja sejmowa” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 197).

⁷⁹¹ Królewicz Jan Kazimierz Waza.

⁷⁹² Ludwika Maria Gonzaga królowa Polski, druga żona Władysława IV.

⁷⁹³ Książę Ernest Bogusław de Croy, siostrzeniec ostatniego księcia pomorskiego Bogusława XIV.

jeżeli po śmierci świeżo zesłego pana artilleriae magistra⁷⁹⁴ jest registrem inwentowana, aby go nam panowie posłowie przywieźli, a terazniejszy pan artilleriae magister⁷⁹⁵, jeżeliby według konstytucyj nie przysiągł, dowiedziawszy się, domówić się mają, aby wedle opisanej w konstytucyj rotę R.P. przysiągł. Kwarta zaś dupla, aby in posterum już na zapłatę żołnierzowi obrócona była i nigdzie indziej, tylko we Lwowie do rąk j.m. pana pisarza polnego koronnego⁷⁹⁶ oddawana, efficient ichm. panowie posłowie. Na co jeśliby insze dalsze województwa pozwolić nie chciały, tedy przynamniej aby małopolskim ta lex służyła województwom.

Desiderium J.K.M. in praestanda gratitudine życzyło sobie województwo nasze tak te legata, jako i drugie ukontentować na sejmie, który że w reces poszedł, dlatego i desiderium J.K.M. in mora być musi tantisper, aż nam aprobacyja sejmowa laudi przyjdzie, którym przy inszych podatkach i ten na ukontentowanie desiderii J.K.M. uchwalamy, praevia calculatione zatrzymanych podatków.

Dajemy też ichm. panom posłom facultatem, aby more et instituto zwyczajnej ku Królestwu ichm. propensyje, oprawa Królowej terazniejszej, stosując się do prawa polskiego, stanęła.

Ponieważ słowa te w dekretach trybunalskich: „quoniam non temere agit” zdadzą się poenas criminales znosić, tedy ichm. panowie posłowie o taką postarają się konstytucyją, aby, kto nie dowiedzie kryminału, more poenae talionis był karany.

A że sprawę i krzywdę Bożą należy windykować bez omieszkania, tedy ichm. panowie posłowie serio domówić się tego będą powinni, aby excessus władzy łuckiego⁷⁹⁷ ze wszystkimi jego konpryncypałami i także enorme et achristianum scelus u Sokala przez nich patratum [859] condemna^b

^bchorągwi a zastanowienie ich w Ukrainie będzie ^bnieprzyjacielskiemu impetowi obroną, tedy jeśli by hiberna stanąć nie mogła, starać się mają ichm. panowie posłowie, aby leże żołnierskie po Ukrainie były, chociażby też jako na suplement wielu ich z dóbr królewskich i drugą pozwolić mieli kontrybucyją.

Ex lege publica wyjeżdżali komisarze na rozgraniczenie województwa wołyńskiego, ruskiego i bełskiego, i dukty graniczne partium inter se differentiarum przed komisarzami odprawione są, a do tego czasu decyzyj nie mają, wedle którego duktu mają być postanowione, przeto ichm. panowie posłowie namówią sposób, jakoby ta województw gruntowa dyferencyja decisa być mogła.

Rozgraniczenie dóbr R.P. z państwem moskiewskim, które lubo wszystkich publice, a privatim wielu afficit, iż jednak wzruszenie tej kontrowersyje byłoby podobno niemałym z narodem tym do wojny powodem, domawiać się będą i domówią się ichm. panowie posłowie nasi, aby aprobowana była i według kwitów, i kondycyje przez panów komisarzów namówionych do egzekucyje przewidziona, cum sufficienti, którą tamże namówią, damna passis nagrodzie.

⁷⁹⁴ Paweł Grodzicki generał artylerii koronnej, zm. 14 grudnia 1645 r.

⁷⁹⁵ Krzysztof Arciszewski generał artylerii koronnej.

⁷⁹⁶ Aleksander Dominik Kazanowski pisarz polny koronny.

⁷⁹⁷ Aleksander Atanazy Puzyna prawosławny biskup łucki.

Ekspektatywy wszelakie, tak duchowne, jako i świeckie, że są przeciwko prawu pospolitemu, przeto elaborabunt ichm. panowie posłowie, aby konstytucja o ekspektacjach reasumowana i egzekwowana była; konsensy zaś by według prawa potrzebującym dawane były.

Reasumują przy tym konstytucją anni 1611⁷⁹⁸ o opatrzenie sądowych starostw, aby brachium regale condigne tueri mogły.

Niemale praeiudicium zdadzą się w tym mieć ichm. panowie starostowie i dzierżawcy królewskich dóbr, że ichm. panowie władcy pro arbitrio suo podają świaszczelniki do cerkwi, przeto lege cavebunt ichm. panowie posłowie nasi, aby ius collationis przy starostach i dzierżawcach zostawało.

Postarają się o to ichm. panowie, aby o cłach postanowione zniesione były, ponieważ większą szkodę R.P. odnosi aniżeli pożytek.

[860] Postarają, się też ichm. panowie posłowie, aby konstytucje o^b anno [16]10 et [16]13⁷⁹⁹ reasumowane i egzekwowane były, to lege warowawszy, by chorągwiom na zimę stanowiska bez ochrony dóbr królewskich rozdawane były.

Wiele na tem R.P. należy, aby pisarze dekretów J.K.M. zawždy z szlachty polskiej, osiedli i przysięgli podawani byli, i serio zlecamy to ichm. panom posłom, aby się tego u K.J.M. domawiali.

Toż staranie uczynią, aby metryki obiedwie koronne apud innobiles personas w zawiadowaniu nie były.

Z wielkim ciężarem przychodzi to ponosić poddanym stanu szlacheckiego, że gdy wielcy panowie, tak na publiczne, jako też i prywatne legacje przejeżdżając przez majątności szlacheckie cum numero comitatu ludzi ich, szkody niemałe poddanym szlacheckim czynić zwykli, przeto ichm. panowie posłowie mają to efficere, aby statim mógł każdy w Trybunale inter causas militares swoje vindicare iniurias.

A że często R.P. in patrimonio bonorum mere regalium damnificata bywa tak, że bona regalia in haereditaria transformowane bywają, tedy ichm. panowie posłowie postarają się, aby takowa stanęła lex, iż jeśliby się to czym dowodem pokazać miało, że dobra R.P. dekretem 'jakim^c w dziedziczne obrócone, aby kasowane były.

Wniósł jm. pan chorąży koronny⁸⁰⁰ do koła sejmiku naszego, jakoby contra iura et privilegia jm. pacifici possessoris książę jm. pan wojewoda ruski⁸⁰¹ nowym sobie przywilejem danym Adiacz⁸⁰² zajachać miał, przeto zlecamy ichm. panom posłom naszym, ponieważ na zgodzie takowych civium R.P. siła należy, aby starali się u ichm. panów senatorów, jakoby tak wielkich ludzi zgodzić mogli. Jeśliby jednak ten środek non succederet, wniosą do K.J.M. publico nomine prośby, aby tę sprawę między ichm. względem Adiacza bez odwłoki decydować raczył.

⁷⁹⁸ Na sejmie 1611 r. nie uchwalono takiej konstytucji.

⁷⁹⁹ Informacja błędna, w 1610 r. nie było sejmu. Konstytucja sejmu 1613 r. „O kwarcianym żołnierzu” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 1, s. 118-119).

⁸⁰⁰ Aleksander Koniecpolski chorąży koronny.

⁸⁰¹ Jeremi Wiśniowiecki wojewoda ruski.

⁸⁰² Hadziacz, m. w woj. kijowskim (obecnie Гадяч w obw. połtawskim, Ukraina).

Postarają się ichm. posłowie nasi o to, aby wolności miasta Zamościa za wielkie zasługi przodków jm. pana starosty kałuskiego⁸⁰³ nadane samym incolis tylko miasta Zamościa przysięgłym nienaruszone zostawały.

[861]^b które jm. pana marszałka sejmiku dzisiejszego jest podpisane ręką.

Sądy ziemskie grabowieckie, które po kadencyjey sądów bełskich ziemskich trzykrólskich we dwie niedzieli kadencyją swoją miewać zwykły, postarają się ichm. panowie posłowie, aby ta kadencyja aż we trzy niedziele przypadła, sądy jednak bełskie trzykrólskie i leżenie ksiąg, aby nie były daley nad dwie niedzieli more solito prolongowane, wniosą prośbę ichm. panowie posłowie nasi do J.K.M.

Panią Helenę z Prusinowa Sapieżynę kasztelanę wileńską, która iż będąc laesa in iuribus suis od jm. pana starosty molczanskiego⁸⁰⁴, pasierba swego, otrzymać nie mogła mandatu w kancelaryjey W.Ks.L., wpisała się z pozwów ziemskich w registr sejmowy, która sprawa nie przypadła na przeszłym sejmie, z tychże tedy powodów prosi na przyszłym sejmie o eksperyment w tej sprawie. Uczynią tedy staranie ichm. panowie posłowie, aby tę sprawę na tym sejmie J.K.M. sądzić raczył.

Jako insze zasługi jm. pana Bażykowskiego godne są od J.K.M. nagrody, tak i świeżo do cara moskiewskiego z niemalym kosztem legacyja odprawiona debetur omnem J.K.M. gratitudinem, przyczynią się ichm. panowie posłowie, aby jako najprędzej condignam zasług swych odniósł remunerationem.

Postarają się i o to ichm. posłowie, aby fundacyja nowa panien zakonnych w Bełzie aprobowana była i grunty temu klasztorowi dane aby od ciężarów miejskich wolne były.

Pamiętne są zasługi sławnej pamięci jm. pana Lanckorońskiego kasztelana halickiego⁸⁰⁵, R.P. w różnych potrzebach oświadczone, względem których miałznaczony jurgielt na Pucku, który, iż przez kilka lat jest zatrzymany, a iż R.P. ^d in filiis benemerentium chce gratitudinem wyrażać, tedy ichm. panowie posłowie mają elaborare, aby ten zatrzymany jurgielt potomkom nieboszczykowski był restytuowany, także i sumpt, który nieboszczykłożył na windykowanie dóbr królewskich ex iure haereditario praetensus Dymir⁸⁰⁶, z którego dzierzawy nie długo się nieboszczyk cieszył, aby tym potomkom był nagrodzony.

Za jm. panem Wojciechem Ubyszem skarbnikiem bełskim, aby miał nagrodę względem tego, co mu przez komisją moskiewską odjęto, mając wzgląd na zasługi jego, wniosą ichm. panowie posłowie nasi instancją do K.J.M.

A iż zawsze ludzi zasłużonych J.K.M. p.n.m. baczeniem swem amplecti raczył, słuszną rzecz jest, a osobiwie w tem [862]^b

⁸⁰³ Jan Zamoyski starosta kałuski.

⁸⁰⁴ Kazimierz Melchiodes Sapieha starosta molczadzki, syn Mikołaja Sapiehy kasztelana wileńskiego z pierwszego małżeństwa.

⁸⁰⁵ Jan Bąk Lanckoroński kasztelan halicki, zm. 1646 r.

⁸⁰⁶ Dymir (Dymer), m. w pow. kijowskim (obecnie Димер w rej. wyszogrodzkim, obw. kijowskim, Ukraina).

Od jm. pana Mikołaja Łysakowskiego wniosą instancję do J.K.M., żeby tak zacna szlachta nic bez wielkiej mortyfikacyj, dawno za zasługi swe oczekiwającej, nagrodę otrzymać tandem aliquando mogli z łaski J.K.M. praemia virtutum et meritorum.

Prawda, że interest R.P. ne crimina maneant impunita, ile które cum laesione Regiae Maiestatis emergunt, jednak K.J.M. p.n.m. innata benignitate na zdrożność poddanych swych patrząc zważył, ile gdy bene merito in Reipublicae trafi się zgrzeszyć, przeto lubo i województwo nasze afficit ta laesio Regiae Maiestatis, która pod boki J.K.M. emersit z okazji zabicia pana Zieleńskiego, ale biorąc miarę z nieustającej K.J.M. ku rycerstwu dobrze zasłużonemu klemencyj nie wątpimy, że K.J.M. będzie raczył annuere votis województwu naszemu i glejt obwinionemu panu Janowi Sokołowi i panu Piotrowi Kossakowskiemu z kancelaryj swej ad compositionem causae wydać miłościwie rozkaże, o to ichm. panowie posłowie nasi gorącą do J.K.M. wniosą instancję.

Województwo nasze in dolet żalowi jm. pana Samuela Światopełka Bolestraszyckiego, przeto ichm. panowie posłowie nasi wniosą prośbę do J.K.M. i do R.P., aby żal jm. wedle afektacyj jego był ukojony.

Przez te kilka lat dotknął Pan Bóg kilkakrotnie ogniem miasto Bełz. Wniosą ichm. panowie posłowie instancję, aby libertacyja na drugie cztery lata prorogowana była, także i od stanowiska żołnierskiego aby wolni byli.

Niemniejsza calamitas dotknęła miasto Grabowiec, bo dla ciężarów, kosztów, które przez ogień, posłów cudzoziemskich podwód, żołnierskich ciężarów ponoszą, przez nie do wielkiego niedostatku przyszło [i] spustoszenia, przeto i temu uproszą ichm. panowie posłowie libertacyją.

Miasto zaś Tyszowce, kilkakrotnie przez kilka lat, a w tym roku dwakroć przez ogień prawie raditus zniesione, że nic prawie z osady nie zostało, temu największe debetur pożałowanie i folga, przeto ichm. panowie posłowie, aby na lat ośm od wszelkich podatków i ciężarów uwolnione było, postarają się.

Jan Łychowski z Łychowa marszałek sejmikowy m.p.

Locus sigilli

^{a-a} lekcja niepewna ^b urwana górna część karty ^c wyraz nieczytelny, tekst wyblakły ^d wyraz nieczytelny

2. Laudum sejmiku przedsejmowego w sprawie reasumpcji wcześniejszych uchwał powiatów grabowieckiego i horodelskiego – Bełz, 13 września 1646 r.

Rp. APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 85, s. 913-915 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował Nob. Stanisław Brzozowski w imieniu Mag. Stanisława Sarbiewskiego starosty grabowieckiego, w którego imieniu akt przyjmował Nob. Mikołaj Głoskowski jako subdelegat w dniu 24 stycznia 1647 r. [feria 5 post festum Sanctae Agnetis Virginis et Martyris proxima a. D. 1647]⁸⁰⁷.

⁸⁰⁷ Za wskazanie tego laudum wydawcy dziękują dr. Oleksijowi Winnyczenec.

Iż laudum w województwie bełskim powiatów grabowieckiego i horodelskiego, stro-ny podatków na skupienie armaty do zamku grabowieckiego, originaliter na sejmiku w Bełzie die 7 ianuarii a. D. 1642 uchwalone i ręką marszałka tegoż sejmiku ur. Ewa-rysta Jana Bełżeckiego dworzanina K.J.M. podpisane, także na sejmiku w Bełzie die 2 ianuarii anno 1643 odprawowanem, ręką także marszałka natenczas koła ur. Jakuba Ubysza chorążego dobrzyńskiego podpisane, ponowione, ku temu na sejmiku w Beł-zie die 2 ianuarii a. D. 1645, w którym i budynki przez obywatelów grabowieckich za ukazaniem placu przez jm. pana starostę przed trwogami pobudowane, temu kto pobuduje wyrażone jest, reasumowane [914] i ręką ur. Marcina Brzezickiego marszałka koła natenczas podpisane, dotąd nie wzięło swego efektu, reasumując one, jako się wyżej z podpisem ur. pana Bełżeckiego wspomniało, i na terażniejszym sejmiku zle-camy to panom posłom naszym, aby quam accurate starali się, aby tandem aliquando aprobowane było.

W którym laudum, gdy Pan Bóg zdarzy, że będzie aprobowane, poborcą tego po-dymnego ur. Mikołaj Wiśniowski pisarz grodzki grabowiecki, który praevio iuramen-to, iako się w oryginalnem laudum wspomniało, wedle juramentu anni 1629 po gr 15 z chałupy wybierać ma. Co wszystko będzie w konstytucyjey szyrzej mianowano. A wybrawszy to podymne iuxta juramenta i registra anni 1629 z pomienionych powia-tów, cum tota et integra summa ma się stawić pomieniony pan poborca na pierwsze sądy lubo ziemskie, lubo grodzkie grabowieckie, które pierwsze po skończeniu czasu wybierania pomienionego podymnego naznaczonego w Grabowcu sądzić się będą. Tamże się zjachawszy, natenczas będą powinni jm. pan starosta grabowiecki albo też kogo na miejsce swoje zesśle, jm. pan Wojciech Czarnołoski wojski i podstarości gra-bowiecki, jm. pan Błażej Horyszowski, jm. pan Stefan Iłowiecki, jm. pan Jan Rudnicki, jm. pan Andrzej Świdnicki, jm. pan Seweryn Żuliński, jm. pan Abram Wereszczyński, przed którymi jm. pan poborca calculum podymnego wybranego, absentia unius, du-orum triumque non obstante, uczynić ma i kwit od ichm. otrzymać. De caetero nad to progres wszystkiego taki ma być, jako w oryginalnem laudum die 7 ianuarii a. D. 1642 uchwalonym jest opisano i rygor prawny na tych, którzy by nie oddali według tego laudum tego podymnego [915] (jeśli by na sejmie koło tego rigidius quid nie było postanowiono), zachowany być ma.

Które laudum ręką ur. jm. pana Jana Łychowskiego podstolego bełskiego, marszał-ka natenczas koła podpisane jest. To się działo na sejmiku w Bełzie, die 13 septembris a. D. 1646.

Jan z Łychowa Łychowski podstoli bełski, marszałek natenczas m.p.

203. Sejmik relacyjny w Bełzie, 15 stycznia 1647 r.

1. Deklaracja posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego

Vol. const., t. 4, vol. 1, s. 85-86.

Województwo bełskie nie deklarowało się, dlatego że drugie województwa inaequaliter w podatkach deklaracje czyniły, a posłom do zgody bracia skłaniać się kazali, jednak obaczyli to województwo, że i drugie województwa paritate podatków sobie korespondować będą, tedy równe z drugimi podatki pozwolą i do Lwowa, jako i drugie, odwiozą. Ażeby w czas sobie za taką submisyją pieniądze obmyśliło, tedy mu laudum na przyszłe czopowe i wybranie podatków, i postanowienie ich, które sobie na sejmiku relacyjnym postanowią, *authoritate praesentis conventus* aprobujemy. A sejmik die 15 ianuarii 1647 składamy.

2. Laudum sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 15 stycznia 1647 r.

Rp. 1 CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 234, s. 90-95* – oblata; w grodzie bełskim⁸⁰⁸ oblatował Gen. Hieronim Radziejowski starosta łomżyński, marszałek.

Inne rękopisy: **Rp. 2** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 85, s. 905-910 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował Nob. Mikołaj Głoskowski w imieniu Stanisława Sarbiewskiego starosty grabowieckiego, deputata do pisania laudum.

LSB 1572-1668, s. 202-205.

My dygnitarze, urzędnicy i obywatele województwa bełskiego, zjechawszy się na sejmik relacyjny pro die 15 ianuarii anni 1647 złożony tu w Bełzie i przesłuchawszy relacyję ichm. panów posłów, takie czynimy i postanawiamy laudum.

[91] Naprzód, ponieważ to od panów posłów wywiedziono jest liczbą skarbową, że się dług wojsku R.P. winien i zapłata ultimis diebus iunii we Lwowie jest sejmem naznaczona, tedy zgodnie postanawiamy i namówiliśmy dwoje podymne w naszym województwie bełskim, do którego podymnego wybrania obraliśmy zgodnie za poborcę jm. pana Wojciecha Ubysza skarbnika bełskiego, który wedle prawa, *praevio iuramento* w grodzie bełskim, powinien to podymne według konstytucyj 1629⁸⁰⁹ po groszy 15 z domu wybrać. Które podymne wszyscy generaliter chrześcijanie i Żydzi oddać powinni, według ostatnich kwitów pana Jakuba Rudnickiego, egzaktora przeszłego. A że popi przy każdym poborze według konstytucyj po kopie płacić

⁸⁰⁸ W rękopisie zapisano błędnie: lubelskim.

⁸⁰⁹ Konstytucja sejmu 1629 r. „Podymne” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 55-56).

powinni, tedy i teraz podług tegoż prawa przy tem dwojgu podymnym, na miejsce dwojga podymnego, po kopie zapłacić będą powinni.

Do tegoż dwojga podymnego będzie należał szos, na który urząd każdego miasta na wierne oddanie przysięgać będzie powinien, i pan poborca te juramenta wszystkie authenticie mieć ma circa calculationem z podymnego, i z tem podymnym pan poborca starać się będzie, aby aukcja, nie dyminucja była.

To zaś podymne wybierać pocznie w sześć niedziel od aktu dzisiejszego, a trwać wybieranie ma przez niedziel pięć, tak, żeby z sumą zupełną stanął tu na sejmiku przyszłym w Bełzie, który pro 11 aprilis złożony jest. Której quantitate oznajmić ma pan poborca i według zgodnego zdania nią dysponować. A na miejsce salarii i każdego złotego grosz jeden ichm. panowie administratorowie wytrącić mu mają, a już od kwitu nic nie będzie brał, sub poena inique extorti telonei ad instantiam lesae partis in foro castrensi sine appellatione repetenda.

Postanawiamy przy tym czopowe w województwie naszym, które *authoritate laudi praesentis approbatione* sejmu przeszłego firmati trwać ma aż do sejmu sześćniedzielnego konkludowanego. Do którego czopowego administracyi obraliśmy z pośrodku siebie ichm. panów administratorów, [92] to jest jm. pana Janusza z Prusinowa Prusinowskiego podkomorzego bełskiego, jm. pana Aleksandra Stanisława z Bełzca Bełżeckiego starostę bełskiego, jm. pana Stanisława z Sarbiewa Sarbiewskiego grabowieckiego, korytnickiego starostę, jm. pana Jana z Łychowa Łychowskiego podstolego bełskiego. Którzy ichm. *per plus offerentiam* albo jakoby z najlepszym pożytkiem i aukcją województwa bełskiego być rozumieli, czopowem dysponować będą, stosując się do uniwersału 1629 tak, aby z tychże pieniędzy czopowych skrzynie kupiwszy, każdy z ichm. kłódką swą osobną zamykał i jeden bez drugiego nigdy nie otwierał, chyba za zgodą wszystkiego województwa wspólni wszyscy raty odbierając i do wspólnej skrzyni kładąc tu w Bełzie w kościele u oo. Dominikanów na miejsce, które tam być może najwarowniejsze, schowanie jej upatrzysz dotąd, póki sklep zaczęty w zamku dokończony nie stanie.

Ciż ichm. panowie administratorowie od pana poborce pieniądze z podymnego wybrane odbiorą i do tejsze skrzyni schowają, i tych pieniędzy z czopowego i z podymnego ichm. panowie administratorowie do prywatnych swoich domów brać i zażywać nie powinni, sub poena *peculatus ad cuiusvis instantiam* z obywatelów województwa bełskiego, w Trybunale lubelskim *inter causas fisci repetenda*. A gdy zaś te pieniądze do Lwowa odwieźć będzie przychodziło, tedy je od ichm. panów administratorów pan poborca odbierze i kwit na województwo z oddania otrzyma.

A że na tym sejmiku między inszemi niemal *praecipua* były materia, jako obmyślenie podatków na zapłatę wojsku, tak też na obwarowanie województwu temu *publicae securitatis*, przeto jeżeliby co niebezpieczeństwa na R.P. nagle przypaść miało, inszegośmy natenczas między sobą sposobu nie naleźli, tylko żeśmy z pośrodku siebie obrali ichm. panów komisarzów, to jest jm. pana Janusza z Prusinowa Prusinowskiego podkomorzego bełskiego, jm. pana Aleksandra Stanisława z Bełzca Bełżeckiego starostę bełskiego, jm. pana Hieronima na Radziejowicach Radziejowskiego starostę [93] łomżyńskiego, jm. pana Stanisława z Sarbiewa Sarbiewskiego grabowieckiego, korytnickiego starostę i urząd bełski, to jest jm. pana Adama na

Komorowie Komorowskiego sędziego, jm. pana Andrzeja Romanowskiego podsędką, jm. pana Tomasza Jankowskiego pisarza ziemskiego bełskich. Którzy ichm. panowie komisarze, zasiągnęszy pewnej jakiej wiadomości o niebezpieczeństwie, którego nas Panie Boże zachowaj, powinni będą przez listy swoje otworzyste, na których wszystkich podpisy zgodne być mają, zjechać w Bełzie województwu bełskiemu złożyć.

Na którym zjechaniu, obaczywszy jakie pewne niebezpieczeństwo, wolno nam będzie i żołnierza sobie powiatowego namówić i rotmistrzów, ile by ich magnitudo periculi ekspostulowało, obrać, i na taki przypadek tych pieniędzy dwójga podymnego, któreśmy na zapłatę wojsku uchwalili, zażyć, a na to miejsce, jeśliby za takim przypadkiem suma ta erogowana była, na tymże sejmiku przez ichm. panów komisarzów złożonym, insze dwoje podymne na zapłatę wojsku postanowić wolno nam będzie, tak żeby wcześniej przed zapłatą wojsku naznaczoną wybrane i do Lwowa odwiezione były. Pod tenże czas i pana poborcę obierzemy.

A że na tym sejmiku relacyjnym z rachunku panów administratorów czopowego przeszłych lat, także i poborów, pokazało się to, iż są retenta różnych podatków, jako osobliwie u jm. pana Floriana Mireckiego zł 1101, u jm. pana Jakuba Rudnickiego zł 389 i gr dwadzieścia półtrzecia, u jm. pana Stanisława z Sarbiewa Sarbiewskiego grabowieckiego, korytnickiego starosty zł 1063 gr 1, u jm. pana Janusza z Prusinowa Prusinowskiego podkomorzego bełskiego zł 9295, u jm. pana Andrzeja Romanowskiego podsędką bełskiego zł 1447, i nad tę resztę ichm. mianowani do tego czasu nic więcej nie winni. A te zaś tu mianowane reszty oddać ichm. powinni sub fide, honore et conscientia na ^aprzyszłym^a sejmiku do rąk ichm. panów administratorów tu mianowanych.

[94] A ichm. panowie administratorowie te sumy resztowe oddać będą powinni kredytorom ex assignatione J.K.M. przysłanej na ten sejmik albo też kwitami kredytorów z tejże asygnacyjej J.K.M. weryfikować i, miasto pieniędzy, kwit z oddania pieniędzy pokazać. A nad tę sumę z czopowego uchwalonego obracać będą powinni na zapłatę sumy J.K.M. pozwolonej na wypłacenie długów na R.P. zaciągnionych tak długo, aż się wypełni suma czworgu podymnemu równa, inkludując już w nie te pieniądze, które jm. pan podkomorzy bełski z jm. panem podsędkiem bełskim ex assignatione J.K.M. za kwitami oddali. A że się i to pokazało, że jm. pan Adam na Komorowie Komorowski sędzia bełski nad perceptę z czopowego wydał na zapłatę wojsku zł 378, tedy naznaczamy tę sumę odebrać u jm. pana Andrzeja Romanowskiego podsędką bełskiego z tej sumy, która się wyżej zatrzymana mianowała.

Nad to, że zawsze województwo nasze ku pomnożeniu chwały Bożej i ozdoby Kościoła jego, idąc more maiorum suorum, ochotę miało i w kościele u oo. Dominikanów consilia swoje odprawuje, i zgodnie, i szczęśliwie z łaski Bożej zwykły bywać, przeto tymże oo. dominikanom naznaczamy zł tysiąc odebrać z podatku uchwalonego od ichm. panów administratorów tych podatków.

Przynieśli też nam panowie posłowie, że ex rationibus skarbu zostało województwo nasze zł 291 gr 15, a że w ten czas jm. pan Jakub Rudnicki był poborcą podymnego, tedy tę sumę ex retentis do Lwowa odwieźć powinien na zapłatę wojsku i kwit zupełny na województwo otrzymać. Pokazało się i to z relacyjej panów deputatów, że pod ten czas, kiedy podatki uchwalone, jm. pan Mikołaj Mirecki wprzód, a potem

post decessum Floriani wybierali, a w ten czas 6 poborów uchwalono było, tedy subkolektorowie ich od popów nie po zł 2, ale po zł 12 wybierali, a województwu tylko po zł 2 w rachunkach położyli. Tedy panu Mireckiemu z subkolektorami tymi termin na przysły sejmik pro 11 aprilis naznaczamy, na którym sprawić się i sumę wybraną oddać będą powinni, in quantum by się to na nich pokazało.

To tedy laudum województwa naszego wszyscy, którzyśmy się na terażniejszy sejmik zjechali, zgodnie postanowiwszy i podpisać zleciliśmy jm. panu marszałkowi koła naszego, i podać do akt grodzkich bełskich. Działo się w Bełzie, roku 1647, miesiąca stycznia dnia 15.

Hieronim Radziejowski starosta łomżyński, marszałek natenczas sejmiku relacyjnego województwa bełskiego
Stanisław Sarbiewski starosta grabowiecki, korytnicki jako deputat do pisania laudum

Jan z Łychowa Łychowski podstoli bełski

Tomasz z Karnkowa Jankowski pisarz ziemski bełski

Marcin Mirz Brzezicki jako deputat

Locus sigilli

^{a-a} w rękopisie mylnie przeszłym

3. *Kwit sejmiku dla Jana Napiórkowskiego poborcy zwolnionego od płacenia pewnej sumy – Bełz, 15 stycznia 1647 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 234, s. 106 – oblata.*

LSB 1572-1668, s. 205.

My dygnitarze, urzędnicy i obywatele województwa naszego bełskiego, że województwo nasze more maiorum nie zwykło afflictos et calamitosos deserere, za pokorną prośbą szlacheckiego pana Jana Napiórkowskiego, poborcy przeszłego, przez kilkakroć przez ogień i insze przypadki zniesionego, za intercesyją wielu obywatelów i pozwoleniem wszytkiego koła naszego, uchwalając w tem przeszle laudum, onemu sumę 1841 złp ex anno 1638 przy wybieraniu dwojga podymnego według dekretu radomskiego i kwitu skarbowego retentam odpuszczamy i od płacenia onej jego cum successoribus eius wiecznymi czasy wolnym czynimy, i ten kwit jm. panu marszałkowi koła naszego podpisać zleciliśmy, przy podpisie niektórych ichm. koła naszego. Datum w Bełzie, na sejmiku relacyjnym, dnia 15 stycznia r. P. 1647.

Hieronim Radziejowski starosta łomżyński, marszałek natenczas sejmiku relacyjnego województwa bełskiego

Prusinowski Janusz podkomorzy województwa bełskiego, Aleksander Stanisław Bełzecki starosta bełski, Stanisław Sarbiewski grabowiecki, korytnicki starosta, Adam Komorowski sędzia bełski, Wojciech Ubysz skarbnik bełski, Gabriel Żuliński podstarości bełski, Marcin Brzezicki, Abram Siestrzewitowski, Piotr Miedźwiedzki Bal, Jan z Obidowa Obidowski, Samuel Polanowski, Andrzej Rogala z Warężyna, Aleksander Mirecki, Wacław Podorecki

204. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 11 kwietnia 1647 r.

1. *Uniwersał Władysława IV zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 11 kwietnia 1647 r. – Warszawa, 7 marca 1647 r.*

Rp. 1 CDIAUL, *Fond 3, Opis 1, 21, s. 1562-1564 – oblata; w grodzie buskim oblatował sługa Gen. Sebastiana Kochanowskiego cześnika łwowskiego w dniu 18 marca 1647 r. [feria 2 post Dominicam Reminiscere Quadragesimalem proxima a. D. 1647].*

Inne rękopisy: Rp. 2 APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 85, s. 974-976 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował Nob. Aleksander Czarnołoski w dniu 19 marca 1647 r. [feria 3 post Dominicam Reminiscere Quadragesimalem proxima a. D. 1647].

Druk w: AS 1633-1668.

2. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 11 kwietnia 1647 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 234, s. 382-402 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Jan Lipecki w imieniu marszałka sejmiku w dniu 15 kwietnia 1647 r. [feria 2 post Dominicam Ramis Palmarum Quadragesimalem proxima a. D. 1647].

LSB 1572-1668, s. 205-211.

Instrukcja sejmiku bełskiego od J.K.M. p.n.m. pro die 11 aprilis in a. 1647 złożonego, dana ichm. panom posłom, jm. panu Januszowi z Prusinowa Prusinowskiemu podkomorzemu województwa bełskiego, jm. panu Stanisławowi z Sarbiewa Sarbiewskiemu staroście grabowieckiemu, [383] korytnickiemu etc., jm. panu Janowi z Łychowa Łychowskiemu podstolemu bełskiemu, jm. panu Hiacyntemu z Woźuczyna Woźuczynskiemu, pro die 2 mai na sejm w Warszawie przypadający.

Którzy po przywitaniu J.K.M. i oddaniu wiernego poddaństwa naszego powinszują J.K.M. w dobrym zdrowiu nam panowania, z pomnożeniem sławy narodu naszego i rozszerzeniem granic państw onemu od Pana Boga powierzonych. Jako wielcy monarchowie i królowie niczym barziej przy nieskończonych triumfach swoich florere i nieśmiertelną sławą wkorzenić się nie mogą, tylko klemencyją, która forte swą takowe diffundit antidota, iż nie tylko świętobliwy w ojczyźnie wiernym poddanym plantat pokój, ale też i burzliwe z daleka następujące providet niebezpieczeństwa, żeby praevisa tela bynamniej nocere nie mogły, tak też wierni poddani niczym bardziej tej klemencyjej w sercu pańskim mollificare nie mogą, jako debita gratitudine, na której eksperyment zdrowia swoje i tot ile są capita, będąc w ojczyźnie in unita charitate fraterna, in unum caput coniugant i za ojczyznę, i dostojeństwa Królów, Panów swoich samych siebie krwią purpurare są ochotni. To J.K.M. p.n.m., co wielkich potomnym wiekom poświęciło królów, praestare raczy nam nie tylko pańską dobroczynność, jako wiernym poddanym, ale też paternum [384] fervorem et favorem jako synom pokazawszy, to jest Boskiej dobroczynności dzieło, tym wielcy królowie najbliżej do Boskiego przystępują Majestatu, tem nieśmiertelną J.K.M. u potomnych wieków jedna sobie sławę, tym ad debitam gratitudinem nasze pandit viscera, że i tak wielkim, szczęśliwie odniesionym triumfom i latającej per aera aż po same nieba J.K.M. sławie miedziane w piersiach naszych wystawione kolosy. Których żadna temporis labes i potomnych sukcesorach rozerwać nie może i ta benewolencyja J.K.M., iż a grassante per viscera Regni et noci-vo w ojczyźnie externo milite uwolnić nas raczył, abyśmy pieszczonemu pod szczęśliwym J.K.M. panowaniem zażywali pokoju, a iniquum non canamus classicum, takową w sercu wiernych poddanych znieciła scintillam, że synowską incensi wdzięcznością flagrare będą dożywotnie, tak i przyszłe rutilabit saeculum. Mają tedy ichm. panowie posłowie przy oddaniu wiernego poddaństwa naszego nisko Majestatowi J.K.M. za tak dobrotliwą podziękować łaskę, wnosząc pokorną prośbę, aby J.K.M. ducere in altum serce swoje pańskie hos solitos gressus dobroczynności raczył tak świętobliwej i externe w pograniczach, i interne w ojczyźnie miłej plantet pokój, jako też furentia na ojczyznę miłą praecavet pericula. [385]

A iż per zelum publici boni prudentiam et dexteritatem ichm. panów hetmanów et amorem patriam ichm. tych, którzy swoje na każdą R.P. usługę stawiają subsidia i pamiętną odważnego rycerstwa odwagę (*propitio nostro fato*) miłego zażywamy pokoju, podziękują tedy ichm. panowie posłowie nasi imieniem naszym tym wszystkim ichm., a osobliwie jm. panu krakowskiemu⁸¹⁰, za rączą czułość, iż nam wszystkie imminentia explicat pericula, zdrowie swoje na wszelakie podając niewczasy, trudy i prace, a upraszać będą, aby in hoc zelo boni publici jako zwykli i przodków swoich perseverare raczył. Podziękują i jm. panu wojewodzie czernihowskiemu, hetmanowi polnemu⁸¹¹, za tę świeżą fatygę, którą imminenti zabiegając periculo od nieprzyjaciela, podjąć raczył i o dalszą upraszając sollicitudinem.

Na oddalenie tedy i zabezpieczenie tym zamysłem pogańskim, jako mamy o tym przestrożę od J.K.M. i jm. pana krakowskiego, zlecamy ichm. panom posłom naszym, aby w tym z inszemi województwy, co do obrony będzie należało, znosili się.

Nie mniej i to należy do obrony R.P., aby miała in subitos casus bez kosztu R.P. obronę, zlecamy tedy ichm. panom posłom, aby wybrańcy według dawnych praw [386] jako najlepiej do obozu wyprawieni byli bez kosztu R.P. Których gdy dziewiętnaście dwudziestego będą wyprawować według dawnych praw z dóbr królewskich, albo według regestrów śp. Króla Stefana, które się w skarbie R.P. znajdują, liczba nie miała być musi. A że tak mała liczba czasów terażniejszych wybrańców bywa w wojsku kwarcianym, dzieje się to per privatum usum do posług swych częścią ichm. panów dzierżawców dóbr królewskich, częścią okupem panom rotmistrzom pieszym, częścią gęstym libertacyjej sobie wyjednywaniem. Tedy ichm. panowie posłowie z inszemi województw posłami inibunt media, jakoby R.P. to praesidium zawždy in promptu mieć mogła wszelakiej godziny.

A iż należy i to do bezpieczeństwa granic koronnych, aby Tatarowie na Budziakach iuxta pacta antiqua nie odprawowali swoich koczowisk, o czym przestrzega nas jm. pan krakowski, tedy zlecamy ichm. panom posłom naszym, aby inirent rationes ze stany wszystkimi, jakoby się temu niebezpieczeństwu zabezpieczyć sufficienter mogło. Także i de stipendiis Tatarom, koło czego to [z] ostrożnością chodzić będą ichm. panowie posłowie, aby na żadne pakt złamanie nie pozwalali, a o zatrzymanie pokoju byli solliciti. [387]

Zlecamy też to ichm. panom posłom, aby obrona portów Maris Baltici namieniona była.

A iż każda R.P. miewa to inter regiminis arcana, aby jako cudzoziemskich wojsk intra viscera nie miała, tak pogotowiu swego narodu kompaniej, regimentów nie podawała cudzoziemcom, tedy ichm. panowie posłowie, przychylając się ad pacta conventa, efficient to u J.K.M., aby żadnemu cudzoziemcowi listów przypowiednich na kompanie nie dawano, ale raczej szlachcie polskiej. Które prawo, aby tym w prędszej było egzekucyjej, tedy regimencyje terażniejszym kapitanom odjęte być mają, jeżeliby się jakiej [s] pokazał, który by nie był indigena.

⁸¹⁰ Mikołaj Potocki kasztelan krakowski, hetman wielki koronny.

⁸¹¹ Marcin Kalinowski wojewoda czernihowski, hetman polny koronny.

I przez to R.P. nie mniejsze patit incommoda, że żołnierz, na stanowiska dalekie z Ukrainy chodząc, częstem włości chleba wyniszcza wybieraniem i sam się takimi przechodami nie wczasuje i niszczy, tedy inibunt media ichm. panowie posłowie, aby tandem aliquando ex voto et desiderio uciśnionych krajów i przez to miserabiliter zubożałych hiberna stanąć mogły, i upraszać będą per amorem patriae inszych panów posłów z województw wielkopolskich i inszych, aby do tak świątobliwej skłonili się intencji, aby i Ukraina ustawiczne praesidia miała i odleglejsze kraje wczas swój i securitatem. [388]

Non bene i to jest do bezpieczeństwa ojczyzny momentum, aby zamki pograniczne w jako najlepszym były dozorce i opatrności, tedy artykuły przeszłych instrukcyj de praesidiis zamków miasta Kamieńca Podolskiego, Dyneburga, Smoleńska reasumujemy.

Incumbit i to ichm. panom posłom starać się, aby prawo dawne o niewywożenie za granicę metalów, które ad usum belli należą, reasumowane było.

A iż to u nas maximum militiae robur equitatus, tedy obostrzyć dawne prawo, aby koni za granicę nie wywodzono, poenam na contravenientes, jeżeliby byli chrześcijanie, confiscationis, a jeżeliby Żydzi, colli wkładając, sine impedimento własnych ich panów.

Meretur to Królewicz jm. Kazimierz⁸¹² i z królewskiego urodzenia, i z tej, którą w potrzebach R.P. oświadczał ochoty, aby convenientem R.P. dała mu provisionem, tedy w tym ichm. panowie posłowie do konstytucyjej anni 1641⁸¹³ o prowizyjej Królewicza jm. starać się będą.

Poczuwając się w tej, którąśmy powinni, wdzięczności, aby świątobliwymi Królów, Panów naszych meritis i najjaśniejsze cieszyło się potomstwo, chcemy intactam naszą dotrzymać fidem. Zlecamy to ichm. panom posłom, aby posag najjaśniejszej Księżnie [389] jejm. neuburskiej⁸¹⁴ obmyślili według prawa dawnego i pakt ze śp. K.J.M. panem ojcem Księżnej jejm., jednak iuxta consensum wszytkich województw cum cautione, aby panowie posłowie postarali się o to, żeby stanęła konstytucyja, iż sine consensu senatus in posterum tak córek, jako i sióstr królewskich nie była elokacyja na dawne posagi post sterilem, strzeż Boże, decessum, cum speciali na to cautela wracano ojczyźnie w też konstytucyją, inkludując abrenunciationes.

Pretensyja długu R.P. książęcia jm. de Croia⁸¹⁵, a teraz samej księżnej jejm.⁸¹⁶, trudni sejm i sejmiki, tedy ichm. panowie posłowie deklarować to będą z inszemi województwy, że nie ma się upominać a Republica, ponieważ dług ten na przeszłych sejmach nie jest uznany pro liquido.

⁸¹² Królewicz Jan Kazimierz Waza.

⁸¹³ Konstytucyja sejmu 1641 r. „Prowizya Królewica Jegomości Kazimierza” (*Vol. const.*, t. 4, vol. 1, s. 14-15).

⁸¹⁴ Królowna Anna Katarzyna Konstancja, żona księcia neuburskiego Filipa Wilhelma.

⁸¹⁵ Książę Ernest Bogusław de Croy, siostrzeniec ostatniego księcia pomorskiego Bogusława XIV.

⁸¹⁶ Anna, księżna pomorska, córka Bogusława XIII, siostra Bogusława XIV, matka księcia Ernesta Bogusława de Croy.

Wniósł to jm. pan chorąży koronny⁸¹⁷ do koła sejmiku naszego, jakoby contra iura et privilegia jm. pacifici possessionis książę jm. wojewoda ruski⁸¹⁸ za nowym sobie przywilejem nadanym Hadiacz⁸¹⁹ zajechać miał, przetoż zlecamy ich. panom posłom naszym, ponieważ na zgodzie civium takich [390] w R.P. siła należy, aby u J.K.M. [i] ichm. panów senatorów wymogli, którzy by tak wielkich ludzi zgodzili. Jeśliby jednak ten środek non succederet, wniosą do J.K.M. nomine publico prośby, aby te sprawy między ichm. decydować raczył bez odwołki względem tego Hadiacza, a dekreta sejmowe ratione Horola⁸²⁰ ad executionem przywodzone były.

Zlecamy ichm. panom posłom naszym, aby się o to postarali, jakoby miast Zamościa i Brodów, które są nie tylko jednego województwa tego, ale wszytkiej R.P. ozdobą i firmissima praesidia za wysokimi usługami w ojczyźnie dziedziców, przywileje na wolności incolis tych miast pozwolone i lege publica aprobowane stawały, jednak aby przysięgali na to na każdej komorze, że proprio mercimonio kupczą i sub praetextu wolności swych innych nie przyjmują cum diminutione skarbu R.P.

Zlecamy i to ichm. panom posłom, aby się pytali, czemu jm. ks. biskup kujawski⁸²¹ znosić górę biskupią nad Gdańskiem leżącą pozwala, tedy postarają się o to panowie posłowie, aby było prohibitum [391] lege publica, żeby się to więcej nie działo.

Incumbit i to ichm. panom posłom czynić o tym staranie, aby dla prędszej i doskonalszej otrzymania sprawiedliwości, komisarze ex gremio braci do płacy żołnierskiej przynamniej z województw małopolskich deputowani byli, jedno żeby proprio sumptu odprawowali hoc munus.

Kwarta z dóbr R.P. i insze akcyzy ponieważ nie ad mentem legis obrócone bywają, tedy dla lepszego w tej mierze porządku urgebunt ichm. panowie posłowie, aby te kwarty sami panowie dzierżawcy na zapłatę wojska kwarcianego do Lwowa odwozili, a te akcyzy żeby secundum legem sancitam były wydawane i in bonum usum obracane.

Konstytucja o komisjach anni 1588⁸²² aby była reasumowana, ichm. panowie posłowie efficient. Rewizyje z kancelaryi koronnych między dobrami królewskimi wyprawione nie mają praeiudicare dobrom i gruntom ziemiańskim.

Sądom trybunalskim czas naznaczony do św. Tomasza [21 grudnia], że już currenti anno ekspirował, tedy prolongacyja ta ma być anihilowana i nie mogą jej ichm. panowie deputaci protrahere dalej, ale ma ustawać wedle ostatniej konstytucyje do św. [392] Franciszka [4 października].

⁸¹⁷ Aleksander Koniecpolski chorąży koronny.

⁸¹⁸ Jeremi Wiśniowiecki wojewoda ruski.

⁸¹⁹ Hadiacz, m. w woj. kijowskim (obecnie Гадяч w obw. połtawskim, Ukraina).

⁸²⁰ Dobra chorolskie nad rzeką Choroł (Хорол) przyznano jako rekompensatę dla Jeremiego Wiśniowieckiego za utracone na rzecz Moskwy dziedziczne dobra Nedryhaïłow, zob. konstytucja sejmu 1646 r. „Komisyja moskiewska” (*Vol. const.*, t. 4, vol. 1, t. 2, s. 79), konstytucja sejmu 1649-1650 r. „Wieczność Horola” (*Vol. const.*, t. 4, vol. 1, t. 2, s. 192).

⁸²¹ Mikołaj Wojciech Gniewosz biskup kujawski.

⁸²² Konstytucja sejmu 1587-1588 r. „O kommisjach i komisarzach na granicach” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 2, s. 64-65).

Należy na tem swobodom stanu szlacheckiego, aby na sądach i procesach przeciwko ludziom *equestris ordinis* starodawnych stopniów w prawie opisanych nie przeskakowano, w czym iż święte *abusus* wzniecać się do R.P. poczęły, starać się o to będą ichm. panowie posłowie, aby *decreta summariae processu* skazane i teraz, i na potem żadnej wagi nie miały, a stan szlachecki aby przy starodawnych prawach i zwyczajach zachowany był.

Iż to *expedit* województwu naszemu, które ma cztery powiaty, a dwóch kasztelanów, aby też dwóch było deputatów, mają to ichm. panowie posłowie nasi *efficere*.

Postarają się też ichm. panowie posłowie, aby minnica R.P. w swym dawnym porządku zostawała, przez co by ^aujmy^a żadnej do skarbu R.P. nie było, ale owszem, według wynalezionej przez ichm. panów komisarzów w porządku była administrowana.

To też *efficient*, aby konstytucyje zgodnie uchwalone ichm. panowie marszałkowie koła poselskiego sejmowi nazajutrz po skończeniu sejmu podawali [393] *ad acta*, ręką swoją podpisawszy.

Artykuł instrukcyje przeszłego sejmiku reasumujemy, mianowicie *ad Trybunał melioratione respectu poenarum arbitrariarum* i inszych *egzorbitancyje* w tej instrukcyje *fusius* opisanych, o spezie artyleryje i *de vindicando scelere* ks. władzyki łuckiego⁸²³, i o ciągnięciach żołnierskich, i leżach, i o rozgraniczeniu województwa naszego z województwem wołyńskim, i o ekspektatywach wszelakich, i opatrzeniu sądowych starostw, aby *brachium regale condigne tueri* mogli, i o podawaniu popów od księdzów panów władyków.

O pisarzu skarbowym, aby był *ex gremio* ojczyzny naszej szlachcic osiadły i przysiężny.

O sądach ziemskich grabowieckich, aby się odprawowali we trzy niedziele po bełskich.

Ichm. panowie posłowie, którzy w pół sejmu przyjeżdżają, aby *vim contradicendi* nie mieli, *praecludimus viam*.

A iż ichm. panowie deputaci, sprawy żon swoich sądząc, *aggravant aureus suas* ne *audirent legem*, ale *ducuntur favore*, *prae cavendo* tedy temu ichm. panowie posłowie nasi *efficient*, aby, gdy z żoną deputacką przypada sprawa, była *remissa* na drugi Trybunał *ex quo iudicissa*. [394]

Przywileje miejscom pewnym od antecesorów J.K.M. na wremby dane, aby *in pleno robore* zostawały, tego dojrzą ichm. panowie posłowie nasi.

A iż od obywatelów nad rzekami portowymi mieszkających wielkie się nam dzieją *praeiudicia* i niepotrzebne przeciwko prawu *depaktacyje*, ichm. panowie posłowie nasi tego się domawiać będą, aby tak ichm. panowie koronni, jako też W.Ks.L. stawili się na sejm z sprawami swemi *iuxta constitutionem anni 1588*⁸²⁴, *in quantum*by się *praeiudicum* w Brześciu Litewskim i *adiacentiis* jego działu komukolwiek, powinien *citatus forum actoris* na Trybunał Lubelski *sequi* i sprawiać się *per modum inique extorti thelonei*, *non obstante poena evocationis*.

⁸²³ Aleksander Atanazy Puzyna prawosławny biskup łucki.

⁸²⁴ Konstytucja sejmu 1587-1588 r. „O mytach na rzekach i kwiecach pisarzów celnych” (*Vol. const.*, t. 2, vol. 2, s. 72-73).

Ponieważ największe na tem R.P. należy fundamentum, aby jeden drugiego nie uciskał, gdyż jesteście in aequitate iuris, mają tedy to efficere ichm. panowie posłowie, aby skrócenie procesu expulsionum i egzekucja jako najprędzej na banitach była.

A iż żołnierzowi kwarcianemu krwawe dotychczas zatrzymali zasługi, z wielką ich substancyjey własnej dyminucyją, tedy my, wdzięczni będąc tej ku R.P. ochoty, z którą ani na zdrowia swoje, ani koszty własne nie respektując, krew swoją przelewali i przełać [396] za całość ojczyzny gotowi, zapłatę istotną obmyśliliśmy według przeszłej konstytucyjey i do Lwowa pro 1 iunii odesłamy. Jednak ichm. panowie posłowie nasi tego dojrzyć mają, abyśmy in coaequatione płacili z inszemi województwy i jeżeliby na ćwierć dawną insze województwa pozwolili, nasi contradicere nie mają, i owszem, ochnie pozwolić.

A iż in bonis nostris dzieją się wielkie od ludzi pańskich pocztami na publiki in maximo comitatu przechodzących i od powozan wielką gromadą ciągnących, egzorbitycje, spsając nie tylko zboża, ale i łąki, aby się na potym temu zabiegło, mają ichm. panowie posłowie nasi o to eniti, aby panowie tych powozan o takową swawolą inter causas militares pozwani na Trybunał poenis na iniquos thelonei extortores sancitis cum restitutione damnorum podlegali.

Znajdują się też tacy, którzy się podłużywszy, in elusionem creditorum dziedziczne przedawszy dobra, królewsczyzny kupują i advitalitatem in solidum sobie i żonie swej u dworu wyprawują, a kredytorowie na czem by dochodzili swoich długów nie mają. Gdy tedy post determinatum processum przychodzi ad punctum finalis [396] executionis, aby wolno było actori przywileje wyprawiać in personam suam i brać dobra po takim prawem przekonany.

A iż nic barziej R.P. tak zniszczyć nie może, jako zbyteczny luksus, który u nas tak się zagęścił nocive, że nie tylko equestris ordo dla przywożenia od kupców w ojczyźnie różnych materyjey nowych niszczyć się musi, jeden drugiego chcąc antecellere novitate, ale też mieszczanie, plebei będąc, zbytich zażywają strojów i inszych superfluen-cyjey. Chcąc tedy wcześniej huic mało mederi, mają to efficere ichm. panowie posłowie u J.K.M., aby tym kupcom zabroniono takich do Korony przywozić nowalijey, jako w materyjach, tak też w inszych niepotrzebnych specyjałach i sztukietach, sub poena amissionis wszystkiego towaru i kupie. A ludzie plebeiae conditionis iuxta constitutiones legis sumptuariae szat jedwabnych zażywać nie mają⁸²⁵, sub poenis in iisdem constitutionibus sancitis. Które konstytucyje reasumujemy.

Zlecamy też to ichm. panom posłom naszym, aby constitutio anni 1638⁸²⁶ o sygilacyjey gdańskiej do czasu uchwaloną reasumowali, żeby ta sigilacyja [397] in perpetuum zniesiona była, ponieważ stan szlachecki srogie przez to ponosi gravamen, albowiem emporia sukienne od inszych miast portowych są tą sigilacyją oddalone.

Domawiać się tego będą ichm. panowie posłowie, aby monopolia nie była tak w winach, jako i w wyżynach i inszych mercuum exoticarum towarach, ale je sami kupcy przywożący tu do Korony przedawać powinni.

⁸²⁵ Konstytucja sejmu 1620 r. „Pretia rerum” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 1, s. 269-270).

⁸²⁶ Konstytucja sejmu 1638 r. „Sygillacya Gdańska” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 321).

Pogłówne żydowskie aby było prawdziwe albo też quotannis 100 tys. dawali, na to ichm. panowie posłowie nasi consentient z inszemi województwy. Determinationem sejmiku relacyjnego powinni nam będą przywieźć ichm. panowie posłowie.

Desiderium jm. pana Samuela Światopełka Bolestraszyckiego zalecone było ichm. panom posłom naszym na przeszły sejm, tedy i teraz zlecamy ichm., aby się starali omnimode, jakoby uwolniony był a gravaminibus trybunalskich dekretów, także aby miał restitutionem honoris absque praesumptione causarum abiudicatarum.

O to się też starać będą ichm. panowie posłowie nasi, aby konstytucją obwarowano, żeby żaden władyka nie wdzierał się w diecezyją władyki chełmskiego⁸²⁷. [398]

Znaczne i pamiętne jm. pana Janusza z Prusinowa Prusinowskiego podkomorzego naszego bełskiego merita, które z przodków swoich wysoce zawzięte, sam in persona sua z odwagą zdrowia i substancyjej propter integritatem patriae cum summo Reipublicae honore i województwa naszego ornamentem in sago przez czas niemały in facie K.J.M. i ichm. panów hetmanów w różnych ekspedycjach oddawał, i teraz in toga żadnej publicznej non retardat usługi, wspierając to województwo consilio et directione sua gloriosissime. Będą tedy o to upraszać ichm. panowie posłowie, aby J.K.M. raczył mieć na jm. ojcowskie oko i żeby post tantos occasus krwie i substancyjej jm. chciał mu też niż ortus dobrotliwej łaski pańskiej affulgere.

Iż te są istotne Reipublicae bases, na których bezpiecznie stoi i stać może, i w dalszych cieszyć się szczęśliwościach Pana et praemium temi genus propagatur humanum, dla tych częstemi implicamur prawami każdego cnota digna praemio. Widząc my wysokie merita jm. ks. Jana Lipskiego archidiakona chełmskiego ab avis et atavis tak chwalebnie, że różne o tym tam in toga, quam in sago, tak infulach, jako też w regimentach szczęśliwie expedita testantur monumenta, nie chcąc w sukcesorach takich, którzy non degenerarunt od przodków swoich [399] ci i zelo patriae et boni publici palający zagasić cnoty, i owszem, magis ac magis incendere, aby każdego do takowych dzieł i przysług stimulet chęć i gratitudo braterska, zlecamy ichm. panom posłom naszym, aby gorącą za jm. ks. archidiakonem nieśli instancją, żeby J.K.M., jako mu ^bjuż^b paternum raczył praestare affectum, chciał przy tem beneficium ex clementia sua onemu konferowanym zostawić, gdyż już i fundamenta raczył [pod] ten Boży Dom erigere w Bełzie, gdzie Bóg nasz adoratus odorem suavitatis będzie wszystkiemu błogosławił województwu. Upraszać tedy będą za jm., tak zelo domus Dei, jako też propter maiorum jm. wysokie merita i samego jm. publiczne i prywatne w tem województwie przysługi a quod maius, iż jest terrigena et membrum województwa naszego, ponieważ privilegii specialis nexus do tego się stosuje, aby in pacifica zostawał possessione, non obstante impetitione ichm. kompetytorów.

Lubo częste wnosimy intercesyje do Majestatu J.K.M. za jm. panem Janem [s] z Opolska Piwem, który z młodych lat swoich i odwagą zdrowia ojczyźnie swojej oddawał usługi i szwanki różne odniósł, dostawszy się per iniquam sortem w ciężkie tureckie więzienie, gdzie uszczyrbek znaczny zdrowia poniósł swego. Ichm. panowie posłowie nasi tedy i teraz [400] będą się przyczyniać za jm., aby mu kiedykolwiek dobrotliwa rozświeciła J.K.M. łaska, czym i inszym ichm. podobną przycukrując usługę, że ochotniejsi będą.

⁸²⁷ Metody Terlecki unicki biskup chełmski.

Mając wzgląd na krwawe merita jm. pana Rogowskiego, który przez lat dwadzieścia z wojska nie wyjeżdżając, w różnych potrzebach odważnie, jako się dobremu godzi rycerzowi, stawając, uszczyrbek zdrowia i substancyjej poniósł i teraz jeszcze w służbie R.P. zostawa, ichm. panowie posłowie nasi nisko za nim upraszać będą, aby J.K.M. osobiwy miał wzgląd na niego za pierwszym podaniem wakancyjej.

Za ichm. panem Janem Sokołem i Piotrem Kosakowskim już wniesioną nomine nostro iterabunt do J.K.M. prośbę, wolelibyśmy bowiem, patrząc na nich w ojczyźnie, nie u cudzoziemskich panów odwagi. Za jm. ks. [Adamem] Zborowskim rektorem lwowskim upraszać będą, aby mu pozwolono kupić haereditatem bonorum terrestrium za sumę 30 tys. zł, ponieważ wieś w powiecie włodzimierskim leżącą za sumę czterdzieści i kilku tysięcy, prout liquido constat, sprzedał.

Za ks. plebanem korynickim, który nie ma żadnych do kościoła akcydencyjej [401] i nie może [jak] przynależy temu swemu providere victui, chcąc subvenire, zlecamy ichm. panom posłom naszym, aby to wymogli na sejmie, żeby był wolen od podatku czopowego, tylko żeby na swą własną potrzebę warzył piwa sine praeiudicio skarbu R.P.

A iż miasto Bełz, metropolis województwa naszego, in summam przychodzi pauperitatem tak przez ogień, jako też żołnierza, a nam jak najbardziej incumbit, abyśmy mogli succurere calamitosae huic metropoli, która już prawie funditus zniszczeje, upraszać będą ichm. panowie posłowie nasi J.K.M., aby im na dalsze lata libertacyjej prolongowano i wolnego wrębu w puszczy tak starostwa bełskiego, jako mostowskiego dekretemi zadwornemi utwierdzonego, pozwolić raczył. I o to J.K.M. i jm. pana krakowskiego⁸²⁸ upraszać będą, aby ich od stanowisk żołnierskich uwolniono.

Insze wszystkie petita wniosą nomine nostro ichm. panowie posłowie nasi, jako to za ichm. pannami zakonnicami bełskimi, aby im aprobowano [402] konstytucyją fundacyję i żeby wolnego w puszczy bełskiej i mostowskiej pozwolili wrębu, tudzież za jm. panem [Andrzejem] Kańskim komornikiem ziemskim lubelskim, aby go pro more solito, non praeiudicando iuri communi, sądzili.

Za jm. panem Stanisławem Lipskim dzierżawcą boguckim, synem jm. pana Adama Lipskiego starosty tarnogórskiego, będą upraszać ichm. panowie posłowie nasi, gdyż mu ta dawna z dobrotliwej łaski J.K.M. za krwawe ojcowskie merita konferowana, tak in diminutionem dóbr J.K.M., jako też praeiudicationem proventuum, obstante jego minorennitate, wrębów dwanaście do tej wioski dano, w której jedno pługów dziesięć, a kwarty daje 560 zł.

Wacław Kaszewski marszałek natenczas koła rycerskiego

Locus sigilli

^{a-a} w rękopisie winy ^{b-b} w rękopisie nasz

⁸²⁸ Mikołaj Potocki kasztelan krakowski, hetman wielki koronny.

3. Kwit sejmiku województwa bełskiego dla Andrzeja Romanowskiego podsędką bełskiego, administratora czopowego – Bełż, 11 kwietnia 1647 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 234, s. 419-420 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Andrzej Romanowski podsędek bełski w dniu 16 kwietnia 1647 r. [feria 3 post Dominicam Ramis Palmarum Quadragesimalem proxima a. D. 1647].

LSB 1572-1668, s. 211.

My dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo województwa bełskiego, którzyśmy się to do Bełża na dzień dzisiejszy, to jest pro die 11 aprilis, na sejmik zjachali, za ukazaniem nam kwitu od K.J.M. i od panów kredytorów, którzy tu do Bełża asygnacją J.K.M. p.n.m. po zapłatę długów na potrzeby R.P. zaciągnionych przyjeżdżali, także i od ichm. panów administratorów czopowego in anno 1647 na sejmiku naznaczonych obranych et in laudo tegoż sejmiku specyfikowanych, przez jm. pana Andrzeja Romanowskiego podsędką bełskiego, jednego z administratorów czopowego województwa bełskiego in anno 1643, na lat dwie na administracją czopowego od nas zgodnie obranego, iż się dosyć stało przez zapłacenie sumy tego czopowego i z furmanką od jm. pana podsędką, pro parte et interesse od jm. województwu bełskiemu należące i za satysfakcją w pewnym długu i sumie, którą laudum województwa bełskiego anni 1647 jm. panu sędziemu bełskiemu⁸²⁹ przekazało, [420] z tej sumy dwojga czopowego i furmanki przy czopowym chodzącej jm. pana podsędką bełskiego i potomków jego de integro wiecznie kwitujemy i na to kwit jm. panu podstolemu bełskiemu⁸³⁰ ręką jm. pana marszałka koła naszego rycerskiego podpisany, imieniem wszystkiego naszego województwa bełskiego dajemy.

Wacław Kaszewski marszałek natenczas koła rycerskiego

Locus sigilli

4. Kwit sejmiku województwa bełskiego dla Floriana Mireckiego brata zmarłego poborcy województwa bełskiego – Bełż, 12 kwietnia 1647 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 234, s. 420-422 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Florian Mirecki w dniu 16 kwietnia 1647 r. [feria 3 post Dominicam Ramis Palmarum Quadragesimalem proxima a. D. 1647].

LSB 1572-1668, s. 212.

My dygnitarze i urzędnicy województwa bełskiego, którzyśmy się tu do Bełża na sejmik konstytucyjną anni 1646 pro die 11 mensis aprilis in anno 1647 przed sejmem trzyniedzielnym zjechali, komu to wiedzieć należy, czyniemy wiadomo.

⁸²⁹ Adam Komorowski sędzia ziemski bełski.

⁸³⁰ Jan Łychowski podstoli bełski.

Iż jm. pan Florian Mirecki, który po zmarłym bracie swym rodzonem sławnej pamięci panu Mikołaju Mireckim, poborcy od województwa bełskiego do wybierania sześciu poborów [421] obranym in anno 1640, przyjął na się za prośbą braci województwa naszego pracę tę kończyć wybierania poborów, których był ledwie połowę wybrał nieboszczyk pan Mikołaj Mirecki brat jego, uczynił doskonałą kalkulacją i zupełną satysfakcją tak za brata swego, który począł te pobory wybierać, jako i sam za się z tych sześciu poborów od województwa na ten tam czas pozwolonych zapłacił, tedy i realiter oddał do rąk tak skarbowych R.P., jako i pana [Jakuba] Rudnickiego za rozkazaniem braci poborcę pośledniejszego, czego kwitami tak skarbowymi, jako i pana Rudnickiego poborce pośledniejszego próbował złp 29 001 i gr 14, komputując w to abiuurata i retenta, których retent najdowało się zł 1001.

O które retenta zatrzymane według laudum naszego prawem czynił z retentorami, pokazał przewidzione procesy, pokazał dekret executionis trybunalskiej [s] na jm. panu staroście⁸³¹ otrzymany, iż tego wyciągnąć ani prawnie dojść nie mógł. Laudum go też nasze na dalsze nie wyciągało kończenie prawa, dlatego iż nie był poborcą obrany, tylko benevole to na się przyjął za instancją braci.

Tedy imieniem wszytkiego województwa, którzyśmy się tu obecnie na ten sejmik zjechali, ob realem et sufficientem satisfactionem województwu naszemu kwitujemy i wolnem czynimy in perpetuum, i kwit ten dyrektorowi koła naszego i deputatom do spisania umówionych artykułów podpisać zleciliśmy. Działo się w Bełzie, [422] dnia 12 miesiąca kwietnia a. D. 1647.

Wacław Kaszewski marszałek koła rycerskiego natenczas m.p.

J[anusz] Prusinowski p[odkomorzy] w[ojewództwa] b[ełzkiego] m.p., Gabriel Żuliński tribunus Buscensis, deputat koła tutecznego m.p., Marcin Mirz Brzezicki m.p., Adam Komorowski s[ędzia] bełski m.p., Jan Łychowski podstoli bełski m.p.

205. Sejmik deputacki i relacyjny w Bełzie, 9 września 1647 r.

1. Informacja o deputacie

Deputatem został Jan Tomasz Łychowski podstoli bełski (Deputaci, cz. 2, s. 211).

⁸³¹ Aleksander Stanisław Bełzecki starosta bełski.

2. *Deklaracje posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i sejmiku relacyjnego*

Vol. const., t. 4, vol. 1, s. 120.

Województwo bełskie, że na przeszłym sejmie, jeśli wszystkie województwa aequaliter podatki pozwolą, pozwolić je też obiecowano, tedy widząc teraz, że jedni pozwalają zaraz, drudzy cum assecuratione do braci biorą, że pozwolą, i to województwo widząc hanc aequalitatem, sumę dwojgu podymnemu równą do Lwowa na zapłatę wojsku odwieźć naznaczyło. Sejmik relationis na przyszłej deputata elekcyi im składamy.

3. *Manifestacja Wacława Kaszewskiego marszałka sejmiku przeciwko Wojciechowi Ubyszowi poborcy województwa bełskiego – Bełz, 9 września 1647 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 234, s. 943-944 – oblata; w grodzie bełskim wniósł Gen. Wacław Kaszewski w dniu 9 września 1647 r. [feria 2 in crastino festi Nativitatis Beatissimae Virginis Mariae a. D. 1647].

LSB 1572-1668, s. 212-213.

[944] Ad officium actaque praesentia castrensia capitanealia Belzensia personaliter veniens Gen. Venceslaus Kaszewski marschalcus conventus particularis palatinatus Belzensis, suo et totius nobilitatis [944] pro eodem conventu pro die hodierna in Belz congregatae nomine, solennem diligentiam et manifestationem, praecavendo indemnitati totius palatinatus, contra Gen. Albertum Ubysz thesaurarium et exactorem contributionis palatinatus tanquam in eo, quia ipse praefatus Gen. Ubysz existens electus exactor palatinatus huius ad conventum praevenientem non comparuit, nec calculum de perceptis exactionibus fecit, vel quietationem thesauris ut moris est commonstravit. Quapropter praecavendo indemnitati eam suam manifestationem nomine totius nobilitatis ad acta praesentia infert, offerendo se et cui devenerit cum eo iure acturum.

4. *Manifestacja Floriana Mireckiego poborcy województwa bełskiego – Bełz, 9 września 1647 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 234, s. 944 – oblata; w grodzie bełskim wniósł Gen. Florian Mirecki w dniu 9 września 1647 r. [feria 2 in crastino festi Nativitatis Beatissimae Virginis Mariae a. D. 1647].

LSB 1572-1668, s. 213.

Ad officium actaque praesentia castrensia capitanealia Belzensia personaliter veniens Gen. Florianus Mirecki exactor annorum praeteritorum palatinatus huius, inhaerendo scripto manuali et submissioni suae per se manifestantem Gen. Venceslao Kaszewski marschalco conventus particularis Belzensis, nempe anni 1646, ratione reddendorum

certorum munimentarum et proventuum ob non redditionem contributionis in non-nullis nobilibus obtentorum paratus erat paratumque se offerebat eosdem proventus [et] munimenta praefatis nobilibus et cui melius competeat reddere, verum quoniam ab ipso praefatus proventus nullus nobilium repetebat, ideo praecavendo ne aliquid contrarii submissionis suae superveniat, totam suam diligentiam ad acta praesentia infert.

5. *Manifestacje szlachty województwa bełskiego z powodu nieobecności senatorów i urzędników na popisie politego ruszenia – Bełż, 20 kwietnia 1648 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 235, s. 340-343 – oblata; w grodzie bełskim wniesiono w dniu 20 kwietnia 1648 r. [feria 2 post Dominicam Conductus Paschae proxima a. D. 1648].*
LSB 1572-1668, s. 213-215.

Nobilium palatinatus Belzensis lustratio.

Ad officium actaque praesentia castrensia capitanealia Belzensia personaliter veniens [1] Nob. Joannes Uszyński nomine Gen. Pauli Radzanowski solennem manifestationem fecit, quia ipse satisfaciendo legibus Regni, quibus pro die hodierna lustratio nobilium est designata, ad locum lustrationi designatum paratum se offerebat, sive per se, sive per familiam suam sese praesentare, verum quoniam dignitarii et officiales in campis non comparuerunt. Ideo de diligentia praefati Gen. Radzanowski iterum protestatur et manifestatur, similiter [2] Nob. Alexander Żuliński nomine Gen. Annae de Nieledeu [341]^a, [3] Prov. Hryc Karowiec nomine Gen. Joannis Woyna protestatus est, [4] similiter Nob. Joannes Iwanicki nomine Gen. Thomae a Karnków Jankowski notarii terristris Belzenis protestatus est, [5] similiter Nob. Albertus Miaskowski suo nomine protestatus est, [6] similiter Nob. Joannes Borowski nomine Gen. Adami Lanckoroński subdapiferi Haliciensis protestatus est, similiter idem nomine Gen. Catherinae de Suchrin Boratyńska protestatus est, similiter idem nomine Gen. Joannis Bogdanowski protestatus est, [7] similiter Nob. Stephanus Wesołowski nomine Gen. Stephani Nowosielecki, [8] similiter Nob. Joannes Ząbecki nomine Gen. Hieronimi Żuliński protestatus est, [9] similiter Nob. Christophorus Krupski nomine Gen. Joannis Suchodolski, [10] similiter Nob. Valerianus Dębołęcki nomine Gen. Annae Podorecka olim Gen. Valeriani Podorecki consortis relictæ viduae, [11] similiter Nob. Simon Czyżowski nomine Gen. Hedvigis Śleszyńska viduae protestatus est, [12] similiter Nob. Sebastianus Żłobicki nomine Gen. Andreae Jarczowski protestatus est, [13] similiter Nob. Mathias Cyranowicz nomine Gen. Georgii Krużyński subdapiferi Podoliae protestatus est, [14] similiter Jerzy Mościcki nomine Gen. Olbrachti Siestrzewitowski protestatur, [15] similiter Joannes Jasiński nomine Gen. Georgii Rudnicki protestatus est, similiter idem nomine Gen. Stanisłai Ścibor, [16] similiter Mathias Strachosławski nomine Gen. Christinae Napiórkowska olim Gen. Joannis Napiórkowski relictæ consortis, [17] similiter Nob. Stanislaus Tchórzowski nomine Gen. Jacobi Gnoiński, [18] similiter Nob. Joannes Zagórski nomine Gen. Stephani Łada, similiter idem nomine Gen. Annae Sklińska olim Gen. Martini

Skliński consortis relictæ viduæ, [19] similiter Nob. Mathias Pitowski nomine Gen. Adami Podorecki, [20] similiter Nob. Petrus Radomski nomine Gen. Catharinae de Rytwiany olim Gen. Alexandri Łaszcz relictæ viduæ, [21] similiter [342] [...] ^a nomine Gen. Stanisłai Jaślikowski, [22] similiter Nob. Joannes Domański nomine Gen. Georgii Radecki camerarii terrestres, [23] similiter nomine Gen. Olbrachti Wierzchowski Nob. Paulus Karłowski, [24] Gen. Venceslaus Wrzeszcz camerarius terrestres Belzensis suo et Gen. Mariannæ Udrycka et Francisci atque Nicolai Udryckich, aliorumque haeredum et possessorum villæ Udrycze, [25] similiter Nob. Joannes Włostowski suo nomine, [26] similiter Nob. Vladislaus Wrowski nomine Gen. Ostrorogowa palatinae Posnanensis viduæ, [27] similiter Joannes Wianowski nomine Gen. Hieronimi Siestrzewitowski, [28] similiter Nob. Paulus Kozłowski nomine Gen. Francisci Iłowski, [29] Melchior Popławski, [30] Jacobus Popławski, [31] Joannes Dłużniowski, [32] Alexander Łada, [33] Paulus Stępkowski, [34] Joannes Cudnikowski nomine Gen. Joannis Skrzetuski domini sui, idem Joannes Cudnikowski nomine Gen. Joannis Rydzewski et Stephani Żuliński, [35] similiter Nob. Gaspar Kulesza nomine Gen. Alexandri Gabrielis Dembiński domini sui, [36] similiter Andreas Karczyński nomine Gen. Andreae Sierakowski rothmagistri S.R.M., [37] similiter Jaroslaus Jarząbkowski nomine Gen. Joannis Bazylik domini sui, [39] similiter Procopius Gembarzowski nomine Gen. Joannis Bazylik domini sui, [40] similiter Procopius Gembarzowski nomine Gen. Joannis Gorajski, [41] similiter Nob. Joannes Wysokiński nomine Gen. Stephani Romanowski, [42] similiter Nob. Albertus Domaracki nomine Gen. Alberti Sipicki, [43] similiter Gabriel Rostkowski nomine Gen. Joannis Obidowski, [44] similiter Jacobus Pierściński nomine Gen. Gabrielis Drużbic, [45] similiter Gen. Joannes Piasecki nomine suo, [46] similiter Petrus Mościcki nomine Gen. Helizabethæ Przepiórczyna, [47] similiter Stephanus Załęski nomine Gen. Alexandri Załęski patris sui, [48] similiter Sebastianus Witkowski nomine Gen. Petri Niedźwiecki, [49] similiter Bartholomaeus Olszowski suo nomine, [343] [50] [...] ^a et Gen. Andreae Romanowski subiudicis Belzensis, [51] similiter Nob. Joannes Izdebski nomine Gen. Joannis Łychowski subdapiferi Belzensis, similiter idem nomine Gen. Petri Krusz, [52] similiter Joannes Pierszczała nomine successorum Gen. olim Georgii Zawadzki, [53] Stanislaus Chronowski nomine Gen. Michaelis Stępkowski, [54] similiter Albertus Szczawiński nomine suo et Gen. Andreae Szczawiński fratris sui, [55] similiter Christoforus Tuszowski nomine Gen. Jaroslai Oleśnicki, [56] similiter Joannes Łuszczowski nomine Gen. Samuelis Polanowski, [57] similiter Stanislaus Olewiński nomine Gen. Łaszczowa Gen. olim Stanisłai Łaszcz consortis relictæ, [58] similiter Albertus Socha nomine suo, [59] similiter Franciscus Władysławski nomine Gen. Joannis Lipski, [60] similiter Stanislaus Obrembski nomine Gen. Georgii Łaszcz, [61] similiter Petrus Podorecki Dusza nomine Gen. Samuelis Podorecki Dusza parentis sui, [62] similiter Gen. Gaspar Zaniski de Zaniż suo nomine coram subdelegato Gen. Joanne Piasecki, [63] similiter Nicolaus Czarnołoski suo nomine, [64] similiter Paulus Mikalski nomine Gen. Nicolai Boborecki coram Gen. Gabriele Żuliński tribuno Buscensi, vicecapitaneo Belzensi, Mag. Alexander Stanislaus a Bełżec Bełżecki capitaneus loci praesentis manifestationem infert, quia ipse satisfaciendo legibus constitutionibus Regni paratus erat ad campum locum lustrationis condescendere et sese ibidem pra-

esentare, verum quoniam dignitarii et officiales in campis non comparuerunt, ideo de diligentia sua manifestatur et protestatus est.

^a wyblakła górna część karty 2-3 wersy nieczytelne

206. Sejmik przedkonwokacyjny w Bełzie, 15 czerwca 1648 r.

1. *Uniwersał prymasa Macieja Łubieńskiego informujący o śmierci Władysława IV i zwołujący sejm konwokacyjny i sejmiki przedsejmowe na dzień 25 czerwca 1648 r. – Łowicz, 26 maja 1648 r.*⁸³²

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 235, s. 553-556 – oryginał drukowany; w grodzie bełskim oblatował Nob. Jan Zaleski w dniu 1 czerwca 1648 r. [feria 2 post festum Pentecosten proxima a. D. 1648].

Inne rękopisy: **Rp. 2** CDIAUL, Fond 3, opis 1, nr 21, s. 1878-1886 – oblata; **Rp. 3** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 86, s. 154-159 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował Nob. Stefan Zaleski w dniu 4 czerwca 1648 r. [feria 5 post festum Solennia Sacri Pentecosten proxima a. D. 1648].

Druk w: AS 1633-1668.

2. *Uniwersał Krzysztofa Koniecpolskiego wojewody bełskiego zawiadamiający o klęsce hetmanów pod Korsuniem – Stryj, 3 czerwca 1648 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 235, s. 557 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Mag. Krzysztof Koniecpolski w dniu 1 czerwca 1648 r. [feria 2 post festum Pentecosten proxima a. D. 1648]. LSB 1572-1668, s. 215.

J.w., w. a m.w.m. panom i braci, przy oświadczeniu powolności mej braterskiej.

Rozumiem, iż to już doszło wiadomości w.m. panów, jako Pan Bóg na karę ojczyzny naszej rękę swą ciągnął, bo nie dosyć, iżesmy Pana i Króla w Mereczu die 20 maii postradali, ale kozacka swawola, która wyłamawszy się raz z posłuszeństwa R.P. i do Ordy

⁸³² Prymas swoim uniwersałem zwoływał sejmik na 25 czerwca 1648 r. Ponieważ jednak komisarze wojewódzcy zwołali go na 15 czerwca 1648 r., należy założyć, że sejmik w terminie zawartym w uniwersale prymasa już się nie odbył, skoro wszystkie czynności, dla których miał być zwołany, wykonano na sejmiku z 15 czerwca.

się krymskiej przyszywszy, tem większy pochop fortuny swej świeżo wzięła. Albowiem ichm. panowie hetmani⁸³³, z żołnierzem kwarcianym obtaborzywszy się nad Korsuniem, nawałności następu pogańskiego strzumać nie mogąc żadną miarą, retirowali się mężną ręką ku Białej Cerkwi, dotąd szkodząc nieprzyjaciela, aż zdrajcy kałauzowie na takie miejsca wojsko przywiedli, gdzie dla złego położenia i prędkim szanica kozackiego usypaniem zewsząd ognistą strzelbą, a z boku gradem i gęstwą żelescza tatarskiego oganione, od żelaza nieprzyjacielskiego poległo wespół z wodzami i hetmany swymi⁸³⁴. Dorozumieć się tedy każdy może z w.m. panów, jeżeli ten nieprzyjaciel nadęty wichrem fortuny sobie porażki będzie chciał żagle spuścić, a raczej, nie mając żadnego zajazdu, obrony nasze zniósłszy, nie będzie chciał dalszych zacieków czynić.

W czem ja w.m. panów z powinności mej przestrzegam, wielce upraszając, abyście jako miłością ojczyzny prawdziwie i mnie samemu media takie raczyli podać, którymi by wyuzdana chłopska i pogańska tak ciężka na ojczyznę impreza zbić się mogła i całość ojczyzny na szanc nieprzyjacielski wystawiona, przy swej zostać zupełności. Obawiać się albowiem trzeba, aby tyran wschodni, kopyta i szlaku tatarskiego się trzymając, na nas rączę szablę nie dobył. Raczcie tedy w.m. panowie prędko mutuis consiliis temu zabieżeć, którym ja z powinnej życzliwości mej rad mentem i manum commodabo, gdyż ja już z jm. ks. arcybiskupem lwowskim⁸³⁵, jako prymasem krajów naszych i innymi ichm. w tem się pilno znoszę.

Oddawam się przy tem miłościwej łasce i miłości braterskiej w.m. panów z powolnością usług moich jako najpilniej. W Stryju, die 3 iunii 1648.^a

Krzysztof Koniecpolski wojewoda bełski

^a w rękopisie błędny rok 1649

3. *Uniwersał komisarzy sejmikowych wyznaczający datę sejmiku na 15 czerwca w Bełzie – Perespa, 8 czerwca 1648 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 235, s. 558-559 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 1 czerwca 1648 r. [feria 2 post festum Pentecosten proxima a. D. 1648].*
LSB 1572-1668, s. 216.

My, niżej podpisani komisarze, w przeszłym laudum województwa bełskiego do składowania sejmiku naznaczeni.

Wszem wobec i każdemu z osobna, mianowicie ichm. panom obywatelom województwa bełskiego, braciej naszej, wiadomo czynimy.

⁸³³ Mikołaj Potocki kasztelan krakowski, hetman wielki koronny; Marcin Kalinowski wojewoda czernihowski, hetman polny koronny.

⁸³⁴ Informacja fałszywa, obaj hetmani nie zginęli, ale zostali wzięci do niewoli.

⁸³⁵ Stanisław Grochowski arcybiskup lwowski.

Iż mając sobie powierzoną władzę i komisją uchwałą roku przeszłego 1647 ianuarii 15 z sejmiku województwa naszego oznajmowania o niebezpieczeństwach na R.P. następujących, a przy oznajmowaniu składania zjazdu do namowy w.m. panów i zabiegania onym, tym bardziej pobudzeni teraz pod to osierocenie R.P. ojczyzny naszej świeże (żał się Panie Boże) na wodzów i wojska R.P. klęskę, za którą indefensa zostaje Respublica, [559] a przy tym przykład wzięwszy od inszych poblizszych województw, które zelo erga patriam ducti, odprawili już i zjazdy swe, i namowę bezpieczeństwa R.P. potrzebną uczynili, et effective wykonywając, ludzie służebne zbierają, porozumiewawszy się z wielu ichm., tak ichm. panami urzędnikami, jako i ichm. panami braci województwa naszego (in absentia zwłaszcza ichm. panów senatorów naszych, którzy ochotnie na te nasze uniwersały zezwolili i konsens swój dali), składamy zjazdowi naszego województwa miejsce w Bełzie, a dzień 15 iunii.

Upraszamy w.n.m. panów i braciej, i wszystkich per amorem patriae, per cara pignora, abyście z miłości ku ojczyźnie miłej natenczas jak w największej może być frekwencji braterskiej stawić się raczyli, a na tym miejscu o całości i bezpieczeństwie województwa swego rady swe znieść raczyli. A tymczasem, abyście [się] w.m. panowie tak do kontrybucyjej ex nunc, jakie namówione będą, jako i do obrony wszelakiej sposobiali. Trzymamy to o miłości każdego z w.m. ku ojczyźnie, że w tym razie deesse nie zechcecie, ale ochotnie stawić się będziecie raczyli wcześniej, nic jednak nie derogując tym złożeniem zjazdu naszego sejmikowi przez uniwersał jm. księdza prymasa Macieja Łubieńskiego złożonemu.

Zalecamy przy tym służby nasze w łaskę w.m. panom i braciej. Datum w Perespie, 8 iunii a. D. 1648.

Prusinowski Janusz podkomorzy województwa bełskiego

Aleksander Bełżecki starosta bełski

Adam Komorowski

Andrzej Romanowski podsędek bełski

4. *Laudum sejmiku przedkonwokacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 15 czerwca 1648 r.*

Rp. 1 CDIAUL, *Fond 1, Opis 1*, 235 s. 560-569 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Michał Stempkowski marszałek sejmiku w dniu 17 czerwca 1648 r. [feria 4 infra octavas festi Sacratissimi Corporis Christi Domini a. D. 1648].

Inne rękopisy: **Rp. 2** CDIAUL, *Fond 3, Opis 1, nr 21*, s. 1889-1896 – oblata; w grodzie buskim oblatował Nob. Basileus Kuparkowski w dniu 25 czerwca 1648 r. [feria 5 in crastino festi Nativitati Sancti Joannis Baptistae a. D. 1648]; **Rp. 3** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 86, s. 196-198 – oblata, ekstrakt z grodu bełskiego; w grodzie grabowieckim oblatował Gen. Jan Skomorowski vicesgerens grodzki grabowiecki w dniu 8 lipca 1648 r. [feria 4 post festum Visitationis Beatissimae Mariae Virginis proxima a. D. 1648].

LSB 1572-1668, s. 216-220.

My dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo województwa bełskiego, przychylając się do uniwersału j.w. jm. pana wojewody bełskiego [Krzysztofa Koniecpolskiego] i ichm. panów komisarzów 15 ianuarii anno 1647, uchwałą województwa naszego sejmem aprobowaną obranych na to, aby nam imminentia pericula Reipublicae do wiadomości podawali, zjechaliśmy się do Bełza pro die 15 iunii anno 1648 na miejsce publicznym konsultacyjom do całości R.P. należącym zwyczajne.

A mając od ichm. dobrze wiadome wszystkie in visceribus patriae szerszące się niebezpieczeństwa, które za rebelią Kozaków zaporoskich per coniunctionem armorum z Ordą tak dalece górę biorą, że zniósłszy wprzód wszystko kwarciane R.P. wojsko, za całość ojczyzny zastawiające się wspólnie z ichm. pany hetmany, Ukrainę, Podole i inne pograniczne województwa ogniem i mieczem pustoszą, i co dzień clades cladibus, incendia [561] incendiis accumulant.

Za czym my, obywatele województwa tego, obviando imminenti ojczyźnie periculo i chcąc zabezpieczyć temu, aby to wyuzdałe na wszystko złe i krew chrześcijańską swawoleństwo od dalszej dewastacyjej R.P. wstręt wzięło, a integritas patriae aby in pristinum przywrócona była statum, za zgodą spólną uchwaliliśmy żołnierza powiatowego koni 400 z województwa swego, to jest usarza koni 100, kozaków koni 300. Do którego tych regimentarzów uprosiliśmy: do usarskiej chorągwie w. jm. pana Janusza Prusinowskiego podkomorzego bełskiego, którego i pułkownikiem postanawiamy nad chorągwiami powiatów naszych; do kozackich jm. pana Jana Łychowskiego podstolego bełskiego, jm. pana Stefana Komorowskiego i jm. pana Jacka Wożuczynskiego. Których uprosiliśmy, aby quam celeriter in tam praegnanti Reipublicae necessitate, z wrodzonej przeciwko ojczyźnie miłości zaciągnęli ludzi rycerskich, takich do dania wstrętu nieprzyjacielowi, którzy by umieli in omni patriae eventu dignitatem województwa tego tueri. Żołd usarski uchwaliliśmy consensu unanimi, uznawszy orbatam w żołnierzu patriam, usarzowi na koń po zł 80, kozakom po zł 60. Kuchenne na każdą ćwierć, poko czas i potrzeba ojczyzny wyciągać będzie, jm. panu pułkownikowi na chorągiew usarską 4 tys. zł, każdemu zaś z osobna z ichm. panów rotmistrzów kozackich chorągwi na każdą ćwierć, poko będą w służbie, po zł 2 tys. Ściągnięcie tymże chorągwiom i stanowiska naznaczamy w dobrach generaliter wszystkich [562] R.P. województwa naszego bełskiego. Spuszczamy to na moderamen samych ichm. panów rotmistrzów, aby między sobą słuszną uczynili dystrybucyją, wyjąwszy Bełz, metropolium powiatów naszych, w którym się sądy kapturowe odprawować będą. A tych stanowisk ma być osobny registr z podpisem ręki pana marszałka koła naszego, gdzie która chorągiew ściąganie swoje mieć będzie.

Którzy ichm. panowie rotmistrze, ponieważ submitują się pro die 1 iulii spełna mieć kompanie pod chorągwiami swymi i gotowość swoją na usługę R.P. ofiarują, tedy za spólną zgodą od tegoż czasu służbę ichm. przypowiadamy.

Lecz iż za ustawicznymi R.P. ekspensami exhaustum to województwo ma aerarium, a nagle przypadła ojczyzny zaciągania wojsk potrzeba, przeto nullo contradicente pozwoliliśmy, aby troje podymnego, tak z dóbr R.P., jako też duchownych i szlacheckich, ex nunc było wydane. Aby wszystkie pieniądze tego trojga podymnego i pogłównego żydowskiego, któregośmy autoritate laudi praesentis 3 tys. zł na tę pierwszą ćwierć przy podymnym od tychże Żydów uchwalili, przed sejmikiem od jm. księdza arcybi-

skupa gnieźnieńskiego⁸³⁶ pro 25 iunii złożonym oddane były wcześniej do rąk jm. pana Stanisława Szczawińskiego wojskiego lubaczowskiego, któregośmy poborcą do tych podatków wybierania uprosili i już ex nunc w kole praesentis conventus według prawa pospolitego przysięgę [563] wykonał. To jednak spólnie cavemus, aby pomieniony jm. pan poborca swoim się salarium zwyczajnym kontentował, którego mu jako i pierwszym pozwalamy po groszu od złotego, a od kwitów nad groszy 3 więcej nie ma brać. To zaś podymne powinien będzie wybierać secundum constitutionem anni 1629⁸³⁷ tymże sposobem, jako i przeszli panowie egzaktorowie, to jest pan [Jakub] Rudnicki i pan [Wojciech] Ubysz.

To się rozumie o popach i o szosach, aby były wybierane według laudum roku przeszłego. A te pieniądze jm. pan poborca, wybrawszy ex contributione publica, powinien będzie ichm. panom rotmistrzom do rąk oddać, to jest w. jm. panu podkomorzemu na zapłatę jednej ćwierci chorągwi zł 8 tys., kuchennego też na tę ćwierć 4 tys. Ichm. panom rotmistrzom kozackim, to jest jm. panu podstolemu bełskiemu, jm. panu Stefanowi Komorowskiemu, jm. panu Jackowi Wózuczyńskiemu, na chorągwie 6 tys. zł każdemu z ichm., także kuchennego na terażniejszą ćwierć po 2 tys. zł, salvis quietationibus od tychże ichm. panów rotmistrzów.

Za których ukazaniem jm. pan poborca i za dostateczną we wszystkim satysfakcją powinien będzie generalny kwit od nas otrzymać. A cokolwiek się residuitatis przy jm. ostateń ex contributione terażniejszych trojga podymnych i pogłównego żydowskiego, tedy to wszystko powinien będzie do depozytu iudicii terrestres Belzensis oddać, salva quietatione od ichm.

A iż i na drugą ćwierć [564] propter securitatem Reipublicae przypowiedziana służba ichm. panom rotmistrzom, zaczym obmyślając zapłatę zaraz ichm., tak sumę kładziemy. Naprzód restantem od tych terażniejszych podatków namówionych summam, jakakolwiek się najdzie przy sądzie ziemskim po oddaniu residuitatis pana poborcy. Potem u jm. pana podstolego bełskiego z przeszłego laudum uchwalonego czopowego, jaka summa patebit ex liquidatione et calculo, a nad to sumę od jm. pana Wojciecha Ubysza skarbnika bełskiego, poborcy przeszłego przychodzącą, której jeśliby dobrowolnie do sekwestru sądu ziemskiego bełskiego oddać nie chciał, którym to praesenti committitur laudo, tedy do sądu kapturowego przez instygatora tegoż sądu pociągnięty być ma et processu fisci sądzony. Do którego sądu nie tylko ta sprawa, ale wszystkie causae fisci cum retentoribus terażniejszych podatków, na tym sejmiku uchwalonych, ad instantiam także instigatoris et eius delatoris panowie poborcy należeć mają. Które summario processu fisci sądzić się będą.

Na też drugą ćwierć do zapłaty należeć będą 3 tys. zł drugie od Żydów z dóbr wszystkich województwa naszego, tak R.P., jako duchownych i szlacheckich, które praesenti laudo constituuntur nemine contradicente.

A te pieniądze Żydzi przez ręce pana poborce naszego wydać będą powinni na św. Michał [29 września], sub poenis legum contra retentores podatków uchwalonych.

⁸³⁶ Maciej Łubieński arcybiskup gnieźnieński, prymas.

⁸³⁷ Konstytucja sejmu 1629 r. „Podymne” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 55-56).

Z których z starszymi i doktorami pan poborca forum w sądach [565] kapturowych mieć będzie.

Na tymże zgromadzeniu naszym jm. pan Stefan Niszczycki chorąży województwa naszego *ex zelo amoris in patriam*, widząc ojczyznę *tot periculis obiectam*, idąc torem przodków swoich, deklarował się stawić 100 koni po kozacku przy ludziach województwa naszego. Zaczem też chorągwi jm. stanowisko do ściągnięcia naznaczamy, jako i naszym powiatowym chorągwiom.

Ale iż jeszcze *ad securitatem publicam* nie tylko *praesidium bellicum*, które każdemu następującemu zwykło wstręt czynić nieprzyjacielowi, potrzebne, ale i prawo pospolite, zwłaszcza pod ten czas, kiedy oraz z najjaśniejszym K.J.M. panem naszym śmierć wszystkie Królestwa tego prawa w jednym pieczętuje grobie, a różne w województwach górnych znajdują się kupy swawolne, które widząc *orbitam Rempublicam Rege*, chcą być swawolnie, *sine lege* i domy szlacheckie najeżdżają, *contra omnem statu szlacheckiego dignitatem* sobie *per fas et nefas* postępują. Tedy zawczasu ichm. panowie obywatele województwa tego *principiis obstando*, aby in ea calamitate ojczyzny mniejsze były wcześniej uleczone *vulnera*, przychylając się do prawa pospolitego *et usu, et privilegis* wszystkich Królów Panów naszych utwierdzonego, *exemplo* idąc województwa ruskiego, które sobie *ad similes casus* wcześniej sąd kapturowy obrało, uchwaliliśmy w województwie naszym w Bełzie też *iudicia*, aby onych *authoritas* wszystkie *contra ius et legem* egzorbitancyje karała. A do sądenia spraw *huic iudicio* należących z pośrodku siebie deputowaliśmy ichm. Naprzód [566] *integrum iudicium terrestre Belsense*, to jest: *jm. pana Adama z Komorowa Komorowskiego sędziego*, jm. pana Andrzeja z Romanowa Romanowskiego podsędka, jm. pana Tomasza z Karnkowa Jankowskiego pisarza ziemskiego bełskich, w. jm. pana Aleksandra Stanisława z Bełża Bełżeckiego starostę bełskiego, jm. pana Jerzego Wózuczyńskiego łowczego bełskiego, jm. pana Samuela Sokoła pisarza ziemskiego buskiego, jm. pana Gabriela z Żulina Żulińskiego wojskiego buskiego, jm. pana Jana Karola Noskowskiego starostę dobrzyńskiego, jm. pana Jana z Goraja Gorajskiego, jm. pana Marcina Mirza z Brzezic Brzezickiego, jm. pana Andrzeja z Lipska Lipskiego, jm. pana Wacława z Wysokiego Kaszewskiego.

Którzy ichm. sądy swoje, a data sejmiku teraźniejszego za niedziel trzy, to jest *feria 2 post festum Visitationis Beatissimae Mariae Virginis* [6 lipca] zacząć mają *et ab inchoatione* zupełne dwa tygodnie sądzić powinni, *et sic consequenter* trzy niedziele wakować, a dwie niedzieli sądy trwać mają, aż do szczęśliwej, da Bóg, przyszłej Pana koronacyi.

Kładzenie pozwów na te sądy dwie niedzieli termin uprzedzać ma, dla tegoż tych sądów każdego dnia akt inszy pisać się będzie, a pozwy pod tytułem: „*Nos iudices capturales etc.*”, według *interregnum anni 1632* i tamtegoż pierwszego *laudum*.

Do tego sądu sprawy wszystkie w pierwszym *laudum* wyrażone *et in constitutione confoederationis Varsaviensis interregni anni 1632* mianowane, *cum processibus et executione decretorum*, *etiam causae fisci* należeć będą. *Pluralitas sententiarum decreta* konkludować będzie, ostrzegając [567] tego, aby w sesyjej mniej ichm. nie było nad 6. Należeć będą do tegoż sądu sprawy do zapisów *reknicyje*, także *membranów*, w których by sobie kto forum *ad respondendum* w tym sądzie nazaczył. A że do tego

sądu potrzeba pisarza, który by dekreta pisał, tedy ichm. panowie sędziowie obrania onego potestatem sami mieć będą.

Grody wszystkie województwa naszego propter suscipiendas recognitiones quascunque od publikacyjej terażniejszej uchwały naszej otwarte być mają. W których wszelakie rekognicyje praesenti laudo nostro legitimantur i na przyszłym, da Pan Bóg, sejmie konwokacyjej constitutione generali legitimabuntur.

W ostatku patrząc na te pericula, które w pośrodku ojczyzny proelio ardent, i na insze oglądając się, które od pogranicznych nieprzyjaciół sperantur, pro ultima Republicae necessitate popolite ruszenie w województwie naszym uchwalamy i lubo nie wątpimy w tym, że każdy z ichm. panów obywatelów, gdzie ludzi rycerskich grono niemałe zostaje, gotowy jest na koń wsiadać ad omnes subitos casus, napominamy się jednak tym laudum naszym do wszelakiej gotowości, za dwoje wici to obwieszczenie sobie kładąc, abyśmy za trzecią od tego komu de lege publica należeć będzie wiadomością, gotowi byli w rycerskim porządku tam stawać, gdzie necessitas postulabit. Jednak sine divisione belli iuxta iura antiqua Regni, w laudum anni 1647, 15 ianuarii.

U jm. pana Janusza Prusinowskiego podkomorzego bełskiego mianowana jest suma 10 295 zł, aby o to jm. pan podkomorzy nie był inkwietowany, chcąc jm. regratyfikować tę ochotę podjętą do usługi województwa naszego, tej sumy do przyszłych [568] blisko kontraktów trzechkrólskich bełskich czekać obiecujemy, pewni będąc obietnice jm., że tę sumę jm. natenczas mianowany ad publicum według tegoż pierwszego laudum deponet aerarium bez dalszej protrakcyjej.

Urząd miejski bełski kapturowemu sądowi za oznajmieniem ichm. panów sędziów kapturowych ma i powinien będzie praesto esse, i gdyby tego potrzeba była ad reprimendos et arcendos violentiae patratore, gdyby się jakie crimen w mieście stało, a gdzieby nie chcieli w tym być posłuszni, tedy iure sądu kapturowego podlegać mają.

A żeby ta uchwała nasza i ten kaptur uchwalony ad notitiam omnium przyszedł i żaden niewiadomości o nim nie pretendował, zleciliśmy jm. panu Michałowi Stempkowskiemu na Ostrowie, marszałkowi i dyrektorowi natenczas koła naszego, do akt grodzkich bełskich podać. Te tedy uchwały, kaptury i wszystkie contenta jego obiecujemy sobie zupełnie dotrzymać sub fide, honore et conscientiis nostris i przeciwko każdemu, który by temu kapturowi i uchwale naszej sprzeciwił się, tanquam contra hostem patriae powstać, ad destructionem ipsius iuxta nexum kapturów et confederationis antiquos laudum praesens spisaliśmy i przyrzekliśmy sobie przykładem przodków naszych i ojców naszych cnotliwych, jako synowie i potomstwo pociwe.

Działo się w Bełzie, w kościele oo. Dominikanów, gdzie się natenczas sejniki nasze odprawować zwykły, dnia 15 czerwca r. P. 1648. [569]

Michał Stempkowski marszałek koła rycerskiego województwa bełskiego

Prusinowski Janusz podkomorzy województwa bełskiego, Aleksander Stanisław Bełżecki starosta bełski, Adam Komorowski, Jan Łychowski podstoli bełski, Stanisław Szczawiński wojski lubaczowski, Wacław Kaszewski z Wysokiego, Marcin Mirz Brzezicki, Mikołaj Stefan na Nieleddi Łaszcz, Jacek Wożuczyński, Stefan Komorow-

ski, Andrzej Lipski, Jerzy Trzcíński, Zbożny Lipski, Jarosz Lipski, Hieronim Dunin Rzuchowski, Mikołaj Wiśniewski, Kasper Zaniski pisarz [grodzki] bełski.

Locus sigilli

^{a-a} tekst dopisany na dole strony tą samą ręką

‡ 5. Informacja o obwieszczeniu sądów kapturowych – Bełz, 18 czerwca 1648 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 235, s. 571-572 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Prov. Nicolaus de Góra w dniu 18 czerwca 1648 r. [feria 5 post festum Corporis Christi a. D. 1648].

‡ 6. Ordynacja sądów kapturowych województwa bełskiego

Rp. CDIAUL, Fond 2, Opis 1, 190, s. 1405-1409 – oblata.
LSB 1572-1668, s. 220-221.

Ordinatio iudiciorum capturalium palatinatus Belzensis sub interregno vigore confoederationis praesentis.

Iudicium praesens palatinatus Belzensis ultimae instantiae vigore confoederationis, vulgo kaptur, post obitum serenissimi piaie memoriae Vladislai Quarti Regis Poloniae, cuius nomen sit in benedictione famaue optima aeviterne floreat, in conventu particulari Belzensi ad cultum iustitiae, que societatem inter homines parit, tuetur et servat, et ad reprimendum temerarios ausus et arcenda crimina electum et deputatum, hic Belzam pro die laudo assignata congregatum, divinae Maiestatis Nomine invocato et observatis solennitatibus cum ordo sit anima rerum, eiusmodi institit ordinationi.

Primum. Causas omnes ex citationibus devenientes uno registro comprehensas in cancellaria Gen. notarii existentes postmodum tactos terminos seorsivo registro reprehensas, manu magnifici marschalci subscripto, qualibet die sessionis iuxta exigentiam iudicari. Laesionem vero in persona (quod absit) alicuius ex dominis iudicibus praesentibus et eidem iudicio esistenti, legis publicae adhaerentibus, famulorum et subditorum cuiusque illorum Belzam et Belzae discedentes, comissam ex tacto termino per ministerialem quemcunque etiam sine additione iudicii verborenius sive per citationem assignatam et ex alio enormi faciore sub tempus iudiciorum praesentium patrato proveniente, inter tactos terminos introductam, quolibet tempore pro arbitrio iudicii iudicandum esse censet.

Quantum vero attinet personas dominorum iudicum deputatorum in eodem iudicio residentium quamque ex dominis iudicibus deputatis causam suam, uxoris, liberorum, famulorum et subditorum, quibus assistentia istius iudicis ex iure requiritur in praesentia iudicii agentem, in talibus a sententia sua supersedere, iudicio se non immiscere, quinimo quemque talium suprarecensorum in atrium hypocausti recedere teneri.

Numerus advenientium ad iudica praesentia et ingredientiam ad attentandam causam ultra leges definitas non extendatur, ne quisquam nisi a magnifico marschalco iudiciorum admissus in hypocaustum iudiciorum ingredi audeat. Omnes vero circa expeditionem causarum debitum observent silentium. Actores et patroni existentes modeste, sine scommatibus et absque laesione honoris alterutrius partium gerant. Compositiones in causis statim circa ingressum causae et producta post absolutam causam necessaria domino marschalco confestim deferantur, defectum in aliquo ex praemissis forte subortum non cancellariae sed parti seu partius rem suam non curantibus irreputandum.

Insuper iudicium hoc idem praesens autoritate et dignitate iudiciorum praesentium atque securitati publicae providendo et omnia scandala, a quibus Deus Omnipotens offenditur et boni mores corrumpi possunt, amovendo, ne arma legibus publicis prohibita deferantur, tumultus et querellae excitentur, bombardi abutantur, vexilla militaria et cohortes militares sine scitu et consensu iudicii praesentis in hanc civitatem et suburbium inducantur, in cellariis publicis ultro horam primam noctis non computetur.

Personae scandalosae et vagabundae nullius famulatu adductae et causas in iudiis non habentes per hospites domorum ultra triduum non asserventur, nec quovis praetextu foveantur praesenti edicto iudicium praesens prohibet et si tales otiosi per hospites domorum moniti, ex hospitibus egredi noluerint, instigatori iudicii praesentis deferantur, per magistratus competentes pellentur et suspecti captiventur.

Nihilominus iudicium praesens necessarium esse duxit, propter reverentiam legum patriarum, ne infames et baniti, patrociniū legis non habentes, sub iudiciis praesentibus vertentur et tales per instigatorem iudicii et per quemvis alium per terminum factum provocati, secundum exigentiam iuris punientur, patres familias quoque domorum hospites suos tumultum aliquem excitantes, bombardam explodentes, chirurgique vulneratos, quos liquando illis curare contingerit instigatori iudicii praesentis. Instigator vero iudicio praesenti deferat nec excessus quosvis occultare ullo praetextu starent insuper posteriores eiusmodi excessus iudicium praesens serio animadversurum. Ut vero aditus facilior sit ad civitatem, hanc viam publicam in fossam reparentur. Custodes nocturni pro custodia ignis et aliis periculis in civitate hac et suburbis supersint, civile officium diligenter attendat.

Caeterum quod lex iubet, ratio suadet et conscientia dictat ut videlicet in pace vivetur nemo laedatur et cuique quod suum est reddatur, iudicium praesens sub hac orphanitate Reipublicae omnes et quemlibet paterne hortatur, in refragarios et contumaces, quosque poenas ex legibus provenientes praetactum terminum ex instantia instigatoris iudicii praesentis et delatoris cuiusvis extensurum autoritate sua declarat.

207. Zjazd za uniwersałem wojewody bełskiego w Bełzie, 12 września 1648 r.

1. *Uniwersał Krzysztofa Koniecpolskiego wojewody bełskiego zwołujący zjazd województwa bełskiego w Bełzie na dzień 12 września 1648 r. – Stryj, 26 sierpnia 1648 r.*

Rp. 1 CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 235, s. 815-816 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 30 sierpnia 1648 r. [ipso die Dominico post festum Sancti Bartholomaei proximo a. D. 1648].*

Inne rękopisy: Rp. 2 APL, *10 Ks. gr. grabowieckie 86, s. 228-229 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował Nob. Jan Mięciński w dniu 31 sierpnia 1648 r. [feria 2 post festum Decollationis Sancti Joannis Baptistae proxima a. D. 1648].*

J.w., m.w.m. panowie i bracia przy oddaniu braterskiej powolności mojej.

Zostawała dotąd in suspensio żarliwość moja, żem w.m.w.m. panów jeszcze poniekał kozackiej rebeliej, która pracą ichm. panów komisarzów zdała się ex hoc fluctu zdradziectwa do portu przystępować, nie chciał pociągnąć vindicem dexteram. Częścią żem się spodziewał, iż zaciągnięte chorągwie dzikość chłopską szablą zniszczyć i ten zapał tak straszny zdradziecką krwią ich ugasić miały. Ale ponieważ już wyniosły i ugi impatiens kark kozacki tak wysoko patrzy, że i na komisję R.P. nie dba, i pharmacum pokoju od ojczyzny łaskawej sobie podanego nie smakuje, ale raczej wielkość Ordy, z którą na sto lat kontrakt zawarła, [816] do siebie przyszywszy, arma i aciem poscit, a na pogrom jego wojska się koronne tak leniwo ściągają. Ostatnią nadzieję już ma ojczyzna w samym pospolitym ruszeniu, skłania tedy i na to na w.m.m. panów zdradziecką rebelią conquassatum caput kładzie i przez mię uprasza, abyście jej do ostatniej krople krwi zostawali propugnatores, a onę od ostrza nieprzyjacielskiego spólnemi zasłonili piersiami.

Upraszam tedy w.m.w.m. panów, abyście na konsultację stanąć raczyli pro die 12 septembris. Na której, iż za rozkazaniem w.m.m. panów lekko przybyć będę chciał i tam się namówić, aby idąc duktem inszych województw, jako najprędzej mogliśmy jedną ręką na tym placu stanąć, gdzie nieprzyjaciel o zdrowie Korony los rzucać chce. A po wtóre upraszając, abyście w.m.m. panowie powinny a zwykłą jako najprędzej konającej matce, miłej ojczyźnie, oświadczyli miłość.

Tą deklaracją kończę, iż przy niej z w.m.m. pany gotowem omnis fortunae aleam subire. Oddawam się przy tym z powolnością moją łasce w.m.m. państwa. Datum w Stryju, die 26 augusti 1648.

Krzysztof Koniecpolski wojewoda bełski, starosta stryjski

2. *Laudum zjazdu województwa bełskiego – Bełz, 12 września 1648 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 235, s. 859-867 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Mikołaj Stefan na Nieleddwi Łaszc marszałek zjazdu w dniu 15 września 1648 r.* [feria 3 post festum Exaltationis Sanctae Crucis proxima a. D. 1648].

LSB 1572-1668, s. 222-224.

My dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo województwa bełskiego za uniwersałem j.w. jm. pana wojewody bełskiego⁸³⁸ de data 26 augusti anni praesentis pro die 12 septembris do Bełza, na miejsce konsultacyjnej [860] zwyczajnej, zjechawszy się, chociaż nie mając praesentem w kole naszym j.w. jm. pana wojewody bełskiego, uważając jednak undique imminentia pericula na województwo nasze, widząc proximos vicinos nostros już ad extremam calamitatem redactos, alienis edocti malis, obmyśliwszy externam Reipublicae pacem przez powiatowego żołnierza, a teraz non tam vocati a primario officiali, jako z miłości erga patriam, nie chcąc suspiria facientem in tam calamitoso ipsius statu onej deserere, i owszem, gotowi będąc za nią omnem fortunae subire aleam, zatrzymując internam pacem, securitatem i dignitatem województwa naszego, innixi constitutione confoederationis praesentis, którą lauda publica in futurum o obronie przeciwko swawolnym uchwalone są aprobowane, pozwoliliśmy województwa naszego obronę.

Ponieważ accensa et effrenata takowa się w terażniejszym osierociałym R.P. stanie przez bunt kozackie w różnych osobach zjawiła swawola, która non tam viribus quam fraude et dolis, nie pomniąc na Boga, prawa pospolitego ostrość, urzędów i panów swoich zwierzchność namniejszego respektu nie mając, machinationis, conspirationis, violenti conatus nec non ecclesiarum profanationis, civitatum villarumque invasionis, domorum nobilium depraedationis, viarum publicarum dispercussionis i innych okrutnych w tej zacnej Koronie niesłychanych facinora committere non veretur, [861] przeto tali passu nie chcąc sobie samym i dostatkom naszym parcere, zgodnie wszyscy nemine contradicente, widząc, że rustica natura citius bello quam amore cohibetur, ze wszystkich dóbr tak R.P., jako i dziedzicznych, duchownych i świeckich do województwa bełskiego i powiatów do onego należących żołnierza łanowego uchwaliliśmy tali ordine.

Iż każdy szlachcic, dziedzic i zastawnik, i który in reali possessione zostawa bonorum, także ichm. panowie duchowni i dzierżawcy dóbr R.P. z każdego dziesiątka łanów żołnierza rajtara z koniem dobrym, z trojgiem strzelby, we zbroi, porządnie opatrzywszy wszelką żywnością, kosztem swym bez żadnego darownego chleba wyprawić powinien. A jeśliby kto nie miał dziesiątka łanów, tedy z sześciu łanów kozaka z trojgiem strzelby także porządnie (które łany z kwitów poborowych przy popisie niżej mianowanym przez każdego z ichm. panów dziedziców i dzierżawców ichm. panom sędziom kapturowym elucydowane być mają) stawić będzie powinien.

Szlachta zaś, bracia nasi, których jest kilka albo kilkanaście we wsi, ducta proportionem kwitów poborowych na jednego rajtara albo kozaka sami z sobą i z przyległymi sąsiadami składać się mają na wyprawę. Ichm. panowie arendarze, tak szlachta, jako

⁸³⁸ Krzysztof Koniecpolski wojewoda bełski.

i plebei, którzy dóbr dziedzicznych nie mają w tym województwie, a sumy znaczne na arendy różnych dóbr [862] lokują, aby równo z nami pro praesidio Reipublicae i województwa naszego pociągali od 20 tys. wprzód danych rajtara, a od dziesięci także wprzód danych kozaka stawić powinni, a od mniejszych sum aby i także abo na rajtara, abo na kozaka, jako i łanowi, składali się.

Na nowych zasię osadach, gdzie łany skomputowane nie są, tedy ze 30 domów, do których grunty należą, jednego rajtara każdy dziedzic wyprawić powinien. W tychże nowych osadach, od tych poddanych, którzy w chałupach tylko przy ogrodach swych mieszkają, a pół do nich nie mają, także od 30 chałup hajduka, byle nie Rusina, z muszkietem i z szablą w barwie błękitnej, to jest żupan i katanka, porządnie wyprawić powinien, co się z kwitów podymnego elucydować ma. Do tegoż inkludować się wszyscy Żydzi mają.

A iż żaden żołnierz sine ordine et disciplina być nie może, tedy chcąc, aby porządek i disciplina militaris była, ichm. panów, jm. pana Aleksandra Stanisława z Bełżca Bełżeckiego starostę bełskiego, pułkownika generalnego i z powiatu bełskiego rotmistrza, z grabowieckiego jm. pana Stanisława z Sarbiewa Sarbiewskiego grabowieckiego, korytyńskiego starostę, z ziemi buskiej jm. pana Piotra Krusza, z powiatu horodelskiego jm. pana Adama na Suchodołach starostę horodelskiego, rotmistrzów obraliśmy. Jednak jeżeliby który z ichm. wzwyż pomienionych z tej usługi województwa naszego wymówił [863] się, tedy vigore huius laudi zostawujemy sobie na miejsce onego przy zjeździe naszym liberam electionem.

Do tegoż porządku i ad consilium z pośrodku siebie deputujemy ichm. panów komisarzów, z bełskiego jm. pana Wacława Kaszewskiego, z grabowieckiego jm. pana Józefa Branickiego, z buskiego jm. pana Samuela Sokoła pisarza ziemskiego buskiego, z horodelskiego jm. pana Stanisława Branickiego, dając ichm. wzwyż mianowanym iuxta ordinem et consuetudinem militare ratione iniuriarum od tych żołnierzy perpersarum iudicandi, decidendi et disponendi plenariam facultatem. Ci ichm. panowie rotmistrze i ichm. panowie komisarze przy chorągwiach swoich rezydować będą powinni. A jeżeliby który propter legale impedimentum odjechać miał, tedy ma zostawić przy swojej kompanii porucznika parem genere i bene possessionatum w województwie naszym.

Żeby tym facilius to postanowienie nasze i prędzej ad effectam przyszło, uchwaliliśmy generalny popis pod Bełżem in loco solito pro die 24 praesentis. Który popis przed ichm. panami sędziami kapturowemi być ma, hoc adiecto, że też ichm. panowie sędziowie kapturowi tak do popisu, jako i do stawienia żołnierza łanowego tenentur. A kto by był tak temerarius i contemptor laudi publici, żeby tego żołnierza wzwyż mianowanego do obozu naznaczonego nie stawił, tedy poenam quingentarum marcarum ratione [864] contraventionis za każdego z osobna żołnierza succumbere ma. O co forum w sądzie kapturowym terminum peremptorium ad instantiam instigatoris naznaczamy, a grzywny te powinien płacić in instanti luitis sub poena perpetuae banitionis, beneficio dandae intromissionis amputato.

A te peny ob negligentiam boni publici in commodum publicum obrócone et per instigatorem ad aerarium publicum, to jest do sądu ziemskiego bełskiego, być mają oddane. Jeżeliby zaś pan instygator był tak negligens, albo chcąc fovere komu votum

pressorium i prawnie *convenire* nie chciał, tedy o to *ad instantiam cuiusvis nobilis possessionati* w województwie tym *coram eodem iudicio capturali* ma *respondere* i pro *negligentia poena solutionis de suo* tyle grzywien, ile by za każdego rajtara, kozaka i pieszego nie stawionego wedle tego *laudum* przychodziło, *toties, quoties* pozwany będzie, karany być ma. A przy popisie powinien będzie pan instygator mieć *registrum* tak poborów, jako *podymnego* i notować tych, którzy *non satisfacerent laudo praesenti*. A względem prace *jm. panu* instygatorowi od każdego sta grzywien, których dojdzie, należeć mu będą grzywien dziesięć.

A jeżeliby szlachcic który w dobrach swych *dziedzicznych* od którego z panów żołnierzów, *propter securitatem* województwa naszego *wyprawionych*, ukrzywdzony został, ma *sprawiedliwości* żądać od rotmistrza. [865] Której gdyby nie odniósł, z panem rotmistrem *forum* o tym w *kapturze* *naznaczamy*.

A żywność ten żołnierz tak *płacić* powinien, jako *każde* *konstytucja* *anni 1621*⁸³⁹. A jeżeliby z *czeladzi* który miał *panu swemu* z koniem *zjechać*, tedy *poenam infamiae et colli* *podpadać* ma, która *in iudicio capturali* za *delacją* rotmistrzów lubo *pana* jego na nim *skazana* być ma.

Zabiegając temu, aby każdy z *ichm. panów* *obywatelów* na ten *popis* *generalny* *osobą* swoją *stawił* się, na każdego takiego, kto by *secus* uczynił, *poenam legibus Regni* o *popisach descriptam* *interponimus*. O co *forum* przed *sądem* *kapturowym* *ad cuiusvis instantiam* wszyscy sobie *jednostajnie* *naznaczamy*. Każdy jednak z nas, *rozjeżdżając* się z *popisu* *wyżej* *specyfikowanego*, *żołnierza* *szlachcica* według *ordynacyjej* *naszej* *tamże* *pod Bełzem* i na *tymże* *miejsku* *obozem* (do którego *zataczania* *jm. pana* *Stanisława Branickiego* z *pośrodka* *siebie* *użyliśmy*) *zostawić* *będziem* *powinni*. Tą jednak *kondycją*, żeby ten *żołnierz* *nasz* *extra fines palatinatus* nie *wychodził*, ponieważ tylko *propter ipsam* *województwa* *naszego* *securitatem* jest *obmyślony*.

A jeżeliby *tymczasem* *nam* *wszytkim* *pospolitem* *ruszeniem* *przeciw* *niebezpieczeństwu* *stawać* *przyszło*, tedy *żołnierze* *ci*, którzy według tego *laudum* *naszego* [866] będą *pod* *regimentem* *ichm. panów* *rotmistrzów*, *rozjeżdżać* się nie będą *powinni*, aż do *zjechania* się *naszego* z *niemi*, gdzie każdy do *swego* *pana* *obrócić* się będzie *powinien*.

A iż *ichm. panowie* *rotmistrze* z *ochoty* *swej* *zwykłej* do *usługi* *województwa* *naszego* i z *miłości* *przeciwko* *temuż* *obiecali* się *proprio sumptu* *przez* *dwa* *miesiące* *regimentować* *tym* *naszym* *żołnierzem*, którego jeżeliby *securitas* *województwa* *naszego* na *dalszy* *czas* *potrzebowała*, tedy *ichm. panowie* *sądowi* *kapturowi* *vigore huius laudi* *immediate* *przed* *wyjściem* *dwóch* *miesięcy* *sejmik* *nam* *złożyć* *mają*, na którym o *dalszym* *praesidium* i *sumpcie*, jeżeliby *tego* *była* *potrzeba*, aby *ichm. panowie* *rotmistrze* na *usłudze* *województwa* *naszego* *condigne* *stawać* *mogli*, *namówiemy*.

A że na tym *sejmiku* *instancja* *przyszła* od *jm. pana* *podkomorzego*⁸⁴⁰, *pułkownika* i *ichm. panów* *rotmistrzów* *województwa* *naszego*, aby *im* na *drugą* *ćwierć* *wcześniej* *żołd* *dany* *był*, który że już na *sejmiku* *tym*, na którym i *te* *powiatowe* *chorągwie* *postanowione* są, jest *naznaczony* i u *pewnych* *osób* *specificie* *asygnowany*, tedy i *teraźniejszą* *naszą* *uchwałą* *ichm.*, przy *których* są *pieniądze*, *napominamy*, aby *wcześniej* *ichm.*

⁸³⁹ Konstytucja sejmu 1621 r. „Sposób pospolitego ruszenia” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 1, s. 297-304).

⁸⁴⁰ Janusz Prusinowski podkomorzy bełski.

panom pułkownikowi i rotmistrzom województwa naszego one oddali, sub duplici pensione damnorum exinde [687] na województwo emergentium, o co forum kaptur.

Jeśliby zaś znalazł się który tak temerarius i przeciwny tej uchwale naszej, żeby aliquo fato tak ichm. panów rotmistrzów ten żołd in integro nie doszedł, tedy laudo nostro asekurujemy ichm., że za najpierwszym zjazdem i sejmikowaniem naszym skuteczną zapłatę obmyślemy, prosząc przy tym ichm. panów pułkownika i rotmistrzów, aby towarzystwa swoje w tej zapłacie, jako bracia z pośrodku województwa naszego, ubezpieczyli.

Nad to jeżeliby w dalszej służbie R.P. chorągwie powiatowe z inszych województw zostawały, tedy i my ichm. pułkownikowi i rotmistrzom naszym, i z tymi powiatowymi dalszą służbę przypowiadamy, i w zapłacie wedle terażniejszej konfederacyjnej asekurujemy.

Które to laudum nasze sejmem confoederationis praesentis aprobowane zleciliśmy jm. panu marszałkowi koła naszego, aby ręką swą podpisawszy i zapieczętowawszy, do grodu bełskiego podać raczył. Datum w Bełzie, die 12 septembris a. D. 1648.

Mikołaj Stefan na Nielewki Łaszcz marszałek koła rycerskiego województwa bełskiego m.p.

208. Sejmik deputacki w Bełzie, 14 września 1648 r.

*Nie odnaleziono informacji o sejmiku*⁸⁴¹.

209. Zjazd podczas popisu pod Bełzem, 24 września 1648 r.

Popis został uchwalony w laudum sejmiku z 12 września 1648 r. (zob. wyżej). Materiałów z tego zjazdu nie odnaleziono.

⁸⁴¹ Sejm konwokacyjny wyznaczył co prawda województwu bełskiemu termin sejmiku relacyjnego na dzień sejmiku deputackiego, czyli na 14 września 1648 r., jednak w związku odbyciem zjazdu w Bełzie zwołanego przez wojewodę bełskiego na 12 września, sejmik deputacki zapewne się nie odbył w związku z panującym bezkrólewem (*Vol. const.*, t. 4, vol. 1, s. 140).

210. Sejmik przedkoronacyjny w Bełzie, 22 grudnia 1648 r.

1. *Deklaracja posłów województwa bełskiego na sejmie elekcyjnym w sprawie obrony i terminu sejmiku przedkoronacyjnego*

Druk: Vol. const., t. 4, vol. 1, s. 157.

Województwo bełskie, koni 300, z strony płacy żołnierzowi też deklaracja, co i ziemie lwowskiej. Sejmik 22 decembris [1648], jeżeliby na zwykłym miejscu dla nieprzyjaciela nie mogli odprawić, tedy w Zamościu składają.

2. *Instrukcja dana posłom na sejm koronacyjny z sejmiku przedkoronacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 22 grudnia 1648 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 235, s. 914-922 – obłata, karty w górnej części uszkodzone, pierwsze wiersze całkiem lub częściowo nieczytelne; w grodzie bełskim oblatował Gen. Gabriel Żuliński w dniu 23 grudnia 1648 r. [feria 4 ante festum Nativitatis Christi Domini proxima a. D. 1648].

LSB 1572-1668, s. 224-227.

[915] ^a Pana naszego nowo daj ^a wolnemi obojga narodu głosami nam obranego ^a po od-daniu ichm. panowie posłowie nasi omnia quaeque fausta nowemu powinszują Panu, aby zasiadłszy z wolej Bożej na tym wysokim Majestatu pańskiego tronie, w długie wieki przy fortunnych z sławą i ozdobą narodu naszego sukcesach prowadził panowanie swoje, aby more divorum praedecessorum suorum ku wiernym poddanym swoim i ku tej, w której się urodził i wychował ojczyźnie, pokazywać powinna, wrodzoną chciał swą miłość osierociałej i upadłej, a prawie od wszystkich opuszczonej, łaskawą podać ojcowską rękę, et in tam afflicta et calamitosa onej rękę jako pobożny syn o własnej radził matce swojej.

Zleciliśmy ichm. panom posłom, którycheśmy obrali spólnemi wolnemi głosy, to jest jm. pana Stanisława z Sarbiewa Sarbiewskiego grabowieckiego, korycińskiego starostę, jm. pana Jana z Łychowa Łychowskiego podstolego bełskiego, jm. pana Tomasza z Karnkowa Jankowskiego pisarza ziemskiego bełskiego, jm. pana Aleksandra z Komorowa Komorowskiego wojskiego horodelskiego, aby te egzorbitancyje nasze na szczęśliwy, da Pan Bóg, sejm coronationis wnieśli.

Pierwsze poruczyliśmy to ichm. panom posłom naszym, aby ante omnia pilna około tego inkwizycja była [916] ^a wojska tak wielkiego ^a aby debitis poenis iuxta excessum ^a był karany.

Potym też to ichm. panom posłom naszym zleciliśmy, aby devastationem et calamitatem, którą przez nieprzyjaciela kozackiego województwo nasze odniosło, przeło-

żywszy R.P., starali się o to, abyśmy nie tylko consolationem protunc, ale i na potym securitatem et praesidium skuteczne i realne otrzymali. A iż maioribus nostris placuit, że R.P. nasza nie może mieć lepszego praesidium, tylko wojsko kwarciane, przeto ichm. panowie posłowie nasi mają się w tym postrzegać, żeby numerus kwarcianego wojska stanął taki, który by mógł inkursjom nieprzyjacielskim dać odpór, lubo by i dupłą kwartę na to obrócić, także cła gdańskie, jako i insze akcyzy prowentów R.P.

Ponieważ zaś nic nowego względem praw starożytnych naszych ichm. panom posłom nie poruczymy, dlatego też ichm. panowie posłowie nasi starać się mają, aby przy starych prawach naszych i wolnościach stawając, nic nowego nam nie przynosili.

Distributivam iustitiām mają mieć na pamięci ichm. panowie posłowie nasi, aby K.J.M. przyszły wakancje bene meritis militibus rozdawał, żadnych za to upominków, corruptelas, honoraria et similia nec per se, nec per alias personas nie biorąc.

Że zaś częste w konstytucjach mankamenta albo additamenta bywają, tedy ichm. panowie posłowie nasi postarają się, aby do spisowania konstytucyj deputaci bywali [917]^a.

^aIżby pieczętarze, podskarbiowie i hetmani dożywotni nie bywali, aby tylko od sejmu do sejmu we dwie lecie, jako prawo jest, i tego się dopomną, aby inter pacta conventa włożono, żeby K.J.M. nie mógł jednej osobie konferować oraz hetmaństwa i kanclerstwa pospołu.

Kontrowersja dissidentium wielkie zawsze impedimenta czyni w sprawach sejmowych, przeto aby podług konfederacyj zachowani byli, postarają się ichm. panowie posłowie.

A że podczas zuchwalstwa terażniejszego kozackiego od poddanych własnych przez bunt w województwie bełskim iniuriae niemałe są nobilitati poczynione, tedy ichm. panowie posłowie nasi serio prosić R.P. będą, aby prawo stało, iżby ratione ministrationis iustitiae z nich abo statuitionis inculpatorum względem krzywd tempore interregni wtargnienia kozackiego, w grodzie na kwerelach, sine admissione appellationis, praevia inquisitione sprawiedliwość czyniono.

A ponieważ jm. pan starosta grabowiecki⁸⁴² na potrzebę województwa bełskiego cum consensu braciej wszytkiej tegoż województwa pewną sumę u jm. pana Tomasza z Karnkowa Jankowskiego pisarza ziemskiego bełskiego i u jm. pana Jerzego Woźczyńskiego łowczego bełskiego wziął, na co rekognicyje od jm. są dane, tedy jm. panu staroście grabowieckiemu [918]^a winni są retenta na tę sumę i onych nie oddali et quorum nomine jm. pan starosta grabowiecki tę sumę od pomienionych kredytorów powziął, także sine appellatione et quasvis dilatione zapłacili.

Strony wojska zaporoskiego zleciliśmy ichm. panom posłom naszym w tym pilną ostrożność, żeby przestrzegali tego, aby nad dawny zwyczaj liczby nie przechodziło i żeby pod jurysdykcją R.P. zostawało.

A iż też wielkie spustoszenie zamków w starostwach dzieje się, a ichm. panowie starostowie, dóbr tych używając, o to nic nie dbają, dlatego ichm. panowie posłowie przymówią się, aby według prawa dawnego ichm. panowie starostowie zamki restaurowali sub privatione capitaneatus, na co i lustracje uchwalone być mają.

⁸⁴² Stanisław Sarbiewski starosta grabowiecki.

Więc też niemała szkoda i ujma z prowentów R.P. dzieje się, że minnica wakuje, przeto starać się o to będą ichm. panowie posłowie nasi, aby ten prowent z minnicy więcej już R.P. nie ginął. Wniosą też i to ichm. panowie posłowie do R.P. i postarają się, żeby obrani na sejm posłowie byli przysięgą obowiązani.

Jeśliby chorągwie jakie powiatowe, które w potrzebie pod Piławcami mężnie sobie postępowali, darowną ćwierć [919] od R.P. in vim gratitudinis otrzymały, a ponieważ zaś chorągwie województwa naszego hanc dexteritate z wielką odwagą pokazały, bo siła towarzystwa postrzelanych, zabitych i w niewolę zabranych zostało, tedy ichm. panowie posłowie nasi do R.P. solenne wniosą za onymi petitum, aby od takowejże gratitudinem oddaleni nie zostawali.

A że wyniosłość aparencyjnej nie tylko w stanie rycerskim, ale i między ludźmi plebeiae conditionis luxum zawzięła, dlatego ichm. panowie posłowie postarają się, aby lex sumptuaria była reasumowana abo i meliorowana.

Przy tem zamek bełski, który w dobrym miejscu i położeniu będąc, przy innych fortecach R.P. mógłby być niepośledni, ale spustoszały, przeto ichm. panowie posłowie nasi do J.K.M. i do R.P. wniosą, aby ten zamek ufortyfikowany zostawał i szlachcie województwa naszego żeby wolno było na zamku komory i izby budować dla obrony za nastąpieniem nieprzyjacielskim.

Ludzi zacnych rycerskich i prawdziwie miłujących ojczyznę ichm. panowie posłowie nasi w pamięci mieć będą, a za wszelaką czułość i pieczołowanie dla dobrego R.P. oświadczone podziękowawszy, upraszać będą, aby ostrożni będąc in consiliis, przy tychże swych pracach i usługach R.P. wiernie stawali, praw i wolności starożytnej przestrzegali. Że zaś cnota przy honorze zostawać ma, tedy ichm. panowie posłowie nasi takowych cives amantes patriae i przed K.J.M., i in facie Reipublicae dzieła ich cnotliwe honorowi z pochwałą consecrabunt, a [920] osobliwie ichm. panów hetmanów⁸⁴³ łasce i szczodroblewości J.K.M. zalecą.

Więc R.P. jako matka łaskawy wzgląd mieć ma na synów swych, tych zwłaszcza, którzy na pociechę i dobrą sławę matce swej R.P. częstokroć z ujmą substancyjnej swej i z odwagą zdrowia dexteritate sua w dziełach rycerskich zarabiali, a teraz w szczęściu osłabiawszy, na sądy tylko utyskują i sprawiedliwości świętej u R.P. żebrzą. Jako to jm. pan Samuel Łaszczy strażnik koronny. Człowiek ten, którego prace, koszty około przysługi R.P. i w teraźniejszym czasie nie tajne i in futurum potrzebne, żąda sprawiedliwości świętej, aby go w sprawach jego sądzono, dlatego ichm. panowie posłowie efficient u K.J.M. i R.P., aby quod iustum est, łaskę macierzyńską uznawszy, optatis jm. dosyć się stało.

A że też panien zakonnych bełskich klasztor na przedmieściu bełskim przez w. jejm. panią wileńską⁸⁴⁴ śp. fundowany ogniem nieprzyjacielskim jest zniesiony, tedy ichm. panowie posłowie nasi uproszą R.P., aby tę fundację pannom zakonnym z przedmieścia do miasta Bełza wolno było przenieść i klasztor z kościołem w mieście

⁸⁴³ Mikołaj Potocki kasztelan krakowski, hetman wielki koronny; Marcin Kalinowski wojewoda braclawski, hetman polny koronny.

⁸⁴⁴ Elżbieta z Prusinowskich Sapieżyna, wdowa po Mikołaju Sapieżu kasztelanie wileńskim.

zbudować, także na to wrąb wolny w lasach mostowskich i bełskich. O takowyż wrąb w tychże lasach oo. dominikanom bełskim ichm. panowie posłowie postarają się.

Ponieważ każda zaś cnota ma mieć praemium et ^bencomium^b swoje, a że mieszczańscy bełscy tantam [921] fidei et dexteritate, jaka się w inszych miastach wielu nie znalazła, pokazali swoje, że dotrzymawszy wiernego poddaństwa R.P. nawałnościom okrutnym nieprzyjacielskim kozackim siedm razy impet szturmowy do miasta czyniącym, unita virtute z cnotliwą Rusią mężnie odważywszy zdrowia swoje, dali odpór, za których czułością i odwagą kościoły i świątnice pańskie, akta publiczne zostały z łaski Bożej w cale, przeto zlecamy ichm. panom posłom naszym, aby do J.K.M. i R.P. solenne wnieśli za onymi petitum, a in vim gratitudinis za tę ich cnotę i wierność, żeby się budować i lepiej fortyfikować mogli, prawo ich na wręby w lasach bełskich i mostowskich do efektu i egzekucyje przyszło.

A iż to miasto przez częste pogorzenia ogniem barzo zubożało, libertacyją od wszelakich do pewnych lat podatków i od przechodzenia, także stanowisk żołnierskich ichm. panowie posłowie uproszą.

Za miastem sokalskim, które przez żołnierza i zaś przez nieprzyjaciela kozackiego wniwecz jest spustoszone, ichm. panowie posłowie libertacyją onym także od podatków uproszą.

Które to artykuły nasze na terażniejszym sejmiku przez konstytucyją electionis naznaczonym uchwalone zleciliśmy jm. panu Gabryelowi Żulińskiemu wojskiemu buskiemu, podstarościemu grodzkiemu bełskiemu, marszałkowi koła naszego do akt grodzkich bełskich per oblatam podać. Działo się w Bełzie, na miejscu zwyczajnym, gdzie się sejniki zwykły odprawować, dnia 22 [922] grudnia r. P. 1648.

Gabriel Żuliński wojski buski, marszałek koła niniejszego m.p.

^a góra dwóch kart instrukcji uszkodzona ^{b-b} w Rp. 1: encomiori; w LSB: encomion

211. Sejmik relacyjny w Bełzie, 8 marca 1649 r.

1. Deklaracje posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego

Druk: Vol. const., t. 4, vol. 1, s. 182.

Województwo bełskie, sejmik octava martii [1649].

2. *Uniwersał obwieszcający koronację Jana Kazimierza – Kraków, 1 lutego 1649 r.*

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 236, s. 152-154 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Wacław Zerzyński w dniu 1 marca 1649 r. [feria 2 post Dominicam Reminiscere Quadragesimalem proxima a. D. 1649].

Inne rękopisy: **Rp. 2** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 86, s. 289-291 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował Nob. Zygmunt Postronki w dniu 9 marca 1649 r. [feria 3 post Dominicam Oculi Quadragesimalem proxima a. D. 1649].

Druk w: *Vol. const.*, t. 4, vol. 1, s. 170-171.

3. *Laudum sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 8 marca 1649 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 236, s. 188-191 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Mikołaj Stefan Łaszc marszałek sejmiku w dniu 8 marca 1649 r. [feria 2 post Dominicam Oculi Quadragesimalem proxima a. D. 1649].

LSB 1572-1668, s. 227-228.

[189] My rady, dygnitarze, urzędnicy, obywatele województwa bełskiego, na sejmik relacyjny konstytucyjami coronationis serenissimi Regis moderni conventus generalis Cracoviensis proxime praeteriti pro die 8 mensis praesentis do odprawowania naznaczony, na miejsce zwyczajne zjechawszy się, przychylając się do konstytucji tychże i punktu approbationis laudorum w tychże konstytucjach mianowanego, in ea verba sonantis: „Lauda wszystkich województw koronnych i ziem, które sobie na sejmikach relacyjnych de genere podatków i o bezpieczeństwie pospolitem, jako też przeciwko chłopom buntownikom abo zbójcom, bez ubliżenia praw każdego stanu, postanowią, aprobowujemy”, jako o tym punkt ten obmawia, tak zgodnie między sobą postanawiamy i vigore huius constitutionis, tudzież punctum między sobą ordynujemy, a to firmiter wszyscy manu coniuncta et indivisa strzymać sobie obiecujemy.

Naprzód, co się tknie bezpieczeństwa pospolitego i województwa naszego, iż jeszcze nie mamy certitudinem periculorum super universa Reipublicae imminetium pacisque an belli fortunam mamy się spodziewać, nie wiemy. Dlatego upatrując futura, nic o tym bezpieczeństwie natenczas nie definiamus, ale komisarzów sobie czterech naznaczamy, to jest jm. pana Janusza Prusinowskiego podkomorzego, jm. pana Aleksandra Bełżeckiego starostę bełskich, jm. pana Stanisława Sarbiewskiego starostę grabowieckiego, jm. pana Tomasza z Karnkowa Jankowskiego pisarza ziemskiego bełskiego. Którym ichm. to poruczamy, iż jeżeliby, quod absit, niebezpieczeństwo jakie na R.P. i na województwo nasze następowało, tedy zaraz wcześniej uniwersałem swym, zniósłszy się z sobą, mają nas obwieścić i sejmik [190] vigore huius laudi jako najprędzej mają nam złożyć. Na którym cokolwiek do obrony i bezpieczeństwa naszego obmyślimy, pro rato et grato to przyjąć powinni będziemy.

A iżeśmy i wszyscy obywatele województwa naszego podczas inkursyje tatarskich i kozackich przez poddanych buntowników, zuchwalców ze wsi duchownych, królewskich, świeckich wielką szkodę przez spalenie dworów, pobrania bydła, owiec, gumien rozebrania, popalenia, koni zabrania i inszych rzeczy vi et violenter tak wielką szkodę mają, iż nie tak wiele nieprzyjacieli koronny, jako ci poddani buntownicy szkody obywatelom naczynili, tedy in toto suprascriptae constitutioni się konformując i punktowii już wyżej w laudum tego wyrażonemu, tudzież artykułom sejmiku dnia 22 grudnia anno 1648 zgodnie na sejm coronationis przeszły uchwalonym, akomodując się, forum do opowiadania w grodach województwa naszego, sub quorum iurisdictione bona consistunt, panom i dzierżawcom tych poddanych buntowników zuchwalców, idque ratione non administrationis iustitiae seu statuitionis tych poddanych sine quavis appellatione naznaczamy. Dając moc officiis castrensibus na kwerelach te sprawy iuxta praescriptum iuris, praeviis omnibus iuris circumstantiis w tych sprawach sobie postępować i ultimariam sententiam, tam in civilibus, quam in criminalibus ferować, na gardle winnych karać, apelacyjej nie dopuszczać. Salvo tamen iuramento per dominum aut possessorum bonorum, a w których majątnościach panowie albo dzierżawcy nie mieszkają, per factorem, że citatis et arrestum inculpatos non praevenit nec eosdem in bonis habet. Co sobie vigore constitutionis suprascriptae et approbatione laudorum postanawiamy i strzysać mamy.

Które to punkta nasze, zgodnie na terazniejszym sejmiku uchwalone, zleciliśmy jm. panu Mikołajowi Łaszczeni [191] marszałkowi koła naszego z podpisem swym przy pieczęci do akt grodzkich bełskich i innych grodów województwa naszego podać. Działo się w Bełzie, w kościele oo. Dominikanów, na miejscu sejmików zwyczajnym, die 8 mensis martii anno 1649.

Mikołaj Stefan na Nielewii Łaszczeni marszałek koła rycerskiego województwa bełskiego

Locus sigilli

4. *Uniwersał Jana Kazimierza ogłaszający wici jedne za dwoje na pospolite ruszenie – Warszawa, 3 kwietnia 1649 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 236, s. 341-342 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 25 kwietnia 1649 r. [ipso die Dominico Jubilatae a. D. 1649].*

Druk w: AS 1633-1668.

5. *Manifestacja grupy urzędników i szlachty województwa bełskiego przybyłej na popis pospolitego ruszenia z powodu nieobecności senatorów i części urzędników – Bełż, 12 kwietnia 1649 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 236, s. 311-314 – oblatą; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 12 kwietnia 1649 r. [feria 2 post Dominicam Conductus Paschae proxima a. D. 1649].
LSB 1572-1668, s. 228-229.

Nobilium palatinatus Belzensis lustratio.

Officium praesens castrense capitaneale Belzense lustrationem nobilium palatinatus Belzensis pro debito officii sui suscepit et eandem in acta sua ingrossari de tenore tali mandavit.

Ad officium actaque praesentia castrensia capitanealia Belzensia personaliter veniens [1] Nob. Mathias Edmundus Frykowski, Nob. olim Andreae Frykowski filius, nomine Mag. Alexandri Stanislai a Bełzec Bełżecki Belzensis etc. capitanei, solennem manifestationem fecit in eo, quia ipse satisfaciendo legibus Regni, quibus pro die hodierna lustratio nobilium palatinatus Belzensis est designata, ad locum lustrationis designatorum paratum eundem Mag. capitaneum Belzensem descensurum se offerebat, verum quoniam ad idem officium alii dignitarii et officiales in campis non compa-ruerunt, ideo de diligentia praefati [312] Mag. capitanei Belzensis iterum protestatur et manifestatur.

[2] Similiter Gen. Gabriel Żuliński tribunus Buscensis, vicecapitaneus officii praesentis protestatus est, [3] similiter Gen. Caspar Zaniski de Zaniż certae sortis haeres, [4] Gen. Paulus Popławski de Nowodwór, suo et Gen. Stanislai Popławski sortium, [5] Gen. Marcin Obłapski ab Ill. domina Zophia palatina Posnaniensi, [6] Wojciech Koprowski od pana Jarosza Rzuchowskiego, [7] Gen. Joannes Borowski od jm. pana Kosobuckiego, idem ab Ill. podstolina halicka Anna Lanckorońska, idem a Mag. Catharina Boratyńska, idem a Mag. Jędrzejowski de Liwczę consortę, [8] Wojciech Iwanicki a Mag. Petro Łącki de Płowe, [9] Gen. Samuel Chołojowski de Chołojów, [10] Petrus Konopka de Byszów, [11] Thomas Rubiski od jm. pana Andrzeja Młockiego de Chorobów, [12] Jan Przystacki a Stanisłao Głogowski, [13] Jan Beklewski a Sarny, [14] Luca Michał Strzegocki a Nicolao Zawadzki z Chaczatyna, [15] Stanisław Kabinowski ab Adamo Podorecki de Ścinków, [16] Piotr Dybowski ab Ill. Nicolao Chołojowski de Chołojów, [17] Joannes Bogdanowski de Witków, [18] Joannes Wawrowski a Michale Dłutowski de Gródek, [19] Bartolomeus Podsadkowski a Joanne Suchodolski de Świtarzów, [20] Nicolaus Skoruta ab Andreae Chamiec de Slatyn, [21] Paulus Babicki ab Anna Zawadzka, idem a Stanisłao Pieczychojski, [22] Albertus Piotrowski a Petro Pajewskiego de Lipie, [23] Joannes Russian de Posadów, [24] Nicolaus Małaczyński de Telatyn, [25] Franciscus Skrocki a Samuele Polanowski de Smitków et Moszków, [26] Walerian Kownacki de Tudorkowice, [27] Paulus Chodorowicz a Joanne de Stypin Bazylik usarza, [28] Matheus Niwiński de Tudorkowice, [29] Casimirus Baranowski a domina Barbara Łaszczowa de Niele dew, [30] Stephanus Gronkowicz od pana cześnika Joanne Wojna de Chodywańce, [31] Joannes Czubiński a Paulo Ołtarzewski et a domino Abraamo Siestrzewitowski, [32] Nicolaus Sobieszczański ab Adamo Powęski

de Pieczykury, [33] Jacobus Micowski de Uhrynów, [34] Martinus Rawa a Christina Niszczycka chorążyna Belzensis et Catherina Niszczycka de Machnów, [35] Joannes Czernecki a Gabriele Drużbic, [36] Martianus Żyromski a Samuele Stępkowski et Osowskie de Wielebycz, [37] Alexander Murzyński a Michael Stępkowski, [38] Albertus Kuczapski ab Georgio Piwo de Byszów, [39] Albertus Morzyko a Joanne Skałcki, [40] Stefanus Sobieszczański ab Helena [313] Przepiórczyna, [41] Albertus Morzyko a Catherina Radzanowska, [42] Stephanus Porycki de Dębiny, [43] Joannes Zaleski a Gorajskie de Łaszczów, [44] Samuel Siestrzewitowski famulus ab Anna de Romanow Leszczkowska, [45] Stanisław Zwolenński nomine Gen. Laurentii Barzykowski et Teofili Bukar, [46] Joannes Dobaczewski de Dobaczów a Nob. Gabriele Romanowski, [47] Nob. Stanislaus Wojciechowski nomine Gen. Andreae Klusowski et Abraami Wereszczyński, [48] Nob. Nicolaus Stępkowski nomine Gen. Helisabetae Romanowska subiudicis terrestres Belzensis et Zophiae Piasecka, [49] Gen. Georgius Radecki camerarius actorum terrestrium Belzensium suo nomine et Gen. Olbrachti Więckowski atque Stanislai Szaniawski, nec non Petri Miedźwiecki et Nicolai Gąsecki, [50] Nob. Stanislaus Masłowski nomine Gen. Iłowska de Pawłów consortis relictæ viduæ olim Gen. Antonii Iłowski ac Gen. Joannis Iłowski notarii castrensis Buscensis, [51] Jacobus Jarzewski ab Andrea Jarzewski, [52] Samuel Waszycki a Jacobo Gnoiński de Środopole, [53] Albertus Domaracki de Chłopiatyń, [54] Georgius Mościcki ab Olbrychto Siestrzewitowski, [55] Stanislaus Lubkowski nomine Mag. Janussii Prusinowski succamerarii palatinatus Belzensis, [56] Samuel Komorowski, [57] Stephanus Sitański, [58] Nicolaus Rulikowski, [59] Albertus Chrzyszcz od Jana podczaszego bełskiego Brodeckiego et a Nicolao Jabłoński, [60] Gen. Bartholomaeus Olszyński, [61] Joannes Szypiński a domini Georgii uxore Łaszcz, [62] Alexander Dąmbrowski nomine Gen. Stanislai Wierzbicki, [63] Andreas Dąbski nomine Stanislai Łychowski, [64] Florianus Krasowski et Stanislaus Krasowski, idem a Zophia Tyszczyna, [65] Samuel Wnorowski, [66] Mathias Rychalski nomine Gen. Annae Rudnicka et Francisci Rudnicki matris cum filio, Gen. olim Jacobi Rudnicki notarii castrensis Belzensis consortis relictæ viduæ et filii, [67] Joannes Zagórski famulus a Sklińska vidua, [68] Mathias Rychalski nomine Mag. Ill. Joannis in Zamoście Zamoyski capitanei Kałussiensis, [69] Florianus Pawłowski suo nomine et Ill. ac Mag. Hieronimi in Radziejowice Radziejowski incisoris S.R.M., Lomzensis, Camionacensis etc. capitanei, [70] Mathias Rychalski nomine Gen. Alexandri [314] tribuni Horodlensis, Joannis fratrum germanorum et Christofori filiastrum eorundem a Komorowski, [71] Albertus Skowrowski a Stadnicka vidua de Niemirów et Stadnicki atque Skurkiewski, Joannes Skrzetowski et Joannes Rydzowski atque Joannes Zaleski, [72] Stanislaus Gołębiowski nomine parentis, [73] Nicolaus Osiecki nomine parentis, [74] Thomas Kosiorowski et Jacobus Popławski, [75] Severinus Łapczyński, [76] Gen. Nicolaus Borzęcki, [77] Stephanus Chmielecki, [78] Stanisław Rostkowski, [79] Stephanus Stępkowski, [80] Paulus Stępkowski, [81] Petrus Królewski et [82] Stanislaus Szystowski, [83] Stefan Żuliński, [84] Ursula Obidowska, [85] Georgius Poduszczyński, [86] Gen. Georgius Czermiński in Tartaków haeres, [87] Petrus Żyromski nomine Gen. Lucae Czermiński, [88] Joannes Koczyński nomine Petri Krusz, [89] Petrus Podhorecki Dusza nomine Gen. Christofori Rajski.

212. Sejmik ekstraordynaryjny z uniwersału komisarzy sejmikowych w Bełzie, 11 czerwca 1649 r.

1. *Uniwersał Jana Kazimierza do województw koronnych w sprawach podatkowych – Warszawa, 24 kwietnia 1649 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, opis 1, 236, s. 396-397 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Stefan Bachowski w dniu 8 maja 1649 r. [Sabbatho post Dominicam Cantate proximo a. D. 1649].

Druk w: AS 1633-1668.

2. *Uniwersał Jana Kazimierza wici jedne za dwoje na wyprawę pospolitego ruszenia pod Zborów – Warszawa, 9 maja 1649 r.*

Druk w: Jakuba Michałowskiego wojskiego lubelskiego [...] księga pamiętnicza, s. 392-393; AS 1633-1668.

3. *Uniwersał komisarzy sejmikowych, naznaczający sejmik w Bełzie na dzień 11 czerwca 1649 r. – Bełż, 29 maja 1649 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 236, s. 609-610 – oblata.
LSB 1572-1668, s. 230.

My, Janusz Prusinowski podkomorzy bełski, Aleksander Stanisław z Bełżca Bełżecki starosta bełski, Stanisław z Sarbiewa Sarbiewski starosta grabowiecki, Tomasz Jankowski sędzia ziemski bełski, naznaczeni będąc komisarze z przeszłego laudum 8 martii anno currenti na sejmiku w Bełzie uchwalonego, a to dla obmyśławiania całości województwu temu w ojczyźnie między innymi publica calamitate dotknionemu przez nieokiełznaną, a nader wyuzdaną rebelią chłopską, która z nieprzyjacielem koronnym ligę non per infausta sua omina i konspiracją zawziąwszy, państwa J.K.M. cum summo detrimento Reipublicae vires jej enervando status, in convulsionem przywodzi i tem więcej nefario ausu o wielkie ruiny, wielkie spezy przyprawia w ojczyźnie, zajrzając pharmacum pokoju miłego aureae libertati niegdy in flore zostającej.

A że tu chłopska rabies jeszcze iugi impatiens intestino bello (quo nihil atrocius być nie może) dotąd śmie z brzegów swych inundare, nie przychodzi nam, jeno stosować się na wszem do tegoż przeszłego laudum, a praecavendo indemnitati województwu naszemu, tym uniwersałem naszym (uważając pewne symptomata hostilitatis) sejmik de securitate publica w Bełzie pro die 11 iunii złożyć, na który, wszystkie swoje postponowawszy transakcje, przybyć propter publicum bonum urgente necessitate wielce w.m.m. panom i braciej upraszamy, abyśmy na naznaczonym solite miejscu,

favente nomine, za spólną umową naszą względem następujących niebezpieczeństw mogli probe calamitosam consulere patriae i co nie pośledniejsza, carissima pignora nostra na miejscu bezpiecznym bezpieczne zostawały, w tym omnino debitaque procurandum mamy.

O czym, da Bóg, fusius przy powszechnej z sobą umowie naszej braterskiej natenczas powolności nasze dedykowawszy łasce w.n.m. panów in verificationem praemissorum tenże uniwersał nasz przyciśnieniem pieczęci i podpisaniem rąk swych stwierdzamy. De actu et data w Bełzie, die 29 maii a. D. 1649.

Prusinowski Janusz podkomorzy województwa bełskiego m.p.

Aleksander Stanisław Bełżecki starosta bełski

Stanisław Sarbiewski starosta grabowiecki, korytnicki m.p.

4. *Laudum sejmiku ekstraordynaryjnego z uniwersału komisarzy sejmikowych w Bełzie, 11 czerwca 1649 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 236, s. 754-763 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Piotr Krusz marszałek sejmiku w dniu 12 czerwca 1649 r.* [Sabbatho post octavas festi Corporis Christi Domini proxima a. D. 1649].

LSB 1572-1668, s. 230-232.

My dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo województwa bełskiego, przychylając się do uniwersału w., ur. ichm. panów Janusza Prusinowskiego podkomorzego bełskiego, Aleksandra Stanisława z Bełzca Bełżeckiego starosty bełskiego, Stanisława z Sarbiewa Sarbiewskiego starosty grabowieckiego, [755] Tomasza Jankowskiego z Karnkowa sędziego bełskiego, na relacyjnym sejmiku die 8 martii anno praesenti sejmem coronationis serenissimi Principis moderni złożonym, od nas obranych na to, aby nam imminetia Reipublicae pericula do wiadomości podawszy, sejmik w Bełzie dla obmyślenia securitatem publicam złożyli, za uniwersałem tedy przerzeczonych ichm. panów komisarzów na miejsce publicznej konsultacyjnej do całości R.P. należącej zwyczajne, mając od ichm. i z inszych stron dobrze wiadome wszystkim in visceribus patriae szerzące się niebezpieczeństwa, tudzież za pobudzeniem listownym j.w. jm. pana wojewody naszego bełskiego⁸⁴⁵ pro die 11 iunii mensis praesentis zjechaliśmy się.

I zjechawszy się, obviando indemnitati Reipublicae a periculis od swawoleństwa kozackiego per coniunctionem armorum z Ordą następującego, i aby patriae integritas et tranquillitas województwa naszego tak interna, jako i externa w cale ad pristinum statum mogła przyść, za zgodą spólną uchwaliliśmy żołnierza powiatowego koni 300 z województwa naszego kozaków. A na koń towarzystwu po zł 40 naznaczamy.

Do którego i tych regimientarzy uprosiliśmy, w. jm. pana Janusza Prusinowskiego podkomorzego bełskiego, którego pu[łkownikiem] postanawiamy, jm. pana Mikołaja [z Nieledwi] [756] Łaszczu, jm. pana Józefa Branickiego. Których uprosiliśmy, aby

⁸⁴⁵ Krzysztof Koniecpolski wojewoda bełski.

quam celeriter in tam praegnanti Reipublicae necessitate, z wrodzonej przeciwko ojczyźnie miłości ludzi rycerskich takich, którzy by in omni patriae eventu umieli dignitatem województwa naszego piastować et in visceribus województwa naszego propter omnem casum zostawać i obozem tam, gdzie jm. panu pułkownikowi videbitur pro necessitate in finibus tegoż województwa stanowią się, a nie w stanowiskach odpoczywał. I ciż ichm. panowie rotmistrze i chorągwie ich też, skoro by się K.J.M. ruszył za wydaniem wici trzecich na pospolite ruszenie, wspólnie przy pospolitym ruszeniu województwa tego iść mają.

A ichm. panowie rotmistrze i towarzystwo dla lepszego porządku i skarg, które by się mogły pod ten czas zaciągowy znajdować, aby się żadna insolencyja nie znajdowała, ale wszelaka sprawiedliwość ukrzywdzonym podług artykułów wojskowych była odprawowana przez jm. pana pułkownika, na to do siebie i ichm. panów rotmistrzów, i starszyny towarzystwa, i jako jm. panu pułkownikowi będzie się zdało wezwanych, aby tamże przez ferowane sentencyje ichm. był termin sprawiedliwości zaraz egzekwowany.

Kuchennego jm. panu [757] pułkownikowi 5 tys. złp, ichm. zaś panom rotmistrzom, aby zupełną kompaniją mieli, obligując ichm. po zł 2 tys., a jeśliby niepełną kompaniją zaciągnęli, a żołd będzie wzięty na całą chorągiew, tedy go ichm. wrócić powinni będą województwu na sejmiku po ekspedycyje blisko następującym.

Którym to ichm. panom rotmistrzom i kompaniom poczynić się ma służba od popisu, inkludowawszy w ćwierć dwie niedzieli na ściąganie i służba ta jest ichm. przypowiadzana na dwie ćwierci za takowymże żołdem, którą ichm. kontynuować powinni. Okrom tego, jeśliby województwu tego służebnego żołnierza nie potrzeba było, tedy ichm. panowie rotmistrze, wysłużwszy ćwierć jedną, chorągwie zwinąć powinni będą.

I ciż panowie rotmistrze po wzięciu pieniędzy mają się potym we dwie niedzieli na popis stawić, na miejsce przez ichm. panów komisarzów naznaczone. Których sobie praesenti laudo naznaczamy i upraszamy ichm., jm. pana starostę bełskiego⁸⁴⁶, jm. pana starostę grabowieckiego⁸⁴⁷, jm. pana sędziego ziemskiego bełskiego⁸⁴⁸ i jm. pana Marcina Brzezickiego pisarza ziemskiego bełskiego.

Stacyja i chleb temu powiatowemu [758] żołnierzowi ze wszystkich województwa naszego bełskiego dóbr należeć ma, na którą jednak stacyją ichm. panowie żołnierze powiatowi powinni będą wybierać według ordynansu wojska kwarcianego. A miejsca na ściąganie ichm. panom rotmistrzom przez jm. pana pułkownika rozdane być mają.

A jeśliby też pod te chorągwie terazniejszego zaciągu który obywatel województwa naszego bełskiego zaciągnął się i pieniądze służebne na zaciąg wziął, a tymczasem pospolite ruszenie nastąpiło, tedy ten zaciągniony szlachcic pod tą chorągwią przy poczie swoim ma konia osadzić i onego przed jm. panem pułkownikiem popisawszy

⁸⁴⁶ Aleksander Stanisław Bełzecki starosta bełski.

⁸⁴⁷ Stanisław Sarbiewski starosta grabowiecki.

⁸⁴⁸ Tomasz Jankowski sędzia ziemski bełski.

i atestacją otrzymawszy, tegoż przysadzonego póty, póki pospolite ruszenie trwać będzie, powinien osadzać.

A na tego żołnierza uchwalonego pozwolone troje podymne salvis abiuratis, desertatis et conflagratis i czopowe do tego, które ichm. panowie szafarze, iż nie wszytkie pierwsze wybrali, tedy wybrawszy, aby na tego żołnierza obrócili. I do tego podatku wybierania podymnego poborcę jm. pana Władysława Siestrzewitowskiego komornika granicznego bełskiego uprosiliśmy. Który praevio iuramento podatki te wybierać powinien według laudum takrocznego i tym porządkiem oddawać pieniądze ichm. panom rotmistrzom za kwitem [759] ręcznym ichm. panów rotmistrzów. A kwity te mają być przyjęte województwu za okazaniem onych. Temuż jm. panu poborcy salarium za prace też jm., jako in primo laudo, naznaczamy. Podatki te podymnych aby wydane były za tydzień ab actu praesenti, a do dwóch niedziel aby były wydane sub poenis in iure descriptis.

A iż wiele należy na tym miejscu, gdzie metropolis sama miasto Bełz województwa naszego i zamek bełski aby był obwarowany, samemu tedy miastu i zamkowi bełskiemu na obwarowanie municyjej z łanu każdego województwa naszego i powiatów do niego należących po złotemu jednemu uchwalamy, ea conditione, aby za wiadomością jm. pana starosty bełskiego robotnik, który by na to miał być zaciągniony, był podany. Do którego łanowego wybierania jm. pana Pawła Popławskiego użyliśmy, a jm. pana Samuela Polanowskiego dozorcą tej municyi obrali i uprosiliśmy. A te pieniądze aby jm. pan poborca na nic inszego nie obracał, tylko na municyją samego zamku i miasta metropolium województwa bełskiego. Przy tym to mieć chcemy, aby zamek był opatrzony i komory aby były pobudowane i pozwolone na depozyt ichm. panom obywatelom [760] województwa naszego.

A te łanowe podatki po wydaniu podymnych najdalej in duabus aby wydane były sub iisdem poenis in iure descriptis. Salarium poborcy od wybierania łanowego, także jako i poborcy podymnego, to sobie obwarowawszy jm., aby gród od przysięg ab desertatis et conflagratis więcej nie wyciągał od juramentu nad gr 5, z wydaniem ekstraktu z pieczęcią. A in quantum by gród nie chciał wydać przysięgi za toż salarium gr 5, tedy przed jm. panem poborcą mają juramenta odprawować i takiej wagi mają być, jako w grodzie wykonane.

Do municyjej tedy także metropolim aby też i mieszczanie ciż bełscy przynamniej się podwodami przyczynili i z włości miastu należącemi rowy przeciwko placom swoim aby ciż mieszczanie wyrzucili, a puste place za spezę naszą.

Do tegoż podatku trojga podymnego powinni dać popi po zł 6 do rąk jm. pana poborce wybierającego podymne przy tymże podymnym.

Gospody z urzędu jm. pana starosty bełskiego absque ullo salario aby według afektacyjej każdego z ichm. et iuxta proportionem personarum rozpisowane były. [761]

Sprawiły to i wymogły wysokie merita, koszty i odwagi, i w różnych okazjach znaczne przysługi jm. pana Janusza Prusinowskiego podkomorzego bełskiego, w sercach naszych braterskich, że iure merito takowych przysług jm. w województwie naszym unaniami consensu zgodziwszy się na to, abyśmy onemu sumę 10 tys., dawne retenta czopowego przy nim zatrzymane, a świętej i nieśmiertelnej pamięci Królowi

polskiemu Władysławowi IV niegdy in vim gratitudinis asygnowane darowali, jakoż i praesenti consensu nostro et fraterno amore darujemy.

A iż też z województwa naszego in obsidione Zamościa podczas inkursyjej nieprzyjaciela zostawając in fidei województwa wszytkiego, wzięli byli naprzód z rąk jm. pana sędziego bełskiego zł 1050, z rąk zaś niegdy jm. pana łowczego bełskiego⁸⁴⁹ zł 500, tedy sumy te obedwie, tak jm. panu sędziemu, jako jm. panu łowczemu terażniejszemu z czopowego, ichm. panowie szafarze niemieszkanie oddać i zapłacić mają.

A iż zelus Divini amoris w sercach obywatelów [762] województwa naszego zawsze exardet, a panny zakonne konwentu Ordinis Praedicatorum s. Dominici infausta clade per ignem za miastem Bełzem fundowane są zniesione i klasztor ich in cinerem redactus est, na budowanie tedy kościoła i klasztoru tym pannom zakonnym zł 600 polskich dajemy i darujemy, a dać z czopowego panom szafarzom za kwitem panien naznaczamy.

Miasto Bełz, iż podczas inkursyjej tatarskiej i kozackich w pośrodku nieprzyjaciół wiary erga Rempublicam dotrzymało, a pectoribus civium insultum hostium i znozny [s] wstrzymało, ex benignitate nostra resztę trojga podymnego złp 300, o które banicyja na nich w sądzie kapturowym otrzymana jest, onym odpuszczamy. Także od podatku czopowego po ekspiracyjei libertacyjei, a festo Sancti Francisci [4 października] in anno 1648 proxime praeterito, aż do święta Narodzenia Pańskiego [25 grudnia], które miało iść, tychże mieszczan uwalniamy.

Za mieszczany sokalskimi iż jest wniesiona intercesyja, condolendo ipsorum calamitati, resztę zł 175 trojga podymnego takrocznego, o co na nich banicyja jest otrzymana, opuszczamy [763] i wolnymi ich czynimy.

Ażeby ta uchwała nasza robur et firmitatem miała i żaden niewiadości [nie] pretendował, zleciliśmy jm. panu Piotrowi z Łubnice Kruszowi marszałkowi natenczas koła naszego ręką swą onę podpisać i do akt grodzkich bełskich podać. Działo się w Bełzie, na sejmiku w kościele oo. Dominikanów, gdzie się sejmiki odprawować zwykły, 11 iunii 1649.

Piotr Krusz z Łubnicy marszałek koła rycerskiego

Locus sigilli

5. *Protestacja Aleksandra Bełżeckiego starosty bełskiego przeciwko laudum sejmiku województwa bełskiego w Bełzie, 11 czerwca 1649 r. – Bełz, 25 czerwca 1649 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1*, 236, s. 814-815 – oblata; w grodzie bełskim wniósł Aleksander Bełżecki starosta bełski w dniu 25 czerwca 1649 r. [feria 6 in crastino festi Nativitatis Sancti Ioannis Baptistae a. D. 1649].
LSB 1572-1668, s. 233.

⁸⁴⁹ Jacek Woźuczynski łowczy bełski.

Coram Gen. Paulo Popławski in locum infrascripti Mag. loci praesentis capitanei personaliter comparens Mag. Alexander Stanislaus a Bełżec Bełżecki Belzensis etc. capitaneus, postquam laudum infrascriptum palatinatus Belzensis ad manus sui protestantis devenit, ac notitiam de nonnullis articulis extra mentem sui protestantis et aliorum multorum officialium, incolarum palatinatus Belzensis et districtuum eius in conventu particulari Belzensi die 11 iunii mensis proxime praeterita, hic in Belz celebrato, manu Gen. Petri Krusz marschalci protunc conventus eiusdem [subscriptum] accepit. Illico tam nomine suo, quam aliorum incolarum palatinatus Belzensis in eodem articulos non consentientium, postea specificandorum solennem protestationem fecit de invaliditate eorundem articulorum nonnulorum in eodem laudo contentorum eo, quia propter legalia impedimenta iuridica et personalia licet protunc in conventu eodem absens fuit, attamen per litteras manu sua subscriptas suam declarationem fecerit, quia super ullam privatam contributionem fumaliorum in palatinatu praesenti neque super militem privatum, qui in visceribus palatinatus praesentis nulla cogente necessitate haereret consensit, ita et ad praesens articulum hunc, repugnantibus aliis multis incolis pro grato non accipit, alique non accipiunt neque approbant.

Praeterea, quod nonnulli articuli in eodem laudo expressi, qui postea ubi opus fuerit, specificabuntur, extra mentem sui et multorum incolarum sunt in eodem laudo sanciti in nullo fundamento, de invaliditate tam eorundem et suprascripti articuli contributionis fumaliorum et alium nomine suo et aliorum iterum et iterum protestatur.

6. *Protestacja grupy urzędników i szlachty województwa bełskiego przeciwko niektórym dyspozycjom finansowym laudum sejmiku w Bełzie, 11 czerwca 1649 r. – Bełż, 28 czerwca 1649 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 236, s. 826-827 – oblata; w grodzie bełskim wniesiono w dniu 28 czerwca 1649 r. [feria 2 in vigilia festi Sanctorum Petri et Pauli Apostolorum a. D. 1649]. LSB 1572-1668, s. 234.

Officiales terrestres Belzenses protestantur.

Ad officium actaque praesentia castrensia capitanealia Belzensia personaliter venientes Gen. Alexander Komorowski subiudex terrestris Belzensis et Martinus Mirz Brzeżicki notarius terrestris Belzensis, atque Alexander Gruszecki, nec non Petrus Stoiński, Valerianus Borowski, Andreas Zurski, Paulus Stępkowski, Martinus Sokół atque Gen. Gruszecki suo et Gen. Alexandri a Mirów Myszkowski capitanei Tyszowiecensis nomine solennem protestationem fecerunt contra laudum palatinatus Belzensis de die 11 mensis iunii anno praesenti proxime praeterito hic in Belz, in absentia sui protestantium, per conventum aliorum incolarum huius palatinatus celebratum, manu Gen. Petri Krusz marschalci protunc conventus eiusdem subscriptum. Videlicet contra articulos in eodem laudo [827] contentos, praecipue contra articulos donationis summarum certarum in eodem laudo expressarum ex publico aerario ac contributione palatinatus eiusdem provenientium, pugnantes contra iura Regni, videlicet constitu-

tionem anni 1616⁸⁵⁰ et constitutionem anni 1620⁸⁵¹, tam contra constitutionem anni 1643⁸⁵², quibus severe cautum et provisum est, ne quisquam in quolibet palatinatu quidquam contributione publicae sibi velit el valeat apud incolas palatinatus sui in privatos usus etiam consentientibus incolis illius palatinatus impetrare. Tum contra articulum ubi stipendium rotmagistris aliis per quinque millia, aliis vero per duo millia florenorum nec non consodalibus eorum per quadraginta florenos polonicales contra constitutionem novellam coronationis moderni Regis constitutum est. Quapropter de nullitate istius suprafati celebrati conventus tum de nullitate articulorum omnium pugnantium contra iura Regni iterum atque iterum protestantur.

213. Zjazd podczas popisu pod Bełzem, 26 lipca 1649 r.

Uchwał tego zjazdu nie odnaleziono.

1. *Uniwersał Jana Kazimierza ogłaszający pierwsze wici za dwoje na pospolite ruszenie i zwołujący popis generalny województwa bełskiego na 11 sierpnia 1649 r. pod Bełzem – Lublin, 13 lipca 1649 r.*⁸⁵³

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1*, 236, s. 884-886 – oblatą; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 20 lipca 1649 r. [feria 3 ante festum Sanctae Mariae Magdalenae proxima a. D. 1649].

Druk w: Jakuba Michałowskiego wojskiego lubelskiego [...] księga pamiętnicza, s. 414-415; AS 1633-1668.

2. *Uniwersał Jana Kazimierza ogłaszający trzecie wici na pospolite ruszenie dla województwa bełskiego – obóz pod Krasnymstawem, 18 lipca 1649 r.*

Rp. 1 CDIAUL, *Fond 1, Opis 1*, 236, s. 889-890 – oblatą; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 22 lipca 1649 r. [feria 5 ipso die festi Sanctae Mariae Magdalenae a. D. 1649].

⁸⁵⁰ Konstytucja sejmu 1616 r. „Objaśnienie salariorum podskarbiów i pisarzów polnych” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 1, s. 196).

⁸⁵¹ Konstytucja sejmu 1620 r. „Uniwersał poborowy na seymie walnym koronnym warszawskim w roku MDCXX uchwalony 1620 r.”, punkt „Salaria poborcom” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 1, s. 294).

⁸⁵² Nie ustalono, na którą z konstytucji sejmu z 1643 r. powołano się w dokumencie.

⁸⁵³ Król zwołał początkowo popis na 11 sierpnia, następnie jednak ze względu na sytuację przyspieszono go uniwersałem Krzysztofa Koniecpolskiego wojewody bełskiego na 26 lipca.

Inne rękopisy: Rp. 2 APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 86, s. 441-442 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatowano w dniu 21 lipca 1649 r. [feria 4 pridie festi Sanctae Mariae Magdalenae a. D. 1649].

Jan Kazimierz z łaski Bożej Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie, smoleńskie, czernihowskie, a szwedzki, gocki, wandalcki dziedziczny Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, a mianowicie dygnitarzom, urzędnikom, starostom i wszystkim innym ludziom i obywatelom województwa bełskiego, wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Uprzejmie i wiernie nam miłym.

Aczkolwiek wydaliśmy niedawno uniwersały, któremi jako inszych, poblížszych i bardziej niebezpieczeństwu podległych, tak województwa bełskiego obywatelów wzywaliśmy, aby się do boku naszego z ochoty swej stawili dla dania tym prędszego i skuteczniejszego odporu nieprzyjacielowi, jednak iż po wydaniu tych uniwersałów wzięliśmy wiadomość o oblężeniu przez nieprzyjaciela obozu i wojska naszego⁸⁵⁴, a natenczas do ratunku ojczyzny i dania odsieczy ściśnionemu wojsku naszemu nie mamy inszego prędkiego sposobu, gdyż tak prędko generalne pospolite ruszenie za wydaniem trzecich wici stanąć do nas nie może dla odległych województw, tedy i województu bełskiemu wydajemy te trzecie wici, rozkazując, aby do nas pro die 27 iulii pospolitym ruszeniem [890] stawali, sub poenis de bellica expeditione sancitis, które na każdym nieposłusznym extendować każemy.

Który uniwersał aby do akt był wpisany i na zwyczajnych miejscach publikowany, mieć chcemy. Dan w obozie pod Krasnymstawem, dnia 18 miesiąca lipca r. P. 1649, panowania naszego polskiego 1, szwedzkiego 2 r.

Joannes Casimirus Rex

Locus sigilli

Andreas Trzebicki regens cancellariae Regni maioris m.p.

3. *Uniwersał Krzysztofa Koniecpolskiego wojewody bełskiego przyspieszający termin popisu generalnego województwa bełskiego pod Bełzem na dzień 26 lipca 1649 r. – Rakobuty, 20 lipca 1649 r.*

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, opis 1, 236, s. 887-888 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 22 lipca 1649 r. [feria 5 ipso die festi Sanctae Mariae Magdalenae a. D. 1649].

Inne rękopisy: Rp. 2 APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 86, s. 443-444 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatowano w dniu 21 lipca 1649 r. [feria 4 pridie festi Sanctae Mariae Magdalenae a. D. 1649].

⁸⁵⁴ Oblężenie Zbaraża przez wojska kozackie i tatarskie.

J.w., w., m.w.m. panom i braciej przy oddaniu braterskiej mojej powolności.

Rozumiem, iż żadnemu z w.m.m. panów i braciej nie jest bynamniej tajno, jako w złośliwej swojej ten hardy rebelizant nie ustawając imprezie, do tego wszystkiemi zmierza siłami, jakoby nam [888] spólną do ostatka mógł rujnować ojczyznę. Nie mniej i to, że J.K.M. p.n.m. i dla wstępu temu nieprzyjacielowi (który już floram et robur militiae ciężką obsydją od dni kilkunastu ścisnął pod Zbarażem) sam swą osobą passibus postępuje non tardis. Do której ochoty jako dawnymi dniami przez uniwersały swe, tak teraz już generalnemi na wszystkę Koronę ostatniemi do boku swego stawienia się na dzień 27 praesentis necesytuje wiciami.

Zaczyn i ja z powinności mojej, tak do praw o pospolitem ruszeniu (a zwłaszcza anni 1621⁸⁵⁵), jako i do wolej J.K.M. przychylając się, poprzedzam tym uniwersałem i prośbą moją, abyście w.m.m. panowie i bracia względem skutecznego namówienia porządku na dzień 26 eiusdem w Bełzie stawić się raczyli. Gdzie i ja iunctis consiliis, jako i dextera nie omieszkam przybyć do zacnego kongresu w.m.m. panów i braciej, których natenczas miłości z powolnemi służbami memi oddawam się pilnie. W Rakobutach, 20 iulii r. P. 1649.

Krzysztof Koniecpolski wojewoda bełski, stryjski starosta

Locus sigilli

214. Sejmik deputacki w Bełzie, 13 września 1649 r.

1. Informacja o deputacie

Deputatem został Aleksander Komorowski podsędek bełski (Deputaci, cz. 2, s. 222).

⁸⁵⁵ Konstytucja sejmiku 1621 r. „Sposób pospolitego ruszenia” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 1, s. 297-304).

215. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 11 października 1649 r.

1. *Uniwersał Jana Kazimierza zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 11 października 1649 r. – Lwów, 3 września 1649 r.*

Rp. 1 APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 86, s. 465-467 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatowano w dniu 10 września 1649 r. [feria 6 post festum Nativitatis Beatissimae Mariae Virginis proxima a. D. 1649].

Inne rękopisy: **Rp. 2** CDIAUL, Fond 1, opis 1, 236, s. 993-994 – oblata, tylko formułka aktykacyjna i informacja o publikacji, dokumentu nie przepisano; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 9 września 1649 r. [feria 5 post festum Nativitatis Beatissimae Virginis Mariae proxima a. D. 1649].

Druk w: AS 1633-1668.

2. *Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 11 października 1649 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 236, s. 1086-1098 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Jan Sobieski starosta jaworowski, marszałek sejmiku w dniu 14 października 1649 r. [feria 5 ante festum Sanctae Hedvigis Electae Viduae a. D. 1649].

LSB 1572-1668, s. 234-240.

Instrukcja sejmiku koła województwa bełskiego od ichm. panów dygnitarzów, urzędników i wszystkich obywateli na tenże sejmik pro die 11 octobris a. 1649 zgromadzonych dana ichm. panom posłom na sejm następujący od nas zgodnie obranym, jm. panu Stanisławowi z Sarbiewa Sarbiewskiemu staroście grabowieckiemu, korytnickiemu, jm. panu Janowi z Sobieszyna Sobieskiemu staroście jaworowskiemu, jm. panu Aleksandrowi Łysakowskiemu rotmistrzowi J.K.M. i jm. panu Andrzejowi z Telefusowa Telefusowi, podpisana ręką marszałka koła naszego, przerzeczonego jm. pana starosty jaworowskiego, zgodnie od nas za dyrektora obranego. Które punkta instrukcyjej fidei et dexteritati ichm. panom posłom zleciwszy, tak się w sobie mają.

Po przywitaniu J.K.M. i wiernego naszego poddaństwa oddaniu ichm. panowie posłowie J.K.M. pokornie podziękują. Który po zejściu świętej a nieśmiertelnej pamięci pana naszego najjaśniejszego Króla Władysława, którego memoria sit in benedictionibus, zastawszy osierociałą in lugubri et calamitoso naszą tę ojczyznę statu, nawałnościami nieprzyjacielskimi circumdatam, wzięwszy ją z woli Bożej na opiekę swoją, nie ochraniając wysokiej Majestatu królewskiego eminencyjej, żarliwym ku tejże swojej pobudzonej, w której się zrodził i wychował, synowskim afektem zdrowie swoje niósł na szanć przeciwko nieprzyjaciolom, gdzie Principis personam [1087] repraesentavit

i officium strenui ducis et operam optimi militis gessit, będąc osobą swoją w wojsku pod Zborowem, in continuis excubiis et vigilis, aby tylko mógł patriam salvare i z ciężkiego wojsko we Zbarażu oblężenia eliberować. Jakoż dawszy z siebie wszystkiemu rycerstwu przykład, sam się periculis et talis hostium tak alacriter exposuit, że nie możemy, jedno że za wysoką ku wiernym poddanym przyznać J.K.M. miłość, tak gorliwy zelum ku ratowaniu oblężonych Reipublicae praesidiarios, a za nie mniejszą ku całej ojczyźnie i ratowaniu jej in periculo ochotę in paternam sollicitudinem.

Zleciliśmy też ichm. panom posłom naszym, aby ante omnia upominali się tak jako ich samo prawo napomina, aby reddita była ratio senatus consultorum i quam accuratissima investigare mają przyczyny tak nierychłego wydania na pospolite ruszenie wici, że się tak prędko ściągnąć z inszych województw wojska na wyparcie tego nieprzyjaciela nie mogły, jako przedtym przodkowie nasi sami piersiami swymi wszelkim nieprzyjacielskim insultom gloriose nie tylko odpór dawali, ale i triumphos i victorias etiam sine stipendiario milite reportabant, i państwo tak szeroko rozprzestrzenili, i odważnemi dziełami swymi aeternum, nie tylko w tej ojczyźnie, ale też in orbe terrarum nomen Polonorum consecrarunt. Nie zgasła i w ich potomności ta ochota i zelus in patriam, by telko według prawa i suo ordine rzeczy wcześniej były dysponowane, zaczym i te rozumienie o pospolitym ruszeniu aby miały być jego minores vires et impares periculis, gdyż w rzeczy samej są wielkie, ma być z opiniej J.K.M. przez ichm. panów posłów eliminatum, ponieważ J.K.M. portiunculam tylko, a nie wszystko pospolite ruszenie widział.

Będą też ichm. panowie posłowie nasi ekspostulować z inszemi województwy, czemu pozwolone podatki niewczesnie wydano, gdyż tę przyczynę J.K.M. kładzie nierychłego ściągnięcia wojska, za którym łącno do oblężenia wojska we Zbarażu przyszło.

Świadkiem i dowodem był sejm coaequationis, iż tego doznawała R.P. po naszym, województwie bełskim, aequalitatem et paritatem dawania podatków trzymało, ale largiori etiam manu często je pozwalali, słusznie, aby teraz [1088] R.P. habita ratione i tej munificencji województwa naszego, ale więcej respektując na spustoszenie i zniesienie prawie województwa tego, od podatków, bez których być nie może, województwo nasze uwolniła.

Ukażą przeto ichm. panowie posłowie, quanta incommoda z dawna to województwo ponosić musiało, a napierwej ukażą, że stanowienie chorągwi na zimę coroczne zawsze u nas bywało, drugich chorągwi idących w insze województwa tak iście, jako powracanie minąć nie mogło. Co jako wielki ucisk jest i jako wyniszczenie ubogich ludzi już teraz i odleglejsze województwa wierzać muszą, kiedy teraz doznały. Ukażą, że przyszłego roku w tym województwie sedem belli nieprzyjacieli uczyniwszy, po wszystkim województwie pułki położywszy, wszystkie gumna tak panom, jako poddanym zniszczył. Tatarowie, kto się jedno ukryć nie mógł, w pogańskie więzy zabrali, tak że nie mało nie tylko pól, że nieoranych ani sianych, ale i całych wsi bez ludzi widzimy. Tego roku znowu za prześciem tak wielkiego wojska ku nieprzyjacielowi, tak do ichm. panów regimentarzów, jako i z Królem, i potym za K.J.M. różne wojska piętne, pospolitego ruszenia, nie mogąc przybyć do K.J.M., tu w tym województwie zatrzymując się, wielkie gravamina i szkody poczynić musieli, a pogotowiu, gdy opieszałe, głodne i borgowe wojsko na leże posłano, dopieroż bez respektu na prawo i nędze ludzkie,

z wielkim uciśnieniem, nie wedle prawa, dwie chorągwi, jedna po drugiej, ale i po trzydziestu jedna po drugiej w jednej wsi stawając, do ostatniego spustoszenia obywatelów województwa tego przywiedli tak, że ani zasiewają na przyszły rok dla zabierania na podwoły dobytków, ani tego roku wyżywić się ostatek ludzi ubogich będą czym mieli, co bardziej pressit województwo nasze aniżeli 20 podymnego pozwolenie, więc i powracanie tegoż znowu żołnierza strach ostatniej zguby czyni nam.

Ukażą jeszcze ichm. panowie posłowie, że w tym roku także pogańska ręka dotknęła województwo nasze, osobiwie buski powiat, z którego siła poddanych w niewolę zagнали pogańską. Ukażą na ostatek koszty i straty nasze przy J.K.M., przy którym zaraz pod Sokalem stanęliśmy i tę ekspedycją odprawili. Przekładając tedy ichm. panowie posłowie dostatecznie te incommoda nasze, starać się i gorąco o to prosić będą, aby województwo nasze wolne było od podatków i do koekwacyjej nie należało.

Aukcja wojska [1089] ukraińnego, że może być łączna w instrukcyjej swej, J.K.M. przypomina, byle R.P. tak potrzebnej przestrodze miejsce dała. Prosić tedy będą ichm. panowie posłowie, aby te sposoby J.K.M. aperire raczył, a łącznymi ichm. panowie posłowie pokazać się będą mogli do tego, co by dobrze, bez szkody, bez ciężkości, bez szwanku praw i sprawiedliwości, nie tylko teraz, ale i potem Republica evenire mogła.

Doznała tego R.P., że długo w pokoju stać jej jest periculosum ani długo w nim stać może, bo lubo nie ma nieprzyjaciela postronnego, w domu go znalazła, trudno tedy na lodowych fundamentach terazniejszego pokoju sadzić swoje bezpieczeństwo ma. Potrzebniejsza jest obmyśleć praesidium tanto periculo par, w czym znosić się będą ichm. panowie posłowie z drugimi województw posłami, starając się, aby R.P. wcześniej i iustum praesidium mieć mogła. A gdy namowa wojska stanie, te rzeczy praecustodire będą powinni, w czym osobiwie fidei ichm. obligamus.

Naprzód mając w uwáženiu, jako wielką przez to u poddanych J.K.M. pozyskają miłość, gdy pilnym w instrukcyjej swej pokazuje się stróżem, aby ubodzy ludzie uciśnienia i krzywdy nie cierpieli, jakoż ta jest unica wielkich monarchów własność et debita iustitia, za którą szczęście pochodzi. Tak i ichm. panowie posłowie postarają się, aby wszy [s] kiedyżkolwiek płaczom, narzekaniom, lamentom i przekleństwu na żołnierza od ludzi ubogich terminus imponatur prawo o stanowieniu żołnierza na Ukrainę adimpleatur. Co tak być może, gdy praescribentur panom regimentarzom miejsca specyfikowaniem miast najbliższych ukraińnych, w których by żołnierzom leże naznaczać mogli, niczyjej więcej dzierżawy nie ochraniając. Gdy opiszą, jako wiele chłop zboża ma dać z łanu albo ile podymnego na to corocznie poddani z dóbr R.P. wydać by mieli, gdy prowiantmagister za te pieniądze po Ukrainie będzie obmyślał żołnierzowi. Na co aby tym prędzej stanął konsens R.P., czworaki pożytek ukażą tego ichm. panowie posłowie. Pierwszy: gdy wojsko blisko będzie, łączno się i skupi, i da odpór nieprzyjacielowi; wtóry: bunt, jeśliby się jakie wzniecał, łączno in herba przez te wojsko tam obecne zatłumione być mogą, gdyż i teraz to nabarziej causavit, że się i Chmielnicki mógł zbuntować i w buncie zmocnić, czem do siebie łączniej ściągnąć, gdy wojska tam nie było, i hamować od tego czerni nie mogło, po odległych województwach na leże będąc rozesłane; trzeci: poddani R.P. i dóbr ziemskich nie będą ucisków i krzywd od przechodzących ponosić chorągwi; czwarty: registra militarium zginą na Trybunale i Trybunału do sądzenia przybędzie spraw.

A lubo [1090] w tak wyuzdałej swawoli kozackiej i zmocnionym buncie zda się być trudne wojska zaporoskiego w dawne posłuszeństwo wprawienie, honestius jednak, tak jako zawsze bywało, przez komisję, a nie przez sejmową konstytucją moderować ich pretensje, przeto znosząc się w tym, ichm. panowie posłowie z inszemi województwy starać się będą, aby przez komisję uspokojone wojsko zaporoskie zostało. Mając pamięć na to, że snadniej ten traktat uspokojenia wyjdzie i nada się R.P., kiedy o nim we zbroi, to jest w gotowości przy niemałym wojsku mówić będą, przestrzegając ichm. panowie posłowie tego, aby ta komisja stawała wedle konstytucyj przeszłego sejmu, sine damno et praeiudicio privatorum. A wiedząc to dobrze, że jako żadna komisja bez kosztu odprawiona być nie może, tak pogotowiu ta z Szwedami, która extra Regnum być musi, ale że zawsze więc na takie ekspedycje z dochodów J.K.M. sumpt się dawał, tak i teraz domówią się ichm. panowie posłowie, aby dawny zwyczaj in abusum nie szedł.

Dawny artykuł z naszego województwa, a tych czasów nader potrzebny, strony kowania pieniędzy starać się będą panwie posłowie, aby do egzekucyj przyszedł, ukazawszy, że przez intermisję minnice od koronacji zeszłego śp. K.J.M. szkody kilka milionów R.P. poniosła.

Cokolwiek przodkowie nasi maturo et deliberato wynaleźli suo iudicio, nie może być u nas tylko gloriosum i R.P. potrzebnego, a iż zdało się im, aby Tatarom dla pewnych respektów stipendia albo upominki płacone były, za które Reipublicae servitium odprawować powinni, zaczyn idąc exemplo maiorum, nie tylko statuta ich postponere, ale owszem, sacrosancte colere chcemy, ile gdy chanowi tatarskiemu⁸⁵⁶ przez pacta z cesarzem tureckim⁸⁵⁷ obligowana jest fides w dawaniu tych upominków Tatarom.

Inducta i evecta wszystkich towarów do państw R.P. przychodzących i drogość, i cenę sprawiła, stąd szkodę niemałą, a największą stan szlachecki odnosi, a R.P. żadnego pożytku nie ma, domówią się panowie posłowie, aby zniesiona była, ponieważ według prawa nie miała currere, tylko do sejmu.

Uważając, iż niemały accessus z kwarty na żołnierza być może przez lustracje dóbr J.K.M., aby lustratorowie z sejmu naznaczeni byli, którzy fideliter wszystkie dobra J.K.M., tak zniszczone, jako i niezniszczone, jako też i te, które z starych sum przychodziły, zlustrowali.

A iż się częstokroć trafia, że słudzy gołotowie, [1091] zdradziwszy panów swoich, uchodzą z Korony do W.Ks.L. et e converso z W.Ks.L. do Korony, a [za] zdrady swe banicyje w Koronie na sobie otrzymane w Księstwie Litewskim znoszą, aby statutum było forum generale, żeby na takowych banicyje otrzymane ani koronne w Litwie, ani litewskie w Koronie nie były kasowane. Znajduje się też i to, że infames i banici znajdują sobie asillum protectionis u duchownych, aby egzekucyj uszli, przez co ujma świętej sprawiedliwości od tych się dzieje, którzy uczą sprawiedliwości, a egzekucyj ich impediunt protegendo scaeleratos, inibunt ichm. panowie posłowie modos et rationes, jaka by egzekucja z takowych być mogła.

⁸⁵⁶ Islam (Aslam) Girej chan krymski.

⁸⁵⁷ Mehmed IV sułtan osmański.

In Republica bene ordinata iż i to servatum benegerendi medium, aby malorum poenae bonorum elucescant praemia, tedy ichm. panowie posłowie urgere mają, aby iustitia distributiva in suo została robore, która, że tempore belli ma być maxime conspicua ad admovendos do usług R.P. civium animos i przy tym stawać mają firmiter, żeby te wakancyje, które potym którzy po tych in arena przy dostojęństwie J.K.M., całości R.P. immunitatibus publicis, naufraganti patriae chcąc porrigere dexteram, occuluerunt, mianowicie pod Zborowem bene meritis in eadem palestra były dane.

A iż ks. jm. [Jeremiego] Wiśniowieckiego odważne dzieła i oświadczona nie raz do usługi R.P. promptitudo każdego do tego musi vocare animum, żeby quam gratissima mente mógł praetendere merita ks. jm., ichm. panom posłom naszym zlecamy, aby singulariter ks. jm. podziękowali za takowy, który ma do ojczyzny nieustający afekt, żeby widziała i ojczyzna, jakiego ma siebie miłującego syna, a widząc słusznej ku niemu zażywała łaskowości et posteritati nomen eius inscribat immortale. Przy tym żebyśmy dosyć pałającą ochotę et generosum pectus ks. jm. do dalszej R.P. tym bardziej mogli przychęcić usługi, zlecamy panom posłom naszym, żeby się tego pilno domawiali, aby te dziedziczne majątności, włości Niedryhajłowska i Olszańska⁸⁵⁸, którą przodkowie ks. jm. legitimo successioni zostawili, a teraz przez komisją do Moskwy są odjęte, largo J.K.M. i R.P. favore ks. jm. były reponowane, aby w stratach et dispendio fortunarum jako największą ks. jm. [1092] mógł być łaską J.K.M. ukontentowany, osobliwie per primum vacans, które by było conveniens meritis ks. jm. i odeszłym do Moskwy majątnościom.

Manifeste to constare musi, że przez szable ten nieprzyjaciół, jako większa niemal część R.P. jest spustoszona, tak też i województwo nasze bełskie dość saeviam tyrannici na sobie doznało vastationem. Tedy ichm. panowie posłowie przy tym artykule merito stawać mają, aby z woli R.P. et senatus consulto lustracja na ich dobra spustoszone była, a mianowicie metropolis praw i wolności naszych Bełz, iż funditus prawie wprzód przez walne nieprzyjacielskie inkursyje, a potym przez ogień razów kilka jest zniesiony, instare mają ichm. panowie posłowie, aby stanęła libertacja i od stanowiska żołnierskiego, i stacyjej uwolnienie. Także Grabowca, Horodła, Buska, Tyszowiec, Dubna⁸⁵⁹, Sokal[a], Korytnice⁸⁶⁰, Strzemielec⁸⁶¹, Szczurowic⁸⁶², Łopacina⁸⁶³, Dymitrowa⁸⁶⁴

⁸⁵⁸ Dobra Nedryhailow przypadły Moskwie na podstawie limitacji granicy z 1646 r. zob. konstytucja sejmu 1646 r. „Komisja moskiewska” (*Vol. const.*, t. 4, vol. 1, t. 2, s. 79), konstytucja sejmu 1649-1650 r. „Wieczność Horola” (*Vol. const.*, t. 4, vol. 1, t. 2, s. 192).

⁸⁵⁹ Miasto Dubno leżało w województwie wołyńskim, zatem prawdopodobnie chodzi o Dubienko (Dubna), m. w pow. horodelskim (obecnie w pow. chełmskim, woj. lubelskim).

⁸⁶⁰ Korytnica, m. w pow. horodelskim (obecnie wieś Коритниця w rej. włodzimierskim, obw. wołyńskim, Ukraina).

⁸⁶¹ Strzemilcze, m. w pow. buskim (obecnie wieś Стремільче w rej. radziechowskim, obw. lwowskim, Ukraina).

⁸⁶² Szczurowice, m. w pow. buskim (obecnie wieś в Щуровичі w rej. radziechowskim, obw. lwowskim, Ukraina).

⁸⁶³ Łopacin (Łopatyn), w. w pow. buskim (obecnie Лопатин w rej. radziechowskim, obw. lwowskim, Ukraina).

⁸⁶⁴ Dymitrów (Dmitrów), w. w pow. buskim, wieś na uposażeniu łowczych bełskich.

i inszych funditus przez nieprzyjaciela zniesionych wsi i miasteczek w województwie naszym leżących.

Aczkolwiek Trybunał od pobożnych legislatorów jest tak uformowany, że będąc słońcem sprawiedliwości świętej, żadnej ozdoby, aby mu była przydawana, nie potrzebuje, jednak ponieważ się znajduje takich wiele, którzy na sąd *compositi iudicii* i niejako uciążającym być go rozumieją, tedy ichm. panowie posłowie *ineant modum medendi* tego albo zniesione *iudicium compositum* niechaj będzie, a te sprawy wszystkie, a osobliwie graniczne, niechaj będą in *communi consensu* wszystkiego Trybunału sądzone.

Nic nie jest *magis iustitiae sanctae et aequitati consonum*, jako to, żebyśmy in *una Republica* żyjąc, *tempore calamitatis et necessitatis vulnera et onera* onej na sobie *aequaliter* ponosili, ichm. panowie duchowieństwo, *veri et legitimi Reipublicae pulli*, in *eiusdem visceribus nati* i w niej pospołu z nami żyjąc, a z niej nie tylko *vitam*, ale i tak wysokie *fortuny* mając, *toties ab equestri ordine obnixis praecibus lacessiti*, żeby wždy kiedy, a mianowicie *natenczas*, kiedy wszystka ojczyzna i matka nie tylko sama nieszczęsnym pała pożarem, ale i sama *terribili flamma consumuntur imperii fascēs*, *nec amore patriae, nec zelo pietatis, nec prostrata libertate cum contemptu, nec* [1093] *suppressione cultus moti* dotąd żadnego *subsidium* ojczyźnie nie dali, upraszać ichm. panowie posłowie będą, aby wždy teraz *auxiliares manus exhaustae Reipublicae* porigant, żeby *dostatków* swoich nieco udzielili, przynamniej na wypłatę tak wielkich, nieznośnych *długów*.

Nie były tak szerokie wrota do słobód i nowych osad, a przecie prawo, lubo po części ad *casum* *zbiegów* obostrzone, *chłopstwa* uciekającego od swych *dziedzicznych* panów pohamować nie mogło, pogotowiu teraz, kiedy chłop częścią przez nieprzyjaciela *koronnego*, częścią przez *wojska* *przechodzące* *zniszczony* tak dalece, że ledwie się który znajduje, co by sobie na zimę *posiał*, ale już tak *cale in fuga positus, loca solitudinis* gdzieby się na jaką nową *osadę* albo *wołę* *przeniósł*, *zawczasu* *upatruje*, panowie zaś *ukrainni* rozmaicie *takowych zbiegów* *zwoływają*, *wolności* na *kilkadziesiąt lat* nad *zwyczaj* *pozwalając*, a tak blisko tego, że *chłopstwo* z tych *krajów* *pozbiega* i *jakoż* już i *zbiegać* *poczynają*. *Zaczem obviando huic* *malo* ichm. panowie posłowie *inibunt rationes*, żeby *forum* o *zbiegłe* *chłopy* było *generalne sine appellatione, praevia nihilominus requisitione*. Która *uczyniona* przez *woźnego* i *dwóch szlachciców* w *grodzie* *należyty* *obwinionego* ma być *zapisana*.

Dowiedzą się też ichm. panowie posłowie nasi, czemu *aukcja* *wojska* na *elekcyjej* i *koronacyjej* *umówiona*⁸⁶⁵ do *efektu* nie *przyszła* i z tej *racyjej* miała być, że już *wojsku* *żołdem kwarcianym* *płacić* *miano* i te *pieniądze*, skąd miała być *aukcya*, kędy się *obróciły*.

A iż na *świętej sprawiedliwości* *każdemu* z *obywatelów* tej *Korony* *siła* *należy*, a *sądy ziemskie bełskie* dla *interregnum* *przeszłego* i *zejścia* z tego *świata* przez *śmierć* *dwóch urzędników ziemskich*⁸⁶⁶ *niemal* przez *dwie* *lecie* *sądzone* nie byli, *przeto* *lubo*

⁸⁶⁵ *Vol. const.*, t. 4, vol. 1, s. 156-157, 176-177.

⁸⁶⁶ Adam Komorowski sędzia ziemski bełski, zm. około połowy 1648 r. Andrzej Romanowski podsedek bełski zmarł na początku (zapewne w lutym) 1649 r. Tomasz Jankowski pisarz ziemski bełski zmarł na początku (marca?) 1649 r.

konstytucja per expressum vetat, aby żadne sądy nie zaczynały się, aż we dwie niedzieli po sejmie, a kadencja naszych roków immediate pro [1094] feria 2 Trium Regum⁸⁶⁷ przypada, tedy efficient ichm. panowie posłowie nasi, aby per constitutionem novam, ad hunc solum actum na sejmie terazniejszym consecratam, wolno było ichm. panom sędziom naszym ziemskim przyszele roki trzykrólskie sądzić.

Jeśliby też przyszło ad coaequationem, ichm. panowie posłowie na dobrej pamięci mieć będą, aby to troje podymne, które województwo nasze die 11 iunii uchwaliło było, którego to podymnego ur. pan Władysław Siestrzewitowski komornik graniczny i poborca województwa naszego część pewną wybrał był, a te pieniądze w obozie terazniejszym K.J.M., naprzód 3 tys. zł K.J.M. na potrzeby R.P., 3100 zł na chorągiew kozacką jm. pana [Jana] Łychowskiego chorążego bełskiego, 909 zł jm. panu Mikołajowi Łaszczowi rotmistrzowi kozackiej natenczas chorągwie wydał i odliczył, żeby ta suma i to, co się więcej pokaże in coaequatione z inszymi województwy, przyjęta była. A jeśliby in coaequationem ta expensa nie przyjęta była, tedy wolna repetycja u pana poborcy województwu zostaje.

Baniti et infames, na których ex personali infamie i banicyje stanęły, tych aby wolno było parti instiganti jako legitime iure victos łapać i ułapionych pro executione ulteriori et finali ad officium competens oddawać, postarają się ichm. panowie posłowie.

O municyjej miasta Lwowa, które servando fidei Reipublicae i zdrowia, i substancyjej nie żałowało, ichm. panowie posłowie nasi inibunt modis z inszymi ichm. panami posłami, jakoby pro fide servata od R.P. nagrodę jaką mieć mogło. Tamże zarazem panowie posłowie proponować będą fortyfikacyją miasta Bełża, które takimiż sposobem jako i Lwów servavit fidei, a jest barzo przez ogień zniszczone.

Iż się też tacy znajdują, którzy przeciw prawu i słuszości przywileja na dożywocie prawo żyjących osób w dobrach królewskich importune z kancelaryjej koronnej otrzymują, albo też pod swój przywilej na insze dobra otrzymane dobra osobnego posesora pociągają i takowym pretekstem [1095] dóbr w ich prawie i posesyjej niesłusznie turbują, i za dworem pozywając, do szkód przywodzą, aby na tym sejmie konstytucją warowano to było, kto by inszy pomienionym sposobem posesora dożywotniego prawo i posesyją inkwietował, 2 tys. grzywien winą et refusione damnorum iuramento possessoris liquidatorum był karany. O co forum za dworem naznaczyć, a posesor żeby przy prawie dożywotniem w pokoju zostawał według przywileju swego.

Miasto Zamość iż doznaliśmy w dotrzymaniu wiary R.P. podczas oblężenia od nieprzyjaciela dosyć iustissimam fidei, ichm. panowie posłowie za onym przyczynić się mają, aby przy dawnych wolnościach swoich i przywilejach od śp. j.w. jm. pana kanclerza koronnego⁸⁶⁸ im w R.P. wyjednanych zostawać mogli.

Zlecamy ichm. panom posłom, aby przez onych instancyją zakonnic konwentu bełskiego Dominika św. aprobacją na grunt w mieście Bełzie leżący na zbudowanie klasztoru otrzymały, w czym aby pilne staranie uczynili, żądamy. A za pannami sokalskimi wniosą prośbę, aby praw swych utwierdzenie otrzymały.

⁸⁶⁷ Pierwszy poniedziałek po 6 stycznia.

⁸⁶⁸ Jan Zamoyski kanclerz wielki koronny, zm. 1605 r.

Nie może Królewicz jm. Karol *meritis suis in Reipublicae parem* od R.P. in *praestandis beneficiis* odnieść *gratitudinem*, chyba to uważać będzie, że wota i afekty nasze *subpeditare* mogą *defectus beneficiorum* i terażniejsze *desiderium* K.J.M. nie jest *tantum*, aby *cedere* miało in *vim* miłości afektu kosztów Królewicza jm. ku tej R.P., i dlatego ichm. panowie posłowie łatwo pozwolić będą mogli, aby opactwo mogiłnickie per *administrationem* *cedat* Królewiczowi jm.

Nie mogło jedno ex *intimo affectu* ku R.P. ichm. panów regimentarzów pochodzić *studium*, którzy jako *pleno corde* Reipublicae przez wszystkie oświadczeni [1096] okazuje, tak nie możemy jedno *summīs amplecti votis* i *quam felicissimos progressus* ichm. powinszować *eventus*, a powinszowawszy przy tym długo *fortunnych* lat, dziękować ichm. panom posłom zlecamy za takie prace i odwagi, które R.P. *praestiterunt*.

Przy tym żeśmy indefesse widzieli *studium* jm. pana sandomierskiego⁸⁶⁹ przez te wszystkie nieprzyjacielskie *armorum coniunctiones* R.P. *nocivas in porrigendis auxiliis* swym kosztem ojczyźnie i to panom posłom naszym zlecamy, aby godne odniósł podziękowanie.

Jm. pan podkanclerzy litewski⁸⁷⁰, że z wysokiej swej ku ojczyźnie ochoty ludem swym własnym, własnym kosztem zaciągnionym, *destitutam praesidiis* wspierał ojczyznę, aby od ichm. panów posłów naszych wziął słuszne podziękowanie, zlecamy.

Jm. pana chorążego koronnego⁸⁷¹ że widzimy non *degenere aquillae pullum* idącego przodków jm. torem, a mianowicie *zaczynego* rodzica śp. j.w. jm. pana krakowskiego, hetmana wielkiego koronnego⁸⁷², którego *recordatio meritorum* w ojczyźnie naszej musi być *iucundissima*, ichm. panom posłom zlecamy, aby jm. za te koszty, straty i odwagi, które nie litując *zdrowia* swego R.P. *incessanter testatur*, imieniem naszym podziękowali. Słuszna, aby taki *zelus civis patriae* odnosił od nas wysokie podziękowanie za *zaczne* swe ochoty i w R.P. za *widome* straty *ponesione et meritorum*, et *officiorum* *quam promptissimam regradificationem*.

[1097] Także tym ichm. wszystkim, którzy in *praestandis patriae auxiliis* *suam heroicam candidi pectoris* oświadczyli *testificationem*, *sumptem* swym służąc ojczyźnie, jako to jm. panu lwowskiemu, krasnostawskiemu, jaworowskiemu starostom⁸⁷³, księciu jm. Koreckiemu⁸⁷⁴ za *testyfikacją* tej ku ojczyźnie miłości ichm. panowie posłowie podziękować mają. A przy tym i wszystkiemu wojsku R.P. na *usłudze* tej *zniszczonym*, i *bezpieczeństwo* tej ojczyzny *dexteritate*, i *odwagami* *zaszczycającym*, z *stratą* wielką *dostatków*, a co największa, *zdrowia*, które w takim razie *alacriter* R.P. *consecrarunt*, uprzejmie podziękują.

Miedzy inszemi *zaczynemi cnotami*, iż i *clementia principis* wysokie *meretur* *elogia*, ichm. panowie posłowie o to *upraszać* K.J.M. będą, aby *ductus* pańską *łaskawością* jm.

⁸⁶⁹ Stanisław Witowski kasztelan sandomierski.

⁸⁷⁰ Kazimierz Leon Sapieha podkanclerzy litewski.

⁸⁷¹ Aleksander Koniecpolski chorąży koronny.

⁸⁷² Stanisław Koniecpolski kasztelan krakowski, hetman wielki koronny, zm. 1646 r.

⁸⁷³ Adam Hieronim Sieniawski starosta lwowski; Marek Sobieski starosta krasnostawski; Jan Sobieski starosta jaworowski.

⁸⁷⁴ Zapewne Samuel Karol Korecki starosta ropczycki, pułkownik, rotmistrz chorągwi husarskiej.

panu Teodorowi Bełzeckiemu przez inkwizycją (która etiam manifeste Regi conceditur) dopuścił suam expurgare innocentiam, o co i w senacie ichm. panowie posłowie instare mają, aby freti cives principis affabilitate et continentia większą w poddaństwie swym do pana brali żarliwość.

Jm. pan [Andrzej] Czermiński aby in suo desiderio, które do koła naszego wnosił, przez instancją ichm. panów posłów naszych był ukontentowany, zlecamy. Słuszną zaprawdę, aby na tak zniesionego z gruntu szlachcica R.P. miała swe respekty, któremu majątność pilawiecką wprzód wściekła nieprzyjacielska rabies, a potym i naszego zatoczenie obozu z gruntu zrujnowało.

Jm. pan Samuel Regowski iż znaczne w województwie naszym [1098] z chęci swej czynił odwagi, a mianowicie w dostaniu pewnego starynnego kozaka Kaliny, a dotąd żadnych prac i odwag swoich nagrody nie odniósł, ichm. panowie posłowie do K.J.M. przyczynić się mają, aby był czymkolwiek z łaski K.J.M. i R.P. ukontentowany.

Które artykuły zleciliśmy jm. panu marszałkowi koła terazniejszego naszego z pieczęcią i podpisem ręki jm. do grodu naszego podać imieniem naszym. Datum w kościele dominikańskim, na miejscu zwyczajnym sejmiku, die 11 octobris a. D. 1649.

Jan Sobieski starosta jaworowski, marszałek natenczas koła naszego sejmiku województwa bełskiego ręką swą

Locus sigilli

216. Sejmik relacyjny w Bełzie, 10 lutego 1650 r.

1. *Deklaracja posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego*

Vol. const., t. 4, vol. 1, s. 211.

Województwo bełskie, takie jako wołyńskie pozwala podatki⁸⁷⁵. Sejmik die 10 februarii [1650], cum approbatione laudi, które sobie na podatki uchwałą.

⁸⁷⁵ Województwo wołyńskie wyraziło zgodę na podatki: „dwoje podymne, salvis abiuratis desertorum et conflagratorum” (*Vol. const., t. 4, vol. 1, s. 211*).

2. *Uniwersał Jana Kazimierza pisany podczas obrad sejmu w sprawie ratyfikacji ugody zborowskiej – Warszawa, 12 stycznia 1650 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 237, s. 94-95 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 31 stycznia 1650 r. [feria 2 ante festum Purificationis Beatissimae Virginis Mariae proxima a. D. 1650].

Jan Kazimierz z łaski Bożej Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie, smoleńskie, czernihowskie, a szwedzki, gocki, wandalcki dziedziczny Król.

Oznajmujemy wszem wobec i każdemu z osobna, jakiejbykolwiek [osobie] stanu szlacheckiego, kozackiego i pospolitego, iż pokój z łaską Bożą powagą naszą królewską pod Zborowem postanowiony zgodnie, jednostajnie od wszystkiej R.P. na sejmie terażniejszym jest stwierdzony. A cokolwiek się działo podczas przeszłego zamieszania, które Pan Bóg dopuścił był, to wszystko w zapomnieniu wiecznym ma być. Wojsku naszemu zaporoskiemu wolności wszystkie są przywrócone i stwierdzone, które jako jest zordynowane od hetmana naszego zaporoskiego, tak ci wszyscy rejestrowi Kozacy w swoich wolnościach. Poddani już wszyscy, tak zamków i miast naszych, jako duchowni, pańscy, szlacheccy w zwykłym swoim poddaństwie i posłuszeństwie zostawiać mają. Wojsko też nasze koronne i cudzoziemskie, które w Ukrainie na stanowisko idzie, w zgodzie dawnej i konfidencyjnej aby z wojskiem naszym zaporoskim zostawało i dla przestrzegania pospolitego pokoju j.w. pana Adama z Brusiłowa Kisiela wojewodę generała ziem kijowskich, nowodworskiego i nosowskiego starostę, komisarza naszego, który w Kijowie obecnie rezydować będzie, naznaczyliśmy i onemu zupełną władzę dali przestrzegania pospolitego pokoju i uczynienia sprawiedliwości między wojskiem naszym koronnym a między wojskiem naszym zaporoskim. Aby tedy wszyscy ten pokój święty od nas postanowiony wiedząc, na stronę [95] wszystkie ^a i każdy do swego obościa tym uniwersałem naszym ^a. A przy tym surowie rozkazujemy, aby buntów żadnych wszczynać nie ważył się nikt, wiedząc o tym, iż wojsko nasze koronne i z zaporoskim spólnymi siłami, jako nieprzyjacielowi pogranicznemu, każdemu odpór dawać będą, tak wszelkie buntury uskramiać. Dan w Warszawie na sejmie walnym koronnym, dnia 12 miesiąca stycznia r. P. 1650, panowania królestw naszych polskiego 2, szwedzkiego zaś 3 roku.

Uniwersał o potwierdzeniu pokoju z wojskiem zaporoskim.

Jan Kazimierz Król

Locus sigilli maioris cancellariae Regni

^a zniszczona góra karty, brak jednego i części drugiego wersu

3. *Laudum sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 10 lutego 1650 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 237, s. 123-131 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Michał Stępkowski marszałek sejmiku w dniu 12 lutego 1650 r. [Sabbatho ante Dominicam Septuagesime proxima a. D. 1650].

LSB 1572-1668, s. 241-244.

My dygnitarze, urzędnicy, obywatele i rycerstwo województwa bełskiego, zjechawszy się na sejmik relationis do Bełza, na miejsce konsultacjom naszym zwyczajne, pro die 10 februarii w roku terażniejszym 1650, na termin i czas nam konstytucją sejmową naznaczony.

Z relacyjnej ichm. panów posłów naszych wzięliśmy wiadomość, iż lubo ze spustoszałych i przez nieprzyjaciela koronnego ledwie nie funditus zniesionych majątności naszych, mając wzgląd na wielkie in Regno expensa, to jest na zapłatę wojsku i na insze R.P. potrzeby, na których uspokojeniu salus patriae zawisła, pozwolili dać dwoje podymnego. Co my, pro rato et grato przyjąwszy, do egzakcyj tego dwojga podymnego uprosiliśmy jm. pana Stanisława Wierzbickiego, który według prawa zaraz praestitit iuramentum.

Zaczym patrząc na krótkość czasu, gdyż termin komisyj do zapłaty wojskowej na dzień 5 marca jest naznaczony, czas wybierania tego podymnego od aktu dnia dzisiejszego naznaczamy i przez dwie niedzieli oddać submitujemy się sub poenis in legibus [124] iuxta ^a constitutionem anni ^a desertatis et conflagratibus według juramentów w grodzie uczynionych ^a tego praecavebit, aby od subkolektorów ichm. poddani nasi żadnej nie ponosili depaktacyj, a tym, czego usus i prawo pozwala, kontentował się. W nagrodę zaś kosztu i prace w takiej usłudze braterskiej podjętej zwyczajne salarium, takie jakie i antecesorowie jm. miewali, pozwalamy. Z którym podymnym, wybrawszy je jako najprędzej, powinien będzie jm. pan poborca tam stawić się, gdzie mens constitutionis każe, osobiwie do Lublina na komisję, gdyż z tych podatków zapłata wojsku R.P. jest obmyślona.

Zabiegając zaś dalszym rzeczom i życząc tego, aby poddani nasi post tot aerumnas et calamitates czasów tych, których się szczęśliwszych za pomocą Bożą spodziewamy, odpoczęli i na potom od podatków przyszłych, jeżeli ich kiedy communis consensus ordinum, wygadając potrzebie R.P., pozwoli, wolni (mając gotowe in aerario województwa pieniądze) zostawali, tedy czopowe, które już było podczas sejmu terażniejszego ustało, powagą sejmiku naszego, constitutione Regni utwierdzonego, uchwalamy. Które się ma zaraz poczynąć, a trwać będzie do sejmu walnego warszawskiego konkludowanego sześciedzielnego.

Do administracyj tych podatków czopowych uprosiliśmy z pośród siebie jm. pana Stanisława Sarbiewskiego starostę grabowieckiego, jm. pana Jana Łychowskiego chorążego bełskiego, jm. pana Marcina Brzezickiego pisarza ziemskiego bełskiego, jm. pana Wacława Kaszewskiego. Którzy ichm. według juramentów w grodzie uczynionych każdego miasta burmistrzów wybierać mają to czopowe i temiz juramentami in termino calculationis quantitate summae likwidować powinni będą. Gratyfikując

zaś sumpty i prace in exactione ichm. panom administratorom, każdemu z ichm. po zł 300 na rok z tych podatków ofiarujemy.

Ale iż jeszcze niektórzy ich. panowie administratorowie czopowego przeszłego, jako jm. pan podkomorzy ziemie naszej⁸⁷⁶, jm. pan Aleksander Stanisław Bełżecki starosta bełski, jm. pan Stanisław Sarbiewski starosta grabowiecki, jm. pan Jan [125] [Łychowski chorąży bełski] ^a rachunku et de integro nie uiścili się, skąd [...] ^a residuitatis przy ichm. wiedzieć nie mogliśmy, przeto deputowaliśmy z pośrzedku siebie trzech ichm., jm. pana Marcina Brzezickiego pisarza ziemskiego bełskiego, jm. pana Mikołaja Łaszczę, jm. pana Krzysztofa Rajskiego, i daliśmy moc ichm. do wysłuchania kalkulacyjnej zupełnej. A gdy post expeditum negotium do nas powrócili, taką nam prace swej uczynili relacją. Iż jm. pan podkomorzy bełski, nie mogąc sam dla niesposobnego zdrowia huic actui adest, przez jm. pana [Władysława] Sistrzewitowskiego komornika granicznego, taką administracyjej swojej dał justyfikacją, że pro anno 1648 z Sokala propter iniquitatem temporum, które z woli Bożej na R.P. nastąpiły, nie wziął, tylko zł tysięcy. Z którego ichm. pannom zakonnym bełskim dał zł 600 za spólną sejmiku przeszłego zgodą. 400 pozostałe u siebie ofiarował się ex nunc oddać, ale my, patrząc nie bez żalu na takie klasztoru wyżej mianowanego przez nieprzyjaciela ruiny i na pocieranie cudzych kątów osób panięńskich Bogu na chwałę poświęconych, tymże ichm. pannom zakonnym na zbudowanie kościoła i klasztoru i te pozostałe zł 400 darowaliśmy. Co się zaś tknie roku 1649, tedy z miast do administracyjej swojej należących, to jest z Sokala, Stojanowa⁸⁷⁷, Strzemilcza⁸⁷⁸, Szczurowic⁸⁷⁹, Buska, Dobrotwora⁸⁸⁰, częścią dla zamieszkania i często tym traktem przechodzącego wojska, częścią zaś tot publicis Reipublicae distractus curis nic przez rok dotychczas nie wziął i przez tegoż jm. pana komornika z tym się deklarował, że nie życzył sobie więcej przy niesposobności zdrowia hoc deocupari negotio. W czym my, czyniąc dosyć desiderio jm., od tej egzakcyjej uwalniamy.

[126] ^a jm. zaś pan starosta grabowiecki z jm. panem chorążym bełskim dostateczną w perceptach swoich ^a i wszystkie sumy spokojnych lat wybrane, kiedy Respublica ardebat pace, jedne za asygnacyjami J.K.M., drugie za naznaczeniem jednostajnej zgody naszej marszałków sejmików naszych, tam gdzie R.P. potrzeba i województwa pro bono publico urgens wyciągała necessitas pooddawali, na co i documenta autentyczne pokazali. We dwóch jednak kwitach, to jest w jednym na 2 tys. ręką pana Piotra Chabrowskiego podpisanym, w drugim na 5 tys. od pana Jana Frencela kaprała gwardyjej K.J.M. pana, z pułku jm. pana oberstera Leskwana⁸⁸¹ gwardyjej dragońskiej danym, jm. pan chorąży evincere województwo submituje się. Natenczas zaś, kiedy

⁸⁷⁶ Janusz Prusinowski podkomorzy bełski.

⁸⁷⁷ Stojanów, m. w pow. bełskim (obecnie wieś Стоянів w rej. radziechowskim, obw. lwowskim, Ukraina).

⁸⁷⁸ Strzemilcze, m. w pow. buskim (obecnie wieś Стремільче w rej. radziechowskim, obw. lwowskim, Ukraina).

⁸⁷⁹ Szczurowice, m. w pow. buskim (obecnie wieś в Щуровичі w rej. radziechowskim, obw. lwowskim, Ukraina).

⁸⁸⁰ Dobrotwór, m. w pow. buskim (obecnie Добротвір w rej. kamioneckim, obw. lwowskim, Ukraina).

⁸⁸¹ Wł. Lessgewang, zapewne Johann Albrecht, szef regimentu dragonii.

żałosna w ojczyźnie naszej stała się metamorphosis, kiedy i nieprzyjaciel koronny województwo nasze ogniem i mieczem spustoszył i wojska niemałe jednym traktem idące wiele miast zniszczyli, ukazawszy to, co in ea calamitate ludzi ubogich wybrać mogli, o kwity generalne prosili, residuitatem przy sobie pozostałą deklarowawszy się zapłacić. Której ostawa u jm. pana starosty grabowieckiego ad actum diei hodiernae zł 529 i groszy 24 i jedna rata z Tomaszowa za ćwierć, która ex praestito burmistrzów juramento patebit. U jm. pana chorążego bełskiego pro anno 1649 z Rawy tylko roczne czopowe, które także przysięgą mieszczan weryfikować się będzie, bo insze miasta do administracyjej swojej przedtym należące, będąc deoccupatus dziełem rycerskim z chorągwią swoją w wojsku J.K.M., dał do szafunku jm. pana starosty bełskiego.

Ale my, nie chcąc w niepamięć puścić zasług jm. pana Mikołaja Łaszcza, który dosyć czyniąc desiderio braci i laudo sejmiku naszego, [127] ^a [...]tem zaciągu ^a proteścacyjami wielu ichm. panów obywatelów jest ^a przecie jednak spectando aequitatem, że z tą chorągwią województw naszych do boku J.K.M. stawiał się i przy pospolitym ruszeniu naszym pod Zborowem z wojskiem J.K.M. jako bonus civis patriae stawał, tedy przychylając się do przypowiedniego J.K.M. listu na też chorągiew danego, darowaliśmy jm. na kompanię żołd kwarciany kozacki i zleciliśmy jm. panu marszałkowi koła naszego, aby imieniem nas wszystkich dał na 3200 zł asygnacją z pieczęcią i podpisem ręki swojej do jm. pana starosty grabowieckiego i jm. pana chorążego bełskiego. Ale iż te retenta nie będą podobno mogły sumie od nas jm. panu Łaszczeni naznaczonej correspondere, tedy ciż ichm., ponieważ teraz są administratorami czopowego w województwie naszym, z pierwszych rat powinni będą czego nie dostanie zapłacić, a my to na potym przy porachowaniu w gotowych pieniądzech za ukazaniem kwitów przyjąć ichm. powinni będziemy.

Po takowej tedy kalkulacyjej i za dostatecznym dosyć uczynieniem tak jm. pana Stanisława Sarbiewskiego starostę grabowieckiego, jako i jm. pana Jana Łychowskiego chorążego bełskiego, nie inwalidując tem ewikcyjej wyżej wyrażonej, autoritate conventus moderni ichm. obuch i z potomkami za wszystkie lata aż do dnia dzisiejszego kwitujemy, sobie et posteritati o te przeszłe prowenta perpetuum w dochodzeniu onych imponendo silentium, a nadto i jm. panu marszałkowi koła naszego zleciliśmy, aby imieniem nas wszystkich z podpisem ręki swej dał kwit ichm. generalny.

Inszy zaś ichm., przy których retenta województwa zostawają, iż jedni magnis distracti propter bonum publicum curis, drudzy za niewiadomością do kalkulacyjej nie stanęli, deputowaliśmy z pośrodka siebie [128] ^a wcześniej tych ichm., którzy do rachunków należą, aby gdy 14 martii podczas roków sądowych do pana starosty zjadą i tam od wszystkich generaliter, tak jako i od pierwszych panów administratorów w osobie naszej rachunki odbierać będą.

Ciż ichm. panowie deputaci nasi post calculationem każdego, to, co się przy którym liquidu debiti pokaże, do siebie i depozytu swego odebrać i po zupełnym zapłaceniu dostateczny każdemu z ichm. kwit powinni będą dać, a te pieniądze ad primam Reipublicae occasione miasta inszych podatków, jeżeliby jakie uchwalone na potym były, za zgodnym naznaczeniem nas obywatelów województwa tego w schowaniu u ichm. ostawać mają.

A gdzieby który z ichm. panów retentorów tej uchwale zgodę braci wszystkiej i konstytucją sejmową utwierdzonej parere nie chciał, rachunku na terminie naznaczonym nie uczynił i pieniędzy do depozytu wyżej mianowanych ichm. panów deputatów nie oddał, tedy obviando temu, aby sumy pro urgenti patriae necessitate z ubogich poddanych wyciągnięte nie ginęły i nie na różnych dispersae miejscach, ale in aerario województwa publico zostawały, obraliśmy z pośrodku siebie jm. pana Stanisława Szczawińskiego wojskiego lubaczowskiego, województwa naszego instygatorem. Czego iż się dla dobra pospolitego za gorącą naszą instancją podjął, tedy stringimus fidem, honorem et conscientiam jm., aby uczyniwszy wprzód sam przed ichm. panami deputatami dostateczną z egzakcyjej podymnego rachubę i kwit post sufficientem satisfactionem odniósłszy, każdego z panów retentorów, przy których województwa tego lub z podymnego, lub z czopowego wybrane ostawają pieniądze, ad forum competens inter causas fisci pozwał. Do czego moc jm. autoritate moderni conventus nostri zupełną dajemy i prosimy, aby bez respektu żadnego, faworu nikomu nie czyniąc, każdego [129] ^a które anno 1649 ^a nie oddali czopowego, zaczyn iż tych miast administracją na tym zjeździe naszym jm. dla poważnych przyczyn swoich z siebie złożył, tedy i z temi miastami, które się tak specyfikują: Sokal, Stojanów, Dobrotwór, Strzemilcze, Szczurowice, Busk, agere in foro competenti i także ex convictis executionem urgere, i prawem jej dochodzić powinien będzie. Które sumy od retentorów wyciągnięte jm. pan instygator do rąk ichm. panom deputatom, praevia quietatione ichm., oddać będzie powinien.

A że ten jm. pana instygatora urząd, który za prośbą naszą wziął na się, bez wielkiej pracy być nie może, tedy gratyfikując onę zł 500 jm. u tychże ichm. panów deputatów, to jest u jm. pana pisarza ziemskiego bełskiego i u jm. pana Kaszewskiego, ofiarujemy. Które pieniądze jm. z tych sum, które od panów retentorów odbierać będą, za kwitem jm. pana Szczawińskiego instygatora naszego oddać ex nunc tenebuntur. A gdzieby takowych sum nic do rąk ichm. nie doszło, a jm. pan instygator, nie wziąwszy żadnej kontentacyjej, tych praw, które bez kosztu być nie mogą, nie zaczynał, zaczem zabiegając zwłoce sprawiedliwości świętej, ponieważ ciż ichm. panowie deputaci są administratorami czopowego terazniejszego, tedy z pierwszych rat te zł 500 dać jm. panu wojskiemu lubaczowskiemu powinni będą. Co za ukazaniem kwitów gotowych przy kalkulacyjej i pieniądzech przyjąć gotowiśmy. Lecz jeżeliby z wielą ichm. jm. panu instygatorowi prawa prowadzić o retenta przyszło, na co by koszt niemały ważył, tedy i takowej onego spezy z uszczerbkiem substancyjej mieć nie chcemy, ale za pierwszą zjazd naszego okazyją, że to onemu cum regratificatione słusznie nagrodzimy, po sobie pollicemur.

Nie godziło się na ostatek in dubium vocare i całości jm. pana Władysława Sierstrzewitowskiego [130] ^a podjął się na tym sejmiku, przeciwko któremu potem zaszył protestacyje, troje podymnego na żołnierza protunc uchwalonego wybierać, zaczem jm. consentientes te podatki de facto do rąk jm. pana egzaktora oddali, których tak twierdzi, iż wybrał z niektórych wsi i miast zł 7900, a protestantes zasię, przy których wiele braci stawało i dotychczas stawa, nic dotąd, zasadzając się przy prawie, nie dali i na te podatki nie pozwolili, ponieważ in Republica nic stanąć, tylko ex communi omnium consensu, nie może, zaczem consulendo w tej mierze reputacyjej jm., jako

civis w województwie naszym bene meriti i wiedząc o tym, iż wybrane pieniądze za asygnacjami J.K.M. jedne chorągwiom kwarcianym, drugie na zapłatę żołdu Tatarom oddał, naprzód do kalkulacyjnej równo z inszemi ichm. panami retentorami przypuszczamy. Którą w roki sadowe 14 martii w Bełzie przed ichm. panami deputatami wyżej mianowanymi powinien będzie exequi, iuxta praestita w grodzie in abiuratis et desertatis iuramenta i temież juramentami, jako wiele wybrał, próbować powinien będzie, salvo solito z wybranej sumy od tychże ichm. panów deputatów salario i sufficienti po porachowaniu quietatione.

W których pieniądzach z podymnego wybranych koekwować się nie podymnym, którego calamitas zniszczonych poddanych exigere nie pozwala, ale podatkami czopowemi teraz uchwalonemi, gdy tego postulabit necessitas zgodnie pozwalamy.

Przyniósł też suplikę sławetny Paweł, mieszczanin tomaszowski, do koła naszego, drugi Moszko Żyd i arendarz bełski, arendarze czopowego miast do administracyjej jm. pana chorążego⁸⁸² in anno 1648 należących, którzy niemałe pieniądze dawszy, dla nagłego nastąpienia nieprzyjaciela koronnego ledwie co wybrali, na co wyż pomieniony Paweł gotów był in facie województwa przysiąc, że więcej niż 500 zł nie wybrał, tedy mając wzgląd na znaczną tego ubogiego człowieka szkodę, zł 200 [131] ^a [dzie]kujemy, na co jm. pan ^a asygnacją do tego jm. pana administratora ^a Uhnów⁸⁸³ miasteczko ostawać będzie, którą ^a w rachunku w sumie przyjąć deklarujemy się. Moszko zaś Żyd, ponieważ personaliter nie stanął i dowodnej szkody swej nie mógł uczynić relacyi, do pierwszego zjazdu naszego onego zatrzymujemy.

Tę tedy jednostajną zgodę naszą jm. panu marszałkowi koła naszego z pieczęcią i podpisem ręki jm. do grodu naszego bełskiego podać zleciliśmy. Datum in Bełz, 10 februarii a. D. 1650.

Michał Stępkowski marszałek koła rycerskiego m.p.

Locus sigilli

^a górna część karty uszkodzona, fragment tekstu nieczytelny

4. *Protestacja Aleksandra Bełżeckiego starosty bełskiego przeciw posłom bełskim na sejm oraz z powodu niepodania do oblaty konstytucji sejmowych, w których wyznaczono termin sejmiku relacyjnego – Bełz, [10 lub 11] lutego 1650 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 237, s. 113 – oblata; w grodzie bełskim wniesiono 10 lub 11 lutego 1650 r.; brak daty oblatowania z powodu uszkodzenia górnej części karty, jednak laudum, przeciwko któremu manifestowano oblatowano w grodzie bełskim później, w dniu 12 lutego 1650 r.

⁸⁸² Jan Tomasz Łychowski chorąży bełski.

⁸⁸³ Uhnów, m. w pow. bełskim (obecnie Угнів w rej. sokalskim, obw. lwowskim, Ukraina).

Coram Gen. Gabriele Żuliński tribuno Buscensis, vicecapitaneo Belzensis et Gen. Paulo Popławski subdelegato Mag. Alexander Stanislaus in Bełzec Bełżecki loci praesentis capitaneus solenniter protestatus est et manifestatus contra Mag. et Gen. Stanislaum Sarbiewski capitaneum Grabowiecensem et Andream Thelephus, atque Joannem Sobieski capitaneum Jaworowiensem nuntios palatinatus praesentis Belzensis ad comitia Regni proxime celebratos designatos et missos, eo quia ipsi ut constitutiones Regni in comitiis generalibus Varsaviensis ad acta praesentia castrensia Belzensia ut porrigeretur non effecerunt, et ad hoc tempus eadem constitutiones in actis praesentibus non extant, ex quibus diem conventus particularis palatinatus Belzensis ad relationem faciendam appareret, ipseque conventus particularis palatinatus Belzensis sine praesentia sui et multorum incolarum palatinatus Belzensis est celebratus cum praeiudicium sui protestantis et aliorum multorum incolarum ubi negotia magna in eodem conventu particulari palatinatus Belzensis peragenda habent et habuerunt, itaque de invaliditate certorum articulorum contra multorum opinionem et in absentia multorum ex quo de eodem conventu ignorabatur. Qui articuli praecipue ratione ducillorum calculationum et alii postea specificabuntur et quovis in termino deducuntur eam manifestationem infert, offerendo se eandem in meliori forma porrecturum, verum quoniam non porrexerunt, ideo ex parte Gen. notarii praestitum est.

5. *Protestacja Aleksandra Bełżeckiego starosty bełskiego jako administratora czopowego, w sprawie niemożności wykonania obowiązku zebrania tego podatku z części miast województwa bełskiego – Bełż, [po 10] lutego 1650 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 237, s. 113-114 – oblata; w grodzie bełskim wniesiono 10 lub 11 lutego 1650 r.; brak daty oblatowania.

Coram Gen. Gabriele Żuliński tribuno Buscensis, vicecapitaneo Belzensis et Gen. Paulo Popławski subdelegato, Mag. Alexander Stanislaus in Bełzec Bełżecki loci praesentis capitaneus solennem manifestationem fecit, eo post quam articulos et laudum particularis palatinatus Belzensis [114] ^a ducillorum posuerit quod ^a vexilliferi oppidis et nomine ipsius Łaszczówka⁸⁸⁴, Magierów⁸⁸⁵, Płazów⁸⁸⁶, Rachanie⁸⁸⁷ et alii oppidis partem ipsi vexilliferum manifestantis exigere ducilla loco ipsius vexilliferatus posuisse [post], in eo quia in eisdem oppidis eadem ducilla non administraverunt de exactione earundem sunt quod omni tempore et loco est ve[...] neque ad calculum tenetur, praecavendo itaque indemnitati sui eam manifestationem infert.

^a tekst nieczytelny z powodu uszkodzenia górnej części karty

⁸⁸⁴ Łaszczówka (Nowy Łaszczów), m. w pow. bełskim (obecnie wieś w pow. tomaszowskim, woj. lubelskim).

⁸⁸⁵ Magierów, m. w pow. bełskim (obecnie Marepiv w rej. żółkiewskim, obw. lwowski, Ukraina).

⁸⁸⁶ Płazów, m. w pow. bełskim (obecnie w pow. lubaczowskim, woj. podkarpackim).

⁸⁸⁷ Rachanie, m. w pow. bełskim (obecnie w pow. tomaszowskim, woj. lubelskim).

6. Kwit deputatów sejmikowych dla Stanisława Szczawińskiego wojskiego lubaczowskiego z wybierania podatku podymnego – Bełż, 14 marca 1650 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 239, s. 61-62 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Stanisław Szczawiński wojski lubaczowski i były poborca podymnego województwa bełskiego; datacja oblaty uszkodzona.

LSB 1572-1668, s. 245-246.

My, niżej podpisani, czyniąc dosyć laudo sejmiku przeszłego relacyjnego, die 10 mensis februarii tu, w Bełzie, konstytucją sejmu przeszłego naznaczonego, zjechaliśmy tu do Bełża pro die 14 martii odbierać kalkulacje od ichm. panów retentorów publicznych województwa tego pieniędzy, różnemi czasy i na różnych sejmikach na R.P. potrzebę uchwalonych, o czym szerzej laudum mianowanego sejmiku relationis blisko przeszłego opiewa.

Na ten tedy czas między inszemi ichm. pany retentorami j.m. pan Stanisław Szczawiński wojski lubaczowski, poborca województwa bełskiego przeszłego trojga podymnego, podczas interregni laudo uchwalonego, pro die 15 iunii a. D. 1648 taki rachunek uczynił i pokazał nam kwity takowe.

Naprzód dał jm. panu podkomorzemu bełskiemu⁸⁸⁸ zł 12 tys., jm. panu chorążemu bełskiemu⁸⁸⁹ zł 8 tys., jm. panu Stefanowi Komorowskiemu zł 9 tys., [62] jm. panu łowczemu bełskiemu⁸⁹⁰ 9 tys., ojcom dominikanom bełskim zł 500. Salarium od tej gotowej sumy, którą oddał zł 1266. Miasto Tyszowce od zł 280, Korytnica⁸⁹¹ od zł 108, Lubaczów od zł 40. Te miasta przez dekret kapturowy bełski uwolnione. Grabowiec zł 100 przez libertacją, miasto Bełż z podatku podymnego zł 300, miasto Sokal od zł 175 sejmikiem uwolnieni. Które to sumy wzwyż mianowane, wszystkie in genere położywszy, wynoszą złp 40 779 i gr 20. A na ostatek reszty produkował nam banicyje, które pootrzymywał, to jest Busk nie oddał zł 840, Stojanów⁸⁹² 200, Bełż 55. Żydzi pogłównego na tymże sejmiku uchwalonego pierwszej raty zł 30 zostali winni, drugiej zaś raty zł 3 tys. Na różne wsi ukazał nam banicyje i registr onych, na których wsiach chałup 1030 nie dało, porachowawszy to uczyni zł 1545. Od popów 14, którzy na resztach zł 28, z Korczyna⁸⁹³, z Sielca Bieńkowego⁸⁹⁴ reszty zł 10. Suma reszty na tych banicjach, na których okazał nam 5868. Tedy my, wziąwszy takowy rachunek doskonały od jm. pana Stanisława Szczawińskiego wojskiego lubaczowskiego, poborce

⁸⁸⁸ Janusz Prusinowski podkomorzy bełski.

⁸⁸⁹ Jan Tomasz Łychowski chorąży bełski.

⁸⁹⁰ Hiacynt Woźuczynski łowczy bełski.

⁸⁹¹ Korytnica, m. w pow. horodelskim (obecnie w. Коритниця w rej. włodzimierskim, obw. wołyńskim, Ukraina).

⁸⁹² Stojanów, m. w pow. bełskim (obecnie w. Стоянів w rej. radziechowskim, obw. lwowskim, Ukraina).

⁸⁹³ Korczyn, w. w pow. bełskim (obecnie Корчин w rej. radziechowskim, obw. lwowskim, Ukraina).

⁸⁹⁴ Sielec Bieńkowy (Sielce Bieńkowe) w. w pow. buskim (obecnie Сілець w rej. kamioneckim, obw. lwowskim, Ukraina).

województwa bełskiego, onego i potomków jego we wszystkim sufficienter imieniem braci wszytkiej województwa bełskiego, kwitujemy i uwalniamy perpetuo et in suum. Działo się w Bełzie, die 14 martii a. D, 1650.

Marcin Mirż Brzezicki pisarz ziemski bełski i deputat do tych rachunków m.p.
Wacław z Wysokiego Kaszewski deputat do tych rachunków m.p.

Locus sigillorum

7. *Kwit wystawiony przez deputatów sejmikowych do rachunków dla Władysława Siestrzewitowskiego poborcy podatku podymnego – Bełż, 15 marca 1650 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 239, s. 42-43.*
LSB 1572-1668, s. 244-245.

My niżej podpisani wiadomo czynimy, komu należy wiedzieć, iż deputowani będąc z sejmiku relationis blisko przeszłego sejmu anni 1649, a sejmik relationis odprawował się anno 1650, Sabbatho ante Dominicam Septuagesimae, na słuchanie rachunków wszytkich retentorów, którzykolwiek publicam pecuniam województwa tego tractabant, zjechawszy się tu do Bełża według wolej braci, słuchaliśmy jm. pana Władysława Siestrzewitowskiego rachunków z trojga podymnego, które wybierał in anno 1649 według laudum die 11 iunii napisanego w Bełzie. Ale iż wielu ichm. obywatelów województwa tego na te podatki pozwolić nie chcieli i z wielu racyjej zanieśli protestacyje, przeto niezupełna i owszem, ledwie co tego trojga podymnego odebrał jm. pan Siestrzewitowski, jako rejestrami weryfikował, zł 7900 tylko, których ekspensa w konstytucyjej przeszłego sejmu dobrze wyrażono, tego tylko nie dołożono, z czyich rąk ta ostatnia suma do koekwacyjej przyjęta była.

Ten kwit imieniem województwa wszytkiej braciej naszej na wybrane 7900 zł dajemy. Która suma za wolą braterską województwa naszego tak się spendowała: naprzód na zapłatę żołdu chanowi tatarskiemu⁸⁹⁵ zł 4 tys., na chorągiew jm. panu [Mikołajowi] Łaszczowi zł 900, jm. panu chorążemu naszemu bełskiemu⁸⁹⁶ także 3100 zł według żołdu kwarcianego, o czym w konstytucyjej jest wzmianka. Taką tedy odebrawszy od jm. kalkulacyją, ten nasz kwit podpisany rękami naszymi dajemy jm. panu Władysławowi Siestrzewitowskiemu. Datum w Bełzie, 15 martii 1650.

Marcin Mirż Brzezicki pisarz ziemski bełski
Wacław z Wysokiego Kaszewski

Locus sigilli

⁸⁹⁵ Islam (Aslam) Girej chan krymski.

⁸⁹⁶ Jan Tomasz Łychowski chorąży bełski.

8. Kwit wystawiony przez deputatów sejmikowych do rachunków dla Aleksandra Stanisława Bełzkiego starosty bełskiego z administracji czopowego – Bełż, 15 marca 1650 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 239, s. 257-259 – oblata.

LSB 1572-1668, s. 245-246.

My niżej podpisani czyniąc dosyć laudum sejmiku przeszłego relacyjnego, die 10 februarii tu w Bełzie konstytucyją^a z ichm. panami retentorami, jm. panem starostą [bełskim]^a z administracyjnej czopowego pro anno 1649ª contractum pewne miasta od jm. pana, natenczas podstolego, a teraz chorążego bełskiego [Jana Łychowskiego] trzymał, mianowicie Lubaczów, Oleszyce⁸⁹⁷, Cieszanów⁸⁹⁸ za sumę zł tysiąc na rok zupełnych, czego nie dał, jeno zł 200 jm. panu podstolemu. Które 200 zł jm. pan chorąży położył w swojej kalkulacyjnej, a do siebie wziął jm. pan starosta z tych trzech miast zł 300, 500 zł nie dobrał dla nieprzyjaciela, który nastąpił. I zostawały te 500 zł przy miastach, a które przysięgą się odwiedli, że nie wybrali ani wybierać mogli i już więcej ab hinc czopowe to non currebat, aż ad diem 11 iunii in anno 1649, od sejmiku electionis pisarza ziemskiego bełskiego⁸⁹⁹, na którym laudo ichm. panowie administratorowie przywiedzeni, aby kontynuowali funkcję swoją i czopowe wybierali.

Tedy ichm. dla lepszego dozoru partiti sunt inter se miasta wszytkiego województwa. Jm. panu starościę dostały się miasta w administracyjnej: Bełż, Mosty⁹⁰⁰, Dobrotwór⁹⁰¹, Niemierów⁹⁰², Magierów⁹⁰³, Stary Łaszczów⁹⁰⁴, z których nie wziął ad actum sejmiku relacyjnego blisko przeszłego tylko zł 400. Do tejże administracyjnej dostały się jm. panu starościę krom tych wyżej mianowanych miast, z których zł 400 wziął, dostał się i Uhnów⁹⁰⁵, z którego wziął zł 400. Znowu do administracyjnej jm. pana starosty tegoż czasu dostały się miasta Lubaczów, Potylicz⁹⁰⁶, Płazów⁹⁰⁷, Oleszyce, Cieszanów, Narol⁹⁰⁸, Lipsko⁹⁰⁹, Rachanie⁹¹⁰. Z tych miast wziął zł 300. W ostatku tak mieszczanie,

⁸⁹⁷ Oleszyce, m. w pow. bełskim (obecnie w pow. lubaczowskim, woj. podkarpackim).

⁸⁹⁸ Cieszanów, m. w pow. bełskim (obecnie w pow. lubaczowskim, woj. podkarpackim).

⁸⁹⁹ W rzeczywistości 11 czerwca 1649 r. odbył się sejmik ekstraordynaryjny zwołany uniwersałem komisarzy sejmikowych (zob. wyżej).

⁹⁰⁰ Mosty (Mosty Wielkie, Augustów), m. w pow. buskim (obecnie Великі Мо́сти в rej. sokalskim, obw. lwowskim, Ukraina).

⁹⁰¹ Dobrotwór, m. w pow. buskim (obecnie Добротвір в rej. kamioneckim, obw. lwowskim, Ukraina).

⁹⁰² Niemierów, m. w pow. bełskim (obecnie w rej. jaworowskim, obw. lwowskim, Ukraina).

⁹⁰³ Magierów, m. w pow. bełskim (obecnie w rej. żółkiewskim, obw. lwowskim, Ukraina).

⁹⁰⁴ Łaszczów (Stary Łaszczów), m. w pow. bełskim (obecnie pow. tomaszowski, woj. lubelskie).

⁹⁰⁵ Uhnów, m. w pow. bełskim (obecnie Угнів в rej. sokalskim, obw. lwowskim, Ukraina).

⁹⁰⁶ Potylicz, m. w pow. bełskim (obecnie в. Потелич в rej. żółkiewskim, obw. lwowskim, Ukraina).

⁹⁰⁷ Płazów, m. w pow. bełskim (obecnie w pow. lubaczowskim, woj. podkarpackim).

⁹⁰⁸ Narol, m. w pow. bełskim (obecnie w pow. lubaczowskim, woj. podkarpackim).

⁹⁰⁹ Lipsko, m. w pow. bełskim (obecnie w. w pow. lubaczowskim, woj. podkarpackim).

⁹¹⁰ Rachanie, m. w pow. bełskim (obecnie w. w pow. tomaszowski, woj. lubelskim).

jako i Żydzi officiose probarunt iuramento, że więcej nie wybrali ani też dawali do rąk jm. panu staroście.

Suma tedy wszytkiej percepty jm. pana starosty tempore administrationis suae tego czopowego facit zł 1400, z których takową ukazał ekspensę jm. pan starosta. Dał do rąk jm. panu chorążemu zł 200, o czym wyżej, J.K.M. w obozie zł 600, na co skrypt pokazał J.K.M., że to ex publica contributione przyjąć miano. Jakoż pokazuje się, że w koekwacyjej napisano: „Na żołd chanowi⁹¹¹ województwo bełskie dało 4 tys., pan poborca nasz dał 3600 zł, od jm. pana starosty zł 400 województwo złożyło”. To wszytko uczyni in summa 1400 złp.

Zostanie się tedy reszty przy jm. panu staroście zł 900, które ad primam requisitionem województwa oddać submituje się, na co i skrypt ręką swą podpisany dał. Taką tedy odebrawszy od jm. pana starosty bełskiego kalkulacyją i mając ją pro sufficienti et reali calculatione, bo i juramentami arendarzów, którzy z rąk jm. trzymali, potwierdza się, dajemy ten kwit jm. vigore laudi o tym sanciti. Działo się w Bełzie, 15 martii a. D. 1650.

Marcin Mirż Brzezicki pisarz ziemski bełski m.p.
Wacław Kaszewski m.p.

Locus sigilli

^a uszkodzona karta

9. *Protestacja grupy urzędników i szlachty województwa bełskiego przeciwko posłom bełskim na sejm z powodu braku oblaty konstytucji i niektórym ich postanowieniom – Bełż, 17 marca 1650 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 237, s. 255-257 – oblata; w grodzie bełskim wniesiono w dniu 17 marca 1650 r. [feria 5 post Dominicam Reminiscere Quadragesimalem proxima a. D. 1650].

LSB 1572-1668, s. 246-247.

Nobilitas palatinatus Belzensis contra nuncios protestatur.

Ad officium actaque praesentia castrensia capitanealia Belzensia personaliter venientes Gen. Alexander a Komorow Komorowski subiudex et Martinus Mirż Brzezicki notarius terrestres Belzenses, atque Vladislaus Siestrzewitowski camerarius granicialis palatinatus Belzensis ac Jarosius Lipski tribunus Horodlensis, Gabriel Żuliński tribunus Buscensis, vicecapitaneus officii praesentis, et Stanislaus Szczawiński tribunus Lubaczoviensis, suis et totius palatinatus Belzensis incolarum status equestris nominibus protestati sunt contra nuncios eiusdem palatinatus Belzensis. Ratione per ipsos non habentes in commissis subditus excessivos decreta lata in quovis punctu

⁹¹¹ Islam (Aslam) Girej chan krymski.

dependentis ratione statuitionis subditos excesivos lata in volumen constitutionum Regni inscribi permissionis, constitutionesque Regni ad acta ut porrigerentur non effectiois. Quam protestationem [256] suam ad officium actaque praesentia castrensia capitanealia Belzensia personaliter accedentes Gen. et Nob. Aleksander a Komorow Komorowski subiudex et Martinus Brzezicki Mirz notarius, officiales terrestres Belzenses, Gabriel Żuliński tribunus Buscensis, vicecapitaneus loci praesentis, Jacobus Micowski de Micow tribunus Grabowiecensis, Hieronimus Lipski Horodliensis, Stanislaus Szczawinski [Lubaczowiensis] tribuni, Vladislaus Siestrzewitowski camerarius granicialis palatinatus Belzensis, tum Valentinus Mirecki, Christophorus Komorowski, Andreas Czyżowski nomine Andreae Turski, Stanislaus Stoiński, Samuel Komorowski, Stephanus Sitański, Stanislaus Jabłoński, Olbrycht Joannes Świżyński, Stephanus Stepkowski, Joannes Rudnicki nomine Nob. Niemiera scribere ignoranti, Paulus Chodorowski, Joannes Suchodolski, Samuel Suchodolski, Stephanus Sobieszczański, Joannes Komorowski, Casimirus Micowski, idem nomine Stanislai Krasowski, Wojciech Gujski suis et totius nobilitatis palatinatus Belzensis nominibus solenniter coram eodem officio praesenti castrensi Belzensi in et contra Mag. et Gen. Stanislaum a Sarbiewo Sarbiewski Grabowiecensem, Korytnicensem, Joannem Sobieski Jaworowiensem capitaneos, nec non Andream Telephus, nuncios de palatinatu nostro Belzensi pro comitiis Varsaviensibus novissime celebratis et expeditis electos, protestati sunt et manifestati ideo, quod ipsi accepta in se functionem officii sui nunciatus, inhaerendo protestationi anteriori per Mag. Alexandrum Stanislaum Bełżecki capitaneum loci praesentis ratione infrascriptorum factae, constitutiones Regni in comitiis generalibus Regni Varsoviensibus proxime praeteritorum laudatas ad acta officii praesentis ut porrigerentur non effecerunt. Unde leges sancitas sciri non poterant, postquam autem ad manus nobilitatis pervenerit et nobilitati innotuit contra laudum in conventu particulari palatinatus Belzensis constitutionibus Regni approbatum in anno 1648 proxime praeterito ratione statuitionis subditorum inculpatis per ipsos tempore interregni sub nomine [257] Kosakorum domorum nobilium depopulatorum in eisdemque rerum omnium expilatorum pro facienda executione in terminis querellarum severe sancitum, non habentes sibi ea in commissis, imo privata autoritate sua in conventu generali Varsaviensi proxime praeterito statuitionem subditorum excessivorum decretaque sua ipsis lata et promulgata et in quovis punctu et gradu iuris dependentes ad decissionem futuri conventi generali post biennium celebrandi suspendendos esse consentierunt, vel etiam per iniuriam suam contra que debitum officii sui nunciatus in volumen constitutionum Regni inscribi permiserunt. Proinde suprascripti officiales terrestres Belzenses, praecavendo indemnitati suae et totius nobilitatis palatinatus Belzensis, contra memoratos nuncios palatinatus sui Belzensis ratione suprascriptorum iterum atque iterum manifestantur et protestantur. Salva nihilominus eiusdem protestationis melioratione et autione, si id exigentia huius poposcerit negotii toti nobilitati palatinatus sui Belzensis tempore et loco suis plene reservata.

10. *Manifestacja szlachty bełskiej podczas okazowania pospolitego ruszenia z powodu nieobecności wojewody, kasztelana i urzędników – Bełż, 25 kwietnia 1650 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 237, s. 643-645 – oblata; w grodzie bełskim wniesiono w dniu 25 kwietnia 1650 r. [feria 2 post Domincam Conductus Paschae proxima a. D. 1650].

LSB 1572-1668, s. 247-248.

Lustratio palatinatus Belzensis.

Ad officium actaque praesentia castrensia capitanealia Belzensia personaliter venientes Gen. et Nob., inhaerendo legibus Regni de lustratione nobilium sancitis, solenniter quaesti et manifestati sunt, quia ipsi coram Mag. palatino, castellanis et aliis dignitaris palatinatus praesentis Belzensis parati erant sese lustrari, verum quoniam non comparuerunt. Ideo de diligentia sua coram officio praesenti demonstrant.

[1] Gen. Michael Sępkowski, [2] Paulus Wielowicki, [3] Stanislaus Łychowski, [4] Jacobus Grochowski suo et Nob. Valeriani Iwiński nomine, [5] Stephanus Jabłoński, [6] Bartholaemeus Olszowski, [7] Mathias Stanislaus Jasiński, [8] Mathias Skomorowski, [9] Martinus Obłapski nomine Mag. palatinae Posnaniensis de Steniatyn, [10] Stephanus Tyszka, [11] Alexander Rokicki nomine parentis sui, [12] Nob. Kosucki nomine Gen. Stanisłai Szczawiński tribuni Lubaczoviensis, [13] Alexander Rokicki nomine Gen. Kiliani Śliwnicki, [14] Joannes Rusicki nomine Gen. Francisci Serny, [15] Alexander Rudnicki nomine Gen. Annae Dobrzycka et filii ipsius, [16] Gen. Joannes Rusiecki de Telatyn generosae Piasecka de Telatyn, [17] nomine ipsius Krupski, [18] Nicolaus Małaczyński de Telatyn, [19] Joannes Krupski nomine Gen. Joannis Bazylik Despot, idem nomine Gen. Joannis Oleśnicki, [20] Gen. Stephanus Sępkowski, [21] Christopherus Szeptin nomine Gen. Sigismundi Bielański, [22] Joannes Russian de Posadów, [23] Grabianka de Łochowce, [24] Andreas Rzewuski nomine Gen. Marci Olewnicki, [25] Simon Ostrowski nomine Gen. Venceslai Rakowski, idem nomine Gen. Stadnicka, [26] Albertus Kamiński nomine Joannis Gorajski, [27] Joannes Oski nomine Bogusłai Gorajski, [28] Georgius Sierakowski, [29] Albertus Kamiński nomine Samuelis Wnorowski, idem nomine Podorecka de Siemnice, [30] Joannes Skulimowski nomine Pauli Chodorowski, [31] Bartholomeus Kurdwanowski nomine Gabrielis Drużbic, [32] Stanislaus Jastrzębski nomine Christopheri Żuliński, idem nomine Stephani Żuliński, idem nomine Jarosłai Żuliński, idem nomine Andreae Żuliński, [33] Stanislaus Krasowski, [34] Samuel Wąsicki nomine Jacobi Gnoiński, idem nomine Catharinae Badowska, idem nomine Dorotheae Zbicka, idem nomine Annae Domaracka, [35] Nicolaus Purzycki nomine Zawadzki de Posadów, idem nomine Pierzchlejski de Radków, Nicolaus Purzycki nomine Gen. Stephani Purzycki fratris sui, [36] Martinus Zawisza nomine Gen. Gabrielis Romanowski, [37] Hieronimus Drozdowski nomine Gen. Andreae Młocki, [38] Stanislaus Wolski nomine Gen. Olbrachti Więckowski, [39] Joannes Osiński nomine Gen. Georgii Rudnicki, idem nomine Gen. Stanisłai Ścibor, [40] Thomas Lejkowski nomine Joannis Skarbek, [41] Alexander Grusecki, [42] Adamus Pawłowski, [43] Christopherus Witkowski nomine Joannis Suchodolski, [44] Martinus Cieszkowski nomine Petri Wrzeszcz de Rekliniec, [45] Jacobus Popławski, [46] Severinus Łapczyński nomine Gen. Kurzyński, nomine

Petri Stankar, [47] Alexander Łada, [48] Tobias Pietrzycki nomine Gen. Zophiae de Kędzierzawice Łaszczowa, [49] Joannes Czarnołoski nomine Gen. Eufrosinae de Modryń Wojnina pincerna Belzensis, [50] Petrus Radomski nomine Gen. Hieronimi Lipski tribuni Horodliensis, [51] Joannes Szypiński nomine Gen. Catherinae de Łaszczów Łaszczowa de oppido Florianów, [52] item Nob. Mathias Frykowski nomine Mag. Stanisłai a Głogowiec Głogowski capitanei Buscensis, [53] Nob. Petrus Podorecki Dusza, [54] Mathias Frykowski nomine Gen. Ubyszów, idem nomine Gen. Annae Żyrzyńska, Gen. Andreae Żyrzyński consortis legitimae, [55] Baltazar Brudziński, [56] Franciscus Żukowski nomine Gen. Hedvigis Gołębiowska, idem nomine Stanisłai Gołębiowski, [57] Joannes Przepiórka nomine Gen. Elizabethae Przepiórczyna, [58] Dramiński, [59] Ołtarzewski, [60] Gen. Paulus Ołtarzewski, [61] Petrus Russian, [62] Mathaeus [645] Wiszniewski, [63] Gen. Sigismundus Ubysz, [64] Nob. Andreas Osmolski nomine Christopheri Rajski, [65] Paulus Czarnocki nomine Gen. Georgii Zawadzki, [66] Alexander Kulparkowski nomine Gen. Adami Wydźga, idem nomine Nicolai Karnicki, [67] Joannes Sienkowski nomine Gen. Joannis Skrzetuski, idem nomine Gen. Joannis Rydzewski, idem Alberti Rydzewski nomine, idem nomine Zaleski, [68] Joannes Nowacki nomine Gen. Pauli Stępkowski, [69] Nob. Adamus Michael Olszanowski nomine Gen. Simonis Bielicki, [70] Joannes Czarnocki nomine Joannis Włostowski, idem nomine Gen. Woźuczynski venatoris Belzensis, [71] Stephanus Sitański, [72] Alexander Sierakowski nomine Gen. Vencesłai Kaszewski, [73] Petrus Kozuchowski nomine Gen. Francisci a Bełżec Bełżecki, [74] Alexander Zaleski nomine Gen. Joannis Łychowski vexilliferi Bełzensis, idem nomine Gen. Stephani Nowosielecki, [75] Joannes Dolimański nomine Gen. Andreae Klusowski [et] Nicolai Rulikowski, [76] Stephanus Łada et Grzegorzewicz nomine Gen. Anna Sklińska, [77] Stanislaus Jaślikowski, [78] Nicolaus Błażejewski nomine Gen. Andreae Chamiec bonorum villae Szlatyn famulus, [79] Andreas Podkrojowski nomine Gen. Petri Stoiński, [80] Sigismundus Casimirus Gujski, [81] Petrus Russian, [82] Joannes Kurzapski nomine Gen. Dąbska, idem nomine Marci Mirecki, [83] Petrus Russian, [84] Samuel Siestrzewitowski nomine Gen. Annae de Romanów Leszczkowska, [85] Joannes Wróblewski nomine Andreae Czermiński, [86] Stanislaus Lakowski nomine suo et Gen. Constantini Modryński, idem nomine Gen. Blasii Horyszewski, [87] Samuel Komorowski atque [88] Thomas Komorowski, [89] Gen. Stanislaus Wierzbicki, [90] Gen. Nicolaus Mirecki, [91] Christopherus Mukański nomine Gen. Stadnicka, [92] Martinus Żurowski nomine Gen. Martini Skurzewski, [93] Joannes Rogucki nomine Gen. Horyszewska, olim Gen. Stanisłai Horyszewski consortis relictae, [94] Philon Kozicz, [95] Nicolaus Pośęcki nomine capitanei Ciechanoviensis et [96] Casimirus Dunin nomine Gen. Zophiae Duninowa parentis suae, [97] Stanislaus Litoborski ex palatinatu Volhyniae, [98] Stephanus Sobieszczański, [99] Nicolaus Rudnicki nomine Sigismundi Latyczyński bonorum villae Przeworsk, ratione quorum omnium iterum atque iterum lidem eidem omnes protestantur et manifestantur.

217. Sejmik deputacki w Bełzie, 12 września 1650 r.

Nie odnaleziono informacji o sejmiku, deputat nie jest znany.

218. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 7 listopada 1650 r.

Uchwał tego sejmiku nie odnaleziono.

1. Informacja o posłach

Posłowie województwa bełskiego zostali wybrani. Jedynym znanym posłem bełskim był Stanisław Sarbiewski starosta grabowiecki – zob. S. Ochmann-Staniszevska, Z. Staniszevski, Sejm Rzeczypospolitej za panowania Jana Kazimierza Wazy. Prawo – doktryna – praktyka, t. 2, Wrocław 2000, s. 369.

2. Uniwersał Jana Kazimierza w sprawie wypłaty sum pieniężnych z dóbr królewskich i duchownych zamiast prowiantu na wojsko – Warszawa, 8 lipca 1650 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 238, s. 382-383 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Jakub Szalański w dniu 18 lipca 1650 r. [feria 2 post festum Divisionis Sanctorum Apostolorum proxima a. D. 1650].

Jan Kazimierz z łaski Bożej Król Polski, wielkie ksiązę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie, smoleńskie, czernihowskie, a szwedzki, gocki, wandalcki dziedziczny Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, a osobliwie dygnitarzom, urzędnikom, starostom, dzierżawcom wszystkim koronnym, uprzejmie i wiernie nam miłym, oznajmujemy.

Podaliśmy byli niedawno przez uniwersały nasze per modum persuasionis dzierżawcom dóbr naszych, aby byli pro hac tantum vice, na zatrzymanie żołnierza w obozie dali z łanu po zł 6 z przyczyn w tymże uniwersale naszym wyrażonych, cośmy perswadowali, presuponując, iż według umowy z nami miał j.w. kasztelan krakowski, hetman wielki koronny⁹¹² obóz zawrzeć prędzej i wcześniej, ale mając od niego wiadomość, że dla słusznych przyczyn wojska gromadzić nie będzie, aż 10 augusti, gdzie już żołnierzowi wyżywienie snadniejsze będzie, a tymczasem żołnierz na stanowiskach zostawa,

⁹¹² Mikołaj Potocki kasztelan krakowski, hetman wielki koronny.

już tego prowiantu, któryśmy tylko proponowali, teraz na żołnierza nie potrzebujemy. Jednak, iż konstytucją sejmu blisko przeszłego⁹¹³ postanowiony jest żołnierzowi, aby zawsze przy Ukrainie sub disciplina militari zostawał, wydajemy te uniwersały nasze, napominając, aby z dóbr w tejże konstytucyjnej pomienionych, pieniądze do poborców oddawano po zł 6 z włóki, to jest na żołnierza kwarcianego po kopie, a na wojsko ekstraordynaryjne, którego jest tyle dwoje i po dwie kopy. Które pieniądze mają wybierać poborcy każdego województwa, ziemi i powiatów swoich, z których zaś dóbr wydano za pierwszymi uniwersałami naszymi po zł 6 z łanów, teraz już wydawać nie powinni i od tego mają być wolni. A pisarze nasi skarbowi, którzy to wybierać powinni będą oddać do ręki prowiant magistrów abo poborcom na dzień Św. Michała [29 września], jako i drudzy poborcy podług konstytucyjnej dawać będą. Napominamy i powtóre, aby wcześniej poborcy nasi te pieniądze jako najprędzej wybrali i one z dóbr naszych wydawane były, o co już osobliwymi listami naszymi stanu duchownego żądać będziemy.

Który uniwersał aby podług zwyczaju do akt był wpisany i przez woźnego publikowany. Dan w Warszawie, dnia 8 miesiąca lipca r. P. 1650, panowania naszego polskiego 2, a szwedzkiego 3 r.

Jan Kazimierz Król

Locus sigilli maioris cancellariae Regni

3. *Uniwersał Jana Kazimierza zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 7 listopada 1650 r. – Bielsk, 20 września 1650 r.*

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 238, s. 924-926 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 17 października 1650 r. [feria 2 post festum Sanctae Hedvigis Electae Viduae proxima a. D. 1650].

Inne rękopisy: **Rp. 2** CDIAUL, Fond 3, Opis 1, 22, s. 43-44 – oblata; w grodzie buskim oblatował Gen. Joannes Rylski w dniu 18 października 1650 r. [feria 3 post festum Sanctae Hedvigis Viduae Electae proxima a. D. 1650 r.]; **Rp. 3** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 86, s. 1013-1014 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatowano w dniu 22 października 1650 r. [Sabbatho ante festum Stanctorum Simonis et Judae Apostolorum proximo a. D. 1650].

Druk w: Jakuba Michałowskiego wojskiego lubelskiego [...] księga pamiętnicza, s. 564-565; AS 1633-1668.

⁹¹³ Konstytucja sejmu 1650 r. „Disciplina militaris” (Vol. const., t. 4, vol. 1, t. 1, s. 229).

219. Sejmik relacyjny w Bełzie, 16 stycznia 1651 r.

1. Deklaracja posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego

Vol. const., t. 4, vol. 1, s. 234.

Województwo bełskie iako województwo wołyńskie⁹¹⁴. Sejmik pro die 16 ianuarii [1651], na którym laudum de modo contribuendi namówią i poborcę obiorą, approbatur. A tę sumę za asygnacjami, na każdą ćwierć roku po półośma tysiąca, wydawać będą.

2. Uniwersał Jana Kazimierza wici jedne za dwoje na pospolite ruszenie – Warszawa, 5 stycznia 1651 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 239, s. 105-107 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Hieronim Rakowski dworzanin J.K.M. w dniu 25 stycznia 1651 r. [feria 4 post festum Sanctae Agnethis Virginis et Martyris a. D. 1651].

Druk w: Jakuba Michałowskiego wojskiego lubelskiego [...] księga pamiętnicza, s. 604-605 – tam błędnie podana w nagłówku data 25 stycznia 1651 r.; AS 1633-1668.

3. Laudum sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 16 stycznia 1651 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 239, s. 47-51 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Jan Lipski [1651].
LSB 1572-1668, s. 248-250.

[48] My dygnitarze, urzędnicy, obywatele i rycerstwo województwa bełskiego, zjechawszy się na sejmik relationis do Bełza, na miejsce konsultacyjom naszym zwyczajne, pro die 16 ianuarii w roku terażniejszym 1651, na termin i czas nam konstytucją sejmową naznaczony, z relacyjej ichm. panów posłów naszych wzięliśmy tę wiadomość, iż województwa wszystkie in Republica, widząc et considerantes in tanto casu et calamitate miłą ojczyznę, pewne sobie ad tam subita mała uchwalili podatki, które województwa nie są od nieprzyjacielskiego inkursu i potencyjnej zniesione więcej, a które zaś zniszczone mniej podatków zaciągnęli na się.

Miedzy którymi województwo nasze, lubo przez insult nieprzyjacielski wielkie odniosło zniszczenie i prawie enervatis viribus ad succurendum patriae nie chce deesse,

⁹¹⁴ „Województwo wołyńskie trzydzieści tysięcy pozwala do skarbu, lub za assygnacjami skarbowemi oddać” (*Vol. const., t. 4, vol. 1, s. 233*).

ale powinna miłość et candorem oświadczać i teraz hoc zelo przyjęło na się in vim podatków na sejmie uchwalonych zł 30 tys. na cały rok, co uczyni na każdą ćwierć po półósma tys. zł. Na który to podatek uchwaliliśmy troje podymnego salvis abiuratis et desertatis. Ad exactionem tedy tego trojga podymnego uprosiliśmy jm. pana Piotra Pawłowskiego, który inhaerendo iuri publico powinien uczynić jurament, a salarium jm. zwyczajne incumbit, respektem którego od kwitów nie więcej nad 3 gr brać powinien. Czas wybierania tego podatku ad ultimam februarii in anno praesenti.

Zostają też pewne długi, jako to rotmistrzom naszym, jm. panu Hiacyntowi Woźuczynskiemu łowczemu bełskiemu zł 4333 i gr 10, jm. panu Stefanowi Komorowskiemu także zł 4333 i gr 10. Które to pieniądze jm. pan poborca [49] terazniejszy na zapłacie nie żołdu kompaniom ichm. do rąk ichm. panom rotmistrzom oddać powinien.

A iż trzeci rotmistrz nasz, godnej pamięci jm. pan Jan Łychowski podkomorzy województwa naszego decessit fatis nie czyniąc rachunku z czopowego jeszcze ab anno 1648 ad annum 1651, tedy żołd na kompanią jm. zatrzymujemy do uczynienia kalkulacyjnej, którą potomkowie nieboszczyka powinni uczynić najdalej intra decursum februarii in anno praesenti, a subkolektorowie nieboszczykowscy powinni stanąć do kalkulacyjnej za obwieszczeniem przez uniwersał jm. pana łowczego bełskiego pod winami w prawie opisanemi. A ten rachunek czynić powinni potomkowie przed ichm. od nas uproszonymi, jm. panem pisarzem ziemskim bełskim⁹¹⁵ i jm. panem Wacławem Kaszewskim. Jeżeli się to pokaże z kalkulacyjnej, że więcej zostawa sumy z czopowego, niżeli żołd na kompanią jm. należyty wynosi, tedy tenentur to ichm. potomkowie nieboszczykowscy oddać ichm. wzwyz mianowanym, a in quantum by zaś nie dostało tej sumy, tedy residuum summae do pomienionej zapłaty chorągwie nieboszczyka jm. pana podkomorzego należące oddać powinniśmy z podatków na tym sejmiku uchwalonych.

A że tenże pomieniony jm. pan podkomorzy był administratorem czopowego, iż teraz to officium vacat post decessum jm., tedy na to miejsce uprosiliśmy jm. pana Michała Stępkowskiego, aby z miast administracyjnej jm. należytych wybierał, począwszy od tej ćwierci, na której potomkowie nieboszczykowscy w kalkulacyjnej staną. Ci zaś ichm. panowie administratorowie, którzy ad praesens administrują, powinni uczynić rachunek die 20 februarii in anno praesenti przed jm. panem podczaszym bełskim, jm. panem Michałem Stępkowskim. Tu w Bełzie termin rachunku, a to dlatego, aby się wiedziała certitudo summae, która będzie należała do zapłacenia sumy 30 tys. zł na sejmie terazniejszym uchwalonych.

Z której sumy za asygnacją jm. pana podskarbiego koronnego⁹¹⁶ zleciliśmy dać z pierwszej raty podatków przez nas uchwalonych jm. panu Janowi Rakowskiemu [50] rotmistrzowi J.K.M. zł 4388 i gr 10 na chorągiew kozacką, co jm. pan poborca terazniejszy oddać ma. A iż wzwyz pomienionym ichm. panom rotmistrzom naszym residuum zasług na kompanią ichm. należy, tedy te obmyślimy, da Pan Bóg, na przyszłym sejmiku elekcyjnej deputata. Tamże koekwacyja podymnym przez jm. pana Władysława Siestrzewitowskiego wybranym ma być namówiona z tymi, co nie dawali.

⁹¹⁵ Marcin Mirz Brzezicki pisarz ziemski bełski.

⁹¹⁶ Bogusław Leszczyński podskarbi wielki koronny.

Iż też jest dług u potomków nieboszczyka jm. pana Janusza Prusinowskiego podkomorzego bełskiego objaśniony trzema laudami zł 10 tys. plus minus, tedy uprosiliśmy jm. pana wojskiego lubaczowskiego⁹¹⁷, aby dochodził tej retenty et urgeat executionem finalem i wszytkich retentores, tak czopowego, jako podymnego, podał na delacie (exceptis successoribus nieboszczyka pana Jana Łychowskiego podkomorzego bełskiego, gdyż są in expectatione zasług chorągwi jm. powinnych). Jm. panu wojskiemu lubaczowskiemu na dochodzenie tych retent laudo praeterito naznaczone zł 500 u ichm. panów administratorów czopowego zleciliśmy odebrać jako najprędzej. A cokolwiek wyda na ekspensa prawne, tedy za likwidacją rejestru oddać obiecujemy.

Więc na przeszłym sejmie uchwalony był podatek na hibernę żołnierzowi po zł 6 z łanu ze wszytkich województw, do którego podatku wybierania uprosiliśmy jm. pana Stanisława Wierzbickiego cześnika bełskiego, aby był ten podatek z województwa naszego bełskiego wybrawszy iuxta mentem constitutionis, za asygnacyami skarbowemi do prowiant-magistrów oddał. Że tedy ta hiberna do skutku swego nie przyszła i żołnierz na zimę za asygnacyami w. jm. pana krakowskiego, hetmana wielkiego koronnego⁹¹⁸ na zimowisko w województwie naszym stanął, tedy cokolwiek wybrał przerzeczony jm. pan poborca i cześnik bełski za deklaracją R.P. wszytkiej na sejmie blisko przeszłym dwuniedzielnym uchwalonyj przez ichm. panów posłów województwa naszego, wszystko to do rąk tychże ichm. panów posesorów wszytkich dóbr J.K.M. i duchownych, także miast, miasteczek oddać powinien.

A że na niektórych [51] retentorach w grodzie bełskim banicyje pootrzymywał o nieoddanie tego łanowego, tych wszytkich ex nunc kwitować pomieniony jm. pan poborca ma. Za takowym tedy dosyć uczynieniem i oddaniem pieniędzy od wszelkiego impedymentu skarbu R.P. i sądu wszelakiego wolny zostawać będzie, co jm. praesenti laudo aprobowujemy. Za prace zaś, koszty i usługę pomienionemu jm. panu poborcy tośmy darowali in recompensam, co jm. od popów wybrał.

Moszek, Żyd bełski, będąc arendarzem czopowego bełskiego, do rąk jm. pana Jana Łychowskiego chorążego natenczas bełskiego dał zł 700, które in calculatione położył jm. pan Łychowski, że tylko 360 wybrał ten Żyd, a 340 nie dobrał dlatego, że per laudum województwa anni 1649 uwolniliśmy mieszczany propter servatam fidem od czopowego na pewny czas. Tedy ichm. panowie administratorowie przerzeczonemu Żydowi wrócić powinni.

Tę tedy jednostajną zgodę naszą jm. panu marszałkowi koła naszego z podpisem ręki jm. i pieczęcią do grodu naszego bełskiego podać zleciliśmy. Datum in Bełz, 16 ianuarii a. D. 1651.

Jan z Lipiego Lipski starosta tarnogórski, marszałek sejmiku relationis województwa bełskiego

Locus sigilli

⁹¹⁷ Stanisław Szczawiński wojski lubaczowski.

⁹¹⁸ Mikołaj Potocki kasztelan krakowski, hetman wielki koronny.

4. *Atestacja dla Aleksandra Komorowskiego podsędka bełskiego w sprawie jego protestu dana przez sejmikującą szlachtę – Bełż, 16 stycznia 1651 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 239, s. 103-104 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Walenty Łysiński sługa Gen. Tomasza z Karnkowa Jankowskiego sędziego ziemskiego bełskiego w dniu 23 stycznia 1651 r. [feria 2 post festum Sanctae Agnethis Virginis et Martyris proxima anno 1651].

My dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo województwa bełskiego, zjechawszy się do Bełża na sejmik relationis nam konstytucją sejmową na dzień dzisiejszy naznaczony, usłyszeliśmy wielu braci naszej ustnie i przez listy protestacje przeciw jednemu z sądu ziemskiego, z przyczyn pewnych, mianowicie jm. panu podsędkowi bełskiemu, iż mu się sądzić dać nie chcą. Przeto z pewnych respektów w laudum nie pisząc tego, zlecieliśmy panu marszałkowi koła naszego [104] dać tę atestację, indemnitati zabiegając panów sądowych. Drugichże roków ziemskich sądzić nie mogą, iż pierwszej eksperiencją iure contradicentes inter causarum officii w Trybunale z tą deklaracją jm. pana podsędka, że actori, którykolwiek będzie, odstępując iuris beneficjum in poena contumaciae, wzdawać się nie da, ale zaraz finale decretum słuchać w Trybunale in facie województwa bełskiego ofiarował się. Działo się w Bełżu, dnia 16 ianuarii 1651.

Jan z Lipego Lipski starosta tarnogórski, marszałek sejmiku relationis województwa bełskiego

5. *Protestacja Aleksandra Komorowskiego podsędka bełskiego przeciw Janowi Lipskiemu marszałkowi sejmiku w sprawie uniemożliwienia odczytania listu wojewody bełskiego*⁹¹⁹ – Bełż, 20 stycznia 1651 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 239, s. 83-84 – oblata; w grodzie bełskim wniósł Gen. Aleksander Komorowski podsędek ziemski bełski w dniu 20 stycznia 1651 r. [feria 6 pridie festum Sanctae Agnethis Virginis et Martyris a. D. 1651].

Ad officium et acta praesentia castrensia capitanealia Belzensia personaliter veniens Gen. Alexander [84] a Komorow Komorowski subiudex terrestris Belzensis solenniter et officiose in et contra Gen. Joannem Lipski capitaneum Tarnogoriensis, protunc conventus particularis palatinatus Belzensis die 16 mensis ianuarii proxime praeterita, iuxta mores et leges patriae celebratorum, officio seu munere marschalcatu fungendo, protestatus est.

Ratione per ipsum contra hoc idem munus officii sui litterarum certarum pro eodem conventu ab Ill. et Mag. Christophero a Koniecpole Koniecpolski palatino Belzensi, sui protestantis dignitatem et auctoritatem officii subiudicatus infrigentium missarum seu directarum, post promulgationem earundem in publicum totius con-

⁹¹⁹ Krzysztof Koniecpolski wojewoda bełski.

ventus praefati ad requisitionem protestantis in eodem conventu publicum factum neque ad acta publica propter comprobationem et vindicationem laesionis honoris porrectionis, neque quopiam ex dignitariis eiusdem palatinatus ad manus neque sui communicationis imo penes se privatim in oppresionem bonae famaе et reputationis integritatisque tum praeminentia officii sui protestantis detentionis, contra eodem Ill. et Mag. palatinum Belzensem uti literarum praefatarum authorem indeque honoris alieni investigatorem tum et alios praefatarum litterarum promotores votis Gen. Abrahamum Wereszczyński, Andream Klusowski, Nicolaum Ołtarzowski, Joannem Borzęski et Dąmbrowski iterum et iterum protestatur, offerendo se eandem protestationem latiori copia amplificaturum et aucturum in praemissisque jureacturum.

6. *Uniwersał Mikołaja Potockiego kasztelana krakowskiego, hetmana wielkiego koronnego do szlachty województwa ruskiego i innych poblížszych województw – Jezupól, 18 lutego 1651 r.*

Rp. AN Kraków, oddział III, Archiwum Rusieckich 683, 31, s. 127.

Druk w: *Korespondencja Mikołaja Potockiego, oprac. i wyd. M. Franz, Warszawa – Bellerive-sur-Allier 2018, s. 322-323*⁹²⁰.

Mikołaj z Potoka Potocki kasztelan krakowski, hetman wielki koronny, barski, niżyński, ostrowski, czerkaski etc. starosta.

J.w., w., m.w.m. panom i braciej, ichm. panom obywatelom województwa ruskiego i inszym poblížszym do wiadomości podaję.

Iż za ustawicznymi prośbami i nową przysięgą wiecznej przyjaźni [Bohdana] Chmielnickiego chanowi krymskiemu⁹²¹, i posyłaniem ustawicznym, rozkazał chan nuradynowi sultanowi, bratu swemu⁹²² ruszyć się z ordami, ile natenczas być może, w państwa koronne, a sam chan ze wszytką potęgą na wiosnę zaraz na pomoc temu zdrajcy ruszyć się obiecuje. Przeto z powinności urzędu mego hetmańskiego przestrzegam, abyście ostrożnymi w domach swych zostawali. Miasta zaś aby się w municyją i w prowiant fundowały. Ichm. zaś pułkownikom, rotmistrzom, kapitanom, porucznikom, władzą urzędu mego hetmańskiego rozkazuję ku Ukrainie pospieszać z chorągwiami, pewny będąc każdy z wojska J.K.M. temu uniwersałowi memu nieposłuszny surowego według artykułów wojskowych w sądzie moim karania. Co dla lepszej wiary i pewności ręką własną przy pieczęci zwyczajnej podpisuję się. Z Jezupola, die 18 februarii 1651.

Mikołaj Potocki

⁹²⁰ Ponieważ edycja Macieja Franza zawiera ogromną ilość błędów (np. wg wydawcy list skierowany był „do województwa w Buszniego”), wydawcy zdecydowali się zamieścić list w całości, we właściwej edycji.

⁹²¹ Islam (Aslam) Girej chan krymski.

⁹²² Nuradyn – być może Mafadi Sultan.

220. Elekcja kandydatów na urząd pisarza ziemskiego bełskiego w Bełzie, 14 kwietnia 1651 r.

1. *Uniwersał Krzysztofa Koniecpolskiego wojewody bełskiego zwołujący elekcję pisarza ziemskiego bełskiego do Bełza na dzień 14 kwietnia 1651 r. – Poryck, 29 marca 1651 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 239, s. 337-338 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Franciszek Luboski sługa wojewody bełskiego w dniu 30 marca 1651 r. [feria 5 post Dominicam Judica Quadragesimalem proxima a. D. 1651].

J.w., w. ichm. m.w.m. panom i braci. Ponieważ już jm. pan [Marcin] Brzezicki tak za zgodnemi sufragiami w.m.m. panów, jako i J.K.M. osobliwą łaską promeritis stanął in campo urzędu podkomorskiego, a pisarski, na którym podczas następującej generalnej ekspedycyjej (o czym już mam ode dworu wiadomość, iż 20 praesenti drugie za ostatnie wydać mieli z kancelaryjej J.K.M. wici) siła należeć zwykło. Czyniąc tedy dosyć [338] prawu pospolitemu i zbiegając orbitati w urzędnika tak potrzebnego województwu, co do mojej powagi, qua fungor, należy exequor, to officium elekcyjej pisarza ziemskiego oznaczam dzień 14 miesiąca aprilis w Bełzie. Na który abyście w.m.m. panowie pro solito fervore, takowe munus w obieraniu kandydatów na ten wakujący urząd pisarstwa zjechawszy się, szczęśliwie odprawić raczyli.

Tym uniwersałem moim do wiadomości podawszy, z powolnemi służbami memi oddawam się w łaskę w.m.m. panów i braciej jako najpilniej. W Porycku, die 29 martii a. 1651.

Krzysztof Koniecpolski wojewoda bełski ręką swą

Locus sigilli

2. *Manifestacja Franciszka Myszkowskiego marszałka elekcji pisarza ziemskiego bełskiego w sprawie problemów proceduralnych ze spisaniem aktu elekcji kandydatów – Bełz, 15 kwietnia 1651 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 239, s. 380-381 – oblata; w grodzie bełskim wniósł Gen. Francisek Myszkowski marszałek elekcji w dniu 15 kwietnia 1651 r. [Sabbatho post festum Sollenia Paschae proximo a. D. 1651].

Marschalcus conventus particularis palatinatus Belzensis manifestatur.

Ad officium et acta praesentia castrensia capitanealia Belzensia personaliter veniens Gen. Franciscus a Mirów Myszkowski marschalcus protunc conventus particularis Belzensis per Ill. et Mag. Christophorum a Koniecpole Koniecpolski palati-

num Belzensem, capitaneum Stryiensem etc. pro electione notarii terrestris Belzensis designatus, post quam rescivit de manifestatione per Gen. Michaellem Stępkowski eodem uti marszałcum illegitime et innocenter facta illico praecavendo bonae famaе existimationi ac integritati suae manifestationem et declarationem coram officio praesenti fecit, quia ipse existens marszałcus protunc in conventu eodem bona et avita fide quam in templo suffragia nobilitatis, quam in extradando attestationibus praesentibus candidatorum in conventus celebratis processit, cum et enim sub occasu solis ex templo nobilitas secum manifestante exivit. Gen. autem Michael Stępkowski attestationem ex tunc pro candidatum in congruentum in parata sibi manifestanti [381] ad subscribendum porrexit, et in ea attestationem titulum Ill. et Mag. palatini Belzensis detrusit cum vicecapitaneum Gen. [Wojciech Orzeszko] Czarnołoski tribunum Grabowiecensem. Vicecapitaneus Grabowiecensis titulum non ^a Hic visi idem manifestans cum spatium aliquandum temporis ad corrigendum et praescribendum easdem attestationem ut recte extradabantur, usus est pervivo. Idem Gen. Stępkowski reputavit et praefatam manifestationem contra se innocentissime fecit, ideo contra eam manutenendi inordinato modo factam, et quod attestationes visas candidatis die hesterna actu hunc proxime praecedentis uti marszałcum conscriptas, realiter omnibus in simul uno eodemque tempore horam circiter prima extendidit, respectu et favore illius personae sublato et quod bona fide dabit prout decet est progressus et quod contra se innocentissime facta manifestatus est, ne ob silentium in aliquum suspicionem notam incidat coram officium praesenti infert manifestationem.

Et incontinenti petiit attestationem per praedictum Gen. Michaellem Stępkowski scriptam et sibi manifestanti ad subscribendum porrectam per oblatam suscipi et actis ingrossari permitti, cuius licitae postulationi officium praesens annuendo, per debito officii sui suscepit et actis his ingrossare permisit, de tenore verborum sequentium tali.

My dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo województwa bełskiego, zjechawszy się do Bełza za uniwersałem jm. pana wojewody naszego bełskiego na elekcyą pisarza ziemskiego bełskiego, post evectionem na urząd podkomorski j.m. pana Marcina Mirza Brzezickiego na dzień 14 kwietnia w Bełzie złożoną, obraliśmy z pośrodku siebie czterech kandydatów ludzi dobrych, godnych, województwu temu dobrze zasłużonych i na urząd takowy sposobnych, jm. pana Wojciecha Czarnołoskiego wojskiego grabowieckiego, jm. pana Michała Stępkowskiego⁹²³, jm. pana Wacława Kaszewskiego, jm. pana Abrama Wereszczyńskiego. Których zleciliśmy panu marszałkowi koła dzisiejszego prezentować przed Majestatem W.K.M. p.n.m., pokornie prosząc, aby z tych czterech jednego W.K.M. p.n.m. podać nam raczył na urząd ten pisarski, a my za szczęśliwe nam panowanie Pana Boga prosząc, veneramur rękę W.K.M. p.n.m.

^a słowo nieczytelne

⁹²³ To właśnie Michał Stępkowski zostanie mianowany na urząd pisarza ziemskiego bełskiego.

3. *Atestacja Franciszka Myszkowskiego marszałka elekcji pisarza ziemskiego bełskiego w sprawie waloru monety – Bełż, 14 kwietnia 1651 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 2, 23, s. 516 – oryginał; dokument nie został udostępniony podczas kwerendy z powodu złego stanu.

LSB 1572-1668, s. 250.

My dygnitarze, urzędnicy, rycerstwo, obywatele województwa naszego bełskiego, zjachawszy się na elekcyją pisarza ziemskiego bełskiego dnia 14 miesiąca kwietnia roku terażniejszego niżej mianowanego tu do Bełża, na miejsce zwyczajne konsultacyjom, a to według uniwersału j.w. jm. pana wojewody bełskiego⁹²⁴. Przy którym zgromadzeniu naszym wniósł w pośrodek nas jm. pan [Piotr] Pawłowski poborca województwa naszego bełskiego uniwersał J.K.M. z mniejszej kancelaryi de data Warsaviae 14 ianuarii anni praesentis wydany, przez który J.K.M. deklarować raczył walor monety.

Według którego uniwersału iż jm. pan poborca nasz czerwone złote po 7, talery twarde po półczwarta i inszą monetę według tegoż uniwersału brał, a teraz że ta moneta do swej dawnej ceny przywrócona, przez co i wina w skarbie R.P. być musi, zaczym praecavendo indemnitati jm. pan poborca przed nami w tej mierze oświadczył się. Zaczym my, widząc rzecz słuszną, aby w tem żadnej szkody nie popadł, iż tak było, a nie inaczej, zleciliśmy jm. panu Franciszkowi z Mirowa Myszkowskiemu marszałkowi natenczas koła naszego, aby tę atestacyję naszą jm. panu poborcy naszemu z podpisem ręki i przyciśnieniem pieczęci wydał. Działo się w Bełżu, dnia 14 miesiąca kwietnia r. P. 1651.

Franciszek z Mirowa Myszkowski marszałek koła rycerskiego województwa bełskiego

221. Sejmik ekstraordynaryjny dla umówienia pospolitego ruszenia w Bełżu, 9 maja 1651 r.

1. *Uniwersał Jana Kazimierza ostrzegający o niebezpieczeństwie i ponawiający wici jedne za dwoje na pospolite ruszenie – Warszawa, 1 marca 1651 r.*

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 239, s. 251-253 – oblata, karty miejscami uszkodzone w dolnej części.

Inne rękopisy: **Rp. 2** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 86, s. 1189-1191 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatowano w dniu 7 marca 1651 r. [feria 3 post Dominicam Reminiscere Quadragesimalem proxima a. D. 1651].

Druk w: Jakuba Michałowskiego wojskiego lubelskiego [...] księga pamiętnicza, s. 611-612; AS 1633-1668.

⁹²⁴ Krzysztof Koniecpolski wojewoda bełski.

2. *Uniwersał Jana Kazimierza trzecie wici na pospolite ruszenie, zwołujący sejmik bełski do Bełza na dzień 9 maja 1651 r. – Lublin, 20 kwietnia 1651 r.*

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 239, s. 435-437 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 1 maja 1651 r. [feria 2 post Dominicam Jubilate proxima a. D. 1651].

Inne rękopisy: **Rp. 2** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 86, s. 1268-1270 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatowano w dniu 29 kwietnia 1651 r. [Sabbatho post Dominicam Misericordiae proximo a. D. 1651].

Druk w: *Jakuba Michałowskiego wojskiego lubelskiego [...] księga pamiętnicza*, s. 632-634; AS 1633-1668.

3. *List Mikołaja Potockiego kasztelana krakowskiego, hetmana wielkiego koronnego do senatorów i szlachty – obóz pod Sokalem, 8 maja 1651 r.*⁹²⁵

Rp. CDIAUK, Fond 49, op. 2², 2171, l. 568², k. 17 – egzemplarz adresowany do województwa wołyńskiego.

Druk w: *AŻZR*, cz. 3, t. 4, s. 580-581; *Korespondencja Mikołaja Potockiego*, oprac. i wyd. M. Franz, Warszawa – Bellerive-sur-Allier 2018, s. 330⁹²⁶.

Mikołaj z Potoka Potocki kasztelan krakowski, hetman wielki koronny, barski, niżyński, ostrowski, czerkaski etc. starosta.

J.w., w., m.w.m. panom, obywatelom województwa wołyńskiego chęci braterskie do wiadomości donoszę.

Iż przysłała mi wiadomość tak z szpiegów, jako też języków i korespondentów moich, że Chmielnicki, wojsko swoje z ordami złączywszy, ciągnie ku wojsku J.K.M., zaczym że to officio meo incumbit takowe donosić w.m.m. panom przestrogi, exonerando conscientiam meam i dosyć czyniąc powinności mojej, podaję to w.m.m. panom, przestrzegając w.m., abyście w.m.m. panowie w domach swoich ostrożnymi byli i do wojska J.K.M. kupić się i z nim wespół salutem tej ojczyzny, która omnes omnium antecellit charitates, męstwem i dzielnością swoją zaszczycali, które, da Bóg, torem przodków swoich idąc, przyłożyć zechcecie. Nadzieja w nieskończonym miłosierdziu Jego, że ten nieprzyjaciół, przy szczęściu J.K.M., nie odniósłszy pociechy, klęską swoją nieśmiertelną J.K.M. sławę, a ojczyźnie gruntowny pokój zjedna. Pisano w obozie pod Sokalem, 8 maii 1651.

Mikołaj Potocki kasztelan krakowski, h[etman] w[ielki] k[oronny]

⁹²⁵ Egzemplarz listu skierowany do województwa bełskiego nie jest znany, szlachta wspomina o nim w laudum poniżej.

⁹²⁶ Ponieważ edycja Macieja Franza zawiera liczne błędy, wydawcy zdecydowali się zamieścić list w całości.

4. *Laudum sejmiku ekstraordynaryjnego województwa bełskiego w Bełzie, 9 maja 1651 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 239, s. 477-478* – oblata, brak końcowych stron *laudum*; w grodzie bełskim oblatował Nob. Marcin Kowalowski sługa marszałka w dniu 10 maja 1651 r. [feria 4 post Dominicam Cantate proxima a. D. 1651].

LSB 1572-1668, s. 251-252.

My dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo województwa bełskiego, zjachawszy się na sejmik do Bełza, miejsce konsultacyjom naszym zwyczajne, złożony nam od J.K.M. pro die 9 maii, taki między sobą uczyniliśmy porządek.

Widząc, iż R.P., matka nasza, letali vita vulnere przez rebeliją wiarołomnych rebelizantów in summo versatur discrimine i prędkiego woła ratunku, przychodziliśmy ad lentissima media in hunc intestinum strepitum, głaskaliśmy per commissionem, nie życząc in visceribus penetrabilia czynić vulnera, tej się trzymając racyjei, że inter duo intestina bella nihil est ipsa victoria peius. A że effrenata licentia serpit ut fluctur maris i podnosi posteriora peiora prioribus, jako nam J.K.M. p.n.m. jako łaskawy ojciec w swoim uniwersale explicavit, tudzież j.w. jm. pan krakowski, hetman wielki koronny⁹²⁷ rzetelnie expressit, tedy ex variis considerationibus, a mianowicie i z tych mianowanych uważyliśmy, aby propter tutiorem i oportuniorem ni tam violentis Reipublicae casibus ratunku naufraganti ojczyźnie adhibitionem, czas generalnego popisu województwa naszego bełskiego bez zwłoki był złożony.

Co ochotnie stosując się do wolei J.K.M. prestitimus, kiedy definitionem czasu pro die 19 praesentis spólnymi [478] głosami postanowiliśmy przy tym i miejsce na błoniu za brodem sokalskim, nie z inszej najbardziej przyczyny, tylko żeby R.P. i J.K.M. zwykłe animadvertendo obywatelów województwa naszego ku sobie propensyje, paterno affectu depromant powolności nasze i zawsze ochotnie votum sanguine dostojności J.K.M. et salutis Reipublicae.

A iż ex variis imminentiis, a mianowicie stosując się do prawa pospolitego uważyliśmy za rzecz warowną, aby sine divisione belli to było nasze pospolite ruszenie, dla tegoż praecavemus hoc laudo nostro moderno, że z miejsca naznaczonego ruszyć się nie mamy, aż według porządku miną nas województwa, et his freti rationibus, żeby domy nasze bezpiecznie od przechodzących zostawały żołnierzów. Nie przepominając przy tym i praesidium internum województwa naszego, żeby cara pignora i zbiory nasze sine discrimine zostawały, złożyliśmy czas obmyśławania domowego ratunku województwa naszego albo raczej domów naszych na czas przyszły, da Pan Bóg, popisu naszego generalnego, gdzie iunctis consiliis zechcemy internam cavere securitatem.

Przy tym czas i bezpieczeństwo księgom tak ziemskim, jako i grodzkim województwa bełskiego, jako i powiatów do niego należących obmyślić postanowiliśmy, jakoż i de facto obmyśliliśmy, kiedy i deputatów naszych, jm. pana wojskiego buskiego⁹²⁸, jm. pana Wacława Kaszewskiego z urzędem ziemskim i komornikami uprosiliśmy, aby do

⁹²⁷ Mikołaj Potocki kasztelan krakowski, hetman wielki koronny.

⁹²⁸ Gabriel Żuliński wojski buski.

zamku bełskiego przy ichm. podczas kongregacyjnej naszej te były księgi do warownego przeniesione depozytu.

A iż przez to orbatur sukurs pospolitego ruszenia województwa naszego, że ichm. panowie bracia nasi po wydaniu pierwszych wici pozaciągali się do wojska pieniężnego, aby Reipublicae non suo sumptu służyli, tę odprawując ekspedycją, praecavemus, aby przynamniej z majątności swoich poczet słuszny, który by mógł correspondere intracie, stawili, a in defectum laudo nostro satisfactionis poenas legibus Regni descriptas incurrent. Przy tym, że ichm. panowie wojscy, którzy de iure do pospolitego ruszenia [...] ^a

^a w księdze brak kolejnej karty z dalszym tekstem laudum, brakowało jej już w czasie wykonywania odpisu przez W. Hejnosza

222. Zjazd podczas popisu pospolitego ruszenia pod Bełzem, 19 maja 1651 r.

Uchwał tego zjazdu nie odnaleziono.

1. *Uniwersał Krzysztofa Koniecpolskiego wojewody bełskiego w sprawie gromadzenie się pospolitego ruszenia do obozu pod Bełz na dzień 19 maja 1651 r. – Porzyck, 8 maja 1651 r.*

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 239, s. 476-477 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 10 maja 1651 r. [feria 4 post Dominicam Cantate proxima a. D. 1651].

Inne rękopisy: **Rp. 2** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 86, s. 1282-1283 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatowano w dniu 15 maja 1651 r. [feria 2 post Dominicam Rogationum proxima a. D. 1651].

LSB 1572-1668, s. 251.

J.w., w. ichm. panom obywatelom województwa bełskiego m.w.m. panom i braciej przy oddaniu braterskiej mojej powolności.

Jako wszytkiej R.P., tak w.m.m. panom, którzy jakoby poblizszy tego jesteście niebezpieczeństwa, rozumiem, że już nie tajno jest, jako ten nieprzyjaciół, spraktykowawszy wszytkie ordy, który wczesną sam porę zawziąwszy wojenną, teraz wielkim R.P. grozi niebezpieczeństwem i namysłone swe do skutku chce przywodzić machinacje i już w sprawie wojska swe zordynowawszy, ku nam przystąpić usiłuje, jakoby do ostatka państwa J.K.M. i spólną nam ojczyznę mógł znosić. Nie mniej i to, że J.K.M. p.n.m. dla wstrętu temu nieprzyjacielowi sam swą osobą postępuje. Na którą ekspedycją jako niedawnemi czasy przez uniwersały swe, tak teraz już generalnemi na wszytką

Koronę ostatniemi do boku swego stawienia się na dzień 5 miesiąca czerwca pod Stary Konstantynów necesytuje wiciami.

Zaczynam i ja z powinności mojej, przychylając się do prawa pospolitego de expeditione generali bellica, osobliwie anni 1621⁹²⁹, jako i do wolej J.K.M., poprzedzam tym uniwersałem i prośbą moją, abyście w.m.m. panowie i bracia, na zwykły przed taką ekspedycją popis pro die 19 mai pod Bełz stawiający się, stamtąd prosto do boku J.K.M. i inszych województw łączyć się gotowi byli. Gdzie i ja na naznaczony dzień stawić się nie omieszkać. [477] Których natenczas miłości z powolnemi służbami moimi oddawam się pilno. W Porycku, 8 maii 1651.

Krzysztof Koniecpolski wojewoda bełski, stryjski starosta m.p.

Locus sigilli

223. Zjazd obozowy na pospolitym ruszeniu w obozie pod Beresteczkiem, 13 lipca 1651 r.

1. *Atestacja szlachty województwa bełskiego dla Wojciecha i Andrzeja Młockich w sprawie spełnienia obowiązku udziału w pospolitym ruszeniu – w obozie pod Beresteczkiem, 13 lipca 1651 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 239, s. 603 – oblata.
LSB 1572-1668, s. 252.

My dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo województwa bełskiego, na afektacyją ur. ichm. panów Andrzeja ojca i Wojciecha syna, Młockich, województwa naszego obywatelów, takowe swe dajemy świadectwo, iż tak jm. pan Andrzej Młocki swych dziedzicznych, jako i jm. pan Wojciech Młocki dzierżawy swej Chorobrowa⁹³⁰, przychylając się do konstytucyj sejmów przeszłego o pospolitym ruszeniu uchwalonego i do uniwersału J.K.M., wcześniej z nami wszystkimi wprzód do obozu pod Sokalem zostawającego, a potem stamtąd oraz z J.K.M. p.n.m. za Beresteczko przyszedłszy, przez wszystką tę naszą generalną ekspedycją, wojnę z Tatary, z Kozakami zaporoskimi czas niemalży toczącą się i szczęśliwie skończoną, jako o tym regestr popisu naszego szerzej oświadczają, zostawali i wszystkie officia żołnierskie podług tak naszego, jako i J.K.M. ordynansu odprawowali, i potrzeby wojennej żadnej nie omieszkali, trwając aż

⁹²⁹ Konstytucja sejmowa 1621 r. „Sposób pospolitego ruszenia” (Vol. const., t. 3, vol. 1, s. 297-304).

⁹³⁰ Chorobrow, w. w pow. bełskim (obecnie Хоробрів w rej. sokalskim, obw. lwowskim, Ukraina).

do dnia dzisiejszego. Względem której takowej oraz z nami przy tychże ichm. panów Młockich R.P. przysługi takową naszą atestacją z pieczęcią i podpisem samego jm. pana Marcina Mirz Brzezickiego na Pukarzowie, podkomorzego i pułkownika naszego województwa bełskiego wydać rozkazaliśmy. Działo się w obozie naszym między Beresteczkiem a Ostrowem, 13 dnia lipca r. P. 1651.

224. Sejmik deputacki w Bełzie, 11 września 1651 r.

1. *List Jana Kazimierza na sejmiki deputackie w dniu 11 września 1651 r. – Warszawa, 18 sierpnia 1651 r.*

Rp. BUWr., Akc. 1949/440 (Zbiór Steinwehra), k. 475v – kopia: List K.J.M. do obywatelów wielkopolskich na sejmik śrzedzki deputacki pro die 11 septembris 1651 przypadający. O liście tym wspomina laudum sejmiku deputackiego bełskiego, ale oblaty jego tekstu nie znaleziono w żadnym z grodów województwa.

Druk w: AS 1633-1668.

2. *Laudum sejmiku deputackiego województwa bełskiego w Bełzie, 11 września 1651 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 239, s. 766-768 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Samuel Sokół pisarz ziemski buski i marszałek sejmiku w dniu 11 września 1651 r. [feria 2 post festum Nativitatis Beatissimae Virginis Mariae proxima a. D. 1651].
LSB 1572-1668, s. 253.

My dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo województwa bełskiego, zjachawszy się na sejmik elekcyjnej deputata województwa naszego na miejsce konsultacjom naszym zwyczajne pro die 11 septembris w roku terażniejszym 1651, na termin i czas obierania zwyczajny, more solito i prawem uprzywilejowany, uprosiliśmy zgodnie w. jm. pana Aleksandra Stanisława Bełżeckiego kasztelana sanockiego, bełskiego etc. starostę, aby te świątobliwe sądy iustitiae sanctae sacrificium raczył exequi.

Ponieważ do tego sejmiku electionis distulimus laudo priori wiele intervenietitia zgodnie postanowioną uchwałą die 16 ianuarii [767] in anno praesenti, które laudum sejmiku relationis konstytucją sejmową aprobowane, inhaerendo tedy huic laudo to wszystko, co by kolwiek mogło być cum salute et integritate województwa naszego, takeśmy zgodnie między sobą namówili.

Naprzód iż na sejmie przeszłym ichm. panowie posłowie nasi deklarowali się nomine nostro dać 30 tys. zł na zapłacenie wojsku, z których potiozem partem winniśmy,

o co i list J.K.M. pervenit nas na sejmik, abyśmy tym długom naszego województwa satisfaciamus według submisysyjej naszej i terazniejszej R.P. potrzeby, te takim obmyślamy sposobem.

Uchwalone było troje podymnego na sejmiku naszym die 8 martii roku 1649 odprawionym, luboć to ten sejmik ichm. panowie bracia nasi niektórzy annihilowali in parte protestacją przeciwko niektórym punktom uczynioną, ale że w drugich, które ex necessitate przypadali punktach, ratificarunt et laudo anteriori, a mianowicie w wybieraniu tego trojga podymnego, tamże dla ratunku ojczyzny uchwalonego. Którego, iż nie dobrał nieboszczyk jm. pan Władysław Siestrzewitowski komornik graniczny województwa naszego, uprosiliśmy jm. pana Hieronima Dunina Rzuchowskiego, aby residuum wybrał salvis abiuratis.

Namówiliśmy znowu zgodnie pod Beresteczkiem dwoje podymne dla zaciągnięcia żołnierza, na suplement którego, że siła z braciej naszej nie wydali, tedy aby i tego dobiebrał namieniony pan poborca, zleciliśmy. Wybierania czas a data praesenti ad ultimam octobris currere będzie. Atestacje, które pod Beresteczkiem braliśmy, mamy odsyłać do poborcy dla weryfikacyjej w regestrach, a kwity zwyczajne dawać będzie pomieniony poborca, gdyż te atestacyje żadnej wagi mieć nie będą. Tedy te dwoje podymne pod Beresteczkiem namówione sine abiuratis wybierać zleciliśmy. Salarium zwyczajne [768] poborcy.

A iż wiele ichm. panowie egzaktorowie nie czynili nam kalkulacyjej, tedy te wszystkie rachunki i reszty do sejmiku elekcyjej posłów na sejm in pleno robore odkładamy. Na którym sejmiku ichm., u których reszta pokaże się, zapłacić mają realiter sub triplici pensione summae restantis.

Iż necessitas R.P. nastąpiła taka, abyśmy wojsko koronne suplementowali żołnierzem, uchwaliliśmy, koni 100 jm. pana [Jana] Lipskiego chorążego województwa naszego uprosiliśmy, aby zaciągnął, przypowiedamy tedy i na drugą ćwierć służbę jm., jeżeli insze województwa ten suplement pod Beresteczkiem namówiony zatrzymają na miejsce pospolitego ruszenia uchwalony, i zapłatę asekurujemy takim sposobem, jako też insze województwa.

Działo się w Bełzie, na miejscu konsultacyjom naszym zwyczajnym, die 11 septembris a. D. 1651.

Samuel Sokół pisarz ziemski buski, marszałek natenczas koła rycerskiego województwa bełskiego sejmiku elekcyjej deputata

3. Kwit sejmiku deputackiego województwa bełskiego dla Olbrachta Siestrzewitowskiego z oddania ksiąg podkomorskich – Bełż, 11 września 1651 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 239, s. 763 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 11 września 1651 r. [feria 2 post festum Nativitatis Beatissimae Virginis Mariae a. D. 1651]. LSB 1572-1668, s. 254.

My dygnitarze, urzędnicy, obywatele i wszystko rycerstwo województwa bełskiego, pro die 11 septembris zjechawszy się do Bełza na sejmik electionis deputati, dajemy ten kwit nasz jm. panu Olbrychtowi Siestrzewitowskiemu, nieboszczyka pana Stanisława Siestrzewitowskiego komornika granicznego bełskiego bratu rodzonemu, iż on ksiąg czworo granicznych zupełnych, po nieboszczyku bracie swym rodzonym pozostałych, na tym sejmiku naszym zwyż mianowanym in facie nostra do rąk w. jm. pana Marcina Brzezickiego podkomorzego województwa naszego oddał, z czego mu kwit nasz z podpisem marszałka koła naszego dajemy. Działo się w Bełzie, dnia 11 septembra r. P. 1651.

Samuel Sokół pisarz ziemski buski, marszałek natenczas koła rycerskiego województwa bełskiego sejmiku elekcyjnej deputata

225. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 15 grudnia 1651 r.

Uniwersału Jana Kazimierza zwołującego sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 15 grudnia 1651 r., wystawionego w Warszawie, 6 listopada 1651 r. nie odnaleziono w księgach województwa bełskiego. W księdze grodzkiej bełskiej zamieszczono jedynie notkę aktykacyjną, tekstu uniwersału nie przepisano, pozostawiając wolne miejsce: CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 239, s. 1067 – obłata, w grodzie bełskim oblatowano w dniu 12 grudnia 1651 r. [feria 3 post festum Conceptionis Beatissimae Virginis Mariae proxima a. D. 1651].

Druk w: AS 1633-1668.

1. *Suplement do instrukcji Jana Kazimierza na sejmiki przedsejmowe – Warszawa, 5 grudnia 1651 r.*

Rp. *CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 239, s. 1118-1119 – obłata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Paweł Brzezicki w dniu 30 grudnia 1651 r. [Sabbatho post festum Sanctorum Innocentium Martyrum proximo a. D. 1651]. Dokument ten zapewne rozesłano również i do pozostałych sejmików. Główna instrukcja królewska na sejmiki zob. AS 1633-1668.*

Druk w: Stanisław Oświęcima Diariusz 1643-1651, wyd. W. Czermak, Kraków 1907, s. 379-380; błędnie strony (jako 279-280) podał W. Czapliński, Dwa sejmy w roku 1652, Wrocław 1955, s. 50, przyp. 33.

Suplement instrukcji sejmowej na sejmik bełski z Warszawy dnia 5 miesiąca grudnia r. P. 1651 posłany.

Lubo J.K.M. p.n.m. wszystko to, co ad securitatem Reipublicae należało i co najpotrzebniejszego na sejmie tym walnym do traktowania być rozumiał, szeroce w instrukcjach swoich przełożyć rozkazał, iż jednak po rozesłaniu już onych nowe a praecone przestrogi z różnych miejsc, które pierwej nigdy nie omyłali, wziął o niepewności postanowionego tego z Kozakami pokoju⁹³¹, rzecz słuszną rozumie J.K.M. onę donieść do wiadomości.

A naprzód, że [Bohdan] Chmielnicki po zawartym pokoju posłał posła swego do chana tatarskiego⁹³², oznajmując mu, że pokój z Polakami stanął, ale z tym się oraz deklarując, iż w dawnej przyjaźni, braterstwie i lidze z Ordą zostawa i gdzie ich chan obróci, gotowi wykonać rozkazanie jego. I nie darmo wielką część Ordy, z kilkadziesiąt tysięcy, za Dniepr się nie przepawiła i tu koło Ingulca⁹³³ koczując, czasu i okazyj oczekiwając. Turcy też nie wierząc, żeby ten pokój miał być trwały, do niedotrzymania onego przez różne subiecta Kozaków solicytują. Aleć to nie mniejszy dokument incertitudinis pokoju tego, że i teraz posłowie od niechętnych nam sąsiadów do niego się przejeżdżają i z nimi praktyki robi, jako teraz świeżo posel węgierski do niego przez Humań szedł i dosyć się tam arroganter sprawował. Szedł i drugi, multański. A co większa, że uniwersał wydał swoje do województwa braclawskiego, aby to poddaństwo patienter ferant przez zimę, obiecując to iugum z nich znieść na wiosnę.

Auget to najbarziej jeszcze suspitione, że co przy stanowieniu pokoju miał sobie czas pozwolony do wypisu i rejestrowania wojska zaporoskiego, to teraz prosi o prolongacją czasu aż do wiosny. [1119] ^aZ których wszystkich^a okoliczności ^asnadno się w.m.^a domyślić ^amożecie, quid sperandum aż^a na wiosnę, co się i wkrótce pokaże, gdy wojsko podług postanowienia po Bożym Narodzeniu za Dniepr będzie miało przechodzić.

Chciejcie w.m. te wszystkie przestrogi, które coraz z różnych miejsc confirman-tur i na przyszłym, da Pan Bóg, sejmie w.m. authentice pokazane będą, i one ojcowsko w.m. J.K.M. p.n.m. komunikuje, pilnie uważać, a tak koło bezpieczeństwa R.P. i ordynacyjej wojska chodzić, żeby nie dopiero po czasie radzić potrzeba, i strzeż Boże, in ultimam R.P. ubezpieczona pokojem nie przyszła ruinam. Na ojcowskim J.K.M. obmyśliwaniu schodzić nic nie będzie, byle się i w.m. oświadczyli eo, że na ochocie w.m. ad conservationem Reipublicae i salutem afflictæ patriæ, matki naszej, nic nie schodzi. Na własne J.K.M. rozkazanie.

Remigianus Piasecki regent cancellariæ Regni

^a tekst w rękopisie nieczytelny, odtworzony na podstawie druku

⁹³¹ Ugoda w Białej Cerkwi podpisana 28 czerwca 1651 r.

⁹³² Islam (Aslam) Girej chan krymski.

⁹³³ Ingulec (Інгулець) – rzeka na Ukrainie, prawy dopływ Dniepru.

2. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 15 grudnia 1651 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 239, s. a1099a-1110 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Michał Stępkowski pisarz ziemski bełski i marszałek sejmiku w dniu 29 grudnia 1651 r. [feria 6 in crastino festi Sancti Thomae Apostoli a. D. 1651].

LSB 1572-1668, s. 254-260.

Instrukcja sejmiku województwa bełskiego od J.K.M. pro die 15 decembris in anno 1651 złożonego ichm. panom posłom od wszystkich zgodnemi głasy obranym dana, jm. panu Tomaszowi z Karnkowa Jankowskiemu sędziemu ziemskiemu bełskiemu, jm. panu Jackowi Woźuczynskiemu łowczemu bełskiemu, jm. panu Michałowi Stępkowskiemu pisarzowi ziemskiemu bełskiemu, jm. panu Wacławowi Kaszewskiemu, od ichm. panów obywatelów województwa bełskiego na sejm blisko przypadający pro die 26 ianuarii in a. 1652.

Po przywitaniu J.K.M. p.n.m. i powinszowaniu szczęśliwego przy długo dobrym zdrowiu panowania wiernego poddaństwa naszego uczynią J.K.M. p.n.m. testyfikacją i pokornie podziękują za to, iż wzięwszy państwa tej R.P. sobie od Pana Boga do szafunku powierzone, undique periculis cincta i wewnątrzniemi rozerwana wojnami, etiam in extremo casu nie odstępował onych, i owszem, nieustraszonym poszedłszy sercem przeciwko wyuzdanej na upadek Królestwa swego rebeliję i niezliczonym różnych narodów nieprzyjaciołom i gminom wojsk tatarskich felicitate sua i domowe [1100] incendia uspokoił, i hufce wojsk okiem nieprzejrane na całość R.P. następujące z podziwieniem postronnych narodów rozproszył i w ucieczkę obrócił, a zatem Majestatowi swemu po wszystkich częściach świata nieśmiertelną sławę zjednał, ojczyźnie zaś pożądany przywrócił pokój. Który życząc sobie J.K.M. w potomne zatrzymać wieki, a upatrując jeszcze tak interna R.P. vulnera, jako też ingruentia externa na nie pericula, instrukcją swą królewską equestrem ordinem do tego przywodzi, aby huic obviaret malo.

A zatem, przychylając się do teje J.K.M. p.n.m. instrukcyje, to wprzód przedsięwzma, aby to, co post latas leges do powinno nie przyszło skutku, ad debitam ante omnia przywiedli executionem, a osobliwie przy upomnieniu się wakancyje od J.K.M. To otrzymawszy, starać się mają, aby ichm. panowie rezydentowie rationes senatus consultorum dali, a jm. pan podskarbi⁹³⁴ żeby rachunek ze wszystkich generaliter prowentów R.P. na zapłatę wojska ordynowanych dostatecznie według prawa uczynił, także i administrator składu winnego.

A że skarb nie będzie podobno mógł zapłacić długu wojsku J.K.M. zatrzymanego z retent u poborców pozostałych, znosić się będą ze wszystkiemi województwy o tem, jako wielka suma na zapłacenie tego długu od R.P. będzie należała. A przełożywszy zrujnowanie nasze przez nieprzyjaciela koronnego, wojska R.P. przechodzące i tak częste stanowienie się obozu in visceribus województwa naszego, ekspostulować będą, aby województwo nasze, które już ad ultimam przyszło ruinam, od wszystkich podatków uwolnione było. Których nie tylko dla ostatniego dóbr tak J.K.M., jako i szlacheckich

⁹³⁴ Bogusław Leszczyński podskarbi wielki koronny.

zniszczenia trudno wydać, ale i dla szerzącego się coraz bardziej powietrza, które już prawie większą część miasteczek i wsi w pustynie obróciło, nihilominus znosić się mają w tym z inszemi województwy, których takoważ *aggravat calamitas* i cokolwiek tam umówią, wszystko wezmą do braci na sejmik relacyjny, którego czas z sejmu ma być naznaczony.

Zapłata zaś wojsku ma być przykładem pierwszej komisyyj *praevis* rotmistrzów albo poruczników i kapitanów wojsk cudzoziemskich *iuramento*. Do której wojsku zapłaty może być nie mniejsza aukcja, gdy *ichm.* panowie regimentarze wojskowi okupy miast ukraiennych oddadzą *ad aerarium publicum*, czego panowie posłowie domawiać się będą powinni.

Podziękują także *ichm.* ^b

[1105] ^c takowego zapału ugaszeniem nie mniejszym był powodem, że jeśli dotąd to *domesticum malum*, które tak wiele i strasznych w ojczyźnie namnożyło *rosterków*, nie jest *propter cunctationem* wodzów wojsk R.P. *sopitum* ani też wyuzdana *swawola* *rebellium* całe chce *compescere licentiam*, *pograniczni* zaś *nieprzyjaciele* z przeszłego upadku państw R.P. cieszący się, dotychczas pogody do wykonania imprez swoich *jadowitych* wyglądają, tedy *providebunt* *ichm.* panowie posłowie, zniósłszy się *cum tota Republica*, aby takie wojsko w służbie R.P. do sejmu, da Bóg, przyszłego zostawało, które by tak domowemu, jako i *postronnemu* *nieprzyjacielowi* do wykonania *szkodliwych* ojczyźnie naszej *zamysłów* zastępem i *postrachem* było. *Investigare* jednak *serio* mają, dlaczego ta wojna szczęśliwie z łaski Najwyższego Pana zaczęta, gdy Orda *sromotnie* z *chanem* ⁹³⁵ z placu *ustępować* i *uciekać* musiała, *Kozacy* zaś z *okopów* tylko swoich wyglądając, ostatniej *oczekiwali* *zguby*, tak pod *Beresteczkiem*, jako i pod *Białą Cerkwią* *szablą* kończona nie była. Czego *wszytkiego* niech da *rationem* *jm.* pan *hetman* ⁹³⁶ i *ichm.* panowie *komisarze* na tę wojnę *deputowani*, dlaczego tak *wielkich* R.P. *kosztów* *krwią* *nieprzyjacielską* i *doskonałym* tej wojny przez *miecz* *uspokoieniem* nie *nagradzali*.

Hibernorum też jaki *pożytek* na *wszytką* może *redundare* R.P., nie tylko to *widzimy*, ale i na *sobie* *doznawamy*, bo do *ostatniego* prawie *zniszczenia* *poddani* J.K.M. w *miastach* i *wsiach* będący, także i *duchowni* *przychodzą*, ale i *stan* *szlachecki*, i *ich* *poddani* tak *opprimuntur*, iż *ad extremas pauperies* już są *redacti*. *Zaczym* *solenniter* tego *prosequi* powinni będą *ichm.* panowie posłowie nasi, aby według *dawnej* *postulacyj* *sposób* tych *hibernorum* z *stanami* *koronnymi* *namówiwszy*, jako *najprędzej* do *skutku* *przywiedli*. Bo przez to i *ochrona* *dóbr* tak J.K.M., jako też *szlacheckich* i *duchownych*, i *prędsze* R.P. *praesidia* *in casu* *zawsze* być mogą. *Doznaliśmy* ^c

[1106] ^c *ściągnięcia* się *wojsk* *pospolitego* *ruszenia* *niebezpieczeństwo*, *wielki* i *prędki* za sobą *pociągają* *upadek*. *Naprzód* *niech* *przyłożą* *starania* *swego* *ichm.* panowie posłowie, aby dla *przyszłych*, *strzeż* *Boże*, *następujących* *niebezpieczeństw* *łanowego* *żołnierza* *postanowili*, który i do *wojny*, i do *powinności* *żołnierskich* *prędszy* być musi, a *potym* z *jakiej* *przyczyny* to *przeszło* było *niektórych* *województw* do *Majestatu* J.K.M. *omieszkanie*. *Pytać* się mają, jeżeli się to *errore cancellariae* w *wydawaniu* *trzecich* *wici* stało, aby *takowa* *omyłka* na *potym* nie *najdowała* się, *serio* *animadver-*

⁹³⁵ Islam (Aslam) Girej chan krymski.

⁹³⁶ Marcin Kalinowski hetman polny koronny.

tere powinni będą. Jeżeli też per cunctationem samych województw, aby o to sądeni i większemi nad insze, które i krew swoją in theatro Reipublicae dla całości ojczyzny rozlewali, podatkami na zapłatę wojsku karani byli.

Ale iż i miasta na tę ekspedycję według dawnych praw i konstytucji ludzi swych nie stawili, aby winam karane były, a te winy niech się ad aerarium publicum na zapłatę wojsku koronnemu obracają. Ażeby na potem takowe pomienionych miast niedbalstwo in simili occasione nie znajdowało się, pierwsze prawa o tem i konstytucje reasumowane niech będą.

Z minnice jako R.P. nie miały pożytek i skarbowy inkrement upatrując, starała się, aby do swego przysła efektu, tak zaś teraz za częstą monety sine consensu ordinum w podwyższeniu i poniżeniu waryacją wielkie ponosi detrimenta, zaczynając starać się mają panowie posłowie, aby walor monety postanowiony był, konstytucją sejmową aprobowany i żeby takowe na potem za prywatnemi uniwersałami w pieniądzech nie były miskulancje.

Wnosili też to nie raz stany koronne, upraszając J.K.M., aby tak pieczęci, jako i buławy nie dożywotnie, ale do czasu tylko konferowane były, zaczem i teraz upatrując to, iż większy będzie rósł pochop do usługi R.P. w obywatelach koronnych, którzy torując sobie częstemi przysługami prędszą do takowych honorów i preeminencyj drogę, nie folgując dostatkom i zdrowiu swemu, ochotniej służyliby ojczyźnie, tedy starać się pilno o to będą powinni ichm. panowie posłowie, aby tak [1107] ichm. panom pieczętarzom pieczęci, jako też ichm. panom hetmanom buławy od sejmu do sejmu na potem konferowane były.

A żeśmy zlecili ichm. panom posłom naszym promovere iustitiam distributivam, tedy pokornie o to mają upraszać J.K.M., aby pamiętając na to, iż teraz heroicis synów koronnych pectoribus nieśmiertelną Majestatowi swemu po różnych państwach i królestwach zjedną sławę, z klemencyj swojej pańskiej respektował na krwawe onych merita, nie tylko tych, którzy nie małemi pocztami służą R.P., ale i tych, którzy krwie sieła na usłudze ojczyzny wytoczywszy, albo okaleczeni ostawszy, emendicatis suffragiis wieku swego dokonywać muszą, żeby przynajmniej odrobinami z stołu pańskiego spadającami kontentowani byli, to jest wójtostwy według dawnych konstytucji. Żeby wójtostwa przy starostwach nie chodziły, lege to cavere mają, o czym niech będą dawniejsze reasumowane prawa.

Pokój od Szwecyj, który bardzo vacillat, aby był przez komisję utwierdzony, uczynią panowie posłowie instancją, tylko aby ta komisja przy tak wielkich ojczyźnie ekspensach non tanto dispendio jako pierwsza, która żadnego skutku nie wzięła, odprawowana była.

Aby też daremnego kosztu na odwożenie pieniędzy z Rawy do Lwowa uszła R.P., efficient to panowie posłowie, aby kwarta oddawana była we Lwowie. Którą odebrawszy ichm. panowie deputaci według prawa do tego ordynowani i swoje sądy zawarłszy, oddać powinni będą temu, komu de iure incumbit. Także i druga kwarta pozwolona, jeżeli się już z intencyj R.P. dosyć w odnowieniu armaty stało, aby była obrócona na zapłatę wojsku, a starych dział na nowe więcej żeby nie przelewano.

Chorągwie województwa naszego, którym ex publico aerario żółd zapłacony być ma, aby według konstytucji sejmu przeszłego był zapłacony, upomnieć się tego mają

panowie posłowie i cokolwiek województwo tym rotmistrzom dało, aby było w koe-
kwacyją przyjęto.

Fortece po wszystkich województwach, osobliwie przy miastach główniejszych są-
dowych, aby były dla różnych niebezpieczeństw dobrze ufortyfikowane, rzecz bardzo
potrzebna. Sposób takowych fortyfikacyi przez panów posłów ma być namówiony na
sejmie terazniejszym.

Laudum podczas elekcyjej deputackiej blisko przeszłej o wybieraniu podatków
uchwalone na zapłacenie do skarbu pewnego długu, aby było aprobowane *salvis abiur-*
ratis desertatis et conflagratis, także i przyszłego, da Bóg, [1108] sejmiku relacyjnego
w sposobie wydania podatków *et in causa profugorum subditorum* uchwała, aby była
constitutione sejmu utwierdzona, starać się mają ichm. panowie posłowie.

A iż się to zagaściło, iż ichm. panowie duchowni, którzy mają o dziesięcinę z ante-
cessorów dawne kontrakty, teraz ich wzruszają i wytycznych się dziesięcin *cum aggra-*
vatione status equestris upominają, tedy mają *adhibere curam* panowie posłowie nasi,
aby *authoritate conventus moderni* konstytucja anni 1635 o dziesięcinach⁹³⁷ reasumo-
wana i aprobowana była.

Wnosiliśmy już nie raz do R.P. *desiderium* nasze, abyśmy z województwa naszego
dwóch deputatów mogli mieć, bo jednego wysyłając na sądy trybunalskie, często albo
dla odmiany zdrowia *vel alium similem casum* i pod czas ten, gdy się sądy wojewódz-
twa naszego odprawują, nie miewamy swego deputata. Zaczym i teraz o to ichm. pa-
nowie posłowie nasi starać się mają, aby *desiderium* nasze a *Republica* kiedykolwiek
swoją efekt wzięło.

Dekreta tak w Trybunale, jako w inszych sądach, które *ex actoratu nobilium* prze-
ciwko miastom stanęli, aby nadwornymi mandatami i sądami nie były rujnowane, pod
winami na miasta, jeżeliby o to starali się, *ex consensu ordinum* ferowanemi, serio o to
oponować się mają panowie posłowie nasi.

Petita

Książę jm. saski⁹³⁸, który regiment w wojsku W.Ks.L. swój miał i z pochwałą wszyst-
kich gloriose w usługach R.P. stawał, aby był *ad libertates status equestris* przypusz-
czony, starać się mają ichm. panowie posłowie nasi.

Także i pan Szawgoty⁹³⁹, pan Hubald⁹⁴⁰, pan Giza⁹⁴¹, pan Perpezy⁹⁴², pan Flik⁹⁴³,
pan Uleryk Bibersztejn i Kozak Kresa⁹⁴⁴, który *benevole* na sławę zwycięstwa J.K.M.

⁹³⁷ Konstytucja pierwszego sejmu 1635 r. „Kompozycja o dziesięciny” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 260).

⁹³⁸ Franciszek Erdmann książę Sachsen-Lauenburg.

⁹³⁹ Jan Udalryk Schaffgotsch.

⁹⁴⁰ Krzysztof Houwaldt generał-major.

⁹⁴¹ Mikołaj Konstanty Giza (Gisse) oberszter.

⁹⁴² Klaudius Herpin z Perpesse (Klaudiusz Perpesse) oberszter.

⁹⁴³ Flik – zapewne oberszt-lejtnant w regimencie dragonśkim Henryka Denhoffa.

⁹⁴⁴ Michajło Kresa (Krysa) pułkownik czehryński, został nobilitowany na sejmie 1652 r. (wydawcy *Vol. const.* mylnie uznali, iż otrzymał on indygenat, zob. t. 4, vol. 1, s. 271).

poddał się, jeżeli zasługi i odwagi tych wszystkich tantum in Republica meruerunt, aby z tych wolności, na które przodkowie nasi szablą zarabiając, krew hojnie dla ojczyzny wylewali, cieszyć się mogli, wniosą i za temi ichm. panowie posłowie instancją, aby w prośbach swoich tristes a facie Reipublicae nie odchodzili, ale przysług swoich gratitudinem od stanów koronnych, o którą proszą, odnieśli.

Książęcia jm. śp. [Jeremiego] Wiśniowieckiego wojewody ruskiego⁹⁴⁵ merita jeszcze są w świeżej J.K.M. p.n.m. i R.P. pamięci, który po wszystkie czasy, nie folgując ani zdrowiu, ani dostatkom swoim, cum dispendio fortunarum służył ojczyźnie, co i śmiercią swoją koronował, tedy mają wniesć ichm. panowie posłowie nasi do J.K.M. i R.P. instancją, aby et post funera tego dzielnego kawalera merita w niepamięć nie szli. A że [1109] wszystkie dobra R.P. w nagrodę krwawych zasług konferowane rodzicowi od zostałogo potomka⁹⁴⁶, z którego wielka ojczyźnie roście konsolacja, odpadły, tedy aby orbitas onego, kiedy przy osieroceniu i od intrat wszystkich ukraiennych odpadł, łaską J.K.M. w konferowaniu pierwszego wakansu wsparta była, i jeżeliby śp. ks. jm. przebrał co w skarbie podczas komisyyj przeszłej, aby to było pozostałemu synowi za krwawe ojcowskie przysługi od R.P. kondonowano.

Nie godzi się nam nie wspomnieć wielkich szkód i zrujnowania włości beresteckiej, tak przez wojska R.P., jako i nieprzyjacielskie, jm. pana podkomorzego brzeskiego⁹⁴⁷, którego jako krwawe w ojczyźnie zasługi meruerunt to, aby godną onych z łaski J.K.M. p.n.m. odniósł rekompensę, tak też i ten wielki w substancyjy uszczerbek, który w oczu wszystkiej R.P. poniósł, aby przy należytej wdzięczności munifica manu J.K.M. był mu nagrodzony, gorącą o to ichm. panowie posłowie wniosą instancją.

A że wiele jest takowych obywatelów województwa naszego, którzy i przez nieprzyjaciela, ale bardziej przez obozy, po dwakroć u nas pod Sokalem pospolitego ruszenia ścigające się, funditus są zrujnowani i prawie ad ultimam przychodzą perniciem, tedy zalecamy i tych Majestatowi J.K.M., jako pana Michała Stępkowskiego pisarza bełskiego ziemskiego, pana Andrzeja Czermińskiego, którego i w Podolu majątność piławiecka i u nas funditus zniesiona, pana Jerzego Piwa, pana Andrzeja Młockiego, pana Mikołaja Borzęckiego, aby ich upadłe dla dobra pospolitego fortuny ostawały w pamięci J.K.M. p.n.m., ażeby i przy zasługach ich w ojczyźnie, gdy w jakiej okazyjy będą żądać łaski Majestatu J.K.M., tristes odpędzeni nie byli.

Mają też ichm. panowie posłowie nasi do J.K.M. i R.P. wniesć instancją za klasztor sokałskim panien zakonnych o to, aby Babiniec, który im J.K.M. per privilegium konferować raczył, per constitutionem wiecznemi czasy był aprobowany.

Desiderium księdza Suszy administratora władcyctwa chełmskiego⁹⁴⁸, który prosi o to, aby constitutione Regni approbatum było, żeby władcyctwo chełmskie wiecznemi czasy w uniej zostawało, słuszną, aby skutek swój wzięła, ale w tym ichm. panów posłów odsyłamy do zniesienia się z stanami koronnemi.

⁹⁴⁵ Jeremi Wiśniowiecki wojewoda ruski, zm. 20 sierpnia 1651 r.

⁹⁴⁶ Michał Korybut Wiśniowiecki, syn Jeremiego Wiśniowieckiego.

⁹⁴⁷ Władysław Leszczyński podkomorzy brzeski litewski.

⁹⁴⁸ Jakub Jan Susza unicki biskup chełmski.

Dissidentes in religione aby przy dawnych prawach zostawali i jeżeliby jakie gramina ponosili, aby uspokojeni w nich zostawali.

Miasto Zamość, [1110] które podczas zamieszania R.P. i ciężkiego oblężenia wiary dotrzymało, zdrowia różnych województw różnych obywateli wielu ochroniło, aby przy dawnych prawach i wolnościach ostawało.

A że i miasto Bełż sądowe województwa naszego nie małą ma szkodę przez to, iż ichm. panowie obywatele mieszczan z gruntów miejskich skupują i gospodarzom do żadnych powinności przykładać się ad communitatem nie każą, osobiwie do naprawy mostu, przez który tak na sejmiki, jako i na sądy przejeżdżając, różni wielkie ponoszą pericula, tedy ichm. panowie posłowie mają się o to starać, aby to było lege cautum, żeby gospodarze, mieszkając i w szlacheckich domach u mieszczan świeżo pokupionych, tak do powinności miejskich z gruntów tylko wedle prawa dawnego należących, jako też osobiwie do naprawy mostu sokalskiego należeli. A jeżeliby też miasto tego mostu, na którym wiele szkód nobilitas ponosi, nie naprawowało, tedy ad cuiusvis instantiam w grodzie bełskim o to sądeni i poenis duplici quatuordecim marcarum cum refusione damnorum mają być karani.

Które artykuły od nas zgodnie umówione zleciliśmy jm. panu Michałowi Stępkowskiemu pisarzowi ziemskiemu bełskiemu, marszałkowi koła teraźniejszego sejmiku z pieczęcią i podpisem ręki do grodu naszego podać imieniem nas wszystkich. Działo się na sejmiku w Bełzie, die 15 decembris a. D. 1651.

Michał Stępkowski pisarz ziemski bełski, marszałek koła sejmikowego m.p.

^a w rękopisie błędnie 1089 ^b strony o numerach 1101-1104, mimo iż napisane tą samą ręką co inne w tej instrukcji, pochodzić muszą zapewne z instrukcji sejmiku przedsejmowego w marcu 1653 r., w której wydawcy odnotowali dużą lukę w środkowej partii. Na stronach 1101-1104 znajdują się m.in. informacje o bitwie pod Batochem (1-2 czerwca 1652 r.), śmierci Marka Sobieskiego starosty krasnostawskiego (2 czerwca 1652 r.), zgodzie na pospolite ruszenie, a także wstawienictwo z prośbą o nagrodę dla Adama Kisiela wojewody kijowskiego, który zmarł 3 maja 1653 r. (strony te nie mogą zatem pochodzić z instrukcji danej posłom na sejm z Bełza w dniu 31 grudnia 1653 r., w której również brakuje sporej partii tekstu). Z kolei instrukcja na kolejny sejm w 1652 r. jest zachowana w całości w księdze grodzkiej bełskiej. W. Hejnosz nie zauważył tych informacji wykraczających poza 1651 r. i uwzględnił fragment jako część instrukcji z 15 grudnia 1651 r. Tekst został zatem przeniesiony przez wydawców we właściwe miejsce ^c górna część karty uszkodzona, brak części tekstu

3. *Uniwersał Marcina Kalinowskiego wojewody czernihowskiego, hetmana polnego koronnego ostrzegający o zagrożeniu tatarskim – Bractaw, 13 stycznia 1652 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 240, s. 94 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Paweł Borzeński w dniu 30 stycznia 1652 r. [feria 3 ante festum Purificationis Beatissimae Virginis Mariae proxima a. D. 1652].

Marcin Kalinowski wojewoda czernihowski, hetman koronny, przemyski, lityński starosta.

Ichm. panom dygnitarzom, urzędnikom i wszystkiemu rycerstwu województwa bełskiego, przy zaleceniu służb moich braterskich wiadomo czynię.

Iż dochodzą mnie pewne wiadomości, iż Gałga Sołtan ad initium ianuarii ruszył się z miejsca z wszystkimi ordami ku państwu J.K.M., pewnemi wojska kozackiego fultus posiłkami i dalszych tego wojska kozackiego posiłków do wojsk swoich przyłączeniem upewniony nadzieją. Gdy tedy to pogaństwo z tą wojska kozackiego przeciwko punktom umówionym koniunkcją pod ten czas na wojnę idzie, gdy to wszystko, co R.P. z wojskiem kozackim punktów postanowione ma na termin naznaczony w skutku zostawać miało, a do tego czasu zwleczony jest i wypis, z którego wszystkie dalsze dosyć uczynienia punktom wynikają terminy, do tego czasu ani skończony, ani do ksiąg kijowskich podany jest, lubo codziennymi instancjami do hetmana zaporoskiego przeze mnie postulatur. Przeto lubricam tych nieprzyjaciół uważając fidem, w niej nie chcąc deesse powinności, zawczasu w.m.m. panów i braci przestrzegam, abyście w.m.m. panowie i bracia in casu ingruentis periculi securitatem województwa swego mieli na pieczy z ochoty swojej ku usłudze ojczyzny, do wojska J.K.M. kupili się, miasta i fortece w pilnej zostawały ostrożności, luźnych ludzi z wojska odbiegających i kraje tameczne opaczniemi wieściami mieszkających, kto by listu mego nie pokazał, w miastach hamując, zatrzymując i za słusznymi dowodami takie postęпки ganiąc. Panów zaś pułkowników, obersterów, rotmistrzów, poruczników, kapitanów i wszystko rycerstwo wojsk J.K.M. polskiego i cudzoziemskiego narodu, chorągwie jezdnych, pieszych, władzą urzędu mego hetmańskiego napominam i serio rozkazuję, aby do wojsk nieomieszkanie przybywali i powinności swej wojskowej dosyć czynili, na które się obowiązali. Upewniając, kto by z wojskowych w przypadłym razie i niebezpieczeństwie na ojczyście usługi R.P. omieszkiał, według artykułów wojskowych skaranie powinno odniesie. Dan w Braclawiu, die 13 ianuarii a. 1652.

Marcin Kalinowski wojewoda czernihowski, hetman polny koronny

Locus sigilli

4. *Manifestacja grupy szlachty w sprawie niemożności przeprowadzenia popisu pospolitego ruszenia z powodu nieobecności senatorów – Bełż, 8 kwietnia 1652 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 240, s. 303-304 – oblata; w grodzie bełskim wniesiono w dniu 8 kwietnia 1652 r. [feria 2 post Dominicam Conductus Paschae proxima a. D. 1652].

Ad officium et acta praesentia castrensia capitanealia Belzensia personaliter venientes Gen. ac Nob. [1] Stanislaus Osipiński nomine Gen. Annae de Wożuczyn olim Gen. Joannis Łychowski succamerarii palatinatus Belzensis consortis vidua, [2] Gen. Achatius Szydłowski nomine suo et Gen. Stanisłai Borześciański et Petri Kownacki, [3] Gen. Nicolaus Matuszczyński, [4] Gen. Samuel Komorowski, [5] Gen. Joannes Swiżyński, [6] Gen. Adam Stankar, [7] Gen. Petrus Stankar, [8] Nob. Szymakowski nomine Nob. Zophiae Gąsecka, [9] Nob. Joannes Mikiszowski nomine Gen. Stephani Stępkowski et

Gen. Joannis Czekanowski, [10] Nob. Georgius Jabłoński nomine Gen. Cristini Gorzy-
ski et Gen. Boguslai Gorajski, [11] Nob. Joannes Bartkowski nomine Gen. Michaelis
Stępkowski notarii terrestres Belzensis et Gen. Stephani Jabłoński, [12] Gen. Albertus
Wiśniowski nomine Gen. Mathaei Wiśniowski parentis sui, [13] Nob. Andreas Rzewu-
ski nomine Gen. Marci Olewiński, [14] Nob. Joannes Domański nomine Gen. Alberti
Młocki et Georgii Piwo, atque Joannis Wierzbicki, [15] Gen. Marcus Lityński suo et
Gen. Samuelis Lityński et Joannis Wyszotyński, [16] Nob. Joannes Zaleski nomine
Gen. Christophori Kozłowski, [17] Nob. Petrus Olszewski nomine Gen. Venceslai Ka-
szewski subiudicis terris Belzensis et Gen. Bartholomaei Olszewski sui parentis, [18]
Gen. Samuel Wnorowski, [19] Nob. Joannes Przepiórka nomine Gen. Helizabetae
Przepiórczyna, parentis suae, [20] Gen. Paulus [304] [...] ^a nomine Stephani Łada et
Glińska, atque Jaślikowska viduae, [21] Gen. Joannes Wiśniowski nomine Gen. An-
drea Wiśniowski notarii castrens Chelmensis et Kilian Skronicki, [22] Nob. Joannes
Czarnacki nomine Gen. Joannis Deszpot Bazylik, [23] Nob. Thomas Kosobudzki Step-
hani Sitański et Joannis Ścibor, [24] Nob. Aleksander Brylewski nomine suo et Petri
Stanisłai Wierzbicki pincernae palatinatus Belzensis et Nob. Zophiae de Niezabitów
olim Gen. Joannis Piasecki consortis relicta vidua, atque Casimiri Piasecki matris sue
filio, [25] Gen. Nicolaus Rulikowski, [26] Nob. Sebastianus Mioduszewski nomine
Gen. Catharina et Nicolai Zawadzki matris cum filio, et Gen. Alberti Podczaski, [27]
Gen. Andreas Chamiec olim Gen. Stanisłai Chamiec filius nomine suo et Gen. Andre-
ae Chamiec, Gen. olim Zachariae Chamiec filii sui fratri patrualis, tam Gen. Nicolai
Bilski, [28] Nob. Paulus Brzezicki nomine Gen. Martini Mirz Brzezicki succamerarii
palatinatus Belzensis, [29] Nob. Joannes Szepiński nomine Gen. Catharina Łaszczowa
vidua, [30] Nob. Petrus Radomski nomine Gen. Catharina de Łysaków Ruszczycka,
[31] Gen. Hieronimi Lipski capitanei Tarnogoriensis, Gen. Agnethis Gutkowska et
Zophia Godzimirska, atque Gen. Joannis Skalecki, [32] Nob. Samuel Siestrzewitowski
nomine Gen. Annae Leszczkowska et Gabrielis Romanowski tam Martini Starnalski
et Vincentii Stabirowski, [33] Nob. Stanislaus Lutoborski nomine suo et Gen. Annae
Podorecka, Catharina Boratyńska, Anna Lanckorońska et Obrachti Siestrzewitowski,
[34] Nob. Jacobus Wolski nomine Gen. Catherina ab Ostroróg Sierakowska et Nicolai
Sobieściański, [35] Nob. Andreas Pogorzelski nomine Gen. Jacobi Gnoiński et Gen.
Badowska viduae, bonorum villae Mukanie obligatoriae possestricis et Gen. Lauren-
tii Barzykowski, [36] Gen. Petrus Krusz, [37] Gabriel Żuliński tribunus Buscensis,
vicecapitaneus officii praesentis et [38] Gaspar Zaniski notarius castrens Belzensis,
solennem manifestationem et diligentiam fecerunt in eam modum. Quod ipsi, sati-
sfaciendo legibus et constitutionibus Regni eo in passu laudatarum eodemque poenas
ibidem praescriptas die hodierna in actu contenta pro conscriptione publica nobilitatis
palatinatus Belzensis hic Belzam uti lustrati fieri concurrunt advenerunt, sed quoniam
senatores, qui de lege nobilitatem congregatam conscribere tenebunt, non advenerunt
et protunc absunt, ideo de non succumbentiam poenarum in constitutiones Regni eo
in passu sancitarum iterum atque iterum manifestantur.

226. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 11 czerwca 1652 r.

1. *Uniwersał Jana Kazimierza zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 11 czerwca 1652 r. – Warszawa, 16 kwietnia 1652 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 240, s. 425-427 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 7 maja 1652 r. [feria 3 post Dominicam Rogationum proxima a. D. 1652].

Druk w: AS 1633-1668.

2. *Laudum sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 11 czerwca 1652 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 240, s. 557-558 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Kazimierz Brodecki podczaszy bełski i marszałek sejmiku w dniu 12 czerwca 1652 r. [feria 4 in crastino festi Sancti Barnabae a. D. 1652].
LSB 1572-1668, s. 260-261.

My urzędnicy, dygnitarze i rycerstwo wszytkiego województwa bełskiego, zjechawszy się na sejmik sejmowy do Bełza pro die 11 iunii za uniwersałami J.K.M. złożony, patrząc na te pericula, które w pośrzedku ojczyzny praelio ardent nec grassari przestają, i na insze oglądając się, które od pogranicznych nieprzyjaciół sperantur pro ultima Reipublicae necessitate, pospolite ruszenie, [558] ^a że każdy z ichm. panów obywatelów, gdzie ludzi rycerskich grono niemałe zostaje, gotowy jest na koń wsiadać ad omnes subitos casus. Napominamy się jednak tym laudum naszym i obowiązujemy do wszelakiej gotowości, za dwoje wici to obwieszczenie sobie kładąc, abyśmy za uniwersałem jm. pana podkomorzego bełskiego [Marcina Brzezickiego], któregośmy o to usilnie upraszali, gotowi byli w rycerskim porządku pod Bełzem, jako metropoliją naszą, in loco popisowi zwyczajnemu designato, sine ulla mora stanąć.

A jeżeliby, czego strzeż Boże, ten nieprzyjaciół, to jest Kozacy albo swawoleństwo kozackie, iunctis viribus z Ordą nawalnie następował, tedy zostawujemy sobie wolną namowę dalszego w podawających się okazjach progresu, capiendo ex re et imminentibus periculis consilia. Gdzie namówiwszy się, tam mamy dirigere nos, gdzie ipsa postulabit necessitas, jednak sine divisione belli, iuxta iura antiqua Regni. A jeżeliby też ichm. znajdowali się takowi, którzy by propter aliqua Reipublicae negotia albo privatis impediti necessitatibus z nami nie chcieli zostawać, tedy jednak powinni będą proportionie ducta facultatum pocztę swoje inter gremium województwa naszego bełskiego porządnie stawić, a in defectu laudo huic satisfactionis, tedy każdy poenas de expeditione bellica sancitas incurret i w to sami introspeciemus, i instygatorowi

województwa naszego bełskiego mocno vindicare poenas succubitas zlecamy. Działo się w Bełzie, die 11 iunii a. D. 1652.

Kazimierz Brodecki podczaszy bełski, marszałek koła sejmikowego

Locus sigilli

^a uszkodzona górna część karty

3. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 11 czerwca 1652 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 240, s. 558-566 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Kazimierz Brodecki podczaszy bełski i marszałek sejmiku w dniu 12 czerwca 1652 r. [feria 4 in crastino festi Sancti Barnabae a. D. 1652].
LSB 1572-1668, s. 261-265.

[559] Instrukcja sejmiku województwa bełskiego od J.K.M. pro die 11 iunii in anno 1652 złożonego ichm. panom posłom od wszystkich zgodnem głosy obranym dana, jm. panu Marcinowi Mirz Brzezickiemu podkomorzemu województwa bełskiego, jm. panu Stanisławowi z Sarbiewa Sarbiewskiemu staroście grabowieckiemu, jm. panu Kazimierzowi z Brodka Brodeckiemu podczaszem bełskiemu, jasielskiemu staroście, jm. panu Mikołajowi z Nieledew Łaszczowi od ichm. panów obywatelów województwa bełskiego, na sejm blisko przypadający pro die 25 iulii anno eodem 1652.

Oddawszy zwyczajne a powinne przy powinszowaniu zdrowia dobrego J.K.M. p.n.m. przywitanie, podziękują wprzód, że J.K.M. tak nieuśpioną chodzi około ojczyzny czułością, jakoby po rozerwanym sejmie, a rozbieżanych prawie in praecipitia rozmaitej niedolej koła nulla ojczyźnie latera gruntowną zewsząd firmata były obroną i to, cokolwiek intra viscera medullas ojczyźnie naszej depascit umorzono i kiedykolwiek pożądane z dobrym i rządem ojczyźnie zwrócone bezpieczeństwo. Niech to Pan Bóg płaci z wysokości długoletnim, które cnoty J.K.M. merentur, zdrowiem i da tranquillum et pacatum imperium J.K.M., abyśmy w pokoju, sub auspiciis J.K.M. żyjąc, należyte za prace J.K.M. nad stan prawie królewski ojczyźnie oddawane, dziękować et regravificari mogli.

A iż cokolwiek dotąd Rempublicam affecit ab extra et intra nie z inszej poszło przyczyny, tylo że sejmowe konsultacje bez żadnego odprawowane dotąd były porządku, a w rozdwojonych umysłach i instrukcjach co wprzód bywało agere [560] ^aincertum, tedy chcąc animae Republica dobrym ichm. panowie posłowie będą, aby przykładem sądów trybunalskich^a dni do traktowania ordynowane były, aby w poniedziałki i wtorki do samej instrukcyjnej obrony i którą zapłata wojsku sequitur panowie posłowie przymawiali się; środa zaś będzie miała upominania się egzorbitancyjej, czwartek koekwacyja w podatkach i poprawa nieporządków względem prowentów R.P., tak ordynaryjnych, jako i ekstraordynaryjnych, w piątek zaś causas religionis, które

in maximis zwykli trudnić periculis, umawiane i moderowane być mają. A iż po ukolysanych dissidentium w religiję i w pretensyjach najlepiej prywatne succedent desideria, tedy w sobotę traktowane być mają. Gdzie jako i prywatne desideria, także rady publiczne to najwięcej miesza, że sine fronte prawie, zaniechawszy publica commoda, swoje panowie posłowie traktują prywaty, tedy kto by swoją własną albo przyjaciela swego traktował materia, które by publica consilia trudniły, eo in passu voce carere ma, a materyja ta bez tych, którzy w tej mierze amore et ira vacant, umawiana była. To tym snadniej będzie, kiedy panowie posłowie przysięgi będą ea iuramenti rota, że rękodajnymi nie są obowiązani usługami, a w konsultacjach dobro publiczne, a nie swoje prywaty upatrować mają.

A że to ad bene merendum de Republica każdego zwykło pobudzać, gdy J.K.M. liberalitas i szcudrobliva, a nie zamkniona bywa ręka, domawiać się ichm. panowie posłowie będą, aby dobra J.K.M. za dziedziczne nie były dawane ani też iure feudali w długie jednych posesorów posesyje zadawane.

Niemalą i w tym R.P. cierpi i ponosi szkodę, że vecta et invecta ad libitum skarbowi od kupców wybierają, których non eam dają R.P. rationem, z jaką bywają wyciągnięte agrawacją, tedy i takowe wybieranie, lubo ad normam dawnego instruktarza, lubo też ex placito umówione, na tym sejmie zgodnym wyciągane być ma, a jm. pan podskarbi⁹⁴⁹ tego rationem dać ma przy inszych rachunkach.

A ponieważ ziemia lwowska przeszłego roku zapowietrzona była podczas sądów Trybunału Lubelskiego, gdzie ani sami obywatele ziemi onej praesentes, ani spraw przesyłać mogli i plenipotentowie onych przyjmować nie śmieli, zaczem wielu [561] ich powzdawano. "Zlecamy tedy ichm. posłom naszym, aby adhibeant operam, ażeby takowe^a kondemnaty kasowane były i sprawy in integrum restytuowane, ponieważ dotąd jeszcze taż ziemia nie jest odsądzona. Jeżliżby interea, nim ten artykuł nasz konstytucją sejmową aprobowany będzie, taż ziemię odsądzono, tedy powinni się będą w kondemnaty ex originalibus appellationibus sprawować na Trybunale extra palatinatum et terram suam, inter causas conservatas palatinatum, aby żaden nie był laesus per retardationem sprawy swojej.

I to też wezmą przed się, aby to, co post sancitas leges do powinnego jeszcze nie przyszło skutku, ante omnia ad debitum przywiedli effectum. A osobliwie w upomnieniu się wakancyj od J.K.M. To otrzymawszy, starać się powinni będą, aby ichm. panowie rezydentowie rationes senatus consultorum dali, a jm. pan podskarbi żeby rachunek ze wszystkich generaliter prowentów R.P. na zapłatę wojsku ordynowanych, według prawa dostatecznie uczynił, a ichm. panowie posłowie w tym praecavebunt, aby in rationibus skarbów nie przyjmowano tego, co by położono na zapłatę cudzoziemców pozabijanych, którzy zasługami kapitanów bogacą się z żyjących i zmarłych.

Administrator składu winnego aby także sufficientem oddał rationem i o to instabunt ichm. panowie posłowie.

A że skarb nie będzie podobno mógł zapłacić długu wojsku J.K.M. zatrzymanego z retent u poborców pozostałych, znosić się będą ze wszystkimi innemi województwy o tym, jako wielka suma na zapłacenie tego długu od R.P. będzie należała. A przeło-

⁹⁴⁹ Bogusław Leszczyński podskarbi wielki koronny.

żywszy zrujnowanie nasze, tak na podatki publiczne z województwa naszego pozwalać będą, aby im tot incommodis zniszczone kraje wystarczać mogły.

A iż podatki całe jako R.P., tak i województwa naszego nie na co inszego cedere mają, tylko na skuteczną wojsku J.K.M. i R.P. zapłatę, tedy ta zapłata wojsku ma być przykładem pierwszej komisyyjæ prævio rotmistrzów albo poruczników i kapitanów iuramento wojsk cudzoziemskich. Którego to wojska za tą mieszaniną i z powodzeniem, zaczynam i fides wojska zaporoskiego ku J.K.M. i R.P. jest in incerto, tak na aprobacyyjæ paktów białocerkiewskich pozwalać będą, jakoby [562] to było *“z dobrem i dignitate Reipublicæ mogą, zniósłszy się z inszymi województwy^a cum re mature consilium.*

A iż to jest *ex bono esse* ojczyzny naszej, żeby wojsko przy *“Ukrainie zostawało^a*, tedy inibunt ichm. panowie posłowie rationes hiberny, aby *“namówione^a* było. Które, jeśliby magnitudine communium curarum nie były ustanowione, tedy domawiać się mają ichm. panowie posłowie, aby była ustawa, co z łanu jednego osiadłego żywnością żołnierz brać ma, salvis jednak w tej mierze pustych łanów abiuratis.

A iż piędzemu żołnierzowi za szczęśliwą łaską Bożą sub auspiciis J.K.M. wojska pospolitego ruszenia wielkim były ad victoriam momentem i pomocą, tedy zwłaszcza teraz, kiedy rozmaite nowiny aura popularis niesie, efficiunt ichm. panowie posłowie, aby in vim pospolitego ruszenia łanowy żołnierz jako prędszy i w lepszym zostawający posłuszeństwie, ad subitos casus był ordynowany, tem więcej na terazniejszą R.P. potrzebę aby bez odwłoki był postanowiony, agent.

A iż miasta in vim pospolitego ruszenia z dawnych praw żołnierzów wyprawować powinni, tedy taka piechota pod osobnemi być mają chorągwyami, aby ich usus był do wojny raczej aniżeli do rotmistrzów usług prywatnych.

A iż miasto piechoty wybranieckiej niedawno sejmową konstytucyją pieniądze przy kwarcie dawać ordynowano, które nie wiedzieć in quos usus obracają się, tedy i o to instabunt ichm. panowie posłowie, aby według dawnych zwyczajów sołtysi piechotę z między się, według umówionego w dawnym prawie porządku, wyprawowali.

Z minnic jako R.P. nie miały ma pożytek i skarbową aukcyją, upatrując to, aby do swego przyszła efektu, tak zaś teraz za częstą monety sine consensu ordinum w podwyższeniu i poniżeniu wariacyją, wielkie ponosi detrimenta, zaczynam starać się mają ichm. panowie posłowie, aby valor monety był postanowiony, konstytucyją sejmową aprobowany i żeby takowe na potym za prywatnymi uniwersałami żadne w pieniądzach nie były miskulancyje.

Pokój od Szwecyyjæ aby był przez komisyyjæ utwierdzony, wniosą ichm. panowie posłowie instancyją, tylko to, aby ta komisyyjæ przy tak wielkich w ojczyźnie ekspensach non tanto dispendio, jako i pierwsza, która żadnego nie wzięła [563] efektu, *“aby była odprawiona.^a* Także i od Moskwy aby zawczasu ineant *“rationes^a* jakiej prekaucyyjæ.

Chorągwie województwa naszego, którym *ex publico aerario* żółd zapłacony być ma, aby według konstytucyyjæ sejmu przeszłego satysfakcyją mieli, upomnieć się tego ichm. panowie posłowie mają i cokolwiek województwo rotmistrzom dało, aby to in coaequationem było przyjęte.

A żeśmy zlecili ichm. panom posłom naszym promovere iustitiæ distributivam, tedy pokornie o to mają upraszać J.K.M., aby pamiętając na to, iż i teraz heroicis synów koronnych pectoribus nieśmiertelną Majestatowi swemu po różnych państwach

i królestwach zjednał sławę, z klemencyjej swojej pańskiej respektował na krwawe onych merita, nie tylko tych, którzy niemalymi służą R.P. pocztami, ale i tych, którzy krwie siła na usłudze ojczyzny wytoczywszy, albo okaleczeni ostawszy, emendicatis suffragiis wieku swego dokonywać muszą. Żeby przynajmniej odrobinami z stołu pańskiego spadającymi kontentowani byli, to jest wójtostwy. Według dawnych konstytucji ażeby wójtostwa przy starostwach nie chodziły, lege to cavere mają, o czym niech będą dawniejsze reasumowane prawa.

Fortece po wszystkich województwach, osobliwie przy miastach główniejszych sądowych, to jest w Kamieńcu, Krakowie, Lwowie i w naszym Bełzie, jako metropoliej województwa naszego, które sola natura munivit, aby były ufortyfikowane, starać się będą.

A iż częstych w niebezpieczeństwach należy do wczasu do województwa, aby kiedy samo napierwej nad insze J.K.M. zaszczyca zdrowiem swoim bezpieczeństwo miało, gdzie cara pignora odjechać in tuto, tedy domawiać się tego będą, aby tej sumy część pewna, którą in vim podatków pozwolono, na fortyfikacją miasta Bełza i zamku bełskiego były obrócone.

Laudum na wybieranie czopowego, które sobie województwo na sejmiku relationis umówi, jako to, które żadnego województwa za sobą nie ciągnie niewczasu, konstytucją też niniejszego sejmu aprobowane być ma.

A iż się to zagęściło, iż ichm. panowie duchowni, którzy mają o dziesięćcinę [564] za antecesorów ^a dawne kontrakty, teraz ich zrzucają i wytycznych dziesięćcin cum aggravatione status equestris upominają, tedy mają adhibere curam^a panowie posłowie nasi, aby autoritate conventus moderni konstytucja anni 1635 o dziesięćcinach⁹⁵⁰ reasumowana i aprobowana była.

Wnosiliśmy nieraz już do R.P. nasze desiderium, abyśmy z województwa naszego dwóch deputatów mogli mieć, bo jednego wysyłając na sądy trybunalskie, często albo dla odmiany zdrowia vel alium similem casum, i pod czas ten, gdy się sądy województwa naszego odprawują, nie miewamy swego deputata, zaczym i teraz o to ichm. panowie posłowie nasi starać się mają, aby desiderium nasze a Republica kiedykolwiek swój efekt wzięło.

I to efficient ichm. panowie posłowie, żeby ci rotmistrze i porucznicy, którzy przy chorągwiach nie byli, poena condigna karani byli, gdyż z tej najbardziej przyczyny do tej zguby wojsko R.P. przyszło.

Petita

Iż praesens przeszłego pana podkanclerzego⁹⁵¹ calamitas jest taka, że należy i braterską oświadczyć kondolencyją, instabunt ichm. panowie posłowie do J.K.M., aby ex clementia J.K.M. do czci przywrócony był.

⁹⁵⁰ Konstytucja pierwszego sejmu 1635 r. „Kompozycja o dziesięćcin” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 260).

⁹⁵¹ Hieronim Radziejowski podkanclerzy koronny pozbawiony urzędu wyrokiem sądu marszałkowskiego 20 stycznia 1652 r.

Książę jm. saski⁹⁵², który regiment w wojsku W.Ks.L. swój miał i z pochwałą wszystkich gloriose w usługach R.P. stawał, aby był ad libertates status equestri przypuszczony, starać się mają ichm. panowie posłowie nasi.

Także i pan Szawgocy⁹⁵³, i pan Ubald⁹⁵⁴, pan Giza⁹⁵⁵, pan Perpezi⁹⁵⁶, pan Flik⁹⁵⁷, pan Uleryk Biberstein, Kozak Kresa⁹⁵⁸, który benevole na sławę, zwycięstwa J.K.M. poddał się, jeżeli z usług ich odwagi, tych wszystkich tantum in Rempublicam meruerunt, aby z tych wolności, na które przodkowie nasi szablą zarabiając, krew hojnie dla ojczyzny wylewali, cieszyć się mogli, wniosą za temi ichm. panowie posłowie instancją, aby w prośbach swoich tristes a facie Reipublicae nie odchodzili, ale przysług swoich też gratitudinem od stanów koronnych, o którą proszą, odnieśli.

Książęcia jm. śp. [Jeremiego] Wiśniowieckiego wojewody ruskiego merita jeszcze są w świeżej J.K.M. p.n.m. i R.P. pamięci, który po wszystkie czasy, nie folgując ani zdrowiu, ani dostatkom swoim, cum [565] dispendio ^bfortunarum służył ojczyźnie, co i śmiercią swoją koronował, tedy mają wnieść ichm. panowie posłowie nasi do J.K.M. i R.P. instancją^b, ^aaby post fata tego dzielnego kawalera merita w niepamięć nie szły. A że wszystkie^a dobra R.P. w nagrodę krwawych zasług konferowane rodzicowi od pozostałego potomka⁹⁵⁹, z którego wielka roście ojczyźnie konsolacja, odpadły, tedy aby orbitas onego, kiedy przy osieroceniu i od intrat wszystkich ukraiennych odpadł, łaską J.K.M. w konferowaniu pierwszego wakansu wsparta była i jeżeliby śp. ks. jm. przebrał co w skarbie podczas komisyyj przeszłej, aby to było pozostałemu synowi za krwawe ojcowskie przysługi kondonowano od R.P.

Powinni odnosić R.P. eam gratitudinem wysokie śp. jm. pana krakowskiego⁹⁶⁰ merita, aby suma 30 tys., którą w skarbie przebrał, na ciężkie syna jego⁹⁶¹, który ojcowskie ex pietate powolnego syna wziął okowy, zaczem instabunt panowie posłowie, aby sukcesorom jm. kondonowana była.

Nie godzi się nam nie wspomnieć wielkich szkód zrujnowania włości beresteckiej tak przez wojska R.P., jako i nieprzyjacielskie jm. pana podkomorzego brzeskiego⁹⁶², którego jako krwawe w ojczyźnie zasługi meruerunt to, aby godną onych z łaski J.K.M. p.n.m. odniósł rekompensę, tak też i ten wielki w substancyjey uszczerbek, który w oczu wszytkiej R.P. poniósł, aby przy należytej wdzięczności munifica manu J.K.M. był mu nagrodzony, gorącą o to ichm. panowie posłowie wniosą instancją.

⁹⁵² Franciszek Erdmann książę Sachsen-Lauenburg.

⁹⁵³ Jan Udalryk Schaffgotsch.

⁹⁵⁴ Houwaldt (Houvaldt) Krzysztof generał-major.

⁹⁵⁵ Mikołaj Konstanty Giza (Gisse) oberszter.

⁹⁵⁶ Klaudius Herpin z Perpesse (Klaudiusz Perpesse) oberszter.

⁹⁵⁷ Flik, zapewne oberszt-lejtnant w regimencie dragonii.

⁹⁵⁸ Michał Kresa (Krysa) pułkownik czehryński, został nobilitowany na sejmie 1652 r. (wydawcy *Vol. const.* mylnie uznali, iż otrzymał on indygenat, zob. t. 4, vol. 1, s. 271).

⁹⁵⁹ Michał Wiśniowiecki, syn Jeremiego, przyszły król Polski.

⁹⁶⁰ Mikołaj Potocki, kasztelan krakowski, hetman wielki koronny, zm. w listopadzie 1651 r.

⁹⁶¹ Mikołaj Potocki, syn Mikołaja, kasztelana krakowskiego i hetmana wielkiego koronnego, zakładnik na Krymie w zastępstwie ojca.

⁹⁶² Władysław Leszczyński podkomorzy brzeski litewski.

A że wiele jest takowych obywatelów województwa naszego, którzy i przez nieprzyjaciela, ale bardziej przez obozy po dwakroć u nas pod Sokalem pospolitego ruszenia ściągające się, funditus są zrujnowani, i prawie ad ultimam przychodzą perniciem, tedy zalecamy i tych Majestatowi J.K.M., jako pana Michała Stępkowskiego pisarza ziemskiego bełskiego, pana Andrzeja Czermińskiego, którego i w Podolu majątność piławiecka [566] ^{bi} u nas funditus zniesion, pana Jerzego Piwa, pana Andrzeja Młockiego, pana Borzęckiego, aby ich upadłe dla dobra pospolitego fortuny ostawały w pamięci J.K.M. p.n.m., ^b ażeby i przy zasługach ich w ojczyźnie, gdy w jakiej okazyje^a będą żądać łaski Majestatu J.K.M., tristes odpędzeni nie byli.

Mają też ichm. panowie posłowie nasi do J.K.M. i R.P. wnieść instancją za klasztorem sokalskim panien zakonnych o to, aby Babiniec⁹⁶³, który im J.K.M. per privilegium konferować raczył, per constitutionem wiecznymi czasy byt aprobowany.

Desiderium księdza Suszy⁹⁶⁴, administratora władctwa chełmskiego, który prosi o to, aby constitutione Regni było approbatum, żeby władctwo chełmskie wiecznymi czasy w uniej zostawało, słuszną, aby skutek swój wzięło, ale z tym ichm. panów posłów odsyłamy do zniesienia się z stanami koronnymi.

Dissidentes autem in religione aby przy dawnych prawach zostawali, jeżeliby jakie gravamina ponosili, aby w nich uspokojeni zostawali.

Miasto Zamość, które podczas zamieszania R.P. i ciężkiego oblężenia wiary dotrzymało i zdrowia różnych województw obywatelów wielu ochroniło, aby przy dawnych prawach i wolnościach swych zostawało.

Które to tedy artykuły od nas zgodnie omówione zleciliśmy jm. panu Kazimierzowi Brodeckiemu podczaszemu bełskiemu, staroście jasielskiemu, marszałkowi koła teraźniejszego sejmiku z pieczęcią i podpisem ręki do grodu naszego podać imieniem nas wszystkich. Działo się na sejmiku w Bełzie, die 11 iunii a. D. 1652.

Kazimierz Brodecki podczaszy bełski, marszałek koła sejmiku bełskiego m.p.

Locus sigilli

^{a-a} obecnie góra księgi uszkodzona, tekst odtworzono na podstawie LSB ^{b-b} karta uszkodzona, brak części tekstu, uzupełniono go na podstawie identycznie brzmiącego zapisu w instrukcji posłom na wcześniejszy sejm (zob. wyżej, sejmik 15 grudnia 1651 r.)

⁹⁶³ Babiniec, w. w pow. bełskim (obecnie część miasta Sokal w rej. sokalskim, obw. lwowskim, Ukraina).

⁹⁶⁴ Jakub Jan Susza unicki biskup chełmski.

227. Zjazd podczas pospolitego ruszenia pod Bełzem, 24 czerwca 1652 r.

Uchwał tego zjazdu nie odnaleziono.

1. *Uniwersał Jana Kazimierza na pospolite ruszenie, informujący o klęsce armii koronnej pod Batohem – Warszawa, 9 czerwca 1652 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 240, s. 609-610 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 23 czerwca 1652 r. [die Dominico pridie festi Nativitatis Sancti Joannis Baptistae a. D. 1652].

Druk w: AS 1633-1668.

2. *Uniwersał Jana Kazimierza ogłaszający trzecie wici na pospolite ruszenie – Warszawa, 14 czerwca 1652 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 240, s. 635-636 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 27 czerwca 1652 r. [feria 5 ante festum Sanctorum Petri et Pauli Apostolorum proxima a. D. 1652].

Druk w: AS 1633-1668.

3. *Uniwersał Marcina Mirza Brzezickiego podkomorzego bełskiego – w Zalaszwie, b.d. [przed 19 czerwca 1652 r.]*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 240, s. 601-602 – oblata, karta uszkodzona w górnej części; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 19 czerwca 1652 r. [feria 4 ante festum Nativitatis Sancti Joannis Baptistae a. D. 1652].

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu o tym należy wiedzieć, a mianowicie ichm. panom obywatelom i rycerstwu województwa bełskiego, przy oddaniu pokłonu mego życzę zdrowia dobrego.

Pobudziły grzechy nasze gniew Boga Wszechmogącego, że jeszcze sprawiedliwości świętej dość się nie stało, przepuszcza według woli swojej świętej przy inszych plagach ciężkich i miecz nieprzyjacielski na miłą ojczyznę naszą nie ustaje, albowiem ten zbuntowany, z ordą spoiwszy siły swoje, nieprzyjaciół domowy, bo rozproszywszy wojsko R.P., ciągnie a viscera patriae i już około Lwowa do tych czasów ten nieprzyjaciół ogniem i mieczem wojuje.

Wyszedł uniwersał albo wici pierwsze od J.K.M. do grodów na pospolite ruszenie wołając, ale już solennitates et według prawa muszą trochę zwłoki mieć, a nieprzyjacieli to prędki, przeto my na cel praecinctu nieprzyjaciela siedząc, a pierwszą ścianą ukraienną po spustoszeniu inszych województw jesteśmy, przeto jakośmy sobie rzekli na sejmiku blisko przeszłym, za pierwszym obwieszczeniem moim, żebyśmy się pod Bełz kupili, z wielu racyj rzeczy tego potrzebne widząc, obwieszczam tedy i proszę, żebyście w.m. panowie, braterstwa sobie dotrzymując, na dzień 24 czerwca stawić się z orężem i rynsztunkiem [602] wojennym ^a [...] delit necessitas. Dan w Zalaszwowie, ^a

[Marcin Mirz Brzezicki] podkomorzy bełski

^a uszkodzona górna część karty

228. Sejmik ekstraordynaryjny w Bełzie, 8 lipca 1652 r.

1. *Uniwersał Jana Kazimierza ogłaszający trzecie wici na pospolite ruszenie i zwołujący sejmik ekstraordynaryjny województwa bełskiego w Bełzie na dzień 8 lipca 1652 r. – Warszawa, 23 czerwca 1652 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 240, s. 646-649 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 1 lipca 1652 r. [feria 2 in vigilia festi Visitationis Beatissimae Virginis Mariae a. D. 1652].

Druk w: AS 1633-1668.

2. *Laudum sejmiku ekstraordynaryjnego województwa bełskiego w Bełzie, 8 lipca 1652 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 240, s. 658-661 – oblata, górne części kart uszkodzone; w grodzie bełskim oblatował Gen. Krzysztof z Rajksa Rajski marszałek sejmiku.

[659] ^a w roku niniejszym zgromadzeni, biorąc pocho i ochotę do obrony miłej ojczyzny naszej, a to z ojcowskiego J.K.M. p.n.m. koło nas obmyśławania, który paterno affectu imminentibus na ojczyznę naszą i nieukrócone, a wyuzdanej rebelij chłopskiej periculis zabiegając, pobudził nas do tego, żebyśmy saluti suis consulendo in tam praegnanti Reipublicae casu, gdzie omnibus ta ojczyzna subsidiis jest orbata, łanowego żołnierza na mentem uniwersału J.K.M. unanimi consensu laudo praesenti, annum

anterius 1648, de data illius 12 septembris laudo conscriptum, które już w województwie naszym in executione było, pozwolili.

Który łanowy żołnierz aby ad executionem tym prędzej przyszedł i popis onego pro die 17 iulii anni praesentis za uniwersałem j.w. jm. pana Krzysztofa z Koniecpola Koniecpolskiego wojewody naszego bełskiego in loco solito de mutuo consensu naznaczamy. Na który aby wszyscy obywatele ducta proportionem bonorum suorum wedle prawa pospolitego poczty swe stawili, pozwoliliśmy, a to sub poenis de expeditione bellica legibus sancitis. A tam stanąwszy, jeżeliby tego nie było dla nieprzyjaciela następującego potrzeby, poczty swe porządnie pokazawszy, do domów swych rozjechać się mają i w nich dotąd zostawać, aż by znowu przez uniwersał J.K.M. na odparcie temu hardemu nieprzyjacielowi równo z inszemi województwy wokowani byli.

A iż J.K.M. p.n.m. do zatrzymania całości R.P. okiem swym pańskim to providet, aby ten sejm przyszedł propter eo co commodiorum resistentiam temu nieprzyjacielowi jako najprędzej był odprawiony, tedy my, przychylając się w tym do zdania J.K.M., zlecamy ichm. panom posłom naszym, aby się o to starali, jakoby summa quam cum celeritate consilia Reipublicae do [660] obrony ^a tonący R.P. zniesienia z inszemi województwy dawamy i pozwalamy.

Taż paterna J.K.M. p.n.m. sollicitudo o dobrym R.P. z uniwersału onego admonet nos, abyśmy quam maxime nervus belli, który jest materyją jej, co prędzej obmyślili i to do skarbu tak naszego prywatnego w województwach, jako i R.P. należącego oddali. Przeto autoritate conventus huius naznaczamy, aby tak ichm. panowie administratorowie czopowego, jako i panowie poborcy z podatków różnych R.P., na przeszłym sejmie uchwalonych, quam sufficientissimum calculum na przyszłym, da Bóg, sejmiku popisowym uczynili. A to podług dawnego laudum przed jm. panem podczaszym⁹⁶⁵ i łowczym województwa bełskiego⁹⁶⁶.

Aczkolwiek to nie po raz województwo inculcat, aby ichm. panowie posłowie de causis, z których R.P. ad magnas przychodzi, clades na sejmach pytali się, przeto i teraz, iż szczupłość wojska R.P. i rozerwanie onego do rozproszenia przez nieprzyjaciela naszegoż wojska przywiodła, pytać się mają ichm. panowie posłowie nasi, gdzie się drugie wojska, którego in numero 36 tys. być miało, podziały, a my nihilominus na całą liczbę wojska zapłatę obmyślić musimy.

To też jest inter praecipua bene ordinati Reipublicae requisita, aby dignissima praeemia malis autem poenae conferentur, przeto mając wzgląd ichm. panowie posłowie na merita i zasługi w. jm. pana Hieronima z Radziejowic Radziejowskiego podkancle-rzego koronnego, które in patria będąc jako bonus civis w ojczyźnie oddawał, starać się pilnie mają z inszemi ichm., aby nie tylko tantus civis extra patriam non exularet, ale też quae impone maxime fieri potest ad praeteri statum honoris et dignitatis z łaski J.K.M. restytuowany był.

Nie mniejszej wagi była u nas instancja ichm. panów braciej naszych, którzy [661] w zaciągu ^a panom posłom naszym ^a jakoby ta konstytucja ^a zapłata asekurowana do ^a jako najprędzej przyjść mogła.

⁹⁶⁵ Kazimierz Brodecki podczasz bełski.

⁹⁶⁶ Hiacynt Woźuczński łowczy bełski.

Które to laudum nasze, uniwersałem naszym osobnym J.K.M. p.n.m. aprobowane, zleciliśmy jm. panu marszałkowi koła naszego, aby ręką swą podpisał i do grodu bełskiego dla wiadomości wszystkich podać raczył. Datum w Bełzie, die 8 iulii 1652 a.

Krzysztof z Rajska Rajski marszałek koła sejmikowego województwa bełskiego m.p.

Locus sigilli

^a góra karty uszkodzona

229. Zjazd podczas popisu pod Bełzem, 17 lipca 1652 r.

Uchwał tego zjazdu nie odnaleziono.

1. *Uniwersał Krzysztofa Koniecpolskiego wojewody bełskiego na popis pospolitego ruszenia – Poryck, 11 lipca 1652 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 240, s. 681 – oblata; grodzie bełskim oblatowano w dniu 18 lipca 1652 r. [feria 5 ante festum Sanctae Margarethae Virginis et Martyris proxima a. D. 1652].*

J.w., w. ichm. panom obywatelom województwa bełskiego, m.w.m. panom i braciej po zaleceniu służb moich i oddaniu braterskiej mojej obserwancyjej.

W jak ciężkim i nagłym spółnej ojczyzny naszej niebezpieczeństwie, gdzie J.K.M. p.n.m. extrema necessitate wici trzecie i ostatnie sine solennitatibus na pospolite ruszenie z kancelaryjej swojej wydawszy, znowu uniwersałem swym gorącym sejmik pro die 8 iulii dla prędszego praesidium ojczyźnie złożyć raczył. A iż na tym kongresie przez laudum swoje popis dla przywiedzenia do skutku żołnierza łanowego namówiliście w.m.m. panowie, przeto i ja nie tylko tak chwalebne mu zdaniu laudo praesenti stwierdzonemu nie derogując, ale też i prawu pospolitemu de generali bellica expeditione opisanemu, tudzież i powinności mojej dosyć czyniąc, termin pro die 17 miesiąca lipca takowemu popisowi uniwersałem i prośbą moją naznaczam, abyście w.m.m. panowie na zwykłe miejsce pod Bełz stawiawszy się, takową funkcją odprawili. Nie wątpię, że w.m.m. panowie, raz in laudo skłoniwszy się do łanowego żołnierza iuxta praescriptum legum i według świeżego, a do egzekucyjej w równym niebezpieczeństwie anni 1648 przywiedzonego, tak jako każdego facultates wynoszą, stawić się będziecie chcieli. Co nie tylko prawem pospolitym intymuję, ale i prośbą moją do

wiadomości w.m.m. panów i braciej podaję, ich oraz niedomiennej miłości powolne, a te braterskie usługi moje oddając jako najpilniej. W Porycku, die 11 iulii a. 1652.

Krzysztof Koniecpolski wojewoda bełski, starosta stryjski m.p.

Locus sigilli

230. Sejmik deputacki pod Bełzem, 9 września 1652 r.

1. *Laudum sejmiku deputackiego województwa bełskiego pod Bełzem, 9 września 1652 r.*

Rp. APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 87, s. 341-342 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował Nob. Jakub Karliński z polecenia marszałka sejmiku w dniu 12 października 1652 r. [Sabbatho ante festum Sanctae Hedvigis Electae Dei proximo a. D. 1652].

My dygnitarze i urzędnicy koła rycerskiego i wszytka nobilitas województwa bełskiego, zwyczajnym zjechaniem się pod Bełz na sejmik electionis deputata, gdzie zgodnemi głosami obraliśmy do takowej funkcyje jm. pana Wacława Kaszewskiego podsędką bełskiego, co do wiadomości ichm. panów deputatów podawszy, jako marszałek natenczas [342] dla lepszej wiary ręką się własną podpisuję przy pieczęci mojej. Działo się w pierwszy poniedziałek po Narodzeniu Najświętszej Panny r. 1652.

Franciszek z Mirowa Myszkowski marszałek natenczas koła rycerskiego województwa bełskiego

Locus sigilli

231. Sejmik relacyjny pod Bełzem, 10 września 1652 r.

1. *Deklaracja posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego*

Vol. const., t. 4, vol. 1, s. 275.

Województwo bełskie na nowe podatki per omnia taką deklaracją daje, jako i wołyńskie⁹⁶⁷, takąż względem abjurat, desertat, powietrza, jednak eo genere wydawać będą, jako na sejmiku relationis namówią. Lauda ratione podatków, które przed sejmem na przeszłych sejmikach uchwalili i na relacyjnym uchwalą, approbantur. Sejmik nazajutrz po deputackim. A gdy o proporcji podatku swego województwa oznajmia, tedy im też tyle, a nie więcej, według proporcji podatku ludzi, do płacy asygnowano będzie.

2. *Laudum sejmiku relacyjnego województwa bełskiego pod Bełzem, 10 września 1652 r.*

Rp. APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 87, s. 201-206 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował woźny Prov. Jakub Kochanik z Szyszowic w dniu 19 września 1652 r. [feria 5 ante festum Sancti Mathaei Apostoli et Evangelistae a. D. 1652].

My dygnitarze, urzędnicy, obywatele i rycerstwo województwa bełskiego, nie mogąc w Bełzie, metropolii naszej, na zwyczajnym konsultacyjom naszym miejscu dla szeregającego się powietrza consulere naufraganti patriae, zjechaliśmy się pod Bełz nazajutrz po elekcyjej deputackiej, to jest na dzień 10 września roku 1652, na termin i czas nam konstytucją sejmowąznaczony.

Gdzie z relacyjej ichm. panów posłów naszych wzięliśmy tę wiadomość, że widząc tam interna, quam externa ojczyzny naszej vulnera, które in tam repentino casum solita indigere przez podatki medella, lubo już lat jesteśmy enervati malis, jednak ex zelo amore in patriae pozwolili na nowe podatki, na żołnierza nowego zaciągu dać poborów 40, warowawszy sobie abiurata w łańcach i dymach desertatorum et conflagratorum, tak przez wojnę i insze R.P. calamitates, jako i przez powietrze.

Do których wybierania podatków uprosiliśmy jm. pana Wacława Szornela. Czego że się do sejmu blisko przyszłego podjął, tedy in scena iuri publico, na temże sejmiku in frequentia ichm. panów obywatelów natenczas zgromadzonych praestabit iuramentum. Temuż jm. panu Szornelowi, egzaktorowi województwa naszego, gratulując prace onego, a warowawszy to, że nad groszy trzy od kwitu więcej brać nie ma, pozwoliliśmy dać złotych 300 na ćwierć od każdych 10 poborów.

Które na cztery podzieliwszy raty, po dziesiątku poborów tym sposobem [202] wydawać submitujemy się. A jm. pan poborca takim początkiem odbierać je powinien będzie. Pierwszą ratę, to jest 10 poborów, obligujemy się wydać ad 1 octobris tygodniem, a ratę drugą ad 1 ianuarii. Trzecią ratę, także 10 poborów, ad 1 aprilis. Czwartą

⁹⁶⁷ „Województwo wołyńskie, lubo jest terazniejszych wojnami spustoszone, jednak biorą do braci te pobory, tak na dług wojsku, jako i na nowy zaciąg, cum assecuratione, które podymnemi wydawać będą, to jest po dziesięci poborów na ćwierć nowego zaciągu, a ośm na stary dług, warując sobie wszystkie abiurata desertorum et desolationum, tak przez wojnę, jako i powietrze, które im przyjęte być mają” (Vol. const., t. 4, vol. 1, s. 274-275).

i ostatnią ad 1 iulii. A wydawać te pobory powinni będziemy iuxta constitutionem anni 1620⁹⁶⁸ et anni 1626⁹⁶⁹.

A że w województwie naszym wiele jest miast i wsi niedawno osiadłych novae locationis, w których łany nie są pomierzone i w kompucie kwitów poborowych nie specyfikowane, tedy potracając w to, abyśmy in aequali Republica, aequales onera R.P. ponosili, z takowych miasteczek i wsi respektem 10 poborów po 5 podymnego na każdą ćwierć aż do wydania zupełnych 20 według czasów wyżej specyfikowanych et iuxta mentem laudi praesentis do rąk tegoż jm. pana poborcy oddać submitujemy się, także salvis abiuratis, desertatis, conflagratis et pestilentis sublatis.

A że w wydawaniu takowych podatków zwykła częstokroć bywać remora, tedy zabiegając temu, abyśmy w tak nagłych niebezpieczeństwach ojczyźnie mogli succurere, a R.P. w suplemencie pieniężnym aby frustrata nie była.

Ponieważ i grody, w których takowe sprawy sądzić się zwykły, dla powszechnej, z wolei Najwyższego Pana, przez powietrze plagi są pozamykane, tedy authoritatem niniejszego zjazdu naszego, konstytucją z sejmu przeszłego tak w tym, jako i w innych punktach aprobowanego, upraszamy z pośrodku siebie do sądzenia tych spraw ichm., jm. pana Tomasza z Karnkowa Jankowskiego sędziego, jm. pana Wacława Kaszewskiego podsędką, jm. pana Michała Stępkowskiego pisarza ziemskich bełskich, jm. pana Wojciecha Czarnołoskiego podstarościego, jm. pana Mikołaja Wiśniowskiego pisarza grodzkiego grabowieckich, jm. pana Stanisława Szczawińskiego wojskiego lubaczowskiego, jm. pana Stefana Komorowskiego. Którzy ichm. [203] urzędnicy ziemscy, grodzcy sub eodem iuramenti nexu super officium suum praestiti. Insi zaś ichm. specyfikowani, wykonawszy coram eodem iudicium super recte iudicandae przysięgę, zasiadać na tych sądach mają, non obstante absentia nonnullorum, w Grabowcu, gdzie jeszcze za łaską Bożą non grassatur pestis, i zaczynać onę mają 7 octobris in anno praesenti. Pozwy mają być wydawane contra retentorum pod pieczęcią ziemską dwoma niedzielami przed terminem i dotąd takowe sprawy sądzić się mają, dokąd wszystkie odsądzone nie będą. Quibus durantibus iudiciis ma być wszelaka zachowana przez wszystkich quibusdam protunc zgromadzonych securitas i straż Boże jakowego pod takowy czas ekscesu, tedy delinquentes per terminum tactum sądzeni et peremptorie amputat, aby exceptionibus dilationibus, appellationibus iuxta qualitatem delicti mają być karani. Limitatio i naznaczenie czasu drugich takowych sądów przy odwołaniu toż iudicium od nas authoritatem praesentis particularis conventus nostris, ad mentem constitutionis obrane, moc będzie miało.

Jako też, straż Panie Boże, gdyby się miał w Grabowcu ten zaraźliwy pożar powietrza wzniecić, plenariam facultatem ciż ichm. panowie sądowi od nas uproszeni będą mieli, tak miejsce wybierania podatków jm. pana poborcy, jako też locum iudicandi lub w dobrach J.K.M., lubo też w szlacheckich, gdzie terazniejsza temporum pozwoli calamitas, przez uniwersały swoje ogłosić i deklarować. Gdzie jednaka przez wszystkich

⁹⁶⁸ „Uniwersał poborowy na seymie walnym koronnym warszawskim w roku 1620 uchwalony” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 1, s. 280-294).

⁹⁶⁹ „Uniwersał poborowy na seymie walnym koronnym w Toruniu w roku 1626 uchwalony” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 1, s. 379-391).

securitas ma być zachowana. Tymże wyżej pomienionym ichm. panom sądowym, także absentia nonnullorum non obstante, plenariam pozwalamy potestatem, aby ex iure victis tak o przeszłe wszystkie, jako i o terażniejsze przed sądem swym retenta czynili fortem executionem i dóbr onych odbierali. A gdzie by kto chciał być iure publico i uchwale sejmiku naszego zasadzający się na fundamencie konstytucyjnej sejmu blisko przeszłego contrarius i takiej nie dopuścił egzekucyjnej albo jej dopuściwszy, potem [204] dobra egzekucyjnej podległe nazad odebrał, tedy taki ad instantiam instigatoris pozwany trybem i zwyczajem sądu trybunalskiego sądzony i skazany. A gdzieby się dał kondemnować, tedy za uniwersałem j.w. jm. pana Krzysztofa Koniecpolskiego wojewody naszego bełskiego, a pod niebytność jm. za uniwersałem jm. pana podkomorzego bełskiego⁹⁷⁰ powinniśmy przeciwko takowemu pospolitem ruszeniem ruszyć się i jako rebellem prawu pospolitemu forti et armata manu znosić i dobra jego przez egzekucyjną odbierać. A tego sądu rigor et autoritas iuxta mentem constitutionis ma in integro zostawać do sejmu blisko przyszłego.

Ale że za dotknięciem Ręki Boskiej przez różne plagi, wewnętrzną wojnę, nieprzyjaciela domowego i postronnego, wiele miasteczek i wsi jest funditus zrujnowanych, a daleko jeszcze bardziej przez zarazę powietrza morowego, które teraz w województwie naszym in dies ecrescit et passim grasatur, dlaczego wszystkie podatki cum abiuratis desertatorum et conflagratorum są od nas R.P. pozwolone. Tedy aby etiam hac nostra calamitate ojczyzna nasza tot subiecta periculis jakikolwiek w podatkach sukkurs i posiłek miała, taki około tego postanawiamy porządek.

Aby ichm. panowie obywatele dzierżawcy i administratorowie tak dóbr ziemskich dziedzicznych, jako też J.K.M. i duchownych, tym, którzy będą z podatkami ichm. panowie poborcy przychodzić, dawali atestacją z podpisem rąk swoich i pieczęciami, iż tak wiele łańów albo wiele dymów jest spustoszałych, miasteczko, cała wieś, albo tak wiele chłopów zapowietrzonych. Ciż, którzy podatki przy atestacyjnej przynoszą, imieniem panów swych poprzysięgać powinni będą. Ale przysięgę wykonywać mogą tak przed sądem od nas ekspediowanym, jako też w każdym grodzie od powietrza wolnym. A w ostatku, strzeż Panie Boże dalszego niebezpieczeństwa, i przed poborcą jako przysięgłym. Jednak feliciori spem za ubłaganiem gniewu Boskiego miasteczka i wsi teraz zapowietrzzone z inszemi koekwować się i od jm. pana poborcy [205] wszystkie uchwalone podatki, salvis abiuratis, oddać i wyliczyć powinni będą. Które teraz wybrawszy, jm. pan poborca nasz powinien będzie z wiadomością i dołożeniem ichm. panów sądowych od nas wyżej pomienionych oddać, za asygnacją chorągwiom nowego zaciągu w służbie R.P. ostawającym. To sobie jednak warujemy autoritate laudi praesentis, constitutione R.P. approbati, że na sejmiku, da Bóg, przyszłym sejmowym mamy sobie obrać komisarza, który iuxta mentem legis, ducta proportionie podatków z województwa naszego wybranych ma płacić chorągwiom w służbie R.P. zostawającym. O czym wszystkim wolną sobie na potym in toto ostawujemy namowę.

Ale że i podatek berestecki dotąd jeszcze do egzekucyjnej nie przyszedł, bo z wielu dóbr J.K.M., duchownych i świeckich dotychczas nie jest wydany, za czym za nastąpieniem konstytucyjnej świeżej sejmowej postanawiamy, aby ta suma, która przez wydanie

⁹⁷⁰ Marcin Mirz Brzezicki podkomorzy bełski.

półtrzeciu poborów urgente necessitate Reipublicae była uchwalona, dwójgiem podymnem exactoribus superillatis najdalej św. Marcina [11 listopada] w roku terażniejszym wydana była do rąk jm. pana Hieronima Rzuchowskiego komornika granicznego, który przedtem do tej egzakcyjej na sejmiku przeszłym jest od nas uproszony. A to podymne wybierać ma także cum abiuratis desertatorum et conflagratorum. Forum retentoribus będzie miał przed sądem nowo od nas ordynowanym.

Juramenta in casu, strzeż Boże, dalszego szerzenia się powietrza, może jako iuratus w domu ekscypować i we wszystkim iuxta ordinationem supraspecificatam zachować się ma.

A ponieważ wedle konstytucyjej sejmu terażniejszego o wybrańcach⁹⁷¹ do lustrowania dóbr R.P. deputatów obrać powinniśmy, tedy uprosiliśmy do zlustrowania takowych włók z pośródku siebie ichm., jm. pana Stanisława Wierzbickiego cześnika bełskiego, jm. pana Michała Stępkowskiego pisarza ziemskiego bełskiego, jm. pana Stanisława Szczawińskiego wojskiego lubaczowskiego, jm. pana Piotra Pawłowskiego. Którzy, stosując się do konstytucyjej [206] anni 1647⁹⁷² i terażniejszej 1652 we wszystkich generaliter dobrach J.K.M. starostwach i dzierżawach w województwie naszym leżących, tę lustracyją przed sejmem przyszlým do efektu według konstytucyjej pomienionej przywiodą. A po odprawieniu tej rewizyjej na sejmiku przed przyszlým sejmem o liczbie łanów wybranieckich oznajmą, gdzie i rotmistrza na tem sejmiku ad mentem legis praesentis szlachcica dobrze osiadłego obierzemy. A tę lustracyją odprawić mogą unius et alterius absentia non obstante. Którym ichm. panom deputatom naznaczamy salarium zł 800 z czopowego, które za asygnacyją jm. pana marszałka koła naszego ten z ichm. panów administratorów oddać i odliczyć będzie powinien, do którego asygnacyja naznaczona będzie. Co na potym przy rachunkach w gotowych pieniądzech przyjąć powinniśmy.

Tę tedy jednostajną zgodę naszą i wszystkie wyżej pomienione punkta od nas unaniemi consensu uchwalone i postanowione zleciliśmy, aby jm. pana Michał Stępkowski pisarz ziemski bełski, marszałek koła sejmiku naszego z podpisem ręki swej i pieczęcią do grodu bełskiego lubo grabowieckiego podał. Działo się pod Bełzem, nazajutrz po sejmiku electionis deputata, 10 septembris a. D. 1652.

Michał Stępkowski pisarz ziemski bełski, marszałek koła sejmikowego m.p.

3. *Uniwersał Jana Kazimierza ogłaszający miejsce rozpoczęcia pracy komisji do spraw płacy dla wojska w Radomiu – Skierniewice, 2 października 1652 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 240, s. 792 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Jan Ty-szowski w dniu 14 października 1652 r. [feria 2 ante festum Sanctae Hedvigis Electae Viduae proxima a. D. 1652].

⁹⁷¹ Konstytucja sejmu 1652 r. „O wybrańcach” (Vol. const., t. 4, vol. 1, s. 258).

⁹⁷² Konstytucja sejmu 1647 r. „Rewizya łanów wybranieckich” (Vol. const., t. 4, vol. 1, s. 90-91).

Jan Kazimierz z Bożej łaski Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie, smoleńskie, czernihowskie, a szwedzki, gocki, wandalcki dziedziczny Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, a mianowicie wielbny, w. i ur. dygnitarzom, urzędnikom i wszystkim obywatelom województwa bełskiego, uprzejmie i wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Wielebni, w., ur., uprzejmie i wiernie nami mili.

Iż R.P. na świeżo przeszłym sejmie miejsce do odprawowania Komisyyj na wypłacenie zasług wojsku koronnemu uchwalonej dyspozycyyj naszej cale zostawiła, tedy my, uważywszy powszechnie to państwo nasze od Pana Boga morowem powietrzem nawiedzenie, ex consilio senatus przy boku naszym będącego, innego sposobniejszego i natenczas od powietrza bezpieczniejszego miejsca nie znajdujemy nad Radom, miasto nasze, które terazniejszym uniwersałem przyszej Komisyyj miejsce naznaczymy. Gdzie tak w., ur. komisarze z senatu i koła poselskiego naznaczeni zjechawszy się, zleconą sobie wedle napisanej o tym konstytucyyj⁹⁷³ funkcyją odprawować będą, jako też ur. województw i ziem poborcy na toż miejsce podatki publiczne, to jest ośm poborów na zapłatę wojsku borgowemu deklarowanych zwiozą. A jeżeliby, czego uchowaj Boże, i to miejsce miało być powietrzem zarażone, będą mieli moc w. i ur. komisarze, zjechawszy się pod Radom, miasto inne, sposobniejsze i bezpieczniejsze wynaleźć i obrać sobie miejsce, gdzie by też Komisyyjąaczynali i kończyli.

Który uniwersał nasz [aby] jako najprędzej do wiadomości wszystkich doszedł, rozkazujemy urzędowi wszystkim grodzkim, żeby on zaraz na miejscach zwyczajnych publikowali, inaczej nie czyniąc dla łaski naszej. Dan w Skierniewicach, dnia 2 miesiąca października r. P. 1652, panowania królestw naszych polskiego 4, [793] a szwedzkiego 5 r.

Jan Kazimierz Król

Locus sigilli

Albertus Korzyski praepositus et regens cancellariae Regni m.p.

⁹⁷³ Konstytucja sejmu 1652 r. „Kommissya do zapłaty wojska” (*Vol. const.*, t. 4, vol. 1, s. 256-257).

232. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 8 marca 1653 r.

1. *Uniwersał Jana Kazimierza zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie w dniu 8 marca 1653 r. – Grodno, 14 lutego 1653 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 241, s. 160-161 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Jakub Szalapski w dniu ? [? post Dominicam ? Quadragesimalem proxima a. D. 1653] część datacji nieczytelna.

Druk w: AS 1633-1668.

2. *Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 8 marca 1653 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 241, s. 187-190 – oblata, w grodzie bełskim oblatował Gen. Michał Stępkowski pisarz ziemski bełski, marszałek sejmiku w dniu 11 marca 1653 r. [feria 3 post Dominicam Reminiscere proxima a. D. 1653]. Obecnie górna część kart uszkodzona, brak środkowej, znaczącej części instrukcji; najprawdopodobniej została ona omyłkowo przepisana przez kopistę przepisującego tekst do indukty jako część instrukcji sejmiku bełskiego z grudnia 1651 r. (CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 239, s. 1099-1110). Omyłki tej nie zauważył W. Hejnosz. Strony o numerach 1101-1104, mimo iż napisane tą samą ręką co kolejne strony aż do końca dokumentu, pochodzić muszą zapewne z instrukcji sejmiku przedsejmowego 8 marca 1653 r. (ta sama zresztą ręka przepisywała również początek i koniec zachowanej w księdze bełskiej 241 instrukcji z 8 marca 1653 r.). Zawierają bowiem informacje o bitwie pod Batochem (1-2 czerwca 1652 r.), o śmierci Marka Sobieskiego starosty krasnostawskiego (2 czerwca 1652 r.), zgodę na pospolite ruszenie oraz wstawienictwo za Adamem Kisiem wojewodą kijowskim, który zmarł 3 maja 1653 r. Ta ostatnia informacja dowodzi, że strony nie mogą pochodzić z instrukcji na kolejny sejm, z 31 grudnia 1653 r., w której również są obecnie znaczne ubytki w zachowanym tekście. Fragment błędnie przepisany przez kopistę zaznaczono w tekście przypisem tekstowym. LSB 1572-1668, s. 265-266.

Instrukcja sejmiku województwa bełskiego od J.K.M. pro die 8 martii in a. D. 1653 w Brześciu Litewskim złożonego ichm. panom posłom od wszytkich zgodnemi głosy obranym z podpisem ręki jm. pana marszałka koła naszego dana ichm., jm. panu Stanisławowi z Sarbiewa Sarbiewskieniu staroście grabowieckiemu i korytnickiemu, jm. panu Michałowi Stępkowskiemu pisarzowi ziemskiemu bełskiemu, jm. panu Michałowi Dłutowskiemu, jm. panu Franciszkowi Myszkowskiemu od ichm. panów obywatelów województwa bełskiego na sejm blisko przypadający pro die 24 martii in anno 1653.

[188] Po przywitaniu ^aJ.K.M. p.n.m. i oddaniu jego Majestatowi królewskiemu weneracyjej, i powinszowaniu szczęśliwego przy długo dobrem zdrowiu, i oddaniu wiernego poddaństwa naszego uczynią J.K.M. testyfikacją i pokornie podziękują za to, iż wziąwszy państwa R.P.^a od Pana Boga do szafunku powierzone, zewsząd niebez-

pieczeństwy obtoczone i wewnątrznymi rozerwane wojnami, jako przedtym in extremo casu nie odstępował onych i owszem, nieustraszonym poszedłszy sercem przeciwko wyuzdanej na upadek Królestwa swego rebeliej i niezliczonym różnych narodów nieprzyjaciołom i gminom wojsk dalekich, felicitate sua szerzące się uspokoił był incendia, i hufce wojsk nieprzyjacielskich okiem nieprzejrzane z podziękowaniem postronnych narodów rozproszył, i w ucieczkę, z przywróceniem narodowi naszemu nieśmiertelnej sławy, obrócił, tak i teraz ojcowskiem boleje sercem na to, że bezecny wiarołomca nie przestaje spólnej ojczyźnie, zbolelej matce naszej, nieznośnych zadawać ran, który jako przedtym poprzysiężoną ubezpieczywszy nas pokorą, przez zdradzieckie fortele wiele razy świeżo zadane zdradziecką ręką odnawiał cicatrices, tak i teraz cum tota Russo-scythica barbare na to się usadził, jakoby wyuzdana onego na chwałę Bożą, Majestat J.K.M. i R.P., prawa i wolności krwią przodków naszych nabyte licentia triumphare mogła, ażeby nam et pignoribus nostris ultimam przyniósłszy cładem, żalosny potomnym wiekom usypał nagrobek.

Pytać się przy tym pilno ichm. panowie posłowie powinni będą, cuius scitu et mandato i za czyjemi asygnacyjami wojska R.P. tak polskiego, jako cudzoziemskiego narodu, non propter oppressionem status equestris, ale na obronę nas wszystkich zaciągnięto i przeciwko dawnym i świeżo de disciplina militari ferowanym prawom, po majątnościach naszych dziedzicznych, żadnym ciężarom i stacyjom żołnierskim nie podległych, nie tylko noclegami stawają, ale hibernę odprawują niezwyčajną, egzakcyjne i pieniężne stacje wybierają, cudzoziemcy zaś i we dworach szlacheckich, we wszystkim licentiose postępując, cum summa aggravatione nostra stawają, substancje nasze tot calamitatibus przez obozy, wojny i powietrze exhaustas do ostatka funditus, ani na prawo popolite, ani na bojaźń Bożą respektując, znoszą i wszystkich nas ad ultimam przywodzą pauperiem, że ani Majestatowi J.K.M., ani ojczyźnie służyć, o czym będziemy [189] [...] ^a

^b[1101] ^a pohamować i łyć z oczu i serc naszych płynące, a barziej ^a ludzi ^a, które obłoki przenikając, tak wiele razy ponosić na wojska R.P. naszej i całej ^a [...]wstwo z nieba zaciągają.

Wniosą ciż ichm. panowie posłowie osobliwą instancją za jejm. panią krakowską⁹⁷⁴, której niedawnych czasów syn, dzielny w ojczyźnie kawaler, nieśmiertelnej pamięci godny jm. pan starosta krasnostawski⁹⁷⁵, za Boga i ojczyznę in theatro krwawego Marsa dimicando in acie gloriose poległ, o to, iż w majątności dziedzicznej jejm., we dworach dwóch stanąwszy, pan Maydelth pułkownik⁹⁷⁶ nie tylko stacje stamtąd brał, ale co większa, dwóch szlachty tam rezydujących, pana Smitkowskiego i pana Orchowskiego, rany im wprzód zadawszy, obóch w łańcuchy za szyję i w kajdany okowawszy, dotychczas więzi. Którzy egzorbitantowie aby za taki postępek godną odnieśli karę, gorąco do J.K.M. ante omnia wniosą prośbę.

A zatym przychylając się do tejsze J.K.M. p.n.m. instrukcyje, to wprzód przedsięwzema, aby to, co post latas leges do powinienego nie przyszło skutku, ad debitam ante

⁹⁷⁴ Zofia Teofila z Daniłowiczów Sobieska kasztelanowa krakowska.

⁹⁷⁵ Marek Sobieski starosta krasnostawski, zginął w bitwie pod Batochem.

⁹⁷⁶ Być może chodzi o Teodora Jana Maydela obersztera i szefa regimentu rajtarskiego w latach 1649-1651.

omnia przywiedli executionem, w tym osobliwie co do obrony ojczyzny et ad repi-mendas hostium viros należy.

Ale że do zatrzymania całości R.P. wiele interest na regimentarzach i hetmanach walecznych, w dziełach rycerskich dobrze biegłych, jakich za łaską Bożą ma i mieć może ojczyzna nasza, tedy przy upomnieniu się wakancyjej o to Majestatu J.K.M. upraszać pokornie będą, aby buławę wielką koronną⁹⁷⁷ takiemu cum absoluta, non cum limitata belli gerendi potestate konferować raczył, który by mógł et Maiestatem Regiam męstwem, dzielnością i w dziełach rycerskich umiejętnością condigne zaszczycać i całość R.P. zatrzymywać, i sprawiedliwości świętej, która do wszystkich tryumfów jest powodem, przestrzegać, bo co stąd za niebezpieczeństwa pochodzą, docet świeże exemplum nieszczęśliwej pod Batohem przegranej ekspedycyje⁹⁷⁸, która tot patriae [1102]

^a[...]es senatus consu[...] ^a consilio wojsko ruszono, ^a [f]ortuny nasze zniszczone wojny ziemie nie prosekwowane.

A skarb ze wszystkich generaliter prowentów R.P. niechaj rachunek dostateczny według prawa uczyni i te sumy, które tak w księstwie pruskim, jako w inszych województwach in retentis zostawali, jeżeli są do skarbu oddane, jako wiele, i czemu temi pieniędzmi wojsku dawnego zaciągu nie płacą. Ciż ichm. panowie posłowie pytać się z pilnością mają, jeżeli są wniesione ad aerarium Reipublicae te pieniądze, które po wszystkich dobrach J.K.M. w stacjach składano na wojsko zadnieprskie w obozie pod Sokalem zostawające, co jeżeliby tak było, aby je w rachunkach położono i na ekspensa R.P. albo zapłatę wojska obrócono.

Deferent to przy tym do wiadomości R.P., czego J.K.M. od poborców naszych dowiedzieć się chciał, iż pobór u nas jeden nad półtora tysiąca cum abiuratis więcej nie czyni, zaczym każda rata po dziesiątku w jedną inkludując poborów, wynosi 15 tys., a tych dotąd dwie w województwie naszym wybrano. Ale jako to raz ex consensu ordinum z łaski J.K.M. otrzymaliśmy, abyśmy nie wnosząc do skarbu sum z podatku wybranych, sami przez komisarza naszego płacili wojsku nowego zaciągu, tak i teraz ichm. panowie posłowie nasi postrzegać tego mają, aby ta suma nie do skarbu była oddawana, ale z rąk naszych, według konstytucyje sejmu przeszłego, na wojsko R.P. nowego zaciągu, za asygnacjami ma być wypłacona. A to za wiadomością naszego jm. pana podkomorzego bełskiego⁹⁷⁹, przed którym przy asygnacjach i registra tych chorągwi z podpisem ręki jm. pana pisarza polnego koronnego⁹⁸⁰ mają być produkowane, którym płacić będziemy. Tego postrzegłszy, aby żadnej w ćwierci więcej asygnacyjej nad sumę nam z podatków poborowych, to jest nad 15 tys., przychodzącą nie przyjmowano.

A że J.K.M. p.n.m. przy inszych przestrogach nam i ojczyźnie potrzebnych w instrukcyjej swojej utyskować na to raczy, iż wiele rotmistrzów [1103] ^a do obozu nie doszli, inszy przyszedłszy na rozpuszczeniu obozów dniewprowych i dniewstrowych, nie zasmakowawszy stanowisk, szabli nieprzyjacielskiej przed sobą nie widząc, sromotnie chorągwi poodbiegali, tedy instare mają ichm. panowie posłowie nasi, aby tacy, według

⁹⁷⁷ Buława wielka wakowała od śmierci Mikołaja Potockiego 20 listopada 1651 r.

⁹⁷⁸ Bitwa pod Batohem 1-2 czerwca 1652 r.

⁹⁷⁹ Marcin Mirz Brzezicki podkomorzy bełski.

⁹⁸⁰ Zygmunt Przyjemski pisarz polny koronny.

prawa i surowych artykułów wojskowych, sądzeni byli i żeby pobrane żołdy do skarbu R.P. powracali.

Postrzegać tego ichm. panowie posłowie nasi serio powinni będą, iż jako na żadne podatki nowe pozwalać nie mają propter tot calamitates, które i przez wojnę, i przez powietrze, i przez nieprzyjaciela, i przez tak częste ściągnięcia wojsk i stanowienie się po kilkakroć obozów in visceribus województwa naszego exantlarunt i ad ultimam ruinam przywiedli substancyje nasze, tak i większej aukcyjey wojska zaciągowego aby nie uchwalali, praecavebunt. Nie dlatego, abyśmy ojczyźnie naszej zewsząd niebezpieczeństwem obtoczonej succurere nie chcieli, ale patrząc na to, jeżeli dotychczas z sejmu przeszłego uchwalona liczba wojska completi nie może, toć pogotowiu i ludzi do wojny sposobnych zaciągnąć rzecz jest niepodobna, zaczym i na większą wojska aukcją pozwalać rzecz jest niepotrzebna.

Jednak chcąc to praestare ojczyźnie naszej, której lacte libertatis enutriti jesteśmy, co religio et pietas synowska przeciwko matce wyciąga, lubo jesteśmy tot enervati malis, dajemy moc panom posłom naszym, aby ex consensu stanów koronnych łanowego ordynowali żołnierza, który, nadzieja w Panu Bogu, że i wojska zaciągowe znacznie suplementować, i tak do wojny, jako i powinności żołnierskich zawsze prędszy być bez krzywd ludzi ubogich może.

A w ostatku, jeżeli prywaty różne, które w truciznę obracać się zwykli ojczyźnie naszej, tym sposobem zbolałej R.P. mederi nie pozwolą, tedy idąc torem cnotliwych przodków naszych, którzy krwią swoją haerolica purpurando pectora, szabłą granice swe w pogańskich rozprzestrzeniał państwach i non pretio conducto milite, ale w osobach swoich wolności i nieśmiertelnej nabywali sławy, tedy dajemy to w moc ichm. panom posłom naszym, aby na pospolite ruszenie sine divisione belli pozwolili, tak jednak, aby [1104]

^aporządku zachowując aequalitatem w R.P. i koekwacyją, zaczym ponieważ na tym sejmie ex mente legis praescriptum koekwować się w podatku beresteckim ad proportionem półtrzecia poborów pozwolonym mamy, a nasze półtrzecia pobora cum abiuratis nie czynią tylko 3 tys. i półósma sta zł, województwo zaś nasze, posyłając suplement spod Beresteczka, dali na chorągiew jm. panu [Janowi] Lipskiemu chorążemu bełskiemu 7 tys. zł, które stawil zupełna, co pokaże się z regestrów popisowych i kwitem z odebranej, wyżej mianowanej sumy. Zaczym postarają się panowie posłowie nasi, aby to, co nad półtrzecia pobora więcej daliśmy R.P. przyjęła nam w insze podatki, gdyż natenczas ex consensu wszytkiej R.P. żołd był płacony na koń po zł 60, a rotmistrzom kuchenne po tysiącu zł.

Instare przy tym mają ichm. panowie posłowie nasi, aby za ukazaniem dekretów Komisyyej Lubelskiej, bo ich przedtym R.P. potrzebowała, któremi agrawowane jest województwo nasze sumą zł 15 tys., którąśmy zostali in retentis skarbowi winni respektem zupełnej zapłaty dwóch ćwierci trzem chorągwiom potrącona nam była i w koekwacyjey przyjęta według konstytucyjej anni 1650⁹⁸¹. A co nad to wydaliśmy, płacąc żołd secundum lauda województwa naszego, a Republica approbata, aby nam to loco podatków inszych przyjęto było.

⁹⁸¹ Konstytucja sejmu 1649-1650 r. w sprawie koekwacji w podatkach (*Vol. const.*, t. 4, vol. 1, s. 200-209).

Wniosą przy tym instancją panowie posłowie nasi za jm. panem Adamem z Brusilowa Kisiem wojewodą kijowskim do Majestatu J.K.M. p.n.m, upraszając, aby J.K.M. munifica et liberali manu chciał onego wysokie merita w ojczyźnie remunerari, których świadkiem jest pierwszym wytoczona pod Winn[icą] za ojczyzną krew nieśmiertelnej pamięci rodzonego⁹⁸² jm., pana starosty czerkaskiego, który zdrowiem swoim zdrowie i całość R.P. zapieczętował. Świadczą i poważne w cudze kraje legacje, komisje, zatrzymanie pokoju na Kijowie z wielką spezą, zaczem aby zasługi jm. szczerobliwą J.K.M łaską nagrodzone zostały, a zwłaszcza przy uszczerbku tak znacznym fortun przez odjęcie Ukrainy.^b

[189] [...] staroście kałuskiemu⁹⁸³, upraszając Majestatu J.K.M. i R.P., civem respekt pański mieć raczył, który nie tylko od przodków swoich, ale i sam krwią i substancją służył ojczyźnie, stawiając na usługę onej z ludzi swych kosztem własnym zaciągniętych niemałe praesidia do Majestatu J.K.M., zaczem i jm. aby mógł capere gratitudinis fructus z łaski J.K.M., upraszać ichm. panowie posłowie powinni będą.

Ostawa dotąd w pamięci naszej zrujnowanie tak przez nieprzyjaciela, jako wojska koronne majątności beresteckiej jm. pana podkomorzego brzeskiego⁹⁸⁴, zaczem upraszać mają ichm. panowie posłowie Majestatu J.K.M., aby za tak znaczną fortun swoich ruinę słuszną odniósł z łaski szczerobliwej J.K.M. rekompensę.

Mają też panowie posłowie nasi do J.K.M. i R.P. wnieść prośbę za klasztorem sokalskim panien zakonnych o to, aby Babiniec⁹⁸⁵, który im J.K.M. per privilegium konferować raczył, per constitutionem czasy wiecznymi był konferowany. Tęż prośbę do J.K.M. p.n.m. wniosą i za klasztorem panien zakonnych bełskich, aby na tym sejmie przez konstytucją mogli otrzymać aprobacją na plac w mieście Bełzie, na postawienie kościoła i klasztoru, żeby securius w okopie mogli budować się et piis votis przed Panem Bogiem dostojność Majestatu J.K.M. i całość R.P. zaszczycać.

Nie godzi się nam deesse prośbie wiernych J.K.M. poddanych, mieszczan bełskich i sokalskich, którzy jako po wszystkie czasy, tak i podczas inkursyj kozackiej wiary R.P. dotrzymywali, aby przy tym spustoszeniu przez nieprzyjaciela i tak częste obozy przy swoich zostawali libertacyjach od J.K.M. nadanych.

Które artykuły od nas zgodnie umówione zleciliśmy jm. panu Michałowi Stępkowskiemu pisarzowi ziemskiemu bełskiemu, marszałkowi koła teraźniejszego sejmiku z pieczęcią i podpisem ręki do grodu naszego podać [190] ^a

^a górna część karty uszkodzona; część odtworzono na podstawie LSB ^{b-b} tekst pochodzi z innej księgi grodzkiej bełskiej, gdzie omyłkowo przepisano go do instrukcji posłom na sejm z grudnia 1651 r. (CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 239, s. 1101-1104)

⁹⁸² Mikołaj Kisiel chorąży nowogródzki, starosta czerkaski, brat Adama Kisiela wojewody kijowskiego, zginął podczas zdobywania Winnicy 11 marca 1651 r.

⁹⁸³ Jan Zamoyski starosta kałuski.

⁹⁸⁴ Władysław Leszczyński podkomorzy brzeski litewski.

⁹⁸⁵ Babiniec, w. w pow. bełskim (obecnie część miasta Sokal w rej. sokalskim, obw. lwowskim, Ukraina).

3. *Manifestacje grupy szlachty w sprawie niemożności dokonania okazowania z powodu nieobecności urzędników – Bełż, 21 kwietnia 1653 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 241, s. 270-272* – oblata, karty w górnej części uszkodzone; w grodzie bełskim wniesiono w dniu 21 kwietnia 1653 r. [feria 2 post Dominicam Conductus Paschae proxima anno 1653].

LSB 1572-1668, s. 266-267.

Ad officium et acta praesentia castrensia capitanealia Belzensia personaliter venientes Gen. et Nob., [1] Gen. Andreas Starczewski nomine Mag. Alexandri Stanislai a Bełżec Bełżecki castellani Sanocensis, Belzensis etc. capitanei, [2] Nob. Joannes Żuliński nomine Gen. Gabrielis Żuliński tribuni Buscensis, vicecapitanei Belzensis, [3] Nob. Franciscus Luboski nomine Gen. Gasparis in Zaniż Zaniski notarii castrens Belzensis, [4] Nob. Petrus Radomski nomine Gen. Michaelis Stępkowski notarii terrestris Belzensis, [5] Nob. Alexander Bryliński, [6] Nob. Ioannes Karwowski nomine Gen. Ioannis Deszpot Bazylik, idem nobilis Ioannes Karwowski nomine Gen. Ioannis Oleśnicki, idem nobilis Joannes Karwowski nomine Gen. Andreae Bazylik, idem nobilis Ioannes Karwowski nomine Gen. Stephani Sitański, [7] Nob. Joannes Bobicki nomine Gen. Andreae Jełowicki bonorum villae Leszczatów [haeredis], tribuni Lucensis, [8] Gen. Ioannes Piątkowski, [9] Gen. Christophorus Domaradzki, [10] Gen. Ioannes Świeżyński, [11] Gen. Christophorus Bieniewski, [12] Nob. Joannes Szypiński nomine Gen. Catharinae de Łaszczów Gen. olim Georgii Łaszcz consortis relictæ viduae, [13] Gen. Mathias Suchorzyński, [14] Nob. Franciscus Koszczewski nomine Gen. [271] ^a [Nob. Franciscus Koszczewski nomine] Ioannis Wierzbicki, idem nobilis Franciscus Koszczewski ^a, idem Nob. Franciscus Koszczewski nomine Gen. Adami Wydzga, [15] Nob. ^a, [16] [Gen. Florianus Łada] nomine Gen. Stephani Łada patri sui, idem Nob. Florianus Łada nomine Gen. ^a, idem Nob. Florianus Łada nomine Gen. Adami Podhorecki, [17] Nob. Joannes Pawelkowicz nomine Gen. Zophiae Piasecka, [18] Prov. Borys Kaniuczka de Podłubce nomine Gen. Catharinae Radzanowska, [19] Nob. Joannes Wiński nomine Gen. Gąsecka, [20] Nob. Albertus Wielużyński nomine Gen. Adami a Goraj Gorajski, bonorum oppidi Łaszczów haeredis, idem Nob. Albertus Wielużyński nomine Gen. Stanislai Kordowski, [21] Nob. Alexander Piotrowski nomine Gen. Helisabethae Jełowicka olim Gen. Gabrielis Francisci Družbicz consortis relictæ viduae famulus, [22] Nob. Andreas Gierlechowski nomine Gen. Floriani Mirecki bonorum villae Siedliska haeredis, [23] Nob. Georgius Bobowski nomine Gen. Andreae Bobowski sui parentis filius, idem Nob. Georgius Bobowski nomine Gen. Martini Niezabitowski, [24] Nob. Albertus Swiszowski nomine Gen. Catherine a Łysaków Niszczycza bonorum oppidi Uhnów et aliorum eo pertinentium haereditas, [25] Nob. Joannes Przepiórka nomine Gen. Helisabethae Hordylowska olim Gen. Simonis Przepiórka parentis sui filius, [26] Nob. Stephanus Panczukiewicz nomine Gen. Jacobi Gnoiński, [27] Gen. Marcus Olewiński suo et Gen. Zophiae de Nieledeu olim Gen. Stanislai Łaszcz consortis relictæ viduae et Gen. Jacobi Sobieszczański nominibus, [28] Nob. Petrus Olszewski nomine Gen. Bartholomaei Olszewski parentis sui, [29] Nob. Christopherus Wituchowski nomine Gen. Georgii Piwo, idem nobilis

Christopherus Wituchowski nomine Gen. Mathiae Godaczowski, [30] Gen. Joannes Mirocki nomine Mag. Sigismundi Denhoff capitanei Sokaliensis et Bidgostiensis, [31] Nob. Andreas Godowski nomine Gen. Andreae Jarczowski, [32] Gen. Adamus Pawłowski suo et Gen. Adaucti Lipski nomine, [33] Nob. Stephanus Gizowski nomine Gen. Samuelis Polanowski, [34] Nob. Christopherus Poznański nomine Gen. Sigismundi Bielański, [35] Nob. Sienkiewicz nomine Gen. Georgii Winiarski, [36] Nob. Joannes Więckowski nomine Gen. Nicolai Zawadzki, idem Nob. Joannes Więckowski nomine Gen. Alberti Podczaski, idem Nob. Joannes Więckowski nomine Gen. Joannis Rusiecki, idem Nob. Joannes Więckowski nomine Gen. Catharinae Zawadzka, [37] Nob. Stephanus Turowiecki nomine Gen. [272] Joannis ^a [38] Joannis Izdebski, [39] Nob. Jacobus Szałapski nomine ^a [idem Nob. Jacobus Szałapski nomine Gen. Stanisłai] Głogowski capitanei Buscensis, idem Nob. Jacobus Szałapski nomine Gen. ^a [40] Gen. Nicolaus Rulikowski, [41] Nob. Stephanus Zaleski nomine Gen. Petri Krusz de Łubnice, idem Nob. Stephanus Zaleski nomine Gen. Joannis Dąbski, [42] Nob. Joannes Śrzemski nomine Gen. Petri Joannes in Mukanie Mukański, [43] Nob. Petrus Zaniewicz nomine Gen. Catharinae Badowska, [44] Nob. Martinus Kulicki nomine Gen. Christopheri Kozłowski, [45] Gen. Daniel Kącki nomine Mag. Alexandri Lubomirski capitanei Lubaczoviensis, [46] Nob. Mathias Rychalski, [47] Nob. Mathias Frykowski et [48] Gen. Joannes Starczowski solennem manifestationem seu diligentiam fecerunt in eum modum. Quia ipsi, omnes suprascripta nobilitas palatinatus Belzenis ad locum lustrationis assignatum praesentes, sese lustrare cundescendebant satisfaciendoque constitutioni Regni eo in passu laudatae, in eodemque loco parati erant paratosque sese lustrari offerebant. Verum quoniam officiales et dignitarii, quibus hoc officium incumbebat vel ex eodem loco quam citissime discesserant [vel] praesentes non fuerant, proinde praecavendo indemnitati suae iterum iterumque manifestantur.

^a uszkodzona góra karty

233. Sejmik relacyjny w Bełzie, 5-7 maja 1653 r.

1. Deklaracje posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego

Druk: Vol. const., t. 4, vol. 1, s. 307.

Województwo bełskie. Względem 8 poborów, ośm tysięcy, względem 17, 17 tys., potrąciwszy w to, co już za asygnacjami naszymi abo skarbowymi wydało, praemissa verificatione na Trybunale skarbowym, do skarbu wnieść będzie powinno. Laudum, które sobie uchwalą na blisko przyszłym sejmiku, approbantur. Sejmik pro die 5 maii [1653] na miejscu zwyczajnym województwu temu składamy. A wedle konstytucyi

1650 żółdem kwarcianym za dwie ćwierci trzem chorągwi, co wydało to województwo, to im potem z inszych przyszłych podatków in coaequatione przyjąć ma R.P. A wszyscy poborcy tego województwa, począwszy ab anno 1649, na sejmik proxime przyszły relacyjny stawić się powinni i calculum uczynią na tymże sejmiku. A jeśli nie uczynią, to się cum calculo na Trybunał przyszły skarbowy we Lwowie stawić będą powinni, za delacją instygatora tegoż województwa. A zaś na przyszłe dwie ćwierci, które się ultima septembris [1653] kończą, województwo bełskie sumę 17 tys. dwiema ratami do skarbu odda, pierwszą pro die 18 iunii [1653], drugą 6 augusti [1653].

2. *Uniwersał Jana Kazimierza na sejmiki relacyjne – Brześć Litewski, 21 kwietnia 1653 r.*

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 241, s. 350-355 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Paweł Rakowski w dniu 8 maja 1653 r. [feria 5 post Dominicam Jubilatae proxima a. D. 1653]. Inne rękopisy: **Rp. 2** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 87, s. 771-776 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował Gen. Zygmunt Postronki w dniu 12 maja 1653 r. [feria 2 post Dominicam Cantate proxima a. D. 1653].

Druk w: AS 1633-1668.

3. *Uniwersał Marcina Mirza Brzezickiego podkomorzego bełskiego informujący o zwołaniu sejmiku relacyjnego województwa bełskiego do Bełza na dzień 5 maja 1653 r. – Pukarzów, 28 kwietnia 1653 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 241, s. 318-319 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Maniecki w dniu 29 kwietnia 1653 r. [feria 3 post Dominicam Misericordiae proxima a. D. 1653].
LSB 1572-1668, s. 268.

[319] Wszystkim wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, a mianowicie ichm. panom obywatelom i braciej województwa bełskiego.

Iż za niedostatkiem drukarzów konstytucje z brzeskiego dwuniedzielnego w Brześciu Litewskim konkludowanego sejmu tak prędko do wiadomości braciej przyjść nie mogą, jako sejmiki relationum przez ichm. panów posłów wszytkiej Korony namówione i przy deklaracjach podane są, tedy ex mandato et voluntate principis, i za radą ichm. panów posłów przeszłego sejmu obwieszczam, że sejmik relationis województwu bełskiemu pro die 5 maii, na miejscu zwyczajnym w Bełzie złożony jest. Na którym ichm. panowie posłowie materiam consultationum et rerum tractandarum podadzą, a ichm. panowie egzaktorowie pecuniae publicae, którzykolwiek ab anno 1649 pieniędzmi publicznymi dysponowali, tamże na tym sejmiku ex constitutione nova rationem et calculum oddać powinni.

To tedy obwieściwszy, upraszam, abyście w.m.m. państwo ex amore patriae tak propter publicum bonum, jako dla całości swojej stawić się raczyli. Dan w Pukarzowie, die 28 aprilis a. D. 1653.

Marcin Mirz Brzezicki podkomorzy bełski m.p.

Locus sigilli

4. *Laudum sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 5-7 maja 1653 r.*

Rp. 1 APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 87, s. 808-818 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatowano w dniu 27 maja 1653 r. [feria 3 post Dominicam Exaudi proxima a. D. 1653].

Inne rękopisy: **Rp. 2** CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 241, s. 359-367 – oblata, dokument częściowo uszkodzony; oblatowano w grodzie bełskim, brak informacji o okoliczności oblatty z powodu uszkodzenia górnej części karty.

LSB 1572-1668, s. 268-272.

My dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo województwa bełskiego, zjechawszy się do Bełza na dzień 5 miesiąca maja w roku terażniejszym 1653, na termin i czas konstytucją sejmku terażniejszego naznaczony, powziawszy tę wiadomość z relacyjnej ichm. panów posłów naszych na sejm terażniejszy blisko przeszły od nas wyprawionych, że obrona R.P., która na przeszłym sejmie traktowana była, nie stanęła, ale do braciej wzięta i odłożona na sejmiki relacyjne. Jako w każdej okazyjej dla całości ojczyzny kosztów naszych i krwie samej nie ochranialiśmy, tak teraz, in tam perimenti casu Reipublicae, lubo tot calamitatibus oppressi i prawie enervati, jednak ex zelo amori in patriam takową za zgodą wszytkich obywatelów województwa naszego obronę na potrzebę R.P. obmyślamy.

A iż J.K.M. p.n.m. jako Pan miłujący ojczyznę przez list swój obronę abo pospolitym ruszeniem secundum proportionem bonorum lub łanowym żołnierzem proponować nam raczy, tedy my za powodem tejże propozycyje J.K.M. na terażniejszym sejmiku na wyprawę łanowego [809] żołnierza w województwie naszym pozwalamy, in quantum insze wszytkie województwa tymże sposobem obronę R.P. namówią i na nią pozwolą.

Która wyprawa żołnierza taka ma być, aby każdy stanu szlacheckiego z dóbr swoich dziedzicznych, rachując łany według kwitów terażniejszych poborowych, z 10 łanów konnego jednego po kozacku, człowieka do wojny sposobnego i przybranego rynsztunkiem porządnym, to jest z strzelbą, na koniu dobrym, który by do jm. pana pułkownika i rotmistrza słusznie był przyjęty, wyprawił. Z zastawnych zasię dóbr według łanów majątności onej ad proportionem także 10 łanów zastawnicy wyprawić mają takiego żołnierza i z takowymże porządkiem.

Arendarze, którzy by nie mieli bona fixa, a sumy niemałe mieli na arendach, od 20 tys. żołnierza konnego jednego takowegoż, a dziedzicy dóbr zaarendowanych z osobna, według wyżej opisanej proporcyje. Toż się rozumieć ma i o tych, którzy sumy swe w prowizyjach mają. A z dóbr królewskich i duchownych, to jest z miast i ze wsi, z łanów 10 jednego konnego takimże porządkiem opatrzonego wyprawić powinni. Kupcy

ci według wynalazku terazniejszej uchwały powinni będą od 16 tys. jednego konnego porządnego we wszystkim wyprawić.

A iż się znajdują nie tylko szlachta, ale kupcy i plebei, którzy sumy niemałe na arendy dają, tedy według tegoż laudum naszego z 16 tys. [810] jednego konnego wyprawią. Ci zaś, co mniejsze sumy mają na arendach i zastawach, powinni zostają, spółnie składając się z innemi, ad proportionem 20 tys. konnego jednego, to jest ci, którzy wprzód sumy swe dali na arendę.

Libertacyje miast wszelakich a *servitio bellico* nie mają zostawać wolne, ale żołnierza według tego naszego postanowienia wyprawić. Przy tym obywatele województwa naszego, którzy by dobra in *hostico* mieli abo sumy mają, wolnemi ostawać od terazniejszej uchwały z tych dóbr, które in *hostico* są.

Takowego tedy żołnierza uchwalwszy, w takowym porządku mieć chcemy. Naprzód, aby każdy, którykolwiek według laudum terazniejszego wyprawić będzie powinien żołnierza, na dzień piątkowy po Zielonych Świątkach [6 czerwca 1653 r.] *proxime* przyszedł pod Bełz onego już gotowego do wojny i dobrym rynsztunkiem opatrzonego do popisu stawiał. Na którym miejscu jm. pana pułkownika i rotmistrzów obrać sobie mamy i teraz *de facto* natenczas traktament ichm. obmyślić.

Którzy to już obrani mają pod regimenty swoje tego żołnierza przyjmować i popisować in *facie* wszystkich obywatelów pod ten czas zgromadzonych. Takiego jednak, który by i sam sposobny był do wojny, i konia dobrego na tę pracę miał, i rynsztunek przy tym wojenny porządnym, to jest szablę, strzelbę, pistolety, bandolet dobrze opatrzone i pewny, a który by nie miał z tych opisanych w terazniejszej wyprawie naszej rekwizyt, takowego pan pułkownik [811] i pan rotmistrz przyjmować nie ma, i ten, od którego będzie wprawiony, starać się będzie powinien, aby porządniejszego i sposobniejszego wyprawił.

Takowy tedy żołnierz, gdy już na miejsce naznaczone na dzień piątkowy po Zielonych Świątkach stanie w kupie, tam za decyzją wszystkich ichm. braciej naszej o dalszym progresie swoim z tym żołnierzem cale namówić się odkładamy sobie. A jeśliby potrzeba tego ukazała, a zgoda powszechna wszystkich województw nastąpiła, tedy sobie zupełną moc do namowy pospolitego ruszenia na tymże popisie *authoritate* terazniejszego sejmiku zachowujemy.

Mając w pamięci, jako to, co nam J.K.M. intymować raczył, iż wolno będzie dobrze, na miejsce swe *et iuxta* *qualitatem* kondycyjei swej, wyprawiwszy, samym ostać, ale osobiwie w tym punkcie, jako po uchwaleniu trybem starodawnym pospolitego ruszenia, stosować się powinni będziemy do zgody wszystkiej R.P. Która jakimkolwiek sposobem obmyśli obronę R.P., województwo nasze, mając na pamięci pierwsze szkody, któreśmy ponosili od przechodzącego pospolitego ruszenia z tej okazyjei, żebyśmy sami wprzód przed wszystkiemi do boku J.K.M. na wojnę stanęli, przeto teraz ruszyć się z województwa naszego nie będziemy powinni, aż się górniejsze województwa tu z nami znijdą. A jeśliby w domach i dobrach naszych przód swawolnemi, prawo pospolite gwałcącemi, krzywdy i dolegliwości ponosiliśmy tak w osobach, jako i poddanych naszych, tedy wedle [812] konstytucyjei na przeszłym sejmie *de securitate domestica*⁹⁸⁶

⁹⁸⁶ Zapewne chodzi o konstytucję sejmu 1653 r. „Obostrzenie disciplinae militaris” (*Vol. const.*, t. 4, vol. 1, s. 285).

ustanowionej my wszyscy i ichm. panowie urzędnicy z województwa naszego postąpić i bezpieczeństwo nasze zaszczycić będziemy powinni.

Stosując się zaś [do konstytucyj] na sejmie teraźniejszym postanowionej, aby panowie poborcy calculum ab anno 1649 czynili, tedy do słuchaniu tej kalkulacyj ichm. panów deputatów obraliśmy, jm. pana starostę grabowieckiego Stanisława Sarbiewskiego, jm. pana Michała Stępkowskiego pisarza ziemskiego bełskiego, jm. pana Michała Dłotowskiego miecznika bełskiego, jm. pana Stanisława Szczawińskiego wojskiego lubaczowskiego.

Od których ichm. takową wzięliśmy relacją. Naprzód in anno 1649 był egzaktorem trojga podymnego jm. pan Władysław Siestrzewitowski komornik graniczny bełski, który fatis decessit i nie stanął nikt z sukcesorów do uczynienia rachunków. Przeto sukcesorów nieboszczykowskich do popisu odkładamy pro faciendo calculo i natenczas termin im naznaczamy. A gdyby nie stanęli i nie wyrachowali się, i nie zapłacili, tedy według konstytucyj termin będą mieć na Komisyj Skarbowej we Lwowie, za delacją instygatora województwa naszego.

Zaś po jm. panu Siestrzewitowskim wybierał świeżo zmarły sławnej pamięci jm. pan Hieronim Rzuchowski komornik graniczny bełski, takie podatki dobierał: trojga podymnego, których zwyż mianowany jm. pan Władysław Siestrzewitowski nie dobrał i zaś znowu z osobna dwojga podymnego [813] dobierał, któreśmy pod Beresteczkiem na praesidium R.P. pozwolili. Przeto że sukcesorowie tegoż jm. pana Rzuchowskiego z rachunkami na tym sejmiku nie stanęli, termin tenże mieć będą na popisie, jako i sukcesorowie pana Siestrzewitowskiego et in defectu stawienia się na popis et satisfactionis, także na Komisyj ich odsyłamy.

A potem w roku 1650 jm. pan Stanisław Wierzbicki cześnik bełski był egzaktorem dwojga podymnego, który sumę wybraną oddał do skarbu, skarb kwit dał z odesłaniem do komisyj lubelskiej, komisarze zaś inhaerendo kwitowi skarbowemu, przez dekret komisarski kognicyją uczyniwszy abjurat i wniesionej sumy, dekretem swym kwitują jm. i wolnym czynią. Co i my pro rato przyjmujemy i wiecznie jm. uwalniamy. A że tenże jm. pan egzaktor, jako się z kwitu pokazuje autentycznego skarbowego i z rachunków, żadnego nie wziął salarium, które ex laudo województwa naszego pozwoliliśmy, tedy za spólną teraźniejszą zgodą naszą zł 300 jm. naznaczamy z czopowego u jm. pana podkomorzego bełskiego⁹⁸⁷. Które za asygnacyją jm. pana marszałka teraźniejszego naszego oddać jm. powinien będzie.

Po jm. panu cześniku był egzaktorem trojga podymnego anno 1651 jm. pan Piotr Pawłowski, który jako przedtym uczynił rachunek na sejmiku die 15 decembris 1651 trojga podymnego, tak i teraz przed deputatami od nas naznaczonemi dostatecznie wywiódł, że, stosując się do postanowienia województwa naszego, oddał te pieniądze, co i kwitami próbował, przeto [814] jm. pana Piotra Pawłowskiego, egzaktora naszego, imieniem województwa wszytkiego dostatecznie i wiecznie kwitujemy. Jednak iż na retentorach ukazał zł 512, tedy te wsi i miasta powinien podać na delacie sądowi od nas do sądenia retent postanowionemu i tym wszytkim miastom i wsiom termin zawity przed tym sądem naznaczamy. A z tej sumy ostatek sobie salarii ode-

⁹⁸⁷ Marcin Mirz Brzezicki podkomorzy bełski.

brać ma, to jest zł 192 i gr 24, a ostatek oddać ma województwu za dalszą dyspozycją województwa naszego.

Podatków zaś 1652 et 1653 uchwalonych egzaktorem jm. pan Wacław Szornel i być za prośbą naszą podjął się wszystkich 3 rat, po 10 poborów każdą ratę wybierając, *salvis abiuratis, desertatis*, jako pierwsze *laudum* mieć chciało. Nowych abjurat, po wybieraniu dwóch rat, na trzecią nie będzie powinien, oprócz tych, którzy dotychczas dla powietrza żadnej jeszcze nie oddali raty.

Teraz podatki wszystkie trzeciej raty nadalej Świątek blisko przyszłych do rąk jm. pana egzaktora naszego sub poenis contra retentores legibus descriptis oddawać powinni, oprócz miast *libertowanych* na tym sejmie Sokala i Bełza, a *contravenientes* jm. pan egzaktor na *delacie* sądowi od nas postanowionemu podawać ma i *urgere executionum*, którą ichm. panowie sądowi wedle *laudum* naszego sejmem na to *aprobowanego* odprawić za rekwizycją jm. pana egzaktora mają i powinni będą. I dlatego tychże ichm., którzycheśmy byli do sądzenia takich spraw [815] na przeszłym sejmiku *relationis* obrali, powagą terazniejszej naszej uchwały, we wszystkich około postanowienia sądu tego i egzekucyje cyrkumstancjach, utwierdzamy, tak jako w przeszłym *laudum* opisano jest.

A że z pozwolenia abjurat, desertat może przychodzić, że tego beneficjum niektórzy *abuti* mogą i *periuria* pozwalać, przez co jako gniew Boży, tak większe za ten grzech z woli jego dezolacje na województwo zaciągnąć mogą, tedy jeśli się kto taki w województwie naszym *nalazł*, żeby odprzysiąc pozwolił podatki wszystkie z dóbr swoich należące R.P., a pokazałoby się to, że dobra jego nie są *de plano desolowane* i mogłoby co z nich przyść podatków R.P., tedy jeśli się kto taki, *rekoлекcyje* nie uczyniwszy, nie oddał do jm. pana egzaktora *przychodzącego* podatku, a *totaliter* się *juramentami* zasłaniać chciał, takiemu przed tymże sądem województwa naszego termin naznaczamy. A jeśli *in indicato parere* nie chciał, to na Trybunale Skarbowym Lwowskim termin mieć będzie za dekretem w sądzie województwa naszego, chociażby *in contumaciam* otrzymany był.

Sumę zaś jm. pan Szornel, egzaktor tych podatków, tak wydawać powinien: *naprzód*, wedle deklaracyje województwa naszego na tym sejmie przeszłym w Brześciu, jako nam relacyją ichm. panowie posłowie uczynili, *względem* 17 poborów na nowy zaciąg, a *względem* 8 poborów na stary dług wojsku powinien *wnieść* albo za *asygnacyjami* wydać *ratione symple* każdego jednego poboru zł tysiąc, co uczyni zł 25 tys. A że już jm. pan Szornel, egzaktor nasz za *asygnacyjami* wydał [816] na *piechotę* *kamieniecką węgierską* zł 14 400, a jm. panu [Janowi] Lipskiemu *chorążemu bełskiemu*, *rotmistrzowi J.K.M.* zł 3100, która suma oboja uczyni zł 17 500, to jeszcze do tych 25 tys. *względem* tych 17 i zaś 8 poborów od województwa naszego R.P. *pozwolonych* nie dostaje półósma tys. Które półósma tysiąca do Trybunału Skarbowego Lwowskiego oddać powinien.

A że na nowe lato dwie ćwierci, które się poczęli w tym roku 1 aprilis, a kończyć się mają *ultima septembris*, *pozwoliło* województwo nasze miasto 17 poborów 17 tys., tedy *połowę* tej sumy, to jest *półdziesiąta* tysiąca, powinien jm. pan poborca *wnieść* także na Komisyye we Lwowie *circa* 18 iunii. A ostatek sumy, drugie *półdziesiąta* tysiąca *pro die* 6 augusti także we Lwowie na Komisyye. Kwity z tej Komisyye otrzymać

ma na województwo dostateczne, któremiby i sam jm. pan egzaktor wyrachował się województwu, i województwo na sejmie R.P. Tenże jm. pan Szornel pewną ekspensę na usłudze województwa podjętą jm. panu staroście grabowieckiemu⁹⁸⁸ oddać ma, to jest 1200 zł.

A iż województwo nasze dwiema chorągwiom kozackim jm. pana Jacka Woźuczynskiego łowczego bełskiego i jm. pana Stefana Komorowskiego winne zostawa za jedną ćwierć żołd zasłużony, każdemu z ichm. po 3100 zł, przeto dług ten ichm. zlecamy zapłacić jm. panu Szornelowi, egzaktorowi województwa naszego wybranej z trzeciej raty terazniejszych podatków, które zaczął już [817] wybierać. A zapłaciwszy to ichm., już więcej nic województwo tym ichm. panom rotmistrzom nie będzie winno względem przeszłych zasług.

Toż nasze województwo miało trzeciego rotmistrza, śp. jm. pana Jana Łychowskiego podkomorzego bełskiego, po którego śmierci sukcesorom ten żołd i towarzystwu jego z tej racyjey był zatrzymany, iż z administracyjey czopowego calculum uczynić byli powinni, jako o tym szerzej wyraża laudum die 16 ianuarii w Bełzie roku 1651 postanowione. Wedle którego laudum przed deputatami liczbę uczyniwszy, teraz się zapłaty tej za dwie ćwierci upominali i registr kompaniej nieboszczykowskiej ręką jego podpisany produkowali i pokazało się, że w pierwszej ćwierci było koni 99, a w drugiej ćwierci 87. Ale że już sukcesorowie tego rachunku swego ani kwitu nie pokazali, który twierdzą, że go mają, tedy odkładamy konkluzją nie tak zapłaty, w której asekurujemy, jako porachowania się według tamtego kwitu z ichm., którzy kwit, gdy nam na przyszłym popisie łanowego żołnierza pokażą, na który termin stawić się i ci powinni, których jm. pan pisarz ziemski⁹⁸⁹, nasz terazniejszy administrator czopowego, do tej kalkulacyjey uniwersałem swym wezwie. Województwo, co ichm. z rachunku przyjdzie z trzeciej raty od jm. pana Szornela, a ostatek, co by nie dostało, z czopowego zapłaci.

A to, co komukolwiek naznaczono, dać przez to laudum jm. panu Szornelowi poborcy, to wszystko ma dać za kwitami ręcznymi tych, którym będzie dawał. Czopowe aby było zwyczajne wybierane, jako [818] i przedtym, a po wyjściu roku arendzie naznaczonej czopowego powinni plus offerenti arendować będziemy. Któremu podatkowi miasta libertowane derogować nie mają.

Rachunek czopowego od ichm. panów administratorów terazniejszych differtur do popisu przyszłego zjazdu, gdzie wszyscy ichm. natenczas absentes, sperantur praesentes.

Działo się w Bełzie, in loco solito die 7 maii a. D. 1653. To tedy laudum województwa naszego wszyscy, którzyśmy się, na terazniejszy sejmik zjechali, zgodnie postanowiwszy, podpisać zleciliśmy marszałkowi jm. koła naszego i podać do akt grodzkich bełskich.

Stefan Komorowski marszałek natenczas koła rycerskiego m.p.

Locus sigilli

⁹⁸⁸ Stanisław Sarbiewski starosta grabowiecki.

⁹⁸⁹ Michał Stempkowski pisarz ziemski bełski.

234. Sejmik ekstraordynaryjny pod Bełzem, 6 czerwca 1653 r.

1. *Uniwersał Jana Kazimierza ogłaszający wici na pospolite ruszenie – Warszawa, 30 maja 1653 r.*

Rp. APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 87, s. 896-899 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatowano w dniu 19 czerwca 1653 r. [feria 5 in Octava Sacratissimi Corporis Christi Domini a. D. 1653].

Druk w: AS 1633-1668.

2. *Laudum sejmiku ekstraordynaryjnego województwa bełskiego podczas popisu łanowego, na mocy uchwały sejmikowej pod Bełzem, 6 czerwca 1653 r.*

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 241, s. 629-634 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Piotr Radoliński w dniu 9 czerwca 1653 r. [feria 2 post Dominicam Sanctae Trinitatis proxima a. D. 1653].

Inne rękopisy: **Rp.** 2 APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 87, s. 858-863 – oblata, ekstrakt z grodu bełskiego; w grodzie grabowieckim oblatowano w dniu 14 czerwca 1653 r. [Sabbatho post festum Sacratissimi Corporis Christi Domini a. 1653].

LSB 1572-1668, s. 272-274.

My dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo województwa bełskiego, zjechawszy się na dzień dzisiejszy pod Bełz pro 6 iunii, na czas naznaczony popisu łanowego ex laudo sejmiku blisko przeszłego sejmowego autoritate conventus generalis Brestensis i konstytucją utwierdzonego⁹⁹⁰, takiego popisu łanowego żołnierza na obronę R.P. uchwalonego ex unanimi consensu postanawiamy puncta.

Naprzód uprosiliśmy z pośrzedka siebie za rotmistrza jm. pana Stanisława Wierzbickiego cześnika bełskiego, który podjąwszy się tej funkcji, przyjął na się in omni occasione przestrzegać dignitatem województwa naszego i powinien będzie za uniwersałem ichm. panów sędziów naszych bełskich, równo z kompanią od ichm. panów obywatelów i braci województwa naszego, ducta proportionie łanów i sum na arendach i zastawach asekurowanych, iuxta mentem sejmiku naszego we dwie niedzieli po publikacyjej uniwersału w miastach wszytkich grodowych województwa naszego i odleglejszych, jako w Lubaczowie, pod Bełz stanąć, nic nie omieszkując w usłudze R.P. Co tak jm. pan rotmistrz pomieniony, jako i my, [630] bracia i obywatele województwa tego, exequi submitujemy się. Którzy żołnierza łanowego zaciągnąć i wyprawić powinniśmy, sub poenis de expeditione generali bellica sancitis.

⁹⁹⁰ Konstytucja sejmiku 1653 r. „O wybrańcach” (Vol. const., t. 4, vol. 1, s. 287).

Co się zaś tknie sum pieniężnych w prowizyjach zostawujących, zapisami albo kontraktami asekurowanych, tak deklarujemy, iż którzy mają przy sumach pryncypalnych prowizyje zapisane i onych zażywają, tedy ducta proportione sum pomienionych powinni się do ekspedycyje wojennej łanowej przyłożyć ze 20 tys. zł jednego wyprawić konnego. Którzy by zaś prowizyi asekurowanej nie mieli i onej nie brali, tedy ad feren- dum onej należeć nie będą powinni.

Jm. panu rotmistrzowi łanowemu gratyfikując prace jm. propter Rempublicam podjęte, naznaczamy traktamentu dawać po zł 600 na każdą ćwierć dotąd, dokąd communis consensus Reipublicae to praesidium łanowe na obronę ojczyzny zatrzymać zechce. Który traktament ma dochodzić jm. z intraty czopowego podatku, który teraz currit w województwie naszym za asygnacyją jm. pana Michała Dłotowskiego miecznika bełskiego, duktora natenczas koła naszego. Którą asygnacyją do któregośkolwiek z ichm. panów administratorów czopowego prowentu da, tedy każdy z ichm. realiter bez odwołki naznaczone zł 600 jm. panu rotmistrzowi wyliczyć i oddać powinien będzie. Co potem ichm. przy kalkulacyjej w gotowych pieniądzech przyjąć ma.

Pomienieni zaś ichm. panowie sędziowie województwa naszego, którym ruszenie żołnierza łanowego uchwalonego autoritate conventus praesentis w moc dajemy, nie mają i nie będą uniwersałów swoich wydawać, aż by dowodną i nieomylną mieli certitudinem, kiedy się wszystkie inne województwa koronne, w kompuć wyższe ruszą, a żołnierze nasi łanowi nie będą powinni ruszyć się z województwa, póki zwyczaj mianowane województwa ciągnięciem [631] pomijać nas nie będą. Gdyż takową wyprawę żołnierza łanowego mieć chcemy, sine divisione belli, przykładem pospolitego ruszenia.

Do której wyprawy łanowej należeć powinni będą i miasteczka novae locatio- nis, u których łanów nie masz komputowanych, a to z 15 szynkowych domów, a ze 20 parkanowych osiadłych po jednemu wyprawując pieszemu. Toż się ma rozumieć i o wsiach, w których łanów nie masz żadnych, a zagrodnicy na ogrodach i przyorkach zostawają. Tedy i ci, przykładem miasteczek nowo osadzonych, powinni będą ze 20 zagród osiadłych jednego pieszego wyprawiać tak z dóbr szlacheckich, jako i R.P.

A że tak osoby ichm. duchownych, jako i dobra ich communis praemit calamitas, która i dotychczas aggravat Rempublicam, tedy i z dóbr swych generaliter wszystkich amore divino et Reipublicae, cuius gratia et libertate gaudent, stringimus ichm., aby nam do takowej wyprawy wojennej dopomogli, a przynamniej ze 20 łanów ad instar dóbr R.P. jednego konnego wyprawili.

To też osobiście warujemy, aby jm. pan rotmistrz pomieniony z towarzystwem chorągwi swej, od ichm. braci i obywatelów województwa naszego wyprawionem, przestrzegał omni studio et conatu dobrego rządu i reputacyjej swej i wszystkiego województwa naszego, aby krzywd żadnych nikomu nie czynili, egzakcyjej nie wyciągali, ale swym własnym kosztem zawsze żyli, sine aggravatione cuiuscunque status, sub poenis de disciplina militari sancitis. O co forum in casu w Trybunale inter causas militares albo też przed sądem hetmańskim ad instantiam iniuriatorum, gdzie sobie ukrzywdzony oberze, naznaczamy. A autoritas jm. pana rotmistrza naszego takoważ ma być jako i kwarcianego [632] we wszystkich praeminencyjach, sądach i dekretach.

A iż z przeszłego laudum naszego była naznaczona kalkulacyja ichm. generaliter wszystkich, którzy się prowentów skarbowych w województwie naszym dotknęli, na

zjazd terazniejszy popisowy, a nie mogąc ob mollem spraw R.P. nalegających protunc tej kalkulacyjnej expedire, więc mając in consideratione prawo i uchwałę blisko przeszłego sejmu, które decernit, aby każdy, który by chciał reluctari Reipublicae, był na delacie na Trybunał skarbowy podany, tedy anticipando termin Trybunału tego naznaczamy czas kalkulacyjnej wszystkim egzaktorom prowentów R.P. województwa naszego, którzy by na przeszłym sejmiku nie odprawili, pro die 10 praesentis w Bełzie. Gdzie jeżeliby się który nie stawil i sufficientem calculationem nie uczynił, eo ipso, inhaerendo constitutioni sejmu świeżo przeszłego, ma terminum peremptorium sine adcitatione w Trybunale pomienionym skarbowym za delacją jm. pana Stanisława Szczawińskiego wojskiego lubaczowskiego, instygatora województwa naszego.

Do której kalkulacyjnej wysłuchania użyliśmy jm. pana podczaszego bełskiego⁹⁹¹, jm. pana Jerzego Radeckiego komornika ziemskiego bełskiego, jm. pana [Krzysztofa] Rajskiego, jm. pana Piotra Pawłowskiego.

Chorągwiom trzem województwa naszego, to jest jm. pana Jacka Woźuczynskiego łowczego bełskiego, jm. pana Stefana Komorowskiego i zeszłego sławnej pamięci jm. pana [Jana] Łychowskiego podkomorzego bełskiego, ponieważ R.P. dług zatrzymany sejmem coronationis asekurowany przyjęła nam na terazniejszym sejmie w koekwacyją, tedy i my, przychylając się ad mentem constitutionis et aequitatem, tak dwiema chorągwiom laudo praescripto sejmiku przeszłego relacyjnego, to jest jm. pana [633] łowczego i jm. pana Komorowskiego mianowanym, jako też i tej trzeciej, zeszłego jm. pana Łychowskiego podkomorzego bełskiego racie potraciwszy, to, co się z czopowego przy zmarłym nieboszczyku sławnej pamięci jm. panu podkomorzym zostało, ponieważ na terazniejszym zjeździe naszym sufficientem calculationem successores nieboszczykowscy z podpisami rąk obywatelów województwa naszego produkowali, naznaczamy zapłatę. Zarówno z chorągwiom zwyż mianowanymi podług rachunku należytego i regestrów likwidowanych, et autoritate sejmu przeszłego aprobowanych, z podatków poborowych województwa naszego. A to jako najprędzej będzie mogło być po wniesieniu na komisją we Lwowie przypadającą sumy na zapłatę wojsku koronnemu przez ichm. panów posłów naszych na przeszłym sejmie deklarowanej.

Stosując się zaś do konstytucyjnej przeszłego sejmu i deklaracji województwa naszego bełskiego, w której to jest declaratum, abyśmy na dwie ćwierci a 1 aprilis ad ultimam septembris wydali 17 poborów na każdą symplę po tysiącu zł rachując, tedy parendo legi publicae i to chcąc mieć in executione, deklarujemy. Ponieważemy już wydali 10 poborów, residuum, to jest 7 poborów wybrać naznaczamy temuż jm. panu [Wacławowi] Szornelowi poborcy naszemu, według kwitów ostatnich sine abiuratis.

Który też jm. pan Szornel na instancją jm. pana hetmana⁹⁹² pieniędzy na ćwierć jedną na rotę kozacką jm. panu [Janowi] Lipskiemu chorążemu naszemu bełskiemu, ad rationem zasług jm. za konsensem naszym przy osobnej asekuracyjnej jm. sobie do komisyjnej przyszłej służącej, wydać ma.

Defalcata potomkom Moszka, Żyda bełskiego, z kontraktu czopowego [634] przed tym likwidowana i asekurowana, conceditur ad praesens, ea conditione adiecta, że się

⁹⁹¹ Kazimierz Brodecki podczasz bełski.

⁹⁹² Stanisław „Rewera” Potocki wojewoda kijowski, hetman polny koronny.

potrącić mają defekta jego in rationibus jm. pana podkomorzego naszego bełskiego produkowane, et praevio iuramento super defectus tego kontraktu z przypozwu jm. pana pisarza bełskiego. A solutio tej defalkaty ad feliciora tempora odkłada się.

Które punkta unanimi consensu za zgodą wszystkich ichm. braci i obywatelów województwa naszego uchwalone i postanowione zleciliśmy jm. panu Michałowi Dłotowskiemu miecznikowi bełskiemu i dyrektorowi natenczas koła naszego do akt grodzkich bełskich z podpisem ręki przy pieczęci authenticce podać. Działo się w Bełzie, die 6 iunii a. 1653.

Michał Dłotowski miecznik bełski, marszałek koła sejmikowego m.p.

Locus sigilli

235. Sejmik ekstraordynaryjny w Bełzie, 28 lipca 1653 r.

1. *Uniwersał Jana Kazimierza ogłaszający trzecie wici na pospolite ruszenie i zwołujący sejmik ekstraordynaryjny województwa bełskiego w Bełzie na dzień 28 lipca 1653 r. – obóz pod Glinianami, 4 lipca 1653 r.*

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 242, s. 733-737 – oblata, karty mocno uszkodzone w górnej części; w grodzie bełskim oblatował Nob. Marcin Siemieński, data oblaty niemożliwa do ustalenia z powodu uszkodzenia kart w księdze.

Inne rękopisy: **Rp. 2** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 87, s. 1012-1017 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatowano w dniu 19 lipca 1653 r. [feria 5 post festum Sanctae Margarethae Virginis et Martyris proxima a. D. 1653].

Druk w: AS 1633-1668.

2. *Laudum sejmiku ekstraordynaryjnego województwa bełskiego w Bełzie, 28 lipca 1653 r.*

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 242, s. 774-776 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Gabriel Żuliński w dniu 29 lipca 1653 r. [feria 3 post festum Sanctae Annae proxima a. D. 1653].

Inne rękopisy: **Rp. 2** CDIAUL, Fond 3, Opis 1, 22, s. 392-394 – oblata.

LSB 1572-1668, s. 274-275.

My dygnitarze, urzędnicy, wszystko województwa bełskiego rycerstwo za uniwersałem J.K.M. p.n.m. pro die 28 iulii do Bełza na sejmik zgromadzeni. Przychylając się do wolej i intencji J.K.M., takowy in tanta devastatione krajów naszych pro viribus nostris zaciągu łanowego żołnierza na obronę R.P. ex communi consensu sposób uchwalamy et auctoritate conventus generalis Brestensis konstytucją utwierdzonego⁹⁹³, takowe między sobą zgodnie et firmiter postanawiamy punkta.

Naprzód uprosiliśmy z [775] pośrodku swego za rotmistrza jm. pana Piotra Felicjana Telefusa, który podjąwszy się tej funkcji in omni loco et occasione dignitatem województwa naszego przestrzegać ma, a w zaciągu tego żołnierza tak sobie postępować powinien. Kto poczet może stawić i jest na to sufficiens, aby ducta proportionem z łanów, to jest z dziesiątka konnego jednego z dobrym porządkiem stawił, a kto nie może, aby według poborowych kwitów in una septimana ab actu sejmikowego po zł 15 do rąk jm. pana rotmistrza za kwitem jm. ręcznym pieniądze oddał. A kto nie odda, konnego żołnierza z porządnym rynsztunkiem stawić z dziesiątka łanów powinien.

Strony zaś sum pieniężnych przeszłego sejmiku laudum in toto reasumujemy. A która suma u takich dłużników haeret, z której żadnego nie masz pożytku i onej inaczej nie może, tylko przez prawo extorquere, tedy ten, o którą czyni, za pokazaniem przed ichm. panami sędziami in anteriori laudo deputowanymi, processu ma być od tego ciężaru wolny.

Kto by też miał w różnych województwach osiadłości, tedy takiemu porachowawszy według kwitów poborowych łany, wolno będzie ad instar pospolitego ruszenia w jednym województwie poczet stawić, a w drugim już nie powinien. Wyjąwszy tylko ichm. tych, którzy tu w naszym województwie i w inszych suas mają possessiones, tedy nie powinni gdzie indziej pocztu stawić, tylko w naszym województwie, z dóbr królewskich i duchownych, w których communis praemit calamitas.

Także ichm. panowie duchowni, będąc unius membra corporis, per amorem patriae, w której się urodzili, wychowali et cuius gratia suis immunitatibus gaudent, pomogą nam do tej wyprawy przynamniej per medium, to jest po półosma zł równo z dobrami R.P. z łanu dadzą, w czym auctoritatem conventus nostri ichm. stringimus.

A ktokolwiek pieniądze oddawać będzie, dla weryfikacyji quantitatis poborów, jako wiele oddawać komu przyjdzie według teraźniejszych, które idą lat, cum abiuratis, żeby z sobą przywoził kwity.

Miasta według pierwszego laudum, w którym relacyjnego i popisowego includuntur lauda, sprawować się mają i też oddawać powinność. Miasta i miasteczka secundum anteriora lauda, kiedy popis łanowego żołnierza pod Bełzem będzie, pro uno eodemque termino piechotę stawić mają, która do dalszej decyzyji przy tymże jm. panu rotmistrzowi zostawać ma.

Jm. pan Walenty Fredro łowczy przemyski poczet ten, którego w województwie sandomierskim, lubelskim i ziemi chełmskiej ex [776] computatione łanów pocztu koni 11 stawić powinien był, tedy do ludzi województwa bełskiego, w którym też osiadłość swoją ma, przylączyć deklaruje.

⁹⁹³ Konstytucja sejmu brzeskiego 1653 r. „O wybrańcach” (*Vol. const.*, t. 4, vol. 1, s. 287).

Jm. panu rotmistrzowi łanowemu gratyfikując prace jm. propter Rempublicam podjęte, naznaczamy traktamentu według pierwszego laudum dawać po zł 600 na każdą ćwierć dotąd, dokąd communis consensus Reipublicae to praesidium łanowe na obronę ojczyzny zatrzymać zechce, a rycerstwu zaciężnemu łanowemu na tę ćwierć żołdu po zł półtora sta pozwalamy.

Więc jeśliby tenże żołnierz miał być na drugą ćwierć zatrzymany z okazji R.P., tedy exemplo inszych województw, tu nas poblížszych, takowy żołd płacić będziemy, a przed ekspirowaniem ćwierci przez starszego w województwie naszym urzędnika, jm. pana podkomorzego⁹⁹⁴, ma być w tym jm. pan rotmistrz obwieszczony i nim się służba w ćwierć wkroczy, zapłata żołnierzowi powinna być oddawana.

Popis żołnierza tego pro die 12 mensis augusti pod Bełzem przed ichm. in anteriori laudo na to deputowanymi naznaczamy. Z którego zaraz jm. pan rotmistrz z chorągwią i z tym poczem ludzi do boku J.K.M. powinien się ruszyć.

A kto by pro termino in crastino eiusdem diei nie oddał pieniędzy, tedy sine ad-citatione ad instantiam instigatoris et eius delatoris powinien in instanti, sine quibusvis dilationibus, procrastinationibus przed ichm. panami sędziami, którycheśmy in anteriori laudo do sądzenia kontrybucyje retent obrali, respondere, sub poenis ad constitutionem [16]21 de expeditione bellica sancitis⁹⁹⁵. Tymże penom i ci podlegać mają, którzy pocztów porządných na popis pro die assignato nie stawią na miejscu w tym laudum naznaczonem.

Które punkta unanimi consensu za zgodą ichm. wszystkich braci i obywatelów województwa naszego uchwalone i postanowione zleciliśmy jm. panu Gabrielowi Żulińskiemu wojskiemu buskiemu, podstarościemu grodzkiemu bełskiemu, marszałkowi i dyrektorowi natenczas koła naszego do akt grodzkich bełskich z podpisem ręki przy pieczęci autentycznej podać. Działo się w Bełzie, die 28 iulii a. 1653.

Gabriel Żuliński wojski buski, marszałek i dyrektor koła rycerskiego województwa bełskiego

Locus sigilli

236. Sejmik ekstraordynaryjny w Bełzie, 29 sierpnia 1653 r.

Uchwał tego sejmiku nie odnaleziono.

⁹⁹⁴ Marcin Mirz Brzezicki podkomorzy bełski.

⁹⁹⁵ Konstytucja sejmu 1621 r. „Sposób pospolitego ruszenia” (*Vol. const.*, t. 3, vol. 1, s. 297-304).

1. Uniwersał Jana Kazimierza zwołujący sejmik ekstraordynaryjny w Bełzie na dzień 29 sierpnia 1653 r. – Lwów, 12 sierpnia 1653 r.

Rp. 1 CDIAUL, Fond 3, Opis 1, 22, s. 413-416 – oryginał; w grodzie buskim oblatował Nob. Jerzy Ciszecki w dniu 2 września 1653 r. [feria 3 ante festum Nativitatis Beatissimae Virginis Mariae proxima a. D. 1653 r.].

Inne rękopisy: **Rp. 2** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 87, s. 1071-1077 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatowano w dniu 20 sierpnia 1653 r. [feria 4 post festum Assumptionis in Coelum Gloriosissimae Mariae Virginis proxima a. D. 1653].

Druk w: AS 1633-1668; uniwersały do Wielkopolski nosiły różne daty wydania – 12, 14 i 16 sierpnia 1653 r.

237. Sejmik deputacki w Bełzie, 15 września 1653 r.

1. Informacja o deputacie

Deputatem został Michał Stępkowski pisarz ziemski bełski (Deputaci, cz. 2, s. 247).

238. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 31 grudnia 1653 r.

1. Uniwersał Jana Kazimierza zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 31 grudnia 1653 r. – obóz pod Żwańcem, 12 listopada 1653 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 242, s. 1333-1335 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Jan Garbowski w dniu 24 grudnia 1653 r. [feria 4 in vigilia festi Nativitatis Christi Domini a. D. 1653].

Druk w: AS 1633-1668.

2. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 31 grudnia 1653 r.

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 243, s. 10-13* – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Gabriel Żuliński wojski buski, podstarości bełski, marszałek sejmiku w dniu 2 stycznia 1654 r. [feria 6 in crastino festi Circumcisionis Christi Domini a. 1654].

LSB 1572-1668, s. 276-277.

Instrukcja sejmiku województwa bełskiego od J.K.M. pro die 31 decembris in a. D. 1653 złożonego ichm. panom posłom od wszystkich zgodnemi głósy obranym z podpisem ręki jm. pana marszałka koła naszego dana w. jm. panu Janowi na Zamościu Zamoyskiemu podczaszemu koronnemu, staroście kałuskiemu, jm. panu Stanisławowi z Sarbiewa Sarbiewskiemu grabowieckiemu, korynickiemu etc. staroście, jm. panu Hiacyntemu Woźuczynskiemu łowczemu bełskiemu i jm. panu [Melchiorowi Stanisławowi] Sawickiemu łowczemu mielnickiemu od ichm. panów obywatelów województwa bełskiego na sejm blisko przypadający w Warszawie albo jeżeliby był gdzie indziej eadem oportunitatem R.P. złożony pro die 11 februarii in anno 1654.

Po przywitaniu J.K.M. i oddaniu należytej Majestatowi pańskiemu weneracyjej, a powinszowaniu szczęśliwego przy długo ^a

[11] miasta Bełza obrócone było i żeby począwszy od terażniejszego sejmu aż do drugiego walnego warszawskiego sześcienniedzielnego konkludowanego ustawicznie currat, a ni na co inszego, tylko na samę fortyfikacyją metropolis nostrae obrócone było. Co aby nam ichm. panowie posłowie nasi przynieśli, fidem ichm. stringimus, postrzegłszy tego w tejsze konstytucyjej, żeby żadne miasto i miasteczko tak J.K.M., jako i szlacheckie, osobliwie Sokal i Bełz, żadnemi nie zasłaniając się libertacyjami, tak prywatnie od J.K.M. danemi, jako przez konstytucyję sejmu brzeskiego pozwolonemi, ad aerarium województwa na takową fortyfikacyją wszystkim województwa tego obywatelom potrzebną oddawali i tego w tejsze konstytucyjej praecavere powinni będą. Ponieważ dosyć jest przestrzeństwa w zamku bełskim, żeby się tam wolno szlachcie obywatelom województwa tego za wymierzeniem gruntu iuxta quantitatem substancyjej budować, czego tak terażniejszy w. jm. pan wojewoda podolski, a starosta bełski⁹⁹⁶, jako też successores jm. bronić nie mają; żeby w tych pobudowanych reklinatoryjach swoich wolne pomieszkania i tak wjazdy, jako i wyjazdy mieli.

A iż siła należy R.P. na ufortyfikowaniu Kamieńca, tedy stosujemy się w tej mierze do instrukcyjej J.K.M. i na co ordines Regni zgodzą się, ichm. panowie posłowie nasi przeczyć temu nie mają.

Desiderium księcia jm. siedmiogrodzkiego⁹⁹⁷, który jako po wszystkie czasy będąc pogranicznym R.P. naszej, oświadczać zwykł przyjaźń swoją z antecesorów swych Królom Panom naszym, tak i teraz z niemalym wojskiem swoim suplementował vires Reipublicae. Które wojsko do rozpuszczenia obozu zostawało przy Majestacie J.K.M., aby po dostąpieniu indygenatu na syna swego voti sui comunis zostawał, starać się mają ichm. panowie posłowie nasi.

⁹⁹⁶ Aleksander Stanisław Bełzecki wojewoda podolski, starosta bełski.

⁹⁹⁷ Jerzy II Rakoczy książę siedmiogrodzki.

Także i inszych wszystkich bene de Republica meritorum, za którymi J.K.M. w instrukcyjej swojej authoritatem suam regiam interponit prośby, aby sortiantur suum effectum, mają instare ichm. panowie posłowie nasi. Jako za jm. panem wojewodą ruskim⁹⁹⁸, jm. panem sandomierskim⁹⁹⁹, jm. [12] panem halickim¹⁰⁰⁰, książęciem jm. Dymitrem Wiśnio-wieckim, którzy tak przez nieprzyjaciela koronnego, jako i wojska R.P. magnam fortuna-rum suarum ruinam ponieśli.

Renowujemy pamięci tychże ichm. panów posłów naszych i zrujnowanie substancyjej ichm. panów obywatelów braci naszych, którzy przez wojska R.P. i częste przedtym obozy in visceribus województwa naszego, tak wojsk piętężnych, jako i pospolitego ruszenia ściągające się, ultimam fortunarum suarum passi sunt iacturam, które i w przeszłej kon-strytucyjej sejmu brzeskiego¹⁰⁰¹ są wyrażone. Zaczem aby J.K.M. i R.P. wzgląd na ich znisz-czenie miała, upraszać ichm. panowie posłowie mają.

Jako za jm. panem Michałem Stępkowskim pisarzem ziemskim bełskim, na którego majątności spustoszenie lustracyja konstytucyją sejmu brzeskiego naznaczona, z której patebit Reipublicae zniszczenie dóbr jego.

Za jm. panem Andrzejem Czermińskim, którego i piławiecką majątność tak wojska R.P., jako i nieprzyjacielskie funditus zniesli, i w tym województwie wojsko ostatek sub-stancyjej zrujnowało, aby szkód swoich według dawnych praw słuszną odnieśli rekompensę, upraszać J.K.M. i R.P. będą. Które jeśliby nie były nagrodzone, tedy na żadne inne rekompensy pozwalać nie mają.

A że i starostwo buskie nie tylko przez inkursyje nieprzyjacielskie przedtym i teraz, ale i przez wojska R.P. ad ultimum intentum przyszło i do takiej dezolacyjej, że jedna majątność ogniem funditus zniesiona, a w drugich i człowieka jednego nie zostało, tedy adhibebunt ichm. panowie posłowie curam, aby tak od żołnierskich stanowisk, jako i wszel-lakich podatków wolne było.

Które to tedy artykuły od nas zgodnie umówione zleciliśmy jm. panu Gabrielowi Żu-lińskiemu wojskiemu buskiemu, podstarościemu bełskiemu, marszałkowi koła terażniejszego sejmiku z pieczęcią i podpisem ręki do grodu naszego podać imieniem nas wszyt-kich. Działo się na sejmiku w Bełzie, w kościele farnym, die ultima [13] decembris a. D. 1653.

Gabriel Żuliński wojski buski, marszałek koła sejmiku terażniejszego

Locus sigilli

^a brak co najmniej dwóch stron instrukcji

⁹⁹⁸ Stanisław Lanckoroński wojewoda ruski.

⁹⁹⁹ Stanisław Witowski kasztelan sandomierski.

¹⁰⁰⁰ Aleksander Cetner kasztelan halicki.

¹⁰⁰¹ Konstytucje sejmu grodzieńskiego 1653 r. „O Zbarażu i innych dobrach obozami koronnemi spustoszonych” oraz „Miasto Sokal” (*Vol. const.*, t. 4, vol. 1, s. 288-289, 297).

239. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 19 maja 1654 r.

1. *Uniwersał Jana Kazimierza zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 19 maja 1654 r. – Warszawa, 7 kwietnia 1654 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 3, Opis 1, 22, s. 455-456 – oblata; w grodzie buskim oblatował Nob. Stanisław Jaruntowski w dniu 27 kwietnia 1654 r. [feria 2 post Dominicam Jubilate proxima a. D. 1654 r.].

Druk w: AS 1633-1668.

2. *Manifestacja grupy szlachty województwa bełskiego z powodu niemożności przeprowadzenia okazowania – Bełż, 13 kwietnia 1654 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 243, s. 270-272 – oblata; w grodzie bełskim wniesiono w dniu 13 kwietnia 1654 r. [feria 2 post Dominicam Conductus Paschae proxima a. D. 1654].
LSB 1572-1668, s. 277-278.

Ad officium actaque praesentia castrensia capitanealia Belzensia personaliter venientes Gen. et Nob. [1] Andreas Starczewski burgrabius castri praesentis Belzensis, nomine Ill. et Mag. Alexandri Stanislai a Bełżec [271] Bełżecki palatini Podoliae et capitanei Belzensis, [2] Stanislaus Jasiński viconotarius iuratus castrensis Belzensis nomine Gen. Martini Mirz Brzezicki succamerarii palatinatus Belzensis, Thomae Jankowski iudicis terrestres Belzensis, Venceslai Kaszewski subiudicis, Michaelis Stępkowski notarii terrestrium Belzensium officialium, [3] Franciscus Łada nomine Gen. Stephani Łada et nomine Gen. Annae Sklińska olim Gen. Martini Skliński, tum nomine Gen. Adami Podorecki, [4] Christopherus Gąsecki nomine Gen. Zophiae Gąsecka, [5] Valerianus Niwiński nomine Gen. Brześciańska olim Gen. Stanislai Brześciański consortis, tum nomine Gen. Petri Kownacki, [6] Nob. Joannes Rzeczycki nomine Gen. Stephani Brześciański, [7] Martinus Kunicki nomine Gen. Christopheri Kozłowski, [8] Nob. Stephanus Gizowski nomine Gen. Samuelis Polanowski, [9] Gen. Jacobus Gnoiński, [10] Stanislaus Korczyński nomine Gen. Joannis Piątkowski, [11] Korczyński nomine Gen. Dorothea Zbicka viduae, [12] Stanislaus Lutoborski suo et Gen. Thomae Kosso-bucki nomine, [13] Samuel Karśnicki nomine Gen. Joannis Bazylik et nomine Gen. Oleśnicki, [14] Martinus Jaślikowski nomine Gen. Annae de Bzite primarum Gen. Jacobi Rudnicki, ad praesens vero secundarum nuptiarum Gen. Joannis Dobrzycki consortis legitimae, [15] Gen. Petrus Stoiński suo et Gen. Kozic nomine, [16] Mathias Edmundus Frykowski nomine Gen. Petri Krusz, [17] Nob. Andreas Godowski nomine Gen. Andreae Jarczowski, [18] Stanislaus Krasowski nomine Gen. Andreae Klusowski, solennem manifestationem et diligentiam fecerunt in eo, [272] quia ipsi ad locum lustrationis pro more solito se lustrari condescendebant satisfaciendoque constitutionibus Regni, eo in passu de lustratione laudatis, se lustrari in eodem loco paratos se

offerebant. Verum quoniam officiales et dignitarii, quibus hoc officium incumbit vel ibidem non fuerunt, vel ex eodem loco citissime discesserunt, proinde ipsi, praecavendo indemnitati suae iterum atque iterum manifestantur et protestantur.

3. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 19 maja 1654 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 243, s. 501-508 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Kazimierz Brodecki podczaszy bełski, starosta jasielski w dniu 20 maja 1654 r. [feria 4 post Dominicam Exaudi proxima a. D. 1654].
LSB 1572-1668, s. 278-280.

[502] Instrukcja sejmiku województwa bełskiego od J.K.M. die 19 maii praesetis a. 1654 złożonego ichm. panom posłom od wszystkich zgodnemi głosy obranym z podpisem ręki jm. pana marszałka koła naszego dana w. jm. panu Stanisławowi z Sarbiewa Sarbiewskiemu grabowieckiemu, korytnickiemu etc. staroście, jm. panu Kazimierzowi Brodeckiemu staroście jasielskiemu, podczaszemu województwa bełskiego, jm. panu Hieronimowi Lipskiemu wojskiemu horodelskiemu i jm. panu Krystynowi Gorajskiemu od ichm. panów obywatelów województwa bełskiego na sejm blisko przypadający w Warszawie, złożony pro die 9 iulii anni praesentis.

Po przywitaniu J.K.M. i oddaniu należytej weneracyjej powinszują J.K.M. tak jasnej Boga Wszechmogącego koło Majestatu J.K.M. i R.P. opatrności, która w tych niezgodach jedyne tylko była praesidium, a prosić będą ichm. panowie posłowie, aby J.K.M. chciał przy tej supremi nominis manudukcyjej tak koło uspokojenia tej R.P. chodzić, aby ta, która przez tak długi czas exulat tranquillitas, tandem aliquando przywrócona była, a nieprzyjaciel każdy uznawał, że jako Regnum Poloniae regnum est providentiae, tak za przezornem J.K.M. staraniem impune lacescere nie może żaden, co iż do efektu inaczej podobno, jeno per viam armorum przyść nie może, wprzód ichm. panowie posłowie reasumować mają instrukcyję na sejm przeszły daną, przy której in toto et in partibus czule stawać mają.

[503] A iż do poparcia wojny et externa spodziewamy się auxilia, ostrzegą tego ichm. panowie posłowie, aby te auxiliares copiae in viscera Regni wiedzione nie były, ale osobnem in hosticum szlakiem wprowadzone. Jeśliby jednak vires Reipublicae natenczas periculis byli pares, z wielką na takie bellorum societates pozwalać mają ostrożnością.

Więc iż pieniądze są nervus belli, prosić będą J.K.M., aby ich in fidem publicam et regiam zaciągnął lub extra, lub intra Regnum, tak jednak, aby fortece et dominia Reipublicae in periculum prowadzone nie były. Jeśliby jednak cum Reipublicae periculo co się stało takowego, jako najprędzszego wykupna cum Republica inibunt rationes.

Wojsko R.P. w służbie inaczej, jeno za płaceniem być nie może zatrzymane, a długów jemu winnych iż nie jest dostateczna przez jm. pana podskarbiego¹⁰⁰² likwidacyja

¹⁰⁰² Bogusław Leszczyński podskarbi wielki koronny.

uczyniona, efficient ichm. panowie posłowie, aby jm. pan podskarbi rachunki rzetelne uczynił, a deputaci do słuchania jm. być mają iurati, ani do nich słuchania żaden z oficjalistów skarbowych, choćby dobrze był posłem, należeć ma. A przy tych rachunkach dowiedzą się, jeżeli te largicje, które in rationibus skarbu kładą, doszły wojskowych et quo fine et quo fructu ich dawano.

Jako tedy bene merentes należyta mijać nie ma zapłata, tak tym chorągwiom, które za uniwersalami J.K.M. i pana hetmana¹⁰⁰³ w imprezie wojennej nie były, ale ciężkimi ludzi ubogich trapił egzakcjami na włości, na zapłatę tej ćwierci pozwalać nie mają. A generalna wojsku zapłata być ma na komisji według starych zwyczajów. Na salaria [504] jednak wyższe niż radomskie dają deputaci, ichm. nie pozwolą.

A ponieważ w wojsku nierząd nie z inszej dzieje się przyczyny, jeno że hetmanów, którzy by koło tego invigilent, nie masz¹⁰⁰⁴, prosić będą J.K.M., aby hetmana podał iuratum et bello gerendo sposobnego.

Należy i to do zatrzymania wojska, aby chleby aequaliter między chorągwie dzielone były, bo hucusque te, co mniej pracują chorągwie, na obszerniejsze włości mają asygnacje, zaczyn drudzy z szczupłości chleba niszczej, na nich prawie samych służąc. Za czym postarają się ichm. panowie posłowie, aby stanęło prawo, żeby hetman zarówno chlebem chorągwie dzielił, jednakowe wszystkim wydawał asygnacje. A która by nad prawo więcej wzięła, aby jej to przy zapłacie żołdu wytrącono było. Asygnacje jednak do dóbr szlacheckich żadne dawane być nie mają. Co aby się nie działo, poena infamiae obostrzono być ma opera ichm. panów posłów. Więc i spolia, które z nieprzyjaciół mocen dać Pan Bóg, aby przykładem wojsk inszych zarówno między chorągwie dzielone były.

A iż do wojska pieniężnego R.P. accedere musi albo żołnierz łanowy, albo ruszenie pospolite, tedy na nie ichm. panowie posłowie nie mają pozwalać sposobem jedno takim, żeby nie tylko viritim każdy szlachcic, ale habita facultatum suarum ratione wyprawiał się, w czym i stan duchowny według prawa pociągać ma.

Lubo to per legem publicam nabywanie dóbr ziemskich zabronione jest, iż jednak in contemptum prawa pospolitego et in praeiudicium successorum legitimorum, niektóre zakony rezygnacje bonorum terrestrium praetextu novae foundationis otrzymały, skąd servitii militaris wielka diminutio następuje, tedy i te [505] rezygnacje, które hactenus zeznane są, zapisy per legem publicam abrogowane, kasowane et pro irritis deklarowane były, et in posterum cum nullitate recognitae inscriptionis poena in secus facientes była naznaczona.

O uwolnienie mieszczan bełskich od podatków wszelakich, excepto czopowego, postarają się ichm. panowie posłowie nasi różnymi przypadkami zniszczonych.

Cierpi w tym nie tylko wojsko R.P., ale i sama R.P. wielką szkodę, że kupcy na załugi bezcennie prawie dają towary, zaczyn agent ichm. panowie posłowie, aby w tym słuszna była moderacja, a te kredyty kupcom dla wielkich dotychczas przezysków

¹⁰⁰³ Stanisław „Rewera” Potocki wojewoda kijowski, hetman polny koronny.

¹⁰⁰⁴ Urząd hetmana wielkiego koronnego wakował od śmierci Mikołaja Potockiego w listopadzie 1651 r.

w płaceniu pomknione były, aby się z podatków R.P. żołnierz mógł wesprzeć gotowemi pieniędzmi.

Lustracje wybrańców, iż po wszystkich województwach były, inibunt rationes ichm. panowie posłowie, aby jako w najlepszym ta służba była odprawiona porządku.

Na podatki ichm. panowie posłowie według inszych spustoszonych prowincyi i województw pozwalać mają, gdyż nie wspomniawszy dawniejszych województwa naszego niewczasów i zniesienia przez Ordę buskiego i horodelskiego powiatów, terazniejsza wojska konsystencyja funditus prawie województwo obróciła wniwecz, zaczym postarają się ichm. panowie posłowie, aby suma dawna, od R.P. województwu asekurowana, loco podatków przyjęta była.

Kochało województwo nasze zawsze decorem domus Dei, zaczym efficient, aby kościół sokalski farny in statu primaevae foundationis zostawał i proprium parochum miał, przy dawnej zostając dotacyjej, bo te inkorporacyje do kapituły zwyczajnie z wielkim kościołów bywają zniszczeniem.

[506] I szkodę, i żal ma z tego R.P., że z ludzi cudzoziemskich dla opresyi ich oficerów mały ma pożytek, zaczym przy upominaniu się pierwszym równego między chorągwie chleba dzielenia i to lege publica firmabunt, żeby żołdaków chleb ten dochodził samych, i markietanów swoich kapitani aby nie mieli, zostawując przy wolności, kupując żołdakowi żywność, gdzie się mu podoba. Rajtarii jednak, iż mały widzi województwo nasze wojsku pożytek, prosić będą ichm., aby to genus militiae dla wielkiej spezy w usarskie przemienił zaciągi.

Ponieważ dekreta trybunalskie z sejmowemi są porównane, a częstokroć przeciw prawu pospolitemu znoszone bywają, tedy tego przestrzegać mają ichm. panowie posłowie, aby dekreta trybunalskie non in vim legis ani przeciw prawu ferowane, ani przez konstytucyje, ani przez dekreta sejmowe były kasowane et e converso sejmowe.

Choć przesłał instrukcyją ichm. panowie posłowie reasumować mają, specialiter jednak w tym fidei ich stringimus, aby przynieśli deklaracyją sejmową względem konstytucyjej Sokalczanom danej na sejmie brzeskim¹⁰⁰⁵, vigore której temere z płacenia czopowego wyłamują się i przeciw prawu listy egzekucyjej broniące od J.K.M. otrzymują. Tedy tylo upominać się ich, aby na potem wydawane nie były, ale kto sobie upraszać śmiał, aby poena 500 grzywien karany był. O co forum tam, gdzie i czopowe cum iisdem spomnionego prawa ligamentis. Więc dla snadniejszego czopowego wyciągania, aby winy większe prawem opisane były, ichm. panowie posłowie efficient.

Stanu duchownego nie tak gravi sensu incommoda belli [507] dotykają, zaczym instabunt ichm. panowie posłowie, aby według dawnych praw i zwyczajów z dziesięcin księża do poborów przykładali się, także i z mesznego, gdzie na miejsce dziesięciny dają.

Accedit i to do obrony R.P., aby fortece pograniczne na pograniczu leżące, jako najlepiej opatrzone były w ludzie i żywność, a mianowicie Smoleńsk i Kamieniec, najbardziej jednak Kamieniec, który dwóch collaterales mając hostes, tak Turczyna z jednej strony, jako rebelizanta z drugiej, wielkiej nader potrzebuje opatrzości.

¹⁰⁰⁵ Konstytucja sejmu brzeskiego 1653 r. „Miasto Sokal” (*Vol. const.*, t. 4, vol. 1, s. 297).

Ale ponieważ znachodzą kwerymonie opresyi stanu szlacheckiego od prezydiantów miasta Kamieńca, że ab extra małą od nich obronę, ab intus wielką odnoszą opresyją, bo różne zabójstwa, komór łupania, rozboje się dzieją, a sprawiedliwości żadnej nie masz. Przeto ichm. panowie posłowie prosić będą, aby to praesidium sprowadzone było niemieckie, a piechota węgierska lub polska wprowadzona była, rotmistrze jednak pieszy żeby byli szlachta tameczna, dobrze osiadła i między niemi nie żeby starosta miejsca tamtego, ale jeden z rotmistrzów, który by w kole z pośrodką onych obrany, był gubernatorem. Więc i chorągwie ze dwie jezdnych aby zawsze ordynowane były, które by, tak in casu necessitatis publicae, wolne do sprowadzenia żywności czyniły przejazdy i też podczas grasujących rozbójników, opryszkami nazwanych, onych celebritate uskramiać mogli chorągwie.

Pana Bąkowskiego, którego jako mortiferam Reipublicae pestem nie tyła, aby miał immiscere sermonem, ale aby nomen eius in consensum izby poselskiej nie powstało, instabunt ichm. panowie posłowie.

Jm. pana Leniewskiego, prowiantmagistra [508] kamienieckiego, który tak wiele przez nieprzyjaciela koronnego szkodził, mianowicie że te zboża, na które pozadawał in Rempublicam, i z temi ludźmi ręka pogańska zagarnęła, żeby mieli jm. na pamięci i raczyli wnieść instancją, aby ten, który in publica desudavit causa, około prowiantów w szkodzie tej nie był in bonis suis onerowany od R.P., ale aby fraterne z onem obejść się raczyła.

Laudum, które sobie na sejmiku relationis uchwali województwo, approbationem tego sejmu ichm. panowie posłowie przywieźć mają.

Choć stan rycerski zda się być primum R.P. fulcrum, ale kto in toga meretur, go-dzien swoich w prawie respektów, zaczyn efficient ichm. panowie posłowie, aby ci ichm., poselską mając na sobie funkcją, do punktu sejmu spraw swoich pod sejm przypadających przez egzempt lege publica mieli suspensę.

Nie tyło zimie ciężkimi ubogich ludzi żołnierz trapił stacyjami, ale i teraz jedni z stanowisk nie ruszywszy się i [w] wojennej nie bywszy imprezie, znowu nowe chcą wyciągać stacyje, zaczyn ichm. panowie posłowie, ostatniemu zabiegając zniszczeniu lege cavebunt, aby od brania powtórnej stacyjej supersedowali, przykładem sejmu batowskiego i lege ante omnia przestrzegą. Działo się w Bełzie, die 20 maii a. D. 1654.

Kazimierz Brodecki podczaszy bełski, jasielski starosta, marszałek sejmiku bełskiego

4. Kwit sejmiku dla Wacława Szornela poborcy województwa bełskiego – Bełz,
19 maja 1654 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 243, s. 509-510 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Wawrzyniec Baranowski w dniu 19 maja 1654 r. [feria 4 post Dominicam Exaudi proxima a. D. 1654].

LSB 1572-1668, s. 281.

My dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo, na sejmik w Bełzie pro die 19 maii in anno praesenti 1654 zgromadzeni, dajemy tę, komu należy, wiadomość, iż jm. pan Wacław Szornel, generalny województwa bełskiego poborca, dał sufficientissimam wydania poborów rationem 30 według laudum. Zaczyn niniejszym skryptem jm. i potomki jm. ob praestitam satisfactionem z wybranych 30 poborów kwitujemy i wolnym czyniemy czasy wiecznemi. Na co dla lepszej wiary i pewności marszałkowi koła naszego podpisać się zleciliśmy. Działo się w Bełzie, die 19 mai a. 1654.

Kazimierz Brodecki podczaszy bełski, jasielski starosta, marszałek sejmiku bełskiego

Locus sigilli

5. *Atestacja sejmiku dla Olbrachta Sistrzewitowskiego, spadkobiercy zmarłego poborcy województwa bełskiego Władysława Sistrzewitowskiego względem rozliczenia się z poborów – Bełz, 19 maja 1654 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 243, s. 511-512 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Olbracht Sistrzewitowski w dniu 21 maja 1654 r. [feria 5 post Dominicam Exaudi proxima a. D. 1654].

LSB 1572-1668, s. 281.

My dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo województwa bełskiego, na sejmik bełski pro die 19 maii w roku 1654 zgromadzeni, dajemy tę jm. panu Olbrychtowi Sistrzewitowskiemu, sukcesorowi pobożnej pamięci jm. pana Władysława Sistrzewitowskiego, atestacją, iż całe sukcesor dał plenam przez niego wybranych poborów rationem. Przetoż go czasy kwitujemy wiecznemi. Na co dla lepszej wiary i pewności marszałkowi naszemu zleciliśmy się podpisać. Działo się w Bełzie, dnia 19 maja r. P. 1654.

Kazimierz Brodecki podczaszy [512] bełski, marszałek sejmiku bełskiego

Locus sigilli

240. Sejmik relacyjny w Bełzie, 13 sierpnia 1654 r.

1. *Deklaracje posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego*

Druk w: *Völ. const.*, t. 4, vol. 1, s. 333.

Województwo bełskie na zapłatę starego długu pozwala dwadzieścia i cztery pobory cum abiuratis desertatorum et conflagratorum wnieść do skarbu na Trybunał Radomski. Z których to poborów wytrąci sobie 9300 zł, a to stosując się do konstytucji anni 1650¹⁰⁰⁶, które wydali na zaciąg 3 chorągwi. Na nowy zaś zaciąg wojska na teraźniejszym sejmie uchwalonego pozwala na 5 ćwierci po półosma pobora na każdą ćwierć, a 1 octobris przyszłego [1654] poczynszy, także cum abiuratis do Lwowa na czas w konstytucji mianowany zwozić. Sejmik 13 augusti [1654].

2. *Laudum sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 13 sierpnia 1654 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 243, s. 925-930 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Stanisław Wierzbicki cześnik bełski w dniu 13 sierpnia 1654 r.* [feria 5 ante festum Assumptionis in Coelum Beatissimae Mariae Virginis proxima a. D. 1654].

LSB 1572-1668, s. 281-283.

My dygnitarze, urzędnicy i obywatele województwa bełskiego, zjechawszy się na sejmik relacyjny pro die 13 augusti a. 1654 złożony nam konstytucją tu w Bełzie, gdzie przesłuchawszy relacyję ichm. panów posłów, [926] takie czynimy i postanowiamy laudum.

Naprzód, ponieważ nam od panów posłów wiadoma jest liczba skarbowa, że się dług od R.P. winien wojsku i zapłata onego diebus septembris w Radomiu jest sejmem naznaczona, tedy na wypłacenie tego długu zgodnie postanawiamy i pozwoliliśmy dwoje podymne i jeden pobór. A że w Radomiu trzeba wypłacić w tym czasie z województwa naszego 24 pobory, tedy jm. pan poborca z tego dwojga podymnego jednego poboru weźmie miarę, jako wielka suma tego wyniesie.

Do których wybierania podatków dwojga podymnego i poboru jednego uprosiliśmy zgodnie za poborcę jm. pana Mikołaja Jabłońskiego, który podług prawa praestito iuramento w grodzie bełskim i uniwersały do miast i parafiej jako nawcześniej wydawszy, będzie te podatki według konstytucyjy anni 1629 o porządku wybierania podatków opisanej¹⁰⁰⁷, po gr 15 z domu wybierać i z akcydencjami. Które podymne wszyscy generaliter chrześcijanie i Żydzi oddawać powinni, także i pobór jeden, a to wszystko salvis abiuratis, desertatis et conflagratis tak przez dawne, jako i świeże dezołacje wybierać ma. Ma też to mieć w pamięci pan poborca przy oddaniu tej sumy, że z tej sumy uchwalonej, to jest 24 poborów, powinno przyjąć w skarbie województwu naszemu 9300 zł, które się dały trzem chorągwiom z przeszłych podatków naszych na jedną ćwierć.

A jeśliby też ta suma z dwojga podymnego i poboru jednego nie wystarczała na tę sumę 24 poborów, tedy jm. pan poborca powinien to deferre ichm., jm. panu podko-

¹⁰⁰⁶ Konstytucja sejmu 1650 r. „Aprobacyja kommissyi lubelskiej i dekrétów trybunalskich ex occasione et remissione tejsze kommissyi ferowanych” (*Vol. const.*, t. 4, vol. 1, s. 227).

¹⁰⁰⁷ Uniwersał poborowy z sejmu 1629 r. (*Vol. const.*, t. 3, vol. 2, s. 68-81).

morzemu¹⁰⁰⁸ i jm. panu sędziemu bełskiemu¹⁰⁰⁹, także i jm. panu podczaszemu bełskiemu¹⁰¹⁰, którzy ichm. habita ratione defektu będą mieli moc dołożyć z czopowego, sine praeiudicio jednak anteriori laudo assignationis na zapłacenie chorągwi sławnej pamięci nieboszczyka jm. pana podkomorzego bełskiego¹⁰¹¹. Które podatki submitujemy się do rąk pana poborcy od dnia św. [927] Bartłomieja przyszłego [24 sierpnia 1655 r.] począwszy, a die septembris 10 sub poenis legibus conscriptis wydać. O co forum na kwerelach sine adcitatione powinien respondere każdy nieposłuszny, stosując się do dawnych i terażniejszych konstytucyj.

A iż powiat grabowiecki dla odległości miejsca nie może tu do Bełza podatków wcześniej oddawać, tedy albo sam przez się, albo przez subkolektora przy grodzie grabowieckim te podatki oddawać będzie. Co i w uniwersale swoim ma deklarować.

Tenże pan poborca to dwoje podymne i pobór jeden wybrawszy, powinien wcześniej odwieźć podług konstytucyj terażniejszej do Radomia, a na sejmiku electionis deputata powinien się będzie stawić i dać rationem, jako wiele sumy z tych podatków wybrał. Tamże na tymże sejmiku, jeżeli necessitas postulabit, inszego poborcę, do drugich następujących podatków hoc laudo obrać sobie w moc zostawujemy. Tamże zrozumiawszy z sumy wybranej przez pana poborcę genus contribuendi, dalszych podatków namówić sobie także moc zostawujemy.

Któremu to panu poborcy względem pracy i kosztów odwożenia pieniędzy salarium zwyczajnie po groszu jednemu od złotego naznaczamy, od kwitów zaś więcej nad gr 3 wybierać nie powinien ani żadnemi egzakcjami ubogich ludzi onerować nie ma. Od popów zaś zwyczajnie po zł 2 przy tych podatkach według dawnych kwitów wybierać powinien.

Do tegoż dwojga podymnego będą należały szosy i insze akcydencje z miast, na co urząd z miast przysiąc powinien, jako wiernie oddawać będą, a pan poborca juramenta wszytkie autentycznie tych podatków circa calculationem pokazać będzie powinien. Kancelaryja zaś aby od juramentów egzakcyj żadnych nie czyniła niezwykłych.

A żeśmy laudo publico czopowe województwa naszego w administrację podali byli do sejmu sześćniedzielnego konkludowanego ichm., jm. panu Marcinowi Mirżowi Brzezickiemu podkomorzemu bełskiemu, jm. panu Stanisławowi Sarbiewskiemu staroście grabowieckiemu, jm. panu Wacławowi Kaszewskiemu podsędkowi bełskiemu i jm. panu Michałowi [928] Stępkowskiemu pisarzowi ziemskiemu bełskiemu, który sejm sześćniedzielnny że się feliciter skończył, a ichm. wzwyz pomienieni panowie administratorowie złożyli to z siebie, tedy na przyszłe czasy to czopowe w takim porządku mieć uchwaliliśmy.

Do której dalszej administracji czopowego uprosiliśmy jm. pana Tomasza z Karnkowa Jankowskiego sędziego bełskiego i jm. pana Wacława Kaszewskiego podsędką bełskiego do sejmu także przyszłego sześćniedzielnego konkludowanego, zachowując w cale jm. pana podczaszego bełskiego przy arendzie tego czopowego według

¹⁰⁰⁸ Marcin Mirż Brzezicki podkomorzy bełski.

¹⁰⁰⁹ Tomasz Jankowski sędzia ziemski bełski.

¹⁰¹⁰ Kazimierz Brodecki podczaszcy bełski.

¹⁰¹¹ Jan Tomasz Łychowski podkomorzy bełski, zm. 1651 r., posiadał chorągiew kozacką.

kontraktu o tym z jm. spisanego. Po wyjściu zaś roku ichm. panowie administratorowie przyszedli plus offerenti to czopowe arendować mają, a jm. pan podczaszy, terażniejszy arendarz czopowego, po expiracyjej arendy powinien będzie czynić calculum w Bełzie ichm. panom administratorom, unius vel duorum absentia non obstanti. Post exceptam zaś od jm. pana podczaszego rationem, ichm. panowie administratorowie wiele do rąk swych przez czas administracyjej wzięli sum z tego czopowego na bliższym sejmiku po tej kalkulacyjej. A ichm. zaś panom admistratom przyszłym poczynąć się ma posesyja czopowego po expiracyjej jm. pana podczaszego.

A ponieważ approbatio laudi służy województwu naszemu nie tylko względem uchwalenia podatków, ale też co byśmy koło porządku w województwie naszym tak co należy bezpieczeństwa, jako i podobnych intervenientia postanowili, służyć ma. Do czego lubo teraz nie widzimy okazyjej, tedy nie chcąc tego beneficium aprobatio-nis comitalis tracić, dajemy w moc w. jm. panu wojewodzie naszemu bełskiemu¹⁰¹², a w niebytności jm., jm. panu podkomorzemu bełskiemu i jm. panu sędziemu, aby nam czas takowej potrzeby uniwersałem obwieściwszy, zjazd w Bełzie na pewny dzień naznaczyli. Gdzie zjechawszy się pro ratione potrzeby, statuere między sobą moc zostawujemy, co by jednak nie było przeciwnego prawu popolitemu.

A stosując się do konstytucyjej brzeskiej¹⁰¹³ wyprawiliśmy byli żołnierza [929] łanowego, któremu po zł 15 z łanu wydaliśmy. Do którego prowadzenia obraliśmy byli za rotmistrza jm. pana Piotra Telefusa, który że ad praesens tej swojej funkcyjej podjętej nie był gotowy dać sufficientem rationem, wiele na tego żołnierza wybrał pieniędzy, tak z województwa naszego z łanów i od sum, jako i z inszych województw, którzy tu w województwie naszym dawali pieniądze na takowego żołnierza, więc że i atestacyjej żadnej wojskowej nie pokazał, wiele tego żołnierza w wojsku prezentował, także że i wiele braci województwa naszego przed sądem ziemskim naszym na to obranym ad instantiam jm. pana Telefusa jest kondemnowanych, którzy z oddania wczesnego i rzetelnego kwity ręką jm. podpisane ukazywali, tedy tego wszytkiego jm. pan Telefusa ma dać rationem na sejmiku posłów obierania, na pierwszy sejm, sub poenis de retentoribus o publicznych pieniądzach sancitis.

Tenże pan poborca powinien się będzie pytać i widzieć kwity, i odbierać ich jm. panu Telefusowi przy odbieraniu tych podatków, i pokazać ich na sejmiku przyszłym, o które stanęły kondemnaty według rejestru podanego jm. pana sędziego bełskiego i spraw tych sędziego.

A iż się zagęściło, że wiele chłopów pomyka się od panów swoich, tedy kto by takowego przez listu świadecznego nadjechał, wolno go będzie zahamować, jeżeli się też przyzna, czyjby był poddany, dać znać do dziedzica jego albo go w grodzie prezentować ma.

Zleciliśmy też jm. panu marszałkowi naszemu, aby list napisał do w. jm. ks. biskupa chełmskiego¹⁰¹⁴ intercesjonalny od województwa za jm. ks. Janem Woźuczynskim kanonikiem i dziekanem chełmskim, aby jm. tę sprawę od jm. ks. nuncjusza¹⁰¹⁵, jako

¹⁰¹² Krzysztof Koniecpolski wojewoda bełski.

¹⁰¹³ Konstytucja sejmu brzeskiego 1653 r. „O wybrańcach” (*Vol. const.*, t. 4, vol. 1, s. 287).

¹⁰¹⁴ Stanisław Pstrokoński biskup chełmski.

¹⁰¹⁵ Pietro Vidoni nuncjusz papieski w Polsce.

ad loci ordinarium o dziekanią chełmską z jm. ks. Szczuckim odesłaną, suspendował do sejmu przyszłego, a to dlatego, aby się nam praecudicium nie działo w prawie naszym konferowane.

Zleciliśmy też jm. panu marszałkowi naszemu, aby dał kwit potomkom nieboszczyka pana [Hieronima] Rzuchowskiego z dosyć uczynienia w dobieraniu podymnego po śmierci pana Władysława Siestrzewitowskiego, także i w dobieraniu podatku beresteckiego, co do rąk jm. doszło i co rejestrami [930] likwidował.

To tedy laudum województwa naszego, którzyśmy się na terażniejszy sejmik wcześniej zjechali, zgodnie postanowiwszy, podpisać jm. panu Stanisławowi Wierzbickiemu cześnikowi bełskiemu i marszałkowi koła naszego podać do akt grodzkich bełskich zleciliśmy. Działo się w Bełzie, die 13 augusti a. 1654.

Stanisław Wierzbicki cześnik bełski, marszałek natenczas sejmiku relacyjnego województwa bełskiego

Marcin Mirz Brzezicki podkomorzy bełski m.p.

Tomasz z Karnkowa Jankowski sędzia ziemski bełski

Jan Chmiel

Mikołaj Jabłoński m.p.

Locus sigilli

3. *Protestacja Piotra Felicjana Telefusa przeciwko uchwałom sejmiku ziemskiego – Bełż, 13 sierpnia 1654 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 243, s. 931* – oblata; w grodzie bełskim wniesiono w dniu 13 sierpnia 1654 r. [feria 5 ante festum Assumptionis in Coelum Beatissimae Mariae Virginis proxima a. D. 1654].

LSB 1572-1668, s. 284.

Ex parte Telefus contra laudum palatinatus Belzensis contradictio.

Ad officium actaque praesentia castrensia capitanealia Belzensia personaliter veniens Gen. Petrus Felicianus Thelephus, solennem coram officio praesenti fecit contradictionem contra laudum conventus particularis praesentis Belzensis relationum, tum contra marschalcum conventus eiusdem, laudum hoc idem extra mentem sui manifestantis tum de nullitate laudi conditionum cum contradictione earundem per se protestantem in volumen inscriptarum, atque contra conditiones ratione calculi retentorum omnium in hoc idem volumen laudi, qui retentores omnes calculum de retentis facere deberent non inscriptarum et non connotatarum, atque de invaliditate totius laudi extra mentem et cum contradictione sui protestantis connotati et ad acta officii praesentis porrecti aliarumque conditionum in copia parata latioris protestationis porrectarum, tum ratione eiusdem laudi in publico circa nobilitatem, ut iuris ac moris est, non revelationis et non lectionis in copia conscripta.

241. Sejmik deputacki w Bełzie, 14 września 1654 r.

1. Informacja o deputacie

Deputatem został Kazimierz Brodecki podczaszy bełski, starosta jasielski (Deputaci, cz. 2, s. 252).

2. Laudum sejmiku deputackiego województwa bełskiego w Bełzie, 14 września 1654 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 243, s. 1069-1072 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Aleksander Gruszecki marszałek sejmiku w dniu 15 września 1654 r. [feria 3 in crastino festi Exaltationis Sanctae Crucis a. D. 1654].
LSB 1572-1668, s. 284-285.

[1070] My dygnitarze, urzędnicy województwa bełskiego, zjechawszy się na sejmik electionis deputata według prawa pospolitego na dzień 14 septembra, którego pluralitate suffragiorum, według dawnego zwyczaju województwa obrawszy, do inszych spraw R.P. przystąpiliśmy.

Kontynuując laudum relationis sejmiku blisko przeszłego względem podatków na sejmie warszawskim blisko przeszłym, to jest dnia 9 czerwca zaczętem i szczęśliwie skończonym, ratione podatków tak na zapłatę starą wojsku zaciągnionemu służącą, według konstytucyj ad 1 ianuarii roku przeszłego, podług deklaracyj panów posłów naszych, którzy 24 pobory na dawne zaciągi deklarowali zapłacić, pro die 15 octobris do skarbu R.P. oddać albo za asygnacjami skarbowemi dobrze porachowane zasługi płacić, a mianowicie chorągwi jm. pana chorążego bełskiego¹⁰¹⁶, której prezentował nam w kole asygnacją skarbową.

Uchwaliliśmy tedy na terażniejszym sejmiku poborów 10, do których wybierania użyliśmy tegoż jm. pana Mikołaja Jabłońskiego, który i przeszłe podatki ex laudo relationis sejmiku wybierał, zlecając, aby te 10 poborów terażniejszych ad diem 1 octobris wybrał i wcześniej, według konstytucyj do skarbu złożwszy, z inszemi egzakcjami wprzód wybranemi na starą zapłatę wojsku pozwolone 24 pobory odwiózł. Potrąciwszy długu zł 9300, które województwo ad rationem trzema chorągwiom od województwa zaciągnięte byli, o czym szerzej w konstytucyj.

A iż w województwie naszym jest niemało jeszcze nie tak dalece spustoszałych miasteczek, które łąnów nie mają, alias novae locationis, także nowe założone [1071] slobody, przeto na te miasteczka składamy dwoje podymne, przyłączając do tego po wszystkim województwie Żydów, którzy iż gruntów swych nie mają, z których pobory R.P. idą, przeto z domów swoich podymne dwoje równo z miastami novae locationis dać powinni.

¹⁰¹⁶ Jan Lipski chorąży bełski.

Miasto Bełz iż jest od J.K.M. uwolnione osobliwym przywilejem od podatków, przeto patrząc, my, na nędzę i spustoszenie ich, od poborów terażniejszych 10 uwalniamy ich, ponieważ post abiurata nie ukazuje się u nich, tylko dwa łany i coś, co weryfikować powinni przed panem poborcą.

Stała druga deklaracyja na tymże sejmie wyżej mianowanym od ichm. panów posłów naszych, że a 1 octobris anni praesentis na nowe zaciągi na 5 ćwierci po pół-osma pobora wydać województwo powinno, a pierwszą ćwierć, to jest poborów pół-osma, do Lwowa pro die 25 novembris odwieźć. Do tych tedy 5 ćwierci podatków wybierania naznaczamy i wkładamy to według prawa na urząd grodzki bełski, żeby te podatki porządnie wybrawszy, według konstytucyj tam oddawał urząd, gdzie i kiedy konstytucja każe. Pierwszą tedy ćwierć urząd wybierać pocznie post 1 octobris ad 10 novembris, aby wybrane byli, drugie zaś ćwierci dwie, które pro 2 maii do skarbu wnieść potrzeba, a die 1 martii poczawszy, ad medium aprilis. Czwarta i piąta, która do skarbu wnieść się powinna pro die 1 decembris in anno 1655, a 1 octobris ad medium novembris w roku przyszłym.

Które kontrybucyje tak jm. pan poborca, jako i ichm. panowie grodowi sub poenis de retentoribus sancitis wybrać powinni. Ku czemu według prawa sądów omieszkować nie mają, przestrzegając tego, aby te podatki wybierając, depaktacje nie działały się braci. Od kwitu gr 3, od juramentu gr 6, więcej wyciągane nie było, ponieważ salarium według praw dawnych brać będą po groszu jednemu od złotego, tak jm. pan poborca, jako i ichm. panowie grodowi.

Które to laudum nasze za zgodą wszytkiego koła rycerskiego jm. panu marszałkowi sejmiku terażniejszego [1072] podpisać zleciliśmy i do akt grodzkich bełskich podać. Działo się w Bełzie, na miejscu zwyczajnym consultationum, die 14 septembris 1654.

Aleksander Gruszecki marszałek sejmiku electionis deputata m.p.

Locus sigilli

3. *Manifestacja grupy szlachty przeciwko próbom blokowania elekcji deputackiej z powodu sporu o uznanie urzędu chorążego grabowieckiego*¹⁰¹⁷ – Bełz, 15 września 1654 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 243, s. 1065-1067 – oblat; w grodzie bełskim wniesiono w dniu 15 września 1654 r. [feria 3 in crastino festi Exaltationis Sanctae Crucis a. D. 1654].

Dignitariorum ac officialium palatinatus Belzensis manifestatio.

Ad officium actaque praesentia castrensia capitanealia Belzensia personaliter venientes Mag. ac Gen. Martinus Mirz Brzezicki succamerarius, Thomas a Karnków Jankowski iudex, dignitarii palatinatus Belzensis, Stanislaus Wierzbicki pincerna

¹⁰¹⁷ Urząd ustanowiony na sejmie 1653 r. w konstytucji „O urządach ziemie łukowskiej i powiatu grabowieckiego” (Vol. const., t. 4, vol. 1, s. 296-297).

Belzensis, Stephanus Gembart thesaurarius Dobrzyński, Stanislaus Szczawiński tribunus Lubaczoviensis, Florianus Mirecki, Joannes a Lipie Lipski, Adamus Lipski, Gaspar [1066] de Opolsko Piwo, Nicolaus Dramiński, Samuel Wnorowski, Joannis Chmiel, Adamus Pawłowski, Joannes Łaszc, Martinus Niezabitowski, Joannes Mirecki, Andreas Chamiec, Nicolaus Jabłoński, Theophilus Bukar et Joannes Wołczek, suis et aliorum nobilium ac dignitariorum et officialium palatinatus Belzensis, ac Gen. Alexandri Gruszecki marschalci conventus particularis palatinatus Belzensis, electi iudici deputati, nominis. Postquam resciverunt Gen. Albertus Orzeszko Czarnołoski vicecapitaneus Grabowiecensis et Abrahamus Wereszczyński assuetos sibi vexandi etiam innocuos studio protestationem in et contra Gen. Casimirum Brodecki pocillatorem Belzensem, capitaneum Jaslensem, se temere facere voluisse gravi cum querella contra praenominatos vicecapitaneum et Gen. Wereszczyński protestati sunt.

Quod ipse, nulla alia ratione ducti, nisi quod obtenti nomi[na]t[i]a vexilliferatus Grabowiecensis ultra mentem palatinatus loco (quem lege publica non habet ordinatis inter officiales palatinatus Belzensis repugnatur districtus Belzensis nobilitate potiri non potuit) in ultionem electum pluralitate sexaginta suffragiorum ex antiquissimo palatinatus more persistendo, circa usum et antiquitus in electionibus conservatam consuetudinem Gen. Casimirum Brodecki pocillatorem Belzensem, capitaneum Jaslensem, palatinatui eidem optime meritum, honoresque magis merendum, quam ambiens (quippe benevole ante duos annos paritate votorum gaudentem Gen. Venceslao Kaszewski subiudici palatinatus Belzensis cessit), inconsulta protestationem infringere voluerunt, solum filii sui praefatus Gen. Czarnołoski vicecapitaneus tumidus, ideo legitime electus protestati sunt et Gen. vicecapitaneus in praenominatum pocillatorem temere tanquam odii propter omnem victius ^a consurrexisse, quippe palam contra praefato Gen. Abrahamo Wereszczyński incolae palatinatus Belzensis forma ^a: „Przyjmiecie nam chorążego, to nie będziem trudnić deputata”, cum igitur protestatio solum involuat odium et privatae ambitio ^bnon respectum^b. Ideo de nullitate protestationis faciendis vel facta protestati sunt iterum atque iterum.

M. Mirz Brzezicki podkomorzy bełski m.p., Thomas a Karnkow Jankowski iudex terrestris Belzensis, Stanisław Wierzbicki cześnik w[o]jewództwa bełskiego, Stanisław Szczawiński wojski lubaczowski, Stephanus Gembart thesaurarius terrae Dobrinensis, Jerzy Piwo z Opolska m.p., Florian z Mircza Mirecki m.p., Mikołaj Jabłoński, Jan Łaszc, Adam Pawłowski m.p., Marcin [1067] Niezabitowski m.p., Jan Casimir Mirecki, Jan Lipski, Adam Lipski, Jan Chmiel, Samuel z Wnorowa Wnorowski, Mikołaj Dramiński, Theophil Bukar m.p.

^a tekst wyblakły, wyraz nieczytelny ^{b-b} tekst wyblakły, lekcja niepewna

4. *Uniwersał Jana Kazimierza do województwa bełskiego na pospolite ruszenie wici jedne za dwoje – Warszawa, 15 września 1654 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 243, s. 1138-1140 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Jerzy Gnaciński w dniu 26 września 1654 r. [Sabbatho ante festum Sancti Michaelis Archangelii proxima a. D. 1654].

Druk w: AS 1633-1668.

5. *Protestacja Kaspra Zaniskiego pisarza grodzkiego bełskiego przeciwko laudum deputackiemu i nałożonemu w nim obowiązkwowi pobierania podatków przez urząd grodzki bełski – Bełż, 5 października 1654 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 243, s. 1174 – oblata; w grodzie bełskim wniesiono w dniu 5 października 1654 r. [feria 2 in crastino festi Sancti Francisci Confessoris a. D. 1654].
LSB 1572-1668, s. 285.

Notarii loci praesentis manifestatio.

Ad officium cui protunc Gen. Joannes Włostowski burgrabijs castri praesentis Belzensis in locum infrascripti notarii loci praesentis uti subdelegatus hoc munus subdelegationis in se benevole assumens, praesidebat.

Actaque praesentia castrensia capitanealia Belzensia personaliter veniens Gen. Caspar Zaniski notarius loci praesentis, suo et Gen. Gabrielis Żuliński tribuni Buscensis et vicecapitanei castrensium Belzensis nomine, idque postquam rescivit de quodam laudo conventus particularis palatinatus Belzensis electionis iudicis deputati palatinatus eiusdem, quo laudo contra iura Regni, consuetudines et usus antiquos laudatum est, quatenus officium castrense Belzense contributionem ex agris proveniente iuxta laudum conventus particularis eiusdem exigeret, proinde siquidem hoc laudum in absentia sui manifestantis et praefati Gen. vicecapitanei graviter est impositum ipseque manifestans cum praefato Gen. vicecapitano existentes multis officiis sui occupati negotiis eandem contributionem exigere nequeunt, ideo ex his et aliis multis rationibus, in quovis termino inferendis, hanc suam ad acta officii praesentis solennem inferunt manifestationem.

242. Zjazd za uniwersałem wojewody bełskiego pod Bełzem, 27 października 1654 r.

Uchwał tego zjazdu nie odnaleziono.

1. *Uniwersał Krzysztofa Koniecpolskiego wojewody bełskiego na zjazd szlachty bełskiej pod Bełż dla obrony przed nadciągającym wrogiem – Pukarzów, 20 października 1654 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 243, s. 1238-1239 – oblatą; w grodzie bełskim oblatował Nob. Krzysztof Rzeszotarski w dniu 20 października 1654 r. [feria 3 post festum Sanctae Hedvigis Viduae Electae proxima a. D. 1654].

J.w., w. ichm. panom obywatelom województwa bełskiego, m.w.m. panom i braci.

Za uznaniem pewnych a już nieomylnych zewsząd wiadomości, jako ten nieprzyjaciół zjednoczony z Moskwą, z nieustraszonym sercem w województwie wołyńskim nie małą uczyniwszy „trwogę” i w insze, pobliskie województwa niepochybnie ruszy się ogniem i mieczem pustoszyć, a zwłaszcza nemine resistantem. Temu niebezpieczeństwu lubo mniej podobna szczególni województwa naszego occurere siłami, jednak ile można, wszelkiej zwyczajnej ochronie województwa tego dosyć czyniąc i do laudum, na sejmiku tego województwa, konstytucją sejmu świeżo przeszłego aprobowanego, stosując się, za słuszną rzecz poczytałem w tak nagłym razie bliskiego niebezpieczeństwa w.m. panom i braci to intimare, abyście w.m. panowie na dzień 27 miesiąca octobra pod Bełż, tak jakoby już tam obozem wszyscy zjechali się i porządek wszelaki do bezpieczeństwa należący jako veterani cives postanowili. Gdzie i ja w pośrodek w.m. panów i braciej przytomnością i osobą moją przybyć nie omieszkam. Co natenczas ochoczo i mężnie w.m. panom i braci doniósłszy, i sam siebie [1239] z powolnością moją braterską oddawam w.m. panom w miłość. W Pukarzowie, die 20 octobris a. D. 1654.

Krzysztof Koniecpolski wojewoda bełski, starosta stryjski

Locus sigilli

^{a-a} lekcja niepewna

2. *Uniwersał Stanisława „Rewery” Potockiego wojewody kijowskiego, hetmana wielkiego koronnego do województwa bełskiego – Podhajce, 22 października 1654 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 243, s. 1275 – oblatą; w grodzie bełskim oblatował Nob. Maciej Szymanowski w dniu 27 października 1654 r. [feria 3 in vigilia festi Sanctorum Simonis et Judae Apostolorum a. D. 1654].

Stanisław z Potoka na Podhajcach Potocki wojewoda i generał ziem kijowskich, hetman wielki koronny, krasnostawski etc. starosta.

J.w., w. ichm. panom obywatelom województwa bełskiego donoszę do wiadomości, iż nieprzyjaciół przez potężne swe czaty na dwa pułki ludzi naszych na Wołyniu będące, które tam dla obrony tamtych krajów miałem, za jakąś ich nieostrożnością

niespodzianie napadłszy, odniósł pociechę. Aby tedy za tą swą fortuną i dalej posunąć się nie chciał, do ostrożności obwieszczam tego, inaczej życząc, abyście w.m. dla wszelkiego bezpieczeństwa w kupie zostawali, lubo mam w Bogu nadzieję, że nie przyjdzie nieprzyjacielowi tak daleko zachodzić, gdyż i na Wołyń posyłam insze ludzie i sam z drugiej strony nie zechcę z wojskiem próżnować, nadzieję w Bogu mając, że przyjdzie nieprzyjacielowi ^{a-a}rejterować^a swe czaty i że dalszej nie odniesie pociechy. Dan w Podhajcach, die 22 octobris a. 1654.

Stanisław Potocki wojewoda kijowski, hetman wielki koronny m.p.

Locus sigilli

^{a-a} lekcja niepewna

243. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 28 kwietnia 1655 r.

1. *Uniwersał Jana Kazimierza ogłaszający wici jedne za dwoje na pospolite ruszenie i zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego na dzień 28 kwietnia 1655 r. – Warszawa, 31 marca 1655 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 244, s. 409-411 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Jerzy Gnatowski w dniu 12 kwietnia 1655 r. [feria 2 post Dominicam Misericordiae proxima a. D. 1655].

Druk w: AS 1633-1668.

2. *Laudum sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 28 kwietnia 1655 r.*

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 244, s. 485-488 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Jan Moczulski regent ziemski bełski w imieniu marszałka sejmiku w dniu 5 maja 1655 r. [feria 4 post Dominicam Rogationum proxima a. D. 1655].

Inne rękopisy: **Rp. 2** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 88, s. 785 – oblata, ekstrakt z grodu bełskiego; w grodzie grabowieckim oblatowano w dniu 12 maja 1655 r. [feria 4 post Dominicam Exaudi proxima a. D. 1655].

LSB 1572-1668, s. 290-291.

My senatorowie, dygnitarze koronni i ziemscy i rycerstwo województwa bełskiego, zjechawszy się na sejmik do Bełza na miejsce konsultacyjom naszym zwyczajnie na dzień 28 kwietnia od J.K.M. p.n.m. złożony, stosując się do instrukcyj, w której nas paterno affectu J.K.M. o następujących z różnych miejsc niebezpieczeństwach przestrzegać raczy, dawszy w moc cale obronę R.P. ichm. panom posłom naszym, zgodnymi głosey obranym, taką do dalszej deklaracyj sejmowej uchwalamy między sobą obronę.

Upatrując to, iż R.P., ojczyzna, matka nasza, zewsząd, tak od domowych, jako od postronnych nieprzyjaciół, otoczona niebezpieczeństwami zostaje i tot enervata malis, do nas jako synów koronnych ingemiscit, abyśmy kiedykolwiek zelo amoris onej ducti, naufraganti auxilia jej chcieli porrigere manum, tedy idąc torem przodków naszych, nie chcemy onej in tam calamitoso deesse statu, a widząc wojsko R.P. tak konne, jako i piesze pracami wojennymi nadwątłone, łanową z województwa naszego uchwalamy piechotę, a to takowym sposobem.

Z 10 łanów tak z dóbr ziemskich dziedzicznych, jako i [486] J.K.M. R.P. i duchownych tak saecularis, jako też i religiosi status submitujemy się za zgodą wszystkich wyprawić hajduka jednego w żupanie błękitnym w pół goleni, w delejce czerwonej po kolana z pętlczkami białymi, w ubiorze wszystkim dobrym. Żeby każdy hajduk miał muszkiet lontowy, dziesięć funtów prochu i ołowiu, lonty, rydel, motykę i siekierkę, a na pięć ma być jeden wóz z prowiantem dobrym. A ta wyprawa ma być według kwitów poborowych, salvis abiuratis w województwie naszym desertatorium et conflagratorium.

Do której wyprawy należeć mają miasta i miasteczka, tak dziedziczne szlacheckie, jako też J.K.M. i duchowne, z których ze 30 domów osiadłych sposobem wyżej opisanym jednego hajduka wyprawić powinni będą. Co wszystko mają exequi sub poenis de expeditione bellica sancitis. Które zaś wsi nie mają łanów i tylko zagrody w nich osiedli, tedy z 50 zagród jednego do wyprawy hajduka należeć będą.

Rotmistrzem z pośrodku siebie obraliśmy obywatela województwa naszego, jm. pana [Stefana] Rogowskiego, któremu na ćwierć żołdu pozwoliliśmy po zł 300, na porucznika, którego sobie powinien będzie zaciągnąć, po zł 30. Chorągiew czerwoną z herbem województwa naszego, także dardy ma sprawić jm. pan podkomorzy¹⁰¹⁸ z pieniędzy czopowych. Co po tym przy kalkulacyj potracić się jm. powinno będzie. Tenże jm. pan podkomorzy na żołd rotmistrzowi należący ma dawać asygnacje, a te z pieczęcią i podpisem ręki swej do jm. pana podsędku bełskiego¹⁰¹⁹, administratora czopowego. Wydawać jednak wprzód tej asygnacyj nie ma, aż przy wydaniu uniwersałów do grodu województwa naszego i miasteczek znaczniejszych. A to wszystko ma być za wzięciem wiadomości od ichm. panów posłów naszych z sejmu teraźniejszego.

Za czym tą uchwałą naszą bratersko się sami pomiędzy sobą upominamy, aby tę piechotę każdy z nas według sposobu wyżej opisanego, także i miasta, i miasteczka wcześniej wyprawowały i gotową miały, a potem na czas w uniwersale przez jm. pana podkomorzego naznaczony do Bełza przysłali. A to sub rigore iuris de expeditione bellica. Która jako się prędko [487] znijdzie, ma popis czynić przed jm. panem podkomorzem bełskim i tam potem się ruszyć, gdzie dalsza ordynacja R.P. rozkaże.

¹⁰¹⁸ Marcin Mirz Brzezicki podkomorzy bełski.

¹⁰¹⁹ Wacław Kaszewski podsędek bełski.

A że wiele ichm. panów obywatelów w różnych województwach mają posesyje swoje, tedy nic nie wątpiąc, iż według instrukcyje naszej ichm. panowie posłowie efficient to u R.P., tedy będą mogli w jednym województwie, ducta proportionē łanów, które się z kwitów poborowych likwidować mają, tę wojenną uczynić wyprawę. Która wyprawa łanowa piechoty ma się rozumieć in vim pospolitego ruszenia, w czym wszystkim na dalszą deklaracyję sejmu oczekiwać mamy.

A że interueniunt i insze prywatne województwa naszego terminy, które sine publico consensu i bez powszechnej zgody stanąć iure vetante nie mogą, tedy za zgodą wszystkich ichm., naprzód na miejsce sławnej pamięci nieboszczyka jm. pana Tomasza z Karnkowa Jankowskiego sędziego bełskiego do administracyje czopowego deklarujemy jm. pana Kazimierza Brodeckiego podczaszego bełskiego, starostę jasielskiego, aby spólnie z jm. panem podsędkiem bełskim trzymał tę administracyję ducillorum. Którym ichm., jako też i sukcesorom nieboszczyka jm. pana sędziego i jm. panu [Piotrowi Felicjanowi] Telefusowi z wybierania pieniędzy na łanowego żołnierza naznaczamy czas kalkulacyje podczas sejmiku relacyjnego. A że ichm. panowie poborcy uskarżają się o to, iż żadnej za tak wielkie prace swoje nie mają nagrody, gdyż im skarb salaria przy rachunkach nie potraça, tedy za zgodą wszystkich ichm. dobrowolnie zezwalamy na to, aby przy odbieraniu poborów od każdego złotego po groszu od poddanych naszych brali.

Zabiegając zaś tak wielkiemu spustoszeniu dóbr naszych, które się dzieje przez poddanych z majątności naszych na slobody pańskie idących, tedy postanawiamy między sobą, aby żaden z poddanych z dóbr dziedzicznych szlacheckich, R.P. i duchownych nie ważył się nigdzie jechać bez listu świadecznego od pana dzierżawcy albo podstarościego, a gdzie by takowy się znalazł, tedy go wolno ze wszystkim zabrać jako zbiega i zdrajcę [488] w więzienie, wziąć potem samego panu temu, do którego by się odzywał, odesłać. Cośmy i w instrukcyje podali ichm. panom posłom naszym, aby to było constitutione Regni approbatum.

Którą uchwałę naszą za zgodą wszystkich ichm. zleciliśmy jm. panu Michałowi Stępkowskiemu pisarzowi ziemskiemu bełskiemu, marszałkowi natenczas koła naszego z pieczęcią i podpisem ręki do akt grodzkich bełskich podać. Działo się w Bełzie, die 28 aprilis a. 1655.

Michał Stępkowski pisarz ziemski, marszałek koła sejmikowego województwa bełskiego m.p.

3. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 28 kwietnia 1655 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 244, s. 488-496 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Jan Moczulski regent ziemski bełski w imieniu marszałka sejmiku, w dniu 5 maja 1655 r. [feria 4 post Dominicam Rogationum proxima a. D. 1655].

LSB 1572-1668, s. 286-290.

Instrukcja sejmiku województwa bełskiego od J.K.M. p.n.m. na dzień 28 [kwietnia] in a. D. 1655 złożonego ichm. panom posłom zgodnemi głósy obranym z podpisem ręki jm. pana marszałka koła naszego rycerskiego dana. To jest j.w. jm. panu Janowi na Zamościu Zamoyskiemu podczaszemu koronnemu, kałuskiemu, w. jm. panu Stanisławowi z Sarbiewa Sarbiewskiemu grabowieckiemu i korytnickiemu, starostom, jm. panu Wacławowi z Wysokiego Kaszewskiemu podsędkowi, jm. panu Michałowi Stempkowskiemu pisarzowi ziemskim bełskim, na sejm blisko przypadający pro 19 maii in anno praesenti 1655 [489] złożony.

My senatorowie, dygnitarze koronni i ziemscy, zjechawszy się na sejmik do Bełza, nam na czas od J.K.M.znaczony, zleciliśmy ichm. panom posłom naszym, aby po przywitaniu J.K.M. i oddaniu należytej Majestatowi pańskiemu weneracyej uczynili wiernego poddaństwa naszego testyfikacją i powinszowawszy szczęśliwego przy długo dobrym zdrowiu panowania, pokornie podziękowali za to, iż wzięwszy państwa tej R.P. sobie do szafunku od Pana Boga powierzone, zewsząd niebezpieczeństwa otoczone i tak wewnątrzniemi, jako i postronnemi rozerwane wojnami, jako przed tym in extremo casu nie odstępował onych i owszem, nieustraszonym sercem poszedłszy przeciwko wyuzdanej na upadek Królestwa tego rebeliej i niezliczonym różnych narodów nieprzyjaciołom, felicitate sua szerzące się krwią nieprzyjacielską zagasił incendia, i hufce wojsk nieprzyjacielskich okiem nieprzejrzane z podziwieniem postronnych rozproszył, i z przymnożeniem narodowi naszemu nieśmiertelnej sławy w ucieczkę sromotną obrócił. Tak i teraz skąd widział największe tej ojczyzny niebezpieczeństwa, chana tatarskiego¹⁰²⁰ z ordami a societate nieprzyjaciół naszych oderwał i coniunctio-nem armorum z nim uczyniwszy, szable onych na karki rebelizantów swoich obrócił.

A upatrując to, że nie tylko ten bezecny wiarołomca dotąd nie przestaje spólnej ojczyźnie, zboląlej matce naszej, śmiertelnych zadawać ran, ale i teraz nowe uczyniwszy z carem moskiewskim¹⁰²¹ i królestwem szwedzkim ligi i kointeligencyje przez zdradzieckie fortele świeże zadane sacrilega manu ponawiać usułuje cicatrices i na to się usadził, jakoby wyuzdanego contra Deum et Ecclesias, Majestat J.K.M. i R.P., prawa i wolności krwią przodków naszych nabyte licentia triumphare mogła, ażeby nam et pignoribus nostris ultimam przyniósłszy cladem, żalosny potomnym wiekom usypał nagrobek. Zaczynam quo J.K.M. p.n.m. amore i przeciwko tej R.P. i nam wiernym poddanym swym non parcendo zdrowiu i dostojeństwu swemu królewskiemu zastawia się za nas zelo, eodem ardore i nas dla zaszczytowania wprzód chwały Bożej Majestatu J.K.M. oświadczają ichm. panowie posłowie z [490] odwagą zdrowia i substancyjej naszych, ochotę.

A że sejmu tego to jest jedyne motivum, aby R.P. nasza tot obiecta et circumdata periculis przy ojcowskim J.K.M. pieczołowowaniu mogła zgodną wszech stanów radą in sua conservari integritate i od dalszych następujących uwolniona być niebezpieczeństw. Co być nie może bez aukcyjnej znacznej wojska, którego siły i w konnych, osobiwie jednak w pieszych ludziach są pracami wojennymi zimy przeszłej exantlatae, tedy stosując się do instrukcyj J.K.M., na łanową piechotę ichm. panom posłom

¹⁰²⁰ Mehmed IV Girej chan krymski.

¹⁰²¹ Aleksy I Michajłowicz car rosyjski.

pozwoić, za zgodą stanów koronnych zleciliśmy i do namowy dalszej R.P. obrony całą i zupełną moc ichm., *salvis iuribus et libertatibus*, daliśmy.

A że ta wyprawa łanowa byłaby tym bardzo trudna, którzy w różnych województwach mają posesyje swoje, żeby w każdym z osobna (po kilku mniej lubo więcej mając łanów) tę piechotę wyprawować mieli, tedy obviando takowej trudności warować to prawem ichm. panowie posłowie mają, aby wolno było każdemu z ichm. panów obywatelów piechotę pomienioną z któregokolwiek wyprawić województwa, byle kwity autentyczne majątności swych lubo z różnych miejsc poborowe produkowali i według nich tę wyprawę tak z dóbr ziemskich dziedzicznych, jako też R.P., także i duchownych, ponieważ wszystkich jednako publica tangit calamitas, ducta proportionem fortunarum wyprawił. A to *salvis* województwa naszego *abiuratis desertatorum et conflagratorem*.

Należy i to do obrony R.P., iż komisja szwedzka dotąd nie skończona, z której multa dependent na ojczyznę pericula przy takich ręcznych nieprzyjaciół pogranicznych przeciwko nam związkach, tedy traktatu i dokończenia onej dajemy w moc tymże ichm. panom posłom naszym, którą mają tak sine praeiudicio nostro konkludować, jakoby i honor J.K.M., i całość R.P. w całe zachowana była.

Starać się też przy tym ichm. panowie posłowie powinni będą, aby sejm po dwóch niedzielach nie był prolongowany i jako jest dla szczególnej R.P. obrony złożony, tak żeby żadne insze materyje i egzorbitancyje na nim traktowane nie były, które wiele publica consilia zatrudniać zwykły, ale je całe odłożyć do sejmu walnego sześćniedzielnego. Także i sądy żadne, które moram consiliorum [491] czynią i zamieszanie w sprawach R.P. za sobą pociągają, aby nie były sądzone, prócz tych, na których by zawisła obrona ojczyzny, albo żeby przez nie miała być diminutio servitii bellici. Osobliwie między duchownymi i świeckimi osobami zachodzące.

A że tot detestanda edocuerunt nos exempla, że wszystkie przeciwko Majestatowi J.K.M. i R.P. popełnione scelera, gdy impunita zostawały, nieznośne ojczyźnie przynosiły szkody i wielkie stąd sequebantur inconvenientia, tedy wspomniawszy poddawanie miast i zamków inflanckich, pruskich, jako Malborka i inszych, podczas wojny z Gustawem¹⁰²², z pilnością ichm. panowie posłowie investigare powinni będą, co za przyczyna, że Smoleńsk jm. pan [Filip Kazimierz] Obuchowicz wojewoda smoleński poddał carowi moskiewskiemu, mając na dwie lecie żywności, dostatek ludzi, armaty i prochów. Czemu wzięwszy na ręce swoje tak potężną pograniczną fortecę, nie dotrzymał jej Królowi, Panu swemu, i R.P. przykładem pierwszych cnotliwych synów koronnych, którzy nacierpiawszy się głodu, z krwawym potem tak długie znosili i wytrzymywali obsidie, dotrzymali Panu i ojczyźnie wiary, gotowi będąc raczej umierać, niżeli ten zamek bez gwałtu i rozlewania krwi poddać. Koło którego ekspugnacyjej przed tym Królowi polscy, osobliwie śp. ojciec¹⁰²³ i brat¹⁰²⁴ J.K.M., siłą krwawych podnosili prac i trudów, kilkoletnim w dobywaniu onego trapiąc nieprzyjaciela oblężeniem, dla którego wiele krwi przodkowie nasi wytoczywszy, zdrowie swe na tamym placu pro victima Deo et patriae ofiarowali. Zaczynamy aby tantum scelus, na kogo by się kolwiek

¹⁰²² Gustaw II Adolf król Szwecji.

¹⁰²³ Zygmunt III Waza król Polski.

¹⁰²⁴ Władysław IV Waza król Polski.

pokazało, *inpunitum* nie było, upraszać z stanami koronnymi J.K.M. mają. Ponieważ i pan [Wilhelm Ernest] Korff oberszter ludzi cudzoziemskich na Smoleńsku będących, na komisyyj przez ichm. panów hetmanów W.Ks.L.¹⁰²⁵ sądzony, wziął się na ewiktora pana wojewodę smoleńskiego jako starszego gubernatora.

Nie godzi się też nam *deesse* pracy, prośbie wojska J.K.M. i R.P., którzy inter tot *desideria* sua upraszają, aby nie od skarbu, od którego *aggravati* się być mienia, ale od województw krwawych zasług swoich odbierali zapłatę. Których słusznej prośbie *annuendo*, starać się ichm. panowie posłowie mają, aby konstytucja anni 1652 w zapłacie wojskowej in toto reasumowana była. I tak [492] chorągwie konne, jako i inszy R.P. ludzie w służbie wojennej zostający aby na województwa ducta quantitate podatków podzieleni byli i to *efficientur*, aby tak jm. pan podskarbi¹⁰²⁶ *super officium suum praestat iuramentum*, jako ci ichm., którzy z izby poselskiej do słuchania kalkulacyej jm. deputowani bywają, osobliwą, nim przystąpią do rachunków, wykonali przysięgę.

Nie zda się nam przepomnieć *agrawacyej* województwa naszego, które jest dekretem Trybunału Radomskiego uciążone, gdzie nas ultra mentem deklaracyej naszej sejmowej sądzono, przeciwko czemu jest zaniesiona manifestacyja, tedy i z wielu inszych racyej przy tak nieznośnem spustoszeniu naszym et *ex quo sapit* ten dekret *vim legis*, starać się ichm. panowie posłowie mają, aby był przez konstytucją kasowany i żeby wszystkich podatki od nas cum *abiuratis* skarb przyjmował, gdyż jest wiele takich u nas majątności, że *campus ubi Troia fuit*.

A że o czopowe z Sokala na sejm Trybunał takroczeni odesłał sprawę, tedy upraszać mają J.K.M. i R.P. ichm. panowie posłowie, aby nam ten podatek czopowy *iuxta antiqua iura et constitutiones Regni* był przysądzony. Od którego żadne *libertacyje* miast uwolnić nie mogą, gdyż my *duellis supplemus* niedostatek podatków naszych, który *ex publica* ludzi ubogich pochodzi *calamitate*.

Mieliśmy też *fidem datam a Republica*, że nam miano z tych podatków, które teraz wnosimy do skarbu R.P., wytrącić 18 tys. zł, a nie wytrącono, tylko 9 tys., tedy instabunt ichm. panowie posłowie, aby w tych ratach, które teraz oddawać mamy i to *residuum* potrącone było, z tą deklaracją, iż na potym na żadne nie możemy pozwolić podatki, póki nam to nie będzie potrącono, co raz *declaratum et conclusum* od stanów koronnych.

Berestecki podatek, iż dotąd z wielu województw nie poszedł w *koekwacyja*, tedy ichm. panowie posłowie *efficient*, aby na tym sejmie koniec swój ta *koekwacyja* wzięła, gdyż to, cokolwiek się tknie *kontrybucyjej* publicznych, wszystko ad *praesidium bellicum* R.P. należy.

Uskarżają się też panowie poborcy na wielką trudność w miastach tak J.K.M., jako i szlacheckich w wybieraniu szosów, które zapłaciwszy raz przy jednej racie szos, *re-spektem* każdego poboru płacić go więcej *recusant*, tedy chcąc uspokoić te *dyferencyje*, [493] zlecamy to ichm. panom posłom, aby nam z sejmu przynieśli deklaracyją, jako ten szos ma być wybierany. Czyli przeciwko każdemu poborowi, to jest przeciwko

¹⁰²⁵ Janusz Radziwiłł wojewoda wileński, hetman wielki litewski; Wincenty Gosiewski podskarbi wielki litewski, hetman polny litewski.

¹⁰²⁶ Bogusław Leszczyński podskarbi wielki koronny.

15 poborom 15 szosów, czyli przeciwko każdej racie po jednemu, a to dla ułatwienia panów poborców z mieszczan. Tymże poborcom salaria, których się upominają u województw, aby według dawnych zwyczajów z skarbu potrącone były, efficient.

Nie mniejsze i stąd pochodzi spustoszenie majątności naszych szlacheckich, a za tym i dyminucja podatków R.P., że poddani nasi passim na slobody uciekają różnych panów, tedy obviando temu, aby approbationem laudi o zbiegłych poddanych per constitutionem Regni otrzymali nam, ichm. panowie posłowie starać się z pilnością mają.

Nie zda się nam deesse pro desiderio jm. księdza Chmieleckiego kanonika przemyskiego, plebana sokalskiego, który ex zelo cultus divini na kilku sejmikach wnosił instancje swoje, aby plebania i kościół sokalski jako teraz, tak i post fata onego do kapituły nie był inkorporowany, ponieważ stąd plerumque subsequi zwykli dezolacje domów Bogu na chwałę poświęconych, tedy lege cavere mają ichm. panowie posłowie, aby jako tego kościoła, tak i inszych więcej do kapituł nie inkorporowano.

Śluz na portowych rzekach, to jest na Wieprzu i Bugu, contra omnia iura et constitutiones Regni novo erecti i zastawione, aby pod winami w prawach opisanemi zniesione były et cum refusione damnorum tym, którzy i teraz gwoli takowym śluzom przez potopienie zbóż i skutk niemałe szkody ponieśli. Także i w tym interponent auctoritatem suam ichm. panowie posłowie nasi, abyśmy przy cłach portowych, a osobliwie w Brześciu niezwyčajnych nie ponosili depaktacyj. O które aby tak w Litwie, jako i w Koronie obywatelom obojga narodów wolne forum i prawo było, instare mają.

Znajduje się wiele majątności w województwach naszych wołyńskim i bełskim, które tak przez wojska R.P., jako też nieprzyjaciół domowych i postronnych od intrat odpadły znacznych, a wyderkały na nich są kościelne, tedy aequilatem spectando, ponieważ wszystkich nas jednako ręka dotyka Boska, aby gdzie przedtym od sta po zł 7, teraz po 5 płacona była prowizja, a to habita ratione umniejszenia intrat. Toż się ma rozumieć i o dziesięcinach pieniężnych do Kościoła należących. [494] A że tych dziesięcin ichm. księża plebani różnych miejsc, nie tylko z obszarów dworskich, jako jest zwyczaj w województwach naszych ruskich, ale też i od chłopów, prawem dochodzą, tedy gdzieby te dziesięciny z pól chłopskich onym przysądzone były, efficient ichm. panowie posłowie, aby przykładem wielkopolskim ichm. księża plebani do poborów respektem dziesięcin od poddanych przykładali się.

Zamki w powiatach województwa naszego grabowieckim i horodelskim, że niemałej potrzebują reparacyj, a ichm. panowie starostowie¹⁰²⁷ terażniejszy chcą one swoim kosztem erigere, za takową ichm. deklaracją warować mają ichm. panowie posłowie konstytucją, iż co by de proprio peculio na poprawę tych fortec wazyli, aby im to na potym przez uznanie ichm. panów komisarzów z sejmu na to deputowanych od R.P. nagrodzono było.

I w tym interponent powagę swą ichm. panowie posłowie nasi, aby iudicata trybunalskie przez dekreta sejmowe znoszone nie były. Za panem [Hieronimem] Mogilnickim jednak, rotmistrzem, wniosą prośbę do J.K.M. i R.P., aby wszystkie procesa na nim podczas więzienia otrzymane skasowane et ad illum terminum, w którym zostały przed kaptuwacją onego, restytuowane były.

¹⁰²⁷ Stanisław Sarbiewski starosta grabowiecki; Krzysztof Charliński starosta horodelski.

Najduje się też to często, że wdowy steriles, wzięwszy najmniej przeciwko przyrodzonym sukcesorom urazę, albo nienawiść, niemałe zbiory a legitimis successoribus alienant i wielkie majątności ex familia sua in alienam transferunt, tedy obviando temu, aby na potym takowe w starożytnych domach per fragilitatem muliebris sexus nie bywały dóbr alienacje, starać się mają ichm. panowie posłowie, aby żadna wdowa sine assistentia amicorum de linea paterna proximiorum, in cuiuscunque rem et personam do żadnego zapisu nie stawiała, alias zapis nullitati ma subiacere i aby to było lege cautum, curabunt.

Wniosą przy tym ichm. panowie posłowie nasi gorącą do J.K.M. instancją za jm. panem [Hieronimem] Radziejowskim, aby zażył pańskiej nad utrapieniem onego kompasji i kiedykolwiek ab exilio chciał do ojczystych progów eum revocare civem, który był zawsze wiernym J.K.M. poddanym i pro honore tej R.P. czując się być prawdziwym onej synem, tak stawał, jako wielkiemu należało obywatelowi et magno Reipublicae civi.

A że i postronnych narodów wielcy ludzie zasmakowawszy sobie [495] prawa i wolności nasze garną się do nich, jako ichm. panowie Wacław i Zygmunt Biberszteynowie, tedy przyczynią się za nimi ichm. panowie posłowie, aby im był indygenat dany, ponieważ zdrowiem i krwią chcą beneficium a Republica praestitum w każdej usłudze ojczyzny pieczętować.

Odniosą przy tym krwawe merita ludzi w R.P. zasłużonych, jako jm. pana pisarza polnego koronnego¹⁰²⁸, jm. pana [Jana] Lipskiego chorążego bełskiego, jm. pana Bałabana¹⁰²⁹, których zasługi, więzienia i dla ojczyzny podjęte koszty są w oczach J.K.M., jm. pana Jerzego Piwa, optime de Republica meritum civem, który w moskiewskiej, pawołockiej, cecorskiej ekspedycyji wiele dla ojczyzny wytoczywszy krwię, ciężkie na ostatek niewoli ponosił przez długi czas jarzmo, jm. pana Stanisława Bełchackiego, jm. pana Szymona Kawieckiego, upraszając J.K.M., aby krwawe dla ojczyzny podjęte onych prace munifica manu J.K.M. nagrodzone były, habita nihilominus ratione ter-rigenarum iuxta privilegium terrae Belzensis.

Nie zapomnią zasług i jm. pana Stefana Chmieleckiego, który idąc torem godnej pamięci przodków swoich, dotychczas cum dispendio fortun swoich nie przestaje ojczyźnie służyć, a oraz upraszać J.K.M. mają i R.P., aby mu Żeniów¹⁰³⁰ i Laszki¹⁰³¹ w województwie ruskim, a powiecie lwowskim leżące, na lat 60 post fata onego trzymać successoribus per constitutionem Regni pozwolono.

Chcąc na ostatek uspokoić dyferencyje, które na sejmikach naszych interweniunt, miejsce chorążemu grabowieckiemu, który konstytucją sejmu brzeskiego jest kreowany¹⁰³², tedy za zgodą ichm. panów obywatelów województwa naszego naznaczone

¹⁰²⁸ Jan Fryderyk Sapieha pisarz polny koronny.

¹⁰²⁹ Zapewne Jerzy Bałaban rotmistrz chorągwi kozackiej.

¹⁰³⁰ Żeniów, w. pow. lwowskim (obecnie Женив в реjonie злочовским, obw. lwowskim, Ukraina).

¹⁰³¹ Laszki (Laszki Murowane), w. pow. lwowskim (obecnie Муроване в rej. пustomыckим, obw. lwowskim, Ukraina).

¹⁰³² Konstytucja sejmu brzeskiego 1653 r. „O urządach ziemie łukowskiej i powiatu grabowieckiego” (Vol. const., t. 4, vol. 1, s. 296-297).

ma mu być miejsce po mieczniku bełskim, przed wojskim grabowieckim, horodelskim i buskim, salvis tamen modernis possessoribus, którzy ad assecurationem maioris dignitatis, albo ad fata sua, miejsca chorążemu grabowieckiemu nie ustępują. A że w pospolitym ruszeniu i powiatu buskiego bywa osobna chorągiew i osobny ma swój sąd ziemski buski, tedy starać się mają ichm. panowie posłowie nasi, aby i chorągiew buska był per constitutionem Regni approbata. Na co jeżeli stanie zgoda stanów koronnych, aby to J.K.M. panu Jerzemu Piwowi konferował, upraszać mają jako człowiekowi rycerskiemu et optimae merito de [496] Republica civi, miejsce po chorążym grabowieckim naznaczywszy.

Które artykuły od nas zgodnie umówione zlecieliśmy jm. panu Michałowi Stępkowskiemu pisarzowi ziemskiemu bełskiemu, marszałkowi koła teraźniejszego sejmiku z pieczęcią i podpisem ręki do grodu naszego podać imieniem nas wszystkich. Działo się na sejmiku w Bełzie, die 28 aprilis a. D. 1655.

Michał Stępkowski pisarz ziemski bełski, marszałek koła rycerskiego województwa bełskiego m.p.

Locus sigilli

244. Sejmik relacyjny w Bełzie, 6 lipca 1655 r.

1. *Deklaracja posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie wyznaczenia terminu sejmiku relacyjnego w Bełzie.*

Vol. const., t. 4, vol. 1, s. 368.

Województwo bełskie, pro die 6 iulii.

2. *Laudum sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 6 lipca 1655 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 244, s. 879-883 – oblatą; w grodzie bełskim oblatował Gen. Gabriel Żuliński wojski buski i podstarości bełski, marszałek sejmiku w dniu 13 sierpnia 1655 r. [feria 6 post festum Sancti Laurentii Martyris a. D. 1655].

LSB 1572-1668, s. 292-294.

My senatorowie, dygnitarze koronni i ziemscy, i rycerstwo województwa bełskiego, zjechawszy się na sejmik relacyjny do Bełza na miejsce konsultacyjom zwyczajne nasze na dzień 6 lipca przez konstytucyjną z sejmu dwuniedzielnego warszawskiego nam złożony,

stosując się ad constitutiones Regni, które na tym stanęli do obrony R.P. sejmie, taką między nami postanawiamy uchwałę.

Upatrując to, iż R.P., ojczyzna, matka nasza, zewsząd tak od domowych, jako i od postronnych nieprzyjaciół obtoczona niebezpieczeństwem zostaje i tot enervata malis do nas, jako [880] synów koronnych ingemiscit, abyśmy kiedykolwiek zelo amoris onej ducti naufraganti auxiliatricem chcieli porrigere manum, tedy idąc torem przodków naszych, nie chcemy onej in tam calamitoso deesse statu. Zaczynam stosując się do konstytucyj z sejmu świeżo przeszłego strony wyprawy piechoty łanowej¹⁰³³, one według ordynacyej stanó[w] R.P. i instrukcyj J.K.M. nam na sejmiki z sejmu świeżo przeszłego danej wyprawić deklarujemy, to jest z łanów 15 tak z dóbr J.K.M. i R.P., jako też duchownych i ziemskich, i dziedzicznych szlacheckich jednego pieszego hajduka wyprawić submitujemy się w żupanie błękitnym, w deliej czerwonej z pętliczkami białymi, w ubierze wszystkim dobrym. Ten ma mieć muszkiet lontowy i lontów dostatek, 10 funtów prochu i ołowiu funtów 4, motykę, rydel i siekirkę, a na pięciu ma być wóz tak dostateczny z prowiantem dobrym, który by na pół roka mógł sufficere żywnością pięciom hajdukom. A ta wyprawa ma być według kwitów poborowych świeżo wydanych podatków.

Do której wyprawy należeć mają miasta i miasteczka, tak dziedziczne szlacheckie, jako też J.K.M. i duchowne, to jest z tych miasteczek, którzy panom pańszczyznę robią, powinni z pięciudziesiąt domów jednego pieszego stawić, a z tych, którzy nie robią pańszczyzny, ze trzydziestu i pięciu domów także stawić hajduka powinni. I te wszystkie miasta należeć mają do takowejże wyprawy, od których jm. pan [Mikołaj] Jabłoński, przeszły poborca, brał podymne według kwitów, alias jeśliby mieli domy swoje opuścić et fortunas, a gdzie indziej domicilia sobie praecere propter fungendum onus w tak ciężkim razie R.P. z sejmu włożonej, tedy od domów i fortun swoich mają być odsądzeni. Co wszystko mają exequi sub poenis w konstytucyj z sejmu descriptis. Które zaś wsi nie mają łanów, tylko zagrody w nich osiedli, tedy z pięciudziesiąt zagród do wyprawy jednego hajduka należeć będą. Szosę z domów tak szlacheckich, jako i duchownych według konstytucyj w miastach J.K.M. panowie poborcy wybierają, nie oglądając się na żadne racyje, któremi by się zasłaniać mieli.

Rotmistrzem obraliśmy z pośrodku siebie obywatela województwa naszego jm. pana Stefana Rogowskiego, któremu na ćwierć żołdu pozwoliliśmy zł 530, z czego porucznika [881] zaciągnąć sobie powinien. Chorągiew czerwoną z herbem województwa naszego, także dardy ma sprawić jm. pan podkomorzy¹⁰³⁴ z pieniędzy czopowych, co po tym panom administratorom w kalkulacyj potrącić się powinno będzie. Tenże jm. pan podkomorzy na żold jm. panu rotmistrzowi należący ma dawać asygnacyją z pieczęcią i podpisem ręki swojej do jm. pana sędziego bełskiego¹⁰³⁵ jako administratora czopowego.

A ta piechoty wyprawa ma być 30 iulii po sejmiku naszym relacyjnym, która natenczas ma stanąć w Bełzie i przed ichm. panami urzędnikami ziemskimi bełskimi,

¹⁰³³ Konstytucja sejmu 1655 r. „Wyprawa piechoty łanowej” (*Vol. const.*, t. 4, vol. 2, s. 347-348).

¹⁰³⁴ Marcin Mirz Brzezicki podkomorzy bełski.

¹⁰³⁵ Wacław Kaszewski sędzia ziemski bełski.

jako jm. panem podkomorzym bełskim i sądem ziemskim bełskim¹⁰³⁶, unius et alterius absentia non obstante, popisywać się powinni będą.

A iż concessum est a Republica, ktokolwiek ma w województwach majątności i posesyje w różnych, tedy w jednym województwie ze wszystkich posesyjej tę ekspedycyją łańową wyprawić może, więc lub sami przez się, lub przez osoby insze mają instrumenta autentyczne posesyjej swoich z województw przed jm. panem podkomorzym i inszymi ichm. protunc obecnymi produkować, którymi by się weryfikowała possessionum quantitas ichm., a osobiwie kwitami poborowemi, na co ichm. mają dawać atestacyje z podpisami rąk swoich. Za któremi atestacyjami mają być wolni ab impetitione iuridica wszelkich osób. Które atestacyje mają być per oblatam podane do grodów uti bona consistunt. Takoweż atestacyje mają dawać wszystkim generaliter obywatelom, także miastom i miasteczkom do takowej wyprawy łańowej obowiązany.

A że wiele ichm. panów obywatelów województwa naszego, którzy z pełna łańów 15 nie mają substancyjej swoich, upatrując w tej mierze difficultatem, bardziej sobie życzą przez podatek pieniężny tę łańową wyprawić piechotę, tedy dajemy to w moc jm. panu rotmistrzowi od nas obranemu, iż mu wolno będzie, od kogo placebit, wziąć po 10 zł z łańu, na co ma dać kwit z podpisem ręki swej, że te pieniądze według kwitów poborowych odebrał i powinien szlachcica evincere in omni foro ratione wyprawy tej piechoty łańowej. A sam ducta proportionem z wybranych pieniędzy ma stawić piechotę i onę przed ichm. wyżej mianowanymi prezentowawszy, atestacyje [882] na tę szlachtę, od których pieniądze weźmie, otrzymać i onym do rąk oddać powinien będzie. A te pieniądze ab actu terażniejszego sejmiku nadalej za tydzień w dom jm. pana rotmistrza znosić mają, za które by zawczasu piechotę cum eodem, jako wzwyż mianowano, apparatu wystawił.

A ta ekspedycyją łańowej piechoty nie tylko z dóbr R.P., duchownych i dziedzicznych szlacheckich, ale też i sum tak na arendy wniesionych, jako też i zastawy w prowizyjach, wyderkafach zostawających wyprawiona być ma, iuxta constitutionem sejmu przeszłego, do którego in toto do laudum sejmiku naszego referować się ma. Od tych zaś sum, od których żaden nie idzie pożytek, ale aż przez prawne procesy onych dochodzą, tedy za pokazaniem procesów i banicyjej ab hoc onere wyprawy piechoty mają być słusznie liberi.

A iż dubietas emergit strony wybierania szosów z domów miast J.K.M., szlacheckich i duchownych, jako wiele panowie poborcy wybierać mają, tedy z tego sejmu takowa stanęła decyzyja, jako wiele poborów, tak ad proportionem onych i szosy wybierane być mają.

Interveniunt też i insze województwa naszego publiczne sprawy, które bez powszechnej zgody stanąć nie mogą, jako to do wybierania podatków przez deklaracyją sejmu anni 1654 poborcę z pośrodka siebie znaleźć nie możemy, z czego i urząd nasz grodzki bełski ex iustis rationibus wymawia się, tedy autoritate sejmiku terażniejszego zostawujemy sobie wolne poborcy obranie na sejmiku elekcyjej deputackiej, a to do wybierania ostatnich rat, to jest 15 poborów do skarbu R.P. należących.

¹⁰³⁶ Urząd podsędka bełskiego wówczas wakował po awansie Wacława Kaszewskiego na urząd sędziego; Michał Stępkowski pisarz ziemski bełski.

Ponieważ stanęła restrictio iuris libertatis per constitutionem w województwie bełskim, osobliwie z Sokala, które od inszych podatków wolni od czopowego nequaquam, i owszem, powinni zatrzymane czopowe przez te lata ichm. panom administratorom cum poenis oddać, a in defectu solutionis tego ichm. panowie administratorowie cum retentoribus czynić in foro competenti w grodzie mają.

Deputatów na wysłuchanie liczby jm. pana [Mikołaja] Jabłońskiego przeszłego poborcę naznaczamy i upraszamy jm. pana sędziego, jm. pana pisarza ziemskiego, jm. pana miecznika¹⁰³⁷, jm. pana cześnika¹⁰³⁸, jm. pana podczaszego¹⁰³⁹ bełskiego, którzy tu w Bełzie circa continuationem actus sejmiku terazniejszego [883] exacte wysłuchać i zaś nam quantitatem na blisko przyszłym sejmiku electionis deputata simple poboru deklarować mają. A jeśliby czego ad proportionem 24 poborów nie dostawało, tedy dajemy wszyscy facultatem tymże ichm. panom deputatom na tę liczbę wysadzonym na komplement defektów niedobranych 24 poborów dać do ichm. panów administratorów czopowego asygnację. Nihilominus jm. pan poborca z retentorów ostatka podatków zatrzymanych per legem extorquere ichm. panów starostów pro facienda executione urgere, którzy sub poenis legibus descriptis sine mora powinni czynić. A po uczynieniu przed pomienionymi ichm. panami deputatami rachunku, jm. pan [Mikołaj] Jabłoński registr dostateczny dla likwidowania symple, podług której by się pośledniejszy poborcy informowali, do grodu bełskiego per oblatam podać powinien.

Tę tedy uchwałę spólną i zgodną terazniejszego sejmiku naszego zleciliśmy jm. panu marszałkowi koła naszego z podpisem ręki jego do akt grodzkich bełskich per oblatam podać. Działo się w Bełzie, w kościele farnym, 6 dnia lipca r. P. 1655.

Gabriel Żuliński wojski buski, marszałek i dyrektor sejmiku niniejszego m.p.

3. *Protestacja z powodu napaści na sejmikujących – Bełż, 7 lipca 1655 r.*

Rp. CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 244, s. 718-721* – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu 7 lipca 1655 r. [feria 4 post festum Visitationis Beatissimae Virginis Mariae proxima a. D. 1655].

LSB 1572-1668, s. 294-296.

Nobilitatis palatinatus Belzensis protestatio cum obductione vulnerum et relatione ministerialis.

Ad officium et acta praesentia castrensia capitanealia Belzensia personaliter venientes Mag. ac Gen. [1] Martinus Mirz Brzezicki succamerarius, [2] Wenceslaus de Wysokie Kaszewski iudex, [3] Casimirus Brodecki pocillator, [4] Samuel Sokół iudex terrestris Buscensis, [5] Michael Stempkowski notarius terrestris Belzensis, [6] Stanislaus Wierzbicki pincerna, [7] Michael Dłutowski gladifer, [8] Gabriel Żuliński tribunus

¹⁰³⁷ Michał Dłutowski miecznik bełski.

¹⁰³⁸ Stanisław Wierzbicki cześnik bełski.

¹⁰³⁹ Kazimierz Brodecki podczasz bełski.

Buscensis, vicecapitaneus castrensis loci praesentis et marschalcus conventus particularis palatinatus, [9] Joannes Prandota gladifer terrae Sochaczoviensis, [10] Stanislaus Szczawinski tribunus Lubaczoviensis, [11] Gaspar Zaniski notarius castrensis Belzensis, dignitarii et officiales palatinatus Belzensis, [12] Hieronimus Brzezicki, [13] Samuel Stępkowski, [14] Albertus Podczaski, [15] Joannes Chmiel, [16] Petrus Czermiński, [17] Stanislaus Uchański, [18] Andreas Rajski, [19] Stanislaus Pieczychojski, [20] Joannes Zawadzki, [21] Paulus Popławski, [22] Stephanus Chmielecki, [23] Albertus Czermiński, [24] Andreas Szczawiński, [25] Nicolaus Hrodyłowski, [26] Albertus Tyski, [27] Theophilus Bukar, [28] Nicolaus Rulikowski, [29] Abraham et [30] Albertus Wereszczyński fratres germani, [31] Constantinus Dombrowny simul et invicem nomine suo et totius nobilitatis palatinatus Belzensis pro conventus particularis palatinatus Belzensis, videlicet primo conventu relationum constitutione novella die 6 iulii iisdem constitutionibus [719] Regni assignatum et conventu pro electione subiudicis palatinatus Belzensis universalibus litteris Ill. et Mag. palatini Belzensis die hodierna in actu contenta designato congregati, solennam et plenam coram officio praesens quaerelarum protestationem detulerunt.

In et contra Gen. Dzieduszycki vexilliferum Podoliae, rothmagistrum S.R.M.¹⁰⁴⁰ levioris armaturae, tanquam cohortis suae primarium directorem non quidem ratione facti verum ob non residentiam iuxta constitutionem Regni penes cohortem suam eandemque in disciplina militari non detentionis tum Gen. et Nob. Georgium Wrob-ski vicerotmagistrum eiusdem cohortis, in civitate Belz stativam habentis, primarium principalem et infrascriptorum excessuum patratores, tum Strzeszkowski vexilliferum, Narchowski, Poryszewski, Winnicki, Chaczyński, Łażniowski, Ulanicki, Kunicki, Siekirski, Wielowieyski, Duniatowski, Jasiennicki, Wierzbicki, Błazowski, Grzybowski, Lubowiecki, Wolski, Leszczyński, Zawadzki, Sołtysowski, Ramułt, Trębecki, Brosniowski, Szymanowski, Jaworski, Zadyński et alterum, Błazowski, Wiechowski itidem principales, comprincipales aliosque ipsorum complices ipsis de nominibus et cognominibus melius notos et suprascriptorum etiam nominatio de nomine reservatur, totamque eandem cohortem famulosque eorundem in eo.

Quia ipsi postposito timore Dei, legibus divinis et humanis integrum reiectis, immemores earundem legum publicarum contra turbatores et dispersores conventuum quorumvis nec non contra raptos pecuniarum publicarum ex contributionibus agrariis collectarum spreteque securitate eiusdem conventus, discipline militari et terminorum iudiciorumque celebratorum atque immunitate ecclesiastica, legibus antiquis et constitutionibus Regni praecustodita sprete sancitis, die hodierna in actu contenta quo celebratio conventus particularis palatinatus Belzensis iuxta constitutionem novellam in proxime praeteritis comitiis Regni Varsaviae laudatam et quidem die hesternam actum hunc praecedenti, inchoatio die vero hodierna in actu contenta continuatio celebrationis continuata nunciisque palatinatus eiusdem ex comitiis generalibus reversi relationem coram dignitariis et nobilitate, tum calculationem ab eisdem exactoribus palatinatus Belzensis ratione pecuniarum publicarum, cuius pars pecuniae in cista per Gen. Nicolaum Jabłoński, ibidem tyrannice convulneratum ad hospiciū praefati

¹⁰⁴⁰ Mikołaj Dzieduszycki chorąży kamieniecki, rotmistrz J.K.M.

succamerarii Belzensis comportata erat, nobilitasque palatinatus Belzensis pro eodem conventu particulari et pro altero conventu electionis subiudicis palatinatus Belzensis literis universalibus Ill. et Mag. palatini Belzensis pro die hodierna in actu contenta, ad civitatem Belz, locum solitum, confluit et ex ecclesia parochiali Belzensi ad suprascriptum succamerarium Belzensem causa peragendorum [720] negotiorum publicorum supervenit. In eodemque termino ibidem protunc Gen. Nicolaum Jabłoński exactorem agrariarum palatinatus Belzensis crudeliter et tyrannice circa invasionem hospiti eiusdem Mag. succamerarii vulneratum et circa dispercussionem cistae et ereptionem pecuniae rationes et calculationes contributionum agrariarum per commissarios ex medio sui in loco solito hospitioque eiusdem excipiebat publicisque Reipublicae negotiis occupabatur.

Praefati principales et complices animo praemeditato post excitatum sonitum tympanarum antepatratum, facinus mane diluculo et conventionem eodem die aliquoties facta alias na pobudkę do dnia uderzywszy z trojgiem i kilka zchaczek odprowadzając, praescientes de pecuniis publicis inito re contra nobilitatem, nescitur quo ducti non tanquam in servitio Reipublicae rerum ut licentiosi et extra militarem disciplinam positi, more guerrico, cum armis, frameis, bombardis pixidibus, lapidibus onusti alioque armorum genere instructi, turmatim per sonitum tymphani tamquam ad proelium excitati furibundi in hospitium praefati succamerarii palatinatus Belzensis in civitate Belz more hostili, extractis foribus, vi et violenter, insperate in homines pacificos, nihil hostilis gnaros invaserunt, irruerunt ibidemque armis aggressi circa actum publicum occupatos rationes protunc ab exactoribus recipientes, frameis in eosdem lapidibus et aliis primo in hypocausto insurrexerunt, ibidem in hospitio convocaverunt, per vices et plateas armis clamoribus insperatos tanquam homines maleficos prosequabantur, clamores, ingentes tumultus concitarunt, vulnera persequendo, in obductione specificata intulerunt, vix ad interneccionem omnes de vivis non sustulerunt, per omnes partes civitatis cum armis hostiliter discurrerunt, etiam innocentissimos verberarunt, fauciarunt. Praefatum Gen. Jabłoński cum pecuniis currentem concussa cista convulnerarunt, pecuniam publicam contributione ad thesaurum Regni spectantem rapuerunt, inter se dispartiti sunt, registra, assignationes, quietationes consecarunt, ipseque Jabłoński vix ad ecclesiam parochialem a quibusdam est subtractus, nec iis contenti pecunias penes aliquot millium, prout quantitas ex calculationibus deducetur, vi et violenter rapuerunt.

Dumque eadem nobilitas non sustinendo eandem violentiam per spem et opinionem in omnes ingruentem gratia securitatis et effugiendae tantae violentiae ad ecclesiam parochialem Belzensem (insequendo eundem) cum suprascripto succamerario sese submovebat, ipsi ecclesiam parochialem Belzensem inseguendo, eundem succamerarium et alios cum ipso existentes vi et violenter cum armis et in armis invaserunt, ecclesiam, ubi sese clauserunt in ferro iaculatione oppugnabant, ad eandem ecclesiam iaculationes ex bombardis longioribus [721] fecerunt, frameis fustas fores secabant, nonnullos nobiles in cemeterio et in foribus templi convulnerarunt et a personis ecclesiasticis et aliis tumultum sedantibus a violentia eadem non desisterunt, verum eandem ecclesiam circumcirca per aliquot horas obsederunt. Cumque idem succamerarius prae vi tanta evadendo violentiam ulteriorem ad arcem Belzensem et locum tutiorem cum nonnullis sese submovit illico nonnullos in via depraehensos, videlicet Gen. Georgium Piwo cum

consorte eius et Stephanum Rogowski rothmagistrum peditum palatinatus Belzensis, et Severinum Tryłęski concussis iisdem huc et illud agitatis in hospicio vicerothmagistri incarcerationum, nobiles per plateas et luta queritabant concutiebant.

Postea his non contenti, ad hospitium nobilium sese contulerunt, equos, res mobiles, vestes, res in auro, argento, seorsivo registro liquidandas, in vim praedae receperunt, hospitium depraedabant aliasque multas violentias inauditas et rapinas perpetrarunt, conventum particularem palatinatus Belzensis ex assignatione constitutionis recenter sancitae disperserunt, disturbarunt, immunitatem ecclesiarum et templorum nec non et celebrationem protunc quaerellarum, tum et alterum conventum electionis sub iudicis violarunt, securitatem publicam et Reipublicae conventu legibus omnibus praecustoditam violarunt, poenas occasione praescriptorum legibus descriptas incusserunt, contra disciplinam militarem excesserunt. Ratione quorum protestantes offerentes se in foro competenti praefatam contumeliam et tantum scelus vindicatuos. Salva nihilominus protestatione cuilibet iniuriato, convulnato, prout de iure venerit, reservata.^a

^a dalej następuje obszerna obdukcja ran otrzymanych przez licznych poszkodowanych

4. Uniwersał Jana Kazimierza w sprawie wypraw łanowych – Warszawa, 20 lipca 1655 r.

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 244, s. 830-831 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Aleksander Bryliński w dniu 30 lipca 1655 r. [feria 6 post festum Sanctae Annae proxima a. D. 1655].

Jan Kazimierz z Bożej łaski Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie, smoleńskie, czernihowskie, a szwedzki, gocki, wandalcki dziedziczny Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, a mianowicie w., ur., szlachetnym, sławetnym, dygnitarzom, urzędnikom i wszystkim innym, tak stanu szlacheckiego, jak i miejskiej kondycje ludziom, obywatelom województwa i powiatu bełskiego, uprzejmie i wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. W., ur., szlachetni, sławetni, uprzejmie i wiernie nam mili.

Iż za powszechną wszystkiej R.P. uchwałą stany wszystkie koronne na blisko przeszłym dwuniedzielnym sejmie warszawskim na wyprawę piechoty łanowej pozwolili i jednostajną zgodą swoją wyraźną, konstytucją sejmową aprobowali¹⁰⁴¹, dlatego przed oczyma codzienne na ojczyznę od domowych i wiarolomnych nieprzyjaciół następującej zbliżające się niebezpieczeństwa, za rzecz potrzebną rozumieliśmy uprzejmościom i wiernościom waszym uniwersały nasze rozesłać, gorąco onychże per amore patriae przestrzegając, abyście w tej wyprawie nic nie omieszkiwali, ale jako najprędzej z województw, ziem i powiatów swoich pachołków do wojny sposobnych z muszkietami, lontami, szablami, siekierkami, prochem, kulami, z żywnością na pół roku, w barwie,

¹⁰⁴¹ Konstytucja sejmu 1655 r. „Wyprawa piechoty łanowej” (Vol. const., t. 4, vol. 2, s. 347-348).

jakoście na sejmie pozwolili i na sejmikach się relacyjonalnych namówili, przy słusznych i dobrych oficyjerach, rotmistrzach i pułkownikach, którzy z kancelaryjej naszej koronnej listy przypowiednie odbierać mają, wyprawili. Macie oraz uprzejmości i wierności wasze tym ludziom jako najsurowiej przykazać, aby w ciągnienu żadnych stacyjej ani żywności nie brali, ale [831] pod winami prawem opisanemi tak w grodzkich, jaki i miejskich sądach repetendis de proprio żyli, nigdzie się nie bawiąc ani zastanawiając, ale jako najprostszym traktem do obozu idąc, najdalej 10 dnia miesiąca sierpnia blisko przyszedłego na miejscu stanęli. Wiedząc oraz, iż tę łanową piechotę uprzejmości i wierności waszych na Ukrainę do złączenia się z wojskiem koronnym, tam gdzie obozem natenczas będzie, pod władzą w. hetmanów naszych koronnych ordynujemy.

Co aby do wiadomości wszech wobec i każdego z osobna tym prędzej przyjść mogło, urzędowi grodzkiemu rozkazujemy, aby te uniwersały nasze jako najprędzej, bez wszelkiego omieszkania publikować i do pospolitej wiadomości zawczasu donosić rozkazali. Dan w Warszawie, dnia 20 miesiąca lipca r. P. 1655, panowania naszego polskiego 7, a szwedzkiego 8 r.

Jan Kazimierz Król

Locus sigilli

Albrycht Koryciński kanonik krakowski, regent kancelaryi wielkiej koronnej

245. Sejmik ekstraordynaryjny podczas pospolitego ruszenia w Bełzie, 13 sierpnia 1655 r.

1. *Uniwersał Jana Kazimierza ogłaszający wici jedne za dwoje na pospolite ruszenie – Warszawa, 21 lipca 1655 r.*

Rp. 1 APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 88, s. 938-941 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował Nob. Eustachy Wielobycki sługa Gen. Michała Stępkowskiego pisarza ziemskiego bełskiego w dniu 5 sierpnia 1655 r. [feria 5 pridie festi Transfigurationis Christi Domini a. eiusdem 1655].

Inne rękopisy: **Rp. 2** CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 244, s. 859-861 – oblata, jedna z kart mocno uszkodzona w górnej części, kilka wersów całkowicie nieczytelnych; w grodzie bełskim oblatował Nob. Wojciech Boczkowski w dniu 7 sierpnia 1655 r. [Sabbatho in crastino festi Transfigurationis Christi Domini a. D. 1655].

Jan Kazimierz z łaski Bożej Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie, smoleńskie, czernihowskie i szwedzki, gocki, wandalcki dziedziczny Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, a mianowicie w., ur., szlachetnym dygnitarzom, urzędnikom i wszystkiemu rycerstwu województwa bełskiego, powiatu grabowieckiego, miastom i miasteczkom do pospolitego ruszenia należącym, uprzejmie i wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. W., ur., szlachetni, uprzejmie i wiernie nam mili.

Ilekróć szafunek pospolitego ruszenia od wszystkich stanów R.P. do rąk naszych powierzony bywał, zawsześmy go sobie jako szczególny klejnot publicznej czułości wzięli, tego najbardziej przestrzegając, żeby nieprzyjaciel bez tej generalnej stanu rycerskiego ekspedycyjej należyty mógł mieć odpór, a wiciami poddani nasi przy uchwalonych na sejmie podatkach w domach swoich zostawając, bezpieczni być mogli. Toż i teraz samo w osobliwej mamy konsyderacyje i kiedy by tak ciężcy i potężni ze wszystkich stron domowi, wiarołomni i inni postronni na ojczyznę naszą zawzięci i zajedli nieprzyjaciele nie następowali, pewnie byśmy zaciągnionym od R.P. wojskiem przy pomocy Boskiej i całość, i zdrowie jej, radą i odwagą naszą zaszczykali i tę ostatnią dostojeństwa naszego, praw i swobód ojczystych obronę, jako po takrocznym sześćniedzielnym warszawskim [940] sejmie ad casum tylko cięższych niebezpieczeństw zachowali i cale zatrzymali. Ale kiedy te wszystkie prawie państw naszych ściany i zaledwie ugaszone gorącym świeżo goreć poczynają pożarem, już tu nam do niczego inszego nie przychodzi, jedno do ostatniego remedium ruszyć się i cośmy częstokroć zatrzymywali przez jedne za dwoje oraz wici i uniwersały zachowując w tej mierze solennitates, pospolite ruszenie dwoje obwieszczamy i oznajmamy, żądając uprzejmości i wierności waszych, ażebyście się za publikacyją onychże w domach swoich jako najlepiej i nagruntowniej we wszystko spasabiali, nie lekki, ale jako najwarowniejszy wojowania tryb, a mianowicie usarza przedsiębrali, konie, rynsztunki, zbroje, kopie i insze wojenne rekwizyta przez ten czas poniechane, tak jakoby już za wydaniem trzecich wici na koń wsiadać pogotowiu mieli.

A na ostatek obronę ojczyzny, kościoły Bogu poświęcone, carissima pignora i nieśmiertelną narodu swego sławę przed oczyma mając, tam, gdzie miejsce i czas trzecciemu wiciami naznaczymy, ochotnie się stawili. Zechcemy my zatym przy wydaniu trzecich wici dla umocnienia między sobą jako najlepszego porządku złożyć sejmiki, a teraz uprzejmości i wierności wasze o tym jako najpilniej myślicie i w to się sposabiajcie, przez co przodkowie wasi z tak małych początków wielkie i kwitnące państwo, szczerze ujmując się za ręce, w oczach świata wszystkiego wystawili. Pobłogosławi Pan Bóg pobożne wszystkich wzajem intencyje, a oraz za przywróceniem pokoju nadwątloną i prawie do zguby nachyloną ojczyznę, za odwagą, dzielnością, cnotą i ochotą uprzejmości i wierności waszych nowemi ozdobi szczęśliwościami.

Co żeby do wiadomości wszystkich wobec tym prędzej przyjść mogło, urzędowi grodzkiemu rozkazujemy, aby ten uniwersał do akt tamecznych wpisany i przez woźnego podług zwyczaju nieomieszkane publikowany był. Dan w Warszawie, dnia 21 miesiąca lipca r. P. 1655, panowania naszego polskiego 7, szwedzkiego 8 r.

Johannes Casimirus Rex

Locus sigilli

Albrycht Koryciński kanonik krakowski, regent kancelaryi wielkiej koronnej

2. *Uniwersał Jana Kazimierza ogłaszający trzecie wici na pospolite ruszenie oraz zwołujący sejmik ekstraordynaryjny w Bełzie na dzień 13 sierpnia 1655 r. – Warszawa, 30 lipca 1655 r.*

Rp. 1 CDIAUL, *Fond 1, Opis 1, 244, s. 853-855 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Jan Czubiński w dniu 7 sierpnia 1655 r.* [Sabbatho in crastino festi Transfigurationis Christi Domini a. D. 1655].

Inne rękopisy: Rp. 2 APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 88, s. 947-949 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatował Nob. Jan Zubowski sługa Mag. Marcina Brzezickiego podkomorzego bełskiego w dniu 6 sierpnia 1655 r. [Sabbatho in crastino festi Transfigurationis Christi Domini a. eiusdem 1655].

Jan Kazimierz z Bożej łaski Król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie, smoleńskie, czernihowskie, a szwedzki, gocki, wandalcki dziedziczny Król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, a mianowicie w., ur., szlachetnym dygnitarzom, urzędnikom i wszytkiemu rycerstwu województwa bełskiego, powiatu bełskiego, także miastom, miasteczkom do pospolitego ruszenia należącym, uprzejmie i wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. W., ur., szlachetni, sławetni, uprzejmie i wiernie nam mili.

Iż w. posłowie z blisko przeszłego dwuniedzielnego warszawskiego sejmu do traktatów z Szwedami wysłani już się nazad infectis rebus powrócili i król szwedzki¹⁰⁴² osobą swoją w Szczecinie stanął, chcąc z nami fortunam armis experiri, a na ostatku, że Wittenberg hetman szwedzki¹⁰⁴³ miała część Wielkiej Polski z tamtej strony Noteci opanował, wojsko z armatą pod Wałcz sprowadził i o przeprawę przez Notec z pospolitym ruszeniem wielkopolskim uciera się. Dlategoż my, przy słusznej sprawie naszej Boga na pomoc wziawszy, w takich R.P., która zewsząd od nieprzyjaciela [854] ściśniona jest, niebezpieczeństwach, po świeżo wysłanych jednych za dwoje wici, trzecie i ostatnie wysyłać umyśliliśmy, jakoż wysyłamy do wszystkich województw, aby jako najprędzej do ratowania ściany wielkopolskich i pruskich województw ściągali i najdalej na dzień 15 miesiąca sierpnia do boku naszego pospolitym ruszeniem stawać nie omieszkali. A że mamy pewną przestrożę, jakoby z drugiej strony domowy nieprzyjaciel z przerzeczonymi Szwedami miał mieć umowę, chcąc się oraz przebierać przez Polesie, przetoż lubo prawo powszechnie divisionem generalis bellicae expeditionis mieć nie chce, zdało się nam województwa uprzejmości i wierności waszych, i z powiatami, ile że posłowie onychże na przeszłym sejmie prosili, aby ściana tak długa od Polesia ogołocona nie była, ku tamecznym spustoszonym krajom obrócić i każdemu z nich z osobna względem obmyślenia porządku do pospolitego ruszenia należącego, sejmik na zwyczajnym miejscu pro die 13 mensis augusti naznaczyć. Pilnie oraz po uprzejmościach i wiernościach waszych żądając, żebyście w dobrym porządku, przy w. wojewodach i kasztelanach swoich stawając i jedno województwo drugiemu spólną

¹⁰⁴² Karol X Gustw król Szwecji.

¹⁰⁴³ Arvid Wittenberg feldmarszałek szwedzki.

przestrogę dając, to pokazali, że tameczna ściana zakryta i zaszczycona zostaje. A tak uprzejmości i wierności wasze, zgromadziwszy się pod Dubno¹⁰⁴⁴, kędy i województwu wołyńskiemu, i ziemi chełmskiej skupić się rozkazaliśmy i tam obozem stanawszy, przejścia od nieprzyjaciela strzegąc, zostawać tantisper będziecie, aż albo uprzejmości i wierności wasze stamtąd zwiedziemy, albo jako czas i okazyja pokaże, do siebie rewokujemy. Czyniąc to wszystko dla miłości ojczyzny, dla samych siebie, tudzież też oglądając się na surowość prawa pospolitego de generali expeditione bellica obostrzonego.

Co aby do wiadomości wszech, a oraz prędkiego skutku i stawienia się uprzejmości i wierności waszych przyjść mogło, po urzędach grodzkich pilnie żądamy, aby te, po pierwszych i wtórych, już ostatnie wici po miastach i miasteczkach publikować rozkazali. Inaczej nie czyniąc dla łaski naszej i powinności urzędów swoich. Dan w Warszawie, dnia 30 miesiąca lipca r. P. 1655, panowania naszego polskiego 7, a szwedzkiego 8 r.

Jan Kazimierz Król

Locus sigilli

Albrycht Koryciński kanonik krakowski, regent kancelaryjy wielkiej koronnej

3. *Laudum sejmiku ekstraordynaryjnego podczas pospolitego ruszenia w Bełzie, 13 sierpnia 1655 r.*

Rp. CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 244, s. 871-873 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Gen. Jerzy Radecki komornik graniczny, w imieniu marszałka w dniu 13 sierpnia 1655 r. [feria 6 post festum Sancti Laurentii Martyris a. D. 1655].

LSB 1572-1668, s. 296-297.

My dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo województwa bełskiego, na sejmik uniwersalem i wiciami trzeciemi złożony zjechawszy się, takowe między sobą spólnie i zgodnie, a to naprzód względem wyprawy na pospolite ruszenie, artykuły umyśliliśmy i uchwalili.

Naprzód stawić się mamy in armis pod Bełz pro die 23 praesentis, sub poenis de expeditione pospolitego ruszenia sancitis. A iż stanęła konstytucja, aby ex facultibus, w czym wielką trudność propter inaequalitatem substantiarum, aequalitatem vero personae upatrując, rzekliśmy sobie i bierzemy to na się, żeby więcej z miłości ojczyzny niżeli z prawa pospolitego substancyjy każdy poczet stawić powinien. Bracia zaś, którzy szczupłej substancyjy i kilkanaście na jednym łanie siedzi, tedy według statutu i prawa postanowionego ichm. panowie starostowie kombinowali nawiczej ze trzech jednego wyprawić i na tymże terminie popisawszy się in armis, wespół z jm. panem wojewodą bełskim¹⁰⁴⁵ zostawać i nie rozjeżdżać się.

¹⁰⁴⁴ Dubno, m. w woj. wołyńskim (obecnie w rej. dubieńskim, obw. rówieńskim, Ukraina).

¹⁰⁴⁵ Krzysztof Koniecpolski wojewoda bełski.

Obronę przy tym miasta Bełza tak obmyśławamy, iż na tenże czas zjechania naszego mamy się podzielić między sobą wałami i one na restauracyjej według łańów rozebrać, do czego i miasto ze wsiami do niego należącemi należeć ma.

Śludzy zaś stanu szlacheckiego, którzy są na urzędach u panów swych, tedy przy tychże ichm. na pospolite ruszenie wyprawić [się] powinni będą.

A iż to pospolite ruszenie przeciwko prawu dla nawałności nieprzyjacielskich cum divisione belli być musi, przeto użyliśmy w tym ichm. z pośrodku siebie na sejmik blisko przypadający lubelski, [872] uprosiliśmy jm. pana podczaszego bełskiego¹⁰⁴⁶ i jm. pana miecznika bełskiego¹⁰⁴⁷, aby ichm. zjechawszy na sejmik lubelski, pro die 15 praesentis złożony, znosili się we wszystkim, a najbardziej o miejscu pewnym, żeby w kupie wszystkie województwa te poblizsze stanęli, a to dla tego, że, strzeż Boże, jeżeliby przed czasem naznaczonym pod Bełz, zaczęli in armis, to jest pro die 23 praesentis, staniemy, widzieli co niebezpiecznego od nieprzyjaciela, tedy ciż ichm. panowie posłowie dawali znać jm. panu wojewodzie naszemu bełskiemu albo jm. panu podkomorzemu bełskiemu¹⁰⁴⁸, którzy uniwersałem swym, którykolwiek z ichm. convocare nobilitatem powinien będzie.

A iż są pieniądze wybrane z trzeciej raty 15 poborów przy ichm. panach poborcach, tedy zawiązujemy verbo nobili ichm. panów poborców, żeby te pieniądze tantisper ad dispositionem communitatis nostrae u nich in sequestro zostawali. Z tych tedy pieniędzy za asygnacją jm. pana podskarbiego koronnego¹⁰⁴⁹, którą towarzystwo chorągwie jm. pana starosty parczewskiego¹⁰⁵⁰ w kole naszym prezentowali, zlecamy ichm. panom poborcom, żeby dali z tych pieniędzy zł 4 tys. i asygnację do siebie jm. pana podskarbiego koronnego wzięli. Zlecamy zaś jm. panu marszałkowi koła dzisiejszego, żeby dał atestacją miasto asygnacyjej, że te 4 tys. zł pomienione towarzystwo na tę asygnację wzięli.

Piechota łańowa do dalszej dyspozycyjej i namowy inszych województw żeby przy Bełzie, jako metropolii nostra zostawała, także i jm. pana podczaszego koronnego¹⁰⁵¹ piechota prezentowana, popisana i przed urzędnikami ziemskimi iuxta constitutionem na to wysadzonymi oddana, w czym użyliśmy jm. pana sędziego naszego ziemskiego bełskiego¹⁰⁵², aby zniósłszy się z panem podczaszym koronnym, podziękowawszy mu za ochotę, że i z inszych województw ludźmi swymi przyozdobił województwo nasze, tę piechotę prezentowaną tu pod Bełz, to jest na dzień 23 praesentis, stawić rozkazać raczył. Działo się w Bełzie, die 13 augusti a. 1655.

Jerzy Radecki komornik graniczny bełski, [873] natenczas marszałek koła województwa bełskiego

¹⁰⁴⁶ Kazimierz Brodecki podcaszy bełski.

¹⁰⁴⁷ Michał Dłotowski miecznik bełski.

¹⁰⁴⁸ Marcin Mirz Brzezicki podkomorzy bełski.

¹⁰⁴⁹ Bogusław Leszczyński podskarbi wielki koronny.

¹⁰⁵⁰ Karol Daniłowicz starosta parczowski.

¹⁰⁵¹ Jan Zamoyski podcaszy koronny.

¹⁰⁵² Wacław Kaszewski sędzia ziemski bełski.

246. Sejmik deputacki w Bełzie, 13 września 1655 r.

Sejmik zapewne nie zebrał się z powodu trwania pospolitego ruszenia (Deputaci, cz. 2, s. 259).

247. Zjazd w Zamościu, 6 października 1655 r.

‡ 1. *Uchwała zjazdu w Zamościu, 6 października 1655 r.*

Rp. AGAD, Archiwum Koronne Warszawskie, Dział Szwedzki, 11b, 18, s. 1-2 – kopia.

Nos dignitarii, officiales totusque equestris ordo ex variis palatinatibus, terris et districtibus, et praecipue ex palatinatu Belzensi ex omnibus quatuor districtibus ex palatinatu Russiae, ex terra Chelmensi, ex Haliciensi et districtu Crasnostaviensi congregati infrascripta inter se constituimus.

Moderna Reipublicae constitutio ex sors exigit a nobis, ut ei simul gladiis et consilio subveniamus, qua propter prout inimus contra hostes iunctis viribus cum aliquibus palatinatibus congregati versus Leopolum ita cum hostes iam nobis a tergo sunt, Moschi videlicet cum Kozacis et bona nostra igne et ferro in iisdem palatinatibus ad nihilum redigere conantur, redire ad defendendum bona nostra necessitas coegit, sed cum multitudini resistere non possimus, visum est servire necessitati, et esse in congregatione, consulendo de ulteriori statu Reipublicae et nostro. In casum igitur obsessionis tempestive eligimus ex medio nostri consiliarios, qui in hunc casum sint ab extra et communicando consilia cum aliis palatinatibus sine dismembratione et seorsivatione, habita ratione integritatis et status Reipublicae et propulsationis hostium ex provinciis nostris, modos inirent, intuerunt et concluderunt.

In hunc igitur finem ex medio nostri unanimi consensu nostro eligimus Mag. et Gen. dominum Stanislaum a Sarbiewo Sarbiewski capitaneum Grabowiecensem et Koritnicensem, Adamum Pszonka de Babino vexilliferum Chelmensensem, Stanislaum Głowiński iudicem Haliciensensem, Michaellem Stępkowski subiudicem Belzensensem, Stephanum Zamoyski, Petrum Tomisławski, Gabrielem Romanowski, horum fidei et dexteritati committimus negotium moderni status Reipublicae et provinciarum nostrarum in hostico existentium, dando ipsis plenariam ut nomine nostro palatinatum et terrarum nostrarum cum aliis palatinatibus consilia ineundo, sine dismembratione, hoc, quodcunque potest esse, ad integritatem nostram et provinciarum nostrarum, nomine nostro concludant, fidem eorum obligando. Hoc autem quidquid constituerint, pro rato et grato omnes unanimiter suscipere et approbare nos submittimus [2] et propter meliorem praemissorum fidem et valorem circa sigillum Mag. domini succamerarii Belzensis, protunc directoris consiliorum nostrorum, Mag. dominis officialibus palatinatum et terrarum nostrarum, nomine totius congregationis nostrae subscribere commissimus. Actum est in congregatione nostra Zamoscii, die 6 octobris 1655.

[1] Martinus Mirz Brzezicki succamerarius Belzensis

Locus sigilli

[2] Adamus Pszonka vexillifer terrae Chelmensis, [3] Stanislaus Głowiński iudex terrae Haliciensis, [4] Michael Stępkowski subiudex Belzensis, [5] Franciscus Czarnocki subdapifer Belzensis, [6] Stanislaus Wierzbicki pincerna Belzensis, [7] Christopherus Brzozowski pocillator Czerniehoviensis, [8] Stanislaus Sarbiewski capitaneus Grabowiecensis, Koritnicensis, [9] Andreas Kański iudex terrae Chelmensis, [10] Venceslaus Kaszewski iudex Belzensis, [11] Joannes Chmiel venator Belzensis, [12] Hieronimus Lipski tribunus Horodlensis m.p.

248. Zjazd deputatów szlachty województw krakowskiego, sandomierskiego, kijowskiego, ruskiego, wołyńskiego, lubelskiego i bełskiego w Krakowie, 21 października 1655 r.

1. *Uniwersał spisany podczas zjazdu deputatów w Krakowie w sprawie warunków poddania się pod władzę króla Szwecji, 21 października 1655 r.*

Rp. AGAD, Archiwum Koronne Warszawskie, Dział Szwedzki, 11b, 1, s. 1-2 – oryginał.

Nos infrascripti palatinatum Cracoviensis, Sandomiriensis, Kijoviensis, Russiae, Wolliniae, Lublinensis et Belzensis deputati, omnibus et singulis has visuris lecturisque notum testatumque facimus.

Quando quidem serenissimo et potentissimo principi ac domino, domino Carolo Gustavo Svecorum, Gothorum, Walndalorumque Regi, magno principi Finlandiae, duci Esthoniae, Careliae, Brehmae, Verdae, Stetini, Pomeraniae, Cassubiae et Wandaliae, principi Rugiae, domino Ingriae et Wismariae, nec non comiti palatino Rheni, Bavariae, Juliaci, Cliviae et Montiam duci, domino nostro clementissimo, pro innata sibi benignitate et optimo erga eosdem palatinatus affectu suo visum fuit humillimis eorundem desideriis, eo qui declaratione regia descriptus est modo annuendi. Idcirco nomine antememoratam palatinatum sincere sancteque promittimus.

Primo, eosdem palatinatus Regem Johannem Casimirum abdicaturos, omnique cum eodem vel eius adhaerentibus iisque qui S.R.M. quodammodo nocere student commercio renunciaturos.

Secundo, recipimus omnes et singulos eorum palatinatum incolas, S.R.M. Sveciae ut vero regi suo fides et obsequentes se praestituros, in omnibus [2] et contra omnes.

Tertio, dicti palatinatus literis reversalibus se quamprimum obstringent, quo de eorum fide et obsequio certa tutaque esse possit S.R.M.

Quarto, in potestate S.R.M. erit loca ad securitatem suam Poloniaeque facientia, ubicunque eidem Maiestati visum fuerit, muniendi et praesidiis firmandi usque dum hoc belli incendium sedatum fuerit.

Quinto, urbes arcesque regiae in iis palatinatibus sitae S.R.M. tradentur, praefectisque et praesidia in ibi existentia, si mutare eadem noluerit S.R.M. sacramento S.R.M. obligentur.

Sexto, subsidia tam ratione peditatus in singulis palatinatibus, quam ratione contributionis in usum belli, proxime praeteritis comitiis decreta continuabuntur, donec hisce malis quae Poloniae exercent, finis impositus fuerit, eaque quae adhuc residua nec ex decreto praestita sunt, S.R.M. rite praestabuntur.

Septimo, nobilitas palatinatum quae stipendia non meret, ad sua recedet intra quatuordecim dierum spatium, ibidemque quiete degent, sub poena confiscationis bonorum si secus faxit.

In quorum fidem maiorem praesentes manibus nostris subscriptas sigillis nostris firmamus. Actum Cracoviae, die 21 octobris 1655.

[1] Stanislaus a Brzezie Chrzastowski subiudex generalis Cracoviensis, [2] Pakoslaus a Brzezie Lanckoroński ductor districtus Prosoviensis, [3] Andreas a Przecławicze Przecławski, [4] Adamus Skarbek de Borowa Borowski nuncius m.p., [5] Christophorus a Szumki Wiszowaty m.p., [6] Andreas Bronicki m.p., [7] Wladislaus Strasz de Białaczów, [8] Martinus a Dębica Dębicki vexillifer generalis palatinatus Sandomiriensis, nuntius terrestris nomine totius nobilitatis m.p., [9] Alexander de Rokitnica Derszniak capitaneus Radosicensis, nuncius terrestris Sandomiriensis, nomine totius nobilitatis, [10] Stanislaus a Ożarów Ożarowski ex palatinatu Russiae, nuncius ex terrae Leopoliensis, [11] Nicolaus Bieganowski vexilifer eiusdem terrae, capitaneus Mostoviensis, [12] Stanislaus a Godzianów Belchacki pocillator Wielunensis terrae, [13] Konstanty z Siecina na Krasieczynie Krasicki comes S.R.I., [14] Joannes Wojakowski venator Chelmensis ex palatinatus Russiae, terrae Praemisliensis, [15] Georgius Grochowski tribunus Samboriensis, ex palatinatus Russiae, terrae Praemisliensis, [16] Stanislaus Kozłowski pincerna Sanocensis ex palatinatus Russiae, terrae Sanocensis, [17] Andreas Sokolnicki gladifer Sanocensis, terrae eiusdem nuntius, [18] Nicolaus in Miechy Wistowski, [19] Adam Pszonka vexilifer Chelmensis, nomine terrae Chelmensis et districtus Crasnostaviensis, [20] Jacobus Domaszewski Widlica vexillifer terrae Lucoviensis, ex palatinatus Lublinensis, [21] ex palatinatu Belzensi nomine nobilitatis quam nec dum Moschi et Kosaci debellarunt subscribo Petrus Tomisławski, [22] Stephanus in Czerniechów Niemirycz Kijoviae nuntius terrestris palatinatus Sandomiriensis, nomine totius nobilitatis m.p., [23] Paulus a Wnorów Sulistrowski nuntius terrestris Sandomiriensis nomine totius nobilitatis m.p., [24] Adamus de Zimnowoda Gliński nuncius terrae Sandomiriensis m.p., [25] Stanislaus Rzewuski iudex terrae Leopoliensis, [26] Olbracht Krosnowski dapifer Podoliae m.p., [27] Alexander Ludo-

vicus Niezabitowski dapifer palatinatus Braclaviensis, nuntius terrestris palatinatus terrarum Russiae, terrae Leopoliensis.

249. Zjazd szlachty powiatu grabowieckiego i horodelskiego w Grabowcu, 13 listopada 1655 r.

1. *Uchwała zjazdu szlachty powiatów grabowieckiego i horodelskiego w Grabowcu, 13 listopada 1655 r.*

Rp. GStPK, Rep. 9 Polen 5gg, Fasz. 2e, k. 52-52a – kopia.

Nos dignitarii, officiales, totaque nobilitas districtum et terrarum Grabovecensis et Horodlensis in castro Grabovecensis congregati, notitiam ex multis documentis habentes, Serenissimum Regem Poloniae Joannem Casimirum contra pacta iuramento confirmata et contra iura ac leges nostras extra Regnum migrasse, Rempublicam in tam adversis positam et undique periculis cinctam deseruisse, quae quoniam in suo esse sine capite subsistere nequit, praecipue cum nobis certo constet multos palatinatus, districtus et terras, exercitumquae Reipublicae cum ducibus eorum¹⁰⁵³, de Principe et Rege assumendo deliberationem inivisse, protectionemque Serenissimi Regis Sveciae assumpisse.

Nos quoque ne videamur Reipublicae et nobis metipsis deesse, facta coram Deo et Mundo solemnī manifestatione, quod exemplis antecessorum nostrorum insistendo, inviolabilem, incorruptam, non suspectam sacramquae fidem et oboedientiam Serenissimo Regi Nostro Poloniae Joanni Casimiro constantissime eousquae servavimus, quousquae Sua Majestas Regnum et Rempublicam, non deseruerit, et non tantum eo ad defensionem Reipublicae progressi sumquae quo nos ad castrum Dubno literis restium sua Majestas securius disposuit¹⁰⁵⁴. Verum etiam salutem Reipublicae, vitae nostrae proponentes juxta arbitrium ducis exercitus Ill. palatini Kiioviae¹⁰⁵⁵, ad bellum et praelium, iuncturi vires nostras, cum viribus exercitus ad Gródek existentis, processimus, eo videlicet fine, ut etiam cum dispendio vitae et fortunarum nostrarum, quae ibidem deperditae sunt, fidem Serenissimo Regi Nostro comprobare possimus. Desertam igitur cernentes Rempublicam et Rege orbatam, etsi omnes ad commune de

¹⁰⁵³ Stanisław „Rewera” Potocki wojewoda kijowski, hetman wielki koronny; Stanisław Lanckoroński wojewoda ruski, hetman polny koronny.

¹⁰⁵⁴ Król zwołał szlachtę na pospolite ruszenie pod Dubno uniwersałem wystawionym w Warszawie, 30 lipca 1655 r.

¹⁰⁵⁵ Stanisław „Rewera” Potocki wojewoda kijowski, hetman wielki koronny.

Reipublica consilium, ob pericula, quibus ad huc ab hostibus vexamur, praesentes esse et aliis commissariis Reipublicae votis et consiliis nostris prodesse non possumus.

Nihilominus [52v] ex medio nostri Mag. et Gen. Stanislaum a Sarbiewo Sarbiewski Grabovecensis, Korytnicensis capitaneum et Gen. Christophorum Brzozowski pincernam Czerniehowiensem deputamus, quorum fidem et dexteritatem in expediendis publicis negotiis probe habemus probatam, dantes iisdem plenariam potestatem moderandi et concludendi de ulteriori statu Reipublicae et nostro fidem, honorem et conscientias illorum obligantes. Quatenus omni conatu et studio in id incumbant, ut pacificam Rempublicam brevi habeamus et nostrarum provinciarum securitatem et praecipue religionis nostrae Romanae, et conscientiarum libertatem, ecclesiarum et bonorum ecclesiasticorum eorumquae iurium, praerogativarum et privilegiorum integritatem. Ad hac instabunt et cum Cosacis Zaporiscensis honestis et firmissimis conditionibus, unius cum Republica, inviolabilis constituatur. Postremo iustitiae et iudiciorum administrationem per privilegiatos officiales a Serenissimo Rege Casimiro, et in posterum privilegiandos a legitimis Regibus, bonorumque, tam haereditariorum, quam regalium, sine ullo impedimento possessionem cavebunt, nos autem quidquid praenominati commissarii statuerint pro rato et grato accepturi.

Hasce literas nostras propter maiorem eorum fidem et auctoritatem officialibus nostris subscribere et sigillo directoris nostri insignire commisimus. Datum et actum in castro Grabovecensis, die 13 novembris a. D. 1655.

Stanislaus Sarbiewski capitaneus Grabovecensis, Kortinicensis

Locus sigilli

Adam Ciołek Czarnołoski notarius castrensis et ^a haereditarius Vlodimiriensis

Alb[ertus] Czarnołoski

Constantinus Modryński Dobromirski rotmeister Grabovecensis

^a pozostawione puste miejsce, sądząc po podpisie na kolejnym dokumencie (zob. niżej), powinno być tu wpisane słowo advocatus

2. Plenipotencje do negocjacji ze Szwedami dane delegatom szlachty powiatu grabowieckiego i horodelskiego – Grabowiec, 13 listopada 1655 r.

Rp. AGAD, Archiwum Koronne Warszawskie, Dział Szwedzkie, 11b, 14 – oryginał.

Stanislaum a Sarbiew Sarbiewski Graboviecensis, Korytnensis capitaneum et Gen. Chrostophorum Brzozowski pincernam Czerniehowiensis deputamus, quorum fidem et dexteritatem in expediendis publicis negotiis probe habemus probatam, dantes iisdem plenariam potestatem moderandi et concludendi de ulteriori statu Reipublicae et nostro, fidem, honorem et conscientias illorum obligantes quatenus omni conatu et studio in id incumbant, ut pacificam Rempublicam brevi habemus, et nostrarum

provinciarum securitatem et praecipue religionis nostrae Romanae et conscientiarum libertatem, ecclesiarum et bonorum ecclesiasticorum, eorumque iurium praerogativarum et privilegiorum integritatem. Ad haec instabunt ut cum Cosacis Zaporosciensis honestis et firmissimis conditionibus, unio cum Republica inviolabilis constituetur. Postremo iustitiae et iudiciorum administrationem per privilegiatos officiales a serenissimo Rege Casimiro, et in posterum privilegiandos a legitimis regibus, bonorumque tam haereditarium, quam regaliū, sine ullo impedimento possessionum cavebunt. Nos autem quidquid praenominati commissarii statuerint, pro rato et grato accepturi. Hasce literas nostras propter maiorem eorum fidem et auctoritatem, officialibus nostris subscribere et sigillo directoris nostri insignire commissimus.

Datum et actum in castro Graboviecensis, die 13 novembris a. D. 1655.

Stanislaus Sarbiewski capitaneus Grabovecensis, Korytnensis m.p.

Locus sigilli

Alb[ertus] Czarnołoski Orzeszko vexillifer et vicecapitaneus Grabovecensis m.p.

Adam Ciołek Czarnołoski notarius castrensis et advocatus haereditarius Vlodimirensis m.p.

Christoph Trembiński de Trembino

Constantinus Modryński Dobromilski rothmagister vexilli Grabovecensis

250. Zjazd szlachty województw ruskiego i bełskiego w Zamościu, 15 listopada 1655 r.

1. *Uchwała zjazdu województw ruskiego i bełskiego w Zamościu w sprawie przyjęcia protekcji szwedzkiej, 15 listopada 1655 r.*

Rp. AGAD, Archiwum Koronne Warszawskie, Dział Szwedzkie, 11b, 15, s. 1-2 – oryginał; na odwrocie dopisek: *Reversalia a deputatis allata sed a nobis non approbata.*

Druk w: ASZCh. 1572-1668, s. 399-400.

Nos dignitarii, officiales et principales totaque nobilitas palatinatum Russiae, quidem terrae Chelmenensis, Halicensis et districtus Krasnostaviensis, palatinatus vero Belzensis, districtum Belzensis, Graboviecensis, Horodlensis, Buscensis congregati, notitiam ex multis documentis habentes Serenissimum Regem Poloniae Joannem Casimirum, contra pacta iuramento confirmata et contra iura ac leges nostras extra Regnum migrasse, Rempublicam in tam adversis positam et undique periculis cin-

ctam deservisse, et quoniam Respublica in suo esse sine capite et rectore legitimo subsistere nequit, praecipue cum nobis certo constet, multos palatinatus districtus et terras, exercitumque Reipublicae cum ducibus eorum, de principe et rege assumendo deliberationem inivisse protectionemque Serenissimi Regis Sveciae¹⁰⁵⁶ assumpsisse.

Nos quoque ne videamur Reipublicae et nobis metipsis deesse, ut videlicet ab hostibus tuti esse possimus, facta coram Deo et mundo solenni manifestatione, quod exemplis antecessorum nostrorum insistendo, inviolabilem, incorruptam, non suspectam sacramque fidem et obedientiam Serenissimo Regi nostro Poloniae Joanni Casimiro constantissime eiusque servavimus, quosque Sua Maiestas Regnum et Rempublicam non deseraverit, et non tantum eo ad defensionem Reipublicae progressi sumus, quo nos ad castrum Dubno literis restium Sua Maiestas securius disposuit, verum etiam salutem Reipublicae vitae nostrae praeponentes, iuxta arbitrium ducis exercitus Ill. palatini Kijoviensis¹⁰⁵⁷ ad bellum et proelium iuncturi vires nostras cum viribus exercitus ad Gródek existentis, processimus, eo fine videlicet ut etiam cum dispendio vitae et fortunarum nostrarum, quae ibidem deperditae sunt fidem Serenissimo Regi nostro comprobare possimus.

Desertam igitur cernentes Rempublicam et Rege orbatam, nos quoque ad suscipiendam Serenissimi Regis Sveciae protectionem concurrimus, quoniam nobis per certos delegatos nostros promissa est, si videlicet de fide nostra Suae Maiestati reversalia a principalibus [2] palatinatum conscripta et subscripta transmittamus. Nos igitur securitati provinciarum nostrarum consulentes, desiderio et affectationi Serenissimi Regis Sveciae satisfaciendes, fidem nostram sine ambiguitate Suae Serenissimae Maiestatis servandam promittimus, et hosce literas in vim servandae incorruptae fidei Suae Maiestati Serenissimae a principalibus palatinatum nostrorum extradendas, subscribendas et Suae Maiestati Serenissimae Sveciae transmittendas curavimus, et unanimi consensu nostro sine contradictione, conclusimus, designamus, certam spem habentes, quod Serenissima Maiestas caeteris desideriis nostris in proximis comitiis est satisfactura, et a data subiectionis fidei nostrae provincias nostras effectivi defensura.

Quas literas nostras propter maiorem praemissorum valorem et auctoritatem directoris nostri sigillo consignare designavimus. Dabantur Zamosci, die 15 novembris 1655.

Martinus Mirż Brzezicki succamerarius palatinatus Belzensis m.p.

Locus sigilli

Stanislaus Sarbiewski capitaneus Grabovecensis, Koritnicensis m.p.

Adam Pszonka vexillifer Chelmensis m.p.

Wacław Kaszewski iudex terrestris Belzensis

Andreas Kański iudex terrestris Chelmensis m.p.

Michael Stępkowski subiudex terrestris Belzensis m.p.

¹⁰⁵⁶ Karol X Gustaw król Szwecji.

¹⁰⁵⁷ Stanisław „Rewera” Potocki wojewoda kijowski, hetman wielki koronny.

Stanislaus Głowiński iudex terrae Halicensis m.p.
Samuel Chołojewski notarius terrae Buscensis
Joannes Chmiel venator terrae Belzensis

2. Instrukcja dla posłów do negocjacji z królem Szwecji w Warszawie, wysłanych ze zjazdu województw ruskiego i bełskiego w Zamościu, 15 listopada 1655 r.

Rp. AGAD, Archiwum Koronne Warszawskie, Dział Szwedzkie, 11b, 19, s. 1-3 – kopia.

Nos dignitarii, officiales et equestris ordinis multi pallatinatum et terrarum, et districtum, praecipue ex pallatinatu Belzensi, ex omnibus quatuor districtibus, ex pallatinatu vero Russiae, ex terra Chelmensi et districtu Crasnostaviensi, hic Zamoscii congregati et existentes, notum testatumque facimus.

Quia cum nobis constet ex multis documentis sed et ex universalibus S.R.M. Sveviae, quod Rex Casimirus Rempubicam et nos deseruit, et contra iura nobis iuramento firmata, extra Regnum discessit, res vero publica in tam adversis posita. Sine capite integra subsistere nequit, praecipue cum et hoc nobis constet, aliorum palatinatum incolas avisatos esse, ut ad Varsaviam sese conferant, et de ulteriori statu et integritate Reipublicae et de assumendo principe ed domino, deliberent et concludent.

Nos igitur facta coram Deo manifestatione, quod Regi nostro Casimiro, insistendo exemplis virtutis et fidei maiorum et praedecessorum, nos quoque fidem et virtutem eidem Regi probavimus, et eo nunc quoque ad bellum et praelium nos contulimus, sine tergiversatione misis litteris restium Suae Maiestatis et stetimus in medio ferme ignis et gladiatorum, ibi quo nos arbitrium ducis exercitus Reipublicae ad Leopolum existentis disponerat, licet nos Sua Maiestas in securiori collocare intendebat. Sed nunc iam desertam videntes a Rege Casimiro Rempubicam, quam nobis deserere non licet, etiam si omnes praesentes esse Varsaviae ad commune consilium non possumus, inclinando nihilominus ad intentionem aliorum palatinatum, et ad primum laudum nostrum quod nunc quoque approbamus, rogavimus et eligimus ex medio [2] nostri pro nunciis et legatis nostris Varsaviam Mag. et Gen. dominum Stanislaum Sarbiewski a Sarbiewo capitaneum Grabowiecensem et Koritnicensem etc., dominum Joannem Albertum Tarnowski. Quorum fidem et dexteritatem in expediendis publicis negotiis probatam habemus, iisdem nunc quoque plenariam potestatem damus moderandi et concludendi materias et necessitates Reipublicae obligandoque illos ut omni conatu et studio curent securitatem provinciarum nostrarum et pacificationem totius Reipublicae non admittentes ullas dismembrationes et avulsiones a Reipublicae non admittentes ullas dismembrationes et avulsiones a Regno. Et hoc erit ante omnia illorum ut liberum sit exercitium religionis et ut exercitus Zaporoviensis honestis et firmissimis conditionibus ad Regni corpus adiungatur.

Et quoniam in fortalitio Zamoscensi existimus in praesidio ad defendendam hocce fortalitium, et omnia bona nostra derelicta et porrecta sunt in praedam Moschis et Kozacis cernentes manibus commodum Regni futurique Regis si tantum fortalitium conservatum erit, quam si integritas bonorum et villarum nostrarum conservata fuisset

et quoniam in hoc fortalitia propter meliorem conservationem disciplinae et oboedientiae militaris indices constituimus, et in delinquentes decreta sunt lata, ut illa approbentur in comitiis futuris [3] postulabunt, ne postea in simili casu vilescat aut soritas gubernatorum et maiorum nostrorum.

Hanc igitur nostram constitutionem nomine totius congregationis nostrae desideravimus ut subscribat Mag. dominus Martinus Mirz Brzezicki succamerarius Belzensis, tanquam gubernator pallatinatus et director consilii nostri. Datum et actum Zamoscii, die 15 novembris 1655.

Martinus Mirz Brzezicki succamerarius Belzensis suo et totius equestris ordinis nomine m.p.

Locus sigilli

3. Akt oddania się w poddaństwo Karolowi X Gustawowi przez deputatów województwa ruskiego i bełskiego – Sandomierz, 26 listopada 1655 r.

Rp. AGAD, Archiwum Koronne Warszawskie, Dział Szwedzkie, 11b, 16 – oryginał.

Nos infrascripti nuncii et deputati ex palatinatu Rusiae, terrae Chelmenensis, Haliensis et districtus Krasnostaviensis, ex palatinatu vero Belzensi, terrae Belzensis et districtum Grabovecensis, Horodlensis et Buscensis transmissis.

Notum testatumque facimus, quod exemplis maiorum nostrorum insistendo, inviolabilem, non suspectam sacramque fidem et oboedientiam Regi Joanni Casimiro constantissime eousque servantibus, quousque Regnum et Rempublicam non deseraverit. Nunc vero cum nobis a Rege Casimiro desertis extremum patriae nostrae imminet periculum, imponit necessitatem, exemplis aliorum palatinatum et exercitus Reipublicae eiusque datum insistendi communisque nostrae salutis curam habendi, et serenissimi ac potentissimi principis et domini, domini Caroli Gustavi, Svecorum, Gotorum, Vandalorum Regis, magni principis Finlandiae, duci Estoniae, Careliae, Bremae, Verdae, Stetin, Pomeraniae, Cassubiae et Vandaliae, principis Rugiae, domini Ingriae et Ismanae, nec non comitis palatini Rheni, Bavariae, Iuliaci, Cliviae et Montium ducis etc. etc., domino, imperio et protectioni nos subiiciendi.

Eadem vero S.R.M. Sveciae clementissimam suam veraque regiam in nos animam paratamque in avertendis periculis nostris voluntatem, data declaratione Cracoviae die 21 octobris testate sit. Nos singularem hanc S.R.M. gratiam et clementiam regiam, qua nos patriamque nostram benigne complecti et sub dominium, imperium, protectionem ac tutelam suam regiam, nec nostraque bona et subditos [2] recipere, praesentique periculo ab exitio eripere clementissime dignata est grato animo perpendentes, sancte et sincere pollicemur, ut et hisce reversalibus profiteamur, quod nos posterique nostri solam praedictam suam regiam maiestatem Sveciae pro nostro legitimo Rege Domino Nostro Clementissimo in posterum agnoscemus et ex nunc agnoscimus eidem ut et posteris et successoribus eius debitam fidem, reverentiam et obsequia inviolabiliter

praestabimus. Omnia vero damna, etiam cum periculo vitae et fortunarum nostrarum, semper ac ubique praecavebimus et avertemus, atque cuncta secundum literas reversales a deputatis et plenipotentariis nostris die 21 octobris Cracoviae subscriptas observabimus. Ita nos Deus bene adjuvet, et sanctum eius Evangelia.

In cuius rei maiorem fidem hasce manibus nostris subscripsimus, et sigillis nostris munimus. Dabantur Sandomiriae, die 26 novembris a. D. 1655.

Stanislaus Sarbiewski capitaneus Grabovecensis m.p.

Locus sigilli

Jan Wojciech Tarnowski

Locus sigilli

Stanisław Rabaszowski m.p.

Zygmunt Fredro kasztelan sanocki, starosta krośnieński m.p.

Locus sigilli

Hiacynt Lanckoroński starosta przeworski m.p.

Wojciech Sudrycki ^a

Locus sigilli

Hernestus Fink m.p.

Joannes Leszczyński suo et Gen. fratrum suorum, Thomae, Hyacynthi, Alberti et Petri Leszczyńskich nomine

^a dalej następuje tą samą ręką kilkanaście słów nieczytelnych, zapewne odnoszących się do innych reprezentowanych osób

4. Uroczysty akt obojedencji województw ruskiego i bełskiego wobec Karola X Gustawa – Warszawa, 24 listopada / 4 grudnia 1655 r.

Rp. AGAD, Archiwum Koronne Warszawskie, Dział Szwedzkie, 11b, 17 – oryginał.

Nos procerum, dignitariorum et officialium, universique equestris ordinis terrae Chelmenensis, ^aHaliciensis^a et districtus Crasnostaviensis in palatinatu Russiae, nec non palatinatus Belzensis deputati et plenipotentes nuntii, Stanislaus a Sarbiewo Sarbiewski capitaneus Graboviecensis et Korytnicensis, et Johannes Albertus Tarnowski, per praesentes notum testatumque facimus, quod quandoquidem Serenissimus et Potentissimus Princeps ac Dominus Dominus Carolus Gustavus Svecorum, Gothorum, Wanda-

lorumque Rex, Magnus Princeps Finlandiae, Dux Esthoniae, Careliae, Bremae, Verdae, Stetini, Pomeraniae, Cassubiae et Vandaliae, Princeps Rugiae, Dominus Ingriae et Wismariae, nec non Comes Palatinus Rheni, Bavariae, Juliaci, Cliviae et Montium Dux, etc., in mediis praesentis belli flammis terrae Chelmensis, ^aHaliciensis^a et districtus Crasnostaviensis, nec non palatinatus Belzensis proceres, dignitarios, officiales, totamque nobilitatem per literas universales ad protectionem suam clementissime invitare dignatus est, et saepedictorum terrarum et districtus, atque palatinatus ordines et incolae, sequentes regiarum [2] universalium tenorem, nos huc Varsaviam ad regios hic constitutos plenipotentarios, Ill. et Excellentissimum dominum Benedictum Oxenstierna comitem in Korsholm et Vasa, liberum baronem in Morbii et Lindholmen, dominum in Rosersberg et Cappurie, S.R.M. et Regi Sveciae senatorem et consiliarium, cancellariae nec non Ill. et Gen. dominos Claudium Kalamb haereditarium in Bystad, Lenna et Hogsiogard S.R.M. bellicum et aulicum consiliarium, et Gustavum Baner liberum baronem in Gammal Carlby, dominum in Oreby Krakerum et Vepel, amandaverint. Ideo vigore instructionis nobis datae, supradictos regios plenipotentarios hic convenimus, et post conferentias de regia protectione et reciproca committentium nostrorum fide et praestatione, ultro citroque cum iis habitas tabulas protectionis obtinuimus, et vigore plenipotentiae a supradictis nostris committentibus nobis datae, in sequentes reciproca asssecurationis conditionis religiosissime observandas et praestandas consensimus.

1. Quandoquidem serenissimus Poloniae Rex [3] Johannes Casimirus praesens bellum in Regnum Poloniae attraxit et terrarum Chelmensis, ^aHaliciensis^a, districtus Crasnostaviensis et palatinatus Belzensis proceres, dignitarii et officiales, totaque nobilitas in hoc belli discrimine patria et orbi universo cum vitae et fortunarum suarum dispendio testatum facientes zelum intemerata sua erga Regem fidei depraehendunt, se nunc quam maxime patrocinio proprii principis indignos, in medio hostium vacuos praesidio et indefensos deseri, Sacram vero Regiam Maiestatem Sveciae tranquillitatem sibi et protectionem suam offerre. Ideo terrarum Chelmensis, ^aHaliciensis^a, districtus Crasnostaviensis et palatinatus Belzensis proceres, dignitarii et officiales totaque nobilitas ex nunc et in perpetuum abdicant Regem Johannem Casimirum, et fidei, oboedientiae, correspondentiae, aliisque nexibus quibus eidem Regi hactenus obstricti tenebantur, hoc ipso renunciant, atque Serenissimo Potentissimoque Sveciae Regi, suae Maiestatis Successoribus Regibus Sveciae, fidem, obsequium et devotionem, prout dominis suis Regibus [4] Poloniae semper praestare debebunt, nunc pollicentur, et ab hac die in omnibus et contra omnes praestabunt.

2. Spondent etiam saepedictarum terrarum Chelmensis, ^aHaliciensis^a, districtus Crasnostaviensis et palatinatus Belzensis proceres, dignitarii et officiales, totaque nobilitas non solum quod omnes et singuli illatum terrarum, districtus et palatinatus incolae, tranquilli et pacifice in suis terris, districtu et palatinatu se gerent, neque vel S.R.M. officialibus et militi, vel aliis quibuscunque partium S.R.M. Sveciae iniurias, sive in viis, sive alibi inferunt sed etiam quod urgente necessitate, et ad S.R.M. clementissimam requisitionem velint praevio terrarum Chelmensis, ^aHaliciensis^a, districtus Crasnostaviensis et palatinatus Belzensis conventu sive per generalem expeditionem, sive per alium aliquem aequivalentem modum, S.R.M. Sveciae contra eiusdem hostes pro viribus et mascole succurrere et assistere.

3. Urbes quoque et arces in terra Chelmensi et ^aHaliciensi^a, districtu Crasnostaviensi et palatinatu Belzensi sita, S.R.M. tradentur, praefectique et praesidia in ibi existentia (si S.R.M. [5] mutare eadem noluerit) Regiae suae Maiestati sacramento obligabuntur.

4. Sacrae quoque Regia Maiestati Sveciae integrum sit, non modo in bonis regalibus, sed etiam in terrestribus nobilium bonis terrae Chelmensis, ^aHaliciensis^a, districtus Crasnostaviensis et palatinatus Belzensis ad suam Poloniaeque defensionem et securitatem conferendam, passus et loca munitionibus apta pro rei et temporis exigentia munire et praesidiis firmare, ita tamen ut si quid damni dictis terrestribus nobilium bonis accidat, possessori talium bonorum compensetur et refundatur.

5. Et quemadmodum altae memoratae S.R.M. post hac competet libera dispositio omnium et singulorum iurium et regalium, quo ad spiritualia et secularia, item Republicis non vectigalia, telonea et quoscunque proventus Regibus Poloniae in terra Chelmensi, ^aHaliciensi^a, districtu Crasnostaviensi et palatinatu Belzensi hactenus competens, ita etiam proceres, dignitarii, officiales et universa nobilitas terrae Chelmensis, ^aHaliciensis^a, districtus Crasnostaviensis et palatinatus Belzensis, pollicentur se velle ab hac die S.R.M. Sveciae dispositioni acquiescere, [6] et ea qua dicta terrae incolis secundum Regni constitutiones et statuta, sive ordinarie, sive praevio eorum scitu et consensu extraordinarie, praestanda incumbunt, fideliter et sine mora S.R.M. exhibere et praestare, prout etiam subsidia, tam ratione peditatus in singulis palatinatibus, quam ratione contributionis in usum belli proxime praeteritis comitiis decreta, continuabantur, usque ad proxima comitia et ea, quae ad huc residua, nec ex decreto praestita sunt, S.R.M. rite praestentur.

6. Si quis in terra Chelmensi, ^aHaliciensi^a, districtu Crasnostaviensi et palatinatu Belzensi ex senatoribus, dignitariis, officialibus, equestri ordine et incolis cuiuscunque status et ordinis, vel nolit Regiae protectionis et reciprocae nostrae assecurationis conditionibus, assentiri, vel etiam ausus fuerit, dictarum conditionum uni pluribusque contravenire et contra Regiam Suam Maiestatem vel palam directe, vel per indirectum, sive una cum Rege Johanne Casimiro et eius adhaerentibus, sive cum [7] aliquo alio, qui S.R.M. Sveciae nocere studet aliquid machinari, talem personam S.R.M. vel eiusdem officialibus indicabunt et legitime convincere tenebuntur eundemque omnes et singuli terrarum Chelmensis, ^aHaliciensis^a, districtus Crasnostaviensis et palatinatus Belzensis incolae pro reo fractae pacis, atque adeo pro hoste habebunt, bona vero eiusdem S.R.M. Sveciae dispositioni suberunt.

7. Supradicta omnes conditiones a parte terrarum Chelmensis, ^aHaliciensis^a, districtus Crasnostaviensis et palatinatu Belzensis semper quidem servabantur et plenum robur habebunt. Quod si tamen totius Regni Poloniae unione et compositione circa aliquam dictarum conditionum et aliarum quarumvis toti Reipublicae servientium, cum S.R.M. Sveciae consensu aliter statuatur, meliorationibus et institutionibus omnibus etiam gaudebunt terrae Chelmensis, ^aHaliciensis^a, districtus Crasnostaviensis et palatinatus Belzensis. In quorum omnium maiorum fidem maius robur, praesentes manuum nostrarum subscriptione et propriis sigillis munire volumus. Varsaviae, die 24 novembris / 4 decembris a. 1655.

Stanislaus Sarbiewski capitaneus Grabowiecensis subscribo et cum terra Haliciensim.p.

Joannes Albertus Tarnowski

^{a-a} słowo dopisane tą samą ręką na marginesie, we właściwym miejscu znak F

5. Uniwersał hetmanów koronnych informujący o rozpoczęciu walki ze Szwedami i zwołujący pospolite ruszenie – Sokal, 16 grudnia 1655 r.

Rp. 1 APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 88, s. 986-991 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatowano w dniu 3 stycznia 1656 r. [feria 2 post festum Circumcisionis Christi Domini proxima a. eiusdem 1656].

Inne rękopisy: **Rp. 2** CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 244, s. 934-938 – oblata; w grodzie bełskim oblatował Nob. Maciej Szymanowski w dniu 31 grudnia 1655 r. [feria 6 post festum Sancti Thomae Apostoli proxima a. D. 1655].

Stanisław z Potoka na Podhajcach Potocki wojewoda i generał ziem kijowskich, hetman wielki koronny, krasnostawski, sokalski starosta, także Stanisław z Brzezia Lancoroński wojewoda i generał ziem ruskich, hetman polny koronny, sokalski, ratyński, dymirski, nosowski etc. starosta.

J.w., w. ichm. panom senatorom, urzędnikom, dygnitarzom i wszystkim obywatelom województwa bełskiego, n.w.m. panom i braci, po zaleceniu usług i braterskich chęci naszych donoszymy do wiadomości.

Iż lubo nam z nagłym wielkich niebezpieczeństw nastąpieniem na R.P., a tak terminów ciężkich, że ojczyźnie naszej zdało się extremum przynosić interpretacją, za otoczeniem Królestwa wszytkiego nie tylko wojskami samego króla szwedzkiego¹⁰⁵⁸, ale też przezeń moskiewskimi i kozackimi siłami spraktykowanemi na nas i na konfuzją niemאלą in toto corpore Regni między rozróżnionemi animuszami civium zostawująca, która nas nie tylko województwa, powiaty, rycerstwo, ale aerem na ostatek, rozmaitemi fakcjami nieprzyjacieli R.P. zarażał [987], przyszło in conturbationem rerum czasowi et rationi honeste cedendo, a zatrzymując mediis convenientibus, jakąkolwiek salutem i prawie resztę zdrowia ojczyzny przy tak wielkich mieszaninach z królem szwedzkim, pókiśmy jeszcze nie byli od nieprzyjaciół naszych mole et exitu belli in partes scissi, pacyfikując Regnum i samym sobie respirium ad evincendam fortunam czyniąc, traktować de hac protectione jego, która nam molimina ex eodem fonte pochodzące obtrudebant, initis właśnie i coactis violento periculorum necessitate, certis pactis et conditionibus morem gerendo pomienionym przyczynom, a dogadzając sposobem naszym, imby się konferencje nasze z najjaśniejszym K.J.M. Kazimierzem p.n.m. i z ichm. pany senatorami ad latus zostającymi uładowali i z postronnemi, a jednak nam przyległemi i życzliwemi sąsiadami znieśli, co by się nadawać nie tak snadnie

¹⁰⁵⁸ Karol X Gustaw król Szwecji.

dla samych pasów zajętych i nieotworzonych mogło traktować i protectorem per fata do nas inclinatum akceptować.

Uważając jednak w prędkim czasie nad sobą i nad miłą ojczyzną naszą Miłosierdzie Boskie, w którym zelus katolickie i wiary świętej od tak wielu lat viget, chcąc wyrwać z drapieżnych huius Leone rąk Sacra et Divina Maiestatu swego świętego, podać nam auxiliatricem, jako Pan Zastępów, dexteram i sukursy w sercach życzliwych R.P. przyjaciół sporządził. A nawet przeszłych ojczyzny rebelles w jeden cel i zgodę z nami do reintegracyjej rzeczy naszych i K.J.M. p.n. obrócił. Nie chcąc być niewdzięcznikami opieki i Opatrzności Boskiej, a mając non degeneres animos w sobie przodków naszych, o chwałę Boga, o wiarę świętą, o Majestat pański, o swobody swoje krwią fundowane, animas zawsze litabant, ponieważ nam w tak małym czasie wszystko to invertere i convellere tak obtrusa protekcyja poczęła i teraz to król szwedzki, [988] pominąwszy pacta przez śp. K.J.M. Władysława w Sztumsdorfie¹⁰⁵⁹ postanowione, bez wszelakiej do wojny dania przyczyny, na R.P. nastąpił, a quod gravius, pod taką ojczyzny tempestatem, nas aggressus, gdyż my domową wojną innodati byli, minus gloriose Regni more praehabita nawet i z K.J.M. p.n. coniunctione sanguinis, wzięli stałe i nieodmienne propositum przed się, wybić się z tego jarzma, które wolne narodu naszego i drugim ad invidiam sławne animusze i karki podlegać nie mogą, i satius obraliśmy mortem decorem aniżeli turpem w tak wiecznej niewoli i formie R.P. vitam prowadzić.

Stymulują nas i mocno ad unum wszystkie króla szwedzkiego hostilitates do tej obrony naszej pobudza, nie wątpię i w.n.m. panów i braci do równej nad ojczyzną i samemi sobą litości, że unanimi sensus avertere mala nostra communia nam do-pomożecie gorąco i nie dopuścicie dalej wojskom szwedzkim depredować R.P. Jako znaczne każde miasto, w które wtargną, wyniszczają, dwory szlacheckie depredują, wstyd ucciwych matron i panien ad libitum prostituunt, wszędzie stan szlachecki an-nihilować, pozwolenie et regulam inhibitam mają, i na tenże tributa, jako właśnie in absoluto dominio wnoszą, depozyty violenter biorą, urzędy i sądy saecularia aequae atque spiritualia pessundują, a do swoich jurysdykcyjej i nowych ludzie cudzoziemscy, ignari zwyczajów i praw ojczystych, przenoszą, kapłany, sługi Boże non iudicata causa, absolute więzić, rozstrzeliwać, zabijać śmieją, w kościołach dzwonić, póki by się nie odkupili ciemieżnemi i wielkimi sumami, zakazują. A wprzód skarby i splendory kościelne despoliowawszy, zakonniki o srebrach kościelnych inkwirując, na śmierć mękami mordują, kościół nawet częstochowski, miejsce najzacniejsze, nie tylko Koronie, ale też orbi christiano, do [989] nabożeństwa i do wot różnych, dla tychże łupów świętych obległszy kilką tysięcy ludzi, sacrilega manu szturmami dobywa, aby ten fundament devotionis inkwietowawszy, bezpieczniej wytracał dalszemi progresami wiarę świętą, a natomiast diversas sectas do Królestwa wprowadził. Z carem moskiewskim¹⁰⁶⁰ i z Kozakami rozdzielił się państwem, a zaś z różnych cyrkumstancyjej elicitur po Wisłę imże ditones Regni puścił. O weneracyjej pakt z chanem jm. krymskim¹⁰⁶¹

¹⁰⁵⁹ Rozejm w Sztumskiej Wsi podpisany w 1635 r. przez króla Władysława IV miał obowiązywać przez 27 i pół roku.

¹⁰⁶⁰ Aleksy I Michajłowicz car moskiewski.

¹⁰⁶¹ Mehmed IV Girej chan krymski.

świętobliwie zawartych, poprzysiężonych nie myśli i owszem, z największymi naszymi nieprzyjaciołami koniunkcją armorum zawrzeć, a potem nas tot malis testor wojną turecką na ostatnią zgubę implikować intendit. A cokolwiek deklaracjami swemi tak R.P., jako też i wojsku donavit i instrumentis literariis, ręką własną podpisanemi ad publicam spem i do wiadomości erexit, to wszystko rujnował, nie strzymał i połamiał.

Póki tedy jeszcze tyrannus dalej się nie rozszerzy i fortet koronnych w sekwestr swój nie weźmie, póki wojska polskiego na niemieckie, ciężkie zwyczaje nie reformuje i z kawalerów konnych pieszych muszkietierów nie poczyni, przyszło nam, patrząc na te enormitates, ale mając chana jm. w ziemi tak wielką potęgą, że dopomóc omni ratione submituje się K.J.M. p.m. libere przez nas obranemu, rekuperować państwa deklarował się, o ratowaniu ojczyzny i wyważeniu tego jarzma pomyślić i secessum od Szwedów uczyniwszy, wojsko quantocius zgromadzić.

Które iż nie jest tak dostateczne, aby mogło potędze nieprzyjaciół wytrzymać, najprzedniejszy sposób posiłków w pospolitym ruszeniu upatrując, upraszamy, w.n.m. panów bratersko upominamy per sacra divina et patria, aby wszyscy, ktokolwiek mieni się szlachcicem, by i najwięcej u jednego [990] ojca synów było do wojny sposobnych, wyjąwszy sługi, którzy dobrami panów swoich administrować będą, jako najwięcej i najporządniej sami na koń wsiadłszy z rynsztunkiem dobrym i poczem słusznym, dobrom jego korespondującym, nie referując się na żadne prawa i libertacje niesłuszne, temporum pacis otrzymane, do ratunku ojczyzny, jako do wspólnej matki naszej bieżeli, do wojska w porządku dobrym, nie sparkim, ale pod chorągwiami powiatowymi pod nasz regiment, kędy się z wojskiem, z Ordą złączywszy, obróciemy. Rozrodzeni zaś bracia, którzy by na zł 500 substancyjej nie miał, tedy przez chorążych powiatowych i urzędników ziemskich kombinowani być mogą. Tak jednak, aby żaden melioris conditionis za tem pretekstem nie uległ. Z dóbr zaś duchownych i królewskich napominamy, aby possessores et factores bonorum, tak kupcy wszelacy, poczty słuszne, bez wszelakiej ochrony pod chorągwie powiatowe stawili. A że osobno miasta i miasteczka z kamienic i z domów 7 jednego z pośrodku siebie z muszkietem i ze wszystkim porządkiem aby nieomieszkanie wyprawowali. A nadto im piechoty wiele potrzeba, której w tak prędkim razie zaciągnąć rzecz jest niepodobna, tedy aby każdy dziedzic z dóbr swoich, z królewskich zaś dzierżawca, z duchownych administrator, chłopcy swoje, inkludując młynarzy, leśników, strzelców do kupy zebrawszy i z onych siódmą część sposobniejszych do wojny wyrachowawszy, tak aby sześć siódmego wyprawowali, z orężem najporządniejszym, na jakie się kto będzie mógł zdobyć, i do wojny potrzebami, jako siekierami, rydlami, motykami, pod władzą rotmistrzów w województwie obranych oddał. Sołtysi równo z tą piechotą także wyprowadzić i oddać [991] rotmistrzom powinni będą. Którym rotmistrze zaraz przy powiatowych chorągwiach tę piechotę wprowadzić i w drodze do wojny sposobiać i ćwiczyć powinni będą.

Co się zaś tycze summistów, tedy i ci od sum na więcej od 10 tys. zł konnego wyprawować, a na ostatek wszystkich obywateli koronnych napominamy, aby żaden z Szwedami żadnych commertia nie ważył się mieć, a jeśliby który taki się znalazł, żeby tego uniwersału naszego nie słuchał i jemu nie czynił dosyć, niech będzie tego pewien, że koło tego wielka inkwizycja będzie.

Regestra będą popisywać, z których wczesny, jeżeli każdy uczynił tej powinności dosyć, albowiem i na kogo to się pokazało, że pod takowy ciężki raz do ratunku ojczyzny nie przybył, tedy nie tylko od dóbr odpadłby, ale i na honorze szwankować będzie, i gardłem karany będzie. A nadto kto kogo z takowych w domach albo kędykolwiek znajdzie, każdego takiego do więzienia brać i w ciężką niewolą zaprowadzać będzie i my sami przeciwko takowym jako nieprzyjaciołom R.P. consurgemus.

Czopowe miast na armatę i jej municyją naznaczamy i skutecznie składać wszędzie deklarujemy.

Co aby do wiadomości przychodziło, w grodzie ten uniwersał nasz aktykowany i przepisy jego na bramach i kościołach, ratuszach przybijane być mają. Dan w Sokalu, dnia 16 decembris a. 1655.

Stanisław Potocki wojewoda kijowski, hetman wielki koronny

Stanisław Lanckoroński wojewoda ruski, hetman polny koronny

Locus sigilli

6. *Uniwersał hetmanów koronnych na pospolite ruszenie przeciwko Szwedom wydany z mocy konfederacji tyszowieckiej – Tyszowce, 31 grudnia 1655 r.*

Rp. 1 CDIAUL, Fond 1, Opis 1, 245, s. 1-6 – oblata; w grodzie bełskim oblatowano w dniu – zapewne 1 lub 2 stycznia 1656 r. (formułka aktykacyjna nie zachowała się, górny brzeg karty uszkodzony).

Inne rękopisy: **Rp. 2** APL, 10 Ks. gr. grabowieckie 88, s. 992-999 – oblata; w grodzie grabowieckim oblatowano w dniu 3 stycznia 1656 r. [feria 2 post festum Circumcisionis Christi Domini proxima a. eiusdem 1656].

Druk w: *Jakuba Michałowskiego wojskiego lubelskiego [...] księga pamiętnicza, s. 791-797.*

Indeksy

Do niniejszego tomu dołączono indeks osobowy wraz z zachowanym podziałem na wystąpienia z konkretnym tytułem lub urzędem. Indeks osobowy nie obejmuje tłumaczenia Wstępu i Bibliografii. W przypadku, gdy nazwisko pisano na dwa sposoby (Podorecki-Podhorecki; Broniowski-Broniewski) pozostawiono oryginalny zapis źródłowy. Nie poprawiano również zapisów nazwisk latynizowanych lub częściowo latynizowanych przez pisarzy, choć w indeksie przekształcono je do zasad pisowni polskiej ze znakami diakrytycznymi. Poprawiano natomiast ewidentne pomyłki pisarskie i błędy ortograficzne przy nazwiskach (np. Przepiurka na Przepiórka). W wypadku kobiet podawano nazwisko panińskie, czasem również imię męża, aby ułatwić identyfikację. Jeśli w spisie występowała dwukrotnie osoba o tym samym imieniu i nazwisku, odnotowano obie, jeśli nie było wątpliwości, że są to dwie różne osoby.

Zestawiono również indeks geograficzny (z uwzględnieniem urzędów), poszerzony o hasła rzeczowe zawierające deskryptory geograficzne. Ułatwi on przeszukiwanie tekstów pod kątem sporządzania lub korygowania spisów urzędników, zapewni również możliwość odszukania osób występujących w tekstach wyłącznie pod piastowanym urzędem. W indeksie geograficznym pominięto hasła „Rzeczpospolita”, „Bełz”, „bełskie województwo”, „bełski sejmik”, „bełski urząd” i „bełski gród” – jako występujące niezwykle często, a także nazwy poszczególnych prowincji państwa wymieniane w tytułaturze władców. Dodano również osobny wykaz nazw geograficznych miejscowości, rzek oraz krain znajdujących się obecnie w granicach Ukrainy, w ich obecnym brzmieniu, zapisanym ukraińskim alfabetem cyrylicznym, z odesłaniem do umieszczonych w nawiasie nazw polskich.

Indeks rzeczowy, choć wydaje się niezbędny w wydawnictwie źródłowym tego typu, podobnie jak w tomach akt sejmikowych województw poznańskiego i kaliskiego za lata 1668-1763 nie został zamieszczony. Przemawia za tym między innymi ograniczona objętość tomu, którą indeks rzeczowy w sposób znaczny by przekroczył. W nieodległej przyszłości pliki z zawartością wydanych już drukiem tomów znajdą się w Internecie w postaci przeszukiwalnych plików, co umożliwi skuteczne wypełnienie braku indeksów rzeczowych.

W indeksach zastosowano niezbędne skróty:

abp – arcybiskup
bp – biskup
bur. – burgrabia
chor. – chorąży
cześ. – cześnik
gen. – generał
gr. – grodzki
hetm. – hetman
kancl. – kanclerz
kard. – kardynał
klan – kasztelan
klanic – kasztelanic
kom. – komornik
kor. – koronny
kpt. – kapitan
kraj. – krajczy
ks. – ksiązę
lit. – litewski
łow. – łowczy
m. – miasto
marsz. – marszałek
miecz. – miecznik
nadw. – nadworny
panc. – pancerny
pis. – pisarz
plk – pułkownik
podcz. – podczaszy
podk. – podkomorzy
podkancl. – podkanclerzy
pods. – podsędek
podsk. – podskarbi
podst. – podstoli
por. – porucznik
pow. – powiat
ppłk – podpułkownik
reg. – regent
rotm. – rotmistrz
rz. – rzeka
s. – syn
skarb. – skarbnik
sta – starosta
stol. – stolnik

stwo – starostwo

sur. – surogator

ścic – starościc

tow. – towarzysz

w. – wieś

wda – wojewoda

wdzic – wojewodzic

woj. – wojski

z. – ziemski

zob. – zobacz

Indeks osobowy

- Abazy pasza, beglerbeg Sylistrii 410, 444
Abrahamowicz Marko, Żyd 330
Abrahamowicz Moszko, Żyd 405
Adam z Siernicy, woźny bełski 153
Aennski Jan 430
Ahmed I, sułtan osmański 160, 173, 216, 234, 235, 285
Albrecht Fryderyk Hohenzollern, ks. pruski 69, 160, 230
Aleksander Eliaz, gospodar wołoski 253
Aleksander Jagiellończyk, król Polski 445
Aleksander Mohyła, gospodar mołdawski 244
Aleksy I Michajłowicz, car rosyjski 684, 685, 714
Aluntaga, rotm. piechoty węgierskiej J.K.M. 273
Andrzejowicz Demianus 431
Andrzejowski Mikołaj 386
Andrzejowski Stefan 386, 431
Anna, księżna pomorska 536
Anna Habsburg, królowa Polski 114, 118, 160, 167, 176, 424
Anna Jagiellonka, królowa Polski 47-49, 68
Anna Katarzyna Konstancja Waza, królowna 448, 449, 452, 515, księżna neuburska 536
Archinger Jerzy, dworzanin J.K.M. 71
Arciszewski Krzysztof, generał artylerii kor. 524
Babiatyński (Bobiatyński) Jan 213, 519
Babiatyński Mikołaj, rotm. powiatowy 361, 386, 430
Babicki Paweł 567
Bachowski Stefan 569
Baczalski Stanisław 353
Baczyński Jan 296, 350
Baczyński Łukasz 296
Badowska 626
Badowska Katarzyna 599, 650
Badowski (Badoski) Hieronim 296
Badowski Jan 296
Bałaban Jerzy, rotm. J.K.M. 688
Bałucki Andrzej 351
Baner Gustaw 711
Baranowski Kazimierz 567
Baranowski Wawrzyniec 670
Baranowski Wojciech, podkancl. kor. 98, abp gnieźnieński, prymas 215, 216, 446
Barcikowski 428, 507
Barcikowski Wawrzyniec 466
Barnowski-Mohyła Miron, gospodar mołdawski 341, 347
Bartkowski Jan 626
Bartkowski Walenty 359, podstarości bełski 383, 386, 388, 391, 392, 397, 507
Barycki Jakub 373
Barycki Jan 353, 373, 431
Barycki Stanisław 520
Baryłkowski Aleksander 297
Baryłkowski Wawrzyniec 297

- Barzycki Jakub 362
 Barzycki Jan, podsędek bełski 362
 Barzykowski Aleksander 352, 361
 Barzykowski Stanisław, pis. gr. bełski 294, 311, 330
 Barzykowski Wawrzyniec 321, 353, 362, 568, 626
 Batory Andrzej 335
 Batory Stefan, bratanek króla Stefana 142
 Bazylik Andrzej 649
 Bazylik Daniel 277, 297, 351, 363
 Bazylik Jan Deszpot 546, 599, 626, 649, 666
 Bazylik Joanna ze Stypina 567
 Bażykowski 526
 Bąk Adam, chor. podolski 467
 Bąk Jan z Brzezia, chor. halicki 213
 Bąkowski 670
 Bekiesz Gabriel 448
 Bekiesz Władysław 448
 Beklewski Jan 567
 Beliusz Andrzej z Modryńca, woźny beski 396
 Bełchacki Stanisław z Godzianowa 688, podcz. wieluński 703
 Bełżecka Marianna 288
 Bełżecki Aleksander Stanisław na Bełzcu, sta bełski 494, 530, 533, 543, 546, 549, 552, 553, 558-560, 565, 567, 569-571, 573, 574, 589, 590, 592, 593, 596-598, klan sanocki 615, 649, wda podolski 664, 666
 Bełżecki Bartłomiej 35
 Bełżecki Bartłomiej 220, chor. bełski 264, 288, 299, 312, podk. bełski 321, 350, 352, 360, 416
 Bełżecki Bartosz 236
 Bełżecki Eustachy 277
 Bełżecki Franciszek 459, dworzanin J.K.M. 466, 600
 Bełżecki Jan 97, 277, 297, 363
 Bełżecki Jan, klan halicki 374, sta bełski 403, 405, 418, 428, 457, 465
 Bełżecki Jan Ewaryst z Bełzca dworzanin pokojowy J.K.M. 469, 481, 482, 485, 528
 Bełżecki Janusz 297, 299, 352, 359, chor. bełski 466
 Bełżecki Jerzy 521
 Bełżecki Krzysztof, sekretarz J.K.M. 396, 398, 410
 Bełżecki Mikołaj 155, 220, 277, 297
 Bełżecki Paweł 237
 Bełżecki Teodor 586
 Bereza Hiacynt 522
 Białkowski Frącz, pis. gr. lwowski 78
 Białobocka 297
 Białobocki Jakub 303, 331, pis. gr. bełski 381, 384, 406
 Białobocki Wojciech 308
 Białobrzewski Wojciech, pleban tyszowiecki 144
 Białoskórski 285, 294
 Białozor Gabriel z Ostrowa 352, 362
 Biberstein Uleryk 632
 Biberstein Wacław 688
 Biberstein Zygmunt 688
 Biedrowski Krzysztof, dworzanin pokojowy J.K.M. 268
 Biedrzycki Jakub Aleksander, dworzanin pokojowy J.K.M. 234, 252
 Bieganowski Mikołaj, chor. lwowski 703
 Bielański Zygmunt 599, 650
Bielecka Janina XII
 Bielicki Szymon 600
 Bieniecki 296
 Bieniewski Krzysztof 649
 Bienkowski Adam 520
 Bikowski Machry 296
 Bilski Mikołaj 626
 Biszowski Piotr 75
 Blomberg Jan 351, 420
 Błazowski 693
 Błazowski Jan 352
 Błażejowski Mikołaj 600
 Błędowski Piotr 295
 Błoński Jan 520
 Bobicki Jan 649
 Boborecki Mikołaj 546

- Bobowski, wiceregent 297
 Bobowski Andrzej 353, 649
 Bobowski Jerzy 649
 Bobrowski Szymon 297
 Bocalski Stanisław 361
 Boczek Wojciech 298
 Boczkowski Wojciech 696
 Bogatko Jan, dworzanin pokojowy J.K.M. 240, 356
 Bogdan IV Lăpușneanu, gospodar mołdawski 160
 Bogusław XIII, ks. pomorski 536
 Bogusław XIV, ks. pomorski 414, 419, 424, 448, 456, 477, 515, 523, 536
 Bogusz Jan, klan czechowski 98
 Bohdanowski (Bogdanowski) Jan 352, 545, 567
 Bohovictin 83
 Bojarski Wojciech 353
 Bokiej, rotm. J.K.M. 368
 Bolesław Krzywousty, ks. Polski 167
 Bolestraszycki Samuel Światopełk 333, 527, 540
Bondyra Wiesław VIII, XII
 Boratyńska Katarzyna 545, 567, 626
 Boratyński Jan Mikołaj, sta lipnowski 219, 220, 224, 227, 231, 233, 363
 Boratyński Krzysztof 350, 359
 Borkowski Maciej 353
 Borkowski Wojciech 352
 Borowiec Kasper 297
 Borowski Adam Skarbek z Borowa 703
 Borowski Jan 545, 567
 Borowski Marcin 352, 361, 386
 Borowski Walenty 430
 Borowski Walerian 574
 Borukowski Jan 72
 Boryłowski Jan 353
 Borys Godunow, regent moskiewski 141, car moskiewski 146, 165
 Boryszewski (Boryszowski) Stanisław 350, 466
 Borzeński Paweł 624
 Borześciński Stanisław 625
 Borzęcki 633
 Borzęcki Daniel 350, 360, 361, 407, 408
 Borzęcki Jan 296
 Borzęcki Jan 607
 Borzęcki Marcin 295, 350, woj. bełski 360, 361, 383
 Borzęcki Mikołaj 519, 568, 623
 Borzykowski Samuel 208
 Branicka Katarzyna 296
 Branicki Andrzej 264, 277, 353, 362
 Branicki Józef 520, 558, 570, 571
 Branicki Stanisław 558, 559
 Branicki, podpis z bełski 223
 Bratkowski Jan 352
 Brelewski Stanisław 431
 Brodecki Balcer 271, 283, sta jasielski 303, 331, 345, 361, 364, 372, 419, 466
 Brodecki Baltazar 226, 227, 228, 231, 295, sta jasielski 326, 327, 353
 Brodecki Jan, podcz. bełski 568
 Brodecki Kazimierz z Brodka, sta jasielski 520, podcz. bełski 627, 628, 633, 636, 659, 667, 670, 671, 673, 674, 676, 678, 683, 692, 700
 Brodecki Piotr 352, 361, 431, 466
 Brodziński Wojciech kustosz krakowski 105
 Bronicki Andrzej 703
 Broniewscy (Broniowscy) 83, 91, 103, 130
 Broniewska Katarzyna z Sobieskich 351, 359, 386
 Broniewski Jan 350
 Broniewski Jerzy 91, 95
 Broniowski Kasper 154
 Broniewski Krzysztof 142
 Broniewski Krzysztof, podk. lwowski 351
 Broniewski Marcin, podstarości horodelski 35
 Broniewski Marcin, dworzanin J.K.M. 65, 130
 Broniewski Mikołaj 91
 Broniewski Stanisław koniuszy przemyski 72
 Brosniowski 693
 Brożoński Piotr, dworzanin pokojowy J.K.M. 369
 Brudziński Baltazar 431, 600
 Brusieński Mikołaj 522
 Brylewski Aleksander 626

Bryliński Aleksander 520, 649, 695
 Bryliński Jan 386
 Brześcińska Stanisławowa 666
 Brześciński Stanisław 295, 363, 666
 Brześciński Stefan 666
 Brześciński Zygmunt 295, 362
 Brzezicki Hieronim 693
 Brzezicki Jan 363
 Brzezicki Marcin Mirż z Brzezic 459, 466, 490-492, 494, 495, 498, 528, 532, 533, 543, 552, 553, pis. z. bełski 571, 574, 588, 589, 591, 595, 597, 598, 604, podk. bełski 608, 609, 615, 617, 626-628, 634, 635, 641, 646, 651, 652, 654, 660, 662, 666, 673-675, 677, 678, 682, 690-692, 698, 700, 702, 707, 709
 Brzezicki Paweł 617, 626
 Brzezicki Samuel 420
 Brzezicki Stanisław 202, 208, 219
 Brzezicki Stanisław Marcin 512
 Brzeżewski Jan, dworzanin pokojowy J.K.M. 369
 Brzozowski Krzysztof, podcz. czernihowski 702, 705
 Brzozowski Stanisław 527
 Brzuchowski Paweł Dunin 214
 Buczniowski Malcher 295
 Bujalski Andrzej, sekretarz J.K.M. 433
 Bujanicki Jan 144, 154
 Bukar Teofil 568, 678, 693
 Burzyński Jakub 295
 Bużeński Hieronim, podsk. wielki kor. 18, 33, 40
 Byk Mikołaj 298
 Bykowski Przemysław, wdziec sieradzki 353
Byliński Janusz XI
 Bystrzykowski Wojciech 351
 Byśkowski Samuel 264
 Bzicki Jan 137, 212, kom. graniczny bełski 236
 Bzowska Katarzyna, podstarościna jaworowska 22, 34, 36, 37
 Bzowski Baltazar, podstarości jaworowski 22
 Bzowski Jan 386
 Cecylia Renata Habsburg, królowa Polski, 424, 515
 Cetner Aleksander, klan sandomierski 665
 Cetner Marek, dworzanin J.K.M. 224
 Chabrowski Piotr 589
 Chaczyński 693
 Chamcowa Zacharia 298
 Chamiec Andrzej 626
 Chamiec Andrzej Ślatyński 431, 519, 567, 600, 626, 678
 Chamiec Jan 219, 298
 Chamiec Marcin 220, 264, 352
 Chamiec Stanisław 351, 360, 626
 Chamiec Wojciech 296
 Chamiec Zachariasz 626
 Chamiec Zygmunt 298
 Chanecki Stanisław 214
 Charbicki Jan 288
 Charbicki Paweł 297, 363
 Charbicki Paweł, woj. łączycycki 352
 Charliński Krzysztof, sta horodelski 687
 Chawacki Jan 297
 Chelmowski Andrzej 295
 Chelmowski Jan 295
 Chelmski Stanisław 185
 Chlebowski 430
 Chłopecki Jan 350, 361
 Chłopicki Jan 352
 Chmiel Andrzej (Jędrzej) z Hulcza 137, 153, 154
 Chmiel Gabriel z Grabowczyk 277
 Chmiel Jan 675, 678, 693, łow. bełski 702, 708
 Chmiel Jerzy 296
 Chmiel Marcin z Hojców 277, 296
 Chmiel Stanisław 296, 345, 353, 363, 383
 Chmielecki, ksiądz, kanonik przemyski, pleban sokalski 687
 Chmielecki Stefan 568, 688, 693
 Chmielnicki Bohdan 580, 607, 618
 Chobrzewski Jakub 144
 Chochołowski Joachim, ksiądz 213
 Chodkiewicz Jan Karol, sta żmudzki 170
 Chodkiewicz Krzysztof, sta bobrujski 368
 Chodkiewiczowa Zofia z Korabczewskich, kasztelanowa wileńska 284, 520

- Chodorecki (Chodoreski) Łukasz 296, 352, 431
 Chodorecki Stanisław 352, 431
 Chodorowicz Paweł 567
 Chodowscy 417, 429
 Chodorowski 479
 Chodorowski (Chodoroski) Jan 296
 Chodorowski Łukasz 362
 Chodorowski Paweł 598, 599
 Choiński Jan 431
 Choiński Stanisław 408
 Chołojowski (Chołojewski) Andrzej 196, 263
 Chołojowski Jan 353
 Chołojowski Krystian, sędzia z. buski 171
 Chołojowski Mikołaj 567
 Chołojowski Samuel 351, 406, 567, 708
 Chołojowski Stanisław 297, 359
 Chołoniowski Piotr 288
 Chołowiński Piotr 296
 Chomęcki Gabriel 264
 Chomęcki Jan 351, 361, 385, 431, 520
 Chomęcki Stanisław 297, 351, 363, 406, 431, 466
 Chorwat Wawrzyniec, żołnierz J.K.M. 389
 Chotecki Marcin 190
 Chrisnicki 277
 Chrodecki Piotr 295
 Chronowski Jakub, pis. skarbowy 464
 Chronowski Stanisław 546
 Chrościcki Andrzej 353
 Chruszczyński Jan 296
 Chruścicki Marcján 295, 361
 Chruślicki Mikołaj 298
 Chrząstowski Stanisław z Brzezia, podsędek kra-
 kowski 703
 Chrząszcz Marcin 406
 Chrząszcz Wojciech 568
 Chudko Piotr 351
 Chwałkowski Jan 296, 352
 Chwałkowski Stanisław 296, 353
 Chyliński Aleksander 295, 406
 Chyliński Andrzej 214, 362, 466
 Chyliński Wojciech, dworzanin pokojowy
 J.K.M. 481
 Cicero Marek Tulliusz 445
 Ciechanowski Aleksander 362
 Cieciszewscy (Cieciszowscy) 260
 Cieciszewska Dorota 264
 Cieciszewski Jerzy, sta grabowiecki 118, 125, 127,
 150, 155, 156, 162, 173, 207, 218, 233
 Cieciszewski Paweł 137, 145
 Cieciszewski Piotr z Ornatowic, sta grabowiecki
 10, 20, 21, 35, 47, 55, 65, 71, 74
 Ciekliński 261, 285, 294
 Ciemiernicki Marek 353, 361
 Cieszanowski 116
 Cieszanowski Abraham 295
 Cieszanowski Hieronim 352
 Cieszanowski Hrehory 359
 Cieszanowski Jakub 296
 Cieszanowski Stanisław z Nowosiółek 89, 91, 95,
 101, 103, 106
 Cieszkowski Adam 297
 Cieszkowski Marcin 599
 Cieszkowski Michał 353
 Ciszewski Jerzy 663
 Costin Iancu (Jandula Kosten), hetm. mołdaw-
 ski 412, 423
 Costin Miron 412, 423
 Croy Ernest Bogusław de, ks. 414, 424, 448, 456,
 477, 515, 523, 536
 Cudnikowski Jan 520, 546
 Cukiernik Jakub, Żyd 405
 Cygański Bartłomiej 352
 Cyranowicz Maciej 545
 Czajkowski Stanisław 520
 Czapliński 294
 Czapliński Jan 296, 351, 386
 Czapliński Jan 351
 Czapliński Władysław 617
 Czarnocki Franciszek, podst. bełski 702
 Czarnocki (Czarnacki) Jan 600, 626
 Czarnocki Paweł 600
 Czarnołoski Adam Ciołek, pis. gr. włodzimierski
 705, 706
 Czarnołoski Aleksander 533

Czarnołoski Jan 600
 Czarnołoski Mikołaj 546
 Czarnołoski Wojciech Orzeszko 264, woj. grabowiecki 451, 458, podstarości grabowiecki 494, 495, 528, 609, 640, 678, 705, 706
 Czech Paweł 295
 Czechorowski Feliks 213
 Czechowski Kasper 296
 Czekanowski Aleksander 297, pis. gr. grabowiecki 352, 373
 Czekanowski Jan 626
 Czema Fabian, klan chełmiński 335, 368
 Czemiernicki Marek 296, 430, 519
 Czemoniewski Stanisław, dworzanin pokojowy J.K.M. 513
Czermak Wiktor 617
 Czermienicki Wawrzyniec 154, 196
 Czermiński Andrzej 586, 600, 623, 633, 665
 Czermiński Jerzy 568
 Czermiński Łukasz 568
 Czermiński Piotr 693
 Czermiński Wojciech 693
 Czernecki Jan 568
 Czerny Łukasz 278
 Czerski Wacław, żołnierz J.K.M. 374
 Czołhański 457, 479, 504
 Czubek Jan 158
 Czubieński Jan 567
 Czubieński Jan 698
 Czyżowski Andrzej 598
 Czyżowski Szymon 519, 545
 Danilecki Andrzej 352
 Danilecki Walenty 296
 Daniłowicz Jan z Żurowa kraj. kor., sta bełski 171, 172, 188, 191, 205, 216, 217, 218, wda ruski 236, 257, 300, 318, 335
 Daniłowicz Jan Mikołaj podst. kor. 295, administrator podskarbiostwa kor. 311, 312, podsk. wielki kor. 397, 401, 404, 411, 412, 418, 422, 423, 434, 464, 469, 498, 499, 523
 Daniłowicz Karol, sta parczowski 700
 Daniłowicz Mikołaj 122, podsk. wielki kor. 249, 254, 258, 262, 289, 315
 Daniłowicz Stanisław chor. lwowski 63
 Daniłowicz Stanisław wdziec ruski 400
 Darowski Jan 295
 Darowski Jan 297
 Dawidowski z Dawidowa Wojciech 320
 Dąbrowska Elżbieta 351
 Dąbrowski 607
 Dąbrowski Aleksander 362, 568
 Dąbrowski Maciej 351, 362
 Dąbrowski Mikołaj, woj. horodelski 263
 Dąbrowski Piotr 352
 Dąbrowski Stanisław 520
 Dąbrowski Wacław 263, 362
 Dąbska 600
 Dąbski Andrzej 568
 Dąbski Antonii, pis. gr. bełski 78
 Dąbski Jakub 386
 Dąbski Jan 520, 650
 Dąbski Stanisław 214, 351, 360, 406, 431
 Dembicki Marcin 361
 Dembiński Aleksander Gabriel 546
 Dembiński Marcin 296, 359
 Dembiński Marcin 359
 Dembowski Andrzej, wda bełski 9, 10, 12, 15, 23
 Dembski (Dempski) Marcjan (Marcin) podsedek buski 21, 35, 56
 Demidecki Stanisław 263
 Dębicki Marcin z Dębicy, chor. sandomierski 703
 Dębołęcki (Dębołęski) Walerian 519, 545
 Denhoff Henryk 400, 622
 Denhoff Zygmunt, sta sokalski i bydgoski 650
 Derszniak Aleksander z Rokitnicy, sta radostycki 703
 Dewlet Girej, kağa sułtan 281
 Dionizios I, tyran Syrakuz 437
 Dłotowski (Dłoto, Dłutowski) Stanisław 112, 145
 Dłotowski Michał 567, 644, miecz. bełski 654, 658, 660, 692, 693, 700
 Dłużniowski (Dłużniowski) Jakub 95, 112
 Dłużniowski Jan 296, 351, 361, 383, 466, 546

- Dłużniowski Krzysztof 296
 Dłużniowski Wojciech 351, 359, 361
 Dobaczewski Jan 568
 Dobraczowski Piotr 297
 Dobraczyńska Helena 386
 Dobraczyński Jakub z Dobraczyna 95
 Dobraczyński Stanisław 296, 303, 350
 Dobrosielski Jan, pocztmistrz J.K.M. 328
 Dobrostański Wojciech 296
 Dobrucki Adam 430
 Dobrucki Marcin 430
 Dobrucki Piotr 213, 406
 Dobrzański Stefan, dworzanin J.K.M. 210
 Dobrzycka Anna 599, 666
 Dobrzycki Jan 520, 666
 Dobrzycki Marcin 296
 Dobrzycki Piotr Maksymilian 520
 Dolimański Jan 600
 Dolinowskyi Wołodymyr (Доліновський Володимир) XIV
 Dołobycki Marcin 430
 Domaniewski Jan 137
 Domaniewski Jerzy 288
 Domański Jan 546, 626
 Domański Stanisław 521
 Domaracka Anna 599
 Domaracki (Domaradzki) Wojciech 213, 430, 546, 568
 Domaracki Krzysztof 649
 Domaszewski Jakub Widlica, chor. łukowski 703
 Domaszewski Piotr 431
 Dombrowny Konstanty 693
 Doroski Jan 296
 Dрамиński Jan 220, 297, 350, 363, 431, 521
 Dрамиński 600
 Dрамиński Mikołaj 431, 678
 Dрамиński Stanisław 112
 Dрамиński Wojciech 35
 Dрамиński Wojciech 409
 Drogomir Andrzej 214, 430
 Drohiczyńska Anna, córka kasztelana lubaczowskiego 93
 Drohiczyński (Drohiczański) Abraham 213
 Drohiczyński Adam 263
 Drohiczyński Jan 233
 Drohiczyński Ludwik 10, 21
 Drohiczyński Seweryn 10, 40
 Drohiczyński Sędziwój klan lubaczowski 34, 35, 37, 56, 65, 85, 86, 91-93
 Drohiczyński Stefan 263, 288, 314
 Drohojowski Jan, klan sanocki 116
 Drozdowski Hieronim 599
 Drożyczewski Aleksander 21
 Družbic Gabriel 226-228, 519, 546, 568, 599
 Družbic Gabriel Franciszek 649
 Družbicowa 296
 Družbicowa Anna 520
 Družbicowa Elżbieta z Jełowickich 649
 Družbicowa Magdalena 361
 Družbicowa Małgorzata 351
 Dryblewski Mikołaj 295
Dubas-Urwanowicz Ewa 18, 25
 Dukiewicz Marcin 352
 Dulski Jan, podsk. wielki kor. 85, 90, 98
 Duniatowski 693
 Dunin Kazimierz 600
 Dunin Zygmunt 298, 353, 361
 Duninowa Zofia 600
Dwornicka Irena XIII
Dworzaczek Wojciech VIII, XII
 Dybowski Piotr 567
 Dymitr Samozwaniec, car moskiewski 164, 173
Dymmel Piotr XIV
 Działyński Kasper, bp chełmiński 446, 478
 Dzieduszycki (Dziedoszycki) Mikołaj, chor. kamieniecki, rotm. J.K.M. 693
 Dzieduszycki z Dzieduszyca Rafał 188, 191
 Dziembowski Jan 208
 Dziemilewski Achmet, żołnierz J.K.M. 355
 Dzierżek Krzysztof 121
 Dzierżek Piotr 519
 Dzik Krzysztof 430, 466
 Dzik Stanisław 386
 Dzikowa 296

Dzikowa Barbara 361
 Dzikówna Zofia 320
 Elżbieta z Łozińskich Mohyłowa, żona hospodara Jeremiego Mohyły 244
 Erdmann Franciszek, ks. Sachsen-Lauenburg 622, 632
 Esterházy István 447
 Esterházy Miklós 447
 Eszyl Elias, żołnierz J.K.M. 302
 Fałkowski Stanisław 361
 Fath Girej, chan krymski 141, 147
 Farensbach Jan 294, 295
 Farensbach Jerzy 448
 Feliński 390
 Feliński Marek 190
 Faliszowski (Faliszewski) Tomasz 297, 351, 362
Ferenc Marek XI
 Filip Wilhelm, ks. Neuburski 536
 Fink Ernest 710
 Fiodor I, car moskiewski, 141
 Firlej Andrzej 38
 Firlej Andrzej 333, 400
 Firlej Jan, wda krakowski 10
 Firlej Jan, podsk. wielki kor. 115, 123, 126, 133, 154, 163, 164, 208
 Flik, oberszt-lejtnant 622, 632
Fokt Krzysztof XIII
 Forbes 423
 Frankowski Marcin 214
Franz Maciej 607, 611
 Fredro Jan Maksymilian, regent kancelarii mniejszej kor. 487
 Fredro Stanisław 233
 Fredro Walenty, łow. przemyski 661
 Fredro Zygmunt, klan sanocki 710
 Frencl Jan, kapral gwardii J.K.M. 589
 Fryderyk Kettler, ks. kurlandzki 170, 260, 441, 471
 Fryderyk Wilhelm Hohenzollern, elektor brandenburski, ks. pruski 471, 503
 Fryderyk II król duński 81
 Frykowski Andrzej 567
 Frykowski Maciej Edmund 567, 600, 650, 666
 Gabor Batory, ks. Siedmiogrodu 215
 Gabor Bethlen, ks. Siedmiogrodu 253, 281
 Gabriel Mohyła, hospodar mołdawski 253, 266
 Gachowski Jan 251
 Gajewski Jan, sędzia z. poznański 105
 Gani beg (Dżanibeg) Girej II, chan krymski 234, 235, 241, 243, 266-68, 286, 290, 300
 Garbowski Jan 663
 Gasiński (Gąziński) Florian 351, 362
 Gaspar Grazziani, hospodar mołdawski 266
 Gasparski Paweł 214
 Gąsecka 649
 Gąsecka Zofia 625, 666
 Gąsecki Krzysztof 666
 Gąsecki Mikołaj 568
 Gąsiński Florian 264, 295
 Gąsiński Maciej 295
 Gąsiorowski Maciej 360
 Gdeszyński Jerzy 137
 Gdeszyński Krzysztof 97, 117, 132
 Gdeszyński Malcher 145
 Gembart Stefan, skarb. dobrzyński 678
 Gembarzowski (Gębarzowski) Prokop 296, 352, 546
 Gembicki Piotr, sekretarz J.K.M. 253, 267, 269, 270, 281, 303, 310, 319, 325, 326, 328, 340, 356, bp przemyski, kancl. wielki kor. 439
 Gierlechowski Andrzej 649
 Gilowski Stanisław 298
 Giza (Gisse) Mikołaj Konstanty, oberszter 622, 632
 Gizowski Stefan 650, 666
 Giżycki Marcin 112
 Glińska 626
 Gliński Adam z Zimnej Wody 703
Gliwa Andrzej 274, 279
 Głagosz Iwan z Przyspy, woźny bełski 496
 Głębocki Mikołaj 469
 Głębocki Paweł, dworzanin pokojowy J.K.M. 280
 Głogowski Stanisław 359, 567, sta buski 600, 650

- Głoskowski Jan 295
 Głoskowski Mikołaj 527, 529
 Głowacki Paweł 352
 Głowiński Stanisław sędzia z. halicki 701, 702, 708
 Głożewski Stanisław 467
 Głuchowski Kacper 406
 Głuchowski Maciej 288
 Głuchowski Wojciech 296
 Gmiterek Henryk VIII, XI, XII, XIV, 12, 87, 93, 190, 260, 407
 Gnaciński Jan 679
 Gnatowski Jerzy 681
 Gniewosz Mikołaj Wojciech, bp kujawski 537
 Gniezek Adam 312
 Gnoiński Jakub 519, 545, 568, 599, 626, 649, 666
 Gnoiński Samuel 264
 Godaczewski 297
 Godaczewski (Godaczowski) Jan 362, podstaro-
 ści horodelski 385, 430
 Godaczewski Maciej 650
 Godowski Andrzej 650, 666
 Godzimirska Zofia 626
 Golemowski Stanisław 181
 Golesiński 138
 Golianowski Samuel 233, 278
 Goliński Frącz 121
 Golski Stanisław, wda ruski 183
 Gołaski Jan 205
 Gołdaczewski Stanisław 214
 Gołębiowska Jadwiga 600
 Gołębiowski (Gołembowski) 161
 Gołębiowski Balcer 306
 Gołębiowski Gaspar (Kasper) 220, 352, 362, 383
 Gołębiowski Hieronim 297
 Gołębiowski Jakub 431
 Gołębiowski Kasper 297
 Gołębiowski Krzysztof 288, 297, 352, 386, 520
 Gołębiowski Łukasz 520
 Gołębiowski Stanisław 568, 600
 Gołkowski Kasper, dworzanin pokojowy J.K.M.
 324
 Gomoński Wojciech 352
 Gorajski Adam 263
 Gorajski Adam z Goraja 38, 138
 Gorajski Adam z Goraja 649
 Gorajski Bogusław 599, 626
 Gorajski Feliks 263
 Gorajski Jan 263, 288, 352, 361
 Gorajski Jan z Goraja 89, 91, 97, 111, 125, 137,
 145, 150, 212, 217, 248, 263, 277
 Gorajski Jan z Goraja 263, 277, 288, 295, 466,
 519, 552, 599
 Gorajski Jan z Łaszczowa 296, 331, 364, 381,
 383, 384
 Gorajski Jan z Masłomęcza 361
 Gorajski Jan z Masłowic 352, 546
 Gorajski Krystyn 667
 Gorajski Marcin 263
 Gorajski Piotr 288
 Gorajski Zbigniew 263
 Gorkowski Szymon 280
 Gorłowski Jakub 362
 Gorłowski Jan 351
 Gorłowski Piotr 296
 Gorłowski Szymon 361
 Gorłowski Tomasz 466
 Gorzkowski Gabriel 297
 Gorzyski Krystian 626
 Gosiewski Wincenty, podsk. wielki lit., hetm.
 polny lit. 686
 Gostomski Stanisław z Leżenic, klan sochaczew-
 ski, sta rawski 98
 Goślicki Jan, strażnik kor. 366
 Goślicki Wawrzyniec, bp kamieniecki 105
 Gozd Jan 295
 Gozewski Jerzy 353
 Górka Łukasz, sta buski 20
 Górka Stanisław, wda poznański 74, 84, 85
 Górski Jan 297, 361, 406
 Górski Jarosz 297
 Górski Mikołaj 95, 112
 Górski Wojciech 220
 Górzyński Marcin, dworzanin pokojowy J.K.M.
 399
 Gutkowska Agnieszka 626

Grabia Krzysztof 264
 Grabianka Bartosz 297
 Grabianka Krzysztof 196
 Grabianka z Łochowic 599
 Grabiński Szymon 297
Grabowski Ambroży 410
 Grabowski Jan 406
 Grabowski Stanisław 351
 Grabski Walerian 386
 Grochowski Jakub 599
 Grochowski Jerzy, woj. samborski 703
 Grochowski Stanisław 349
 Grochowski Stanisław, abp lwowski 548
 Grodzicki Andrzej 359
 Grodzicki Marcin 297
 Grodzicki Paweł, generał artylerii kor. 524
Grodziski Stanisław XIII
 Grodzki Jan, dworzanin J.K.M. 138
 Gronkowicz Stefan 567
 Grotowski Jakub 363
 Grudzicki Hieronim 362
 Grudziński Andrzej 38
 Gruszecki Aleksander 466, 574, 599, 676-678
 Gruszecki Jan 519
 Gruszecki Seweryn, dworzanin J.K.M. 265, 277
 Grzegorz XIII, papież 179
 Grzegorzewicz 600
 Grzybowski 693
 Grzymała Andrzej 385
 Grzymała Mikołaj 154, 277, 297, 353, 362, 386
 Grzymała Wacław 362
 Gujski Wojciech 598
 Gujski Zygmunt Kazimierz 600
 Gumowski Jerzy 296
 Gustaw II Adolf, król Szwecji 304, 323, 324, 331, 347, 685
 Habsburgowie 471
 Hajkowski Łukasz, dworzanin J.K.M. 265
 Hali murza 302
 Halicki Adam, żołnierz J.K.M. 318
 Halka Stanisław 35
 Hatowski Szymon 154
Hejnosz Wojciech VII, VIII, IX, X, XI, XIII, 7, 24, 32, 161, 213, 388, 392, 613, 624, 644
 Henryk Walezy, król Polski 19, 22, 26, 46, 52, 101
 Henryk IV Burbon, król Francji 161
 Herberstein Felicjan von, poseł arcyksięcia Maksymiliana Habsburga 105
 Herburt Stanisław, klan lwowski 71, 88
 Hilchen Dawid, pis. z. wendeński 170
 Hlebowicz Jan, wda trocki 116
 Hobrowski Samuel 431
 Hodorowscy 341
 Hohołowski 297
 Hohołowski Jan 154, 264
 Hordyłowska Elżbieta 649
 Hordyłowski (Hrodyłowski) Antoni 295
 Hordyłowski Krzysztof 21
 Hordyłowski Mikołaj 145, 154, 213, 263
 Hordyłowski Mikołaj 520, 693
 Hordyłowski Paweł 263, 277, 295
 Hordyłowski Piotr 213, 263, 277, 295, 353, 362, 386, 430
 Horyszowska (Horyszewska) Stanisławowa 600
 Horyszowski 142
 Horyszowski Błażej 38
 Horyszowski Błażej 528, 600
 Horyszowski Łukasz z Horyszowa 21, 40
 Horyszowski Stanisław 296, 378, 382, 383
 Hostyński Adam 431
 Hostyński Ambroży 154
 Hostyński Baltazar 264
 Hostyński Ludwik 296
 Hostyński Wojciech 264, 277
 Hoszysławski 122
 Houwaldt Krzysztof, generał-major 622, 632
 Hruszowicz Teodor 406
 Hulewicz-Wojutyński Sylwester, prawosławny bp przemyski 457, 504
 Hulewicz Wasyl, woj. włodzimierski 38
 Hunia Dymitr 456
 Hurkowiecki Jan 21
 Hurkowiecki Walenty 21

- Ibrahim I, sułtan osmański 460, 474
 Hłowiecka Seweryna 295
 Hłowiecki (Hłowicki) Aleksander 264, 298
 Hłowiecki Antoni 363
 Hłowiecki Jakub 295
 Hłowiecki Jan 264, 277, 351
 Hłowiecki Stefan 351, 362, 383, 528
 Hłowska Antoninowa z Pawłowa 568
 Hłowski Antoni 40, 214, 352, 406, 459, 568
 Hłowski Franciszek 546
 Hłowski Jan, cześć. wiski 98, 214
 Hłowski Jan 406, 459, 463, 521, pis. gr. buski 568
 Hłowski Walerian 296
 Irzyński Marcin, dworzanin pokojowy J.K.M. 435
 Isajkowski Łukasz, dworzanin pokojowy J.K.M. 184
 Iskander pasza, beg Bośni, beglerbeg Rumelii 235, 238, 241, 252, 266
 Iskra 318
 Islam (Aslam) Girej, chan krymski 581, 595, 597, 607, 618, 620
 Iwan IV Groźny, car moskiewski 68
 Iwanicka Zofia 431
 Iwanicki 297
 Iwanicki Andrzej 295
 Iwanicki Jan 545
 Iwanicki Wojciech 567
 Iwański Wojciech 278, 279
 Iwiński Maciej 360
 Iwiński Walerian 599
 Izdebski Jan 546, 650
 Izraelowicz Jona z Lipska, Żyd 480
 Iżycki Jan 295, 351, 363
 Iżycki Jan 363
 Iżycki Stefan 295, 337, 338, 343, 352, 363, 368
 Jabłąski Olbracht 213
 Jabłonowski Andrzej 351
 Jabłoński Andrzej, stol. podlaski 196
 Jabłoński Jan 196, 299, 361
 Jabłoński Jerzy 626
 Jabłoński Mikołaj 520, 568, 672, 675, 676, 678, 690, 692-694
 Jabłoński Olbracht 295, 351, 361
 Jabłoński Stanisław Olbracht 431, 466, 520, 598
 Jabłoński Stefan 599, 626
 Jacek z Wierzbicy woźny bełski 106
 Jachowski Krzysztof 297
 Jaczymirski (Jacimirski, Jacimierski) 261
 Jaczymirski Paweł, woj. buski 35, 56, 101, 103
 Jagacki Szczęsny 10
 Jagniętkowski Jakub 132
 Jahodyński Hieronim z Matcza 521
 Jahodyński Jan 154
 Jahodyński Jerzy 220, 296
 Jahodyński Kasper (Gaspar) z Matcza 21, 71, sędzia z. bełski 95, 96, 101, 103, 107, 114, 115, 117, 123, 125, 127, 130, 132, 136, 137, 140, 143, 145, 148, 149, 151, 154, 173, 188, 189, 190, 207, 208, 217, 218, 221, 223
 Jahodyński Kasper 350
 Jahodyński Świętosław z Matcza 264, 277, pod-sędek bełski 294, 349, 350, 357, 368, 383, podst. bełski 394, 419
 Jahodyński Wawrzyniec z Matcza 220, 264, 296, pod-sędek buski 350, 363, 378, 381-383
 Jajkowski 261, 285, 294
 Jajkowski Krzysztof 352, 361
 Jajowski Stanisław 406
 Jakub, woźny bełski 152, 206, 227, 228, 250
 Jakub Kettler, ks. Kurlandii 441, 471
 Jakubowicz Lewko, Żyd 330
 Jakubowski Jan 353
 Jan, przeor horodelski 144
 Jan Albrecht Waza, królewicz, bp krakowski i warmiński 449, 477, 502
 Jan z Dukli 318
 Jan z Książąt Litewskich, bp poznański 442
 Jan III Waza, król Szwecji 68, 157
 Jan Kazimierz Waza, królewicz 413, 424, 441, 442, 449, 451, 502, 523, 536, król Polski 561-566, 569, 571, 575-582, 584-587, 589, 590, 592, 597, 601-603, 607-623, 625, 627-637, 640, 642-648, 651-653, 657, 660-669, 677,

- 679, 681, 682, 684-691, 695-699, 702, 704-709, 711-715
- Jancewski Wojciech 353
- Janiewski Wojciech 277
- Janiszewski Samuel 352
- Jankowski Marcin 351, 363
- Jankowski Tomasz z Karnkowa 297, 340, 351, 363, 381, 383, 384, 388, 391, 392, 398, pis. z. bełski 399, 434, 466, 494, 495, 531, 532, 545, 552, 561, 562, 565, 569-571, 573, 583, sędzia z. bełski 606, 619, 640, 666, 673-675, 677, 678, 683
- Janocki Franciszek, żołnierz J.K.M. 370
- Janowski Wojciech 299
- Jarczewska Dorota 353, 363
- Jarczewski (Jarczowski) Andrzej 297, 350, 362, 520, 545, 650, 666
- Jarczewski Jan 155, 184, 263, 277
- Jarczewski Stanisław 117, 263, 277
- Jaroszewski Mikołaj 431
- Jaruntowski Stanisław 666
- Jarząbkowski Jarosław 546
- Jarząbkowski Mikołaj 353, 362
- Jarząbkowski Wojciech 213, 296, 353
- Jarzewski Andrzej 568
- Jarzewski Jakub 568
- Jarzębkowski Jerzy 296
- Jarzębkowski Stanisław 296
- Jarzębkowski Wojciech 362
- Jasiennicki 693
- Jasiński Andrzej 361
- Jasiński Feliks 214
- Jasiński Jan 521, 545
- Jasiński Maciej Stanisław 599
- Jasiński Marcin 519
- Jasiński Stanisław, podpisek gr. bełski 666
- Jaskmanicki Paweł 236
- Jaskmanicki Piotr 264, 277, 295, 351, 363, 431
- Jaskmanicki Szymon 155
- Jaskulski Adam 297
- Jastrzębski Stanisław 599
- Jastrzębski Szczęśny 353, 363
- Jastrzębski Stanisław 353
- Jaślikowska 626
- Jaślikowski Andrzej 264
- Jaślikowski Jerzy 359, 361
- Jaślikowski Marcin 666
- Jaślikowski Samuel 351, 546
- Jaślikowski Stanisław 600
- Jaworski 693
- Jaworski Józef 351
- Jazłowiecki Hieronim, wda podolski 183
- Jazłowiecki Jerzy z Buczacza, wda ruski, hetm. kor. 9, 23
- Jelowski Andrzej, woj. łucki 649
- Jeremi Mohyla gospodar mołdawski 142, 244
- Jerzy Fryderyk Hohenzollern margrabia Ansbach, kurator w Prusach 165
- Jerzy Wilhelm Hohenzollern elektor brandenburski, ks. pruski 401, 442, 471, 503
- Jerzy II Rakoczy ks. Siedmiogrodu 664
- Jezierski Aleksander 497
- Jezierski Jan 385
- Jędrzejowski 567
- Jędrzejowski Jan 297
- Jędrzejowski Remigian 464
- Juścińska Elżbieta z Rzeczyicy 214
- Kabinowski Stanisław 567
- Kadłubski Jan 520
- Kadłubski Jan 520
- Kadłubski Wojciech 263, 295, 406, 430
- Kakubowski Jan 297
- Kaland Klaudiusz 711
- Kalina, kozak 586
- Kalinowski Adam, sta braclawski 368
- Kalinowski Adam, żołnierz J.K.M. 395
- Kalinowski Marcin, wda czernihowski, hetm. polny kor. 535, 548, 563, 620, 624, 625
- Kamieńska Helena 353
- Kamieński Aleksander 299
- Kamieński Andrzej VIII, XII, XIV
- Kamieński Kasper, woźny bełski 22, 35, 41, 51, 63, 65
- Kamiński Jan 430

- Kamiński Jerzy 430, 520
 Kamiński Wojciech 519, 599
 Kamodyński Wojciech 351
 Kaniewska Irena XI, 85
 Kaniuczka Borys z Podłubic 649
 Kantymir murza, chan ordy budziackiej 290, 302, 429
 Kański Andrzej, kom. z. lubelski 541, sędzia z. chełmski 702, 707
 Kapitan Joachim woźny bełski 497
 Kapliński Jan 520
Karabowicz Anna XIII
 Karapczowski (Karapczewski) 83
 Karapczowski Andrzej 65
 Karapczowski Jan 117
 Karapczowski Piotr 40, 101, 103
 Karczyński Andrzej 546
 Karliński Jakub 638
 Karłowa 297
 Karłowski Paweł 546
 Karnicki Mikołaj 600
 Karnkowski Stanisław, prymas, abp gnieźnieński 85, 89, 92, 159
 Karol X Gustaw, król Szwecji X, XI, 698, 702-703, 707, 709-713
 Karol Ferdynand Waza, królewicz, bp wrocławski 425, 449, 452, 460, 476, bp wrocławski i plocki 502, 585
 Karowiec Hryc 545
 Karpiński Jan 353
 Karpowski Jan, dworzanin pokojowy J.K.M. 459
 Karsznicki Szczęśny 296
 Karśnicki Samuel 666
 Karwowski Aleksander 295
 Karwowski Jan 649
 Karwowski seu Gryta Jakub 145
 Karwowski Stanisław 350
 Karwowski Stanisław 350
 Kasperski Paweł 352
 Kasprowicz Jan 417
 Kaszewska Anna 288, 295, 350, 362
 Kaszewski Jan 213
 Kaszewski Piotr, sędzia z. lubelski 38, 288
 Kaszewski Stanisław 519
 Kaszewski Wacław 213
 Kaszewski Wacław z Wysokiego 518, 534, 541, 542-544, 552, 553, 558, 588, 591, 595, 597, 600, 604, 609, 612, 619, podsędek bełski 626, 638, 640, 666, 673, 678, 682-684, sędzia z. bełski 690, 692, 700, 702, 707
 Kasznicki Seweryn 288
 Kawecy 298
 Kawecki Walenty 431
 Kawiecki Jan 353
 Kawiecki Szymon 688
 Kawski Maciej 222
 Kazanowski Adam, marsz. nadw. kor. 516
 Kazanowski Aleksander Dominik, pis. polny kor. 524
 Kazanowski Andrzej 38
 Kazanowski Krzysztof 404
 Kazanowski Remigian 520
 Kazimierski Stefan 185
 Kazimierz Jagiellończyk, król Polski 20, 475
 Kącki Daniel 512, 650
 Kąsinowski 298
 Kczewski Krzysztof 214
 Kempski Wojciech, dworzanin pokojowy J.K.M.
 Kersten Adam XI
 Kędzierzawski Jan 351, 361
 Kędzierzyński Jan 295
 Kęsicki Jan 431
 Kęsicki Maciej 431
 Kicki Wojciech 298, 362
 Kinicki 416
 Kinicki Andrzej 295
 Kinicki Hieronim 263, 352, 361, 362, 408
 Kinicki Jakub 112
 Kinicki Jan, podsędek z. bełski 23
 Kinicki Jan, sędzia gr. bełski 53, 63, 95
 Kinicki Marcin 112, woj. lubaczowski 125, 137, 196
 Kinicki Mikołaj 297
 Kisiel Adam z Brusilowa, wda kijowski 587, 624, 644, 647

Kisiel Mikołaj, chor. nowogródzki, sta czerkaski 648
 Kiślicki 296
 Klemens VIII, papież 141
 Klepacki Maciej 297
 Klockiewicz Jan 350
 Klukowski Feliks 214, 295, 361
 Klukowski Jan 278, 353
 Kluszowski Andrzej 352
 Kłodnicki Paweł 430
 Kłopotowski Marcin 264
 Kłusowski Andrzej 361, 430, 521, 568, 600, 607, 666
 Kobiernicki Stanisław 352
 Kochanik Jakub z Szyszowic, woźny 639
 Kochanowski Jan 42
 Kochanowski Sebastian, cześ. lwowski 533
 Kocińska Helena 295
 Koczyński Jan 568
Kołodziej Robert VIII, XII
 Komorowscy 491
 Komorowski 170
 Komorowska Elżbieta 385
 Komorowska Regina 361
 Komorowski Adam z Komorowa 362, 373, 378, 381-384, 387, 391, 395, sekretarz J.K.M. 409, 410, podsędek bełski 417, 419, 452, sędzia z. bełski 466, 468, 480, 481, 489, 491, 492, 498, 506, 508, 512, 522, 530, 531, 533, 542, 543, 549, 552, 553, 583
 Komorowski Adam Jan, ksiądz, proboszcz kruszwicki 491, 492, 495
 Komorowski Aleksander 326, 337, 355, 362, woj. horodelski 466, 561, 568, podsędek bełski 574, 577, 597, 598, 605
 Komorowski Andrzej (Jędrzej) 95
 Komorowski Erazm 117
 Komorowski Jan 145, 220, 258, 261, 271, 273, podcz. bełski 291, 295, 303, 307, 314, 318, 322, 340, 352, 364, 391, 410, 417, 420, podk. bełski 457, 463, 465, 466, 483, 488, 489, 491, 508
 Komorowski Jan 220, 362, 406, 568, 598
 Komorowski Krzysztof, klan sądecki 120
 Komorowski Krzysztof 568, 598
 Komorowski Łazarz 220
 Komorowski Maciej 10
 Komorowski Piotr 10, 220
 Komorowski Samuel 296, 519, 598, 600, 625
 Komorowski Stanisław 295
 Komorowski Stanisław 296
 Komorowski Stefan podkomorzyc bełski 466, bur. krakowski 482, 508, 513, 550, 553, 594, 604, 640, 656, 659
 Komorowski Tomasz 220, 519, 600
 Komorowski Wacław 236, 296
 Komorowski Walerian 352, 362, 385
 Komorowski Waliany (Walenty) 10, 21, 89, 91, 95, 112, kom. bełski 137, 144, 154
 Komorowski Wawrzyniec 220, 361
 Komorowski Wojciech 10, 35, 40
 Komorowski Zygmunt 145, 352
 Konarski Jan 320, 321
 Koncki Andrzej 362
 Koniecpolski Aleksander chor. kor. 525, 537, 585
 Koniecpolski Krzysztof wda bełski 490, 513, 547, 548, 550, 556, 557, 560, 570, 575-577, 606, 608-610, 613, 614, 636-638, 641, 674, 680, 699
 Koniecpolski Samuel 140, sta grabowiecki 263
 Koniecpolski Stanisław hetm. polny kor. 258, 259, 274, 290, 300, 302, 303, 305, 310, 312, 322, 332, 367, wda sandomierski 377, 383, klan krakowski, hetm. wielki kor. 388, 400, 411, 413, 421, 423, 443, 453, 459, 467, 473, 483, 489, 499, 585
 Konopka Jan 351
 Konopka Michał 351, 430
 Konopka Piotr 567
 Konstancja Habsburg, królowa Polski 160, 166
 Koński Melchior 296
 Koplówic Maciej, Żyd 405
 Koprowski Wojciech 353, 520, 567

- Korczmiński Andrzej 107, 155
 Korczmiński Malcher 10
 Korczmiński Piotr 50
 Korczmiński Stanisław 219
 Korczyński Stanisław 666
 Kordowski Stanisław 649
 Korecki Samuel, ks., pułkownik J.K.M. 244
 Korecki Samuel Karol, sta ropiczycki, rotm.
 J.K.M. 585
 Korff Wilhelm Ernest, oberszter 686
 Koryciński Maciej 496
 Koryciński Wojciech, kanonik krakowski, regent
 kancelarii wielkiej kor. 696, 697, 699
 Korycki Andrzej 264, 277, 351, 383, 385
 Korycki Jan 385, 386
 Korycki Marcin 519
 Korycki Mikołaj 430
 Korycki Piotr 214, 263, 350, 361, 430, 431
 Korycki Stanisław 154, 297, 430
 Korytko Andrzej 154
 Korzyski Wojciech, prepozyt i regent kancelarii
 J.K.M. 643
 Kosczewski Franciszek 649
 Kosecki Jan, żołnierz J.K.M. 327
 Kosiorowski (Kosierowski) Stanisław 278, 296,
 352
 Kosiorowski Tomasz 519, 568
 Kossakowski (Kosakowski) Andrzej 296, 299,
 361
 Kossakowski Piotr 527, 541
 Kossakowski Walenty 297
 Kossobudzki 567
 Kossobudzki Jakub 351, 361
 Kossobudzki Tomasz 626, 666
 Kossobudzki Wojciech, dworzanin J.K.M. 237
 Kossowski Jan 329
 Kostecki Jakub 519
 Kostecki Jan 430
 Kostorowski Stanisław 362
 Kostrzewa Jan 521
 Koszubicki Wojciech, dworzanin J.K.M. 113
 Koszucki 599
 Kotecki Jan 350
 Kotecki Łukasz 351
 Kotowski Jan 351, 362, 430
 Kowal Józef, kurier J.K.M. 312
 Kowalkowski Stanisław 352
 Kowalowski (Kowalewski) Marcin 612
 Kowalowski Marek 277, 296
 Kowalowski Tomasz 264, 277, 296, 351, 362
 Kowalowski Tomasz 264
 Kowalski Stanisław 214
 Kownacki Jan 373
 Kownacki Piotr 625, 666
 Kownacki Walerian 567
 Kownacki Wojciech 350, 361
 Kozic 666
 Kozicz Filon 600
 Kozłowski Krzysztof 626, 650, 666
 Kozłowski Paweł 546
 Kozłowski Stanisław, cześ. sanocki 703
 Kożuchowski Piotr 600
 Krajkowski Jan 263
 Krajewski Jan 278
 Krajowska Jadwiga 351
 Krajowski Andrzej 351, 361
 Krajowski Benedykt 351, 363, 406, 430
 Krajowski Jan 278, 351, 361
 Krajowski Tomasz 431
 Krasicki Konstanty na Krasieczynie 703
 Krasieński Jan, kanonik krakowski 105
 Krasieński 84
 Krasowski Florian 568
 Krasowski Jan 296
 Krasowski Stanisław, kanonik chełmski 145
 Krasowski Stanisław 213, 296, 353
 Krasowski Stanisław 568, 598, 599, 666
 Krasucki Jan 497
 Krasuski Jan 288, 296
 Krasuski Jan, dworzanin pokojowy J.K.M. 301
 Krasuski Wojciech 520
 Kraszewski Igor XIV
 Kraszewski Wojciech, dworzanin J.K.M. 209
 Krawieński Mikołaj 350

Kresa (Krysa) Michajło, pułkownik 622, 632
 Krępski Jan 297
 Krężyński Mikołaj 360
 Kromolnicki Jan 386
 Kropiwnicki Jan 486
 Kropiwnicki Michał, podsędek braclawski 318
 Krosnowski Olbracht, stol. podolski 703
 Królewski Piotr 373, 568
 Krupecki Aleksander Oleksowicz (Atanazy),
 grekokatolicki bp przemyski 457, 504
 Krupski 599
 Krupski Jan, podcz. chełmski 20
 Krupski Jan 599
 Krupski Jan z Buska woźny 64
 Krupski Krzysztof 545
 Krupski Walenty 519
 Krusz Franciszek 35
 Krusz Piotr z Łubnic 383, 386, 505, 508, 520, 546,
 558-560, 568, 570, 573, 574, 626, 650, 666
 Krusz Stanisław 212, 233
 Krusz Walenty 296, 299
 Kruszczowski Jan 296
 Kruszowa Barbara 360
 Kruszowa z Kruszowa 352
 Kruszyna Paweł 288, 386
 Kruszyński Jan 236, 255, 383
 Kruszyński Jerzy 400, podcz. podolski 520, 545
 Kruszyński Maciej 406
 Kruszyński Marcjan 383
 Kruszyński Walenty, dworzanin pokojowy
 J.K.M. 323
 Krynicki Jan 21
 Krynicki Krzysztof, pleban nabrowski 145
 Krynicki Paweł 431
 Kryński Jan 20
 Kryski Stanisław, wda mazowiecki 98
 Krzeczkwicz Piotr 353
 Krzeszczowicz Jan 297
 Krzowski Krzysztof 431
 Krzyczewski, rotm. 318
 Krzysz Piotr 430
 Krzywicki Jan 236, 295, 350, 361
 Krzywicki Mikołaj 352
 Krzywicki Wojciech 297
 Krzyżanowski Stanisław 34, 36, 37
 Kubkowski Jan 352
 Kuczabski Wojciech 568
 Kuczborski Jan 226
 Kulczycki Szymon 351
 Kulesza Kasper 546
 Kulicki Marcin 650
 Kulikowski Rościśław 264
 Kulparkowski Aleksander 600
 Kunicki Hieronim 213, 277
 Kunicki 693
 Kunicki Jan 10
 Kunicki Marcin 10
 Kunicki Marcin woj. lubaczowski 155
 Kunicki Marcin 666
 Kuparkowski Bazyli 549
Kupisz Dariusz XI
 Kurczowski Wojciech 352
 Kurdwanowski Bartłomiej 599
 Kurdwanowski Samuel, pis. gr. bełski 509
 Kuros Stanisław 361
 Kurzapski Jan 600
 Kurzowski Hieronim 191, 192
 Kurzyłowski Walenty 296
 Kurzyński 599
 Kusza Wojciech 431
 Kuścicki Zbigniew 431
 Kuśniowski Jan 351
Kutrzeba Stanisław VIII
 Kuźmiński Mateusz 295
 Kwiatkowski Szymon 521
Kwiecień Marcin XIII
 Labeta 130
 Lanckorońscy 121
 Lanckorońska Anna, podstolina halicka 567, 626
 Lanckoroński Adam, podk. halicki 545
 Lanckoroński Hieronim, łow. sandomierski 93
 Lanckoroński Jacek (Hiacynt), sta przeworski
 710
 Lanckoroński Jan Bąk z Brzezia, podst. halicki

- 376, 383, 386, 390, 399, 406, 407, 413, chor.
halicki 416, 429, 457, 469, 479, klan halicki
518, 526
- Lanckoroński Pakosław z Brzezia 703
- Lanckoroński Stanisław z Brzezia 665, wda ru-
ski, hetm. polny kor. 704, 713, 716
- Lapseny rotm. J.K.M.135
- Laskowski Stanisław 600
- Lassota Andrzej łow. lubelski 105
- Latyczyński Zygmunt 600
- Ledóchowski Andrzej 467
- Lejkowski Tomasz 599
- Leniewski, prowiantmagister kamieniecki 670
- Lepkowski Jan 277
- Lepszy Kazimierz XII
- Lesiecka Dorota 385
- Lesiecki Kazimierz 213
- Lesiecki Marcján 296, 352, 362, 385
- Lesiecki Remigian 213, 296, 351, 362, 385
- Lessgewang Johann Albrecht, szef regimentu
dragonii J.K.M. 589
- Leszczkowska Anna z Romanowa 568, 600, 626
- Leszczkowski (Leszczykowski) Jakub, podsędek
bełski 255, 277, 283, sta grabowiecki 294,
298, 303, 309, 317, 345, 353, 360, 381, 383,
384, 420, 429, 457
- Leszczkowski Marek 214, 417, 431
- Leszczkowski Paweł 297, 362
- Leszczkowski Stanisław 297
- Leszczyński 693
- Leszczyński Andrzej 406
- Leszczyński Bogusław, podsk. wielki kor. 604,
619, 629, 667, 686, 700
- Leszczyński Jacek (Hiacynt) 710
- Leszczyński Jan 710
- Leszczyński Piotr 710
- Leszczyński Rafał, wda bełski 298, 309, 360
- Leszczyński Tomasz 710
- Leszczyński Wacław, podkancl. kor. 315
- Leszczyński Władysław, podk. brzeski lit. 623,
632, 648
- Leszczyński Wojciech 710
- Leśniowski Prokop z Obór, sta brański 498
- Leśniowski Jan, sta horodelski 56, 82
- Leśniowski (Leśniewski) Maciej sta raciborski
162, 212, 218, podk. bełski 246, 251, 258,
271, 284, 291, 299, 301, 309, 314, klan bełski
360, 382, 383
- Leśniowski Paweł 390
- Leśnowolski Prokop, sta brański 357
- Lewszewicz Abraham, żołnierz J.K.M. 322
- Libiszowska Regina 353, 430
- Ligęza Hermolaus, podsk. wielki kor. 315, 321,
332, 337, 347, 349, 365, 367
- Ligęza Mikołaj Spytek, klan sandomierski 341,
417, 429
- Likoski Daniel 296
- Lipczyc Stanisław 205
- Lipecki Jan 534
- Lipiński Jakub 362
- Lipnicki Michał 353, 362
- Lipnicki Tomasz 296
- Lipska Zofia 385
- Lipski Adam 212, 295, sta tarnogórski 314, chor.
bełski 350, 359, 364, 541
- Lipski Adam 297, 678
- Lipski Adaukt 650
- Lipski Andrzej, podcz. bełski 220, 261, 262, 271
- Lipski Andrzej, kancl. wielki kor. 316
- Lipski Andrzej z Lipska 383, 431, 466, 552, 554
- Lipski Feliks 297
- Lipski Hieronim, woj. horodelski 598, 600, 667,
702
- Lipski Hieronim, sta tarnogórski 626
- Lipski Jan 290, 302, 329, 344, 348, 355, 358, 370,
371, 375, referendarz kor. 396, abp gnieź-
nieński 460
- Lipski Jan, archidiakon chełmski 540
- Lipski Jan, chor. bełski, rotm. J.K.M. 616, 647,
655, 659, 676, 688
- Lipski Jan, proboszcz rzepliński 214
- Lipski Jan z Goraja 21, 35, 38, 40, 52, 79, 95, 97,
107, 118, 122, 125, 127, 128, podk. bełski
137, 156, 195, 199, 212, 216-218, 233

Lipski Jan z Goraja, podkomorzyc bełski 216
 Lipski Jan z Lipia 10
 Lipski Jan z Lipia 546, starosta tarnogórski 603, 605, 606
 Lipski Jan z Lipia 678
 Lipski Jan z Rzeplina 220, 248, 250, 252, 254, sędzia z. bełski 294, 299, 351, 385, 489, 493
 Lipski Jarosz 554, woj. horodelski 597
 Lipski Mikołaj z Goraja 40
 Lipski Samuel, woj. bełski 219, 220, 221, sędzia z. bełski 248
 Lipski Stanisław, dzierżawca bogucki 541
 Lipski Świętosław z Lipska 21, podstarości bełski 35, 40, 41, 63, 89, 91, 95, 101, 103, woj. horodelski 117, 127, 137
 Lipski Zbigniew 297
 Lipski Zbożny 383, 466, 554
 Lisakowski Stanisław 117
 Litoborski Stanisław 600
 Litowiecki Bazyli 386
 Litwinko Paweł z Babiątyna, woźny bełski 408
 Lityńscy 91, 103, 136
 Lityńska Maruchna 386
 Lityński Iwan 298, 351
 Lityński Jan 295
 Lityński Jan 298
 Lityński Jerzy 351, 361
 Lityński Ksenofon 386
 Lityński Marek 626
 Lityński Michał 298
 Lityński Mikołaj 298
 Lityński Samuel 626
 Lityński Stefan 298
 Łodziński Marcin 278
 Lubaczowski Wojciech 362
 Lubartowski Jan 430
 Lubczyński Seweryn 353
 Lubieniecki Mikołaj 313
 Lubkowski Marceli 408
 Lubkowski Stanisław 568
 Lubomirski Aleksander, sta lubaczowski 650
 Lubomirski Stanisław, podcz. kor. 291
 Luboski Franciszek 608, 649
 Lubowiecki 693
 Ludwik XIII, król Francji 449
 Ludwika Maria Gonzaga, królowa Polski 523, 524
 Lumowski Wojciech 520
 Lutoborski Mikołaj 431
 Lutoborski Stanisław 626, 666
 Lutosławski Stanisław 154
 Łada Aleksander 363, 386, 406, 546, 600
 Łada Florian 649
 Łada Franciszek 666
 Łada Jan 521
 Łada Stefan 520, 545, 600, 626, 649, 666
 Łapczyński Seweryn 214, 363, 568, 599
 Łaska Zofia 295
 Łaski Jan 236
 Łaski Paweł 263, 296, 299, 386, 431
 Łaskiewicz Wojciech 352
 Łaszcz 261
 Łaszcz Adam 117
 Łaszcz Aleksander 520
 Łaszcz Aleksander, chor. bełski 95, 107, 115
 Łaszcz Aleksander, porucznik 368
 Łaszcz Aleksander, sta chełmski 10, 21, 34, klan chełmski 37, klan czerski 63, 117
 Łaszcz Aleksander z Tuczap 361, 386, 416, 518, 546
 Łaszcz Ambroży z Obrowca 10, 20, 21, 30, 35, 39, 42, 50, 59
 Łaszcz Andrzej z Obrowca, woj. lubaczowski 10, 34, 35, 37, 63
 Łaszcz Andrzej (Jędrzej) z Strzemilcza 21, rotm. 39, 103
 Łaszcz Bartosz z Kobła 10
 Łaszcz Florian 145
 Łaszcz Jan 295, 520, 678
 Łaszcz Jan Nieledewski 213, 295, 383
 Łaszcz Jan Świrczowski 10
 Łaszcz Jan z Łaszczowa, łow. bełski 219, 220, 226, 227, 228, 231
 Łaszcz Jan z Łaszczowa, podk. bełski 10, 11, 21,

- 34, podk. bełski, sta tyszowiecki 35, 37, 52,
70, 71, podcz. J.K.M. 117
- Łaszcz Jan z Witkowa 297
- Łaszcz Jerzy Nieledewski z Nieleddwi, woj. ho-
rodelski 96, stol. bełski 115, 117, 125, 144,
150, 151
- Łaszcz Jerzy Nieledewski 213, 277, 295, 351, 362,
386, 519, 546, 568
- Łaszcz Joachim 21, sędzia z. buski 95, 97
- Łaszcz Marcin Tuczański 125, 137, 145
- Łaszcz Mikołaj 306
- Łaszcz Mikołaj Stefan z Nieleddwi 553, 557, 560,
565, 566, 570, 571, rotm. J.K.M. 584, 589,
590, 595, 628
- Łaszcz Ostafi 127
- Łaszcz Paweł Strzemielecki (Strzemilczewski)
137
- Łaszcz Paweł Tuczański 155, 196, woj. bełski
236, 277
- Łaszcz Piotr Strzemielecki, dzierżawca lityński
114, 132
- Łaszcz Piotr Tuczański, woj. bełski 297
- Łaszcz Samuel, strażnik kor. 428, 454, 563
- Łaszcz Stanisław 277, 297, 351, 361
- Łaszcz Stanisław, woj. lwowski 63
- Łaszcz Stanisław Kordyszewski ze Strzemilcza 79
- Łaszcz Stanisław Nieledewski, woj. horodelski
10, 21, 34, 35, 38, 50, 51
- Łaszcz Stanisław Nieledewski z Nieleddwi 87, 89,
92, 95, łow. bełski 109, 110, 125, 128, 129,
138, 140, 144
- Łaszcz Stanisław Strzemielecki ze Strzemielcza
9, 89, 91, 95, 105
- Łaszcz Stefan 263
- Łaszcz Wacław ze Strzemilcza, łow. bełski 277,
294, 350, 361, 383, 386
- Łaszcz Władysław Tuczański 297, 306, 351
- Łaszcz z Łaszczowa 236
- Łaszczowa, strażnikowa kor. 428
- Łaszczowa Anna z Nieleddwa 545
- Łaszczowa Barbara z Nieleddwa 567
- Łaszczowa Eufrozyna 386
- Łaszczowa Katarzyna z Rytwian 546, 599, 626,
649
- Łaszczowa Zofia z Kędzierzawic 520, 600
- Łaszczowa Zofia z Nieleddwa Stanisławowa 546,
649
- Łaszczowie Strzemieleccy 102
- Łaszczowski Andrzej 296
- Łaszczowski Wacław 296, 352
- Łaszczówna Barbara z Nieleddwa 295
- Łaziecki Paweł 487
- Łaźniowski 693
- Łaźniowski Jan z Łaźniowa 21
- Łaźniowski Jan z Dłużniowa 9, 10
- Łaźniowski Jakub 112
- Łaźniowski Maciej 295
- Łącki Jan 361
- Łącki Mikołaj z Chrapna 105
- Łącki Piotr 567
- Łącki Sebastian 521
- Łęski Jan 495
- Łęski Łukasz 519
- Łęski Walenty 220
- Łódziński Krzysztof z Radzanowic 263
- Łoś Paweł 297
- Łubieński Maciej, abp gnieźnieński, prymas 547,
549, 551
- Łubieński Stanisław 404, bp płocki 449
- Łubkowski Jakub 353
- Łubkowski Marceli 352
- Łubkowski Marcin 363
- Ługowski Paweł 352, 361
- Łukowski Jan 297
- Łupiński Jakub 351
- Łuszczewki Jan 520
- Łuszczewski Ludwik 520
- Łuszczkowski Jan 145
- Łuszczkowski Paweł 145
- Łuszczowski Andrzej 352
- Łuszczowski Bartłomiej 431
- Łuszczowski Bartosz 296
- Łuszczowski Jan 430, 546
- Łuszkowski Olbracht 263, 288

- Łychowska Anna z Wózuczyna, podkomorzyna
bełska 625
- Łychowski Jakub 137, 145, łow. halicki 248, 250,
258, 265, 283, 291, 294
- Łychowski Jan 112, 296, 362
- Łychowski Jan Tomasz z Łychowa 452, 466,
podst. bełski 522, 527, 528, 530, 532, 534,
542, 543, 546, 550, 553, 561, 584, chor. beł-
ski 588-590, 592, 594-597, 600, podk. bełski
604, 605, 656, 659, 673
- Łychowski Stefan 362
- Łychowski Stanisław 386, 568, 599
- Łykowski Stanisław 383
- Łysakowski Aleksander 459, 466, rotm. J.K.M.
578
- Łysakowski Jakub 361
- Łysakowski Jarosław 205
- Łysakowski Mikołaj, klan chełmski 10
- Łysakowski Mikołaj, rotm. J.K.M. 386, 479
- Łysakowski Mikołaj 520, 527
- Łysiński Walenty 606
- Łysowski Marcin 520
- Maciej Habsburg, cesarz 238
- Maciejowski Bernard, abp gnieźnieński, prymas
200, 202
- Maciejowski Maciej 406
- Maciszewski Jarema XII
- Madaliński Mikołaj, kom. J.K.M. 238
- Mafadi Sułtan, nuradyn 607
- Makiszowski Jan 625
- Makosiej Adam 298
- Makosiej Maciej z Wiszniowa, woj. bełski 10, 12,
14, 15, 20, 21, 35, 39, 46, 55, 59
- Makosiej Tomasz 520
- Makosiejowa Katarzyna 520
- Makowski Wojciech 487
- Maksymilian II Habsburg, cesarz 48, 49, 50, 60,
160
- Maksymilian Habsburg, arcyksiążę 98, 105
- Malaspina Germanicus, nuncjusz papieski 116
- Małaczyński Mikołaj 567, 599
- Małdrykowski Marcin, kanonik chełmski 145
- Małysz Paweł 352
- Maniecki 651
- Maria Christina Habsburg, księżna Siedmiogro-
du 166
- Marszowski Jan 386
- Masłowski Stanisław 568
- Masłowski Wojciech 519
- Maszowski Krzysztof 353
- Matczyński Marcin 519
- Matuszczyński Mikołaj 625
- Medyszowska Barbara 363
- Mehmed III, sułtan osmański 146
- Mehmed IV, sułtan osmański 581
- Mechmed IV, Girej, chan krymski 684, 714
- Meidelth (Majdel) Teodor Jan, oberszter J.K.M.
645
- Mek (Meck?), szlachta inflancka 170
- Mel'nyk Oksana (Мельник Оксана) XIV*
- Męciński Mikołaj 219
- Miaskowscy 116
- Miaskowski Wojciech, podk. lwowski 465, 545
- Michalczewski Jan, dworzanin J.K.M. 233
- Michowska, Imo voto Makosiejowa 298
- Michałowski Melchior 145
- Michałowski Wojciech 352
- Micowska Anna 295
- Micowski Gabriel 298
- Micowski (Miczewski) Jakub 213, 298, 353, 363,
383, 431, 466, 568, woj. grabowiecki 598
- Micowski Kazimierz 598
- Micowski Piotr 295
- Micowski Stanisław 295, 431, 519
- Miedźwiecki (Miedźwiecki) Cyryl 196
- Miedźwiedzki Jerzy 112
- Miedźwiedzki Maciej 406
- Miedźwiedzki Melchior 406
- Miedźwiedzki Mikołaj 430
- Miedźwiedzki Piotr Bał 353, 533, 568
- Miedźwiedzki Stanisław 351, 430, 466, 496, 497
- Miedźwiedzki Wojciech 112, 196
- Mielecki 83
- Mielecki Krzysztof 14

- Mielicki Jan 350
Mieliński 138
Mienkowski Mikołaj 361
Mierecki Abraham 264
Mierecki Gabriel 264
Mierecki Mikołaj 264, 359, 372, 373
Mierecki Szymon 233, 264
Mierzejewski (Mierzejowski) Andrzej 353, 362
Mieszkowscy 120
Mięciński Jan 556
Miękiccy 136, 143
Miękicki 130
Miękicki Andrzej z Miękisa 136, 137
Miękicki Hieronim 132, 137, 144, 171, 205, 212
Miękicki Jan 306
Miękicki Jarosz 140
Miękicki Krzysztof 9, 10, 34, 35, 62, 125
Miękicki Ludwik z Żaboczyna 118, 184, 188, 191, sur. bełski 216, 217
Miękicki Stanisław 10
Mikalski Paweł 546
Mikołaj z Góry, woźny bełski 311, 509, 554
Mikołajski Ferens 431
Milca Melchior z Leszczatowa, woźny bełski 112
Milewska Katarzyna 353, 362
Milewski Abraham 154
Milnheym Gebhard, dworzanin J.K.M. 448, 456
Miłocki Jan 205
Miłoszewski (Miłoszowski) Stanisław, łow. bełski 38, 58, 59, 62, 75, 79, 96
Mioduszewski Sebastian 626
Mioduszewski Stanisław 297
Mirecki Abraham 154, 196
Mirecki Aleksander 296, 298, 352, 361, 383, 520, 533
Mirecki Florian 351, 361, 466, 467, 488, 489, 493-495, 506, 507, 512, 531, 542-544, 649, 678
Mirecki Jan Kazimierz 678
Mirecki Marcin 353
Mirecki Marek 361, 383, 466, 520, 600
Mirecki Mikołaj 295, 353, 361, 363, 383, 464, 466, 467, 493, 520, 531, 532, 543, 600
Mirecki Mikołaj 363, 466
Mirecki Mikołaj, major 353
Mirecki Piotr 278, 431
Mirecki Stefan 214, 383, 520
Mirecki Walenty 598
Mirecki Walerian 521
Mirecki Wojciech 154
Mirkowski Ludwik 125
Mirocki Jan 650
Mirzanowski Paweł 520
Misiowski Mikołaj, dworzanin pokojowy J.K.M. 467
Młocki Andrzej 352, 362, 373, 519, 567, 599, 614, 615, 623, 633
Młocki Wojciech 614, 615, 626
Młodzianowska 298
Młodzianowski Maksymilian 320
Młodzianowski Stanisław 320
Młynarski Wojciech 406
Mniszech (Mniszek) Jerzy, klan radomski 98, wda sandomierski 160
Mniszech (Mniszek) Stanisław, sta lwowski 432, 467
Moczulski Jan, regent z. 681, 683
Moczulski Mikołaj 386
Moczulski Stanisław 296
Moczyński Aleksander 351
Modryński (Modrzyński) Aleksander 214, 351, 361, 386, 520
Modryński Konstanty 600, 706
Modryński Krzysztof 320, 321, 326, 328
Modryński Stanisław 213, 351, 361, 363, 386
Modzelowski Mikołaj 35
Mogilnicki Hieronim, rotm. J.K.M. 687
Moisławski Jerzy 264, pis. z. grabowiecki 297
Moisławski Walerian 264, 297
Mojewski Andrzej 296
Mojżesz Mohyla, gospodar mołdawski 412, 423
Mondziński Jan 520
Mordechaj z Buska, Żyd 480
Morzyko Wojciech 568

Moskwicz Stefan 350
 Mosocki Jan 520
 Moszeński Jakub 83
 Moszkiewicz Szlom, Żyd 405
 Moszko z Bełza, Żyd 480, 592, 605, 659
 Mośzyński 431
 Mościcki Jerzy 545, 568
 Mościcki Piotr 546
 Możdżarski Walenty, żołnierz J.K.M. 363
 Mroczek 297
 Mroczek Jan 359
 Mrozowski Aleksander 430
 Mruczyński Jan 220, kom. graniczny bełski 277, 295, 351, 360
 Muchowiecki Wawrzyniec 359
 Mukański Krzysztof 600
 Mukański Piotr 351, 363
 Mukański Piotr Jan 650
 Mukański Stanisław 296, 351
 Murad III, sułtan osmański 80, 108
 Murad IV, sułtan osmański 302, 305, 443, 454, 460
Muret Marc-Antoine 437
 Murzyński Aleksander 568
 Mustafa I, sułtan osmański 292
 Myszka Stanisław, dworzanin pokojowy J.K.M. 172, 184
 Myszka Wojciech 279
 Myszkowscy 170
 Myszkowski Aleksander z Mirowa, sta ojcowski 173, sta tyszowiecki 207, 277, 294, 326, 381, 383, 483, 491, 574
 Myszkowski Franciszek z Mirowa 608, 610, 638, 644
 Myszkowski Jan, klan żarnowski 105
 Myszkowski Zygmunt, marsz. wielki kor. 185
 Myślikowski Jan 386
 Nagórski Samuel 263, 277, 295, 362
 Nakielski Krzysztof 353, 408
 Nalewajko Semen 132
 Napiórkowska Krystyna 545
 Napiórkowski Baltazar 189, 263
 Napiórkowski Jan 213, 351, 383, 386, 406, 434, 464, 465, 467, 494, 506, 507, 533, 545
 Napiórkowski Tomasz 264, 293, 295, 317, 331, 335, 345, 351, 358, 361, 390, 416
 Narajewski Bartosz 464
 Narajowski Mikołaj, sędzia z. lwowski 277
 Narchowski 693
 Naropiński Seweryn 352, 362, 383
 Naruszewicz Krzysztof, podsk. wielki lit. 258
 Nasiłowski Gabriel 352, 361, 386
 Nieberski Marcin 236
 Niedopolski Tomasz 295
 Niedźwiecki Eustachy 263
 Niedźwiecki Jan 277, 295
 Niedźwiecki Mikołaj 263, 361, 383
 Niedźwiecki Ostafi Mikołaj 145, 295
 Niedźwiedzki Piotr 295, 361, 383, 546
 Niedźwiedzki Stanisław 306, 361, 383
 Niegalczewski Jan, dworzanin J.K.M. 196, 200, 205
 Niemiera 598
 Niemirycz Jerzy 400
 Niemirycz Stefan 703
 Niemojowski (Niemojewski) Jakub 296, 351, 360
 Niemsta Jerzy 38
 Niemsta Samuel z Krzczewicy 236
 Niewierski Jan 361
 Niezabitowska Amitta 406
 Niezabitowska Lidia z Komorowa 352, 360
 Niezabitowski Aleksander Ludwik, stol. bracki 703-704
 Niezabitowski Andrzej 520
 Niezabitowski Jakub, podstarości bełski 407, 408
 Niezabitowski Jakub 520
 Niezabitowski Jan 296, 406
 Niezabitowski Ludwik 406
 Niezabitowski Łukasz 297, 350, 362
 Niezabitowski Marcin 358, 360, 520, 649, 678
 Niezabitowski Władysław 520
 Nikoliski Mikołaj 353
 Niszczycza Katarzyna z Łysakowa 353, 363, 520,

- 568, 649
- Niszczycka Krystyna, chorążyna bełska 568
- Niszczycki Adam 295
- Niszczycki Krzysztof, wdzic płocki 9, 10, 35
- Niszczycki Krzysztof 295, 299
- Niszczycki Piotr, wdzic płocki 10, 30, 38, 50, 51, 59, 75, 89, 95, 97, klan bełski 107, 117, 127, 129, 132, 137, 143, 155-157
- Niszczycki Stefan z Radzanowa 208, 217, 219, 220, 275, chor. bełski 522, 552
- Niszczycki Zygmunt 21
- Niszczycki Zygmunt 145, 152, 153, 156, 162, sta przasnyski 217
- Niwiński Mateusz 352, 567
- Niwiński Walerian 666
- Noskowski Jan Karol, sta dobrzyński 552
- Nowacki Jan 600
- Nowosielecki Andrzej 296, 351, 361, 466
- Nowosielecki Andrzej 352
- Nowosielecki Piotr Janusz 10
- Nowosielecki Stefan 545, 600
- Obidowska Urszula 568
- Obidowski Jan 214, 386
- Obidowski Jan z Obidowa 519, 533, 546
- Obidowski Jerzy 406
- Obidowski Paweł 353
- Obłapski Maciej 520
- Obłapski Marcin 567, 599
- Oborski Jan, sta. sochaczewski 511
- Obremski Stanisław 546
- Obuchowicz Filip Kazimierz, wda smoleński 685
- Obuchowski Andrzej 351
- Ochmann Stefania* 246, *Ochmann-Staniszevska Stefania* 601
- Odrzywolski Jan 236
- Odrzywolski Krzysztof 288
- Ognicki Błażej 520
- Okrzycki Piotr 430
- Olenicki Stanisław 264
- Oleski 294
- Oleszko Florian, woj. włodzimierski 266
- Oleszkowicz Steczko ze wsi Rekliniec 27
- Oleśnicka, starościna bełska 428
- Oleśnicki 59, 666
- Oleśnicki Jan 212, 274, 277, 295, 350, 361
- Oleśnicki Jan 599, 649
- Oleśnicki Jarosław z Oleśnik 155, 206, chor. bełski 233, 237, sta bełski 290, 299, 307, 308, 350, 360, 428
- Oleśnicki Jarosław 520, 546
- Oleśnicki Łukasz 10, 14, 20, 21, 30, 35, 38, 40
- Oleśnicki Marcin z Oleśnik 10, 21, podsędek bełski 34, 38, 39, 40, 50, 51, 52, 63, 65, 70, 71, 77, 96, 97, 106
- Oleśnicki Marek z Oleśnik 155, 171, 189, 207, 212, pis. z. bełski 224, 262, 264, 275, 276, 283, 285, 287, 294, 306, 336, 351, sędzia z. bełski 360, 363, 364, 369, 378, 381-383, 395
- Oleśnicki Tomasz 271
- Oleśnicki Zbożny 298
- Olewińska Elżbieta 519
- Olewiński Ludwik 353
- Olewiński Marek 626, 649
- Olewiński Stanisław 295
- Olewiński Stanisław 546
- Olewnicki Marek 599
- Olszanowski Adam Michał 600
- Olszanowski Jerzy 353
- Olszewski Jan, dworzanin pokojowy J.K.M. 481, 498
- Olszowski Bartłomiej 519, 546, 599, 626, 649
- Olszowski Jan 352
- Olszowski Piotr 519, 626, 649
- Olszyński Bartłomiej 568
- Ołtarzowska (Ołtarzewska) Agnieszka z Wojsławic 353
- Ołtarzowski 600
- Ołtarzowski Andrzej 297
- Ołtarzowski Jakub 296
- Ołtarzewski Jan 521
- Ołtarzewski Maciej 362
- Ołtarzewski Mikołaj 607
- Ołtarzewski Paweł 567, 600

Ołtarzowski Stanisław 296
 Oraczowski Piotr 105
 Orchowska Elżbieta 288
 Orchowska Katarzyna 363
 Orchowska z Łuczyc 353
 Orchowski 645
 Orchowski Adam 361
 Orchowski Bronisław 112, 117, woj. horodelski
 171, 189, 205, 232, 233, woj. buski 254, 262,
 318
 Orchowski Kacper, sędzia z. buski 361, 385
 Orchowski Łukasz Wojna, podsądek buski 295
 Orchowski Paweł 295, 362, 466
 Orchowski Sebastian 466
 Orłowski Jan 279
 Orysowicz Jan 145
 Oryszowski (Oryszewski, Oreszowski) Adam 362
 Oryszowski Jan, hetm. zaporoski 91, 107, 136
 Oryszowski Stanisław 221, 277, 353, 362
 Orzechowski Paweł 98
 Osiecki Adam 352, 362
 Osiecki Maciej, żołnierz J.K.M. 354
 Osiecki Mikołaj 568
 Osiecki Piotr 386
 Osiecki Stanisław 351, 361, 386
 Osiński Jan 599
 Osipiński Stanisław 625
 Osman II, sułtan osmański 259, 266, 268, 281,
 286, 290
 Osmolski Andrzej 600
 Ossoliński Jerzy, podsk. nadw. kor. 394, podkan-
 cl. kor. 484, kancl. wielki kor. 512, 522
 Ossowsky 568
 Ossowski Jan 145
 Ostrogski Janusz, klan krakowski 169, 185
 Ostrogski Konstanty Wasyl, wda kijowski 72, 83
 Ostrogski-Zasławski Dominik Władysław, ko-
 niuszy kor. 454
 Ostrolski Jan 353
 Ostrorogowa Anna z Pohorców 386
 Ostrorogowa Zofia, wojewodzina poznańska
 431, 520, 546, 567, 599
 Ostroróg Jan, podcz. kor. 145, wda poznański
 361
 Ostroróg Jan, wdziec poznański 351, 362
 Ostroróg Mikołaj 128, 145, rotm. J.K.M. 149,
 152, 154, 156, 170, 173, 189
 Ostroróg Mikołaj, wdziec poznański 361, stol.
 kor. 399, 400, 403, 405, kraj. kor. 410, 416-
 418, 420, 432, podcz. kor. 452, 454, 465
 Ostroróg Władysław 258, 263, 277, 350, 386
 Ostrowska z Pawłowa 298
 Ostrowski Aleksander 361
 Ostrowski Jakub 494, 495
 Ostrowski Jan 296, 351, 361, 362, 430
 Ostrowski Kasper 363
 Ostrowski Stanisław 264
 Ostrowski Szymon 599
 Ostrzanin (Ostranica) Jakub 456
 Oszki Jan 599
 Oszki Wawrzyniec 48
 Otwinowski Hieronim 266, 267
 Oxenstierna Benedykt 711
 Ożarowski Stanisław z Ożarowa 703
 Ożga Piotr, pis. z. lwowski 467
 Ożyłowski Jan 212
 Pacanowska Katarzyna 362
 Pacanowski Stanisław 277
 Paczkowski Maciej 520
 Pajecki Aleksander 298
 Pajewski Piotr 520, 567
 Pałuch Tymko z Rzeplina, woźny bełski 246
 Pałaski Jakub 353
 Pałucki (Pałuczki) Paweł 91, 264, 362
 Pałucki Piotr 296
 Pałycki Paweł 264
 Panczukiewicz Stefan 649
 Pandecki Andrzej 385
 Paprocki Jan, pis. gr. bełski 205, 207
 Parowski Piotr 431
 Paskudzki Łukasz 271
 Paszecko Jędrzej 496
 Paszkowski Mikołaj 280, 297, 299
 Paszkowski Stanisław 154

- Pasznicki Józef 38
 Paszyński Andrzej 352
 Paszyński Jerzy 154, 196, 264, 295
 Paszyński Józef z Broniąsz 95, 97
 Paszyński Samuel 278
 Paszyński Stanisław 196
 Paweł, mieszczanin tomaszowski 592
 Pawełkowicz Jan 649
Pawiński Adolf VII, 13, 77
 Pawluk Paweł 421, 456
Pawłowska-Kubik Agnieszka 192
 Pawłowski 261, 296
 Pawłowski Adam 599, 650, 678
 Pawłowski Florian 568
 Pawłowski Piotr 353, 362, 430, 604, 610, 642, 654, 659
 Pączowski Stanisław 154
 Pczeliński Andrzej 296
 Perakowski Jan 406
 Perbili Janusz 350
 Perpesse Klaudius Herpin, oberszter 622, 632
 Petrykowski Krzysztof 297
 Pęćławski 390
 Piasecka z Telatynia 599
 Piasecka Zofia z Niezabitowa 568, 626, 649
 Piasecki Andrzej 297, 359
 Piasecki Hieronim, pis. polny lit. 258
 Piasecki Jakub, pis. gr. grabowiecki 155, podsta-
 rości grabowiecki 263
 Piasecki Jakub 430
 Piasecki Jan 360, wiceregens gr. bełski 431, kom.
 z. 520, 546
 Piasecki Jan 546
 Piasecki Kazimierz 626
 Piasecki Remigian 618
 Piątkowski Jan 649, 666
 Piechocki Paweł 386
 Pieczychojska Elżbieta 264
 Pieczychojski Stanisław 264, 277, 567, 693
 Pierszczała Jan 546
 Pierściński Jakub 519, 546
 Pierwociński Jan 520
 Pierzchlejski z Radkowa 599
 Pieszczarski Marcin 298
 Pietrzycki Tobiasz 600
 Pilecki Jan, sta horodelski 9, 10
 Pilkowski 297
 Piotrowska 62
 Piotrowski Aleksander 649
 Piotrowski Jan 519
 Piotrowski Jan 520
 Piotrowski Paweł 431
 Piotrowski Wojciech 567
 Pirucki Stanisław 353
 Pitowski Maciej 546
 Piwo Jerzy z Opolska 352, 361, 383, 390, 416, 429, 466, 479, 512, 540, 568, 623, 626, 633, 649, 678, 688, 689, 695
 Piwo Kasper z Opolska 678
 Piwo Piotr z Opolska 10, 20, 21, podcz. bełski 35, 40, 59, 63
 Piwo Stanisław 297
 Pliskowski Jan 117, 123
 Pliszowski Jan 145
 Pluliszowski Jan 406
 Płaza Jan z Mstyczowa, sta lubaczowski 83, 91, 96, 103, 107
 Płaza Jan z Mstyczowa, sta lubaczowski 137
 Płaza Zygmunt z Niemstowa, starościc luba-
 czowski 359, 383, 416
 Płazowie 135, 351
 Płomiński Paweł 520
 Podczaski Wojciech 363, 626, 650, 693
Podgórski August 459
 Podgórski Jakub 519
 Podhorecka (Podorecka) z Siemnic 599
 Podhorecka Anna 545, 626
 Podhorecki (Podorecki) Adam 519, 546, 567, 649, 666
 Podhorecki Andrzej 95, pis. z. buski 130, sędzia z. buski 220
 Podhorecki Andrzej Dusza 184
 Podhorecki Jan 386, 431
 Podhorecki Florian Dusza 466

- Podhorecki Marcin 260
 Podhorecki Piotr Dusza 546, 568, 600
 Podhorecki Samuel 362
 Podhorecki Samuel Dusza 546
 Podhorecki Waclaw 121, 130, 135
 Podhorecki Waclaw 295, 351, 361, 466, 519, 533
 Podhorecki Walerian, kom. bełski 220, 298, 363, 431, 519, 545
 Podkrojowski Andrzej 600
 Podleski Aleksander 350, 520
 Podleski Stanisław 278, 350, 359
 Podoski Jakub, sta ciechanowski 520
 Podoski Mikołaj, cześ. ciechanowski 98
 Podsadkowski Bartłomiej 567
 Poduszczyński Jerzy 568
 Pogorzelski Andrzej 626
 Pogorzelski Stanisław, sur. kaliski 105
 Pogroszewski Wojciech 520
 Polanowski Samuel 520, 533, 546, 567, 572, 650, 666
 Policki Aleksander 360
 Połomski Krzysztof 351
 Pomirska Barbara 521
 Pomirski (Pomierski) Aleksander 430, 466
 Pomirski Maciej 264
 Pomirski Malcher 236, 264, 353
 Poniatowski Jan 297
 Popławska Regina 263
 Popławski Franciszek 361
 Popławski Iwan 297
 Popławski Jakub 546, 568, 599
 Popławski Jan 196, 263
 Popławski Jan 519
 Popławski Marcin, podstarości horodelski 50, 51, 59, 106
 Popławski Melchior 295, 351, 361, 521, 546
 Popławski Paweł 213, 295
 Popławski Paweł 521, 567, 572, 574, 593, 693
 Popławski Stanisław 351, 521, 567
 Popławski Tomasz 297
 Popławski Wojciech 172
 Porembska Jadwiga 264
 Porembski Szymon 298
 Porycki Aleksander 260
 Porycki Andrzej 295, 352
 Porycki Jan 214, 352, 363, 386
 Porycki Mikołaj 214, 520
 Porycki Stefan, ks. 264, 296
 Porycki Stefan 520, 568
 Porycki Stefan 520
 Poryszewski 693
 Posęcki Mikołaj 600
 Postronński Zygmunt 565, 651
 Potocki Jakub 129
 Potocki Jan, sta kamieniecki 129, 135
 Potocki Mikołaj, wdziec braclawski 305, sta kamieniecki 400, wda braclawski, hetm. polny kor. 421, 423, 428, 459, 473, 499, klan krakowski, hetm. wielki kor. 523, 535, 541, 548, 563, 601, 605, 607, 611, 612, 632, 646, 668
 Potocki Mikołaj, kasztelanik krakowski 632
 Potocki Stanisław „Rewera”, wda kijowski, hetm. polny kor. 659, 668, hetm. wielki kor. 680, 681, 704, 707, 713, 716
 Potocki Stefan, pis. polny kor. 258
 Potulicki Piotr z Potulic, wda kaliski 98
 Powęski Adam 213
 Powęski Adam 466, 567
 Powęski Prokop 297
 Poznański Krzysztof 560
 Pozowski Stanisław, pis. z. sandomierski 105
 Prandota Jan, miecz. sochaczewski 693
 Praskowski Sebastian 288
Prochaska Antonii VII, VIII
 Proński Aleksander Frydrychowicz, stol. lit., sta łucki 83, 84, 102
 Próchnicki Aleksander, dworzanin pokojowy J.K.M. 273, 285
 Prusinowski Adam z Prusinowy 117, klan bełski 233, wda bełski 255, 261
 Prusinowski Adam wdziec bełski 462, 469, 494, 495
 Prusinowski Aleksander wdziec bełski 258, 367

- Prusinowski Jan 291
- Prusinowski Janusz 351, 383, 402, 410, 417, 418,
419, 420, 430, podcz. bełski 459, 462, 464,
465, 466, 479, 482, 490, 491, podk. bełski
494-497, 499, 506-509, 512, 522, 530, 531,
533, 534, 540, 543, 549, 550, 553, 559, 565,
568-572, 589, 594, 605
- Prusinowski Kasper 155, 162, 188, 190, 205
- Prusinowski Marcin 90, 91, 95, 117
- Pruszkowski 296
- Pruszkowski Sebastian 296
- Pruszyński Samuel 297
- Pruszyński Stanisław 296
- Przecmińska Anna 352, 362
- Przecmiński (Przecmiński) 297
- Przecmiński Maciej 145
- Przedzyński Szczęśny 21
- Przepiórczyna Elżbieta 546, 600, 626
- Przepiórczyna Helena 568
- Przepiórczyna Katarzyna 521
- Przepiórka Jan 600, 626, 649
- Przepiórka Szymon 361, 649
- Prześławski Andrzej z Przeclawic 703
- Przyboś Adam* VIII, XII
- Przyjałkowski Jan 466
- Przyjemski Zygmunt, pis. polny kor. 646
- Przyłuski Seweryn 213
- Przyłuski Jan 214, 362, 406
- Przyłuski Łukasz 520
- Przystacki Jan 567
- Pstrokoński Piotr 185, 186
- Pstrokoński Stanisław, bp chełmski 674
- Pszczółcecki Wojciech, dworzanin J.K.M. 237
- Pszonka 318
- Pszonka Adam z Babina, chor. chełmski 701-
703, 707
- Punicki Andrzej 264
- Purzycki Marcin 352
- Purzycki Mikołaj 599
- Purzycki Stefan 599
- Puzyna Aleksander Atanazy, prawosławny bp
łucki 518, 524, 538
- Rabaszowski Stanisław 710
- Rabowski Rafał 431
- Rachański Trojan Stanisław z Rachań i Orłowa,
chor. bełski 10, 20, 21, 34, 35, 47, 59, 62, 65,
70, 71, 84, podk. bełski 91, 92, 94- 96, 98,
100-103, 107, 114, 123-125
- Raciborski Jan, dziekan warszawski 479
- Raczko Jan 154
- Raczyński Stefan 214
- Radawiecki Stanisław 520
- Radecka Małgorzata 353
- Radecki 296
- Radecki Jakub 195
- Radecki Jerzy, kom. bełski 213, 353, 362, 431,
521, 546, 568, 659, 699, 700
- Radecki Wojciech 196, 236
- Radgenowski Paweł 361
- Radoliński Piotr 657
- Radomski Piotr 546, 600, 626, 649
- Radu Mihnea, gospodar mołdawski 253
- Radzanowska Katarzyna 568, 649
- Radzanowski Jan 36, 37
- Radzanowski Mikołaj 263
- Radzanowski Paweł 36, 37
- Radzanowski Paweł 277, 295, 299, 351, 406, 519,
545
- Radzanowski Szczęśny 22, 34, 36, 37, 62
- Radzanowski Wieńczysław 36, 37
- Radzanowski Zygmunt 36, 37
- Radziejowski Hieronim, sta łomżyński 512, 529,
530, 532, 533, 568, 631, 636, 688
- Radzimiński Adam 297
- Radzimiński Piotr 297
- Radzimiński Stanisław, wda podlaski 170
- Radziski Stanisław 38
- Radziwiłł Janusz, wda wileński, hetm. wielki lit.
686
- Radziwiłł Krzysztof, hetm. polny lit. 340, 347
- Radziwiłł Krzysztof „Piorun”, hetm. wielki lit.
168
- Radziwiłł Zygmunt Karol, kraj. lit. 400
- Rafalski Tomasz 362

Rafalski Walenty 353
 Rajski Andrzej 693
 Rajski Krzysztof 568, 589, 600, 635, 637, 659
 Rakowski Hieronim, dworzanin J.K.M. 603
 Rakowski Jan, rotm. J.K.M. 604
 Rakowski Paweł 650
 Rakowski Wacław 599
 Ramułt 693
 Ratyński Wawrzyniec 431
 Rawa Marcin 353, 568
 Rebeliński (Rębeliński) Walenty 350, 362
 Regoński Wojciech 38
 Regowski Seweryn 263
 Rembiewski Stanisław 144
Rembowski Aleksander 183, 185, 186, 188, 195
 Repkowski Łukasz 263
 Richelieu Armand, kardynał 449
 Robaczyński Piotr 213
 Rogalina 360
 Rogala Adam 520
 Rogala Andrzej z Warężyna 533
 Rogala Anzelm 520
 Rogala Jan 263, 295
 Rogala Jerzy 350, 360
 Rogala Jędrzej 145
 Rogala Józef 10
 Rogala Józef 213, 519
 Rogala Józef 520
 Rogala Marcin z Warężyna, podsędek bełski 87,
 91, 92, 95, 106, 112, 114, 127, 150, 157, 158,
 171, 196, 206, 223
 Rogala Mikołaj 10
 Rogala Tomasz 10
 Rogalska 298
 Rogalski Jerzy 222, 223
 Rogowski 541
 Rogowski Bartłomiej 430
 Rogowski Maciej 297
 Rogowski Marcin 264
 Rogowski Samuel 586
 Rogowski Sebastian 359, 430
 Rogowski Stefan 682, 690, 695
 Rogowski Wojciech 297, 298
 Rogucki Jan 600
 Roicki Leonard 352
 Rojewski Stanisław 351
 Rokicki Aleksander 519, 599
 Rokicki Stanisław 362
 Rola Paweł 521
 Romanowska Elżbieta, podsędkowa z. bełska
 568
 Romanowski Andrzej z Romanowa 452, podse-
 dek bełski 466, 468, 479, 507, 508, 512, 521,
 531, 542, 546, 549, 552, 583
 Romanowski Gabriel 568, 599, 626, 701
 Romanowski Jerzy 263, 277, 296, 352, 362, 388,
 402, 403, 466
 Romanowski Stefan 288
 Romanowski Stefan 546
 Rosiński Jan 225
 Rostkowski 430
 Rostkowski Gabriel 519, 546
 Rostkowski Jakub 363
 Rostkowski Krzysztof 296
 Rostkowski Stanisław 352, 431, 568
 Rostkowski Stefan 214
 Rostkowski Wojciech 352, 361
 Rostoga Marcin, kom. J.K.M. 97
 Rościcki Paweł 353
 Rozemberg Krzysztof 352
 Rożyński Narymuntowicz Kirykowicz Roman,
 rotm. J.K.M. 136, 189, 284
 Rubiski Tomasz 567
 Rucki (Rudzki) Jerzy 363
 Rucki Stanisław 352, 361, 363
 Rudawski Franciszek 213
 Rudawski Paweł 213
 Rudgierz Florian z Łuczyc 10
 Rudgierz Jan 21, 35
 Rudkowska 362
 Rudkowska Zofia 213, 350, 361, 431
 Rudkowski Wojciech 431
 Rudnicka Anna, pisarzowa gr. bełska 568
 Rudnicka Helena 362

- Rudnicki Adam 263, podstarości bełski 277, 294, 298, 299, 308, 309, 311, 337, 338, 353, 357, pis. z. bełski 381, 383, 395
- Rudnicki Aleksander 599
- Rudnicki Andrzej 353
- Rudnicki Franciszek, pisarzyc gr. bełski 568
- Rudnicki Jakub 386, 431, 432, 506, 509, 519, 529, 531, 543, 551, pis. gr. bełski 568, 666
- Rudnicki Jan 264, 351, 360, 363, 528, 598
- Rudnicki Jerzy 362, 521, 545, 599
- Rudnicki Krzysztof 213, 360
- Rudnicki Mikołaj 600
- Rudnicki Paweł 264, subdelegat sty bełskiego 494, 495
- Rudnicki Prokop 521
- Rudnicki Tomasz 295
- Rudnicki Wacław 264, 277, 295, 352
- Rudolf II Habsburg, cesarz 130, 141
- Rudoński Wojciech 406
- Rudowska Zuzanna 362
- Rudowski Bernard 233, 263, 277, kom. graniczny bełski 295, 353
- Rudowski Franciszek 431
- Rudowski Jan 71
- Rudowski Paweł z Czartowca 21, 35, 50, 51, 71, 77, 89, 130, 152, 153, 154, 155
- Rudowski Paweł 353, 362
- Rudowski Wojciech 297, 353, 362
- Rukiewicz Józef, dworzanin pokojowy J.K.M. 339
- Rulikowski Mikołaj 568, 600, 626, 650, 693
- Rulikowski Stanisław 296
- Rupiński 295
- Rusicki Jan 599
- Rusiecki Jan z Telatynia 599, 650
- Rusin Jan 386
- Rusiński Jan 519
- Russian XIII
- Russian Erazm 264
- Russian Jan 40, 91, 101, 103
- Russian Jan 236, 264, 277, 297, 299
- Russian Jan 264
- Russian Jan z Posadowa 567, 599
- Russian Marcin 145, 155, 278, 296, 362, 406
- Russian Paweł 112
- Russian Piotr 236, 600
- Russian Piotr 600
- Russian Stanisław 21, 103, 137
- Russian Stanisław 297, 351, 362, 385
- Russian Wojciech 295, 362, 385
- Russianowa Anna z Matcza 264, 352, 362
- Ruszczyczka Katarzyna z Łysakowa 626
- Ruszkowski Jakub 296
- Ruszkowski Jan, pis. z. buski 21
- Ruszyński Walerian 353
- Rutkowski Jan 297
- Ruzicki Jan 296
- Rybcowski Paweł 353
- Rychalski Maciej 568, 650
- Rychłowski (Rychłowski) Jan, pis. z. buski 35, 50, 51, 56, podsądek lwowski 63
- Rychłowski Jan 296
- Rydzewski (Rydzowski) Adrian 434, 520
- Rydzewski Jan 350, 520, 546, 568, 600
- Rydzewski Stanisław 278, 296, 350, 363, 430
- Rydzewski Wojciech 600
- Rykarzewski Walenty 353
- Rylski 368
- Rylski Jan 602
- Ryskowski Stanisław 105
- Ryteński Wawrzyniec 360
- Rzeczycki 361
- Rzeczycki Jan 352, 666
- Rzeszotarski Krzysztof 680
- Rzewuski Andrzej 599, 626
- Rzewuski Stanisław, sędzia z. lwowski 703
- Rzewuski Wawrzyniec 519
- Rzuchowska Krystyna z Żulina 520
- Rzuchowski Hieronim Dunin 554, 616, kom. graniczny 642, 654, 675
- Rzuchowski Jarosz 567
- Rzuchowski Paweł Dunin 296, 353, 363, kom. bełski 395, 508
- Rzycki Jakub 296
- Rzymaska 352

Rzymska Halszka 360
 Sadkowski Adam 373
 Sadowski Jan 520
 Salamat Girej, chan krymski 209
 Sapieha Jan Fryderyk 688
 Sapieha Kazimierz Leon, podkancl. lit. 585
 Sapieha Kazimierz Melchiales, sta mołczadzki 526
 Sapieha Krzysztof, podcz. lit. 391
 Sapieha Mikołaj, klan wileński 526, 563
 Sapiężyna Helena z Prusinowskich, kasztelanowa wileńska 526, 563
 Saraczyn Piotr 296
 Sarbiewski Stanisław z Sarbiewa, sta grabowiecki 468, 480, 481, 489, 490, 493-495, 506-508, 522, 527, 529-534, 558-562, 565, 569-571, 578, 588-590, 593, 598, 601, 628, 644, 654, 656, 664, 667, 673, 684, 687, 701, 702, 705-708, 710, 713
 Sarnecki Jerzy z Podhorców 297, 352
 Sarnicki Stanisław, woj. krasnostawski 136
 Sawicki Melchior Stanisław, łow. mielnicki 664
 Sawicki Mikołaj 295
 Schaffgotsch Jan Uldaryk 622, 632
 Schweikhard von Kronberg Johann, abp Moguncji 160
 Szczepkowski Tomasz 220
 Sedy Jan 295
 Serny (Syrny) Franciszek 599
 Serny Zachariasz 263, 353, 361
 Sieczyński Jan 406
 Siedliski Andrzej 288
 Siedliski Filip 154
 Siedliski Jan 288
 Siedliski Krzysztof 40
 Siedliski Mikołaj 288, 296
 Siedliski Walenty 296
 Siekirski 693
 Sieklucki Albert 105
 Siemieński Marcin 660
 Siemkowski Andrzej 91
 Siemowit, ks. ruski 102
 Sieniawscy 296
 Sieniawski Adam Hieronim, sta lwowski 585
 Sieniawski Mikołaj, hetm. polny kor. 43, 72
 Sienieński (Sieniński) Jan, klan lwowski, sta hordelski, czorsztyński 87, 91, 92, wda podolski 116, 121, 129, 135, 137, 144
 Sienieński Mikołaj z Sienna 137, 144
 Sienkiewicz 650
 Sieńkowski (Sienkowski) Andrzej, pis. z. bełski 35, 37, 53, 55
 Sieńkowski (Sienkowski) Jan 600
 Siepiński Gabriel 352
 Sierakowska Katarzyna z Ostroroga 626
 Sierakowski Aleksander 600
 Sierakowski Andrzej, rotm. J.K.M. 546
 Sierakowski Jerzy 599
 Sierakowski Matwiej 519
 Siostrzewitowska Anna 406
 Siostrzewitowski Abraham 519, 533, 567
 Siostrzewitowski Hieronim 546
 Siostrzewitowski Olbracht 520, 545, 568, 616, 617, 626, 671
 Siostrzewitowski Samuel 568, 600, 626
 Siostrzewitowski Stanisław, kom. graniczny bełski 617
 Siostrzewitowski Władysław, kom. graniczny bełski 519, 572, 584, 589, 591, 595, 597, 598, 604, 616, 654, 671, 675
 Siewierski Piotr 520
 Sikorski Jan 431
 Sikorski Kasper 386
 Sipicki Wojciech 546
 Sitański Jakub 383
 Sitański Jan 297, 351
 Sitański Piotr z Sitańca 213, 297, 351, 360, 383, 406, 430
 Sitański Piotr 351
 Sitański Piotr 351
 Sitański Stefan 568, 598, 600, 626, 649
 Siwicki Marcin 21
 Skaczycy Piotr 295
 Skalecki Jan 353, 361, 568, 626

- Skarbek 520
 Skarbek Andrzej 264, 277, 297, 351, 363, 386
 Skarbek Jan 385, 431, 599
 Skarbek Stefan 264, 277, 295, 353, 362, 385, 431
 Skarbiewski Marcin 297
 Skierski Stanisław 351
 Sklińska 568
 Sklińska Anna 545, 600, 666
 Skliński Marcin 213, 520, 545, 666
 Skniłowski Mikołaj ze Skniłowa 320, 351
 Skniłowski Piotr 274
 Skniłowski Wojciech, sędzia z. buski 21, sędzia z. bełski 30, 32, 35, 40, 59, 62, 63, 70
 Skomorowski Andrzej 431
 Skomorowski Jan 264, 297, 362
 Skomorowski Jan 264, 297
 Skomorowski Jan 297
 Skomorowski Jan, wiceregent gr. grabowiecki 549
 Skomorowski Janusz 295
 Skomorowski Jarosław 431
 Skomorowski Mikołaj 298
 Skomorowski Maciej 599
 Skomorowski Marcin 264, 295, 360
 Skomorowski Marcin 298
 Skomorowski Paweł 362
 Skomorowski Piotr 264, 297
 Skomorowski Piotr 297
 Skomorowski Samuel 295, 362, 386, 568
 Skomorowski Stanisław 264, 297, 362
 Skomorowski Wawrzyniec 264, 361
 Skomorowski Wojciech 297, 352
 Skomorowski Wojciech 297
 Skomorowski Zygmunt 296, 362
 Skoruta Mikołaj 567
 Skowron Błażej 430
 Skowrowski Wojciech 568
 Skotnicki Tomasz 406
 Skotnicki Zygmunt 296
 Skrobowski Marcin 219
 Skrocki Franciszek 567
 Skrotnicki Kilian 626
 Skrutowski Mikołaj 359
 Skrzetuski (Skrzetowski) Jan 297, 520, 546, 568, 600
 Skrzetuski Ulises 297, 353, 361
 Skrzetuszowski (Skrzetuszewski) Wojciech z Dinińskiego 10, 40, 95
 Skrzynecki Jan 467
 Skrzynicki Mikołaj 296
 Skrzyński Paweł 431
 Skulimowski Jan 599
 Skurgiewski (Skurkiewski) 568
 Skurgiewski Marcin 213, 351, 359, 429
 Skurgiewski Marian 416
 Skurzewski Marcin 600
 Sławiński Łukasz 431
 Słonczewski Andrzej 321
 Słonka (Słaka, Słomka) Hieronim 386
 Słonka Jakub 296
 Słonka Samuel 220, 277, 296, 351, 386, 520
 Sługocki Piotr 264
 Słupecki Szczęśny 136
 Słupski Wawrzyniec, sędzia gr. bydgoski 38
 Słupski Wojciech, dworzanin pokojowy J.K.M. 330
 Słuszowski Jan 431
 Smitkowski 368, 645
 Smitkowski Andrzej, kom. z. bełski 236, 298, 309, 311
 Smitkowski Jakub 295, 361
 Smitkowski Maciej 91, podstarości bełski 117, 137, 153, 154, 156, 196, 205, 227, 233
 Smitkowski Mikołaj 295, 352, 361
 Smitkowski Paweł 361
 Smitkowski Stanisław 361
 Smitkowski Wacław 361
 Smojłowicz Mordechaus, Żyd 405
 Snopkowski Andrzej, chor. bełski 156
 Snopkowski Jakub, woj. chełmski 35
 Snopkowski Jakub 297
 Sobański Jan 264
 Sobieska Zofia Teofila z Daniłowiczów, kasztelanowa krakowska 645

Sobieski Jakub XI, 436, wda bełski 447, 465, 466,
 467, wda ruski 489
 Sobieski Jakub 264, 295, 351, 359, 386
 Sobieski Jan, sta jaworowski 578, 585, 586, 593,
 598
 Sobieski Marek, sta krasnostawski 585, 624, 644,
 645
 Sobieski Przecław 295, 351, 359, 386, 406
 Sobieszczańska z Przedzimierza 352
 Sobieszczańska Dorota 361
 Sobieszczański Bartłomiej 296
 Sobieszczański Jakub 385, 649
 Sobieszczański Jerzy 296, 351, 362
 Sobieszczański Michał 385
 Sobieszczański Mikołaj 519, 567, 626
 Sobieszczański Sebastian, kom. z. bełski 35
 Sobieszczański Stefan 351, 362, 430, 568, 598,
 600
 Sobieszczański Wojciech 236
 Socha Andrzej 520
 Socha Wojciech 520, 546
 Sokolnicki Andrzej miecz. sanocki 703
 Sokolski Ostafij kniaź 15
 Sokołowsy 516
Sokołowski August 161
 Sokołowski Daniel 351, 361, 431
 Sokołowski Jan 112, 297
 Sokołowski Marcin 353
 Sokołowski Wacław 362
 Sokół Adam 519
 Sokół Andrzej 213, 519
 Sokół Jan 527, 541
 Sokół Marcin 519, 574
 Sokół Samuel 306, 351, 362, 466, pis. z. buski
 552, 558, 615, 616, 617, sędzia z. buski 692
 Sokół Stanisław z Jeżewa 137, 154
 Sokół Stanisław 297, woj. buski 351, 362, 383
 Sokół Wacław 213, 466, 519
 Sołtysowski 693
 Sosnowski Jan 278
 Soszka Jan z Sokala, woźny bełski 408
 Spaliński Jakub 288
 Spalowski Szymon 351
 Spikłowski Stanisław 263
 Spławski Teodor, żołnierz J.K.M. 371
 Stabirowski Wincenty 626
 Stabrowski Jan 145
 Stabrowski Piotr 91, 97
 Stabrowski Piotr 91
 Stadnicka 599
 Stadnicka 600
 Stadnicka z Niemirowa 568
 Stadnicki 568
 Stan Tomasz 220
 Staniński Andrzej 39, 77
Staniszewski Zdzisław 601
 Stankar Adam 625
 Stankar Piotr, pis. gr. horodelski 458, 600, 625
 Stańska Dorota 519
 Stapkowski Gaspar 264
 Stapkowski Jakub 352, 362
 Stapkowski Jan 264
 Starczewski (Starczowski) Andrzej 520, 649, bur.
 bełski 666
 Starczewski Jan 650
 Starnalski Marcin 626
 Starzechowski Sebastian 296, 320
 Stawiski Mikołaj 21
 Stawski Adam 264
 Stawski Andrzej 21, 35, 56, 62, 63
 Stawski Jan 297, 363
 Stefan Batory, król Polski 47, 48, 49, 51, 52, 54,
 59, 62, 66, 68, 71, 72, 73, 74, 75, 77-79, 81,
 83, 84, 86, 101, 102, 130, 135, 142, 159, 160,
 165, 168, 170, 179, 335, 367, 377, 440, 445,
 535
 Stefan II Bocskay, ks. Siedmiogrodu 173
 Stefan II Tomşa, gospodar mołdawski 235, 236, 244
 Stempkowski (Stępkowski) Aleksander 227, 263,
 275, 280, 285, 287, woj. horodelski 295, 350,
 360
 Stempkowski Aleksander 296
 Stempkowski Bartłomiej 298
 Stempkowski Jakub 362

- Stempkowski Michał na Ostrowie 520, 546, 549,
553, 568, 588, 592, 599, 604, pis. z. bełski
609, 619, 623, 624, 626, 633, 640, 642, 644,
648, 649, 654, 656, 660, 663, 665, 666, 673,
683, 684, 689, 691, 692, 696, podsędek bełski
701, 702, 707
- Stempkowski Mikołaj 568
- Stempkowski Paweł 520, 546, 568, 574, 600
- Stempkowski Samuel 568, 693
- Stempkowski Stefan 568, 598, 599, 625
- Stężycki Jakub 327
- Stogniew Mikołaj, oboźny kor. 467
- Stoiński Piotr 574, 600, 666
- Stoiński Stanisław 214, 353, 361, 386
- Stoiński Stanisław 598
- Stolicki Jarosław* VIII
- Strachosławski Maciej 545
- Strachowski Florian 295
- Strasz Władysław z Białaczowa 703
- Streptowski (Strzeptowski) Rafał (Rachwał) 89,
110, 137
- Streptowski Mikołaj, sędzia z. buski 34, 35, 42,
47, 50, 51, 71
- Stróżewski Marcin 112
- Strus (Struś) Jakub, sta chmielnicki, rotm. J.K.M.
120
- Strus Jerzy, sta braclawski i winnicki, rotm.
J.K.M. 116, 120, 129
- Strus Mikołaj, klan kamieniecki 120
- Strus Mikołaj, sta halicki 260, 361
- Strzała Melchior 117
- Strzała Piotr, sędzia z. zatorski, bur. krakowski
38
- Strzałkowski Wojciech 196
- Strzegocki Łukasz Michał 567
- Strzegocki Michał 214
- Strzeszowski, chor. 693
- Strzeszowski Jan 213, 430
- Stylarski Mikołaj, dworzanin pokojowy J.K.M.
497
- Suchodolski Adam na Suchodołach, sta horodel-
ski 558-560
- Suchodolski Hieronim 263
- Suchodolski Jan 519, 545, 567, 598, 599
- Suchodolski Krzczon 10
- Suchodolski Mikołaj 296
- Suchodolski Samuel 598
- Suchodolski Sebastian, podstarości bełski 250,
263, 295
- Suchodolski Stanisław 263, 295, 351, 360
- Suchodolski Stanisław 295
- Suchodolski Stanisław 296
- Suchorabska Helena 350
- Suchorabski 368
- Suchorabski Florian, miecz. przemyski 150, 151,
156-158, 182, 205, 221-223
- Suchorabski Florian, pis. z. ruski 105
- Suchorabski Marcin 295, 299, 350, 362
- Suchorzyński Maciej 649
- Sudrycki Wojciech 710
- Sulatycki Paweł 298
- Sulima Iwan 401
- Sulimowski (Szulimowski) Jerzy 295, 353, 363,
521
- Sulimowski Ludwik 213
- Sulimowski Mikołaj 233, 264
- Sulimowski Stanisław 295, 353, 363, 383
- Sulimowski Stanisław 296
- Sulistrowski Paweł z Wnorowa 703
- Sułkiewicz Stanisław 288
- Sułowski Stefan, ksiądz 185
- Susza Jakub Jan, unicki bp chełmski 623, 633
- Suszowski Bartłomiej 430
- Swabowa, miecznikowa bełska 156
- Swarczewski Jan 350
- Swinarski Piotr 154, 296
- Swiniarski Jan 196
- Syrakowski Stanisław, dworzanin pokojowy
J.K.M. 157
- Szadurski Jan 350
- Szadurski Maciej 361
- Szadurski Mikołaj 236, 362
- Szałański Jakub 601
- Szałapski Jakub 644, 650

Szamecki Grzegorz 360
 Szaniawski Seweryn 264
 Szaniawski Stanisław 353, 360, 568
 Szaporowski Gaspar 295
 Szaporowski Piotr 295
 Szarowski Jan 113
 Szczarzecki Piotr, dworzanin J.K.M. 59
 Szczawiński Andrzej 520, 546, 693
 Szczawiński Jan 296
 Szczawiński Paweł, klan łączycy 98
 Szczawiński Stanisław 361, 465, 466, woj. luba-
 czowski 512, 551, 553, 591, 594, 597-599,
 605, 640, 642, 654, 659, 678, 693
 Szczawiński Wojciech 213, 261, 386
 Szczawiński Wojciech 546
 Szczekocki Krzysztof 263
 Szczepkowski Tomasz 297
 Szczucki Maksymilian 353
 Szczucki, książdz 675
 Szczuka Stefan 306
 Szczuka Wacław 278, 288, 295, 299
 Szczuka Zofia 386
 Szczygieł Ryszard 12
 Szelicki Sulejman, kurier J.K.M. 288
 Szemborski Jan 406
 Szepińska Potencja 362
 Szepiński Jan 297, 626
 Szeptyn Krzysztof 599
 Szomowski J. 254
 Szomowski Stanisław 296
 Szornel Wacław 639, 655, 656, 659, 670, 671
 Szpanowski 347
 Szparowska Anna z Rudnik 521
 Szparowski Tomasz 521
 Szubiński Jan 459
 Szwab Krzysztof 137
 Szydłowski Achacy 625
 Szymakowski 625
 Szymanowski 693
 Szymanowski Jan 350
 Szymanowski Maciej 521, 680, 713
 Szymkowicz Temruk 448
 Szymon 352
 Szypiński Jan 386, 568, 600, 649
 Szyski Jan 521
 Szyskowski Jerzy 263
 Szystowski z Torków 117
 Szystowski Andrzej 296
 Szystowski Balcer 296
 Szystowski Baltazar 277
 Szystowski Jan 12
 Szystowski Stanisław, pis. z. bełski 21, 22, 33
 Szystowski Stanisław 277, 297, 568
 Ścibor Jan 626
 Ścibor Marek 91
 Ścibor Stanisław 213
 Ścibor Stanisław 545, 599
 Śladkowski Abraham, bp sufragan chełmski 428
 Śladkowski Marcin 352
 Śleszyńska Anna 519
 Śleszyńska Jadwiga 430, 545
 Śleszyński Aleksander 295, 362
 Śleszyński Jan 278
 Śliwiński Fabian 519
 Śliwnicki Kilian 297, 406, 599
 Śmiszko Mateusz, sta lityński, sędzia gr. bełski
 125
 Śrzemski Jan 650
 Śwaczyński Adam 358
 Świdorski Orest 295
 Świdnicki Andrzej 528
 Świdnicki Wojciech 277, 297, 430
 Świerski 121
 Świerski Krzysztof, dworzanin pokojowy J.K.M.
 257, 269, 282
 Świerski Wojciech 351
 Świeżyński (Świżyński) Albrecht Jan 598
 Świeżyński Jan 625, 649
 Świeżyński Stanisław 351
 Świętosławski Jan 145
 Świniarski Piotr 264
 Świszowski Wojciech 649
 Świtkowski Stanisław 352
 Tacyt 437

- Tafiłowski Andrzej 295
 Taranowski Andrzej, podcz. halicki 72
 Tarczewski Jakub 520
 Targowski Samuel 238
 Tarło Jan, wda lubelski 105
 Tarnawski Krzysztof 30
 Tarnowski Jan, abp gnieźnieński 159
 Tarnowski Jan Wojciech 708, 710, 713
 Tarnowski Sebastian, klan konarski 98
 Tarnowski Stanisław z Tarnowa, klan sandomierski, sta buski, stobnicki 105, 157, 172
 Tarnowski Szczęśny 35, 38, 56
 Tchórzewski (Tchórzowski) Jakub 264, 265
 Tchórzewski Jan 278
 Tchórzewski Stanisław 545
 Telecki Florian 406
 Telefus, dworzanin J.K.M. 172
 Telefus Andrzej z Telefusowa 578, 593, 598
 Telefus Jan, dworzanin pokojowy J.K.M. 182
 Telefus Piotr Felicjan 661, 662, 674, 675, 683
 Teleski Seweryn 406
 Terlecki Metody, unicki bp chełmski 518, 540
Ternes Jerzy VIII, XII
 Ternowski Szczęśny 34, 35
 Tęczyńscy 120
 Tęczyńska z Dembowskich Agnieszka, wojewodzina bełska 93
 Tęczyński Andrzej klan bełski, sta hrubieszowski 7, 9-12, 15, 16, 19-21, 23, wda bełski 25, 26, 33-35, 37, 40, 41, 48-56, 64, 65, wda krakowski 98, 105, 116
 Tęczyński Gabriel 116
 Tęczyński Jan 116
 Toglar 214
 Tokarski Jakub, żołnierz J.K.M. 256
 Tokarzeski Jan 297
 Tomaszewski Wojciech 359
 Tomisławski Piotr 701, 703
 Torzewski Stanisław 519
 Traczewski Mikołaj Bogusz 195
 Trąbczyński Jan 220
 Trębecki 693
 Trębiński (Trembiński) Krzysztof 430, 706
 Trębski Andrzej 136
 Trojan zob. Rachaniński Stanisław Trojan Truszczyński Andrzej 362
 Trylęska Katarzyna 295, 351, 361
 Trylęski 143
 Trylęski Andrzej 137
 Trylęski Jan 89, 136
 Trylęski Jan Mikołaj, stol. bełski 246, 277, 294
 Trylęski Ostafi 295
 Trylęski Seweryn 295, 361, 519, 695
 Trzcńska z Rozdziałowa 297
 Trzcńska Elżbieta 431
 Trzciński (Trzieński) Jan 117
 Trzciński Jakub 220, 287, 295, 299
 Trzciński Jerzy 554
 Trzciński Wawrzyniec 50, 77, 97, 100, 101, 103, 107, 114, 117, klan lubaczowski 137, klan rawski 144
 Trzciński Zygmunt 10, 35, 59, 62, 63, sur. bełski 89, 91, klan lubaczowski 107, 112, 117, 122, 125, 127
 Trzebicki Andrzej, regent kancelarii większej kor. 576
 Trzebiński Aleksander, podk. Lwowski 388
 Turkowiecki Jan 145
 Turkowiecki Marcin 297, 351, 362, 385
 Turkowiecki Walenty 35, 95, 127, 137, 145, 149, 154
 Turkowski Maciej 296
 Turowiecki Stefan 650
 Turski Andrzej 520, 598
 Turski Jan 352
 Turzynowski Stanisław 296
 Tuszowski Krzysztof 546
 Tuszowski Stanisław, dworzanin pokojowy J.K.M. 313
 Twarowski Andrzej 353
 Tymiński (Tymieński) Andrzej 295, 352, 362
 Tymiński Stanisław 196
 Tyski Wojciech 693
 Tyszczyzna Zofia 568

Tyszka Mikołaj 214, 361
 Tyszka Stefan 599
 Tyszowski Jan 640
 Ubysz Jakub, chor. dobrzyński 498, 505, 528
 Ubysz Wojciech 518, skarb. bełski 526, 529, 533, 544, 551
 Ubysz Zygmunt 600
 Ubyszowie 600
 Uchański 62
 Uchański Paweł ze Służewa, klan bełski, sta krasnostawski 34, 35, 37, wda bełski 121
 Uchański Paweł, rotm. J.K.M. 328
 Uchański Stanisław 693
 Uchański Zygmunt 351
 Udrzycy 416, 457
 Udrzycka (Udrycka) z Obrowca, podczaszyńska 295, 353, 363
 Udrzycka Helena 353
 Udrzycka Marianna 546
 Udrzycki (Udrycki) 277
 Udrzycki Franciszek 546
 Udrzycki Jan 361
 Udrzycki Krzysztof 296, 361, 430
 Udrzycki Mikołaj 19, 21, 38, 43, 46, 65, 89, 91, 97, 144
 Udrzycki Mikołaj, podcz. bełski 233, 264
 Udrzycki Mikołaj 264, 277, 296, 353, 360, 361, 546
 Udrzycki Stanisław 145
 Ulanicki 121
 Ulanicki 693
 Ulejski Tomasz z Rupniowa 509
 Urbanowski Krzysztof 521
 Urbański Baltazar 277
 Uruszczak Wacław XI, XIII
 Uszyński Jan 519, 545
 Uszyński Wojciech Jan 406
 Vidoni Pietro nuncjusz 674
 Wajcz 120
 Walden Artur VIII
 Walmut Stanisław 297
 Wangowski Sebastian 38
 Warszawski Stanisław, podsk. wielki kor. 230
 Wasiczyński Kasper 155
 Wasilowski Andrzej 431
 Wasyl ze wsi Góra 15
 Waszycki Samuel 568
 Waśko ze Steniatynia, woźny bełski 359
 Waśko ze wsi Żórawce 139
 Wawrowski Adam 493
 Wawrowski Jan 567
 Wawrzyniec (Laurentius) z Ostrowa, woźny bełski 287
 Wąchocki Stanisław 521
 Wąs Gabriel 486
 Wąsicki Samuel 599
 Wąsicki Wojciech 296
 Wąsowicz Jerzy, dworzanin pokojowy J.K.M. 420
 Wątlewski Piotr 214
 Wąwulski Marcin 361
 Werba Janusz 406
 Widawska Agnieszka 362
 Widawski Wężyk Walenty 173, 189, 205, 208
Wengryn Irina (Венгрин Ирина) XIV
 Wesołowski Stefan 545
 Wereszczyński Abraham 528, 568, 607, 609, 678, 693
 Wereszczyński Marek 214, 362, 431
 Wereszczyński Wojciech 693
 Węgliński Adam 353
 Węgrzynowski Józef 350
 Wężyk Jan, prymas, abp gnieźnieński 376, 388
 Wianowski Jan 546
 Wiechowski 693
 Wieleżyński Jan 351
 Wieloborski Wojciech 263
 Wielobycki Eustachy 696
 Wielobycki Jan 459
 Wielopolska z Gdowa Anna 117
 Wielowiejski 693
 Wielowicki Andrzej 599
 Wielużyński Wojciech 649
 Wierzbicki 419, 693
 Wierzbicki Bartłomiej 353

- Wierzbicki Jan 263, 361, 383, 385, 394, 397, 398, 406, 489, 520, 626, 649
- Wierzbicki Mikołaj 352, 353, 360
- Wierzbicki Mikołaj 360
- Wierzbicki Paweł, sędzia z. chełmski 294
- Wierzbicki Piotr 360
- Wierzbicki Prokop, sędzic z. chełmski 295
- Wierzbicki Stanisław (Piotr Stanisław) 568, 588, 600, cześć. bełski 605, 626, 642, 654, 657, 658, 672, 675, 677, 678, 692, 693, 702
- Wierzbicki Wacław 353
- Wierzchowski Albrecht 546
- Wiesiołowski Krzysztof, stol. lit. 260
- Wieteski Stanisław, stol. bełski 331
- Więckowski Albrecht 431, 521, 568, 599
- Więckowski Jan 650
- Więckowski Michał 213
- Wilan 423
- Wilczopolski Aleksander 351
- Wilczopolski Piotr 350
- Wilmunt (Wilimunt) Stanisław 351, 363
- Winiarski Jerzy 650
- Winnicki 693
- Winnyczenko Oleksij (Вінниченко Олексій)*
VIII, XIV, 11, 13, 36, 64, 65, 79, 86, 95, 106, 124, 125, 127, 138, 147, 157, 161, 171, 188, 205, 207, 208, 285, 340, 343, 344, 370, 374, 376, 388, 389, 392-395, 398, 409, 432, 468, 494, 513-515, 527
- Wiński Jan 649
- Wiński (Wiczynski) Józef, karzeł 154, 196
- Wistowski Mikołaj z Miechów 703
- Wiszniewski Maciej 600
- Wiszowaty Krzysztof z Szumek 703
- Wiśniewski Stanisław 278
- Wiśniowiecki Dymitr 665
- Wiśniowiecki Janusz, koniuszy kor. 485
- Wiśniowiecki Jeremi 456, 462, 476, 485, 502, 516, wda ruski 525, 537, 582, 623, 632
- Wiśniowiecki Michał, sta owrucki 244
- Wiśniowiecki Michał Korybut 623, 632
- Wiśniowska Katarzyna 373
- Wiśniowski Andrzej, pis. gr. chełmski 626
- Wiśniowski Jan 626
- Wiśniowski Maciej 626
- Wiśniowski Mikołaj 362, pis. gr. grabowiecki 528, 554, 640
- Wiśniowski Wojciech 626
- Witkowski Błażej 220
- Witkowski Gabriel 350
- Witkowski Jan 297, 350, 363
- Witkowski Krzysztof 599
- Witkowski Paweł 297
- Witkowski Sebastian 546
- Witowski Stanisław, klan sandomierski 585, 665
- Wittenberg Arvid, feldmarsz. szwedzki 698
- Witwiński 83
- Witwiński Krzysztof, dworzanin J.K.M. 66
- Witwiński Sebastian 297
- Wituchowski Krzysztof 650
- Władysław Zygmunt Waza królewicz 160, 166, 167, 176, 253, 291, 376, 377, Władysław IV Waza król Polski 388-390, 392-397, 399-401, 403-404, 409-413, 416-424, 427-429, 433, 435, 438-439, 441-442, 444-454, 456-462, 468-473, 476-488, 490, 498-500, 502-504, 507, 509, 514-518, 522-527, 531, 533-535, 537-542, 547, 552, 554, 573, 578, 685, 714
- Władysławski Franciszek 546
- Włodek Elżbieta z Zamoyskich, wojewodzina bełska 122
- Włodek Stanisław z Hermanowa, wda bełski, sta bełski, halicki, kołomyjski 129, 182, 183, 222, 223
- Włostowski Jan 466, 521, 546, 600, bur. bełski 679
- Wnorowski Aleksander 213, 278, 297, 466
- Wnorowski Samuel z Wnorowa 264, 278, 297, 383, 466, 568, 599, 626, 678
- Wnorowski Stanisław 144
- Wojakowski Jan, łow. chełmski 703
- Wojakowski Remian 236
- Wojankowski Paweł, sekretarz J.K.M., pis. skarbowy 312, 328, 329

- Wojciechowski Paweł 406
Wojciechowski Stanisław 568
Wojdyłowicz (Wojdołowicz) Jan 351, 362
Wojna Jan 213
Wojna Jan 466, 545, cześ. bełski 567
Wojna Łukasz cześ. bełski 213, 351, 362, 466
Wojnina Eufrozyna z Modrynia, cześnikowa
bełska 600
Wojtkowski Stanisław 247, 351
Wojucki Stanisław 315, 361, 385, 406, 431, 520
Wolph Jan 296
Wolski 693
Wolski Jakub 626
Wolski Jan 213, 353
Wolski Paweł 352
Wolski Stanisław 599
Wołczek Jan 678
Wołk Konstanty 423
Wołoszanin Jan 417
Wołucki Paweł, bp kujawski 317
Wołucki Paweł 372
Wołyński Jan 339
Worucki Stanisław 214
Wosicki Jakub 520
Woyna Benedykt, bp nominat wileński 141
Wozuczyński 261
Wozuczyński Jacek (Hiacynt) z Wozuczyna 534,
550, 553, 573, łow. bełski 594, 600, 604, 619,
636, 656, 659, 664
Wozuczyński Jakub 10, 15, 21, stol. bełski 35, 37,
50, 51, 63, 65, 71, 73, 79, 87, 91, 92, 94, 95,
101, woj. bełski 106, 107, 122, 123, 125, 127,
128, 130, 137, 144, 155
Wozuczyński Jan 137, chor. bełski 155
Wozuczyński Jan, ksiądz, kanonik i dziekan
chełmski 674-675
Wozuczyński Jerzy z Wozuczyna 233, 283, 297,
340, 353, 363, 376, 383, łow. bełski 387, 389,
491, 552, 562
Wozuczyński Szymon Hulewicz, pis. z. łukowski
406
Wozuczyński Wojciech 117
Wrobski Jerzy 693
Wroczyński 138
Wroczyński Jan 296
Wronowski Piotr 296
Wronowski Samuel 361
Wrowski Władysław 546
Wróblewski Jan 600
Wrzeszcz Hieronim, rotm. husarski J.K.M. 306,
416, 429
Wrzeszcz (Wrzyszc) Jarosz 391
Wrzeszcz Mikołaj 406, 430
Wrzeszcz Piotr 298, 350, 383, 599
Wrzeszcz Wacław 406, kom. z. bełski 546
Wrzeszczówna 391, 417, 429
Wujakowski 233
Wujakowski Paweł, sekretarz J.K.M., pis. skar-
bowy 321
Wybnowic Jan 321
Wybranowski 464
Wybranowski Marcin 352, 362
Wydryński Wojciech 324
Wydźga Adam 600, 649
Wydźga Andrzej 264, 277, 361, 383, 385, 431,
466, 520
Wypustek Andrzej XIV
Wyrzykowski Andrzej 264
Wyrzykowski Andrzej 264
Wysocki Jan 104
Wysocki Wojciech 351
Wysokiński Jan 264
Wysokiński Jan 546
Wyszomirski Wawrzyniec, miecz. nurski 511
Wyszotyński Jan 626
Young Adrian Georg, jezuita, pis. 168, 176
Zabawska 214
Zabawski Maciej 352, 373
Zabrocki Elias, dworzanin pokojowy J.K.M.
310
Zadyński 693
Zadzik Jakub, sekretarz J.K.M. 277, 279, 287,
289, kanclerz kor. 367
Zagarzewski Maciej 199

- Zagórowski Adam 521
 Zagórski Jan 431, 545, 568
 Zagrobski Jakub 362
 Zagrobski Jan 298, 352, 361, 362
 Zagrobski Tomasz 297
 Zajac Stanisław 521
 Zaklika Mikołaj z Czyżowa 38
 Zaklika Zygmunt z Czyżowa (Czyżowski) klan
 bełski 59, 71
 Zakrzewski Krzysztof 89
 Zakrzewski Maciej 297
 Zakrzewski Michał 196, 351, 362
 Zakrzewski Paweł 219, 264, 299
 Zakrzewski Stanisław, sędzia z. bełski 23
 Zakrzewski Walenty 220, 277, 297
 Zakrzowski Krzysztof 35, 56
 Zakrzowski Marcin 35
 Zalesiński Wojciech 264
 Zaleski 600
 Zaleski Aleksander 296, 362, 406, 431, 600
 Zaleski Andrzej, miecz. z. pruskich 511
 Zaleski Jan 406, 547, 568, 626
 Zaleski Jan 568
 Zaleski Marcján 352
 Zaleski Mikołaj 213, 386, 406
 Zaleski Stanisław z Czejmowa 153, 154, 277,
 298, 353, 362
 Zaleski Stanisław, woj. lubaczowski 431
 Zaleski Stefan 547, 650
 Zalewski Paweł 295
 Załęski Aleksander 546
 Załęski Stefan 546
 Załuski Jan 430
 Załuski Piotr 353
 Zamoyski Jan, sta bełski, knyszyński, zamechski
 9, 10, 15, 16, 19, 21, 24, 25, 31, 34, 35, 37, 40,
 53, 54, podkancl. kor. 56, 70, hetm. i kancl.
 wielki kor. 82, 84, 90, 91, 92, 95, 96, 109, 111,
 117, 121, 122, 125, 127, 132, 135, 150, 155,
 158, 159, 161, 170, 189, 584
 Zamoyski Jan, klan chełmski 260
 Zamoyski Jan, sta kałuski 504, 526, 568, 648,
 podcz. kor. 664, 684, 700
 Zamoyski Stefan 701
 Zamoyski Tomasz, podkancl. kor. 367
 Zamski Gaspar 371
 Zaniewicz Piotr 650
 Zaniewski Jacek, żołnierz J.K.M. 348
 Zaniewski Jan 348, 431
 Zaniski Kacper 431, 546, pis. gr. bełski 554, 567,
 626, 649, 679, 693
 Zaniski Piotr 213, 297, 431
 Zapolski Stanisław 105
 Zaporski Stanisław 21, 35, 40, 53, 65
 Zarembowski Wawrzyniec 352
 Zarętownski 363
 Zawacki Andrzej 288
 Zawacki Jan z Steniatyna 10
 Zawacki Jan 213
 Zawacki Jerzy 213, 288
 Zawacki Wacław 361
 Zawacki Wojciech 213, 288, 361, 431
 Zawadzka Anna 567
 Zawadzka Katarzyna 626, 650
 Zawadzki 693
 Zawadzki Andrzej 246, 264, 295
 Zawadzki Andrzej 297
 Zawadzki Jan z Łakowiec 353, 363, 693
 Zawadzki Jerzy 297, 350
 Zawadzki Jerzy 352, 363, 431, 546, 600
 Zawadzki Mikołaj 567, 626, 650
 Zawadzki Szymon 353
 Zawadzki Wojciech 297, 343, 520
 Zawadzki Wacław 213, 350
 Zawadzki z Posadowa 599
 Zawistowski Stanisław 431
 Zawistowski Wojciech 352
 Zawisza Krzysztof, pis. wielki lit., starosta miń-
 ski 488
 Zawisza Marcin 599
 Ząbecki Jan 545
 Zbaraski Janusz, wda braclawski 72
 Zbaraski Jerzy, podcz. kor., sta sokalski 273, klan
 krakowski 300
 Zbaraski Krzysztof, koniuszy kor. 293, 300

Zbicka Dorota 599, 666
 Zborowski Adam, rektor lwowski 541
 Zborowski Andrzej, klan biecki 129
 Zborowski Stanisław Gabriel z Rytwian, sta hodo-
 rodelski 288, 351, 371, 381, 383, 399
 Zborowski Jan, sta kamionacki 103
 Zborowski Krzysztof 130, podcz. kor. 160
 Zdzierżek Seweryn 295
 Zebrzydowscy 518
 Zebrzydowski 318
 Zebrzydowski Malcher 368
 Zebrzydowski Mikołaj, wda lubelski, sta krasno-
 stawski 109, wda krakowski, sta krakowski
 123, 125, 183, 185, 186, 188, 195
 Zelech Maciej 264
 Zelechowski Stanisław 351
 Zeliński Paweł 264
 Zelmanowicz Józef, strzelec J.K.M. 329
 Zerzyński Wacław 565
 Zględa Andrzej 298
 Zglobicki Łukasz 351
 Zielińska Stanisławowa 353
 Zieliński 517, 527
 Zieliński Marcin 277
 Zieliński Paweł 474
 Zieliński Remigian 277
 Zieliński Stanisław 353, 431, 520
 Ziemacka Daria z Nowosiołek 363
 Ziemkowski Andrzej, podstarości bełski 21
 Zorzowski Jerzy 296
 Zubowski Jan 698
 Zwiartowski Jan 35, 58
 Zwiartowski Mikołaj 297, 351, 360, 430, 519
 Zwiartowski Stanisław 112, 299
 Zwierzykowski Michał VIII, XII
 Zwolenński Stanisław 568
 Zygmunt I Stary, król Polski 109, 170, 316, 442
 Zygmunt II August, król Polski 7, 12, 16, 18, 27,
 28, 29, 30, 31, 33, 40, 103, 121, 162, 174, 316
 Zygmunt III Waza, król Polski 97-102, 104,
 108-111, 113-118, 122, 124, 125, 128, 131,
 133, 137-143, 145-147, 157, 162-170, 172-
 192, 195-198, 200-206, 209-212, 214-217,
 224-226, 228-231, 233-235, 237-250, 252-
 253, 255-261, 265-277, 279-294, 301-307,
 310, 312-319, 322-333, 335-349, 354-358,
 363-376, 378, 416, 441-442, 449, 452, 536,
 685
 Zygmunt Batory, ks. Siedmiogrodu 166
 Zygmunt Hohenzollern, margrabia brandenbur-
 ski 425, 448
 Zygmunt Kazimierz Waza, królewicz 515
 Zygmunt Rakoczy, ks. Siedmiogrodu 169
 Żarnowski 84
 Żbikowski Adam 394
 Żegowski Adam 352, 359
 Żelawski Franciszek, podcz. czerski 38
 Żelski Mikołaj 350
 Żemacki Krzysztof 295
 Żeromski (Żyromski) Marcin 568
 Żeromski Piotr 357, 568
 Żeromski Stanisław 296, 362, 363
 Żerowski 264
 Żlobicki Sebastian 545
 Żółkiewski 93
 Żółkiewski Aleksander 296
 Żółkiewski Łukasz 305
 Żółkiewski Mikołaj 297
 Żółkiewski Stanisław 21, 38, 52, sur. bełski 59,
 63, 71, 84, wojewoda ruski 105
 Żółkiewski Stanisław 52, 63, 71, dzierżawca ka-
 łuski 89, klan lwowski, hetm. polny kor. 121,
 122, 174, 203, 205, wda kijowski, hetm. pol-
 ny kor. 209, 234, 235, 237, 240-245, kancl.,
 hetm. polny kor. 252, kancl. i hetm. wielki
 kor. 255, 258, 259, 267, 268, 270, 274, 306
 Żórawiński Aleksander, klucznik łucki 38
 Żórawiński Jerzy, podk. lwowski 63
 Żórawiński Krzysztof 416, 429, 431
 Żórawiński Stanisław z Hodorostawu 149, podk.
 halicki 205, 220, 249, podk. halicki 182, klan
 bełski 298, 299, 300, 301, 305, 309
 Żuliński Adam 263, 352, 431, 466, 599
 Żuliński Aleksander 545

- Żuliński Gabriel z Żulina 360, podstarości bełski
 466, 494, 495, 509, 533, woj. buski 543, 546,
 552, 561, 564, 567, 593, 597, 598, 612, 626,
 649, 660, 662, 664, 665, 679, 689, 692, 693
 Żuliński Hieronim 21, 263
 Żuliński Hieronim 263, 277, 295, 520, 545
 Żuliński Jakub 352
 Żuliński Jan 353, 649
 Żuliński Jarosław 599
 Żuliński Jerzy 220
 Żuliński Krzysztof 350, 363, 383, 520, 599
 Żuliński Marcin 297
 Żuliński Mikołaj 362
 Żuliński Olbracht 220
 Żuliński Paweł 296, 353, 361
 Żuliński Seweryn 277, 353, podstarości grabo-
 wiecki 362, 528
 Żuliński Stanisław 10, 21, 35
 Żuliński Stanisław 220
 Żuliński Stefan 352, 361, 430, 520, 546, 568, 599
 Żuliński Władysław 431, 519
 Żuliński Wojciech 353
 Żuliński Zbożny (Feliks), pis. z. bełski 87, 90,
 91, 92, 95, 112, 137, 156, 170, 171, 196, 220,
 222, 223
 Żukowski Franciszek 600
 Żukowski Jakub 353
 Żukowski Stanisław 264, 296, 352, 361, 520
 Żurawiński Stanisław, podk. halicki 182, klan
 bełski 298, 299, 300, 301, 305, 309
 Żurowski Marcin 600
 Żurowski Piotr 296
 Żurski Andrzej 574
 Żyrzyńska Anna 600
 Żyrzyński Andrzej 600
 Żyrzyński Stanisław 35

Indeks geograficzny

(z hasłami rzeczowymi zawierającymi deskryptory geograficzne):

- Adrianopol (Edirne), m. 281, 286
Ameryka 451
Anglia 446
Ansbach 165
augustowska dzierżawa zob. Mosty
Babiniec, w. 390, 457, 623, 633, 648
Babino, w. 701
Batorz, w. 53, 54
Baden, m. 447, 471
Bar (Бар), m. 255
barski sta 243, 607, 612
Baryłów (Барилів), w. 386
Basznia, w. 402
Batoń (Батир), uroczysko 624, 634, 644-647
Batyjów (Батиїв), w. 351
Bełz (Белз), m. passim
Bełz, klasztor Dominikanek 526, 541, 563, 572, 584, 589, 648
Bełz, klasztor oo. Dominikanów 318, 428, 564, 594
Bełz, kościół farny 223, 397, 407, 427, 428, 694
Bełz, kościół oo. Dominikanów 246, 458, 530, 531, 553, 566, 573, 586
Bełz, kościół szpitalny 428
Bełz, Ratusz 427, 478
Bełz, Rynek 251, 359
Bełz, wieża 261, 497, 497
Bełz, zamek 30, 36, 45, 47, 50, 57, 59, 155, 180, 428, 457, 478, 489, 530, 563, 613, 631, 664, 694
bełscy mieszczenie 71, 143, 273, 294, 318, 347, 368, 405, 428, 462, 479, 485, 518, 564, 572, 625, 648, 668
bełscy Żydzi 330, 405, 480, 605, 659
bełska chorążyna 568
bełska podczaszyna 363
bełska starościna 428
bełska wojewodzina 93, 122
bełska ziemia 10, 13, 22, 24, 31-33, 46, 55, 61-63, 475, 688, 709
bełski arendarz 480, 592, 606, 661
bełski bur. 666, 679
bełski chor. 10, 20, 21, 35, 46, 47, 59, 62, 64, 70, 71, 84, 95, 107, 115, 123, 155, 233, 237, 264, 295, 299, 312, 350, 359, 364, 466, 522, 552, 584, 588, 589, 592, 594, 595, 600, 605, 616, 647, 657, 659, 676, 688
bełski cześ. 35, 63, 213, 220, 262, 264, 295, 352,

- 353, 466, 600, 605, 617, 626, 642, 654, 657,
672, 675, 678, 692, 693, 702
- bełski gród (urząd) passim
- bełski instygator gr. 278, 309
- bełski klan 8-12, 15, 19, 20, 21, 23, 30, 31, 34, 35,
37, 48, 59, 71, 93, 99, 100, 107, 117, 127, 129,
132, 137, 143, 155-157, 196, 233, 298-300,
305, 309, 360, 383
- bełski kom. z. 35, 120, 137, 154, 213, 220, 223,
236, 277, 295, 298, 309, 311, 395, 431, 508,
519, 521, 546, 572, 584, 589, 597, 616, 617,
642, 654, 659, 699, 700
- bełski łow. 35, 38, 58, 59, 62, 75, 79, 96, 109, 125,
128, 138, 140, 144, 219-221, 277, 350, 361,
383, 386, 389, 491, 552, 562, 572, 594, 600,
604, 619, 636, 656, 659, 664, 702, 708
- bełski miecz. 156, 654, 658, 660, 689, 692, 693,
700
- bełski pis. gr. 46, 78, 205, 207, 294, 311, 381, 384,
509, 554, 568, 626, 649, 679, 693
- bełski pis. z. 21, 33, 35, 38, 52, 55, 87, 90-92, 95,
112, 120, 137, 156, 170, 196, 220, 222-224,
262, 264, 275, 276, 285, 287, 294, 306, 336,
351, 381, 383, 395, 399, 434, 466, 494, 495,
531, 532, 545, 552, 561, 565, 571, 574, 583,
588, 591, 595-597, 604, 608-610, 619, 623,
624, 626, 633, 640, 642, 644, 648, 649, 654,
656, 660, 663, 665, 666, 673, 683, 684, 689,
691, 692, 696
- bełski pleban 428
- bełski podcz. 40, 59, 117, 233, 261, 271, 291, 303,
307, 314, 318, 322, 340, 364, 391, 410, 417,
420, 459, 462, 464-466, 479, 482, 490, 491,
568, 627, 628, 633, 635, 636, 659, 667, 670,
671, 673, 674, 676, 678, 683, 692, 700
- bełski podk. 10, 11, 21, 34, 35, 37, 52, 65, 70, 71,
91-96, 98-103, 107, 114, 117, 123-125, 137,
156, 195, 199, 200, 216, 233, 246, 251, 258,
271, 284, 291, 295, 299, 301, 309, 314, 321,
350, 352, 360, 416, 458, 463, 465, 466, 483,
488-499, 503, 506-508, 512, 530-534, 540,
543, 549, 550, 553, 560, 565, 568-572, 589,
594, 604-606, 609, 610, 615, 617, 625-628,
634, 635, 641, 646, 651, 652, 654, 656, 659,
660, 662, 666, 673-678, 682, 690-692, 694,
698, 701, 702, 707, 709
- bełski podpis gr. 223, 666
- bełski pods. z. 23, 30, 35, 38-40, 50-52, 63, 65,
70, 77, 87, 91, 92, 95, 106, 112, 114, 127, 150,
157, 171, 196, 206, 223, 255, 277, 283, 294,
295, 349, 350, 357, 362, 368, 383, 395, 452,
466, 468, 479, 507, 508, 512, 531, 542, 546,
549, 552, 568, 574, 577, 583, 597, 606, 626,
638, 640, 666, 673, 678, 682-686, 691, 701,
702, 707
- bełski podst. 394, 419, 528, 530, 532, 534, 542-
544, 550, 551, 553, 561, 596, 679, 702
- bełski podstarości 21, 35, 40, 41, 46, 47, 50, 63,
111, 117, 137, 152, 154, 156, 195, 206, 207,
227, 233, 250, 277, 279, 294, 299, 309, 311,
337, 353, 357, 383, 386, 387, 392, 407, 408,
466, 494, 495, 507, 509, 533, 547, 564, 567,
593, 597, 626, 649, 662, 664, 665, 681, 689,
693
- bełski pow. 7, 12, 19, 24, 30, 35, 50, 107, 558,
678, 693, 695, 698, 706
- bełski regent z. 681
- bełski sąd gr. 24, 25, 29, 33
- bełski sąd kapturowy 29, 379-383, 553-555, 559
- bełski sąd podkomorski 29, 31
- bełski sąd z. 24, 29, 31, 112, 206, 478, 507, 526,
551, 558, 584, 606, 693
- bełski sejmik passim
- bełski sędzia gr. 52, 59, 63, 95, 125
- bełski sędzia z. 23, 30, 32, 34, 40, 59, 62, 70, 71,
95, 96, 101, 103, 107, 114, 115, 118, 123, 125,
127, 130, 132, 136, 140, 143, 145, 148-151,
154, 173, 188-190, 207, 208, 218, 220, 221,
223, 224, 248, 294, 299, 351, 360, 363, 364,
369, 378, 381-383, 395, 466, 468, 480, 481,
489-492, 498, 506, 508, 512, 522, 531, 533,
543, 552, 569, 571, 583, 606, 619, 640, 666,
673-678, 683, 690, 692, 700, 702, 707
- bełski skarb. 526, 529, 533, 544, 551

- bełski sta 9, 10, 15, 16, 19, 21, 24, 25, 27, 31, 34,
35, 37, 40, 52, 54, 56, 59, 66, 111, 122, 131,
135, 138, 150, 171, 172, 183, 188, 191, 205,
216, 217, 236, 257, 290, 299, 307, 308, 360,
395, 403, 405, 418, 428, 435, 457, 465, 494,
530, 533, 543, 547, 549, 552, 553, 558, 565,
567, 569-574, 589, 592, 594, 596-598, 615,
649, 664, 666
- bełski stol. 35, 37, 50, 51, 62, 65, 71, 73, 79, 87,
91, 92, 94, 95, 101, 115, 117, 125, 144, 150,
151, 246, 277, 294, 331
- bełski sur. 63, 71, 89, 216, 217
- bełski urząd miejski 381, 553
- bełski urząd z. 503, 614
- bełski wda 9, 11, 12, 15, 23, 25, 26, 30, 31, 33, 34,
35, 37, 40, 41, 46, 48, 49, 50-56, 65, 93, 94,
99, 100, 116, 121, 122, 129, 182, 184, 196,
222, 223, 255, 261, 298, 309, 360, 436, 465-
467, 489, 490, 513, 547, 556, 560, 570, 575,
577, 606, 608-610, 613, 614, 636-638, 641,
674, 679, 680, 693, 694, 699, 700
- bełski wdziec 258, 462, 469, 495
- bełski woj. 9, 10, 12, 14, 15, 20, 21, 35, 39, 46,
55, 59, 101, 103, 106, 107, 122-125, 128, 130,
137, 144, 155, 171, 219, 220, 236, 277, 297,
360, 383
- bełski woźny 62
- bełskie księgi gr. VIII, IX, 9, 11, 24, 47, 88, 106,
127, 136, 150, 158, 172, 184, 207, 208, 213,
220, 221, 224, 227, 228, 231, 237, 246, 250,
263, 264, 277, 287, 309, 311, 320, 321, 329,
338, 350, 358, 359, 373, 381, 385, 392, 395,
403, 405, 407, 428-430, 489, 491, 496, 497,
508-510, 514, 520, 545, 553, 567, 575, 598,
599, 607, 609, 614, 627, 650, 668, 677, 679,
695
- bełskie księgi podk. 508, 616, 617
- bełskie księgi z. IX, 22, 32, 88, 120, 136, 143, 181,
222, 298, 394, 428, 429, 478, 503, 515, 523,
526, 614
- bełskie puszcze 429
- bełskie roki sądowe 24, 30, 32, 33, 45, 63, 82,
106, 112, 126, 137, 144, 149, 152-155, 171,
172, 206, 221, 228, 233, 234, 246, 262, 263,
298, 339, 408, 433, 478, 508, 509, 526, 538,
592
- bełskie stwo 20, 33, 70, 273, 306, 368, 429, 457,
541
- bełskie wdztwo passim
- Bełzec, m. 403, 430, 469, 494, 530, 546, 552, 558,
567, 569, 574, 593, 600, 649, 666
- Bendery (Tehinia), m. 290
- Beresteczko, w. 214
- Beresteczko (Берестечко), m. 614-616, 620,
623, 632, 641, 647, 648, 654, 675, 686
- Berlin, m. IX
- Bezejów, w. 408
- Biała Cerkiew (Біла Церква), m. 548, 618, 620,
630
- Białczów, w. 703
- Białogród (Білгород-Дністровський), m. 310
- Białogród, m. 234, 235
- Biały Kamień, m. 170
- biecki klan 129
- Bielsk, m. 602
- bielski sta 254, 262
- Błozew (Болозів), w. 245
- Bobiatyn (Babiatyn, Боб'ятин), w. 408
- Bobrek, m. 321
- bobrujski sta 368
- bogucki dzierzawca 541
- bolesławski sta 109
- Boratyn, w. 227, 430
- Borowa, w. 703
- Borowica (Боровиця), w. 421
- Bośnia 235, 238, 241, 253, 266, 410
- Braclaw (Брацлав), m. 73, 624, 625
- braclawscy mieszczenie 456, 478
- braclawska ziemia 87
- braclawski pods. z. 318
- braclawski sta 116, 120, 129, 368, 478
- braclawski stol. 704
- braclawski wda 72, 421, 428, 459, 473, 499, 563
- braclawski wdziec 305

braclawskie województwo 14, 119, 123, 181, 268,
 317, 445, 461, 475, 501, 517, 619
 Brandenburgia 160, 174
 brandenburski elektor 400, 425, 442, 448, 471,
 503
 brański sta 357, 498
 Brodek, w. 628
 Brodnica, m. 347
 Brody (Броди), m. 537
 brodzcy arendarze 405
 brunszwicki dług 81
 Brusilów (Брусилів), 587, 649
 Brześć Litewski, m. 34, 106, 180, 226, 229, 294,
 427, 475, 518, 538, 644, 651, 653, 657, 659,
 662, 666, 667, 671, 676, 687, 690, 691
 brzeska komisja 440
 brzeska unia 347
 brzeski sejm 657, 661, 665, 669, 674, 688
 brzeskie-litewskie województwo 316, 391, 440
 brzeski-litewski podk. 623, 632, 648
 Brzezice, w. 552
 Brzezie zob. Zbrzyż
 Brzezie, w. 383, 703, 713
 Buczacz (Бучач), m. 9
 budziacka orda 290, 302, 411, 429, 535
 Bug, rz. 61, 83, 134, 142, 273, 294, 307, 418, 427,
 475, 502, 518, 687
 Busk (Буськ), m. 42-47, 50, 64, 83, 121, 130,
 464, 513, 582, 589, 591, 594
 Busk, zamek 50
 buscy arendarze 405, 480
 buscy mieszczenie 369
 buska ziemia 558
 buski gród (urząd) IX, 15, 27, 48, 64, 74, 113,
 157, 172, 182, 192, 257, 265, 301, 313, 318,
 323, 325, 356, 399, 435, 459, 465, 488, 533,
 549, 602, 663, 667
 buski pis. gr. 46, 568
 buski pis. z. 21, 35, 50, 51, 56, 130, 190, 552, 558,
 615, 616, 617, 708
 buski pods. z. 21, 23, 35, 56, 350, 363, 378, 382,
 383
 buski podstarości 41, 46, 50
 buski pow. 7, 19, 21, 30, 35, 50, 112, 405, 669,
 691, 706, 709
 buski sąd gr. 127
 buski sąd z. 689
 buski sędzia z. 21, 23, 30, 34, 42, 47, 50, 51, 95,
 171, 361, 385, 513, 692
 buski sta 20, 35, 74, 113, 139, 157, 224, 600, 650
 buski woj. 9, 35, 56, 254, 262, 351, 383, 543, 546,
 552, 564, 567, 593, 597, 612, 626, 649, 662,
 664, 665, 679, 689, 692, 693
 buskie księgi gr. 9, 20, 88
 buskie księgi z. 30, 89
 buskie roki sądowe 30, 45
 buskie stwo 20, 667
 Busza (Буша), w. 252
 Bydgoszcz, m. 446
 bydgoski sędzia gr. 38
 bydgoski sta 650
 Bystrzyca, w. 10
 Byszów (Бишів), w. 386, 430, 521, 567, 568
 bytomsko-będziński traktat 141
 Bytów, m. 424, 448, 477
 bytowska ziemia 515
 bytowski pow. 414, 419
 Bzite, w. 666
 Cecora, w. 273, 306, 391, 416, 417, 429, 690
 chełmiński bp 446, 478
 chełmiński klan 335, 368
 Chełm, m. 218
 chełmska diecezja 518
 chełmska kapituła 504
 chełmska podczaszyna 295
 chełmska ziemia XII, 13, 14, 61, 118, 145, 149,
 209, 218, 232, 251, 271, 386, 464, 661, 699,
 701, 703, 706, 708-712
 chełmski archidiakon 540
 chełmski bp (władyka) 462, 518, 540, 623, 633,
 674
 chełmski chor. 701-703, 707
 chełmski dziekan 675
 chełmski kanonik 145, 676

- chełmski klan 10, 37, 63, 260
 chełmski komornik z. 458
 chełmski łow. 294, 703
 chełmski pis. gr. 626
 chełmski pis. z. 294
 chełmski podcz. 20
 chełmski pods. z. 521
 chełmski prepozyt 296
 chełmski sejmik 148, 209, 251
 chełmski sędzia z. 385, 702, 707
 chełmski sta 10, 21, 34, 311
 chełmski sufragan 428
 chełmski woj. 35
 chełmskie władcy 625, 634
 Chęciny, m. 193
 Chłopiatyn, w. 568
 chmielnicki sta 120
 Chocim (Хотин), m. 290, 447, 460
 chocimska ekspedycja 332
 Chodorów (Hodorostaw, Ходорів), w. 249
 Chodywańce, w. 567
 Chołojów (Вузлове), w. 385, 406, 431, 567
 Chorobrow (Хоробрів), w. 431, 567, 614
 Choroł (Хорол), rz. 537
 chorolskie dobra 537, 582
 Chotylub, w. 405
 Chrapno, w. 105
 Chyże, w. 254
 ciechanowski cześ. 98
 ciechanowski sta 520, 600
 Cieszanów, m. 596, 596
 Ciotusza, w. 405
 Czartowiec, w. 152
 czechowski klan 98
 czehryński plk 622, 632
 czerkaski sta 607, 648
 Czerniechów, w. 703
 Czernihów (Чернігів), m. 499
 czernihowski cześ. 702, 705
 czernihowski wda 535, 548, 624, 625
 czernihowskie wdztwo 445, 447, 457, 501, 517
 Czersk, m. 195
 czerski klan 63, 117
 czerski podcz. 38
 czerski pow. 129
 czerwínskie opactwo 460
 czerwono grodzki sta 254
 Cześniki, w. 385
 czorsztyński sta 87
 Czyżów, w. 38, 59, 71
 Dania 81
 Dańce, w. 263
 Dańczypol, w. 288
 Dawidów (Давидів), w. 320
 Dąbrowica, w. 208
 Demidów (Демидів), w. 261
 Dębica, w. 703
 Dębiny (Дубини), w. 568
 Dłużniów, w. 10
 Dniepr (Дніпро), rz. 164, 183, 401, 454, 462, 476, 485, 502, 618, 646
 Dniestr (Дністер), rz. 275, 347, 410, 646
 Dobaczów, w. 568
 Dobraczyn (Добрячин), w. 95
 Dobrotwór (Добротвір), m. 103, 504, 589, 591, 596
 dobrzyński chor. 498, 505, 528
 dobrzyński skarb. 678
 dobrzyński sta 552
 Drobnin, w. 98
 drohobycki sta 254, 403, 405, 452
 Dubna (Dubienko), m. 582
 Dubno (Дубно), m. 699, 704, 707
 Dunaj, rz. 133, 235, 253, 286
 duński król 81
 Dymir (Дымер, Димер), m. 526
 dymirski sta 713
 Dymitrów, w. 386, 582
 Dyneburg, m. 515, 523, 536
 Dziecinów, w. 368
 Dzieduszyce (Dzieduszyce Wielkie, Великі Дідушичі), w. 191
 Dźwina, rz. 499
 Elbląg, m. 69

Estonia 119, 133, 142, 147, 179
 Fedorowskie Pola, w. 224
 Florianów zob. Narol
 Fordon, m. 180, 475
 Francja 19, 27, 161, 436, 449, 452
 Gdańsk, m. 62, 69, 72, 128, 137, 142, 147, 160,
 317, 335, 366, 415, 423, 445, 446, 475, 454,
 484, 503, 516, 523, 537, 539
 Gdów, w. 117
 Gliniany (Глиняни), w. 243, 660
 Głogowiec, w. 600
 Głuchów, w. 520
 gnieźnieński abp 60, 89, 159, 200, 202, 215, 216,
 376, 388, 394, 460, 547, 549, 551
 Godzianów, w. 703
 Gołębie (Hołubie), w. 405
 Goraj, w. 38, 40, 52, 79, 91, 95, 97, 107, 118, 123,
 125, 127, 137, 145, 150, 200, 217, 218, 233,
 277, 288, 383, 466, 552, 649
 Góra (Hora), w. 15, 311, 509, 554
 Grabowczyk, w. 277
 Grabowiec, m. 77, 143, 223, 394, 396, 415, 429,
 485, 501, 527, 528, 582, 594, 640, 704, 705
 Grabowiec, kościół parafialny 335, 479
 Grabowiec, zamek 12, 180, 317, 429, 462, 478,
 502, 705, 706
 grabowieccy mieszczenie 294, 318, 347, 479, 504
 grabowiecki chor. 677, 678, 688, 689, 706
 grabowiecki gród (urząd) IX, 41, 42, 53, 74, 92,
 96, 182, 184, 191, 192, 196, 200, 202, 212,
 215, 246, 252, 265, 268, 269, 274, 276, 279,
 282, 285, 299, 301, 310, 313, 314, 318, 323,
 324, 327, 329, 330, 339, 342, 344, 348, 354-
 356, 358, 363, 369-371, 374, 376, 378, 382,
 389, 393-399, 417, 420, 459, 465, 467, 481,
 486, 488, 494, 495, 497, 513, 522, 527, 529,
 533, 547, 549, 556, 565, 576-578, 602, 610,
 611, 613, 639, 642, 651, 652, 657, 659, 660,
 663, 675, 683, 696, 698, 713, 716
 grabowiecki instygator gr. 246
 grabowiecki pis. gr. 46, 155, 297, 352, 373, 528,
 640
 grabowiecki podstarości 46, 263, 362, 494, 495,
 528, 609, 640, 678, 706
 grabowiecki pow. 7, 19, 24, 30, 35, 50, 112, 359,
 394, 462, 477, 479, 486, 488, 501, 504, 515,
 527, 558, 673, 687, 691, 697, 704-706, 709
 grabowiecki rotm. 708, 709
 grabowiecki sąd gr. 529
 grabowiecki sąd z. 206, 526, 529
 grabowiecki sta 10, 20, 21, 35, 47, 65, 71, 74, 118,
 125, 127, 150, 155, 162, 173, 207, 214, 218,
 233, 263, 294, 298, 303, 309, 317, 345, 353,
 360, 381-384, 420, 429, 457, 468, 480, 481,
 489, 491, 493-495, 506, 508, 522, 527-534,
 558, 561, 562, 566, 569, 570, 571, 578, 588,
 589, 593, 598, 601, 628, 644, 654, 656, 664,
 667, 673, 684, 687, 701, 702, 705-708, 710,
 713
 grabowiecki wiceregent 549
 grabowiecki woj. 12, 451, 458, 494, 495, 528,
 598, 609, 689
 grabowieckie księgi gr. 9, 88, 136, 394, 397, 398,
 462
 grabowieckie księgi z. 77, 78, 88, 181, 462
 grabowieckie roki sądowe 30, 45, 78, 82, 102,
 246, 478, 501, 538
 grabowieckie stwo 214, 368, 390
 Grodno, m. 77, 644
 grodzieński pow. 316
 Gródek, w. 132, 385, 567, 704, 707
 Grudziądz, m. 324, 325, 510
 Guzów, w. 202, 205
 Hadziacz (Гадяч), m. 525, 537
 Hajowniki, w. 246
 Halicz (Галич), m. 245, 267, 270
 Halicz, zamek 129
 halicka podstolina 567
 halicka ziemia (kraj) 13, 14, 244, 701, 706, 709-
 713
 halicki chor. 213, 429, 457, 469, 479
 halicki klan 374, 403, 405, 418, 428, 428, 465,
 518, 526, 665
 halicki łow. 250, 258, 265, 283, 291, 294

- halicki podcz. 72
 halicki podk. 182, 205, 220, 249
 halicki podst. 376, 383, 386, 390, 399, 407, 545
 halicki pow. 363
 halicki sejmik VII
 halicki sędzia z. 701, 702, 708
 halicki sta 182, 222, 260
 Hermanowo, w. 122, 183, 184, 222
 Hiszpania 436
 Hodorostaw zob. Chodorów
 Holandia 446
 Hołubie zob. Gołębie
 Hopkie, w. 385
 Horodło, m. 88, 143, 223, 415, 582
 Horodło, zamek 180, 462
 horodelski gród (urząd) IX, 86, 92, 97, 98, 104, 108, 465, 481, 486, 488
 horodelski pis. gr. 46, 458
 horodelski podstarości 35, 46, 50, 51, 59, 385, 486
 horodelski pow. 7, 19, 24, 30, 35, 50, 112, 462, 477, 488, 501, 527, 558, 669, 687, 704-706, 709
 horodelski przeor 144
 horodelski sta 9, 10, 35, 55, 56, 82, 87, 288, 295, 351, 362, 371, 381-383, 399, 558, 687
 horodelski woj. 9, 10, 21, 35, 50, 51, 97, 117, 127, 137, 189, 205, 232, 263, 295, 318, 350, 360, 466, 561, 568, 597, 600, 667, 689, 702
 horodelskie księgi gr. 9, 88, 136, 462
 horodelskie księgi z. 88, 181, 462
 horodelskie roki sądowe 30, 45, 82, 102
 horodelskie stwo 429
 horolskie dobra 537
 Horyniec, w. 280
 Horyszów Ruski, w. 40, 385
 Hrubieszów, m. 15, 16, 25, 26, 416, 464
 hrubieszowski sta 9, 10, 16, 21, 23, 26, 34, 35, 37, 41, 48, 52-54, 56
 hrubieszowskie stwo 464
 Hruszowa, w. 386
 Hruszów (Грушів), w. 386, 405, 416
 Hulcze, w. 153
 Humań (Умань), m. 618
 Iłowiec, w. 431
 Indie 451
 Inflanty 66, 76, 81, 102, 160, 165, 167, 168, 176, 179-181, 189, 260, 301, 315, 323, 367, 400, 412, 423, 425, 447, 515, 685
 Ingulec (Інгулець), rz. 618
 Janowiec, m. 185, 186
 jasielski sta 303, 327, 331, 345, 361, 364, 372, 419, 466, 520, 628, 633, 667, 670, 671, 676, 678, 683
 jaworowski podstarości 22
 jaworowski sta 578, 579, 585, 593, 598
 Jedlińsk, m. 203
 Jezierna, w. 254
 Jezupol (Єзупіль), m. 607
 Jeżewo, w. 155
 Jędrzejów, m. 48-51, 100, 116, 188, 189, 193, 200
 Jurówka, w. 518
 kaliski sur. 105
 kaliski wda 98
 kaliskie województwo 105, 403, 423
 kałuski dzierżawca 89
 kałuski sta 504, 526, 568, 648, 664, 684
 Kamieniec Podolski (Кам'янець-Подільський), m. 120, 135, 274, 281, 444, 470, 536, 631, 664, 669, 670
 kamieniecki bp 105
 kamieniecki chor. 693
 kamieniecki klan 120
 kamieniecki podst. 520, 545
 kamieniecki sejmik 135
 kamieniecki sta 129, 135, 400
 kamieniecki stol. 703
 kamieniecki zamek 123
 kamieniecki stwo 120
 Kamionka (Kamień), w., obecnie część Warszawy 22, 52
 Kamionka, w. 243, 245, 328, 329
 kamionacki sta 243, 568
 kamionackie stwo 103

kaniowski sta 314
 Karnków, w. 340, 392, 398, 466, 494, 495, 532,
 545, 552, 561, 562, 565, 570, 606, 619, 640,
 673, 675, 677, 678, 683
 Kaski, w. 15
 Kijów (Київ), m. IX, 103, 117, 587, 648, 706
 kijowscy bernardyni 516
 kijowska ziemia 14, 87
 kijowski wda 72, 83, 234, 235, 240-243, 245, 587,
 624, 644, 648, 659, 668, 680, 681, 704, 707,
 713, 716
 kijowskie księgi gr. 625
 kijowskie województwo 123, 181, 268, 317, 444,
 461, 475, 501, 517, 702, 703
 Kleszczele, m. 260
 Klusów (Kłusów), w. 61, 431
 Kłonice (Колониці), w. 431
 Knyszyn, m. 7, 10, 11
 knyszyński sta 34, 35, 37, 40, 111
 Koło, m. 75, 76, 201, 347
 kolski zjazd 192, 200
 kołomyjski sta 182, 222
 Komorów, w. 352, 406, 417, 452, 466, 480, 495,
 496, 498, 509, 513, 522, 530, 531, 561, 597,
 607
 Koniecpol (Koniecpole), m. 263, 513, 606, 608,
 636
 Konotopa, w. 385, 406
 Konstantynopol zob. Stambuł
 Konstantynów (Stary Konstantynów, Стара-
 константинів), m. 614
 Końskowola, m. 300
 Köpenick (Kopanica), m. 442, 503
 Koryłów, w. 260, 430
 Korona (Królestwo Polskie) 7, 8, 19, 20, 27, 39,
 42, 45, 48-50, 69, 70, 81, 82, 86, 87, 93, 96,
 101, 108, 115, 119, 128, 133, 134, 135, 138,
 140-142, 147, 148, 162, 165, 167-169, 173,
 175-181, 183, 188, 194, 198, 200-202, 204,
 211, 215, 216, 225, 239, 240, 242, 244, 257,
 266-269, 271, 282, 284, 286, 302, 304, 308,
 317, 327, 335, 339, 343, 346, 355, 369, 374,
 377, 378, 385, 404, 410, 413, 416, 426, 445,
 447, 453, 454, 456, 460, 462, 470, 471, 474,
 476, 482, 517, 539, 556, 577, 581, 583, 614,
 651, 687, 714
 kor. chor. 525, 537, 585
 kor. gen. artylerii 524
 kor. hetm. polny 43, 72, 121, 174, 203, 205, 209,
 234, 235, 240-243, 258, 274, 290, 300, 302,
 304, 305, 310, 312, 322, 332, 367, 421, 423,
 428, 453, 459, 473, 499, 522, 535, 548, 562,
 563, 620, 621, 624, 625, 646, 659, 668, 698,
 704, 713, 716
 kor. hetm. wielki 9, 23, 52, 62, 71, 84, 90-92, 95,
 97, 108, 111, 122, 123, 125, 132, 135, 150,
 156, 159, 161, 189, 252, 255, 258, 268-270,
 274, 306, 377, 383, 388, 390, 400, 411, 412,
 421, 423, 443, 453, 459, 473, 483, 489, 499,
 522, 523, 535, 535, 541, 548, 562, 563, 585,
 601, 605, 607, 611, 612, 621, 632, 646, 668,
 680, 681, 698, 704, 707, 713, 716
 kor. instygator 366
 kor. kancl. wielki 52, 63, 71, 82, 84, 90-92, 95, 96,
 108, 111, 115, 121, 122, 125, 132, 135, 150,
 155, 158, 161, 190, 252, 255, 267-270, 290,
 306, 316, 367, 439, 522, 562, 584, 622
 kor. koniuszy 293, 300, 454, 485
 kor. krajczy 171, 172, 188, 191, 205, 217, 218,
 273, 410, 416, 417, 418, 420, 568
 kor. marszałek nadw. 516
 kor. marszałek w. 185
 kor. metryki 525
 kor. pis. polny 177, 258, 524, 646, 688
 kor. podcz. 145, 160, 273, 291, 361, 432, 452,
 454, 465, 664, 684, 700
 kor. podkancl. 56, 70, 99, 316, 367, 446, 484, 562,
 622, 631, 636
 kor. podskarbi nadworny 393
 kor. podskarbi wielki 18, 33, 40, 85, 90, 98, 115,
 123, 125, 126, 133, 152, 154, 163, 208, 230,
 249, 254, 254, 258, 262, 289, 315, 321, 332,
 337, 338, 347, 349, 365, 367, 368, 397, 401,
 404, 412, 413, 418, 422, 423, 434, 455, 464,

- 469, 470, 498, 514, 523, 562, 604, 619, 629,
631, 667, 686, 700
- kor. podst. 311, 312
- kor. referendarz 396
- kor. regent 488, 576, 618, 643, 696, 697, 699
- kor. stol. 400, 403, 405, 405
- kor. strażnik 366, 428, 454, 563
- kor. trybunał X, 87, 102, 115-117, 119, 120, 133,
135, 144, 146, 150, 157, 167, 170, 175-178,
180-182, 184, 190, 206, 207, 208, 212, 219-
221, 223, 231, 243, 278, 287, 288, 293, 299,
315-317, 320, 333, 334, 347, 365-367, 381,
384, 386, 394, 401, 407, 414-416, 426, 429,
450, 455-457, 472-474, 476, 478, 484, 496-
498, 500, 502, 503, 510, 511, 516, 517, 523-
526, 530, 537-540, 543, 580, 583, 606, 622,
628, 629, 631, 658, 669, 672, 686
- Korczyn (Корчин), w. 594
- Korczyn zob. Nowy Korczyn
- Korsuń (Корсунь-Шевченківський), m. 547
- Korytnica (Коритниця), m. 391, 582, 594
- korytniccy mieszczanie 479
- korytnicki pleban 541
- korytnicki sta 530-534, 558, 561, 570, 578, 598,
644, 664, 667, 684, 701, 702, 705-708
- Koszyń (Kosin), w. 306
- kościński sta 405
- Kotlice, w. 385
- Kraków, m. IX, 10, 24, 51, 52, 95, 99, 104, 113,
118, 122, 125, 126, 127, 131, 151, 157, 158,
163, 172, 173, 187, 193, 203, 209-211, 215,
216, 281, 390, 522, 565, 631, 702, 703, 709,
710
- krakowska kapituła 104
- krakowska kasztelanowa 645
- krakowska ziemia 316
- krakowski bp 477, 502
- krakowski bur. 38, 482, 508
- krakowski gród 105
- krakowski kanonik 105, 696, 697, 699
- krakowski klan 169, 185, 300, 388, 400, 412, 413,
421, 443, 453, 459, 473, 483, 489, 499, 523,
535, 541, 548, 563, 585, 601, 605, 607, 611,
612, 632
- krakowski kustosz 105
- krakowski marszałek wielki 186
- krakowski pods. z. 703
- krakowski podstarości 391, 417
- krakowski sejm 24, 25, 54, 152, 153
- krakowski sta 82, 109, 123, 125
- krakowski wda 10, 105, 116, 185, 186
- krakowski zamek (Wawel) 125, 514, 523, 631
- krakowski zbór (Bróg) 95
- krakowskie biskupstwo 449
- krakowskie księgi gr. 415
- krakowskie województwo 65, 73, 75, 79, 105,
106, 109, 127, 152, 158, 187, 200, 209, 251,
313, 403, 702
- Krasiczyn, w. 703
- Krasnystaw, m. 205, 457, 474, 575
- krasnostawski pow. 701, 703, 706, 708-712
- krasnostawski sta 34, 35, 466, 585, 624, 644, 645,
680, 713
- krasnostawski woj. 136
- Kraśnik, m. 23
- krośnieński sta 710
- Królestwo Polskie zob. Korona
- kruszwicki proboszcz 491, 492, 495
- Kryłów, w. 386, 416
- kryłowska śluza 475, 518
- Krym (Крым) 265, 267, 302, 632
- krymska orda 548, 621, 715
- krymski (tatarski) chan 141, 147, 209, 234, 235,
241, 243, 265, 267, 268, 286, 290, 300, 581,
595, 597, 607, 618, 620, 684, 714
- Kryszyn, w. 385, 406
- Krzewica (Krzczewica), w. 236
- Krzywe, w. 519
- Księżostany, w. 406
- Kudak (Кодак), twierdza 401, 414, 418, 422, 453
- kujawski bp 317, 446, 537
- kujawskie województwa VII
- Kurlandia 424, 441, 453, 471
- kurlandzki książę 170, 260, 441

kurlandzkie biskupstwo 81
 Kwidzyn, m. 399
 lanckoroński sta 109
 Laszki (Laszki Murowane, Муrowане), w. 688
 latyczowski zamek 130, 135
 Leszczatów (Лещатів), w. 112, 649
 Leszczków (Лешків), w. 294, 383, 385, 405, 520
 Leżenice, w. 98
 Lębork, m. 424, 448, 477
 lęborska ziemia 515
 lęborski pow. 414, 419
 Lipie, w. 364, 385, 567, 678
 lipnowski sta 219, 224, 227
 Lipsko, m. 10, 103, 199, 254, 480, 552, 596
 Litwa (Wielkie Księstwo Litewskie, W.Ks.L.) 8,
 19, 34, 39, 54, 67, 81, 86, 87, 111, 132, 160,
 168, 175-181, 188, 193, 200, 202, 225, 239,
 240, 257, 273, 282, 286, 323, 339, 374, 377,
 412, 415, 422, 423, 427, 452, 454, 460-462,
 474, 475, 482, 511, 515, 526, 538, 581, 622,
 632, 687
 lit. hetm. polny 341, 347, 686
 lit. hetm. wielki 168, 686
 lit. kraj. 400
 lit. pisarz polny 258
 lit. pisarz w. 488
 lit. podcz. 391
 lit. podkancl. 585
 lit. podskarbi wielki 258, 688
 lit. skarb 229, 230
 lit. stol. 83, 102, 260
 litewscy Tatarzy 447, 478
 lityński sta 77, 114, 125, 624
 Liwczę, w. 567
 liwska ziemia 510, 511
 Lubaczów, m. 594-596, 657
 lubaczowski klan 34, 35, 37, 48, 56, 65, 83, 85,
 91, 92, 99, 107, 112, 117, 127, 125, 127, 137
 lubaczowski pow. 19
 lubaczowski sta 83, 91, 103, 137, 351, 650
 lubaczowski ścic 416
 lubaczowski woj. 9, 10, 34, 35, 37, 63, 125, 137,
 155, 431, 512, 551, 553, 591, 594, 597, 599,
 605, 640, 642, 654, 659, 678, 693
 lubaczowskie stwo 136, 402
 Lublin, m. VIII, IX, XIV, 10, 12, 79, 90, 115, 120,
 144, 152, 181, 212, 218, 223, 226, 359, 450,
 518, 575, 588, 611
 lubelska komisja 333, 647, 654, 672
 lubelska taksa 346
 lubelska ziemia 316
 lubelski komornik z. 541
 lubelski łow. 105
 lubelski sejm 120
 lubelski sejmik 152, 209, 700
 lubelski sędzia z. 38
 lubelski sta 106, 208
 lubelski trybunał zob. kor. trybunał
 lubelski wda 105, 109, 125
 lubelski zjazd 185
 lubelskie tumulty 334
 lubelskie województwo XII, 26, 65, 105, 209,
 214, 218, 232, 251, 268, 357, 390, 403, 445,
 661, 702, 703
 Lwów (Львів), m. VII, VIII, IX, XIV, 34, 72, 73,
 89, 100, 182, 184, 187, 190, 222, 229, 245,
 259, 267, 272, 285, 286, 312, 316, 328, 367,
 427, 417 432, 434, 465, 467, 482, 489, 491,
 492, 494, 501, 505, 506, 512, 516, 524, 529-
 532, 537, 539, 544, 578, 584, 621, 631, 634,
 651, 655-657, 659, 663, 672, 677, 701, 708
 Lwów Przedmieście Halickie 190
 lwowscy jezuici 457, 479, 504, 516
 lwowscy karmelici 417
 lwowska komisja (trybunał skarbowy) 444, 489,
 491, 650, 651, 654, 655, 659
 lwowska ziemia 13, 14, 100, 103, 258, 391, 510,
 561, 629, 703, 704
 lwowski abp 548
 lwowski chor. 63, 703
 lwowski cześ. 533
 lwowski gród 187, 432, 487, 501
 lwowski klan 71, 87, 121
 lwowski pis. gr. 78

- lwowski podk. 63, 351, 359, 386, 388, 465
 lwowski pods. z. 63
 lwowski pow. 688
 lwowski rektor 541
 lwowski sędzia z. 277, 703
 lwowski sta 205, 585
 lwowski woj. 63
 lwowskie księgi gr. 432
 lwowskie roki sądowe 182, 188
 Łabuńki, w. 308
 Łasków, w. 351
 Łaszczów, m. 34, 37, 219, 226, 236, 384, 431,
 568, 596, 600, 649
 Łaszczówka, m. 254, 593
 Łaźniów, w. 21, 52
 łączycki klan 98
 łączyckie księgi z. 120
 łączyckie województwo 120, 143, 510
 Łochowce, w. 599
 łomżyńska ziemia 510, 511
 łomżyński sta 512, 529-533, 568
 Łopacin (Łopatyn, Лопатин), m. 582
 Łowicz, m. 547
 Łubnice, w. 508, 573, 574, 650
 Łuck (Луцьк), m. 511
 łucki klucznik 38
 łucki sta 83, 84, 102
 łucki władyka 518, 524, 538
 łucki woj. 649
 Łuczycę, w. 10
 Łukawiec, w. 402
 łukowska ziemia 677, 688
 łukowski chor. 703
 łukowski pis. z. 405
 Łychów, w. 527, 530, 532, 534, 561
 Łykoszyn, w. 385, 520
 Łysaków, w. 520, 626, 649
 Machnów, w. 568
 Magierów (Маре́рів), m. 593, 596
 Malbork, m. 66, 160, 340, 347, 401, 685
 malborski sta 111
 Malice, w. 385
 maltański kawaler 400
 Małopolska 39, 67, 75, 89, 115, 120, 144, 182,
 500, 525, 537
 Markuszów, m. 208
 Masłomęcz, w. 361
 Masłowice, w. 352
 Matcze, w. 95, 96, 107, 118, 125, 127, 132, 136,
 151, 154, 189, 190, 217, 218, 221, 223, 350,
 352, 383, 521
 Mazowsze 61
 mazowiecki wda 98
 mazowieckie województwo 111, 180, 230, 503,
 510
 Męlgiew, w. 13
 Merecz, m. 548
 Miączyn, w. 368
 Michałów, w. 62
 Miechy, w. 703
 mielnicki łow. 664
 Mięgisz, w. 136
 Mińsk, m. IX
 miński sta 488
 Mircze (Мірче), w. 678
 Mirów, w. 277, 381, 575, 608, 610, 638
 Modrynies (Модри́нець), w. 396
 Modryń, w. 406, 600
 Mogiła, w. 105
 moguncki bp 160
 Molników (Мовники), w. 386
 mołczadzki sta 526
 mołdawski hetm. 412
 mołdawski gospodar 142, 160, 235, 236, 244,
 253, 341, 347, 412, 423
 mołdawskie gospodarstwo (Wołochy) 42, 120,
 136, 160, 267, 268, 274, 290, 310, 376, 444
 Morze Bałtyckie 410, 535
 Morze Czarne 238
 moskiewska ekspedycja zob. rosyjska ekspedycja
 moskiewska ziemia zob. rosyjska ziemia
 moskiewski car zob. rosyjski car
 Moskwa, m. 215
 Mosty (Mosty Wielkie, Augustów, Великі

Мости), m. 273, 318, 335, 415, 457, 463,
 479, 596
 mostowski sta 703
 mostowskie stwo 318, 335, 541
 Moszków (Гута), w. 567
 mozyrski pow. 123
 Moźdzarki, w. 227
 Mukanie (Мукані), w. 626, 650
 Nabróż, w. 386
 Narol (Florianów), m. 596, 600
 neapolitańskie pakta 175
 Nedryhailów (Недригайлів), w. 537, 582
 neuburska księżna 536
 Nieledeu, w. 96, 140, 295, 545, 553, 557, 566,
 567, 570, 628, 649
 Niemirów (Немирів), m. 596
 niemonowicki sta 498
 Niemstów, w. 383
 Niepołomice, m. 145
 Niezabitów, w. 626
 niżynski sta 607, 612
 nosowski sta 587, 713
 Noteć, rz. 698
 nowodworski sta 587
 Nowodwór, w. 567
 Nowogródek, m. 499
 nowogródzki chor. 648
 nowogródzkie roki sądowe 180
 Nowosiółki, w. 95, 363, 386
 Nowy Korczyn (Nowe Miasto Korczyn), m. 39,
 59, 65-67, 70, 71, 74-76, 113, 131, 138-140,
 148, 172, 181, 224, 257, 282, 339, 347, 357,
 364, 379, 435
 Nur, m. 511
 nurski miecz. 511
 nurski pow. 353
 Nyzy (Низи, Prusinów), w. 494, 496, 508, 522,
 526, 530, 534, 540
 Obidowo, w. 533
 Obory, w. 498
 Obrowiec, w. 10, 21, 34, 35, 37, 42, 50, 59, 363
 Oczaków (Очаків), m. 286
 ojcowski sta 173
 Oleszyce, m. 596, 596
 Oleśniki, w. 38, 40, 51, 65, 97, 155, 285, 308, 360,
 369, 383
 oliwski opat 446
 Ołyka (Олика), m. 132
 Opolsko, w. 10, 21, 40, 59, 383, 466, 512, 540,
 678
 Ordów (Ордів), w. 214, 386
 Orłowo, w. 10, 47, 65, 71, 91-96, 100-103, 114
 Ornatowice, w. 20, 35, 260, 293, 335, 390, 416
 Orońsko, w. 202, 205
 Osieck, m. 319
 Ostroń, m. 145, 149, 154, 173, 189, 263, 277,
 349, 386, 399, 403, 405, 417, 418, 420, 431
 ostrowski pow. 510, 511
 ostrowski sta 607
 Ostrów (Острів), w. 615
 Ostrów, w. 227, 287, 352, 521, 553
 oświęcimsko-zatorski sejmik 77
 owrucki sta 244
 Ożarów, m. 703
 parczewski sta 700
 Parnawa, m. 260
 Pawłów (Павлів), w. 213, 405, 430, 431, 519,
 521, 568
 Pawołocz (Паволоч), m. 284
 pawołocka ekspedycja 690
 Peratyn (Пиратин), w. 431, 520
 Perebce, w. 430
 perekopski car zob. krymski chan
 Perespa (Переспа), w. 429, 548
 perska wojna 444
 Piaseczno (Пісочне), w. 406
 Pieczykury, w. 568
 Piława (obecnie Bałtijsk), m. 323, 324, 401, 442,
 454, 503
 Piławce (Piławka, Пилявка), w. 563, 623, 633,
 665
 Pińsk, m. 132
 Piotrków (Тribunalski), m. 90, 167, 181, 212,
 450

- piotrkowski trybunał zob. kor. trybunał
 Płazów, m. 254, 593, 596
 płocka koadiutoria 425, 452
 płocki bp 449, 502
 płocki sta 98
 płocki wdziec 9, 30, 35, 50, 89
 płockie biskupstwo 477
 płockie województwo 98, 180
 Płowe (Полове), w. 406, 567
 Podhajce (Підгайці), m. 349, 680, 681, 713
 Podhorce, m. 352, 386, 519
 Podlasie 61, 105
 podlaski stol. 196
 podlaski wda 170
 podlaskie województwo 180, 260, 316
 Podlodów, w. 385
 Podlubce, w. 649
 Podole (Поділля) 13, 14, 34, 41, 42, 61, 68, 70, 116, 121, 174, 244, 255, 316, 444, 550, 623, 633
 podolski chor. zob. kamieniecki chor.
 podolski podst. zob. kamieniecki podst.
 podolski stol. zob. kamieniecki stol.
 podolski wda 116, 121, 129, 135, 183, 664, 666
 podolskie województwo 43, 61, 119, 123, 143, 187, 256, 268, 321, 445, 501, 517
 podolskie ziemie 102
 Podosie, w. 520
 Pohrebyszcze (Погребіще), m. 300
 Pokucie (Покуття) 236, 244, 253, 255, 258, 267, 268
 Polanowice, w. 520
 polanowski pokój 399, 457
 Polesie (Полісся) 698
 Polska 105, 176, 216, 235, 415, 436, 437, 440, 443, 446, 448, 450, 676, 703, 712
 połockie księstwo 81
 pomorski książę 68, 414, 419, 424, 448, 456, 477, 515, 523, 536
 Poryck (Павлівка), m. 608, 613, 614, 637, 638
 Posadów, w. 567, 599
 Potok Wielki, w. 607, 716
 Potulice, w. 98
 Potylicz (Потелич), m. obecnie w. 91, 596
 poznańska wojewodztina 431, 520, 546, 567, 600
 poznański bp 442
 poznański sędzia z. 105
 poznański wda 84, 350, 361, 406
 poznański wdziec 351, 361, 362
 poznańskie województwo 106, 403, 423
 Proszowice, m. 109
 proszowicki pow. 703
 proszowicki sejmik 109, 251
 Prusinów zob. Nyzy
 Prusy Książęce (pruskie księstwo) 54, 165, 240, 323, 324, 414, 425, 441, 448, 455, 471
 pruski książę 69, 160, 401, 442, 471, 472, 503, 647
 Prusy Królewskie 168, 176, 358, 365, 366, 412, 423, 510, 511
 pruska wojna 331, 340, 393, 403, 411, 412, 414
 pruska ziemia 87, 401
 pruski miecz. 511
 pruskie miasta 168
 pruskie zamki 401, 515, 685
 przasnyski sta 217
 Przecławice, w. 703
 przemyska ziemia 13, 14, 510, 703
 przemyski bp 439, 446, 457
 przemyski bp grekokatolicki 504
 przemyski bp prawosławny 504
 przemyski kanonik 687
 przemyski koniuszy 72
 przemyski łow. 661
 przemyski miecz. 150, 156-158, 182, 205, 221, 222, 223
 przemyski sta 624
 przemyski stol. 294
 przemyski władca 504
 Przewodów, w. 41
 Przeworsk, m. 385, 600
 przeworski sta 710
 Przyspa, w. 496
 Przytyk, m. 203

Psków, m. 75
 Puck, m. 416, 526
 pukie stwo 389, 412
 Pukarzędów, w. 615, 651, 652, 680
 Rachanie, w. 35, 98, 100, 593, 596
 raciborski sta 162, 212, 258, 314
 Radków, w. 520, 599
 Radom, m. 203, 203, 254, 419, 642, 643, 672, 673
 radomski klan 98
 radomski trybunał 289, 368, 418, 434, 450, 490,
 500, 517, 533, 672, 686
 radoszycki sta 703
 Radzanowice, w. 264
 Radzanów, w. 519, 522
 Radziechów (Радехів), w. 405
 Radziejowice, w. 530, 568, 637
 Rajska, w. 635, 637
 Rakobuty (Ракобовти), w. 576
 Raków, rz. 13, 183
 ratyński sta 713
 Rawa, m. 259, 272, 316, 482, 501, 621
 rawski klan 144
 rawski sta 98
 rawskie województwo 180
 Rekliniec (Реклинець), w. 27, 430, 599
 Rewel, m. 118
 Rodatycze (Родатичі), w. 13
 rohatyński sta 417, 418, 420, 432, 452
 Rokitnica, w. 703
 Romanów, w. 430, 600
 ropczycki sta 585
 Rosja (Moskwa) 159, 160, 164, 238, 293, 399,
 410, 412, 423, 426, 436, 442, 447, 461, 499,
 501, 518, 524, 526, 582, 630, 680, 701, 703,
 708, 713, 714
 rosyjska ekspedycja 690
 rosyjski (moskiewski) car 68, 141, 146, 164, 165,
 173, 526, 684, 685
 Ruda, w. 416
 Rudnik, w. 521
 Rumelia 235, 238, 241, 253, 266, 444
 Rumno (Грімне), w. 516
 Rupniów, w. 509
 Rusin (Русин), w. 213, 386
 ruskie województwo 34, 43, 47, 61, 89, 119, 121,
 143, 171, 187, 243, 256, 268, 316, 321, 444,
 450, 455, 464, 501, 510, 515, 517, 524, 607,
 688, 701-704, 706, 708-710
 ruskie ziemie (kraje) 13, 37, 66, 69, 71, 89, 102
 ruska sól 61, 69, 293, 305, 316, 347, 415, 427
 ruski pisarz z. 105
 ruski wda 9, 105, 183, 236, 300, 318, 335, 489,
 525, 537, 623, 632, 665, 704, 713, 716
 ruski wdziec 400
 ruskie żupy 69, 71
 Ruś (Русь) 39, 169, 341
 Ryga, m. 170, 190
 Rytwiany, w. 288, 381, 383, 399, 546
 Rzeczpospolita passim
 Rzeczyca, w. 214
 Rzeplin, w. 220, 246, 248
 Rzym, m. 168, 413, 425, 484, 502
 Sachsen-Lauenburg książę 622, 632
 samborski sta 254, 262
 samborski woj. 706
 Sancel zamek 170
 Sandomierz, m. 183, 187, 188, 709, 710
 sandomierska ziemia 316, 703
 sandomierski chor. 703
 sandomierski klan 105, 157, 341, 417, 429, 585,
 665
 sandomierski łow. 93
 sandomierski pisarz z. 105
 sandomierski wda 160, 322, 377
 sandomierski zjazd 183, 186
 sandomierskie artykuły 188, 191, 201
 sandomierskie województwo 26, 105, 250, 313,
 403, 445, 661, 702, 703
 sanocka ziemia 13, 14, 511
 sanocka ziemia 703
 sanocki cześć. 703
 sanocki klan 116, 615, 649, 710
 sanocki miecz. 703
 Sarbiewo, w. 480, 522, 530-532, 534, 558, 561,

- 569, 570, 578, 598, 628, 644, 664, 667, 684,
701, 705, 708, 710
- Sarny (Сарни), w. 567
- sądecki klan 120
- Sądowa Wisznia (Судова Вишня), m. 13, 15, 84,
121, 171, 182, 511
- Sieciechów, m. 193, 197
- Siecino, w. 703
- Siedliska, w. 649
- siedmiogrodzki książę 48, 49, 166, 173, 169, 253,
281, 664
- siedmiogrodzkie księstwo 160, 216, 444
- Sielec Bieńkowy (Сілець), w. 103, 594
- Siemnice, w. 519, 599
- Siенno, w. 87, 137, 144
- sieradzki wdzie 353, 363
- sieradzkie województwo 105, 515
- sierpijski pow. 447
- Siewierszczyzna (Сiверщина) 447
- siewierskie księstwo 173, 412, 423
- Siewierz, m. 470
- Sitaniec, w. 383
- Sitno, w. 431
- skalski sta 716
- Skierniewice, m. 642, 643
- Skniłów (Скнилів), w. 320
- Skomorochy (Скоморохи), w. 386, 431
- Slatyn, w. 567
- Służew, w. 34
- Smitków (Snitków, Szmitków, ob. część wsi
Гута), w. 567
- Smoleńsk, m. 214, 215, 218, 499, 515, 523, 536,
669, 685, 686
- smoleńska wyprawa 400
- smoleński wda 685, 686
- smoleńskie województwo 425, 457
- Smoleńszczyzna 426
- Smoligów, w. 351
- Sobieczów, w. 213, 431
- Sobieszyn, w. 351, 359, 386, 578
- sochaczewski klan 98
- sochaczewski miecz. 693
- sochaczewski sta 511
- Sokal (Сокаль), m. 65, 181, 300, 306, 369, 389,
408, 457, 475, 493, 502, 518, 524, 564, 580,
582, 589, 591, 594, 611, 614, 623, 633, 646,
655, 664, 665, 671, 686, 692, 713, 716
- Sokal, klasztor Bernardynów 249, 273, 336
- Sokal, klasztor Brygidek 306, 336, 585, 623, 633,
648
- Sokal, kościół parafialny 669, 687
- Sokal, most 624
- Sokal, zamek 180
- sokalscy mieszczenie 307, 336, 457, 572, 648
- sokalski pleban 687
- sokalski podstarości 273
- sokalski sta 650, 713
- sokalskie starostwo 83
- Spasów (Спасів), w. 431, 519
- spiskie miasta 514
- Staje (Страївка), w. 65
- Stambuł, m. 72, 121, 238, 252, 267, 269, 281,
286, 293, 302, 388, 465
- Stanin (Станин), w. 386, 405, 431
- Starogród (Старгород), w. 406
- Starzyn, w. 406
- Starzyska (Старичі), w. 121, 122
- Steniatyn, w. 10, 359, 406, 599
- Stępina, w. 155, 156
- Stężyca, w. 30, 32-40, 185
- stężyckie księgi gr. 180
- stobnicki sta 157
- Stojanów (Стоянів), m. 254, 336, 589, 591, 594
- stojanowscy mieszczenie 254, 307, 336
- Stryj (Стрий), m. 547, 556
- stryjski sta 513, 556, 577, 609, 614, 638, 680
- Strzemilcze (Стремільче), w. 9, 19-22, 79, 95,
97, 105, 132, 582, 591
- Stulno, w. 386
- Stypin, w. 567
- sudermański książę 304
- Suszów, w. 431
- Szczebrzeszyn, m. 349
- Szczecin, m. 698
- Szczeniatyn (Щенятин), w. 516

Szczurowice (Щуровичі), m. 582, 589, 591
Szczytków, w. 402
Szlatyn, w. 600
Sztokholm, m. IX
Sztumska Wieś (Stumsdorff), w. 399, 714
Szumki, w. 703
Szwecja X, 118, 128, 147, 160, 165, 167, 173, 174,
304, 323, 324, 331, 347, 399, 401, 410, 441,
448, 499, 515, 524, 581, 621, 630, 684, 685,
698, 702-705, 707-709, 711, 712, 715, 716
szwedzka komisja 687
szwedzka wojna 301, 396
szwedzki feldmarszałek 698
szwedzki król 68, 159, 347, 376, 687, 698, 702-
704, 707-709, 711-713
szwedzki królewicz 98, 99, 100, 101
Szystowice, w. 639
Ścinków, w. 567
Śląsk 159, 500
Śniatyn (Снятин), m. 470
średzki sejmik 615
Środopole (Середпільці), w. 136, 568
Świdwichów, w. 430
Świtarzów (Свитазів), w. 567
Tallin zob. Rewel
tarnogórski sta 314, 541, 605, 606, 626
Tarnów, m. 157
Tartakowiec, w. 213
Tartaków (Тартаків), w. 430, 431, 568
Tehinia zob. Bendery
Telatyn, w. 567, 599
Telefusowo, w. 578
Tenczyn (Тęczyn), zamek 9-11, 16, 19, 21, 26, 34,
35, 37, 40, 41, 48, 52, 53, 55, 56, 65, 116, 120
Tetewczyce (Тетевчиці), w. 386, 405, 430, 431,
520
Tomaszów, m. 254, 349, 590, 592
Torki, w. 117, 386
Toruń, m. VII, 59, 60, 354, 446, 478, 640
toruński przywilej 445
toruński sejm 63, 328
Trembino, w. 706

trembowelski pow. 84
trocki wda 116
Troja, m. 686
Trzebieszów, w. 408
Tuczapy, w. 70, 361, 386, 416
Tudorkowice (Тудорковичі), w. 567
Turcja 121, 235, 241, 242, 259, 266, 303, 305,
322, 323, 388, 392, 410, 419, 422, 429, 436,
443, 444, 460, 465, 470, 540, 618, 669
turecki (osmański) sułtan 80, 108, 146, 160, 173,
216, 234-236, 259, 266, 268, 281, 286, 290,
291, 302, 305, 443, 444, 449, 454, 460, 474,
581
Turkowice, w. 214
Turobin, m. 349
Tuszków, w. 12, 33
Tykocin, m. 370, 371
Typin, w. 214, 386
Tyszowce, m. 527, 582, 594, 716
tyszowiecka konfederacja 719
tyszowiecka starościna 117
tyszowiecki pleban 144
tyszowiecki sta 34, 35, 37, 52, 70, 71, 117, 207,
277, 294, 326, 381, 383, 483, 491, 574
tyszowieckie stwo 117
Uchanie, w. 312
Udrylicze, w. 546
Uhnów (Угнів), m. 592, 596, 649
Uhrynów (Угринів), m. 299-301, 416, 429, 457,
568
Ujazd, w. 51, 52
Ukraina (Україна) 50, 118, 128, 143, 174, 189,
209, 238, 241, 253, 259, 270, 300, 302, 304,
305, 307, 310, 311, 315, 317, 332, 333, 336,
337, 340, 346, 347, 366, 372, 377, 401, 411,
427, 455, 456, 470, 478, 489, 494, 499, 515,
524, 536, 550, 580, 587, 602, 607, 619, 620,
623, 630, 632, 648, 696
Ulice, w. 521
Uwin (Увин), w. 430
Wałcz, m. 698
Waniów (Ванів), w. 306

- Warężyn (Waręż Wieś, Варяж), w. 91, 95, 112,
 127, 150, 196, 533
 Warka, m. 203
 Warmia 450
 warmiński bp 449, 477, 502
 Warszawa, m. VIII, IX, 16, 19, 20, 22, 26-28, 30,
 31, 42, 44, 46-48, 50, 52, 54, 59, 60, 66, 71, 72,
 74, 76, 79, 90, 93, 94, 97-100, 106, 108-111,
 118, 131, 132, 138-140, 147, 150, 151, 172,
 182, 191-195, 196, 198, 200-202, 203, 206,
 225-227, 228, 232, 233-237, 239-243, 245-
 248, 251, 252, 253-258, 265-271, 273, 275,
 277, 279-282, 285, 287-291, 301-303, 310,
 312-314, 318, 319, 321-330, 339, 340, 342-
 345, 348, 349, 354-358, 363, 364, 369-372,
 374-376, 393, 395, 396, 417, 420, 433, 435,
 453, 459, 468, 481, 483, 486-488, 495, 497,
 509, 511, 513, 522, 533, 566, 569, 587, 587,
 601-604, 610, 615, 617, 618, 627, 634, 635,
 657, 664, 666, 667, 679, 681, 695-699, 704,
 708, 710-712
 warszawska elekcja 23, 48, 50, 52, 101, 102, 104
 warszawska komisja 516, 523
 warszawska konwokacja 16, 30, 32, 36, 41, 94,
 379, 552
 warszawski dziekan 479
 warszawski sejm 48, 66, 71, 74, 76, 78, 110-113,
 131, 133, 138, 140, 145, 148, 149-151, 161,
 164, 173, 191, 192, 197, 200, 202, 206, 224,
 254, 258, 266, 282, 303, 339, 357, 364, 432,
 451, 468, 505, 510, 589, 593, 598, 664, 678,
 689, 693, 695, 698
 Wasylów, w. 214
 wendeński pisarz z. 170, 190
 wendeńskie biskupstwo 179
 Węgry 124, 447
 węgierski palatyn 446
 węgierski poseł 618
 Wielebny, w. 568
 wieliska ziemia 81
 Wielkopolska XII, 75, 76, 89, 93, 122, 201, 500,
 510, 536, 663, 689, 698
 wieluńska ziemia 515
 wieluński podczaszy 703
 Wieprz, rz. 83, 134, 475, 502, 687
 Wierszycza (Wierzchrzeczycza), w. 385, 431
 Wierzbiał (Вербове), w. 520
 Wierzbica, w. 107
 Wilno, m. 74, 75, 77, 165, 212, 224, 404, 409,
 410, 462
 wileńska kasztelanowa 213, 284, 520, 526, 563
 wileński bp 142
 wileński klan 284, 526, 564
 wileński wda 686
 Winnica (Винниця), m. 648
 winnicki sta 129
 wiski cześć 98
 Wisła, rz. 268, 714
 Wisznia (Вишня), rz. 13
 Wiszniów (Вишнів), w. 12, 15
 Wiślica, m. 99, 100, 104, 184, 186
 wiślickie artykuły 191, 201
 wiślickie postanowienie 105, 115
 Wiśniów, w. 386
 Witków, w. 297, 386, 406, 567
 Włocławek, m. 65
 włodzimierski pis. gr. 705, 706
 włodzimierski pow. 516, 541
 włodzimierski woj. 38, 266
 włodzimierski wójt dziedziczny 706
 Wnorów, w. 383, 680, 703
 Wola Gródecka, w. 386
 Wołochy zob. Mołdawia
 wołoski (multański) gospodar 253
 wołoski (multański) poseł 618
 wołoskie (multańskie) gospodarstwo 160, 444
 Wołyń (Волинь) 61, 62, 70, 87, 115, 119, 134,
 341, 347, 414, 680, 681
 wołyńska ziemia 386
 wołyński woźny 62
 wołyńskie prawo 70, 102
 wołyńskie województwo 14, 15, 82, 90, 115, 119,
 123, 130, 143, 181, 243, 268, 317, 321, 427,
 445, 461, 475, 501, 510, 511, 516, 517, 524,

538, 586, 601, 603, 612, 639, 680, 689, 699,
702
Worochta, w. 406
Wożuczyn, w. 340, 376, 534, 625
Wrocław, m. VII, VIII, IX
wrocławski bp 449, 460, 476, 502
Wysokie, w. 552, 553, 595, 596, 684, 692
Zakroczym, m. 475
Zalasów, w. 634, 635
zamechski sta 9, 10, 21, 34, 35, 37
Zamość, m. 150, 349, 504, 516, 526, 537, 561,
572, 584, 624, 633, 664, 684, 701, 706-709
zamojscy franciszkanie 479, 504
Zaniże (Zaniż), w. 431, 546, 567, 649
zaporoscy Kozacy 236, 412, 454, 474, 562, 581,
587, 616, 618, 705, 706, 708
zaporoski hetm. 91, 625
zatorski sędzia z. 38
Zawalów, w. 385, 430, 504, 519
Zawichost, m. 101
Zawidcze (Завидче), w. 430
Zbaraż (Збараж), m. 576, 577, 579, 665
Zborów (Зборів), m. 579, 582, 587, 590
Zbrzyż (Збриж), w. 213
Zimnowoda, w. 703
Żabcze, w. 416
Żabice, w. 213
Żaboczyn (Żabocin), w. 118
żarnowski klan 105
Żeniów (Женів), w. 688
żernicki pleban 504
Żerniki, w. 386
żmudzki sta 170
Żółkiew (Жовква), w. 267, 268
Żulin, w. 520, 552
Żuratyn (Журатин), w. 431
Żurawce, w. 139
Żurów (Журів), w. 172, 188, 205, 254
Żużel (Жужеляни), w. 65
Żwaniec (Жванець), m. 663
żydaczowskie stwo 429
Żydyczyn (Жидичин), w. 245
Żywiec, m. 450

Zestawienie ukraińskich nazw geograficznych (miasta, wsie, rzeki, krainy) znajdujących się w granicach Ukrainy (hasła rzeczowe posiadające deskryptory topograficzne nie zostały uwzględnione).

Список українських географічних назв (міст, сіл, річок, земель), розташованих в межах України (предметні гасла, що містять географічні окреслення, не були тут враховані).

Біла Церква (Biała Cerkiew)	Броди (Brody)
Бар (Bar)	Брусилів (Brusilów)
Барилів (Baryłów)	Буг (Bug)
Батиїв (Batyjów)	Буськ (Busk)
Батіг (Batoh)	Бучач (Buczacz)
Белз (Belz)	Буша (Busza)
Берестечко (Beresteczko)	Ванів (Waniów)
Бишів (Byszów)	Варяж (Warężyn, Waręż Wieś)
Білгород-Дністровський (Białogród)	Великі Дідушичі (Dzieduszyce, Dzieduszyce Wielkie)
Боб'ятин (Bobiatyn, Babiатyn)	Великі Мости (Mosty, Mosty Wielkie, Augustów)
Болозів (Błozew)	Вербо́ве (Wierzbież)
Борови́ця (Borowica)	
Брацлав (Braclaw)	

Вишнів (Wiszniów)	Лещатів (Leszczatów)
Вишня (Wisznia)	Лопатин (Łopacin, Łopatyn)
Вінниця (Winnica)	Луцьк (Łuck)
Волинь (Wołyń)	Львів (Lwów)
Вузлове (Chołojów)	Магерів (Magierów)
Гадяч (Hadziacz)	Мірче (Mircze)
Галич (Halicz)	Мовники (Molników)
Глиняни (Gliniany)	Модринаць (Modrynies)
Грімне (Rumno)	Мукані (Mukanie)
Грушів (Hruszów)	Муроване (Laszki, Laszki Murowane)
Гута (Moszków)	Недригайлів (Nedryhaiłów)
Гута (Smitków, Snitków, Szmitków)	Немирів (Niemirów)
Давидів (Dawidów)	Низи (Prusinów, Nyzy)
Демидів (Demidów)	Олика (Ołyka)
Димер (Dymir, Dymier)	Ордів (Ordów)
Дніпро (Dniepr)	Острів (Ostrów)
Дністер (Dniestr)	Очаків (Oczaków)
Добротвір (Dobrotwór)	Паволоч (Pawołocz)
Добрячин (Dobraczyn)	Павлів (Pawłów)
Дубини (Dębiny)	Павлівка (Poryck)
Дубно (Dubno)	Переспа (Perespa)
Єзупіль (Jezupol)	Пилявка (Piławce, Piławka)
Жванець (Żwaniec)	Пиратин (Peratyn)
Женів (Żeniów)	Підгайці (Podhajce)
Жидичин (Żydyczyn)	Пісочне (Piaseczno)
Жовква (Żółkiew)	Погребище (Pohrebyszcze)
Жужеляни (Żużel)	Поділля (Podole)
Журатин (Żuratyn)	Покуття (Pokucie)
Журів (Żurów)	Полісся (Polesie)
Завидче (Zawidcze)	Полове (Płowe)
Збараж (Zbaraż)	Потелич (Potylicz)
Зборів (Zborów)	Радехів (Radziechów)
Збриж (Zbrzyż)	Ракобовти (Rakobuty)
Інгулець (Ingulec)	Реклинець (Rekliniec)
Кам'янець-Подільський (Kamieniec Podolski)	Родатичі (Rodatycze)
Київ (Kijów)	Русин (Rusin)
Кодак (Kudak)	Русь (Ruś)
Колониці (Kłonice)	Сарни (Sarny)
Коритниця (Korytnica)	Свитазів (Świtarzów)
Корсунь-Шевченківський (Korsuń)	Середпільці (Środopolce)
Крим (Krym)	Сіверщина (Siewierszczyna)
Лешків (Leszczków)	Сілець (Sielec Bienkowy)

Скнилів (Skińłów)	Тартаків (Tartaków)
Скоморохи (Skomorochy)	Тетевчиці (Tetewczyce)
Снятин (Śniatyn)	Тудорковичі (Tudorkowice)
Сокаль (Sokal)	Увин (Uwin)
Спасів (Spasów)	Угнів (Uhnów)
Стаївка (Staje)	Угринів (Uhrynów)
Станин (Stanin)	Україна (Ukraina)
Старгород (Starogród)	Умань (Humań)
Старичі (Starzyska)	Ходорів (Chodorów, Hodorostaw)
Старокостянтинів (Konstantynów, Stary Konstantynów)	Хоробрів (Chorobród)
Стоянів (Stojanów)	Хорол (Choroł)
Стремільче (Strzemilcze)	Хотин (Chocim)
Стрий (Stryj)	Чернігів (Czernihów)
Судова Вишня (Sądowa Wisznia)	Щенятин (Szczeniątyn)
	Щуровичі (Szczurowice)

Spis treści

Wstęp	VII
Вступ	XVII
Bibliografia	XXVII
Wykaz skrótów	XXXI

Akta sejmikowe

1. Zjazd w Bełzie, 21 lipca 1572 r.	7
1. Konfederacja województwa bełskiego w Bełzie, 21 lipca 1572 r.	7
2. Zjazd pod Bełzem, 22 września 1572 r.	10
1. Uniwersał zjazdu knyszyńskiego wyznaczający termin elekcji króla na dzień 13 września na polu między Lublinem a wsią Bystrzyca i wskazujący na konieczność odbycia sejmików – Knyszyn, [2]8 sierpnia 1572 r.	10
2. Uniwersał Andrzeja Tęczyńskiego kasztelana bełskiego zwołujący zjazd województwa bełskiego do Bełza na dzień 22 września 1572 r. – b.m. [1 poł. września 1572 r.]	11
3. Uniwersał zjazdu konfederackiego województwa bełskiego pod Bełzem, 22 września 1572 r.	11
3. Sejmik przedkonwokacyjny w Bełzie, 13 grudnia 1572 r.	15
1. Uniwersał Andrzeja Tęczyńskiego kasztelana bełskiego – Hrubieszów, 5 grudnia 1572 r.	15
2. Instrukcja dana posłowi na konwokację warszawską z sejmiku województwa bełskiego w Bełzie, 13 grudnia 1572 r.	16
4. Sejmik przedelekcyjny w Bełzie, 2 marca 1573 r.	18
5. Zjazd w Bełzie, 15 czerwca 1573 r.	19
1. Laudum zjazdu województwa bełskiego w sprawie organizacji wymiaru sprawiedliwości do czasu koronacji nowego króla – w Bełzie, 15 czerwca 1573 r.	19
2. Wzmianka o zjeździe województwa bełskiego w dekrete sądu deputackiego z 15 czerwca 1573 r.	22
6. Sejmik przed sejmem koronacyjnym w Bełzie, 1 września 1573 r.	22
1. Uniwersał stanów sejmowych po elekcji króla Henryka, zwołujący sejmiki przed sejmem koronacyjnym na dzień 1 września 1573 r. – pod Warszawą, we wsi Kamionka, 19 maja 1573 r.	22
2. Oznajmienie elekcji Henryka – Warszawa, 20 maja 1573 r.	22

3. Uniwersał Andrzeja Tęczyńskiego kasztelana bełskiego w sprawie sejmiku – Kraśnik, 15 sierpnia 1573 r.	23
4. Laudum sejmiku przed sejmem koronacyjnym w Bełzie, 1 września 1573 r.	24
7. Zjazd na sądy grodzkie i relację z sejmiku koronacyjnego – Bełż, 6 czerwca 1574 r.	25
1. Notatki Jana Zamoyskiego starosty bełskiego do relacji z sejmiku koronacyjnego złożonej przy inauguracji sądów grodzkich w Bełzie, 6 czerwca 1574 r.	25
8. Zjazd przed konwokacją w Bełzie, 26 lipca 1574 r.	25
9. Sejmik relacyjny w Bełzie, 30 listopada 1574 r.	25
1. Uniwersał Andrzeja Tęczyńskiego wojewody bełskiego wyznaczający nowy termin sejmiku relacyjnego w Bełzie – Hrubieszów, 23 października 1574 r.	25
2. Laudum sejmiku województwa bełskiego ustanawiające sądy generalne województwie ultimae instantiae – Bełż, 30 listopada 1574 r.	27
10. Sejmik w Bełzie, 11 kwietnia 1575 r.	32
1. Laudum sejmiku województwa bełskiego w Bełzie, 11 kwietnia 1575 r.	32
2. Limitacja sądów generalnych województwa bełskiego z powodu zbliżającego się terminu zjazdu stężyckiego – Bełż, 11 kwietnia 1575 r.	35
3. Atestacja sejmiku dla Katarzyny Bzowskiej i Stanisława Krzyżanowskiego potwierdzająca założenie wadium chroniącego ich życie w sporze z braćmi Radzanowskimi i gwarantującego polubowne załatwienie sporu – Bełż, 11 kwietnia 1575 r.	36
11. Sejmik w Bełzie, 11 lipca 1575 r.	37
1. Uniwersał do szlachty województwa bełskiego od senatorów, urzędników i szlachty województwa bełskiego obecnych na zjeździe pod Stężycą, 20 maja 1575 r.	37
2. Uniwersał do szlachty województwa bełskiego od zgromadzonych na zjeździe pod Stężycą, zwołujący sejmik do Bełża na dzień 11 lipca 1575 r. – Stężycą, 8 czerwca 1575 r.	38
3. Laudum i instrukcja sejmiku województwa bełskiego w Bełzie, 11 lipca 1575 r.	38
12. Sejmik predelekcyjny w Bełzie, 31 października 1575 r.	41
1. Uniwersał Andrzeja Tęczyńskiego wojewody bełskiego – Przewodów, 21 października 1575 r.	41
2. Laudum sejmiku predelekcyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 31 października 1575 r.	42
13. Sejmik i konfederacja szlachty przy Stefanie Batorem w Bełzie, 5 stycznia 1576 r.	47
1. Reces sejmiku elekcyjnego ogłaszający wybór Anny Jagiellonki i Stefana Batorego na królów i wyznaczający daty sejmików – pod Warszawą, 15 grudnia 1575 r.	47
2. Laudum i akt konfederacji zawiązanej na sejmiku województwa bełskiego przy Stefanie Batorem w Bełzie, 5 stycznia 1576 r.	48
14. Sejmik przed sejmem koronacyjnym w Bełzie, 22 lutego 1576 r.	51
1. Uniwersał Andrzeja Tęczyńskiego wojewody bełskiego zwołujący sejmik województwa bełskiego w Bełzie na dzień 22 lutego 1576 r. – Ujazd, 11 lutego 1576 r.	51
2. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 22 lutego 1576 r.	52
15. Zjazd przy okazji sądów ultimae instantiae w Bełzie, 4 lipca 1576 r.	53
1. Uniwersał Andrzeja Tęczyńskiego wojewody bełskiego w sprawie sądów ultimae instantiae – Batorz, 15 czerwca 1576 r.	53

2. Mandat Stefana Batorego do starosty bełskiego nakazujący publikację konstytucji i uniwersału poborowego – Warszawa, 16 czerwca 1576 r.	54
3. Uchwała zjazdu szlachty województwa bełskiego przy okazji sądów ultimae instantiae w sprawie limitacji – Bełz, 4 lipca 1576 r.	55
16. Zjazd przy okazji sądów ultimae instantiae w Bełzie, 27 sierpnia 1576 r.	56
1. Laudum szlachty województwa bełskiego uchwalone podczas zjazdu przy okazji sądów ultimae instantiae w Bełzie, 27 sierpnia 1576 r.	56
17. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 5 września 1576 r.	59
1. Mandat Stefana Batorego do starosty bełskiego zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 5 września 1576 r. – Warszawa, 8 sierpnia 1576 r.	59
2. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 5 września 1576 r.	60
3. Protestacja posłów województwa bełskiego po powrocie z sejmiku w sprawie wznowienia limitowanych sądów ultimae instantiae – Bełz, 31 grudnia 1576 r.	63
18. Zjazd podczas pospolitego ruszenia pod Sokalem, 11 kwietnia 1577 r.	64
1. Uchwała zjazdu szlachty województwa bełskiego podczas pospolitego ruszenia w sprawie limitowania sądów, pod Sokalem, 11 kwietnia 1577 r.	64
19. Sejmik ekstraordynaryjny za uniwersałem Stefana Batorego w Bełzie, 1 maja 1577 r....	65
20. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 5 grudnia 1577 r.	66
1. Mandat Stefana Batorego do starosty bełskiego zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 5 grudnia 1577 r. – Malbork, 9 listopada 1577 r.	66
2. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 5 grudnia 1577 r.	66
3. Uniwersał Stefana Batorego do wszystkich województw ruskich ostrzegający o zagrożeniu tatarskim – Warszawa, 15 lutego 1578 r.	71
21. Sejmik deputacki w Bełzie, 15 września 1578 r.	72
1. Uniwersał Stefana Batorego do województwa bełskiego wzywający szlachtę pod Lwów dla obrony przed Tatarami – Lwów, 28 czerwca 1578 r.	72
2. Informacja o deputacie	73
22. Sejmik deputacki w Bełzie, 14 września 1579 r.	73
23. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 30 października 1579 r.	73
24. Sejmik deputacki w Bełzie, 12 września 1580 r.	74
1. Informacja o deputacie	74
25. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 29 grudnia 1580 r.	74
1. Mandat Stefana Batorego do starosty buskiego zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 29 grudnia 1580 r. – Wilno, 15 listopada 1580 r.	74
26. Sejmik deputacki w Bełzie, 11 września 1581 r.	75
1. Informacja o deputacie	75
27. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, styczeń 1582 r.	75
1. Uniwersał Stefana Batorego w sprawie rezygnacji z odbycia sejmiku, uchwał podatkowych sejmiku generalnego Małopolski w Korczynie oraz zwołania generału dla Wielkopolski w Kole – Wilno, 6 lutego 1582 r.	75
28. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 4 września 1582 r.	77

1. Informacja o posłach	77
29. Sejmik deputacki w Bełzie, 10 września 1582 r.	77
30. Zjazd przy okazji roków sądowych ziemskich w Grabowcu, przed 24 czerwca 1583 r. .	77
1. Protestacja szlachty województwa bełskiego w sprawie mandatu Stefana Batorego dotyczącego arendy podatku czopowego – Grabowiec, [przed 24 czerwca 1583 r.].....	77
31. Sejmik deputacki w Bełzie, 13 września 1583 r.	78
1. Informacja o deputacie.....	78
32. Sejmik deputacki w Bełzie, 10 września 1584 r.	79
33. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 31 października 1584 r.....	79
1. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 31 października 1584 r.	79
2. Komentarz do instrukcji województwa bełskiego w liście Stanisława Żółkiewskiego do Jana Zamoyskiego kanclerza wielkiego koronnego i hetmana wielkiego koronnego – Bełż, 2 listopada 1584 r.....	84
34. Sejmik deputacki w Bełzie, 9 września 1585 r.	85
35. Sejmik deputacki w Bełzie, 15 września 1586 r.	85
36. Zjazd przed konwokacją w Bełzie, 31 grudnia 1586 r.	85
1. Konfederacja województwa bełskiego zawiązana po śmierci Stefana Batorego wraz z instrukcją dla posłów na konwokację – Bełż, 31 grudnia 1586 r.	86
2. Postanowienie szlachty województwa bełskiego w sprawie konfliktów między obywatelami – Bełż, 31 grudnia 1586 r.	91
37. Sejmik przedkonwokacyjny w Bełzie, 7 stycznia 1587 r.	92
38. Sejmik relacyjny po konwokacji w Bełzie, 21 kwietnia 1587 r.	92
1. Uniwersał Stanisława Trojana Rachańskiego podkomorzego bełskiego zwołujący sejmik relacyjny po konwokacji w Bełzie na dzień 21 kwietnia 1587 r. – Bełż, 13 kwietnia 1587 r.	92
2. Laudum sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 21 kwietnia 1587 r....	94
39. Zjazd podczas popisu pod Bełżem, 21 maja 1587 r.	95
1. Laudum województwa bełskiego w polu pod Bełżem, 21 maja 1587 r.....	95
40. Sejmik deputacki w Bełzie, 14 września 1587 r.	97
41. Sejmik przed sejmem koronacyjnym w Bełzie, 19 września 1587 r.	97
1. Uniwersał stanów zebranych na elekcji – pod Warszawą, 19 sierpnia 1587 r.	97
2. Uniwersał stanów zebranych na elekcji – pod Warszawą, 24 sierpnia 1587 r.	97
3. Uniwersał Stanisława Trojana Rachańskiego podkomorzego bełskiego informujący o zwołaniu sejmiku przedkoronacyjnego województwa bełskiego w Bełzie na dzień 19 września 1587 r. – z Rachań, 11 września 1587 r.	98
4. Laudum sejmiku przedkoronacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 19 września 1587 r.....	100
5. Instrukcja dana posłom na sejm koronacyjny z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 19 września 1587 r.	101
6. Uniwersał stanów zebranych pod Wiślicą do ziem Rzeczypospolitej w sprawie pospolitego ruszenia – Wiślica, 8 października 1587 r.	104
7. Uniwersał stanów zebranych w Krakowie – Kraków, 13 października 1587 r.	104
8. Uniwersał stanów zebranych w Krakowie – Kraków, 29 października 1587 r.	104
9. Uniwersał stanów zebranych w Krakowie, w sprawie sytuacji w kraju i zwołania pospolitego ruszenia – Kraków, 30 października 1587 r.....	104

42. Sejmik deputacki w Bełzie, 12 września 1588 r.	105
43. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 3 lutego 1589 r.	106
1. Informacja o posłach	106
44. Sejmik deputacki w Bełzie, 11 września 1589 r.	106
1. Informacja o deputacie	106
45. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 3 lutego 1590 r.	106
1. Uchwała sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w sprawie działań urzędników ziemskich bełskich – Bełz, 3 lutego 1590 r.	107
2. Uniwersał Zygmunta III w sprawie podatku poglównego i zagrożenia tureckiego – Warszawa, 12 lipca 1590 r.	108
46. Sejmik deputacki w Bełzie, 10 września 1590 r.	109
1. Informacja o deputacie	109
47. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 6 listopada 1590 r.	109
1. Mandat do starostów w sprawie zwołania sejmików przedsejmowych – Warszawa, 24 września 1590 r.	109
2. Informacja o posłach	110
48. Sejmik relacyjny w Bełzie, marzec 1591 r.	110
1. Konstytucja sejmku w sprawie terminu sejmików relacyjnych	110
2. Mandat Zygmunta III do starosty bełskiego nakazujący publikację konstytucji sejmowych i uniwersału poborowego – Warszawa, 16 lutego 1591 r.	111
49. Sejmik deputacki w Bełzie, 9 września 1591 r.	111
1. Informacja o deputacie	111
50. Zjazd podczas roków sądowych ziemskich w Bełzie, 28 stycznia 1592 r.	112
1. Protestacja szlachty województwa bełskiego przeciwko dzierżawcy podatku czopowego podczas roków sądowych ziemskich w Bełzie, 28 stycznia 1592 r.	112
51. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 4 sierpnia 1592 r.	113
1. Mandat Zygmunta III do starosty buskiego zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 4 sierpnia 1592 r. – Kraków, 18 maja 1592 r.	113
2. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 4 sierpnia 1592 r.	114
52. Sejmik deputacki w Bełzie, 14 września 1592 r.	117
1. Informacja o deputacie	117
53. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 23 marca 1593 r.	118
1. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 23 marca 1593 r.	118
54. Sejmik deputacki w Bełzie, 13 września 1593 r.	121
1. Stanisław Żółkiewski kasztelan lwowski i hetman polny koronny do Jana Zamoyskiego kanclerza wielkiego i hetmana wielkiego koronnego – ze Starzysk, 6 września 1593 r.	121
2. Laudum sejmiku deputackiego województwa bełskiego w Bełzie, 13 września 1593 r.	122
3. List do szlachty innych ziem i województw z sejmiku deputackiego województwa bełskiego w Bełzie, 13 września 1593 r.	124
4. List do Mikołaja Zebrzydowskiego wojewody lubelskiego z sejmiku deputackiego województwa bełskiego w Bełzie, 13 września 1593 r.	125

55. Zjazd podczas roków grodzkich w Bełzie, 15 października 1593 r.....	126
1. List szlachty województwa bełskiego do senatorów koronnych – Bełz, 15 października 1593 r.....	126
56. Sejmik deputacki w Bełzie, 12 września 1594 r.....	127
1. Informacja o deputacie.....	127
57. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 10 stycznia 1595 r.	127
1. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku województwa bełskiego w Bełzie, 10 stycznia 1595 r.	127
2. Deklaracja w sprawie poborcy na sejmie.....	130
58. Sejmik deputacki w Bełzie, 11 września 1595 r.	131
59. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 21 lutego 1596 r.....	131
1. Mandat Zygmunta III do starosty bełskiego zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 21 lutego 1596 r. – Kraków, 18 stycznia 1596 r.	131
2. Uniwersał Piotra Niszczyckiego kasztelana bełskiego informujący o zagrożeniu powstaniem kozackim Semena Nalewajki – Bełz, 13 lutego 1596 r.	132
3. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 21 lutego 1596 r.	132
4. Laudum sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w sprawie niesądzenia roków ziemskich bełskich w Bełzie, 29 lutego 1596 r.....	136
60. Sejmik deputacki w Bełzie, 9 września 1596 r.	138
1. Informacja o deputacie.....	138
61. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 13 stycznia 1597 r.	138
1. Mandat Zygmunta III do starosty bełskiego zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 13 stycznia 1597 r. – Warszawa, 5 grudnia 1596 r.	138
62. Sejmik deputacki w Bełzie, 15 września 1597 r.....	139
63. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 28 stycznia 1598 r.	139
1. Mandat Zygmunta III do starosty buskiego zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 28 stycznia 1598 r. – Warszawa, 10 grudnia 1597 r.	139
2. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 28 stycznia 1598 r.....	140
3. Deklaracje posłów województwa bełskiego na sejmie sprawie poborcy	143
64. Sejmik deputacki w Bełzie, 14 września 1598 r.....	144
1. Informacja o deputacie.....	144
65. Zjazd szlachty województwa bełskiego zgromadzonej podczas kadencji trybunalskiej w Lublinie, 25 czerwca 1599 r.....	144
1. Uchwała szlachty województwa bełskiego, zgromadzonej podczas kadencji trybunalskiej w Lublinie w sprawie odroczenia roków sądowych ziemskich bełskich – Lublin, 25 czerwca 1599 r.....	144
66. Sejmik deputacki w Bełzie, 13 września 1599 r.....	145
1. Informacja o deputacie	145
67. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 12 stycznia 1600 r.	145
1. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 12 stycznia 1600 r.....	145

68. Sejmik relacyjny w Bełzie, 15 maja 1600 r.	147
1. Uniwersał Zygmunta III potwierdzający i ogłaszający szczegółowo uchwałę podatkową sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie 15 maja 1600 r. – Warszawa, 12 czerwca 1600 r.	147
69. Sejmik deputacki w Bełzie, 11 września 1600 r.	148
1. Informacja o deputacie	148
70. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 29 grudnia 1600 r.	148
1. Informacja o posłach	149
2. Deklaracja posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie wyboru poborcy na rok 1601	149
71. Sejmik relacyjny w Bełzie podczas років sądowych ziemskich, 30 kwietnia 1601 r.	149
1. Protestacja posłów sejmowych województwa bełskiego w sprawie wątpliwości co do elekcji poborcy podatków na rok 1602 – Bełż, 30 kwietnia 1601 r.	149
72. Sejmik deputacki w Bełzie, 10 września 1601 r.	150
1. Informacja o deputacie	150
2. Informacja o wyborze poborcy województwa bełskiego na rok 1602, dokonanym podczas sejmiku deputackiego w Bełzie, 10 września 1601 r.	150
73. Sejmik deputacki w Bełzie, 9 września 1602 r.	151
1. Informacja o deputacie	151
74. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, grudzień 1602 r. / styczeń 1603 r.	151
1. Informacja o posłach	152
75. Zjazd podczas років sądowych w Bełzie, 28 kwietnia 1603 r.	152
1. Deklaracja posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego	152
2. Informacja o złożeniu przysięgi przez poborcę Pawła Rudowskiego – Bełż, 28 kwietnia 1603 r.	152
3. Manifestacja Zygmunta Niszczyckiego posła na sejm z województwa bełskiego przeciwko nielegalnym uchwałom podatkowym – Bełż, 28 kwietnia 1603 r.	153
4. Protestacja szlachty bełskiej przeciwko elekcji poborcy i elekcja innego – Bełż, 28 kwietnia 1603 r.	153
5. Laudum szlachty bełskiej zgromadzonej na rokach sądowych – Bełż, 29 kwietnia 1603 r.	155
6. List Piotra Niszczyckiego kasztelana bełskiego do Jana Zamoyskiego kanclerza wielkiego koronnego i hetmana wielkiego koronnego w sprawie wydarzeń na rokach ziemskich bełskich i wyboru poborców podatkowych – Stępina, 8 września 1603 r.	155
76. Sejmik deputacki w Bełzie, 15 września 1603 r.	157
1. Mandat Zygmunta III do starosty buskiego w sprawie ogłoszenia i popierania spraw zgłaszanych przez króla na sejmiki deputackie – Kraków, 31 lipca 1603 r.	157
2. Informacja o deputacie	157
3. Informacja o wyborze poborcy w imieniu senatorów i szlachty województwa bełskiego na sejmiku deputackim – Bełż, 15 września 1603 r.	157
77. Sejmik deputacki w Bełzie, 13 września 1604 r.	158
78. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 8 grudnia 1604 r.	158
1. Informacje o przebiegu sejmiku w piśmie politycznym	158

2. Główne tezy mowy Jana Zamoyskiego kanclerza wielkiego koronnego i hetmana wielkiego koronnego na sejmiku przedsejmowym w Bełzie, 8 grudnia 1604 r.	159
3. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku województwa bełskiego w Bełzie, 8 grudnia 1604 r.	161
79. Sejmik deputacki w Bełzie, 12 września 1605 r.	171
1. Informacja o deputacie.....	171
80. Zjazd podczas roków sądowych w Bełzie, 19 października 1605 r.	171
1. Upoważnienie szlachty województwa bełskiego zgromadzonej na roki sądowe do limitowania tychże przez starostę – Bełz, 19 października 1605 r.	171
81. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 13 lutego 1606 r.	172
1. Mandat Zygmunta III do starosty bełskiego zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 13 lutego 1606 r. – Kraków, 19 grudnia 1606 r.	172
2. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku województwa bełskiego w Bełzie, 13 lutego 1606 r.	173
3. Uniwersał sejmiku generalnego małopolskiego w Nowym Mieście Korczynie, 23 lutego 1606 r.	181
82. Sejmik relacyjny w Bełzie, 3 czerwca 1606 r.	182
1. Uniwersał Zygmunta III zwołujący sejmik relacyjny województwa bełskiego w Bełzie na dzień 3 czerwca 1606 r. – Warszawa, 28 kwietnia 1606 r.	182
83. Zjazd pod Wisznią, 30 lipca 1606 r.	182
1. Uniwersał Stanisława Włodka wojewody bełskiego, zwołujący szlachtę na zjazd do Wiszni – Lwów, 5 lipca 1606 r.	182
84. Sejmik deputacki w Bełzie, 11 września 1606 r.	184
1. Atestacja szlachty województwa bełskiego dla Ludwika Mięckiego deputata na Trybunał Koronny – Bełz, 11 września 1606 r.	184
2. Uniwersał Zygmunta III do szlachty informujący o działaniach rokoszan i apelujący o dochowanie wierności – Wiślica, 25 września 1606 r.	184
3. Uniwersał Mikołaja Zebrzydowskiego wojewody krakowskiego łagodzący spór z Zygmuntem III – obóz pod Janowcem, 7 października 1606 r.	185
4. Uniwersał senatorów i szlachty zgromadzonych przy boku Zygmunta III wzywający do zakończenia konfliktu – obóz pod Janowcem, 7 października 1606 r.	186
5. Uniwersał Zygmunta III informujący o zawarciu ugody z rokoszanami i wzywający do zachowania spokoju – obóz pod Janowcem, 8 października 1606 r.	186
85. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 27 marca 1607 r.	187
1. Uniwersał dygnitarzy i szlachty zgromadzonych podczas roków sądowych we Lwowie do województw ruskiego, podolskiego i bełskiego – Lwów, 7 marca 1607 r.	187
2. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 27 marca 1607 r.	188
86. Zjazd podczas leżenia ksiąg w Bełzie, 25 czerwca 1607 r.	191
1. Listowna relacja posłów województwa bełskiego z sejmu warszawskiego – Warszawa, 23 maja 1607 r.	191
2. Edykt Zygmunta III z sejmu warszawskiego wzywający do wyjawienia praktyk i stanięcia przed sejmem – Warszawa, 25 maja 1607 r.	192
3. Uniwersał Zygmunta III po sejmie warszawskim – Warszawa, 18 czerwca 1607 r.	192

4. Uchwała grupy szlachty województwa bełskiego wzywająca Jana Lipskiego podkomorzego bełskiego do zwołania szlachty pod broń po stronie rokoszan w przypadku zagrożenia – Bełz, 25 czerwca 1607 r.....	195
87. Sejmik relacyjny w Bełzie, 8 sierpnia 1607 r.....	196
1. Deklaracja posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków oraz wyznaczenie daty sejmiku relacyjnego.....	196
2. Uniwersał Zygmunta III po sejmie warszawskim – obóz pod Warszawą, 26 czerwca 1607 r.	196
3. Odpowiedź Jana Lipskiego podkomorzego bełskiego na odezwę szlachty bełskiej – Lipsko, 27 czerwca 1607 r.	199
4. Uniwersał prymasa Bernarda Maciejowskiego po sejmie warszawskim – Warszawa, 29 czerwca 1607 r.	200
5. Uniwersał Zygmunta III po bitwie pod Guzowem – obóz pod Orońskiem, 7 lipca 1607 r.	202
6. Uniwersał Stanisława Żółkiewskiego hetmana polnego, starosty lwowskiego, po bitwie pod Guzowem – obóz pod Krasnymstawem, 20 lipca 1607 r.....	205
7. Atestacja i protestacja urzędu grodzkiego bełskiego w sprawie prawidłowej publikacji terminu sejmiku relacyjnego i informacja o jego nieodbyciu z powodu zbyt małej frekwencji – Bełz, 8 sierpnia 1607 r.	205
88. Sejmik deputacki w Bełzie, 10 września 1607 r.	206
1. Informacja o deputacie.....	206
2. Manifestacja Marcina Rogali podsędka ziemskiego bełskiego z powodu niemożności przyjęcia funkcji deputata do ugody pomiędzy stanami – Bełz, 11 września 1607 r.....	206
89. Sejmik deputacki w Bełzie, 15 września 1608 r.	207
1. Informacja o deputacie.....	207
2. Atestacja potwierdzająca wyniki wyborów deputata na Trybunał Koronny z województwa bełskiego – Bełz, 15 września 1608 r.....	207
3. Protestacja Stefana Niszczyczykiego w sprawie wyborów deputata na Trybunał Koronny z województwa bełskiego – Bełz, 15 września 1608 r.	208
4. Kwit Jana Firleja podskarbiego koronnego dla Walentego Widawskiego poborcy województwa bełskiego z podatków uchwalonych na sejmie 1607 r. – w Markuszowie, 29 kwietnia 1608 r.....	208
90. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, grudzień 1608 r.....	209
1. Informacja o posłach	209
2. Uniwersał Zygmunta III w sprawie zagrożenia tatarskiego – Kraków, 19 grudnia 1608 r.	209
91. Sejmik relacyjny w Bełzie, 1 kwietnia 1609 r.....	210
1. Deklaracja posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków	210
2. Uniwersał Zygmunta III do województwa bełskiego w sprawie terminu sejmiku relacyjnego, wyboru poborcy i zbierania podatków – Kraków, 21 marca 1609 r.	210
92. Sejmik deputacki w Bełzie, 14 września 1609 r.	212
1. Uniwersał Zygmunta III przed sejmikami deputackimi – Wilno, 12 lipca 1609 r.	212
2. Atestacja sejmiku województwa bełskiego dana deputatowi na Trybunał Koronny – Bełz, 14 września 1609 r.	212
3. Manifestacja w sprawie niemożliwości przeprowadzenia okazowania z powodu nieobecności senatorów i urzędników województwa bełskiego – ok. 1610 r. [?]	213

93. Sejmik ekstraordynaryjny za uniwersałem Zygmunta III w Bełzie, 15 marca 1610 r. ...	214
1. Uniwersał Zygmunta III zwołujący sejmik ekstraordynaryjny w Bełzie na dzień 15 marca 1610 r. w sprawie podatków – obóz pod Smoleńskiem, 23 stycznia 1610 r. .	214
2. Uniwersał prymasa Wojciecha Baranowskiego o niebezpieczeństwie siedmiogrodzkim – Kraków, 25 stycznia 1610 r.	215
3. Protestacja przeciwko wyznaczeniu przez sejmik surogatora grodzkiego bełskiego pod nieobecność starosty – Bełz, 1 lutego 1610 r.	216
4. Laudum sejmiku ekstraordynaryjnego za uniwersałem królewskim w Bełzie 15 marca 1610 r. w sprawie wyznaczenia surogatora grodzkiego bełskiego pod nieobecność starosty.....	217
94. Sejmik deputacki w Bełzie, 13 września 1610 r.	218
1. Informacja o deputacie.....	218
95. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 22 sierpnia 1611 r.	218
1. Informacja o posłach	218
96. Sejmik deputacki w Bełzie, 12 września 1611 r.	219
1. Informacja o deputacie.....	219
2. Protestacja przeciwko wyborowi deputata z województwa bełskiego na Trybunał Koronny – Bełz, 12 września 1611 r.	219
3. Informacja o przebiegu i wyniku wyboru deputata z województwa bełskiego na Trybunał Koronny – Bełz, 12 września 1611 r.	220
4. Atestacja w sprawie wyboru deputata województwa bełskiego na Trybunał Koronny – Bełz, 13 września 1611 r.	221
97. Sejmik relacyjny dla wyboru poborcy podczas roków sądowych w Bełzie, 9 stycznia 1612 r.	221
1. Deklaracje posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego	221
98. Elekcja kandydatów na urząd pisarza ziemskiego bełskiego w Bełzie, 1 maja 1612 r.	222
1. Uniwersał Stanisława Włodka wojewody bełskiego na elekcję pisarza ziemskiego bełskiego w Bełzie – Lwów, 15 kwietnia 1612 r.	222
2. Laudum elekcji pisarza ziemskiego w sprawie nadzwyczajnego otworzenia ksiąg ziemskich – Bełz, 1 maja 1612 r.	222
99. Sejmik deputacki w Bełzie, 10 września 1612 r.	224
1. Informacja o deputacie.....	224
2. Uniwersał Zygmunta III w sprawie wybrańców i wypłat podatków uchwalonych na ostatnim sejmie – Wilno, 16 sierpnia 1612 r.	224
100. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 28 stycznia 1613 r.	224
1. Mandat Zygmunta III do starosty buskiego zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 28 stycznia 1613 r. – z Fedorowskich Pól, 27 listopada 1612 r.	224
101. Sejmik relacyjny w Bełzie, 29-30 kwietnia 1613 r.	225
1. Uniwersał Zygmunta III informujący o postanowieniu na sejmie zapłaty wojsku i rychłym zakończeniu konfederacji wojskowych – Warszawa, 20 kwietnia 1613 r.	225
2. Deklaracja posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego	226
3. Atestacja o wyborze komisarza województwa bełskiego do zapłaty wojsku – Bełz, 30 kwietnia 1613 r.	226

4. Informacja o wyborze i złożeniu juramentu przez Macieja Smitkowskiego podstarościego bełskiego, poborcę województwa bełskiego – Bełz, 30 kwietnia 1613 r.	227
5. Limitacja elekcji rotmistrza powiatowego do najbliższego sejmiku deputackiego – Bełz, 30 kwietnia 1613 r.	228
102. Sejmik deputacki w Bełzie, 9 września 1613 r.	228
1. Instrukcja Zygmunta III na sejmiki deputackie – Warszawa, 26 sierpnia 1613 r.	228
2. Atestacja dla Jana Mikołaja Boratyńskiego deputata na Trybunał Koronny – Bełz, 9 września 1613 r.	231
103. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 13 listopada 1613 r.	232
1. Informacja o posłach	232
104. Sejmik relacyjny w Bełzie, 13 stycznia 1614 r.	232
1. Deklaracja posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego	232
2. Elekcja poborcy województwa bełskiego – Bełz, 13 stycznia 1614 r.	232
105. Zjazd podczas roków sądowych w Bełzie, 16 czerwca 1614 r.	233
1. Uniwersał Zygmunta III ostrzegający o zagrożeniu tureckim – Warszawa, 26 kwietnia 1614 r.	233
2. Uniwersał Zygmunta III ogłaszający wici jedne za dwoje na pospolite ruszenie – Warszawa, 23 maja 1614 r.	234
3. Atestacja dana przez szlachtę zebraną na rokach dla Jana Daniłowicza wojewody ruskiego i starosty bełskiego, usprawiedliwiająca jego nieobecność i niemożność odbycia sądów – Bełz, 16 czerwca 1614 r.	236
106. Sejmik deputacki w Bełzie, 15 września 1614 r.	237
1. Informacja o deputacie	237
107. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 13 stycznia 1615 r.	237
108. Sejmik deputacki w Bełzie, 14 września 1615 r.	237
1. Informacja o deputacie	237
2. Uniwersał Zygmunta III informujący o zagrożeniu tureckim, przyczynach zerwania sejmiku i zapowiadający możliwość zwołania pospolitego ruszenia – Warszawa, 18 kwietnia 1615 r.	237
3. Uniwersał Zygmunta III wzywający szlachtę do boku hetmana do walki ze skonfederowanym wojskiem – Warszawa, 20 kwietnia 1615 r.	240
4. Uniwersał Zygmunta III w sprawie niebezpieczeństwa tureckiego, wzywający szlachtę do boku hetmana – Warszawa, 26 maja 1615 r.	240
5. Uniwersał Zygmunta III o niebezpieczeństwie tatarskim, wzywający szlachtę do boku hetmana – Warszawa, 25 sierpnia 1615 r.	241
6. Uniwersał Zygmunta III w sprawie zagrożenia tatarskiego – Warszawa, 10 października 1615 r.	242
7. Uniwersał Stanisława Żółkiewskiego wojewody kijowskiego i hetmana polnego koronnego do szlachty województw ruskiego, wołyńskiego i bełskiego w sprawie pospolitego ruszenia – Kamionka, 7 listopada 1615 r.	243
109. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 8 marca 1616 r.	245
1. Uniwersał Zygmunta III zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 8 marca 1616 r. – Warszawa, 17 stycznia 1616 r.	245
2. Informacja o posłach	246

3. Relacja woźnego o złożeniu pozwu przeciwko Janowi Trylęskiemu stolnikowi bełskiemu w sprawie zbrojnej napaści podczas obrad sejmiku przedsejmowego w Bełzie – Bełz, 26 sierpnia 1616 r.	246
110. Sejmik relacyjny w Bełzie, 24 czerwca 1616 r.	247
1. Deklaracje posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego	247
111. Sejmik relacyjny powtórny w Bełzie, 16 sierpnia 1616 r.	247
1. Uniwersał Zygmunta III zwołujący powtórny sejmik relacyjny w Bełzie – Warszawa, 27 lipca 1616 r.	247
2. Laudum powtórnego sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 16 sierpnia 1616 r.	248
3. Przysięga Jana Lipskiego poborcy województwa bełskiego – Bełz, 17 sierpnia 1616 r.	250
112. Sejmik deputacki w Bełzie, 12 września 1616 r.	251
113. Sejmik deputacki w Bełzie, 11 września 1617 r.	251
1. Informacja o deputacie	251
114. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 2 stycznia 1618 r.	251
1. Informacja o posłach	251
115. Sejmik relacyjny w Bełzie, 23 kwietnia 1618 r.	252
1. Deklaracja posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego	252
2. Uniwersał Zygmunta III ostrzegający o zagrożeniu tureckim – Warszawa, 8 czerwca 1618 r.	252
3. Kwit Mikołaja Daniłowicza podskarbiego wielkiego koronnego dla Bronisława Orchowskiego wojskiego buskiego i poborcy województwa bełskiego – Radom, 3 lipca 1618 r.	254
116. Sejmik deputacki w Bełzie, 10 września 1618 r.	255
1. Informacja o deputacie	255
2. Uniwersał Adama Prusinowskiego wojewody bełskiego wzywający do obrony przed Tatarami – 21 sierpnia 1618 r.	255
3. Uniwersał Zygmunta III ostrzegający o zagrożeniu tatarskim – Warszawa, 20 września 1618 r.	256
117. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 11 grudnia 1618 r.	257
1. Mandat Zygmunta III do Jana Daniłowicza starosty bełskiego zwołujący sejmik przedsejmowy w Bełzie na dzień 11 grudnia 1618 r. – Warszawa, 25 października 1618 r.	257
2. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 11 grudnia 1618 r.	258
118. Sejmik relacyjny w Bełzie, 22 kwietnia 1619 r.	261
1. Deklaracja posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego	261
2. Atestacja Marka Oleśnickiego pisarza ziemskiego bełskiego, marszałka sejmikowego o zapadłej na sejmiku uchwale – Bełz, 22 kwietnia 1619 r.	262
3. Jurament Bronisława Orchowskiego wojskiego buskiego, poborcy województwa bełskiego – Bełz, 29 kwietnia 1619 r.	262
4. Manifestacja szlachty bełskiej w sprawie okazowania – Bełz, 1 maja 1619 r.	263
5. Manifestacje szlachty bełskiej w sprawie okazowania – Bełz, 1 maja 1619 r.	263

6. Atestacja Marka Oleśnickiego pisarza ziemskiego bełskiego, marszałka sejmiku w sprawie okazowania – Bełz, 1 maja 1619 r.	264
119. Sejmik deputacki w Bełzie, 10 września 1619 r.	265
1. Informacja o deputacie	265
120. Sejmik deputacki w Bełzie, 14 września 1620 r.	265
1. Uniwersał Zygmunta III ostrzegający o zagrożeniu tureckim i ogłaszający wici jedne za dwoje – Warszawa, 16 maja 1620 r.	265
2. Uniwersał Stanisława Żółkiewskiego kanclerza i hetmana wielkiego koronnego o zagrożeniu tatarskim – Żółkiew, 1 czerwca 1620 r.	267
3. Uniwersał Zygmunta III do województw południowo-wschodnich z ostrzeżeniem o zagrożeniu tureckim i wzywający do obrony – Warszawa, 6 czerwca 1620 r.	268
4. Uniwersał Zygmunta III w sprawie niebezpieczeństwa tatarskiego – Warszawa, 16 lipca 1620 r.	269
121. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 22 września 1620 r.	271
1. Uniwersał Zygmunta III zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 22 września 1620 r. – Warszawa, 27 lipca 1620 r.	271
2. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 22 września 1620 r.	271
122. Sejmik ekstraordynaryjny po klęsce cecorskiej za uniwersałem Zygmunta III w Bełzie, 22 października 1620 r.	273
1. Uniwersał Zygmunta III informujący o klęsce wojsk koronnych pod Cecorą – Warszawa, 2 października 1620 r.	273
2. Uniwersał Zygmunta III zwołujący sejmik ekstraordynaryjny województwa bełskiego w Bełzie na dzień 22 października 1620 r. – Warszawa, 3 października 1620 r.	274
3. Laudum i uniwersał sejmiku ekstraordynaryjnego województwa bełskiego w Bełzie, 22 października 1620 r.	275
4. Uniwersał Zygmunta III w sprawie uchwał sejmiku ekstraordynaryjnego województwa bełskiego – Warszawa, 30 października 1620 r.	276
5. Protestacja części szlachty bełskiej w sprawie laudum sejmikowego – Bełz, 30 października 1620 r.	277
123. Sejmik relacyjny w Bełzie, 13 lutego 1621 r.	278
1. Deklaracje posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawach podatków i wyznaczenia terminu sejmiku relacyjnego	278
2. Uniwersał Zygmunta III zwołujący sejmik województwa bełskiego w Bełzie na 13 lutego 1621 r. – Warszawa, 2 stycznia 1621 r.	279
3. Uniwersał Zygmunta III pierwsze wici na pospolite ruszenie – Warszawa, 25 stycznia 1621 r.	279
4. Manifestacja Aleksandra Stępkowskiego poborcy województwa bełskiego – Bełz, 5 kwietnia 1621 r.	280
5. Uniwersał Zygmunta III drugie wici na pospolite ruszenie – Warszawa, 28 maja 1621 r.	280
124. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 27 lipca 1621 r.	282
1. Uniwersał Zygmunta III zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 27 lipca 1621 r. – Warszawa, 15 czerwca 1621 r.	282
2. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 27 lipca 1621 r.	283

3. Deklaracja posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków	285
125. Sejmik deputacki w Bełzie, 13 września 1621 r.	285
1. Uniwersał Zygmunta III ogłaszający trzecie wici i zwołujący pospolite ruszenie na 7 października pod Lwów oraz zwołujący zjazd w sprawach popisowych w Bełzie na dzień 13 września 1621 r. – Warszawa, 14 sierpnia 1621 r.	285
2. Atestacja marszałka sejmiku województwa bełskiego dla deputata na Trybunał Koronny – Bełz, 13 września 1621 r.	287
3. Oświadczenie Aleksandra Stępkowskiego poborcy województwa bełskiego w sprawie egzekucji zaległości podatkowych – Bełz, 9 lutego 1622 r.	287
4. Protestacja części szlachty województwa bełskiego w sprawie niemożności dokonania okazowania z powodu nieobecności senatorów i urzędników województwa bełskiego – Bełz, 4 kwietnia 1622 r.	288
5. Uniwersał Zygmunta III do poborców podatków w sprawie zaniedbań we wpłacaniu pieniędzy do skarbu – Warszawa, 25 kwietnia 1622 r.	288
6. Uniwersał Zygmunta III ostrzegający o zagrożeniu tatarskim – Warszawa, 12 czerwca 1622 r.	289
126. Sejmik deputacki w Bełzie, 12 września 1622 r.	290
1. Informacja o deputacie.....	290
127. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 13 grudnia 1622 r.	291
1. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 13 grudnia 1622 r.	291
128. Zjazd na okazowaniu pod Bełzem, 24 kwietnia 1623 r.	294
1. Okazowanie szlachty województwa bełskiego pod Bełzem, 24 kwietnia 1623 r.	294
129. Zjazd podczas roków sądowych w Bełzie, 17 lipca 1623 r.	298
1. Laudum zjazdu podczas roków sądowych w Bełzie, 17 lipca 1623 r.	298
130. Sejmik deputacki w Bełzie, 11 września 1623 r.	299
1. List Stanisława Żórawińskiego kasztelana bełskiego do szlachty województwa bełskiego w sprawie zagrożenia tatarskiego – Uhrynów, 19 lipca 1623 r.	299
2. List Stanisława Żórawińskiego kasztelana bełskiego do szlachty województwa bełskiego w sprawie zagrożenia tatarskiego – Uhrynów, 27 sierpnia 1623 r.	300
3. Informacja o deputacie.....	301
131. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 9 stycznia 1624 r.	301
1. Uniwersał Zygmunta III zwołujący sejmik przedsejmowy w Bełzie na dzień 9 stycznia 1624 r. – Warszawa, 15 listopada 1623 r.	301
2. Uniwersał Zygmunta III ostrzegający o zagrożeniu tatarskim – Warszawa, 6 stycznia 1624 r.	302
3. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku województwa bełskiego w Bełzie, 9 stycznia 1624 r.	303
132. Sejmik relacyjny w Bełzie, 19 marca 1624 r.	307
1. Deklaracje posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego.	307
2. Uniwersał Jarosława Oleśnickiego starosty bełskiego informujący o terminie sejmiku relacyjnego w Bełzie – Łabuńki, 15 marca 1624 r.	308
3. Laudum sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 19 marca 1624 r.	308
4. Uniwersał Zygmunta III ostrzegający o zagrożeniu tatarskim – Warszawa, 17 kwietnia 1624 r.	310

5. Przysięga Andrzeja Smitkowskiego komornika ziemskiego bełskiego na funkcję poborcy województwa bełskiego – Bełz, 22 kwietnia 1624 r.....	311
6. Kwit Jana Mikołaja Daniłowicza administratora podskarbiostwa koronnego dla poborcy województwa bełskiego Andrzeja Smitkowskiego komornika ziemskiego bełskiego – Uchanie, 21 lipca 1624 r.....	311
133. Sejmik deputacki w Bełzie, 9 września 1624 r.	312
1. Informacja o deputacie.....	312
2. Uniwersał Zygmunta III ostrzegający o zagrożeniu tatarskim – Warszawa, 9 września 1624 r.	312
134. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 26 listopada 1624 r.	313
1. List sejmikowy Zygmunta III przed sejmikiem przedsejmowym w Bełzie w dniu 26 listopada 1624 r. – Warszawa, 10 września 1624 r.	313
2. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku województwa bełskiego w Bełzie, 26 listopada 1624 r.	314
3. Uniwersał Zygmunta III informujący o przełożeniu terminu sejmu na 20 stycznia 1625 r. – Warszawa, 10 grudnia 1624 r.	318
135. Sejmik deputacki w Bełzie, 15 września 1625 r.	319
136. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 16 grudnia 1625 r.	319
1. Informacja o posłach	320
137. Sejmik relacyjny w Bełzie, 31 marca 1626 r.	320
1. Deklaracje posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego.	320
2. Manifestacja Wojciecha Dawidowskiego i Mikołaja Skniłowskiego w sprawie niemożności udziału w popisie nakazanym przez konstytucję sejmową, z powodu spraw w Trybunale – Bełz, 20 kwietnia 1626 r.	320
3. Manifestacja Andrzeja Słonczewskiego w imieniu Wawrzyńca Barzykowskiego w sprawie niemożności dokonania popisu w Bełzie z powodu zbyt szybkiego odjechania kierującego popisem Bartłomieja Bełzeckiego podkomorzego bełskiego – Bełz, 20 kwietnia 1626 r.	321
4. Uniwersał Hermolausa Ligęzy podskarbiego wielkiego koronnego do poborców – Warszawa, 2 maja 1626 r.	321
5. Uniwersał Zygmunta III ostrzegający o zagrożeniu tatarskim – Warszawa, 16 czerwca 1626 r.	322
138. Sejmik deputacki w Bełzie, 14 września 1626 r.	322
1. Informacja o deputacie.....	322
139. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 15 września 1626 r.	323
1. Uniwersał Zygmunta III zwołujący sejmik przedsejmowy w Bełzie na dzień 15 września 1626 r. – Warszawa, 30 lipca 1626 r.	323
2. Uniwersał Zygmunta III obwieszczający o przełożeniu terminu sejmu – obóz pod Grudziądzem, 12 września 1626 r.	324
3. Informacja o posłach	325
140. Sejmik relacyjny w Bełzie, 14 stycznia 1627 r.	325
1. Deklaracje posłów sejmiku województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego.....	325
2. Uniwersał Zygmunta III na sejmik relacyjny województwa bełskiego – Warszawa, 6 grudnia 1626 r.	325
3. Laudum ^a sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 14 stycznia 1627 r....	326

141. Sejmik ekstraordynaryjny za uniwersałem Zygmunta III w Bełzie, 6 maja 1627 r.	327
1. Uniwersał Zygmunta III składający sejmik ekstraordynaryjny województwa bełskiego w Bełzie na dzień 6 maja 1627 r. – Warszawa, 6 kwietnia 1627 r.	327
2. Kwit Pawła Wojankowskiego sekretarza królewskiego dla Krzysztofa Modryńskiego poborcy województwa bełskiego – Lwów, 14 kwietnia 1627 r.	328
3. Kwit Pawła Wojankowskiego sekretarza królewskiego dla Krzysztofa Modryńskiego poborcy województwa bełskiego – Kamionka, 22 czerwca 1627 r.	328
4. Uniwersał Zygmunta III ostrzegający o niebezpieczeństwie tatarskim – Warszawa, 28 czerwca 1627 r.	329
5. Manifestacja Żydów bełskich, dzierżawców podatku czopowego – Bełż, 23 lipca 1627 r.	330
142. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 31 sierpnia-2 września 1627 r.	330
1. Uniwersał Zygmunta III zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 31 sierpnia 1627 r. – Warszawa, 12 lipca 1627 r.	330
2. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 31 sierpnia-2 września 1627 r.	331
143. Sejmik deputacki w Bełzie, 13 września 1627 r.	336
144. Sejmik relacyjny w Bełzie, 12 stycznia 1628 r.	336
1. Deklaracja posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego	336
2. Laudum sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 12 stycznia 1628 r.	337
3. Manifestacja Stefana Iżyckiego poborcy województwa bełskiego – Bełż, 3 kwietnia 1628 r.	338
4. Manifestacja Stefana Iżyckiego poborcy województwa bełskiego – Bełż, 16 maja 1628 r.	338
145. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 5 czerwca 1628 r.	339
1. Uniwersał Zygmunta III zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 5 czerwca 1628 r. – Warszawa, 25 marca 1628 r.	339
2. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 5 czerwca 1628 r.	340
146. Sejmik relacyjny w Bełzie, 31 lipca 1628 r.	342
1. Deklaracja posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków	342
2. Uniwersał Zygmunta III na sejmik relacyjny województwa bełskiego – Warszawa, 19 lipca 1628 r.	342
3. Laudum sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 31 lipca 1628 r.	343
147. Sejmik deputacki w Bełzie, 11 września 1628 r.	343
1. Uniwersał Zygmunta III na pospolite ruszenie do województwa bełskiego, pierwsze wici za dwoje – Warszawa, 30 sierpnia 1628 r.	343
148. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 12 grudnia 1628 r.	344
1. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 12 grudnia 1628 r.	344
149. Sejmik relacyjny w Bełzie, 20 marca 1629 r.	348
1. Deklaracje posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego	348
2. Uniwersał Zygmunta III zwołujący sejmik relacyjny województwa bełskiego w Bełzie na dzień 20 marca 1629 r. – Warszawa, 3 marca 1629 r.	348

3. List Zygmunta III do Świętosława Jahodyńskiego podsędka i poborcy województwa bełskiego w sprawie wybierania uchwalonej przez sejm donatywy kupieckiej z miast i miasteczek – Warszawa, 22 marca 1629 r.	349
4. Manifestacje szlachty województwa bełskiego w sprawie okazowania – Bełz, 23 kwietnia 1629 r.	350
5. Manifestacja szlachty województwa bełskiego w sprawie okazowania – Bełz, 23 kwietnia 1629 r.	350
150. Sejmik deputacki w Bełzie, 10 września 1629 r.	354
1. Uniwersał Zygmunta III w sprawach skarbowych – Warszawa, 13 maja 1629 r.	354
2. Uniwersał Zygmunta III wici jedne za dwoje na pospolite ruszenie – Warszawa, 18 czerwca 1629 r.	355
151. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 23 października 1629 r.	356
1. Uniwersał Zygmunta III zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 23 października 1629 r. – Warszawa, 24 września 1629 r.	356
2. Informacja o posłach	357
152. Sejmik relacyjny w Bełzie, 17 grudnia 1629 r.	357
1. Deklaracja posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie terminu sejmiku relacyjnego	357
2. Uniwersał Zygmunta III zwołujący sejmik relacyjny w Bełzie na dzień 17 grudnia 1629 r. – Warszawa, 1 grudnia 1629 r.	358
3. Przysięga Mikołaja Miereckiego poborcy województwa bełskiego – Bełz, 7 stycznia 1630 r.	359
4. Manifestacje szlachty województwa bełskiego w sprawie okazowania – Bełz, 8 kwietnia 1630 r.	359
5. Manifestacja szlachty województwa bełskiego w sprawie okazowania – Bełz, 29 kwietnia 1630 r.	360
153. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 4 września 1630 r.	363
1. List Zygmunta III do szlachty w sprawie sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie w dniu 4 września 1630 r. – Warszawa, 4 lipca 1630 r.	363
2. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 4 września 1630 r.	364
3. Uniwersał Zygmunta III informujący o przełożeniu terminu rozpoczęcia sejmiku na 8 stycznia 1631 r. – Warszawa, 15 września 1630 r.	369
4. Uniwersał Zygmunta III informujący o kolejnym przełożeniu terminu rozpoczęcia sejmiku, na 29 stycznia 1631 r. – Tykocin, 14 grudnia 1630 r.	370
154. Sejmik deputacki w Bełzie, 9 września 1630 r.	371
1. Informacja o deputacie	371
155. Sejmik relacyjny w Bełzie, 14 kwietnia 1631 r.	371
1. Deklaracje posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego	371
2. Uniwersał Zygmunta III zwołujący sejmik relacyjny województwa bełskiego na dzień 14 kwietnia 1631 r. – Warszawa, 20 marca 1631 r.	371
3. Laudum sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 14 kwietnia 1631 r.	372
4. Manifestacje szlachty bełskiej w sprawie okazowania – Bełz, 28 kwietnia 1631 r.	373
156. Sejmik deputacki w Bełzie, 15 września 1631 r.	374
1. Informacja o deputacie	374

157. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 19 lutego 1632 r.	374
1. Informacja o posłach	374
2. Uniwersał Zygmunta III zwołujący sejmiki przedsejmowe – Warszawa, 2 stycznia 1632 r.	374
158. Sejmik relacyjny w Bełzie, 26 kwietnia 1632 r.	375
1. Deklaracje posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego	375
159. Sejmik przedkonwokacyjny w Bełzie, 3 czerwca 1632 r.	376
1. Uniwersał Jana Wężyka arcybiskupa gnieźnieńskiego i prymasa zwołujący konwokację i sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 3 czerwca 1632 r. – Warszawa, 5 maja 1632 r.	376
2. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedkonwokacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 3 czerwca 1632 r.	376
160. Sejmik relacyjny w Bełzie, 2 sierpnia 1632 r.	378
1. Deklaracje posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie terminu sejmiku relacyjnego.	378
2. Konfederacja uchwalona podczas sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 2 sierpnia 1632 r.	378
3. Laudum sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 2 sierpnia 1632 r.	382
4. Informacja o inauguracji sądów kapturowych województwa bełskiego w Bełzie, 23 sierpnia 1632 r.	383
161. Sejmik deputacki w Bełzie, 13 września 1632 r.	384
1. Informacja o deputacie	384
162. Zjazd szlachty przed wyjazdem na sejm elekcyjny w Bełzie, 14 września 1632 r.	384
163. Sejmik przed sejmem koronacyjnym w Bełzie, 16 grudnia 1632 r.	384
1. Informacja o posłach	385
2. Wyznaczenie terminu sejmiku na sejmie elekcyjnym	385
164. Sejmik relacyjny w Bełzie, 11 kwietnia 1633 r.	385
1. Manifestacja grupy szlachty województwa bełskiego w sprawie okazowania – Bełż, 4 kwietnia 1633 r.	385
2. Deklaracje posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego	387
165. Sejmik deputacki w Bełzie, 12 września 1633 r.	387
1. Informacja o deputacie	387
166. Sejmik ekstraordynaryjny w Bełzie, 13 września 1633 r.	387
167. Zjazd podczas okazowania w Bełzie, 24 kwietnia 1634 r.	387
1. Laudum spisane podczas okazowania szlachty województwa bełskiego – Bełż, 24 kwietnia 1634 r.	387
168. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 26 czerwca 1634 r.	389
1. Uniwersał Władysława IV zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 26 czerwca 1634 r. – obóz u Archaniola, 2 kwietnia 1634 r.	389
2. Fragment instrukcji danej posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie – b.d. [zapewne 26 czerwca 1634 r.]	390
169. Sejmik deputacki w Bełzie, 11 września 1634 r.	391
1. Informacja o deputacie	391

2. Deklaracje posłów sejmiku województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego	391
3. Laudum sejmiku deputackiego województwa bełskiego – Bełz, 11 września 1634 r....	391
170. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 14 grudnia 1634 r.	393
1. Informacja o posłach	393
171. Sejmik relacyjny w Bełzie, 24 kwietnia 1635 r.....	393
1. Deklaracja posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego	393
2. Uniwersał Władysława IV zwołujący sejmik relacyjny województwa bełskiego w Bełzie na dzień 24 kwietnia 1634 r. – Warszawa, 20 marca 1635 r.	393
3. Laudum sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 24 kwietnia 1635 r....	394
172. Sejmik powtórny relacyjny w Bełzie, 15 maja 1635 r.	395
1. Uniwersał Władysława IV zwołujący powtórny sejmik relacyjny województwa bełskiego w Bełzie na dzień 15 maja 1635 r. – Warszawa, 1 maja 1635 r.....	395
2. Laudum powtórnego sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 15 maja 1635 r.	396
3. Manifestacja Jana Wierzbickiego poborcy województwa bełskiego w sprawie problemów z wybieraniem podatku czopowego – Bełz, 26 czerwca 1635 r.....	398
173. Sejmik deputacki w Bełzie, 10 września 1635 r.	398
1. Informacja o deputacie	398
174. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 30 października 1635 r.....	399
1. Uniwersał Władysława IV zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 30 października 1635 r. – w obozie pod Kwidzyniem, 30 sierpnia 1635 r.	399
2. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 30 października 1635 r.	399
175. Sejmik relacyjny w Bełzie, 15 stycznia 1636 r.....	402
1. Deklaracje posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego	402
2. Laudum sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 15 stycznia 1636 r.....	402
3. Uniwersał Władysława IV w sprawie czopowego – Wilno, 8 marca 1636 r.	404
4. Uniwersał Jana Bełżeckiego kasztelana halickiego, starosty bełskiego i Mikołaja Ostroroga w sprawie wydawania czopowego – Bełz, 10 marca 1636 r.	405
5. Manifestacja grupy szlachty województwa bełskiego w sprawie niemożności odbycia popisu pospolitego ruszenia z powodu nieobecności senatorów i urzędników – Bełz, 30 marca 1636 r.....	406
176. Sejmik deputacki w Bełzie, 15 września 1636 r.....	407
1. Informacja o deputacie.....	407
2. Manifestacja Jakuba Niezabitowskiego podstarościego bełskiego i marszałka sejmiku deputackiego województwa bełskiego – Bełz, 15 września 1636 r.....	407
3. Manifestacja Jakuba Niezabitowskiego podstarościego bełskiego i marszałka sejmiku deputackiego województwa bełskiego usprawiedliwiająca opóźnienie roków sądowych bełskich – Bełz, 15 września 1636 r.	407
4. Protestacja Hieronima Kinickiego dotycząca napaści na karczmę protestanta w drodze powrotnej z sejmiku deputackiego województwa bełskiego – Bełz, 6 października 1636 r.....	408
177. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 9 grudnia 1636 r.	409

1. List Władysława IV do posła królewskiego na sejmik przedsejmowy województwa bełskiego – Wilno, 5 kwietnia 1636 r.....	409
2. Uniwersał Władysława IV zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 9 grudnia 1636 r. – Wilno, 12 sierpnia 1636 r.....	409
3. Instrukcja Władysława IV dana posłowi na sejmik przedsejmowy województwa bełskiego – Wilno, 30 sierpnia 1636 r.	410
4. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku województwa bełskiego w Bełzie, 9 grudnia 1636 r.	410
178. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 11 maja 1637 r.....	417
1. Uniwersał Władysława IV zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 11 maja 1637 r. – Warszawa, 20 marca 1637 r.....	417
2. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 11 maja 1637 r.	417
179. Sejmik deputacki w Bełzie, 14 września 1637 r.	420
1. Informacja o deputacie.....	420
180. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 27-30 stycznia 1638 r.	420
1. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 30 stycznia 1638 r.....	420
2. Manifestacja grupy szlachty województwa bełskiego w sprawie okazowania – Bełż, 12 kwietnia 1638 r.	430
181. Sejmik relacyjny w Bełzie, 9 sierpnia 1638 r.....	432
1. Deklaracja posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków.....	432
2. Manifestacja Mikołaja Ostrogora podczaszego koronnego, posła na sejm 1638 r. w sprawie pomyłki drukarskiej i braku w konstytucjach deklaracji województwa bełskiego – Lwów, 10 czerwca 1638 r.....	432
3. Uniwersał Władysława IV zwołujący sejmik i elekcję poborcy województwa bełskiego – Warszawa, 16 czerwca 1638 r.	433
4. Laudum sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 9 sierpnia 1638 r.....	433
182. Sejmik deputacki w Bełzie, 13 września 1638 r.	434
1. Informacja o deputacie.....	434
183. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 25 sierpnia 1639 r.	435
1. Mandat Władysława IV do starosty bełskiego zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego do Bełża na dzień 25 sierpnia 1639 r. – Warszawa, 12 maja 1639 r.	435
2. Wotum Jakuba Sobieskiego wojewody bełskiego przy oficjalnym obejmowaniu urzędu podczas sejmiku przedsejmowego w Bełzie, 25 sierpnia 1639 r.	436
3. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 25 sierpnia 1639 r.....	451
4. Atestacja Jana Komorowskiego podkomorzego bełskiego, marszałka sejmiku w sprawie uznania Wojciecha Czarnołoskiego za rzeczywistego wojskiego grabowieckiego – Bełż, 25 sierpnia 1639 r.....	458
184. Sejmik deputacki w Bełzie, 12 września 1639 r.	458
185. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 27 marca 1640 r.	459
1. Uniwersał Władysława IV zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 27 marca 1640 r. – Warszawa, 12 lutego 1640 r.	459
2. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 27 marca 1640 r.....	459

186. Sejmik relacyjny w Bełzie, 26-27 czerwca 1640 r.	463
1. Deklaracja posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego w Bełzie.....	463
2. Laudum sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 26-27 czerwca 1640 r.	463
187. Sejmik deputacki w Bełzie, 10 września 1640 r.	466
1. Informacja o deputacie.....	466
2. Kwit komisarzy skarbowych wyznaczonych przez sejm dla Floriana Miereckiego, spadkobiercy zmarłego Mikołaja Miereckiego poborcy województwa bełskiego – Lwów, 11 września 1640 r.	467
188. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 9 lipca 1641 r.	467
1. Laudum sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 9 lipca 1641 r. ..	468
2. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 9 lipca 1641 r.	468
3. Uniwersał szafarzy województwa bełskiego – Bełz, 12 lipca 1641 r.	480
189. Sejmik deputacki w Bełzie, 9 września 1641 r.	481
1. Informacja o deputacie.....	481
190. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 7 stycznia 1642 r.	481
1. Uniwersał Władysława IV zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 7 stycznia 1642 r. – Warszawa, 30 października 1641 r.	481
2. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 7 stycznia 1642 r.	481
191. Sejmik relacyjny w Bełzie, 11 kwietnia 1642 r.	486
1. Deklaracje posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego	486
192. Sejmik relacyjny powtórny w Bełzie, 13 maja 1642 r.	486
1. Uniwersał Władysława IV zwołujący powtórny sejmik relacyjny województwa bełskiego w Bełzie na dzień 13 maja 1642 r. – Warszawa, 20 kwietnia 1642 r.	486
2. Laudum powtórnego sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 13 maja 1642 r.	487
193. Elekcja kandydatów na urząd podkomorzego bełskiego w Bełzie, 7-8 lipca 1642 r.	490
1. Laudum elekcji kandydatów na urząd podkomorzego bełskiego – Bełz, 7-8 lipca 1642 r.	490
2. Deklaracja elekcji kandydatów na urząd podkomorzego bełskiego w sprawie wypłacenia pieniędzy poborowych – Bełz, 8 lipca 1642 r.	491
3. Atestacja elekcji kandydatów na urząd podkomorzego bełskiego dana księdzu Adamowi Komorowskiemu proboszczowi kruszwickiemu w sprawie wypłacenia pieniędzy poborowych – Bełz, 8 lipca 1642 r.	492
194. Sejmik deputacki w Bełzie, 15 września 1642 r.	493
1. Informacja o deputacie.....	493
2. Relacja z rachunków Floriana Mirecki brata zmarłego poborcy województwa bełskiego Mikołaja Mirecki, uczynionych podczas sejmiku deputackiego – Bełz, 15 września 1642 r.	493
3. Kwit dla Stanisława Sarbiewskiego starosty grabowieckiego i szafarza podatków województwa bełskiego z sumy wypłaconej na wojsko, wystawiony podczas sejmiku deputackiego – Bełz, 15 września 1642 r.	494

4. Kwit dla Stanisława Sarbiewskiego starosty grabowieckiego i szafarza podatków województwa bełskiego z wypłacenia pieniędzy dla delegata sejmiku do korektury praw, wystawiony podczas sejmiku deputackiego – Bełz, 15 września 1642 r.....	495
5. Relacja woźnego o zajęciu części gruntu na poczet kary za zamieszki na sejmiku deputackim w Bełzie nałożonej mocą wyroku trybunalskiego na Stanisława Miedźwiedzkiego – Bełz, 11 grudnia 1642 r.....	496
6. Manifestacja w sprawie skwitowania Janusza Prusinowskiego podkomorzego bełskiego od kary siedzenia w wieży bełskiej przez Stanisława Miedźwiedzkiego – Bełz, 11 grudnia 1642 r.....	496
7. Manifestacja woźnego w sprawie niewykonania kary tygodniowego siedzenia w wieży bełskiej przez Janusza Prusinowskiego podkomorzego bełskiego za zranienie Stanisława Miedźwiedzkiego podczas sejmiku deputackiego w Bełzie – Bełz, 13 grudnia 1642 r.....	497
195. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 2-3 stycznia 1643 r.....	497
1. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 2 stycznia 1643 r.....	498
196. Sejmik relacyjny w Bełzie, 28 kwietnia 1643 r.....	505
1. Deklaracje posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego	505
2. Laudum sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 28 kwietnia 1643 r....	505
3. Manifestacja Piotra Krusza marszałka sejmiku relacyjnego w imieniu szlachty województwa bełskiego przeciwko Pawłowi Dunin Rzuchowskiemu, byłemu komornikowi ziemskiemu bełskiemu, z powodu odmowy wydania księgi podkomorskiej nowemu podkomorzemu – Bełz, 29 kwietnia 1643 r.	508
4. Juraament Jakuba Rudnickiego poborcy podatków województwa bełskiego – Bełz, 11 maja 1643 r.....	509
197. Sejmik deputacki w Bełzie, 14 września 1643 r.....	509
1. Uniwersał Władysława IV do województw zawiadamiający szlachtę na sejmikach deputackich o decyzjach podatkowych podjętych przez część sejmików, które nie podjęły ich na sejmie – Warszawa, 15 lipca 1643 r.	509
2. Pokwitowanie sejmiku dla Floriana Mireckiego poborcy województwa bełskiego z odwiezionej do Lwowa sumy – Bełz, 14 września 1643 r.....	512
198. Sejmik deputacki w Bełzie, 12 września 1644 r.....	512
1. Informacja o deputacie.....	512
2. Protestacja Stefana Komorowskiego marszałka sejmiku deputackiego województwa bełskiego w sprawie unieważnienia elekcji sędziego ziemskiego buskiego odbywającej się w Busku w tym samym terminie co sejmik deputacki w Bełzie – Bełz, 12 września 1644 r.	513
199. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 2 stycznia 1645 r.	513
1. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 2 stycznia 1645 r.....	514
200. Sejmik deputacki w Bełzie, 11 września 1645 r.....	519
1. Manifestacja szlachty bełskiej w sprawie niemożności dokonania okazowania z powodu nieobecności senatorów i urzędników – Bełz, 10 kwietnia 1646 r.	519
201. Sejmik deputacki w Bełzie, 10 września 1646 r.....	521
1. Informacja o deputacie.....	521
202. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 13 września 1646 r.....	522

1. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 13 września 1646 r.	522
2. Laudum sejmiku przedsejmowego w sprawie reasumpcji wcześniejszych uchwał powiatów grabowieckiego i horodelskiego – Bełz, 13 września 1646 r.	527
203. Sejmik relacyjny w Bełzie, 15 stycznia 1647 r.	529
1. Deklaracja posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego	529
2. Laudum sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 15 stycznia 1647 r.	529
3. Kwit sejmiku dla Jana Napiórkowskiego poborcy zwolnionego od płacenia pewnej sumy – Bełz, 15 stycznia 1647 r.	533
204. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 11 kwietnia 1647 r.	533
1. Uniwersał Władysława IV zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 11 kwietnia 1647 r. – Warszawa, 7 marca 1647 r.	533
2. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 11 kwietnia 1647 r.	534
3. Kwit sejmiku województwa bełskiego dla Andrzeja Romanowskiego podsędka bełskiego, administratora czopowego – Bełz, 11 kwietnia 1647 r.	542
4. Kwit sejmiku województwa bełskiego dla Floriana Mireckiego brata zmarłego poborcy województwa bełskiego – Bełz, 12 kwietnia 1647 r.	542
205. Sejmik deputacki i relacyjny w Bełzie, 9 września 1647 r.	543
1. Informacja o deputacie	543
2. Deklaracje posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i sejmiku relacyjnego	544
3. Manifestacja Wacława Kaszewskiego marszałka sejmiku przeciwko Wojciechowi Ubyszowi poborcy województwa bełskiego – Bełz, 9 września 1647 r.	544
4. Manifestacja Floriana Mireckiego poborcy województwa bełskiego – Bełz, 9 września 1647 r.	544
5. Manifestacje szlachty województwa bełskiego z powodu nieobecności senatorów i urzędników na popisie pospolitego ruszenia – Bełz, 20 kwietnia 1648 r.	545
206. Sejmik przedkonwokacyjny w Bełzie, 15 czerwca 1648 r.	547
1. Uniwersał prymasa Macieja Łubieńskiego informujący o śmierci Władysława IV i zwołujący sejm konwokacyjny i sejmiki przedsejmowe na dzień 25 czerwca 1648 r. – Łowicz, 26 maja 1648 r.	547
2. Uniwersał Krzysztofa Koniecpolskiego wojewody bełskiego zawiadamiający o kłęsce hetmanów pod Korsuniem – Stryj, 3 czerwca 1648 r.	547
3. Uniwersał komisarzy sejmikowych wyznaczający datę sejmiku na 15 czerwca w Bełzie – Perespa, 8 czerwca 1648 r.	548
4. Laudum sejmiku przedkonwokacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 15 czerwca 1648 r.	549
5. Informacja o obwieszczeniu sądów kapturowych – Bełz, 18 czerwca 1648 r.	554
6. Ordynacja sądów kapturowych województwa bełskiego	554
207. Zjazd za uniwersałem wojewody bełskiego w Bełzie, 12 września 1648 r.	556
1. Uniwersał Krzysztofa Koniecpolskiego wojewody bełskiego zwołujący zjazd województwa bełskiego w Bełzie na dzień 12 września 1648 r. – Stryj, 26 sierpnia 1648 r.	556
2. Laudum zjazdu województwa bełskiego – Bełz, 12 września 1648 r.	557
208. Sejmik deputacki w Bełzie, 14 września 1648 r.	560

209. Zjazd podczas popisu pod Bełzem, 24 września 1648 r.	560
210. Sejmik przedkoronacyjny w Bełzie, 22 grudnia 1648 r.	561
1. Deklaracja posłów województwa bełskiego na sejmie elekcyjnym w sprawie obrony i terminu sejmiku przedkoronacyjnego	561
2. Instrukcja dana posłom na sejm koronacyjny z sejmiku przedkoronacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 22 grudnia 1648 r.	561
211. Sejmik relacyjny w Bełzie, 8 marca 1649 r.	564
1. Deklaracje posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego	564
2. Uniwersał obwieszający koronację Jana Kazimierza – Kraków, 1 lutego 1649 r.	565
3. Laudum sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 8 marca 1649 r.	565
4. Uniwersał Jana Kazimierza ogłaszający wici jedne za dwoje na pospolite ruszenie – Warszawa, 3 kwietnia 1649 r.	566
5. Manifestacja grupy urzędników i szlachty województwa bełskiego przybyłej na popis pospolitego ruszenia z powodu nieobecności senatorów i części urzędników – Bełz, 12 kwietnia 1649 r.	567
212. Sejmik ekstraordynaryjny z uniwersału komisarzy sejmikowych w Bełzie, 11 czerwca 1649 r.	569
1. Uniwersał Jana Kazimierza do województw koronnych w sprawach podatkowych – Warszawa, 24 kwietnia 1649 r.	569
2. Uniwersał Jana Kazimierza wici jedne za dwoje na wyprawę pospolitego ruszenia pod Zborów – Warszawa, 9 maja 1649 r.	569
3. Uniwersał komisarzy sejmikowych, naczynający sejmik w Bełzie na dzień 11 czerwca 1649 r. – Bełz, 29 maja 1649 r.	569
4. Laudum sejmiku ekstraordynaryjnego z uniwersału komisarzy sejmikowych w Bełzie, 11 czerwca 1649 r.	570
5. Protestacja Aleksandra Bełżeckiego starosty bełskiego przeciwko laudum sejmiku województwa bełskiego w Bełzie, 11 czerwca 1649 r. – Bełz, 25 czerwca 1649 r.	573
6. Protestacja grupy urzędników i szlachty województwa bełskiego przeciwko niektórym dyspozycjom finansowym laudum sejmiku w Bełzie, 11 czerwca 1649 r. – Bełz, 28 czerwca 1649 r.	574
213. Zjazd podczas popisu pod Bełzem, 26 lipca 1649 r.	575
1. Uniwersał Jana Kazimierza ogłaszający pierwsze wici za dwoje na pospolite ruszenie i zwołujący popis generalny województwa bełskiego na 11 sierpnia 1649 r. pod Bełzem – Lublin, 13 lipca 1649 r.	575
2. Uniwersał Jana Kazimierza ogłaszający trzecie wici na pospolite ruszenie dla województwa bełskiego – obóz pod Krasnymstawem, 18 lipca 1649 r.	575
3. Uniwersał Krzysztofa Koniecpolskiego wojewody bełskiego przyspieszający termin popisu generalnego województwa bełskiego pod Bełzem na dzień 26 lipca 1649 r. – Rakobuty, 20 lipca 1649 r.	576
214. Sejmik deputacki w Bełzie, 13 września 1649 r.	577
1. Informacja o deputacie	577
215. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 11 października 1649 r.	578
1. Uniwersał Jana Kazimierza zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 11 października 1649 r. – Lwów, 3 września 1649 r.	578
2. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 11 października 1649 r.	578

216. Sejmik relacyjny w Bełzie, 10 lutego 1650 r.	586
1. Deklaracja posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego	586
2. Uniwersał Jana Kazimierza pisany podczas obrad sejmu w sprawie ratyfikacji ugody zborowskiej – Warszawa, 12 stycznia 1650 r.	587
3. Laudum sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 10 lutego 1650 r.	588
4. Protestacja Aleksandra Bełzeckiego starosty bełskiego przeciw posłom bełskim na sejm oraz z powodu niepodania do oblaty konstytucji sejmowych, w których wyznaczono termin sejmiku relacyjnego – Bełż, [10 lub 11] lutego 1650 r.	592
5. Protestacja Aleksandra Bełzeckiego starosty bełskiego jako administratora czopowego, w sprawie niemożności wykonania obowiązku zebrania tego podatku z części miast województwa bełskiego – Bełż, [po 10] lutego 1650 r.	593
6. Kwit deputatów sejmikowych dla Stanisława Szczawińskiego wojskiego lubaczowskiego z wybierania podatku podymnego – Bełż, 14 marca 1650 r.	594
7. Kwit wystawiony przez deputatów sejmikowych do rachunków dla Władysława Siestrzewitowskiego poborcy podatku podymnego – Bełż, 15 marca 1650 r.	595
8. Kwit wystawiony przez deputatów sejmikowych do rachunków dla Aleksandra Stanisława Bełzeckiego starosty bełskiego z administracji czopowego – Bełż, 15 marca 1650 r.	596
9. Protestacja grupy urzędników i szlachty województwa bełskiego przeciwko posłom bełskim na sejm z powodu braku oblaty konstytucji i niektórym ich postanowieniom – Bełż, 17 marca 1650 r.	597
10. Manifestacja szlachty bełskiej podczas okazowania pospolitego ruszenia z powodu nieobecności wojewody, kasztelana i urzędników – Bełż, 25 kwietnia 1650 r.	599
217. Sejmik deputacki w Bełzie, 12 września 1650 r.	601
218. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 7 listopada 1650 r.	601
1. Informacja o posłach	601
2. Uniwersał Jana Kazimierza w sprawie wypłaty sum pieniężnych z dóbr królewskich i duchownych zamiast prowiantu na wojsko – Warszawa, 8 lipca 1650 r.	601
3. Uniwersał Jana Kazimierza zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 7 listopada 1650 r. – Bielsk, 20 września 1650 r.	602
219. Sejmik relacyjny w Bełzie, 16 stycznia 1651 r.	603
1. Deklaracja posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego	603
2. Uniwersał Jana Kazimierza wici jedne za dwoje na pospolite ruszenie – Warszawa, 5 stycznia 1651 r.	603
3. Laudum sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 16 stycznia 1651 r.	603
4. Atestacja dla Aleksandra Komorowskiego podsędka bełskiego w sprawie jego protestu dana przez sejmikującą szlachtę – Bełż, 16 stycznia 1651 r.	606
5. Protestacja Aleksandra Komorowskiego podsędka bełskiego przeciw Janowi Lipskiemu marszałkowi sejmiku w sprawie uniemożliwienia odczytania listu wojewody bełskiego – Bełż, 20 stycznia 1651 r.	606
6. Uniwersał Mikołaja Potockiego kasztelana krakowskiego, hetmana wielkiego koronnego do szlachty województwa ruskiego i innych pobliskich województw – Jezupól, 18 lutego 1651 r.	607
220. Elekcja kandydatów na urząd pisarza ziemskiego bełskiego w Bełzie, 14 kwietnia 1651 r.	608

1. Uniwersał Krzysztofa Koniecpolskiego wojewody bełskiego zwołujący elekcję pisarza ziemskiego bełskiego do Bełza na dzień 14 kwietnia 1651 r. – Poryck, 29 marca 1651 r.	608
2. Manifestacja Franciszka Myszkowskiego marszałka elekcji pisarza ziemskiego bełskiego w sprawie problemów proceduralnych ze spisaniem aktu elekcji kandydatów – Bełz, 15 kwietnia 1651 r.	608
3. Atestacja Franciszka Myszkowskiego marszałka elekcji pisarza ziemskiego bełskiego w sprawie waloru monety – Bełz, 14 kwietnia 1651 r.	610
221. Sejmik ekstraordynaryjny dla umówienia pospolitego ruszenia w Bełzie, 9 maja 1651 r.	610
1. Uniwersał Jana Kazimierza ostrzegający o niebezpieczeństwie i ponawiający wici jedne za dwoje na pospolite ruszenie – Warszawa, 1 marca 1651 r.	610
2. Uniwersał Jana Kazimierza trzecie wici na pospolite ruszenie, zwołujący sejmik bełski do Bełza na dzień 9 maja 1651 r. – Lublin, 20 kwietnia 1651 r.	611
3. List Mikołaja Potockiego kasztelana krakowskiego, hetmana wielkiego koronnego do senatorów i szlachty – obóz pod Sokalem, 8 maja 1651 r.	611
4. Laudum sejmiku ekstraordynaryjnego województwa bełskiego w Bełzie, 9 maja 1651 r.	612
222. Zjazd podczas popisu pospolitego ruszenia pod Bełzem, 19 maja 1651 r.	613
1. Uniwersał Krzysztofa Koniecpolskiego wojewody bełskiego w sprawie gromadzenie się pospolitego ruszenia do obozu pod Bełz na dzień 19 maja 1651 r. – Poryck, 8 maja 1651 r.	613
223. Zjazd obozowy na pospolitym ruszeniu w obozie pod Beresteczkiem, 13 lipca 1651 r.	614
1. Atestacja szlachty województwa bełskiego dla Wojciecha i Andrzeja Młockich w sprawie spełnienia obowiązku udziału w pospolitym ruszeniu – w obozie pod Beresteczkiem, 13 lipca 1651 r.	614
224. Sejmik deputacki w Bełzie, 11 września 1651 r.	615
1. List Jana Kazimierza na sejmiki deputackie w dniu 11 września 1651 r. – Warszawa, 18 sierpnia 1651 r.	615
2. Laudum sejmiku deputackiego województwa bełskiego w Bełzie, 11 września 1651 r.	615
3. Kwit sejmiku deputackiego województwa bełskiego dla Olbrachta Siestrzewitowskiego z oddania ksiąg podkomorskich – Bełz, 11 września 1651 r.	616
225. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 15 grudnia 1651 r.	617
1. Suplement do instrukcji Jana Kazimierza na sejmiki przedsejmowe – Warszawa, 5 grudnia 1651 r.	617
2. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 15 grudnia 1651 r.	619
3. Uniwersał Marcina Kalinowskiego wojewody czernihowskiego, hetmana polnego koronnego ostrzegający o zagrożeniu tatarskim – Braclaw, 13 stycznia 1652 r.	624
4. Manifestacja grupy szlachty w sprawie niemożności przeprowadzenia popisu pospolitego ruszenia z powodu nieobecności senatorów – Bełz, 8 kwietnia 1652 r.	625
226. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 11 czerwca 1652 r.	627
1. Uniwersał Jana Kazimierza zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 11 czerwca 1652 r. – Warszawa, 16 kwietnia 1652 r.	627

2. Laudum sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 11 czerwca 1652 r.	627
3. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 11 czerwca 1652 r.	628
227. Zjazd podczas pospolitego ruszenia pod Bełzem, 24 czerwca 1652 r.	634
1. Uniwersał Jana Kazimierza na pospolite ruszenie, informujący o klęsce armii koronnej pod Batohem – Warszawa, 9 czerwca 1652 r.	634
2. Uniwersał Jana Kazimierza ogłaszający trzecie wici na pospolite ruszenie – Warszawa, 14 czerwca 1652 r.	634
3. Uniwersał Marcina Mirza Brzezickiego podkomorzego bełskiego – w Zalaszowie, b.d. [przed 19 czerwca 1652 r.]	634
228. Sejmik ekstraordynaryjny w Bełzie, 8 lipca 1652 r.	635
1. Uniwersał Jana Kazimierza ogłaszający trzecie wici na pospolite ruszenie i zwołujący sejmik ekstraordynaryjny województwa bełskiego w Bełzie na dzień 8 lipca 1652 r. – Warszawa, 23 czerwca 1652 r.	635
2. Laudum sejmiku ekstraordynaryjnego województwa bełskiego w Bełzie, 8 lipca 1652 r.	635
229. Zjazd podczas popisu pod Bełzem, 17 lipca 1652 r.	637
1. Uniwersał Krzysztofa Koniecpolskiego wojewody bełskiego na popis pospolitego ruszenia – Poryck, 11 lipca 1652 r.	637
230. Sejmik deputacki pod Bełzem, 9 września 1652 r.	638
1. Laudum sejmiku deputackiego województwa bełskiego pod Bełzem, 9 września 1652 r.	638
231. Sejmik relacyjny pod Bełzem, 10 września 1652 r.	638
1. Deklaracja posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego	638
2. Laudum sejmiku relacyjnego województwa bełskiego pod Bełzem, 10 września 1652 r.	639
3. Uniwersał Jana Kazimierza ogłaszający miejsce rozpoczęcia pracy komisji do spraw płacy dla wojska w Radomiu – Skierniewice, 2 października 1652 r.	642
232. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 8 marca 1653 r.	644
1. Uniwersał Jana Kazimierza zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie w dniu 8 marca 1653 r. – Grodno, 14 lutego 1653 r.	644
2. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 8 marca 1653 r.	644
3. Manifestacje grupy szlachty w sprawie niemożności dokonania okazowania z powodu nieobecności urzędników – Bełz, 21 kwietnia 1653 r.	649
233. Sejmik relacyjny w Bełzie, 5-7 maja 1653 r.	650
1. Deklaracje posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego	650
2. Uniwersał Jana Kazimierza na sejmiki relacyjne – Brześć Litewski, 21 kwietnia 1653 r.	651
3. Uniwersał Marcina Mirza Brzezickiego podkomorzego bełskiego informujący o zwołaniu sejmiku relacyjnego województwa bełskiego do Bełza na dzień 5 maja 1653 r. – Pukarzew, 28 kwietnia 1653 r.	651
4. Laudum sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 5-7 maja 1653 r.	652
234. Sejmik ekstraordynaryjny pod Bełzem, 6 czerwca 1653 r.	657

1. Uniwersał Jana Kazimierza ogłaszający wici na pospolite ruszenie – Warszawa, 30 maja 1653 r.	657
2. Laudum sejmiku ekstraordynaryjnego województwa bełskiego podczas popisu łanowego, na mocy uchwały sejmikowej pod Bełzem, 6 czerwca 1653 r.	657
235. Sejmik ekstraordynaryjny w Bełzie, 28 lipca 1653 r.	660
1. Uniwersał Jana Kazimierza ogłaszający trzecie wici na pospolite ruszenie i zwołujący sejmik ekstraordynaryjny województwa bełskiego w Bełzie na dzień 28 lipca 1653 r. – obóz pod Glinianami, 4 lipca 1653 r.	660
2. Laudum sejmiku ekstraordynaryjnego województwa bełskiego w Bełzie, 28 lipca 1653 r.	660
236. Sejmik ekstraordynaryjny w Bełzie, 29 sierpnia 1653 r.	662
1. Uniwersał Jana Kazimierza zwołujący sejmik ekstraordynaryjny w Bełzie na dzień 29 sierpnia 1653 r. – Lwów, 12 sierpnia 1653 r.	663
237. Sejmik deputacki w Bełzie, 15 września 1653 r.	663
1. Informacja o deputacie	663
238. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 31 grudnia 1653 r.	663
1. Uniwersał Jana Kazimierza zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 31 grudnia 1653 r. – obóz pod Żwańcem, 12 listopada 1653 r.	663
2. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 31 grudnia 1653 r.	664
239. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 19 maja 1654 r.	666
1. Uniwersał Jana Kazimierza zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego w Bełzie na dzień 19 maja 1654 r. – Warszawa, 7 kwietnia 1654 r.	666
2. Manifestacja grupy szlachty województwa bełskiego z powodu niemożności przeprowadzenia okazowania – Bełż, 13 kwietnia 1654 r.	666
3. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 19 maja 1654 r.	667
4. Kwit sejmiku dla Wacława Szornela poborcy województwa bełskiego – Bełż, 19 maja 1654 r.	670
5. Atestacja sejmiku dla Olbrachta Siestrzewitowskiego, spadkobiercy zmarłego poborcy województwa bełskiego Władysława Siestrzewitowskiego względem rozliczenia się z poborów – Bełż, 19 maja 1654 r.	671
240. Sejmik relacyjny w Bełzie, 13 sierpnia 1654 r.	671
1. Deklaracje posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie podatków i terminu sejmiku relacyjnego	671
2. Laudum sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 13 sierpnia 1654 r.	672
3. Protestacja Piotra Felicjana Telefusa przeciwko uchwałom sejmiku ziemskiego – Bełż, 13 sierpnia 1654 r.	675
241. Sejmik deputacki w Bełzie, 14 września 1654 r.	676
1. Informacja o deputacie	676
2. Laudum sejmiku deputackiego województwa bełskiego w Bełzie, 14 września 1654 r.	676
3. Manifestacja grupy szlachty przeciwko próbom blokowania elekcji deputackiej z powodu sporu o uznanie urzędu chorążego grabowieckiego – Bełż, 15 września 1654 r.	677
4. Uniwersał Jana Kazimierza do województwa bełskiego na pospolite ruszenie wici jedne za dwoje – Warszawa, 15 września 1654 r.	679

5. Protestacja Kaspra Zaniskiego pisarza grodzkiego bełskiego przeciwko laudum deputackiemu i nałożonemu w nim obowiązкови pobierania podatków przez urząd grodzki bełski – Bełz, 5 października 1654 r.	679
242. Zjazd za uniwersałem wojewody bełskiego pod Bełzem, 27 października 1654 r.	679
1. Uniwersał Krzysztofa Koniecpolskiego wojewody bełskiego na zjazd szlachty bełskiej pod Bełz dla obrony przed nadciągającym wrogiem – Pukarzów, 20 października 1654 r.	680
2. Uniwersał Stanisława „Rewery” Potockiego wojewody kijowskiego, hetmana wielkiego koronnego do województwa bełskiego – Podhajce, 22 października 1654 r.	680
243. Sejmik przedsejmowy w Bełzie, 28 kwietnia 1655 r.	681
1. Uniwersał Jana Kazimierza ogłaszający wici jedne za dwoje na pospolite ruszenie i zwołujący sejmik przedsejmowy województwa bełskiego na dzień 28 kwietnia 1655 r. – Warszawa, 31 marca 1655 r.	681
2. Laudum sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 28 kwietnia 1655 r.	681
3. Instrukcja dana posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego województwa bełskiego w Bełzie, 28 kwietnia 1655 r.	683
244. Sejmik relacyjny w Bełzie, 6 lipca 1655 r.	689
1. Deklaracja posłów województwa bełskiego na sejmie w sprawie wyznaczenia terminu sejmiku relacyjnego w Bełzie.	689
2. Laudum sejmiku relacyjnego województwa bełskiego w Bełzie, 6 lipca 1655 r.	689
3. Protestacja z powodu napaści na sejmikujących – Bełz, 7 lipca 1655 r.	692
4. Uniwersał Jana Kazimierza w sprawie wypraw łanowych – Warszawa, 20 lipca 1655 r.	695
245. Sejmik ekstraordynaryjny podczas pospolitego ruszenia w Bełzie, 13 sierpnia 1655 r.	696
1. Uniwersał Jana Kazimierza ogłaszający wici jedne za dwoje na pospolite ruszenie – Warszawa, 21 lipca 1655 r.	696
2. Uniwersał Jana Kazimierza ogłaszający trzecie wici na pospolite ruszenie oraz zwołujący sejmik ekstraordynaryjny w Bełzie na dzień 13 sierpnia 1655 r. – Warszawa, 30 lipca 1655 r.	698
3. Laudum sejmiku ekstraordynaryjnego podczas pospolitego ruszenia w Bełzie, 13 sierpnia 1655 r.	699
246. Sejmik deputacki w Bełzie, 13 września 1655 r.	701
247. Zjazd w Zamościu, 6 października 1655 r.	701
1. Uchwała zjazdu w Zamościu, 6 października 1655 r.	701
248. Zjazd deputatów szlachty województw krakowskiego, sandomierskiego, kijowskiego, ruskiego, wołyńskiego, lubelskiego i bełskiego w Krakowie, 21 października 1655 r.	702
1. Uniwersał spisany podczas zjazdu deputatów w Krakowie w sprawie warunków poddania się pod władzę króla Szwecji, 21 października 1655 r.	702
249. Zjazd szlachty powiatu grabowieckiego i horodelskiego w Grabowcu, 13 listopada 1655 r.	704
1. Uchwała zjazdu szlachty powiatów grabowieckiego i horodelskiego w Grabowcu, 13 listopada 1655 r.	704

2. Plenipotencje do negocjacji ze Szwedami dane delegatom szlachty powiatu grabowieckiego i horodelskiego – Grabowiec, 13 listopada 1655 r.....	705
250. Zjazd szlachty województw ruskiego i bełskiego w Zamościu, 15 listopada 1655 r.....	706
1. Uchwała zjazdu województw ruskiego i bełskiego w Zamościu w sprawie przyjęcia protekcji szwedzkiej, 15 listopada 1655 r.	706
2. Instrukcja dla posłów do negocjacji z królem Szwecji w Warszawie, wysłanych ze zjazdu województw ruskiego i bełskiego w Zamościu, 15 listopada 1655 r.	708
3. Akt oddania się w poddaństwo Karolowi X Gustawowi przez deputatów województwa ruskiego i bełskiego – Sandomierz, 26 listopada 1655 r.....	709
4. Uroczysty akt obediencji województw ruskiego i bełskiego wobec Karola X Gustawa – Warszawa, 24 listopada / 4 grudnia 1655 r.	710
5. Uniwersał hetmanów koronnych informujący o rozpoczęciu walki ze Szwedami i zwołujący pospolite ruszenie – Sokal, 16 grudnia 1655 r.....	713
6. Uniwersał hetmanów koronnych na pospolite ruszenie przeciwko Szwedom wydany z mocy konfederacji tyszowieckiej – Tyszowce, 31 grudnia 1655 r.....	716
Indeksy	717
Indeks osobowy	721
Indeks geograficzny	763

W serii „Staropolski parlamentaryzm” ukazały się dotychczas:

1. *Akta sejmikowe województw poznańskiego i kaliskiego. Lata 1696-1732*, wyd. M. Zwierzykowski, Poznań 2008, Wydawnictwo Poznańskie, ss. XVI, 1202, il.
2. M. Zwierzykowski, *Samorząd sejmikowy województw poznańskiego i kaliskiego w latach 1696-1732*, Poznań 2010, Wydawnictwo Poznańskie, ss. 445, il.
3. R. Kołodziej, M. Zwierzykowski, *Bibliografia parlamentaryzmu Rzeczypospolitej szlacheckiej / Bibliography of the parliamentary system of the Nobles' Republic*, Poznań 2012, Wydawnictwo Poznańskie, ss. 210.
4. R. Kołodziej, „Ostatni wolności naszej klejnot”. *Sejm Rzeczypospolitej za panowania Jana III Sobieskiego*, Poznań 2014, Wydawnictwo Poznańskie, ss. 714.
5. *Akta sejmikowe województw poznańskiego i kaliskiego. Lata 1733-1763*, wyd. M. Zwierzykowski, Warszawa 2015, Wydawnictwo DiG, ss. XXI, 986, il.
6. *Akta sejmikowe województw poznańskiego i kaliskiego. Lata 1668-1675*, wyd. M. Zwierzykowski, R. Kołodziej, A. Kamiński, Poznań 2018, Wydawnictwo Naukowe UAM, ss. XXI, 674, il.
7. *Akta sejmikowe województw poznańskiego i kaliskiego. Lata 1676-1695*, wyd. M. Zwierzykowski, R. Kołodziej, A. Kamiński, Poznań 2018, Wydawnictwo Naukowe UAM, ss. XXI, 714, il.

W przygotowaniu:

- Akta sejmikowe województwa bełskiego. Lata 1656-1695*, wyd. M. Zwierzykowski, R. Kołodziej, A. Kamiński.
- Akta sejmikowe województwa bełskiego. Lata 1696-1772*, wyd. M. Zwierzykowski, R. Kołodziej.
- Akta sejmikowe województw poznańskiego i kaliskiego. Lata 1633-1668*, wyd. I. Kraszewski, M. Zwierzykowski, R. Kołodziej, A. Kamiński.
- Akta sejmikowe województw Wielkopolski właściwej. Lata 1764-1793*, wyd. M. Zwierzykowski, G. Głabisz, W. Filipczak, D. Rolnik.

<https://akademicka.pl>

ISBN 978-83-8138-335-6

9 788381 383356